

Національна академія наук України
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Інститут архівознавства

**Особові
архівні фонди
вчених НАН України
в Інституті архівознавства
Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського**

Путівник

Київ 2017

*Затверджено до друку вченою радою
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
(протокол від 17.10.2017 № 9)*

АВТОРИ ТА УПОРЯДНИКИ:

С. В. Старовойт, А. І. Шаповал, Ю. В. Булгаков, Т. В. Брязкало, Л. І. Завалішина,
О. М. Закусило, І. Г. Кіржаєва, М. С. Коломієць, Н. А. Наумова, О. В. Патриляк,
М. О. Принь, О. В. Принь, Л. В. Шипко

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Л. М. Яременко (відп. ред.), С. В. Старовойт (відп. секр.), Л. А. Дубровіна,
О. С. Онищенко, В. А. Вергунов, Р. О. Марценюк

РЕЦЕНЗЕНТИ:

*М. Г. Палієнко, доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
І. М. Мага, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,
директор Центрального державного архіву зарубіжної україніки
О. П. Степченко, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,
завідувач відділу фондів рукописної спадщини Інституту рукопису
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*

**Особові архівні фонди вчених НАН України в Інституті архівознавства
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : путівник** [Електронне
видання] / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т архівознавства;
авт. та упоряд.: С. В. Старовойт, А. І. Шаповал, Ю. В. Булгаков [та ін.]; редкол.:
Л. М. Яременко (відп. ред.) [та ін.]. – Текст. і граф. дані. – Київ, 2017. – 772 с. –
Об'єм даних 52,8 Мб. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/00000000/ –
Назва з тит. екрана.

ISBN 978-966-02-8359-6 (електронне видання)

У Путівнику містяться дані про кількісний і видовий склад комплексу документів особових архівних фондів видатних вчених Національної академії наук України, що зберігаються в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського і містять інформацію про життя та діяльність визначних осіб української науки, діяльність НАН України від початку її заснування до сьогодення та хронологічно охоплюють період від середини XVIII до початку XXI століття.

Розрахований на фахівців та широке коло читачів, які цікавляться історією, наукою та культурою України.

УДК [930.253:061.12]:027.54(477-25)

© Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Інститут архівознавства, 2017
© С. В. Старовойт, А. І. Шаповал, Ю. В. Булгаков, Т. В. Брязкало, Л. І. Завалішина,
О. М. Закусило, І. Г. Кіржаєва, М. С. Коломієць, Н. А. Наумова, О. В. Патриляк, М. О. Принь,
О. В. Принь, Л. В. Шипко, 2017

ISBN 978-966-02-8359-6 (електронне видання)

Передмова

Інститут архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського від часу створення у 1968 р. виконує функцію головного архівного підрозділу у системі установ Національної академії наук України. Його діяльність спрямована на формування спеціалізованого архівного фонду НАН України як складової Національного архівного фонду, науково-методичне забезпечення процесу його комплектування, наукового описування документів та залучення до використання широким науковим загалом. Комплектування особових архівних фондів видатних українських вчених, що також є частиною загального академічного архівного фонду, було розпочато одразу ж після створення установи. Нормативно цей напрям діяльності Інституту архівознавства НБУВ регулюється «Положенням про архівний фонд Національної академії наук України» та «Положенням про архівний фонд особового походження видатного вченого НАН України», затвердженими постановою Президії НАН України від 05.12.2001 р. № 299. В останньому, зокрема, визначено, що фондоутворювачами можуть бути дійсні члени та члени-кореспонденти НАН України, вчені – засновники академічних установ, наукових шкіл та нових наукових напрямів, автори визначних наукових відкриттів, лауреати вітчизняних міжнародних та іменних наукових премій. Також у положенні окреслено бажаний склад документів, визначено систему взаємовідносин з потенційними фондоутворювачами та утримувачами їхніх документів, порядок передачі документів до Інституту архівознавства НБУВ. Базуючись на цих принципах, колективу Інституту архівознавства НБУВ вдалося сформувати у своїх фондах значний за обсягом, різноманітний за змістом та інформаційно повноцінний масив особових архівних фондів видатних представників української академічної науки.

Сучасний склад документів особового походження у фондах ІА НБУВ являє собою комплекс джерел наукового та біографічного характеру і всебічно репрезентує особистості вчених. Серед доволі широкого спектра документів найбільш притаманними для характеристики наукової діяльності вчених є їхні наукові праці, які у фондах представлено монографіями, підручниками, брошурами, статтями, доповідями, авторськими свідоцтвами на винаходи, відгуками і рецензіями на наукові праці інших вчених. Дослідити біографію вченого допоможуть такі документи, як свідоцтва про народження чи виписки з метричних книг, різноманітні документи про отримання освіти, наукових ступенів та вчених звань, довідки з місць роботи, документи про нагородження та інші. Науково-організаційна діяльність вчених, як правило, представлена документами про діяльність на певних посадах в різних установах: доповідними записками, індивідуальними звітами про роботу, документами, що засвідчують участь вчених у розробці науково-дослідних тем, текстами інтерв'ю про особисту діяльність чи діяльність очолюваних ними установ НАН України. Найбільшу візуалізацію наукових зв'язків поряд із документами про діяльність дає, наприклад, офіційне і приватне листування, представлене у фондах вчених. Довершують портрет особистості фотодокументи, що можуть відтворювати життя вченого від найперших його років.

Віддаючи належне просопографічному аспекту, не можна забувати, що згаданий масив архівних документів показує також розвиток великого сегмента української академічної науки упродовж XX – початку XXI століть. Переважна більшість вчених-фондоутворювачів керували установами НАН України чи працювали в них, тому у їхніх фондах представлено чималу кількість документів, які можна використати не

тільки для дослідження життя і діяльності самих вчених, але й для дослідження історії створення чи діяльності установ. З погляду вивчення історії НАН України, її створення як провідної наукової установи в Україні та організації діяльності на початковому етапі, цінними є документи перших академіків ВУАН Й. Й. Косоногова, М. Ф. Кащенко, М. В. Птухи, О. В. Фоміна. Багато інформації про науково-організаційні аспекти діяльності НАН України також містять архівні фонди її віце-президентів у різні періоди діяльності – В. С. Гутирі, Г. М. Савіна, М. П. Семененка, Б. І. Чернишова, А. П. Шпака.

Особливий інтерес становлять також фонди цілої плеяди засновників наукових шкіл у таких наукових галузях, як: хімія, геологія, математика, кібернетика, фізика, астрономія, матеріалознавство, біологія, мовознавство та інших. Зокрема, це фонди Р. В. Чаговця – одного з фундаторів української наукової школи вітамінологів, М. Ф. Дейгена – автора теорії подвійного електронно-ядерного резонансу, Ю. О. Карпенка – засновника одеської ономастичної школи, А. Ф. Прихотько – засновниці наукової школи низькотемпературної спектроскопії кристалів та О. С. Давидова – першовідкривача нового квазічастинкового збудження в молекулярних ланцюгах, відомого нині у науковому світі як «давидівський солітон», Є. О. Патона, який започаткував і розвинув в Україні дослідження з електрозварювання металів, В. М. Глушкова – автора теорії цифрових автоматів і автоматичних систем управління, Ю. О. Митропольського – одного з фундаторів наукової школи нелінійної механіки та теорії коливань, Д. Л. Фердмана – одного з співзасновників української школи біохімії м'язів, М. П. Семененка – автора геохімічної киснево-водневої моделі Землі та розробника вчення про докембрійські геологічні формації, А. К. Бабка, К. Б. Яцимирського, А. В. Думанського, О. В. Кірсанова та А. І. Кіпріанова – представників аналітичної хімії і засновників цілого ряду наукових шкіл, В. П. Філатова, Н. О. Пучківської, М. М. Амосова – провідних фахівців і новаторів у галузі офтальмології та торакальної хірургії не тільки в Україні, а й на значно ширших теренах та багатьох інших представників української академічної науки.

Безперечно, згаданий комплекс архівних джерел у складі особових архівних фондів видатних учених створює підґрунтя для проведення досліджень у галузі просопografії, історії НАН України зокрема та історії науки в Україні загалом.

Варто зауважити, що низку особових архівних фондів учених НАН України до моменту утворення Інституту архівознавства НБУВ було передано на зберігання до інших державних архівів України. Так, до центральних архівів – ЦДІА України у м. Київ та ЦДІА України у м. Львів, ЦДАВО України, ЦДАМЛМ України потрапили документи Д. І. Багалія, О. О. Богомольця, М. П. Василенка, М. С. Грушевського, В. С. Іконникова, О. Є. Корнійчука, О. В. Палладіна, М. Д. Стражеска, К. Й. Студинського, М. Ф. Сумцова та П. Г. Тичини; до державних архівів Харківської та Чернігівської областей – документи В. І. Атрощенко, В. М. Нікітіна, К. В. Харламповича; до меморіальних кабінетів-музіїв установ, де працювали вчені – ДП «Антонов», інституту НАН України: фізіології ім. О. О. Богомольця, мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного, кібернетики ім. В. М. Глушкова, експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р. Є. Кавецького, держави і права ім. В. М. Корецького – документи О. К. Антонова, О. О. Богомольця, В. М. Глушкова, Д. К. Заболотного, Р. Є. Кавецького, В. М. Корецького. Хоч частина цих документів зберігається поза межами НАН України, вони є невід'ємною інформаційною складовою її архівного фонду.

Поряд із завданням накопичення великих масивів архівної інформації дуже важливим є забезпечити їхнє ефективне використання. Цьому сприяє створення якісного

і доступного науково-довідкового апарату, найоптимальнішою формою якого є путівник через комплексне подання інформації про фондоутворювача і склад документів фонду та широку доступність. Перший путівник по особових фондах учених, що зберігаються в Інституті архівознавства НБУВ, було опубліковано у 1998 р. (до нього включено інформацію і про фонди вчених у Інституті рукопису НБУВ). З того часу кількість науково описаних документів особового походження, що стали доступними широкому колу науковців, зростає більш ніж удвічі: було сформовано низку нових фондів, отримано додаткові документи до вже існуючих. Матеріали багатьох з цих фондів ніколи раніше не були у науковому обігу. Вони мають не лише меморіальне значення як свідчення минулої епохи, а й дають змогу значно розширити джерельну базу історичних досліджень з розвитку української науки.

* * *

До цього Путівника включено відомості про 293 особові архіви академіків, членів-кореспондентів та провідних вчених НАН України, що перебувають у вільному доступі для дослідників, з яких 279 є самостійними фондами та 14 перебувають частинами колекційних фондів. Загалом для укладання Путівника залучено інформацію з понад 40 000 архівних справ.

Основним елементом Путівника є аналітична довідка про фонд. Укладачі не ставили за мету дати вичерпну характеристику всіх документів, а зосередили свою увагу на представленні якомога ширшого їх кола у структурованому вигляді з акцентом на культурну та історичну значимість документів. При складанні довідок використано науково-довідковий апарат до фондів – описи, історичні довідки, облікові документи, опубліковані джерела про фондоутворювачів та їхню діяльність.

Під час укладання Путівника використовувалися такі принципи викладу матеріалів:

1. Обсяг основного елемента аналітичної довідки – огляду документів фонду пропорційно залежить від кількості справ у ньому.
2. Відповідно до складу та змісту документів фондів структура огляду передбачає наявність сталих рубрик та підрубрик.
3. Інформацію про документи фонду у рубриках і підрубриках подано за хронологічним принципом. Виняток становлять рубрика «Листування», де застосовано абетковий принцип подання інформації про адресатів та кореспондентів, та окремі підрубрики рубрики «Відгуки та рецензії».
4. Назви установ подано відповідно до часу, коли там навчалися або працювали вчені-фондоутворювачі, з використанням усталених офіційних абrevіатур назв установ. Аналогічно подано і назви країн, союзних республік колишнього СРСР, громадських організацій.
5. Назви наукових праць подано в лапках мовою оригіналу. Прізвища та ініціали співавторів вказано українською.
6. Формат дати документів обмежено роками без зазначення дня та місяця. Якщо дата на документі відсутня, вжито позначку б/д – без дати.
7. Всі елементи описової статті документа чи групи документів, встановлені у процесі наукового описування упорядником фонду і відсутні в документах, вказано у квадратних дужках.
8. Щодо документів, представлених у фондах іноземними мовами, застосовано такі підходи: назви наукових праць подано мовою оригіналу, а прізвища та ініціали авторів і співавторів зазначено українською; ініціали, які не вдалося встановити, подано транслітеровано у квадратних дужках. У рубриці «Листування» прізвища

іноземних адресатів та кореспондентів додатково наведено в круглих дужках мовою оригіналу.

Складовими елементами *аналітичної довідки* є назва фонду, довідкові дані про фонд, біографічна довідка про фондоутворювача, огляд документів фонду, відомості про інші місця зберігання документів вченого та коротка бібліографія праць про нього.

Назва фонду подається за обліковими документами і містить прізвище, ім'я та по батькові вченого-фондоутворювача; дати народження і смерті (подаються за новим стилем); фах, вчене звання, рік присвоєння звання чи обрання до складу дійсних членів чи членів-кореспондентів НАН України.

Довідкові дані про фонд містять відомості про номер фонду, кількість описів, кількість одиниць зберігання та хронологічні межі документів.

Біографічна довідка про фондоутворювача включає інформацію про дату та місце народження, освіту і навчальні заклади, де вона здобувалась, місця роботи, наукові ступені та вчені звання з наведенням дат їх отримання, галузь наукової діяльності, відомості про членство в наукових товариствах та інших академіях наук України чи академіях наук інших країн. Розкрито також основні напрями наукових досліджень, з акцентом на зроблені відкриття та створені наукові школи; подано відомості про державні відзнаки. Зазначено дату смерті, місце поховання, якщо його вдалося встановити, та деякі форми вшанування пам'яті про вченого.

Структура *огляду документів фонду* передбачає декілька сталих рубрик та підрубрик, відповідно до наявних у складі фонду документів. Аналітичний опис документів побудовано за структурно-хронологічним принципом і для зручності пошуку інформації та кращого її візуального сприйняття структуровано за основними тематичними рубриками, притаманними й описам документів фондів особового походження вчених НАН України: «наукові праці», «біографічні документи», «документи з діяльності», «листування», «фотодокументи», «документи про вченого», «документи з дарчими написами вченому», «документи, зібрані вченим», а всередині рубрик – за хронологією дат документів або їх груп.

Теоретичний науковий доробок учених представлено широким спектром *наукових праць*. Наприклад, у фондах М. М. Амосова, Б. М. Бабія, М. П. Балуховського, О. М. Динника, М. О. Кільчевського, І. І. Лукінова та інших наукові праці представлено монографіями, дисертаційними дослідженнями, брошурами, науковими та науково-популярними статтями, доповідями та лекціями; у фондах Ф. С. Бабичева, В. О. Беліцера, В. І. Білай, Г. І. Деркача, А. О. Лебедева, Г. С. Писаренка та інших є такі характерні види документів як авторські свідоцтва, патенти та описи винаходів, що також відносяться до наукових розробок. У низці фондів – Я. Б. Гороховатського, А. А. Горшкова, Б. С. Лисіна, О. П. Маркевича, М. В. Птухи та інших представлено великі групи інформативно насичених робочих матеріалів за тематикою досліджень вчених. Різноманітність особистості вченого виявляється не тільки на науковому терені, тому у деяких особових фондах (М. М. Амосова, М. Ф. Кащенко, Г. С. Писаренка та інших) крім наукових праць є також і літературні твори – спогади, повісті, вірші. З огляду на це рубрика «наукові праці» додатково поділяється на підрубрики за принципом значимості праць – монографії, брошури, статті, доповіді, підручники та курси лекцій або окремі лекції, авторські свідоцтва та описи винаходів, відгуки та рецензії на праці інших осіб, робочі матеріали та літературні твори.

Для *біографічних документів* характерний більш-менш сталий набір видів документів, тому цей розділ додатково не структурується. Серед них: свідоцтва про народження, атестати та дипломи про отримання освіти, здобуття наукових ступенів

та вчених звань, грамоти, посвідчення співробітника установи чи члена наукового товариства, документи про висунення до складу академій наук та дипломи їх дійсних членів чи членів-кореспондентів, лауреата премій, вітальна кореспонденція до свят та знаменних дат, документи про нагородження тощо.

Документи з діяльності у переважній більшості фондів систематизовано за такими основними підрубриками, як: науково-організаційна, педагогічна, видавнича та громадська діяльність. До науково-організаційної віднесено документи з діяльності у різних установах та наукових товариствах: офіційне листування з питань наукової співпраці, планові та звітні документи щодо розробки наукових тем, доповідні та аналітичні записки різного характеру, подекуди виступи на зборах колективів установ, широкий спектр документів про участь у різного рівня наукових заходах (запрошення, програми, доповіді тощо); до педагогічної – плани занять, документи про роботу окремих кафедр вищих навчальних закладів, плани курсів лекцій тощо; до видавничої – листування з редакціями про публікацію та рецензування наукових праць, документи про роботу в редакційних колегіях різних видань і видавництв; до громадської – документи про науково-популяризаторську та депутатську діяльність. Інформація про документи щодо політичної діяльності, враховуючи низку законів України про декомунізацію та невелику кількість таких документів, не наводиться.

Листування структуровано за двома підрубриками «адресати» та «кореспонденти». Їхні прізвища розміщено за абетковим принципом, у дужках вказано кількість листів та їх крайні дати. При великих обсягах листування у фонді увагу зацентровано на тих адресатах і кореспондентах, які отримали визнання у науковому світі. Також, щоб уникнути можливих неточностей при перекладі прізвищ іноземних вчених на українську, додатково наводяться їхні прізвища та ініціали мовою оригіналу. Поодинокі листи, представлені у деяких фондах учених (А. В. Манорик, Б. І. Медовар та інші), у огляді не відображалися.

Фотодокументи також виділено в окрему рубрику; інформацію про них представлено у вигляді анотації події чи осіб, зафіксованих у фотодокументі, кількості документів і їхньої дати у круглих дужках.

Документи про вченого включають монографічні дослідження, статті, спогади інших осіб про фондоутворювача, а також відгуки та рецензії на його праці, які описано з наведенням прізвища рецензента, виду та назви рецензованого документа та дати написання відгуку чи рецензії.

Документи з дарчими написами вченому та документи, зібрані вченим, переважно складаються з праць інших науковців, тому їх структуровано за видами наукових праць, подано інформацію про автора праці, її назву та дату. Поміж них зустрічаються також спогади про відомих людей, як у фонді Р. Є. Кавецького, або певні події, як у фонді О. К. Антонова.

Серед документів фондоутворювачів іноді зустрічаються комплекси **документів інших осіб**, як у фондах В. М. Корецького, М. В. Корноухова, М. Г. Крейна, О. І. Кухтенка та інших. Під час їхнього описування застосовано такі ж принципи систематизації інформації, як і до основного масиву документів фонду.

Важливою складовою довідки є рубрика **документи вченого в інших установах**. Тут наведено довідкові дані про фонди або окремі документи вчених, що зберігаються поза межами Інституту архівознавства НБУВ і які вдалося встановити шляхом опрацювання довідкового апарату архівних та музейних установ та літератури про фондоутворювачів. Наявність цієї рубрики значно розширює пошукові можливості дослідника.

До списку *літератури* про вченого включено монографічні дослідження, біобібліографічні покажчики, енциклопедичні статті, огляди архівних фондів, загальнодоступні електронні ресурси. Щоб уникнути переобтяження тексту під час формування списку літератури випущено назву академічного довідника В. М. Палія та Ю. О. Храмова «Національна академія наук України. 1918–2013. Персональний склад» (Київ, 2013), де вміщено короткі персональні біографічні статті про всіх членів-кореспондентів та академіків НАН України.

Для зручності користування Путівник забезпечено іменним покажчиком та списком скорочень і абревіатур.

Путівник підготовлений співробітниками відділу археографії Інституту архівознавства НБУВ. Аналітичні довідки про фонди підготували Т. В. Брязкало, Ю. В. Булгаков, Л. І. Завалішина, О. М. Закусило, І. Г. Кіржаєва, М. С. Коломієць, Н. А. Наумова, О. В. Патриляк, О. П. Піддубний, М. О. Принь, О. В. Принь, С. В. Старовойт, А. І. Шаповал, Л. В. Шипко. Науково-довідковий апарат розробили: М. С. Коломієць – список скорочень та абревіатур, О. В. Патриляк, М. О. Принь та І. Г. Кіржаєва – іменний покажчик. Передмову підготувала С. В. Старовойт. Наукову редакцію видання здійснили: Л. М. Яременко, С. В. Старовойт, Ю. В. Булгаков, А. І. Шаповал, В. А. Вергунов, Р. О. Марценюк.

Авторський колектив висловлює подяку співробітникам Архіву Президії НАН України, Державного архіву Чернівецької області, Державного архіву Харківської області, Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН, Музею історії Харківського національного медичного університету за надану інформацію під час підготовки Путівника.

Огляд фондів

Абрамов Федір Олексійович

(21.03.1904 – 05.12.1982).

Учений у галузі гірничої справи.

Член-кореспондент (1969).

Фонд № 49, 1 опис, 5 од. зб. за 1966–1973 рр.

Народився 21 березня 1904 р. на руднику Скальковський (нині – м. Лисичанськ). Закінчив Дніпропетровський гірничий інститут (1930). Асистент, доцент (1930–1941), завідувач кафедри рудникової вентиляції і техніки безпеки (1941–1969) Дніпропетровського гірничого інституту. Завідувач лабораторії (1962–1968), завідувач відділу рудникової аерогазотермодинаміки (1968–1982) Інституту геотехнічної механіки АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено проблемам провітрювання й аеродинаміки шахт, запобіганню раптовим викидам вугілля, породи й газу в шахтах. Розробив методику контролю провітрювання шахт, прилади та апаратуру для контролю якості атмосфери у них, диспетчеризації та автоматизації провітрювання шахт. Винайшов спосіб прогнозування газового тиску в зонах розкриття викидонебезпечних пластів. Заснував наукову школу у галузі рудникової вентиляції.

Заслужений діяч науки УРСР (1974). Лауреат Державної премії УРСР (1976).

Помер 5 грудня 1982 р. у м. Дніпропетровськ.

Наукові праці

Монографії: «Автоматизация проветривания шахт» (1967, співавтор – Бойко В. О.); «Воздухораспределение в вентиляционных сетях шахт» (1971, співавтори – Потьомкін В. Я., Тянь Р. Б.); «Аэрогазодинамика выемочного участка» (1972, співавтори – Грецінгер Б. Є., Соболевський В. В., Шевелєв Г. А.); «Методы и алгоритмы централизованного контроля и управление проветриванием шахт» (1973, співавтор – Тянь Р. Б.).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Бойко В. О., Перепелиця В. Г. Абрамов Федір Олексійович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 1 : А. – Київ : Поліграфкнига, 2001. – С. 36–37.

Н. А. Наумова

Аганін Марк Абрамович

(13.10.1876 – 25.12.1940).

Геофізик.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 411, 1 опис, 27 од. зб. за 1908–1996 рр.

Народився 13 жовтня 1876 р. у м. Одеса. Закінчив Новоросійський університет у м. Одеса (1899) та Санкт-Петербурзький технологічний інститут (1904). Лаборант

кафедри опору матеріалів Варшавського політехнічного інституту (1904–1906). Спостерігач магнітно-метеорологічної обсерваторії (1906–1908), приват-доцент (1919) Новоросійського університету. Керівник одного з відділень Головної геофізичної обсерваторії та одночасно викладач Петроградських вищих жіночих курсів (1915–1918). Завідувач відділу актинометрії та земного магнетизму Одеської геофізичної обсерваторії (1919–1940). Професор, завідувач кафедри фізики Одеського політехнічного інституту (1922–1931). У 1931–1935 рр. керував магнітною зйомкою території України і вперше склав магнітну карту України. Професор ОДУ (1939–1940).

Наукові дослідження присвячено проблемам фізики утворення опадів і земного магнетизму, механізму злиття крапель. Досліджуючи процес утворення роси й туманів, заклав підґрунтя для формування теорії штучного впливу на хмари й тумани.

Помер 25 грудня 1940 р. у м. Одеса.

Наукові праці

Статті: «Предварительные определения силы тяжести в Одессе» (1908); «Метеорологические, магнитные и электрические измерения в течение трех суток около прохождения кометы Галлея через диск Солнца» (1910, співавтори – Станкевич Б. В., Точидловський І. Я.); «Электризация при отрывании капель воды» (1915); «Электризация при падении тонких струек» (1915); «Земной магнетизм России» (1921); «Исторический нарис магнетового відділу Одеської магнетово-метеорологічної обсерваторії» (1925); «Цели и организация магнитометрического изучения Украины» (1928); «Конденсационный пиргеограф» (1933); «Ночное лучеиспускание в Одессе» (1934); «Дещо з таємниці утворення дощової краплі» (1936); «Влияние примесей к воде и атмосфере на процесс слияния капель» (1940).

Біографічні документи

Автобіографії (1935–1961); особовий листок з обліку кадрів (1939).

Документи про вченого

Статті: Білецького Ф. [А.] «Светлой памяти члена-корреспондента Академии наук УССР Марка Абрамовича Аганина» (1950); Акимовича [Н. Н.] «М. А. Аганин. К 25-летию со дня смерти» (1965); Акимовича [Н. Н.], Марченка В. О. «Большой ученый!» (1966); Кричевської [Є.] Л. «Марк Абрамович Аганин» та «На пути к управлению дождем. Памяти Марка Абрамовича Аганина» (1996).

Документи, зібрані вченим

Статті: Папалексі М. Д. «Академик Леонид Исаакович Мандельштам» (1944); Акимовича [Н. Н.], Марченка В. О. «Наш учитель (памяти И. Я. Точидловского)» (1966).

Інші документи: програми домашніх музичних концертів (1935); автобіографія професора Жарковського [А.] М. (1939).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Архів РАН (ф. 411, оп. 13, спр. 5); ДАРФ (ф. Р-4737, оп. 2, спр. 652).

Лит.: Кричевская Е. Л. Аганин Марк Абрамович // Видные ученые Одессы. – Вып. 7. – Одесса, 1997. – С. 97–100; Амброз Ю. О., Каретников В. Г. Аганин Марк Абрамович // Энциклопедия Сучасної України. Т. 1 : А. – Київ : Поліграфкнига, 2001. – С. 137; Сухотеріна Л. І. Геофізик М. А. Аганин // Наука та наукознавство. – 2005. – № 3 (49). – С. 117–121.

Т. В. Брязкало

Ахентьєва Зінаїда Миколаївна

(25.07.1900 – 08.04.1969).

Астроном.

Член-кореспондент (1951).

Фонд № 203, 3 описи, 326 од. зб. за 1926–1969 рр.

Народилась 25 липня 1900 р. у м. Одеса. Закінчила фізико-математичний факультет Одеського ІНО (1924). Обчислювач-спостерігач Одеської астрономічної обсерваторії (1919–1928) та водночас обчислювач-спостерігач (1926–1928), старший науковий співробітник (1928–1934) ПГО. Протягом 1934–1939 рр. працювала в установах та викладала у вищих навчальних закладах Москви: актинометричній і метеорологічній обсерваторії при Тимирязевській сільськогосподарській академії, Московському гідрометеорологічному інституті, метеорологічній станції Московського гідрометеорологічного технікуму. Завідувач сектору горизонтальних маятників (1939–1941), заступник директора (м. Іркутськ, 1941–1944), старший науковий співробітник та вчений секретар (1944–1948), заступник директора (1948–1951) та директор (1951–1969) ПГО.

Наукові дослідження присвячено питанням припливних деформацій Землі та прикладної геофізики. Брала активну участь у гравіметричній зйомці території України, вивчала припливні явища на оз. Байкал. Під її керівництвом ПГО стала однією з провідних установ у галузі наукового дослідження обертання Землі.

Заслужений діяч науки УРСР (1960).

Нагороджена орденом «Знак Пошани» (1960).

Померла 8 квітня 1969 р. Похована у м. Полтава на Центральному міському кладовищі.

На знак вшанування наукових здобутків З. М. Ахентьєвої її іменем названо один із кратерів на Венері.

Наукові праці

Статті: «Лунные геомагнитные вариации по наблюдениям в Слуцке в 1927, 1928 и 1929 гг.» (1937); «Про припливи на Байкалі за спостереженнями в бухтах Піщана і Танхой» (1946); «О ходе работ по изучению изменений силы тяжести на Полтавской обсерватории АН УССР» (1949); «О работах Полтавской гравиметрической обсерватории АН УССР в 1951 и 1952 гг.» (1952); «О Международном геофизическом годе» (1956); «Об искусственном спутнике Земли» (1957); «Нахиломірні спостереження в Кривому Розі» (1958, співавтор – Матвеев П. С.); «Предварительные данные о приливных вариациях величины силы тяжести в Полтаве» (1959); «Советский выпел на Луне» (1959); «Предварительные результаты наблюдений вариаций силы тяжести с гравиметром GS-11 в Полтаве» (1962, співавтор – Дичко І. А.); «Полтавская гравиметрическая обсерватория и ее работы» (1965); «Предварительные результаты наблюдений над приливными наклонами на крымском полигоне (Симферополь)» (1966, співавтор – Чупрунова О. В.); «Наклономерные наблюдения ПГО на Украине» (1968); «Результаты наблюдений приливных наклонов на территории Советского Союза» (1968) та ін.

Доповіді: «Полтавская гравиметрическая обсерватория Украинской академии наук» (1953); «Исследования по программе Международного геофизического года в Полтавской гравиметрической обсерватории АН УССР в связи с перспективами ее развития» (1959); «К вопросу об автоматизации астрономических наблюдений и измерений в обсерваториях США» (1968) та ін.

Науково-популярні праці: «Работа ПГО АН УССР в области гравиметрии» (1945); «Первый межпланетный полет» (1959); «Путь в космос» (1960); «Сверхтяжелый советский спутник в космосе» (1961); «Необыкновенные небесные явления и их научное объяснение» (б/д).

Робочі матеріали: таблиці спостережень з горизонтальними маятниками (1928–1936); таблиці обчислень, зроблені у Полтаві за допомогою маятника М (1930–1941); таблиці спостережень на горизонтальних маятниках М середньодобових ординат і спеціального часу хвилі (1930–1952); таблиці обчислень, зроблені за допомогою методу слабких припливів (1955) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографію Глаголевої І. І., Яцківа Я. С., Майора С. П. та ін. «Анализ вариаций широты» (1967); на статті Бахрушина [А.] Б. (1963–1964), Матвеева П. С. (1954–1961); на дисертаційні дослідження Баленко В. Г., Чупрунової О. В. (1955, 1961).

Біографічні документи

Щоденникові записи (1946–1950, 1962–1969); повідомлення про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1951); документи побутового характеру (1951–1952); посвідчення депутата Полтавської обласної ради народних депутатів (1957); записні книжки (1957–1968); вітальна кореспонденція з нагоди свят і знаменних дат (1961–1967).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: опис майна ПГО, евакуйованого до Іркутська (1941); документи про діяльність на посаді директора ПГО під час евакуації (1941–1943); документи про діяльність обсерваторії (1944–1949); протоколи наукових нарад співробітників обсерваторії (1945–1967); звіти про роботу ПГО (1952–1960); доповідна записка про завдання ПГО у зв'язку з організацією Служби широти в СРСР (1953); документи про участь у проведенні Міжнародного геофізичного року (1956–1961); індивідуальні звіти про наукову та науково-організаційну діяльність (1957–1966); документи про роботу в Астрораді АН СРСР (1957–1968); документи про створення Національного комітету істориків природознавства і техніки (1958); запрошення на різні наукові заходи: Загальні збори АН УРСР, засідання Ради по сейсмології АН СРСР, Українського відділення Національного комітету істориків природознавства і техніки, Республіканську нараду геофізиків і астрономів та ін. (1958–1967); перспективний план наукових досліджень на 1959–1965 рр. за темою «Обертовий рух та припливні деформації Землі» (1959); характеристика наукової діяльності ПГО (1961); фотознімок колективу ПГО разом з президентом АН УРСР Палладіним О. В. (б/д).

Громадська: документи про діяльність депутатом Полтавської обласної ради народних депутатів (1954–1969); запрошення на різні громадські заходи (1958–1967); виступи з нагоди святкування Міжнародного жіночого дня (1959–1962); виступ на зльоті передовиків виробництва (1963); нотатки про ІХ обласну конференцію Товариства «Знання» УРСР (1968).

Листування Аксентьової З. М.

Адресати: Багмет О. Л. (14, 1964–1966); Барабашов М. П. (2, 1949–1965); Бардін І. П. (1, 1956); Буланже Ю. Д. (5, 1964–1967); Вайнгорт Л. С. (2, 1966); Вітковський І. І.

(2, 1959–1961); Горделадзе Ш. Г. (1, 1953); Гріднев В. Н. (2, 1958); Єрпильов М. П. (1, 1965); Жюно Б. (Juinot B.) (2, 1962–1964); Зандих Г.-У. (Sandig H.-U.) (1, 1964); Зверев М. С. (2, 1952–1964); Кіпріанов А. І. (3, 1949–1953); Мельник Г. Ф. (3, 1965); Мелькіор П. (Melchior P.) (13, 1961–1964); Мустель Е. Р. (2, 1964–1966); Немошкаленко В. В. (2, 1965); Орлов О. Я. (4, 1942–1943); Патон Б. Є. (5, 1964); Сапегін А. О. (2, 1943); Седлер Д. (Sedler D. H.) (2, 1959–1963); Стойко М. М. (6, 1959–1960); Субботін С. І. (3, 1966); Тарді П. (Tardi P.) (1, 1959); Телекі Г. К. (1, 1963); Федоров Є. П. (5, 1957–1966); Чечині Д. (Cecchini G.) (1, 1960); Щеглов В. П. (2, 1964); Яковкін А. О. (1, 1967) та ін.

Кореспонденти: Буланже Ю. Д. (1, 1964); Вітковський І. І. (4, 1965); Горделадзе Ш. Г. (2, 1953); Димитров Г. (Dimitrov G.) (2, 1966); Донголович І. Д. (2, 1965–1967); Дюфей Я. (Dufay J.) (1, 1967); Зверев М. С. (6, 1952–1964); Кеслі Д. (Casley J.) (2, 1962); Кордеро Л. (Cordero L.) (1, 1965); Лаклавер Д. (Laclevere J.) (2, 1960–1962); Мабридідіс Н. (Mabridis N.) (1, 1965); Мелькіор П. (Melchior P.) (10, 1961–1966); Орлов О. Я. (1, 1941); Райт К. О. (Wright K. O.) (2, 1961); Рамбусек Я. (Rambousek J.) (3, 1963); Саткліф Дж. (Sutcliff J.) (2, 1959); Стойко М. М. (10, 1957–1962); Товчигречко С. С. (19, 1960–1966); Яковкін А. О. (7, 1945–1966) та ін.

Документи про вченого

Статті: «Аксентьєва Зінаїда Миколаївна» (1951); Семененко М. «Зростання наукових кадрів» (1951); Останець Л. «Полтава слухає пульс Землі» (б/д) та ін.

Інші документи: коротке повідомлення про основні наукові праці Аксентьєвої З. М. (1951).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ПГО НАН України (особова справа).

Літ.: Зінаїда Николаевна Аксентьева // Известия АН СССР. Физика Земли. – 1969. – № 9. – С. 166–177; Зінаїда Миколаївна Аксентьєва // Вісник АН УРСР. – 1969. – № 3. – С. 110; Зеленюк І. Вона досліджувала Землю // Знання та праця. – 1981. – № 4. – С. 18; Макаренко Д. Є. Аксентьєва Зінаїда Миколаївна // Енциклопедія Сучасної України. Т. 1 : А. – Київ : Поліграфкнига, 2001. – С. 307.

С. В. Старовойт

Альперн Данило Овсійович

(15.12.1894 – 24.08.1968).

Патофізіолог.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 51, 1 опис, 1 од. зб. за 1956 р.

Народився 15 грудня 1894 р. у м. Харків. Закінчив медичний факультет Харківського університету (1917). Прозектор, старший асистент, приват-доцент (1920–1929), завідувач кафедри патофізіології (1929–1968) Харківського медичного інституту. Викладач патофізіології Харківського стоматологічного інституту (1931–1935). Завідувач відділу патофізіології Українського науково-дослідного психоневрологічного інституту (1923–1955) та Українського інституту експериментальної медицини (1934–1941).

Голова Харківського відділення Наукового товариства патофізіологів. Почесний член Міжнародного антиревматичного товариства (1938) та Аргентинської антиревматичної ліги.

Наукові дослідження присвячено патології нервово-ендокринної регуляції, патохімії запалення й фізіологічним механізмам алергічних реакцій. Встановив трофічний вплив нервової системи на проникність судин і тканин, виявив роль продуктів нуклеїнового обміну в розвитку запалення, отримав нові дані про значення розладів вуглеводного обміну в патогенезі алергічних реакцій. Обґрунтував концепцію нейрогуморальних розладів, алергічну природу ревматизму. Автор понад 200 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1948).

Помер 24 серпня 1968 р. у м. Харків.

Наукові праці

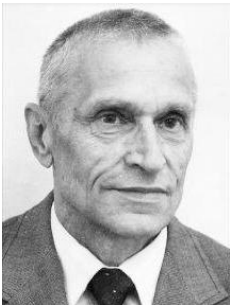
Стаття «Влияние изменений функционального состояния нервной системы на энзимохимические процессы и холинэргическую реакцию больного организма» [1956].

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Музей історії Харківського національного медичного університету.

Лит.: Пиріг Л. А. Альперн Данило Овсійович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 1 : А. – Київ : Поліграфкнига, 2001. – С. 415–416; Ліпшиць Р. У. Данило Овсійович Альперн (до 110-річчя від дня народження) // Фізіологічний журнал. – 2005. – Т. 51. – № 1. – С. 123–126.

Н. А. Наумова

Амосов Микола Михайлович

(06.12.1913 – 12.12.2002).

Учений у галузі торакальної хірургії та біокібернетики.

Академік (1969).

Фонд № 52, 1 опис, 248 од. зб. за 1926–2013 рр.

Народився 6 грудня 1913 р. у с. Ольхове (нині – Череповецький р-н, Вологодська обл., РФ). Закінчив Архангельський медичний інститут (1939) та Всесоюзний заочний індустріальний інститут (1940). У роки Другої світової війни – провідний хірург військово-польового шпиталю (1941–1945). Завідувач операційного корпусу Московського НДІ швидкої допомоги ім. М. В. Скліфосовського (1946). Головний хірург Брянської області (1947–1952). Керівник клініки серцевої хірургії Київського інституту туберкульозу і грудної хірургії ім. Ф. Г. Яновського (з 1952). Завідувач кафедри хірургії Київського інституту удосконалення лікарів (1952–1968). Співробітник (з 1958), завідувач відділу біокібернетики (1970–1988), радник при дирекції (з 1988) Інституту кібернетики АН УРСР. Директор (1983–1988) та почесний директор (з 1988) Інституту серцево-судинної хірургії.

Член-кореспондент АМН СРСР (1961), академік АМН України (1993). Член Всесоюзного наукового товариства серцево-судинних хірургів, Спілки українських хірургів, Спілки письменників СРСР та інших.

Наукові дослідження присвячено вивченню регулюючих систем організму, питанням хірургічного лікування легень, серця, моделювання мислення і психічних функцій мозку, створення штучного інтелекту, формування моделей особистості та суспільства. Вперше у СРСР розробив штучний мітральний клапан. Створив і вперше у світі впровадив у хірургічну практику антитромботичні протези серцевих клапанів. Автор понад 400 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1959). Герой Соціалістичної Праці (1973). Лауреат Ленінської (1961) та Державних премій України (1978, 1988, 1997).

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1943, 1945), Вітчизняної війни II ступеня (1944, 1985), Леніна (1961, 1973), Жовтневої революції (1983), «За заслуги» II ступеня (1998) та іншими урядовими нагородами.

Помер 12 грудня 2002 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України засновано премію імені М. М. Амосова за видатні роботи в галузі біокібернетики, проблем штучного інтелекту та розробки нових інформаційних технологій та за видатні наукові роботи в галузі кардіо- та судинної хірургії і трансплантології (2003). Також його іменем названо малу планету № 2948.

Наукові праці

Монографії: «Регуляция жизненных функций и кибернетика» (1964); «Моделирование мышления и психики» (1965); «Саморегуляция сердца» (1968, співавтор – Ліщук В. А., Пацкіна С. А.); «Искусственный разум» (1969, 1972 – болгарською мовою); «Медицинская информационная система» (1970, співавтори – Зайцев М. Г., Мельников В. Г. та ін.); «Природа человека» (1983); «Преодоление старости» (1996); «Мое мировоззрение» (1998); «Энциклопедия Амосова. Алгоритм здоровья. Человек и общество» (2002).

Дисертація та автореферат дисертації на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора медичних наук «Первичная обработка ран коленного сустава» і «Пневмонэктомии и резекции легкого при туберкулезе» (1948, 1953).

Брошури: «Моделирование сложных систем» (1968); «Алгоритмы разума» (1979); «Здоровье и счастье ребенка» (1979); «Сердце и физические упражнения» (1985, співавтор – Муравов І. В.); «Роздуми про здоров'я» (1990); «Разум, человек, общество, будущее» (1994, 1999); «Моя система здоровья» (1997); «Размышления об обществе, о будущем и об Украине» (2000); «Мировоззрение» (2000); «Эксперимент по преодолению старости» (2003) та ін.

Статті: «Значение организации в деле лечения раненых в современной войне» [1945–1946]; «Анализ хирургической деятельности лечебных учреждений Брянской области» (1949); «Индивидуально-дозированная спинномозговая анестезия дикаином» (1953); «Опыт хирургического лечения больных раком кардии и верхнего отдела желудка» (1955, співавтори – Авілова О. М., Дедков І. П.); «Применение чрездвухплеврального доступа для перикардэктомии» (1958); «Опыт постановки диагноза при помощи диагностических машин» (1961, співавтор – Шкабара К. О.); «Первый опыт применения искусственного кровообращения при операциях на сердце» (1961, співавтори – Ліссов І. Л., Мохнюк Ю. [Н.] та ін.); «Искусственное регулирование важнейших жизненных функций» (1964); «Моделирование процессов мышления» (1967); «Планирование поведения на основе воспринятой информации» (1968, співавтор – Талаєв С. [А.]); «Кибернетика в хирургии» (1971); «Математическое моделирование метаболизма клетки» (1972, співавтор – Остапов Ю. Г.); «Хирургическое

лечение тетрады Фалло» (1973, співавтори – Сидаренко Л. М., Чепкий Л. П. та ін.); «Идеология для Украины» (1997); «Ще раз про здоров'я і Експеримент» (2000) та ін.

Доповіді: «Принципы построения и использования медицинских информационно-поисковых систем (ИПС)» (1966); «Ein Algorithmus zur Beschreibung der Herzfunktion» (1968, співавтор – Палець Б. Л.); «Проблема человека в биологическом, психологическом и социологическом аспектах» (1969); «Общество, оптимальность и разумность» (1995).

Науково-популярні праці: «Искусственный разум. Возможно или невозможно его создать?» (1968); «Разум глазами кибернетика» (1969); «Жити не хворіючи» (1970); «Учись не стареть» (1983); «Медицина прежде всего наука» (1989); «Линии компромиссов» (1989); «Как жить, чтобы выжить» (1990); «Человек в зеркале» (1990); «Где мы стоим и как выйти на свет?» (1991); «На пороге нового века» (1999); «Моя система довголіття» (2000); «Медицина на перепутье» (2000); «Людина здорова настільки, наскільки вона розумна і наскільки у неї є воля» (2003) та ін.

Літературні твори: «Мысли и сердце» (1962–1964); «Записки из будущего» (1967); «ППГ-2266. Записки военного хирурга» (1975); «Книга о счастье и несчастьях: Дневник с воспоминаниями и отступлениями» (1984) та ін.

Робочі матеріали: зошити з виписками з наукових праць інших авторів (1940–1942); книга записів хірурга Амосова М. М. (1942–1943); робочі блокноти (1971–1988); виписки та особисті нотатки до проблеми «Хірургія серця» (1975–1991) та ін.

Біографічні документи

Витяг із свідоцтва про народження (1926); документи про навчання в Архангельському медичному інституті (1935–1939); накази та довідки про займані посади (1935–1956); диплом про закінчення Всесоюзного індустріального інституту (1940); особові листки з обліку кадрів, автобіографія (1943–1983); трудова книжка (1947–1999); документи про нагородження (1947–2001); особова справа (1952–1980); документи про присвоєння звання «Заслуженний діяч науки УРСР» (1959); дипломи члена-кореспондента АМН СРСР (1961) та академіка АМН України (1993); документи про присудження Ленінської та Державних премій України (1961–2000); документи про відзначення ювілеїв вченого (1973–2003); членські квитки Спілки письменників СРСР і Літературного фонду СРСР (1974–1980); дипломи почесного члена Болгарського хірургічного товариства (1978) та Саратовського хірургічного товариства ім. С. І. Спасокукоцького (1983), почесного доктора Архангельської державної медичної академії (1994); посвідчення почесного доктора Архангельської державної медичної академії, почесного громадянина міста Києва, учасника війни (1978–2000); свідоцтво про присвоєння малій планеті 2948 імені Амосова М. М. (1984); останнє прижиттєве інтерв'ю «Одиссея Николая Амосова» (2002); некролог (2002); документи про увічнення пам'яті вченого (2002–2003) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про анкетування з питань професійної відповідності займаній посаді та визначення рівня морального вдоволення громадян життям, розроблене і проведене під керівництвом Амосова М. М. (1978–1997); програми атестації діяльності лікарів, розроблені Амосовим М. М. (б/д) та ін.

Педагогічна: тематика курсів «Військово-польова хірургія», «Промисловий травматизм», «Урологія», «Торакальна хірургія», «Черевна порожнина», «Хірургічне лікування захворювань серця», «Моделювання складних систем мислення і поведінки», пояснювальні записки, плани і тези лекцій, програма практичних занять та екзаменаційні питання до них [1950–1990] та ін.

Видавнича: листування з видавництвом «Наукова думка», рецензентами, ви-тяг із рішення вченої ради Інституту кібернетики АН УРСР про рекомендацію до друку колективної монографії «Медицинская информационная система» та ін. (1955–1969).

Громадська: плани, тексти і тези лекцій та виступів перед трудовими колективами (1970–2000); звіт депутата ВР СРСР та перепустка на її засідання (1977).

Листування Амосова М. М.

Адресати: Патон Б. Є. (2, 1983); Сидоров П. І. (1, 2002); Стефензон Л. (Stephenson L.) (1, 2000).

Кореспонденти: Бехтерева Н. П. (1, 1972); Костюк П. Г. (1, 1972); Сидоров П. І. (1, 2002); Синяговська П. І. (1, 1983).

Фотодокументи

Фотопортрети Амосова М. М. (12, [1939–2000]); вчений під час роботи в Інституті кібернетики АН УРСР (2, 1970); серед лікарів Інституту серцево-судинної хірургії (5, 1970–1980); після операції (1, 1980); в домашніх умовах за роботою на комп'ютері (1, [2001]); будинок Череповецького механічного технікуму, у якому протягом 1929–1932 рр. навчався Амосов М. М. (1, б/д).

Документи про вченого

Статті: Джонсона Дж. В. «Самый лучший врач – всего лишь вечно ошибающийся глупец» (1967); Книшова Г. В., Березовского К. К., Малахова [А.] В. «Некоторые итоги более 5000 операций по поводу приобретенных пороков сердца» (1956); Сидаренка Л. Н., Бендета Я. [А.] «Хирургическое лечение врожденных пороков сердца» (1973); Отто Г. «Erlebnis in Kiev» (1968); Григор'єва К. «Хирург» (1973); Абакумова Г. «Скальпель, алгоритм и перо» (1974); Котлярова М. «Под крышей одного дома» (1976); Заседи І. «Поиски совершенства» (1982); Чугуєва Л. «Самый молодой в мире из 80-летних (эксперимент академика Николая Амосова)» (1996); Мойсеїва І. К. «Амосов Микола Михайлович» (2001) та ін.

Відгуки та рецензії на наукові праці Амосова М. М.: Поповича М. В. на рукопис книги «Моделирование мышления и психика» (1965); Пітляра І. на книгу «Мысли и сердце» (1965); Костирка В. на науково-популярну брошуру «Искусственный разум» (1968); Дишлевого П. С. на рукопис брошури «Сложные системы, их эволюция, моделирование и управление» (б/д); Птухи Р. М. та Афанасьєва В. [Н.] на монографію «Медицинская информационная система» (б/д) та ін.

Спогади: [Артомонова Ю. Г.] «Гений Амосова» (1998).

Документи, зібрані вченим

Статті: Лернера І. П. «Клинико-рентгенологическая дифференциальная диагностика выпотного перикардита с миогенным расширением сердца»; Авілової О. М., Денисенко Л. В. «Диагностика и хирургическое лечение аденом бронхов»; Бехтеревої Н. П., Бундзен П. В. «Нейрофизическая организация психической деятельности человека»; Пайнс М., Дуаз В., Макара М., Кольченка В. В. та інших на тему виховання та навчання дітей (1958–1979).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Музей історії медицини Північного державного медичного університету.

Літ.: Мойсеїв І. К. Амосов Микола Михайлович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 1 : А. – Київ : Поліграфкнига, 2001. – С. 439; Трахтенберг І. М. Энциклопедия Амосова – интеллектуальное достояние настоящего и будущего // Трахтенберг І. М. Запоздалые заметки. Вновь вспоминая и размышляя. – Киев : Авиценна, 2002. – С. 78–93; Закусило О. Пам'яті

видатного вченого і великого хірурга Амосова М. М. // Серце і судини. – 2006. – № 4. – С. 117–118; Шаров І. Ф. Знайти точку опори. Амосов Микола Михайлович (1913–2002) // Шаров І. Ф. Вчені України: 100 видатних імен. – Київ : АртЕк, 2006. – С. 9–13; Микола Михайлович Амосов. Легенда світової науки : біобібліогр. покажч. – Київ, 2009. – 80 с.

О. М. Закусило, Л. І. Завалішина

Антонов Олег Костянтинович

(07.02.1906 – 04.04.1984).

Авіаконструктор.

Академік (1967).

Фонд № 197, 1 опис, 9 од. зб. за 1941–1970 рр.

Народився 7 лютого 1906 р. у с. Троїця (нині – в межах м. Москва, РФ). Закінчив Ленінградський політехнічний інститут (1930). Організатор Центрального планерного бюро при авіаційному відділі Центральної ради ТСОАВІАХІМ у м. Москва та головний конструктор планерного заводу у м. Тушино (з 1931). Співробітник конструкторського бюро О. С. Яковлева (1938–1940, 1943–1946). Організатор і керівник дослідно-конструкторського бюро О. К. Антонова (з 1946), яке створено на базі Новосибірського філіалу конструкторського бюро О. С. Яковлева і з 1952 р. розпочало свою роботу у Києві; генеральний конструктор бюро (з 1962). Протягом 1977–1984 рр. – завідувач кафедри літаків ХАІ.

Академік АН СРСР (1981).

Автор наукових праць з питань планеризму, літакобудування, економіки. Під його керівництвом створено понад 60 типів транспортних літаків і планерів, зокрема поршневі літаки АН-2 і АН-14 «Бджілка»; турбогвинтові літаки АН-4, АН-8, АН-10, АН-12, АН-22 «Антей», АН-26, АН-28, АН-30; реактивний АН-72; суцільнометалеві спортивні планери А-11, А-13 і А-15.

Герой Соціалістичної Праці (1966). Заслужений діяч науки УРСР (1976). Лауреат Державних премій СРСР (1952) та УРСР (1976), Ленінської премії (1962), премії імені М. К. Янгеля АН УРСР (1984).

Нагороджений орденами Леніна (1957, 1966, 1975), Жовтневої революції (1971), Вітчизняної війни I ступеня (1945), Трудового Червоного Прапора (1944), іншими урядовими нагородами та золотою медаллю імені А. М. Туполева АН СРСР (1979).

Помер 4 квітня 1984 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України засновано премію імені О. К. Антонова за видатні досягнення в галузі технічної механіки та літакобудування (1997).

Наукові праці

Книга «Десять разів спочатку» (1973).

Біографічні документи

Список нагород вченого (1975).

Документи з діяльності

Документи про десантний планер А-7 (1969).

Фотодокументи

Антонов О. К. з генеральним конструктором Яковлевим О. С. (1, 1944); фотопортрети Антонова О. К. (2, 1960, [1970-ті]).

Документи про вченого

Книга Моїсеєва В. А. «Крылатое имя» (1974).

Документи, зібрані вченим

Спогади льотчика-випробувача Анохіна С. М. про розробку моделі десантного планера А-40 «Літаючий танк» [1940-ві–1970-ті].

Документи вченого в інших установах

Державний архів міста Києва (ф. Р-1530, 47 од. зб. за 1930–1977 рр.); Національний музей історії України (15 од. зб. за 1955–1983 рр.); Музей ДП «Антонов».

Лит.: Олег Константинович Антонов. – Киев : Наукова думка, 1982. – 40 с.; Захарченко В. Д. Антонов. – Москва : Молодая гвардия, 1996. – 303 с.; Моисеев В. «...Интересно будет знать». Беседы с генеральным авиаконструктором Олегом Константиновичем Антоновым. – Киев, 1996. – 74 с.; Балабуев П. В. Антонов Олег Костянтинович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 1 : А. – Київ : Поліграфкнига, 2001. – С. 578; О. К. Антонов – многогранность таланта : к 100-летию со дня рождения. – Киев : Аэрохобби, 2007. – 192 с.

С. В. Старовойт

Арбузов Мойсей Петрович

(15.04.1908 – 11.10.1984).

Учений у галузі металургії і технології металів.

Член-кореспондент (1967).

Фонд № 53, 1 опис, 27 од. зб. за 1939–1983 рр.

Народився 15 квітня 1908 р. на Кийських хуторах (нині – у складі м. Маріїнськ, Кемеровська обл., РФ). Закінчив Томський державний університет (1934), аспірантуру Дніпропетровського державного університету (1939). Завідувач лабораторії рентгенографії (1935–1938), асистент (1938–1939), старший викладач кафедри фізики металів та загальної фізики (1939–1941) Дніпропетровського державного університету. У 1941–1944 рр. – співробітник Нев'янського машинобудівного заводу та доцент Харківського машинобудівного інституту. Доцент кафедри фізики Київського технологічного інституту харчової промисловості (1944–1947). Старший науковий співробітник Інституту чорної металургії АН УРСР (1944–1946). Заступник директора (1946–1953), старший науковий співробітник відділу фазових перетворень (1953–1955) Лабораторії металофізики АН УРСР. Професор (1955–1957), завідувач кафедри фізики Київського інституту цивільного повітряного флоту (1957–1962). Завідувач відділу фізичних методів досліджень ІІМ АН УРСР (1962–1984).

Наукові дослідження присвячено питанням фізичної природи процесів, що відбуваються під час термообробки сталей, жароміцних і магнітожорстких сплавів та тупоплавких сполук.

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1978) та іншими урядовими нагородами.

Помер 11 жовтня 1984 р. у м. Київ.

Наукові праці

Дисертація на здобуття ступеня кандидата фізико-математичних наук «Состояние углерода в отпущенной стали» (1939).

Доповіді: «Рентгенографическое исследование карбидной фазы в сталях» (1951); «Кинетика роста кристалликов карбидной фазы при изотермическом отпуске» [1952]; «Стан карбідної фази, що утворюється при відпуску аустенітної сталі» (1954, співавтор – Круликовська М. П.); «Кинетика и механизмы распада мартенсита» (б/д); «Физическая природа процессов карбидообразования при отпуске стали» (б/д); «Изучение кинетики растворения Al в карбидных фазах при отпуске углеродистой стали» (б/д, співавтори – Котляр Б. І., Сологуб М. І.); «Рентгеновские К-спектры поглощения железа и марганца (Fe, Mn_{1-x})₃C» (б/д, співавтори – Добровольська Л. Г., Жураковский Є. О., Котляр Б. І.).

Відгуки та рецензії: на дисертаційні дослідження Головінської Т. М., Іконникова В. Й. (б/д).

Біографічні документи

Атестат доцента (1940); членський квиток спортивного товариства «Наука» [1947]; службові перепустки та посвідчення (1941–1983); диплом кандидата фізико-математичних наук (1949); витяг з протоколу засідання ВАК СРСР про присвоєння наукового ступеня та диплом доктора фізико-математичних наук (1956); профспілковий квиток (1961–1973).

Документи з діяльності

Технічний звіт про роботу Лабораторії металофізики АН УРСР за темою «Кинетика утворення і розпаду мартенситних фаз», окремі розділи якої виконані вченим (1949); технічний звіт за темою «Вивчення структури і деяких фізичних властивостей металів і сплавів при зміцненні та розміцненні», виконаний на кафедрі фізики Київського інституту цивільного повітряного флоту під керівництвом Арбузова М. П. (1958); звіт про роботу відділу фізичних методів дослідження ІПМ АН УРСР (1974); програма та запрошення на VI Всесоюзну конференцію з постійних магнітів «Фізика магнітних явищ» (1979); план спільних робіт ІПМ АН УРСР з Одеським державним політехнічним інститутом щодо вивчення фізико-хімічних властивостей систем Fe–Cr–C, Fe–Mo–C та Fe–V–C [1982].

Листування Арбузова М. П.

Кореспонденти: Гловацькі З. (1, 1969); Термінасов Ю. С. (1, 1977).

Документи про вченого

Замітка в газеті Соколова М. «Ценное предложение тов. Арбузова» про раціоналізаторську пропозицію вченого (б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ІПМ НАН України (особова справа).

Лит.: Каргузов В. В. Арбузов Мойсей Петрович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 1 : А. – Київ : Поліграфкнига, 2001. – С. 631.

С. В. Старовойт

Архаров Володимир Іванович

(27.02.1907 – 26.09.1997).

Фізик.

Академік (1965).

Фонд № 329, 1 опис, 37 од. зб. за 1907–2010 рр.

Народився 27 лютого 1907 р. у м. Одеса. Закінчив Нижньогородський індустріальний технікум (1924) та Ленінградський фізико-механічний інститут (1931). Препаратор, старший інженер Ленінградського фізико-технічного інституту (1928–1934). Старший науковий співробітник Горьківського фізико-технічного інституту (1934–1936). Старший науковий співробітник (1937–1941), завідувач лабораторії дифузії (1941–1966) Інститут фізики металів АН СРСР. Водночас – асистент кафедри експериментальної фізики Ленінградського фізико-механічного інституту (1931–1933); доцент Горьківського державного педагогічного інституту (1934–1936); доцент і професор Свердловського державного педагогічного інституту (1938–1966). Завідувач відділу перекристалізації (1966–1972), головний науковий співробітник (1992–1997) ДонФТІ ім. О. О. Галкіна НАН України. Завідувач відділу мікролегування сталі (1975–1982), старший науковий співробітник-консультант ІПМ ім. І. М. Францевича НАН України (1982–1992). Водночас – професор (1966–1972) та професор-консультант (1972–1986) Донецького державного університету.

Наукові дослідження присвячено питанням фізики твердого тіла, металофізики, фізичного металознавства. Розробив нові методи захисту металів від корозії та зносу, підвищення міцності, пластичності та холодостійкості сталей.

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1945), «Знак Пошани» (1946), Трудового Червоного Прапора (1977) та іншими державними нагородами.

Помер 26 вересня 1997 р. у м. Донецьк.

Наукові праці

Монографія «Кристаллографія закалки стали» (1951).

Статті: «Исследование структуры и свойств электролитических покрытий» (1934, співавтор – Федоров Ю. Б.); «Влияние электролитических осадков хрома и никеля на окисляемость железа при высоких температурах» (1940, співавтори – Котухова Г. І., Редкіна Е. І.); «О связи между параметром кристаллической решетки аустенита и началом мартенситного превращения в железоуглеродных сплавах» (1950); «О текстуре в железной окалине» (1957, співавтор – Симонова М. І.); «Межкристаллитная внутренняя адсорбция в поликристаллических твердых растворах» (1969, співавтор – Вангенгейм С. Д.); «Рентгеноспектральное и электронно-микроскопическое исследование межкристаллитной внутренней адсорбции в бинарных сплавах Cu–Sb и Cu–Sn» (1970, співавтори – Мархасін [Є.] С., Самойленко З. А.); «Термічне розширення магній-нікелевого і магній-цинкового феритів» (1974, співавтори – Кузнєцов [Є.] М., Антоненко В. М.); «Фазовий перехід у цирконаті-титанаті свинцю при низьких температурах» (1977, співавтори – Петренко О. Г., Пицюга В. Г., Вангенгейм С. Д.) та ін.

Авторські свідоцтва: № 171871 «Способ снижения склонности стали к флокенообразованию» (1964, співавтори – Краліна А. О., Склюєв П. В., Кавтер Л. І.); № 185661

«Способ нанесения покрытия из интерметаллического соединения ниобия с оловом (Nb₂₃n)» (1966, співавтори – Борисов Б. С., Моїсеєв [А. І.], Угольников Т. [А.]); № 355673 «Способ изготовления ферритовых изделий» (1969, співавтори – Богословський В. [Н.], Пашенко В. П.); № 477198 «Способ получения защитных покрытий» (1975, співавтори – Яр-Мухамедов Ш. Х., Овчинников Г. [А.], Зикеев [С. Н.]) та ін.

Біографічні документи

Витяг з метричної книги про народження (1907); свідоцтва про закінчення школи, технікуму (1922, 1924); довідки про роботу батьків (1925); посвідчення особи (1928); нотаріальна копія свідоцтва про закінчення інституту (1932); диплом доктора та атестат професора (1946, 1947); особовий листок з обліку кадрів, автобіографія та анкета (1966–1969); інтерв'ю з вченим (1977–1997) та ін.

Документи з діяльності

Посвідчення про роботу техніком-практикантом на заводі «Красная Этна» (1923–1927); документи про роботу у Фізичному інституті та Лабораторії фізики Нижньогородського державного університету (1928–1929); документи про діяльність як академіка АН УРСР ([1966]–1972) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Архарова В. І. (2, [1980-ті]); фотопортрет доньки – Архарової І. В. (1, 2010).

Документи про вченого

Статті: Вангенгейма С. Д. «Життя, віддане науці» (1967); Петренка О. Г. «Шлях у науку» (1977).

Інші документи: інтерв'ю з донькою вченого – Архаровою І. В. (1997); ювілейний буклет урочистого засідання до 95-річчя Архарова В. І. у ДонФТІ ім. О. О. Галкіна НАН України (2002) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Тарашенко Д. Т. Архаров Володимир Іванович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 1 : А. – Київ : Поліграфкнига, 2001. – С. 687; Архарова І. Академик Владимир Иванович Архаров. – Донецьк, 2007. – 412 с.

І. Г. Кіржаєва

Ахієзер Олександр Ілліч

(31.10.1911 – 04.05.2000).

Фізик-теоретик.

Академік (1939).

Фонд № 54, 1 опис, 1 од. зб. за 1958 р.

Народився 31 жовтня 1911 р. у м. Чериков (нині – Республіка Білорусь). Закінчив КПІ (1934). Інженер теоретичного відділу (1934–1936), старший науковий співробітник (1936–1938), завідувач відділу теоретичної фізики (1938–1989), заступник директора (1955–1959), радник при дирекції (1988–2000) ННЦ «ХФТІ». Водночас – доцент (1936–1940), професор (1941), завідувач кафедри теоретичної фізики (1940–1941) та кафедри теоретичної ядерної фізики (1940–1975) ХДУ; викладач Куйбишевського

педагогічного інституту (1941–1942); старший науковий співробітник (за сумісництвом) Лабораторії № 2 АН СРСР (1944–1952); старший викладач Артилерійської радіотехнічної академії (1948–1964).

Наукові дослідження присвячено проблемам електромагнетизму, квантової електродинаміки, електродинаміки плазми та радіаційної фізики. Автор понад 300 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1986). Лауреат Державних премій України (1986, 2002), премій імені Л. І. Мандельштама АН СРСР (1948), імені К. Д. Синельникова та О. С. Давидова НАН України (1978, 2000), міжнародної премії імені І. Я. Помєранчука (1998).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1954), Трудового Червоного Прапора (1971, 1981), «За заслуги» II та III ступенів (1996, 1999).

Помер 4 травня 2000 р. у м. Харків.

Наукові праці

Стаття «Прості хвилі в магнітній гідродинаміці» (1958, співавтори – Любарський Г. Я., Половін Р. В.).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Музей історії ХНУ ім. В. Н. Каразіна.

Лит.: Ситенко О. Г. Ахієзер Олександр Ілліч // Енциклопедія Сучасної України. Т. 1 : А. – Київ : Поліграфкнига, 2001. – С. 816–817; Храмов Ю. О. Ахієзер Олександр Ілліч // Енциклопедія історії України. Т. 1 : А–Б. – Київ : Наукова думка, 2003. – С. 154; Храмов Ю. О. Олександр Ілліч Ахієзер (до 100-річчя від дня народження) // Наука та наукознавство. – 2011. – № 4. – С. 148–149.

Н. А. Наумова

Бабинець Андрій Євтихійович

(13.12.1911 – 01.11.1982).

Гідрогеолог.

Член-кореспондент (1964).

Фонд № 56, 1 опис, 37 од. зб. за 1939–1986 рр.

Народився 13 грудня 1911 р. у м. Київ. Закінчив Київський гірничо-геологічний інститут (1935). Старший науковий співробітник (1935–1948), завідувач відділу гідрогеології (1948–1950), заступник директора (1953–1968), завідувач відділу гідрогеологічних проблем (1968–1982) ІГН АН УРСР. Водночас – доцент (1946–1949), завідувач кафедри гідрогеології та інженерної геології геологічного факультету (1949–1953) КДУ ім. Т. Г. Шевченка.

Наукові дослідження присвячено вивченню мінеральних вод, які застосовуються в бальнеології, а також вуглекислих мінеральних джерел Карпат і Закарпаття, Моршинських вод, Трускавецьких джерел, сірководневих мінеральних вод курорту «Немирів». Започаткував дослідження з використання термальних вод України як джерела теплофікації міст. Вивчав ізотопний склад підземних вод, перспективи штучного поповнення підземних вод України. Автор понад 400 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1981). Лауреат премії РМ СРСР (1981) та премії імені В. І. Вернадського АН УРСР (1985).

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1943, 1945), Вітчизняної війни II ступеня (1944), «Знак Пошани» (1957, 1971), іншими державними нагородами.

Помер 1 листопада 1982 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Статті: «Минеральные воды Закарпатской области УССР» (1947, співавтор – Бурксер Є. С.); «Геологический очерк Закарпатской области» (1950); «Поширення та можливості використання природних мінеральних вод у Закарпатській області УРСР» (1953); «Про формування тріщинних вод Українського кристалічного щита» (1956), «Дослідження порових розчинів глинистих порід мезокайнозою з платформних районів України» (1958); «Работа украинских ученых по изучению мирового океана» (1973); «Основные направления и задачи применения стабильных изотопов в гидрогеологических исследованиях на территории Украинской ССР» (1981, співавтор – Вовк І. Ф., Висоцький В. І.); «Новые данные о распределении урана в жидкой фазе донных осадков Черного моря» (1981) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Состояние и меры по организационному укреплению исследований в области водных проблем» (1973); «Влияние производственной деятельности на гидрогеологические условия регионов Украинской ССР» (1976); «Совершенствование искусственного восполнения подземных вод» (1982, співавтор – Янчев В. К.).

Наукові звіти: «Минеральные воды северных предгорий Карпат» (1948); «Сводная гидрогеологическая карта условий сельскохозяйственного водоснабжения» (1956, співавтор – Лялько В. І.).

Відгуки та рецензії: на дисертаційні дослідження Білявського Г. О., Галяна Л. Д., Єлісєєвої М. П., Єськова Б. Г., Індутного В. Ф., Краюшкіна В. О., Лур'є [А. І.], Маврицького Б. Ф., Мишкіна Л. П., Негоди Г. Н., Ольштинського С. П., Радька [Н. І.], Янчева В. К. (1965–1972).

Біографічні документи

Особова справа Бабинця А. Є. (1939–1982).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: аналітична записка про головні напрями гідрогеологічних досліджень сектору гідрогеології ІГН АН УРСР на період до 1985 р. (1967); доповідь про наукові зв'язки сектору гідрогеології ІГН АН УРСР (1968); пропозиції про використання підземних ядерних вибухів для створення штучних підземних водосховищ (1971); індивідуальний звіт про науково-дослідну діяльність (1972); проекти постанов Державної експертної ради Держплану УРСР, розроблені за участю Бабинця А. Є. (1973); розпорядження РМ УРСР про включення Бабинця А. Є. до складу новоствореної Комісії з розгляду пропозицій щодо раціонального використання водних ресурсів УРСР (1975); постанова Президії АН СРСР про включення до складу Наукової ради АН СРСР з інженерної геології та ґрунтознавства (1978); звіт «Узагальнені характеристики найважливіших досягнень відділу гідрогеологічних проблем ІГН АН УРСР» (1981); рекомендації з впровадження результатів дослідження наукових тем «Теоретические основы охраны подземных вод платформенной Украины и Украинских Карпат», «Изучение новых проявлений минеральных и термальных вод на территории УССР» та «Розробка теоретичних основ процесів розшарування мулу і глинистих ґрунтів, методів математичного моделювання переносу солі» (б/д) та ін.

Видавнича: наказ міністра геології СРСР про включення вченого до складу редколегії монографії «Инженерная геология СССР» (1970); постанова Президії АН СРСР про включення до складу редколегії журналу «Инженерная геология» (1977).

Фотодокументи

Фотопортрети Бабинця А. Є. (2, [1976]).

Документи про вченого

Доповідь Шестопалова В. М. «О жизненном и творческом пути члена-корреспондента АН УССР А. Е. Бабинца в связи с 75-летием со дня рождения» (1986).

Відгуки та рецензії на наукові праці Бабинця А. Є.: Плотникова М. А. на зведену гідрогеологічну карту умов сільськогосподарського водопостачання, складену Бабинцем А. Є. та Ляльком В. І. (1956); Низовського В. М. на дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора наук Бабинця А. Є. (1961).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Андрей Евтихийевич Бабинец. – Киев : Наукова думка, 1985. – 64 с.; Макаренко Д. Є. Бабинець Андрій Євтихийович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 2 : Б–Біо. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 20; Шестопалов В. М., Онищенко І. П. Андрій Євтихийович Бабинець (до 100-річчя від дня народження) // Геологічний журнал. – 2012. – № 1. – С. 111–113.

Н. А. Наумова

Бабичев Федір Семенович

(28.02.1917 – 28.04.2000).

Хімік.

Академік (1973).

Фонд № 57, 1 опис, 147 од. зб. за 1936–2000 рр.

Народився 28 лютого 1917 р. у с. Бобрикове (нині – Антрацитівський р-н, Луганська обл.). Закінчив хімічний факультет (1944) та аспірантуру (1948) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Асистент (1948–1950), доцент (1950–1967) та професор кафедри органічної хімії (1967), декан хімічного факультету (1968–1978) і одночасно завідувач кафедри органічної хімії (1971–1986) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Протягом 1978–1988 рр. – віцепрезидент АН УРСР, радник при Президії НАН України (1988–2000).

Заслужений Соросівський професор (1994).

Наукові праці присвячено хімії гетероциклічних сполук. Відкрив реакцію алкілювання метиленових основ ряду бензотіазолу галогеналкілами, отримав ціанінові барвники на основі 2,3-поліметилен-бензотіазолінових солей та винайшов спосіб підсилення ступеня їхнього забарвлення, розробив методи синтезу низки гетероциклічних систем з вузловим атомом азоту та встановив можливість застосування цих з'єднань як фізіологічно активних препаратів, органічних напівпровідників та фотосенсибілізаторів.

Заслужений діяч науки і техніки України (1997). Лауреат премій імені Л. В. Писаржевського та А. І. Кіпріанова НАН України (1986, 1995), Державної премії України (1998).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1971), Леніна (1976), Жовтневої революції (1987) та іншими державними нагородами.

Помер 28 квітня 2000 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Статті: «Взаимодействие метиленовых оснований ряда тиазола с галоидными алкилами» (1950, співавтор – Кіпріанов А. І.); «Метиленові основи азотистих гетероциклів» (1956); «О продуктах реакции метиленовых оснований бензтиазола и бензселеназола с галоидными алкилами» (1958, співавтор – Кіпріанов А. І.); «Конденсация *o*-аминотиофенола с лактонами» (1963); «Моно-, три- и пентаметинцианины из 2,3-полиметиленбензтиазолиевых солей» (1964); «Дианиновые красители из дигидрооксазино- и дигидротиазино-бензтиазолиевых солей» (1965, співавтор – Хиля В. П.); «Строение и спектры ПМР функциональных производных индолицина и их протонированных форм» (1975, співавтори – Корнілов М. Ю., Кутров Г. П.); «Ацилирование 2-метилбензазолов сложными эфирами карбоновых кислот» (1977, співавтор – Воловенко Ю. М.); «Успехи химии изоиндола» (1981, співавтори – Ковтуненко В. О., Тилтін А. К.); «Жизнь и деятельность Д. И. Менделеева» (1984); «Химические свойства изомерных пиримидоизоиндолонов» (1987, співавтори – Ковтуненко В. О., Іщенко В. В. та ін.); «Новый подход к синтезу мезомерных бетаиновых гетероциклов с узловым атомом азота» (1989, співавтори – Воловенко Ю. М., Литвиненко С. В., Комаров І. В. та ін.); «Конденсация α -аминоазагетероциклов с β -кетоефирами» (1991, співавтори – Ковтуненко В. О., Іщенко В. В., Тилтін А. К.) та ін.

Авторські свідоцтва: № 640530 «Пиридилгетерилкетоны, обладающие противовоспалительной активностью» (1978); № 681807 «6-алкилаты-11-Н-изоиндоло[2,1-а]хиназолон-5, обладающие аналептической активностью» (1979); № 738327 «Способ получения 2,3-дигидро-6-аминопиридонов-4» (1980); № 992241 «Бактерицид для защиты произведений изобразительного искусства» (1982); № 1237667 «Способ получения конденсированных хинолинов с узловым атомом азота» (1986); № 1421745 «Способ получения бенз(а)индолизино[2,3-*b*]хиноксалин-14-карбонитрида» (1987); № 1496223 «Способ получения конденсированных пирролов с узловым атомом азота» (1989); № 1624960 «Изохино[3,4-*c*]циннолины» (1990); № 1676236 «8-нитро-11-цианобензо(в)хинолизинос-6, проявляющий антимикробную активность, и способ его получения» (1991) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографію Смирнова-Замкова І. В. «Введение в теорию органических превращений» (1972); на дисертаційні дослідження Дейкало Г. О., Ільченка А. Я., Кібірева В. К., Кухаря В. П., Михайленка Ф. А., Пожарського О. Ф., Толмачова О. І., Федорової Г. Є., Чернецького В. П., Юрченко В. В. (1955–1976) та ін.

Біографічні документи

Атестат про закінчення середньої школи (1936); характеристики (1966–1978); студентський квиток (1941); анкети (1942, 1972); трудова книжка (1943–2000); диплом про закінчення КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1948); дипломи кандидата та доктора хімічних наук (1948, 1966); атестати доцента та професора (1950, 1967); вітальна кореспонденція з нагоди різних урочистих подій, ювілеїв та свят (1965–1997); посвідчення до медалей та нагрудних знаків (1970–1985); документи про обрання та дипломи члена-кореспондента і академіка АН УРСР (1972, 1973); службові посвідчення викладача КДУ ім. Т. Г. Шевченка, академіка, віце-президента та радника при Президії АН УРСР (1972–1988); почесні грамоти (1973–1992); біографічні довідки ([1973], 1974); подяка урядової комісії РМ СРСР за активну участь у роботах з ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС (1986); свідоцтво про встановлення на Алеї трудової слави на ВДНГ УРСР у Києві портрета Бабичева Ф. С. (1987); дипломи лауреата премій імені Л. В. Писаржевського та А. І. Кіпріанова НАН України

(1986, 1995); документи про висування на здобуття Нобелівської премії в галузі хімії (1996); документи про присудження Державної премії України (1998) та ін.

Документи з діяльності

Конспекти лекцій з органічної хімії (1950–1970); документи про захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора хімічних наук (1965); тези семінарських занять з органічної хімії ([1970]–1985); звіт про роботу на посаді завідувача кафедри органічної хімії КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1971–1976); програми та запрошення на Загальні збори, сесії АН УРСР та інші урочисті події (1971–1997); документи про перебування у наукових відрядженнях в Угорській Народній Республіці та Індії (1975, 1981); доповіді на засіданнях Президії АН УРСР, зборах колективу Інституту фізіології рослин АН УРСР та ін. ([1981]–1995); довідка про участь АН УРСР у роботі з вирішення актуальних природоохоронних проблем, складена Бабичевим Ф. С. (1989); довідка про історію створення кафедри органічної хімії Університету св. Володимира у Києві (б/д) та ін.

Листування Бабичева Ф. С.

Адресат Чередниченко Л. С. (1, [1988]).

Кореспонденти: Антош Й. (1, 1961); Беднягіна Н. П. (2, 1962); Богнар В. Р. (Vognar W. R.) (2, 1963–1988); Войтенко З. В. (10, 1990–1999); Вомпе О. Ф. (2, 1958); Емануель М. М. (1, 1984); Зефіров М. С. (2, 1981); Корнілов М. Ю. (3, 1974); Крусцевський І. (1, 1963); Лайтц Г. (1, [1956]); Лібшер Ю. (Liebscher J.) (1, 1988); Майер Р. (Maier R.) (1, 1963); Махорін К. Є. (3, 1982–1987); Метзгер Дж. (1, 1951); Патон Б. Є. (4, [1988]–1991); Рапсак А. (Rapsak A.) (1, 1970); Словік Л. (Slowik L.) (2, 1981–1989); Терентьев О. П. (1, б/д); Трефілов В. І. (3, 1985); Фомен Дж. (Foeman G.) (6, 1961–1962); Чередниченко Л. С. (4, 1986–1989); Чупахін О. М. (1982) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Бабичева Ф. С. (12, [1939–1990-ті]); учений під час зустрічі з іноземними ученими з Франції, Великої Британії та Індії (10, 1970–[1980-ті]); серед колег та однокурсників (20, 1971–1982); серед учасників ювілейних засідань, конференцій та зборів (8, 1974–1985); з учасниками Другої світової війни та на відкритті «Днів науки і техніки», присвячених 40-річчю Перемоги (7, 1979–1984); під час вручення ордена Жовтневої революції головою ВР УРСР Шевченко В. С. (2, [1987]); під час зустрічі з міністром хімічної промисловості СРСР Костандовим Л. А. на Севе́ро-донецькому хімічному комбінаті (1, б/д) та ін.

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Бабичева Ф. С.: Розума Ю. С. на дисертацію «2-бензтиазолилалкил(арил)карбоновые кислоты и синтезы из них гетероциклов с мостиковым атомом азота» (1965); Кіпріанова А. І. та Литвиненка Л. М. на цикл праць Бабичева Ф. С. у зв'язку з висуванням його кандидатури до складу членів-кореспондентів та академіків АН УРСР (1965, 1973).

Документи, зібрані вченим

Статті: Смоленського С., Кубачека М., Награби К. «2,2¹,3,3¹-tetrahydro-3,3¹-spirobi[4H-[1,5]-Benzoathiepin] und 2,3,4,5-tetrahydrospiro [1H-Benzo[f]-[1,5]-diazepin-3,1¹-cyclopropan]; Schnelles gleichgewicht zwischen diastereokonformeren» (1973); Корнілова М. Ю., Денисенка В. Е., Турова О. В. та ін. «Использование β-дикетонатов лантаноидов для повышения региоселективности органических реакций» (1990); публікації в періодичній пресі про досягнення вітчизняної науки (1973–1984).

Фотодокументи: фотознімок космонавтів СРСР Гречка Г. М. та Романенка Ю. В. з дарчим написом Бабичеву Ф. С. (1978); стінгазета до Дня Перемоги з фотографіями випускників КДУ ім. Т. Г. Шевченка, які загинули під час Другої світової війни (б/д).

Інші документи: відгук Кочергіна П. М. на автореферат дисертації Кібірева В. К., науковим керівником якого був Бабичев Ф. С. (1964); автореферат дисертації Хилі В. П. «Модифицированные флавоноиды, изофлавоноиды и азотосодержащие гетероциклические системы на их основе» з дарчим написом автора Бабичеву Ф. С. (1986).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Філіал РДАНТД у м. Самара (ф. Р-1, оп. 472, спр. 641; оп. 513, спр. 279; оп. 525, спр. 139, 282, 723).

Лит.: Федір Семенович Бабичев. – Київ : Наукова думка, 1999. – 112 с.; Хиля В. «У цих роботах усе пов'язано, немає нічого випадкового...». 28 лютого – 85-річчя від дня народження Ф. С. Бабичева // Вісник НАН України. – 2002. – № 2. – С. 51–54; Ковтуненко В. О. Бабичев Федір Семенович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 2 : Б–Біо. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 27; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Незабутні постаті. – Київ : Світ Успіху, 2005. – С. 397.

С. В. Старовойт

Бабій Борис Мусійович
(25.07.1914 – 19.09.1993).
Правознавець.
Академік (1972).

Фонд № 55, 1 опис, 164 од. зб. за 1937–1993 рр.

Народився 25 липня 1914 р. у с. Гурівці (нині – Козятинський р-н, Вінницька обл.). Після отримання середньої освіти та закінчення курсів газетних працівників працював журналістом (1932–1935). Закінчив юридичний факультет КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1940). Прокурор кримінально-судового відділу Прокуратури УРСР (1939–1940). Військовий прокурор (1940–1947). Старший викладач теорії держави і права, заступник декана юридичного факультету КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1947–1949). Вчений секретар (1949–1966), заступник завідувача (1966–1967) та завідувач відділу теорії та історії держави і права (1967–1969) Сектору держави і права АН УРСР. Завідувач відділу теорії та історії держави і права (1969–1988), заступник директора (1969–1974) і директор (1974–1988) Інституту держави і права АН УРСР. Академік-секретар Відділення історії, філософії та права АН УРСР (1968–1988). Радник Президії АН УРСР (1988–1993).

Дійсний член Академії правових наук України (1993). Голова правління УТОПШК (1966–1976), Українського відділення Радянської асоціації політичних наук (1985). Член правління республіканського товариства культурних зв'язків з українцями за кордоном «Україна» (1975–1980). Член комісії УРСР у справах ЮНЕСКО (з 1972), Постійної палати Третейського суду в Гаазі (з 1976).

Наукові дослідження присвячено вивченню історії держави і права України, історичних здобутків і пріоритетів вітчизняної юридичної науки, питань функціонування української правничої мови, становлення й унормування національної юридичної термінології. Автор понад 400 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1974). Лауреат Державної премії УРСР (1981).

Нагороджений орденами Вітчизняної війни I та II ступенів (1944, 1945), «Знак Пошани» (1971) та іншими державними нагородами.

Помер 19 вересня 1993 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Правовые исследования в Академии наук Украинской ССР (1919–1973 гг.)» (1974); «Очерк истории правовых исследований в Украинской ССР. 1919–1984» (1984).

Розділи монографій: «Советское государство и право в период восстановления хозяйства (1921–1925 гг.)» (1976); «Правовые науки» (1977).

Статті: «Історичні документи великої епохи» (1965); «Юридичні науки» (1965, 1981, 1983); «Декларації Народних Зборів Західної України» (1967); «Правовая наука в УРСР за 50 років» (1967); «Космос повинен служити справі миру і прогресу людства» (1968); «Новий інститут Академії наук УРСР» (1969); «Національно-державне будівництво в Союзі РСР на сучасному етапі» (1972); «Перенесення столиці радянської України до Києва в 1934 році» (1974); «Исследования в области общественных наук в Академии наук УССР и их практическое значение» (1977); «Ліквідація царизмом автономного устрою України» (1982); «Терроризм международный» (1982); «Основные направления разработки методологических проблем социального познания» (1983); «Что сдерживает развитие общественных наук?» (1986, співавтор – Бутко І. П.); «Исследуя исторический опыт» (1987); «Де визнається державна мова?» (1987); «Державні нагороди УРСР» (1989); «Мова у дзеркалі закону» (б/д) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Видатна подія в розвитку суспільних наук» (1967); «Вчені-суспільствознавці Академії наук УРСР – великому ювілею» (1968); «Правовая наука и некоторые вопросы экономического и социалистического развития» (1984) та ін.

Відгуки та рецензії: на дисертаційні дослідження Бабкіна В. Д., Бачинського П. П., Біндера М. А., Гамрецького Ю. М., Маргунського С. П., Паркосадзе В. В., Пертцика В. А., Рогожина А. Й., Розенбаума Ю. О., Сапаргалієва М. С., Сурилова О. В. (1966–1971).

Біографічні документи

Документи про участь у Другій світовій війні (1941–1987); документи про викладацьку діяльність у КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1949); документи про присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника (1950, 1952); грамоти (1965–1978); дипломи члена-кореспондента та академіка АН УРСР (1967, 1972); вітальна кореспонденція з нагоди нагородження орденом «Знак Пошани» і присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1971, 1974); документи про обрання до складу академіків АН УРСР (1973); характеристики (1974–1983); автобіографія (1976); документи про присудження Державної премії УРСР (1981–1982); список нагород Бабія Б. М. (1992).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про роботу на посадах старшого наукового співробітника та заступника завідувача Сектору держави і права АН УРСР (1951–1967); документи про роботу на посадах завідувача відділу і заступника директора (1969–1973), директора (1974–1989) Інституту держави і права АН УРСР; документи про участь у VII, X та XI Всесвітніх конгресах Міжнародної асоціації політичних наук (1967–1979); звіти про наукові відрядження до НРБ і ЧССР (1968); документи про діяльність як академіка-секретаря Відділення історії, філософії та права АН УРСР (1968–1986); індивідуальні звіти про роботу як члена-кореспондента та академіка

АН України (1968–1991); документи про участь у семінарах, сесіях та конференціях ООН з питань боротьби проти расизму, міжнародного тероризму тощо (1971–1979); документи про участь у III науковому симпозиумі юристів СРСР і Франції (1971); документи про участь у роботі IX Міжнародного з'їзду славістів (1983); документи про участь у роботі Асоціації сприяння ООН у СРСР (1984); документи про діяльність радником Президії АН України (1985–1993); документи про участь у Всесвітній конференції із санкцій проти расистської ПАР (1986); документи про участь у роботі установчої конференції Академії правових наук України (1993); листування з генеральним секретарем Постійного арбітражного суду Джонкменом Д. Х. з питань діяльності Постійного арбітражного суду (1993).

Видавнича: листування з редакціями видавництва, журналів і газет (1968–1991); документи про діяльність як головного редактора видання «Історія держави і права Української РСР» (1971–1990); документи про діяльність як заступника головного редактора видання «Історія Академії наук Української ССР» (1979–1986); документи про діяльність як керівника авторського колективу видання «Історія государства и права УССР» (1983–1985).

Громадська: документи про діяльність як голови Українського відділення Радянської асоціації політичних наук (1967–1989); доповіді на зібраннях трудових колективів, зборах громадськості тощо ([1972]–1989); документи про участь у благодійних акціях Радянського фонду миру (1981–1984).

Листування Бабія Б. М.

Адресати: Алексеев Б. І. (1, 1993); Ванечек В. (1, 1970); Гончар О. Т. (1, 1976); Канівець В. В. (4, 1970–1979); Петльований В. І. (1, 1973); Федосеев П. М. (1, 1978); Шабліовський Є. С. (1, б/д).

Кореспонденти: Абрамович О. М. (1, 1982); Алексеев Б. І. (4, 1974–1978); Доценко І. Д. (1, 1982); Канівець В. В. (12, 1970–1979); Корецький В. М. (8, 1965–1969); Кульчицький В. С. (2, 1982–1992); Левильцева Н. М. (1, 1972); Максим Танк (Скурко Є. І.) (1, 1973); Петльований В. І. (2, 1974); Петров Б. М. (1, б/д); Походня І. К. (1, б/д); Середняцький А. (1, 1993); Федосеев П. М. (1, 1973); Фукс С. Л. (6, 1967–1975); Чиквадзе В. М. (1, 1970); Шабліовський Є. С. (1, 1972).

Фотодокументи

Фотопортрети Бабія Б. М. (6, 1938–1982); вчений на Всесвітньому конгресі Міжнародної асоціації політологів у Брюсселі (Бельгія) (1, 1967); з президентами АН СРСР Келдишем М. В., АН УРСР Патонем Б. Є., АН Грузинської РСР Мухелішвілі М. І., віце-президентом АН СРСР Виноградовим О. П. біля будинку Президії АН УРСР під час святкування 50-річчя АН УРСР (1, 1969); з віце-президентом АН УРСР Семененком М. П., академіком АН СРСР Прохоровим О. М. під час відвідування павільйону «Наука» ВДНГ УРСР (4, 1969); з президентом АН УРСР Патонем Б. Є., академіками АН УРСР Митропольським Ю. О., Галкіним О. О., Немошкаленком В. В., академіком АН СРСР Пономарьовим Б. М. у Донецьку (1, 1969); з віце-президентом АН УРСР Семененком М. П. і віце-президентом Угорської АН Сабо І. в аеропорту «Бориспіль» (1, 1969); під час відкриття книжкової виставки у ЦНБ АН УРСР з нагоди 25-ї річниці визволення Румунії (3, 1969); під час перебування у м. Ніцца (Франція) (1, 1971); з академіком-секретарем Відділення загальної біології АН УРСР Ситником К. М., академіком АН УРСР Чаговцем Р. В. під час Загальних зборів АН УРСР (1, 1973); з українським співаком народним артистом СРСР Козловським І. С. у м. Трускавець (1, 1973); разом із засновником наукового напрямку соціології права Казимирчуком В. П., к.ю.н. Мацюком А. Р., д.ю.н. Тихомировим Ю. О., д.ю.н. Тарановим А. П. під час

засідання вченої ради Інституту держави і права АН УРСР (1, 1974); з членами делегації УРСР Степановим В. П., Богаєвським Ю. В. на конференції ООН з питань представництва держав щодо їхньої співпраці з міжнародними організаціями у м. Відень (Австрія) (1975) та ін.

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Бабія Б. М.: Недбайла П. О. та Мамутова В. К. на брошуру «Правовые исследования в Академии наук Украинской ССР (1919–1973 гг.)» ([1973], 1974); Беленчука І. А., Бурчака Ф. Г., Віленського Б. В., Гудасенко П. П., Зайчука В. Г., Манеліса Б. Л., Михайленка П. П., Недбайла П. О., Самасова М. Т., Сафроненка К. О., Смолярчука В. І., Фукса С. Л. на автореферат дисертації «Государственное строительство и право в период восстановления народного хозяйства (1921–1925 гг.)» (1963).

Інші документи: матеріали до видання біобібліографії Бабія Б. М. (1981–1983); довідки про наукову, науково-організаційну та громадсько-політичну діяльність вченого (б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: До ювілею академіка АН УРСР Бориса Бабія // Український календар. 1984 р. – Варшава, 1984. – С. 117–120; Борис Моисеевич Бабий. – Київ : Наукова думка, 1984. – 58 с.; Усенко І. Б. Бабій Борис Мусійович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 2 : Б–Біо. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 28–29; Ясь О. В. Бабій Борис Мусійович // Енциклопедія історії України. Т. 1 : А–В. – Київ : Наукова думка, 2003. – С. 158; Онищенко О. С., Шемшученко Ю. С., Нагребельний В. П. Видатний український учений-правознавець та організатор академічної юридичної науки : До 100-річчя від дня народження академіка НАН України Б. М. Бабія // Вісник НАН України. – 2014. – № 7. – С. 76–82; Академік Борис Мусійович Бабій : До 100-річчя від дня народження. – Київ : ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. – 180 с.

А. І. Шаповал

Бабко Анатолій Кирилович (15.10.1905 – 07.01.1968).

Хімік.

Академік (1957).

Фонд № 33, 3 описи, 231 од. зб. за 1922–1969 рр.

Народився 15 жовтня 1905 р. у с. Судженське (нині – м. Анжеро-Судженськ, РФ). Закінчив хімічний факультет КПІ (1927). Асистент, аспірант кафедри аналітичної хімії КПІ (1927–1930). Доцент кафедри аналітичної хімії Київського технологічного інституту харчової промисловості (1930). Доцент (з 1934), завідувач (1944–1960) та професор кафедри аналітичної хімії (1960–1968) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Старший науковий співробітник (1937–1941), завідувач відділу аналітичної хімії (1941–1968) ІЗНХ АН УРСР.

Вчений секретар (1942–1948), заступник голови (1948–1954) Відділу фізико-математичних і хімічних наук АН УРСР, заступник голови (1955–1956) Відділу хімічних і геологічних наук АН УРСР.

Титулярний член Комісії з аналітичної хімії Міжнародного союзу теоретичної та прикладної хімії (IUPAC) (1963).

Наукові дослідження присвячено питанням комплексних сполук та їх застосування в аналітичній хімії, фотометричним та люмінесцентним методам аналізу. Вперше в СРСР застосував фізико-хімічний аналіз для вивчення комплексних сполук у розчинах і на його основі обґрунтував загальні положення ступінчастої дисоціації у розчинах; розробив методику визначення складу розчинених комплексів, високочутливі методи визначення неметалів. Засновник київської школи аналітичної хімії. Автор понад 400 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1966).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1947), Леніна (1956) та іншими державними нагородами.

Помер 7 січня 1968 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографії: «Физико-химический анализ комплексных соединений в растворах. (Оптический метод)» (1955); «Физико-химические методы анализа» (1965, співавтор – Пилипенко А. Т., П'ятницький І. В.).

Статті: «Объемноаналитическое определение кремнекислоты в стекле» (1929); «Вивчення алюміній-алізарату» (1936); «Вивчення внутрішньоконкомплексних забарвлених сполук» (1937); «Вивчення комплексних галогенідів міді і вісмуту» (1939); «Закон Бера о диссоциации окрашенных комплексных соединений» (1946); «Фізико-хімічний аналіз розчинів забарвлених комплексних сполук» (1947); «Влияние посторонних ионов на колориметрическое определение металлов» (1948); «Физико-химический анализ систем с тройными комплексами в растворе» (1953); «Вопросы спектрофотометрии растворов комплексных соединений» (1955); «Диаграммы равновесия комплексообразования в растворах и прочность комплексных соединений» (1955); «Еще раз о вопросах развития спектрофотометрии» (1956); «Развитие теоретических работ по аналитической химии в СССР» (1957); «Колориметричне визначення води за зміною забарвлення галогенідних комплексів кобальту» (1958, співавтор – Шевченко Л. Л.); «Тройные комплексы в системе: органическое основание – металл – роданид» (1958, співавтор – Тананайко М. М.); «Колориметрическое определение сульфат-ионов с помощью железороданидного комплекса» (1959, співавтор – Маркова Л. В.); «Наука проблемная и наука отраслевая» (1964, співавтор – Ройтер В. А., Яцимирський К. Б.); «Влияние комплексообразователей на разложение перекиси водорода и хемилюминесценцию люминола с перекисью водорода в присутствии солей кобальта» (1967, співавтор – Луковська Н. М.) та ін.

Доповіді: «Изучение окрашенных комплексных роданидов» (1945, співавтор – Драко О. Ф.); «Изучение некоторых химико-аналитических свойств сурьмы методом меченых атомов» (1955, співавтор – Штокало М. Й.); «Аналитическая химия титана и циркония» (1957); «Применение тройных (смешанных) комплексов в аналитической химии» (1959); «Методы определения состава и свойств экстрагируемых комплексов» (1961); «Физико-химический анализ равновесий комплексообразования в растворах» (1961); «Методы определения состава и свойств экстрагируемых комплексов» (1961); «Комплексные соединения в аналитической химии» (1967); «Развитие аналитической химии на Украине за 50 лет» (1967); «Кинетика хемилюминисцентных реакций с участием комплексных ионов» (1968); «Физико-химический анализ тройных систем» (б/д) та ін.

Відгуки та рецензії: на статті Волкова Б. В. «О фотометрическом определении бензола» (1959), Барковського В. Ф. «Спектрофотометрическое исследование растворов кремнетитанмолибденового комплекса» (1966); на дисертаційні дослідження Банковського Ю. А., Баширова Е. [А.], Бірнбаума С. М., Васильєва В. П., Верещинського І. В., Драницької Р. М., Золотова Ю. О., Іванютіна М. І., Кашковської О. О., Козловського М. Т., Ломоносова С. [А.], Полуєктова М. С., Садовського Т. Л., Співаковського В. Б. та ін. (1952–1967).

Біографічні документи

Орденська книжка (1945); атестат професора (1946); диплом доктора хімічних наук (1946); військовий квиток (1948); членські квитки та посвідчення (1952–1964); характеристики (б/д) та ін.

Документи з діяльності

Індивідуальні плани і звіти про роботу як академіка АН УРСР (1961–1967); документи про участь у роботі міжнародної конференції з хімії комплексних сполук у м. Стокгольм (Швеція) (1962); документи про участь у роботі міжнародного симпозиуму з хімії комплексних сполук у м. Смоленіца (ЧССР) (1962).

Листування Бабка А. К.

Адресати: Алімарін І. П. (4, 1966–1967); Білопольський М. П. (1, б/д); Бусев О. І. (1, 1966); Виноградов О. П. (3, 1957–1958); Гибало І. М. (1, 1967); Граціанський М. М. (1, 1957); Коренман І. М. (3, 1966); Ормонт Б. Ф. (1, 1960); Савін Г. М. (2, 1954); Шмуляковський Я. Е. (1, 1966) та ін.

Кореспонденти: Айзенберг Л. [Н.] (2, 1965); Виноградов О. П. (3, 1957); Грінберг Д. Л. (1, 1953); Коренман І. М. (2, 1965–1967); Мальований В. А. (2, 1966); Мухіна З. С. (1, 1967); Ормонт Б. Ф. (1, 1960); Теренін О. М. (1, 1962); Чуйко В. Т. (1, 1954); Шмуляковський Я. Е. (1, 1966) та ін.

Фотодокументи

Бабко А. К. з однокурсниками (6, 1922–1927); учений у різні роки життя (6, [1950-ті]–1967); під час перебування у м. Кишинів (1, 1962); з учасниками конференції у м. Ташкент (2, 1963); з аспірантами із В'єтнаму (1, [1960-ті]) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Музей історії міста Києва (4 од. зб. за 1907–1981 рр.).

Лит.: Анатолій Кирилович Бабко // Журнал аналитической химии. – 1968. – Т. 23, вып. 5. – С. 802; Калиниченко І. О. Бабко Анатолій Кирилович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 2 : Б–Біо. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 35; Штокало М. Й. Анатолій Кирилович Бабко – гордість вітчизняної науки, видатний український хімік-аналітик // Наукові праці Нац. ун-ту харчових технологій. – 2013. – № 48. – С. 242–244; Запорожець О. А. Анатолій Кирилович Бабко був і залишається хіміком-аналітиком № 1 // Методи та об'єкти хімічного аналізу. – 2015. – Т. 10, № 3. – С. 150–154.

Т. В. Брязкало

Бабський Євген Борисович

(28.01.1902 – 10.09.1973).

Фізіолог.

Академік (1948).

Фонд № 6, 1 опис, 267 од. зб. за 1923–1972 рр.

Народився 28 січня 1902 р. у с. Геруси (нині – м. Горіс, Республіка Вірменія). Закінчив медичний факультет 1-го Московського державного університету (1924). Співробітник Інституту гігієни праці і профзахворювань ім. В. О. Обуха (1927–1930). Завідувач кафедри фізіології Московського державного педагогічного інституту (1930–1949), одночасно завідувач лабораторії нейрофізіології Всесоюзного інституту експериментальної медицини (1933–1937). Помічник уповноваженого Державного комітету оборони СРСР з використання сучасних наукових досягнень у медицині і фізіології для потреб оборони (1941–1943). Завідувач лабораторії фізіології Інституту біології та медичної хімії АМН СРСР (1945–1949). Завідувач відділу загальної фізіології Інституту клінічної фізіології АН УРСР (1949–1950). З 1952 р. працював у наукових закладах АМН СРСР у м. Москва: завідувач лабораторії клінічної фізіології Інституту грудної хірургії ім. О. М. Бакулева (з 1958), завідувач лабораторії загальної і клінічної фізіології Інституту нормальної та патологічної фізіології (1959–1973).

Наукові дослідження присвячено вивченню моторики травного тракту, питань загальної фізіології нервової системи, механізмів м'язового скорочення, нервової регуляції та іонних механізмів автоматії серця, обміну речовин міокарда у різні фази серцевого циклу, проблем медичної електроніки та кібернетики, історії фізіології людини та тварин. Розробив нові моделі кардіостимуляторів, запропонував низку методів дослідження серцево-судинної (динамокардіографія, кардіоциклографія), кишкової (ендорадіозондування) систем, а також опорно-рухового апарату (стабілографія та ін.). Автор близько 300 наукових праць.

Помер 10 вересня 1973 р. Похований у м. Москва на Введенському кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Иван Петрович Павлов (Жизнь, деятельность и ее значение в развитии физиологии)» (1949).

Відгуки та рецензії: на монографії Маліцької Н. Г. «Руководство для практических занятий по физиологии человека» (1935), Балакшиної В. Л., Бикова К. М., Подкопаева [Н. А.] та Рікля [А.] В. «Основы учения о высшей нервной деятельности» (1939), Кассіля Г. [Н.] «Боль и обезболивание» (1958), Перфильєва Б. В. та Габе Д. Р. «Капиллярные методы изучения микроорганизмов» (1961), Генеса В. С. «Некоторые простые методы кибернетической обработки данных диагностических и физиологических исследований» (1967) та ін.; на статті Гармаша В. Я., Гріншпуна О. Я., Заціорського В. М., Крюкової І. В., Кучеренка Є. М., Матюшина І. Ф., Орлова Р. С., Райскіної М. Є., Самарцева Т. Ф., Тумановського М. [Н.], Тура І. О., Фельд Б. [Н.], Ханіна М. [А.] та ін. (1965–1970); на винаходи та прилади Бредикіса Ю. І. «Карманный электроимпульсатор сердца», Ворошилова [А. Н.] «Прибор для регистрации двигательной деятельности животных», Роебена В. [А.] та Унгера Ю. Р. «Кардиотахометр», Сокрута В. І.

«Электроманометр для измерения внутрисердечного давления», Трояновського [А.] І. «Механический логический анализатор», Фесенка Є. І. «Динамокардиографический метод исследования деятельности сердца», Шалаева М. І. та Сушина [Н.] П. «Клапан-протез сердца» та ін. (1954–1969); на дисертаційні дослідження Аптекаря С. Г., Баженова В. С., Ворновицького Є. Г., Гельштейна Г. Г., Громаковської М. М., Дадашева Р. С., Карамова К. С., Лисицина С. К., Мадієвського Ю. М., Осколкової М. К., Познанської Н. Б., Савельєва В. С., Сатпаєвої Х. К., Сидоренка Г. І., Терехова Ю. В., Тищенко М. І., Фурдуня Ф. І. та ін. (1935–1971).

Біографічні документи

Вітальна кореспонденція з нагоди обрання Бабського Є. Б. до складу академіків АН УРСР (1948).

Документи з діяльності

Документи про участь у роботі наукових з'їздів, семінарів та конференцій (1925–1970); повідомлення про затвердження Бабського Є. Б. професором кафедри фізіології Московського державного педагогічного інституту (1932); документи про участь у виданні підручника з фізіології для вищої школи (1938–1940); індивідуальні звіти про роботу як академіка АН УРСР (1949–1969); документи про роботу на посаді завідувача лабораторії фізіології кровообігу та дихання Інституту грудної хірургії ім. О. М. Бакулева АМН СРСР (1956–1960); документи про діяльність як голови Комітету з нової медичної техніки при МОЗ СРСР (1960–1967); звіти про закордонні відрядження (1960–1961).

Листування Бабського Є. Б.

Кореспонденти: Амосов М. М. (3, 1957–1965); Анохін П. К. (2, 1944–1964); Аптер І. М. (2, 1950); Асратян Е. А. (2, 1943); Баженов В. С. (10, 1963–1968); Баїч М. В. (7, 1968–1971); Бакурадзе А. (17, 1946–1969); Берг А. І. (3, 1964–1967); Беріташвілі І. С. (4, 1947–1949); Биков К. М. (3, 1946–1949); Бірюков Д. А. (18, 1935–1962); Богомолец О. О. (1, 1943); Боксер О. Я. (9, 1963–1967); Брайнерд Д. (Brainerd D.) (1, 1969); Бредикіс Ю. І. (22, 1960–1970); Вебер К. (Weber K.) (2, 1959); Виноградов М. І. (2, 1943); Воробйов А. М. (2, 1949); Гальперін С. І. (64, 1947–1964); Грегорі Р. А. (Gregori R. A.) (2, 1964–1965); Григбас В. (Greatbatch W.) (2, 1963–1967); Добромислова О. П. (5, 1968); Довгялло Т. Х. (4, 1947); Зворикін В. К. (Zworykin V. K.) (2, 1961–1964); Зубков А. А. (53, 1937–1966); Кавецький Р. Є. (1, 1965); Камілли Л. (Camilli L.) (2, 1962); Квасницький О. В. (4, 1949); Коган-Ясний В. М. (5, 1949–1953); Коннон В. (Connon W.) (2, 1944); Кравчинський Б. Д. (5, 1937–1957); Крепс Є. М. (5, 1957–1968); Ларкс С. Д. (Larks S. D.) (4, 1961–1967); Лисицин С. К. (18, 1964–1967); Лоог Р. Ю. (6, 1969–1971); Макевник Г. Я. (6, 1931–1968); Малкіман І. І. (5, 1950–1954); Могендович М. Р. (21, 1932–1968); Нагорний О. В. (3, 1948–1950); Нікітін В. М. (7, 1949–1957); Ноордерграф А. (Noordergraf A.) (9, 1959–1967); Оранський І. Є. (23, 1964–1968); Палладін О. В. (11, 1943–1957); Парін В. В. (9, 1962–1965); Парнас Я. О. (2, 1946); Розенблат В. В. (24, 1962–1971); Серейський М. Я. (10, 1943–1950); Скарбороу В. Р. (Scarborough W. R.) (9, 1963–1966); Текутов П. Ф. (22, 1947–1968); Тищенко М. І. (29, 1960–1970); Утевський А. М. (2, 1960–1962); Уфлянд Ю. М. (18, 1937–1967); Файтельберг Р. О. (18, 1949–1970); Фольборт Г. В. (9, 1938–1949); Фролькіс В. В. (8, 1962–1964); Харатьян А. (6, 1965–1966); Чаговец Р. В. (3, [1960-ті]–1971); Черкес О. І. (4, 1949); Чернігівський В. М. (9, 1948–1969) та ін.

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Бабського Є. Б.: Разенкова І., Шатерникова М. на звіт про наукову роботу Бабського Є. Б. в аспірантурі [1930]; Гельштейна Е. М.,

Замислова К. М., М'яникова О. Л. на винахід Бабського Є. Б., Гурфінкеля В. С., Ромеля Е. Л. та ін. «Новые методы исследования деятельности сердечно-сосудистой системы и дыхания» (1951) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Бердяев С. Ю. Евгений Борисович Бабский (к 100-летию со дня рождения) // Рос-сийский физиологический журнал. – 2002. – № 1. – С. 117–118; Сыркин А. Л. Евгений Бори-сович Бабский (к 100-летию со дня рождения) // Клиническая медицина. – 2002. – № 1. – С. 77–78; Білік Я. В. Бабський Євген Борисович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 2 : Б–Біо. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 38.

Л. В. Шинко

Багрій Петро Іларіонович

(05.11.1925 – 21.03.1981).

Учений у галузі економіки.

Академік (1973).

Фонд № 211, 3 описи, 168 од. зб. за 1953–1981 рр.

Народився 5 листопада 1925 р. у с. Тополівка (Теплицький р-н, Вінницька обл.). Закінчив кредитно-економічний факультет Одеського кредитно-економічного інституту (1954). Аспірант (1954–1957), молодший (1957–1960) та старший науковий співробітник відділу статистики (1960–1961, 1965), заступник директора (1965–1971), директор (1971–1976), завідувач відділу міжгалузевих комплексних проблем соціалістичного відтворення (1976–1981) Інституту економіки АН УРСР. Представник УРСР у Статистичному бюро Секретаріату ООН (1961–1965) та член Комітету експертів ООН з корекції зарплати на службових місцях (1969–1975). Заступник голови Секції суспільних наук АН УРСР (1974–1976). Одночасно у 1975–1980 рр. викладав у ШПК при КДУ ім. Т. Г. Шевченка, Київському інженерно-будівельному інституті та ЧДУ.

Наукові дослідження присвячено питанням економічної теорії та методології, розвитку економічної статистики та демографії, національної економіки, категорійності продуктивної та непродуктивної праці, вивченню і поясненню механізму темпів росту та співвідношення валового суспільного продукту і національного прибутку.

Лауреат премії імені О. Г. Шліхтера АН УРСР (1973).

Помер 21 березня 1981 р. у м. Київ.

Наукові праці

Розділи монографій: «Динамика и структура общественного производства при социализме. (Вопросы методики и анализа)» (1970); «Проблемы интенсивного развития производства» [1976–1977]; «Проблемы сбалансированного спроса предложения» (1981) та ін.

Статті: «Про організацію економічних досліджень в Українській РСР» [1970]; «Проблемы интенсивного развития производства в новой пятилетке» (1971); «Научно-технический прогресс и эффективность производства» (1975); «Эффективность общественного производства. (Программа научного направления)» (1976); «Рост

ефективности общественного производства Украины за годы пятилеток» (1977); «Развитие экономико-математической науки на Украине» (1978); «Проблемы сбалансированности народного хозяйства» (1979); «Народнохозяйственное значение повышения эффективности машиностроения» (1979–1980).

Аналитичні записки: «Об основных итогах и путях дальнейшего развития хозяйственной реформы в промышленности», «О повышении темпов научно-технического прогресса в народном хозяйстве» (1970–1973) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографії Лукінова І. І. «Воспроизводство и цены» (1977), Погорелова М. С. «Народонаселение и продовольствие» (1979), Емельянова О. С. «Общественное производство: динамика, тенденции, модели» (1980), Майбороди І. Т. «Современный капитализм: собственность, управление, власть» (1980); на підручник Іваницької В. І. «Экономика торговли» (1978); на статті Редабова А., Самойлова Г. [А.], Скрипника В. І. (1976–1977); на дисертаційні дослідження Айдарукова Х. Д., Дахно І. І., Засанського В. В., Ігнатова В. Ф., Казуна У. [А.], Калечиця В. В., Койчуєва Т. К., Кудрова В. М., Лисичкіна Г. С., Мунтяна В. Л., Оникієнка В. В., Петренка В. М., Порицького [А.] Я., Розенберга М. Я., Стуколова П. М., Фальцмана В. К. та ін. (1960–1980).

Робочі матеріали: з проблем науково-технічного прогресу (1970–1977); із загальних питань економічної науки (1974–1980); планування економічного розвитку УРСР до 2000 року [1977]; історії розвитку економічної науки [1978]; проблем пропорційності й ефективності процесів відтворення [1979].

Біографічні документи

Студентські квитки періоду навчання у Дніпропетровському інституті залізничного транспорту та Одеському кредитно-економічному інституті (1950); посвідчення та членські квитки різних громадських організацій (1950–1976); записні книжки (1953–1978); особова справа (1953–1980); документи про навчання в аспірантурі Інституту економіки АН УРСР (1954–1957); документи про захист дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук (1958); витяг із протоколу Президії АН УРСР про присвоєння вченого звання та атестат старшого наукового співробітника (1960–1961); документи про захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук (1967–1970); посвідчення заступника директора Інституту економіки АН УРСР (1969); атестат професора (1971); диплом члена-кореспондента АН УРСР (1972); документи про обрання до складу академіків АН УРСР (1973–1974); вітальна кореспонденція з нагоди святкування 50-річчя від дня народження (1975); листи та телеграми з висловленням співчуття у зв'язку зі смертю Багрія П. І. (1981); некролог (1981).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про діяльність як члена Європейської економічної комісії та голови делегації УРСР із економічного огляду Європи (1961–1966); документи про участь у роботі Комітету з внесків до бюджету ООН (1969–1972), Комітету експертів ООН з корекції зарплати на службових місцях (1969–1973) та Комітету з природних ресурсів ООН (1975); доповіді на зборах Відділення економіки, історії, філософії та права та Відділення економіки АН УРСР (1969–1980), Загальних зборах АН УРСР (1971–1974) та на засіданнях Президії АН УРСР (1972–1975); документи про участь у республіканських, міжнародних та всесоюзних конференціях (1971–1980); індивідуальні звіти про роботу як члена-кореспондента та академіка АН УРСР (1972–1980); документи про діяльність у Комітеті з Державних премій УРСР у галузі науки і техніки (1973–1974); довідки про наукову та громадсько-політичну роботу (1973–1980); документи про діяльність як члена ВАК СРСР (1976–1979) та ін.

Педагогічна: списки аспірантів, плани з підготовки кандидатських та докторських дисертацій (1974–1978); документи про викладання в ШК при КДУ ім. Т. Г. Шевченка, Київському інженерно-будівельному інституті та ЧДУ (1975–1980).

Видавнича: листування з видавництвами «Советская Энциклопедия» та УРЕ, редакційною колегією щорічника «Наука і культура», видавнича угода та плани монографій, які готувалися до друку (1972–1977).

Громадська: документи про лекційну діяльність у трудових колективах (1957–1978); виступи на профспілкових зборах Інституту економіки АН УРСР (1971); тези виступів на телебаченні та в пресі (1972–1976) та ін.

Листування Багрія П. І.

Адресати: Кларк Дж. М. (Clark J. M.) (2, 1963); Каракєєв К. К. (1, 1977); Макура М. (Macura M.) (2, 1970); Патон Б. Є. (3, 1978); Скуллкопф Дж. (Scuollkopf J.) (1962) та ін.

Кореспонденти: Аганбегян А. (1, 1979); Багрій І. (1, 1956); Божко М. Г. (3, 1970); Владов Х. (3, 1966–1968); Гречаник В. П. (1, 1979); Дахно І. І. (1, 1976); Добров Г. М. (1, 1975); Измайлов В. Г. (1, 1975); Ірвін Ч. (Irwin Ch.) (1, 1974); Кемпбелл Р. (Kempbell R.) (1, 1963); Кусукава А. (Kusukava A.) (3, 1970); Лавлі Р. (Lavley R.) (2, 1962–1963); Лофтус Р. (Loftus R.) (1, 1965); Нененко Б. Д. (1, 1972); Ноткін О. І. (6, 1979–1980); Макура М. (Macura M.) (5, 1969–1970); Мухаммад Ф. (Muhammad F.) (2, 1972–1974); Парамонов Ю. В. (1, 1981); Патон Б. Є. (1, 1974); Повелл П. (Powell P.) (1, 1970); Походня І. К. (2, б/д); Рябушкін Т. В. (1, 1967); Солодовников В. (1, 1976); Ступницький І. (1, 1975); Тихонов М. (1, 1976); У Тан (U Thant) (2, 1970); Цирлін Л. (1, 1966); Чаварга І. (1, 1978); Черкашин Л. (3, 1975); Чирков Б. (52, 1970–1975) та ін.

Фотодокументи

Багрій П. І. у колі вчених (5, 1953–1976); фотопортрети Багрія П. І. (5, 1970–1980); учений у колі рідних та знайомих (6, 1973, б/д).

Документи про вченого

Стаття Шарана П. «Академік з Тополівки» (1974).

Відгуки та рецензії на наукові праці Багрія П. І.: Радченка А. Я. на дисертацію «Статистика производительности труда в совнархозах» (1958); Радченка А. Я., Птухи М. В., Бондаренка В. В. на книгу «Обчислення і аналіз продуктивності праці в радгоспах» (1959–1960); Дудинського І. В., Климка Н. Г., Рябушкіна Т. В., Рязова М. М., Шалого І. Г. на автореферат та дисертацію «Динамика в структуре общественного производства при социализме» (1970) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Бобров В. Я. Багрій Петро Іларіонович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 2 : Біо. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 64; Шаблиста Л. М. Пам'яті Петра Іларіоновича Багрія (1925–1981) // Історія народного господарства та економічної думки України. – Київ, 2007. – Вип. 39–40. – С. 392–393.

Л. В. Шипко

Балуховський Микола Пилипович

(10.05.1899 – 06.01.1977).

Геолог.

Доктор геолого-мінералогічних наук (1957).

Фонд № 318, 1 опис, 28 од. зб. за 1926–1977 рр.

Народився 10 травня 1899 р. у с. Вільховець (нині – Новоушицький р-н, Хмельницька обл.). Закінчив Московську гірничу академію (1926). Завідувач розвідки «Грознафти» (1926–1929). Технічний керівник вугільної розвідки комбінату «Сибірвугілля» та «Кузбасвугілля» (1929–1932). В установах Геологуправління НКВП СРСР: заступник головного інженера Середньоазійського геолого-розвідувального тресту (1933–1934), заступник начальника та головний інженер Карагандинського геологічного бюро (1934–1937). Головний інженер та інженер-диспетчер Геологічного управління УРСР (1937, 1938–1939). Директор та головний інженер Дніпропетровського відділення Геологічного бюро УРСР (1937–1938). Диспетчер і керівник геологознімальних партій тресту «Укрнафторозвідка» (1939–1941). Керівник партії і старший геолог геологознімальної групи Нижньоволзького геологорозвідувального тресту (1941–1944). Старший науковий співробітник відділу загальної геології та палеонтології львівського відділу (1944–1947), старший науковий співробітник відділів тектоніки та геоморфології й геології нафтових родовищ та газу (1947–1959), завідувач відділу методики глибинного геологічного картування (1963–1970), старший науковий співробітник-консультант (1970–1977) ІГН АН УРСР. Одночасно викладач КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1950–1952). Радник-консультант з питань створення нафтогазової бази при Головному геологічному управлінні НРБ (1959–1962).

Наукові дослідження присвячено теоретичним питанням геотектоніки, геологічної будови та нафтогазоносності Донецького басейну, Дніпровсько-Донецької западини та питанням вугленосності Кузбасу, Карагандинського басейну і західних областей України. Розробив нові методики дослідження нафтогазових провінцій, відкрив Шебелинське родовище газу. Встановив закономірності формування та розміщення нафтових та газових родовищ. На прикладі Дніпровсько-Донецької западини та Балканського півострова дав класифікацію і теоретичне обґрунтування геологічної циклічності, циклів і ритмів опадонакопичення, магматизму і тектонічних фаз. Автор понад 100 наукових праць.

Лауреат Ленінської (1959) та Димитровської премій (НРБ, 1964).

Помер 6 січня 1977 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографії: «Нефтеносность северо-западных окраин Донбасса» (1946); «Сравнительное изучение тектонических условий нефтеносности северной окраины Донбасса, Днепро-Донецкой впадины и отдельных районов Нижнего Поволжья» (1946).

Тези доповіді: «Метаморфизм углей Донбасса и правило Уайта» (1939).

Наукові звіти: «Метаморфизм углей Донбасса в связи с проблемой нефтеносности его окраин» ([1930-ті], співавтор – Порфир'єв В. Б.); «О геотектонических соотношениях и условиях газонефтеносности Большого Донбасса и прилегающих

площадей 2-го Баку» (1945); «Геологическое строение и условия нефтеносности района: Петровский купол–Лозовая–верховья р. Самары» (1948); «Нефтеносность и газоносность окраин Донбасса» (1949); «Геологическое строение, газоносность и нефтеносность области Азовского моря и прилегающих районов» (1951); «Новые данные о тектоническом строении и нефтеносности Днепровско-Донецкой впадины, северных и северо-западных окраин Донбасса» (1951–1952); «Геологическое строение района Купянск–Валуйки–Чугуев. Природа диапиризма и генетическая классификация диапировых структур окраин Донбасса» (1953); «Геолого-тектоническое строение и закономерности условий формирования северо-западных и северных окраин Донбасса» (1957); «Нефтеносность и газоносность Сталинградской области» (б/д) та ін.

Методичні рекомендації «Рекомендации по направлению работ на нефть и газ и к подсчету прогнозных запасов в Днепровско-Донецкой впадине и на северо-западных окраинах Донбасса» (1968, співавтор – Гавриш В. К.).

Відгуки та рецензії: на монографії Кривченка [А. А.] «Некоторые вопросы геотектогенеза» (1959), Сиротіної Т. В. «Породы-коллекторы основных промышленных месторождений нефти Восточно-Карпатского нефтеносного района» (1966); на «Атлас литолого-палеогеографических карт СССР» (1972); на брошури Балабушевича І. А. «Некоторые данные о геологическом строении Днепровско-Донецкой впадины» (1946), Зінченка Я. С. «О внутренней энергии Земли» (1958); на дисертаційні дослідження Індутного В. Ф., Мурича А. Т., Панченка Д. Є., Самборського [Н. А.], Синички А. М. (1964–1976) та ін.

Біографічні документи

Особова справа (1926–1977); проект подання на здобуття Ленінської премії колективу наукових співробітників ІГН АН УРСР, у т. ч. Балуховського М. П., за обґрунтування відкриття та промислового освоєння Дніпровсько-Донецької западини та околиць Донбасу (1957); біографічна довідка (1969).

Документи з діяльності

Документи з діяльності в ІГН АН УРСР (1944–1968); звіти про участь у роботі наукових експедицій, конференцій, симпозіумів та нарад з питань пошуку та розвідки горючих копалин, нафтових і газових родовищ (1962–1967); довідка «Задачи отдела методики глубинного геологического картирования на 1971–1975 гг.», складена Балуховським М. П. [1970] та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Балуховського М. П. (3, [1960-ті–1970-ті]).

Документи про вченого

Відгук Клименка В. Я. на науковий звіт «Условия формирования месторождений нефти и природных газов северных и западных окраин Донбасса», підготовлений Балуховським М. П. (1954).

Лит.: Назаренко Є. Відомий геолог (М. П. Балуховський – наш земляк) // Радянське Поділля. – 1983. – 4 лют.; Твої славні земляки, Новоушиччино // Наддністрянська правда. – 1997. – 5 лип.; Макаренко Д. Є. Балуховський Микола Пилипович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 2 : Б–Біо. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 179; Нафтогазова галузь України: поступ і особистості. – Київ : ВЦ «Логос Україна», 2013. – С. 72; Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини на 2014 рік. – Хмельницький, 2013. – С. 25.

Л. В. Шинко

Барабашов Микола Павлович

(30.03.1894 – 29.04.1971).

Астроном.

Академік (1948).

Фонд № 226, 1 опис, 18 од. зб. за 1958–1973 рр.

Народився 30 березня 1894 р. у м. Харків. Закінчив фізико-математичний факультет Харківського університету (1919). Астроном-спостерігач (з 1922), директор Астрономічної обсерваторії (1930–1971), професор (з 1933), завідувач кафедри астрономії (1935–1971), ректор (1943–1946) ХДУ. Під час Другої світової війни, перебуваючи в евакуації, очолював кафедру астрономії і теоретичної механіки Об'єднаного українського університету в м. Кзил-Орда. Член Комісії з фізичних спостережень планет Міжнародного Астрономічного Союзу та член Комісії з дослідження Сонця (з 1946). Голова Комісії з фізики планет Астроради АН СРСР (1949–1965). Ініціатор відкриття Харківського планетарію (1957).

Наукові дослідження присвячено вивченню фотометричних властивостей поверхонь Місяця, Марса, атмосфер Венери та Юпітера. Автор понад 500 наукових праць. Засновник харківської наукової школи планетознавства.

Заслужений діяч науки УРСР (1941). Герой Соціалістичної Праці (1969).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1944), Леніна (1948, 1953, 1961, 1969) та іншими державними нагородами.

Помер 29 квітня 1971 р. у м. Харків.

На знак вшанування пам'яті вченого АН УРСР засновано премію імені М. П. Барабашова за видатні роботи у галузі фізики планет, зірок і галактик (1987). Також іменем М. П. Барабашова названо малу планету № 2883 і кратер на Марсі.

Біографічні документи

Привітання у зв'язку з присвоєнням звання Героя Соціалістичної Праці, опубліковане у щотижневику «Неделя» (1969); некрологи (1971).

Фотодокументи

Фотопортрети Барабашова М. П. (3, [1950-ті]–1969); учений під час роботи в обсерваторії (3, 1958–[1960-ті]); у робочому кабінеті (1, 1964); у с. Граково (Чугуївський р-н, Харківська обл.) (1, 1965); фотографія похорону Барабашова М. П. (1, 1971); фотознімок кратера на Марсі, якому присвоєно ім'я Барабашова М. П. (2, 1973); фотознімок пам'ятника на могилі вченого (2, б/д).

Документи про вченого

Статті: Слатьонова О. І. «Невтомний борець за торжество науки» (1964); Шикана В. «Человек и планеты» (1971).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ДАХО (ф. Р-5875, 690 од. зб. за 1945–1972 рр.).

Лит.: Николай Павлович Барабашов. – Харьков : Изд-во ХГУ, 1965. – 36 с.; Микола Павлович Барабашов // Вісник АН УРСР. – 1971. – № 7. – С. 111; Шумской Д. Л. Герой Социалистического Труда Н. П. Барабашов. – Харьков : Прапор, 1971. – 136 с.; Шумський Д. Л.

Розвідник Всесвіту // Прапор. – 1971. – № 4. – С. 73–81; Александров Ю. В., Корсунь А. О. Барабашов Микола Павлович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 2 : Б–Біо. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 213.

А. І. Шаповал

Барбарич Андрій Іванович
(27.08.1903 – 19.06.1979).
Ботанік, геоботанік, дендролог.
Доктор біологічних наук (1968).

Фонд № 313, опис № 1, 51 од. зб. за 1937–1978 рр.

Народився 27 серпня 1903 р. у м. Остер. Закінчив біологічний факультет КДУ (1933). Молодший (1935–1940), старший науковий співробітник відділу систематики квіткових рослин (1940–1970), вчений секретар (1940–1944), старший науковий співробітник-консультант (1970–1974) та одночасно – завідувач Гербарію флори України (1944–1970) Інституту ботаніки АН УРСР.

Член Всесоюзного ботанічного товариства (з 1938), член Українського товариства охорони природи (з 1947), відповідальний секретар Українського ботанічного товариства (1950–1965).

Наукові дослідження присвячено питанням систематики, флористики, географії рослин, геоботаніки, дендрології, охорони природи, етнботаніки, історії ботаніки, бібліографії ботанічної літератури. Активний учасник створення Поліського і Карпатського заповідників. Автор і співавтор понад 150 наукових праць.

Лауреат Державної премії СРСР (1952).

Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1954).

Помер 19 червня 1979 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографія «Семейство Губоцветные – *Lamiaceae (Labiatae)*» (1976).

Статті: «Основні етапи вивчення флори України» [1954]; «Заплавні луки Прип'яті та Дніпра в межах Київського Полісся» [1950-ті]; «Лісова рослинність бассейну р. Горинь (у верхній її течії)» (1977).

Доповіді: «Рослинні ресурси УРСР, стан їх вивчення та використання» [1952]; «До історії вивчення бур'янів в УРСР» [не раніше 1974].

Відгуки та рецензії: на монографію Білика Г. І. «Рослинність засоленних ґрунтів України, її розвиток, використання та поліпшення» (1964); на статті Котова М. І. «Критичні зауваження до перегляду воронезькими ботаніками видового складу флори Середньоросійської височини і північно-східної частини УРСР» (1961), Слободяна М. П. «Нотатки про природне поширення деяких видів дерев та кущів на Чернігівському Поліссі» (1962, 1963), Котіної З. Ф., Івашина Д. С., Анісімової М. І. «Головніші дикоростучі лікарські рослини УРСР» (1963); на дисертаційні дослідження Афанасьєва Д. Я., Гейдеман Т. С., Денчика В. П., Дубовика О. М., Колесниченка О. М., Кравченка О. А., Кучерявої Л. Ф., Попова К. П., Пояркової О. М., Чевреніди С. Х., Шабарової С. І., Шулькіної Т. В. (1965–1966).

Робочі матеріали: до тем «Рослинність Київської області» [1937], «Флора Закарпатської області України» (1947), «Історія флористичних досліджень окремих регіонів України» (1948), «Флора України» [1940-ві–1950-ті], «Флора і рослинність Полісся України» [1950-ті], «Порівняльна хорология флори України» (1976), «Бур'яни» (б/д) та ін.

Документи з діяльності

Документи про участь в організації виборів депутатів до ВР УРСР в Інституті ботаніки АН УРСР (1946); документи про діяльність як начальника загону ґрунтово-меліоративних досліджень (1952); індивідуальні наукові звіти як старшого наукового співробітника відділу вищих рослин Інституту ботаніки АН УРСР (1956–1966); документи про участь у виконанні теми «Складання визначника рослин Карпат» (1966); документи про діяльність як завідувача Гербарію флори України (1966); плани науково-дослідної роботи (1977).

Документи, зібрані вченим

Статті: М'якушка Т. Я., М'якушко В. К. «Про формування різноманітності дикорослої черешні (*Cerasus avium Moench*) на Україні» [1960-ті]; Клокова М. В., Краснова А. М. «Замітка про українські рогози (рід *Typha L.*)» (1972); Зайончковського В. «Некоторые почвенные комплексы юго-западного Полесья» (б/д).

Інші матеріали: план науково-дослідних робіт Ботанічного інституту АН СРСР (1937); акт переобліку рослин у Київському ботанічному саду (1938).

Документи вченого в інших установах

Інститут ботаніки НАН України (особова справа).

Літ.: Протопопова В. В., М'якушко Т. Я. Пам'яті Андрія Івановича Барбарича // Український ботанічний журнал. – 1980. – Т. 37, № 2. – С. 79–80; Крицька Л. І., Шевера М. В. Барбарич Андрій Іванович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 2 : Б–Біо. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 237; Історія Національної академії наук України, 1941–1945. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2007. – С. 207.

А. І. Шаповал

Безчасний Леонід Костянтинівич

(25.03.1937 – 26.07.2004).

Учений у галузі економіки.

Член-кореспондент (1988).

Фонд № 348, 1 опис, 25 од. зб. за 1955–2004 рр.

Народився 25 березня 1937 р. у м. Маріуполь. Закінчив КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1965) та аспірантуру Інституту економіки АН УРСР (1968). Молодший (1968–1970), старший науковий співробітник (1970–1979), завідувач відділу (1979–2003), заступник директора (1984–2004) Інституту економіки НАН України (з 2003 р. – Об'єднаний інститут економіки НАН України).

Член першого складу Ради з питань науки та науково-технічної політики при Президентові України (1997–2000).

Наукові дослідження присвячено фундаментальним проблемам економічної теорії: від вивчення суспільного виробництва, законів його функціонування і розвитку

до розв'язання методологічних і теоретичних проблем перетворення науки у безпосередню виробничу силу. Автор понад 140 наукових праць.

Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1987) та іншими державними нагородами. Помер 26 липня 2004 р. у м. Київ.

Наукові праці

Розділ монографії «Соціально-економічна природа і роль кооперації у ринковій економіці» (1999).

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук «Всеобщий труд в процессе социалистического производства» (1982).

Брошура «Принципы построения системы экономических взаимоотношений научных учреждений и организаций АН УССР с предприятиями отрасли» (1991, спів-автори – Соснін А. С., Іванов В. В.).

Статті: «Сущность и социально-экономическая природа качества» (1979); «Некоторые объективные предпосылки превращения науки в непосредственную производительную силу» (1982); «Некоторые закономерности взаимодействия материального и духовного производства» (1989); «Економічні закони» (1998); «Наукові передумови формування технологічного укладу національної економіки України» (1999) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Економизация науки – важнейшее направление реализации экономических нововведений» (1988, співавтор – Білоцерківець О. Г.); «О механизме мотивации научной, научно-технической деятельности в рыночной экономике» (1995); «Шляхи формування в Україні інноваційної моделі економічного зростання» (2002).

Відгуки та рецензії: на дисертаційні дослідження Данченко Л. Г., Корнілова О. В. (1988, б/д).

Біографічні документи

Свідоцтво про навчання в Ялтинській обласній школі колгоспних бухгалтерів (сmt Ялта, Донецька обл.) (1955); особова справа (1965–2004); посвідчення про навчання у школі-семінарі централізованої навчальної мережі Системи підвищення кваліфікації керівних працівників і спеціалістів АН УРСР (1985); вітальна телеграма з нагоди обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР від члена-кореспондента АН СРСР Аганбегяна А. Г. (1988).

Документи з діяльності

Матеріали методологічних семінарів з питань економічної теорії та інтеграції наук, підготовлені Безчасним Л. К. для працівників Інституту економіки АН УРСР (1982–1985); рецензія на науковий звіт «Удосконалення методів і організації управління науково-технічною діяльністю в регіонах УРСР» (1988).

Фотодокументи

Безчасний Л. К. під час військової строкової служби на Чорноморському флоті (1, [1956–1960]); фотопортрет Безчасного Л. К. (1, б/д); вчений у робочому кабінеті з колегами (1, б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Мельник В. П. Безчасний Леонід Костянтинович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 2 : Б–Біо. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 424; Пирожков С., Алимов О., Кіндзерський Ю., Мельник В. Пам'яті Л. К. Безчасного // Економіка України. – 2004. – № 9. – С. 83–84.

І. Г. Кіржаєва

Бережной Анатолий Семенович

(19.09.1910 – 15.12.1996).

Хімік.

Академік (1979).

Фонд № 40, 1 опис, 20 од. зб. за 1938–1984 рр.

Народився 19 вересня 1910 р. у с. Остап'є (нині – Великобагачанський р-н, Полтавська обл.). Закінчив Харківський хіміко-технологічний інститут (1932). Науковий співробітник (1932–1938), завідувач лабораторії (1938–1941, 1944–1948), заступник директора (1948–1955), директор (1955–1966) Українського інституту вогнетривів. Під час Другої світової війни – завідувач відділу технічного контролю заводу «Магнезит» у Челябінській області (1941–1944). Завідувач відділу експериментальної мінералогії ІГФМ АН УРСР (1966–1970), завідувач лабораторії фізичної хімії Фізико-технічного інституту АН УРСР (1970–1975). Завідувач (1975–1984), професор кафедри технології кераміки, вогнетривів, скла та емалей (1984–1996) Харківського політехнічного інституту.

Почесний член Українського мінералогічного товариства (1991), почесний доктор Харківського державного педагогічного інституту ім. Г. С. Сковороди (1993). Заслужений Соросівський професор (1994).

Наукові дослідження присвячено питанням фізико-хімії силікатів. Розробляв теоретичні проблеми будови у субсолідусній області багатокомпонентних систем. Запропонував спосіб визначення граничних температур субсолідусного стану систем, утворених будь-якими компонентами (хімічними елементами, оксидами, солями, органічними з'єднаннями). Розробив технологію отримання форстеритових, шпинельних та інших вогнетривів. Автор понад 200 наукових праць.

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1951), Трудового Червоного Прапора (1953) та іншими державними нагородами.

Помер 15 грудня 1996 р. Похований у м. Харків на 2-му міському кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого Українському НДІ вогнетривів присвоєне ім'я А. С. Бережного (1998).

Наукові праці

Монографії: «Кремний и его бинарные системы» (1958); «Многокомпонентные системы окислов» (1969).

Статті: «Петр Петрович Будников. К 70-летию со дня рождения и 45-летию научной, педагогической и общественной деятельности» (1952); «Дані про систему $Al_2O_3TiO_2-ZrO_2$ » (1954); «Исследование системы $MgO-Al_2O_3TiO_2$ » (1954).

Відгук на автореферат дисертації Лазаренко Є. Є. (1984).

Біографічні документи

Свідоцтво про закінчення Харківського хіміко-технологічного інституту (1938); диплом доктора технічних наук (1947); атестат професора (1947); особова справа (1965–1979).

Документи з діяльності

Запрошення від Президії Словацької АН відвідати академію (1965, 1966); звіт про виконання наукової теми «Изучение субсолідусного строения пятикомпонентной системы $CaO-MgO-Cr_2O_3-Al_2O_3-SiO_2$ » (1965); індивідуальний звіт про роботу як

члена-кореспондента АН УРСР (1965); інформаційний лист директора ІГН АН УРСР академіку Порфир'єву В. Б. про службові відрядження до Москви та Чехословаччини (1966); звіт про діяльність на посаді керівника відділу експериментальної мінералогії ІГН АН УРСР (1967).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Вальтер А. А. До 100-річчя від дня народження академіка АН УРСР А. С. Бережного, почесного члена УМТ // Записки Українського мінералогічного товариства. – Київ, 2010. – Т. 7. – С. 89–92; Семченко Г. Д. Бережної Анатолій Семенович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 2 : Б–Біо. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 491–492.

С. В. Старовойт

Бернштейн Сергій Натанович

(05.03.1880 – 26.10.1968).

Математик.

Академік (1925).

Фонд № 231, 1 опис, 10 од. зб. за 1923–1928 рр.

Народився 5 березня 1880 р. у м. Одеса. Навчався у Паризькій вищій електротехнічній школі (1902) та на факультеті фізико-математичних наук Паризького університету (1904). Викладач математики у приватних школах м. Санкт-Петербург (1905–1908) та одночасно на Жіночих політехнічних курсах (1907–1908). Професор математики Харківських вищих жіночих курсів (1908–1918) та одночасно Комерційного інституту (1913–1919), а також приват-доцент (1908–1917), доцент (1917–1920), професор математики та завідувач науково-дослідної кафедри прикладної математики (1920–1933) і декан факультету профосвіти (1921–1922) ХДУ. Директор Харківського НДІ математичних наук (1928–1931). Професор Ленінградського політехнічного інституту (1933–1941), професор кафедри теорії ймовірностей Ленінградського державного університету (1934–1941). Керівник наукової групи (1932–1934), старший науковий співробітник (1939–1947), завідувач відділу конструктивної теорії функцій (1947–1957), старший науковий співробітник (з 1957) Математичного інституту ім. В. А. Стеклова АН СРСР. Одночасно професор МДУ ім. М. В. Ломоносова (1943–1947).

Академік АН СРСР (1929), іноземний член-кореспондент (1928) та дійсний член Паризької АН (1955).

Наукові дослідження присвячено питанням теорії диференціальних рівнянь, а також вивченню рівнянь з частковими похідними еліптичного типу. Створив нові методи вирішення граничних завдань для нелінійних рівнянь еліптичного типу, заклав основи конструктивної теорії функцій. У галузі теорії ймовірностей ввів нерівності, які дозволяють замінити ступеневу оцінку ймовірності великих відхилень на експонентну убуваючу (нерівність Бернштейна).

Лауреат Державної премії СРСР (1942).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1944), Леніна (1945, 1953) та іншими державними нагородами.

Помер 26 жовтня 1968 р. Похований у м. Москва на Новодівочому кладовищі.

Документи з діяльності

Листування з Паризьким університетом, Математичним товариством Сорбоннського університету та редакцією видання «Математичний літопис» у м. Аахен про співпрацю (1923–1926).

Листування Бернштейна С. Н.

Адресати: Корхевег Д. Й. (Korheweg D. J.) (1, 1925); Леві-Чівіта Т. (Levi-Civita T.) (1, 1928); Ліхтенштейн (1, 1927); Норлунд Н. Е. (Norlund N. E.) (1, 1928); Радо Т. (Rado T.) (1, 1925) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Бернштейна С. Н. (3, б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Архів РАН (ф. 1582, 98 од. зб. за 1903–1968 pp.; ф. 411, оп. 3, од. зб. 283).

Лит.: Гончаров В. Л., Колмогоров А. Н. К шестидесятилетию Сергея Натановича Бернштейна // Известия АН СССР. Серия математическая. – 1940. – Т. 40, № 3. – С. 249–260; К семидесятилетию Сергея Натановича Бернштейна // Известия АН СССР. Серия математическая. – 1950. – Т. 14, № 3. – С. 193–198; Ахиезер Н. И. Академик С. Н. Бернштейн и его работы по конструктивной теории функций. – Харьков : Изд-во Харьк. ун-та, 1955. – 112 с.; Виденский В. С. Академик Сергей Натанович Бернштейн (к 120-летию со дня рождения) // Вестник молодых ученых. Серия : прикладная математика и механика. – 2000. – № 2. – С. 2–11; Боголюбов О. М., Ільїнський О. І. Бернштейн Сергій Натанович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 2 : Б–Біо. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 536.

Л. В. Шинко

Беліцер Володимир Олександрович

(30.09.1906 – 04.03.1988).

Біохімік.

Академік (1957).

Фонд № 59, 1 опис, 110 од. зб. за 1931–1996 pp.

Народився 30 вересня 1906 р. у м. Рязань (нині – РФ). Закінчив біологічний факультет І-го Московського державного університету (1930). Асистент кафедри загальної біології Другого московського медичного інституту (1930–1934). Старший науковий співробітник Всесоюзного інституту експериментальної медицини (1934–1943). Старший науковий співробітник Лабораторії фізіологічної хімії АН СРСР (1943–1944). Завідувач лабораторії ферментів (1944–1964), заступник директора (1966–1969), директор (1969–1972), завідувач відділу структури і функції білків (1972–1987), провідний науковий співробітник-консультант (1987–1988) Інституту біохімії АН УРСР. Водночас – завідувач кафедри біохімії Київського медичного стоматологічного інституту (1948–1955) та професор кафедри біохімії КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1955–1960).

Наукові дослідження присвячено питанням біохімії клітинного дихання, вивченню структури і функцій білка. Вперше у світі описав процес окисного фосфорилування у результаті дихання. Дослідив механізми згортання крові, зокрема процес полімеризації фібрину.

Заслужений діяч науки УРСР (1970). Лауреат премії імені О. В. Палладіна АН УРСР (1982) та Державної премії УРСР (1987).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1971), Леніна (1976), Жовтневої революції (1982), Дружби народів (1986) та іншими державними нагородами. Помер 4 березня 1988 р. у м. Київ.

Наукові праці

Статті: «О дыхании и брожении живой клетки» (1934); «Über die Beeinflussung der Selbstgärung der Hefezellen» (1934); «Новые данные о коферментах» (1935); «Влияние креатина на дыхание мышечной ткани» (1937); «Цикл химических превращений в мышце при аэробно-анаэробном процессе» (1937, співавтори – Зюкова М. [А.], Фальк [А.] Я.); «Реакция Пастера» (1938); «La régulation de la respiration musculaire par les transformations du phosphagène» (1939); «О механизме “дыхательного” ресинтеза фосфагена в мышце» (1939); «О механизме фосфорилирования, сопряженного с дыханием» (1939); «Вопросы консервирования крови» (1943); «До методу одержання пепсиногену» (1957, співавтори – Ходорова Є. Л., Серейська А. О.); «Изменение расщепляемости и растворимости белковых веществ при термической обработке и высушивании» [не раніше 1960]; «Белки» (1968); «Исследование механизма полимеризации фибрина с помощью нейтральных солей» (1971, співавтор – Луговський [Є.] В.); «Единство противоположностей ассимиляционно-диссимиляционных процессов» (б/д) та ін.

Доповіді: «О природе денатурационного превращения белковой молекулы» (1952); «О химических реакциях отдельных групп в белковых молекулах» (1956); «Значение и механизм образования белковых комплексов» (1958); «Значение физики и химии для биологических исследований» (1963); «О природе своеобразия, характеризующего белок, как основу биологической формы движения материи» (1963); «Физико-химические основы биологических функций и нуклеиновых кислот» (1964); «Методологические основы молекулярной биологии» (1965); «Избирательная полимеризация белковых молекул и самосборка биологических структур» (1968); «Принцип интегратизма и проблема генерации активных функций животного специфическими белками» (1972) та ін.

Лекції: курс лекцій з біохімії (1952–1954); лекція про академіка АН СРСР Баха О. М. [1952].

Авторські свідоцтва: № 978862 «Способ количественного определения фибриногена в плазме крови» (1982); № 1354115 «Способ определения содержания растворимого фибрина в плазме крови» (1987).

Відгуки та рецензії: на монографії Гауровіца Ф. «Химия и функция белков» [1965], Сергеева П. В., Сайфулли Р. Д. та Майського О. І. «Физико-химические механизмы и гормональная регуляция свертывания крови» (1975), Нейрата Г. та Бейлі К. «Белки. Том 2. Физико-химия белковых структур» (б/д); на статті Будникова В. Д., Медведева Ж. А., Мосолова В. В. та ін. (1956–1971); на дисертаційні дослідження Білика Я. В., Готта В. С., Гурвича А. О., Коломійченка М. А., Страчицького К. [І.], Тустановського [А. А.], Шноля С. Е., Шпікітера В. О. (1952–1976).

Біографічні документи

Грамота правління Товариства «Знання» УРСР (1967); документи про нагородження державними нагородами (1971–1987); характеристики ([1972]–1986); автобіографія та анкета (1978); документи про висунення циклу робіт Беліцера В. О., присвяченого механізму складання волокон фібріну, на здобуття премії імені О. В. Палладіна АН УРСР (1978–1981); листок з обліку кадрів (1986); документи про увічнення пам'яті вченого (1988–1996).

Документи з діяльності

Звіт про роботу комісії з проблеми «Білки» (1958); доповіді Беліцера В. О. про роботу Інституту біохімії АН УРСР (1965, 1971); доповідь на сесії Відділення біохімії, біофізики і фізіології АН УРСР про дослідження проблеми білка в Україні (1967); документи про участь у II Всесоюзному біохімічному з'їзді та VII Міжнародному симпозиумі з хімії природних сполук (1969–1970); виступи з нагоди вручення колективу Інституту біохімії АН УРСР Почесної грамоти ВР УРСР (1969) та на Загальних зборах АН УРСР (1970); доповідна записка про роботу Наукової ради АН УРСР з комплексної проблеми «Філософські питання сучасного природознавства» [1971]; звіт про поїздку до ПНР для участі у Міжнародному симпозиумі «Фібриноген та його похідні» (1972) та ін.

Листування Беліцера В. О.

Адресат Овчаренко Ф. Д. (1, 1969).

Кореспонденти: Блум А. (Bloom A.) (1, 1979); Душейко [А. А.] (1, 1976); Енгельгардт В. О. (1, 1971); Кагава Я. (Kagava Y.) (1, 1984); Коплей А. (Copley A.) (3, 1972–1983); Овчаренко Ф. Д. (1, 1969); Скулачов В. П. (1, 1986); Тайлер Д. (Tyler D.) (1, 1984).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Вінберга Г. Г. «Физиологические и экологические особенности представителей донной фауны» та «К методике измерения дыхания капиллярреспирометром» (1930, 1935); Дроздова [Н.] С. «Биохимические изменения мышечной ткани при замораживании» та «Производные бензтиазола. III. О некоторых производных 2-аминобензтиазола» (1930, 1940); Щербакова [А.] П. «Продолжительность жизни и обмен веществ у *Drosophila melanogaster* при разных температурах» (1933); Ореховича В. М. «Об активности протеолитических ферментов злокачественных образований» (1936); Каплан В. [А.] та Буланкіна І. М. «О дезагрегирующем действии протеолитических ферментов» (1940); Сорені Е. Т. «Вивчення механізму пастерівської реакції. I. Експериментальна перевірка теорії Сент-Гьоргі» (1940); Коткової К. І. «Пірофосфатаза в тканинах тварин» (1947); Колотилової [А. І.] «Влияние хлористого натрия на активность фосфомилазы аденозиндифосфорной кислоты животных тканей» (1960) та ін.

Фотодокументи

Беліцер В. О. з колегами (2, 1952 – [1978]); фотопортрети вченого (3, [1970–1980-ті]).

Документи про вченого

Статті до 60-, 70- та 80-річчя від дня народження вченого (1966–1986); відгуки члена-кореспондента АН УРСР Мацуки Г. Х. та академіка АН УРСР Чаговця Р. В. на наукові праці Беліцера В. О., представлені на здобуття премії імені О. В. Палладіна АН УРСР (1981); статті про вченого академіків АН УРСР Гулого М. Ф., Лішка В. К. та ін. (1987–1996).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Філіал РДАНТД у м. Самара (ф. Р-1, оп. 490, спр. 72).

Літ.: Варецька Т. В. Беліцер Володимир Олександрович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 2 : Б–Біо. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 564–565; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Незабутні постаті. – Київ : Світ Успіху, 2005. – С. 14; Виноградова Р. П. Володимир Олександрович Беліцер – талановитий вчений, видатний біохімік, фундатор наукової школи // Український біохімічний журнал. – 2006. – Т. 78, № 3. – С. 8–37; Булкін К. В. Мій дідусь – Володимир Олександрович Беліцер // Український біохімічний журнал. – 2006. – Т. 78, № 3. – С. 82–84; Беліцер Н. В. Невідомі сторінки з життя Володимира Олександровича Беліцера // Український біохімічний журнал. – 2006. – Т. 78, № 3. – С. 79–81.

С. В. Старовойт

Беляєв Валерій Іванович

(14.10.1931 – 28.03.1999).

Океанограф.

Академік (1988).

Фонд № 60, 3 описи, 338 од. зб. за 1948–1997 рр.

Народився 14 жовтня 1931 р. у м. Пушкін (нині – у складі м. Санкт-Петербург, РФ). Випускник фізичного факультету (1954), аспірант (1954–1958) та викладач (1956–1959) МДУ ім. М. В. Ломоносова. Молодший (1959–1961) та старший науковий співробітник (1961–1962) Інституту прикладної фізики моря АН СРСР у м. Обнінськ. Старший науковий співробітник (1962–1964), завідувач відділу математичних методів обробки та систематизації даних спостережень (1964–1973), заступник директора (1966–1973), завідувач відділу фізичної хімії (1981–1986) та відділу оптики і біофізики океану (1986–1999) МГІ АН УРСР. Старший науковий співробітник відділу планктону та завідувач відділу математичного моделювання ІнБПМ ім. О. О. Ковалевського АН УРСР (1973–1980). Директор та завідувач відділу математичного моделювання природно-господарських систем Наукового центру проблем моделювання в екології і рекреаційній географії НАН України (1992–1999).

Голова Кримського регіонального відділення НАН України (1992–1997).

Наукові дослідження присвячено проблемам морських екосистем. Розвинув новий науковий напрям океанології – математичне моделювання морських екологічних систем в умовах антропогенних навантажень. Один з розробників моделей фізіологічних процесів у тканинах організмів морських тварин при взаємодії з навколишнім середовищем, моделей екосистем шельфу пелагіалі Чорного моря та його сірководневої зони, моделі еволюції Сонячної системи. Створив новий тип логіко-інформаційних моделей екологічних і еколого-економічних систем. Автор понад 300 наукових праць.

Лауреат Державної премії України (2000).

Помер 28 березня 1999 р. Похований у м. Севастополь.

Наукові праці

Монографії: «Обработка и теоретический анализ океанографических наблюдений» (1972–1973); «Моделирование морских систем» (1984); «Математическое моделирование экологических систем шельфа» (1988–1990, співавтор – Кондуфорова Н. В.); «Основы логико-информационного моделирования сложных геосистем» (1989, співавтор – Худошина М. Ю.).

Брошури: «Моделирование морских рекреационных систем» (1985, співавтори – Хайков В. З., Худошина М. Ю., Щетинін Ю. Т.); «Сероводород в Черном море» (1986, співавтор – Совга О. Є.).

Статті: «Математическое описание процесса кристаллизации переохлажденной воды при турбулентном перемешивании» (1954); «Методы решения систем уравнений второго порядка в частных производных» (1955); «О математическом описании физических явлений в лагранжевом представлении» (1968); «Преобразование информации при построении карт физических полей океана» (1969, співавтор – Тимченко І. Є.);

«Модель роста таллома макрофита» (1978); «Математическое моделирование экосистем морей и океанов» (1980); «Сероводород и явления вертикального переноса» [1986]; «О влиянии гидрофизических факторов на экосистему Черного моря» (1987); «Об ускорении внедрения результатов океанологических исследований АН УССР в практику рыбной промышленности» (1988, співавтор – Совга О. Є.); «О построении математической модели экосистемы Гвинейского шельфа» (1989, співавтор – Островська І. Г.); «Развитие идей академика В. И. Вернадского в комплексе наук о Земле» (1989); «Математическая модель экосистемы сероводородной зоны Черного моря» (1991, співавтор – Совга О. Є.); «Математическая модель формирования железомарганцевых конкреций в Мировом океане» (б/д, співавторі – Краснокожина З. В., Шнюков Є. Ф.) та ін.

Доповіди: «Современное состояние теории зарождения и роста кристаллов» (1956); «Вопросы количественной теории кристаллизации воды» (1958); «Определение интенсивности радиоактивного заражения в океане на основе новых данных о процессе обмена» (1964, співавторі – Колесников А. Г., Нелепо Б. О.); «Развитие океанографии на Украине» (1970, співавтор – Колесников А. Г.); «Проблемы управления географической средой» (1975); «Моделирование экологической системы шельфа с целью оценки возможности управления ее биопродуктивностью» (1980); «Моделирование экосистем шельфа» (1988, співавтор – Кондуфорова Н. В.); «Научные основы организации экологической экспертизы действующих и планируемых народнохозяйственных объектов» (1989) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографію Страшкраби М. та Гнаука А. «Математическое моделирование пресноводных экосистем» (1983); на дисертаційні дослідження Пантелєєва М. О. та Суханова В. В. [1960-ті].

Біографічні документи

Документи про захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора біологічних наук (1954–1964); постанова Президії АН СРСР про присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника (1961); документи про затвердження на посаді завідувача лабораторії математичних методів обробки і систематизації даних спостережень МГІ АН УРСР (1965–1966); документи про висунення до складу членів-кореспондентів та академіків АН УРСР (1967–1988); довідка про затвердження у вченому званні професора (1968); біографічні довідки [1969–1992]; характеристики [1960-ті–1980-ті]; постанова Президії АН УРСР про призначення на посаду першого заступника директора МГІ АН УРСР (1972); автобіографії (1973, б/д); документи майново-господарського характеру (1974–1995); вітальна кореспонденція з нагоди свят (1976–1994); особовий листок з обліку кадрів (1979); документи про висунення до складу дійсних членів АН СРСР (1990).

Документи з діяльності

Документи про участь у міжнародних, всесоюзних та республіканських наукових конференціях, семінарах, симпозіумах (1965–1995); індивідуальні звіти про роботу як члена-кореспондента АН УРСР (1970–1985); документи про діяльність на посаді завідувача відділу математичного моделювання ІнБПМ ім. О. О. Ковалевського АН УРСР (1973–1981); документи про участь у роботі наукових рад, семінарів та комісій Державного комітету РМ СРСР з науки і техніки (1974–1988); документи про наукове відрядження до Міжнародного інституту прикладного системного аналізу (Австрія) (1976–1978); документи про участь в роботі комісій, комітетів, наукових рад АН УРСР (1977–1989) та АН СРСР (1980–1991); документи про діяльність у Південному науковому центрі АН УРСР (1978–1986) та на посаді голови Кримського

регіонального відділення НАН України (1991–1996); документи про роботу у складі Комітету з Державних премій УРСР у галузі науки і техніки (1978–1988); документи про участь у розробці та виконанні проектів «Чорне море» (1981–1991) та «Курорт» (1983–1988); документи про участь у програмі ЮНЕСКО «Людина і біосфера» (1983–1985); документи про висунення циклу праць «Теория сложных систем и ее приложения в экологии» на здобуття Державної премії СРСР (1984); документи про діяльність у МГІ АН УРСР на посадах заступника директора і завідувача різних відділів та про участь у розробці наукових програм, тем і проектів інституту (1984–[1990-ті]); документи про співпрацю з Інститутом океанології Польської АН, Інститутом математики АН Киргизької РСР та Технологічним центром з екології і природних ресурсів у м. Бургас (НРБ) (1985–1994); листування з Українським державним інститутом проектування міст «Діпромiсто» про стан екологічної системи Чорного моря та його сірководневої зони (1990); документи про діяльність на посаді директора Наукового центру проблем моделювання в екології та рекреаційній географії НАН України (1992–1997) та ін.

Листування Беляєва В. І.

Адресати: Аймазян А. К. (1, 1988); Боголюбов М. М. (1, 1985); Виноградов О. П. (2, 1972); Єремєєв В. М. (2, 1991–1997); Котві М. (2, 1984–[1980-ті]); Марчук Г. І. (1, [1970-ті]); Маурсбергер П. (Mauersberger P.) (1, 1991); Ніуль Ж. (Nihoul J. C. J.) (2, [1975]); Петерсен Д. (Petersen D. P.) (1, 1971); Петровський О. М. (1, [1970-ті]); Полетаєв І. А. (1, 1974); Прусак Ф. (1, [1988]); Радзієвський В. С. (1, б/д); Румянцев В. О. (1, [1988]); Семененко М. П. (6, 1977–1985); Ситник К. М. (1, 1975); Страшкраба М. (Straškraba M.) (6, 1975–1987); Яковлев В. М. (1, [1990-ті]) та ін.

Кореспонденти: Алексєєв В. (1, [1973]); Аубрей Д. (Aubrey D. G.) (2, 1991–[1991]); Бертолами М. (Bertolami M.) (1, 1993); Беляєв Л. І. (1, 1981); Водяницький В. О. (1, 1967); Георгієвський В. Б. (4, 1976–1983); Гіркуль Г. (Gurgul H.) (2, 1986); Гнаук А. (Gnauck A. H.) (3, 1979–1981); Грехем В. (Graham W.) (2, 1996); Дечев Г. (Dechev G.) (2, [1980-ті]–1995); Зац В. (Zats V.) (2, 1995); Зілітінкевич С. С. (Zilitinkevich S. S.) (2, 1988–1993); Кобаяші Т. (Kobayashi T.) (1, 1965); Кондратьєв К. Я. (2, 1986–1989); Котві М. (4, 1979–1988); Мак О. (Mack A.) (1, 1996); Менезберг П. (Manasberg P.) (1, 1991); Морачевський В. Г. (1, 1986); Петіпа Т. С. (1, [1977]); Пічот Д. (Pichot G.) (1, 1975); Робінов В. Ф. (Robinow W. F.) (2, 1966); Семененко М. П. (12, 1977–1978); Степанов С. В. (3, 1991–[1992]); Страшкраба М. (Straškraba M.) (8, 1975–1982); Танасієнко Ф. С. (1, 1993); Харт К. (Hart K.) (2, 1994); Хігучі К. (Higuchi K.) (1, 1992); Чебаненко І. І. (1, 1992); Шулейкін В. В. (1, 1966) та ін.

Фотодокументи

Беляєв В. І. з колегами (2, 1981); фотопортрет вченого (1, [1990-ті]).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Беляєва В. І.: Матвєєва Л. Т. на монографію «Метод Лагранжа в кинетике облачных процессов» (1965); Кочергіна В. П. та Дробішева Ю. П. на монографію «Обработка и теоретический анализ океанографических наблюдений» (1973); Івахненка О. Г. та Георгієвського В. Б. на монографію «Управление природной средой» (1975); Розенберга Г. С. та Сілкіна В. [А.] на монографію «Моделирование морских систем» (1987); Тимченка І. Є., Суворова О. М., Хрустальова О. Ф. та Трощенко В. І. на монографію Беляєва В. І. та Кондуфорової Н. В. «Математическое моделирование экологических систем шельфа» (1990); Булгакова М. П. на монографію Беляєва В. І. та Худошиної М. Ю. «Моделирование системы “город-окружающая среда”». Логико-информационный подход» (1994) та ін.

Документи, зібрані вченим

Статті: Еккарта К. «An analysis of the stirring and mixing processes in incompressible fluids» (1948); Симонова [А. І.] «Современный и перспективный водный и солевой балансы и возможные изменения гидрологического и гидрохимического режимов южных морей СССР (Азовского, Каспийского и Аральского)» (1971); Семеновка М. П. «Стадии развития Земли» (1980); Левіса М., Хорна Е. та ін. «Турбулентные движения могут управлять фотосинтезом фитопланктона в верхнем слое океана» (1984); Денмана К., Гарретта А. «Временные и пространственные масштабы вертикального перемешивания и адвекции фитопланктона в верхнем слое океана» (1986); Богуславського С. Г. «Океанографические исследования Черного моря» [1989] та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Суворов О. М. Беляєв Валерій Іванович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 2 : Б–Біо. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 578; Шипко Л. В. Епістолярні матеріали особового архівного фонду В. І. Беляєва // Пам'ятки : археографічний щорічник. – Київ, 2009. – Т. 10. – С. 174–190; Шипко Л. В. Документальна спадщина академіка НАН України В. І. Беляєва як джерело у вивченні проблем екології, океанології та прикладної математики // Наукові праці Нац. б-ки України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2010. – Вип. 28. – С. 631–638.

Л. В. Шипко

Белянкін Федір Павлович

(05.01.1892 – 21.05.1972).

Учений у галузі механіки.

Академік (1948).

Фонд № 38, 1 опис, 20 од. зб. за 1949–1971 рр.

Народився 5 січня 1892 р. у м. Ніжин. Закінчив Київське реальне училище (1909) та факультет інженерів шляхів сполучення КПІ (1922). Науковий співробітник (1922–1926), старший науковий співробітник (1926–1938), завідувач відділу міцності конструкцій (1938–1944, 1958–1972), директор (1944–1958) Інституту будівельної механіки АН УРСР. Водночас – викладач (1922–1941), завідувач кафедри опору матеріалів (1944–1952) КПІ; завідувач кафедри опору матеріалів (1952–1971) Київського інженерно-будівельного інституту. Під час Другої світової війни – старший інженер експертно-консультаційного бюро авіа моторного заводу у м. Уфа (1941–1944). Член Президії АН УРСР (1948–1952).

Дійсний член Академії архітектури УРСР (1950).

Наукові дослідження присвячено питанням теорії міцності матеріалів і конструкцій. Розвинув теорію граничної несучої здатності та стійкості дерев'яних стрижнів при скручуванні, запропонував нову теорію міцності деревини при сколюванні.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1964).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1944), Леніна (1954), Жовтневої революції (1972) та іншими державними нагородами.

Помер 21 травня 1972 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Прочность и деформативность деревянных стержней при кручении» (1949); «Прочность древесины при скалывании вдоль волокон» (1955); «Деформативность и сопротивляемость древесины как упруго-вязко-пластического тела под силовым воздействием» (1957, співавтор – Яценко В. П.); «Прочность и деформативность деревянных стержней при центральном, внецентренном сжатии и чистом изгибе» (1960, співавтор – Яценко В. П.); «Механические характеристики пластика ДСП» (1961, співавтори – Яценко В. П., Дибенко Г. І.); «Универсальная вибрационная испытательная установка Р-50» (1961, співавтори – Малашенко С. В., Хотяїнцев М. П., Мознікер Р. А. та ін.); «Прочность и деформативность слоистых пластиков» (1964, співавтори – Яценко В. П., Дибенко Г. І.); «Прочность и деформативность стеклопластиков при двухосном сжатии» (1971, співавтори – Яценко В. П., Марголін Г. Г.).

Брошури: «Современные методы расчета прочности элементов деревянных конструкций» (1951); «О расчете по предельным состояниям в машиностроении» (1953); «Основные понятия механики в процессе их развития» (1956); «Тектонічні процеси в земній корі під гравітаційним впливом Місяця та Сонця» (1962).

Стаття «Впечатления от поездки в Чехословацкую Народную Республику» (1955).

Відгук на статтю Пенькова О. М. та Староверової В. О. «Метод вдавливания для исследования механических свойств углей и вмещающих пород в шахтных условиях» (1954).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Белянкіна Ф. П.: Драйгора Д. А., Кільчевського М. О., Путяти Т. В. на брошуру «Диалектический метод изучения и материалистическая трактовка основных понятий» (1954–1955); Леонтьева [Н.] на монографію «Прочность древесины при скалывании вдоль волокон» (1955); Шугайліна О. В. на брошуру «Основные понятия механики в процессе их развития» (1956).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Музей історії міста Києва (10 од. зб. за 1906–1972 рр.).

Лит.: Федор Павлович Белянкин. – Киев : Наукова думка, 1978. – 35 с.; Неміш Ю. М. Белянкин Федір Павлович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 2 : Б–Біо. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 586; Старовойт С. Представники Чернігівщини в українській науці // Ніжинська старовина. – 2013. – Вип. 16 (19). – С. 174–175.

І. Г. Кіржаєва

Білай Віра Йосипівна
(12.07.1908 – 12.06.1994).

Ботанік.

Член-кореспондент (1961).

Фонд № 45, 1 опис, 133 од. зб. за 1942–1989 рр.

Народилась 12 липня 1908 р. у м. Нікополь. Закінчила факультет ґрунтознавства Криворізького сільськогосподарського інституту (1929). Аспірант Київського зоотехнічного інституту (1930–1933). Асистент Агроінженерного інституту цукрової

промисловості (1933–1935). Лаборант (1935), науковий (1935–1942), старший науковий співробітник відділу мікології (1942–1958), завідувач відділу фізіології та систематики мікроміцетів (1958–1987), радник при дирекції (з 1988) Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України. Одночасно – завідувач кафедри мікробіології КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1970–1975).

Наукові дослідження присвячено питанням експериментальної мікології, таким як вивчення токсинотворних грибів, біологічно активних метаболітів грибів, фізіології та екології мікроміцетів. Є одним з розробників антибіотика «Мікроцид». Автор понад 300 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1968). Лауреат Державних премій СРСР (1952) та УРСР (1978), премії імені Д. К. Заболотного АН УРСР (1970).

Нагороджена орденами Трудового Червоного Прапора (1954, 1978), «Знак Пошани» (1960, 1973), Леніна (1986).

Померла 12 червня 1994 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографії: «Биология и систематика видов секции *Sporotrichiella* рода *Fusarium*» (1952); «Микроскопические грибы – продуценты антибиотиков» (1960); «Биологически активные вещества микроскопических грибов и их применение» (1965); «Жизнь, отданная людям» (1966).

Статті: «Вплив різних видів фузаріум на хлібні злаки» (1952); «Запліснявиння кормів та боротьба з ним» (1956); «В гостях у американських микробиологов» [1957]; «Проблеми теорії і практики експериментальної мікології» (1967, співавтор – Підоплічко М. М.); «Микологические аспекты алиментарных токсикозов» (1978).

Доповіді: «У вчених Чехословацької Народної Республіки» (1959); «Токсинообразующие грибы на зерне и кормах и вопросы здравоохранения» (1967); «Токсинообразующие микроскопические грибы, задачи их изучения» ([1971], співавтор – Підоплічко М. М.); «Актуальные проблемы экспериментальной микологии» (1972, співавтор – Підоплічко М. М.); «Видова специфічність біосинтезу вторинних метаболітів у грибів» (1973); «Мікроміцети» [1981].

Лекції: курс лекцій з мікології (1948).

Авторські свідоцтва: № 2017 «Способ получения глюкозооксидазы» (1967, співавтори – Підоплічко М. М., Нікольська О. О. та ін.); № 321563 «Способ подготовки волокнистой массы для изготовления бумаги и картона» (1971, співавтори – Грінберг М. М., Сіверс В. С. та ін.); № 398236 «Средство для обеззараживания гнены тутового шелкопряда» (1973); № 516739 «Способ получения фузариновой кислоты» (1976, співавтори – Богомолова Л. А., Суровцева В. М. та ін.); № 536224 «Способ получения ферментного препарата для обогащения кормов» (1975, співавтори – Бакай С. М., Стрижевська А. Я.); № 1218684 «Способ получения верамина – белково-витаминного продукта из микромицетов» (1984, співавтори – Закордонцев Л. А., Білай Т. І., Супрун С. М.).

Відзук на монографію Підоплічка М. М. «Определитель грибов-паразитов культурных растений» (1975).

Біографічні документи

Особова справа (1944–1994); документи про захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора біологічних наук (1950–1955); документи про нагородження державними нагородами (1950–1986); вітальна кореспонденція з нагоди різних свят (1960–1988); почесні грамоти (1960–1987); документи про висунення до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1961); автобіографії (1961, 1970); диплом почесного члена

Всесоюзного мікробіологічного товариства (1975); характеристика (1976); особовий листок з обліку кадрів (1988).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про участь у розробленні теми «Вияснення етіології септичної ангіни» (1942); звіт про діяльність Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного за 1954–1956 рр. [1956]; документи про участь у IV Конгресі європейських мікологів у Варшаві (1966–1967); документи про участь у I Конференції зі спорових рослин України (1968–1969); документи про участь у II Міжнародному конгресі фітопатологів у США (1969–1973); документи про діяльність на посаді завідувача відділу фізіології і систематики мікроміцетів Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР (1973–1986); документи про висунення циклу праць Білай В. Й. з мікології на здобуття Державної премії СРСР (1975–1976) та ін.

Громадська: документи про участь Білай В. Й. як члена делегацій УРСР у роботі сесій Генеральної Асамблеї ООН (1956–1958); документи про участь у роботі Всесоюзного та Українського ботанічних товариств, Всесоюзного та українського мікробіологічних товариств, Товариства «Знання» УРСР (1956–1986) та ін.

Листування Білай В. Й.

Адресати: Ганус Я. (1, 1967); Ліндеберг Дж. (Lindeberg G.) (1, 1967); Незнайло Г. Ф. (1, 1980); Палюшек М. (1, 1967); Патон Б. Є. (1, б/д).

Кореспонденти: Ахметелі М. А. (Akhmeteli M. A.) (1, 1972); Баджай Б. (Вајај В.) (4, 1964–1966); Башмакова Є. В. (2, 1961–1962); Безбородов О. М. (6, 1973–1976); Белякова Л. (1, 1973); Войцеховська О. (1, [1955]); Гецова Г. Й. (1, 1973); Гольд Е. Ю. (1, 1968); Джиловян Х. А. (3, 1972); Дорожкін М. О. (1, [1978]); Ждарський З. (2, 1960); Земскова Н. (2, 1976–1977); Красильникова Є. (1, 1975); Кудлай Д. Г. (1, 1977); Кулик С. (2, 1953); Петкова М. Н. (1, б/д); Осипян Л. Л. (3, 1977–1981); Палюшек М. (4, 1966–1968); Садасіван Т. С. (Sadasivan T. S.) (6, 1969–1970); Станкушев Х. (1, б/д); Титов В. В. (2, 1964–1968) та ін.

Фотодокументи

Білай В. Й. серед членів Ради наставників Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР (2, 1983); серед учасників Всесоюзної наради з проблем «Біотехнологія збагачення грибним білком кормів» у Полтаві (1, 1985); Білай В. Й. з колегами (1, б/д).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Білай В. Й.: Ілфіка Дж. на монографію «Antibiotic-producing Microscopic Fungi» (1964); Горленко М. В., Дудки І. О. на книгу «Биологически активные вещества микроскопических грибов и их применение» (1967); Мілька О. О. на монографію «Методы экспериментальной микологии» (1974); Бабаян Д. Н. на книгу «Основы общей микологии» (1975).

Статті: Зуєвої Л. «Влада над мікробами» (1960); Затули Д. «Визнання» (1975); Кушко І. В. «Під ясною зорею істини» (1982); вітальні статті до ювілеїв Білай В. Й., опубліковані у журналах «Мікробіологія», «Мікробіологічний журнал» та ін. (1978–1988).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Музей історії міста Києва (2 од. зб. за 1912–1956 рр.).

Лит.: Вера Йосифовна Білай. – Киев : Наукова думка, 1990. – 50 с.; Скрипаль І. Г. Білай Віра Йосипівна // Енциклопедія Сучасної України. Т. 2 : Б–Біо. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 758.

Т. В. Брязкало

Білецький Олександр Іванович

(02.11.1884 – 02.08.1961).

Літературознавець.

Академік (1939).

Фонд № 44, 1 опис, 13 од. зб. за 1948–1965 рр.

Народився 2 листопада 1884 р. у м. Казань (нині – РФ). Закінчив історико-філологічний факультет Харківського університету (1907). Приват-доцент кафедри російської мови та літератури Харківського університету, викладач Харківських вищих жіночих курсів, педагогічних курсів при Харківському навчальному окрузі та Харківського народного університету (1912–1917). Завідувач репертуарного та історико-театрального відділів Всеукраїнського театрального комітету при НКО УСРР (1919–1926). Професор ХДУ і Вищих жіночих курсів (1920–1941). Директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР (1939–1941, 1944–1961). Професор Томського (1943–1944), Московського (1944) та Київського (1945–1956) державних університетів. Водночас – віце-президент АН УРСР (1946–1948), член президії і бюро Відділення суспільних наук АН УРСР (1948–1952).

Засновник Театру казки на базі Вищої театральної школи – першого дитячого театру в Україні (1922). Голова експертної комісії з романо-германської філології ВАК СРСР (1949). Член Українського комітету славістів (з 1957), Спілки письменників СРСР (з 1934).

Академік АН СРСР (1958).

Наукові дослідження присвячено проблемам розвитку давньої української й російської літератур. Один із перших проаналізував українську літературну традицію в рамках світових літературних процесів, визначив її місце серед інших літератур світу. Автор понад 500 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1941).

Помер 2 серпня 1961 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого РМ УРСР засновано премію імені О. І. Білецького за кращі праці в галузі літературно-художньої критики (1973).

Наукові праці

Монографії: «Українське літературознавство за сорок років (1917–1957)» (1957); «Праці з питань давньої української та російської літератур» (1964); «Українська література ХІХ – початку ХХ століття» (1965).

Брошура «Павло Миколайович Попов» (1961).

Стаття «Великий русский писатель Н. В. Гоголь» (1952).

Доповіді: «Передовая общественность России во второй половине ХІХ и начала ХХ вв. в борьбе за украинскую демократическую культуру» (1954); «Українська література серед інших слов'янських літератур» (1958).

Документи з діяльності

Клопотання завідувача кафедри російської літератури КДУ ім. Т. Г. Шевченка Білецького О. І. щодо фінансування наукової діяльності Капустіна В. А. (1948).

Документи про вченого

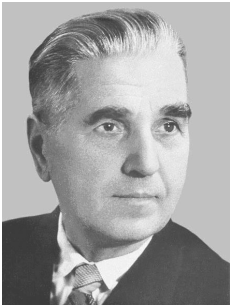
Рецензії Сухобрус Г. С. та Шолом Р. Я. на брошуру Білецького О. І. «Павло Миколайович Попов» (1961).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (ф. 162, 5875 од. зб. за 1853–1997 рр.); ЦДАМЛМ України (ф. 30, 197 од. зб. за 1920–1982 рр.).

Лит.: Шевченко Л. А. Білецький Олександр Іванович // Енциклопедія історії України. Т. 1 : А–В. – Київ : Наукова думка, 2003. – С. 278; Дзюба І. М. Білецький Олександр Іванович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 2 : Б–Біо. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 775–780; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Незабутні постаті. – Київ : Світ Успіху, 2005. – С. 336; Час, доба, наука, літературознавство (Матеріали засідання, присвяченого 120-літтю від дня народження академіка Олександра Івановича Білецького) // Слово і Час – 2005. – № 7. – С. 80–88; Гурєєва Л. Анотація фонду Олександра Білецького // Спадщина : Літературне джерелознавство. Текстологія. – Київ : Фоліант, 2009. – Т. 4. – С. 204–361.

Н. А. Наумова

Білик Гаврило Іванович

(07.04.1904 – 09.11.1985).

Геоботанік.

Доктор біологічних наук (1965).

Фонд № 313, опис № 2, 226 од. зб. за 1921–1974 рр.

Народився 7 квітня 1904 р. у с. Богушкова слобідка (нині – с. Чапаївка, Золотоніський р-н, Черкаська обл.). Закінчив біологічний факультет Київського ІНО (1931). Науковий (1935–1938), старший науковий співробітник (1939–1941, 1945–1949), вчений секретар (1945–1949), заступник директора (1949–1963), завідувач відділу геоботаніки (1956–1975) та одночасно директор (1963–1968), старший науковий співробітник-консультант (1975–1980) Інституту ботаніки АН УРСР. Учасник Другої світової війни (1941–1945).

Почесний член і віце-президент Українського ботанічного товариства (1972).

Наукові дослідження присвячено питанням галофільної, степової та лучної рослинності України, геоботанічного районування, картографування, ботанічної географії, флористики та охорони рослинного світу. Автор понад 120 наукових праць.

Лауреат премії імені М. Г. Холодного АН УРСР (1973).

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1944), Вітчизняної війни II ступеня (1945), Трудового Червоного Прапора (1954) та іншими державними нагородами.

Помер 9 листопада 1985 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографії: «Заплавні луки ріки Північного Дінця» (1947); «Сіножаті та пасовища Закарпатської області» (1948); «Рослинність басейну р. Молочної з Молочним лиманом» (1952); «Рослинність степів, лук і солончаків нижнього Придніпров'я» (1955); «Рослинність засоленних ґрунтів України, її розвиток, використання та поліпшення»

(1961); «Рослинність УРСР. Степи, піски, кам'яністі відслонення» (1968–1971); «Геоботанічне районування УРСР» (1974).

Путівник «Заповідник “Михайлівська цілина”» ([1972], співавтор – Саричева З. А.).

Статті: «Галофільна рослинність МАРСР» (1937); «Походження та розвиток рослинного світу» (1947); «Рослинність Дністро-Бугського байрачного степу» (1948); «Луки низовини Закарпатської області та гірського лісового поясу українських Карпат» [1949]; «Рослинність Баштанського району Миколаївської області» (1950); «Природні кормові вгіддя району Верхньо-Інгульської зрошувальної системи, їх поліпшення та використання» (1955); «Класифікація рослинності УРСР» (1956, співавтори – Афанасьєв Д. Я., Брадєс Є. М., Гринь Ф. О.); «Історія розвитку галофільної рослинності УРСР» (1960); «Огляд географічних та генетичних елементів галофільної флори УРСР» (1961); «Низинні засолені луки північної частини лівобережжя середнього Придніпров'я» (1962); «Сучасний стан рослинного покриву на ділянці Північній асканійського заповідного степу» (1962); «Рослинність степової частини УРСР» (1963); «Карты растительности в “Атласе природных условий и естественных ресурсов УССР”» (1963); «Микола Іларіонович Косець» (1967); «Рослинний покрив Стрільцівського степу» (1971, співавтор – Ткаченко В. С.); «Сучасний стан рослинного покриву заповідника “Михайлівська цілина” на Сумщині» (1972, співавтор – Ткаченко В. С.); «Детальне геоботанічне районування степу УРСР» (1972); «Поліпшення і раціональне використання засолених низинних луків» (1974) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Сіножаті і пасовища Закарпатської області та заходи до їх поліпшення і раціонального використання» (1948); «Природні кормові вгіддя Баштанського району Миколаївської області та заходи для їх поліпшення» (1951); «Сіножаті і пасовища півдня УРСР та їх раціональне використання в зв'язку з зрошенням» (1952); «Покісниця (*Puccinellia*) України – цінні кормові рослини для посіву на засолених ґрунтах» (1961); «Вивченість і наукові основи картографування рослинних ресурсів України» (1963); «Підсумки та перспективи розвитку рослинного покриву УРСР» (1972); «Сучасний стан рослинного покриву Українського державного степового заповідника» (1972) та ін.

Робочі матеріали: до тем «Галофільна рослинність України» (1936–1958), «Геологоботанічна характеристика Закарпаття» (1947–1948), «Рослинність зони зрошення півдня УРСР» (1952), «Історія розвитку рослинності нижнього Придніпров'я» [1958], «Межі зон рослинності України» [не раніше 1959], «Геоботанічне районування УРСР» (1956–1961) та ін.

Біографічні документи

Документи про висування колективної монографії «Рослинність УРСР» на здобуття премії імені М. Г. Холодного АН УРСР (1973–1974); документи про представлення монографії «Рослинність засолених ґрунтів України, її розвиток, використання та поліпшення» на ВДНГ УРСР (1973).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про перевірку науково-дослідної роботи Ботанічного саду ім. О. В. Фоміна АН УРСР (1928–1953); щоденники наукових експедицій до Донецької, Луганської, Миколаївської, Івано-Франківської, Тернопільської та Закарпатської областей (1946–1952) та заповідників «Михайлівська цілина», «Кам'яні могили» (1955–1959); документи про участь у розробці проблеми «Рослинність засушливих районів півдня УРСР» та роботу у Баштанській експедиції (1948–1950); документи про діяльність на посаді заступника директора

Інституту ботаніки АН УРСР (1950–1953); документи про участь у наукових конференціях, всесоюзних нарадах (1951–1968); науково-технічні звіти «Природні кормові угіддя району зрошення і обводнення півдня УРСР», «Галофільна рослинність лівобережжя середнього Дінця» та ін. (1953–1971); документи про роботу на посаді завідувача відділу геоботаніки Інституту ботаніки АН УРСР (1955–1971); документи про участь у роботі XII Міжнародної фітогеографічної екскурсії у Празі та Міжнародної геоботанічної Карпатської екскурсії у Братиславі (1958–1972); документи про участь в організації та проведенні науково-дослідних робіт у заповіднику «Асканія-Нова» (1962–1978); документи про участь у роботі та III і V з'їздах Українського ботанічного товариства (1964–1973); документи про діяльність в українському комітеті з виконання Міжнародної ботанічної програми (1965–1974); документи про участь у роботі Наукової ради АН УРСР «Біологічні основи раціонального використання, перетворення і охорони рослинного світу» (1968–1974); документи про участь в організації та проведенні V з'їзду Всесоюзного ботанічного товариства (1972–1973) та ін.

Видавнича: документи про співпрацю з Головною редакцією УРЕ (1958–1973); лист редколегії наукового збірника Народи з питань картографії рослинності у Новосибірську щодо публікації статті Білика Г. І. «Состояние и задачи геоботанической картографии в УРСР» (1961); документи про підготовку до видання Атласу УРСР «Рослинність і рослинні ресурси УРСР» (1963–1968); документи про публікацію путівника «Михайлівська цілина» (1970–1973).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Білика Г. І.: Брадїс Є. М. на монографії «Рослинність засолених ґрунтів України, її розвиток, використання та поліпшення» і «Рослинність степів, кам'янистих відслонень та пісків УРСР» (1960–1971); Лавренка Є. М. на карту геоботанічного районування для «Атласа природних умовий и естественных ресурсов УССР», складену Біликом Г. І. (1968).

Документи, зібрані вченим

Монографія Гвоздецького В. М. «До характеристики ґрунтового покриву басейну нижньої течії р. Молочної» [не раніше 1939].

Брошури: Дувіна С. «Як збільшити врожайність на піскуватих ґрунтах Полісся та Північного лісостепу» (1930); Іванова С. [Н.] «Обменная способность почв в зависимости от реакции среды, рода и концентрации катионов» (1938); Гриня Г. С. «Как составить почвенную карту» (1956); Закордонця А. І. «Вирощування тарана дубильного в північних районах лісостепу України» (1959).

Статті: Котова М. І. «Степь в мае», «Экскурсии в лесостепь Купянского уезда Харьковской губернии», «Ботанико-географические исследования в бассейне р. С. Донца» (1916–1921); Лавренка Є. М. «К флоре Змиевского уезда Харьковской губернии», «Державно-злакові бідно-різномісні степи» та ін. (1922–1955); Пронкіна [А.] «Очерк водной флоры р. Волчья» (1922); Клеопова Ю. Д. «До історії рослинного вкриття України», «Рослинність Карлівського степового заповідника ВУАН» (1930, 1934); Малиновського К. А. «Особливості схожості насіння дикоростучих трав субальпійського пояса Карпат» (1954); Козія Г. В., Малиновського К. А. «Геоботанічне районування Карпат» (1961); Косця М. І. «Рослинність пісків УРСР» [1970].

Інші документи: відповідь Крижевського П. В. «До питання про ареал розповсюдження *Leontice altaica Pull*» на рецензію Пачоського Й. К. (1922); довідки про наукову діяльність співробітників відділу геоботаніки Інституту ботаніки АН УРСР

(1954–1972); методичні матеріали з проведення ботаніко-географічного районування і складання аналітичних геоботанічних і флористичних карт (1967).

Документи вченого в інших установах

Інститут ботаніки НАН України (особова справа).

Лит.: Ткаченко В. С. Білик Гаврило Іванович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 2 : Б–Біо. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 788; Ситник К. М., Ткаченко В. С., Шеляг-Сосонко Ю. Р., Дідух Я. П. Гаврило Іванович Білик (до 100-річчя від дня народження) // Український ботанічний журнал. – 2004. – Т. 61, № 2. – С. 145–150; Ткаченко В. С. Гаврило Іванович Білик (до 110-річчя від дня народження) // Український ботанічний журнал. – 2014. – Т. 71, № 6. – С. 754–756.

А. І. Шаповал

Білодід Іван Костянтинівич

(29.08.1906 – 21.09.1981).

Мовознавець.

Академік (1957).

Фонд № 39, 1 опис, 223 од. зб. за 1906–1981 рр.

Народився 29 серпня 1906 р. у с. Успенське (нині – с. Успенка, Онуфріївський р-н, Кіровоградська обл.). Закінчив літературно-лінгвістичний факультет ХДУ (1932). Викладач мовознавчих дисциплін у вищих навчальних закладах м. Харків (1932–1939) і одночасно літературний редактор видавництва «Комуніст» (1932–1939). Старший викладач філологічного факультету ЛДУ ім. І. Франка (1940–1941). Учасник Другої світової війни (1941–1945). Вчений секретар (1946–1947), заступник директора (1947–1956), старший науковий співробітник відділу української мови (1957–1960), директор (1961–1981) Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР. Водночас – завідувач кафедри (1946–1957) та професор (з 1956) КДУ ім. Т. Г. Шевченка.

Голова Відділу суспільних наук АН УРСР (1952–1957). Міністр освіти УРСР (1957–1962). Віце-президент і академік-секретар Відділення літератури, мови та мистецтвознавства АН УРСР (1963–1978).

Академік АН СРСР (1972).

Член правління Товариства «Знання» УРСР, голова правління Товариства радянсько-німецької дружби та Українського комітету славістів.

Наукові дослідження присвячено історії і сучасному функціонуванню української і російської літературних мов, загальному мовознавству, лінгвостилістиці, методології та історії мовознавства, лексикології та лексикографії, взаємозв'язку слов'янських мов. Автор понад 400 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1966). Лауреат Державної премії УРСР імені Т. Г. Шевченка (1971) та Державної премії СРСР (1983).

Нагороджений орденами Вітчизняної війни I та II ступенів (1941, 1943, 1944), Червоного Прапора (1943), Червоної Зірки (1944), «Знак Пошани» (1954), Леніна (1960, 1975), Трудового Червоного Прапора (1971), Дружби народів (1981) та іншими державними нагородами.

Помер 21 вересня 1981 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографія: «Стилістика» – 5-й том «Курсу сучасної української літературної мови» (1965).

Розділи монографій: «Украинский язык» ([1966], співавтор – Жовтобрюх М. А.); «З історії мовознавчої науки на Україні» (1967); «Виховання культури усного побутового мовлення» (1968); «Ритмомелодика» (1971) та ін.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук «Мова і стиль роману “Вершники” Ю. Яновського» (1947).

Статті: «Походження української мови» (1948); «Крилате слово Співця» (1962); «Т. Г. Шевченко в истории украинского литературного языка» (1964); «Вук Караджич и Украина» (1964); «Развитие славяноведения в ЧССР» (1966); «Наукова спадщина П. Г. Житецького і сучасність» (1966); «Настанови І. Я. Франка в питаннях української літературної мови» (1966); «Українські мовознавчі традиції і сучасність» (1967); «Стилістичне збагачення українського усного літературного мовлення» (1967); «Ритми прози» (1968); «Нев’януча мелодія мови «Наталки Полтавки» (1969); «Киево-Могилянская академия в языковой ситуации на Украине XVI–XVII вв.» (1969); «Стилістика великих синтаксичних сполук» (1970); «Золота арфа українського слова» (1971); «Символика контраста в поетическом языке Анны Ахматовой» (1971); «Великий український філософ-демократ, просвітитель, поет Г. С. Сковорода» [1972]; «“Слово о полку Игореве” в последующей языковой интерпретации на Украине» (1975); «Мова масово-політичної і ділової інформації» (1976); «Мовознавча наука і школа» (1976); «О некоторых аспектах взаимодействия познавательной и эстетической функций языка» (1976) та ін.

Доповіді: «Контакты украинского языка с другими славянскими языками» (1967); «Матеріальні і духовні джерела культури народу» (1969); «Творчий подвиг вченого» (1971); «Велетень передової соціальної думки і художнього слова» (1971); «Науково-технічний прогрес і мова художньої літератури» (1977) та ін.

Науково-популярні нариси: «Поетична мова Максима Рильського» (1964); «Її чисті джерела» (1965); «Каменяр українського слова» (1966); «Невгамовне серце» (1968); «Зачарована душа» [1970-ті].

Відгуки та рецензії: на монографії Гужви Ф. К. «Исследование об употреблении прилагательных в русской советской художественной литературе» (1952), Попова П. М. «Українські прислів’я і приказки» (1952), Виноградова В. В. «О языке художественной литературы» (1959), Моїсеєвої Г. М. «Спасо-Ярославский хронограф и “Слово о полку Игореве”» (б/д); на повісті Мицикова М. І. «Сталева петля» (б/д), Гордієнка К. О. «Заробітчани» (б/д); на статті Булаховського Л. А., Веселовської З. М., Гнатюка Г. М., Гордієнка К. О., Горецького П. Й., Пивоварова О. Є. (1982, б/д); на дисертаційні дослідження Багмута Й. А., Білоштана А. П., Бурячка А. А., Ващенко В. С., Ганича Д. І., Гнатюка Г. М., Гумецької Л. Л., Добоша В. І., Доценка П. П., Єдлінської У. Я., Кадомцевої Л. А., Козмінської Т. Б., Костомарова В. Г., Криворучка С. М., Кучеренка І. К., Лелекача Л. М., Масальського В. І., Матвіяса І. Г., Мельничука О. С., Муравицької М. П., Плюща П. П., Рубана В. А., Сеніна П. І., Синиці І. О., Тимошенка П. Д., Франко З. Т. та ін. (1952–1970).

Біографічні документи

Свідоцтво про народження (1906); посвідчення про закінчення Кам’янських педагогічних курсів (1925–1928); картка члена Успенського комітету незаможних селян (1926); посвідчення члена Куцеволівської сільської ради (1927); звітна книжка студента, свідоцтво про закінчення та спогади про навчання в ХДУ (1928–1932); довідка

і посвідчення викладача та лектора української мови (1930); посвідчення доцента Харківського інституту радянського будівництва і права (1934); атестат вчителів середньої школи та довідка про роботу у Бориспільській школі (1938); трудова книжка (1939–1940); посвідчення старшого викладача філологічного факультету ЛДУ ім. І. Франка (1940); документи про участь у Другій світовій війні (1941–1975); характеристики (1946–1981); посвідчення завідувача кафедри української мови і доцента КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1946); почесні грамоти та подяки (1954–1979); особові листки з обліку кадрів, автобіографія, біографія і анкета (1957–1976); диплом та посвідчення академіка АН УРСР (1957); посвідчення міністра освіти УРСР (1960); диплом почесного члена Академії наук ЧСРСР (1965); вітальна кореспонденція з нагоди ювілеїв вченого (1966, 1976, 1981); посвідчення віце-президента та члена Президії АН УРСР (1967–1978); документи про обрання до складу академіків АН СРСР (1972); документи про нагородження державними та відомчими нагородами (1974–1976); посвідчення члена УТОПК (1976) та ін.

Документи з діяльності

Документи про участь у XX Конференції ЮНЕСКО у справах народної освіти у Женеві (1958); документи про діяльність на посаді директора Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР (1961–1971), голови Секції суспільних наук та віце-президента АН УРСР (1966–1968); звіт про участь у IX Міжнародному лінгвістичному конгресі у США (1962); документи про участь у наукових симпозиумах, конгресах, пленумах зі славистики та роботі Міжнародного комітету славистів (1964–1971); виступи на різних наукових заходах (1965–1978); листування з урядовими структурами Ірану стосовно проведення в Україні наукових досліджень у галузі іраністики (1966); індивідуальні звіти про роботу як академіка АН УРСР (1967–1974); документи про підготовку до публікації словника української мови (1969); доповідна записка про участь у нараді АН Словаччини (1971); документи про участь у заходах з нагоди 50-річчя від дня заснування Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР (1971–1972); документи про діяльність на посаді голови Українського комітету славистів [1980] та ін.

Листування Білодіда І. К.

Адресати: Гросул Я. С. (1, б/д); Кудрицький Є. М. (1, 1969); Лалич Р. (4, 1964); Мазон А. А. (1, б/д); Філін Ф. П. (11, 1965–1978) та ін.

Кореспонденти: Алатирьов В. І. (1, б/д); Булаховський Л. А. (1, 1942); Вардуль І. Ф. (3, 1975–1981); Виноградов В. В. (1, б/д); Гречко А. А. (1, 1975); Дорошенко К. В. (1, 1978); Драч І. Ф. (1, б/д); Ісаєв М. І. (1, 1975); Кузєс В. С. (1, 1976); Кудрицький Є. М. (1, 1969); Лихачов Д. С. (1, 1976); Мазон А. А. (1, 1964); Мороз М. О. (2, 1964); Патон Б. Є. (1, 1977); Печ К. (1, 1976); Рильський М. Т. (3, 1951–1964); Рот А. М. (1, 1973); Судник М. Р. (1, б/д); Тичина П. Г. (1, 1967); Теміров Ю. (1, 1981) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Білодіда І. К. (3, [1950-ті–1970-ті]); вчений у колі співробітників на конференціях і прийомах (14, [1950-ті–1970-ті]); при закладці першого каменя нового будинку ЦНБ АН УРСР (1, 1965).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Білодіда І. К.: Булаховського Л. А., Співака І. Г., Рильського М. Т. на дисертації на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора філологічних наук (1947, 1951); Рачука І. та Медведєва Ф. П. на книгу «Каменярь українського слова» (1966); зауваження Кудрицького Є. М. на книгу «Слов'янська граматики 1643 р. Н. Ужєвича» (1971) та ін.

Статті в періодичній пресі: Плюща П. П. «Чудовий педагог» (1948); Колесника М. «Талановитий дослідник української мови» (1957); Шуменка Л., Погребняка І. «Видатний мовознавець. 70 років з дня народження академіка І. К. Білодіда» (1976) та ін.

Інші документи: лист академіка АН УРСР Булаховського Л. А. до ЦК КП(б)У на захист праць Білодіда І. К. [1950-ті].

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Музей історії міста Києва (9 од. зб. за 1966–1979 рр.).

Літ.: Іван Костянтинович Білодід. – Київ : Наукова думка, 1976. – 59 с.; Русанівський В. М. Білодід Іван Костянтинович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 2 : Б–Біо. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 807–808; Ясь О. В. Білодід Іван Костянтинович // Енциклопедія історії України. Т. 1 : А–В. – Київ : Наукова думка, 2003. – С. 285; Провідники духовності в Україні. – Київ : Вища школа, 2003. – С. 359–360; Русанівський В. М. Білодід Іван Костянтинович // Українська мова : енциклопедія. – Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2007. – С. 51–52.

А. І. Шаповал

Богатський Олексій Всеволодович

(25.08.1929 – 19.12.1983).

Хімік.

Академік (1976).

Фонд № 272, 1 опис, 151 од. зб. за 1933–2002 рр.

Народився 25 серпня 1929 р. у м. Одеса. Закінчив хімічний факультет ОДУ ім. І. І. Мечникова (1951). Аспірант (1951–1954), асистент (1954–1957), старший викладач (1957–1958), доцент (1958–1968) та завідувач кафедри органічної хімії (1959–1982), декан (1962), ректор (1970–1975), науковий керівник проблемної науково-дослідної лабораторії синтезу психотропних препаратів (1971–1983) ОДУ ім. І. І. Мечникова. Завідувач відділу хімії азотистих гетероциклів ІОХ АН УРСР у м. Одеса (1972–1975). Заступник директора, керівник лабораторій ІЗНХ АН УРСР (1975–1977). Директор Фізико-хімічного інституту АН УРСР (1977–1983).

Заступник голови (1971), голова (1977–1983) Південного наукового центру АН УРСР.

Голова правління Одеської обласної організації Товариства «Знання» УРСР (1971–1982).

Наукові дослідження присвячено стереохімії органічних сполук, конформаційному аналізу хімії біологічно активних речовин, розробці методів органічного синтезу, хімії мікроциклів та макроциклів. Автор понад 400 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1979). Лауреат премії імені Л. В. Писаржевського АН УРСР (1978), Державних премій СРСР (1980) та України (1991).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1971, 1976, 1981), іншими державними нагородами та медаллю імені С. І. Вавилова АН СРСР (1978)

Помер 19 грудня 1983 р. у м. Одеса.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я О. В. Богатського присвоєно Фізико-технічному інституту АН УРСР (1984).

Наукові праці

Монографія «Н. Д. Зелинский. Страницы жизни и творчества» (1976, співавтор – Лазур'євський Г. В., Нирка Є. А.).

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора хімічних наук «Синтез некоторых алкоксисоединений на основе алкоксиалкилзамещенных малоновых и ацетоуксусных эфиров, ацетилацетонов и 1,3-диолов и изучение их стереохимии, свойств и превращений» (1967).

Брошури: «Химия на службе народа» (1960, співавтор – Степанова О. С.); «Нові досягнення психофармакології» (1974, співавтор – Андронаті С. А.); «Синтетические макроциклы – новые реагенты и материалы настоящего и будущего» (1981, співавтор – Лук'яненко М. Г.); «Мезо- и макрогетероциклы» (1986).

Статті: «Конфигурация и свойства непредельных кислот и их производных» (1957, співавтор – Плісов [А.] К.); «Синтетический каучук» (1958); «Взаимодействие α -хлорэтилметилового эфира с натрийалкилмалоновыми эфирами» (1960); «Оружие эксперимента» (1963); «О новом методе синтеза кониферилового альдегида» (1966, співавтор – Богатська З. Д., Піпікова Т. Є.); «Алкоксисоединения. Синтез некоторых алкоксисоединений на основе ацетилацетона» (1968, співавтор – Дроздовська А. І., Самітов Ю. Ю.); «Электротрейность и вицинальные константы спин-спиновоего взаимодействия в спектрах ПМР замещенных олефинов» (1970, співавтор – Самітов Ю. Ю.); «Синтез некоторых 1,3-диоксепанов на основе замещенных 1,4-диолов» (1972, співавтор – Качалов Г. Л., Лук'яненко М. Г., Донець [Є. А.]); «Стереохимия синтеза 2,3-диалкилоксетанов» (1976, співавтор – Петраш С. А., Грень А. І. та ін.); «Роль стереохимических факторов в метаболизме лекарственных средств» (1977, співавтор – Головенко М. Я.); «О взаимосвязи между параметрами электронной структуры и константами кето-енольного равновесия замещенных ацетоуксусных эфиров» (1980, співавтор – Камалов Г. Л.); «Окислительно-восстановительные полимеры из виноградных выжимок» (1981, співавтор – Ковтун В. Д., Жеребін Ю. Л.); «Циклические тиомочевины» (1983, співавтор – Лук'яненко М. Г., Кириченко Т. І.) та ін.

Доповіді: «Синтез и свойства новых мезоморфогенов» (1981); «О дополнительных мерах по развитию исследований в области биоорганической химии в ФХИ АН УССР» (1983) та ін.

Відгуки та рецензії: на підручник Яцимирського К. Б. та Яцимирського В. К. «Химическая связь» [1975]; на брошуру Кухаря В. П. та Орди В. В. «Хіміки України – народному господарству» [1980]; на дисертаційні дослідження Безменової Т. Е., Блакитного [А. Н.], Дубенко Р. Г., Коряка Е. Б., Кулаєвої Л. [Н.], Соболевої Н. М., Сувалової [Є. А.], Танчук Ю. В. (1965–1978).

Біографічні документи

Диплом про закінчення ОДУ ім. І. І. Мечникова (1951); дипломи кандидата та доктора хімічних наук (1955, 1967); атестат доцента (1962); документи про нагородження державними та відомчими нагородами (1961–1983); особовий листок з обліку кадрів (1973); автобіографії (1973–[1974]); Указ Президії ВР УРСР про присвоєння почесного звання «Заслуженний діяч науки УРСР» (1979); документи про відзначення 50-річчя від дня народження вченого (1979); характеристики ([1970-ті]–1982); диплом лауреата Державної премії СРСР (1980); свідоцтво про смерть (1983).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про видавничу діяльність (1966–1983); документи про діяльність як академіка АН УРСР (1975–1983); документи про участь у міжнародних, союзних і республіканських конференціях, симпозиумах, семінарах і

міжнародну співпрацю (1975–1983); документи про роботу на посаді голови Південного наукового центру АН УРСР (1976–1983); документи про діяльність на посаді керівника лабораторії ІЗНХ АН УРСР (1977); документи про роботу на посаді директора Фізико-хімічного інституту АН УРСР (1977–1983) та ін.

Громадська: повідомлення про виступи у трудових колективах, тексти доповідей і виступів (1971–1983); документи про роботу в Одеській обласній організації Товариства «Знання» УРСР (1980–1981).

Листування Богатського О. В.

Адресати: Бабов Д. М. (1, б/д); Клементі (Clementi) (1, 1979); Ніколаєва К. М. (1, б/д); Патон Б. Є. (1, 1982) та ін.

Кореспонденти: Бакток М. (1, б/д); Білецька І. П. (1, б/д); Веренікіна Н. М. (1, 1977); Гендор (Gandour) (1, 1981); Клементі (Clementi) (1, 1978); Малиновський М. С. (1, 1972); Мейбері Р. (Maybury R.) (1, 1971); Овчинников Ю. О. (1, 1983); Соколов В. І. (1, 1980); Тетерін Г. (1, 1971); Фуртіг Г. (Fürtig G.) (2, 1980) та ін.

Фотодокументи

Богатський О. В. під час закордонних наукових відряджень (15, 1958–1977); зі студентами, викладачами та гостями у приміщенні ОДУ ім. І. І. Мечникова (50, 1960–1977); серед учасників святкових демонстрацій (52, 1962–1980); з членами іноземних делегацій у м. Одеса (12, 1965–1979); із заступником міністра вищої і середньої освіти СРСР Станісом В. Ф. (1, 1969); серед учасників X і XII Менделєєвських з'їздів (2, 1969–1981); фотопортрети вченого (12, [1970]–1981); під час доповіді на засіданні Президії АН УРСР (1, 1971); з німецьким вченим професором Штельцером (6, 1971); з членами делегації Сегедського університету (Угорщина) в ОДУ ім. І. І. Мечникова (7, 1972); серед працівників та гостей Фізико-хімічного інституту АН УРСР (30, 1977–1983); з Консулом Індії під час його перебування в Фізико-хімічному інституті АН УРСР (7, 1978); серед лауреатів Державної премії СРСР у галузі медицини (3, 1981) та ін.

Документи про вченого

Статті: «Новое пополнение Академии наук УССР» (1972); Колесника А. «Шлях наукової творчості» (1976); Дерев'янка Б. «Сколько может человек?» (1979); Чуніхіна В. «Союз науки и производства» (1983).

Інші документи: документи про вшанування пам'яті Богатського О. В. (1984–2002).

Документи, зібрані вченим

Монографії: Гітельзона Б. В., Тепцова Б. В. «Пендинка: как ею заболевают и как от нее предохраниться» (1933).

Статті: Головенка М. «Ліки і організм» (1975); Канигіна Ю., Ботвіна В., Матвеева В. «Региональные формы организации науки» (1977).

Інші документи: диплом кандидата хімічних наук, агестат професора, стаття в газеті, некролог та фотопортрет батька – Богатського В. Д. (1946–1978); список професорів Московського університету, які пішли у відставку в 1911 р. на знак протесту проти реакційної політики Кассо Л. А. (б/д) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Фізико-хімічний інститут ім. О. В. Богатського НАН України (особова справа).

Літ.: Алексей Всеволодович Богатский. – Киев : Наукова думка, 1986. – 102 с.; Єфіменко Г. Г. Богатський Олексій Всеволодович // Енциклопедія історії України. Т. 1 : А–В. – Київ : Наукова думка, 2003. – С. 310; Андронаті С. А. Богатський Олексій Всеволодович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 3 : Біо–Бя. – Київ : Поліграфкнига, 2004. – С. 120.

Т. В. Брязкало

Богомолец Олександр Олександрович

(24.05.1881 – 19.07.1946).

Патофізіолог.

Академік (1929). Президент АН УРСР (1930–1946).

Фонд № 36, 1 опис, 45 од. зб. за 1881–2007 рр.

Народився 24 травня 1881 р. у м. Київ. Закінчив медичний факультет Новоросійського університету у м. Одеса (1906) та працював у ньому на посадах позаштатного лаборанта кафедри загальної патології (1907–1909), приват-доцента кафедри загальної та експериментальної патології (1910). В 1911 р. стажувався в Сорбоннському університеті у м. Париж. Професор кафедри загальної патології та бактеріології медичного факультету Саратовського університету (1911–1925). Водночас – професор кафедри мікробіології Саратовського агрономічного інституту (1913–1918) та кафедри загальної патології Саратовського ветеринарного інституту (1920–1924). Професор кафедри патологічної фізіології медичного факультету 2-го Московського державного університету (1925–1931). Завідувач відділу патологічної фізіології Московського медико-біологічного інституту та завідувач відділу експериментальної патології Інституту вищої нервової діяльності (1925–1929). Завідувач лабораторії експериментальної онкології Московського міськвідділу охорони здоров'я (1926–1931). Професор (1926–1946), завідувач патофізіологічного відділу (1926–1931), заступник директора (1926–1928) та директор (1928–1931) Інституту гематології й переливання крові МОЗ СРСР. Директор Інституту експериментальної біології та патології НКО УРСР (1930–1946) та Інституту клінічної фізіології АН УРСР (1934–1946).

Академік АН СРСР (1932), академік АН БРСР (1933), академік АМН СРСР (1944), почесний член АН Грузинської РСР (1944).

Наукові дослідження присвячено питанням геронтології, онкології, імунології, алергології, ендокринології, гематології. Розвинув вчення про фізіологічну систему сполучної тканини. З метою підвищення функцій сполучної тканини при низці захворювань, що перебігають зі зниженням цих функцій, запропонував спеціальну антитрикулярну цитотоксичну сироватку. Автор понад 150 наукових праць.

Заслужений діяч науки РРФСР (1935). Заслужений діяч науки УРСР (1943). Герой Соціалістичної Праці (1944). Лауреат Державної премії СРСР (1941).

Нагороджений орденами Леніна (1940), Трудового Червоного Прапора (1944), Вітчизняної війни I ступеня (1945) та іншими державними нагородами.

Помер 19 липня 1946 р. Похований у м. Київ на території Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України.

На знак вшанування пам'яті вченого АН УРСР засновано премію імені О. О. Богомольця за видатні наукові роботи в галузі фізіології та патофізіології (1953) та присвоєно його ім'я Інституту фізіології АН УРСР (1953).

Наукові праці

Вибрані праці Богомольця О. О. за 1902–1946 рр.: «Роль сенсibiliзуючих веществ нормальных и специфических сывороток в явлениях фагоцитоза», «О липоидной анафилаксии», «К вопросу о бактериопрофилактике сыпного тифа», «К проблеме

патогенеза и профилактики острого нервно-мышечного утомления», «К учению о вегетативных центрах обмена в связи с учением о лихорадке», «Артериальная гипертония. Очерк патогенеза», «К вопросу о научном и практическом значении метода переливания крови», «Теория раздражения и рак как болезнь профессионально-бытового характера», «Пути развития эндокринологии», «К вопросу о патогенезе и индивидуальной профилактике гипертермической аутоинтоксикации организма», «Сто вопросов по проблеме аллергии в современной патологии и клинике», «Показания и противопоказания для терапевтического применения АЦС», «Основные принципы патогенетической терапии инфекционных болезней» та інші (опубліковано у трьох томах у 1965 р.); вибрані праці Богомольця О. О. за 1907–1946 рр.: «До питання про мікроскопічну будову і фізіологічне значення надниркових залоз у здоровому і хворому організмі», «Методологічна цінність цитотоксинів як специфічних стимуляторів», «Роль фізіологічної системи сполучної тканини в явищах імунітету і неоплазії», «Про механізм дії трансфузії крові», «Феномени автокаталізу і трансфузії крові», «Наднирковий діабет», «Актуальні питання проблеми шоку», «Значення реактивності організму в питаннях відповідної терапії» та інші (опубліковано у 1968 р.).

Стаття «Інститут експериментальної біології і патології НКОЗ УРСР у Києві і відділ патофізіології Інституту клінічної фізіології Академії наук УРСР» (1937).

Документи з діяльності

Протокол засідання Президії ВУАН під головуванням Богомольця О. О. щодо обговорення питання про організацію Інституту клінічної фізіології (1934).

Фотодокументи

Фотопортрети Богомольця О. О. (6, 1889–1945); вчений з батьком – Богомольцем О. М. (1, 1890); на обласній конференції лікарів Чернігівщини (1, 1934); серед колег у робочому кабінеті Інституту фізіології АН УРСР (2, 1941); з членами Президії АН УРСР (1, 1944); у лабораторії (3, 1944); у колі вчених за робочим столом (1, [1944]); з вченими АН УРСР – учасниками Другої світової війни (1, [1940-ві]); з державними діячами Мануїльським Д. З. та Литвином К. З. (1, [1940-ві]); вчений під час полювання (1, [1940-ві]).

Документи про вченого

Монографії: Вороніна В. В. «Работы А. А. Богомольца по гемодинамике» (1956); Піцика Н. О. «Олександр Олександрович Богомолец» (1971).

Статті: Золозова [А.] «Маршал науки» [1970-ті–1980-ті]; Мітерєва Г. А. «Академик А. А. Богомолец – Герой Социалистического Труда. Достоянная награда ученому, патриоту» [1944].

Документи, зібрані вченим

Фотопортрети батька та матері Богомольця О. О. – Олександра Михайловича та Софії Миколаївни Богомольців (2, 1881–1890); фотознімки будівлі Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР (проект та сучасний вигляд будівлі) (2, 1931–[1960-ті]).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ЦДАВО України (ф. 4708, 443 од. зб. за 1887–1987 рр.); Меморіальний кабінет-музей Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України.

Літ.: Сиротинін М. М. Олександр Олександрович Богомолец. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1951. – 51 с.; Сиротинін Н. Н. Академик Александр Александрович Богомолец : К семидесятипятилетию со дня рождения (1881–1956). – Киев : Гос. мед. изд-во УССР, 1957. – 109 с.; Пищук Н. Е. Александр Александрович Богомолец. – Москва : Наука, 1970. – 304 с.; Александр

Александрович Богомолец. – Киев : Наукова думка, 1981. – 115 с.; Романець Д. Дорогами Богомольця // Україна молода. – 2006. – 31 трав. – С. 8; Калита В. Научная вертикаль Александра Богомольца // Здоров'я України. – 2010. – № 3. – С. 16–17.

Л. В. Шипко

Бондарчук Володимир Гаврилович

(29.07.1905 – 27.02.1993).

Геолог.

Академік (1951).

Фонд № 41, 1 опис, 76 од. зб. за 1933–1993 рр.

Народився 29 липня 1905 р. у с. Дениші (нині – Житомирський р-н, Житомирська обл.). Закінчив природничо-географічний факультет Житомирського ІНО (1924), аспірантуру Українського науково-дослідного геологічного інституту (1929). Доцент Київського гірничо-геологічного інституту (1930–1935). Старший геолог (1926–1930), керівник відділу геологічної зйомки (1930–1938) Українського геологорозвідувального управління. Доцент, заступник декана геолого-географічного факультету (1935–1941), завідувач кафедри загальної геології (1935–1941, 1944), проректор (1941, 1944), ректор (1941, 1944–1951) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Під час Другої світової війни – завідувач відділу рудних корисних копалин Інституту геології Узбецького філіалу АН СРСР у м. Ташкент (1941–1944). Науковий співробітник (1930–1934), директор (1953–1963), завідувач відділу геотектоніки та геології антропогену (1963–1979), старший науковий співробітник-консультант відділу геології антропогену (1979–1986), радник при дирекції (1986–1992) ІГН АН УРСР.

Член делегації УРСР на установчій конференції ООН у Сан-Франциско (1945). Заступник Голови РМ УРСР (1951–1953).

Наукові праці присвячено питанням тектоніки, загальної і регіональної геології та геології антропогену, геотектоніки, стратиграфії. Обґрунтував новий теоретичний напрям у геології – тектоорогенія та вчення про тектоносферу. Автор понад 230 наукових праць. Засновник школи українських геологів і геоморфологів.

Заслужений діяч науки УРСР (1970). Лауреат Державної премії УРСР (1976).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1948, 1971), Жовтневої революції (1975), Дружби народів (1985).

Помер 27 лютого 1993 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «До геології лиманів північного узбережжя Чорного моря» (1933); «Геологічний розвиток будови поверхні Київського Подніпров'я» (1941); «Геологічна будова Київської області» (1941); «Геологічна структура УРСР» (1946); «Тектоорогенія Карпат и прилегающих територій» (1947); «Матеріали к прогнозу розвитку ерозионных процессов на территории УССР» (1948); «Нарис тектонічної будови території Української РСР» (1954); «Земна кора, її структура і розвиток» (1959); «Движение и структура тектоносферы» (1969); «Очерки по региональной тектоорогении» (1972).

Статті: «О геологических циклах и их приверженцах в геологии УССР» (1940); «Исследования ученых Украины по программе Международного геофизического года» (1957); «Генетические типы и стратиграфия четвертичного периода Украины» (1957); «Геологічні спостереження в Іспанії» (1957); «Геологічні спостереження в Румунії» (1958); «Основні типи і форми рельєфу Української та Молдавської РСР» (1959); «Основні риси палеогеографії та умови осадкоутворення на території УРСР за четвертинного періоду» (1959); «Про походження земної кори» (1962); «Стратиграфия четвертичного периода Украины» (1966); «Тектоніка дна океану» (1975) та ін.

Доповіді: «Закономерности распространения лессовой формации и принципы ее стратиграфического подразделения» (1965); «Четвертичный период Северного Причерноморья» (1973).

Відгуки та рецензії: на дисертаційні дослідження Венгліньського І. В., Ворони В. [А.], Гожики П. Ф., Гойжевського О. О., Кочубей Н. І., Крашенинникової О. В., Майдановича І. О., Морозова Г. В., Радзивілла [А.] Я., Токовенка В. С., Христофорової Т. Ф., Чугунного Ю. Г. та ін. (1945–1981).

Біографічні документи

Особова справа (1936–1986); витяг з протоколу ВАК СРСР про затвердження у науковому ступені доктора геолого-мінералогічних наук (1941); характеристики (1944–1961); документи про висунення на здобуття золотої медалі імені О. П. Карпінського АН СРСР (1961); довідка та витяг з протоколу засідання вченої ради ІГН УРСР про висунення на здобуття Державної премії УРСР у галузі науки і техніки (1971); постанова Президії АН УРСР про нагородження почесною грамотою (1980) та ін.

Документи з діяльності

Доповідь на Загальних зборах АН УРСР «Про покращення розвитку геологічних знань і вивчення земних надр» (1955); звітні доповіді про виконання планів НДР та наукових завдань ІГН АН УРСР (1956–1957); довідка про наукову діяльність ІГН АН УРСР (1962); доповідні записки про впорядкування геологічної служби УРСР, розробки співробітників ІГН АН УРСР у галузі оцінки перспектив нафтової геології, необхідність підготовки «Стратиграфічного словника Української РСР», про організацію лабораторії з моделювання тектонічних процесів і структур в ІГН АН УРСР (1962–1968); довідки про геологічні школи в АН УРСР та ІГН АН УРСР та про напрями наукових досліджень відділу геотектоніки і геології антропогену ІГН АН УРСР, який очолював Бондарчук В. Г. (1978) та ін.

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Ткачука Л. Г. та Даниловича Ю. Р. «Некоторые особенности минерального состава и метаморфизма амфиболитов Раховского кристаллического массива» (1965); Анісімова Ю. «Geolog Aleksander Michalski» (1968); Гавриша В. К. та Балуховського М. П. «К уточнению прогнозной оценки нефтегазоносности Днепровско-Донецкой впадины» (1968); Чекунова А. В. «Некоторые вопросы тектогенеза и эволюции земной коры» та «Паннонско-Волынский поперечный прогиб в Восточных Карпатах» (1968, 1970); Белевцева Я. М. «Найголовніші проблеми ендеогенного рудоутворення» (1969); Всехсвятського С. К. «Природа Венеры. “Вулканическая” модель» (1970); Соллогуба В. Б. та Трипольського [А. А.] «Некоторые данные о глубинном строении земной коры по профилю ГСЗ Таганрог–Кировоград» (1970) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Бондарчука В. Г. (7, 1948–1985); вчений серед колег-геологів (2, [1960-ті]); із співробітниками ІГН АН УРСР Семененком М. П., Родіоновим С. П.,

Бабинцем А. Є. та іншими (4, [1950-ті]–1976); альбом фотознімків геологічної екскурсії в Болгарії: Бондарчук В. Г. з Дідковським В. Я. та іншими вченими (644, 1972) та ін.

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Бондарчука В. Г.: Ткачука Л. Г. на монографію «Геологічна будова Київської області» (1941); Вялова О. С. на монографію «Геологічний розвиток рельєфу УРСР» (1948); Попова Д. на монографію «Тектоорґенія» (1949); Маркова К. на монографію «Основи геоморфології» (б/д) та ін.

Інші документи: стаття Чебаненка І. І. «Про життя та наукові праці видатного українського вченого-геолога академіка Національної академії наук України Бондарчука Володимира Гавриловича» (1995); текст виступу Шпака П. Ф. на урочистому засіданні вченої ради ІГН НАН України з нагоди 90-річчя від дня народження вченого (1995).

Документи, зібрані вченим

Фотознімки геологічних об'єктів, зроблені під час різних геологічних експедицій – на р. Дністер, до Рівненської обл. та ін. (73, 1947–1953); фотоальбом «Геологічні об'єкти України» (132, [1970-ті]); фотоальбом «Геологічні об'єкти Криму» (111, [1970-ті]).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); КНУ імені Тараса Шевченка (особова справа).

Лит.: Володимир Гаврилович Бондарчук: вчений, педагог, громадський діяч, людина. – Київ, 2005. – 194 с.; Скопенко В. В., Короткий В. А., Табенська Т. В., Тищенко І. І., Шевченко Л. В. Ректори Київського університету, 1834–2006. – Київ : Либідь, 2006. – С. 231–233.

Т. В. Брязкало

Борзяк Петро Григорович

(16.09.1903 – 15.08.2000).

Фізик.

Член-кореспондент (1961).

Фонд № 61, 1 опис, 129 од. зб. за 1924–2000 рр.

Народився 16 вересня 1903 р. у с. Пищики (нині – Черкаська обл., затоплене Кременчуцьким водосховищем). Вчитель початкової школи (1920–1924). Студент Київського ІНО (1925–1929). Асистент і вчений секретар (1929–1933), науковий і старший науковий співробітник (1933–1957), завідувач лабораторії фотоелектричних явищ (1957–1962), завідувач відділу фізичної електроніки (1962–1981) Інституту фізики НАН України. Водночас – доцент КДУ (1935–1937) та Київського інституту цивільних інженерів (1944–1947).

Член Наукової ради з фізичної електроніки АН СРСР, член секції Комітету з Державних премій УРСР при РМ УРСР.

Наукові дослідження присвячено питанням вакуумної, напівпровідникової і тонкоплівкової електроніки. Відкрив екситонне поглинання світла напівпровідниковими стибій-цезієвими та олов'яно-цезієвими плівками і пов'язану з цим явищем фотоелектронну емісію. Створив новий тип електронно-емісійних індикаторів світла – германієвих і кремнієвих автофотокатодів. Один з першовідкривачів холодної електронної емісії при пропусканні струму крізь тонкі острівкові металеві плівки.

Засновник наукової школи у галузі фізичної електроніки. Автор понад 130 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1978). Лауреат Державної премії УРСР (1986).

Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1967) та іншими державними нагородами.

Помер 15 серпня 2000 р. Похований у м. Київ на Берковецькому кладовищі.

Наукові праці

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук «Исследования эффективных фотокатодов» (1954).

Статті: «Фотоелектричні явища в вентильних фотоелементах при низьких температурах» (1936); «Некоторые свойства катодов сурьмяно-цезиевых пленок» (1941); «Оптические и фотоэлектрические свойства серебряно-кислородно-цезиевых катодов» (1948, співавтор – Моргуліс Н. Д.); «Фотопроводимость сурьмяно-цезиевых пленок» (1950); «Методика испарения металлов в вакууме» (1951); «Начальный период истории внешнего фотоэффекта и значение работ Столетова» (1956); «Фотоэлектронная и вторичноэлектронная эмиссия германия» (1958, співавтор – Сарбей О. Г.); «Фотоэлектрические и оптические явления в полупроводниках» (1959); «Оптические свойства и фотоэлектронная эмиссия аморфных и кристаллических пленок германия» (1960, співавтор – Федорович Р. Д.); «Оптические свойства и фотоэлектронная эмиссия Mg_3Sb_2 » (1961, співавтори – Мірошніченко Л. С., Федорович Р. Д.); «Новый вид знакопеременной фотопроводимости кристаллов сернистого кадмия» (1962); «Исследования структуры и электропроводности островковых металлических пленок методом “in situ”» (1977); «Излучение света при взаимодействии медленных электронов с металлами» (1979, співавтор – Кулюпін Ю. [А.]); «Влияние перестройки кремниевой поверхности на диффузию на ней калия и натрия» (1984, співавтор – Дадикін О. А.); «Емісійні властивості та провідність острівцевих ланцюжкових наноструктур» (1998, співавтори – Кияєв О. Е., Наумовець А. Г., Федорович Р. Д.) та ін.

Доповіді: «Сравнительное исследование “неэффективного” фотокатода» (1952); «Фотоэлемент для средней ультрафиолетовой области спектра» ([1959], співавтор – Морозовський В. [А.]); «Влияние на фотоэлектронную эмиссию германия, абсорбции на нем атомов Ва и С» (1960); «The BaO-Adsorption effect on the Work Function and Photoelectric emission of Semiconductors» (1960); «Про історію створення і діяльність Інституту фізики АН УРСР» (1982); «Электронная эмиссия и свечение островковых металлических пленок при токовом и ИК-лазерном возбуждении: современное состояние проблемы» (1994, співавтори – Наумовець А. Г., Пилипчак К. [Н.]) та ін.

Авторські свідоцтва та описи винаходів: диплом № 31 «Прохождение электрического тока через тонкие металлические пленки» (1963, співавтори – Сарбей О. Г., Федорович Р. Д.); № 168371 «Автофотокатод» (1964, співавтори – Мірошніченко Л. С., Яценко А. Ф.); «Фотополевой катод» (заявка № 971745/18-25, 1966, співавтори – Бібік В. Ф., Яценко А. Ф.); «Кремниевый протяженный полевой катод» (заявка № 971745/26-25, 1968, співавтори – Бібік В. Ф., Яценко А. Ф.).

Науково-популярні статті: «Становление альпинизма в Киеве» (1980); «Волшебная лаборатория» (б/д).

Робочі матеріали: протоколи спостережень з проблеми «Ускладнена емісія» (1939); протоколи та графіки досліджень Sb–Cs фотокатодів, неефективних фотокатодів, вторинної емісії на прострел (1940–1950); журнали записів, розрахункові таблиці та графіки з дослідження проблем відображення і поглинання світла С–Ц плівками змінної товщини на склі, властивості фотоелементів для ультрафіолетового

світла, втомі С–К–Ц і З–С–К–Ц фотокатодів та розподілу емітованих напівпровідників за енергіями (1950–1959); таблиці і графіки з проблем «Оптические свойства и фотоэлектронная эмиссия Mg_3Sb_2 » та «Исследование Sb_2Se_3 , Sb_2S_3 и CdS » (1960) та ін.

Біографічні документи

Свідоцтва про закінчення Золотоніського педагогічного технікуму (1924) та Київського ІНО (1929); членський квиток Української асоціації фізиків (1930); документи про захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора фізико-математичних наук і вченого звання професора (1939–1959); характеристики (1945–1976); особовий листок з обліку кадрів та анкети (1945–1977); почесні грамоти та дипломи (1949–1993); автобіографії [1960-ті]; документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1961); документи про відзначення ювілеїв вченого (1963–1983); посвідчення та повідомлення про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1978); некролог і співчуття, висловлені родині у зв'язку зі смертю Борзяка П. Г. (2000) та ін.

Документи з діяльності

Витяг із наказу та довідка про роботу вчителем середньої школи (1925, 1943); документи про роботу на посаді вченого секретаря Інституту фізики АН УРСР (1931–1941); довідки про роботу в КДУ ім. Т. Г. Шевченка та Київському інституті цивільних інженерів (1937–1947); документи про роботу на посаді старшого наукового співробітника Інституту фізики АН УРСР (1940–1957); документи про участь у роботі наукових конференцій, симпозіумів, нарад (1940–1977); документи про видавничу діяльність (1951–1959); документи про співпрацю з НДІ Міністерства промисловості засобів зв'язку СРСР та підприємствами СРСР (1952–1968); документи про роботу на посаді завідувача лабораторії фотоелектронних явищ (1958–1961) та на посаді завідувача відділу фізичної електроніки (1961–1970) Інституту фізики АН УРСР; довідка про роботу у Комітеті з Державних премій УРСР у галузі науки і техніки при РМ УРСР (1970).

Наукові звіти: «Сурьяно-цезиевый фотоэлемент типа черного тела» (1949); «Влияние примеси металла на фотоэффект полупроводникового катода на цезиевой основе» (1951); «Фотоэлемент для средней ультрафиолетовой области спектра» (1951); «Исследование явления утомления кислородно-цезиевых фотокатодов» (1954); «Исследование фотоэлектронной эмиссии и работы выхода электрона для некоторых полупроводников, покрытых тонкими активными пленками» (1956–1957); «Исследование методов повышения квантовой эффективности фотокатодов» (1962); «Низкотемпературный магнитогазодинамический преобразователь тепловой энергии в электрическую» (1962); «Исследование возможности создания малоинерционных эффективных полупроводниковых индикаторов света с внешней электронной эмиссией, работающих в ближней инфракрасной области» (1965); «Исследование физических свойств фотокатодов с целью улучшения их параметров» (1967); «Холодная электронная эмиссия и электролюминесценция тонких металлических пленок» (1968) та ін.

Листування Борзяка П. Г.

Адресати: Азимов С. А. (1, 1967); Бойко В. В. (1, [1960-ті]); Моргуліс Н. Д. (1, 1953); Патон Б. Є. (1, 1968); Спорой Т. Я. (1, [1950-ті]).

Кореспонденти: Клімін О. І. (1, 1997); Сарбей О. Г. (2, 1959).

Фотодокументи

Борзяк П. Г. серед працівників та випускників Київського ІНО (2, 1926–1929); фотопортрети Борзяка П. Г. (3, 1928–1977); під час проведення наукових досліджень

(1, 1936); серед учасників наукових конференцій, з'їздів, симпозіумів і нарад (10, 1959–1985); під час перебування у Варні та Будапешті (2, 1971–1975); під час відвідування Запорізького педагогічного інституту (3, 1973); в Інституті радіофізики та електроніки під час проведення виїзної сесії Відділення фізики АН УРСР (6, 1974); під час отримання нагороди від голови ВР УРСР Шевченко В. С. та серед нагороджених (2, 1978); з космонавтом СРСР Поповичем П. Р. в Інституті фізики АН УРСР (1, [1970-ті]).

Документи, зібрані вченим

Статті: Моргуліса Н. Д. «Роботи Інституту фізики АН УРСР в галузі фізичної електроніки» (1946); Елліота А. «Последние успехи в разработке фотоэлементов для инфракрасного света» (1948); Гольдмана О. Г. «Александр Григорьевич Столетов» (1956); Аше М., Сарбея О. Г. «Zur Frage der Beweglichkeit der heissen Elektronen in *n*-Silizium bei 77°K» (1964); Федоровича Р. Д. «Холодна електронна емісія з плівок CdS» (1964); Сарбея О. Г., Бойченка Б. Л. «Про електропровідність кремнію *n*-типу в різних кристалографічних напрямках» (1964); Бойченка Б. Л., Васецького В. М. «Температурная зависимость проводимости кремния в сильном электрическом поле» (1965); Дикмана І. М., Томчука П. М. «Анизотропное влияние межэлектронного рассеяния на проводимость полупроводников с эллипсоидальной изоэнергетической поверхностью» (1965); Федоровича Р. Д. «Об измерении слабых импульсных эмиссионных токов» (1965) та ін.

Інші документи: документи конференції з твердих вирівнювачів і фотоелементів (1931); «Полупроводниковая электроника» – перспективний план розвитку наукових досліджень у 1962–1980 рр. по Відділенню фізико-математичних наук АН УРСР (1962); витяг з плану найважливіших науково-дослідних робіт в галузі синтетичних цеолітів на 1964–1965 рр. Державного комітету РМ СРСР з координації науково-дослідних робіт (1963); спеціальний випуск газети «Політехнік» Санкт-Петербурзького державного технічного університету, присвячений 100-річчю академіка АН СРСР Лукирського П. І. (1994).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Бродин М. С., Наумовець А. Г., Птушинський Ю. Г. Пам'яті Петра Григоровича Борзяка (1903–2000) // Ukrainian Journal of Physics. – 2000. – Vol. 45, № 12. – P. 1507–1508; Наумовець А. Г. Борзяк Петро Григорович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 3 : Біо–Бя. – Київ : Поліграфкнига, 2004. – С. 292–293.

О. М. Закусило, Л. І. Завалішина

Борисенко Костянтин Степанович

(30.10.1905 – 02.10.1975).

Учений у галузі гірничої механіки.

Член-кореспондент (1961).

Фонд № 219, 1 опис, 91 од. зб. за 1922–1975 рр.

Народився 30 жовтня 1905 р. у с. Авдотьїне (нині – у складі м. Донецьк). Закінчив Донецький гірничий інститут (1928). Протягом 1928–1930 рр. працював на шахтах Боківського рудоуправління. Аспірант (1930–1934), асистент та помічник

декана (1934–1936), доцент та декан гірничого факультету (1936–1938), заступник директора (1938–1941), директор (1943–1952) Донецького політехнічного інституту. Під час Другої світової війни – начальник оперативного відділу та заступник начальника штабу 8-ї саперної армії (1941–1942), начальник Головного управління учбових закладів Наркомвугілля СРСР (1942–1943). Докторант та доцент (1952–1954) Московського гірничого інституту. Директор (1958–1964) Інституту гірничої механіки ім. М. М. Федорова АН УРСР. Завідувач лабораторії (1964–1969) Інституту гірничої механіки і технічної кібернетики Мінвуглепрому СРСР.

Наукові дослідження присвячено питанням використання енергії повітря під тиском, зокрема теорії пневматичних установок і проблемам створення пневматичних двигунів та компресорів для вугільних шахт. Розробив теорію виникнення вибухів у шахтних пневматичних установках та методи для їх усунення. Автор близько 150 наукових робіт.

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1941), Трудового Червоного Прапора (1942, 1948, 1949) та іншими державними нагородами.

Помер 2 жовтня 1975 р. у м. Київ.

Наукові праці

Статті: «Шестеренные пневматические двигатели с внутренним зацеплением» (1967, співавтор – Дегтярьов В. І.); «Методика расчета шестеренных двигателей» ([1960-ті], співавтор – Дегтярьов В. І.).

Науковий звіт «К вопросу о развитии пневматических установок на угольных шахтах Советского Союза» (1970).

Біографічні документи

Довідки та посвідчення з різних місць роботи (1922–1966); посвідчення студента Донецького гірничого технікуму (1924, 1925); свідоцтво про закінчення Донецького гірничого інституту (1928); диплом кандидата технічних наук (1936); атестат доцента (1938); членські квитки Всесоюзного наукового інженерно-технічного товариства (1939–1951); трудові книжки (1939, 1958); документи про нагородження почесними знаками, медалями і грамотами (1940–1969); вітальна кореспонденція з нагоди знаменних дат і різних свят (1942–1969); військовий квиток (1948); автобіографія (1951); мандати делегата профспілкових конференцій (1951–1962); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1960–1961); характеристика (1965); документи про вихід на пенсію (1969), некрологи (1975) та ін.

Документи з діяльності

Документи про діяльність на посаді начальника оперативного відділу 8-го Управління оборонного будівництва 8-ї саперної армії (1941–1942); документи про діяльність на посаді голови Донецького обласного правління Науково-технічного гірничого товариства (1957, 1965); технічний висновок про роботу компресорної установки шахти «Мушкетівська-Вертикальна» (1955); документи про діяльність на посаді директора Інституту гірничої механіки ім. М. М. Федорова АН УРСР (1958–1962); документи про розслідування аварії на шахті № 1–1-біс тресту «Кадієввугілля» (1965) та ін.

Листування Борисенка К. С.

Адресат Борисенко М. М. (6, 1935–1955).

Кореспонденти: Архангельський Л. М. (1, 1972); Борисенко М. М. (2, 1942).

Фотодокументи

Борисенко К. С. з дружиною (1, 1928); серед випускників Донецького гірничого інституту [1928]; з членами родини (2, [1920-ті]–1957); фотопортрети вченого (15, 1931–

[1970-ті]); фотознімки воєнних років (7, [1941–1943]); вчений з випускниками та співробітниками кафедри гірничої механіки Донецького політехнічного інституту (2, 1947–1958); серед будівельників під час відбудови Донецького політехнічного інституту (1, [1940-ві]); з учасниками семінару директорів політехнічних, машинобудівних та будівельних вузів СРСР (1, 1952); під час зустрічі з представниками китайської делегації (1, [1953]); з першими випускниками Донецького політехнічного інституту в день святкування 40-річчя інституту (1, 1961); фотознімок вченого з дружиною, онукою та академіком АН УРСР Паком В. С. і його дружиною під час відпочинку у Кисловодську (1, 1962); Борисенко К. С. у робочому кабінеті в Інституті гірничої механіки АН УРСР (1, [1960-ті]) та ін.

Документи про вченого

Статті про Борисенка К. С. в періодичній пресі (1959–1968); відгуки Башкова А. І., Груби В. І., Пака В. С. на монографію Борисенка К. С. «Пневматические двигатели для горных машин» (1960).

Документи, зібрані вченим

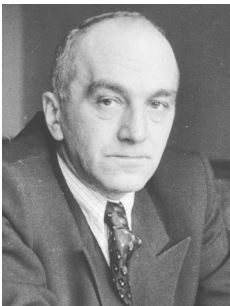
Листи Кучерова Б. до Борисенко М. М., дружини Борисенка К. С. (2, 1942); документи про передачу у відання Міністерства вищої освіти СРСР Московського, Донецького та Дніпропетровського гірничих інститутів (1946); некрологи про смерть дружини – Борисенко М. М. (1968) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Борисенко Константин Степанович // Совестский студент. – 1975. – 9 окт.; Костянтин Степанович Борисенко // Вісник АН УРСР. – 1975. – № 12. – С. 95; Гапеев В. Б. Борисенко Константин Степанович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 3 : Біо-Бя. – Київ : Поліграфкнига, 2004. – С. 298–299.

Л. В. Шипко

Бродський Олександр Ілліч

(19.06.1895 – 21.08.1969).

Фізико-хімік.

Академік (1939).

Фонд № 7, 7 описів, 1841 од. зб. за 1895–1969 рр.

Народився 19 червня 1895 р. у м. Катеринослав (нині – м. Дніпро). Навчався у Катеринославському гірничому інституті (1919–1921) та МДУ ім. М. В. Ломоносова (1921–1922). Асистент кафедри біохімії (1921–1923), доцент (1923–1925), професор кафедри фізичної хімії (1925–1934) Дніпропетровського ІНО. Асистент (1922–1925), завідувач кафедри фізичної хімії (1925–1930) Дніпропетровського медичного інституту. Професор фізичної хімії Дніпропетровського гірничого інституту (1925–1930). Професор та завідувач кафедри фізичної хімії Дніпропетровського хіміко-технологічного інституту (1930–1941). Професор фізичної хімії Московського інституту сталі (1943–1948). Водночас – завідувач відділу електрохімії розчинів (1927–1939) та директор ІФХ ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР (1939–1969).

Один із засновників і член Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва (1933–1969), голова його Українського відділення (з 1948). Почесний член Польського хімічного товариства (з 1963).

Наукові дослідження присвячено питанням електрохімії розчинів, хімії ізотопів, теорії хімічної будови і реакційної здатності. Під його керівництвом у 1934 р. була організована перша в СРСР лабораторія стабільних ізотопів і одержані перші зразки важкої води, необхідні для здійснення атомного проекту СРСР, а згодом важкий кисень та важкий азот. Автор понад 300 наукових праць. Створив наукову школу з хімії ізотопів.

Заслужений діяч науки УРСР (1965). Герой Соціалістичної Праці (1969). Лауреат премії імені М. Х. Кучерова Російського фізико-хімічного товариства (1927), Державної премії СРСР (1946), премії імені Л. В. Писаржевського АН УРСР (1965).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1945), Леніна (1953, 1969), Помер 21 серпня 1969 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України засновано премію імені О. І. Бродського за видатні наукові роботи в галузі теорії хімічної будови, кінетики та реакційної здатності (1997).

Наукові праці

Монографія «Строение атома» (1924).

Статті: «Химия ядра и химия изотопа в СССР за 20 лет. Атомное ядро» (1934); «Изотопный состав арктических морей и льдов» (1940, співавтор – Радченко [Н.] П.); «Возможный механизм Бекмановской перегруппировки согласно схемы Whitmore» (1947); «Изотопы в гетерогенном катализе» (1947); «Химия изотопа» (1952); «Возможные механизмы кислородного обмена» (1953); «Масса и энергия» (1953); «Обмен кислорода между карбонатом кальция и водой в связи с проблемой геологического термометра» (1954, співавтори – Луньонок-Бурмакіна В. А.); «О подвижности водородных атомов в бензольном ядре толуола» (1954, співавтор – Кухтенко І. І.); «Тяжелая вода» (1955); «Изучение механизма химических реакций изотопными методами» (1957); «Изотопы и их применение» (1962); «Полярография N, N¹-диокисей феназина и спектры ЭПР их анион-радикалов» (1967, співавтори – Гордієнко Л. Л., Чухланцева [А.] Г.); «Спектры ЯРМ и ассоциация бис- и трисфенолов» (1967, співавтори – Куц В. С., Походенко В. Д.); «Институт физической химии имени Л. В. Писаржевского АН УССР» (1967); «Исследование методом ЯМР кинетики обмена водорода между трет-бутилгидроперекисью и водой» (1967, співавтори – Франчук І. Ф., Ошкадьоров В. І.); «Столетие Менделеевского общества и отечественная химия» (1968); «Спектры ЭПР и электронное строение семихинонов триптиценового ряда» (1969, співавтори – Гордієнко Л. Л., Чухланцева [А.] Г.) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «О критических точках чистого железа» (1920); «Теплоемкости металлов и температуры плавления» (1924); «Современная теория электролитов» (1932); «Изотопы водорода и тяжелая вода» (1934); «Изотопный состав природных вод» (1940); «Метод меченых атомов и его применение» (1945); «Разделение изотопов» (1951); «Изучение подвижности водорода в ядре толуола» (1952); «Механизм водородного обмена в растворах» (1955); «Изотопный обмен кислорода, азота и серы в растворах и его механизм» (1957); «Превращение свободных радикалов, образующихся при окислении экранированных фенолов» (1963, співавтори – Ганюк Л. [Н.], Походенко В. Д.); «Исследование методами электронного парамагнитного резонанса и полярографии влияния заместителей на электронное строение

ароматических свободных радикал-анионов» (1966, співавтори – Гордієнко Л. Л., Дегтярьов Л. С.), «Влияние заместителей на полярографические потенциалы и спектры ЭПР анион-радикалов феназина и его окисей» (1967, співавтори – Гордієнко Л. Л., Чухланцева [А.] Г.) та ін.

Лекції: курси лекцій «Методика наукових досліджень» та «Хімія ізотопів» (1937–1959); текст радіолекції «Важка вода» (1938); лекції «Хімічне застосування важкого кисню», «Курс термодинаміки», «Атомна енергія», «Метод мічених атомів та його застосування» (1943–1948) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографію Уразовського С. С. «Молекулярный полиморфизм» (1953); на книги Герцпрікена С. Д. «Искусственно-радиоактивные (меченые) атомы и их применение в промышленности» (1954), Измайлова М. А. «Электрохимия растворов» (1959), Рабиновича І. Б. «Изотопные эффекты в физико-химических свойствах жидкостей» (1964); на підручники Кіреєва В. О. «Курс физической химии» (1953), Медведєва П. І. «Краткий курс физической и коллоидной химии» (1952); на статті Аксельрода [Н.] В., Бернштейна [А.] В., Варшавського Я. М., Герович М. [А.], Давидович Р. Л., Діброва І. О., Емануєля М. М., Когановського О. М., Круглякова К. [С.], Кульського Л. А., Ройтера В. А., Фортунатова М. С., Шатенштейна О. І. та ін. (1945–1969); на дисертаційні дослідження Афанасьєва О. С., Блоха Г. А., Вайсберг З. М., Волкова С. В., Гольденфельда І. В., Гречановського В. Ф., Дайна Б. Я., Данилова В. І., Дедусенко Н. І., Литвиненка Л. М., Натансона Е. М., Овчаренка Ф. Д., Походенка В. Д., Прихотько А. Ф., Товбіна М. В., Шеки І. А. та ін. (1944–1969).

Робочі матеріали: реферативні виписки з праць інших авторів та особисті нотатки з питань дослідження семихінонів (1931–1939), застосування сірки та обміну сірки в сірковмісних сполуках [1940–1952], дослідження водневих зв'язків (1948–1963), механізму кисневого обміну (1953–1957), питань полімеризації та властивостей полімерів [1957–1959], ізотопного обміну [1959–1961] та ін.

Біографічні документи

Свідоцтво про народження (1895); залікові книжки та свідоцтва про закінчення навчальних закладів (1913–1925); автобіографії та анкети (1932–1968); службові посвідчення про роботу у вищих навчальних закладах м. Дніпропетровськ (1921–1945); довідки та посвідчення про роботу в ІФХ ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР (1927–1969) та Московському інституті сталі (1943–1949); членські квитки різних товариств (1922–1968); документи про здобуття наукових ступенів та присвоєння вчених звань (1934–1968); документи про присвоєння премії імені М. Х. Кучерова Російського фізико-хімічного товариства (1927) та Державної премії СРСР (1945–1946); документи про нагородження державними нагородами (1945–1969); характеристики (1945–1963); вітальна кореспонденція до ювілеїв (1955–1965); вітальна кореспонденція з нагоди присвоєння звань «Заслуженний діяч науки УРСР» та «Герой Соціалістичної Праці» (1965, 1969); розпорядження Президії АН УРСР про увічнення пам'яті вченого (1969).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про участь у міжнародних та всесоюзних конференціях, симпозіумах, з'їздах (1936–1969); документи про участь у роботі Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва та його українського відділення (1941–1969); документи про діяльність в ІФХ ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР на посадах директора (1942–1969), завідувача лабораторії хімії ізотопів (1944–1951), завідувача відділу теорії хімічної будови, каталізу та реакційної здатності (1947–1968); документи про діяльність у Комітеті сприяння обороні при АН УРСР (1942), різних

комісіях та наукових радах АН УРСР (1945–1969), Відділі фізико-математичних, хімічних і геологічних наук та Відділі хімічних і геологічних наук АН УРСР (1950–1967); документи про діяльність у Відділенні хімічних наук АН СРСР (1943–1969) та Науковій раді АН СРСР з проблеми «Теорія хімічної будови, кінетики та реакційної здатності» (1953–1968); документи про участь у роботі комісій і комітетів різних міністерств і відомств (1946–1966); документи про діяльність у Товаристві «Знання» УРСР (1948–1966), Всесоюзній раді науково-технічних товариств та її українському відділенні (1964–1968); документи про наукові відрядження до НРБ, ЧССР, УНР, ПНР, НДР, Італії та Англії (1957–1968).

Видавнича: листування з різними видавництвами про редагування та публікацію праць (1929–1969); документи про діяльність як члена редакційних колегій журналів та наукових збірників (1942–1969); листування з видавництвами про публікацію книги «Хімія ізотопів» у перекладі на інші мови (1951–1962).

Педагогічна: листування з керівництвом Воронежського державного університету про читання в ньому курсу лекцій (1934); програми курсів з фізичної хімії, складені для студентів Дніпропетровського державного університету, Московського інституту сталі та для вступу до аспірантур цих вищих навчальних закладів (1935–1948).

Листування Бродського О. І.

Адресати: Аладьев І. Т. (2, 1956); Бахаровський Г. Я. (3, 1957–1968); Боніно Дж. (1, 1958); Брличка Р. (5, 1957–1968); Вдовенко В. М. (2, 1958–1965); Вейхерт С. (2, 1959); Виноградов О. П. (4, 1957–1968); Віллард Р. (3, 1958–1959); Гайсинський М. Н. (20, 1956–1969); Герасимов Я. І. (3, 1963–1968); Гурвіц Й. В. (11, 1953–1965); Емануель М. М. (3, 1967); Кабачник М. І. (3, 1955–1959); Кавецький Р. Є. (3, 1952); Казарновський І. А. (7, 1959–1962); Каргін В. О. (4, 1960–1963); Коутецький Я. (5, 1958–1962); Ліппмах Е. Т. (3, 1967); Магат М. (3, 1957–1963); Несмеянов О. М. (4, 1956–1966); Одюбер (Oudubert) (6, 1956–1957); Патон Б. Є. (3, 1965–1968); Перес Ж. (4, 1956–1958); Поллінг Л. (2, 1962–1963); Рабинович І. Б. (7, 1954–1966); Разуваєв Г. О. (4, 1955–1960); Рогинський С. З. (8, 1955–1960); Семенов М. М. (3, 1955–1966); Соколов М. Д. (6, 1955–1963); Старик Й. О. (3, 1959); Томассі В. (24, 1961–1969); Фрумкін О. Н. (15, 1942–1966); Христов С. (6, 1956–1961); Шатенштейн О. І. (8, 1954–1958); Яцимирський К. Б. (4, 1964–1965) та ін.

Кореспонденти: Афанасьєв О. С. (3, 1959); Бахаровський Г. Я. (7, 1952–1968); Борн М. (2, 1965–1968); Брличка Р. (5, 1955–1963); Воеводський В. В. (8, 1951–1966); Гайсинський М. Н. (35, 1955–1968); Голік О. З. (2, 1944–1945); Грінберг О. А. (4, 1953–1959); Гурвіц Й. В. (23, 1953–1966); Дубінін М. М. (10, 1957–1969); Йоффе Б. В. (8, 1960–1963); Кабачник М. І. (7, 1956–1969); Казарновський І. А. (10, 1958–1967); Коутецький Я. (5, 1959–1969); Курсанов Д. М. (14, 1952–1969); Мюленпфорт Ю. (6, 1960–1967); Рабинович І. Б. (53, 1942–1968); Перес Ж. (4, 1956–1957); Рісс А. Й. (7, 1968–1969); Рогинський С. З. (23, 1953–1962); Скерлак Т. (5, 1956–1958); Соколов М. Д. (13, 1962–1968); Соловійов Ю. І. (11, 1960–1964); Томассі В. (50, 1954–1969); Турченко Я. І. (6, 1956–1967); Уразовський С. С. (7, 1953–1960); Фрумкін О. Н. (14, 1953–1967); Хренов К. К. (2, 1967); Христов С. (11, 1956–1957); Шатенштейн О. І. (38, 1951–1961) та ін.

Фотодокументи

Бродський О. І. у дитячі роки (1, [1896–1897]); з батьками (3, 1896–1928); під час навчання у гімназії (1, [1907–1908]); індивідуальні фотознімки Бродського О. І. (36, 1923–1967); з викладачами та студентами Дніпропетровського ІНО (2, 1924–1932); під час захисту докторської дисертації (1, 1926); у лабораторії ІФХ ім. Л. В. Писаржевського

АН УРСР (3, [1936]); біля пристрою для одержання «важкої води» (1, 1936); з поетом Бажаном М. П. (1, [1946]); у лабораторії академіка Чехословацької АН Брдички Р. (1, 1958); з індійським вченим, нобелівським лауреатом Раманом Ч. В. (3, 1958); з американським вченим Поллінгом Л. (2, 1961); з президентом АН СРСР академіком Келдишем М. В. під час його відвідування ІФХ ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР (1, [1964]); у мас-спектричній лабораторії (2, 1964); з членами вченої ради ІФХ ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР (3, 1965–1967); під час туристичної подорожі по Італії (7, 1966); з академіками АН УРСР Семененком М. П. та Яцимирським К. Б. під час святкування 40-річчя від дня заснування ІФХ ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР (6, 1967); із співробітниками відділу хімії ізотопів ІФХ ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР (4, [1960-ті]) та ін.

Документи про вченого

Доповідь Дайна Б. Я. «Бродський О. І. До 70-ліття від дня народження» (1965).

Відгуки: Писаржевського Л. В. про наукову діяльність вченого (1935); Ройтера В. А., Кіпріанова А. І., Лейпунського О. І. про наукові праці вченого (1945–1956).

Інші документи: замітки та статті, опубліковані в періодичній пресі, про отримання Бродським О. І. «важкої води» (1934); афіші, прочитаних Бродським О. І. лекцій (1950–1967) та ін.

Документи з дарчими написами вченому

Окремі друкарські відбитки статей Делімарського Ю. К. (1938–1961), Виноградова О. П. (1951), Білецького О. І. (1953), Неймарка І. О. (1955–1966), Рисс А. Й. (1956–1958), Карпенка Г. В. (1958), Данилова В. І. (1965–1968), Дайна Б. Я. (1966), Висоцької Н. О. (1968), Походенка В. Д. (1969) та ін.

Документи, зібрані вченим

Статті: Ейнштейна А. «Квантова теорія одноатомних ідеальних газів» (1925); Коновалова Д. П. «О теплотах сгорания некоторых циклических углеводородов» (1926) та «Об упругости пара растворов» (1928).

Інші документи: положення про IV Менделєєвський з'їзд з чистої та прикладної хімії [1926]; постанова РНК УРСР про встановлення щорічної премії імені Л. В. Писаржевського за особисту науково-дослідницьку працю в галузі неорганічної хімії (1939); нотатки члена-кореспондента АН УРСР Уразовського С. С. про наукові роботи Харківського хіміко-технологічного інституту у 1925–1944 рр. (1944); довідка про посмертну реабілітацію колишнього співробітника ІФХ ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР, члена-кореспондента АН УРСР Фінкельштейна В. С. (1957); публікації в періодичній пресі та некрологи про смерть Жоліо-Кюрі Ф. (1958) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ІФХ ім. Л. В. Писаржевського НАН України (особова справа, музейна експозиція).

Літ.: Грагеров И. П., Рекашева А. Ф., Луненко-Бурмакина В. А. Александр Ильич Бродский. – Киев, 1965. – 41 с.; Агінська Е. Д., Михайлова О. О. Особовий фонд академіка О. І. Бродського // Архіви України. – 1974. – № 5. – С. 80–81; Походенко В. Д. Олександр Ілліч Бродський. – Київ, 1995. – 66 с.; Бондарчук П. М. Бродський Олександр Ілліч // Енциклопедія історії України. Т. 1 : А–В. – Київ : Наукова думка, 2003. – С. 380; Походенко В. Д. Бродський Олександр Ілліч // Енциклопедія Сучасної України. Т. 3 : Біо–Бя. – Київ : Поліграфкнига, 2004. – С. 478–479; Долгих Л. Новатор фізичної хімії : До 110-річчя від дня народження академіка О. І. Бродського // Вісник НАН України. – 2005. – № 9. – С. 36–39.

С. В. Старовойт

Будник Василь Сергійович

(24.06.1913 – 08.03.2007).

Учений у галузі механіки.

Академік (1967).

Фонд № 417, 1 опис, 29 од. зб. за 1940–[2009] рр.

Народився 24 червня 1913 р. у с. Семенівка (нині – смт Семенівка, Чернігівська обл.). Закінчив МАІ (1940). Конструктор КБ С. В. Льюшина (1940–1943), керівник конструкторської групи в Реактивному НДІ (1943–1946), провідний конструктор та заступник головного конструктора НДІ-88 С. П. Корольова (1946–1951). Головний конструктор ОКБ-586 (1951–1954), заступник головного конструктора СКБ «Південне» (1954–1972). Завідувач відділу, заступник директора (1972–1988), радник при дирекції (1988–1998), головний науковий співробітник (з 1998) Інституту технічної механіки АН УРСР. Водночас – професор Дніпропетровського державного університету (з 1962).

Наукові праці присвячено дослідженням теоретичної і прикладної механіки літальних апаратів. Керівник і безпосередній учасник проекту з розробки зразків ракетно-космічної техніки. Зробив вагомий внесок у створення основ проектування ракетно-космічної системи та їх елементів.

Герой Соціалістичної Праці (1959). Заслужений діяч науки УРСР (1983). Почесний працівник космічної галузі України (2003). Лауреат Ленінської премії (1960), премії імені М. К. Янгеля АН УРСР (1982).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1956, 1976), Леніна (1959, 1961), «За заслуги» III ступеня (1998), князя Ярослава Мудрого V ступеня (2004) та іншими державними нагородами.

Помер 8 березня 2007 р. Похований у м. Дніпро на Запорізькому кладовищі.

Наукові праці

Статті: «Некоторые вопросы теории надежности и долговечности технических устройств» (1976, співавтори – Переверзев [Є.] С., Позняков В. В.); «Оптимизация проектных параметров и управлений орбитальными переходами групповой системы КА с учетом условий применения» (1979, співавтори – Долодаренко В. [А.], Дорошкевич К. К.); «Экспериментальные исследования влияния вибраций на работоспособность барботажных систем» (1985, співавтори – Свириденко М. Ф., Свердличенко Б. В., Кузнецов В. І.); «Комплексные задачи в теории оптимального управления и дифференциальных игр, возникающие при проектировании групповых систем летательных аппаратов различного назначения» (1985, співавтор – Долодаренко В. [А.]); «Многоэтапный алгоритм решения задачи π коммивояжеров большой размерности» (1986, співавтори – Долодаренко В. [А.], Мамчук В. М.); «Перспективные направления в разработке высокоэнергоемких маховиков для энергосистем космических летательных аппаратов» (1986, співавтори – Свириденко М. Ф., Кузнецов В. І.); «О методологии проектирования технических систем с учетом стохастичности параметров» (1989, співавтори – Брильов Ю. П., Дорошкевич К. К. та ін.) та ін.

Біографічні документи

Диплом про закінчення МАІ (1940); диплом доктора технічних наук (1960); атестат професора (1962); документи про присудження премій, почесних звань, про нагородження відзнаками, нагрудними знаками, орденами та медалями (1941–2003); документи про трудову діяльність (1972–2007); автобіографія та характеристика (1972); особовий листок з обліку кадрів та додаток до нього (1972, 1982); лист-клопотання ректора Дніпропетровського державного університету Моссаковського В. І. до президента АН УРСР Патона Б. Є. про надання дозволу Буднику В. С. викладати в університеті (1974).

Документи з діяльності

Звіти про роботу Будника В. С. на посаді радника дирекції Інституту технічної механіки НАН України (1992, 1997).

Фотодокументи

Будник В. С. з президентами АН СРСР Александровим А. П. та АН УРСР Патонем Б. Є., генеральним конструктором КБ «Південне» Уткіним В. Ф. (1, 1983); з першим заступником генерального конструктора Південного машинобудівного заводу Кучмою Л. Д. (1, 1983); у робочому кабінеті Інституту технічної механіки НАН України (1, [1993]); фотопортрет Будника В. С. (1, 2004).

Документи про вченого

Статті: Конюхова С. М. та Дробахіна О. І. «Первопроходцы ракетостроения. Академик НАН Украины В. С. Будник» (2003); Платонова В. П. «Будники: агрономы, ракетчики, резиденты. (О семье академика В. С. Будника)» (2007); Конюхова С. М. «Первый главный» (2008); Пилипенка В. В. «Научные будни Будника» (2008).

Документи вченого в інших установах

Інститут технічної механіки НАН України (особова справа).

Лит.: Пилипенко В. В. Василий Сергеевич Будник // Техническая механика. – 2003. – № 1. – С. 3–9; Конюхов С. Н., Дробахин О. И. Первопроходцы ракетостроения. Академик НАН Украины В. С. Будник // Техническая механика. – 2003. – № 1. – С. 10–14; 90-річчя академіка НАН України В. С. Будника // Вісник НАН України. – 2003. – № 6. – С. 69–70; Животова Н. Т. Будник Василь Сергійович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 3 : Біо-Бя. – Київ : Поліграфкнига, 2004. – С. 541; Дегтярев О. В., Новиков О. В. Академік Василь Сергійович Будник – один з засновників ракетно-космічної галузі України : До 100-річчя з дня народження академіка НАН України // Вісник НАН України. – 2013. – № 6. – С. 89–95.

І. Г. Кіржаєва

Будников Петро Петрович

(21.10.1885 – 06.12.1968).

Хімік.

Академік (1939).

Фонд № 47, 1 опис, 94 од. зб. за 1922–1971 рр.

Народився 21 жовтня 1885 р. у м. Смоленськ (нині – РФ). Закінчив Ризький політехнічний інститут (1911). Протягом 1918–1926 рр. працював доцентом, професором, завідувачем кафедри Іваново-Вознесенського політехнічного інституту. Директор Центральної науково-дослідної лабораторії Українського тресту вогнетривкої цементної

промисловості (1927–1932). Завідувач відділу хімічно міцних керамічних матеріалів Харківського інституту силікатів (1932–1935). Викладач (1926–1941), декан хіміко-технологічного факультету і факультету технології силікатів (1934–1939) Харківського хіміко-технологічного інституту. Завідувач кафедри Московського хіміко-технологічного інституту ім. Д. І. Менделєєва (1944–1968).

Голова Відділення фізико-хімічних, математичних і геологічних наук АН УРСР (1941–1943). Член технічних рад Міністерства будматеріалів СРСР і РРФСР, Комісії з будівельних матеріалів при Держбуді СРСР (1947–1968).

Почесний член Американського, Німецького, Чехословацького керамічних товариств (1924, 1929, 1934). Член-кореспондент АН СРСР (1939). Дійсний член Польської АН (1956).

Наукові дослідження присвячено вивченню фізико-хімічних властивостей природних і синтезованих силікатних матеріалів, механізмів реакцій у твердих і рідких фазах при високих температурах, залежності властивостей синтетичних силікатів від їх мікроструктури, зростання кристалів у високовогнетривких матеріалах і оксидах. Автор понад 1500 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1943) та РРФСР (1956). Герой Соціалістичної Праці (1965). Лауреат Державних премій СРСР (1942, 1950, 1952).

Помер 6 грудня 1968 р. Похований у м. Москва на Новодівочому кладовищі.

Наукові праці

Збірник наукових праць «Химия и технология окисных и силикатных материалов» (1969).

Статті: «К теории синтеза препарата для золочения глазурованных керамических изделий» (1922); «Черный динас» (1929, співавтор – Смілянський І. С.); «Об уменьшении количества воды в шламе при изготовлении портланд-цемента по мокрому способу» (1930, співавтори – Куколев Г. В., Лежоев В. М.); «О теплоте реакции между каолином, прокаленным при разных температурах, и $\text{Ca}(\text{OH})_2$ » (1935); «Искусственная пемза из обсидианов Армении и ее использование для получения легковесного бетона» (1939, співавтор – Бобровник Д. П.); «Изучение физико-химических процессов, протекающих при стабилизации доломита окисью хрома» (1945); «О рекристаллизации и химической активности окиси магния» (1950); «Методика высокотемпературного анализа» (1955, співавтор – Тресвятський С. Г.) та ін.

Біографічні документи

Документи про представлення праці Будникова П. П. «Високоміцний АГ-цемент для масивних бетонів» на здобуття Державної премії СРСР (1942–1943).

Документи з діяльності

Листування з Видавництвом АН УРСР та РВР АН УРСР щодо публікації наукових статей вченого (1958–1959).

Фотодокументи

Фотопортрет Будникова П. П. (1, [1940-ві–1950-ті]).

Документи про вченого

Вступна стаття Куколева Г. В. до збірника праць Будникова П. П. «Избранные труды» (1959).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Архів РАН (ф. 1585, 1864 од. зб. за 1910–1970 рр.); Смоленський обласний краєзнавчий музей (28 од. зб. за 1937–1968 рр.).

Літ.: Будников П. П. Мои студенческие годы в Рижском политехническом институте // Ученые записки РПИ. – Рига, 1962. – Т. VI. – С. 275–286; Пётр Петрович Будников. – Москва :

Наука, 1967. – 278 с.; Куколев Г. В., Вєдь Е. И. Герой Социалистического Труда П. П. Будников. – Харьков : Изд-во Харьк. ун-та, 1973. – 75 с.; Ученые-химики Смоленщины. – Смоленск : СГПУ, 1996. – С. 24–30; Примаченко В. В., Пітак М. В. Будников Петро Петрович // *Енциклопедія Сучасної України*. Т. 3 : Біо–Бя. – Київ : Поліграфкнига, 2004. – С. 542–543.

Н. А. Наумова

Бузескул Владислав Петрович
(08.03.1858 – 01.06.1931).

Історик.
Академік (1925).

Фонд № 228, 1 опис, 7 од. зб. за 1869–1929 рр.

Народився 8 березня 1858 р. у с. Попівка (нині – смт Кіровськ, Донецька обл.). Закінчив історико-філологічний факультет Харківського університету (1880). Приват-доцент (з 1885), професор кафедри всесвітньої історії (з 1890) Харківського університету. Викладач Тимчасових вищих педагогічних курсів, Академії теоретичних знань (з 1920). Викладач факультету професійної освіти (з 1920), завідувач науково-дослідної кафедри всесвітньої історії (пізніше кафедра європейської культури) (з 1921) Харківського ІНО.

Голова Наукового товариства при Харківському ІНО (1921–1922). Почесний голова Харківського історико-етнологічного відділу Всеукраїнської наукової асоціації сходознавців (з 1926).

Академік АН СРСР (1922).

Наукові дослідження присвячено питанням сходознавства, джерелознавства, проблемам історіографії, вивченню економічної і соціальної історії Стародавньої Греції, пам'яток Північного Причорномор'я. Автор понад 100 наукових праць.

Помер 1 червня 1931 р. у м. Харків.

На знак вшанування пам'яті вченого на історичному факультеті ХНУ ім. В. Н. Каразіна відкрито меморіальну аудиторію імені В. П. Бузескула.

Біографічні документи

Похвальні листи (1869–1876); вітання від колег з 25-річчям наукової діяльності (1906); записні книжки (1909–1929); паспортна книжка (1910–1911); диплом почесного члена Історико-філологічного товариства (1914); розрахункові книжки (1923–1924).

Документи вченого в інших установах

Санкт-Петербурзький філіал Архіву РАН (ф. 825, 332 од. зб. за 1926–1932 рр.).

Лит.: Жебелев С. А. Академик Владислав Петрович Бузескул // *Известия АН СССР. Отделение общественных наук.* – 1931. – № 10. – С. 1066–1085; Калущька Л. П., Фрізман Г. В. Академік В. П. Бузескул – історик середніх віків // *Вісник Харків. ун-ту.* – 1967. – № 22. – С. 84–93; Сухобоков О. В. Владислав Петрович Бузескул // *Археологія.* – 1991. – № 1. – С. 109–111; Владислав Петрович Бузескул – професор Харківського університета. – Харьков : ХИАО, 1998. – 42 с.; Брега Г. С. Бузескул Владислав Петрович // *Енциклопедія історії України*. Т. 1 : А–В. – Київ : Наукова думка, 2003. – С. 392; Матвєєва Л. В. Бузескул Владислав Петрович // *Енциклопедія Сучасної України*. Т. 3 : Біо–Бя. – Київ : Поліграфкнига, 2004. – С. 551–552.

А. І. Шаповал

Булаховський Леонід Арсенійович

(14.04.1888 – 04.04.1961).

Мовознавець.

Академік (1939).

Фонд № 62, 1 опис, 34 од. зб. за 1928–2002 рр.

Народився 14 квітня 1888 р. у м. Харків. Закінчив Харківський університет (1910), де й проходив підготовку до професорського звання (1911–1914). Викладач Харківського (у 1916–1917 рр. – приват-доцент, у 1933–1942 рр. – професор і завідувач кафедри), Пермського (у 1917–1921 рр. – екстраординарний професор), Московського (у 1943 р. – професор), Київського (з 1944 р. – професор, з 1946 р. – завідувач кафедри) державних університетів та Харківського технологічного інституту (1921–1930), Всеукраїнського заочного ІНО та Інституту педпрофосвіти (у 1921–1933 рр. – професор і завідувач кафедри). Водночас – керівник секції слов'янських мов Харківської філії (1930–1935), старший науковий співробітник (1935–1941), директор (1944–1961), завідувач об'єднаного відділу російської мови, слов'янських мов і загального мовознавства (з 1955) Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР. У 1942–1944 рр. – заступник директора об'єднаного Інституту мови і літератури АН УРСР.

Заступник голови Відділу суспільних наук (1944–1951), член Президії АН УРСР (1952–1956).

Голова Українського комітету славістів (1957–1961), член Радянського комітету славістів (1957–1961).

Член-кореспондент АН СРСР (1946).

Наукові дослідження присвячено питанням російського та українського мовознавства, мовознавчої славістики в цілому, загального мовознавства, методики викладання мови. Автор близько 400 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1941). Лауреат Ленінської премії (1959).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1944, 1948), Леніна (1953) та іншими державними нагородами.

Помер 4 квітня 1961 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Питання походження української мови» (1955).

Статті: «Из жизни омонимов» (1928); «De l'homonymie dans les langues slaves» (1928); «Розвідки в ділянці граматичної аналогії в слов'янських мовах» (1935); «На путях материалистического языковедения» (1950); «Об одном частном условии грамматической индукции» (1960); «Морфологическая проблематика русских наименований птиц» (1968).

Біографічні документи

Профспілковий квиток (1953); вітальні адреси з нагоди 60- і 70-річчя від дня народження Булаховського Л. А. (1948–1958).

Листування Булаховського Л. А.

Адресати: Тичина П. Г. (1, 1943); Мілих М. К. (7, 1956).

Кореспондент Мілих М. К. (2, 1956).

Фотодокументи

Фотопортрети Булаховського Л. А. (3, [1930-ті–1950-ті]); з академіком АН Грузинської РСР Чикобавою А. С. у м. Тбілісі (1, 1950); серед членів Республіканського комітету зі святкування ювілею Гоголя М. В. (1, 1952); з академіком АН СРСР Виноградовим В. В., співробітниками Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР і викладачами вищих навчальних закладів м. Київ (1, 1952); з академіками АН УРСР Мельничуком О. С., Білодідом І. К. та членом-кореспондентом АН УРСР Кириченком І. М. серед співробітників і аспірантів Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР (1, 1953); з депутатами ВР УРСР Коваленко П. І. та Загороднюком Л. Ф. (1, 1954); на урочистостях з нагоди 70-річчя від дня народження вченого (5, 1957–1958); з членом-кореспондентом АН СРСР Бархударовим С. Г. та академіком АН УРСР Білецьким О. І. (1, [1950-ті]) та ін.

Документи про вченого

Брошури: Білодіда І. К., Гретченко Н. Ф. «Леонід Арсенійович Булаховський (До 70-річчя з дня народження і 50-річчя наукової і науково-педагогічної діяльності)» (1958); Білодіда І. К. «Леонід Арсенійович Булаховський» (1968).

Статті: Мельничука О. С. «Видатний радянський мовознавець Л. А. Булаховський» (1958); Русанівського В. М. «Відзначення ювілею Л. А. Булаховського» (1958); Матвієнко А. «Учений, громадянин, особистість» (2002); Журби І. «Незабутній учитель» (б/д).

Доповіді: Лукінової Т. Б. «Лінгвістична спадщина Л. А. Булаховського і радянська славістика» (1978).

Інші документи: документи про публікацію вибраних праць Булаховського Л. А. у п'яти томах (1966–1976); документи про проведення наукових читань пам'яті Булаховського Л. А. (1984–[1993]) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України (особова справа); Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (окремі документи у ф. 74, 137).

Лит.: Білодід І. К., Гретченко Н. Ф. Леонід Арсенійович Булаховський : (До 70-річчя з дня народження і 50-річчя наукової і науково-педагогічної діяльності). – Київ : Вид-во АН УРСР, 1958. – 32 с.; Мельничук О. С. Видатний радянський мовознавець Л. А. Булаховський // Вісник АН УРСР. – 1958. – № 4. – С. 35–42; Русанівський В. М. Відзначення ювілею Л. А. Булаховського // Вісник АН УРСР. – 1958. – № 7. – С. 71–74; Білодід І. К. Леонід Арсенійович Булаховський. – Київ : Наукова думка, 1968. – 80 с.; Лукінова Т. Б. Лінгвістична спадщина Л. А. Булаховського і радянська славістика // Київ : Наукова думка, 1978. – 37 с.; Матвієнко А. Учений, громадянин, особистість // Літературна Україна. – 23 травня 2002. – С. 3; Булаховська Ю. Л. Леонід Булаховський : (До 120-річчя від дня народження) // Інформаційний вісник / Академія наук вищої освіти України. – 2009. – № 2 – С. 167–172.

Ю. В. Булгаков

Бунін Костянтин Петрович
(02.11.1910 – 04.11.1977).
Учений у галузі металознавства.
Член-кореспондент (1948).

Фонд № 46, 1 опис, 32 од. зб. за 1930–1978 рр.

Народився 2 листопада 1910 р. у м. Єкатеринодар (нині – м. Краснодар, РФ). Закінчив Краснодарське ФЗУ металістів (1927). Навчався в Донському політехнічному інституті (1928–1931). Закінчив ДМетІ (1932) та працював у ньому: аспірант і асистент (1932–1935), доцент (1935–1941), завідувач кафедри ливарного виробництва (1941), завідувач кафедри металознавства та проректор (1944–1977). Під час Другої світової війни – професор, завідувач кафедри металознавства і термічної обробки, декан металургійного факультету (1941–1944) Уральського індустріального інституту. Завідувач кафедри металофізики Дніпропетровського державного університету (1944–1948). Водночас – завідувач відділу металознавства, старший науковий співробітник Інституту чорної металургії АН УРСР (1948–1972).

Наукові дослідження присвячено вивченню змін при хіміко-технічній обробці чавуну, питанням формування структури чавуну та сталі в процесі розкладу аустеніту, утворення графіту в чавунах при кристалізації і термічній обробці. Розробив метод дослідження фазових рівноваг та теорію графітизації. Встановив раціональні технологічні основи виробництва листковопрокатних валків високої стійкості. Вирішив проблему про можливість мікротерогенізації рідких сплавів. Автор понад 250 наукових праць.

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1945, 1953), Трудового Червоного Прапора (1949, 1967).

Помер 4 листопада 1977 р. у м. Дніпропетровськ.

Наукові праці

Монографія «Чугун с шаровидным графитом» (1955, співавтори – Таран Ю. М., Чорновол [А.] В.).

Підручники: «Графитизация стали» (1961, співавтори – Баранов О. О., Погребной Е. [Н.]); «Металловедение» (б/д, співавтори – Баранов О. О., Таран Ю. М.).

Біографічні документи

Документи про захист дисертації і присвоєння наукових ступенів кандидата та доктора технічних наук (1935–1941); витяг з характеристики [1936]; особові листки з обліку кадрів (1944–1958); диплом доктора технічних наук (1946); атестат професора (1946); профспілковий квиток (1946–1948); диплом члена-кореспондента АН УРСР (1948); військовий квиток (1948–1965); документи про висунення монографії Буніна К. П. «Структура чугуна» на здобуття Державної премії СРСР (1952); нагородний лист (1954); свідоцтво про смерть (1978) та ін.

Документи з діяльності

Витяг з наказу про лекційне навантаження Буніна К. П. (1932–1935); наказ Всесоюзного комітету у справах вищої школи при РНК СРСР про затвердження на посаді завідувача кафедри металознавства ДМетІ (1946); довідка про роботу в ДМетІ

(1946); наказ МВО СРСР про затвердження на посаді завідувача кафедри металофізики Дніпропетровського державного університету (1946); витяг з наказу МВО СРСР про затвердження головою державної екзаменаційної комісії Дніпропетровського державного університету (1947); наказ МВО СРСР про затвердження на посаді декана технологічного факультету ДМетІ (1947); витяг з наказу про призначення на посаду заступника директора ДМетІ (1948); посвідчення та членські квитки (1948–1963); наказ про звільнення від обов'язків заступника директора (1953) та ін.

Фотодокументи

Бунін К. П. з друзями, колегами – Ісаєнком М. Ф., Свєчниковим В. М., Грідневим В. Н. (10, 1930–1976); фотопортрети Буніна К. П. (2, 1950, [1960-ті]).

Документи, зібрані вченим

Фотографія колишніх студентів Буніна К. П. (1976).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ДНУ ім. О. Гончара (особова справа).

Лит.: Таран Ю. М. Костянтин Петрович Бунін // Металознавство та обробка металів. – 2001. – № 1–2. – С. 3–4; Большаков В. І. Бунін Костянтин Петрович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 3 : Біо–Бя. – Київ : Поліграфкнига, 2004. – С. 591; Буніна Л. К. Бунін Костянтин Петрович // Професори Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара, 1918–2008. – Дніпропетровськ, 2008. – С. 69–71; Мазур В. І. Памяти академіка К. П. Буніна (к 100-летию со дня рождения) // Нові матеріали і технології в металургії та машинобудуванні. – Київ, 2011. – № 1. – С. 160–161.

Н. А. Наумова

Бурксер Євген Самійлович

(04.08.1887 – 25.06.1965).

Геохімік.

Член-кореспондент (1925).

Фонд № 27, 3 описи, 439 од. зб. за 1907–1968 рр.

Народився 4 серпня 1887 р. у м. Одеса. Закінчив Новоросійський університет у м. Одеса (1909). Учасник радієвої експедиції РАН, організованої академіком В. І. Вернадським (1910–1916). Завідувач радіологічної лабораторії при Одеській філії Російського технічного товариства (1910–1926). Директор організованого ним Науково-дослідного хіміко-радіологічного інституту (1926–1932). Директор Української філії Інституту рідкісних металів (з 1932). Водночас – викладач Одеського електротехнічного училища (1909–1910) та Одеської жіночої гімназії (1909–1910); професор, завідувач кафедри неорганічної хімії та директор Одеського інституту прикладної хімії та радіології (1922–1927); завідувач кафедри неорганічної хімії Одеського фармацевтичного інституту (1931–1938). Завідувач відділу геохімії (1938–1961), завідувач лабораторії абсолютного віку гірських порід і ядерної геохронології (з 1961) ІГН АН УРСР. Голова Комітету по метеоритах АН УРСР (з 1939). Викладач геологічного факультету КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1938–1941, 1944–1960). Під час Другої світової війни – завідувач кафедри хімії Башкирського медичного інституту (1941–1943).

Член хімічної секції Товариства «Знання» УРСР (1947–1962). Заступник голови Українського відділення Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва (1938–1942).

Наукові дослідження присвячено питанням геохімії гірських порід, мінералів водоймищ і джерел, хімії й технології рідкісних та розсіяних елементів, історії геохімічних досліджень. Засновник радіологічних досліджень на Україні.

Помер 25 червня 1965 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Соляні водоймища УРСР» (1943); «Минеральные воды УССР» (1945, співавтор – Зеленко О. Ю.); «Радиоактивность и радиогеология» (1948); «Одесские лиманы. (Гидрохимические исследования)» (1949); «Аэрохимические исследования на Украине» (1950, співавтор – Бурксер В. В.); «Лікувальні грязі Слов'янських озер» (1953); «Геохимическая обстановка в южных районах УССР и прогноз ее возможных изменений в результате орошения» (1954, співавтори – Заморій П. К., Ромоданова А. П.) та ін.

Брошури: «Как определяется возраст горных пород и земли» (1953); «Образование и разрушение химических элементов» (1955); «Как добывают уран» (1956).

Статті: «Исследования радиоактивности и физико-химических свойств минеральных вод и грязей Кубанской области» (1916, співавтори – Савченко-Бельський Г. К., Бурксер В. В., Спицин В. І.); «К вопросу о микрохимическом определении рубидия» (1927, співавтор – Рубльов С. Г.); «Природные газы Мелитопольско-Бердянского района» (1927); «Опыты определения содержания рубидия и цезия в морской воде и рапе лиманов» (1932, співавтори – Устиловська Р. І., Комар Н. В.); «Радиоактивность минеральных вод и грязей Украины» (1934); «Сырьевые базы редких элементов УССР» (1935); «Экспедиционные работы в Славянске» (1937); «Колориметрический метод определения цезия» (1938, співавтор – Фельдман Р. В.); «Природные лечебные ресурсы БАСССР» [1941–1943]; «Минеральные источники Украины» [1944–1949]; «Причини метаморфізації деяких соляних водойм УРСР» (1945); «Минеральные воды на территории Молдавии» (1946); «Радиоактивные элементы на Украине» (1947); «Минеральные источники Закарпатской области» (1948); «Геохимия и ее значение в народном хозяйстве» (1948); «Природні ресурси брому та йоду України» (1948); «Разработка вопросов определения абсолютного возраста подземных вод» (1951); «Біогеохімічні дослідження на Україні» (1953); «Хімічні фактори клімату українських курортів» (1958); «Методы химического определения германия в каменных и бурых углях» (1959); «Развитие геохронологических исследований в Академии наук УССР с 1950 по 1964 г.» (1964) та ін.

Доповіді: «К вопросу о существовании биорадиоактивности» ([1926], співавтор – Брук І. Д.); «Минеральные грязи и воды Украины» (1934); «Сырьевые базы лития, рубидия и цезия в СССР» (1937); «Атомистические взгляды Т. Лукреция-Кара» (1946); «Периодический закон в геохимии» (1951) та ін.

Авторське свідоцтво та опис винаходу № 72336 «Способ определения содержания тяжелых углеводородов в воздухе и т. п. газов» (1948).

Лекції: «Радиоактивность и атомная энергия» (1946); «Природа космических лучей» (1948); «Поваренная соль и ее значение в народном хозяйстве» (1948); «Проблемы космоса» [1950-ті].

Відгуки та рецензії: на монографії Саукова О. О. «Геохимия» (1950), Зульфугарли Д. І. «Распространение микроэлементов в каустобиолитах, организмах, осадочных породах и пластовых водах» (1962); на навчальний посібник Алентьева О. О. «Биография

химических элементов» (1962); на брошури Маковецького П. С. «Из угля, нефти и газа» [1963], Пономаренка Ю. і Багряного К. «Хімія і релігійні чудеса» (1964); на статті Боганіка М. С., Гончарова В. І. (б/д); на дисертаційні дослідження Алентьєва О. О., Бабинця А. С., Габовича Р. Д., Драницької Р. М., Зоріна С. П., Іванишина М. М., Кобзева В. В., Козака Л. В., Куколева Г. В., Овчаренка Ф. Д., Павловської М. П., П'ятницького І. В., Рика К. Г., Сіроштана Р. І., Сушицького П. І., Царовського І. Д., Цибулькіна В. М., Чередниченка В. І., Шаховської С. С. та ін. (1943–1964).

Робочі матеріали: до тем «Исследование выходов естественных газов в Приазовье» (1926), «Рубидий: история открытия» (1926–1932), «Материалы по геохимии и аналитической химии рубидия» [1927–1930], «Репное озеро» [1938]; «Слепное озеро» [1938]; «Атомная энергия и ее использование в мирных целях» (1955) та ін.

Біографічні документи

Повідомлення про обрання дійсним членом Російського технічного товариства (1909); паспорт (1915); витяги з протоколів про отримання премій за наукові роботи (1918–1927); посвідчення та членські квитки (1918–1948); особова справа (1923–1965); диплом члена-кореспондента ВУАН (1925); подяки та грамоти (1936–1963); акт про дарування Одеському музею двох картин художників Кузнецова М. Д. і Бершадського Ю. Р. (1938); характеристика (1938); диплом доктора наук (1938); трудовий список (1938); автобіографії та анкети (1938–1961); трудова книжка (1939–1965); посвідчення про нагородження медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.» (1945); атестат професора (1946); дипломи Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва (1950, 1951); почесна грамота Президії ВР УРСР (1961) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: резолюція I Всесоюзної наради з рідкісних елементів на доповідь Бурксера Є. С. (1925); документи про участь у конференціях і нарадах (1928–1964); документи про участь у роботі I Всеукраїнської конференції з питань газифікації та газозабезпечення УРСР (1930); короткий звіт про I Всеукраїнську сольову конференцію в Одесі (1930); документи про роботу у Комітеті по метеоритах АН УРСР [1940–1950-ті]; документи про роботу на посаді завідувача геохімічного сектору Інституту геологічних наук АН УРСР (1941–1943); повідомлення про призначення науковим керівником хіміко-аналітичної лабораторії Українського геологічного управління (1944); індивідуальні плани і звіти члена-кореспондента АН УРСР (1947–1961); документи про діяльність у Раді з вивчення продуктивних сил УРСР (1948–1963); витяг з протоколу про затвердження членом ученої ради ГАО АН УРСР (1949); документи про участь у роботі V Всесоюзної конференції з метеоритів (1953); документи про роботу на посаді завідувача відділу геохімії ([1954]–1962) та завідувача лабораторії абсолютного віку геологічних формацій ([1961]–1963) ІГН АН УРСР; документи про наукові відрядження (1958); доповідна записка про відновлення у складі АН УРСР Інституту мінеральної сировини (б/д).

Педагогічна: документи про роботу у вищих навчальних закладах м. Одеса (1909–1939); довідка про роботу на посаді завідувача кафедри загальної хімії Башкирського медичного інституту (1941); документи про роботу на посаді завідувача кафедри радіогеології КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1947–1948).

Громадська: документи про роботу у Всесоюзному хімічному товаристві ім. Д. І. Менделєєва (1938–1949); документи про роботу у Товаристві «Знання» УРСР (1947–1962).

Листування Бурксера Є. С.

Адресати: Бабинський Є. І. (1, 1961); Бондарчук В. Г. (1, 1958); Бурксер В. В. (5, б/д); Султанов А. Д. (3, б/д); Чернишов В. П. (1, б/д); Хайде К. (Heide K.) (1, б/д) та ін.

Кореспонденти: Александров Г. П. (5, 1941–1961); Астапович І. С. (3, 1960–1962); Багдасар'ян Г. П. (1, 1963); Богомолова Г. Н. (5, 1940–1964); Будников П. П. (1, 1949); Вернадський В. І. (8, 1930–1943); Гаврусевич Б. О. (2, 1943); Гнесін Ю. (4, 1942–1948); Гольдман О. Г. (2, 1964); Дзенс-Литовський О. І. (2, 1942–1964); Дрейзін В. Л. (6, 1942–1962); Зульфугарлі Н. Д. (4, 1961–1963); Іванишин М. М. (3, 1941–1942); Калініченко М. (8, 1961–1964); Кузнецов В. М. (1, 1943); Ларіонова Л. І. (4, 1958–1963); Полуєтков М. С. (1, 1961); Ромс Г. Ф. (1, 1943); Рубенчик Л. І. (1, 1942); Тананаєв М. В. (1, 1942); Федорова Н. Є. (8, 1949–1959); Ферсман Є. М. (9, 1948–1964); Фраймович І. Л. (1, 1942); Хайде К. (Heide K.) (2, 1961); Хризман І. О. (1, 1943); Чирвінський П. М. (3, 1941–1950) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Бурксера Є. С. (3, 1914–1965); учений з колегами Шапошковым В. В. (1, 1912), Савченком-Бельським Г. К. (1, 1912), Короповським В. В. (1, 1935); з учасниками комплексної гідробіологічної експедиції на Куяльницькому лимані (1, 1931); під час відпочинку (1, 1955); у колі сім'ї (6, 1958–1962); у робочому кабінеті (1, 1963); з колишніми аспірантами (1, 1963).

Документи про вченого

Статті: Зайцева Л. «Роль Одесской радиологической лаборатории в изучении радиоактивности природных объектов юга России» [1950-ті]; Астапович І. С. «Потеря науки. Памяти Евгения Самойловича Бурксера» (1968).

Відгуки та рецензії на наукові праці Бурксера Є. С.: Вернадського В. І., Фіалкова Я. Н., Гаврусевича Б. О., Половка І. К., Міцкевича Б. Ф. (1939–1948).

Документи, зібрані вченим

Колекція географічних карт (1943).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ІГН НАН України (особова справа).

Лит.: Склярук Д. І., Степанов В. В. Наукова діяльність Євгена Самійловича Бурксера // Геологічний журнал. – 1957. – Т. 17, вип. 2. – С. 83–86; Фіалков Я. Н. Научная деятельность Е. С. Бурксера в области химии и геохимии // Украинский химический журнал. – 1957. – Т. 23, вип. 6. – С. 824–826; Євген Самійлович Бурксер // Геологічний журнал. – 1965. – Т. 25, вип. 5. – С. 121; Макаренко Д. Є. Бурксер Євген Самійлович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 3 : Біо–Бя. – Київ : Поліграфкнига, 2004. – С. 617–618.

А. І. Шаповал

Василенко Андрій Овер'янович (05.11.1891 – 05.07.1963).

Учений у галузі машинобудування і механіки.
Академік (1948).

Фонд № 48, 1 опис, 162 од. зб. за 1941–1964 рр.

Народився 5 листопада 1891 р. у с. Біленьке (нині – Запорізький р-н, Запорізька обл.). Закінчив механічне відділення КПІ (1923). Співробітник секції сільськогосподарської механіки при Інституті технічної механіки ВУАН (з 1923) і Науково-дослідної кафедри сільськогосподарської механіки при Головному управлінні науки

НКО УСРР (з 1925). Ініціатор створення та завідувач лабораторії, завідувач відділу, заступник директора (1929–1938) Українського НДІ сільськогосподарського машинобудування у м. Харків. Ініціатор створення та консультант, завідувач методичної частини і заступник директора, завідувач відділу динаміки машин і механіки ґрунту (1935–1941, 1945–1950, 1958–1959) Українського НДІ механізації сільського господарства (м. Харків, з 1943 р. – м. Київ). Голова секції механізації сільського господарства Казахського філіалу ВАСГНІЛ (1941–1944). Організатор і керівник Лабораторії машинобудування і проблем сільськогосподарської механіки АН УРСР (1944–1950). Директор Інституту машинознавства і сільськогосподарської механіки АН УРСР (1950–1958). Водночас – викладач (1924–1926), завідувач кафедри (1929–1930) та професор (1944–1945) Київського сільськогосподарського інституту, викладач Київського кооперативного інституту (1927), завідувач кафедр Московського механічного інституту ім. М. В. Ломоносова (1928–1929), Мелітопольського (1929–1930) та Харківського (1930–1936) інститутів механізації сільського господарства, Алма-Атинського сільськогосподарського інституту (1941–1944), Київського автодорожного інституту (1946–1962), ректор Київського народного університету технічного прогресу і передових методів праці (1961–1963).

Наукові дослідження присвячено питанням теорії і практики конструювання сільськогосподарських машин, впровадженню нових типів сільськогосподарських машин у виробництво, зокрема зернових комбайнів, бурякозбиральних машин і сівалок. Автор понад 150 наукових праць.

Лауреат Державної премії СРСР (1950).

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1948) та іншими державними нагородами.

Помер 5 липня 1963 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Організація правильного використання тракторів та сільськогосподарських машин» (1948); «Высококачественный модифицированный чугун в машиностроении» (1950); «Організація використання машинно-тракторного парку на польових роботах» (1951); «Комплексная механизация возделывания и уборки сахарной свеклы» (1961, співавтори – Бабій П. Т., Савич П. В.).

Статті: «Переоборудование тракторов для перевода на местное топливо» (1943); «Выращивание сахарной свеклы» (1945); «Машины для травопільної системи землеробства» (1951); «Термічна обробка надміцного чавуну» (1952); «Ускоренный способ получения ковкого чугуна с шаровидным графитом» (1952); «Проблемы прочности при неустановившихся режимах нагрузки» (1953); «Применение высококачественных чугунов в ремонтном производстве» [1955]; «Технология отливки и термической обработки деталей автомобиля из чугуна с шаровидным графитом» (1957); «Визначення щільності ґрунту за допомогою радіоактивних ізотопів» (1957); «Применение высокопрочного чугуна в автотракторной промышленности» (1958, співавтор – Серенсен С. В.); «Бурякозбиральні машини в зарубіжних країнах» (1960, співавтор – Зелігман С. В.); «Агротехнічне обґрунтування набору машин для травопільної системи землеробства» (б/д) та ін.

Доповіді: «Механизация производственных процессов сахарной свеклы в связи с расширением посевных площадей» (1941); «Машины шарового основного обробітку ґрунту з внесенням мінеральних добрив» (1944); «Нова технологія виробництва високоміцного чавуну для сільськогосподарського машинобудівництва» (1947); «Опыт

внедрения высококачественных модификационных чугунов на заводах машиностроения Украинской ССР» (1949); «Высокопроизводительная землеройная машина» (1951); «Співдружність учених в розвитку механізації сільського господарства» (1954); «Перспективи створення нових машин для вирощення цукрових буряків» (1959) та ін.

Відгуки та рецензії: на статті Середи В. Т. «Экспериментальный годограф сил, действующих на подшипник шатуна» (1955) та Єрмолова Л. С. «До питання оцінки зношуючої здатності ґрунтів» (1958); на брошуру Мілко С. [Н.] «Новое в литейном производстве Украины» (1961); на дисертаційні дослідження Бабія П. Т., Воликова П. Л., Гротте М. Г., Калашникова [А.] Г., Каневського О. П., Крамарова В. С., Несвітського Я. І., Односума К. І., Павлика П. Ф., Савича П. В., Ушакова [А.] Ф. та ін. (1946–1963).

Робочі матеріали: до тем «Чавун в машинобудуванні» (б/д); «Сільськогосподарські машини» (б/д); «Вирощування та збирання цукрового буряка» (б/д).

Біографічні документи

Витяг із протоколу Загальних зборів АН УРСР про обрання Василенка А. О. дійсним членом АН УРСР (1948); автобіографія (1955); особовий листок з обліку кадрів (1955); характеристика (1958).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про діяльність у Казахському філіалі та Південному відділенні ВАСГНІЛ (1941–1959); документи про науково-популяризаторську діяльність (1942–1954); документи про діяльність у Президії та Відділеннях АН УРСР (1944–1962); документи про роботу на посаді директора Лабораторії машинобудування і проблем сільськогосподарської механіки АН УРСР (1945–1959); звіти про роботу в Українському НДІ механізації сільського господарства (1946, 1959); документи про роботу в Міністерстві сільського господарства УРСР (1948–1958); індивідуальні звіти про роботу як академіка АН УРСР (1949–1962); документи про діяльність на посаді директора Інституту машинознавства і сільськогосподарської механіки АН УРСР (1950–1958); документи про участь у всесоюзних та республіканських конференціях (1950–1961).

Педагогічна: документи про діяльність у Київському сільськогосподарському інституті (1946–1949); документи про діяльність у Київському автодорожньому інституті (1949–1962); документи про наукове керівництво аспірантами (1949–1963); документи про діяльність у Київському народному університеті технічного прогресу і передових методів праці (1960–1961).

Видавнича: документи про публікацію праць вченого (1950–1964); документи про співпрацю з редакцією Колгоспної виробничої енциклопедії (1954–1956); документи про співпрацю з редакцією УРЕ (1959–1961).

Листування Василенка А. О.

Адресат [Семененко М. П.] (1, 1955).

Кореспонденти: Василенко І. В. (1, 1952); Віткаускас І. (1, 1962).

Документи, зібрані вченим

Документи про роботу відділу міцності Інституту машинознавства і сільськогосподарської механіки АН УРСР (1951–1957); лист президента АН УРСР Палладіна О. В. до секретаря ЦК КПУ Назаренка І. Д. (1953); проект заходів з покращення підготовки наукових кадрів в АН СРСР (б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Андрей Аверьянович Василенко // Механизация и электрификация соц. сел. хозяйства. – 1963. – № 5. – С. 64; Кучеров П. С., Гаврилов В. Д. Андрій Овер'янович Василенко. –

Київ : Наукова думка, 1964. – 43 с.; Євлаш К. Ф. Василенко Андрій Овер'янович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 4 : В–Вог. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 102.

Т. В. Брязкало, А. І. Шаповал

Василенко Петро Мефодійович

(17.10.1900 – 21.04.1999).

Учений у галузі машинознавства і сільськогосподарської механіки.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 73, 1 опис, 4 од. зб. за 1951–1955 рр.

Народився 17 жовтня 1900 р. у с. Мигія (нині – Первомайський р-н, Миколаївська обл.). Закінчив Луганський сільськогосподарський інститут (1923), вищі педагогічні курси при Київському сільськогосподарському інституті (1929) та аспірантуру Науково-дослідної кафедри сільськогосподарської механіки при НКО УСРР (1932). Викладач Межиріцької сільськогосподарської школи (1923–1928). Завідувач кафедри механізації сільського господарства Житомирського сільськогосподарського інституту (1932). Доцент Інженерно-економічного інституту у м. Київ (1932–1934) та доцент Інституту ґрунтознавства при Київському сільськогосподарському інституті (1934–1935). Асистент (1932–1933), завідувач (1935–1941, 1944–1962) та професор-консультант (з 1962) кафедри сільськогосподарських машин УАСГН. Завідувач відділу (1944–1956) Інституту машинознавства і сільськогосподарської механіки АН УРСР. Академік-секретар Відділення механізації і електрифікації сільського господарства УАСГН (1957–1962).

Академік ВАСГНІЛ (1956), академік УААН (1991).

Наукові дослідження присвячено теоретичним питанням машинобудування і сільськогосподарської механіки. Засновник української наукової школи землеробної механіки.

Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1948), золотою медаллю ім. В. П. Горячкіна ВАСГНІЛ (1977), Почесною відзнакою Президента України (1995).

Помер 21 квітня 1999 р. у м. Київ.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я П. М. Василенка присвоєно Харківському національному технічному університету сільського господарства (2004).

Наукові праці

Стаття «Аналитические основы выбора кинематических и конструктивных параметров рабочих органов ротационных культиваторов» (1955 – співавтор Бабій П. Т.).

Нарис «Академік В. П. Горячкін – основоположник вчення про сільськогосподарські машини та знаряддя» (1951).

Відзук на доповідь Василенка А. О. та Зелігмана С. В. «Технологические основы послышной обработки с одновременным внесением удобрений» (1954).

Документи про вченого

Рецензія Василенка І. І. на доповідь Василенка П. М., Василенко Г. А., Резниченко П. Я., Антоненко І. Я. «Технологические основы создания зернотравяной универсально-комбинированной сеялки» (1954).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Національний університет біоресурсів і природокористування України (особова справа, окремі документи в експозиції музею); Державний архів м. Києва (ф. № Р-357, окремі документи).

Лит.: Булгаков В. М., Войтюк Д. Г. Академік Петро Мефодійович Василенко. – Київ : Вид-во НАУ, 1998. – 20 с.; Войтюк Д., Булгаков В. Життєвий та творчий шлях академіка П. М. Василенка // Техніка АПК. – 1999. – № 8. – С. 18; Василенко Петро Мефодійович. – Київ : Аграр. наука, 2000. – 125 с.; Войтюк Д. Г., Вергунов В. А., Мудрук О. С., Деркач О. П. Наукова школа академіка Василенка Петра Мефодійовича. – Київ : Аграр. освіта, 2005. – 72 с.

І. Г. Кіржаєва

Васильєв Василь Юхимович

(01.04.1890 – 14.08.1956).

Учений у галузі металургії.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 253, 1 опис, 104 од. зб. за 1913–1956 рр.

Народився 1 квітня 1890 р. у м. Єлисаветград (нині – м. Кропивницький). Закінчив КПІ (1914) і був залишений при кафедрі металургії для підготовки до отримання професорського звання. Асистент та викладач (1918–1926), професор (1926), завідувач кафедр металургії та машин і апаратів хімічних виробництв (1928–1956), декан хімічного факультету (1929–1930), декан машинобудівного факультету (1936–1939), заступник директора (1944–1946) КПІ. Водночас – директор київського заводу «Точприлад» (1920–1926), співробітник Кафедри хімічної технології ВУАН (з 1931), заступник директора (1932–1936) Українського НДІ металів. Завідувач відділу в Інституті чорної металургії АН УРСР (1939–1949) та Інституті машинознавства і сільськогосподарської механіки АН УРСР (1950–1956). Голова Відділу технічних наук АН УРСР (1939–1941).

Наукові дослідження присвячено питанням доменного процесу. Дослідив і впровадив у доменне виробництво хімічно стійкі сплави, магнезійні шлаки. Розробив оригінальну техніку отримання нікелю з нікелевих руд Уральського родовища.

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1944), Леніна (1948, 1953), іншими державними нагородами.

Помер 14 серпня 1956 р. Похований у м. Київ на Лук'янівському кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Открытые в 1906–1913 гг. Уфалейские руды и опыт применения сырой уксусной кислоты к извлечению никеля из руд» [1915]; «Основы ведения доменной плавки в связи с применением устойчивых шлаков» (1935, співавтор – Остапчук І. В., Коваль Б. А., Кушнір П. Н.).

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук «Доменная плавка на устойчивых шлаках» (1955).

Статті: «Никелевые руды» (1918); «Визначення пересічного складу неоднорідних тіл» (1923); «Металлургия иных, кроме железа, металлов» (1926); «Доменные

плавки при изотермических шлаках» (1931); «Устойчивые магнезиальные шлаки» (1933); «Металлургия кислотоупорных железо-кремнистых сплавов» (1938, співавтор – Ващенко К. І.); «Кислотоустойчивость шлаков металлургических производств и возможность отливки из них кислотоупорных изделий» (1939, співавтор – Трофименко В. І.); «Ижевский Василий Петрович» (1952); «Металургія в новій п'ятирічці» (1952); «Поверхнева енергія і процес модифікування чавунів» (1954) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Вновь открытые на Урале месторождения никелевых руд и способ эксплуатации их» (1915); «Оптимальный состав доменного шлака» (1939); «Учение об абсолютном температурном нуле и энтропии в свете диалектического материализма» (1941); «Доменная плавка на устойчивых магнезиальных шлаках и использование их для производства цемента» (1941); «Организация металлургической базы УзССР» (1943); «Оптимальный состав доменных шлаков в связи с применением устойчивых шлаков» (1949); «Выплавка предельного чугуна на шлаках, пригодных для производства цемента» (1951, 1954); «И. П. Бардин» (1953); «Творче зростання (до 25-річчя педагогічної діяльності К. І. Ващенко)» (1955) та ін.

Наукові звіти: «Устойчивые магнезиальные шлаки в применении к плавке в вагранке» (1934, співавтор – Козел [А.] Г.); «Удаление серы с доменными газами» (1935, співавтори – Страшников І. Б., Остапчук І. В.); «Оптимальный состав доменных шлаков» (1940, співавтор – Барщевський Ф.); «Изучение поверхностной энергии с целью усовершенствования процесса модифицирования» (1951).

Лекції: курс лекцій з теорії металургійних процесів для студентів КПП (1933–1934); лекція «Коксування» (1950); вступна лекція з курсу «Хімічний опір металів» (1952).

Відгуки та рецензії: на технічний звіт з пуску Лисичанського дослідного заводу для виробництва окису амонію із каолінів і освоєння виробничих процесів на ньому, виконаний Шматьком М. К. та Акимовою Н. С. (1935); на лекцію академіка АН УРСР Василенка А. О. «Ускоренный метод получения новых изделий из чугуна» (1951); на дисертаційне дослідження Інтересова М. Є. (б/д).

Робочі матеріали: до тем «Експлуатація Уфалейських нікелевих руд» (1913–1915), «Виплавлення чавуну, оцінка руд» [1951] та «Корозія металів» (б/д); робочі записи з історії металургії в Росії (б/д); температурні графіки кипіння різних сплавів (б/д) та ін.

Біографічні документи

Особова книжка військовозобов'язаного (1923); характеристика наукових праць Васильєва В. Ю., складена академіком АН УРСР Плотниковим В. О. (1938); документи про висунення робіт, виконаних Васильєвим В. Ю. та іншими співробітниками КПП, на здобуття Державної премії СРСР (1941–1945); вітальна кореспонденція з нагоди нагородження та до днів народжень вченого (1944–1955); документи про відзначення 50-річчя від дня заснування КПП (1948); документи про захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук (1953–1956); статті в періодичній пресі про нагородження та діяльність вченого (1935–1954).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: листування з різними установами з питань проведення дослідних робіт, рецензування та інших (1928–1952); документи про надання допомоги Київському заводу металовиробів ім. Письменного з впровадження технологічного процесу оцинкування сит для комбайнів (1934); документи про участь у конференціях та нарадах з питань використання доменних шлаків у будівництві (1934–1955); документи про участь у нарадах з питань флюсів у металургії (1935); доповідна записка «Про застосування чавунів високої міцності в оборонній про-

мисловості» [не раніше 1940]; документи про роботу у складі Ради наукових інженерно-технічних товариств УзРСР (1941–1942); документи про участь у сесіях Відділу технічних наук АН УРСР (1945–1951); документи про діяльність як члена-кореспондента АН УРСР (1948–1954); документи про співпрацю з Українським НДІ металів та заводом «Азовсталь» щодо впровадження магnezіальних шлаків у виробництво чавуну (1950–1951); документи про публікацію наукових праць вченого (1951–1954) та ін.

Педагогічна: програми курсу «Хімічний опір матеріалів» (1936–1950); документи про роботу на посаді завідувача кафедри металургії чавуну та теорії металургійних процесів КПІ (1941–1953); документи про участь у створенні металургійного факультету КПІ (1944); документи про реевакуацію КПІ до Києва (1944); документи про роботу з аспірантами (1947–1952) та ін.

Громадська: документи про роботу у складі Антикоровійної ради Київської міської ради народних депутатів (1933–1952); документи про діяльність як депутата Київської міської ради народних депутатів (1947–1955); документи про участь у роботі Ради науково-технічної пропаганди АН УРСР та Товариства «Знання» УРСР (1948–1954).

Листування Васильєва В. Ю.

Адресати: Интересов М. Є. (1, 1952); Онопрієнко В. П. (1, 1950); Остапчук І. В. (8, 1950–1951); Романько І. М. (1, [1950]); Чижевський М. П. (1, 1948).

Кореспонденти: Агалецький Ф. М. (1, 1951); Баллон І. (5, 1950–1951); Интересов М. Є. (18, 1950–1955); Малашенко І. В. (7, 1959–1953); Онопрієнко В. П. (8, 1950–1952); Остапчук І. В. (7, 1950–1951); Pokришкін В. Л. (8, 1953–1956); Романько І. М. (1, 1950); Рубін П. Т. (1, 1954).

Фотодокументи

Фотопортрет вченого та його дружини Васильєвої Н. С. (2, б/д).

Документи з дарчими написами вченому

Брошура Барщевського Ф. «Роман-цемент: технологія виробництва і застосування» (1945).

Статті: Іжевського В. П. «Новые материалы к расчету газогенератора на каменном угле» (1925) та «Принципы новейшей термотехники» (б/д); Пінеса Н. В. «Вибрационная прочность азотированной стали» (1936); Граціанського М. М. «Одиниці визначення хемічної стійкості металів та стопів» (1938); Кочо В. С. «О кипении жидкого металла в ванне сталеплавильной печи» (1947); Свечникова В. М. «О температурном максимуме на диаграммах равновесия бинарных сплавов» (1948); Будникова П. П. «Влияние окиси магния в доменных шлаках на их гидравлическую активность» (1957, співавтор – Косирева З. С.).

Доповідь Гойхмана Г. І. «Методы обогащения антрацита, применяемые в Чистяковском районе» (1925) та ін.

Документи, зібрані вченим

Брошура Карандашова [Н.] «Диабаз и базальт» (1932).

Статті: «Обогатим шлаки глиноземом» (1931); Вавилова С. І. «Тридцать лет советской науки» (1947); «Підсумки науково-дослідної роботи Академії наук УРСР за 1949 рік» (1949); Кушніра П. Н. «О применении магnezіальных шлаков» (1941).

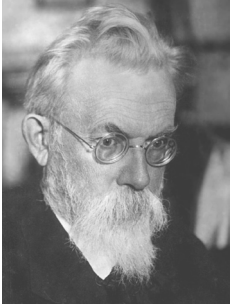
Інші документи: стандарти та проекти стандартів (1925–1926); бюлетені Центрального інституту інформації Народного комісаріату чорної металургії СРСР (1944–1945); документи, пов'язані з діяльністю академіка Луговцова М. В. (1948–1952); документи про діяльність студентських наукових гуртків КПІ (1955).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Стрельська Л. І. Видатний вчений-металург, один з піонерів вітчизняного нікелевого виробництва В. Ю. Васильєв // Історія української науки на межі тисячоліть : зб. наук. праць. – Київ, 2003. – С. 165–169; Большаков В. І. Васильєв Василь Юхимович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 4 : В–Вог. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 122.

С. В. Старовойт

Вернадський Володимир Іванович

(12.03.1863 – 06.01.1945).

Природодослідник, геохімік, філософ.

Академік (1918).

Фонд № 34, 1 опис, 23 од. зб. за 1911–2014 рр.

Народився 12 березня 1863 р. у м. Санкт-Петербург (нині – РФ). Закінчив фізико-математичний факультет Санкт-Петербурзького університету (1885). Навчався в Італії, Німеччині та Франції (1888–1890). Зберігач Мінералогічного кабінету Санкт-Петербурзького університету (1885–1890). Приват-доцент (1890–1898), завідувач Мінералогічного кабінету (з 1892), професор мінералогії та кристалографії (1898–1911), помічник ректора (з 1905) Московського університету. Завідувач Мінералогічного відділення Геологічного музею (1906–1914), директор Геологічного та Мінералогічного музею (1914–1918) Петербурзької академії наук. Організатор і голова комісії з вивчення природничих продуктивних сил Росії (1915–1918, 1921–1930) і України (з 1918). Один із засновників і перший президент Української академії наук (1918–1921) та голова Тимчасового комітету для заснування Національної бібліотеки Української Держави в Києві (1918). Ректор і професор Таврійського університету (1920–1921). Завідувач Метеоритного відділу Мінералогічного музею АН СРСР (1921–1939). Організатор і директор Державного радієвого інституту (1922–1939). Директор Біогеохімічної лабораторії АН СРСР (1928–1939). У 1922–1926 рр. перебував у науковому відрядженні в Чехословаччині та Франції, зокрема, читав лекції з геохімії у Сорбонні (1922–1924). Протягом 1927–1935 рр. читав лекції у наукових центрах Англії, Нідерландів, Німеччини, Франції, Чехословаччини, Швеції та інших країн. Ініціатор створення при АН СРСР та керівник: Комісії з вивчення важкої води (1934), Міжнародної комісії з визначення віку порід радіоактивним методом (1937), Метеоритного комітету і Комісії з ізотопів (1939), Комісії з проблем урану (1940) та ін.

Член-кореспондент Британської асоціації наук (1889). Академік Петербурзької академії наук (1908, з 1925 р. – АН СРСР). Член Югославської (1926), Чехословацької (1926), Паризької (1928) академії наук.

Наукові дослідження присвячено питанням мінералогії, кристалографії, історії та філософії природознавства, а також геохімії, біогеохімії, радіогеології, гідрогеології, засновником яких був вчений. Досліджував хімічний склад земної кори, атмосфери, гідросфери, міграції хімічних елементів у земній корі, роль і значення радіоактивних елементів в її еволюції. Розробив теорію про провідну роль живих істот у геохімічних процесах та еволюційну теорію походження мінералів, вчення про біосферу та її

еволюцію в ноосферу – нову, вищу стадію біосфери, пов'язану з виникненням і розвитком у ній людства, котре починає здійснювати визначальний вплив на хід процесів у охопленій його діяльністю сфері Землі. Автор понад 700 опублікованих праць. Створив наукову школу геохіміків.

Лауреат Державної премії СРСР (1943).

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1943).

Помер 6 січня 1945 р. Похований у м. Москва на Новодівочому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України засновано премію імені В. І. Вернадського за видатні наукові роботи в галузі геології, геофізики і гідрофізики, яка присуджувалася протягом 1973–2007 рр. та золоту медаль імені В. І. Вернадського (2003).

Наукові праці

Вибрані праці Вернадського В. І. за 1901–1942 рр., опубліковані у 1969 р.: «До теорії силікатів»; «Про каолінове ядро алюмосилікатів та їх значення в земній корі»; «Задачі мінералогії в нашій країні (1917–1927)»; «Про задачі синтезу в області алюмосилікатів»; «Геохімія»; «Хімічні елементи. Їх класифікація та форми їх знаходження в земній корі»; «Парагенезис хімічних елементів у земній корі»; «Хімічні елементи та механізм земної кори»; «Про розсіяння хімічних елементів»; «Геохімія марганцю у зв'язку з вченням про корисні копалини»; «Біогеохімія»; «Про нові завдання в хімії життя»; «Еволюція видів і жива речовина»; «Про умови появи життя на землі»; «Гідрохімія»; «Про класифікацію та хімічний склад природних вод»; «Водна рівновага земної кори та хімічні елементи»; «Геохімія ґрунтів»; «Про геохімічний аналіз ґрунтів»; «Біохімічна роль алюмінію та кремнію у ґрунтах»; «Геологія та радіогеологія»; «Про значення радіогеології для сучасної геології»; «Про геологічні оболонки Землі як планети»; «Метеоритика»; «Кілька міркувань про проблеми метеоритики» та ін.

Робочі матеріали з історії Петербурзької та Української академії наук (1919).

Біографічні документи

Посвідчення особи (1918); «Из воспоминаний» (1943); основні дати життя та діяльності Вернадського В. І. (б/д).

Документи про вченого

Перспект книги Гаврилова Є. «В. И. Вернадский и его научная школа» (1963).

Статті: Вассоевича М. Б. «Живое вещество и происхождение нефти», Дерпгольца В. Ф. «Водная оболочка Земли и значение в ее составе хлора (К 100-летию со дня рождения В. И. Вернадского)», Єрмолаєва М. М. «Геохимия ландшафтной оболочки Земли в свете идей В. И. Вернадского», Лебедєва В. І. «В. И. Вернадский и проблема геознергетики» (1963); Голубця М. А. «Аксіоми академіка В. Вернадського – путівник у ХХІ століття (очима еколога)», Онищенко О. С., Дубровіної Л. А. «В. І. Вернадський – засновник Національної бібліотеки Української Держави» (2013); Листопада О. «У ноосфері не може бути війни» (2014) та ін.

Доповіді: Асаула А. М. «Человеку необходим выход за грань обыденного!», Вергунова В. А. «Державотворча діяльність академіка В. І. Вернадського із запровадження сільськогосподарської дослідної справи в Україні як галузі знань та організації», Жука В. М. «Мировоззренческий подход решения глобальных и локальных социально-экономических кризисов (в контексте 150-летия от дня рождения В. И. Вернадского)», Онищенко О. С., Дубровіної Л. А. «Концепція національного та світового в ідеях організації науки та освіти в Україні В. І. Вернадського», Яцука І. П. «Місце і роль ґрунтів у концепції функціонування ноосфери за В. І. Вернадським» (2013) та ін.

Інтерв'ю академіка РАН Галімова Е. М. «Ноосфера Вернадського – это нравственный подход», записане Лебедєвим В. В. (2014).

Документи про вшанування пам'яті Вернадського В. І.: запрошення на урочисте засідання з нагоди 100-ліття від дня народження Вернадського В. І. (1963); програми, запрошення, оголошення про відзначення ювілею Вернадського В. І. та марка із зображенням вченого (2012–2013); статті та доповіді різних вчених, приурочені до 145- і 150-річчя від дня народження Вернадського В. І., опубліковані в журналах «Ноосфера» (2008–2013), «Вестник Библиотечной Ассамблеи Евразии» (2013) та матеріалах Всеукраїнської конференції «Історія освіти, науки і техніки в Україні» (2013).

Листування Вернадського В. І.

Адресати: [Багалій Д. І.] (3, 1915–1926); Кримський А. Ю. (18, 1918–1927); Підплічко І. Г. (1, 1939) та ін.

Фотодокументи

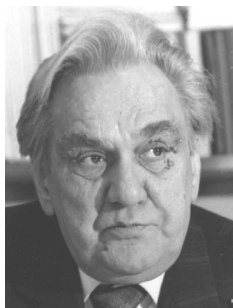
Фотопортрети Вернадського В. І. (3, 1911–1924); у колі вчених (1, б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ІР НБУВ (ф. І, 90 од. зб., частина родового архіву Вернадських; ф. Х та ХХХХІ, окремі документи); ЦДАМЛІМ України (окремі документи в різних фондах); Архів РАН (ф. 518, 4741 од. зб.; ф. Р-ІХ, Р-ХІІІ, 411, 543, 690, окремі документи); Полтавський краєзнавчий музей (800 од. зб., фонд академіка Вернадського В. І.); Columbia University Libraries (Bakhmeteff Archive. Ms. Coll. Vernadsky. Box 12; G. Vernadsky Collection, Box 85, F. 1922-2).

Лит.: Личков Б. Л. Владимир Иванович Вернадский (1863–1945). – Москва : Изд-во Моск. о-ва испытателей природы, 1948. – 103 с.; Мочалов И. И. Владимир Иванович Вернадский (1863–1945). – Москва : Наука, 1982. – 487 с.; Сытник К. М., Стойко С. М., Апанович Е. М. В. И. Вернадский: Жизнь и деятельность на Украине. – Киев : Наукова думка, 1988. – 366 с.; Даниленко В. Володимир Вернадський: віхи життя і творчості. – Київ; Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – 298 с.

Л. В. Шупко, А. І. Шаповал

Веркін Борис Ієремійович (08.08.1919 – 12.06.1990).

Фізик.

Академік (1972).

Фонд № 282, 1 опис, 27 од. зб. за 1950–1992 рр.

Народився 8 серпня 1919 р. у м. Харків. Закінчив фізико-математичний факультет ХДУ (1940). Інженер магнітної лабораторії Харківського електромеханічного заводу (1940–1941). Водночас – аспірант криогенної лабораторії Українського фізико-технічного інституту (1940–1941). Під час Другої світової війни – науковий співробітник фізико-хімічної лабораторії військово-інженерного складу (1941–1942), у лавах Червоної армії (1942–1946). Молодший, старший науковий співробітник Фізико-технічного інституту АН УРСР (1946–1960). Директор (1960–1988), почесний директор (з 1988) ФТІНТ АН УРСР. Водночас – викладач експериментальної фізики у ХДУ, Харківському політехнічному інституті, Харківському інституті радіоелектроніки (1953–1976).

Наукові дослідження у галузі фізики й техніки низьких температур, електронних властивостей металів, надпровідності, низькотемпературного матеріалознавства, кріогенної медицини та біології, фізики кріогенних рідин, надпровідникових магнітних систем і приладів. Розробив метод тунельної спектроскопії, розв'язав проблему моделювання поведінки рідини в невагомості. Автор понад 400 наукових праць. Засновник харківської наукової школи фізиків-кріогенників.

Лауреат Державних премій УРСР (1973) та СРСР (1978).

Нагороджений орденами Леніна (1971), «Знак Пошани» (1976), Жовтневої революції (1981), Вітчизняної війни I ступеня (1985), Трудового Червоного Прапора (1985) та золотою медаллю Я. Єсеніуса Словацької АН (1979).

Помер 12 червня 1990 р. у м. Харків.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я Б. І. Веркіна присвоєно ФТІНТ НАН України (1992). Також НАН України засновано премію імені Б. І. Веркіна за видатні роботи в галузі фізики і техніки низьких температур (1997).

Наукові праці

Брошури: «Экспериментальные униполярные двигатели со сверхпроводящей системой возбуждения» (1975, 1977, співавтори – Жучков М. І., Медведєв Є. М. та ін.); «Исследования первой критической плотности теплового потока при кипении криогенных жидкостей в поле центробежных сил» (1976, співавтори – Кириченко Ю. А., Козлов С. М. та ін.).

Біографічні документи

Документи про захист дисертації на ступінь кандидата наук (1950); вітальна кореспонденція (1971–1989); статті про вченого у періодичній пресі (1985, 1989); уривок сценарію телевізійної передачі «Академик Академии наук УССР Б. И. Веркин» (б/д).

Документи з діяльності

Документи про участь вченого у створенні ФТІНТ АН УРСР (1959–1960).

Фотодокументи

Веркін Б. І. з президентами АН УРСР Патоном Б. Є. та АН СРСР Келдишем М. В., іншими вченими у ФТІНТ АН УРСР (1, 1964); з колегами (1, 1964); фотопортрет Веркіна Б. І. (1, [1967]); з академіком АН СРСР Капіцею П. А. (1, 1967); серед учасників Всесоюзної наради з фізики низьких температур у м. Харків (1, 1967); серед учасників Міжнародної конференції «Низькі температури» у Фінляндії (1, 1975); з членами делегації із США біля будинку ФТІНТ АН УРСР (1, 1977); серед колег на Всесоюзній нараді з фізики низьких температур у м. Донецьк (1, 1983); вчений у робочому кабінеті (2, [1983–1989]); з президентами АН УРСР Патоном Б. Є. та АН СРСР Александровим А. П. (1, 1984); з вдовою та сином Шубникова Л. В., українського вченого-фізика в галузі низьких температур – Трапезниковою О. М. та Шубниковим М. Л. серед співробітників ФТІНТ АН УРСР (2, 1986) та ін.

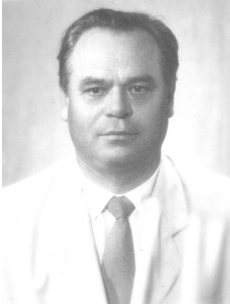
Документи, зібрані вченим

Документи про розвиток енергетичного господарства м. Якутськ і Якутської АРСР (1978); фотознімки авторефрижераторів НАСТ-1, НАСТ-4М, Крію Алк-2 (3, 1980–1987).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ФТІНТ НАН України (особова справа).

Лит.: Борис Иеремиевич Веркин. – Киев : Наукова думка, 1989. – 80 с.; Храмов Ю. О. Веркин Борис Иеремійович // Енциклопедія історії України. Т. 1 : А–В. – Київ : Наукова думка,

Власюк Петро Антипович

(03.02.1905 – 18.03.1980).

Фізіолог рослин, агрохімік і ґрунтознавець.

Академік (1948).

Фонд № 63, 3 описи, 363 од. зб. за 1917–1980 рр.

Народився 3 лютого 1905 р. у с. Чемериське (нині – Звенигородський р-н, Черкаська обл.). Закінчив Уманський (1926) і Ленінградський (1930) сільськогосподарські інститути. Асистент та доцент (1928–1931), професор кафедри агрохімії і ґрунтознавства (1931–1941, 1944–1947) Уманського сільськогосподарського інституту. Професор (1947–1956), завідувач кафедри ґрунтознавства (1947–1956) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Завідувач кафедри агрохімії (1956–1980) УАСГН. Одночасно – завідувач лабораторії агрохімії Всесоюзного НДІ цукрової промисловості (1931–1941) та завідувач відділу живлення рослин і агрохімії (1939–1946) Інституту ботаніки АН УРСР. Завідувач лабораторії живлення рослин (1946–1950), заступник директора (1946–1952), директор (1952–1973) та завідувач відділу мікроелементів (1955–1980) Інституту фізіології рослин і агрохімії АН УРСР.

Голова Відділення сільськогосподарських наук АН УРСР (1948–1956). Президент УАСГН (1956–1962). Президент Південного відділення ВАСГНІЛ (1956–1962).

Член Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва (з 1947), Науково-технічного товариства (з 1950), Всесоюзного ботанічного товариства (з 1957), Всесоюзного товариства ґрунтознавців (з 1958), Всесоюзного біохімічного товариства (з 1965), Українського товариства охорони природи та сприяння розвитку природних багатств (з 1967), Всесоюзного товариства винахідників та раціоналізаторів (з 1975).

Наукові дослідження в галузі агрохімії, фізіології рослин і ґрунтознавства. Уперше розробив органо-мінеральну систему удобрення рослин, яка сприяла значній економії добрив і підвищенню продуктивності рослинництва в Україні. Провів дослідження зі збагачення органічних добрив мікроелементами і запропонував на їх базі ефективні способи виготовлення біологічно збагачених компостів. Створив новий метод оцінки життєздатності рослин у зимовий період. Автор понад 1000 наукових і науково-популярних праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1956).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1944), Леніна (1954, 1956), Трудового Червоного Прапора (1965), іншими державними нагородами.

Помер 18 березня 1980 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Свекловодство» (1943); «Агропроизводственная характеристика районов свеклосеяния УССР» (1943); «Биохимия растений» (1955).

Статті: «Фізіологічне значення мікроелемента марганцю» (1942); «Размещение посевов и мероприятия по повышению урожая сахарной свеклы в Башкирии» (1942); «Співвідношення елементів живлення зовнішнього середовища для підвищення урожаю сільськогосподарських рослин» (1946); «Влияние ионизирующих излучений радиоактивных изотопов на растения» (1955); «Содержание микроэлементов в почвах под древесной растительностью» (1956); «Агрономическое картирование в целях правильного использования микроудобрений» (1962); «Вплив умов живлення на ріст, перезимівлю та урожай зерна озимої пшениці» (1965); «Хімічні засоби підвищення якості сільськогосподарської продукції» (1967); «Влияние лития на содержание и состав органических кислот в растениях семейства пасленовых» (1972, співавтор – Охріменко М. Ф.); «Особенности микроэлементов марганца, цинка, молибдена, бора и лития в обмене веществ и продуктивности растений» (1977); «О повторном использовании кальция растениями люпина» (б/д, співавтор – Гродзінський А. М.) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Основные мероприятия для получения высоких урожаев» (1938); «Использование высокозольных бурых углей» (1948); «Улучшение условий питания растений марганцевых удобрений» (1956); «Использование метода радиоактивных изотопов для изучения условий питания и действия ядерных излучений на растения» (1956); «Содержание микроэлементов в почвенных разновидностях Украинской и Молдавской ССР» (1958); «Физиологические функции микроэлементов и их топография в живых организмах» (1964) та ін.

Лекції: «Основные агрохимические приемы для получения высоких и устойчивых урожаев в колхозах и совхозах Башкирии и как использовать достижения передовиков – участников Всесоюзной сельскохозяйственной выставки» (1942); «Великий преобразователь природы И. В. Мичурин. (К 100-летию со дня рождения)» (1965) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографії Лашкевича Г. І. «Применение микроудобрений на торфяных почвах» (1953), Лагутіної М. А. «Буряк, його біологія і вирощування» (1958), Дмитренка П. О. «Агрохимические исследования Д. Н. Прянишникова и их развитие на Украине» (1968), Гродзінського А. М. «Основи хімічної взаємодії рослин» (1975); на брошуру Канівця І. І. «Пути повышения эффективности органоминеральных удобрений в Молдавии» [1976]; на статтю Крупського М. К., Александрової Г. М., Головіної Л. П. та ін. «Мікроелементи в чорноземах Лісостепу УРСР» (1977); на дисертаційні дослідження Андрієнка [А.] С., Базилевської Н. П., Бершової О. І., Блажевського В. К., Висовецького Т. Я., Возної Г. П., Гаврилової Л. В., Гродзінського Д. М., Ильчишиної Н. Г., Калініна Ф. Л., Клименка В. Г., Лаврентовича Д. І., Любинського М. А., Хижняка П. [А.] та ін. (1941–1976).

Науково-популярні праці: «Основоположник агрономічної хімії Юстус Лібіх» (1946); «Збереження вологи – основне завдання на весняній сівбі» (1948); «Значення хімії у сільському господарстві» (1958); «Физиологию, биохимию растений и агрохимию на службу народу» (1963); «Чи знаєте ви, над чим працюють фізіологи і біохіміки рослин України?» (1968) та ін.

Біографічні документи

Свідоцтва та довідки про отримання освіти (1917–1935); довідки про роботу в різних установах (1924–1945); характеристики (1927–1965); перепустки та посвідчення (1930–1975); документи про присвоєння вченого звання професора (1931–1937); автобіографії (1935–1970); почесні грамоти (1935–1976); запрошення на різні наукові та культурні заходи (1936–1979); витяги з наказу ВАК СРСР про присудження наукових ступенів кандидата та доктора сільськогосподарських наук (1937, 1946); документи про обрання до складу академіків АН УРСР (1938–1948); особові листки

з обліку кадрів (1943–1962); вітальна кореспонденція з нагоди нагородження (1944–1958); документи про висунення на здобуття Державної премії СРСР (1946–1949); вітальні адреси до ювілеїв вченого (1955–1980); спогади вченого про роботу під час Другої світової війни в Уфі (1965) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про роботу в Уманському сільськогосподарському інституті (1927–1947); документи про педагогічну діяльність в УАСГН (1956–1978); нотатки про засідання державної комісії з сортовипробування цукрового буряка (1947–1948); документи про діяльність на посаді Голови Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР (1948–1956); документи про роботу на посаді директора Інституту фізіології рослин і агрохімії АН УРСР (1948–1973); доповідь про роботу комплексної експедиції в Димерському районі у 1953–1955 рр. (1955); листування та договори з видавництвами про публікацію праць вченого (1955–1975); документи про діяльність на посаді президента Південного відділення ВАСГНІЛ (1956–1961); листування з різних питань діяльності вченого (1956–1968); документи про участь у роботі конференцій, нарад (1956–1974); індивідуальні плани та звіти про роботу як академіка АН УРСР (1956–1979); документи про участь у III Всесвітньому конгресі з добрив в Гейдельберзі (ФРН) (1957); виступ на всесоюзній нараді фахівців з сільського господарства «О состоянии, перспективе производства и применения удобрения на Украине» (1960); документи про участь у Міжнародному конгресі ґрунтознавців у Медісоні (США) (1960–1961); документи про роботу на посаді завідувача відділу мікроелементів Інституту фізіології рослин (1967–1978); аналітична записка «Основні напрями наукових досліджень по найважливіших проблемах фізіології і біохімії рослин на 1973–1990 рр.» (1972) та ін.

Листування Власюка П. А.

Адресати: Задерій І. І. (1, 1957); Кальченко Н. Т. (3, 1956); Пустовойт І. А. (1, 1948); Рабинович В. М. (1, 1957); Хрущов М. С. (2, 1955) та ін.

Кореспонденти: Астаф'єв А. А. (1, 1966); Богачук Г. К. (1, 1948); Вялов О. С. (1, 1955); Главинич Д. (1, 1956); Давидеску Д. (31, 1956–1959); Демченко П. К. (1, 1957); Канівець І. І. (1, 1960); Кияк Г. С. (6, 1974–1979); Короткевич П. Г. (1, 1975); Курсанов А. Л. (1, 1975); Мавроді З. М. (1, 1942); Ноллендорф А. (1, 1975); Проценко Д. Ф. (1, 1956); Ремесло В. М. (1, 1974); Рубін С. С. (4, 1975–1979); Серенсен С. В. (1, 1955); Хамідуллін Г. З. (1, 1957) та ін.

Фотодокументи

Власюк П. А. серед викладачів Уманського сільськогосподарського інституту (1, 1930); на курорті «Трускавець» (1, 1958); на засіданні бюро Секції агрохімії ВАСГНІЛ (1, [1950-ті]); під час роботи в лабораторії (1, [1950-ті]); фотопортрети Власюка П. А. (3, б/д).

Фотоальбоми з добіркою фотознімків Власюка П. А. в молоді роки, на різних наукових заходах та на відпочинку, під час святкування 60-річчя від дня народження (126, 1924–1965).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Власюка П. А.: Душечкіна О. І. на статтю «Марганцевые удобрения» (1937) та дисертацію «Мікроелемент марганець в живленні сільськогосподарських рослин» (1942); Денисьєвського В. С. на монографію «Досягнення і невідкладні завдання агробіологічної науки» (1954); Любинського М. А. на статтю Власюка П. А. та Поруцького Г. В. «Фітогормони і життєвість рослинного організму (до підсумків дискусії)» (1955); Кияка Г. С. та Любинського М. А. на

монографію «Биологические элементы и их значение в жизнедеятельности растений» (1966); Слухая С. І. на статтю «Особливості застосування мікроелементів у сільському господарстві» (1977) та ін.

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Надеждіна А. М. «Удобрение под сахарную свеклу в севообороте» (1929); Вемчикова [А. І.] «О биотическом принципе применения лекарственных средств в медицине» (1961); Макеева О. В. «Биогеохимия и агрохимия микроэлементов на Дальнем Востоке и в Сибири» (1966); Школьника М. Я. «Физиологическая роль цинка у растений» (1967); Короткевича П. Г. «К вопросу использования водохранных очистных свойств тростника обыкновенного» (1976) та ін.

Автореферат дисертації Репетуна С. [І.] «Влияние микроудобрений и их сочетание на урожай и качество картофеля» (1965).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Інститут фізіології рослин і генетики НАН України (особова справа).

Літ.: Власюк Петро Антипович // Вісник АН УРСР. – 1980. – № 5. – С. 111; Поруцький Г. В. К 80-літтю со дня рождення академіка ВАСХНИЛ і АН УРСР Петра Антиповича Власюка // Вестник сельскохозяйственной науки. – 1985. – № 7. – С. 109–110; Ткачук К. С. Власюк Петро Антипович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 4 : В–Вог. – Київ : Поліграфкнига, 2003. – С. 667; Лазоренко Ю. І. Життєвий і творчий шлях академіка П. А. Власюка (1905–1980 рр.) // Історія науки і біографістика : електронне наукове фахове видання – міжвідомчий тематичний збірник. – 2009. – № 3. – Режим доступу: <http://inb.dnsgb.com.ua/2009-3/09lazorenko.pdf>. – Назва з екрану.

С. В. Старовойт

Воблий Костянтин Григорович

(27.05.1876 – 12.09.1947).

Учений у галузі економічної географії.

Академік (1919).

Фонд № 64, 1 опис, 3 од. зб. за 1941–1968 рр.

Народився 27 травня 1876 р. у м. Царичанка (нині – смт Царичанка, Дніпропетровська обл.). Навчався у Київській духовній академії (1896–1900), Юр'євському (1900–1901) та Варшавському (1901–1904) університетах. Приват-доцент (1906–1909) та ординарний професор кафедри статистики (1909–1920) Університету св. Володимира у Києві. Один з ініціаторів утворення Київського комерційного інституту, де працював професором (1907–1910, 1912–1917), деканом економічного відділу (1910–1912), директором (1917–1919). Одночасно читав лекції на Київських вищих жіночих курсах. Голова Кафедри економії торгу і промисловості УАН (з 1919), директор Інституту для виучування економічної кон'юнктури та народного господарства України (з 1923). Віце-президент ВУАН (1928–1930). Завідувач відділу (1939–1942), директор (1942–1947) Інституту економіки АН УРСР. Водночас – завідувач кафедри економічної географії (1933–1941, 1944–1947) КДУ ім. Т. Г. Шевченка.

Наукові дослідження присвячено проблемам розвитку і розміщення продуктивних сил України, створенню нових галузей промисловості та комплексному розвитку

районів. Розробив наукову схему економічного районування України. Вивчав проблеми буряково-цукрової промисловості, комплексного освоєння Великого Дніпра, внутрішньої і зовнішньої торгівлі, історію народного господарства, економічну статистику, демографію, економіку страхової справи. Організатор української економіко-географічної школи.

Заслужений діяч науки УРСР (1944).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1944) та Леніна (1946).

Помер 12 вересня 1947 р. Похований у м. Київ на Лук'янівському кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Організація роботи наукового працівника. (Методика і техніка)» (1946).

Нарис «Чехословакия и ее борьба с германскими захватчиками» (1951).

Документи про вченого

Рецензія Корецького Л. М. на рукопис видання «Костянтин Григорович Воблий (1876–1947). Біобібліографічний покажчик» (1966); брошура «Костянтин Григорович Воблий (1876–1947). Біобібліографічний покажчик» (1968).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ІР НБУВ (ф. 38, 795 од. зб.; ф. І, окремі документи).

Лит.: Костянтин Григорович Воблий. – Київ : Наукова думка, 1968. – 78 с.; Історія Академії наук України. 1918–1923 : документи і матеріали. – Київ : Наукова думка, 1993. – С. 507; Щербань Т. К. К. Г. Воблий : До 120-річчя від дня народження // Економіка України. – 1996. – № 4. – С. 76–81; Лисоченко І. Д. Воблий Костянтин Григорович // Особові архівні фонди Інституту рукопису : путівник. – Київ, 2002. – С. 81–85; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Незабутні постаті. – Київ : Світ Успіху, 2005. – С. 64; Пістун М. Д. Костянтин Григорович Воблий – видатний український економіко-географ. – Київ, 2006. – 35 с.

С. В. Старовойт

Волков Дмитро Васильович (03.07.1925 – 05.01.1996).

Фізик-теоретик.

Академік (1988).

Фонд № 278, 1 опис, 61 од. зб. за 1946–1996 рр.

Народився 3 липня 1925 р. у м. Ленінград (нині – м. Санкт-Петербург, РФ). Учасник Другої світової війни (1943–1945). Навчався на фізичному факультеті Ленінградського державного університету (1947–1951) та фізико-математичному факультеті ХДУ (1951–1952). Молодший, старший науковий співробітник (1956–1967), завідувач лабораторії теоретично-групових методів у теорії елементарних частинок і квантового поля (1967–1996) ХФТІ АН УРСР. Співробітник Європейського центру ядерних досліджень у Женеві (1958, 1961–1962, 1965, 1976–1977) та Інституту теоретичної фізики ім. Нільса Бора у Копенгагені (1963).

Наукові дослідження присвячено фундаментальним проблемам квантової теорії поля, теорії полюсів Редже, теорії вищих симетрій і проблемі спонтанних вакуумних

переходів у дуальних моделях. Розробник нової схеми квантування полів. Відкрив разом із Грибовим В. М. явище «змови полюсів» Редже. Запровадив поняття колінеарних підгруп симетрії. Розробив теорію супергравітації. Автор понад 150 наукових праць. Засновник наукової школи з теорії елементарних частинок.

Заслужений діяч науки УРСР (1982). Лауреат Міжнародної премії імені Вальтера Тіппінга (1997), Державної премії України (2009).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1976), Вітчизняної війни II ступеня (1985), іншими державними нагородами.

Помер 5 січня 1996 р. у м. Харків.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України засновано премію імені Д. В. Волкова за видатні роботи у галузі теорії ядра та фізики високих енергій (2009).

Наукові праці

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук «Некоторые вопросы теории элементарных частиц» (1967).

Брошури: «Лекции теоретической школы физики высоких энергий» (1964–1965, співавтори – Інопін Є. В., Рекало М. П., Фомін П. І.); «Vacuum transitions in dual models I. Integral representation method» (1976, співавтори – Желтухін О. О., Пашнев [А.] І.); «О суперсимметричных обобщениях действия релятивистских “безмассовых частиц”» (1988, співавтор – Желтухін О. О.); «(Anti) Communitis spinors and supersymmetris dynamics of semions» (1992, співавтор – Сорокін Д. П.).

Статті: «О минимальном взаимодействии мезонов» (1967, співавтори – Желтухін О. О., Ткач В. І.); «Калибровочные поля для группы симметрии со спинорными параметрами» (1972, співавтор – Сорокін В. О.); «Спонтанные вакуумные переходы в дуальных моделях» (1974, співавтори – Желтухін О. О., Пашнев [А.] І.); «Gauge fields on superspaces with different holonomy groups» (1975, співавтори – Акулов В. П., Сорока В. [А.]); «О спонтанной компактификации подпространства при взаимодействии полей Эйнштейна с калибровочными полями» (1980, співавтор – Ткач В. І.); «Пространство–время, физические поля и квантовая статистика» (1982); «Спонтанная компактификация в симметрические пространства с непростой группой голономии» (1984, співавтори – Сорокін Д. П., Ткач В. І.); «Структура $N=3,1$ суперсимметричных вакуумов в $d=11$ супергравитации» (1986, співавтори – Сорокін Д. П., Ткач В. І.); «Twistors and Supersymmetry» (1993).

Відгуки та рецензії: на цикли робіт Нестеренка В. В. «Релятивистская струна и нелинейные полевые модели» [не раніше 1988] та Боголюбова М. М. і Ширкова Д. В. «Метод ренормализационной группы в теории поля», представлених на здобуття Державної премії СРСР (б/д); на винахід Добрунова Д. І. «Явление существования бесфрикционно вращающихся магнитных монополей» (1990).

Біографічні документи

Диплом про закінчення ХДУ (1952); почесні грамоти (1958–1975); автобіографія, анкети (1968–1987); рішення про затвердження членом редакційної колегії журналу «Ядерна фізика» (1968); диплом доктора фізико-математичних наук (1968); свідоцтво про занесення до Книги трудової слави ХФТІ АН УРСР (1970); вітальні адреси з нагоди 50-, 60-річчя від дня народження (1975–1995); посвідчення члена-кореспондента АН УРСР (1976); документи про висунення на здобуття премії імені Л. Д. Ландау АН СРСР (1979); Указ Президії ВР УРСР про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1982); диплом лауреата премії ХФТІ АН УРСР за кращу роботу в галузі фундаментальних досліджень (1983); документи про висунення

до складу академіків АН УРСР (1985); некрологи (1996); повідомлення про присвоєння премії імені Вальтера Тіррінга (1997) та ін.

Документи з діяльності

Документи про співпрацю з Європейським центром ядерних досліджень (CERN) (1963–1993); документи про участь у Міжнародній конференції з історії оригінальних ідей і фундаментальних відкриттів у фізиці елементарних частинок (1994); довідка про розподіл обов'язків між членами бюро Відділення фізики і астрономії АН УРСР (б/д).

Листування Волкова Д. В.

Кореспонденти: Дістефано Р. (Distefano R.) (2, 1987); Нгуен Ван Ньєу (1, 1974); Ньюмен Г. Б. (Newman H. B.) (2, 1974–1994); Огієвецький В. (1, б/д); Пессел Л. (Passell L.) (1, 1963); Салам А. (Salam A.) (1, 1977); Філліпс Р. (Phillips R. J. N.) (1, 1963); Франклін У. (Franklin W. R.) (1, 1974); Фрідман Д. З. (Freedman D. Z.) (1, 1974).

Фотодокументи

Фотопортрети Волкова Д. В. (3, 1946–[1990]); вчений серед колег (6, 1947–1991); з друзями – Алексінім В. Ф. та Шишкінім Л. (1, [1954–1955]); з колегами у США (2, 1960), під час захисту докторської дисертації (1, 1967); із учнем – Ткачем В. І. на суботнику (1, [1970–1971]); під час теоретичного семінару в ХФТІ АН УРСР з Бакаєм О. С., Болдишевим В. Ф., Ахієзером О. І., Рекалом М. П., Пелетмінським С. В., Желтухінім О. О., Ахієзером І. О. (1, [1970-ті]); з учасниками Міжнародної конференції з фізики високих енергій та з фізики елементарних частинок у м. Харків (2, 1985); в бібліотеці ХФТІ АН УРСР (1, [1980-ті]); з Ахієзером О. І. (1, [1980-ті]); із співробітниками однієї з лабораторій ХФТІ АН УРСР (1, [1990]); серед ветеранів Другої світової війни (1, [1991]); з учасниками Міжнародної конференції у м. Дубна (4, б/д).

Документи про вченого

Статті: Балдіна А. М., Барбашова Б. М., Огієвецького В. І., Ширкова Д. В. «Романтика научного пошуку» (1985); «Дмитрий Васильевич Волков» (1985).

Відгуки Балдіна А. М. та Полубаринова І. В. на докторську дисертацію Волкова Д. В. «Некоторые вопросы теории элементарных частиц» (1967–1968).

Інші документи: довідка про наукову та науково-організаційну діяльність завідувача лабораторії ХФТІ АН УРСР Волкова Д. В., підготовлена директором ХФТІ АН УРСР Зеленським В. Ф. [1986].

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Алексіна В. Ф. «К кинетической теории поглощения низкочастотного звука и второго звука в диэлектриках» (1985); Ахієзера О. І. «Харьковская школа теоретической физики», «Recollections of Lev Davidovich Landau», «Воспоминания о Якове Ильиче Френкеле» та «Памяти Исаака Яковлевича Померанчука (к 80-летию со дня рождения)» (1985–1994); Волович І. В. «Baby Universes and the Dimensionality of Space-time» (1988) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Памяти Дмитрия Васильевича Волкова // Успехи физических наук. – 1996. – Т. 166, № 8. – С. 913–914; Дмитрий Васильевич Волков : к 75-летию (1925–1996). – Харків : ННЦ ХФТІ, 2000. – 60 с.; Храмов Ю. О. Волков Дмитро Васильович // Енциклопедія історії України. Т. 1 : А–В. – Київ : Наукова думка, 2003. – С. 613; Нурмагамбетов О. Ю., Пелетмінський С. В. Волков Дмитро Васильович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 5 : Вод–Гн. – Київ : Поліграфкнига, 2006. – С. 81.

Н. А. Наумова

Воронцов Данило Семенович

(24.12.1886 – 12.07.1965).

Фізіолог.

Академік (1957).

Фонд № 400, 1 опис, 96 од. зб. за 1912–1986 рр.

Народився 24 грудня 1886 р. у м. Пропойськ (нині – м. Славгород, Могильовська обл., Республіка Білорусь). Закінчив природниче відділення фізико-математичного факультету Санкт-Петербурзького університету (1912) та був залишений на кафедрі фізіології тварин для підготовки до професорського звання (1912–1916). Асистент Вищих жіночих (Бестужевських) курсів (1913–1916). Асистент (1916), приват-доцент (1917–1918), професор (1919) природничого відділення Новоросійського університету в м. Одеса. Директор сільськогосподарського технікуму у м. Черіков (1920–1922). Завідувач кафедр Смоленського державного університету (1922–1930), фізіології тварин Казанського державного університету та Казанського медичного інституту (1930–1935), Київського медичного інституту (1935–1941), Вінницького медичного інституту (1944). Професор кафедри фізіології людини та тварин КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1944–1956). Організатор і завідувач лабораторії електрофізіології Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР (1956–1965).

Почесний член Грузинського товариства фізіологів, біохіміків та фармакологів (1957), голова Українського фізіологічного товариства (1960–1965).

Наукові дослідження присвячено вивченню електрофізіології серця, скелетних м'язів, нервів, спинного та головного мозку, проблемам загальної фізіології клітини. Зробив вагомий внесок у мембранну теорію походження біоелектричних явищ. Автор понад 130 наукових праць. Засновник української школи електрофізіології та мембранології.

Помер 12 липня 1965 р. у м. Київ.

На знак вшанування пам'яті вченого у Інституті фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України засновано стипендію імені Д. С. Воронцова для молодих вчених, що виконують дослідження в галузі клітинної фізіології.

Наукові праці

Статті: «К вопросу о тормозящем влиянии блуждающего нерва на сердце» (1913); «Über die Einwirkung des konstanten Stroms auf den mit Wasser, Zuckerlösung, Alkali- und Erdalkalichloridlösungen behandelten Nerven» (1924); «Об активном торможении волны возбуждения индукционным током» (1927); «Über die Erregungsleitung im narkotisierten Nerven» (1931); «К анализу электрической реакции нерва» (1933); «Общая характеристика научного творчества И. П. Павлова» (1935); «К вопросу о механизме электрического раздражения» (1936); «О природе медленной части тока действия скелетной мышцы» (1945); «Токи действия спинного мозга лягушки» (1947); «О тормозящем действии катода» (1948); «О природе электрических потенциалов живых тканей» (1949); «О влиянии головного мозга на электрическую деятельность спинного мозга» (1952); «Про механізм синаптичної передачі нервових імпульсів» (1956); «О природе процесса торможения» (1956); «Про природу подразливості живих

утворень» (1958); «О состоянии нерва при его альтерации» (1958); «О влиянии изотонических растворов сахаров на физический электротон скелетной мышцы» (1966) та ін.

Біографічні документи

Витяги з протоколів Загальних зборів АН УРСР про обрання до складу членів-кореспондентів і академіків АН УРСР (1939, 1957); трудова книжка (1949–1965); особова справа (1956–1965); вітальні адреси з нагоди 70- і 75-річчя від дня народження вченого (1956, 1961); документи про обрання почесним членом Грузинського товариства фізіологів, біохіміків та фармакологів (1957); вітальна телеграма з нагоди обрання почесним членом Всесоюзного фізіологічного товариства ім. І. П. Павлова (1964) та ін.

Листування Воронцова Д. С.

Адресат Беріташвілі І. С. (1, 1957).

Кореспонденти: Беріташвілі І. С. (79, 1944–1960); Вутюков І. О. (1, 1962); Гуленко С. І. (1, 1944); Зав'ялов В. В. (1, 1957); Колосов М. Г. (8, 1958–1962); [Лазо] А. С. (1, б/д); Макар П. (Макар Р.) (1, 1960); Мігай С. І. (1, 1946); Моцний П. Є. (2, 1959–1961); Осипова С. І. (2, 1956); Решетников С. А. (2, 1962); Розенталь Й. С. (22, 1912–1962); Ройтбек О. І. (1, 1962); Сергієвський М. В. (1, 1962); Серков П. М. (1, 1962); Фольборт Г. В. (1, 1948); Фельдман О. Б. (1, 1961); Хаметов Б. Г. (1, 1950).

Фотодокументи

Фотопортрети Воронцова Д. С. (3, [1950-ті–1965]); з учнем під час надання консультації (1, [1950-ті–1965]); з членами-кореспондентами АН УРСР Серковим П. М., Костюком П. Г., Ковтуном С. Д. (1, [1950-ті–1965]).

Документи про вченого

Стаття «Переписка студентов с академиками» (1962); біографічні нариси про вченого, підготовлені співробітниками Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР [1965]; документи про наукові заходи, присвячені вшануванню пам'яті Воронцова Д. С. (1975, 1986).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Мілохіна [А. А.] «К вопросу о собственной рефлекторной дуге кишечника» (1954); Бабміндра В. П. «О морфологии синапсов в верхнем шейном ганглии человека и животных» (1957); Майорова В. [Н.] «О прижизненном наблюдении межнейронных связей и рецепторов в мочевом пузыре травяной лягушки» (1957); Стеценка М. Д. «Зіставлення електроенцефалограм до і після дії на мозок слабких імпульсних струмів і постійного струму» (1959); Колосова М. Г. «Микроскопические исследования по строению вегетативной нервной системы» (1960); Копилова [А.] Г. «Изменения физиологических характеристик головного мозга при действии наркотиков и стимуляторов» (1960); Сторожука В. М. «Потенціали різних рівнів моторної зони кори кішки при спокійному її стані» (1962); Фудель-Осипової С. І. «Актуальные вопросы физиологии костной ткани» (1966) та ін.

Документи, зібрані вченим

Статті: Бідермана В. «Beiträge zur allgemeinen Nerven- und Muskel-physiologie. Über das elektromotorische Verhalten des Muschelnerven bei galvanischer Reizung» ([1940-ві–1950-ті]), «Beiträge zur allgemeinen Nerven- und Muskel-physiologie. Über die Innervation der Krebscheere» [1947]; Колосова М. Г. «Wietere Beobachtungen am Nerensystem des Darmes» (1959); Швінка [Н. Е.] «К динамике рефрактерности нерва и нейромоторной единицы» (1962); Гріна Д. Д. «The hippocampus» [1964] та ін.

Автореферат дисертації Курелли Г. [А.] «Полиэлектrolитные свойства протоплазмы и природа потенциалов покоя» (1962).

Інші документи: резолюція Загальних зборів Відділення біологічних наук АН СРСР (1955); документи про проведення наукових досліджень, надіслані Воронцову Д. С. академіком АН СРСР Беріташвілі І. С. (б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Серков Ф. Н. Даниил Семенович Воронцов. – Киев : Наукова думка, 1986. – 127 с.; Серков П. М. Воронцов Данило Семенович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 5 : Вод–Гн. – Київ : Поліграфкнига, 2006. – С. 180; Трифонюк Р. О. Академік Д. С. Воронцов (1886–1965) – основоположник вітчизняної електрофізіології // Історичні записки : зб. наук. праць. – Луганськ, 2008. – № 20, ч 1. – С. 1–7; Клименко Л. О., Опанасенко С. Н. Воронцов – один із засновників мембранології в Україні // Вісник проблем біології і медицини – 2011. – Вип. 2. – С. 1.

М. О. Принь

Вялов Олег Степанович

(23.01.1904 – 01.06.1988).

Геолог, палеонтолог.

Академік (1948).

Фонд № 65, 1 опис, 75 од. зб. за 1908–1989 рр.

Народився 23 січня 1904 р. у м. Ташкент (нині – Республіка Узбекистан). Закінчив геологічний факультет Ленінградського державного університету (1928). Науковий співробітник Геологічного комітету в Ленінграді (1927–1933). Старший палеонтолог, старший геолог Всесоюзного науково-дослідного геологорозвідувального інституту (1933–1949). Водночас викладач Ленінградського державного університету й Ленінградського гірничого інституту. Завідувач кафедри історичної геології і палеонтології геологічного факультету ЛДУ ім. І. Франка (1945–1961). Завідувач відділу палеографії і тектоніки провінцій горючих копалин ІГГК АН УРСР (1949–1988). Протягом 1955–1956 рр. у складі Першої радянської антарктичної експедиції брав участь у дослідженні Антарктиди.

Організатор і член Львівського геологічного товариства (з 1946), засновник і голова Львівського відділення Всесоюзного палеонтологічного товариства (з 1951), фундатор і голова Українського палеонтологічного товариства (з 1977), член ради Українського географічного товариства (1964–1970). Член Всесоюзного мінералогічного товариства (1932), Географічного товариства СРСР (1933), Китайського (1936), Французького (1936), Угорського (1948), Польського (1961), Віденського (1961), Німецького (1964), Болгарського (1964), Грузинського (1964) та Індійського (1966) геологічних товариств.

Наукові дослідження у галузі тектоніки, палеонтології, стратиграфії, нафтової геології. Досліджував геологічну будову та історію геологічного розвитку Середньої і Центральної Азії, Криму, Кавказу, Камчатки, Карпат, Антарктиди. Заснував і розвинув новий напрям палеонтологічних досліджень – палеоіхнологію. Автор понад 550 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1981). Лауреат Державних премій СРСР (1947) та УРСР (1986), премії імені В. І. Вернадського АН УРСР (1979).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1948), Леніна (1954), Дружби народів (1984) та іншими державними нагородами.

Помер 1 червня 1988 р. Похований у м. Львів на Личаківському кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Палеогеновый флиш северного склона Карпат» (1961); «Следы жизнедеятельности организмов и их палеонтологическое значение» (1966).

Статті: «Возраст Даховской и Шибанинской гранитной интрузии на Северном Кавказе» (1929, співавтор – Никшич І. І.); «Возраст туфогенной свиты Кавказского флиша» (1934, співавтор – Вялова Р. І.); «Материалы по морфологии бассейна р. Б. Лиавы» (1935); «Свита Маркхотх (цементная) в Туапсинском районе» (1936); «Келловейская (Адыгейская) тектоническая фаза на Кавказе» (1936); «Краткий геологический очерк Устюрта» (1938); «Морские ежи палеогена Ферганы» (1939, співавтор – Мануйленко О.); «Сведения о некоторых землетрясениях на Камчатке» (1939); «Схема тектоники Урала» (1939, співавтор – Вялова Р. І.); «Граница мела и палеогена в Фергане» (1944); «Возраст карбулевых слоев Приаралья» (1945); «Палеография Юры Бухарской депрессии» (1945); «Про “накладені мульди” в Карпатах» (1952); «Перша знахідка древніх спор в Антарктиді» (1959); «Принципиальные вопросы тектоники запада Украины» (1983); «Колодцы и источники Устюрта» (б/д); «О копролитах из нижнемеловых отложений монгольского Алтая» (б/д, співавтор – Хозацький Л. І.).

Доповіді та тези доповідей: «Древнеэввинская терраса в окрестностях Туапсе» (1936, співавтор – Еберзін А. Г.); «Новые данные по стратиграфии третичных отложений Алтайского хребта» (1944); «Палеоген Бордобы (Заалайский хребет)» (1944); «О палеогене Наукатской котловины» (1945); «О некоторых устрицах залива Петра Великого» (1945); «Новые данные по стратиграфии палеогена Западной Туркмении» (1945, співавтор – Лупов М. П.); «О палеогеновых устрицах из Кашгара» (1948); «Новые данные по стратиграфии кайнозоя Украины и некоторых других территориях» (1982, співавтори – Гавуров С. П., Дабяган Н. В. та ін.) та ін.

Біографічні документи

Послужний список старшого ад'ютанта штабу Іркутського військового округу Генштабу підполковника Вялова С. Є. – батька Вялова О. С. (1908); вітальна кореспонденція з нагоди ювілеїв (1950–1984); документи про висунення праць вченого на здобуття Державної премії УРСР (1969, 1986); документи про представлення до почесного звання «Герой Соціалістичної Праці» (1983); документи про смерть Вялова О. С. (1988, 1989); документи про створення музею-квартири вченого (1988); сценарій передачі, присвяченої 85-річчю від дня народження та річниці смерті Вялова О. С. (1988) та ін.

Документи з діяльності

Індивідуальний звіт про роботу як академіка АН УРСР (1972); документи про участь у роботі Українського палеонтологічного товариства (1977–1986); листування щодо участі у VII Міжнародному конгресі з неогенової стратиграфії в Афінах (1978).

Листування Вялова О. С.

Адресати: Рождественський А. К. (1, 1968); Сочава А. В. (1, 1970); Тимофєєв П. П. (1, [1988]); Хозацький Л. І. (1, 1968).

Кореспонденти: Бажанов В. С. (1, 1968); Бурчак-Абрамович М. Й. (4, 1968–1969); Кожамкулова Б. С. (1, 1968); Рождественський А. К. (3, 1968); Хозацький Л. І. (1, 1968).

Фотодокументи

Вялов О. С. з колегами (21, 1952–1986); фотопортрети Вялова О. С. (6, 1965–[1987]); з рідними (3, [1977–1985]).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ЛНУ ім. І. Франка (особова справа); ІТГК НАН України (особова справа).

Лит.: Щербак М. П. Вялов Олег Степанович // Вісник АН УРСР. – 1979. – № 7. – С. 94–96; Палеонтологи України. – Київ : АН УРСР, Інститут геологічних наук, 1980. – С. 6; 80-річчя академіка АН УРСР О. С. Вялова // Вісник АН УРСР. – 1984. – № 1. – С. 109; Олег Степанович Вялов. – Київ : Наукова думка, 1991. – 98 с.

А. І. Шаповал

Галкін Олександр Олександрович

(04.07.1914 – 22.10.1982).

Фізик.

Академік (1965).

Фонд № 331, 1 опис, 18 од. зб. за 1939–2000 рр.

Народився 4 липня 1914 р. у м. Бердянськ. Закінчив ХДУ (1939). Старший лаборант (1937–1939), молодший науковий співробітник (1939–1941), старший науковий співробітник (1945–1960) Фізико-технічного інституту АН УРСР. Заступник директора ФТІНТ АН УРСР (1960–1965). Директор ДонФТІ АН УРСР (з 1965). Водночас – професор Донецького державного університету (з 1966).

Наукові дослідження присвячено проблемам фізики твердого тіла, радіоспектроскопії, надпровідності, фізики високих тисків. Засновник донецької наукової школи фізики високих тисків і спектроскопії твердих тіл.

Заслужений діяч науки УРСР (1978). Лауреат Державних премій УРСР (1971, 1982), премії імені К. Д. Синельникова АН УРСР (1975).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1971, 1974), іншими державними нагородами.

Помер 22 жовтня 1982 р. у м. Донецьк.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я О. О. Галкіна присвоєно ДонФТІ НАН України (1994).

Наукові праці

Боршура «Прессование металлов жидкостью» (1974, співавтор – Гетьманський О. П.).

Стаття «Творческие поиски» [1970-ті].

Біографічні документи

Диплом про закінчення ХДУ (1939); документи про нагородження державними нагородами (1945–1981); дипломи кандидата та доктора фізико-математичних наук (1947, 1955); атестати старшого наукового співробітника та професора (1950, 1956); дипломи члена-кореспондента та академіка АН УРСР (1961, 1965); дипломи лауреата Державної премії УРСР та премії імені К. Д. Синельникова АН УРСР (1971, 1975, 1982); свідоцтво учасника ВДНГ СРСР (1973); посвідчення про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1978); автобіографія та анкета (1979); характеристика (1980); некрологи [1982].

Фотодокументи

Фотопортрети Галкіна О. О. (3, [1970-ті]); Галкін О. О. у ДонФТІ АН УРСР (1, [1970-ті]).

Документи про вченого

Акт приймання-передавання документів Галкіна О. О. у музей ДонФТІ ім. О. О. Галкіна НАН України (2000).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Музей ДонФТІ ім. О. О. Галкіна НАН України.

Лит.: Храмов Ю. О. Галкін Олександр Олександрович // Енциклопедія історії України. Т. 2 : Г–Д. – Київ : Наукова думка, 2004. – С. 43; Яблонська Л. П., Коваленко О. І. Галкін Олександр Олександрович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 5 : Вод–Гн. – Київ : Поліграфкнига, 2006. – С. 349; К 100-летию со дня рождения академика АН УССР Александра Александровича Галкина (1914–1982) // Физика и техника высоких давлений. – 2014. – № 2. – С. 5–6.

Ю. В. Булгаков

Ганцов Всеволод Михайлович

(07.12.1892 – 05.10.1979).

Мовознавець, лексикограф.

Фонд № 257, опис № 1, 8 од. зб. за 1924–1928 рр.

Народився 7 грудня 1892 р. у м. Чернігів. Закінчив Колегію П. Галагана (1911), історико-філологічний факультет Петроградського університету (1916). Викладач кафедри російської мови і словесності Петроградського університету (1916–1917). Професор (1918–1919), науковий співробітник (1922–1924), дійсний член і керівник секції української мови (1924–1929) науково-дослідної кафедри мовознавства Київського ІНО. У 1919–1929 рр. співробітник ВУАН: постійний член і секретар (1919–1920), керівник Комісії для складання словника української живої мови (1920–1929). Одночасно – член Правописної комісії у Харкові (1926). Протягом 1927–1929 рр. працював у Берлінському, Гамбурзькому та Сорбоннському університетах.

Заарештований у 1930 р. і засуджений у справі «Спілки визволення України», у 1938 р. засуджений повторно ще до 8 років. Позаштатний співробітник Інституту російської мови АН СРСР (1949). У 1950 р. висланий на поселення до Красноярського краю. З 1956 р. мешкав у Чернігові. Реабілітований у 1989 р. (посмертно).

Наукові дослідження у галузі історії української мови, правопису та лексикографії. Заклав основи подальшого розвитку української діалектології, запропонувавши нову класифікацію українських говірок (виділив північні, північно-західні та південно-східні говірки).

Помер 5 жовтня 1979 р. у м. Чернігів.

Наукові праці

Статті: «Критичні зауваження на новий славистичний орган (Zeitschrift für slavische Philologie)» (1924–1925); «Das Ukrainische in neueren Darstellungen russischer

Mundarten» (1925, 1926); «Діалектичні межі на Чернігівщині» (1928); «Характеристика поліських дифтонгів і шляхи їх фонетичного розвитку» [1928]; «Чергові завдання української діалектології» [1928].

Відгуки та рецензії: на монографію Дурново М. М. «Очерк истории русского языка» [1924–1925]; на підручник Бузука О. П. «Коротка історія української мови» (1924–1925).

Документи вченого в інших установах

ГДА СБУ (ф. 6, спр. 67098-фп).

Лит.: Железняк В. М. Мовознавча спадщина Всеволода Михайловича Ганцова // Мовознавство. – 1990. – № 3. – С. 66–69; Ткаченко В. Мовознавець... з бомбою??? // Вітчизна. – 1991. – № 9. – С. 187–189; Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України – 75, 1930–2005 : матеріали до історії. – Київ : Довіра, 2005. – С. 366; Железняк М. Г. Ганцов Всеволод Михайлович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 5 : Вод–Гн. – Київ : Поліграфкнига, 2006. – С. 381; Ткаченко В. В. Трагічна доля видатного мовознавця В. М. Ганцова (1892–1979) та його внесок у розвиток української філології // Література та культура Полісся. – Вип. 51 : Регіональна історія та культура XVII–XX ст.: сучасний погляд на проблеми та особи. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2009. – С. 191–198.

С. В. Старовойт

Гершензон Сергій Михайлович

(11.02.1906 – 07.04.1998).

Учений у галузі молекулярної біології, генетик.

Академік (1976).

Фонд № 287, 1 опис, 131 од. зб. за 1947–1998 рр.

Народився 11 лютого 1906 р. у м. Москва (нині – РФ). Закінчив біологічне відділення фізико-математичного факультету (1927) та аспірантуру (1930) МДУ. Науковий та старший науковий співробітник Біологічного інституту ім. К. А. Тимірязєва (1929–1932). Старший науковий співробітник, вчений секретар НДІ зоології МДУ (1930–1935). Учений спеціаліст Інституту генетики АН СРСР (1935–1937). Завідувач відділу генетики (1937–1941, 1944–1948), старший науковий співробітник (1941–1944, 1948–1957) Інституту зоології АН УРСР. Водночас – професор, завідувач кафедри дарвінізму і генетики КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1937–1941, 1944–1948). Заступник директора, завідувач відділу вірусів тварин (1963–1968), керівник сектору молекулярної біології та вірусології (1968–1973) Інституту мікробіології і вірусології АН УРСР ім. Д. К. Заболотного. Завідувач відділу молекулярної генетики Інституту молекулярної біології і генетики АН УРСР (1973–1986). Завідувач відділу молекулярної генетики (1986–1987), радник при дирекції (1987–1998) Інституту фізіології рослин і генетики НАН України.

Наукові праці присвячено питанням генетики природної популяції комах та ссавців. Відкрив мутагенну дію екзогенного ДНК, встановив частоту та специфіку цього процесу, вивчив мутагенну роль вірусів та синтетичних полінуклеотидів. Одержав перші експериментальні дані про можливість зворотної передачі генетичної інформації від РНК до ДНК. Вперше у світі експериментально відтворив самозбирання

інфекційного вірусу з його окремими компонентів, а також довів можливість трансдукції у багатоклітинному організмі. Автор понад 300 наукових праць.

Герой Соціалістичної Праці (1990). Лауреат Державних премій України (1981, 1998), премії імені В. С. Кирпичникова Всесоюзного товариства генетиків та селекціонерів ім. М. І. Вавилова РАН (1995).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1981), Дружби народів (1986), Леніна (1990); медаллю імені Грегора Менделя Чехословацької АН.

Помер 7 квітня 1998 р. у м. Київ.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України засновано премію імені С. М. Гершензона за видатні досягнення в галузі молекулярної біології, молекулярної генетики та молекулярної біофізики (2003).

Наукові праці

Статті: «Specificite des virus d'insectes» (1962); «Герман Германович Меллер» (1968, співавтор – Медведєв М. М.); «Ревертаза, генетика и рак» (1973); «Молекулярная биология и теория эволюции (методологический аспект проблемы)» (1974); «Difficult years in the Development of Soviet genetics the lessons of “Lysenkoism”» (1990); «Мои воспоминания о Сергее Сергеевиче Четверикове» [не раніше 1994]; «Аналитический обзор исследований по популяционной генетике, проведенных в Национальной академии наук Украины» (1996); «Можно ли методы генетического клонирования применять у человека?» (1997).

Доповіді: «О некоторых успехах генетической инженерии» (1979); «О мутагенном действии природных и синтетических полинуклеотидов» (1981); «Про “зворотню транскрипцію” передачі генетичної інформації від РНК до ДНК» (1982); «Воспоминания о встречах с Иваном Ивановичем Шмальгаузенем» (1994).

Відгуки та рецензії: на монографії Полиніна В. «Мама, папа и я» (1967), Медведєва М. М. «Беседы по биологии пола» (1974), Назарова В. І. «Учение о макроэволюции. На путях к новому синтезу» (б/д); на статтю Козлова [А.] П. «Регуляторные механизмы как выражение и результат эволюции конкурентных отношений между генами» (1974); на дисертаційні дослідження Архипчука В. В. та Ковальчук Л. Я. (1967, 1996).

Біографічні документи

Характеристики (1954–1973); анкета туриста (1965); вітальна кореспонденція до свят і знаменних дат (1966–1997); довідки про роботу (1966–1986); автобіографія (1975); документи про відзначення ювілеїв вченого (1976–1996); Указ Президента СРСР про присвоєння звання «Герой Соціалістичної Праці» (1990); почесна грамота Президії НАН України (1991); диплом лауреата премії імені Кирпичникова В. С. (1995); некрологи (1998).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: звіти про роботу з селекції та акліматизації дубового шовкопряда (1949); звіт про роботу відділу акліматизації та селекції Інституту зоології АН УРСР (1951); запрошення на Загальні збори АН УРСР, наукові сесії, конференції (1961–1997); документи про участь у міжнародних конференціях, конгресах (1967–1994); звіт про участь у роботі XII Міжнародного генетичного конгресу в Японії (1968); службове листування з іноземними вченими (1974–1997); індивідуальні звіти про роботу як академіка АН УРСР (1978–1997); документи про висунення монографії «Основы современной генетики» на здобуття Державної премії УРСР (1981); звіт про роботу відділу молекулярної генетики Інститут молекулярної біології

і генетики АН УРСР (1982); постанова Президії АН УРСР про призначення радником при дирекції Інституту фізіології рослин і генетики АН УРСР (1987); документи про участь у міжнародній програмі дослідження з генетичного впливу ДНК (1993).

Листування Гершензона С. М.

Адресати: Азертон Я. (Atherton J.) (1, 1977); Айсінг Д. (Ising G.) (1, 1977); Атанасов А. І. (1, 1989); Берг Р. Л. (1, 1978); Грін М. (Green M.) (1, 1978); Стент Г. (Stent G.) (1, 1974); Черноземський Я. (1, 1988).

Кореспонденти: Барабанщиков Б. І. (2, 1983–1998); Беляєв Д. К. (3, 1972–1983); Вассер С. (Wasser S.) (3, 1997); Вороноцов М. М. (3, 1991–1995); Голубовський М. Д. (3, 1979–1996); Грін М. (Green M.) (4, 1978–1989); Дяченко С. С. (1, 1973); Єременко Т. (1, 1979); Кайданов Л. З. (4, 1983–1995); Крива Л. М. (1, 1987); Медведєв М. М. (5, 1968–1973); Резников О. Г. (2, 1997); Рубцов І. А. (2, 1980); Струнников В. О. (2, 1981–1983); Яцимирський К. Б. (2, 1997).

Фотодокументи

Фотопортрети Гершензона С. М. (5, 1973–1985); Гершензон С. М. під час вручення ордена Дружби народів (2, 1986); вчений з донькою Оленою (1, 1988).

Документи про вченого

Статті: «Відкриття починалося в Києві» (1971); Торжевської Г. «Всупереч “класичній схемі”» (1971); Орункаєва С. «Ця дивовижна генетика» (1982); Грицика С. «Керувати спадковістю» (1990); Ментуліної Л. «Он дважды мог стать лауреатом Нобелевской премии» (1994); Травіна [А. А.] «Тень отца» (1998) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Труханов В. А. Гершензон Сергій Михайлович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 5 : Вод–Гн. – Київ : Поліграфкнига, 2006. – С. 573–574; Левицький Є. Л. Сергій Михайлович Гершензон // Біотехнологія. – 2009. – Т. 2, № 1. – С. 124–131; Романець О. В. Наукова школа молекулярної біології та генетики Сергія Михайловича Гершензона // Наука та наукознавство. – 2010. – № 1. – С. 74–85.

Т. В. Брязкало

Гжицький Степан Зенонович

(14.01.1900 – 19.08.1976).

Біохімік.

Член-кореспондент (1951).

Фонд № 66, 1 опис, 7 од. зб. за 1952–1956 рр.

Народився 14 січня 1900 р. у с. Острівець (нині – Тербовлянський р-н, Тернопільська обл.). Закінчив Львівську академію ветеринарної медицини (1929). Заступник асистента (1927–1928), молодший та старший асистент (1928–1932), доцент (з 1934), завідувач кафедри загальної патології і лікарської хімії (з 1935) Львівської академії ветеринарної медицини. У 1937–1938 рр. стажувався у Віденському ветеринарному інституті. Завідувач кафедри біохімії (1939–1976) та лабораторії обміну речовин (1960–1976) Львівського зооветеринарного інституту. Водночас – завідувач лабораторії біохімії тварин Інституту агробіології АН УРСР (1951–1960), завідувач

біохімічного відділу (1955–1960) НДІ землеробства і тваринництва західних районів УРСР та директор (1960–1961) НДІ фізіології і біохімії сільськогосподарських тварин УАСГН.

Дійсний член Наукового товариства ім. Т. Шевченка (1942). Академік УАСГН (1959). Почесний член Об'єднання українських ветеринарних лікарів США і Канади. Віце-президент Українського та голова Львівського обласного відділення Українського біохімічного товариства.

Наукові дослідження в галузі біохімічних процесів сільськогосподарських тварин, обміну речовин у різних видів тварин. Зробив вагомий внесок у розвиток низки напрямів біохімії сільськогосподарських тварин: рубцевого травлення, використання синтетичних азот- і сірковмісних сполук у годівлі жуйних. Обґрунтував метод лікування паралітичної міоглобінурії коней та атонії передшлунків у жуйних тварин за допомогою інсуліну, гіпотезу етіології хронічної гематурії великої рогатої худоби. Автор понад 200 опублікованих праць.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1960).

Нагороджений орденами Леніна (1958), Трудового Червоного Прапора (1970), іншими державними нагородами.

Помер 19 серпня 1976 р. Похований у м. Львів на Личаківському кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я С. З. Гжицького присвоєно Львівській державній академії ветеринарної медицини (1994), відкрито меморіальний музей вченого в академії та засновано чотири премії його імені.

Наукові праці

Статті: «Біохімічні показники крові овець місцевої грубошерстої породи і їх метисів з прекосами» (1952, співавтори – Сухомлінов Б. Ф., Головач В. М., Палфій Ф. Ю., Сковронська Є. В.); «Вплив чотирхлористого вуглецю і гексахлоретану на вміст жирних кислот у крові овець» (1952, співавтори – Сухомлінов Б. Ф., Палфій Ф. Ю.); «Біохімічні зміни крові лоша́т, народжених від неповноцінно-годованих конематок» (1953, співавтор – Германюк Я. Л.); «Коливання діастази фосфатів крові при цукровому навантаженні у сільськогосподарських тварин» (1953, співавтор – Туревський А. А.); «Гематурія великої рогатої худоби (біохімічні дослідження)» (1955, співавтори – Сухомлінов Б. Ф., Головач В. М., Пупін І. Г.); «Фасціольоз – небезпечне захворювання сільськогосподарських тварин» (1956, співавтор – Здун В. І.).

Документи про вченого

Рецензія Палфія Ф. Ю. та відгук Головацького І. Д. на науково-популярну брошуру Гжицького С. З. і Здуна В. І. «Фасціольоз (мотилиця) – небезпечне захворювання сільськогосподарських тварин та боротьба з ним» (1954).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Меморіальний кабінет-музей С. З. Гжицького у Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького.

Літ.: Степан Зенонович Гжицький. – Київ : Наукова думка, 1985. – 43 с.; Кравців Р. Й., Галяс В. Л. Гжицький Степан Зенонович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 7 : Г–Ді. – Київ : Поліграфкнига, 2007. – С. 46; Панюс М. В. Степан Зенонович Гжицький – визначний науковець і педагог // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ». – Харків : НТУ «ХПІ», 2013. – № 48 (1021). – С. 123–129; Малик О. Г., Ратич І. Б., Салига Ю. Т. До 115-річчя від дня народження Степана Гжицького // Біологія тварин. – Львів, 2015. – Т. 17, № 2. – С. 110–114.

Н. А. Наумова

Гіхман Йосип Ілліч
(26.05.1918 – 30.07.1985).
Математик.
Член-кореспондент (1965).

Фонд № 74, 1 опис, 7 од. зб. за 1951–1967 рр.

Народився 26 травня 1918 р. у м. Умань. Закінчив КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1939). Учасник Другої світової війни (1941–1945). Працював у Київському автодорожному інституті (1946–1948), КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1947–1966), в т. ч. на посадах завідувача кафедри математичного аналізу (1960–1962) та кафедри теорії ймовірностей, статистики та актуарної математики (1962–1966). Професор, завідувач кафедри теорії ймовірностей та математичної статистики Донецького державного університету (з 1966). Одночасно завідувач відділу теорії ймовірностей та математичної статистики Інституту прикладної математики і механіки АН УРСР.

Наукові дослідження у галузі теорії ймовірностей, математичної статистики та теорії диференціальних рівнянь. Відкрив принцип усереднення для стохастичних рівнянь. Довів низку граничних теорем для випадкових процесів і функціоналів від них, які знайшли застосування в математичній статистиці. Ввів поняття криволінійного стохастичного інтеграла та стохастичних диференціальних рівнянь із загаюванням, розвинув стохастичний аналіз процесів та полів за допомогою мартингалних методів, побудував теорію стохастичних диференціальних рівнянь з частинними похідними. Відіграв важливу роль у становленні української школи теорії ймовірностей.

Лауреат премії імені М. М. Крилова АН УРСР (1970), Державної премії УРСР (1982). Помер 30 липня 1985 р. у м. Донецьк.

Наукові праці

Монографія «Стохастические дифференциальные уравнения» (1966, співавтор – Скороход А. В.).

Стаття «Про один критерій згоди для дискретних випадкових величин» (1951).

Документи про вченого

Витяг з протоколу засідання вченої ради Інституту математики АН УРСР про рекомендацію до друку монографії Гіхмана Й. І. та Скорохода А. В. «Стохастические дифференциальные уравнения» (1966); рецензії Далецького Ю. Л. та Королюка В. С. на монографію «Стохастические дифференциальные уравнения» [1967].

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Донецький національний університет (особова справа); Інститут прикладної математики і механіки НАН України (особова справа).

Лит.: Королюк В. С., Митропольський Ю. А., Скороход А. В. Иосиф Ильич Гихман (к шестидесятилетию со дня рождения) // Успехи математических наук. – 1978. – Т. 33, вып. 4. – С. 205–208; Скороход А. В., Ядренко М. Й. Й. І. Гіхман. Короткий огляд наукової і педагогічної діяльності // Теорія ймовірностей та математична статистика. – 1994. – Вип. 50. – С. 1–5; Портенко М. І. Гіхман Йосип Ілліч // Енциклопедія Сучасної України. Т. 5 : Вод–Гн. – Київ : Поліграфкнига, 2006. – С. 645.

С. В. Старовойт

Глушков Віктор Михайлович

(24.08.1923 – 30.01.1982).

Учений у галузі математики, кібернетики та обчислювальної техніки.

Академік (1961).

Фонд № 18, 1 опис, 163 од. зб. за 1940–1998 рр.

Народився 24 серпня 1923 р. у м. Ростов-на-Дону (нині – РФ). Закінчив тепло-технічний факультет Новочеркаського політехнічного інституту та математичний факультет Ростовського державного університету (1948). Асистент (з 1948), доцент (з 1952), завідувач кафедри теоретичної механіки (1953–1956) Уральського лісо-технічного інституту. Завідувач лабораторії обчислювальної техніки і математики Інституту математики АН УРСР (1956–1957). Директор та завідувач відділу цифрових автоматів (1957–1962) Обчислювального центру АН УРСР. Директор Інституту кібернетики АН УРСР (1962–1982). Віце-президент АН УРСР (1962–1982). Водночас – викладач (з 1956), завідувач кафедри теоретичної кібернетики (з 1966) КДУ ім. Т. Г. Шевченка; завідувач кафедри теоретичної кібернетики та методів оптимального управління Московського фізико-технічного інституту при Інституті кібернетики АН СРСР (з 1967).

Академік АН СРСР (1964), іноземний член Німецької академії дослідників природи «Леопольдіна» (1970), академії наук НБР (1974), НДР (1975), ПНР (1977).

Наукові дослідження присвячено теорії автоматів, економічній кібернетиці, теорії автоматизованих систем управління та системам штучного інтелекту. Перший у світі вирішив узагальнену п'яту проблему Гільберта. Створив загальну теорію цифрових автоматів та дискретних перетворювачів. Розробив електронну обчислювальну машину «Київ» і керуючу машину широкого призначення «Дніпро». Автор понад 800 наукових праць.

Герой Соціалістичної Праці (1969). Заслужений діяч науки УРСР (1978). Лауреат Ленінської премії (1964), премій імені М. М. Крилова та ім. С. О. Лебедєва АН УРСР (1967, 1979), Державних премій СРСР (1968, 1977) та УРСР (1970).

Нагороджений орденами Леніна (1967, 1975), «Народна Республіка Болгарія» I ступеня (НРБ, 1973), Жовтневої революції (1975), іншими державними нагородами.

Помер 30 січня 1982 р. у м. Москва. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України засновано премію імені В. М. Глушкова за видатні досягнення в галузі кібернетики, загальної теорії обчислювальних машин і систем (1982) та присвоєно його ім'я Інституту кібернетики АН УРСР (1982).

Наукові праці

Монографії: «Введение в кибернетику» [1962]; «Некоторые основные направления развития цифровой вычислительной техники» (1968, співавтори – Малиновський Б. М., Рабинович З. Л., Ющенко К. Л. та ін.); «Вычислительные машины с развитыми системами интерпретации» (1970, співавтори – Барабанов [А. А.], Калиниченко Л. [А.], Міхновський С. Д.); «Человек и вычислительная техника» (1971, співавтори – Брановицький В. І., Довгялло [А.] М., Рабинович З. Л. та ін.).

Брошура «Абстрактная теория автоматов» (1961).

Статті: «Об одном алгоритме синтеза абстрактных автоматов» (1959); «Абстрактные автоматы и разбиение свободных полугрупп» (1961); «К вопросу о самообучении на перцептроне» (1962); «Электронные вычислительные машины и их применение» [не раніше 1963]; «Распознавание образов по бионике» (1964); «Теория автоматов и автоматизация проектирования ЭВМ» [не раніше 1965]; «Алгебра (нарис розвитку алгебри на Україні за п'ятдесятиріччя 1917–1967 рр.)» (1966); «Институт кибернетики» (1967); «Кибернетика и математика» (1968); «Об автоматизации труда в сфере учета, планирования и управления экономикой на базе кибернетики и электронной вычислительной техники» [1960-ті]; «Обобщенные динамические системы и прецессионное прогнозирование» (1971); «Кибернетика» (1972); «Основание математики и проблема автоматизации дедуктивных построений» (1973); «Роль математики в современной науке» (1974); «Человек и автоматизация управления» (1975) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Использование в народном хозяйстве вычислительной техники и эффективность от ее внедрения» (1961); «Проблемы синтеза цифровых автоматов» (1962); «Теория информации и автоматизации умственного труда» (1966); «Автоматно-алгебраические аспекты оптимизации микропрограммных управляющих систем» (1966); «Automata theory and its application» (1965); «Автоматизированные системы управления в народном хозяйстве» (1968); «Теория дискретных преобразователей» ([1968], співавтор – Летицевський О. А.); «О путях автоматизации развития естественных наук» (1969); «Вопросы автоматизации проектирования вычислительных машин» (1969, співавтори – Капітонова Ю. В., Летицевський О. А.) та ін.

Лекції: «О принципах построения обучающихся алгоритмов» (1961); «Теория автоматов» (1964); «Проблема автоматизации умственного труда, кибернетика и творчество» (1964); «Электронные вычислительные машины и перспективы автоматизации умственного труда» (1964); «Основные принципы построения автоматизированных систем управления» (1969) та ін.

Відгуки та рецензії: на цикл праць академіка АН СРСР Мальцева А. І. із застосування математичної логіки до алгебри і теорії моделей, висунутих на здобуття Ленінської премії (1964); на дисертаційне дослідження Кудрявцева В. Б. «Вопросы полноты для некоторых функциональных систем, связанных с автоматами» [1964].

Біографічні документи

Почесні грамоти та подяки від різних установ та організацій (1958–1973); запрошення на різні наукові події (1958–1976); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР [1958]; документи про присудження Ленінської премії за цикл робіт із теорії цифрових автоматів (1963–1964); вітальна кореспонденція до знаменних дат та свят (1963–[1981]); листування з управлінням кадрів АН УРСР, різними організаціями та установами про надання анкетних даних та фотографій вченого (1966–1969); наказ Комітету стандартів, мір та вимірювальних пристроїв при РМ СРСР про нагородження нагрудним знаком «За заслуги в стандартизації» та диплом до нього (1970); Указ Державної Ради Народної Республіки Болгарії про нагородження Глушкова В. М. орденом «Народна Республіка Болгарія» I ступеня (1973); лист Інституту кибернетики АН УРСР до Об'єднаної наукової ради «Фізика та хімія напівпровідників» АН СРСР щодо висунення кандидатури Глушкова В. М. на здобуття Державної премії СРСР (1975); документи про увічнення пам'яті вченого (1983–[1998]) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: листування з іноземними вченими з питань організації Міжнародного наукового конгресу IFIP-65 (1964); документи про участь у роботі наукових конференцій, семінарів, симпозіумів, нарад (1964–1976); звіти про відрядження до США, Англії та Іспанії для участі у наукових симпозіумах та конгресі «IFIP-65» (1965–1967); індивідуальні звіти про роботу як академіка АН УРСР (1965–1966); пропозиції до проекту створення Єдиної державної мережі обчислювальних центрів та Єдиної автоматизованої системи планування і управління, підготовлені Глушковим В. М. [1965]; документи про участь у роботі Товариства «Знання» УРСР (1966–1975); документи про участь у роботі вчених, наукових, технічних, координаційних рад, спеціалізованих рад із захисту кандидатських та докторських дисертацій (1966–1976); документи про роботу в різних комісіях АН СРСР (1966–[1976]); листування з різними установами про надання консультативної допомоги у питаннях застосування методів кібернетики і обчислювальної техніки (1967–1977); документи про участь у роботі Комісії з розробки концепції викладання системного програмування при Московському фізико-технічному інституті (1970); документи про роботу у Комітеті з Ленінських і Державних премій СРСР в галузі науки і техніки (1970–1972).

Видавнича: листування щодо рецензування наукових праць інших вчених (1966–1976); документи про участь у роботі редакційних рад та листування з редакціями і видавництвами про публікацію наукових праць (1962–1976).

Громадська: листування з шкільними учнівськими математичними гуртками та юнацькими математичними товариствами України та Білорусії (1966–1976); текст виступу на угорському радіо «Кібернетика в будущем» (1967); документи про діяльність як депутата ВР УРСР (1967–1976); вступне слово на урочистому засіданні наукової громадськості м. Києва, присвяченому 100-річчю від дня народження академіка Патона Є. О. (1970); текст до кінофільму «Об этом спорят в мире» з редакційними правками Глушкова В. М. (б/д).

Листування Глушкова В. М.

Адресати: Виноградов І. М. (1, 1967); Воронов А. П. (1, 1975); Іванов В. Є. (1, б/д); Ішлінський О. Ю. (1, 1963); Келдиш М. В. (1, 1967); Константинов Б. П. (1, 1967); Лаврентьев М. О. (1, 1966); Патон Б. Є. (1, 1967); Смирнов В. І. (1, 1967); Францевич І. М. (1, 1967); Чавчанідзе В. В. (1, 1967); Штокало Й. З. (2, 1966) та ін.

Кореспонденти: Боголюбов М. М. (2, 1965); Богомолов А. М. (1, 1970); Брауде С. Я. (1, 1970); Бурцев В. С. (1, 1974); Бухарасв Р. Г. (3, 1965–1968); Векуа І. Н. (1, 1974); Гаврилов М. О. (1, 1973); Гріднев В. Н. (1, 1967); Ємельянов С. В. (1, 1975); Єршов А. П. (2, 1966); Канторович Л. В. (2, 1967); Лаврентьев М. О. (1, 1966); Патон Б. Є. (2, 1966–1967); Ремесло В. М. (1, [1964]); Фільчаков П. Ф. (1, 1966); Хоткевич В. Г. (1, 1966); Чавчанідзе В. В. (2, 1967); Чернігівський В. В. (1, 1967); Швець І. Т. (1, 1968); Штокало Й. З. (2, 1966); Шулейкін В. В. (1, 1964) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрет Глушкова В. М. (1, [1940-ві]).

Документи про вченого

Статті у періодичній пресі: «Кандидаты в академики Академии наук СССР от Академии наук Украинской ССР» (1961); «Достойное пополнение Академии наук СССР» (1964); «Опора хозяйственника. Наука управляет» (1973); «Уроки Глушкова» (1983); «Що може кібернетика? До 60-річчя з дня народження академіка В. М. Глушкова» (1983) та ін.

Документи з дарчими написами вченому

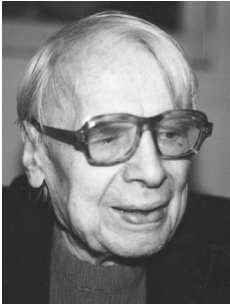
Брошура Буачидзе С. Р. «Некоторые моменты планирования и проектирования систем операций» (1973).

Документи вченого в інших установах

Інститут кібернетики НАН України (меморіальний кабінет, 200 експонатів); Інститут математики НАН України (окремі документи); Архів Президії НАН України (особова справа); Національний музей історії України (9 од. зб. за 1958–1979 рр.); Московський державний історичний музей, Ростовський обласний музей краєзнавства та Шахтинський міський краєзнавчий музей (окремі документи).

Лит.: Віктор Михайлович Глушков. – Київ : Наукова думка, 1975. – 62 с.; Максимович Г. В. Беседы с академиком В. Глушковым. – Москва : Молодая гвардия, 1978. – 224 с.; Малиновский Б. Н. Академик В. Глушков : страницы жизни и творчества. – Киев : Наукова думка, 1993. – 141 с.; Онопрієнко В. І., Гаврилюк Л. О. Глушков Віктор Михайлович // Енциклопедія історії України. Т. 2 : Г–Д. – Київ : Наукова думка, 2004. – С. 125; Вінцюк Т. К. Віктор Михайлович Глушков // Енциклопедія Сучасної України. Т. 5 : Вод–Гн. – Київ : Поліграфкнига, 2006. – С. 691.

Н. А. Наумова, С. В. Старовойт

Гнеденко Борис Володимирович

(01.01.1912 – 27.12.1995).

Математик.

Академік (1948).

Фонд № 67, 1 опис, 6 од. зб. за 1947–1962 рр.

Народився 1 січня 1912 р. у м. Симбірськ (нині – м. Ульяновськ, РФ). Закінчив фізико-математичне відділення педагогічного факультету Саратовського державного університету (1930). Працював на кафедрі математики Івановського текстильного інституту (1930–1934). Молодший науковий співробітник (1937), вчений секретар (1938) Інституту математики, доцент (1938–1942), професор (1942–1945, 1960–1966), завідувач кафедри теорії ймовірностей механіко-математичного факультету (1966–1995) МДУ ім. М. В. Ломоносова. Завідувач кафедри теорії ймовірностей та математичної статистики ЛДУ ім. І. Франка та Львівського відділу теорії ймовірностей Інституту математики АН УРСР (1945–1950). Завідувач кафедри математичного аналізу та кафедри теорії ймовірностей (1950–1953) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Завідувач київського відділу теорії ймовірностей і математичної статистики (1950–1953, 1955–1960) та директор (1955–1958) Інституту математики АН УРСР. Викладач Берлінського університету ім. Гумбольдта (1953–1954).

Почесний доктор Берлінського університету ім. Гумбольдта (1976) та Афінського університету (1993). Член Королівського статистичного товариства Великої Британії.

Наукові дослідження присвячено питанням теорії ймовірностей, математичної статистики, математичного аналізу, історії математики. Обґрунтував необхідність розвитку математичних методів дослідження як самостійного наукового напрямку, сформулював загальну теорію підсумовування випадкових величин. Автор понад 1000 наукових праць. Засновник української школи теорії ймовірностей.

Лауреат премії імені П. Л. Чебишева АН СРСР (1950), Державної премії СРСР (1979). Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1954), «За заслуги перед Вітчизною» (НДР, 1974), Дружби народів (1981), іншими державними нагородами та золотою медаллю імені С. І. Вавилова АН СРСР (1974).

Помер 27 грудня 1995 р. Похований у м. Москва на Кунцевському кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Как математика изучает случайные явления» (1947).

Статті: «Про міжнародні зв'язки Інституту математики АН УРСР» (1958, спів-автор – Гаврилюк В. Т.); «Про одну задачу масового обслуговування» (1958).

Рецензія на монографію Ремеза Є. Я. «Общие вычислительные методы чебышевского приближения» (1955).

Біографічні документи

Запрошення на урочисте засідання, присвячене 50-річчю від дня народження вченого (1962); вітальний адрес Головної редакції УРЕ з нагоди 50-річчя від дня народження вченого [1962].

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Борис Владимирович Гнеденко (к 50-летию со дня рождения) // Успехи математических наук. – Москва, 1962. – Т. 17, № 4. – С. 191–200; Борис Владимирович Гнеденко. – Киев : Ин-т математики НАН Украины, 2002. – 85 с.; Горбачук М. Л. Гнеденко Борис Владимирович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 5 : Вод–Гн. – Київ : Поліграфкнига, 2006. – С. 713; Гнеденко Д. Б., Гнеденко Е. Д., Гнеденко Б. Д. Борис Владимирович Гнеденко в воспоминаниях учеников и соратников. – Москва : Editorial URSS, 2011. – 192 с.

Н. А. Наумова

Головін Павло Васильович

(03.07.1885 – 22.01.1964).

Хімік.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 68, 1 опис, 121 од. зб. за 1930–1964 рр.

Народився 3 липня 1885 р. у с. Іжевське (нині – Спаський р-н, Рязанська обл., РФ). Закінчив Московське вище технічне училище (1914). Під час Першої світової війни воював на фронті, перебував у полоні (1914–1918). Асистент (з 1922), завідувач лабораторії (з 1923), професор (з 1929), завідувач кафедри цукроваріння (1930–1931) Московського хіміко-технологічного інституту ім. Д. І. Менделєєва. Співробітник Київського інституту цукрової промисловості (1931–1932). Головний інженер Голоцукру та завідувач лабораторії хімічного контролю Центрального інституту цукрової промисловості у Москві (1933–1934). Голова Вітамінної ради Народного комісаріату харчової промисловості СРСР (1935–1938). Професор і завідувач кафедри цукристих речовин (1938–1941, 1944–1955) Київського технологічного інституту харчової промисловості. Завідувач лабораторії цукристих речовин ІОХ АН УРСР (1939–1961).

Наукові дослідження присвячено питанням дифузії і кристалізації у цукровому виробництві, очищенню цукрових соків. Розробив конструкції фільтрів рафінадного комбайна, вакуум-апарата, апарата безперервної дифузії. Його дослідження дозволили вперше в СРСР отримати гліцерин методом бродіння. Автор понад 200 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1951).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1944), Леніна (1954), іншими державними нагородами.

Помер 22 січня 1964 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографії: «Вуглеводи в житті і промисловості» (1949); «Диффузия системы Головина» (1959); «Сахариты и их применение в промышленности» (1960, співавтори – Герасименко О. А., Третьякова Г. С.); «Химия и технология свеклосахарного производства» (1964, співавтор – Герасименко О. А.).

Статті: «Номограмма по кристаллизации сахара» (1949); «Терка № 7 для свеклы системы Головина» (1953); «Прибор для определения скорости кристаллизации сахарозы» (1954, співавтор – Герасименко О. А.); «Приближенное уравнение массовой скорости кристаллизации» (1956); «Чертежи аппарата для обработки сока катионитом и для регенерации его» (1957); «К вопросу об образовании трисахарата кальция» (1959, співавтори – Герасименко О. А., Третьякова Г. С.); «К истории создания инулинофруктозной промышленности» (1960); «О патокообразовании» (1960).

Відгуки та рецензії: на дисертаційні дослідження Дудкіна М. С., Саввіна Л. А., Реви Л. П., Хасанова А. Х. (1960–1963).

Біографічні документи

Диплом доктора технічних наук (1935); атестат професора (1939); облікова картка науково-педагогічного працівника (1946); членські квитки Всесоюзного наукового інженерно-технічного товариства харчової промисловості та Всесоюзного товариства з розповсюдження політичних і наукових знань (1947, 1959); посвідчення про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки і техніки УРСР» (1951); вітальні адреси з нагоди 70- і 75-річчя від дня народження (1955, 1960); автобіографія (1959); некролог і співчуття у зв'язку зі смертю вченого (1964).

Листування Головіна П. В.

Адресати: Ван Гук А. (1, 1959); Вашатко І. (1, 1962); Вуков К. (5, 1959–1961); Гумберт Р. П. (2, 1960); Девіс К. (5, 1958–1962); Загородський С. (1, 1961); Козоброд В. П. (2, 1962); Левон Й. (6, 1958–1963); Лефтеров С. М. (2, 1958); Малченко А. Л. (3, 1959); Марченко І. І. (1, 1962); Мацелко Л. (2, 1958); Чен Шу Гун (2, 1961); Шандер К. (1, 1959); Шипош А. (1, 1959) та ін.

Кореспонденти: Булка З. Ф. (3, 1963); Вашатко І. (2, 1962); Вуков К. (3, 1961); Грінфельд О. В. (9, 1960); Девіс К. (5, 1958–1963); Думанчук В. Р. (2, 1959); Загородський С. (1, 1962); Іванов С. З. (1, 1963); Лаже Я. (3, 1964); Левон Й. (14, 1958–1963); Марченко І. І. (3, 1962); Мацелко Л. (2, 1958); Мосолов О. О. (3, 1955); Станек Д. (1, 1961); Сухановський С. І. (1, 1956); Чен Шу Гун (6, 1960–1964); Шандер К. (2, 1958); Шепітка А. (1, 1959) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрет Головіна П. В. (1, 1960); серед випускників Московського хіміко-технологічного інституту (1, 1930) та Київського технологічного інституту харчової промисловості (1, 1946).

Документи про вченого

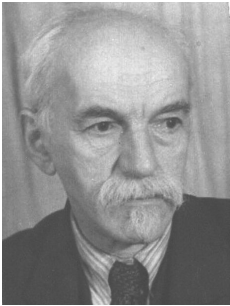
Статті: «Павел Васильевич Головин (к 70-летию со дня рождения)» (1955); «Павел Васильевич Головин (к 75-летию со дня рождения)» (1960); Агурейкіна С. О. «Павел Васильевич Головин» (б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Рязанський історико-архітектурний музей-заповідник (ф. 2649, 50 од. зб. за 1939–1960 рр.).

Лит.: Герасименко О. А. Видатний вчений-новатор // Вісник АН УРСР. – 1955. – № 7. – С. 38–40; Павел Васильевич Головин // Сахарная промышленность. – 1964. – № 3. – С. 24; Вітковська В. М. Головін Павло Васильович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 6 : Го–Гю. – Київ : Поліграфкнига, 2006. – С. 59.

А. І. Шаповал

Гольдман Олександр Генріхович

(03.02.1884 – 30.12.1971).

Фізик.

Академік (1929).

Фонд № 132, 2 описи, 285 од. зб. за 1839–1999 рр.

Народився 3 лютого 1884 р. у м. Варшава (нині – Республіка Польща). Закінчив Лейпцизький університет (1908) та Університет св. Володимира у Києві (1909). У 1909–1911 рр. – лаборант фізичної лабораторії Університету св. Володимира у Києві, у 1911–1914 рр. – асистент фізичного інституту Лейпцизького університету. У 1914–1918 рр. працював у м. Петроград у Головній палаті мір і ваги та викладав у Політехнічному інституті. Викладач (з 1918), професор та завідувач кафедри (з 1921) КПІ. Організатор і керівник Київської науково-дослідної кафедри фізики (1923–1929). Директор (1929–1938) Інституту фізики АН УРСР (до 1931 р. – Київський НДІ фізики). Безпідставно звинувачений і заарештований у 1938 р. У 1939–1943 рр. перебував на засланні у м. Акмолінськ. Водночас – співробітник Ленінградського відділення «Союзтранспроект» (1940–1941), викладач Акмолінської школи медсестер (1942–1943). Завідувач кафедри загальної фізики Вологодського педагогічного інституту (1944–1952). Завідувач кафедри фізики Балашовського педагогічного інституту (1952–1956), Ростовського інженерно-будівельного інституту (1956–1959). Завідувач лабораторії Інституту фізики АН УРСР (з 1959).

Наукові дослідження присвячено питанням фізики діелектриків та напівпровідників, електролюмінесценції, історії фізики. Започаткував в Україні дослідження напівпровідників. Дослідив інфрачервону люмінесценцію закису міді та електролюмінесценцію деяких складних сполук.

Помер 30 грудня 1971 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографії: «Стимулированная проводимость полупроводников» (1970, співавтор – Жолкевич Г. О.); «Двоякая проводимость полупроводников» (1970, співавтор – Жолкевич Г. О.).

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук «Lichtelektrische Untersuchungen in Farb stoffzellen. Фотоелектрические исследования элементов с растворами красок» (1908).

Статті: «Таблицы и графики для гидравлического расчета коробовых каменных труб со срезкой свода» (1943, співавтор – Чегодаев [Н.] М.); «Приэлектродный фотоэлектрический эффект у селена» (1958); «Яркость люминесцентной ячейки в цепи переменного тока при резонансном режиме» (1963); «Электролюминесцентные ячейки (панели) с электролюминофором в твердом диэлектрике в цепи переменного тока при резонансном режиме питания» (1964, співавтори – Проскура О. І., Калібабчук М. М.); «Высоковольтная электролюминесценция кристаллов ZnS и эмиссия электронов в вакууме» ([1965], співавтори – Жолкевич Г. О., Лазор М. П.); «Электрические и оптические характеристики эффекта Гуддена-Поля у люминофоров SrS–Eu, Sm» (1968, співавтори – Проскура О. І., Лисенко С. Ф.); «Стимулированные токи и электролюминесценция» (1969); «Фотопроводимость и стимулированная проводимость фотопроводников» ([1969], співавтори – Дудник В. П., Жолкевич Г. О.); «Особенности электролюминесценции фосфоров на основе сульфида стронция» (1970, співавтор – Романенко І. Л.); «Память и фотопроводимость поликристаллического селенида кадмия при 77 и 300°K» (1971, співавтори – Пишний М. М., Теслев [А. Н.]); «Электролюминесценция и стимулированная проводимость у таблеток ZnCdS» (1971, співавтори – Кричевець [А.] М., Проскура О. І.) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Дифференциальный фотоэлемент при определении равноэнергетического спектра» (1955); «Приэлектродный фотоэлектрический эффект у полупроводников» [1955]; «К фотопроводимости поликристаллического сернистого кадмия при рентгеновском облучении» ([1959], співавтор – Куршев [А.] К.); «Формы электролюминесценции черного карборунда. Их характеристика» (1960); «Двоякая проводимость у полупроводников» [1969–1970]; «Значение стимулированного состояния для фотопроводимости при низких температурах» (1971, співавтор – Пишний М. М.); «Стимулированная проводимость – основа низкотемпературной фотопроводимости и электролюминесценции» (б/д) та ін.

Лекції: курси лекцій з молекулярної фізики (1952–1953), оптики та ядерної фізики (1954–1956), «Електрика та магнетизм» (1957–1959) та ін.

Описи винаходів: «Галоген» (1942–1943); «Способ питания электролюминесцентных источников света» (1961, співавтори – Дудник В. П., Проскура О. І.).

Біографічні документи

Резюме, підготовлене Гольдманом О. Г. з метою працевлаштування [1908]; довідка про відрядження до Грунтового інституту АН СРСР (1945); особова справа (1957–1969); лист-згода Ростовського інженерно-будівельного інституту на звільнення Гольдмана О. Г. у зв'язку з його переходом на роботу до Інституту фізики АН УРСР [1959].

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про діяльність у лабораторії та відділі електролюмінесценції Інституту фізики АН УРСР (1962–1971); виступ на святкуванні ювілею академіка АН УРСР Борзяка П. Г. (1963); документи про участь у роботі Відділення фізики АН УРСР (1968–1971); документи про участь у роботі наукових конференцій, семінарів, симпозіумів (1970–1971).

Педагогічна: документи про роботу на кафедрі фізики Вологодського педагогічного інституту (1945–1950); документи про роботу на кафедрі фізики Балашовського педагогічного інституту (1952–1956); документи про роботу на кафедрі фізики

Ростовського інженерно-будівельного інституту (1956–1959); документи про роботу з аспірантами (1957–1971).

Видавничі: рецензії на статті Гольдмана О. Г., надіслані для публікації у журнали «Оптика і спектроскопія», «Журнал прикладної спектроскопії» та «Український фізичний журнал» (1966–1970); документи про публікацію статті «Гашение стимулированной проводимости селенида кадмия действием электрического напряжения при низких температурах» (1970); план-проспект збірника «А. Гольдман. Очерки из истории отечественной физики» (1971).

Листування Гольдмана О. Г.

Адресат Яворський В. П. (1, 1942).

Кореспонденти: Бондаренко В. С. (1, 1957); Ващенко Ю. (1, 1966); Нестеренко П. С. (1, 1968); Патон Б. Є. (1, б/д).

Фотодокументи

Фотопортрет Гольдмана О. Г. (1, [1950-ті]).

Документи про вченого

Стаття Борзяка П. «Александр Генрихович Гольдман (к 85-летию со дня рождения)» (1969); лист Саксонської АН до НАН України про включення праць ученого до бібліографічного видання, яке готується у Німеччині (1996).

Документи з дарчими написами вченому

Монографія Лубченка А. Ф. «Оптические свойства примесных центров» (1970).

Підручники: Лінниченко М. А. «Фізика з метеорологією» (1925); Франковсько-го В. А. «Фізика в природі та житті» та «Фізика» (1927, 1930); Леуценка Л. «Фізика» (1928); Малиновського А. Е. «Молекулярна фізика і тепло» (1934).

Збірники праць: Шугайліна О. В. «Філософські проблеми сучасного природознавства» (1966); Францевича І. М. «Карбид кремнія (строение, свойства и области применения)» (1967).

Брошури: Яковлева К. П. «Специальный практикум по радиоактивности» (1913); Барановського П. П. «Космографічний метод дослідження слуху» та «Звуковисотный анализ свободного мелодического строя» (1941, 1956).

Документи, зібрані вченим

«Положение об изобретениях и технических усовершенствованиях» (1941); документи з питань винаходу та використання читальної машини (1955); публікації у періодичній пресі з питань науки і техніки (1955–1959) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Історія Національної Академії наук України, 1929–1933 : документи і матеріали. – Київ, 1998. – С. 453; Янковська О. В. Гольдман Олександр Генріхович // Енциклопедія історії України. Т. 2 : Г–Д. – Київ : Наукова думка, 2004. – С. 152; Негрійко А. М. Гольдман Олександр Генріхович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 7 : Г–Ді. – Київ : Поліграфкнига, 2007. – С. 66–67; Проскура О. Олександр Гольдман – видатний учений, засновник Інституту фізики АН України // Проскура О. Осаяні світлом науки : нариси з історії фізики. – Львів : Євросвіт, 2010. – С. 7–45.

Ю. В. Булгаков

Гончарук Євген Гнатович
(07.01.1930 – 19.04.2004).
Учений у галузі гігієни і санітарії.
Академік (1992).

Фонд № 353, 1 опис, 101 од. зб. за 1948–2007 рр.

Народився 7 січня 1930 р. у с. Великий Острожок (нині – Хмельницький р-н, Вінницька обл.). Закінчив Київський медичний інститут ім. О. О. Богомольця (1954) та його аспірантуру (1957). Завідувач (1957), асистент (1958–1961) кафедри гігієни Тернопільського державного медичного інституту. Асистент (1961–1964), доцент (1964–1968), завідувач кафедри комунальної гігієни та декан санітарно-гігієнічного факультету (1968–1979), ректор (1984–2003), почесний ректор (з 2003) Національного медичного інституту ім. О. О. Богомольця.

Академік АМН СРСР (1988), АМН України (1993), АПН України (1993), РАМН (1991), Академії природничих наук загальноросійського об'єднання вчених (1995), Міжнародної академії наук вищої школи (1995), Польської академії медицини (1997), Всесвітньої академії медицини Альберта Швейцера (1999).

Наукові дослідження присвячено проблемам санітарного захисту водоймищ та підземних джерел господарчо-питного водопостачання, очищення та знезаражування стічних вод, санітарної охорони ґрунтів, впливу шкідливих факторів навколишнього середовища та наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Автор понад 500 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки України (1990). Лауреат Державних премій України (1997, 2002).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1976), Трудового Червоного Прапора (1986), князя Ярослава Мудрого V ступеня (2000), «За заслуги перед Вітчизною» II ступеня (РФ, 2001), іншими державними нагородами та науковими нагородами: орденом Святого Володимира Академії наук вищої школи України (1995), Міжнародною золотою зіркою «Merit for Medicine» (1998), Великою золотою медаллю та Золотою зіркою Альберта Швейцера (Польща, 1999, 2001).

Помер 19 квітня 2004 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Санитарный надзор за местными канализационными сооружениями» (1974); «Современные проблемы экогигиены» (1993, співавтори – Захарченко М. П., Кошелев М. Ф.).

Підручники, посібники: «Местная канализация и очистка сточных вод» (1971, співавтор – Трахтман Н. Н.); «Изучение влияния факторов окружающей среды на здоровье населения» (1989, співавтори – Вороненко Ю. В., Марценюк М. І.).

Автореферати дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора наук: «К вопросу гигиенической оценки очистки бытовых сточных вод на полях подземного орошения (фльтрации)» та «Гигиеническое изучение систем местной канализации с обоснованием санитарных норм их проектирования и эксплуатации» (1960, 1967).

Брошури: «Методические указания по устройству фильтров и циркуляционных каналов» (1967–1976); «Методические указания по выбору и эксплуатации схем канализационных сооружений лечебных учреждений» (1969); «Методические указания по устройству и эксплуатации аэроакселаторов и аэроокислителей» (1970, 1972); «Методические указания органам санитарного надзора по осуществлению предупредительного и текущего санитарного надзора за складами ядохимикатов» (1971).

Доповіді: «Гигиенические вопросы санитарной охраны почвы населенных мест» (1972); «Основные вопросы санитарной охраны почвы» (1981).

Лекція «Малая канализация» (1970).

Біографічні документи

Грамота Товариства «Знання» УРСР (1981); документи про обрання до складу членів-кореспондентів і академіків АМН СРСР (1984–1988); особовий листок з обліку кадрів (1986); дипломи академіка АН України, АМН України, АПН України, Міжнародної академії вищої школи, Польської академії медицини, Всесвітньої академії медицини Альберта Швейцера (1992–1999); документи про відзначення 70-річчя від дня народження вченого (1999–2000); документи про смерть та увічнення пам'яті Гончарука Є. Г. (2004–2007).

Документи з діяльності

Документи про висунення циклів робіт з санітарної охорони ґрунтів та розробки і здійснення комплексів заходів з охорони здоров'я населення УРСР від шкідливого впливу хімічних і біологічних факторів навколишнього середовища на здобуття Державних премій УРСР (1980, 1981); документи про роботу на посаді ректора Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця (1989–2003); інтерв'ю з Гончаруком Є. Г., опубліковані у газетах і журналах (1992–2000).

Фотодокументи

Аспірант Гончарук Є. Г. при проведенні досліджень ґрунту (1, 1954); Гончарук Є. Г. під час читання лекції студентам (1, 1970); серед працівників Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця (5, 1971–2004); Гончарук Є. Г. серед лауреатів Державної премії України (1, 1997); під час вручення Великої золотої медалі Альберта Швейцера (1, 1999) та ордена князя Ярослава Мудрого V ступеня (1, 2000); під час перебування за кордоном (7, 1997–2001); з академіками НАН України Возіановим О. Ф., Ромодановим А. П. і Кундієвим Ю. І. (1, 1999); під час нагородження учнів медичного ліцею Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця (1, 2000); на урочистих зборах, присвячених 160-річчю заснування Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця (1, 2001) та ін.

Документи про вченого

Книга Віленського Ю., Гаркавого С., Прокоповича А. «Академик Евгений Игнатьевич Гончарук. Повесть о жизни» (2005).

Статті: Трахтенберга І. «Академик Евгений Гончарук – дань светлой памяти» (2006); статті у періодичній пресі про Гончарука Є. Г. (1970–2005).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця (меморіальний кабінет-музей Є. Г. Гончарука).

Літ.: Академік Гончарук: людина, учитель, соратник // Довкілля та здоров'я. – 2004. – № 3. – С. 50; Виленский Ю., Гаркавый С., Прокопович А. Академик Евгений Игнатьевич Гончарук. Повесть о жизни. – Винница : Нова Книга, 2005. – 167 с.; Трахтенберг И. М. Академик Евгений Гончарук – дань светлой памяти // Трахтенберг И. М. Слово об alma mater, ее выпускниках, учителях и мудрых предшественниках : воспоминания. – Киев : Авиценна, 2006. – С. 164;

Москаленко В. Ф., Полякова І. М. Біографічний словник завідувачів кафедр та професорів Національного медичного університету імені О. О. Богомольця (1841–2006). – Київ : Книга плюс, 2006. – С. 304; Академік Євген Гнатович Гончарук. Людина, Вчений, Педагог : спогади колеґ, учнів, друзів : до 80-річчя від дня народження. – Київ : Авіцена, 2010. – 271 с.

Ю. В. Булгаков

Горбань Іван Степанович
(07.10.1928 – 30.01.2000).

Фізик.

Академік (1992).

Фонд № 334, 1 опис, 78 од. зб. за [1938]–2003 рр.

Народився 7 жовтня 1928 р. у с. Займище (Талалаївський р-н, Чернігівська обл.). Закінчив фізичний факультет (1952) та аспірантуру (1955) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Асистент (1955–1956), старший викладач (1956–1957), доцент (1957–1967), професор (1967–1970), декан фізичного факультету (1970–1972), завідувач кафедри експериментальної фізики (1972–2000) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Водночас – голова науково-методичної ради Міністерства вищої освіти України з фізики (1980–1987), голова експертної ради ВАК України (1999–2000).

Член Оптичного товариства ім. Д. С. Рождественського (1993), віце-президент (1991–1993) та президент (1995–1998) Українського фізичного товариства. Заслужений Соросівський професор (1994). Заслужений професор КНУ імені Тараса Шевченка (1999).

Наукові дослідження у галузі фізики твердого тіла та спектроскопії. Вивчав оптичні властивості кристалів карбіду кремнію, радіаційну стійкість лазерних матеріалів. Розробив засади кількісної спектроскопії шаруватих кристалів. Автор понад 300 наукових праць. Засновник наукової школи в галузі оптики нових матеріалів.

Заслужений діяч науки і техніки України (1998). Лауреат Державної премії УРСР (1987).

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1984) та іншими державними нагородами.

Помер 30 січня 2000 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Загальна фізика» (Том 4: «Оптика», 1996, співавтори – Олійник О. І., Халимонова І. М.).

Статті: «Два простих спектроинтерференционных метода исследования дисперсии в видимой и ультрафиолетовой области спектра» (1954, співавтор – Шиловський О. А.); «Аномальна дисперсія світла в концентрованих розчинах барвників» (1958); «Проточний рефрактомер» (1960, співавтори – Лисак Є. Г., Шиловський О. А.); «Количественные исследования спектра поглощения закиси меди» (1960); «Новые данные о свойствах экситонного поглощения в кристаллах закиси меди» (1963, співавтор – Тимофеев В. Б.); «Взаємодія екситонів з локальними центрами напівпровідникових кристалів» (1968); «Интерференционные эффекты в сложном резонаторе»

(1972, співавтори – Конончук Г. Л., Конончук Л. П.); «Комбинационное рассеяние в кристаллах 8H SiC» (1975, співавтор – Луговий В. І.); «Двухэлектронные переходы с участием биэкситона» (1989, співавтори – Білий М. М., Губанов В. О., Дмитрук І. М.); «Люминесценция нелокализованных электронно-дырочных комплексов в кристаллах» (1992, співавтори – Білий М. М., Губанов В. О., Дмитрук І. М.); «Recharging of local centres diagnostics of lazer and nonlinear crystals» (1993, співавтори – Гуменюк А. Ф., Кутувий С. Ю.) та ін.

Біографічні документи

Диплом про закінчення КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1952); трудова книжка (1955–2000); дипломи кандидата та доктора фізико-математичних наук (1956, 1967); атестати доцента та професора (1958, 1967); документи про обрання до складу членів-кореспондентів та академіків АН УРСР (1982–1987); автобіографії (1982–1992); посвідчення члена-кореспондента АН УРСР (1983); диплом лауреата Державної премії УРСР (1987); почесні грамоти (1988, 1998); членський квиток Оптичного товариства ім. Д. С. Рождественського (1993); посвідчення Заслуженого Соросівського професора (1994); диплом почесного члена Українського фізичного товариства (1998); документи про висунення на здобуття почесного звання «Заслужений професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка» (1999) та ін.

Документи з діяльності

Документи про участь вченого у республіканських і міжнародних наукових конференціях (1968–1995); листи редакцій журналів «Фізика и техника полупроводников» і «Фізика низких температур» до вченого про співпрацю (1978, 1998).

Фотодокументи

Горбань І. С. з батьками і родичами (1, [1930-ті]); на засіданні кафедри оптики КДУ ім. Т. Г. Шевченка (3, 1958–1959); серед учасників різних міжнародних наукових конференцій (7, 1968–1985); із завідувачем кафедри оптики КДУ ім. Т. Г. Шевченка Шиловським О. А. і доцентом Борбаєм О. А. (1, 1969); серед викладачів фізичного факультету КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1, 1970); на 90-річчя від дня народження академіка АН СРСР Линника В. П. (1, 1979); під час вручення ордена Трудового Червоного Прапора (1, 1984); серед лауреатів Державної премії УРСР (1, 1987); фотопортрети вченого (6, 1996–[1999]); з членами правління Українського фізичного товариства (2, [1999]) та ін.

Документи про вченого

Статті: «60-річчя члена-кореспондента АН УРСР І. С. Горбаня» (1988); Бородюк Н. «Людина, якій вдалося зламати опір» (1998); Слободянюка О. В. «Іван Степанович Горбань» (1999).

Інші документи: інформація Дашковської Р. О., дружини Горбаня І. С., про ранні роки життя вченого [2003].

Документи з дарчими написами вченому

Монографії: Борисевича М. О. «Возбужденные состояния сложных молекул в газовой фазе» (1967), Соболева В. В. «Собственные энергетические уровни твердых тел группы “А”» (1975), Добровольського В. М. та Литовченка В. Г. «Перенос электронов и дырок у поверхности полупроводников» (1985), колективна монографія «Проблемы физики поверхностей полупроводников» з дарчим написом Снітка О. В. (1982).

Учбовий посібник Карханіної Н. Я. «Технологія напівпровідникових матеріалів» (1961).

Курс лекцій Ситенка О. Г. «Лекции по теории рассеяния» (1971) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); КНУ імені Тараса Шевченка (особова справа).

Лит.: Бородюк Н. Людина, якій вдалося зламати опір // Урядовий кур'єр. – 1998. – 6 жовтня. – С. 5; Слободянюк О. В. Горбань Іван Степанович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 6 : Го–Гю. – Київ : Поліграфкнига, 2006. – С. 180; Професори Київського університету : біогр. довід. – Київ : ВПЦ «Київський університет», 2014. – С. 102.

С. В. Старовойт

Горбунов Борис Миколайович

(04.02.1901 – 22.07.1944).

Учений у галузі механіки.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 275, 1 опис, 4 од. зб. за 1934–1959 рр.

Народився 4 лютого 1901 р. у м. Київ. Закінчив факультет шляхів сполучення (1925) та аспірантуру (1929) КПІ. Викладач Київського художнього інституту (1926). Інженер, науковий співробітник Київської мостовипробувальної станції Наркомату шляхів сполучення СРСР (1927). Співробітник Інституту будівельної механіки АН УРСР (1926–1930, 1941). Науковий співробітник кафедри інженерно-будівельних наук (1929) КПІ. Доцент, професор, завідувач кафедри сталевих мостів Київського інституту залізничного транспорту (1930–1931). Викладач Київського інженерно-будівельного інституту (1932–1944). Співробітник Електрозварювального комітету АН УСРР (1932–1934). Старший науковий співробітник, завідувач групи зварних конструкцій ІЕЗ АН УРСР (1934–1941).

Голова Київського наукового інженерно-технічного товариства зварювальників (1936–1939).

Наукові дослідження присвячено проблемам будівельної механіки, міцності зварних конструкцій, дослідженню роботи балок і ферм при граничному навантаженні, теорії розрахунку рам з тонкостінних стрижнів. Автор близько 90 наукових праць.

Помер 22 липня 1944 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Фотодокументи

Фотопортрет Горбунова Б. М. (1, [1940-ві]).

Документи про вченого

Відгук академіка Граве Д. О. про роботи Горбунова Б. М. (1934); стаття Белянкіна Ф. П. «Биография Б. Н. Горбунова» (1944).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Стрельбицька О. І. Борис Миколайович Горбунов. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1959. – 21 с.; Крицук А. А. Горбунов Борис Миколайович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 6 : Го–Гю. – Київ : Поліграфкнига, 2006. – С. 232.

Т. В. Брязало

Гордон Володимир Михайлович

(06.11.1871 – 03.01.1926).

Правознавець.

Академік (1925).

Фонд № 207, 1 опис, 3 од. зб. за [1900-ті]–1926 рр.

Народився 6 листопада 1871 р. у м. Лохвиця. Закінчив юридичний факультет Санкт-Петербурзького університету (1894). Приват-доцент Санкт-Петербурзького університету (1899–1900). Викладач Демидовського юридичного ліцею у м. Ярославль (1901–1906). Професор Харківського (1906–1917) і Таврійського (1918–1922) університетів. Юрисконсульт Наркомюсту Кримської АРСР (1921–1922). Завідувач кафедри цивільного і торгового права, декан правничого факультету Харківського інституту народного господарства (1922–1925) та одночасно завідувач правничого відділу Наркомату внутрішньої торгівлі УРСР. Керівник Кафедри цивільного права ВУАН (1925).

Наукові дослідження у галузі цивільного і торгового права, цивільного процесу, зокрема вчення про позови.

Помер 3 січня 1926 р. у м. Харків.

Біографічні документи

Біографія Гордона В. М. [після 1926]; бібліографія наукових праць [після 1927].

Фотодокументи

Фотопортрети Гордона В. М. (3, [1900-ті]).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Сафронова І. П. Гордон Володимир Михайлович // Юридична енциклопедія Т. 1 : А–Г. – Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 617; Сафронова І. П. Гордон Володимир Михайлович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 6 : Го–Гю. – Київ : Поліграфкнига, 2006. – С. 250; Гордон Володимир Михайлович, 1871–1926 [Електронний ресурс] : персон. бібліогр. покажч. – Електрон. дані (26 файлів : 850 Мб). – Харків, 2013. – 32 с. – Режим доступу: <http://library.nlu.edu.ua/biblioteka/sait/gordon/gordon-ukaz.pdf>. – Назва з екрану.

І. Г. Кіржаєва

Городецький Олексій Опанасович

(30.03.1897 – 09.01.1967).

Біофізик.

Член-кореспондент (1957).

Фонд № 69, 1 опис, 10 од. зб. за 1956–1964 рр.

Народився 30 березня 1897 р. у с. Нові Костичі (нині – Привольський р-н, Самарська обл., РФ). Закінчив Саратовський державний університет (1924). Працював

лікарем-рентгенологом у лікувальних закладах БАРСР. Завідувач першої в БАРСР рентгеновської станції (1936–1944), викладач рентгенології Башкирського медичного інституту (1936–1941, 1943–1944). Під час Другої світової війни працював у військових шпиталях. Завідувач кафедри медичної радіобіології (1944–1960) Київського інституту удосконалення лікарів. Водночас – старший науковий співробітник відділу патофізіології (з 1946), завідувач лабораторії біофізики (з 1953), завідувач сектору біофізики і радіобіології (з 1963) Інституту фізіології АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено вивченню діяльності серця рентгенологічними методами, впливу на організм ядерного та ультрафіолетового випромінювання, надвисокочастотних магнітних полів та випромінювання оптичних квантових генераторів. Створив низку методів рентгенографічних досліджень функціональних порушень серця, рентгенотерапії вогнепальних ран, лікування гострої променевої хвороби.

Помер 9 січня 1967 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Очерки по радиобиологии» (1960, співавтори – Киричинський Б. Р., Ліпкан М. Ф.); «Противолучевые свойства ариламидов и арилгидразидов тиокарбонных кислот» (1964, співавтори – Пелькіс П. С., Рябова Е. З., Дубенко Р. Г.).

Статті: «Биологическое действие ядерных излучений и меры защиты от них» [1956]; «Електронномікроскопічне дослідження нирок при гострій променевої хворобі, викликаній променевим стронцієм» ([1959], співавтори – Хомутовський О. А., Олейникова Т. М., Андрющенко В. В.); «Об относительной биологической эффективности быстрых нейтронов» ([1962], співавтори – Киричинський Б. Р., Чеботарьов Є. Ю.).

Документи з діяльності

Довідка про роботу координаційної комісії з проблеми «Дія опромінення на організм», головою якої був Городецький О. О. [1958].

Документи про вченого

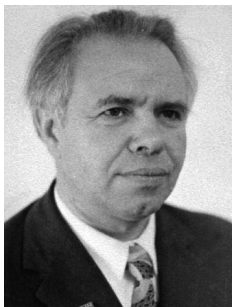
Рецензія професора Дубового Ю. Д. на монографію Городецького О. О., Сиваченко Т. П., Хомутовського О. А. та Рябової Е. З. «Выведение из организма некоторых радиоактивных веществ» (1959).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Інститут фізіології НАН України (особова справа); Державний архів Самарської області РФ (ф. 32, оп. 35, спр. 731).

Літ.: Арендаревський Л. Ф. Городецький Олексій Опанасович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 6 : Го–Гю. – Київ : Поліграфкнига, 2006. – С. 288.

С. В. Старовойт

Гороховатський Ярослав Борисович (17.09.1925 – 28.05.1976).

Хімік.

Член-кореспондент (1972).

Фонд № 209, 1 опис, 15 од. зб. за 1947–1975 рр.

Народився 17 вересня 1925 р. у м. Олександрія. Закінчив хімічний факультет КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1950), аспірантуру ІФХ ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР

(1950–1953). Молодший (1953–1957), старший науковий співробітник (1958–1962), заступник директора (1962–1974), завідувач відділу рідкофазного каталізу (1966–1976) ІФХ ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР.

Наукові дослідження в галузі гетерогенного каталізу та кінетики каталітичних окислювальних процесів. Розробив каталітичний спосіб отримання етилену, циклогексанолу і циклогексанону; прямий оригінальний метод виявлення радикально-ланцюгового механізму гетерогенно-гомогенних каталітичних процесів. Відкрив фотокаталітичний ефект пам'яті – принципово нове явище у галузі каталізу. Дослідив неповне окиснення олефінів, що є одним із найперспективніших методів перероблення нафтових газів. Автор понад 100 наукових праць.

Нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня та іншими державними нагородами.

Помер 28 травня 1976 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Доповіді та тези доповідей: «Окисление н-бутилена на закисно-медном катализаторе» (1965, співавтори – Попова Є. М., Рожкова Е. В.); «Экспериментальные методы изучения и некоторые особенности кинетики гетерогенно-гомогенных реакций в газовой фазе» [1971]; «Действие гетерогенных катализаторов на реакции окисления спиртов и алкилбензолов в жидкой фазе» (1972); «Влияние гетерогенных катализаторов на элементарные стадии процесса окисления кумола» (1972); «Действие гетерогенных катализаторов на макроскопические и элементарные стадии процессов жидкофазного окисления» (1973); «Некоторые особенности действия твердых поверхностей на процессы жидкофазного окисления» (1975).

Робочі матеріали: картотека бібліографічних описів праць різних авторів за тематикою досліджень Гороховатського Я. Б. (1947–1961); зошити з робочими записами до тем «Окислення пропілену» (1956–1957), «Вимір макроструктури (текстури) каталізаторів і носіїв» [1959] та ін.

Біографічні документи

Записна книжка [1972]; документи про висунення на здобуття премії імені Л. В. Писаржевського АН УРСР (1973).

Документи з діяльності

Запрошення та програми з'їздів, конференцій та семінарів з фізичної хімії (1966–1974); документи про участь у наукових з'їздах, конференціях, семінарах (1966–1975); документи про діяльність на посаді завідувача відділу каталітичного окислювання ІФХ ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР (1973–1975).

Фотодокументи

Фотопортрет Гороховатського Я. Б. (1, [1970-ті]); учений з академіком Яцимирським К. Б. (1, 1975).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: 50-річчя члена-кореспондента АН УРСР Я. Б. Гороховатського // Вісник АН УРСР. – 1975. – № 10. – С. 103; Жажигалов В. О. Гороховатський Ярослав Борисович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 6 : Го–Гю. – Київ : Поліграфкнига, 2006. – С. 305.

С. В. Старовойт

Горшков Андрій Андрійович

(04.10.1898 – 12.04.1972).

Учений у галузі ливарного виробництва.

Член-кореспондент (1957).

Фонд № 24, 3 описи, 481 од. зб. за 1928–1972 рр.

Народився 4 жовтня 1898 р. у с. Нікольське (нині – Камишловський р-н, Свердловська обл., РФ). Закінчив Уральський політехнічний інститут (1926). Завідувач ливарних цехів Верх-Ісетського металургійного заводу (1926–1934). Заступник завідувача відділу лиття Уральського НДІ чорних металів (1934–1937). Завідувач кафедри ливарного виробництва (1937–1957), декан металургійного факультету (1938–1956) Уральського політехнічного інституту. Заступник директора (1957–1958), директор (1958–1962), завідувач відділу модифікування сплавів (1962–1969), старший науковий співробітник-консультант (1969–1972) Інституту проблем лиття АН УРСР.

Член президії (1930–1955), голова (1938–1955) Уральського відділення науково-технічного товариства ливарників. Член правління Всесоюзного товариства ливарників (1938–1955). Член Українського республіканського товариства винахідників і раціоналізаторів (1959–1962).

Наукові дослідження присвячено питанням виробництва чавунних загартованих валків, виливниць, виливків для металургійного устаткування, властивостей деревно-вугільних і коксових доменних чавунів, металургії вагранкового процесу. Розвинув теорію модифікування чавуну, запропонував способи поліпшення технологічних властивостей чавунів і методи їх використання у ливарному виробництві. Автор понад 300 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1969). Лауреат Державної премії СРСР (1950).

Нагороджений орденами Леніна (1934, 1949), «Знак Пошани» (1946), іншими державними нагородами.

Помер 12 квітня 1972 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Отливки для металлургического оборудования» (1949).

Словник «Русско-украинский словарь основных терминов по литейному производству» (1958, співавтори – Василенко А. О., Денисевич В. Ю., Полкін М. І.).

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук «Исследования из области изготовления чугуновых отливок в металлических формах» (1943).

Статті: «Двухслойные подшипники для листоделения и новый способ их приготовления» (1928); «Каковы должны быть состав и структура чугуна изложниц» (1936); «Несколько замечаний по вопросу “автофретирования” изложниц и изготовления их из передельного чугуна» (1944); «Из творчества уральских литейщиков XIX века» (1951); «О механизме образования шаровидного графита» (1955); «Институт литейного производства АН УССР» (1959); «По поводу статьи Н. Н. Штадельмайера «Образование шаровидных включений при затвердевании металлов» [1960]; «Литейное производство» (1963); «Теоретические и технологические основы модифицирования чугуна» (1966); «Скорее вернуть потерянные миллиарды (Еще раз о

производстве отливок из высокопрочного чугуна)» (1969, співавтор – Цизін Б. Є.); «Каким представляется развитие литейного производства в начале третьего тысячелетия» [1971] та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Отливки для металлургического оборудования» (1949); «Механизированная установка для очистки и исправления отливок» (1961).

Курси лекцій: «Литейное производство» (1952) та «Чугунное литье» (1954–1955).

Науковий звіт «Исследование причин брака чугунных валов с отбеленной поверхностью для сортовой прокатки и улучшения их качества» (1935, співавтор – Блінов М. І.).

Відгуки та рецензії: на навчальний посібник Спаського А. Г. «Основы литейного дела» [1950]; на збірник статей «Вопросы производства стали (посвящается 75-летию академика АН УССР Н. Н. Доброхотова)» (1965); на винаходи Соколова Ф. С. «Новый способ использования стружки» (1962), Комарова А. Р. «Устройство для ввода магния в жидкий чугун» (1963), Горфінкеля В. М., Брилаха М. М., Школяра П. С. «Устройство для дожигания окиси углерода в ваграночных печах» (б/д); на проект Державного стандарту на відливки з конструкційної легованої сталі (1965); на дисертаційні дослідження Алфьорова М. С., Левшина Ф. М., Любченка А. П. (1952–1965) та ін.

Робочі матеріали: до наукових праць «Литейное производство с СССР и зарубежных странах» (1932–1972), «Изложницы для слитков» (1934–1961), «История металлургии, науки и техники» (1940–1961), «Отливки для металлургического оборудования» (1949), «Литейные институты в СССР и зарубежных странах» [1950–ті], «Лигатуры» [1962–1968], «Эстетика и литье» [1968], «Модифицированные стали» [1969] та ін.

Біографічні документи

Документи про навчання і проходження виробничої практики (1918–1934); посвідчення (1921–1963); профспілковий квиток (1922–1960); майново-господарчі документи (1926–1972); обліково-технічний квиток кваліфікованого спеціаліста народного господарства (1928–1954); посвідчення до нагород (1933–1968); почесні грамоти (1937–1954); анкети та особові листки з обліку кадрів (1937–1971); автобіографії ([1937]–1966); службові характеристики (1947–[1959]); атестат професора та диплом доктора технічних наук (1947, 1950); вітальна кореспонденція до свят і знаменних дат (1951–1968); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1957–1964); диплом лауреата Державної премії СРСР (1962); свідоцтва учасника ВДНГ (1964–1967); Указ Президії ВР УРСР про присвоєння почесного звання «Заслуженный діяч науки і техніки УРСР» та посвідчення (1969) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про роботу на Верх-Ісетському заводі (1924–1934); документи про роботу в Уральському НДІ чорних металів (1934–1937); документи про роботу в Уральському політехнічному інституті (1937–1957); документи про винахідницьку діяльність та реєстрацію винаходів (1937–1966); документи про участь у всесоюзних, республіканських та міжнародних конференціях, нарадах і семінарах з проблем теорії й практики ливарного виробництва (1938–1972); документи про участь у роботі Всесоюзного науково-технічного товариства ливарників (1940–1955); листування з різними установами, вищими навчальними закладами та виробничими підприємствами про співпрацю у галузі металургії та ливарного виробництва (1951–[1972]); документи про роботу в Інституті ливарного виробництва АН УРСР (1957–1972); індивідуальні звіти про наукову та науково-організаційну діяльність (1958–1972); документи про участь у роботі Товариства істориків природо-

знавства і техніки (1962–1970); документи про участь у роботі вчених рад установ, різних наукових, технічних рад, комісій ([1962]–1972); документи про участь у роботі УТОПК (1967–[1972]) та ін.

Педагогічна: лекції з питань металургії для студентів Уральського політехнічного інституту (1954–1955); листування з Міністерством вищої і середньо-спеціальної освіти СРСР щодо вдосконалення навчально-виховної роботи із студентами (1968).

Видавнича: листування з науково-дослідними установами, виробничими підприємствами та вузами з питань обміну досвідом, впровадження результатів досліджень, надання консультацій у галузі ливарної справи, видання спільних наукових праць (1936–1972); листування з редакціями, видавництвами, науково-дослідними установами з питань рецензування наукових праць інших вчених, видання наукових праць (1938–1972).

Листування Горшкова А. А.

Адресати: Антонов О. К. (1, 1967); Білоусов М. М. (1, [не раніше 1962]); Воронова Н. О. (1, 1964); Горшкова Г. П. (1, 1968); Горшкова Л. І. (1, 1961); Гришук І. Я. (1, 1966); Єфімов В. О. (1, 1968); Самсонов Г. В. (2, б/д); Черкасов Л. М. (1, [1965]); Швець І. Т. (1, 1964) та ін.

Кореспонденти: Берг П. П. (9, 1951–1971); Бідуля О. Д. (1, 1967); Бідуля П. М. (10, 1950–1965); Богачов І. М. (1, 1968); Варгін С. В. (3, 1951); Воронова Н. О. (1, б/д); Горшков М. О. (8, [1951]–1968); Горшков О. А. (2, 1956–1969); Дубицький Г. М. (4, 1942–1965); Мільман Б. С. (7, 1958–1968); Патон Б. Є. (1, [1969]); Першин П. М. (1, 1964); Серенсен С. В. (1, 1965); Тавадзе Ф. Н. (3, 1964–1967); Черкасов Л. М. (3, 1951–1965); Швець І. Т. (1, [не раніше 1958]) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Горшкова А. А. (3, [1917–1951]); учений з колегами та знайомими (5, [1950–ті]); з академіком АН СРСР Смирновим В. І. (1, 1951); на відпочинку в санаторії у Пущі-Водиці (1, 1965); у робочому кабінеті (1, [1960–ті]).

Документи про вченого

Статті: Ухової Г. «Профессор и завод» (1949); Огородникова К. «Крепите связь науки с производством» (1951); Доброхотова М. М., Полкіна М. І. «Андрій Андрійович Горшков (до 60-річчя з дня народження)» (1954); Шаповала Н. М. «Роль советских ученых в развитии вальцелитейного производства» (1960); «Гость уральских ученых» (1967) та ін.

Відгуки та рецензії на наукові праці Горшкова А. А.: рецензії різних вчених на наукові праці Горшкова А. А., направлені до друку у різні видавництва (1943–1968); Овчаренка Ф. Д. на статтю «Применение бентонитов украинских месторождений как связующего материала для литейных форм» (1958);

Інші документи: дисертаційні дослідження різних осіб із посиланнями на наукові праці Горшкова А. А. (1939–1950); кінофільм про Горшкова А. А. [1964].

Документи з дарчими написами вченому

Монографія Прибила Й. «Transformační pnutí $\gamma \rightarrow \alpha$ v odlitcích» (1959).

Статті: Брауна М. П. «Вплив додаткового легування на перетворення аустеніту кремнієво-марганцевої сталі» (1961); Борисова Г. П. «Механізм впливу рідкого скла на властивість пісочно-глинистих сумішей для сирого формування» (1961); Авакяна В. «Метод поверхностного легирования стальных изделий в литейной форме» (1962); Богачова І. М., Рожкова С. Б. «О роли дефектов в ускорении процесса графитизации после закалки» (1963); Мархасева Б. Й., Седлецького І. Д. «О строении анионных комплексов в водных растворах силикатов натрия» (1964); Колотила Д. М. «Химическая

связь и свойства графитовых материалов» та «К теории электронной структуры не-предельной углерод-углеродной связи и ее изменения при высокотемпературной обработке органических соединений» (1968) та ін.

Документи, зібрані вченим

Інструкція студентам хімічного, механічного і металургійного факультету Уральського гірничого інституту для виконання літньої практики (1920); звіт Сорокіна В. [А.] «Рафинирование жидкого ванадия содержащего чугуна воздушным дутьем в желобе при доменной печи № 1 Чусовского металлургического завода» (1939); дисертація Рабиновича Є. І. «Изучение процесса поверхностного легирования стальных отливок при помощи специальных покрытий, наносимых на поверхность формы» (1948); запрошення на виставку «Пластмасы США» (1961) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Історія Національної академії наук України, 1956–1960. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2016. – С. 520; Затуловський С. С. Горшков Андрій Андрійович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 6 : Го–Гю. – Київ : Поліграфкнига, 2006. – С. 314.

Н. А. Наумова, С. В. Старовойт

Граве Дмитро Олександрович (06.09.1863 – 19.12.1939).

Математик.
Академік (1920).

Фонд № 75, 1 опис, 5 од. зб. за 1969–1971 рр.

Народився 6 вересня 1863 р. у м. Кирилов (нині – Вологодська обл., РФ). Навчався на математичному відділенні фізико-математичного факультету Санкт-Петербурзького університету (1881–1885). Викладав у Санкт-Петербурзькому університеті (з 1889), Інституті інженерів шляхів сполучення (з 1890), на Вищих жіночих (Бестужевських) курсах у Петербурзі (з 1891), Харківському університеті та Харківському технологічному інституті (ординарний професор з 1899), Університеті св. Володимира у Києві (ординарний професор з 1902). Голова Комісії прикладної математики ВУАН (1921–1933), директор Інституту математики АН УРСР (1934–1939).

Член-кореспондент (1924) та почесний член (1929) АН СРСР.

Наукові дослідження присвячено питанням алгебри, теорії чисел, математичної фізики, теоретичної і прикладної механіки. Засновник української алгебраїчної наукової школи.

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1935).

Помер 19 грудня 1939 р. Похований у м. Київ на Лук'янівському кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого іменем Д. О. Граве названо один з кратерів на Місяці (1976).

Документи про вченого

Витяг з протоколу засідання вченої ради Інституту математики АН УРСР про затвердження списку робіт академіка Граве Д. О. до однотомного видання вибраних

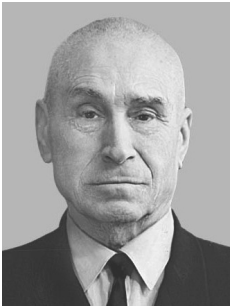
праць вченого (1969); макет видання «Д. О. Граве. Вибрані праці» (1971); передмова Делоне Б. М. до видання «Д. О. Граве. Вибрані праці» (1971).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ІР НБУВ (ф. 20, 391 од. зб. за 1885–1939 рр.; окремі документи у складі ф. I, III).

Лит.: Сборник, посвященный памяти академика Дмитрия Александровича Граве. – Москва ; Ленинград : Гос. изд-во техн.-геор. лит-ры, 1940. – 326 с.; Добровольский В. А. Дмитрий Александрович Граве. (1863–1939). – Москва : Наука, 1968. – 112 с.; Урбанский В. М. Дмитрий Граве и время. – Киев : Наукова думка, 1998. – 270 с.; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Незабутні постаті. – Київ : Світ Успіху, 2005. – С. 260.

С. В. Старовойт

Гребень Леонід Кіндратович

(17.08.1888 – 10.07.1980).

Зоолог і генетик.

Академік (1948).

Фонд № 249, 1 опис, 2 од. зб. за 1961–1979 рр.

Народився 17 серпня 1888 р. у с. Кринки (нині – Кам'янецький р-н, Брестська обл., Республіка Білорусь). Закінчив Віленське піхотне училище (1913), Московську сільськогосподарську академію ім. К. А. Тімірязєва (1924). Науковий працівник, заступник завідувача дослідної станції «Чаплі» в Асканії-Новій (1925–1930). Професор, завідувач кафедри вівчарства Омського зооветеринарного інституту (1930–1934). Заступник директора та завідувач лабораторії свинарства (1934–1944), завідувач відділу свинарства (1944–1953), старший науковий співробітник-консультант (1953–1980) Українського НДІ тваринництва степових районів Асканія-Нова. Вивів українську степову рябу породу свиней.

Дійсний член ВАСГНІЛ (1948).

Наукові дослідження присвячено питанням розведення й виведення нових порід сільськогосподарських тварин. Автор методу виведення ліній з двома родоначальниками. Автор близько 250 наукових праць.

Герой Соціалістичної Праці (1968). Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1973).

Нагороджений орденами Леніна (1936, 1949, 1968), Трудового Червоного Прапора (1948, 1958), «Знак Пошани» (1966), іншими державними нагородами та золотою медаллю імені М. Ф. Іванова АН СРСР (1971).

Помер 10 липня 1980 р. Похований у смт Асканія-Нова (Чаплинський р-н, Херсонська обл.).

Фотодокументи

Фотографії вченого серед колег (5, 1961–1979); фотопортрет Гребеня Л. К. (1, б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Леонид Кондратьевич Гребень. – Москва : ЦНСХБ, 1980. – 32 с.; Гребень Леонід Кіндратович // Джерела. – 2002. – 16 лют. – С. 5; Рябко В. М. Гребень Леонід Кіндратович //

Грезе Володимир Миколайович

(09.12.1915 – 26.01.1988).

Гідробіолог.

Член-кореспондент (1967).

Фонд № 307, 1 опис, 56 од. зб. за 1939–1988 рр.

Народився 9 грудня 1915 р. у м. Москва (нині – РФ). Закінчив робітничий (1931–1933) та біологічний факультети (1933–1939) ХДУ. Молодший (1939–1944), старший науковий співробітник (1945–1949) та завідувач лабораторії гідробіології (1949–1957) Сибірського відділення Всесоюзного НДІ озерного та річкового рибного господарства у м. Красноярськ. Старший науковий співробітник та завідувач лабораторії гідробіології (1957–1959) Центрального інституту Всесоюзного НДІ озерного та річкового рибного господарства у м. Ленінград. Старший науковий співробітник (1959–1963) та завідувач відділу планктону (1963–1966, 1977–1987), заступник директора (1966–1968), директор (1968–1977), радник при дирекції (1987–1988) ІнБПМ ім. О. О. Ковалевського АН УРСР.

Член Консультативного комітету ЮНЕСКО при Індоеокеанському біологічному центрі (1967–1969), голова Севастопольського відділення Всесоюзного географічного товариства (1968–1978), віце-президент (1976–1981), член Центральної ради та почесний член Всесоюзного гідробіологічного товариства (з 1985).

Наукові дослідження присвячено вивченню водойм Сибіру та прогнозуванню гідробіологічного режиму великих річок і водосховищ у зв'язку з будівництвом на них гідроелектростанцій, вивченню біопродукційних можливостей Фінської затоки, вторинної продукції (зоопланктону) Чорного моря, механізмів функціонування донної фауни південних морів, встановленню продукційно-біологічних характеристик придонних екосистем над підняттями дна в Атлантичному та Індійському океанах. Автор понад 170 наукових праць.

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1967), Трудового Червоного Прапора (1975), іншими державними нагородами.

Помер 26 січня 1988 р. Похований у м. Севастополь.

Наукові праці

Монографії: «Планктон и биологическая продуктивность Тропической Атлантики» (1971); «Биопродуктивная система крупномасштабного океанического круговорота (Южная Атлантика)» (1984).

Статті: «Озеро Таймыр» (1958); «К истории формирования пелагической фауны Черного моря» (1961); «Динамика численности и продукция некоторых копепод Черного моря» (1964, співавтори – Балдіна Е. П., Білева О. К.); «Темп продукции в популяциях гетеротрофных морских организмов» (1966); «Темп воспроизводства кормовой базы планктоноядных рыб Черного моря» (1970); «Динамика численности и

продукции основных компонентов зоопланктона в неретической зоне Черного моря» (1971, співавтори – Балдіна Е. П., Білева О. К.); «Вторичная продукция в южных морях» (1971–1973); «Трансформация органического вещества на популяционном уровне» (1973); «Продукция основных компонентов кормовой базы планктоноядных рыб» (1973, співавтори – Федорина А. І., Чмир В. Д.); «Экосистема Южной Атлантики и проблема энергетического баланса пелагического сообщества океана» (1982); «Распределение планктона в районах поднятий океанического дна» (1983, співавтор – Ковальов А. В.); «Продукция зоопланктона Средиземного моря» (1984); «Рост пелагических рыб Средиземного моря и продукция их популяций» (1985, співавтор – Салехов Л. П.) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Определение продукции в популяциях водных животных» (1964); «Рост и продуктивные возможности планктонных животных как основа рыбных богатств океана» (1967); «Биологическая структура и утилизация энергии в пелагиали Тропической Атлантики» (1969); «Крупномасштабные океанические круговороты как экологические системы» (1981, співавтори – Ковальов А. В., Лебедева М. М.); «Проблема энергетического баланса в планктоне открытых вод океана» (1982); «Продукция зоопланктона Средиземного моря» (1984) та ін.

Біографічні документи

Трудова книжка (1939–1988).

Документи з діяльності

Документи про діяльність на посаді керівника експедиції 13 рейсу НДС АН СРСР «Михайло Ломоносов» для проведення комплексу досліджень в Атлантичному океані (1962–1963); документи про підготовку біологічного загону співробітників ІнБПМ ім. О. О. Ковалевського АН УРСР для участі у 15 рейсі НДС АН СРСР «Михайло Ломоносов» (1963–1970); документи про участь у підготовці 16 рейсу НДС АН СРСР «Михайло Ломоносов» для проведення робіт з вивчення первинної продукції мікрофлори і мікробіологічних процесів кругообігу сірки в Чорному морі (1964); листування з видавництвом «Marine ecology» про участь у підготовці до друку II–V томів видання про життя океанів та прибережних вод у рамках міжнародного проекту (1969–1978).

Листування Грезе В. М.

Адресати: Виноградова Н. Г. (4, 1982); [Машина Л.] (3, 1963–1964); Россігноль М. (Rossignol M.) (1, 1963).

Фотодокументи

Грезе В. М. з професором Бойссоном Ч. у м. Дакар (Сенегал) (1, 1963).

Документи, зібрані вченим

Стаття Малолицької Л. М. «Продукция копепод Азовского моря» (1973); вступ та ілюстративні матеріали до монографії Федориної А. І. «Динамика развития зоопланктона Черного моря и причины, ее обуславливающие» (1976–1977); «Региональная схема охраны природного комплекса и рационального использования естественных ресурсов Черного и Азовского морей» та аналітична записка «Исходные данные по водному режиму рек бассейна Черного моря на перспективу», розроблені «Гідроводгоспом» (1977, 1978).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: 60-річчя члена-кореспондента АН УРСР В. М. Грезе // Вісник АН УРСР. – 1975. – № 12. – С. 93; Владимир Николаевич Грезе // Биология моря. – 1980. – № 6. – С. 87; 70-річчя члена-кореспондента АН УРСР В. М. Грезе // Вісник АН УРСР. – 1985. – № 11. – С. 99; Морозова А. Л., Иванов В. Н., Николаев В. М. Члену-корреспонденту АН УССР В. Н. Грезе – 70 лет //

Гидробиологический журнал. – 1986. – Т. 22, № 3. – С. 110; Петипа Т. С., Ковалев А. В. Владимир Николаевич Гресе – гидробиолог (1915–1988 гг.) // Биология моря. – 1990. – № 1. – С. 75–76; К 90-летию Владимира Николаевича Гресе // Морской экологический журнал. – 2006. – Т. 5, № 1. – С. 101–102.

Л. В. Шипко

Гришко Микола Миколайович
(06.01.1901 – 03.01.1964).

Ботанік.
Академік (1939).

Фонд № 12, 1 опис, 11 од. зб. за 1930–1958 рр.

Народився 6 січня 1901 р. у м. Полтава. Закінчив Полтавський сільськогосподарський інститут (1925) та педагогічний факультет Київського сільськогосподарського інституту (1926). Викладач Майнівського сільськогосподарського технікуму (1925–1929), доцент Сумського інституту буряківництва (1930), доцент (1931–1936), завідувач кафедри генетики, селекції і насінництва (1937–1939) Глухівського сільськогосподарського інституту. Водночас – завідувач відділу генетики та селекції Всесоюзного НДІ конопель (1932–1939). Професор кафедри генетики Київського сільськогосподарського інституту (з 1939), директор Інституту ботаніки АН УРСР (1939–1944). У роки Другої світової війни – заступник директора Чишмінської сільськогосподарської дослідної станції в м. Уфа (1941–1944). Директор (1944–1958), науковий співробітник (1959–1964) ЦРБС АН УРСР. Одночасно – завідувач кафедри селекції і генетики рослин КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1944–1948). Голова бюро Відділення біологічних (1940–1944) та Відділення сільськогосподарських наук АН УРСР (1945–1948).

Наукові дослідження присвячено історії інтродукції та акліматизації рослин, біології та агротехніці нових і мало поширених культур, проблемам генетики і селекції, а також статі і отримання нових форм рослин, питанням зеленого будівництва. Під керівництвом вченого розроблено науковий проект Ботанічного саду та обґрунтовано ботанічно-географічні принципи закладення його колекцій. Автор понад 150 наукових праць.

Нагороджений орденом Леніна (1936), іншими державними нагородами.

Помер 3 січня 1964 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я М. М. Гришка присвоєно Національному ботанічному саду НАН України (1991).

Біографічні документи

Свідоцтво про закінчення однорічних педагогічних курсів при Київському сільськогосподарському інституті (1930); посвідчення депутата міської ради народних депутатів та делегата з'їзду (1937, 1957); трудова книжка (1939); посвідчення дійсного члена АН УРСР (1939); посвідчення про нагородження державними нагородами та відзнаками (1941–1945); особовий листок з обліку кадрів (1945); атестат професора і диплом доктора сільськогосподарських наук (1949); свідоцтва про нагородження за участь у сільськогосподарських виставках (1954–1957).

Фотодокументи

Фотопортрет Гришка М. М. (2, б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Микола Миколайович Гришко. – Київ : Наукова думка, 1977. – 54 с.; Гришко-Богменко Б. К., Пилипчук О. Я. Микола Миколайович Гришко. – Київ : Наукова думка, 1995. – 120 с.; Малецкий С. И. Эпигенетическая изменчивость пола цветков и создание на ее основе однодомных форм конопли (к исследованиям Н. Н. Гришко 1930-х гг.) // Интродукция растений. – 2008. – № 1. – С. 100–113; Черевченко Т. М., Чувикина Н. В. Академик Николай Николаевич Гришко – жизненный и творческий путь // Интродукция растений. – 2009. – № 1. – С. 102–110.

Л. В. Шинко

Гродзінський Андрій Михайлович

(03.12.1926 – 17.12.1988).

Ботанік.

Академік (1979).

Фонд № 371, 1 опис, 98 од. зб. за 1954–2007 рр.

Народився 3 грудня 1926 р. у м. Біла Церква. Закінчив агрономічний факультет Білоцерківського сільськогосподарського інституту (1954). Аспірант (1955–1957) Українського НДІ фізіології рослин УАСГН. Молодший (1957–1959), старший науковий співробітник відділу фізіології рослин (1959–1965), заступник директора (1965) Інституту ботаніки АН УРСР. Заступник директора (1965), директор (1966–1988) та завідувач відділу екології і фізіології рослин (1966–1978) ЦРБС АН УРСР. Академік-секретар Відділення загальної біології АН УРСР (1974–1988).

Наукові дослідження присвячено питанням біогеоценозів, фізіології рослинних угруповань і складних взаємовідносин між рослинами при їх спільному зростанні, хімічної взаємодії рослин, механізмів та дії біологічно активних речовин, вивченню фітонцидних речовин, продуктів життєдіяльності ґрунтових мікроорганізмів. Автор понад 300 наукових праць.

Лауреат Державної премії України (1992).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1976), Трудового Червоного Прапора (1986), іншими державними нагородами.

Помер 17 грудня 1988 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Дисертації на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора біологічних наук «Поступление и передвижение некоторых питательных веществ в растениях под влиянием обработки почвы и удобрений» та «Аллелопатия в жизни растений и их сообществ» (1958, 1965).

Брошури: «Экологические и физиологические исследования растений в ботанических садах СССР. (Краткие методические указания)» (1971); «Краткий путеводитель по Центральному республиканскому ботаническому саду АН УССР» (1974, співавтор – Кохно М. А.).

Статті: «Пойми рек Белоцерковского района (геоморфология, гидрология и условия почвообразования)» (1954); «О способах применения длины и толщины корней и других органов растений» (1957, співавтор – Власюк П. А.); «Физиологическое обследование способов внесения удобрений в связи с изучением и творческим освоением системы обработки почвы по методу Мальцева» (1958, співавтори – Власюк П. А., Доля В. С. та ін.); «Вплив світла на надходження і пересування фосфору (P³²) в рослинах» (1958, співавтор – Ситник К. М.); «Гальмувач проростання з плодів катрану татарського (*crambe tataria sebeok*)» (1960, співавтори – Кузнецова Г. О., Мусатенко Л. І.); «Экспериментальное изучение влияния растений друг на друга через выделения (аллелопатии)» (1965); «Центральний республіканський ботанічний сад АН УРСР на новому етапі діяльності» (1966, співавтори – Кохно М. А., Киричок Ю. К.); «Ценотические исследования в ботанических садах и их значение в решении задач охраны растительного мира» (1975); «Охорона, відтворення і раціональне використання лікарських рослин природної флори» (1981); «Сучасний розвиток ідей М. Г. Холодного про повітряне живлення рослин» (1982) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «О несвоевременном цветении растений» (1955); «Влияние света и ассимиляции углекислоты листьями на поглотительную деятельность корневой системы растения» (1961, співавтор – Гродзинський Д. М.); «Роль тормозителей в сельском хозяйстве» (1964); «Современное состояние и проблемы изучения химического взаимодействия растений» (1966); «Поглощение сухими семенами летучих биогенных веществ и их действие на прорастания» (1971, співавтор – Гарштя Л. Я.); «Вопросы охраны биологических ресурсов суши» (1974); «Круговорот биологически активных веществ в биосфере» (1975) та ін.

Науково-популярні статті: «Травневі роси» (1963); «Росяним ранком» [1960-ті]; «Растительный мир и научно-техническая революция» (1975); «Зеленый щит города» (1975) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографії Зедінга Г. «Die Wuchsstofflehre. Ergebnisse und Probleme der Wuchsstoffforschung» (1956), Лундогарда Г. «Pflanzenphysiologie» (1963), Карпова В. Г. «Экспериментальная фитоценология темнохвойной тайги» (1970), Запрометова М. М. «Основы биохимии фенольных соединений» (1975), Кефелі В. І. «Природные ингибиторы роста и фитогормоны» (1974), Матвеева М. М. «Аллелопатия как экологический фактор» (1975) та ін.; на статті Варшавської В. Б., Гордієнка Т. К., Іванова В. П., Лященко [Н.] І., Мурєя І. [А.], Процко Р. Ф., Серая Г. П., Степанова Е. В. (1974–1975, б/д) та ін.; на дисертаційні дослідження Городнього М. М., Джекшеналієва К., Єременко Л. Л., Карімова Х. Х., Константинова Л. К., Писаного Г. Г., Сакевича О. Й., Свищука О. А., Спахової А. С., Угрехелідзе Д. Ш., Юрина П. В. (1956–1975).

Біографічні документи

Особова справа (1954–1987).

Документи з діяльності

Звіти про виконання Інститутом ботаніки АН УРСР науково-дослідних тем «Вивчення внутрішньовидових і міжвидових відношень в рослинних угрупованнях» та «Роль токсичних виділень у взаємовідносинах між рослинами в степових ценозах» (1960–1961); документи про діяльність на посаді голови Ради ботанічних садів України і Молдови (1974); документи про діяльність у складі Науково-дослідного товариства Північної Америки «Sigma» (м. Нью-Хевен, США, 1976–1990); документи про діяльність на посаді директора ЦРБС АН УРСР (1977, 1978); документи про участь вченого у роботі міжнародного симпозіуму з алелохімікалій «Роль в землеробстві, лісівництві

і екології» (м. Чикаго, США, 1985); документи про відвідування ботанічних садів в містах Франкфурт-на-Майні, Мюнхен, Тюбінген і Марбург під час відрядження до НДР (1986); пропозиції щодо дезактивації, консервації та біологічної рекультиваци ділянки «рудого лісу» в районі Чорнобильської АЕС (1986–1988) та ін.

Документи про вченого

Стаття Патона Б. Є. та Ситника К. М. «Слідами наших виступів “Кактуси у кризі”» [1968]; рецензії академіка АН УРСР Власюка П. А., Іванова В. П. і Бельгарда О. Л. на монографію Гродзінського А. М. «Основи хімічної взаємодії рослин» (1974); календар, випущений до 80-річчя від дня народження вченого (2007).

Документи, зібрані вченим

Звітна інформація про фінансовий стан ЦРБС АН УРСР за 1974 р. (1974); фотознімки кореневища та надземної маси гуфи (3, 1981).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Андрей Михайлович Гродзинский. – Киев : Наукова думка, 1986. – 69 с.; Андрей Михайлович Гродзинский. – Киев : Академперіодика, 2006. – 78 с.; Гродзинская А. А. Мой отец: этюды памяти // Ботаника и микология: современные горизонты. – Киев : Академперіодика, 2007. – С. 11–18; Академік АН УРСР Гродзінський Андрій Михайлович (1926–1988) : біобібліогр. покажч. – Київ : ДНСГБ НААН України, 2012. – 204 с.

Л. В. Шинко

Грозін Борис Дмитрович

(16.10.1898 – 28.10.1962).

Учений у галузі металознавства.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 70, 1 опис, 49 од. зб. за 1905–1962 рр.

Народився 16 жовтня 1898 р. у м. Київ. Закінчив КПІ (1930). Завідувач відділу термічної обробки металів НДІ машинобудування та металообробки (1930–1935). Молодший (1935), старший науковий співробітник (1936–1937), завідувач відділу контактної міцності (1938–1955), завідувач відділу металознавства і контактної міцності Інституту механіки АН УРСР (1956–1962). Під час Другої світової війни – співробітник заводу авіамоторів в Уфі (1941–1944). Викладач Київського інституту цивільного повітряного флоту (1947–1949) та Київського інституту легкої промисловості (1951–1957). Вчений секретар (1938–1944), заступник голови (1945–1948, 1952–1957) Відділу технічних наук АН УРСР.

Член Науково-технічного товариства СРСР (з 1962), Науково-технічного товариства машинобудівної промисловості (з 1952), Всесоюзного товариства винахідників і раціоналізаторів, Науково-технічного товариства радіотехніки і електроніки ім. О. С. Попова.

Наукові дослідження присвячено питанням міцності і пластичності металів, довговічності і надійності машин, розробці нових технологічних процесів у машинобудуванні. Сконструював ряд машин і механізмів, які застосовують у різних галузях промисловості. Автор понад 60 наукових праць.

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1945), Трудового Червоного Прапора (1954), іншими державними нагородами.

Помер 28 жовтня 1962 р.

Наукові праці

Монографії: «Износ стали в зависимости от метода холодной механической обработки» (1947); «Вплив коливань основних вузлів токарних автоматів на якість оброблюваної поверхні» (1957, співавтори – Драйгор Д. А., Заманський С. М. та ін.).

Біографічні документи

Свідоцтво про закінчення КПП (1930); характеристика (1939); посвідчення члена-кореспондента АН УРСР (1939); профспілкові квитки (1940–1958); військовий квиток (1943); посвідчення на право проведення огляду трофейного обладнання і буд-матеріалів (1944, 1945); документи про нагородження (1945); дипломи кандидата і доктора технічних наук (1946, 1950); атестати старшого наукового співробітника і професора (1946, 1951); членські квитки різних всесоюзних та українських науково-технічних і громадських товариств (1947–1960); записні книжки (1950–1960); посвідчення завідувача кафедри технології металів Київського інституту легкої промисловості (1954); свідоцтво про нагородження медаллю учасника Всесоюзної сільськогосподарської виставки (1955); диплом і посвідчення почесного члена НТТ СРСР (1962).

Документи з діяльності

Договори про видання праці Грозіна Б. Д. «Механические свойства стали мартенситной структуры» (1943), про редагування Грозіним Б. Д. праці Костецького Б. І. «Стойкость режущего инструмента» (1948), про наукове консультування під час роботи над науково-популярним кінофільмом «Валы, оси и опоры» (1953).

Фотодокументи

Фотознімок батька Грозіна Б. Д. (1, 1900); фотопортрети Грозіна Б. Д. (13, 1930–1960); учений під час роботи (2, 1940); зі співробітником Інституту механіки АН УРСР Малашенком С. В. (1, [1940]); з ученими АН УРСР Белянкіним Ф. П., Корноуховим М. В., Коваленком А. Д. та науковцями з Китаю у Інституті механіки АН УРСР (1, [1950-ті]).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Історія Національної академії наук України, 1938–1941 : документи і матеріали. – Київ, 2003. – С. 559; Гамшеєва О. А. Грозін Борис Дмитриевич // Енциклопедія Сучасної України. Т. 6 : Го–Гю. – Київ : Поліграфкнига, 2006. – С. 517–518.

А. І. Шаповал

Губерґріч Макс Мойсейович
(19.01.1886 – 06.05.1951).

Терапевт.
Академік (1948).

Фонд № 76, 1 опис, 78 од. зб. за 1908–1958 рр.

Народився 19 січня 1886 р. у м. Дерпт (нині – м. Тарту, Естонська Республіка). Закінчив медичний факультет Університету св. Володимира у Києві (1911). Ординатор

клініки Університету св. Володимира у Києві (1911–1915) та фізіологічної лабораторії Павлова І. П. у Петрограді (1915–1917). Завідувач інфекційного відділення Київського клінічного військового шпиталю (1918–1920). Завідувач кафедри спеціальної патології й терапії (1920–1928), кафедри інфекційних недуг і клініки інфекційних захворювань (1925–1927), кафедри пропедевтики внутрішніх хвороб (1928–1951) Київського медичного інституту ім. О. О. Богомольця. Водночас – завідувач клініки лікувального харчування (1930–1941), науковий консультант (1945–1951) Київського інституту харчування МОЗ УРСР. Під час Другої світової війни – консультант евакошпиталів Томська, Челябінська (1941–1944) та Київського окружного військового шпиталю (1944–1946).

Заступник голови правління Всесоюзного та Українського товариств терапевтів.

Наукові дослідження присвячено питанням фізіології і патології кровообігу, захворюванням органів травлення, проблемі болю, проблемам ендокринології, питанням нейрогуморальної регуляції, лікувального харчування. Запропонував методики вивчення функції підшлункової залози; описав низку симптомів хронічного панкреатиту та апендициту, біохімічні зміни крові при порушеннях діяльності внутрішніх органів. Автор понад 200 наукових праць. Засновник київської наукової школи клінічних фізіологів, патофізіологів і терапевтів.

Заслужений діяч науки УСРР (1935).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1943), Червоної Зірки (1945), іншими державними нагородами.

Помер 6 травня 1951 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Статті: «Перспектив по предмету частной патологии и терапии врачебной диагностики детских болезней» (1922); «О показаниях к операции желчнокаменной болезни» (1924); «Fortschritte der funktionellen Pankreasdiagnostik» (1929); «Zur Frage nach der Entstehung der Schmerzen bei Angina Pectoris» (б/д); «Неврозы кишек» (б/д); «О заболеваниях желудка» (б/д); «К вопросу о механизме возникновения болей в печени» (б/д, співавтори – Іщенко І. М., Гольдштейн Б. І.); «Les progres de la medecine interne en URSS» (б/д); «Darmneurosen» (б/д); «К вопросу о хроническом аппендиците (из клиники частной патологии и медицины Киевского мединститута)» (б/д) та ін.

Доповіді: «Про роботу пропедевтично-терапевтичної комісії Київського медичного інституту протягом 10 листопада 1924 р. – 8 квітня 1925 р.» [1925]; «Патогенез круглої язви желудка» (1926); «К вопросу о происхождении болевых ощущений в почке» (1926); «На смерть президента Д. К. Заболотного» [1929]; «К классификации синдрома грудной жабы» (1935); «Учение И. П. Павлова об условиях рефлекса» (б/д) та ін.

Курси лекцій: з інфекційних захворювань (1926); «О вегетативной системе» (1934); з внутрішніх хвороб для студентів Київського медичного інституту (б/д).

Робочі матеріали: реферативні виписки з робіт Мюллера Н. К. і Певзнера М. І. [1920-ті]; реферативні виписки з медичної літератури та історій хвороб (б/д); матеріали до анкети про глистові інвазії (б/д); нотатки до питання реформи вищої медичної освіти (б/д).

Біографічні документи

Студентський квиток слухача Віденського університету (1908); квиток члена Одеського з'їзду терапевтів (1925); вірш до дня народження Губергріца М. М. (1925); заява в деканат медичного факультету Київського ІНО щодо нових курсів лекцій [не раніше 1928]; почесні грамоти (1932) та ін.

Документи з діяльності

Журнал для реєстрації хворих (1924); звіт про роботу на кафедрі одонтологічного факультету Київського медичного інституту протягом 1923–1924 рр. (1924); витяг із протоколу засідання правління Київського медичного інституту про доповідь професора Губерґріца М. М. (1925); перепустка на засідання пленуму Укрнауки (1926); протоколи засідань правління Київського медичного інституту (1926); амбулаторні картки, заповнені Губерґріцем М. М. [1929]; витяги з тематичного плану Центрального НДІ харчування (1936); план викладання курсу зі спеціальної патології і терапії (б/д); нотатки про викладання у вищих навчальних закладах Франції (б/д).

Листування Губерґріца М. М.

Кореспонденти: Вінклер Б. (1, б/д); Гордон Л. (Gordon L.) (2, 1927–1928); Кішер Л. (1, 1930); Пестуа Н. (2, 1926); Холодний І. (1, 1925).

Документи, зібрані вченим

Статті: Шефтеля І. М. «Клиническая оценка результатов, полученных при исследовании тонким зондом желудочного содержимого» (1927), Шиндлера М. С. «Очередные задачи института в ближайшую пятилетку и план на 1932 год» (1931–1932); Берлянда О. С. «К клинике сердечнососудистой системы при малярии» (б/д); Гордона Л. «О новом ферменте» (б/д); Міхельсона В. С. та Франкфурта [А. І.] «К вопросу о функциональной способности поджелудочной железы» та «Об исследовании функций поджелудочной железы» (б/д).

Доповіді: Гольдштейна Б. І. «Действие физиологических раздражителей» (б/д); Степуна О. А. «О механизме действия ванн Арзни» та «Про виды глистов» (б/д) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ДАРФ (ф. Р-4737, оп. 2, спр. 1033).

Лит.: Бурчинський Г. Й., Губерґріц О. Я. М. М. Губерґріц. – Київ : Здоров'я, 1974. – 38 с.; Харченко Н. В. Губерґріц Макс Мойсейович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 6 : Го–Гю. – Київ : Поліграфкнига, 2006. – С. 577.

Н. А. Наумова

Гуржій Іван Олександрович (15.09.1915 – 31.10.1971).

Історик.

Член-кореспондент (1958).

Фонд № 72, 3 описи, 290 од. зб. за 1936–1975 рр.

Народився 15 вересня 1915 р. у с. Худяки (нині – Черкаський р-н, Черкаська обл.). Закінчив педагогічні курси у м. Черкаси (1932). Навчався на філологічному факультеті Полтавського педагогічного інституту (1934–1936) та історичному факультеті ОДУ (1936–1941), в аспірантурі Інституту історії України АН УРСР (1945–1948). Учасник Другої світової війни (1941–1945).

Учитель Леськівської семирічної школи (1932–1934) та Врадіївської середньої школи (1936), старший викладач Чернігівського вчительського інституту (1945). Молодший (1948), старший науковий співробітник (1948–1955), завідувач відділу історії феодалізму (1955–1958), заступник директора (1958–1971), завідувач відділу історіо-

графії та джерелознавства (1969–1971) Інституту історії АН УРСР. Водночас – завідувач відділу методики викладання історії Українського НДІ педагогіки (1953–1955).

Заступник голови Відділення суспільних наук АН УРСР (1961–1963), академік-секретар Відділення економіки, історії, філософії та права АН УРСР (1963–1968).

Член президії УТОПШ (1966–1971).

Наукові дослідження в галузі соціально-економічної історії, історіографії та джерелознавства, середньовічної та новітньої історії України. Автор близько 300 наукових праць.

Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1971), іншими державними нагородами.

Помер 31 жовтня 1971 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Розвиток товарного виробництва і торгівлі на Україні» (1962); «Україна в системі всеросійського ринку (60–90 рр. XIX ст.)» (1968).

Розділи монографій: «Проникнення товарно-грошових відносин в селянське господарство» (1954); «Зародження робітничого класу України» (1958), «Товаризація феодално-поміщицького господарства» (1965–1973); «Розвиток промисловості на Україні в кінці XVIII – першій половині XIX ст.» (1967) та ін.

Дисертації на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора історичних наук: «Повстання турбаївців» та «Розклад феодално-кріпосницької системи сільського господарства України першої половини XIX ст.» (1948, 1953).

Брошури: «Семен Гаркуша (історико-біографічний нарис)» (1962); «Героїчне минуле і славне сучасне робітничого класу України» (1971, співавтор – Кудлай О. С.).

Статті: «Одна з важливіших проблем історії України (огляд історіографії про закріпачення селян і селянські рухи на Лівобережній Україні в другій половині XVIII ст.» (1950); «Селянський рух на Україні в 1856 р.» (1956); «Посилення феодално-кріпосницького визиску в дореформенному селі» (1958); «Місце України в зовнішній торгівлі Росії кінця XVIII – першої половини XIX ст.» (1960); «Україна в сільськогосподарському виробництві пореформенної Росії (60–90 роки XIX ст.)» (1964); «Питання історії України на сторінках журналу “История СССР”» (1963–1965 рр.)» (1966, співавтор – Барабой А. З.); «Крестьянское движение на Украине в 40–50 годах XIX ст.» (1967); «Татарбунарське повстання» (1968); «Шашкевич Маркиян Семенович» (1969); «Проблема історичної географії в атласі “Історія українського народу і Української РСР”» (1971, співавтор – Молодчиков О. В.); «Висвітлення питань культури в нарисах про міста і села» (б/д, співавтор – Петренко В. С.) та ін.

Доповіди: «Участь українського народу у Вітчизняній війні 1812 року (до 150-річчя Вітчизняної війни 1812 року)» (1962); «Іван Франко – полум’яний поборник дружби і братерства народів (до 110-річчя від дня народження)» (1966); «Досягнення історичної науки в Академії наук УРСР» (1969) та ін.

Науково-популярні праці: «Народний герой Устим Кармалюк (до 170-річчя з дня народження)» (1950); «Січнево-лютневий страйки 1905 р. на Україні» (1955); «Похід селян у Таврію за волею (1856 р.)» (1960); «Всебічно вивчати і використовувати історіографічну спадщину» (1965, співавтор – Сарбей В. Г.); «Боротьба трудящих України за соціальне і національне визволення» (1967, співавтор – Лещенко М. Н.) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографії Коломійця І. Г. «Социально-экономические отношения и общественное движение в Закарпатье во второй половине XIX ст.» [1961], Кульчицького С. В. «Розвиток залізничного транспорту на Україні в дореволюційний період» [1963], Шульги І. Г. «Соціально-економічні відносини і класова боротьба на

Закарпатті в кінці XVIII – першій половині XIX ст.» (1965), Шевелева А. Г. «Братское сотрудничество польских социал-демократов с большевиками в 1903–1910 гг.» (1966), Дружиніної О. І. «Южная Украина. 1800–1825 гг.» [1970], Василенка Г. А. «Хотинська війна 1621 року» (б/д), колективну монографію «Освітня діяльність і педагогічні погляди О. В. Духновича» (б/д); на брошури Батулі Б. С. «Герб Української РСР» (б/д), Коломійченка М. С. і Гаріна В. З. «Останні дні Великого Кобзаря» (б/д) та ін.

Біографічні документи

Диплом про закінчення ОДУ (1941); документи про навчання в аспірантурі (1945–1948); дипломи кандидата та доктора історичних наук (1949, 1954); членські квитки, перепустки, мандати (1949–1970); атестати старшого наукового співробітника та професора (1951, 1955); вітальна кореспонденція до ювілеїв, знаменних дат та свят (1958–1971); почесні грамоти (1958–1967); автобіографія та біографічна довідка (1971) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: запрошення на різні наукові заходи (1956–1971); документи про участь у конференціях, нарадах, зборах, днях науки (1958–1970); документи про діяльність на посаді заступника та виконуючого обов'язки голови Відділення суспільних наук АН УРСР (1961–1962) та академіка-секретаря Відділення економіки, історії, філософії і права АН УРСР (1963–1968); індивідуальні звіти про роботу як члена-кореспондента АН УРСР (1961–1970); документи про роботу на посаді заступника директора Інституту історії АН УРСР (1963–1970); документи про діяльність в УТОПШ (1967–1971); документи про роботу на посаді завідувача відділу історіографії Інституту історії АН УРСР (1968–1970); документи про діяльність в Українському товаристві дружби і культурних зв'язків з зарубіжними країнами (1969); документи про діяльність у складі Археографічної комісії АН УРСР (1969–1970) та ін.

Видавнича: документи про співпрацю з різними видавництвами з питань публікації та редагування наукових праць (1948–1970); документи про діяльність у складі редакційних колегій журналу «История СССР» (1958–1961), видань «Радянська енциклопедія історії України» (1958–1971), «История СССР с древнейших времен до наших дней» (1964–1970), «История Украинской ССР» (1970–1975) та ін.

Листування Гуржія І. О.

Адресати: Губарев [А. А.] (1, 1971); Ентеліс (1, [1955]); Неделін [А. І.] (1, 1962); Патон Б. Є. (1, 1969).

Кореспонденти: Баясний І. Л. (2, 1960); Гончаренко Є. Т. (1, 1959); Грабовецький В. (2, 1968); Грінберг К. (1, 1936); Гуржій М. Г. (1, 1963); Дружинін М. М. (1, 1961); Дружиніна О. І. (1, 1971); Ковбасюк С. М. (3, 1955–1956); Коломієць І. Г. (1, 1962); Крип'якевич І. П. (1, [1950–1960-ті]); Максименко М. М. (1, 1965); Мельник С. К. (1, 1964); Неделін [А. І.] (2, 1962); Нестеренко О. О. (1, 1964); Нечкіна М. В. (1, 1959); Риндзюньський П. Г. (3, 1962); Рожков М. К. (3, 1957–1959); Семенов М. П. (1, 1969); Сенченко І. Є. (1, 1961); Сидоренко В. П. (1, 1964); Шульга І. Г. (1, 1964); Яцунський В. К. (3, 1959–1962) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Гуржія І. О. (8, 1935–1971); учений з учнями Врадіївської середньої школи (1, 1936); у групі однокурсників (1, 1936); з директорами Інституту історії АН УРСР Касименком О. К. (1, 1964) та Скабою А. Д. (1, [1969–1970]); серед учасників загальних зборів Відділення економіки, історії, філософії і права АН УРСР (3, 1967); з учасниками наукової сесії в Інституті історії АН УРСР (1, 1969); з учасниками V Міжнародного конгресу істориків-економістів у Ленінграді (2, 1970) та ін.

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Гуржія І. О.: Гуслистого К. Г., Мишка Д. І. на книгу «Повстання турбаївців» (1939, 1949); Шутого Б., Ткаченка М. М. на монографію «Повстання селян в Турбах (1789–1793)» [1951]; Вервеса Г. Д., Компанійця І. І., Пархоменка М. на статтю «Іван Франко як історик селянства України» (1956); Лещенка М. Н., Парасунька О. А., Лисенка М. М. на статтю «Розклад феодально-кріпосницької системи в сільському господарстві України першої половини ХІХ ст.» [1955]; Маркіної В. О. на монографію «Україна в системі всеросійського ринку 60–90-х рр. ХІХ ст.» (1967) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Інститут історії України (особова справа).

Лит.: Іван Олександрович Гуржій. – Київ : Наукова думка, 1974. – 54 с.; Гуржій О. І. Іван Олександрович Гуржій // Енциклопедія історії України. Т. 2 : Г–Д. – Київ : Наукова думка, 2004. – С. 256; Історик Іван Гуржій у колі рідних і колег : спогади, документи, статті про вченого. – Черкаси : Черкас. ЦНТЕІ, 2007. – 335 с.

С. В. Старовойт

Гуслистий Кость Григорович

(01.10.1902 – 21.02.1973).

Історик, етнограф.

Член-кореспондент (1969).

Фонд № 32, 3 описи, 309 од. зб. за 1919–1972 рр.

Народився 1 жовтня 1902 р. у м. Олександрівськ (нині – м. Запоріжжя). Закінчив історичний факультет Дніпропетровського ІНО (1928). Асистент та доцент низки вищих навчальних закладів м. Харків (1931–1934). Керівник історичного сектору Науководослідного інституту Т. Г. Шевченка (1934–1945), науковий співробітник Інституту історії ВУАМЛІН (1934–1936). Завідувач кафедри Київського державного педагогічного інституту (1936–1941). Науковий співробітник та завідувач відділу історії феодалізму Інституту історії АН УРСР (1936–1954). Директор Центрального державного історичного архіву УРСР (1944–1945). Заступник директора (1954–1970), старший науковий співробітник (1971–1973) Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР.

Член президії, заступник голови правління УТОПК (1966–1971).

Наукові дослідження присвячено середньовічній історії України, історії української культури і етнографії, проблемі формування української народності і нації, ролі народних мас в історичному процесі.

Заслужений діяч науки УРСР (1968).

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1954).

Помер 21 лютого 1973 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Селянське повстання 1768 року на Україні» (1934); «Данило Галицький» (1942); «Коліївщина (історичний нарис)» (1947); «Селянсько-козацькі рухи

на Україні в першій половині XVII ст.» [1947–1950]; «Селянсько-козацькі повстання на Україні в 1590-х роках» [не раніше 1947]; «Історичний розвиток української нації» (1972).

Розділи монографій: «Історія України. Короткий курс» (1940); «Социальные движения на Украине в XVI – первой половине XVII веков и их историческое значение» [не раніше 1940], співавтор – Бойко І.); «Українці» [1956].

Статті: «Нові матеріали про повстання українського народу проти шляхетської Польщі в 1635–1638 рр.» [не раніше 1937]; «Коліїщина в творах Т. Г. Шевченка» (1939–1941); «Правобережье и западноукраинские земли в XVIII ст.» [не раніше 1939]; «Боротьба українського народу проти німецьких загарбників у XIII–XV ст.» (1942); «З історії боротьби українського народу проти церковної унії» (1945); «Проти буржуазно-націоналістичної фальсифікації історії України кінця XVI – першої половини XVII ст.» [не раніше 1952]; «Историческое значение социальных движений на Украине в XVII в.» (1954); «Культура Украины во второй половине XVIII в.» (1956); «Етапи формування української буржуазної нації» (1958); «К вопросу об исторических условиях возникновения украинских дум» (1958); «Стан та завдання розвитку етнографічної науки в УРСР» (1958); «Вопросы периодизации истории украинской этнографии» (1961, співавтор – Горленко В.); «Про створення державного музею народної архітектури та побуту Української РСР» (1969); «Розквіт української радянської культури і націоналістичні фальсифікації» (1970, співавтор – Демиденко Л.); «Петро Конашевич-Сагайдачний» (1972); «Этногенез и этапы этнического развития украинского народа (формирование украинской нации)» (б/д) та ін.

Доповіді: «Вопросы истории Украины и этнического развития украинского народа (период феодализма)» (1963); «К вопросу об этногенезе и начальном этапе этнического развития украинской народности» (1964); «Grundsätze und Methoden beim Zusammenstellen Regionaler geschichtlich-ethnographischer Atlanten in der UdSSR» (1968, співавтори – Брук С. І., Гарданов В. К.).

Відгуки та рецензії: на монографії Острянина Д. Х. «Мировоззрение М. А. Максимовича» (1958), Ганусенка І. М. «Боротьба східних слов'ян за вихід до Чорного моря» (1966) Маковського Д. П. «Развитие товарно-денежных отношений в сельском хозяйстве Русского государства в XVI в.» (1966) та «Д. І. Яворницький» (1969), Мишка Д. І. «Утворення української народності (XIV–XV ст.)» (1970), Василенка А. С. «Літопис слави народної» (1972), Голобуцького В. «Запорізька Січ. Історичні оповідання» (б/д); на романи Панча П. «Запорожці» (1953), Скляренка С. «Володимир» (1961), Глухенького М. Г. «Коліїщина» (1967), Угляренка П. В. «Князь Лаборець» (1970); на дисертаційні дослідження Березовського І. П., Бойко В. Г., Гудзенка П. П., Довженка В. Д., Дядиченка В. А., Іванова В. М., Олійника М. М., Самойловича В. П., Сарбея В. Г., Сухобрус Г. С., Ярмаченко Н. Д. та ін. (1949–1972).

Біографічні документи

Свідоцтво про закінчення Дніпропетровського ІНО (1930); дипломи кандидата та доктора історичних наук (1939, 1963); відгуки на наукові праці Гуслистого К. Г., представлені до захисту на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук (1940–1963); членські квитки (1947, 1953); службові посвідчення (1948–1969); анкета (1951); вітальна кореспонденція з нагоди різних свят і подій (1952–1972); атестат професора (1965); посвідчення про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1968); витяг з протоколу засідання Загальних зборів АН УРСР про обрання Гуслистого К. Г. до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1969).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: запрошення на Загальні збори АН УРСР, наукові сесії, конференції (1941–1973); індивідуальні звіти про роботу (1943–1972); постанова Президії АН УРСР про призначення керівником групи з підготовки тому «Українці» серії видань «Народи світу» (1954); документи про роботу в Інституті мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР ім. М. Т. Рильського (1954–1971); документи про участь у роботі VI, VII та VIII Міжнародного конгресу антропологічних і етнографічних наук (1960–1964).

Громадська: документи про участь у роботі Української республіканської комісії по вивченню та впровадженню нових цивільних свят і обрядів (1960–1970); документи про участь у роботі комісії з перевірки стану науково-організаційної роботи Українського державного музею етнографії та художнього промислу АН УРСР [не раніше 1961]; документи про участь вченого у роботі УТОПІК (1966–1972).

Лисування Гуслистого К. Г.

Адресати: Бежкович О. С. (3, 1970, б/д); Майстренко (5, 1966); Малиновський Л. В. (2, 1969); Фененко (1, 1967); Шутий Б. (2, 1949).

Кореспонденти: Аверкієва Ю. (1, 1961); Акименко Ф. П. (15, 1966, б/д); Бажан М. П. (2, 1970–1971); Боев П. (1, 1957); Бондар І. Я. (1, 1969); Веселий В. В. (1, 1958); Вяйшлов Г. (1, 1969); Дем'янчук Г. С. (2, 1958), Дяченко В. Д. (5, 1955–1961); Залеський А. Й. (2, 1958–1967); Знойко О. О. (2, 1958); Красовський І. Д. (6, 1969–1970); Крип'якевич І. П. (1, 1953); Стругова М. І. (1, 1967); Тиводар М. П. (4, 1968, б/д); Толстов С. П. (2, 1955–1958); Чистов К. (2, 1961–1963); Шаповал І. М. (12, 1960–1961).

Фотодокументи

Гуслистий К. Г. зі студентами Дніпропетровського ІНО (1, 1924); з колегами (10, 1939–1965); із студентами – випускниками різних вузів (3, 1941–1971); фотопортрети Гуслистого К. Г. (2, 1951–1972); вчений серед учасників Всесоюзної наради з історії епосу східних слов'ян (2, 1956); серед учасників сесії, присвяченої 100-річчю від дня смерті Т. Г. Шевченка в Каневі (2; 1961); з Рильським М. Т., Ревуцьким Л. М. та іншими під час святкування 60-річчя вченого (7, 1962) та ін.

Документи, зібрані вченим

Документи академіка Яворницького Д. І. (1919–1944); бібліографічні картки з питань літератури, мистецтва, архітектури (1922–1966).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Кость Григорович Гуслистий. – Київ : Наукова думка, 1972. – 54 с.; Удод О. А. Кость Гуслистий – історик України. – Київ : Генеза, 1998. – 176 с.; Удод О. А. Гуслистий Кость (Костянтин) Григорович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 6 : Го–Гю. – Київ : Поліграф-книга, 2006. – С. 678.

Т. В. Брязкало

Гутиря Віктор Степанович

(11.09.1910 – 21.10.1983).

Хімік.

Академік (1961).

Фонд № 246, 4 описи, 325 од. зб. за 1921–1983 рр.

Народився 11 вересня 1910 р. у с. Синявське (нині – Ростовська обл., РФ). Закінчив Азербайджанський нафтовий інститут (1932). Молодший та старший науковий співробітник (1932–1937), завідувач лабораторії органічного синтезу (з 1937), заступник директора (1937–1945, 1955–1959) Азербайджанського індустріального інституту. Заступник директора (1959–1964), керівник сектору мономерів (1959–1964) та сектору нафтохімії (з 1965) ІХВС АН УРСР. Керівник відділення нафтохімії Інституту фізико-органічної хімії і вуглехімії АН УРСР (1976–1983). Віце-президент АН УРСР (1963–1974).

Академік АН АзРСР (1949). Член-кореспондент АН СРСР (1953).

Голова Товариства «Знання» УРСР (1959–1972).

Наукові дослідження у галузі хімії і технології нафти. Вивчав процеси каталітичного крекінгу, синтезу алюмосилікатів. Вперше сформулював загальні положення про специфічні особливості каталізу на цеолітах. Розробив і впровадив технології синтезу етилового спирту з етилену, одержання авіаційних бензинів з нафт Апшеронського півострова, каталітичного крекінгу у псевдозрідженому шарі мікросферичного алюмосилікатного каталізатора. Автор понад 140 наукових праць.

Лауреат Державної премії СРСР (1942), премії імені Л. В. Писаржевського АН УРСР (1976).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1936, 1949), Леніна (1942, 1970), Трудового Червоного Прапора (1953, 1975), Жовтневої революції (1980), іншими державними нагородами.

Помер 21 жовтня 1983 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора хімічних наук «Исследование и разработка процесса жидкофазного каталитического крекинга» (1944).

Статті: «К вопросу о строении бензола» (1932); «К вопросу о строении ароматических углеводородов» (1934); «Исследование влияния ароматических углеводородов нефтяного сырья Азербайджана на формирование состава бензина при каталитическом крекинге» (1956, співавтор – Гусейнова Л. Ш.); «Вклад ученых нефтяной промышленности Азербайджана в развитие отечественной технической переработки нефти» (1957, співавтор – Алієв В. С.); «Каталитический крекинг тяжелых дистиллятов, как источник нефтехимического газового сырья» (1958, співавтори – Алієв М. І., Кязімов Ш. К.); «О влиянии ароматических углеводородов в бакинских нефтях на показатели каталитического крекинга дистиллятов этих нефтей» (1959, співавтор – Гусейнова Л. Ш.); «К вопросу о подготовке сырья в технологии каталитического крекинга» (1959); «Нефть» (1962, співавтор – Порфир'єв В. Б.); «О некоторых задачах в развитии нефтепереработки и нефтехимии до 2000 года» (1966); «О битуминозных песках в Канаде и состоянии их разработки» (1967); «О химическом ожигении при-

родного газу» (1967); «Прогноз развития мировой нефтехимии (химии и технологии массовой переработки углеводородов) до 2005 года» [1982] та ін.

Доповіді: «Юсиф Гейдарович Мамедалиев. (К 50-летию со дня рождения и 30-летию творческой деятельности)» [1958]; «О возможности рассмотрения вопроса подготовки собственной сырьевой базы развития нефтяной и нефтехимической промышленности» (1964); «К вопросу о механизме синтеза стирола из толуола и метанола на цеолитовых катализаторах» (1965); «О некоторых вопросах учета и оценки эффективности научной деятельности в институтах АН УССР» (1966); «К вопросу о природном метане угольных залежей» (1975).

Відгуки та рецензії: на монографії Кульського Л. А. «Теоретическое обоснование технологии очистки воды» та «Теоретическое обоснование и технология кондиционирования воды (процессы и аппараты)» (1972); на брошуру Гавриша В. К. «Нефть и технический прогресс» (1978); на статті Дедусенка Г. Я. «Окисляемость олефиновых углеводородов» (1948), Клименка В. Я. «Визначення типу покладу та генезису газу Шебелинського газового родовища» (1965) та ін.; на дисертаційні дослідження Алекперова І. І., Артюхова І. [А.], Асадова М. М., Ашимова М. А., Галича П. М., Гуревича В. Р., Гусейнкової А. Д., Даниляка М. І., Дзотцоті С. Х., Ізмайлова Р. Г., Карпова П. П., Картуша Р. В., Мамедової Л. З., Матковського К. І., Спектора Ш. Ш., Чередниченка Г. І. (1947–1980).

Біографічні документи

Свідоцтво про закінчення Бакинської середньої школи № 21 (1928); диплом про закінчення Азербайджанського нафтового інституту (1932); документи про присвоєння ступеня кандидата технічних наук (1938); характеристики (1941–[1961]); особові листки з обліку кадрів (1942–1949); витяг із протоколу засідання вченої ради Азербайджанського державного університету про захист докторської дисертації (1944); атестат професора і диплом доктора наук (1946); посвідчення академіка АН АЗРСР (1949); почесні грамоти (1952–1981); документи про обрання до складу членів-кореспондентів та академіків АН УРСР (1953, 1961); вітальна кореспонденція до ювілеїв вченого (1960, 1970, 1980); посвідчення академіка та члена Президії АН УРСР (1961, 1974); документи про нагородження (1962–1975); автобіографічні довідки про життя та діяльність (1971); диплом лауреата премії імені Л. В. Писаржевського АН УРСР (1976) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про діяльність як члена правління Азербайджанського науково-технічного товариства нафтової промисловості (1938–1959); документи про роботу на посаді заступника директора Азербайджанського індустріального інституту (1939–1958); документи про діяльність як голови Відділення фізико-технічних наук і нафти АН АЗРСР (1947–1950); документи про діяльність у АН АЗРСР (1951–1982); індивідуальні звіти про роботу як члена-кореспондента АН СРСР (1954–1977); документи про роботу у Технічному управлінні з нафтопереробки Міністерства нафтової промисловості АЗРСР (1954–1959); документи про діяльність у Секції технічних наук АН СРСР (1956–1972) та на посаді керівника Сектору нафтохімії АН УРСР (1965–1979); документи про діяльність на посаді заступника директора Інституту хімії полімерів і мономерів АН УРСР (1959–1960); документи про діяльність на посаді віце-президента АН УРСР (1963–1981); доповідь «Про заходи з організації Інституту органічного синтезу АН УРСР у складі Донецького відділення АН УРСР» (1964); доповідні записки про створення в АН УРСР Інституту проблем нафтовіддачі та Інституту переробки пластмас, доцільність діяльності наукових

центрів АН УРСР, стан розробки проблеми інтенсифікації віддачі нафтових пластів, повітряний шлях транспортування нафти і газу, про біомасу як альтернативне джерело енергії, використання водню як джерела енергії для транспорту тощо (1968–1982); звіт про роботу в Науковій раді АН УРСР з проблем розробки нафтових родовищ (1976) та ін.

Видавнича: документи про публікацію праць вченого (1933–1958); документи про діяльність у редколегії журналу «Азербайджанское нефтяное хозяйство» (1937–1958); листування щодо рецензування наукових праць (1946–1962); документи про діяльність як голови РВР АН УРСР (1969–1982).

Громадська: документи про обрання депутатом Шаумянської районної ради народних депутатів м. Баку (1948); документи про роботу в Товаристві «Знання» АзРСР (1949–1952); звіт про участь у роботі річного зібрання Німецького хімічного товариства у м. Лейпціг (1960); виступи на радіо і телебаченні (1963–1967) та ін.

Листування Гутирі В. С.

Адресати: Алієв В. С. (3, 1975–1980); Баранов С. М. (1, 1969); Бахаровський Г. Я. (5, 1962–1969); Галич П. М. (7, 1968–1976); Гладишев Г. П. (2, 1981); Дорогочинський А. З. (3, 1965–1976); Емануель М. М. (1, 1977); Жаворонков М. М. (2, 1969); Измайлов Р. Г. (2, 1963–1968); Коршаков В. В. (2, 1981); Кульський Л. А. (2, 1966–1971); Литвиненко Л. М. (1, 1976); Макаренко О. Ф. (1, 1962); Мамедалієв Ю. Г. (1, [1960]); Нікітін В. М. (1, 1966); Овчаренко Ф. Д. (2, 1967–1979); Оруджев С. А. (1, 1974); Піл Ж. (1, 1964); Повз І. Л. (1, 1978); Потураєв В. М. (1, 1975); Субботін С. І. (1, 1969); Таірова Т. А. (3, 1955); Толубинський В. І. (1, 1974); Чаговець Р. В. (1, 1974); Шмідт О. Ю. (1, 1953) та ін.

Кореспонденти: Алієв В. С. (7, 1962–1979); Байбурський В. Л. (2, 1981); Бахаровський Г. Я. (3, 1962–1969); Дорогочинський А. З. (2, 1968–1976); Измайлов Р. Г. (1, 1959); Корнєв К. А. (2, 1959); Назаретова Н. Б. (8, 1948–1952); Нікітін В. М. (1, 1976); Патон Б. Є. (2, 1968); Підоплічко М. М. (1, 1963); Піл Ж. (1, 1963); Ситник К. М. (1, 1959); Туркевич Дж. (Turkevich J.) (2, 1962); Чернічкін Г. А. (8, 1960–1962); Шаньгін М. М. (3, 1962); Шмідт О. Ю. (1, 1953); Яцимирський К. Б. (4, 1965–1967).

Фотодокументи

Фотопортрети Гутирі В. С. (4, 1950–1980); учений з к.ф.-м.н. Храмовим Ю. О. і членом-кореспондентом АН УРСР Вервесом Г. Д. (1, [1980]); з академіками АН УРСР Походнею І. К., Писаренком Г. С., Білодідом І. К. (1, [1980]).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: 60-річчя академіка АН УРСР В. С. Гутирі // Вісник АН УРСР. – 1970. – № 9. – С. 101; 70-річчя академіка АН УРСР В. С. Гутирі // Вісник АН УРСР. – 1980. – № 10. – С. 99; Виктор Степанович Гутьря. – Киев : Наукова думка, 1985. – 74 с.; Галич П. Н. Виктор Степанович Гутьря (к 90-летию со дня рождения) // Катализ и нефтехимия. – 2000. – № 5–6. – С. 116–122; Дякова А. М. Гутьря Виктор Степанович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 6 : Го–Гю. – Київ : Поліграфкнига, 2006. – С. 684.

А. І. Шаповал

Давидов Олександр Сергійович
(26.12.1912 – 19.02.1993).

Фізик-теоретик.
Академік (1964).

Фонд № 77, 1 опис, 45 од. зб. за 1949–1983 рр.

Народився 26 грудня 1912 р. у м. Євпаторія. Закінчив фізичний факультет МДУ ім. М. В. Ломоносова (1939). Під час Другої світової війни – керівник лабораторії заводу авіаційних двигунів у м. Уфа (1941–1945). Старший науковий співробітник, заступник директора (1945–1953), завідувач відділу теорії атомного ядра (1964–1966) Інституту фізики АН УРСР. Керівник теоретичного відділу Фізико-енергетичного інституту у м. Обнінськ (1953–1956). Професор, завідувач кафедри електродинаміки і квантової теорії МДУ ім. М. В. Ломоносова (1956–1964). Завідувач відділу багаточастинкових систем (з 1966), директор (1973–1988), почесний директор (з 1988) Інституту теоретичної фізики АН УРСР. Водночас – професор кафедри теоретичної фізики КДУ ім. Т. Г. Шевченка (з 1964).

Голова Наукової ради з ядерних реакцій АН СРСР (1964–1972). Член Міжнародної академії квантово-молекулярних досліджень (Франція, 1975), Європейської академії наук, мистецтв і літератури (Франція, 1980).

Наукові дослідження присвячено фізиці твердого тіла, теорії ядра, квантовій біофізиці. Передбачив розщеплення невироджених молекулярних термів у кристалах, які мають кілька молекул в елементарній комірці – «давидівське розщеплення». Автор теорії спектрів поглинання, люмінесценції, розсіювання та дисперсії світла в молекулярних кристалах, теорії колективних збуджених станів несферичних ядер (спільно з Філіпповим Г. Ф.). Відкрив нове квазічастинкове збудження в молекулярних ланцюгах – «давидівський солітон», розвинув теорію надпровідності керамічних сполук. Створив наукову школу у галузі теоретичної фізики. Автор близько 300 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1972). Герой Соціалістичної Праці (1982). Лауреат Ленінської премії (1966), Державної премії УРСР (1969).

Нагороджений орденами Леніна (1971, 1982), іншими державними нагородами.

Помер 19 лютого 1993 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України засновано премію імені О. С. Давидова за видатні роботи у галузі теоретичної і біологічної фізики (1997).

Наукові праці

Монографії: «Возбужденные состояния атомных ядер» (1965); «Атомы. Ядра. Частицы» (1970).

Розділи монографій: «Оператор экситон-фонного взаимодействия» [не раніше 1958]; «Теоретическая ядерная физика» [1967].

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук «Теория поглощения света в молекулярных кристаллах» (1949).

Статті: «Вращательные состояния неаксиальных нечетных ядер» (1959); «К вопросу о форме четно-четных ядер» (1959, співавтор – Філіппов Г. Ф.); «Коллективные возбужденные состояния атомных ядер» (1959); «Изучение ядер с малым числом

нуклонов» (1959); «Вращательная энергия и моменты инерции неаксиальных ядер» (1960, співавтори – Работнов [Н.] С., Чабан [А. А.]); «Коллективные возбуждения, соответствующие квадрупольным колебаниям поверхности ядра» (1961); «Ядерные реакции при малых и средних энергиях» (1962); «Экситоны в кристаллах малой толщины» (1963); «Обертально-одночасткові збудження несферичних непарних атомних ядер» (1963); «Форма ядра, ее деформируемость и возбужденные состояния атомных ядер» (1965); «О вычислении энергии молекулярных экситонов» (1967, співавтор – М'ясников Є. Н.); «Безизлучательная передача энергии электронного возбуждения между примесными молекулами в кристаллах» (1968); «Правило Урбаха для локализованных возбуждений в кристаллах» (1968, співавтор – Лубченко А. Ф.); «Деполяризація смуг поглинання у молекулярних кристалах» (1969, співавтор – М'ясников Є. Н.); «Деформация молекулярного кристалла при наличии электронного возбуждения» (1969) та ін.

Опис відкриття «Расщепление невырожденных молекулярных термов в молекулярных кристаллах, содержащих два или более молекул в элементарной ячейке» (1983).

Біографічні документи

Диплом на відкриття «давидівське розщеплення» (1948); диплом доктора фізико-математичних наук (1950); особова справа (1950–1993); атестат професора (1952); диплом академіка АН УРСР (1964); характеристики (1964–1985); автобіографія та анкета (1966); документи про призначення на посаду завідувача відділу теорії ядра та обрання на посаду директора Інституту теоретичної фізики АН УРСР (1966, 1974); документи про висунення до складу академіків АН СРСР (1966–1968); лист президента АН УРСР Патона Б. Є. до академіка АН СРСР Семенова М. М. з проханням підтримати висунення Давидова О. С. на здобуття Нобелівської премії (1973); Указ Президії ВР СРСР про присвоєння звання «Герой Соціалістичної Праці» (1982); накази про преміювання вченого (1984); трудова книжка (1993).

Документи з діяльності

Довідки про внесок Давидова О. С. у розробку наукових тем, присвячених екситонам (1964); індивідуальні звіти про роботу як академіка АН УРСР (1965–1986); звіт про роботу відділу теорії багаточастинкових систем Інституту теоретичної фізики АН УРСР (1982).

Листування Давидова О. С.

Кореспонденти: Ван Тонгерен Е. (1, 1964); Вульф Х. С. (1, 1982); Гольданський В. Й. (1, 1982); Тер Хаар Д. (1, 1965).

Документи про вченого

Статті: Яковлева О. «Спорт – акумулятор моєї бадьорості» (1976); Петренка В. «Вся жизнь – физика. Академику АН УССР А. С. Давыдову – 70 лет» [1982]; «Правовлангові», «Олександр Сергійович Давидов» (1983).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Алинин А. Я. Его жизнь – физика : документальная повесть. – Киев : Молодь, 1982. – 128 с.; Храмов Ю. А. Физики : биограф. справ. – Москва : Наука, 1983. – С. 96; Бродин М., Антонченко В. Актуальні проблеми теоретичної фізики: Міжнародна конференція, присвячена 90-річчю від дня народження О. С. Давидова (Київ, 9–15 грудня 2002 р.) // Вісник НАН України. – 2003. – № 3. – С. 48–49; Храмов Ю. О. Давидов Олександр Сергійович // Енциклопедія історії України. Т. 2 : Г–Д. – Київ : Наукова думка, 2004. – С. 273; Бугрій В. Г. Давидов Олександр Сергійович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 7 : Г–Ді. – Київ : Поліграфкнига, 2007. – С. 123.

Т. В. Брязкало

Данилевський Віктор Васильович

(04.09.1898 – 09.08.1960).

Історик техніки.

Академік (1948).

Фонд № 79, 1 опис, 5 од. зб. за 1948–1951 рр.

Народився 4 вересня 1898 р. у м. Лодзь (нині – Республіка Польща). Закінчив Харківський технологічний інститут (1923). Заступник директора Харківського історичного музею (з 1925). Завідувач кафедри історії науки і техніки Харківського сільськогосподарського інституту (1928–1932). Завідувач кафедри історії техніки вищого технічного училища на базі Ленінградського металевого заводу (1933–1936) та кафедри історії техніки Ленінградського політехнічного інституту (1936–1960). Заступник голови Комісії з історії техніки АН СРСР (1942). Голова Комісії з історії техніки при Відділі технічних наук АН УРСР (1949–1953, 1956–1957).

Дійсний член Академії історії матеріальної культури (з 1931).

Наукові дослідження у галузі історії вітчизняної науки і техніки. Сформував цей вид досліджень у окремий науковий напрям та запровадив його вивчення як однієї з навчальних дисциплін у вищих навчальних закладах. Автор понад 1200 наукових праць.

Лауреат Державних премій СРСР (1942, 1948).

Помер 9 серпня 1960 р. Похований у м. Санкт-Петербург на Шувалівському кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Изобретено в России» (1950).

Брошура «Народ – техник (Нариси з історії техніки)» (1948).

Науково-популярна стаття «Первенство нашей Родины в важнейших открытиях и изобретениях» (1951).

Документи про вченого

Довідка про наукову діяльність Данилевського В. В. (б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Шухардин С. В. Данилевский В. В. Некролог // Вопросы истории естествознания и техники. – 1961. – Вып. 11. – С. 192–195; Хренов К. К., Гнип П. І. Віктор Васильович Данилевський. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1963. – 47 с.; Штокало Й. З., Анісімов Ю. О. Видатний історик науки і техніки (до 80-річчя з дня народж. академіка АН УРСР В. В. Данилевського) // Український історичний журнал. – 1978. – № 10. – С. 131–132; Скрипка П. Данилевський Віктор Васильович // Енциклопедія історії України. Т. 2 : Г–Д. – Київ : Наукова думка, 2004. – С. 285; Українська академія друкарства. 1930–2010 : іст.-біогр. дов. – Львів : Укр. акад. друкарства, 2010. – С. 219–220.

С. В. Старовойт

Данилов Віталій Іванович

(10.04.1902 – 19.03.1954).

Фізик.

Академік (1951).

Фонд № 78, 1 опис, 93 од. зб. за 1920–1971 рр.

Народився 10 квітня 1902 р. у с. Жовте (нині – Слов’яносербський р-н, Луганська обл.). Закінчив фізико-математичний факультет Дніпропетровського ІНО (1926). Асистент кафедри фізики Дніпропетровського гірничого інституту (1926–1930). Завідувач кафедри фізики Дніпропетровського хіміко-технологічного інституту (1930–1935). Одночасно – завідувач кафедр експериментальної фізики (1933–1936) та молекулярної фізики (1936–1941), декан фізико-математичного факультету (1937–1938) Дніпропетровського державного університету. Завідувач лабораторії кристалізації Дніпропетровської філії Українського фізико-технічного інституту (1935–1944). Завідувач відділу кристалізації (1946–1954) та директор (1951–1954) Лабораторії металофізики АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено вивченню структури рідин та теорії кристалізації. Вирішив низку принципових питань про перехід речовини з рідкого стану у твердий, дослідив фізику процесів зародження центрів кристалізації і впливу на ці процеси різних факторів. Відкрив явище активації та деактивації домішок і довів, що цими двома процесами визначається кінетика кристалізації і формування литої структури. Сформулював уявлення про будову рідин, розробив їх класифікацію за схильністю до переохолодження та низку методів вивчення атомної і молекулярної структур рідин. Автор понад 100 наукових праць.

Лауреат Державної премії СРСР (1950).

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1945), Трудового Червоного Прапора (1952), іншими державними нагородами.

Помер 19 березня 1954 р. Похований у м. Київ на Лук’янівському кладовищі.

Наукові праці

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктор фізико-математичних наук «Рентгенографические исследования металлов и сплавов» (1940).

Статті: «Кристаллизация жидкостей. Стеклообразное состояние. Физические свойства жидкостей» (1920–1930); «Релятивістичне узагальнення варіального співвідношення для ідеального газу» (1931); «Рассеяние рентгеновских лучей в жидких металлах и сплавах» (1934); «О структуре жидкой ртути вблизи точки кристаллизации» (1935, співавтор – Неймарк В. Є.); «Рентгенографическое исследование Криворожских железистых кварцитов» (1936); «Применение рентгеновских лучей к исследованию жидкого состояния» (1936); «О зарождении центров кристаллизации в переохлажденной жидкости» (1948, співавтори – Козачковський О. Д., Лабковський Я. М.); «О влиянии молекулярного взаимодействия на равновесие фаз в бинарных системах» (1948, співавтор – Каменецька Д. С.); «Влияние малых добавок на зарождение центров кристаллизации в переохлажденной ртути» (1949, співавтор – Каменецька Д. С.); «Рентгенографічне дослідження рідкого ортодихлорбензолу» (1949, співавтори –

Зубко О. М., Скришевський А. Ф.); «Кинетика зарождения центров кристаллизации гидрохинона на поверхности кристаллов кальцита» (1952, співавтор – Овсієнко Д. Є.); «О структуре жидких олова, висмута и свинца» (1952, співавтори – Данилова О. І., Спектор Є. З.); «О переохлаждении однородных растворов жидкостей с ограниченной растворимостью» (1954, співавтори – Сосніна Н. І., Овсієнко Д. Є.) та ін.

Біографічні документи

Трудова книжка (1939); посвідчення працівника Будинку науки і техніки та завідувача лабораторії Центрального НДІ чорної металургії Мінчормету СРСР (1940, 1951); лист Нобелівського комітету з пропозицією висунути кандидатуру Данилова В. І. на здобуття Нобелівської премії (1940); диплом лауреата Державної премії СРСР (1950); вітальні адреси з нагоди 50-річчя від дня народження вченого (1952); некрологи (1954); нарис життя та діяльності Данилова В. І. (1955) та ін.

Документи з діяльності

Список дисертаційних робіт, виконаних під керівництвом Данилова В. І. (1952); довідка про роботу в Лабораторії металофізики АН УРСР [1950-ті].

Фотодокументи

Данилов В. І. з різними науковцями (7, [1920-ті–1950-ті]); під час лекції у Дніпропетровському державному університеті (1, [1930-ті]); у лабораторії (1, [1930-ті]); фотопортрети Данилова В. І. (2, [1930-ті–1950]); фотознімки місця поховання Данилова В. І. (2, 1957).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Моргуліса Н. Д. «До питання про теорію йонної емісії розжарених металів» (1930); Горенбейна Е. Я. «Теория аномальной молекулярной электропроводности» (1950); Лисака Л. І. «Зміна сталих решітки мартенситу в процесі його розпаду» (1950); Полоцького І. Г. «О люминесценции жидкостей в ультразвуковом поле» (1950); Іванцова Г. П. «К вопросу о возможности “дожда” кристаллов в стальном слитке» (1952); Голіка О. З. «О связи физических свойств с молекулярным строением вещества в жидком состоянии» (1952); Лисака Л. І., Нестеренка Є. Г. «Изменение тонкой кристаллической структуры и разупрочнение штамповых сталей при отпуске» (1953); Швидковського Є. Г., Горяги Г. І. «Вязкость переохлажденного олова» (1953) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Державний центральний музей сучасної історії Росії (окремі документи).

Лит.: Вопросы физики металлов и металловедения. – Киев : Изд-во АН УССР, 1954. – С. 3–9; Виталий Иванович Данилов // Журнал экспериментальной и теоретической физики. – 1954. – Т. 27. – Вып. 6. – С. 657–659; Виталий Иванович Данилов. – Киев : Наукова думка, 1984. – 30 с.; Маслов В. В. Данилов Віталій Іванович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 7 : Г–Ді. – Київ : Поліграфкнига, 2007. – С. 205.

Л. В. Шупко

Дейген Михайло Федорович

(18.06.1918 – 10.11.1977).

Фізик.

Член-кореспондент (1967).

Фонд № 235, 1 опис, 167 од. зб. за 1918–1977 рр.

Народився 18 червня 1918 р. у м. Проскурів (нині – м. Хмельницький). Закінчив фізичний факультет КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1940). Під час Другої світової війни – співробітник оборонного заводу у м. Оренбург (1941–1944). Молодший та старший науковий співробітник Інституту фізики АН УРСР (1947–1960). Один з організаторів та завідувач відділу радіоспектроскопії напівпровідників (1960–1977) Інституту напівпровідників АН УРСР. Водночас – професор кафедри теоретичної фізики КДУ ім. Т. Г. Шевченка (з 1962).

Наукові дослідження у галузі теорії твердого тіла, фізики напівпровідників, радіоспектроскопії. Побудував теорію спектрів подвійного електронно-ядерного резонансу. Автор понад 200 наукових праць. Створив наукову школу у галузі радіоелектроскопії.

Помер 10 листопада 1977 р. у м. Київ.

Наукові праці

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук «Поглощение света поляронами и F-центрами» (1947).

Статті: «Сверхтонкое взаимодействие и спин-электронный резонанс в поляронах и экситонах» (1957, співавтор – Пекар С. І.); «Спин-решеточная релаксация локальных электронных центров в неметаллических кристаллах (сверхтонкий контактный механизм взаимодействия)» (1960); «О некоторых особенностях электронно-ядерного резонанса локальных электронных центров вблизи поверхности неметаллического кристалла» (1962, співавтор – Глинчук М. Д.); «Спин-решеточная релаксация обменно-взаимодействующих примесных центров» (1966, співавтори – Глинчук М. Д., Грачов В. Г.); «Определение волновой функции возбужденного состояния парамагнитных центров при помощи двойного электронно-ядерного резонанса» (1968, співавтор – Ройцин О. Б.); «Особенности электронно-колебательного спектра локальных центров в неметаллических кристаллах» (б/д, співавтор – Вінецький В. Л.) та ін.

Доповіді: «Спин-фононное взаимодействие в локальных центрах» (1966); «Теоретическое и экспериментальное исследование формы линий ЭПР, влияние электрических полей на форму линий ЭПР» (1968, співавтори – Бугай О. А., Глинчук М. Д. та ін.); «Некоторые вопросы радиоспектроскопии неметаллических кристаллов» (1969); «Метод определения структуры зоны проводимости и эффективных масс электронов по данным двойного электронно-ядерного резонанса, применительно к щелочно-галлоидным кристаллам» (1969, співавтори – Грачов В. Г., Пекар С. І.) та ін.

Науковий звіт «Теоретическое и экспериментальное исследование по радиоспектроскопии полупроводников» (1970).

Відгуки та рецензії: на монографії Пісковацького С. А. «Некоторые проблемы в твердом теле» (1972), Камінського О. О. «Спектроскопия стимулированного излучения активированных кристаллов» (1974), Корста П. [Н.] «Теория спин-решеточной

релаксаци в вязких средах» (1974), Цукерблата Б. С. «Электронно-колебательные и магнитные взаимодействия в примесных кристаллах» (б/д); дисертаційні дослідження Білінського М. І. та Прокоп'єва Є. П. (б/д).

Біографічні документи

Довідка про народження (1918); документи про отримання середньої освіти (1929–1935); диплом про закінчення КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1940); виробнича характеристика аспіранта кафедри теоретичної фізики КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1945); диплом кандидата фізико-математичних наук (1948); атестати старшого наукового співробітника та професора (1953, 1963); документи про захист дисертації на ступінь доктора наук (1959–1960); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1967); посвідчення завідувача відділу Інституту напівпровідників АН УРСР (1967, 1970); постанова Президії АН УРСР про висунення на здобуття Державної премії СРСР циклу праць Дейгена М. Ф. у співавторстві «Двойной электронно-ядерный резонанс неметаллических кристаллов» (1970); рекомендація члена-кореспондента АН СРСР Козирєва Б. М. для обрання Дейгена М. Ф. до складу академіків АН УРСР (1971); спогади Дейгена М. Ф. про навчання у Київській середній школі № 45 (1977).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про участь у закордонних наукових з'їздах і конференціях (1959–1975); листування про серійне виробництво радіоспектрометра ДЕЯР, розробленого під керівництвом Дейгена М. Ф. (1964–1966); листування про публікацію праць ученого (1965–1967) та патентування його винаходів за кордоном (1966); документи про діяльність на посаді завідувача відділу радіоспектроскопії Інституту напівпровідників АН УРСР (1966–[1970-ті]); документи про діяльність у редколегії «Українського фізичного журналу» (1967); довідка про наукову і громадську діяльність (1968); документи про діяльність у наукових радах АН СРСР (1968–1970) та бюро Відділення фізики АН УРСР (1970); документи про участь у всесоюзних наукових конференціях і з'їздах (1969–1972) та ін.

Педагогічна: програма курсу лекцій з теоретичної радіоспектроскопії [1957]; афіша публічної лекції Дейгена М. Ф. «Сучасний стан радіоспектроскопії» (1968).

Листування Дейгена М. Ф.

Кореспонденти: Авакян П. (2, 1966); Блінк Р. (Blink R.) (3, 1971); Бож Д. В. (Boag J. W.) (13, 1963); Віндш В. (Windsh W.) (6, 1964–1967); Вольф Г. К. (Wolf H. C.) (2, 1966); Жиро І. І. (3, 1967); Клік К. (Klik C.) (1, 1958); Лепотре Г. (Lepoutre G.) (1, 1960); Леше А. (Lösche A.) (7, 1963–1968); Раман Ч. В. (1, 1973); Свінерс Б. (Swiners B.) (4, 1974); Тар'ян І. (1, 1972); Топіан Г. І. (Torian H. I.) (5, 1961); Уоткінс Д. (Watkins G.) (1, 1973); Урсу Ноан (4, 1971); Фан За Нгі (1, 1971); Френзель В. Я. (2, 1974); Фрімен Р. (Freymann R.) (3, 1970); Хіросі В. (Hiroshi W.) (1, 1971); Хіросі О. (Hiroshi O.) (1, 1971); Чіаротті Г. (Chirotti G.) (2, 1968); Ширмер В. (2, б/д) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Дейгена М. Ф. (20, 1928–1977); учений у колі рідних (2, 1945–[1960-ті]); з учасниками наукових конференцій та з'їздів, серед яких академік АН СРСР Ландау Л. Д., член-кореспондент АН УРСР Прихотько А. Ф., к.ф.-м.н. Шпак М. Т. (5, 1959–1967); із співробітниками Інституту фізики АН УРСР Толпигом К. Б. (2, [1950-ті]) і Ройциним О. Б. (1, [1950-ті]); під час зустрічі з президентом АН СРСР Келдишем М. В., академіком АН СРСР Константиновим Ф. В. та іншими вченими в Інституті напівпровідників АН УРСР (2, 1964); на урочистому вечорі з нагоди 10-ліття від дня заснування Інституту напівпровідників АН УРСР (1, 1970); під час наукового семінару в Інституті напівпровідників АН УРСР (1, [1970-ті]).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Дейгена М. Ф.: Вонсовського С. В., Меня А. В., Усикова О. Я. на цикл праць «Двойной электронно-ядерный резонанс неметаллических кристаллов», представлений на здобуття Державної премії СРСР (б/д); Усикова О. Я. на працю «Установка двойного электронно-ядерного резонанса (ДЭЯР) и некоторые физические исследования кристаллов методом ДЭЯР» (б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Михайл Федорович Дейген (к 50-летию со дня рождения) // Украинский физический журнал. – 1968. – Т. 13, № 10. – С. 1585; Михайло Федорович Дейген // Вісник АН УРСР. – 1978. – № 1. – С. 110; Глинчук М. Д. Дейген Михайло Федорович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 7 : Г–Ді. – Київ : Поліграфкнига, 2007. – С. 295.

А. І. Шаповал

Демчук Петро Іванович

(11.06.1900 – 03.11.1937).

Філософ, громадський діяч.

Член-кореспондент (1932).

Фонд № 257, опис № 2, 5 од. зб. за 1925–1931 рр.

Народився 11 червня 1900 р. у м. Городенка. Закінчив юридичний і філософський факультети Віденського університету (1925). Під час навчання – лектор партшколи української секції при Центральному комітеті компартії Австрії. Секретар консульської частини повноважного представництва СРСР у Відні (1925). Науковий співробітник кафедри соціології Українського інституту марксизму-ленінізму у м. Харків (1927). Професор, завідувач кафедри філософії (1927), завідувач кафедри діалектичного та історичного матеріалізму (1929) Харківського інституту радянського будівництва і права. Науковий співробітник Філософської комісії ВУАН (1930–[1933]).

Наукові дослідження присвячено питанням історії філософської і суспільно-політичної думки, філософії культури і гуманітаристики.

У 1933 р. заарештований як учасник Української військової організації і засуджений до п'яти років позбавлення волі. Розстріляний 3 листопада 1937 р. в урочищі Сандармох поблизу м. Медвеж'єгорськ (нині – Республіка Карелія, РФ). Реабілітований у 1961 р.

Біографічні документи

Рекомендація для вступу у партію та довідка про виключення з членів партії (1925, б/д); автобіографія (1931); список наукових праць (б/д); довідка про опубліковані праці Демчука П. І., складена співробітниками Інституту філософії АН УРСР (б/д).

Документи вченого в інших установах

ЦДАГО України (ф. 263, оп. 1, спр. 53517-фп); ГДА СБУ (ф. 6, спр. 10661-фп, 75160-фп); Управління ФСБ РФ по Республіці Комі (спр. П-9152).

Лит.: Кудра С. Життєвий шлях професора Петра Демчука // Розбудова держави. – 2000. – № 1–6. – С. 156–163; Білодід В. Демчук Петро Іванович // Філософська думка в Україні :

Деркач Григорій Іларіонович

(26.03.1932 – 07.09.1969).

Хімік.

Член-кореспондент (1967).

Фонд № 243, 1 опис, 73 од. зб. за 1955–1986 рр.

Народився 26 березня 1932 р. у с. Вишневе (нині – Токмацький р-н, Запорізька обл.). Закінчив хіміко-технологічний факультет (1954) та аспірантуру (1955–1958) Дніпропетровського металургійного інституту і працював у ньому лаборантом кафедри органічної хімії (1954–1955). Молодший (1958–1959), старший науковий співробітник лабораторії хімії інсектицидів (1959–1963), завідувач відділу хімії елементоорганічних ізоціанатів (1963–1966), заступник директора (1967–1969) ІОХ АН УРСР.

Наукові дослідження у галузі хімії фосфорорганічних сполук. Заснував новий науковий напрям – хімію ізоціанатів фосфору. Розробив зручні та прості методи синтезу ізоціанатів кислот фосфору. Під керівництвом вченого створено нові фосфоромісні антибластичні препарати, високоефективні інсектициди, фунгіциди, бактеріоциди, комплексоутворювачі для важких металів. Автор понад 200 наукових праць.

Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1967).

Помер 7 вересня 1969 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Статті: «Изоцианаты кислот фосфора» ([1967], співавтор – Самарай Л. І.); «Особенности химического строения изоцианатов фосфора» (1969, співавтори – Сторов Ю. П., Кисиленко А. А., Тарасевич А. С.); «Изоцианаты и изотиоцианаты кислот фосфора» [1969]; « α -Алкенизоцианаты» (1970, співавтори – Вишневський О. В., Самарай Л. І.); «Изоселеноцианаты N-замещенных иминокислот» (1970, співавтор – Кірсанова Н. О.); «Новые методы получения фосфазосоединений и их производных» (1972).

Авторські свідоцтва: № 201828 «Способ борьбы с грибковыми заболеваниями растений» (1967, співавтори – Рудавський П. В., Шомова Є. А.); № 219322 «Способ борьбы с болезнями растений» (1968, співавтори – Кірсанов О. В., Коваль А. А., Рудавський П. В., Шевченко В. І., Шомова Є. А.); № 256433 «Инсектицид» (1969, співавтори – Молякко Л. І., Протопопова Г. В., Рейдалова Л. І., Шокол В. А.); № 308012 «Способ получения производных N-диэтилендиамидофосфонил-N'-пиримидилмочевины» (1971, співавтори – Губрицька Є. С., Кропачова А. А.); № 412765 «Способ получения производных N-пуринил-N'-диамидопуринил-фосфонилмочевины» (1973, співавтори – Губрицька Є. С., Куриленко Л. К., Лосева І. М., Черкасов В. М.) та ін.

Біографічні документи

Особова справа (1958–1969); анкета (1966); вітальна кореспонденція у зв'язку з обранням до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1967); членський квиток

Всесоюзного товариства винахідників і раціоналізаторів (1967); почесна грамота (1967); некролог (1969).

Документи з діяльності

Посвідчення про відрядження до ФРН (1967); звіт про розробку наукової теми «Фосфорированные уретаны» під керівництвом Деркача Г. І. (1967).

Листування Деркача Г. І.

Адресати: Ванек В. (4, 1968); Гофман Х. (3, 1969); Шмуцлер Р. (1, б/д).

Кореспонденти: Бах (1, 1968); Бок Г. (2, 1968); Ванек В. (7, 1967–1968); Вебер В. (1, 1969); Гофман Х. (3, 1967–1968); Кюхле Е. (1, 1969); Лача Х. П. (1, 1968); Лемман Х. А. (1, 1967); Малиновський М. С. (1, 1965); Нивлет Я. (1, 1967); Роеський Х. (1, 1968); Флюк Є. (1, 1968); Шварц А. (1, 1969); Шеллер Х. (1, 1969); Шмідпетер А. (2, 1967–1968); Шмуцлер Р. (7, 1968–1969); Юнг Д. У. (3, 1967).

Фотодокументи

Деркач Г. І. на відпочинку (2, 1957–[1960-ті]); на Менделєєвському з'їзді (1, 1965); з членом-кореспондентом АН УРСР Кірсановим О. В., Шевченком В. І. та Левченко К. С. (1, 1968); з членом-кореспондентом АН УРСР Кірсановим О. В. (1, 1968); Деркач Г. І. з родиною (1, 1969); фотопортрет Деркача Г. І. (1, 1969).

Документи з дарчими написами

Статті Лозинського М. О. і Пелькіса П. С. «Химия ацил- и сульфонилизо(тио, селено)цианатов» (1968); Шилова Є. О. «Донорно-акцепторный механизм и его значение в кинетике гетеролитических реакций» (1955).

Документи, зібрані вченим

Журнали реєстрації наукових праць і винаходів співробітників ІОХ АН УРСР (1956–1986); статті Деркач Н. Я. (1960–1973).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Григорій Іларіонович Деркач // Вісник АН УРСР. – 1969. – № 5. – С. 103; Григорій Іларіонович Деркач // Украинский химический журнал. – 1969. – Т. 35, вып. 10. – С. 1117–1118; Лозинський М. О. Деркач Григорій Іларіонович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 7 : Г–Ді. – Київ : Поліграфкнига, 2007. – С. 473.

Ю. В. Булгаков

Динник Олександр Миколайович (31.01.1876 – 22.09.1950).

Учений у галузі механіки.
Академік (1929).

Фонд № 85, 1 опис, 12 од. зб. за 1912–1956 рр.

Народився 31 січня 1876 р. у м. Ставрополь (нині – РФ). Закінчив фізико-математичний факультет Університету св. Володимира у Києві (1898). Лаборант (1899–1900), викладач фізики (1900–1909) КПІ. У 1910–1912 рр. перебував у науковому відрядженні у Мюнхенському університеті. Викладач Донського політехнічного інституту у м. Новочеркаськ (з 1911). Завідувач кафедри теоретичної механіки, професор (1913–1930) Дніпропетровського гірничого інституту. Завідувач кафедри будівельної

механіки ДМетІ (1930–1941). Професор кафедри теорії пружності та опору матеріалів КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1944–1950). Завідувач відділу теорії пружності Інституту гірничої механіки АН УРСР (1941–1950) та Інституту будівельної механіки АН УРСР (1948–1950). Голова Відділу технічних наук АН УРСР (1941–1943).

Академік АН СРСР (1946).

Наукові дослідження присвячено питанням теорії пружності, опору матеріалів, теорії стійкості, прикладної математики. Розробив наближені методи розв'язання задачі теорії пружності. Автор понад 200 наукових праць. Заснував наукову школу у галузі теорії пружності.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1944).

Нагороджений орденами Леніна (1946), Трудового Червоного Прапора (1946), іншими державними нагородами.

Помер 22 вересня 1950 р. Похований у м. Київ на Лук'янівському кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України засновано премію імені О. М. Динника за видатні роботи у галузі механіки та машинобудування (1973).

Наукові праці

Монографії: «Удар и сжатие упругих тел» (1952); «Приложение функций Бесселя к задачам теории упругости» (1955); «Устойчивость упругих систем» (1956).

Стаття «Об устойчивости плоской формы изгиба. К отчету о заграничной командировке летом 1912 г.» (1912).

Фотодокументи

Фотопортрет Динника О. М. [1, 1936].

Документи про вченого

Бібліографія праць Динника О. М., складена головним бібліографом Державної публічної бібліотеки УРСР Ульяновою А. Д. (1951); брошура Георгієвської В. В., Гришкової Н. П. «Академик Александр Николаевич Динник. (Биографический очерк)» (1955); збірник праць «Исследования по вопросам устойчивости и прочности», присвячений Диннику О. М. (1955).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Національний музей історії України (11 од. зб. за 1898–1950 рр.)

Лит.: Олександр Миколайович Динник : бібліогр. покажч. – Дніпропетровськ : РВК НГА України, 2001. – 20 с.; Гузь О. М. Динник Олександр Миколайович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 7 : Г–Ді. – Київ : Поліграфкнига, 2007. – С. 597; Пантеон зодчих Лук'янівського некрополю : біогр. довід. – Київ : З-Медіа, 2008. – С. 104; Сяєв В. О., Терновський А. М. Динник Олександр Миколайович // Професори Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара : біобібліогр. довід. – Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2008. – С. 139–140.

Н. А. Наумова

Дідковський Валентин Якович

(06.02.1914 – 30.10.1995).

Геолог.

Член-кореспондент (1973).

Фонд № 288, 1 опис, 141 од. зб. за 1947–2005 рр.

Народився 6 лютого 1914 р. у с. Кодня (нині – Житомирський р-н, Житомирська обл.). Закінчив геологічний факультет КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1938). Молодший (1938–1941, 1946–1951), старший науковий співробітник (1951–1969), заступник директора (1969–1972), завідувач відділу палеонтології і стратиграфії кайнозойських відкладів (1969–1986), директор (1973–1977), старший науковий співробітник-консультант (1986–1992), радник при дирекції (1992–1995) ІГН АН УРСР. Учасник Другої світової війни (1941–1945).

Наукові дослідження присвячено питанням стратиграфії мезо-кайнозойських відкладень Дніпровсько-Донецької впадини, міоценових відкладень західних областей УРСР, геології і геоморфології розсипних родовищ рідкісних металів та корисних копалин, крейдових відкладень Українського кристалічного щита. Автор понад 150 наукових праць.

Лауреат Державної премії УРСР (1976).

Нагороджений орденами Червоного Прапора (1942), Вітчизняної війни II ступеня (1945), іншими державними нагородами.

Помер 30 жовтня 1995 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографії: «Неогеновые отложения Молдавской ССР» (1958); «Верхній міоцен» (1967); «Стратиграфическое и фаціальное распределение, условия обитания (экология) и характер распространения фораминифер и неогеновых отложений юга УССР» [1971].

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора геолого-мінералогічних наук «Биостратиграфия неогеновых отложений юга Русской платформы по фауне фораминифер» (1964).

Статті: «Про мікрофауну середнього сармату Причорноморської западини в межах УРСР» (1959); «Стратиграфия и состав фауны фораминифер миоцена Причерноморской впадины и Крыма» [1959]; «Фораминиферы Черного моря» (1967); «Верхньокрейдові відклади північно-західної частини Українського кристалічного щита» [1970]; «Волино-Подільська плита» (1975); «Актуальные проблемы стратиграфии» (1977, співавтор – Ямниченко І. М.); «80-летие старейшего палеоботаника Екатерины Осиповны Новик» (1978); «Существует ли прямая зависимость направления закручивания спирали раковины фораминифер от температурного режима вод» (1979, співавтор – Дігас Л. О.); «О фауне фораминифер лиманов Черного и Азовского морей» (1980); «Циклы развития фауны фораминифер в миоцене Восточного Паратетиса» (1981); «О палеобиономии среднесарматского бассейна Украины» (1986) та ін.

Доповіді: «Про мікрофауну неогенових відкладів деяких районів Молдавської РСР» (1950); «Этапы развития фораминифер в Понто-Каспийской области и Галицийско-Подольском заливе с миоцена по настоящее время» (1961); «Стратиграфия, состав, условия обитания и характер распространения ископаемых организмов кай-

нозя України и смежных территорий» (1985); «О некоторых проблемах палеонтологии и биостратиграфии фанерозоя Украины» (1994, співавтор – Тесленко Ю. В.) та ін.

Лекції: «Происхождение и развитие жизни на Земле» (б/д); «Химия в народном хозяйстве» (б/д); «О некоторых чудесных пластмассах» (б/д); «Развитие народного хозяйства СССР» (б/д).

Наукові звіти: «Геология и геоморфология долин рек Ужа и Ирши» (1947); «К стратиграфии и литологии верхнемеловых отложений Коростенского, Володарск-Волынского, Барышевского, Житомирского районов Житомирской области» (1947); «Стратиграфия и фации неогеновых отложений Восточного Причерноморья» (1949); «Третичные отложения в пределах Украинского кристаллического щита, его склонов и Крымско-Карпатской геосинклинальной зоны» (1957); «Третичные отложения платформенной части УССР» (1958); «Изучение геологического строения территории Украины, Белоруссии и Молдавии в связи с задачами развития минерально-сырьевой базы народного хозяйства и рационального использования природных ресурсов» (1983) та ін.

Відгуки та рецензії: на статті Макареску В. С., Молявка Г. І., Рошка В. Х., Слюсаря Б. С., Сахнова В. С. та ін. (1960–1964); на дисертаційні дослідження Білокриса Л. С., Дмитрієвої Р. Г., Закревського Д. В., Зосимовича В. Ю., Кармишаной Г. І., Кузнецовой К. І., Макаренка Д. Є., Молявка Г. І., Пішвановой Л. С., Саянова В. С., Яцко І. Д. та ін. (1955–1972).

Робочі матеріали: до праць «Фораминиферы Черного моря» (1967), «Причерноморская впадина» [1975], «Стратиграфическое распределение фораминифер в миоцене Причерноморской впадины Крыма и Волыно-Подольской плиты» (б/д); до словника геологічної термінології (1985) та ін.

Біографічні документи

Особова справа (1946–1995); вітальна кореспонденція [1950–1970]; записні книжки [1960–1970]; запрошення на різні ювілеї, громадські заходи (1963–1985); вітальна кореспонденція з нагоди обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР та присудження Державної премії УРСР (1973–1976).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи щодо визначення мікрофауни та мікрофлори, мінералогічного складу і органіки за зразками ґрунтів району Каховського гідровузла (1952); документи про роботу в ІГН АН УРСР (1956–1989); документи про участь у роботі наукових конференцій, з'їзду Карпато-Балканської асоціації (1958–1972); документи про участь у наукових експедиціях до НРБ (1958–1972); звіти про наукові експедиції до Кишинева, Ленінграда, Москви, Дніпропетровська, Риги, Вірменії, Грузії, Азербайджана (1962–1968); документи про участь у роботі Океанографічної комісії АН УРСР (1965–1974); звіт про роботу, виконану в XXII рейсі НДС «Михайло Ломоносов» (1969); індивідуальні звіти про наукову та науково-педагогічну діяльність (1977–1990); документи про участь у роботі антропогенної секції Української регіональної міжвідомчої комісії (1982); документи про участь у II Міжнародному симпозіумі з бентосних форамініфер у Франції (1983).

Педагогічна: програма іспиту для вступу до аспірантури зі спеціальності «палеонтологія і стратиграфія», розроблена Дідковським В. Я. (1982).

Листування Дідковського В. Я.

Адресати: Бистрицька І. І. (1, 1959); Дукова П. (Dukova P.) (1, 1960); Лукрковська Є. (Lucrkowska E.) (3, 1960–1961); Пагіда Н. І. (Pagida N. I.) (2, 1962–1963); Путря Ф. С. (1, 1954).

Кореспонденти: Бергрєн В. А. (Bergren W. A.) (1, 1972); Бургель Н. К. (1, 1962); Войцу Дж. (Voicu G.) (3, 1969–1971); Горовіц А. (Horovitz A.) (1, 1975); Давіташвілі Л. Ш. (2, 1969–1975); Дукова П. (Dukova P.) (15, 1959–1962); Єгоров С. В. (2, 1978); Заїка-Новацький С. В. (1, 1976); Ковальський Ф. І. (1, 1984); Кузьменко В. О. (3, 1950); Кульчицький Я. О. (1, 1982); Логачов М. О. (1, 1979); Пагіда Н. І. (Pagida N. I.) (15, 1962–1965); Прозоровська Є. Л. (1, 1982); Пуллман А. (Pullman A.) (1, 1971); Путря Ф. С. (1, 1954); Радойка Д. (Radoika D.) (2, 1960); Саричєва О. І. (1, 1970); Щєрбак М. П. (2, 1978) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрєти Дідковського В. Я. (5, [1940–1990-ті]); учений з колегами (7, 1960–1976); під час різних наукових експедицій (16, [1960–1970-ті]); негативи: Дідковський В. Я. під час наукових експедицій на НДС «Михайло Ломоносов» (41, 1964–1969), експедицій до Риму (62, 1964–1969), Сінгапура (86, 1966), на о. Цейлон (142, 1966); під час туристичної подорожі по Середземномор'ю (50, [1973]).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Дідковського В. Я.: Каптарєнко-Черноусової О. К. на наукові звіти «К стратиграфії и литологии верхнемеловых отложений Коростенского, Володарск-Волынского, Барышевского и Житомирского районов Житомирской области» (1948) та «Новий представник пенероплід з середньо-сарматських відкладів України та Молдавії» (б/д); Чернишова Б. І. на статтю «Про мікрофауну неогенових відкладів деяких районів Молдавської РСР» (1949); Зєрнецького Б. Ф. на статтю «Фораминифєры Чєрного моря» (1967); Негадаєва-Ніконова К. Н., Бобринської О. Г. та Данича М. М. на монографію «Міліоліди неогенових відкладів південно-західної частини Російської платформи» (б/д).

Документи, зібрані вченим

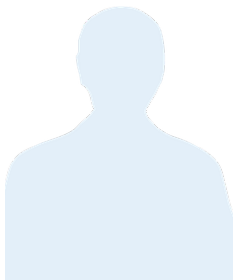
Запрошення та програма виїзної сєсії вченої ради Інституту гідробіології АН УРСР у м. Одєса (1958); статті в періодичній прєсі про вивчення світового океану та взаємодію людини з природою (1960–[1990-ті]); «Схема стратиграфії триасових отложений Украинской ССР и Белорусской ССР», підготовлена Лапчик Т. Ю., Голубцовим В. К., Брагіним Ю. М. (1970) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ІГН НАН України (особова справа).

Лит.: 80-річчя члена-кореспондєнта АН України В. Я. Дідковського // Вісник АН України. – 1994. – № 2. – С. 110; Макаренко Д. Є. Дідковський Валєнтин Якович // Енциклопєдія Сучасної України. Т. 7 : Г–Ді. – Київ : Поліграфкнига, 2007. – С. 677.

Н. А. Наумова

Дога Василь Михайлович
(1886 – ?).

Педагог, науковець.

Фонд № 257, опис № 3, 9 од. зб. за 1922–1930 рр.

Народився у м. Златополь (нині – у складі м. Новомиргород, Кіровоградська обл.) Закінчив Златопільську чоловічу гімназію (1903). Співробітник Київського губернiального відділу освіти (1912–1929). Науковий співробітник Інституту української наукової

мови ВУАН (1926). Нештатний постійний співробітник Науково-педагогічної комісії ВУАН (1927). У вересні 1929 р. заарештований за звинуваченням у приналежності до «Спілки визволення України» і нанесенні шкоди розвитку академічної науки. У 1930 р. засуджений до трьох років заслання поза межі України. Працював викладачем залізничної школи у м. Ульяновськ (1940). Подальша доля невідома.

Член Науково-педагогічного товариства.

Наукові дослідження присвячено питанням методики викладання. Автор низки підручників.

Наукові праці

Підручник «Наше життя» (1927).

Методичні посібники: «Перші кроки шкільного навчання» (1922); «Навчання грамоти» (1927–1928); «Правописна грамотність учнів першого концентру трудової школи» (1930).

Навчальні посібники: «Розвиток мови, письмо. Спостереження над мовою» (1925); «Живе слово» (1927–1929).

Документи вченого в інших установах

ГДА СБУ (ф. 6, спр. 67098-фп); Державний архів Кіровоградської області (ф. 499, оп. 1, спр. 582).

Лит.: Шаповал Ю. І. Дога Василь Михайлович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 8 : Дл–Дя. – Київ : Поліграфкнига, 2008. – С. 193; Болабольченко А. СБУ – суд над переконаннями. – Київ : Вид-во УКСП «Кобза», 1994. – 114 с.; Пристайко В. І., Шаповал Ю. І. Справа «Спілки визволення України»: невідомі документи і факти. – Київ : Інтенд, 1995. – 448 с.; Сухомлинська О. В. Перша українська гімназія ім. Т. Шевченка – утілення мрій української інтелігенції // Нариси з історії розвитку новаторських навчально-виховних закладів в Україні (XX століття) : навч.-метод. посіб. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. – С. 157–188.

С. В. Старовойт

Доленко Григорій Назарович
(09.03.1917 – 16.12.1990).

Геолог.
Академік (1979).

Фонд № 82, 1 опис, 84 од. зб. за 1935–1988 рр.

Народився 9 березня 1917 р. у с. Гаївка (нині – Кіровоградський р-н, Кіровоградська обл.). Закінчив геологічне відділення геолого-географічного факультету ХДУ (1940). У 1941–1942 рр. служив у лавах Червоної армії. Член урядової групи з відновлення зруйнованого війною нафтового господарства у західних областях України (1944–1945). Головний геолог Радянського нафтового управління у Відні (Австрія) (1945–1950). Молодший (1952–1953) та старший науковий співробітник (1955–1961), заступник директора (1958–1963), директор (1964–1982), завідувач відділу геології нафти та газу (1982–1987), радник при дирекції (з 1987) ІГГК АН УРСР. Голова Наукової ради з проблеми «Геологія і геохімія горючих копалин» Відділення наук про Землю АН СРСР (1964–1982).

Член Географічного товариства УРСР (з 1966).

Наукові дослідження присвячено походженню, міграції та акумуляції нафти і газу, встановленню закономірностей утворення й розміщення їх промислових родовищ. Сформулював положення про генетичний зв'язок між процесами геотектонічного розвитку нафтогазоносних провінцій, мінерального синтезу нафтових вуглеводів у мантії Землі, їх міграцію до поверхні земної кори по глибинних тектонічних розломах та формування нафтових і газових родовищ у осадовій товщі. Автор близько 400 наукових праць.

Лауреат Державної премії УРСР (1971), премії імені В. І. Вернадського АН УРСР (1977).

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1971), іншими державними нагородами.

Помер 16 грудня 1990 р. у м. Львів.

Наукові праці

Монографії: «Геологія нафтових родовищ України» (1959, співавтор – Кітик В. І.); «Геология нефти и газа Карпат» (1962); «Нефтегазоносность Крыма» (1968); «Закономірність нафтогазоносності Передкарпатського і Закарпатського прогинів» (1969, співавтори – Ярош Б. І., Хоменко В. І., Улізло Б. М.); «Геология и нефтегазоносность Вольно-Подольской плиты» (1980, співавтори – Різун Б. П., Сеньковський Ю. М. та ін.); «Комплексная программа научно-технического прогресса и его социально-экономических последствий на 1986–2000 гг. по Украинской ССР» (1982); «Происхождение нефти и газа и нефтегазонакопление в земной коре» (1986).

Статті: «Про шешорський горизонт на площі Долини» (1959, співавтори – Вітрик С. П., Рипун М. Б.); «Міоцен Західних Карпат» (1960); «Закономірності поширення нафтових і газових родовищ Східних Карпат та умови їх утворення» (1960); «Современное состояние проблемы происхождения нефти и газа и формирования их промышленных залежей» (1975); «Происхождение нефти и газа в свете современных достижений наук о Земле» (1984); «Минеральный синтез нефти и газа в условиях астеносферы мантии Земли» (1985); «М. В. Ломоносов – основоположник учения о полезных ископаемых в России» (1986); «К вопросу изотопных исследований природы нефти» (1987); «Минеральный синтез нефти и газа в условиях атмосферы мантии Земли» (1987); «Происхождение нефти и газа в свете современных достижений наук о Земле» (1987); «Геодинамика и механизм Украинских Карпат» (1988).

Доповіді та тези доповідей: «Состояние проблемы геологии и геохимии горючих ископаемых» (1977); «Тектоническое развитие украинских Карпат в свете тектоники литосферных плит» (1978); «Использование природного тепла Земли» [1982]; «Перспективы нефтегазоносности Прикарпатского прогиба» (б/д) та ін.

Відгуки та рецензії: на дисертаційні дослідження Іванова [Н.] І., Панченка Д. Є., Харченка Г. [Є.], Хоменка В. [А.] (1963–1980).

Біографічні документи

Залікові книжки студента ХДУ (1935–1938) та Всесоюзного юридичного заочного інституту (1938–1939); документи про присудження наукового ступеня доктора геолого-мінералогічних наук (1961–1962); атестат професора (1963); диплом і посвідчення члена-кореспондента АН УРСР (1964); документи про висунення кандидатури Доленка Г. Н. на здобуття Державної премії УРСР у галузі науки і техніки (1970–1971); посвідчення директора ІГГК АН УРСР (1976, 1979); постанова Президії АН УРСР про присудження премії імені В. І. Вернадського АН УРСР (1977); вітальна кореспонденція з нагоди ювілеїв вченого (1977–1997); диплом академіка АН УРСР (1979); диплом пошани Головного комітету ВДНГ СРСР (1980).

Документи з діяльності

Відгук про роботу Доленка Г. Н. в Янгельській геолого-знімальній партії (1939); листування з редакціями «Журналу Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва», міжнародного журналу «Geologica Carpathica», УРЕ, різними вітчизняними та іноземними вченими з питань публікації статей, участі у наукових форумах, обміну науковою літературою та ін. (1954–1986); документи про участь у наукових семінарах і конференціях (1970–1986); афіші публічних лекцій Доленка Г. Н. (1973–1983).

Листування Доленка Г. Н.

Адресат Гонзалес А. М. (Gonzalex A. M.) (1, б/д).

Кореспонденти: Аширов К. Б. (2, 1986); Гонзалес А. М. (Gonzalex A. M.) (1, б/д); Зборовський В. І. (2, 1979); Зерниський П. В. (2, 1986); Камалетдинов М. А. (1, 1986); Карагодін Ю. М. (1, 1986); Куліш Є. О. (1, 1986); Русенберг В. (1, 1986); Сидоренко О. В. (1, 1979) та ін.

Фотодокументи

Доленко Г. Н. з академіками АН СРСР Шатським М. С. та АН УРСР Вяловим О. С., іншими вченими на міжнародних наукових конгресах і конференціях (3, 1958–1985); фотопортрети Доленка Г. Н. (8, 1960–1980); під час випробувань обладнання на нововідкритих нафтових родовищах (4, 1961, б/д); з однокурсниками – випускниками ХДУ (3, 1965–1985); на будівництві корпусів ІГГК АН УРСР (1, 1968); на зборах колективу, засіданнях вченої ради, із співробітниками ІГГК АН УРСР (9, [1960-ті]–1979); під час перебування у США на відкритті пам'ятника Шевченку Т. Г. в Арров-Парку у Нью-Йорку (2, 1970); з академіком АН УРСР Лазаренком Є. К. у Франції (1, 1971); із співробітником Шведської королівської АН доктором Пілавою Н. (2, 1977); з академіком АН СРСР Соколовим Б. С. на урочистому засіданні з нагоди ювілею академіка АН УРСР Вялова О. С. (1, 1984); з канадськими вченими Прайсом Р. і Крогезе П. під час їхнього відвідування ІГГК АН УРСР (2, 1986, б/д); з президентами АН СРСР Александровим А. П. та АН УРСР Патонем Б. Є. під час відвідування ІГГК АН УРСР (1, [1980-ті]) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Доленко Григорій Назарович // Молявко Г. І., Франчук В. П., Куличенко В. Г. Географи. Географы: библиограф. справ. – Киев : Наукова думка, 1985. – С. 102–103; Григорій Назарович Доленко. – Киев : Наукова думка, 1987. – 72 с.; Макаренко Д. Є. Доленко Григорій Назарович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 8 : Дл–Дя. – Київ, 2008. – С. 215.

А. І. Шаповал

Долін Володимир Гдालич

(09.01.1932 – 25.02.2004).

Ентомолог.

Член-кореспондент (1985).

Фонд № 342, 3 описи, 350 од. зб. за 1860–2003 рр.

Народився 9 січня 1932 р. у с. Торково (нині – Тульчинський р-н, Вінницька обл.). Закінчив біологічний факультет КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1955). Молодший науковий

співробітник Канівської лабораторії арахноентомології при КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1956–1959). Завідувач відділу і заступник директора (1959–1975) Українського НДІ захисту рослин ВАСГНІЛ. Завідувач відділу загальної та прикладної ентомології (1975–2004) та заступник директора (1976–1980) Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України.

Президент Українського ентомологічного товариства (1985–2004), член Ради Всесоюзного ентомологічного товариства, ентомологічних товариств кількох європейських країн, Постійного міжнародного організаційного комітету симпозіумів з ентомофауни Середньої Європи, Європейського колеоптерологічного товариства.

Наукові дослідження у галузі морфології та екології жуків-коваликів, таксономії, систематики та філогенії надродини елатероїдних жуків та захисту рослин. Сформував наукову школу у галузі колеоптерології та ентомології. Автор понад 200 наукових праць.

Лауреат Державної премії УРСР (1976), премії імені Д. К. Заболотного АН УРСР (1985).

Помер 25 лютого 2004 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографії: «Личинки жуков-шелкунов (проволочники) Европейской части СССР» (1964); «Определитель личинок жуков-шелкунов фауны СССР» (1978); «Ископаемые насекомые мезозоя» (1980, співавтори – Панфілов Д. В., Пономаренко О. Г., Притикіна Л. [Н.]); «Жуки-шелкуны. Кардиофорини и Элатерини» (1988); «Жуки-шелкуны (*Elateridae*) Туркменистана» (1994, співавтор – Атамурадов Х. І.).

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора біологічних наук «Жуки-шелкуны (*Elateridae, Coleoptera*) (морфология, экология, систематика, филогения, хозяйственное значение, меры борьбы)» (1973).

Брошура «Методические рекомендации по борьбе с почвообитающими вредителями в условиях орошаемого земледелия юга Украины» (1986, співавтори – Стовбчатий В. І., Корнілов А. В. та ін.).

Статті: «Токсикологическая оценка некоторых видов проволочников (*Coleoptera: Elateridae*) и ее значение для практики» (1968, співавтор – Семеняк С. [А.]); «Украинский научно-исследовательский институт защиты растений» (1970); «К систематике мезозойских жуков-шелкунов (*Coleoptera, Elateridae*)» (1975); «Ископаемые жуки-шелкуны (*Elateridae, Coleoptera*) подсемейств *Negastriinae* и *Cardiophorinae* из Верхней Юры Каратау» (1976); «Новые виды рода *Selatosomus* (*Coleoptera, Elateridae*) из горных районов Кавказа и Гиссаро-Дарваза» (1982); «Методологические аспекты зоологического прогнозирования» (1985, співавтор – Воїнственський М. А.); «Новые виды слепней (*Diptera, Tabanidae*) фауны Кавказа и Средней Азии» (1986, співавтор – Андреева Р. В.); «Виды рода *Penia* (*Coleoptera, Elateridae*) группы *P.opatroides* Гималайского региона» (1987, співавтор – Сузукі В.); «Два новых вида шелкунов рода *Melanotus* (*Coleoptera, Elateridae*) из Таджикистана» (1988); «Новые виды жуков-шелкунов рода *Oedostethus* Lec. (*Coleoptera, Elateridae, Negastrinae*) Сибири и Дальнего Востока» (1992); «Neue und wenig bekannte Quasi-mus-Arten (*Coleoptera, Elateridae, Negastrinae*) aus Süd-Ost-Asien» (1997); «Die Bedeutung der Larven-Merkmale und Flügelgeder in der Systematik Elateridae (*Coleoptera*)» (2000); «Einige neue ostpalaearktische Elateridaen-Arten (*Coleoptera, Elateridae*)» (2003) та ін.

Доповіді: «Про значення систематики для біометоду» ([1981]); «Tshernobyl» (1993).

Відгуки та рецензії: на дисертаційні дослідження Марджєняна Г. М. і Пономаренка О. В. ([1970-ті]).

Біографічні документи

Документи про захист дисертацій на ступені кандидата та доктора наук (1961, 1973); вітальна кореспонденція з нагоди різних свят та ювілеїв (1966–2003); свідoctво учасника ВДНГ СРСР (1971); вітальна телеграма з нагоди присудження Державної премії УРСР (1976); довідка про наукову і науково-організаційну діяльність [1984]; розрахункова картка члена Австрійського товариства ентомологів [1990-ті].

Документи з діяльності

Документи про співпрацю з вітчизняними та іноземними вченими і науковими установами (1959–2000); документи про участь у міжнародних наукових з'їздах, конференціях та симпозиумах (1962–2000); документи про видавничу діяльність (1963–1965); документи про роботу з аспірантами і докторантами (1975–2003); документи про роботу на посаді заступника директора (1977–1980) та завідувача відділу загальної та прикладної ентомології (1980–2002) Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена АН УРСР; документи про участь Доліна В. Г. у передачі колекцій комах ентомолога Лазорко В. М. з Канади до Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена АН УРСР (1980–1988); документи про участь у роботі наукових експедицій Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена АН УРСР (1980–1991); документи про участь у розробці технології санітарних і рибогосподарчих попусків Каховської ГЕС (1984–1987); документи про діяльність у Комісії АН УРСР з координації наукових досліджень у державних заповідниках України (1987); документи про діяльність на посаді президента Українського ентомологічного товариства (1988, 1999).

Листування Доліна В. Г.

Адресати: Арлт Є. (Arlt E.) (15, 1968–1971); Базилевський П. Ю. (8, 1965–1975); Беккер Є. К. (Becker E. C.) (23, 1961–1977); Боувер Р. (Bouwer R.) (2, 1980–1982); Бруші С. (Bruschi S.) (64, 1971–1990); Бураковський Б. (Burakowski B.) (3, 1969–[1970-ті]); Вельшмід К. (Wellschmied K.) (71, 1966–1986); Віттмер В. (Wittmer W.) (38, 1977–1991); Гарагнані П. (Garagnani P.) (13, 1976–1978); Герберг Е. (Gerberg E.) (4, 1968–1971); Гріффітс Д. К. (Griffiths D. C.) (4, 1968–1969); Грюнвальдт В. (Grünwaldt W.) (11, 1968–1970); Дейдріх Ж. (Diedrich J.) (16, 1982–1988); Дікмманн Л. (Dieckmann L.) (4, 1968); Дровенік Б. (Drovenik B.) (4, 1986); Захтлебен Г. (Sachtleben H.) (16, 1959–1960); Кенейрі Р. (Kenyery R.) (24, 1976–1986); Классі Є. В. (Classey E. W.) (33, 1965–1979); Лазорко В. М. (10, 1969–1983); Лейлер Т. Е. (Leiler T. E.) (6, 1970–1991); Менн Д. Д. (Menn D. D.) (10, 1965–1970); Накамура Х. (Nakamura H.) (7, 1963–1966); Охіра Г. (Ohira H.) (39, 1964–1998); Платія Д. (Platia G.) (16, 1986–1989); Стібік Д. (Stibick J.) (7, 1973–1974); Фанкхенел Г. (Fankhenel H.) (13, 1967–1969); Хаек К. М. Ф. (Haek C. M. F.) (25, 1961–1979); Шиммель Р. (Schimmel R.) (11, 1985–1994) та ін.

Кореспонденти: Арлт Є. (Arlt E.) (19, 1965–1976); Аспок Х. (Aspöck H.) (13, 1979–1991); Базилевський П. Ю. (127, 1962–1980); Беккер Є. К. (Becker E. C.) (42, 1960–1980); Боувер Р. (Bouwer R.) (10, 1979–1989); Бруші С. (Bruschi S.) (82, 1970–1990); Вельшмід К. (Wellschmied K.) (113, 1966–1987); Віттмер В. (Wittmer W.) (79, 1977–1992); Гавлік Б. (Hawlik B.) (9, 1957–1960); Гарагнані П. (Garagnani P.) (14, 1975–1980); Готвальд Й. (Gotwald J.) (13, 1977–1989); Грюнвальдт В. (Grünwaldt W.) (23, 1964–1978); Дагуллар Ж. (d'Agullar J.) (22, 1967–1974); Дейдріх Ж. (Diedrich J.) (15, 1982–1984); Добровський Е. С. (Dobrowski E. S.) (16, 1974–1982); Захтлебен Г. (Sachtleben H.) (20, 1959–1962); Каня Ч. (Kania Cz.) (20, 1964–1992); Кенейрі Р. (Kenyery R.) (71, 1976–1992); Классі Є. В. (Classey E. W.) (22, 1964–1970); Лазорко В. М. (293, 1959–1990); Лейлер Т. Е. (Leiler T. E.) (14, 1983–1992); Лухт В.

(Lucht W.) (14, 1983–1992); Менн Д. Д. (Menn D. D.) (14, 1965–1977); Мютінг Д. (Mütting D.) (18, 1983–1987); Накамура Х. (Nakamura H.) (13, 1961–1966); Охіра Г. (Ohira H.) (42, 1955–1994); Паолетті М. Д. (Paoletti M. G.) (6, 1986–2000); Пенев Л. (11, 1982–1985); Платія Д. (Platia G.) (12, 1985–1989); Рудольф К. (Rudolph K.) (23, 1966–1972); Стам А. Б. (Stam A. B.) (9, 1970–1978); Сузукі В. (Suzuki W.) (19, 1982–1987); Тарнавський Д. (Tarnawski D.) (8, 1979–1989); Фанкхенел Г. (Fankhenel H.) (23, 1962–1969); Хаек К. М. Ф. (Haek C. M. F.) (24, 1961–1990); Шиммель Р. (Schimmel R.) (44, 1982–1996) та ін.

Фотодокументи

Долін В. Г. серед студентів під час практики у Канівському біологічному заповіднику на о. Заріччя (2, 1952); під час практичного заняття в КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1, 1954); під час наукових досліджень в Українському НДІ захисту рослин (1, 1968); під час експедиції на Арабатській стрілці та у Краснодарському краї (4, 1972); з директором Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена АН УРСР Топачевським В. О., віце-президентом АН УРСР Бабичевим Ф. С. у президії ґрунтової наради в Інституті зоології ім. І. І. Шмальгаузена АН УРСР (5, 1982); разом з директором Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена АН УРСР Топачевським В. О., академіками АН УРСР Ситником К. М., Гродзінським А. М., членом-кореспондентом АН УРСР Романенком В. Д. у президії наукової конференції (1, 1984); серед учасників XII Міжнародного симпозиуму з ентомофауни Середньої Європи у Каневі (3, 1987); під час роботи над ентомологічною колекцією Лазорка В. М. (1, 1988); серед учасників наукової конференції у м. Ніжин (1, 2000) та ін.

Документи про вченого

Рецензії Криштала О. П. і Єрмоленка В. М. на працю Доліна В. Г. «Определитель личинок жуков-щелкунов (проволочников) Европейской части СССР» [1978]; стаття Топачевського В. О. «Долін Володимир Гдалич» (1985).

Документи, зібрані вченим

Монографія Богданова О. П. «Ящерицы Средней Азии» (1986).

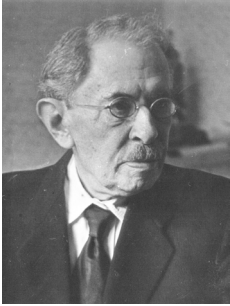
Брошури: Іванова Н. Н. «Жуки-щелкуны (*Elateridae*) С.-Петербургской губернии» (1901); Коротнева Н. І. «Жуки. Практическое руководство к научному собиранию и воспитанию жуков и составлению коллекций» (1914); Колосова Ю. М. «Определительная таблица встречающихся в СССР видов рода *Leucorrhinia* (SENSU LATO)» (1929); Пекарчука К. «*Vadania* fizjograficzne nad drutowcami (*Elateridae*) w Polsce» (1965); «Предпосылки организации защиты растений от вредителей болезней сорняков в СССР» (1967); Козлова М. В. «Ответные реакции популяций насекомых на антропогенные воздействия» (1987); Тарана О. Н., Сіренко Л. Я., Правдивої Н. П. «Эколого-экономическая оценка функционирования фитопланктона в условиях воздействия антропогенных факторов» (1989); Михайлова К. Г. «Краткий очерк истории Зоологического музея МГУ (1917–1978)» (2002).

Інші документи: бюлетень Російської імператорської академії наук «*Mélanges biologiques*» (1860); бібліографічний покажчик «*Elater*» (1988–1998); збірник Литовського наукового товариства «*New and Rare for Lithuania Insect Species. Records and descriptions*» (2003).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Korneyev V. A., Cate P. Names of insects described by Vladimir Gdalich Dolin // *Vestnik Zoologii*. – 2005. – Т. 39 (1). – С. 9–26; Стовбчатий В. М. Долін Володимир Гдалевич // *Енциклопедія Сучасної України*. Т. 8 : Дл–Дя. – А–Г. Додаток. – Київ : Поліграфкнига, 2008. – С. 227–228;

Дроботько Віктор Григорович

(23.11.1885 – 10.09.1966).

Мікробіолог.

Академік (1948).

Фонд № 21, 3 описи, 375 од. зб. за 1896–1968 рр.

Народився 23 листопада 1885 р. у с. Дігтярі (нині – Срібнянський р-н, Чернігівська обл.). Закінчив медичний факультет Університету св. Володимира у Києві (1913). Дільничний лікар у с. Бобрик (нині – Сумська обл.) (1914–1916). Ординатор терапевтичного відділення та завідувач санітарно-бактеріологічної лабораторії Роменської міської лікарні (1916–1925). Помічник завідувача 3-ї Робітничої поліклініки у м. Харків (1925). Асистент Київського санітарно-біологічного інституту МОЗ УСРР (1925–1931). Завідувач бактеріологічної лабораторії Українського НДІ туберкульозу ім. Ф. Г. Яновського (1932–1939, 1941). Під час Другої світової війни – заступник директора Башкирського інституту мікробіології, епідеміології і санітарії (1941–1943). Завідувач відділу медичної мікробіології, перетвореного згодом на відділ патогенних мікроорганізмів (з 1931), директор (1944–1962), науковий консультант (1963–1966) Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено теоретичним та практичним проблемам медичної мікробіології, зокрема біології патогенних видів ентеробактерій, мікобактерій туберкульозу, бактеріофагії, етіології стахіботріотоксикозу та риносклероми, хіміотерапії бактеріальних інфекцій, вивченню фітонцидів і антибіотиків з вищих рослин.

Заслужений діяч науки УРСР (1966). Лауреат премії імені Д. К. Заболотного АН УРСР (1968).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1939), Леніна (1948).

Помер 10 вересня 1966 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Современная химиотерапия инфекционных болезней» (1949); «Антимикробные вещества высших растений» (1958, співавтори – Айзенман Б. Ю., Швайгер М. О., Зелепуха С. І. та ін.).

Брошури: «Мікробіологія» (1936); «Сучасна хіміотерапія інфекційних хвороб» (1946); «Мікроби і їх корисна і шкідлива роль» (1947); «Теоретические соображения к химиотерапии вирусных заболеваний» (1951); «Микробная энергия» (1962).

Статті: «К химиотерапии бруцеллеза» (1941, співавтори – Айзенман Б. Ю., Швайгер М. О., Фельдштейн Р. Г. та ін.); «К механизму действия сульфамидов» (1942–1943, співавтор – Айзенман Б. Ю.); «Химиотерапия брюшного тифа» (1946); «Опыт применения красного растворимого стрептоцида для химиотерапии бруцеллеза у людей» (1946, співавтор – Карабанова В. [Н.]); «Некоторые (основные, общие) вопросы химиотерапии туберкулеза» (1949); «Антибиотические свойства галловой кислоты»

(1952); «Новый антибиотический препарат “Иманин” из растения зверобой» (1953); «Растительные антибиотики и народная медицина» (1955); «Некоторые обобщающие выводы из изучения растительных антибиотиков» (1959); «Фитонциды (до перспектив розвитку проблеми на 1959–1965 роки)» (1959); «Природа антибіотиків» (1960); «Перспективы использования фитонцидов в медицине, сельском хозяйстве и промышленности» (1964); «Клейн Борис Ильич (к 90-летию со дня рождения)» (1964); «Ганна Петрівна Затиркевич-Карпинська» (б/д) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Stachybotryotoxicosis – новое заболевание лошадей и людей» (1942); «Гипотеза о механизме действия новейших химио-терапевтических препаратов» (1944, співавтор – Айзенман Б. Ю.); «Вопросы химиотерапии туберкулеза» (1945); «Алкалоиды и антибиотики (антибактериальные свойства некоторых алкалоидов)» (1953); «Антибіотичні речовини з вищих рослин» (1955); «Иманин – новый растительный антибиотик» (1955); «Нове у вивченні наукою проблеми боротьби з епідеміями і інфекційними захворюваннями і їх профілактика» (1956); «Современное состояние изучения фитонцидов и дальнейшее его развитие» (1959); «Что может дать микробиология сельскому хозяйству» (1960) та ін.

Лекції: «Антибиотики» (1947); «Характеристика инфекций, применяющихся японцами для изготовления бактериологического оружия и меры борьбы с ним» (1950); «Проблема антибиотиков в советской медицине» [1950-ті].

Відгуки та рецензії: на індивідуальні та колективні монографії Шіллера І. Г. «О насильственном антагонизме» (1950), Рубенчика Л. Й., Смалія В. Т., Зинов'євої Х. Г. та ін. «Активність місцевих штамів азотобактера з ґрунтів Української РСР» (1951), Мішустіна Є. [Н.] та Перцовської М. І. «Микроорганизмы и самоочищение почвы» (1954), Токіна Б. П. «Губители микробов фитонциды» (1959), Шасса Є. Ю. «Фитотерапия» (1960), Бельтюкової К. Г. «Аренорин и его использование в растениеводстве» [1963] та ін.; на брошури Дяченка С. С. «Микроорганизми і їх роль в житті людини» (1946) та «Живі вакцини» (1949), Румеля І. І. «Жизнь и деятельность Д. К. Заболотного» (1949), Пасічник А. М. «Основоположник вітчизняної мікробіології І. І. Мечников» (1951); на статті Батрака Г. Є., Бобченка Є. С., Візиря П. Є., Галікеєва Х. Л., Гершензона С. М., Гнедкова П. А., Єрмолаєва М. Ф., Жолкевича А. Я., Міленушкіна Ю. І., Стафійчука А. А., Тульчинської В. П. (1950–1960) та ін.

Авторські свідоцтва: № 103382 «Способ борьбы с грибковыми и бактериальными болезнями сельскохозяйственных культур и стимуляции развития растений» (1956, співавтори – Болдирев Б. Г., Айзенман Б. Ю., Бельтюкова К. Г. та ін.); № 104979 «Способ приготовления из растения зверобой порошкообразного лечебного антибактериального препарата Иманин» (1951, співавтори – Айзенман Б. Ю., Швайгер М. О., Кісель П. І. та ін.); № 118670 «Способ борьбы с бактериальным раком и другими болезнями томатов и повышения их урожайности» ([1958], співавтори – Бельтюкова К. Г., Рашба О. Я., Айзенман Б. Ю. та ін.); № 179424 «Препарат новоиманин» (1966, співавтори – Дербенцева [Н. А.], Рабинович С. І., Зелепуха С. І. та ін.).

Робочі матеріали: бібліографія робіт до теми «Бактеріофаг» (1934–1949); виписки з наукових робіт та нотатки за темами «Перечень применяемых в практике сульфонамидов, показания к их дозировке» та «Ростовые вещества Khimoslegatae Frisch и их интерференции с химиотерапевтическими препаратами», «Хіміотерапія інфекційних захворювань» (1944, 1947) та ін.

Біографічні документи

Посвідчення про походження Дроботька В. Г. (1896); документи про отримання освіти (1904–1913); трудова книжка (1944); диплом доктора біологічних наук (1936);

документи про нагородження (1939–1945); автобіографії (1941–1962); особовий листок з обліку кадрів (1945); документи про присвоєння вченого звання професора (1945–1946); характеристики (1948); документи про обрання до складу дійсних членів АН УРСР (1948); вітальна кореспонденція з нагоди ювілеїв вченого (1952–1965); свідоцтво про смерть (1966); документи про присудження премії імені Д. К. Заболотного АН УРСР (1968) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про роботу в установах МОЗ УРСР та академічних інститутах (1916–1959); документи про роботу в Інституті мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР, у т. ч. на посаді директора (1931–1962); документи про діяльність Дроботька В. Г. у роки Другої світової війни (1941–1942); звіт відділу мікробіології за 1941–1943 рр. та записка про роботу Інституту зоології АН УРСР (1943); документи про співпрацю та діяльність у різних комісіях та комітетах МОЗ СРСР та УРСР (1946–1959); доповіді та тези доповідей на різних зборах і нарадах (1946–1960); документи про залучення Дроботька В. Г. як наукового консультанта при створенні науково-популярних фільмів (1947–1955); документи про участь у роботі всесоюзних, республіканських та міжнародних наукових нарад, з'їздів, конференцій та симпозіумів (1947–1963); документи про впровадження антибіотичного препарату «Іманін» (1951–1954); документи про участь у роботі комісій «Изыскание новых антибиотиков» та «Физиолого-биохимические основы регулирования жизнедеятельности микроорганизмов» АН УРСР (1953–1962); документи про діяльність на посаді голови Республіканської координаційної комісії при АН УРСР (1957–1958); листування з МОЗ УРСР та ІОХ АН УРСР про розробку нових лікарських засобів (1958); доповідна записка про перспективи розвитку мікробіології на найближчі роки (1958) та ін.

Видавнича: документи про діяльність як редактора «Микробиологического журнала АН УССР» (1947–1960); документи про публікацію праць вченого (1949–1961); документи про підготовку до видання підручників, монографій, наукових праць співробітників Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР (1950–1960).

Фотодокументи

Дроботько В. Г. з сестрою (1, [1890-ті]); фотопортрети вченого (6, 1913–1950); Дроботько В. Г. серед колег у лікарні м. Ромни (3, 1920–1924); під час роботи, в лабораторії та в робочому кабінеті (6, 1932–1957); Дроботько В. Г. серед нагороджених орденом Трудового Червоного Прапора (1, 1939); з академіком АН УРСР Ісаченком Б. Л. (1, 1947); з колегами-вченими (7, 1947–1965); на відпочинку (5, 1950–1962); серед слухачів курсів Київського інституту вдосконалення лікарів (1, 1951); з професором Айзенман Б. Ю. в лабораторії за роботою з вивчення стахіотріотоксикозу (1, [1950-ті]); Дроботько В. Г. та Токін Б. П. (1, [1950-ті]); з академіками АН УРСР Кавецьким Р. Є. та Палладіним О. В. під час святкування 80-річного ювілею вченого (2, 1965); фотографії похорону Дроботька В. Г. (5, 1966) та ін.

Листування Дроботька В. Г.

Адресати: Аскерова С. А. (1, 1962); Ваксман С. А. (Waksman S. A.) (1, 1962); Галяма Д. В. (2, 1959–1960); Зенчинов Х. (1, 1962); Іванов В. М. (1, 1962); Кивкліс В. (1, 1956); Палладін О. В. (1, 1952); Прево А. Р. (Prevot A. R.) (2, 1960–1962); Сухарєв В. І. (1, 1954); Торнтон Х. Г. (Thornton H. G.) (1, 1956); Тичина П. Г. (1, 1953); Чопра І. С. (Chopra I. S.) (1, 1957); Шишкова [А.] П. (1, 1962); Югович М. (Jugovic M.) (2, 1957); Юнусов С. Ю. (2, 1956) та ін.

Кореспонденти: Ангелов С. (1, 1959); Аніна-Радченко Н. Д. (2, 1955); Арк П. А. (Ark P. A.) (1, 1958); Болдирев Б. Г. (4, 1953–1957); Ваксман С. А. (Waksman S. A.) (5, 1959–1957); Вердеревський Д. Д. (2, 1956–1957); Власюк П. А. (1, 1946); Галяма Д. В. (4, 1959–1962); Гаммельфарб Я. К. (2, 1954); Гомеро Дж. (Homero J.) (1, 1959); Деміховський Ю. І. (9, 1954–1963); Ец А. Г. (4, 1955–1959); Імшенецький О. О. (10, 1952–1958); Ісаченко Б. Л. (2, 1947); Калін Г. П. (3, 1954–1956); Коровицький Л. К. (3, 1955–1957); Корнюшенко [Н.] П. (2, 1955–1960); Коротич [А.] С. (3, 1955–1957); Космодаміанський В. (2, 1954); Лайош Ф. (3, 1960–1961); Малентьєв [А. А.] (3, 1956–1959); Міленушкін Ю. І. (3, 1954–1955); Михайловський С. (2, 1959); Мовчан В. А. (1, 1948); Московець С. М. (2, 1957); Носаль М. І. (4, 1957–1961); Постовський І. (2, 1942–1943); Пучківська Н. О. (2, 1955); Ротмистров М. (2, 1954–1959); Синельников М. О. (2, 1959–1961); Токін Б. П. (52, 1953–1965); Тошков А. (2, 1959–1960); Тульчинська В. П. (5, 1955–1958); Туцаков Й. (Tuzakow J.) (7, 1960–1962); Фельдштейн Р. Г. (2, 1955–1956); Філатов В. П. (1, 1956); Чопра І. С. (Chopra I. S.) (1, 1957); Чхіквадзе К. А. (1, 1942); Югович М. (Jugovic M.) (6, 1957–1959); Янович М. (2, 1954–1957) та ін.

Документи про вченого

Статті: «Зустріч із знатними земляками» (1956); Зелепухи С. І. «Памяти Виктора Григорьевича Дроботько» (1988).

Інші документи: відгук Клейна Б. І. на наукові роботи Дроботька В. Г. (1945); запрошення на урочисті заходи, присвячені святкуванню 80-, 90-, 100- та 110-річчю від дня народження Дроботька В. Г. (1965–1995).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Руда С. Академік В. Г. Дроботько та його наукова школа // Історія української науки на межі тисячоліть. – Київ, 2003. – Вип. 11. – С. 170–177; Коваленко О. Вірність науковій істині : (До 120-річчя від дня народження академіка В. Г. Дроботька) // Вісник НАН України. – 2005. – № 11. – С. 74–76; Скрипаль І. Г. Дроботько Віктор Григорович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 8 : Дл–Дя. – А–Г. Додаток. – Київ : Поліграфкнига, 2008. – С. 408.

Л. В. Шипко

Дубянський Олександр Андрійович
(15.03.1880 – 22.01.1974).

Геолог.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 317, 1 опис, 15 од. зб. за 1912–1960 рр.

Народився 15 березня 1880 р. у с. Стара Кріуша (нині – Петропавловський р-н, Воронежська обл., РФ). Закінчив фізико-математичний факультет природничо-історичного відділення Юр'євського університету (1908), в якому залишився працювати асистентом на кафедрі геології (1908–1910). Викладач Ризького реального училища (1910–1913) та реального училища Гуревича в м. Петроград (1913–1919). Одночасно, працюючи на посаді гідрогеолога Наркомзему РРФСР (1910–1919), брав участь

у науковій роботі Геологічного комітету, Комісії з вивчення виробничих сил РАН, геологічних та гідрогеологічних дослідженнях Воронежської, Курської, Тамбовської, Харківської областей. Лектор Владикавказького учительського інституту (1919–1920) та завідувач кафедри геології і палеонтології Владикавказького політехнічного інституту (1920–1924). Завідувач кафедри геології та гідрогеології (1924–1955, 1969–1974), кафедри гідрогеології і сільгоспмеліорації (1955–1969) Воронежського сільськогосподарського інституту. Водночас – завідувач кафедри загальної геології (1933–1949) та декан (1934–1938) геолого-географічного факультету Воронежського державного університету. Старший науковий співробітник сектору стратиграфії та палеонтології ІГН АН УРСР (1939–1950).

Наукові дослідження присвячено вивченню геологічної будови, гідрогеології й корисних копалин південної частини Східно-Європейської платформи. Розробив основи вчення про підземні води Центрально-Чорноземної області, що сприяло їх раціональному використанню. Першовідкривач великих родовищ залізної руди на території Курської магнітної аномалії. Автор понад 50 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки РРФСР (1959). Лауреат Ленінської премії (1959).

Нагороджений орденом Леніна (1953).

Помер 22 січня 1974 р. Похований у м. Воронеж на Комінтернівському кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Материалы к изучению палеогена бассейна Дона и левых притоков Днепра в пределах Воронежской и Курской области» [1947]; «Мамонтские слои верхнего палеозоя в бассейне р. Дон» [1954–1956].

Наукові звіти: «Характер и условия залегания каменноугольных отложений на юге Воронежской, Курской областей и в пограничной полосе «Большого Донбасса» (1939); «Фации и палеография палеогена бассейна р. Дона и смежных районов УССР» (1945–1946); «Вивчення палеоцену в басейні р. Дон та лівих приток р. Дніпро» (1948); «Геологическое строение и перспективы нефтеносности в области южного погружения Воронежского кристаллического массива» (1950); «Средний карбон бассейна р. Красивой мечи» (1952); «Характер и условия залегания пестроцветных пород по северной окраине Донбасса и отношение их к верейским слоям среднего карбона южной части московской синеклизы» (1957).

Відгуки та рецензії: на монографії Іщенка А. М. «Атлас микроспор и пыльцы среднего карбона Донбасса» (1952), «Споры и пыльца нижнекаменноугольных осадков Западного продолжения Донбасса и их значение для стратиграфии» (1956) та «Спорово-пыльцевой анализ нижнекаменноугольных отложений Днепровско-Донецкой впадины» (1960).

Біографічні документи

Особова справа Дубянського О. А. (1912–1951).

Документи з діяльності

Звіт про науково-дослідну роботу в ІГН АН УРСР за 1942 р. (1943); висновок про придатність мергелів Воронежської області для виробництва в'язучих будівельних матеріалів на основі хімічних аналізів (1945); документи про відкриття індивідуальної наукової теми Дубянського О. А. «Мамонтские слои верхнего палеозоя в бассейне р. Дон» у відділі палеозою ІГН АН УРСР (1952–1953).

Документи, зібрані вченим

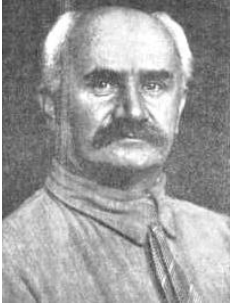
Стаття Коробкова І. [А.] «Моллюски бучакского яруса окрестностей хутора Хрипуна (Серверный Донбасс)» (1947).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ДАРФ (ф. Р-4737, оп. 2, спр. № 1095).

Лит.: Молякко Г. И., Франчук В. П., Куличенко В. Г. Геологи. Географы : биогр. справ. – Киев, 1985. – С. 105; Макаренко Д. Є. Дубянський Олександр Андрійович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 8 : Дл–Дя. – А–Г. Додаток. – Київ : Поліграфкнига, 2008. – С. 495.

Л. В. Шипко

Дурдуківський Володимир Федорович (29.09.1874 – 16.01.1938).

Педагог, літературний критик, громадський діяч.

Фонд № 257, опис № 4, 7 од. зб. за 1919–1929 рр.

Народився 29 вересня 1874 р. у с. Пединівка (нині – Звенигородський р-н, Черкаська обл.). Закінчив Київську духовну семінарію (1895) та Київську духовну академію (1899). Учитель Києво-подільського духовного училища та Київської жіночої гімназії Є. Євсєєвої. Учитель та директор (1917–1929) Першої української гімназії ім. Т. Г. Шевченка у м. Київ (з лютого 1921 р. – Перша трудова школа ім. Т. Шевченка). Співробітник (1919), голова (1924) Правописно-термінологічної комісії, співробітник Комісії для складання словника живої української мови (1921–1922), голова Науково-педагогічної комісії (1925–1929) ВУАН.

Голова Науково-педагогічного товариства (1925–1929). Один з фундаторів видавництва «Вік».

Наукові дослідження у галузі педагогіки, літературної публіцистики та театральної критики. Ідеолог створення української національної школи.

У 1929–1930 р. заарештований у справі «Спілки визволення України», повторно заарештований у 1937 р. і розстріляний 16 січня 1938 р.

Біографічні документи

Щоденники (1919–1929).

Документи вченого в інших установах

ГДА СБУ (ф. 6, спр. 67098-фп; ф. 855, спр. 2).

Лит.: Даниленко В. Він був «душею школи». Володимир Дурдуківський // Наукові записки : зб. наук. ст. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 1999. – Вип. 35, ч. 4 : Педагогічні та історичні науки. – С. 179–193; Даниленко В. М., Кравченко А. А. Володимир Дурдуківський. Педагог, критик, громадський діяч (1874–1938). – Київ, 2000. – 72 с.; Хорунжий Ю. Педагог Володимир Дурдуківський і його школа // Хорунжий Ю. Мужі чину: історичні парсуни. – Київ : Вид-во ім. О. Теліги, 2005. – С. 232–250; Сухомлинська О. В. Перша українська гімназія ім. Т. Шевченка – утілення мрій української інтелігенції // Нариси з історії розвитку новаторських навчально-виховних закладів в Україні (XX століття) : навч.-метод. посіб. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. – С. 157–188; Гелетюк Т. Володимир Дурдуківський і Перша українська гімназія // Мова, історія, культура у лінгвокомунікативному просторі : зб. наук. пр. – Суми : СумДУ, 2014. – Вип. І. – С. 39–41.

С. В. Старовойт

Душечкін Олександр Іванович

(11.09.1874 – 08.04.1965).

Учений у галузі агрохімії і фізіології рослин.

Академік (1945).

Фонд № 286, 1 опис, 13 од. зб. за 1934–1974 рр.

Народився 11 вересня 1874 р. у с. Опеченський Рядок (нині – Новгородська обл., РФ). Закінчив природниче відділення фізико-математичного факультету Санкт-Петербурзького університету (1897). Стажувався у Цюрихському політехнічному інституті (1897–1899). Агрохімік лабораторії мережі дослідних ланів Всеросійського товариства цукрозаводчиків (1903–1912). Співробітник Сільськогосподарської хімічної лабораторії Південно-руського товариства (1912–1919). Завідувач відділу агрохімії Київської обласної сільськогосподарської дослідної станції (1915–1930). Завідувач науково-дослідних установ Київського обласного відділу земельних справ (1920–1921). Директор Інституту агрохімії Українського сільськогосподарського наукового комітету (1921–1923). Уповноважений Наркомзему УСРР з сільськогосподарської дослідної справи (1923–1925). Професор (1923), завідувач кафедри агрохімії Київського сільськогосподарського інституту (1923–1956). Директор Київської обласної контрольно-насінневої станції (1925–1928). Керівник Центральної агрохімічної лабораторії Наркомзему УСРР (1928–1930). Завідувач відділу (1931–1938), заступник директора (1944–1946) Українського НДІ землеробства. Під час Другої світової війни – завідувач кафедри, професор Казахського сільськогосподарського інституту у м. Алма-Ата (1941–1944). Старший науковий співробітник, завідувач відділу Інституту ботаніки АН УРСР (1944–1946). Директор (1946–1953), завідувач лабораторії (з 1953) Інституту фізіології рослин і агрохімії АН УРСР.

Член Всесоюзного товариства ґрунтознавців, голова Українського відділення Всесоюзного сільськогосподарського товариства.

Наукові дослідження присвячено питанням фізіології рослин, поживним речовинам у ґрунті та їх впливу на рослини і якість врожаю, розробці технології використання органічних та мінеральних добрив у сільському господарстві. Засновник української наукової школи агрохіміків і фізіологів рослин.

Заслужений діяч науки УРСР (1949).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1944), Леніна (1948, 1950, 1953).

Помер 8 квітня 1956 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Стаття «Форми фосфора в почве и отзывчивость почв на фосфатное удобрение» [1928].

Відзук на дисертаційне дослідження Коваленка Д. Н. «Фосфоритоносные отложения Каневского яруса северо-восточного крыла Днепровско-Донецкой впадины» (1954).

Біографічні документи

Витяги з протоколів засідання ВАК СРСР про присвоєння Душечкіну О. І. наукового ступеня доктора сільськогосподарських наук (1934, 1938); нагородний лист (1946);

Указ Президії ВР СРСР про нагородження орденом Леніна (1948); характеристика (1949); автобіографії [1949–1954]; некрологи (1956); документи про відзначення 100-річчя від дня народження Душечкіна О. І. (1974).

Документи з діяльності

Довідка про займані посади у 1902–1952 рр. (1952).

Фотодокументи

Душечкін О. І. серед колег (1, [початок ХХ ст.]).

Документи про вченого

Статті: Гайдара І. «Заслужений діяч науки» (1954); Дмитренко П. О. «К 80-літтю со дня рождення А. І. Душечкіна» (1955).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ІР НБУВ (ф. ХХVI, 932 од. зб. за 1910–1956 рр.).

Лит.: Воронкова Т. І. Душечкін Олександр Іванович // Особові архівні фонди Інституту рукопису : путівник. – Київ, 2002. – С. 157–163; Історія Національної академії наук України (1941–1945). Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2007. – С. 194–195; Дегодюк Е. Г. Душечкін Олександр Іванович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 8 : Дл–Дя. – А–Г. Додаток. – Київ : Поліграф-книга, 2008. – С. 565.

Т. В. Брязкало

Єфименко Петро Петрович

(21.11.1884 – 18.04.1969).

Археолог.

Академік (1945).

Фонд № 95, 1 опис, 5 од. зб. за 1950 р.

Народився 21 листопада 1884 р. у м. Харків. Навчався на історико-філологічному факультеті Харківського університету (1904–1906) та фізико-математичному факультеті Санкт-Петербурзького університету (1906–1912). Стажувався за кордоном у провідних наукових центрах та основних музеях Західної та Південної Європи, а також у країнах Північно-Східної Африки, Південної Азії, Китаї та Японії (1913–1914). Завідувач відділу народного побуту Державного історичного музею (1915–1923). Водночас – керівник групи з первісної археології (1919–1923, м. Москва), завідувач сектору палеоліту та неоліту (1923–1950, м. Ленінград) Інституту історії матеріальної культури АН СРСР (до 1937 р. – Державна академія історії матеріальної культури). Науковий співробітник і консультант Державного музею етнографії, Державного Ермітажу (1924–1938), завідувач відділу археології Музею антропології та етнографії АН СРСР (1933–1938). Професор Ленінградського державного університету (1923–1930). Директор Інституту археології АН УРСР (1945–1954).

Член Російського географічного (1915), Російського антропологічного (1915) та Російського археологічного товариств (1915), дійсний член Державної академії історії матеріальної культури (1923), почесний член Королівського антропологічного інституту Великої Британії та Ірландії (1942), Міжнародного союзу істориків (1958), Італійського інституту доісторії і праісторії у Флоренції (1960).

Наукові дослідження присвячено вивченню палеолітичних стоянок на території України (Верхній Салтів, Донецьке городище, Мізин, Костенки), у Дагестані та Середній Азії та питанням історії і культури слов'ян. Організатор та учасник низки археологічних експедицій; очолював багаторічну експедицію «Великий Київ». Автор понад 80 наукових праць.

Нагороджений орденом Леніна (1945).

Помер 18 квітня 1969 р. Похований у м. Санкт-Петербург.

Наукові праці

Монографія «Первобытное общество» (1950).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Інститут археології НАН України (особова справа).

Лит.: Бибиков С. Н. Петр Петрович Ефименко // Советская археология. – 1984. – № 4. – С. 287–290; Борисковский П. И. Петр Петрович Ефименко. Воспоминания ученика // Советская археология. – 1989. – № 3. – С. 253–259; Григорьев Г. П. П. П. Ефименко и С. Н. Замятнин // Краткие сообщения Института археологии. – 1992. – Вып. 206. – С. 12–14; Григорьев Г. П. П. И. Борисковский и П. П. Ефименко // Археологические вести. – 1994. – Вып. 3. – С. 212–213; Формозов А. А. Русские археологи в период тоталитаризма : историогр. очерки. – Москва : Знак, 2006. – С. 109–161.

С. В. Старовойт

Єфремов Сергій Олександрович

(18.10.1876 – 31.03.1939).

Літературознавець, громадський, політичний і державний діяч.

Академік (1919).

Фонд № 257, опис № 5, 159 од. зб. за 1913–1929 рр.

Народився 18 жовтня 1876 р. у с. Пальчик (нині – Катеринопільський р-н, Черкаська обл.). Закінчив Київську духовну семінарію (1896) та юридичний факультет Університету св. Володимира у Києві (1901). Один з організаторів УРП (1904), Всеукраїнської учительської спілки (1905), ТУП (1908). Голова Селянського союзу (з 1905). Голова УПСФ (з 1917). Заступник голови, член Малої Ради, генеральний секретар міжнаціональних справ Генерального секретаріату Української Центральної Ради (1917–1918). Член Тимчасового комітету для заснування ВБУ (з 1918). Позаштатний академік Кафедри новітнього українського письменства ВУАН (з 1920). Голова Кафедри історії українського письменства ВУАН (з 1921). Голова Комісії для дослідів над історією громадсько-політичних течій ВУАН (з 1921). Голова Постійної комісії для видавання пам'яток новітнього українського письменства (1922–1928) та Комісії для складання біографічного словника діячів України (з 1923). Віце-президент ВУАН (1923–1928). Член та голова Господарської управи ВУАН (1924–1928).

Наукові дослідження у галузі літературної критики, історії української літератури. Заклав підвалини української журналістики.

У 1928 р. був звільнений з усіх посад, які займав у ВУАН; 21 липня 1929 р. заарештований, у квітні 1930 р. засуджений у справі «Спілки визволення України». Помер 31 березня 1939 р. у одному з таборів ГУЛАГу. Реабілітований посмертно у 1989 р.

Наукові праці

Монографія «Єврейська справа на Україні» (1909).

Стаття «Михайло Коцюбинський – український письменник» (1927).

Біографічні документи

Щоденники (1923–1929); повідомлення НТШ про обрання Єфремова С. О. дійсним членом філологічної секції товариства (1924); привітання та вітальні адреси до 50-річчя від дня народження та 25-річчя наукової діяльності (1926).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: повідомлення книгарні НТШ у Львові до книгарні «Час» у Києві щодо гонорару Єфремова С. О. та подальшу співпрацю у розповсюдженні його книжок (1913); лист празького товариства «Мінерва» про пересилання книг та листівок до наукових товариств України (1914); лист від Товариства допомоги українським культурним силам у Празі про можливість надання допомоги українським науковцям та запит про їхні потреби (1924); лист правління видавництва «Рух» про передавання примірників видань до бібліотеки ВУАН (1924); листи від директора Інституту мистецтв у Ленінграді академіка ВУАН Шміта Ф. І. (1924–1925); лист Єфремова С. О. до НТШ щодо виступу Студинського К. Й. (1927).

Видавнича: лист від поліграфічного товариства «Депорт і Панзер» про ілюстрації до книги Єфремова С. О. «В корчмі в Немирові» (1913–1914); листи Оренштайна Я. у справі друку праці Єфремова С. О. з історії українського письменства (1923–1924); повідомлення від видавництва «Час» про друк книги Свидницького А. П. з передмовою Єфремова С. О. (1924); лист від редакції видавництва «Гранат і К^о» про гонорар за статті до енциклопедії (1924); лист від редакції видавництва «Слов'янська філологія» про повернення рукопису Єфремова С. О. та короткі зауваження до нього (1928).

Листування Єфремова С. О.

Кореспонденти: Андрієвська К. (2, 1924–1927); Гнатюк В. М. (4, 1924); Горбачевський І. (1, 1926); Горянський П. Є. (3, 1924); Грінченко М. М. (1, 1927); Дем'яничук В. К. (1, б/д); Жебуньов Л. М. (3, 1918); Іваницька Н. О. (1, 1926); Капустянський І. Н. (1, 1924); Квітка К. В. (2, 1924); Келлер Я. І. (1, 1926); Кримський А. Ю. (1, 1924); Лебідь А. Д. (2, 1924); Левицький Д. П. (1, 1927); Отамановський В. Д. (3, 1926); Перетц В. М. (73, 1923–1928); Плевако М. А. (6, 1923–1928); Рудинська С. Я. (6, 1923–1924); Рудинський М. Я. (6; 1923–1924); Свенціцький І. С. (4, 1926–1927); Сиповський В. В. (19, 1926–1929); Сіцинський Є. Й. (1, 1925); Слабченко М. Є. (32, 1926–1928); Степаненко В. П. (16, 1924–1926); Тарновський М. В. (1, 1929); Труба І. М. (3, 1922); Філь Ю. П. (7, 1924–1928); Цегельський Р. М. (1, 1927); Чернявський М. Ф. (3, 1925); Чикаленко Є. Х. (26, 1919–1928); Щепотьєв В. О. (13, 1923–1927) та ін.

Фотодокументи

Фотознімки невстановлених осіб (20, 1912–1927).

Документи про вченого

Стаття Биковця М. «Наука в Україні» (1926).

Документи вченого в інших установах

ГДА СБУ (ф. 6, спр. 67098-фп).

Лит.: Шмельов В. Г. Єфремов С. О. Фрагменти з щоденника // Київська старовина. – 1992. – № 1. – С. 38–51; Єрмашов Т. В. Сергій Єфремов (1876–1939) : біобібліогр. покажч. //

Молода нація. – 2007. – № 2 (43). – С. 206–256; 2008. – № 1 (46). – С. 106–115; Бойко Н. Сергій Єфремов – представник української політичної еліти початку ХХ століття (нарис політичної біографії) // Людина і політика. – 2001. – № 3. – С. 144–151; Іваницька С. Г., Єрмашов Т. В. Постать Сергія Єфремова – публіциста в українській пострадянській гуманітаристиці // Українська біографістика = Biographistica Ukrainica : зб. наук. пр. – Київ, 2013. – Вип. 10. – С. 282–308.

С. В. Старовойт

Заболотний Данило Кирилович

(28.12.1866 – 15.12.1929).

Мікробіолог, епідеміолог.

Академік (1922). Президент ВУАН (1928–1929).

Фонд № 37, 1 опис, 15 од. зб. за 1918–1969 рр.

Народився 28 грудня 1866 р. у с. Чоботарка (нині – с. Заболотне, Крижопільський р-н, Вінницька обл.). Навчався на природничому відділенні фізико-математичного факультету Новоросійського університету у м. Одеса (1885–1889) та медичному факультеті Університету св. Володимира у Києві (1891–1894). Працював на Одеській мікробіологічній станції (1889–1891), керував відділенням інфекційних хвороб Київського окружного військового шпиталю (1895–1897), у Пастерівському інституті у Парижі (1898). Професор Петербурзького жіночого медичного інституту (1898–1928). Водночас – ректор Одеського медичного інституту (1919–1923), професор Військово-медичної академії у Ленінграді (1924–1928). Засновник і директор Інституту мікробіології і вірусології ВУАН (1928–1929). Брав участь у ліквідації епідемій холери та дифтерії у Подільській губернії (1894–1895), епідемій чуми в Індії, Монголії, Персії, Китаї (1896–1897); боровся з холерою у Шотландії, Португалії, на Поволжі, у Манчжурії (1900–1911).

Академік АН СРСР (1929). Співзасновник Міжнародного товариства мікробіологів.

Наукові дослідження присвячено вивченню інфекційних хвороб: чуми, холери та сифілісу. Встановив принцип географічного поширення чуми; довів, що її носіями в природі є дикі гризуни та сформулював оригінальну гіпотезу щодо причин ендемічності хвороби. Автор понад 300 наукових праць. Один з основоположників епідеміології в СРСР.

Нагороджений орденом Почесного легіону (Франція, 1898).

Помер 15 грудня 1929 р. у м. Київ. Похований у с. Заболотне.

На знак вшанування пам'яті Д. К. Заболотного село Чоботарка, де він народився, перейменовано у Заболотне, а будинок його родини перетворено на Музей-садибу вченого. Ім'я Д. К. Заболотного присвоєно Інституту мікробіології і вірусології НАН України (1930) та засновано премію імені Д. К. Заболотного АН УРСР за наукові роботи у галузі мікробіології, вірусології та епідеміології (1968).

Наукові праці

Книги: «Избранные труды» у 2-х томах (1955–1956); «Вибрані праці» (1969).

Фотодокументи

Фотопортрет Заболотного Д. К. (1, [1920-ті]).

Документи про вченого

Статті: «Згадаймо» (1930); Марчука П. Д. «Академік Д. К. Заболотний (до 90-річчя з дня народження)» (1956).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Інститут мікробіології і вірусології НАН України ім. Д. К. Заболотного (особова справа).

Лит.: Билай В. И. Жизнь, отданная людям : К 100-летию со дня рождения академика Заболотного Д. К. – Киев : Наукова думка. – 1966. – 83 с.; Калита В. Т. Данило Заболотний. – Київ : Молодь, 1981. – 244 с.; Васильев К. Г. Д. К. Заболотный (1866–1929). – Москва : Медицина, 1986. – 103 с.; Пицык Н. Е. Даниил Кириллович Заболотный (1866–1929). – Москва : Наука, 1988. – 304 с.; Брега Г. С. Заболотний Данило Кирилович // Енциклопедія історії України. Т. 3 : Е–Й. – Київ : Наукова думка, 2005. – С. 184; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Незабутні постаті. – Київ : Світ Успіху, 2005. – С. 243–244; Шендеровський В. Людина високих гуманістичних ідеалів // Шендеровський В. Нехай не гасне світ науки. Кн. 1. – Київ, 2009. – С. 93–102.

С. В. Старовойт

Заверуха Борис Володимирович (05.03.1927 – 06.12.2000).

Ботанік, систематик, флорист.
Доктор біологічних наук (1985).

Фонд № 313, опис № 3, 134 од. зб. за 1949–2000 рр.

Народився 5 березня 1927 р. у м. Острог. Протягом 1944–1948 рр. перебував у лавах Радянської армії. Закінчив природничий факультет Кременецького державного педагогічного інституту (1955) та працював у ньому асистентом кафедри ботаніки (1955–1960). Молодший (1960–1966), старший науковий співробітник (1966–1978), завідувач відділу вищих рослин (1978–1991), головний науковий співробітник відділу систематики і флористики судинних рослин (2000) та одночасно заступник завідувача (1966–1978) і завідувач Ботанічного музею (1989–2000) Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України.

Член Ради Українського ботанічного товариства, голова Всеукраїнської секції охорони рослинного світу Українського товариства охорони природи, член Національної комісії з питань «Червоної книги України».

Наукові дослідження присвячено проблемам флорології і флорогенезису, фітосистематики, ботанічної географії і хорології, фітосозології, ресурсознавства лікарських рослин, етноботаніки, ботанічного музеєзнавства. Автор понад 280 наукових праць.

Помер 6 грудня 2000 р. у м. Київ.

Наукові праці

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук «Флора і рослинність Кременецьких гір» (1965).

Статті: «Чарівний край – Товтри» (1969); «Кременецкие горы или Кременецкий краж» [не раніше 1974]; «Сучасний стан вивченості, використання, поповнення

та збереження генофонду флори УРСР» (1987, співавтор – Голубець М. А.); «Систематика судинних рослин: стан і перспективи розвитку на Україні» (1987); «Наукові основи створення другого видання «Червоної книги УРСР» (1989, співавтор – Андрієнко Т. Л.); «Про друге видання «Червоної книги України» (1992); «Різноманіття живого – основа біосфери» [не раніше 1992]; «Фундаментальна наука вивчає фітобіоту» (1994); «Фітосозологія» (1994); «Флора, фауна і рослинність як критерій виділення і перевірки територій для екологічної мережі» (1998); «Екологічна роль біологічного різноманіття світу рослин» [не раніше 1998]; «Теоретичні основи фітотерапевтичного ресурсознавства» ([не раніше 1999], співавтор – Мінарченко В. М.); «Целебные силы флоры» ([2000], співавтор – Новосад В. В.); «Охорона рослинного світу геологічних відслонень» (б/д).

Доповіді та тези доповідей: «К вопросу о видообразовании» (1973); «К вопросу о системе географических элементов» (1975); «Хорологический анализ флоры Волыно-Подоллии» (1978); «И. К. Пачоский и современность» (1989); «Наукові основи охорони раритетного генофонду флори України» [1980-ті]; «Прогноз розвитку наукових досліджень в областях флорології та аутфітосозології» (1993); «Фітобіота України, її біорізноманіття, флорофонд та раритетна компонента» (1997, співавтор – Новосад В. В., Ситник К. М.); «Сучасний стан систематики і флористики» (б/д, співавтор – Мосякін С. П.); «Теоретичні аспекти фітосозології» (2000, співавтор – Новосад В. В.); «Охорона природи» (б/д).

Тези лекцій «Дикорастущие лекарственные растения» [1990-ті]; навчальні програми курсів «Ботаніка» і «Рослини» (б/д).

Відгуки та рецензії: на монографію Дідуха Я. П. «Растительный покров горного Крыма (дифференциация, структура, динамика и охрана)» (б/д); на статтю Зелінки С. В., Стойка С. М. «Про необхідність організації Товтровою природного парку на Поділлі» (1981); на науковий звіт «Принципи, методи, показники оцінки ценотаксономічної різноманітності лісів України» (2000).

Робочі матеріали: до тем «Лікарські рослини флори України» (1982–1995), «Природні популяції рослин» [не раніше 1986], «Ендемізм» (1999), «Флорогенезисно-комплексний аналіз флори» (б/д); до другого видання «Червоної книги України» (1992–1994).

Біографічні документи

Диплом про закінчення Кременецького державного педагогічного інституту (1955); біографічні довідки (1964–1998); дипломи кандидата та доктора біологічних наук (1966, 1988); атестат старшого наукового співробітника (1968); характеристики та відгуки про наукову діяльність [1976–2000]; автобіографії (1978–1995); особові листи з обліку кадрів та анкети (1981–1995); характеристики (1986–2000); витяги з трудової книжки (1991); документи про присвоєння вченого звання професора (1991).

Документи з діяльністю

Науково-організаційна: щоденники наукових експедицій до різних регіонів України, Середньої Азії, Кавказу і Закавказзя, зони Тундри (1952–1984); документи про виступи на радіо і телебаченні (1964–1988); документи про участь у експедиціях (1970–1977), діяльність на посаді завідувача відділу вищих рослин (1983–1988) та на посаді директора Ботанічного музею (1986–2000) Інституту ботаніки НАН України; документи про роботу над другим і третім виданням «Червоної книги України» (1991–1998); документи про роботу над різними науково-дослідними темами (1991–2000); документи про діяльність у редколегії «Українського ботанічного журналу» (1993–2000); документи про участь у розробці національної програми збереження

біологічного різноманіття на 1998–2015 рр. (1997); документи про участь у розробці наукових основ охорони навколишнього середовища і сталого розвитку України (1998) та ін.

Діяльність з охорони природи Волині і Поділля: документи про участь у створенні мережі природних парків на території Волино-Поділля (1974–1981); документи про діяльність як голови комісій з організації Медоборського державного заповідника і Подільського державного природничого національного парку (1978–1995); документи про участь у створенні Кременецького національного природного парку (1992) та ін.

Документи, зібрані вченим

Автореферат дисертації Кагало О. О. «Флора Вороняків (північно-західне Поділля, Україна), її структурна диференціація та охорона» (1996).

Статті: Попова М. Т. «Очерк растительности и флоры Карпат» (1949); Ковальчук С. І., Задорожного М. А. «Флора і рослинність Товтри “Самовита”» [не раніше 1978]; Стойка С. М., Мазура В. А. «Оцінка та оптимізація екологічної репрезентативності природно-заповідного фонду українських Карпат» (1999).

Інші документи: документи про стажування наукових працівників відділів природи краєзнавчих музеїв на базі Вінницького обласного краєзнавчого музею (1979–1987) та ін.

Документи вченого в інших установах

Інститут ботаніки НАН України (особова справа).

Лит.: Борис Заверуха // Топачевський А., Заверуха Б. Барви землі. – Київ, 1992. – С. 4; Протопопова В. В. Б. В. Заверуха – видатний український ботанік ХХ сторіччя // Український ботанічний журнал. – 2001. – Т. 58, № 4. – С. 501–505; Новосад В. В. Заверуха Борис Володимирович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 10 : 3–Зор. – Київ : Поліграфкнига, 2010. – С. 50.

А. І. Шаповал

Задонцев Антон Іванович

(16.08.1908 – 05.12.1971).

Учений у галузі рослинництва.

Член-кореспондент (1951).

Фонд № 225, 1 опис, 10 од. зб. за 1951–1973 рр.

Народився 16 серпня 1908 р. у с. Ставидла (нині – Олександрівський р-н, Кіровоградська обл.). Закінчив Білоцерківський сільськогосподарський інститут (1929), аспірантуру Українського НДІ зернового господарства (1932). Старший науковий співробітник та завідувач лабораторії зимостійкості озимих хлібів (1932–1941), директор (1941–1971) Всесоюзного НДІ кукурудзи (до 1956 р. – Український НДІ зернового господарства). Водночас – доцент кафедри рослинознавства Дніпропетровського сільськогосподарського інституту (1938–1941).

Академік ВАСГНІЛ (1960).

Наукові дослідження присвячено питанням зимостійкості і продуктивності озимих хлібів, закономірності водоспоживання рослин. Один з розробників наукової системи землеробства для степової зони України, створено широку мережу дослідних станцій. Автор 150 наукових праць. Створив наукову школу у галузі рослинної фізіології.

Лауреат Державної премії СРСР (1951). Заслужений діяч науки УРСР (1958).

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1945), Трудового Червоного Прапора (1948, 1949, 1958, 1966), іншими державними нагородами.

Помер 5 грудня 1971 р. Похований у м. Дніпро на Запорізькому кладовищі.

Біографічні документи

Характеристика (1951); автобіографії (1952–1954); некролог (1971).

Документи з діяльності

Індивідуальні звіти про роботу як члена-кореспондента АН УРСР (1963, 1967).

Фотодокументи

Задонцев А. І. з колегами (9, 1958–1966); фотопортрет вченого (1, [1970]).

Документи про вченого

Статті: «До 60-річчя академіка ВАСГНІЛ А. І. Задонцева» (1968); Куперман Ф. М. «Из воспоминаний об А. И. Задонцеве» (1973).

Відгук Хорошилова І. на доповідь-реферат Задонцева А. І. (1970).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Академік Задонцев Антон Іванович : біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1931–1974 рр. до 100-річчя від дня народження. – Київ : Аграрна наука, 2008. – 128 с.; Лебідь Є. М., Іваненко П. І. Задонцев Антон Іванович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 10 : 3–Зор. – Київ : Поліграфкнига, 2010. – С. 100.

А. І. Шаповал

Зарубицький Олег Григорович

(26.07.1936 – 29.12.2005).

Учений у галузі електрохімії.

Член-кореспондент (1985).

Фонд № 376, 1 опис, 45 од. зб. за 1962–2003 рр.

Народився 26 липня 1936 р. у м. Борзна. Закінчив хіміко-технологічний факультет КПІ (1960). Інженер (1960–1962), молодший науковий співробітник (1962–1964, 1966–1968), провідний інженер (1964–1966), старший науковий співробітник (1968–1973), завідувач відділу електролізу розплавлених солей (1973–1996), завідувач відділу електрохімічного рафінування металів і металоїдів (1996–2005), заступник директора (1993–2001) ІЗНХ ім. В. І. Вернадського НАН України.

Наукові дослідження присвячено проблемам фізико-хімії іонних розплавів, технічної електрохімії, зокрема високотемпературного одержання і рафінування легкоплавких металів, обробки поверхні сплавів у розтоплених електролітах. Автор понад 600 наукових праць та 200 патентів.

Заслужений діяч науки і техніки України (2004).

Помер 29 грудня 2005 р. у м. Київ.

Наукові праці

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата хімічних наук «Катодное рафинирование тяжелых цветных металлов из ионных расплавов» (1965).

Статті: «Электролитическая очистка свинца от висмута» (1962, співавтори – Делімарський Ю. К., Павленко І. Г.); «Электрохимические процессы в расплавах с участием интерметаллических соединений» (1965, співавтори – Делімарський Ю. К., Павленко І. Г., Олійник В. А.); «Анодная поляризация и зависимость потенциал–время» (1966); «Полярграфическое и хронопотенциметрическое исследование окиси свинца на фоне расплавленного едкого натра» (1969, співавтори – Делімарський Ю. К., Будник В. Г.); «Возможности и перспективы применения методов электролиза расплавленных солей в металлургии тяжелых цветных металлов» (1975, співавтор – Делімарський Ю. К.); «Электролитическое рафинирование серебристого свинца в расплавленных хлоридах» (1977, співавтори – Делімарський Ю. К., Будник В. Г., Мелехін В. Т.); «Переработка висмутовых плюсов в ионных расплавах» (1990); «О катодной коррозии железа в расплавленном гидроксиде натрия» (1995, співавтори – Орел В. П., Дмитрук Б. Ф.); «Эффект фильтрации галлия при анодной поляризации в щелочных электролитах» (1996, співавтори – Будник В. Г., Омельчук [А. А.] та ін.

Доповіді: «Катодная поляризация жидких металлов при электролизе расплавленного едкого натра» (1973, співавтор – Будник В. Г.); «Исследование переноса металлов с катода на анод в расплавах» (1973, співавтори – Делімарський Ю. К., Будник В. Г., Захарченко [Н.] Ф.).

Біографічні документи

Особова справа (1992–2003).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Олег Григорович Зарубицький : бібліографія. – Київ : ВД «Академперіодика», 2006. – 181 с.; Пам'яті члена-кореспондента НАН України Олега Григоровича Зарубицького // Український хімічний журнал. – 2006. – № 3–4. – С. 72; Мошненко В. М. Зарубицький Олег Григорович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 10 : 3–Зор. – Київ : Поліграфкнига, 2010. – С. 334.

Т. В. Брязкало

Зверезомб-Зубовський Євген Васильович (03.03.1890 – 21.04.1967).

Ентомолог.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 88, 3 описи, 282 од. зб. за 1883–1965 рр.

Народився 3 березня 1890 р. у м. Київ. Закінчив Університет св. Володимира у Києві (1916). Працював у ентомологічних установах Воронежа та завідував Донським бюро по боротьбі з шкідниками сільськогосподарських рослин у Ростові-на-Дону (1916–1923). Очоловав Київську станцію захисту рослин та відділ ентомології Київської сільськогосподарської дослідної станції (з 1923); одночасно був головним ентомологом управління «Союзцукор». Керівник групи захисту рослин Головцукру та завідувач лабораторії ентомології Всесоюзного інституту буряківництва у Москві (1930–1939). Заступник директора Інституту зоології АН УРСР (1939–1945). Водночас – професор кафедри ентомології КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1944–1945). Заступник

директора (1946–1948), директор (1949–1950), завідувач лабораторії екології (1950–1956) Інституту ентомології і фітопатології АН УРСР.

Дійсний член Російського ентомологічного товариства (з 1913). Засновник і голова Українського ентомологічного товариства (1946–1957). Віце-президент Всесоюзного ентомологічного товариства (1947–1967). Член Українського товариства охорони природи (з 1960).

Наукові дослідження присвячено питанням ентомології, організації захисту сільськогосподарських культур, вивченню шкідників цукрових буряків та методів боротьби з ними. Автор понад 150 наукових робіт.

Помер 21 квітня 1967 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Вредители сахарной свеклы» (1952).

Посібник «Борьба с вредителями сельскохозяйственных культур» (1946).

Статті: «Полевые мыши и меры борьбы с ними» (1916); «Исторический очерк возникновения Донского бюро по борьбе с вредителями сельскохозяйственных растений» (1917); «Определитель главнейших насекомых, встречающихся в зерне и зерновых продуктах» (1917); «О периодичности появления лугового мотылька и о некоторых других его особенностях» [1924]; «Комахи, що шкодять цукровим бурякам в БАРСР» (1928); «Сводки о состоянии лугового мотылька в районах свеклосеяния» (1932); «Энтомологическая характеристика районов свеклосеяния» (1934); «Происхождение энтомофауны свекловичных плантаций» (1945); «Страницы истории защиты растений» [1950]; «Институт энтомологии и фитопатологии АН УССР, его задачи и нужды» (1952); «Шкідники польових культур» (1954); «Что делать для уничтожения злейшего врага сахарной свеклы – свекловичного долгоносика» (1955); «Шевырев И. Я.» (1956); «К вопросу о происхождении фауны зернохранилищ» [1957] та ін.

Доповіді: «Кормовые связи насекомых и их значение в образовании фаун антропогенных биотопов» (1946); «Происхождение вредной энтомофауны свекловичных плантаций» (1946); «Новый институт в системе АН УССР, его место и роль в общей системе научно-исследовательских учреждений по защите растений» (1946); «К вопросу о происхождении вредной энтомофауны культурных биотопов» (1946); «Памяти В. П. Пospelова» (1949); «О подборе пород для полезащитных лесонасаждений» (1951); «Фитонциды и защита растений» (1951) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографії Мазенка Г. С. «Лучний метелик та боротьба з ним» [1930-ті], Щербиновського М. С. «Пустынная шистоцерка» (1961), Бруннера Ю. М. «Вредители сахарной свеклы в орошаемых районах СССР и меры борьбы с ними» (б/д), Пospelова В. П. «Насекомые и их отношение к человеку» (б/д), Свириденка П. О. «Запасание корма животными» (б/д) та ін; на посібник Кришталя О. П. «Энтомологічні екскурсії в середній школі» (б/д); на статті Пличинського В. Г., Фіноєдова О. Т., Шарлеманя М. В. (б/д); на дисертаційні дослідження Аверкієва І. С., Добровольського Б. В., Васильєва В. П., Кришталя О. П., Маркова Ф. І., Осичнюк Г. З., Савковського П. П. та ін. (1948–1956).

Робочі матеріали: таблиці, карти, графіки, результати спостережень про шкідників рільництва (1926–1952); карти розповсюдження шкідників сільського господарства (1927–1937); біографії російських та радянських ентомологів (1948–1959) та ін.

Біографічні документи

Диплом та повідомлення про обрання дійсним членом Російського ентомологічного товариства (1915); посвідчення про відрадження (1915–1943); довідки і посвідчення

про роботу на різних дослідних станціях (1920–1956); трудові книжки (1920–1959); грамоти (1930–1957); диплом доктора наук (1936); диплом члена-кореспондента АН УРСР (1939); анкети (1940–1954); автобіографії (1945–[1960-ті]); членський квиток кийвського Будинку учених (1947); документи про обрання почесним членом Всесоюзного ентомологічного товариства (1959); вітальна кореспонденція з нагоди 70-річчя від дня народження вченого (1960); посвідчення члена Українського товариства охорони природи (1960); характеристика (б/д) та ін.

Документи з діяльності

Звіт про розробку проблеми «Закономірності динаміки популяцій тварин» (1946); документи про діяльність Інституту ентомології і фітопатології АН УРСР (1946–1953); звіт про науково-дослідну роботу (1948–1950); документи про керівництво аспірантами (1948–1954); документи про керівництво бригадою з розвитку культури дубового шовкопряда (1949–1950); документи про діяльність як віце-президента Всесоюзного ентомологічного товариства та голови Українського ентомологічного товариства (1949–1959); документи про діяльність в Українському товаристві охорони природи при АН УРСР (1950–1954); доповідна записка до Президії АН УРСР про шкідливість застосування ядохімікатів при обробці цукрового буряка (1951); документи про роботу на посаді завідувача лабораторії екології Інституту ентомології і фітопатології АН УРСР (1952–1953) та ін.

Листування Зверезомба-Зубовського Є. В.

Адресати: Верещагін Б. В. (1, [1959]); Власюк П. А. (2, 1949–[1954]); Муравйов В. П. (3, 1952); Овчаренко Ф. Д. (2, 1951); Палладін О. В. (1, 1951); Плотников В. І. (1, [1950-ті]); Стеценко Ф. П. (1, 1952) та ін.

Кореспонденти: Адріанова В. П. (2, 1959); Бекомиков Л. С. (4, 1951); Бельський Б. В. (16, 1958); Богданов-Катьков М. М. (1, б/д); Григорович О. (2, 1950); Душечкін О. І. (2, 1921); Єгоров П. І. (1, 1946); Кораб І. І. (2, 1964); Ліндемман Е. Й. (2, 1935); Ліндемман О. В. (2, 1961); Орлячова К. О. (3, 1953); Паліох І. В. (3, 1953); Плотников В. І. (1, 1958); Поспелов В. П. (1, 1939); Рекач В. М. (8, 1950–1964); Сотниченко М. (4, 1923); Талицький В. І. (1, 1958); Телигульський В. М. (1, 1935); Топачевський О. В. (1, 1965); Фанахов В. К. (1, 1954); Цабульська Н. І. (2, 1953); Шмальгаузен І. І. (6, 1939); Яхонтов В. В. (1, 1936).

Фотодокументи

Група учасників I Всеросійського з'їзду діячів прикладної ентомології (1, 1913).

Документи про вченого

Відгуки і характеристики про наукову та науково-організаційну діяльність Зверезомба-Зубовського Є. В. (1946–1947).

Документи, зібрані вченим

Статті: Тихомирова О. [А.] «История развития шелковичного червя» (1883); Адріанова [А.] П. «Желательные работы по изучению проволочных червей и меры борьбы с ними» (1915); Кулагіна М. М. «Предстоящая работа Московського ентомологического общества» (1915); Федорова [А.] В. «Климатический атлас основных районов свеклосеяния СССР» (1930) та ін.

Інші документи: плакати і листівки про боротьбу зі шкідниками сільськогосподарських культур (1914–1959); звіти про методи боротьби з луговим метеликом (1929); фотоальбоми сільськогосподарських машин для боротьби зі шкідниками цукрових буряків (1930–1938); «Бюллетень агрономического сектора» (1931–1932); фотографії російських та радянських ентомологів (1947–1948) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Круть М. В. Євген Васильович Зверезомб-Зубовський (до 115-річчя від дня народження) // Карантин і захист рослин. – 2005. – № 6. – С. 13; Саблук В. Т. Зверезомб-Зубовський Євген Васильович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 10 : 3–Зор. – Київ : Поліграф-книга, 2010. – С. 457.

А. І. Шаповал

Здесенко Юрій Георгійович

(06.10.1943 – 01.09.2004).

Фізик-експериментатор.

Член-кореспондент (2003).

Фонд № 363, 1 опис, 146 од. зб. за 1959–2006 рр.

Народився 6 жовтня 1943 р. у с. Дмитрівка (нині – смт Дмитрівка, Бахмацький р-н, Чернігівська обл.). Закінчив фізичний факультет КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1970) та працював у ньому інженером лабораторії ядерної фізики (1970–1971). Інженер (1971), старший інженер (1972–1975), старший геофізик (1975), завідувач лабораторії фізичних методів дослідного підприємства (1975–1980) Інституту геохімії і фізики мінералів АН УРСР. Завідувач відділу розробки та конструювання системи низькофононих вимірювань СКТБ (1980–1986), завідувач відділу фізики лептонів (1986–2004) ІЯД НАН України.

Наукові праці присвячено дослідженню нейтринної фізики, вимірюванню наднизьких концентрацій радіонуклідів у навколишньому середовищі, а також вивченню процесів подвійного β -розпаду на ядрах ^{96}Zr , ^{100}Mo , ^{114}Cd , ^{116}Cd , ^{130}Te , ^{196}Hg та α -розпаду ^{180}W . Автор понад 200 наукових праць.

Лауреат Державної премії України (2016).

Помер 1 вересня 2004 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Автореферати дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора фізико-математичних наук «Двойной β -распад ^{130}Te », «Двойной бета-распад» (1981, 1990).

Брошури: «Изучение фонов сцинтилляционных и полупроводниковых детекторов в подземной низкофоновой лаборатории ИЯИ АН УССР» (1985, співавтори – Кропив'янський Б. М., Куц В. [Н.]); «Расчет по методу Монте-Карло угловых и энергетических распределений электронов, прошедших через слои вещества (программа TRACK)» (1986, співавтор – Третяк В. І.); «Система накопления и обработки спектрометрической информации в низкофоновых экспериментах» (1986, співавтори – Гарькуша Г. [Н.], Третяк В. І.); «Прецизионный генератор импульсов для стабилизации полупроводникового спектрометра» (1988, співавтори – Жук [Н. А.], Куц В. [Н.]) та ін.

Статті: «Установка с пропорциональными камерами – новый прибор для исследования двойного β -распада» (1979); «Блоки и устройства, повышающие надежность и упрощающие эксплуатацию установки для изучения двойного бета-распада» (1982, співавтори – Куц В. [Н.], Мицик [І. А.]); «Регистрация световых вспышек в

сцинтиляторе Cs1(Ti1) с помощью полупроводникового детектора» (1985, співавтор – Кропив'янський Б. М.); «Низкофоновый полупроводниковый спектрометр» (1985, співавтор – Костеж [А.] Б., Кропив'янський Б. М.); «Молибдат свинца – низкотемпературный сцинтилятор для эксперимента по поиску безнейтринного двойного β -распада ^{100}Mo » (1996, співавтор – Кропив'янський Б. М., Куц В. [Н.]); «Исследование редких α - и β -распадов при помощи кристаллов вольфрамата кадмия и цинка» (1997, співавтор – Георгадзе А. Ш., Даневич Ф. А.); «О возможности регистрации солнечных нейтрино с помощью детектора на основе ксенона» (2003, співавтор – Георгадзе А. Ш., Накахата М.) та ін.

Тези доповідей: «Background simulation and evaluation of the XMASS experiment for the detection of low energy solar neutrinos» (2003, співавтор – Георгадзе А. Ш., Сузуки Ю.); «The future of double β decay research» (2003).

Науковий звіт «Исследования двойного бета-распада атомных ядер в Солотвинской подземной лаборатории ИЯИ АН УССР» (1988).

Біографічні документи

Похвальний лист (1959); грамоти та дипломи (1959–2003); документи про заняття спортом (1961–1984); трудова книжка (1962–2004); свідоцтво про шлюб (1970); диплом про закінчення КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1970); дипломи кандидата та доктора фізико-математичних наук (1981–1977); особовий листок з обліку кадрів та атестаційний лист (1986); автобіографія (1986); характеристика (1986); атестат професора (2000); документи про обрання до складу членів-кореспондентів НАН України (2003); свідоцтво члена Американської асоціації розвитку науки (2003); вітальна кореспонденція з нагоди 60-річчя від дня народження (2003); документи про смерть та поховання Здесенка Ю. Г. (2004) та ін.

Документи з діяльності

Документи про діяльність на посаді завідувача відділу лептонів ІЯД НАН України (1986–2003); перепустка у лабораторію ядерної фізики Гран Сассо Національного інституту ядерної фізики у Римі (2001).

Документи про вченого

Статті: Третяк В. І. «Пам'яті Здесенка Ю. Г.» (2006); «Солотвинська підземна лабораторія Інституту ядерних досліджень НАН України» (2006); «Відділ фізики лептонів Інституту ядерних досліджень НАН України» (2006).

Фотодокументи

Здесенко Ю. Г. у Солотвинській підземній лабораторії ІЯД НАН України (2, [1989]–1999); фотопортрети вченого (2, [1980-ті]–2004); під час зустрічі з японськими вченими (2, 1992–2001); з німецьким вченим Кландорфом Г. (1, 1998); у відділі лептонів ІЯД НАН України з кристалом CdWO₄ (2, [1998]); під час візиту до Флоренції (1, 1999); під час перебування у підземній лабораторії ядерної фізики Гран Сассо Національного інституту ядерної фізики у Римі (2, 1999–2001); з італійським вченим професором Бернабі Р. (1, 1999); під час перебування на міжнародних наукових конференціях (2, 1999–2000); Здесенко Ю. Г. на відпочинку (11, [1990-ті]–2004).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Третяк В. І. Здесенко Юрій Георгійович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 10 : 3–Зор. – Київ : Поліграфкнига, 2010. – С. 477.

Л. В. Шупко

Зеров Дмитро Костянтинівич

(20.09.1895 – 20.12.1971).

Ботанік.

Академік (1948).

Фонд № 9, 1 опис, 192 од. зб. за 1912–1995 рр.

Народився 20 вересня 1895 р. у м. Зіньків. Закінчив Вищий ІНО ім. М. П. Драгоманова (1922). Науковий співробітник Ботанічного кабінету і Гербарію (1921–1931) при Комітеті з вивчення спорових рослин ВУАН. Старший науковий співробітник (1931–1946, 1963–1969), завідувач відділів бріології (1931–1941, 1944–1946), спорових рослин (1941–1944), історії флори і палеоботаніки (1963–1969), заступник директора (1946), директор (1946–1963) Інституту ботаніки АН УРСР. Водночас – асистент, старший викладач кафедри морфології і систематики рослин (1920–1933), завідувач кафедри нижчих рослин (1933–1941, 1945–1957), професор (з 1936), заступник ректора (1941) КДУ ім. Т. Г. Шевченка.

Голова Українського ботанічного товариства (1952–1973). Почесний член Все-союзного ботанічного товариства (1963), Українського товариства охорони природи (1966) та Болгарського ботанічного товариства (1969).

Наукові дослідження присвячено питанням систематики, флористики і філогенії спорових рослин, болотознавства, ботанічної географії, палеоботаніки, історії ботаніки. Запропонував філогенетичні схеми для архегоніат, описав зміни клімату у голоцені на території України. Засновник української палінологічної школи з вивчення відкладів верхнього кайнозою. Автор понад 80 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1965). Лауреат Державної премії УРСР (1969, 1983).

Нагороджений орденом Леніна (1954), іншими державними нагородами.

Помер 20 грудня 1971 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Болота УРСР. Рослинність і стратиграфія» (1938); «Визначник печіночних мохів» (1939); «Флора торфяних мхов Дальневосточного края» [1940]; «Флора печіночних і сфагнових мохів України» (1961); «Очерк филогении бессосудистых растений» (1970).

Статті: «Проблема происхождения архегониатных растений» [1945]; «Филогения мохообразных и положение их в системе растительного мира» (1951); «Рід *Jubula Dum* в флорі СРСР» (1953); «Основні етапи розвитку рослинного світу» (1955); «Двадцятип'ятиріччя Інституту ботаніки Академії наук Української РСР» (1956); «Головні питання філогенії архегоніатних рослин» [1957]; «Развитие и организация ботанической науки в Украинской ССР сравнительно с другими странами» (1965, співавтори – Білик Г. І., Котов М. І., Окснер А. М., Модилевський Я. С.); «Спорово-пилкове дослідження озерно-болотних відкладів Овруцького кряжу» (1966, співавтор – Артюшенко О. Т.); «Розвиток ботанічних досліджень на Україні» (1968, співавтор – Ситник К. М.); «Основні напрямки еволюції грибних організмів» (1968, співавтор – Зерова М. Я.); «Нові матеріали до флори печіночників Білорусії» (1970, співавтор – Риковський Г. Ф.).

Доповіді: «Походження архегоніатних рослин» [1945]; «Основные черты филогении мохообразных» [1952]; «Стан та завдання вивчення флори спорових рослин українських Карпат» (1960, співавтори – Зерова М. Я., Макарович М. Ф., Мошкова Н. О.); «Современное состояние филогении печеночных мхов» (1964); «Рослинні ресурси УРСР та їх раціональне використання» (1967); «Розвиток в Академії наук УРСР наукових досліджень рослинного світу» (1969) та ін.

Курс лекцій «Порівняльна морфологія та філогенія нижчих рослин» (1945–1946).

Відгуки та рецензії: на довідник «Словник-довідник з ботаніки» [1965]; на науковий звіт Арпошенко О. Т., Пашкевича Г. О., Карєвої О. В. «Спорово-пилкове дослідження опорних розривів антропогенових відкладів платформеної частини УРСР» (1968); на дисертаційні дослідження Ломаєвої [Є.] Т., Пашкевича Г. О. та ін. (1969, б/д).

Робочі матеріали: до монографій «Очерк филогении бессосудистых растений» [1971], «Розвиток рослинного світу (нижчі рослини)» (б/д), «Флора України» (б/д); до курсу лекцій «Філогенія нижчих рослин» (1946–1947); до проблем «Розвиток архегоніатних рослин», «Географічне поширення мохів в СРСР», «Спорово-пилковий аналіз рослинності» (б/д) та ін.

Біографічні документи

Витяг з протоколу Державної кваліфікаційної комісії НКО УРСР про присвоєння вченого звання професора (1936); документи про захист дисертації на ступінь доктора біологічних наук (1937); документи про обрання до складу членів-кореспондентів та академіків АН УРСР (1939, 1948); автобіографія (1943); особові листки з обліку кадрів (1945–1954); вітальні адреси та документи про відзначення ювілеїв ученого (1950–1970); характеристики (1955–1964); вітальні листи та телеграми з нагоди присвоєння звання «Заслужений діяч науки і техніки УРСР» (1965); посвідчення почесного члена Українського товариства охорони природи (1966); грамоти (1966–1967); документи про висунення колективної монографії «Флора України» на здобуття Державної премії СРСР у галузі науки і техніки (1967–1968); особова справа (1969–1971); документи про смерть Зерова Д. К. (1971) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про участь у роботі Української ботанічної наради (1931); документи про роботу у різних комісіях і наукових радах АН УРСР та АН СРСР (1941–1971); документи про роботу на посадах завідувача відділів спорових рослин та історії флори і палеоботаніки, заступника директора та директора Інституту ботаніки АН УРСР (1941–1971); документи про роботу на посаді завідувача Ботанічного музею КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1945–1946); документи про закордонні наукові відрядження (1958–1970); документи про участь у роботі конференції з вивчення флори і фауни Карпат і суміжних територій (1960); звіт про наукову та науково-організаційну роботу (1968).

Педагогічна: програми, робочі плани, журнали обліку успішності студентів та інші документи про роботу у КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1922–1967) та Саратовському державному університеті (1941).

Видавнича: листування з КДУ ім. Т. Г. Шевченка, Міністерством вищої і середньої спеціальної освіти УРСР щодо видання підручників «Географія УРСР», «Курс нижчих рослин», «Нижчі рослини» (1950–1967); документи про діяльність як члена Редакційно-видавничої ради АН УРСР і редколегії журналу «Доповіді АН УРСР» (1954–1969); документи про роботу в УРЕ (1959–1970); листування з «Ботанічним журналом» щодо публікації статей (1965–1966); документи про участь у виданні праці «Історія Академії наук УРСР» (1965–1967) та ін.

Громадська: документи про участь у роботі Всесоюзного та Українського ботанічних товариств (1948–1968); запрошення на засідання секції біології Комітету з державних премій УРСР (1969); документи про участь у «Днях науки» у Волинській області (1969).

Листування Зерова Д. К.

Адресат Зойомі Б. (1, 1967).

Кореспонденти: Анищенко В. В. (1, 1967); Божилова Є. (1, 1967); Делоне Л. М. (1, 1957); Заклинська Є. Д. (1, 1965); Карпаті З. (1, 1967); Лазаренко А. С. (2, 1948–1958); Мехра П. Н. (Mehra P. N.) (1, 1966); Михайлович К. (1, 1971); Мішуньов В. Г. (1, 1966); Овчинников П. М. (1, 1970); Петров С. (1, 1965); Підоплічко І. Г. (1, 1933); Прокудін Ю. М. (1, 1968); Риковський Г. Ф. (6, 1966–1971); Фергюсон Д. К. (Ferguson D. K.) (1, 1965) та ін.

Фотодокументи

Зеров Д. К. серед учасників I та III з'їздів Українського ботанічного товариства (2, 1957–1964); на зборах колективу Інституту ботаніки АН УРСР (2, [1958]); із дружиною – Зеровою М. Я. та аспірантами (1, 1964); родичі та співробітники Інституту ботаніки АН УРСР біля труни Зерова Д. К. (4, 1971); фотопортрети Зерова Д. К. (3, б/д).

Документи про вченого

Відгуки на наукові праці Зерова Д. К.: Лавренка Є. М. на монографію «Болота УСРР. Рослинність та стратиграфія» [1938]; Окснера А. М. на монографію «Флора печіночних і сфагнових мохів України» (1962).

Інші документи: запрошення на урочисте засідання з нагоди 100-річчя від дня народження Зерова Д. К. (1995).

Документи, зібрані вченим

Документи про педагогічну і господарську діяльність КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1922–1954); стаття Довгалюк І. І. «Ботанічний сад на Звіринці» (1937); документи дружини вченого – Зерової М. Я. про роботу в Інституті ботаніки АН УРСР (1941–1942), підготовку дисертації на ступінь кандидата наук (1942), фотознімок Зерової М. Я. (1971); листи Горленка М. В., Гуревич С. А., Моржі Л. А., Рамазанова С. С., Суворова П. А. (1971).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Дмитро Костянтинович Зеров // Вісник АН УРСР. – 1972. – № 2. – С. 109; Дмитрій Константинович Зеров. – Київ : Наукова думка, 1988. – 36 с.; Безусько А. Г. Дмитро Костянтинович Зеров – засновник української палінологічної школи з вивчення відкладів квартеру (до 110-річчя з дня народження) // Вісник Львів. ун-ту. Серія географічна. – Львів, 2006. – Вип. 33. – С. 11–18; Ситник К. М. Зеров Дмитро Костянтинович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 10 : 3–Зор. – Київ : Поліграфкнига, 2010. – С. 560–561; Дудка І. О. Д. К. Зеров – учений, вчитель, людина // Український ботанічний журнал. – 2015. – Т. 72, № 6. – С. 621–623.

А. І. Шаповал

Кавецький Ростислав Євгенович

(01.12.1899 – 12.10.1978).

Патофізіолог.

Академік (1951).

Фонд № 96, 4 описи, 620 од. зб. за 1925–1978 рр.

Народився 1 грудня 1899 р. у м. Самара (нині – РФ). Закінчив медичний факультет Самарського державного університету (1925). Аспірант (1925–1929) та асистент (1929–1931) кафедри патологічної фізіології медичного факультету 2-го Московського державного медичного інституту і одночасно науковий співробітник відділу патологічної фізіології Московського медико-біологічного інституту (1929–1930). Завідувач відділу експериментальної онкології (1931–1941), вчений секретар (1934–1938), заступник директора (1938–1941) Інституту експериментальної біології і патології МОЗ УРСР. Водночас – старший науковий співробітник Інституту мікробіології і епідеміології ім. Д. К. Заболотного ВУАН (1931–1933). Завідувач кафедри патологічної фізіології Київського ветеринарного інституту (1932–1935). Старший науковий співробітник відділу патологічної фізіології (1933–1944), заступник директора (1944–1946), директор (1946–1952) Інституту клінічної фізіології АН УРСР. Завідувач кафедри патологічної фізіології Київського інституту удосконалення лікарів (1937–1955). Завідувач лабораторії компенсаторних та захисних функцій Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця (1953–1960). Директор Інституту проблем онкології АН УРСР (1960–1978).

Голова Відділення біологічних наук АН УРСР (1952–1960, 1963–1966).

Заслужений діяч науки УРСР (1960). Лауреат премії імені О. О. Богомольця АН УРСР (1964), Державних премій УРСР (1972, 1981).

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1944), Леніна (1954, 1969), Трудового Червоного Прапора (1961, 1966), Жовтневої революції (1974), іншими державними нагородами.

Наукові дослідження присвячено проблемам теоретичної та експериментальної онкології, зокрема, вивченню причини формування злоякісних пухлин та ролі нервової системи в пухлинному процесі; вивченню механізмів бластомогенезу; профілактиці, діагностиці і лікуванню пухлинної хвороби; обміну речовин у пухлинах та нормальних тканинах; ролі захисних реакцій організму в трансформації клітини. Запропонував лікування пухлин за допомогою лазерів. Автор понад 600 наукових праць.

Помер 12 жовтня 1978 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я Р. Є. Кавецького присвоєно Інституту експериментальної патології, онкології і радіобіології АН УРСР (1979) та засновано премію імені Р. Є. Кавецького НАН України за видатні наукові роботи в галузі експериментальної онкології (2000).

Наукові праці

Монографія «Взаимодействие организма и опухоли» (1976).

Брошури: «Вклад ученых Академии наук Украинской РСР в развитие медицины» (1957, співавтор – Балицький К. П.); «Соединительная ткань при старении» (1972,

співавтор – Мельниченко А. В.); «Рак – известное и неизвестное» (1973, співавтор – Гусліцер Л. М.).

Статті: «Антиретиккулярная цитотоксическая сыворотка в борьбе против рака» (1940); «О тестах функционального состояния физиологической системы соединительной ткани» (1946); «Раковая диспозиция и физиологическая система соединительной ткани» [1946]; «Цитология раневого экссудата как показатель функционального состояния физиологической системы соединительной ткани» (1947, співавтор – Дядюша Г. Ф.); «Организм и опухоль» (1950); «Пути изучения рака» (1956); «Атом на службе науки» (1957); «Академік АН УРСР Олександра Іванівна Смирнова-Замкова» (1960); «О взаимоотношениях биологической, физической и химической форм движения материи» (1960); «Идеи А. А. Богомольца и некоторые вопросы современной геронтологии» (1971); «Нарушение в иммунологическом ответе» (1974, співавтор – Уманський Ю. О.); «Теоретические и экспериментальные предпосылки к комплексному лечению опухолей» [1970-ті]; «Физические и химические подходы и методы в онкологии» [1970-ті]; «Гипергликемия как перспективный адьювант в комплексной терапии рака» [1970-ті] та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Онкология Украинской ССР за 30 лет» (1948, співавтор – Іванов В. М.); «Об общих изменениях в организме, предшествующих проявлению злокачественного опухолевого роста» (1958); «Некоторые экспериментальные данные о влиянии нервной системы на функциональное состояние соединительной ткани» (1958); «Роль гормонов коры надпочечников в генезе опухолевого роста» (1963); «Состояние и дальнейшее развитие научных исследований по молекулярным основам канцерогенеза» (1967); «Фактор хозяина в канцерогенезе» (1973); «Состояние проблемы рака» (1973); «Вопросы иммунологии опухолей» (1974); «Старение системы соединительной ткани и опухолевый процесс» (1976); «Современное состояние проблемы взаимоотношений опухоли и организма» (1977) та ін.

Науковий звіт «Изменения в желудке у собак под влиянием некоторых пищевых веществ» (1969, співавтори – Дядюша Г. Ф., Дубовенко Е. Б., Гринчишин В. П.).

Лекції: «Курс патологической физиологии» (1933); «Планы лекций для врачей госпиталей Юго-Западного фронта» (1942); «Природа рака» (1973); «Гормональное взаимодействие между опухолью и организмом» (б/д) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографії Канделіса В. [А.] «Полипоз желудка» (1967), Олійника С. Ф. і Панчишиної М. В. «О биологической сущности канцеролитической реакции» (1973); Дільмана В. М. «Эндокринологическая онкология» (1974); на статті Анісімова В. [Н.], Аріфханова С. І., Вахідова Р. Т., Джогіна В. Т., Дільмана В. М., Зелонджева Л. В., Іванова Ю. Я., Карімова С. Б., Ковальової І. Г., Кондратьєвої [А.] Ф., Лук'янової Н. Д., Монченка Г. Д., Ніколаєва [А.] І., Петяєва М. М., Попова О. В., Прутцевої Н. В., Соловка [А.] Ю., Султанова Р. Г., Шапіро Р. П. та ін. (1951–1975); на доповіді Андрєєвої М. Д., Берегової-Тіллової Р., Монастирської Б. Д., Нобла Р. Л., Подільчака М. Д., Теплякової Г. В. та ін. (1961); на дисертаційні дослідження Боброва Ю. Ф., Валуєвої Г. В., Вібе К. Г., Добриніна Я. В., Івахно Г. І., Коноплі Є. Ф., Петленка В. П., Подільчак Е. М., Слоніма І. Я., Смирнової Т. І., Турусова В. С., Шапошнікова Я. Д. та ін. (1953–1975).

Біографічні документи

Посвідчення про закінчення Самарського державного університету (1925); свідоцтво про закінчення аспірантури (1930); повідомлення про присвоєння вченого звання доцента (1931); диплом доктора медичних наук (1938); атестат професора (1939); трудові книжки (1939–1971); характеристики (1942–1977); перепустки та посвідчення

(1946–1960); витяг з протоколу засідання Загальних зборів АН УРСР про обрання до складу дійсних членів АН УРСР (1951); повідомлення про затвердження членом президії Вченої медичної ради МОЗ УРСР (1953); вітальна кореспонденція з нагоди різних свят та ювілеїв вченого (1954–1975); клопотання про обрання до складу дійсних членів АМН СРСР (1959); посвідчення про присвоєння звання «Заслужений діяч наук УРСР» (1960); особові листки з обліку кадрів (1961–1977); автобіографії (1968–1975) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: витяг з наказу про призначення на посаду заступника директора Інституту експериментальної біології і патології МОЗ СРСР (1943); документи про наукові відрядження до Італії, НДР, СФРЮ, США, Франції та Швеції (1946–1973); документи про участь у роботі наукових сесій, нарад, симпозіумів, конференцій, з'їздів, конгресів (1946–1978); документи про роботу на чолі Онкологічної комісії МОЗ УРСР (1947–1960); індивідуальні звіти про роботу як члена-кореспондента та академіка АН УРСР (1949–1976); документи про роботу на посаді директора Інституту проблем онкології АН УРСР (1952–1975); документи про участь у створенні Київського НДІ експериментальної онкології МОЗ УРСР (1956); документи про діяльність як члена та голови міжвідомчих комісій по зв'язках із Міжнародним агентством з атомної енергії та з координації наукових досліджень у галузі медицини (1967–1977); витяг з наказу Київського НДІ експериментальної онкології МОЗ УРСР про обрання на посаду завідувача відділу експериментальної онкології (1969); документи про діяльність у Комітеті з Державних премій УРСР в галузі науки і техніки (1969–1977); доповідна записка «О научной работе, подготовке кадров и научно-организационной деятельности Киевского научно-исследовательского института экспериментальной и клинической онкологии» [1970] та ін.

Видавнича: листування з редакцією щорічника «Наука і культура», головним редактором видання «История Академии наук УССР», видавничим відділом Товариства «Знання» УРСР, редакторами низки збірників наукових праць щодо публікації та рецензування праць (1969–1977); документи про діяльність як члена та голови бюро ВВР АН УРСР (1971).

Громадська: документи про участь у підготовці документального фільму «Наступление на рак» на Київській кіностудії науково-популярних фільмів (1969–1971); документи про діяльність як члена Радянського комітету захисту миру [1960-ті]; документи про діяльність як члена Товариства «Знання» УРСР (1972–1973); текст виступу про Інститут проблем онкології АН УРСР, підготовлений для телепередачі «Наука на Україні» (1975) та ін.

Листування Кавецького Р. Є.

Адресати: Абрагам К. А. (2, 1966); Балтруш Г. (Baltrusch H.) (9, 1963–1976); Бенсон К. Б. (Bahnsen C. B.) (1, 1967); Блохін М. М. (4, 1974–1975); Братусь В. Д. (2, 1969–1974); Бессіс М. (Bessis M.) (1, 1975); Вайнер Н. І. (1, 1978); Гарін А. М. (Garin A. M.) (1, 1974); Голдблатт Г. (Goldblatt H.) (1, 1946); Грабарь П. М. (2, 1968); Денуа П. (Denoix P.) (3, 1975); Девіс В. (Davis W.) (3, 1968); Емануель М. М. (2, 1971); Кальман П. А. (2, 1966); Каплан М. (Kaplan M.) (4, 1973–1974); Кіссен Д. М. (Kissen D. M.) (2, 1965); Корсон С. А. (Corson S. A.) (3, 1965); Костекел О. (Costăchel O.) (4, 1967–1975); Кулагін В. К. (3, 1975); Лапшина Л. Б. (1, 1965); Ліпшутц А. (Lip-schutz A.) (2, 1968–1969); Мюльбок О. (Mühlbok O.) (3, 1966–1971); Мальтоні Ч. (Maltoni C.) (2, 1972–1973); Моор Дж. (Moor G.) (4, 1964); Нібургс Г. Е. (Nieburgs H. E.) (2, 1975); Патель С. (Patel S.) (1, 1974); Патон Б. Є. (5, 1972–1978); Раушенбах М. О.

(1, 1966); Серебров О. І. (3, 1966–1975); Сігел С. (Siegel S.) (2, 1974); Скок В. І. (1, 1975); Трапезников М. М. (1, 1973); Холланд Дж. (Holland J.) (2, 1974); Хеддоу А. (Haddow A.) (3, 1967); Чаговець Р. В. (1, [1971]); Шупик П. Л. (1, б/д) та ін.

Кореспонденти: Абрагам К. А. (2, 1966); Амосов М. М. (1, 1969); Балтруш Г. (Baltrusch H.) (15, 1961–1969); Біланішвілі Г. В. (2, 1949); Блохін М. М. (3, 1969–1974); Богомолець О. О. (2, 1942); Вайнер Н. І. (2, 1978); Вікол Дж. (Vikol J.) (1, 1970); Гарін А. М. (Garin A. M.) (2, 1974); Германов В. А. (2, 1974); Гнатишак А. І. (3, 1965); Грабарь П. М. (2, 1961–1978); Девіс В. (Davis W.) (5, 1967–1969); Зотиков Л. (2, 1969); Емануель М. М. (7, 1968–1975); Каплан М. (Kaplan M.) (1, 1974); Корецький В. М. (2, 1969); Корсон С. А. (Corson S. A.) (5, 1964–1965); Костекел О. (Costăchel O.) (13, 1959–1975); Ліпшутц А. (Lipschutz A.) (7, 1962–1972); Мажбич Й. Б. (2, 1968); Мальтоні Ч. (Maltoni C.) (4, 1972–1973); Матвеев Ф. П. (1, 1953); Моор Дж. (Moog G.) (5, 1963–1976); Напалков М. П. (8, 1967–1976); Патон Б. Є. (6, 1970–1976); Пучківська Н. О. (3, 1958–1975); Раков О. І. (2, 1968–1970); Серебров О. І. (2, 1976–1977); Сігел С. (Siegel S.) (3, 1974); Сиротинін М. М. (2, б/д); Скок В. І. (1, 1975); Стражеско М. Д. (2, 1949); Філатов В. П. (1, 1948); Хеддоу А. (Haddow A.) (3, 1967) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрет Кавецького Р. Є. (1, 1942); учений з учасниками I Всесоюзного онкологічного з'їзду в м. Харків (1, 1931); під час привітання професора Криворучка Б. П. з нагоди святкування його 60-річчя (1978).

Документи про вченого

Стаття «Р. Е. Кавецкий (к истории Института клинической физиологии АН УРСР)» (б/д).

Відгуки та рецензі на наукові праці Кавецького Р. Є.: Татарінова Є. О. на дисертацію «Роль активной мезенхимы в диспозиции организма к злокачественным новообразованиям» [1938]; Богомольця О. О., Стражеска М. Д., Філатова В. П. на наукові праці Кавецького Р. Є. з нагоди висунення до складу членів-кореспондентів та академіків АН УРСР ([1945], 1951); Глузмана Ф. О. на монографію «Опухоль и организм» (1962); Глузмана Ф. О., Дядюши Г. Ф. на колективну монографію «Канцерогенез» під редакцією Кавецького Р. Є. (1973); Книша І. Т. на монографію «Взаимодействие организма и опухоли» (1977).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Дядюши Г. Ф. та Туркевича М. М. «Матеріали до характеристики кролячої карциноми Броун-Пірс» (1951); Медведева М. М. «Дальнейшие данные о blastomagenной активности нуклеопротейдов из раковых опухолей молочной железы человека» (1952); Кунса В. Г. «The diagnostic application of fluorescent antibodies» (1959); Сологуб Н. М. «Про деякі властивості протижирової сироватки» (1963); Спасокукоцького Ю. О. «Функціональні зміни організму під впливом застосування антиоваріальної та антитестикулярної цитотоксичних сироваток у віковому розрізі» (1964); Германова В. А. «Über einige Besonderheiten der Blutgerinnung bei Krebs innerer Organe» (1965); Арденне М. фон та Ретнауера П. Г. «Selective Krebszellenschädigung durch Proteindenaturierung» та «Versuche zur lysosomalen Zytolyse-Kettenreaktion der Krebszellenschädigung» (1968, 1974); Янишевої Н. Я. «О методических подходах к нормированию канцерогенных веществ в атмосферном воздухе» (1972); Войтенка В. П. «К вопросу о двух типах злокачественных новообразований половых органов и молочных желез» (1975) та ін.

Автореферати дисертацій: Дільмана В. М. «Взаимоотношения гипоталамо-гипофизарной системы и половых желез, их нарушения и пути восстановления» (1964);

Добриніна Я. В. «Исследование биологических свойств опухолевых клеток человека при кратковременном и длительном культивировании вне организма» (1971); Ивахно Г. І. «Рак легкого в Украинской ССР (материалы к эпидемиологии и профилактике рака легкого)» (1972) та ін.

Документи, зібрані вченим

Статті: «Похорон А. А. Богомольца» (1946); Богомольця О. О. «Основные направления моих работ» [1947]; Кокрофта Дж. «Будущее атомной энергии» (1955); Хоффманна Т. А., Ладір Дж. «A possible interpretation of the carcinogenic effect of radiations and carcinogenic hydrocarbons on the basis of the electronic structure of deoxyribonucleic acid» (1960); Пуллмана А., Бертода Х. «Excitation transfer and carcinogenesis» (1962) та ін.

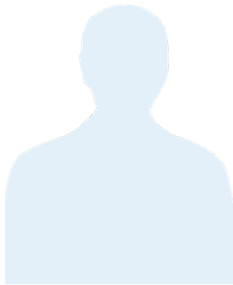
Спогади: Стражеска М. Д. «Мои воспоминания об академике А. А. Богомольце» (1951), «Воспоминания о времени, проведенном в лаборатории Ивана Петровича Павлова» (б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Меморіальна кімната академіка Р. Є. Кавецького в Інституті експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р. Є. Кавецького НАН України.

Лит.: Проблемы канцерогенеза и антиканцерогенеза : сб., посвящ. 80-летию со дня рождения акад. АН УССР Р. Е. Кавецкого. – Киев : Наукова думка 1979. – 455 с.; Ростислав Евгеньевич Кавецкий. – Киев : Наукова думка, 1988. – 87 с.; Кавецкая-Мазепа Н. О моем отце Р. Е. Кавецком и близких ему людях. – Киев : ДИА, 2006. – 125 с.; Чехун В. Ростислав Кавецкий // Світогляд. – 2008. – № 5. – С. 70–71; Відданість ідеалам науки (до 110-ї річниці від дня народження академіка Р. Є. Кавецького // Онкологія. – 2009. – Т. 11, № 4. – С. 246–248; Кнопов М. Ш., Тарануха В. К. Новатор отечественной онкологии (к 35-летию со дня смерти академика Р. Е. Кавецкого) // Онкологія. Журнал им. П. А. Герцена. – 2013. – № 6. – С. 79–81.

Л. В. Шипко

Каганович Наум Аркадійович (Нухим Аронович)
(27.12.1903 – 20.01.1938).

Мовознавець.

Член-кореспондент (1934).

Фонд № 257, опис № 6, 2 од. зб. за 1956 р.

Народився 27 грудня 1903 р. у м. Бердичів (нині – Житомирська обл.). Закінчив Харківський ІНО (1925) і продовжив у ньому працювати на кафедрі мовознавства (1925–1927). Водночас – співробітник редакції газети «Красная армия» (1926–1927). Директор Харківської філії (1933–1934), директор (1934–1937) Інституту мовознавства АН УРСР. Одночасно – завідувач кафедри мовознавства КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1936–1937).

Наукові дослідження присвячено граматиці української літературної мови. Один із керівників підготовки «Українського правопису» (1933).

У листопаді 1937 р. арештований за сфабрикованим звинуваченням. Розстріляний 20 січня 1938 р. у м. Київ. Реабілітований у 1957 р.

Документи про вченого

Відгуки академіка Булаховського Л. А. та Корнійчука О. Є. про вченого (1956).

Документи вченого в інших установах

ГДА СБУ (ф. 6, спр. 40213-фп).

Лит.: Зубченко В. М., Свентух А. С. Каганович Наум Аркадійович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 11 : Зор–Как. – Київ : Поліграфкнига, 2011. – С. 656; Ішук О. С., Ніколаєва Н. Б. Репресований мовознавець Каганович Наум Аркадійович (1903–1937) // Від України до УРСР : матеріали Всеукр. наук. конф. до 80-річчя перенесення столиці радянської України до міста Києва, м. Київ, 12 грудня 2014 р. – Київ : Інститут історії України НАН України, 2015. – С. 78–96.

С. В. Старовойт

Канер Еммануїл Айзикович

(19.11.1931 – 25.07.1986).

Фізик-теоретик.

Член-кореспондент (1982).

Фонд № 279, 1 опис, 90 од. зб. за 1952–1996 рр.

Народився 19 листопада 1931 р. у м. Харків. Закінчив фізико-математичний факультет ХДУ (1954). Викладач фізики вечірньої школи робітничої молоді № 1 у м. Харків (1955). Старший інженер (1955–1956), молодший (1955–1959), старший науковий співробітник (1959–1964), завідувач відділу теоретичної електроніки (1965–1966) та відділу теорії твердого тіла (1966–1986) Інституту радіофізики і електроніки АН УРСР. Водночас – викладач, професор кафедри теоретичної фізики ХДУ (1966–1986).

Наукові дослідження присвячено теорії електронних резонансів в металах, поширення радіохвиль у тропосфері, магнітній акустиці, теорії фононних спектрів металів з проблемами нестійкості електронних станів у напівпровідниках і газорозрядній плазмі. Одним з перших розпочав досліджувати магнітну акустику металів. Передбачив акустичний циклотронний резонанс, розробив теоретичні основи магнітної акустоелектроніки металів на поверхневих хвилях. Автор понад 170 наукових праць.

Лауреат Державної премії УРСР (1980).

Помер 25 липня 1986 р. у м. Харків.

Наукові праці

Монографія «Электромагнитные волны в металлах в магнитном поле» (1968, співавтор – Скобов В. Г.).

Розділ монографії «Электронные резонансы и волны в металлах» [1984].

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук «Теория циклотронного резонанса в металлах» (1958).

Брошури: «Некоторые вопросы теории магнетрона» ([не раніше 1955], співавтор – Малєєв В. Я.); «Нелинейный аномальный скин-эффект и токовые состояния в металлах» [не раніше 1983].

Статті: «К теории эффекта Черенкова» ([1960], співавтор – Басс Ф. Г.); «Использование светового давления для избирательной откачки газов» ([1972], співавтори – Усиков О. Я., Конторович В. М., Бліох П. В.); «Неустойчивость электронной фермижидкости в магнитном поле» ([не раніше 1974], співавтор – Чеботарьов Л. В., Увіман Е.).

Доповіді та тези доповідей: «Квантовая акустика» [не раніше 1964]; «Аномальное проникновение» (1966); «Незатухающие электромагнитные волны в металлах» (1966); «Магнитное затухание Ландау электромагнитных волн в плазме» (1968); «Распространение волн в металлах и полупроводниках» (1970); «Развитие радиопизики и электроники в Харькове» (1973); «Акустоэлектронные явления в металлах сверхпроводниках и ферромагнетиках» (1976); «Адиабатическое приближение для описания фононного спектра» (1976); «Электромагнитные свойства металлов» (1977); «К теории электрон-фононного взаимодействия в металлах» (1980); «Радиофизика твердого тела» (1983); «Высокочастотная кинетика одномерных неупорядоченных металлов» (1986); «Проблемы современной физики металлов» (б/д) та ін.

Лекції: конспекти лекцій з курсу теорії металів, теоретичної та ядерної фізики (1968–1972, 1984); «Циклотронный резонанс» (1969); «Современные представления и проблемы физики металлов» (1977); «Электродинамика» (1977–1978); «Нелинейная электродинамика металлов» [1984] та ін.

Відгуки та рецензії: на монографію Абрикосова О. О. «Введение в теорию нормативных металлов» (б/д); на статті Богомоллова Ю. В., Дубовського Л. Б., Ломінадзе Д. Г., Татарського В. І. (1963–1969); на дисертаційні дослідження Власова К. Б., Даньшина М. К., Долгополова В. Т., Константинова О. В., Крилова І. П., Сльозова В. В., Цимбал Л. Т., Цоя В. С. та ін. (1963–1974).

Біографічні документи

Студентські конспекти лекцій з фізичної кінетики та з теорії кристалів, прочитаних Ліфшицем І. М. (1952–1953); документи про захист дисертації на ступінь доктора наук (1964); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1967–1982); документи про увічнення пам'яті Канера Е. А. (1986–1987).

Документи з діяльності

Документи про публікацію праць вченого (1964–1985).

Листування Канера Е. А.

Адресати: Александров А. П. (1, 1982); Гуревич В. Л. (1, 1960); Патон Б. Є. (1, 1982); Усиков О. Я. (1, [1974]) та ін.

Кореспонденти: Гантмахер В. Ф. (1, 1975); Гуревич В. Л. (1, 1960); Давидов О. С. (1, 1975); Константинов О. В. (1, [1975]); Патон Б. Є. (1, 1980); Пекар С. І. (2, 1972–1977) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Канера Е. А. (4, [1980-ті]); учений з колегами та дружиною (3, [1980-ті]).

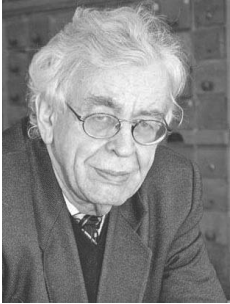
Документи про вченого

Відгуки на наукові праці Канера Е. А. академіків АН УРСР Галкіна О. О., Синельникова К. Д., Усикова О. Я., Шестопалова В. П., члена-кореспондента АН УРСР Ліфшиця І. М. та ін. (1954–1982); документи щодо проведення конференцій, присвячених вшануванню пам'яті Канера Е. А. (1991–1996) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Андреев А. Ф., Гинзбург В. Л., Келдыш Л. В. Памяти Эммануила Айзиковича Канера // Успехи физических наук. – Москва, 1987. – Т. 151, вып. 2. – С. 377–378; Ермолаев А. М. Мои университетские учителя. Ч. 4. – Харьков : ХНУ им. В. Н. Каразина, 2008. – С. 18–22;

Карпенко Юрій Олександрович

(29.09.1929 – 10.12.2009).

Мовознавець.

Член-кореспондент (2006).

Фонд № 391, 3 описи, 293 од. зб. за 1929–2011 рр.

Народився 29 вересня 1929 р. у м. Малин. Закінчив філологічний факультет ЛДУ ім. І. Франка (1953). Аспірант українського відділення (1953–1956), викладач кафедр української мови і загального мовознавства (1956–1968), завідувач кафедри загального мовознавства (з 1958), декан філологічного факультету (з 1965) ЧДУ. Завідувач кафедр загального та слов'янського мовознавства (1968–1978), російської мови (1978–1992), української мови (1992–2001), професор кафедри української мови (2001–2009) ОНУ ім. І. І. Мечникова.

Дійсний член Академії наук вищої школи України (1996). Член Ономастичної комісії Міжнародного комітету славістів.

Наукові праці присвячено дослідженню української мови в синхронії та діахронії на фонологічному, морфологічному, словотвірному, лексичному рівнях, вивченню власних назв, їх походження та функціонування. З іменем ученого пов'язане становлення таких мовознавчих напрямів як літературна ономастика і космоніміка. Автор понад 480 наукових праць. Засновник одеської ономастичної школи.

Заслужений діяч науки і техніки України (2009).

Помер 10 грудня 2009 р. у м. Одеса.

Наукові праці

Монографія «Названия звездного неба» (1977).

Розділи монографії «Етногенез та етнічна історія українських Карпат» (1997).

Навчальний посібник «Вступ до мовознавства» (1983).

Статті: «О продуктивных типах словообразования существительных в поэмах В. Маяковского “Облако в штанах” и “Хорошо”» [1948]; «Назва твору як об'єкт ономастики (Переважно на матеріалі творчості Миколи Бажана)» (1974); «Образный смысл слова, вынесенного в заглавие художественного произведения» (1987); «Чередниченко Иван Григорович» (1989); «Реестри Війська Запорізького і проблеми постановня українських прізвищ» (1990); «Як формувалась українська літературна мова на Буковині» (1993); «Національний аспект мови О. Ольжича» (1995); «Етнічна історія Буковинських Карпат (за матеріалами гідронімії)» (1996); «Походження назви Україна – загальної і власної» (1996); «Оронім Карпати» (1999); «Євген Степанович Отін: спроба наукової лірики» (2001); «Про літературну ономастику: міркування на базі твору Ліни Костенко “Коротко – як діагноз”» (2002); «Гуцульська та бойківська гідронімія: глotoхронологічна методика аналізу» (2002); «Топонімія як носій етногенетичного коду» (2003); «Гумористична ономастика» (2006); «Феномен Валерія

Михайловича Калінкіна» (2006); «Навколо східнослов'янської етності» (2008); «Становлення і розвиток Одеської ономастичної школи» (2009); «Доля звуку “Ф” в українських особових іменах» (2009) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Проблеми і методи інтенсифікації ономастичних досліджень» [1980-ті]; «Слов'янська єдність та її розпад: спроба реконструкції» (1992); «Ономастичні параметри фольклорних жанрів» (1997); «Русско-украинские параллели функционирования литературной ономастики: Владимир Маяковский и Михайль Семенко» [1990-ті] та ін.

Лекції: «Словообразование и его закономерность» (1985); «Сучасна російська мова» (1989); курс лекцій «Топонімія північно-західної Одещини» (1992).

Відгуки та рецензії: на монографії Скляренка В. Г. «Праслов'янська акцентологія» (1999) та «Історія українського наголосу. Іменник» (2009), Мойсієнка В. М. «Фонетична система українських поліських говорів у XVI–XVII ст.» [не раніше 2006], Суперанської О. В. «Ономастика начала XX века» (2009), колективну монографію «Українська мова» (2000); на словники Горпинича В. О. «Словник відтопонімних прикметників і назв жителів України» (1996) та «Орфоепічний словник української мови» (2001, 2004), Русанівського В. М. «Російсько-український словник наукової термінології: суспільні науки» (1996), Тараненка О. О. «Новий словник української мови: концепція і принципи укладання словника» (1996); на збірки праць Отіна Є. С. «Избранные работы» (1998), Ковалю С. В. «Пірат пера. Вибране» (2009); на дисертаційне дослідження Калінкіна В. М. (2000).

Біографічні документи

Свідectво про народження (1929); документи про навчання у Радомишльській середній школі (1948, 1997); витяг із залікової книжки та диплом про закінчення ЛДУ ім. І. Франка (1953); дипломи кандидата і доктора філологічних наук (1956, 1968); атести доцента і професора (1961, 1968); вітальна кореспонденція до ювілеїв вченого (1979–2009); посвідчення члена Академії наук вищої школи України (1993, 1996); пенсійне посвідчення та посвідчення «Ветеран праці» (1997); посвідчення завідувача кафедри ОДУ ім. І. І. Мечникова (1997); документи про нагородження почесними грамотами, у т. ч. почесною грамотою ВР України (2004–2009); документи про висунення вченого до складу членів-кореспондентів НАН України (2006); біографічна довідка (2008); посвідчення про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки і техніки України» (2009); некролог (2009).

Документи з діяльності

Документи про замовлення і придбання наукової літератури (1979–2006); документи про публікацію та редагування наукових праць (1982–2008); документи про роботу з аспірантами (1984–2009); документи про участь у роботі Українського комітету славістів (1987, 1990); документи про діяльність як відповідального редактора «Словаря русских говоров Одесщины» (1991); документи про співпрацю з історикотопонімічною комісією виконавчого комітету Одеської міської ради (1996–2002); документи про співпрацю з редакцією «Енциклопедії слов'янської ономастики» (1999–2003); документи про видання монографії «Названия звездного неба» (2001–2009); документи про участь у наукових конференціях (1994–2009); документи про діяльність як дійсного члена Академії наук вищої школи України (2000–2003); запрошення на збори професорів ОНУ ім. І. І. Мечникова (б/д).

Листування Карпенка Ю. О.

Кореспонденти: Адамова Л. М. (16, 1991–2009); Бабич Н. Д. (7, 1995–2007); Білоусенко П. І. (2, б/д); Бліха М. (Blichа M.) (6, 1974–1978); Бучко Д. Г. (10, 2000–2008);

Вербич С. О. (4, 1999–2007); Горпинич В. О. (3, 1996–1997); Гриценко П. Ю. (3, 1993–2008); Дзюба І. М. (1, 2006); Ейхлер Е. (Eichler E.) (6, 1989–2000); Железняк І. М. (3, 1989–1999); Жетельська-Фелешко Є. (Rzetelska-Feleszko E.) (1, 2000); Загнітко А. П. (2, 2008); Івченко А. О. (2, 1998); Калашник В. С. (3, 2007–2008); Коваль С. В. (2, 2008); Ковальов В. П. (2, 1994–1995); Ковальов Г. Ф. (2, [2006]); Козловський В. В. (2, 1998); Кочерган М. П. (2, 1996–2007); Лучик В. В. (7, 1999–2008); Мариненко І. О. (6, 1992–2008); Масенко Л. Г. (8, 1989–2009); Матіїв М. Д. (2, 1999–2001); Мельник Я. Г. (6, 1998–2008); Непокупний А. П. (1, 1991); Ніколаєв М. В. (4, 2005–2008); Олівова-Незбедова Л. (Olivova-Nezbedova L.) (5, 1998–2002); Отін Є. С. (4, 1992–1998); Патон Б. Є. (2, 2007–2008); Півторак Г. П. (9, 1999–2009); Поляруш Т. І. (2, 1994–1999); Русанівський В. М. (5, 1996–2006); Скляренко В. Г. (1, 2008); Суперанська О. В. (9, 1981–2009); Сушко О. І. (1, 2007); Тараненко О. О. (1, 2003); Туліна Т. О. (6, 1986–2008); Франчук В. Ю. (2, 1992–1994); Худаш М. Л. (15, 1996–2007); Шуба П. П. (2, 1991–1997); Шульгач В. П. (5, 1996–2004) та ін.

Фотодокументи

Карпенко Ю. О. в дитячі роки (2, [1934]–1941); фотопортрети вченого (6, 1953–2009); серед випускників ЛДУ ім. І. Франка і аспірантів ЧДУ (2, 1953–1956); з дружиною – Карпенко М. В. (3, [1950-ті–1970-ті]), донькою Оленою і внуком Максимом (3, [1970-ті–2005]); з колегами (2, [1990–2002]); серед співробітників кафедри української мови ОНУ ім. І. І. Мечникова (2, 1992–2002); у домашньому робочому кабінеті (15, 2009); Карпенко Ю. О. і ректор ОНУ ім. І. І. Мечникова Сминтина В. А. на урочистостях з нагоди 80-річчя вченого (2, 2009).

Документи про вченого

Статті: Туліної Т. О. «Горение души» (1979); Дроздовського В. П. «Слово про словесника» (1989); Сергієчка С. «Задуми професора Карпенка» (1995); Фоміної Л. В. «Людина, якій я вдячна» (1999); Зубова М. І. «Ми любимо Вас, Учителю!» (2009); «Юрію Олександровичу Карпенкові – 80 років» (2009).

Інші документи: збірники наукових праць «Філологічні дослідження» (2009); «Востоčnoукраїнський лінгвістический сборник» (2009), «Записки з ономастики», присвячені Карпенку Ю. О. (2010, 2011).

Документи, зібрані вченим

Статті: Лупол А. В. «Найчастотніший онім у поезіях Василя Стуса» [2009]; Рихла П. В. «Не заросте травою забуття» (б/д).

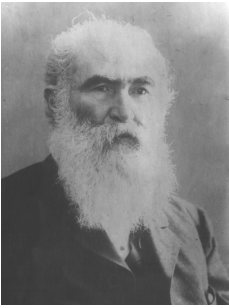
Інші документи: спогади Образцова О. М. про одеських філологів Томсона О. І., Бернштейна С. Б., Волкова Р. М. і Потапова П. О. (1965); листування Карпенка О. Ю. з Можаровою Т. М. (2, 2009) та Карпенко М. В. (2, б/д); відгук Михайлова В. М. на автореферат дисертаційного дослідження Андреєнко О. Є. (б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Зубов М. І. Юрій Олександрович Карпенко : бібліогр. покажч. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2006. – 23 с.; Калинин В. Ю. А. Карпенко как зеркало славянской поэтономологии // Філологічні дослідження: зб. наук. пр. з нагоди 80-річчя чл.-кор. НАН України, д-ра філологічних наук, проф. Ю. О. Карпенка. – Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2009. – С. 8–11; Ковалев Г. Ф. Юрій Олександрович Карпенко – выдающийся ономаст и славист (1929–2009) // Записки з ономастики. – 2011. – Вип. 14. – С. 5–6; Чувашова Л. В. Карпенко Юрій Олександрович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 12 : Кал–Киї. – Київ : Фенікс, 2012. – С. 384.

А. І. Шаповал

Кашенко Микола Феофанович

(07.05.1855 – 29.03.1935).

Біолог.

Академік (1918).

Фонд № 11, 4 описи, 478 од. зб. за 1880–1982 рр.

Народився 7 травня 1855 р. на хуторі Веселий (нині – с. Московка, Вільнянський р-н, Запорізька обл.). Навчався у Московському університеті (1875–1876), закінчив медичний факультет Харківського університету (1880). Асистент ембріологічного кабінету Харківського університету (1881–1882), водночас – помічник директора Харківського земського повивального училища. Приват-доцент медичного факультету (1884–1886) Харківського університету. Протягом 1886–1888 рр. стажувався у Німеччині та Італії. Професор (1888–1912), завідувач кафедри зоології і порівняльної анатомії медичного факультету (1889–1912), директор Зоологічного музею (1889–1912), ректор (1894–1895) Томського університету. Професор і завідувач кафедри зоології сільськогосподарського відділення КПІ (1912–1921). Організатор і директор Акліматизаційного саду в Києві (1915–1933). Один із засновників УАН (1918), голова Фізико-математичного відділу (1918–1919), завідувач кафедри акліматизації та Зоологічного кабінету УАН (1918–1921). Організатор і перший директор Зоологічного музею ВУАН (1919–1926).

Організатор (1898), почесний член (з 1925) Західносибірського товариства сільського господарства. Член Товариства любителів природи, антропології та етнографії (з 1892), Московського товариства сільського господарства (з 1903) та ін. Почесний член Омського товариства плідництва (з 1926), Мінусинського товариства краєзнавства (з 1927).

Наукові дослідження присвячено проблемам ембріології хребетних тварин і людини, гістології, мікроскопічної техніки, теріології, герпетології, археологічної палеонтології, зоології, акліматизації та селекції рослин в умовах Сибіру і України, дослідженню акліматизації плодкових і квіткових рослин. Один з основоположників наукового плідництва у Сибіру; встановив низку нових для науки видів хребетних тварин. Автор понад 200 наукових праць.

Нагороджений орденами св. Станіслава II ступеня (1894), св. Анни II ступеня (1899), св. Володимира IV та III ступенів (1906, 1909).

Помер 29 березня 1935 р. Похований у м. Київ на Лук'янівському кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Основы эмбриологии или краткий курс истории развития человека и некоторых животных» ([1888], співавтор – Стрельцов З. І.);

Брошури: «Обзор гадов Томского края» (1902); «Обзор млекопитающих Западной Сибири и Туркестана» (1905); «Плодоводство в Томском районе» (1910); «Зачатки Томской помологии» (1914); «Смерть и долголетие с биологической точки зрения» (1914); «На допомогу Київському акліматизаційному саду» (1925).

Статті: «Таблицы последовательных разрезв атрофического человеческого зародыша» (1883); «Четырехнедельный человеческий зародыш» (1885); «К истории

развития акуловых» (1894); «Определитель млекопитающих животных Томского края» (1900); «Ядовитые змеи Западной Сибири и Туркестана» (1909); «Дарвинизм и этика» (1909); «О коллекции млекопитающих из Забайкалья» (1910); «Первые шаги моего акклиматизационного питомника в г. Киеве» (1914); «Наша зависимость от Германии в отношении лекарственных растений» (1915); «О необходимости более тщательного изучения народных лекарственных растений» (1916); «Лекарственные культуры акклиматсада Украинской академии наук» (1920); «Посевные персики и абрикосы акклиматизационного сада Украинской Академии наук» (1924); «Убыток украинских садоводов от преждевременной съемки фруктов» (1925, співавтор – Лук'янов Д. П.); «Какие лекарственные растения стоит разводить?» (1929); «Работа Киевского акклиматсада» (1932); «Августовский персик Киевского акклиматсада» (1932); «Форсированная акклиматизация подсушиванием» (1934, співавтор – Касаєва М. О.) та ін.

Доповіді: «Элементарный курс анатомии и физиологии человека» (1884–1886); «Задачи зоологии в Сибири» (1890); «О некоторых сторонах предстоящей деятельности Томского отдела Московского общества сельского хозяйства» (1895); «О необходимости учреждения при Украинской академии наук акклиматизационного сада» (1918); «Коротка звістка про лікарські культури Київського акліматизаційного саду» (1922); «Спроби акліматизації персиків у Київському акліматизаційному саді при Українській академії наук» (1926); «Казанлицька троянда і її культура в Київському акліматизаційному саді» (1931, співавтор – Калачевська К. С.); «Рух культур Київського акліматизаційного саду за 17 років його існування (1915–1931 рр.)» (1931); «Фауна Алтая» (б/д) та ін.

Лекції: «Объяснительная лекция о кукушке» (1892); «Очерк животного населения Сибири и Томской губернии в частности» (1898); «Современное положение вопроса о культуре лекарственных растений в России» (1917); «Конспект лекций о лекарственных растениях, читанных профессором Н. Ф. Каченко на селекционно-семенных курсах в феврале 1922 г.» (1922); «Пересоздание живого мира (Общепонятное изложение основ акклиматизации)» (1925–1926); «Опыты омоложения и правила долголетия» (б/д).

Відгуки та рецензії: на монографію Уоллеса А. Р. «Дарвинизм» (1898); на статтю Іверсена В. Е. «Полная сельскохозяйственная зоология» (1899).

Робочі матеріали: з проблем ембріології і гістології [1880–1890-ті], зоології [1891–1909], розширення насаджень лікарських рослин в Київському акліматизаційному саду (1915–1920).

Літературні твори: драматичні твори «Просветители», «Заколдованное письмо», «Ротонда» та ін. [1870–1880-ті]; вірші «Научные занятия санаторцев», «Молодой месяц», «Признание» та ін. [1880-ті]; оповідання «Таинственное» (1921), «Библейская семья» (1926), «Два Попова» (б/д), «Паштет» (б/д), «Щеколда» (б/д); фантастична повість «Миражи» («Через тысячу лет») (1922).

Біографічні документи

Свідоцтво про присвоєння звання повітового лікаря (1880); свідоцтво про службу на посаді помічника директора Харківського земського повивального училища та пологового будинку (1882); дипломи доктора медицини та доктора зоології (1884, 1901); посвідчення члена товариств опіки початковою освітою (1890), любителів природи, антропології та етнографії (1892), Московського товариства сільського господарства (1893); подяки (1892–1912); грамота про нагородження орденом св. Володимира IV ступеня (1906); автобіографії (1913–1927); наказ про призначення дійсним членом УАН (1918); посвідчення дійсного члена УАН і голови Фізико-математичного

відділу УАН (1918, 1919); охоронна грамота, видана Кащенко М. Ф. президентом УАН Вернадським В. І. (1919); довідки та посвідчення про звільнення від податків, плати за квартиру, право на окрему кімнату для наукової роботи (1919–1927); грамота від Київського акліматизаційного саду (1932); свідоцтво про смерть (1935); постановою Президії АН УРСР про увічнення пам'яті Кащенко М. Ф. (1953); спогади Кащенко М. Ф. (б/д) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: листування з Василенком М. П. про участь в організації УАН (1918); документи про діяльність на посаді директора Київського акліматизаційного саду (1918–1934); листування з Петроградським земельним відділом про передачу насіння лікарських рослин з Київського акліматизаційного саду (1922); індивідуальні звіти про роботу як академіка ВУАН (1922–1930); документи про діяльність як завідувача Кафедри акліматизації ВУАН (1922, 1933); заява про звільнення з посади завідувача Зоологічного кабінету ВУАН (1924); звіт про діяльність Київського акліматизаційного саду за 1926 р. (1926); доповідна записка про розвиток садівництва на Поділлі (1927); відгуки академіків АН СРСР Комарова В. Л. і Вавилова М. І. про роботу Київського акліматизаційного саду (1927, 1932) та ін.

Педагогічна: заява про участь у конкурсі на заміщення посади завідувача кафедри зоології КПІ (1911); розклад лекцій вченого у Томському університеті (1911–1912); проект організації навчальної частини Вищого інституту садівництва, підготовлений Кащенко М. Ф. [не пізніше 1920]; план практичних занять з медичної біології, складений для перших Київських медичних курсів (1923); програма курсів з садівництва та біології для студентів та аспірантів (1931) та ін.

Громадська: довідка про діяльність Західносибірського товариства сільського господарства, підготовлена Кащенко М. Ф. як головою товариства [1912]; афіши лекцій «Смерть и долголетие» і «Аклиматизация и зоологический сад», прочитаних ученим у київських товариствах сприяння початковій освіті та любителів природи (1913, 1914); повідомлення про обрання членом ради Київського обласного природоохоронного комітету (1917) та ін.

Листування Кащенко М. Ф.

Адресати: Василенко М. П. (1, 1921); Жеглов С. І. (1, [1929]); Мічурін І. В. (2, 1925–1926); Олоніченко О. І. (3, 1909–1910); Ольденбург С. Ф. (1, [1916]); Третьяков Д. К. (1, 1928); Хармер С. Ф. (3, 1922–1923); Холмгрен Н. (Holmgren N.) (1, 1922) та ін.

Кореспонденти: Бедро І. П. (1, 1934); Беліков Д. Н. (1, 1928); Венгеров С. О. (1, 1892); Веселовський Б. П. (1, 1926); Врадій В. П. (2, 1909); Іваницький М. О. (2, 1916–1934); Іванов С. Л. (1, б/д); Іоганзен Г. Е. (2, 1925); Кіборг М. Ю. (2, 1900); Мічурін І. В. (3, 1910–1926); Монтеверде М. А. (1, 1916); Сатунін К. О. (13, 1899–1914); Хармер С. Ф. (1, 1922); Холмгрен Н. (Holmgren N.) (1, 1922); Щербачов Д. М. (1, 1918) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Кащенко М. Ф. (27, 1872–1935); учений з членами родини (35, 1872–1931); серед викладачів Томського університету (1, [1890]); під час осінньої виставки садівництва у м. Томськ (1, 1910); серед співробітників Київського акліматизаційного саду (4, 1919–1926).

Документи про вченого

Монографія Конотопець Н. І. «Микола Кащенко» (1980).

Статті: Борисоглібського [А.] Д. «Основатель научного плодоводства Сибири (памяти академика Н. Ф. Кащенко)» (1940); Лисавенка М. О. «Памяти Н. Ф. Кащенко» (1940); Іоганзена Б. Г. «Н. Ф. Кащенко, его жизнь и научные воззрения» та «Жизнь,

деятельность и научные воззрения Н. Ф. Кащенко» (1948, 1950); Дубовика М. В. «Наследство академика Н. Ф. Кащенко для зеленого строительства» (1949); Лаптева И. П. «Н. Ф. Кащенко как зоолог и исследователь фауны Сибири» (1950); Кащенко М. М. «Наследство академика Н. Ф. Кащенко – в надежные руки!» (1950); Маркевича О. П. і Квітницького-Рижова Ю. М. «Научная деятельность Н. Ф. Кащенко в области зоологии» (1951); «Эмбриологические исследования Н. Ф. Кащенко (к 100-летию со дня рождения)» (1956); Титовой С. Д. «Первый профессор зоологии» (1966); Петровича Г. «Майстер з цеху природи» (1980); Черняк С. Я. «Чотири життя Миколи Кащенко» (1982) та ін.

Спогади: Кащенко М. М. «Воспоминания о Н. Ф. Кащенко» (1950), «Про роботу М. Ф. Кащенко з декоративними рослинами Київського акліматизаційного саду» [1950-ті–1960-ті]; Олоніченка О. І. про Кащенко М. Ф. (б/д).

Інші документи: листування Борисоглібського [А.] Д. і Лисавенка М. О. з Кащенко М. М. про видання збірника праць Кащенко М. Ф. (1940–1941); документи про проведення наукових конференцій, присвячених вшануванню пам'яті Кащенко М. Ф. (1950) та ін.

Документи з дарчими написами вченому

Монографії: Крилова П. М. «Флора Алтая и Томской губернии» (1907–1912); Пашкевича В. В. «Культура лекарственных растений и душистых» (1915).

Підручник Карпенка Ю. О. «Підручник з етеро-олійних та лікарських рослин» (1932).

Брошури: Крилова П. М. «Липа на предгорьях Кузнецкого Алатау» (1891) та «Краткий очерк флоры Томской губернии и Алатау» (1902); Бедря И. П. «Краткий отчет акклиматизационной помологической станции в г. Минусинске Енисейской губернии» (1915); Иоганзена Г. Е. «Из жизни томской природы. Дневник фенологических наблюдений за 1916 г.» (1930); Карпенка Ю. О. «Пахучі рослини України та добування з них етерової олії» (1932); Шахова С. Д. «Аномалии развития зародышей человека» (1950).

Статті: Крилова П. М. «Очерк растительности Сибири» (1919) та «К вопросу о фито-географическом районировании» (1925); Казакевича Л. И. «Виды и формы валериан на Юго-Востоке» (1922); Крейера Г. К. «Новые валерианы, выделенные из *Valeriana officinalis L.*» (1924); Безбокої М. Я. «Експериментальний дослід впливу *fol. digitalis purpurea* та *grandiflora* Київського акліматизаційного саду» (1925); Іваницького М. О. «Плодовое дело в Сибири» (1928); Касаєвої М. О. «Спроби гібридизації *Papaver somniferum L.* та *P. bracteatum Lindl.*» (1930); Калачевської К. С. «Мімікрія у бур'янів» (1933); Сапожникова В. В. «Белуха, определение ее высоты и восхождение на седло. Из путешествия по Алтаю 1897 и 1898 года» (б/д) та ін.

Документи, зібрані вченим

Статті: «Зосим Иванович Стрельцов» (1885); Крилова П. М. «Очерк растительности Томской губернии» (1898); Бедря И. П. «Записки об акклиматизации плодовых культур в Сибири» (1918); Кащенко М. М. «Опыт построения кривых жизнедеятельности лекарственных растений в течении вегетационного периода 1918 года» (1918); Тимошенко С. П. «К вопросу об организации разряда прикладного естествознания при Физико-математическом отделении Академии наук» (1918); Кортусова П. П. «Плодовый сад в Сибири (Краткое руководство для любителей садоводства)» (1927); Делоне Л. М. «Наследственность и изменчивость сельскохозяйственных растений» (1934) та ін.

Фотодокументи: члени родини Кащенко М. Ф. (34, [1880-ті]–1972) викладачі Томського університету (16, 1890–1893); приміщення, експонати, співробітники

Зоологічного музею Томського університету (49, 1890–1912); учасники Алтайської зоологічної експедиції (1, [1898]) та ін.

Інші документи: список колекцій Барнаульського природничо-історичного музею (1895); документи про встановлення пам'ятника архітектору Томського університету Нарановичу П. П. (1895); список сибірських садоводів [1910–1911]; доповідь та стаття Ростовцева С. І. про розведення лікарських рослин в Росії (1915–1916); таблиці метеорологічних спостережень у м. Київ за 1916–1921 рр. і 1929–1930 рр. (1930); документи про організацію Зоологічного музею УАН (1919–1920) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Клименко С. В. Микола Феофанович Кашенко // Український ботанічний журнал. – 1997. – № 3. – С. 308–312; Руда С. П. Академік Микола Кашенко // Члени-засновники Національної академії наук України. – Київ : Інститут історії України НАН України, 1998. – С. 188–212; Готра О. Б. Кашенко Микола Феофанович // Енциклопедія історії України. Т. 4 : Ка–Ком. – Київ : Наукова думка, 2007. – С. 160–161. Чувікіна Н. В., Кваша В. В. Кашенко Микола Феофанович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 12 : Кал–Киї. – Київ : Фенікс, 2012. – С. 527–528.

Т. В. Брязкало, А. І. Шаповал

Кільчевський Микола Олександрович

(15.06.1909 – 14.06.1979).

Учений у галузі механіки.

Академік (1969).

Фонд № 99, 1 опис, 108 од. зб. за 1947–1984 рр.

Народився 15 червня 1909 р. у м. Кам'янець-Подільський. Навчався у КПІ (1928–1930), закінчив математичний факультет Київського фізико-хіміко-математичного інституту (1933). Аспірант КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1933–1936). Асистент (1933–1934), доцент (1934–1938), завідувач (1938–1941) та професор кафедри математики (1941) Київського авіаційного інституту. Одночасно асистент, доцент, професор кафедри теоретичної механіки Київського індустріального інституту (1933–1941). Старший науковий співробітник (1939–1941, 1944–1947) Інституту математики АН УРСР. Під час Другої світової війни – завідувач кафедри теоретичної механіки Ташкентського інституту інженерів залізничного транспорту та одночасно співробітник Центрального НДІ Народного комісаріату шляхів сполучення СРСР (1941–1944). Професор кафедри теоретичної механіки і кафедри теорії пружності (1945–1958) та кафедри теоретичної механіки (1968–1979) механіко-математичного факультету КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Завідувач (1944–1961) та професор (1961–1968) кафедри теоретичної механіки КПІ. Старший науковий співробітник (1958–1959), завідувач відділу гідропружності (1959–1970), відділу механіки систем оболонок (1962–1970) та відділу аналітичної механіки поліагрегатних систем (1971–1979) Інституту механіки АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено вивченню питань у галузі теорії пружності, аналітичної механіки, гідропружності та математичних методів розв'язування механічних завдань. Розвинув теорію удару пружних та пружно-пластичних тіл, розробив у теорії оболонок аналітичну механіку товстих плит та оболонок, винайшов нові

форми рівнянь неголономних систем, досліджував питання стиснення та співудару пружних тіл, а також стійкості рівноваги пружних тіл. Автор понад 200 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1977). Лауреат Державної премії України (1979, 1992), премії імені О. М. Динника АН УРСР (1977).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1948, 1979), «Знак Пошани» (1953), іншими державними нагородами.

Помер 14 червня 1979 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Основы аналитической механики оболочек» (1962–1963); «Теория соударения твердых тел» (1966–1969); «Основы тензорного исчисления с приложениями к механике» (1972); «Динамическое контактное сжатие твердых тел. Удар» (1973–1974); «Основы аналитической механики» (1973–1974).

Навчальні підручники: «Курс теоретичної механіки. Т. II» (1957, 1972, 1975); «Теоретическая механика» (1967–1975).

Статті: «О местных напряжениях и деформациях, возникающих при сжатии упругих и пластических тел» (1947); «Приближенный метод решения некоторых динамических задач теории упругости» (1955); «Експериментальні властивості розв'язань задачі про контактне стиснення пружних тіл» (1957); «Интегральные и интегродифференциальные уравнения равновесия тонких упругих оболочек» (1957); «Критический обзор исследований по теории устойчивости гладких круговых цилиндрических и конических оболочек» (1959); «Аналітична теорія оболонок» (1963, співавтори – Кільчинська Г. О., Ремізова Н. І.); «Некоторые проблемы динамики систем твердых, жидких и газообразных тел» (1967); «До кінетики середовища з дислокаціями» (1967, співавтор – Брусенцова [С. А.]); «Теория нестационарных динамических процессов в оболочках» (1968); «Питання аналітичної механіки континуальних систем» (1970); «До питань хвильової теорії руху системи багатьох матеріальних частинок» (1973); «Нелинейные волновые эффекты, возникающие при соударении упругих тел» (1978) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Современные методы решения неклассических краевых задач динамики оболочек» (1962); «Термомеханические и электромеханические сопровождающие соударения твердых деформируемых тел» (1973); «Разработка основ лагранжевой и гамильтоновой механики полиагрегатных систем и ее приложений» (1977); «Современное состояние и перспективы развития общей механики на Украине» (1977); «Полуволновая теория динамического деформирования оболочек» (б/д, співавтор – Іздебська Г. [А.]); «К неклассической теории удара» (б/д, співавтори – Ільчишина Д. І., Шальда Л. М.); «Принцип Гаусса в эластодинамике» (б/д, співавтор – Нікулінська С. М.) та ін.

Відгуки та рецензії: на статті Асланова С. К., Гавеля С. П., Гордієнка Б. [А.], Гуляшова [А.] П., Коваленка А. Д., Мошинського В. Г., Сальникова Г. М., Страшиніна К. П., Тайця О. Г. та ін. (1956–1976); на дисертаційні дослідження Василенка [А.] Т., Вусатюка [А.] І., Молчанова [А.] Г., Панченкова [А. Н.] та ін. (1964–1978).

Біографічні документи

Довідка про висунення кандидатури Кільчевського М. О. до складу академіків АН УРСР (1969); документи про висунення на здобуття Державної премії УРСР в галузі науки і техніки та премії імені О. М. Динника АН УРСР (1970–1976); членські квитки та візитні картки (1972–1973); нагородний лист про представлення до нагородження орденом Трудового Червоного Прапора (1979); характеристики (1979).

Документи з діяльності

Список осіб, які протягом 1947–1973 рр. підготували та захистили кандидатські дисертації під керівництвом Кільчевського М. О. (1973); документи про участь у роботі республіканських та всесоюзних наукових конференцій, вчених і науково-методичних рад (1953–1978); документи про діяльність у Інституті механіки АН УРСР (1959–1976); документи про участь у роботі X Міжнародного конгресу з прикладної механіки в Італії (1960); листування з питань публікації наукових праць вченого (1960–1974); інтерв'ю про наукову діяльність Кільчевського М. О. у КПІ та Інституті механіки АН УРСР (1972); індивідуальні звіти про роботу як академіка АН УРСР (1972–1978); документи про обговорення доповіді Кільчевського М. О. «Распространение принципа наименьшего принуждения на механику сплошной среды и его приложения» на засіданні Президії АН УРСР (1973); програма дослідження наукової теми «Распространение лагранжевой и гамильтоновой механики на континуальные (полиагрегатные) системы (1975–1980 гг.)» (1976); відомості про роботу вченого протягом 1975–1978 рр. у КДУ ім. Т. Г. Шевченка за сумісництвом (1978); довідка про науково-педагогічну діяльність (б/д) та ін.

Листування Кільчевського М. О.

Адресати: Андреев Л. В. (2, 1959); Блок Г. (Blok H.) (1, [1962]); Ионов В. М. (1, 1975); Патер А. Д. де (de Pater A. D.) (3, 1962); Погорелов О. В. (2, 1979); Седов Л. И. (1, б/д).

Кореспонденти: Андреев Л. В. (1, 1959); Блок Г. (Blok H.) (2, 1961); Ионов В. М. (2, 1970–1972); Манжерон Д. (2, 1963–1964); Патер А. Д. де (de Pater A. D.) (2, 1961).

Фотодокументи

Фотопортрет Кільчевського М. О. (1, б/д); учений з українськими вченими – академіками АН УРСР Бродським О. І., Думанським А. В., членом-кореспондентом АН УРСР Фіалковим Я. Н. та іншими (1, б/д); із співробітниками (1, б/д).

Документи про вченого

Статті: Коваленка А. Д. «Николай Александрович Кильчевский (к 50-летию со дня рождения)» (1959); «Горяче поздравляемо!» (про обрання Кільчевського М. О. академіком АН УРСР) (1970); «Памяти профессора Кильчевского Н. А., академика АН УССР, заслуженного деятеля науки и техники УССР» (1984).

Рецензії на наукові праці Кільчевського М. О.: Савіна Г. М. на монографію «Основы аналитической механики оболочек» (1962); Галіна Л. О., Коваленка А. Д., Митропольського Ю. О. на монографію «Теория соударений твердых тел» (1967); Ганієва Р. Ф., Селезова І. Т. на монографію «Динамическое сжатие твердых тел. Удар» (1974–1976); Горошка О. О. на другий том підручника «Курс теоретической механики» (1975) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Кривко Я. Учені – наші земляки // Прапор Жовтня. – 1970. – 7 липня. – С. 4; Николай Александрович Кильчевский (К 80-летию со дня рождения) // Прикладная механика. – 1989. – Т. 25, № 6. – С. 127–128; Николай Александрович Кильчевский. – Киев : Наукова думка, 1991. – 35 с.; Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б., Стецюк В. Б. Минуте і сучасне Кам'янець-Подільського. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2007. – Вип. 2. – С. 273–277; Будзей О. Учитель президента : Наші славетні // Подолянин. – 2009. – 12 червня. – С. 6.

Л. В. Шипко

Кіпріанов Андрій Іванович

(16.07.1896 – 29.09.1972).

Хімік.

Академік (1945).

Фонд № 100, 1 опис, 81 од. зб. за 1896–1996 рр.

Народився 16 липня 1896 р. у с. Руські Тишки (нині – Харківський р-н, Харківська обл.). Закінчив хімічний факультет Харківського університету (1919). Асистент (1920–1929), доцент (1929–1930), професор кафедри органічної хімії (1930–1938), директор (1936–1941) Інституту хімії АН УРСР. Завідувач і професор кафедри технічної хімії (1938–1941) ХДУ. Водночас – завідувач лабораторії Українського НДІ прикладної хімії (1924–1936). Заступник директора (1941–1942), директор (1942–1945) Об'єднаного інституту хімії АН УРСР. Директор (1945–1960), завідувач відділу кольору та будови органічних сполук (1945–1972) ІОХ АН УРСР. Керівник Ради по вивченню продуктивних сил України АН УРСР (1947–1948). Водночас – завідувач кафедри органічної хімії (1944–1960), професор (1944–1970) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Віце-президент (1946–1948), голова Відділення хімічних і геологічних наук АН УРСР (1948–1957).

Член Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва та один з організаторів Українського республіканського відділення Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва (1946).

Наукові дослідження присвячено проблемам зв'язку між кольором та будовою органічних сполук. Розробив і обґрунтував сучасну теорію кольоровості органічних сполук. Засновник наукової школи з ціанінових барвників. Автор понад 230 наукових праць і близько 20 авторських свідоцтв на винаходи.

Заслужений діяч науки УРСР (1958). Лауреат Державної премії СРСР (1942).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1944), Трудового Червоного Прапора (1948), Леніна (1954), іншими державними нагородами.

Помер 29 вересня 1972 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого АН УРСР засновано премію імені А. І. Кіпріанова за видатні наукові роботи в галузі органічної хімії, хімії високомолекулярних сполук та хімічної технології (1988).

Наукові праці

Монографії: «Электронная теория в органической химии» (1947, 1949); «Введение в электронную теорию органических соединений» (1965).

Статті: «Конденсация аурамина с производными 2-аминотиазола» (1951, співавтор – Оксенгендлер Г. М.); «Химия на Украине и ее вклад в историю русской химии» (1954); «Хлорирование феназина» (1955, співавтор – Чернецький В. П.); «Химические и геологические институты Академии наук УССР за последние три года» (1956, співавтор – Іщенко А.); «Просторові перешкоди в мезофенілпіридо-карбоціанінах» (1959, співавтор – Дядюша Г. Г.); «Исследование по теории цветности органических соединений» (1973) та ін.

Відгуки та рецензії: на брошуру Кульського Л. А. «Получение и свойства серебряной воды» (1954); на дисертаційне дослідження Прилуцького Г. М. «Алкилирование и арилирование финазина и его производных» (1965).

Біографічні документи

Витяг з метричної книги про народження Кіпріанова А. І. (1896); трудова книжка (1920–1960); біографічні довідки (1935–1996); автобіографії (1944–1970); диплом Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва (1952); особова справа (1955–1972); особовий листок з обліку кадрів (1959); вітальна кореспонденція з нагоди різних свят (1966–1971); характеристики (1966, 1968); некрологи (1972).

Документи з діяльності

Звіти з науково-дослідних тем «Методы синтеза цианиновых красителей (фотосенсибилизаторов)» (1936–1937) та «Синтез и исследование сенсибилизаторов и стабилизаторов фотоэмульсий» (1939–1941); документи про участь у роботі міжнародних з'їздів, конгресів, конференцій, симпозіумів (1955–1970); пропозиції вченого щодо викладання курсу хімії на хімічних факультетах університетів та робочі плани з органічної хімії (1958, 1969); акт про перевірку роботи Інституту хімії високомолекулярних сполук АН УРСР, складений комісією на чолі з Кіпріановим А. І. (1967) та ін.

Листування Кіпріанова А. І.

Адресати: Барбер Х. (Barber H.) (1, 1956); Брукер Л. (Brooker L.) (2, 1957); Дімпроз К. (Dimroth K.) (3, 1961–1970); Зур К. (Suhr K.) (1, 1959); Левітт Дж. Дж. (Leavitt J. J.) (1, 1965); Покровська З. С. (1, 1964) та ін.

Кореспонденти: Барбер Х. (Barber H.) (3, 1956); Богнар Р. (Bognar R.) (3, 1962–1970); Брукер Л. (Brooker L.) (6, 1955–1958); Дене З. (Dähne S.) (2, 1970–1973); Дімпроз К. (Dimroth K.) (3, 1970–1973); Зур К. (Suhr K.) (1, 1959); Клінгсберг Е. (Klingsberg E.) (1, 1959); Косовер Е. (Kosower E.) (1, 1961); Левітт Дж. Дж. (Leavitt J. J.) (1, 1965); Метзгер Дж. (Metzger J.) (8, 1955–1961); Пестемер М. (Pestemer M.) (1, 1960); Сандор Ж. (Sandor Sz.) (2, 1963); Хамер М. (Hamer M.) (1, 1966); Харіманн Х. (Harimann H.) (1, 1960); Хьоніг С. О. (3, 1957–1958) та ін.

Фотодокументи

Кіпріанов А. І. у колі родини (1, 1946); серед співробітників ІОХ АН УРСР (1, [1950-ті]); з іноземними вченими (1, [1960–1970-ті]).

Документи про вченого

Статті: Сич К. Д. «Памяти Андрея Ивановича Киприанова» (1976); Корнілова М. Ю., Сич К. Д. «Школа Киприанова» [1976].

Спогади Красовицького Б. М. «Мои учителя и сверстники. Воспоминания о годах в Харьковском университете» (1996).

Рецензія Залькінда Ю. С. на монографію Кіпріанова А. І. «Электронная теория в органической химии» [1947].

Документи вченого в інших установах

Справа Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Сыч Е. Д., Бабичев Ф. С. Андрей Иванович Киприанов (К 60-летию со дня рождения) // Украинский химический журнал. – 1956. – Т. 22, № 4. – С. 550–553; Андрей Иванович Киприанов (К 70-летию со дня рождения) // Украинский химический журнал. – 1966. – Т. 32, № 7. – С. 668; Куриленко О. Видатний український хімік // Наука і суспільство. – 1971. – № 5. – С. 18; Андрей Иванович Киприанов // Украинский химический журнал. – 1972. – Т. 38, № 10. – С. 1070; Мушкало Ю. І. Історія формування і розвитку теорії кольоровості органічних сполук у науковій школі академіка НАН України А. І. Кіпріанова (30–70 рр. XX ст.) : авто-

Кірсанов Олександр Васильович

(02.11.1901 – 19.05.1992).

Хімік.

Академік (1961).

Фонд № 296, 3 описи, 602 од. зб. за 1903–2002 рр.

Народився 2 листопада 1901 р. у м. Москва (нині – РФ). Закінчив хімічний факультет (1924) та працював аспірантом, асистентом, старшим асистентом кафедри органічної хімії МВТУ ім. М. Е. Баумана (1924–1930). Старший редактор хімічного сектору Державного науково-технічного видавництва (1930–1932). Керівник хімічної лабораторії, консультант Інституту механічної обробки руд (1932–1938). Завідувач лабораторії технології хімічних продуктів і коксування у Східному науково-дослідному вуглехімічному інституті (1938–1940). Завідувач кафедри органічної хімії Свердловського медичного інституту (1940–1944). Завідувач кафедри органічної хімії (1944–1956), декан хімічного факультету (1948) ДМетІ. Завідувач лабораторії (1956–1959), заступник директора (1959–1960), директор (1961–1983), радник при дирекції (1983–1992) ІОХ АН України.

Член Київського міського правління Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва. Почесний член Товариства любителів хімії (з 1967).

Наукові дослідження присвячено хімії фосфор- і сіркоорганічних сполук. Відкриті ним пряме імідування карбонових кислот й фосфазореакція одержали назви «реакція Кірсанова». Виконані під керівництвом вченого дослідження дали змогу відкрити невідомий раніше клас сіркомістких сполук – похідних іміноссульфокислот. Засновник української школи хіміків-елементоорганіків. Автор понад 550 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1964). Лауреат премії імені Д. І. Менделєєва АН СРСР (1951), Ленінської премії (1974).

Нагороджений орденами Леніна (1971, 1976, 1982), іншими державними нагородами та золотою медаллю ім. Д. І. Менделєєва АН СРСР (1965).

Помер 19 травня 1992 р. у м. Київ.

Наукові праці

Статті: «Получение оксикислот из оксипиридинов по способу Кольбе» (1924, співавтор – Чичибабін О. Є.); «Получение хлористоводородной соли гидрастинина из наркотина» (1925); «Об извлечении марганца из руд химическими методами» (1935, співавтор – Клименко Ю. В.); «О диаминометане и его производных. 3. Омыление диацетил- α -аминопиперидина и о мнимом дипиперидине аренса» (1937, співавтор – Іващенко Я. [Н.]); «Новый способ превращения карбоновых кислот в их нитрилы» (1949, співавтор – Золотов Ю. М.); «Химия амидов серной кислоты» (1952); «Механизм реакции пятихлористого фосфора с амидами карбоновых кислот» (1954); «Развитие органической химии на Украине» (1964); «Синтез окиси триалмил-

фосфина» (1967, співавтор – Федорова Г. К.); «Взаимодействие N-хлористиламидов кислот с трифенилфосфином» (1971, співавтори – Драч Б. С., Свиридов Є. П.); «Электрохимическое фторирование триалкилфосфиноксидов» (1982, співавтори – Ягупольський Л. М., Семеній В. Я.); «Реакция иодидов трехвалентного фосфора с нуклеофильными реагентами, не содержащими подвижного водорода» (1987, співавтор – Фещенко [Н.] Г., Гомеля Н. Д.) та ін.

Доповіді: «Взаємодія дихлорангідриду ізоціанатофосфорної кислоти з водою» (1960, співавтор – Журавльова Л. П.); «Комплекси п'ятихлористого фосфору з чотирьохлористими α , α -дихлоралкілфосфорами» (1960, співавтор – Федорова Г. К.); «Об организации научной работы по химии» (1963); «Строение и реакционная способность фосфазосоединений» (1967); «Декілька зауважень про організацію наукової роботи» (1970) та ін.

Авторські свідоцтва: № 76229 «Способ получения имидодисульфида» (1949, співавтор – Золотов Ю. М.); № 76280 «Способ получения амидов карбоновых кислот» (1949, співавтор – Золотов Ю. М.); № 88136 «Способ получения нитрилов» (1950); № 100100 «Способ получения трихлорфосфазосульфонарилов» (1955); № 149776 «Способ получения окисей высших триалкилфосфинов» (1962, співавтор – Фещенко [Н.] Г.); № 154264 «Способ получения бис-арилиминодвуокисей серы» (1963, співавтор – Левченко К. С.) та ін.

Відгуки та рецензії: на статтю Сироватка [А.] Д. «Проекционно-геометрические формулы строения некоторых органических соединений» (1952); на дисертаційні дослідження Беспалька Г. К., Войцеховської О. М., Лобанова О. П., Момота В. В., Свиридова Є. П. та ін. (1952–1987).

Літературні твори: вірші (б/д).

Біографічні документи

Залікова книжка (1921–1924); посвідчення інженера (1924); посвідчення про навчання в аспірантурі МВТУ ім. М. Е. Баумана (1927); посвідчення члена ТСОАВІАХІМ Східного науково-дослідного вуглехімічного інституту (1939); диплом доктора наук (1939); витяг з протоколу ВАК СРСР про затвердження у науковому ступені доктора хімічних наук (1939); характеристики (1940–1971); атестат професора (1941); довідка про відбування покарання та зняття з Кірсанова О. В. судимості (1941); посвідчення консультанта-хіміка Свердловського евакошпиталю (1945); особова справа (1946–1982); посвідчення завідувача кафедри органічної хімії ДМетІ (1948, 1951); вітальна кореспонденція до різних свят, ювілеїв і річниць наукової та науково-педагогічної діяльності (1949–1992); документи про присудження Всеросійським хімічним товариством ім. Д. І. Менделєєва Першої премії імені Д. І. Менделєєва (1949–1952); дилом та посвідчення академіка АН УРСР (1961); особові листки з обліку кадрів (1962–1972); документи про присудження золотої медалі імені Д. І. Менделєєва (1965); почесні грамоти (1965–1969); диплом почесного члена Товариства любителів хімії (1967); посвідчення про нагородження золотою медаллю ВДНГ (1968); документи про висунення до складу академіків АН СРСР (1968–1974); автобіографії (1971–1987); біографічні довідки (1972–[1990-ті]); документи про присудження Ленінської премії (1973–1974); посвідчення про занесення вченого до Книги пошани та Дошки пошани Дніпровського району м. Києва (1975, 1978); документи про відзначення 90-річчя від дня народження та 65-річчя наукової та педагогічної діяльності вченого (1991) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про діяльність у Свердловському медичному інституті (1936–1944); документи про впровадження у виробництво медичних препа-

рагів, розроблених Кірсановим О. В. (1943–1977); документи про діяльність у ДМетІ (1944–1954); документи про наукові експедиції вченого (1945–1954); документи про участь у роботі наукових з'їздів, конференцій та засідань (1949–1980); листування з різними установами АН СРСР про співпрацю (1949–1954); документи про розробку нових хімічних методів боротьби з колорадським жуком (1953–1954); листування з Українським науково-дослідним вуглехімічним інститутом Мінчормету СРСР з питань вивчення складу легких піридинових основ (1954); документи про діяльність у ІОХ АН УРСР (1960–1988); доповіді, виголошені на Загальних зборах і сесіях АН СРСР та АН УРСР, Відділення загальної і технічної хімії АН СРСР та АН УРСР (1958–1981); тексти виступів на радіо, телебаченні, інтерв'ю та статті у періодичній пресі про завдання хімічної науки та діяльність ІОХ АН УРСР (1964–1981); відповідь директора ЦНБ АН УРСР Гутянського С. К. віце-президенту АН УРСР Гутирі В. С. щодо пропозиції Кірсанова О. В. про створення при ІОХ АН УРСР спеціалізованої філії ЦНБ АН УРСР (1974); робочі щоденники (1978–1982) та ін.

Листування Кірсанова О. В.

Адресати: Аппель Р. (1, 1978); Євин Я. Д. (1, 1945); Єлютін В. П. (1, 1952); Ісаєнко П. Ф. (2, 1944–1945); Кіпріанов А. І. (1, 1954); Крехова М. (1, 1944); Литвинов Є. Л. (1, 1971); Марковський Л. М. (6, 1987–1992); Парін В. В. (1, 1941); Патон Б. Є. (3, 1977–1982); Фещенко [Н.] Г. (2, 1956–1976); Чичибабін О. Є. (1, 1937); Чукмасов С. Ф. (2, 1954) та ін.

Кореспонденти: Бабін Є. П. (17, 1945–1952); Баудлер М. (Baudler M.) (2, 1976–1979); Бестманн Г. (Bestmann H.) (2, 1979–1982); Вітковський Д. П. (3, 1952–1953); Вомпе А. В. (4, 1951–1952); Грейсон М. (Grayson M.) (2, 1971–1974); Гумильова М. В. (4, 1953–1954); Дубінін М. М. (43, 1949–1954); Зелінський М. Д. (1, 1942); Качальський А. (Katchalsky A.) (2, 1952); Келдиш М. В. (1, 1971); Кіпріанов А. І. (47, 1949–1954); Кірсанова Г. А. (26, 1945–1952); Кірсанова М. В. (1, 1947); Ключник М. П. (9, 1952–1954); Куїнджи Б. М. (1, 1952); Майер Р. (Maier R.) (1, 1980); Макітра Р. Г. (3, 1954); Нехорошев Ф. І. (2, 1983); Орлов І. І. (13, 1945–1954); Петров Г. С. (2, 1948–1950); Постовський І. Я. (2, 1950); Родіонов В. М. (31, 1944–1954); Рождественський М. М. (3, 1949–1951); Розке Г. (Roesky H.) (2, 1981–1982); Сарахов І. П. (2, 1951); Степанов Ф. М. (45, 1944–1954); Трухманов Д. (3, 1951–1954); Флюк Є. (Fluck E.) (3, 1979–1982); Хорнер Л. (Horner L.) (2, 1976–1982); Черкасов Л. І. (35, 1944–1954); Шерер О. (Sherer O.) (1, 1982); Шилов Є. О. (5, 1948–[1954]); Шмуцлер Р. (Schmytzler R.) (3, 1976–1982); Шоу Р. А. (Shaw R. A.) (2, 1978–1982) та ін.

Фотодокументи

Кірсанов О. В. у лабораторії (3, [1932–1980-ті]); з колегами (7, [1950-ті–1980-ті]); серед учасників різних наукових з'їздів та конференцій (11, 1965–1988); на зустрічі з академіками АН СРСР Литвиненком І. Л., АН УРСР Марковським Л. М., членами-кореспондентами АН УРСР Деркачем Г. І., Добровим Г. М., Клоковим В. І. та президентом АН Узбецької РСР Садиқовим А. С. (12, [1960-ті–1980-ті]); з працівниками Уманського вітамінного заводу (2, [1970-ті]); на будівництві нового корпусу ІОХ АН УРСР (10, [1970-ті]); на захисті дисертації Лозинського М. О. (3, [1970-ті]); фото-портрети Кірсанова О. В. (25, [1970-ті–1980-ті]); у робочому кабінеті (7, [1970-ті–1980-ті]); в ІОХ АН УРСР (10, [1970-ті–1980-ті]); під час виступів перед ученими, студентами та учнями (11, [1970-ті–1980-ті]); на зустрічі з японською делегацією (2, 1982); з вченими Болгарського наукового центру «НОМАТ» (1, 1986); з академіком НАН України Скоком В. І. (1, [1980-ті]); з президентом АН УРСР Патоном Б. Є.

та міністром хімічної промисловості СРСР Костандовим Л. А. на дослідному виробництві ІОХ АН УРСР (1, [1980-ті]); у родинному колі (7, [1980-ті]) та ін.

Документи про вченого

Сценарій документального фільму про Кірсанова О. В. «Признание в любви...» [1980-ті]; спогади Черкасова В. М. [1990-ті] та академіків НАН України Марковського Л. М. і Кухаря В. П. про Кірсанова О. В. (б/д); документи про підготовку до відзначення 100-річчя від дня народження вченого (2002); стаття Моїсєєва В. «Научная школа Александра Кирсанова» (б/д); відгуки Кнунянца І. Л. та Родіонова В. М. на праці Кірсанова О. В. (б/д).

Документи з дарчими написами вченому

Брошура Фрайтага Г. «Материалы для изготовления химической аппаратуры» (1933).

Статті: Шоригіна П. П. «О таутомерных формах толуола» (1926); Чичибабіна О. Є. «Новый поворот материальной культуры» та «Успехи синтеза в ряде пиридина» (1929, 1936); Караваєва М. М. «О лигнитах» (1957), «Твердое топливо – важный источник химического сырья» (1959) та «Ископаемое твердое топливо и задачи науки» (1960); Арбузова Б. О. «Michaelis–Arbusow- und Perkow-Reaktionen» (1964); «Теория химического строения при свете современных научных данных» (б/д) та ін.

Документи, зібрані вченим

Статті: Чичибабіна О. Є. «Ueber Bildung von β -Pyridin-homologen bei der Reaction von Ladenburg» (1903); Чичибабіна О. Є. та Опаріної М. П. «Конденсация кротонного альдегида с аммиаком в присутствии окиси алюминия» (1927); Шоригіна П. П. та Макарова-Землянського Я. Я. «Триборнилборат и его применение для отделения борнеола от камфоры» (1930); Кнунянца І. Л. «О взаимодействии алифатических окисей с фтористым водородом» (1947); Родіонова В. М. та Заварікіної В. К. «Общий способ получения β -семикарбазидокислот» (1952); Богатського О. В. та Андронаті С. А. «Современное состояние химии 1,4-бенздиазепинов» (1970) та ін.

Фотодокументи: фотознімки м. Шевченко (Мангишлацька обл., КазРСП) (9, 1963–1974); вчені-хіміки Герінг М., Граф Р., Кабачник М. І. та ін. (3, 1980); Чичибабіна Н. О. – дочка академіка АН СРСР Чичибабіна О. Є. (1, б/д) та ін.

Інші документи: відгуки Родіонова В. М. на наукові праці Бистрицької М. Г. і Черкасова В. М. (1940); характеристики на вчених-хіміків, у т. ч. академіків АН УРСР Бродського О. І. та Яцимирського К. Б. [1960-ті].

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Александр Васильевич Кирсанов. – Киев : Наукова думка, 1982. – 70 с.; Волков В. А., Вонский Е. В., Кузнецова Г. И. Выдающиеся химики мира : биограф. справ. – Москва, 1991. – С. 203–204; Олександр Васильович Кірсанов. – Харків : Золоті сторінки ; Київ : Наукова думка, 2002. – 142 с.; Овчаренко П. Д. Кірсанов Олександр Васильович // Енциклопедія історії України. Т. 4 : Ка–Ком. – Київ : Наукова думка, 2007. – С. 333–334; Пінчук О. М. Кірсанов Олександр Васильович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 13 : Киї–Кок. – Київ : Держ. вид-во «Преса України», 2013. – С. 239–240.

М. О. Принь

Кітик Василь Іванович

(11.04.1923 – 24.07.1984).

Геолог.

Член-кореспондент (1982).

Фонд № 284, 1 опис, 36 од. зб. за 1930–1983 рр.

Народився 11 квітня 1923 р. у с. Мисцова (нині – Республіка Польща). Закінчив нафтовий факультет Львівського політехнічного інституту (1951). Старший та головний геолог Приазовської геологорозвідувальної контори та геологічного відділу тресту «Укрсхіднафторозвідка» (1951–1954). Аспірант (1954–1956), молодший науковий співробітник (1956–1959), вчений секретар (1959–1963), заступник директора (1963–1984), завідувач відділу соляних структур нафтогазоносних областей (1969–1984) ІГГК АН УРСР. Голова Міжвідомчої комісії з вивчення солянокупольних областей і пов'язаних з ними корисних копалин (1965–1984).

Наукові дослідження присвячено вивченню геології нафти і газу та будови солянокупольних областей. Розробник нових уявлень про характер будови, причини зародження та закономірності утворення соляних структур і пов'язаних з ними корисних копалин. Автор близько 170 наукових праць.

Помер 24 липня 1984 р. у м. Львів.

Наукові праці

Монографії: «Условия образования соляных структур» (1963); «Геология и геохимия соленосных формаций Украины» (1977); «Ртутоносность соляных куполов Днепровско-Донецкой впадины» (1981); «Галогенные формации Украины» (1983).

Довідь «Suche und Erkundung der Lagestätten von mineralischer Rohstoffe und thermobarogeochemische Forschungen» ([1980], співавтор – Петриченко О. Й.).

Відгук на дисертаційне дослідження Павлова М. І. «Особенности тектоники центрального Причерноморья (в связи с нефтегазоносностью)» (1974).

Біографічні документи

Запрошення на засідання Вченої ради ІГГК АН УРСР, присвячене 60-річчю від дня народження Кітика В. І. (1983).

Документи з діяльності

Документи про діяльність на посаді голови Міжвідомчої комісії з вивчення солянокупольних областей і пов'язаних з ними корисних копалин (1964–1978); запрошення від Всесоюзного науково-дослідного і проектного інституту галургії на урочистий захід з нагоди ювілею доктора геолого-мінералогічних наук Фівега М. П. (1969); документи про участь у роботі Всесоюзного семінару «Закономірності утворення і розміщення родовищ сірки як теоретична основа їх прогнозування та пошуку» (1978) та XXXI Гірничо-металургійному конгресі в м. Фрейберг (НДР) (1980).

Листування Кітика В. І.

Адресат Айзенштадт Г. Е.-А. (1, 1967).

Кореспонденти: Айзенштадт Г. Е.-А. (1, 1967); Баранов І. Г. (1, 1966); Бобров В. П. (1, 1978); Бражников Г. А. (1, 1966); Буялов М. І. (1, 1966); Валяшко М. Г. (1, 1967); Горелік З. А. (1, 1969); Евентов Я. С. (1, 1978); Жарков М. А. (2, 1969–1978);

Кореневський С. М. (2, 1966–1978); Неволін Н. В. (1, 1966); Фіверг М. П. (6, 1966–1978); Чирвінська М. В. (1, 1966).

Фотодокументи

Кітик В. І. у колі сім'ї (4, [1960–1970-ті]); фотопортрети вченого (2, [1960-ті–1980-ті]); зі співробітниками ІТТК АН УРСР (3, [1970-ті]); під час перебування у Німеччині (2, [1970-ті]).

Документи про вченого

Брошура «Василий Иванович Китык. Библиографический указатель» (1983).

Документи з дарчими написами вченому

Стаття Созанського В. І. «Origin on Salt Deposits in Deep-Water Basins of Atlantic Ocean» (1973).

Документи, зібрані вченим

Статті: Бланка Ф. та Смекаль А. «Einfluss geringster Fremdzusätze auf die Kohäsionsgrenzen des Steinsalzkrystalles» (1930); Вермунда Е. Г. «Fault patterns in northwest louisiana» (1955); Райса В. М. «The Origin and Mining of Rock Salt Deposits in Canada» (1961); Вагенбретха О. «Zur Frage geologischer Naturgesetze» (1966); Голя Р. «Der Wandel der geologischen Aufgaben im 20 Jahrhundert» (1971) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Василий Иванович Китык : библиогр. указ. – Львов, 1983. – 21 с.; Побережський А. В. Кітик Василь Іванович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 13 : Киї–Кок. – Київ : Держ. вид-во «Преса України», 2013. – С. 252; Історія Національної академії наук України, 1956–1960. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2015. – С. 617.

Н. А. Наумова

Клименко Пилип Васильович

(06.11.1887 – 08.07.1955).

Історик, архівознавець.

Фонд № 354, 1 опис, 242 од. зб. за 1718–2005 рр.

Народився 6 листопада 1887 р. у с. Ярославка (нині – Бобровицький р-н, Чернігівська обл.). Навчався на економічному відділенні Санкт-Петербурзького політехнічного інституту (1907–1908), закінчив історичне відділення історико-філологічного факультету Університету св. Володимира у Києві (1912). Працював у Центральному архіві давніх актів у Києві (1912–1914). Професорський стипендіат (1914–1918), приват-доцент (1918–1919) Університету св. Володимира у Києві. Приват-доцент, професор, декан історико-філологічного факультету Кам'янець-Подільського ІНО (1919–1923). Завідувач сектору історії культури Науково-дослідної кафедри історії Поділля (1922–1924), завідувач Науково-дослідної кафедри народного господарства та культури (1924–1925) Кам'янець-Подільського ІНО. Водночас – завідувач відділу охорони пам'яток старовини і мистецтва Головного управління мистецтв та національної культури Міністерства народної освіти УНР (1919–1921), Кам'янець-Подільського повітового комітету охорони пам'яток старовини, мистецтва і природи (1921–1922),

Кам'янець-Подільського архівного управління (1923–1924). Співробітник Археологічної комісії ВУАН (1924–1933) та Центрального архівного управління УРСР (1931–1933). Дійсний член Науково-дослідної кафедри історії України ВУАН (1925–1930). Завідувач відділу феодалізму Всеукраїнського історичного музею імені Т. Г. Шевченка (1932–1933). Був заарештований у 1938 р. і протягом 1939–1943 рр. перебував на засланні у м. Солікамськ. Реабілітований у 1959 р.

Наукові праці присвячено проблемам соціально-економічного розвитку України в XVI–XIX ст., дослідженню історії українських міст та історії Великого князівства Литовського. Автор близько 60 наукових праць.

Помер 8 липня 1955 р. у м. Козелець.

Наукові праці

Монографії: «Рух виробничий української людності лівого боку Дніпра у XVIII ст. (1666–1766 рр.)» [1926–1928]; «Ямпольська економія 1795–1806 рр. (До питання про економічний генезис панських економій XIX ст.)» [1926–1935]; «Історично-статистичні матеріали про рух української людності XIX ст.» (1928); «Литва за часів Миндовга» (1928); «Створення Литовського князівства під проводом Миндовга та його сина Вайшелка в половині XIII століття» (1928); [Цехи на Україні] (1929); «Компути та ревізії XVIII ст.» (1930); «Цехова книга бондарів, стельмахів, колодіїв, столярів міста Кам'янця-Подільського від 1601 р. до 1803 р.» (1932); «Українські історично-статистичні матеріали для історії руху населення Лівобережної України у XVIII ст.» (1932); «Генеа Литовського феодалізму в половині XIII століття» (1935); «Доменна піч і магнатське господарство у Чуднові. 1773–1793 рр.» (1952) та ін.

Збірники документів і матеріалів: «Інвентарна реформа на Правобережжі 1847–1848 рр.» (1939, співавтор – Мокрій О. А.); «Крестьянские волнения на Правобережной Украине при проведении инвентарной реформы 1847–1848 гг.» [1939].

Статті: «Записова книга Люблінського Спаського братства. 1551–1637» (1925); «Гадка про двір» (1926); «До проблеми відношення міста і території на Україні за Гетьманщини» (1926); «Пісні про Нібелунгів» (1928); «Відділення литовських земель від Лівонського ордену при Миндовгу» (1929); «Ремісницьке виробництво м. Остра» (1929); «До історії чумацької возовиці на Поділлі в першій половині XIX віку» [1930]; «Організація гайдамацьких повстань 1734–1740, 1750, 1768 рр.» (1933); «Литовские поринги и значение их для литовской сказки» [1935]; «Борьба украинского народа во главе с казацкими полковниками (Палием) против шляхетского социально-экономического и национально-религиозного угнетения» [1935]; «Українська література і пролетарська культура» (1948); «Чернігівське міщанство 200 років тому назад» (1952); «Людність міста Чернігова у XVIII ст.» (1952); «Черниговские цеховые ремесленники XVIII столетия» (1954); «Визначна історична знахідка в Козельці» (1954); «Зведені статистичні дані щодо складу населення Київщини у 1471–1571 рр.» [1954]; «Статистичні порівняння змін соціального складу населення Київщини за період 1764–1782 рр.» [1954]; «До історії міста Ніжина» (б/д) та ін.

Доповідь «А. А. Шахматов “Повесть временных лет”» (1917).

Курси лекцій: «Історія України», «Суспільно-політична історія Галицько-Волинського князівства у XIII–XIV ст.» (1919–1920); «Допоміжні історичні дисципліни» (1924) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографії Смирнова П. П. «Города Московского государства в первой половине XVII в.» [не раніше 1919], Пажитнова К. О. «Проблема ремесленных цехов в законодательстве русского абсолютизма» (1952–1954), Юшкова С. В.

«Феодалізм у Київській Русі» [1953], Полянського Ф. Я. «Очерки социально-экономической политики цехов в городах Западной Европы XIII–XV вв.» (1954); на збірник матеріалів «Религиозные верования народов СССР» [1939]; на статтю Пашута В. Т. «Возникновение Литовского государства» (б/д).

Робочі матеріали: до монографій «Рух виробничий української людності лівого боку Дніпра у XVIII ст. (1666–1766 рр.)» [1926–1928], «Доменна піч і магнатське господарство у Чуднові. 1773–1793 рр.» (1952); до проблем козацьких землеволодінь та соціально-економічного становища окремих губерній України в XVII–XIX ст. (1927–1933) та соціально-економічного розвитку губерній Росії, України (Київська, Полтавська, Чернігівська, Волинська), Білорусі другої половини XVIII – 30-х рр. XX ст. (1931–1935) та ін.

Біографічні документи

Заяви про звільнення з посади завідувача відділу феодалізму та довідка про роботу у Всеукраїнському історичному музеї ім. Т. Г. Шевченка ([1933], 1936); автобіографія (1936); щоденникові записи (1937–1953); опис майна вченого, складений співробітниками НКВС УРСР [1938]; довідка районного місцевого комітету профспілки працівників потребкооперації с. Чилик (Алма-Атинська обл.) про потребу Клименка П. В. у одязі та заява до місцевої медкомісії про тяжкий стан здоров'я (1944–1945); архівна копія атестата зрілості (1947); документи про передавання чи закупівлю Державним історичним музеєм УРСР, Державним музеєм російського мистецтва та Державним музеєм українського мистецтва у м. Київ, Центральним будинком авіації та протиповітряної оборони у м. Москва у Клименка П. В. картин роботи Маковського В. Є. та Сошенка І. М., фотографій про діяльність Карпеки О. Д. (1949); документи про передачу Клименком П. В. портретів Гулака М. І., Навроцького О. О. та інших речей до Державного музею ім. Т. Г. Шевченка (1951); клопотання до Козелецького районного відділу соціального забезпечення про оформлення до будинку інвалідів (1952); записи вченого про політичні події 1917–1919 рр. (б/д) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: звіт про наукову роботу як професорського стипендіата Університету св. Володимира у Києві (1915–1916); документи про рецензування статуту Українського транспортно-промислового банку (1923–1924); лист Ювілейного комітету зі святкування 70-річчя академіка ВУАН Багалія Д. І. до Клименка П. В. з пропозицією надіслати статтю до збірника на пошану ювіляра (1927); клопотання до Археографічної комісії ВУАН про відрядження до низки міст України для збору архівного матеріалу (1931); щоденник археологічних розкопок на території «Азовсталі» (м. Маріуполь) (1931); документи про діяльність на посаді завідувача відділу феодалізму Всеукраїнського історичного музею ім. Т. Г. Шевченка (1933); листування з редакціями газети «Деснянська правда» та журналів «Вопросы истории» і «Крестьянка» щодо публікацій статей (1952–1954) та ін.

Листування Клименка П. В.

Адресати: Закревська М. В. (5, 1940–1946); Янулайтіс А. (Janulaitis A.) (3, [1949–1950]) та ін.

Кореспонденти: Герасименко В. Я. (4, 1924–1927); Дубровський В. Г. (1, 1923); Іванов М. [А.] (2, 1946–1947); Кисіль Є. К. (1, 1944); Лебедева Ю. [А.] (1, 1949); Рум'янцев І. М. (1, 1946); Тутковський П. А. (1, [1927]); Ціончлинська Ю. А. (1, 1952); Янулайтіс А. (Janulaitis A.) (2, 1949) та ін.

Фотодокументи

[Клименко П. В. на заняттях художнього гуртка] [1930-ті].

Документи, зібрані вченим

Указ Петра I про розведення овець у Малоросії з метою отримання вовни для виготовлення сукна (1718); промова полковника Чернігівського Полуботка П. Л. до Петра I з викладенням протесту проти дій Меншикова О. Д. (1723); документи про діяльність цехів, українське землеволодіння у XVIII–XIX ст. (1750–1829); дозвіл на вільне пересування дворянам Пирятинського повіту (1790); документи про підтвердження дворянства (1801–1872); майнові угоди різного характеру (1804–1843); «Правила для управління имением по утвержденному для онаго инвентарю» (1847); розпорядження Київського генерал-губернатора про затвердження норм оплати селянам за виконану роботу (1848); інвентар і статистичний опис с. Рогузьке і присілка Гвоздовка у Подільській губернії (1852); список фотографічних кліше архітектурних споруд м. Козелець [1915]; документи про діяльність Всеукраїнського історичного музею ім. Т. Г. Шевченка (1926–1933); документи про роботу цукроварень у Броварському районі Київської області (1927–1933); «Географічно-економічний нарис Коростишівського району на Волині» (1930); «Цехова книга кушніврів м. Кам'янця-Подільського від 1702 р. до 1779 р.», переписана Суслопаровим М. З. [1950-ті–1964] та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ІР НБУВ (ф. X, окремі документи); ІР НБУВ (ф. 70, листування); Ніжинський краєзнавчий музей імені І. Спаського (фотопортрет).

Лит.: Волкотруб Г. К. Життя та творчість П. В. Клименка у працях українських та зарубіжних дослідників // Студії з архівної справи та документознавства. – Київ, 2004. – Т. 12. – С. 194–205; Юркова О. В. Клименко Пилип Васильович // Енциклопедія історії України. Т. 4 : Ка–Ком. – Київ : Наукова думка, 2007. – С. 348–349; Шаповал А. І. Документальна спадщина історика Пилипа Васильовича Клименка // Ніжинська старовина. – Київ, 2013. – Вип. 15 (18). – С. 133–143.

Н. А. Наумова

Клоков Всеволод Іванович

(25.06.1917 – 11.10.2004).

Історик.

Член-кореспондент (1978).

Фонд № 350, 1 опис, 225 од. зб. за [1920-ті]–2004 рр.

Народився 25 червня 1917 р. у с. Усть-Катав (нині – м. Усть-Катав, Челябінська обл., РФ). Закінчив факультет інженерів паровозного господарства Томського електромеханічного інституту інженерів залізничного транспорту (1934–1939) та працював у ньому асистентом кафедри опору матеріалів (1939–1940). Під час Другої світової війни – учасник бойових дій, член партизанського з'єднання Федорова О. Ф. (1941–1945). Завідувач відділу персоналій Героїв Радянського Союзу Комісії з історії Великої Вітчизняної війни АН УРСР (1945–1949). Завідувач відділу використання документів Архівного управління МВС УРСР (1949–1951). Старший науковий співробітник (1951–1962), завідувач відділу нової і новітньої історії зарубіжних країн (1962–1969), завідувач відділу історії Великої Вітчизняної війни (1969–1987), головний

науковий співробітник відділу історії України періоду Другої світової війни (1987–2004) Інституту історії України НАН України.

Наукові дослідження присвячено історії Другої світової війни, зокрема партизанського та підпільного руху в Україні та інших країнах. Автор понад 400 наукових праць.

Герой Радянського Союзу (1945). Заслужений діяч науки УРСР (1977). Лауреат Державної премії УРСР (1970).

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1943), Дружби народів (1982), Вітчизняної війни I ступеня (1985), «За заслуги» II та III ступеня (1995, 1997), Богдана Хмельницького (1999), «За бойові і трудові досягнення» III ступеня (2001) та іншими державними нагородами.

Помер 11 жовтня 2004 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Подвиг мирового значения (вклад украинского народа в разгром немецко-фашистских захватчиков во Второй мировой войне)» ([1990-ті], співавтори – Смолій В. А., Тронько П. Т.).

Статті: «3 історії спільної боротьби радянського і польського народів у тилу фашистських загарбників» (1954); «Дружба народів СРСР з польським народом» (1954); «Вирішальний фактор зміни характеру Другої світової війни» (1961); «О характере и периодизации движения Сопротивления в годы Второй мировой войны» (1961); «Єдність слов'янських народів у боротьбі проти фашизму в роки Другої світової війни» (1963); «Друга світова війна і полівиння суспільної свідомості» (1966); «В рядах українських підпільників і партизанів» (1969); «Партизанські краї та зони на тимчасово окупованій ворогом території СРСР у 1941–1944 рр.» (1970, співавтор – Кучер В. І.); «На нескореній українській землі» (1979); «Битва за Київ» (1983); «С. А. Ковпак. К столетию со дня рождения» (1987); «Основные тенденции в освещении партизанской борьбы в тылу немецко-фашистских захватчиков на Украине» [1994]; «Начальный этап формирования историографии Великой Отечественной войны в Украине» (1995); «О социальной сути государства и его символик» (1996); «На чьей стороне воевала ОУН–УПА» [1990-ті] та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Участие украинцев в европейском движении Сопротивления» (1964); «Свободные зоны во временно оккупированных врагом районах СССР (1941–1944)» [1960-ті]; «Боевое содружество славянских народов во Второй мировой войне» (1978); «УПА і партизанський рух на Україні» (1991); «Просчеты советского военно-политического руководства страны в использовании реальных возможностей обеспечения эффективности партизанских действий» (1991); «Украина в антигитлеровской коалиции» (1993); «К 60-летию создания Украинского штаба партизанского движения» (2002); «ОУН и советские партизаны» (б/д) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографії Недорезова О. І. «Национально-освободительное движение в Чехословакии (1938–1945)» (1962), Семиряги М. І. «Советские люди в европейском сопротивлении» (1971), Івашука С. О. «По той бік фронту (антифашистська боротьба на території України, Білорусії та Польщі в роки Другої світової війни)» (1998), Русака А. В. «Союзники гитлеровской Германии в войне против СССР. 1941–1945» [1998]; на дисертаційні дослідження Горевалова С. І., Івашука С. О., Іваницької О. П., Кочерги Л. К. та ін. (1947–1998).

Робочі матеріали: з проблем вивчення історії партизанського та підпільного руху в Україні періоду Другої світової війни (б/д).

Літературні твори: документальна повість «Партизаны словацких гор» (1986).

Біографічні документи

Характеристики ([1920-ті]–1982); автобіографічна розповідь «Мне двадцать лет» (1937), спогади та інтерв'ю, опубліковані у газетах і журналах (1956–[2004]); посвідчення різного характеру (1938–2004); диплом про закінчення Томського електро-механічного інституту інженерів залізничного транспорту (1940); витяг з протоколу засідання вченої ради Інституту історії України АН УРСР про захист кандидатської дисертації (1948); диплом кандидата наук (1949); атестат старшого наукового співробітника (1953); особова справа (1955–1988); грамоти (1960–1995); вітальна кореспонденція (1962–2004); свідоцтво про занесення прізвища вченого до Книги пошани АН УРСР (1974); документи про висунення до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1977–1978); документи про нагородження вченого (1980–2002); біографічні довідки [1980-ті–1990-ті]; довідка про перебування у партизанській бригаді ім. Яна Жижки в Чехословаччині (1995) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про роботу в Комісії з історії Великої Вітчизняної війни АН УРСР (1945–1949); документи про роботу в Інституті історії України НАН України (1951–1998); лист директора ЦДАКФФД Пшеничного Г. С. до директора Інституту історії АН УРСР Касименка О. К. щодо участі Клокова В. І. в опрацюванні документів виставки, присвяченої партизанам Другої світової війни (1953); документи про участь у міжнародних та республіканських наукових конференціях, круглих столах і зустрічах (1963–2003); листування з Болгарською АН щодо стажування (1979); довідки про наукову і громадську діяльність [1970-ті]; документи про співпрацю з Американським біографічним інститутом (1996–1998) та ін.

Педагогічна: довідки про роботу викладачем у Томському електромеханічному інституті інженерів залізничного транспорту та на курсах при Уфимському залізничному технікумі (1938, 1949); документи про участь у роботі спеціалізованих вчених рад (1963–1986).

Видавнича: документи з питань науково-редакційної діяльності (1979–1999); документи про участь у створенні історико-меморіального видання «Книга пам'яті України» (1996); плани-проспекти наукових праць ученого [2000-ні].

Громадська: запрошення від різних громадських організацій на урочисті засідання, зустрічі та концерти (1957–2004); афіші доповідей, виступів та лекцій вченого (1957–1975); документи про участь у роботі Міжнародної федерації учасників руху Опору «ФІР» (1960–1989); документи про співпрацю з Київською кіностудією ім. О. П. Довженка (1983); документи про участь у роботі Комісії в справах колишніх партизанів Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. при ВР України (1984–1998); документи про діяльність у Всесоюзній та Українській республіканській радах ветеранів війни і праці (1986–1991); документи з діяльності як народного депутата ВР СРСР та депутата районної ради народних депутатів м. Києва (1989–1991) та ін.

Листування Клокова В. І.

Адресати: Кравчук Л. М. (1, 1993); Кучма Л. Д. (1, [1999]); Палладін О. В. (1, 1949); Тронько П. Т. (2, 2001–2002) та ін.

Кореспонденти: Бахар С. (1, 1987); Бурмистров В. М. (1, 1991); Верієнко М. М. (1, 2001); Вернигора Н. Ф. (1, 2003); Вундерліх Р. (Wunderlich R.) (1, 1960); Гончаров В. В. (1, 1993); Іванцов К. М. (1, 1987); Іващук С. О. (1, 1997); Кайсенов К. (1, 1989); Ковач В. (Kováč V.) (1, 1974); Колейко Й. (1, 1978); Колесов Л. (1, 2003); Корнелюк М. В. (1, 1981); Кубовчак Д. (Kubovčák D.) (1, 1987); Кузнецов В. Я. (1, 1986); Савченко М. Г. (1, 1988); Слепечкий А. (1, 1988); Федоров О. Ф. (1, 1946) та ін.

Фотодокументи

З партизанами з'єднання Федорова О. Ф. (1, [1943]); з ветеранами Другої світової війни та колишніми керівниками партизанських з'єднань, у т. ч. Ковпаком С. А. та Федоровим О. Ф. (58, 1954–1996); на різних конференціях, нарадах, зборах і засіданнях (21, [1950-ті–1990-ті]); під час перебування за кордоном (6, [1950-ті–1990-ті]); Клоков В. І. після захисту докторської дисертації (1, 1963); під час відвідування музеїв Другої світової війни, партизанської слави та ін. (22, [1960-ті–1980-ті]); на відпочинку (1, [1970-ті]); фотопортрети Клокова В. І. (2, [1970-ті]); вдома у робочому кабінеті (3, [1970-ті–1980-ті]); з дружиною – Клоковою Г. Є. (3, [1970-ті–1980-ті]); з академіками НАН України Кондуфором Ю. Ю., Кірсановим О. В., Троньком П. Т., членом-кореспондентом НАН України Добровим Г. М. та ін. (16, [1970-ті–1983]); під час роботи в бібліотеці (3, [1980-ті]); в Інституті історії АН УРСР (1, [1980-ті]) та ін.

Документи про вченого

Статті: Селецького В. І. «На вітрах історії» (1980); Самійленка О. «Загін особливого призначення» (1984); Мусієнка П. «Згадаймо, друже!» (1987); Богданова В. «В. І. Клокову – 85 лет» (2002) та ін.

Відгуки та рецензії на наукові праці Клокова В. І.: Горлача М. І., Горненські Н. на монографію «Борьба народов славянских стран против фашистских поработителей (1939–1945 гг.)» (1962); Бенна Ю., Ниттманна Р., Гейла Ф. на документальну повість «Партизаны словацких гор» (1987) та ін.

Інші документи: вірші та пісня Ярошенка А., присвячені Клокову В. І. (1950); каталоги художніх виставок, до яких включено портрети вченого (1973–1990); сценарій телевізійного документального фільму про партизанський рух «Бой до последнего дня» з Клоковим В. І. в головній ролі (1983) та ін.

Документи з дарчими написами вченому

Брошура Кузьміна В. О. «Потомкам в пример» (1997).

Статті: Калениченка П. М. «Наукові зв'язки польських і українських істориків» (1957); Валева Л. Б. «Экономическое положение и классовая борьба в Болгарии с начала Второй мировой войны и включения страны в фашистский блок» (1962); Дубровченка П. М. «Участие Гражданского воздушного флота СССР в борьбе с немецко-фашистскими захватчиками на Украине» (1973) та ін.

Автореферати дисертацій: Білоусова М. М. «Политика США по отношению к СССР в конце Второй мировой войны» (1959); Мартиненка Б. А. «Канада в межсоюзнических отношениях в годы Второй мировой войны» (1982); Масненка В. В. «Історична думка у процесі розвитку національної свідомості України (кінець XIX – перша третина XX ст.)» (2002) та ін.

Документи, зібрані вченим

Статті: Валева Л. Б. «Экономика Болгарии накануне Второй мировой войны» (1961); Пашка Я. Ю. «Історична перемога в битві за Дніпро і Київ» (1973) та ін.

Інші документи: візитні картки різних осіб, у т. ч. Канишевського М. Д., Маресьєва О. П., Федорова О. Ф. [1970-ті–1990-ті]; лист секретаря Чехословацького союзу антифашистських борців Ондоровчака Я. до Радянського комітету ветеранів війни (1988); стенограма круглого столу «К предистории Второй мировой: вопросов больше чем ответов» (1989); звернення групи депутатів «О политико-правовой оценке советско-германских договоренностей 1939–1941 гг.» (1989); документи про відзначення 100-річчя від дня народження Федорова О. Ф. (2000–2001); копії архівних документів з історії партизанського руху (б/д) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Брега Г. С. Клоков Всеволод Иванович // Енциклопедія історії України. Т. 4 : Ка–Ком. – Київ : Наукова думка, 2007. – С. 355; Брега Г. С., Васильєва Н. Ф. Клоков Всеволод Иванович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 13 : Киї–Кок. – Київ : Держ. вид-во «Преса України», 2013. – С. 349.

М. О. Принь

Коваленко Анатолій Дмитрович

(16.01.1905 – 19.09.1973)

Учений у галузі механіки.

Академік (1961).

Фонд № 102, 4 описи, 399 од. зб. за 1905–1978 рр.

Народився 16 січня 1905 р. у м. Київ. Закінчив механічний факультет КПІ (1929). Інженер-конструктор (1929), заступник головного механіка (1930), головний механік (1931), начальник енергетичного цеху (1932–1935) заводу ім. О. О. Косякова у м. Рошаль. Науковий (1936–1941), старший науковий співробітник (1941–1946), завідувач відділу термопружності та термопластичності (з 1946), директор (1959–1965) Інституту механіки АН УРСР. Старший науковий співробітник Центрального інституту авіаційного моторобудування у м. Москва (1942–1944). Викладач (1935–1941, 1944), доцент (1945–1949) КПІ, завідувач (1949–1959), професор кафедри теорії пружності (з 1960) КДУ ім. Т. Г. Шевченка.

Наукові дослідження присвячено теорії пружності і термопружності. Розробив термодинамічні підстави теорії термопружності. У теорії спеціальних функцій ввів і дослідив гіпергеометричні функції другого роду. Отримав точні рішення низки задач про напружений стан круглих пластин та оболонок обертання змінної товщини, створив методи розрахунку елементів турбомашин, що знайшли широке практичне застосування. Автор понад 120 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1964). Лауреат Державної премії УРСР (1971).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1954, 1967) та іншими державними нагородами.

Помер 19 вересня 1973 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографія «Основы термоупругости» (1969).

Статті: «Расчет на изгиб дисков прямолинейного профиля» (1945); «Исследование напряженного состояния роторов турбомашин» (1951); «Расчет диска конического профиля на изгиб кориолисовыми силами» (1955); «О некоторых преобразованиях гипергеометрических функций четвертого порядка в гипергеометрических функциях второго порядка» [1950-ті]; «Задачи научных исследований в области термомеханики в связи с прочностью двигателей» (1968); «Развитие термопластичности в отделе термоупругости и термопластичности» (1968); «К истории отдела

термоупругости и термопластичности» (1969); «Распространение волны расширения колебаний полой сферы при тепловом ударе» [1960-ті]; «Термоупругое деформирование» [1960-ті]; «Развитие исследований по термомеханике твердого деформируемого тела в АН УССР» (1972); «О распространении волн конечной амплитуды в вязкоупругих стержнях» [1972]; «Точное решение задачи о тепловых напряжениях в сферической и парообразной оболочках» (б/д) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Тепловые напряжения в дисках газовых турбин» (1944); «Исследования по технической теории упругости применительно к задачам машиностроения» (1953); «Основные принципы и методы термоупругости» (1954); «Расчет исследований по теории пластин и оболочек применительно к расчету деталей конструкций специфичных для роторов турбин» (1955); «Точные решения некоторых задач строительной механики турбомашин» (1956); «Исследование тепловых напряжений в турбинных роторах» (1957); «Исследование напряженного состояния тонкостенных элементов турбомашин» (1959); «О гипергеометрических функциях второго рода» (1961); «Общие вопросы термоупругости» (1967); «Связанные динамические задачи термоупругости для тонкостенных элементов конструкций» (1971, співавтор – Козлов В. І.); «Некоторые задачи динамики дисков турбомашин» (б/д) та ін.

Лекції: «Точные аналитические решения для круглых пластин и оболочек вращения» (1966); «Термопрочность и термопластичность в машиностроении» (1970); «Термоупругие напряжения в элементах конструкций» (1970); курс лекцій «Термоупругость пластин и оболочек» (1971).

Відгуки та рецензії: на монографії Марченка В. М. «Температурные поля и температурные напряжения в элементах конструкций летательных аппаратов» (1965), Кільчевського М. О. «Теория соударений твердых тел» (б/д); на брошуру Боголюбова О. М. «Механика машин» (1971); на статті Бесєдіної Л. П., Бугрім О. В., Буряка Я. Й., Гонсовського В. Л., Єлізарова Д. П., Кільчевського М. О., Писаренка Г. С., Підстригача Я. С., Синайського Є. С., Сідяра М. М., Торського В. Л., Філіппова А. П., Шахнова І. І., Шевчука П. Р. та ін. (1955–1973); на дисертаційні дослідження Богомоллова С. І., Борисюка О. І., Васильченка І. П., Войцеховської К. Ф., Гололобова В. І., Журавля О. О., Комарова Г. М., Миткевича В. М., Наумова В. К., Підстригача Я. С., Ружицького Б. М., Савченка В. І., Степанюка В. В., Терехова Р. Г., Улітка А. Ф., Чернявського О. Ф., Шарапова О. Д., Яреми С. Я. та ін. (1955–1973).

Біографічні документи

Трудовий список (1905–1935); витяг з метричної книги про народження та хрещення Коваленка А. Д. (1914); залікова книжка студента механічного факультету КПІ (1922–1925); свідоцтво про закінчення КПІ (1929); характеристики (1935–1971); почесні грамоти (1938–1947); документи про затвердження у вченому званні доцента (1939–1946); перепустки та посвідчення (1941–1961); анкетні листи та біографічні довідки (1941–[1970-ті]); документи про здобуття наукового ступеня доктора технічних наук (1945–1947); автобіографії (1945–1970); щоденник (1945–1973); атестат старшого наукового співробітника (1946); військовий квиток (1948); документи про затвердження у вченому званні професора (1949); документи про висунення та обрання до складу членів-кореспондентів і академіків АН УРСР (1951–1961); диплом про присудження премії Президії АН УРСР за монографію «Пластини и оболочки в роторах турбомашин» (1957); документи про присвоєння почесного звання «Заслуженный діяч науки і техніки УРСР» (1964–1966); документи про висунення на здобуття Державної премії УРСР (1967–1972) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про участь у роботі сесій та зборів АН УРСР та АН СРСР (1942–1972); документи про роботу у складі групи динамічних досліджень академіка АН УРСР Серенсена С. В. (1943); документи про участь у роботі республіканських, міських, вузівських наукових конференцій (1945–1970); витяг з протоколу про призначення на посаду завідувача відділу міцності і динаміки деталей машин Інституту будівельної механіки АН УРСР (1946); робочі записники (1950–1973); звіти про наукову діяльність (1954–1962, 1965–1972); доповідна записка про доцільність створення на механіко-математичному факультеті КДУ ім. Т. Г. Шевченка кафедри аерогідромеханіки (1955); інтерв'ю «Слово вчених України» про роботу Інституту будівельної механіки АН УРСР (1955); документи про участь у роботі наукових сесій професорсько-викладацького складу КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1955–1960); запрошення на виїзне розширене засідання постійної комісії ДНТК РМ УРСР з впровадження газових турбін і парогазового циклу в енергетиці України у м. Одеса (1959); документи про участь у роботі всесоюзних наукових з'їздів і конференцій (1959–1971); робочі щоденники (1959–1973); документи про діяльність у Науковій раді «Научные основы прочности и пластичности» АН УРСР (1961–1972); документи про діяльність як директора Інституту механіки АН УРСР (1963–1965); документи про наукове відрядження до США (1968); документи про участь в XIII Міжнародному конгресі з теоретичної і прикладної механіки (1972) та ін.

Педагогічна: повідомлення про обрання на посаду професора КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1949); список кандидатських дисертацій, виконаних під керівництвом Коваленка А. Д. (1956); документи про викладацьку діяльність в КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1959–1973); звіт про роботу як голови Державної екзаменаційної комісії КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1969) та ін.

Листування Коваленка А. Д.

Адресати: Білий М. У. (1, 1972); Васильєва З. П. (17, 1950–1968); Ішлінський О. Ю. (1, б/д); Козоброд В. П. (3, 1971); Кононенко В. О. (2, 1971); Лур'є О. Ю. (1, 1966); Маринич О. М. (1, 1970); Мізерницький Б. (1, 1965); Новацький В. (15, 1970–1973); Патон Б. Є. (1, 1971); Работнов Ю. М. (2, 1960); Самсонов Г. В. (1, 1961); Серенсен С. В. (2, 1965–1971); Трощенко В. Т. (1, 1971) та ін.

Кореспонденти: Антонов О. К. (1, 1964); Бродський О. І. (1, 1969); Глушков В. М. (1, 1964); Гольденвейзер О. Л. (2, 1970); Гулий М. Ф. (1, б/д); Гутковський В. (1, 1971); Даниловська В. І. (8, 1961–1969); Жмудський О. З. (1, 1965); Кіпріанов А. І. (1, 1971); Кожевников С. М. (2, 1972); Митропольський Ю. О. (2, 1971); Михайлов Г. К. (3, 1967); Мізерницький Б. (1, 1966); Наленч М. (2, 1972); Новацький В. (3, 1971); Ольшак В. (3, 1964); Панасюк В. В. (1, 1972); Патон Б. Є. (4, 1965–1969); Писаренко Г. С. (2, 1971); Повх І. Л. (1, 1961); Походня І. К. (1, 1971); Савін Г. М. (1, 1959); Серенсен С. В. (2, 1965–1971); Ситник К. М. (1, 1969); Слонімський Г. Л. (2, 1966); Терлецький В. М. (1, 1966); Трощенко В. Т. (1, 1971); Філіппов А. П. (1, 1965); Швець І. Т. (1, 1965); Шубенко-Шубін Л. О. (1, 1972); Яцимирський К. Б. (1, 1961) та ін.

Фотодокументи

Коваленко А. Д. серед учасників літньої практики на заводі «Червоний Путиловець» у Ленінграді (1, 1926); фотопортрети вченого (44, [1930-ті–1970-ті]); з Митропольським Ю. О. та Писаренком Г. С. (1, [1958]); під час перебування у наукових відрядженнях у ПНР (39, [1958]); з китайською науковою делегацією (4, [1958]); серед учасників V Всесоюзної конференції з теорії оболонок і пластин у Москві (2, 1965); з д.т.н. Стрельбицькою О. І. на розширеному засіданні вченої ради Інституту

механіки АН УРСР з нагоди святкування її 60-річчя (2, 1965); серед учасників Міжнародного конгресу математиків (6, 1966) та III Всесоюзного з'їзду з теоретичної і прикладної механіки у Москві (2, 1968), XII Міжнародного конгресу з прикладної механіки у Стенфорді (2, 1968), X Наукової наради з теплових напруг в елементах конструкцій у Каневі (4, 1969); серед членів оргкомітету VII Всесоюзної конференції з теорії оболонок і пластин у Дніпропетровську (2, 1969); з віце-президентом АН УРСР академіком Писаренком Г. С. на засіданні II Радянсько-польської конференції (1, 1971); з учасниками XIII Міжнародного конгресу з теоретичної і прикладної механіки (3, 1972), Радянсько-польської конференції «Некласичні проблеми теорії пружності» у Варшаві (12, 1973) та ін.

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Коваленка А. Д.: Неша В. на монографію «Круглые пластины переменной толщины» (1959); Кільчевського М. О., Малкіна А. на монографію Коваленка А. Д., Григоренка Я. М. та Ільїна Л. [А]. «Теория тонких конических оболочек и ее приложение в машиностроении» (1963); Снеддона І. Н. на монографію «Введение в термоупругость» (1966); Работнова Ю. М. на монографію «Основы термоупругости» (1971); Ішлінського О. Ю., Работнова Ю. М. на монографію «Прикладная механика» (1971).

Документи, зібрані вченим

Іванов В. Т. [Краткий курс стенографии] (1919).

Документи інших осіб

Документи дружини вченого – Коваленко З. П.: посвідчення про закінчення курсів підвищення кваліфікації вчителів при Київському міському інституті удосконалення вчителів (1975), довідки про роботу вчителем російської мови і літератури у Київській середній школі № 154 (б/д); грамота (б/д); лист до Патона Б. Є. (б/д) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Анатолий Дмитриевич Коваленко. – Киев : Наукова думка, 1980. – 40 с.; Історія Національної академії наук України, 1951–1955. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2012. – С. 554; Шевченко Ю. М. Коваленко Анатолий Дмитриевич // Енциклопедія Сучасної України. Т. 13 : Кий–Кок. – Київ : Держ. вид-во «Преса України», 2013. – С. 433–434.

Ю. В. Булгаков

Ковтун Григорій Олександрович

(16.08.1948 – 31.05.2008)

Фізико-хімік.

Член-кореспондент (1992).

Фонд № 378, 1 опис, 159 од. зб. за 1966–2010 рр.

Народився 16 серпня 1948 р. у с. Сазонівка (Оржицький р-н, Полтавська обл.). Закінчив хімічний факультет ЧДУ (1971). Аспірант Інституту хімічної фізики АН СРСР (1971–1974). Молодший (1974–1978), старший науковий співробітник (1978–1981), завідувач сектору (1981–1985), завідувач лабораторії (1985–1986), завідувач відділу

(1986–1986) Всесоюзного НДІ з переробки нафти у м. Електрогорськ. Завідувач відділу (1988–2003), заступник директора (2003–2008) Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України.

Наукові дослідження присвячено питанням кінетики і механізмів металокомплексного каталізу радикальних реакцій, нафтохімічних процесів. Дослідив каталіз диспропорціонування вільних радикалів гігантськими нанокластерами паладію, ендомодифікованими кластерами карбону. Автор понад 500 наукових праць.

Лауреат премій імені Л. В. Писаржевського та імені О. І. Бродського НАН України (1996, 2005), Державної премії України (2003).

Помер 31 травня 2008 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографія «Химия и технология металлокомплексных стабилизаторов окисления» (1994, співавтор – Плужников В. [А.]).

Розділи монографій: «Кислоты Льюиса – стабилизаторы окисления органических соединений» (1994, співавтор – Плужников В. [А.]); «Каталіз. Кластерні підходи механізми гетерогенного та гомогенного каталізу» (2002, співавтори – Гончарук В. В., Камалов Г. Л. та ін.).

Автореферати дисертацій: «Механизм окисления алифатических аминов и регенерация антиоксидантов» та «Комплексы переходных металлов в катализе реакций обрыва цепей окисления» (1974, 1984).

Посібники: «Вивчення загальної хімії за модульно-рейтинговою системою» (1998, співавтори – Сенченко В. В., Суховєєв В. В. та ін.); «Про хіміків» (2006); «Академічна еліта хімії в Україні» (2006).

Брошури: «Повышение долговечности автомобильных двигателей» (2001, співавтор – Пилявський В. С.); «Таємничий світ молекул» (2006).

Статті: «Окисление алифатических аминов молекулярным кислородом в жидкой фазе» (1973, співавтор – Александров [А.] Л.); «Механизм торможения реакций окисления комплексами металлов» (1979, співавтори – Беренблюм А. С., Лисенко Д. Л. та ін.); «Влияние арилфосфитов на противоизносные свойства дизельных топлив» (1982, співавтор – Горбунов Г. В.); «Противоизносные свойства присадок на основе комплексов металлов с дитиоалкилфенолами» (1986, співавтор – Жуковська Г. Б.); «Реакционная способность ароматических аминов с пероксильными радикалами» (1990, співавтори – Лисенко Д. Л., Пустарнакова Г. Ф.); «Протизношувальні властивості комплексів металів: електронні властивості замісників у ліганді» (1997, співавтори – Суховєєв В. В., Москаленко О. В. та ін.); «Реакционная способность взаимодействия фенольных антиоксидантов с пероксильными радикалами» (2000); «Антирадикальная активность природного фенола – карвакрола в окисляющихся моделях липидов» (2002, співавтори – Москаленко О. В., Циганков С. А. та ін.); «Свободные радикалы: история открытия, металлокомплексный катализ диспропорционирования» (2003); «Компоненты для ракетного топлива» (2008) та ін.

Науково-популярні статті: «Хімія почуттів. Молекули любові» (2005); «Діоксин. Портрет “героя”» (2005); «Блакитна кров» (2006); «Леонардо да Вінчі – хімік» (2006); «Молекули жіночої краси» (2006); «Перші жінки-хіміки» (2006); «Хіміки на ювілейних монетах» (2006); «Світ хіміків» (2007); «У світі відбулася біотехнологічна революція» (2007).

Доповіді: «Металлокомплексные антиоксиданты многократного действия к смазочным материалам» (1982); «Комплексы переходных металлов в качестве ингибиторов

окисления каталитического действия» (1982); «Состояние работ в области присадок к топливам» (1983); «Металлокомплексы в качестве противоизносных присадок и нефтепродуктов» (1984, співавтори – Беренблом А. С., Моїсєєв І. Й.); «Кислоты Льюиса – ингибиторы окисления углеводородов и нефтепродуктов» (1990, співавтори – Ліванська Г. [Н.], Лисенко Д. Л.); «Розробка і створення моторної оливи галол М-404Z ТД з високоефективними експлуатаційними характеристиками для сучасних двигунів та організація її промислового виробництва» (2000); «Кластери та нанокластери металів в каталізі вільних радикалів» (б/д, співавтор – Моїсєєв І. Й.) та ін.

Авторські свідоцтва: № 494396 «Стабилизированная композиция на основе полиолефина» (1975, співавтори – Березін М. П., Махоніна Л. І. та ін.); № 646621 «Синтетическое смазочное масло» (1977, співавтори – Жуковська Г. Б., Пешков В. В. та ін.); № 675969 «Способ получения присадки к смазочным маслам» (1979, співавтори – Беренблом А. С., Петрилло В., Фоссаті Ф. та ін.); № 988858 «Масло для малонагруженных механизмов» (1982, співавтори – Литвинова Н. М., Тиркаєв В. В. та ін.); № 1098261 «Радиационно-стойкая пластическая смазка» (1984, співавтори – Романцев М. Ф., Ронжина Л. К. та ін.); № 1668472 «Состав для нанесения покрытий на основе меди» (1991, співавтори – Шатов В. Д., Зінган Н. І. та ін.) та ін.

Відгуки та рецензії: на статтю Денисова Є. Т. «Причины высокой активности ароматических аминов в реакциях с пероксильными радикалами. Анализ в рамках параболической модели» (1994); на дисертаційні дослідження Кужарова О. С. «Координационная трибохимия избирательного переноса» (1991) та Фараха Р. «Спектральные и термодинамические характеристики п3-аллильных комплексов палладия(II) и реакций их термического разложения» (1991).

Біографічні документи

Атестат про середню освіту (1966); диплом про закінчення ЧДУ (1971); трудова книжка (1974–2008); документи про здобуття наукових ступенів кандидата і доктора хімічних наук (1974–1985); документи про підвищення кваліфікації (1980–2005); документи про отримання вчених звань (1981–1994); почесні грамоти і подяки (1981–2004); характеристики та автобіографії (1984–1990); вітальна кореспонденція з нагоди ювілеїв, свят і знаменних дат (1984–2003); документи про висунення до складу членів-кореспондентів та академіків НАН України (1990–2003); дипломи лауреата премій імені Л. В. Писаржевського та О. І. Бродського НАН України (1996, 2005); документи про присудження Державної премії України (2003) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про співпрацю з різними організаціями під час проведення науково-дослідних робіт (1978–1996); документи про роботу з аспірантами (1981–2010); документи про участь у міжнародних, всесоюзних і республіканських конференціях, семінарах, симпозиумах, нарадах й сесіях (1981–2008); акти про впровадження нових хімічних технологій та матеріалів у промислове виробництво (1982–1992); документи про роботу в Електрогорському філіалі Всесоюзного НДІ з переробки нафти (1984–1988); документи про роботу на посаді завідувача відділу Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України (1987–2003); документи про виконання під керівництвом Ковтуна Г. О. науково-дослідних робіт «Разработка и исследование металлокомплексных присадок к нефтепродуктам», «Разработка химических модификаторов поверхности металлов, усиливающих процессы кумуляции энергии при ударно-волновом нагружении изделий», «Синтез и исследования противоизносных металлокомплексных присадок к смазочным материалам» та ін. (1989–2001) та ін.

Видавнича: листування з Всесоюзним НДІ з переробки нафти та видавництвом «Химия» щодо публікації праць вченого «Химия аминных присадок к нефтепродуктам» та «Металлокомплексный анализ в радикально-цепном окислении» (1985, [1987]); експертні висновки про публікування у відкритій пресі статей вченого (1992–1999); листи дирекції Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України до редакції журналу «Доповіді НАН України» щодо публікації статей Ковтуна Г. О. (1999) та ін.

Листування Ковтуна Г. О.

Адресати: Ліпатов Ю. С. (3, 2004); Плужников І. А. (1, 1993) та ін.

Кореспонденти: Іванов Г. А. (1, 1991); Кужаров О. С. (1, 1991); Рейбель І. М. (4, 1978–1979); Швайка О. П. (1, 2006) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Ковтуна Г. О. (4, 1970–2007); учений під час виступів (3, [1990-ті]); в лабораторії та із співробітниками Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України (3, [1990-ті]–2000); серед членів колективу Тернопільського педагогічного університету (2, [2000–2005]); у робочому кабінеті (1, [2000–2007]); із президентом НАН України Патонем Б. Є., академіком НАН України Смолієм В. А. (1, [2000–2007]); у колі співробітників хімічного факультету Ніжинського педагогічного університету ім. Миколи Гоголя (1, [2000–2007]); із лауреатами Державної премії України (1, 2003) та ін.

Документи про вченого

Статті: «Про хіміка: Ковтун Григорій Олександрович» (2006); Суховєєва В. В. «Науково-педагогічна спадщина Г. О. Ковтуна у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя» (2010).

Рецензії: Григор'єва А. О. на статті «Протизношувальні та антифрикційні властивості біс(1,1-діоксотіолен-2-іл-4-дитіофосфатів)металів у складі пластичних масил» (1998), «Кластер кобальту $\text{Co}(\mu_3\text{-CC}_6\text{H}_4\text{NHCH}_3\text{-p})(\text{CO})_g$ в каталізі обриву ланцюгів окислення поліпропілену» (2001).

Інші документи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Координаційні сполуки: синтез і властивості», присвяченої пам'яті Ковтуна Г. О. (2010).

Документи, зібрані вченим

Брошура: Віппера А. Б., Крейна С. Е. та Гайснера Д. О. «Новые зарубежные присадки к моторным маслам» (1967).

Статті: Денисова Є. Т. «Эстафетная модель цепного окисления полимеров» (1973); Гасанова Р. Г. «Применение метода спиновых ловушек для кинетических измерений» (1987, співавтор – Фрейдліна Р. Х.); Бова Л. М. «Химические консерванты в пищевой промышленности капиталистических стран» (1988) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Бойко О. П. Ковтун Григорій Олександрович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 13 : Киї–Кок. – Київ : Держ. вид-во «Преса України», 2013. – С. 571; II Міжнародна науково-практична конференція «Координаційні сполуки: синтез і властивості» (присвячується 65 річниці від дня народження члена-кореспондента НАН України, професора Г. О. Ковтуна). – Ніжин, 2013. – 129 с.

О. М. Закусило, Л. І. Завалішина

Кожевников Сергій Миколайович

(23.09.1906 – 29.09.1988).

Учений у галузі механіки.

Член-кореспондент (1951).

Фонд № 290, 3 описи, 529 од. зб. за 1910–2006 рр.

Народився 23 вересня 1906 р. у м. Катеринослав (нині – м. Дніпро). Студент (1926–1930), аспірант, асистент, керівник лабораторії кафедри деталей машин і опору матеріалів (1930–1934) Московського індустріально-педагогічного інституту. Доцент (1934–1942), професор, завідувач кафедри теорії механізмів (1942–1943) МАІ. Професор, завідувач кафедри теорії механізмів (1943–1944) Московського авіаційного технологічного інституту. Професор, завідувач кафедри автоматизації металургійного устаткування і теорії механізмів ДМетІ (1944–1960). Завідувач відділу Інституту чорної металургії АН УРСР (1953–1962). Професор, завідувач кафедри теоретичної механіки та теорії машин і механізмів КПЦА (1962–1968). Завідувач кафедри опору матеріалів (1968–1970), професор кафедр опору матеріалів (1968–1975) та механіки і теорії машин і механізмів (1970–1975) УАСГН. Завідувач відділу теорії машин і механізмів ІГТМ АН УРСР (1970–1978). Завідувач відділу теорії машин і механізмів (1978–1985), старший науковий співробітник-консультант (1985–1988) Інституту механіки АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено проблемам динаміки металургійних машин і агрегатів. Започаткував підготовку інженерів-механіків за новою спеціальністю «Механічне обладнання заводів чорної і кольорової металургії та його автоматизація». Автор понад 550 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1976). Лауреат Державної премії СРСР (1968).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1949, 1953) та іншими державними нагородами.

Помер 29 вересня 1988 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Динамика машин с упругими звеньями» (1961); «Гидравлический и пневматический приводы металлургических машин» (1972, співавтор – Пешат В. Ф.); «Динамика нестационарных процессов в машинах» (1985).

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук «Динаміка нестационарных процесів у машинах» (1940).

Підручник «Теория механизмов и машин» (1967).

Довідник «Элементы механизмов» (1965, співавтори – Єсипенко Я. І., Раскін Я. М.).

Статті: «Динамика неустановившихся процессов в станках» (1939); «Исследование скольжения в бесступенчатой клиноременной передаче с колодочками» (1949); «Основные проблемы теории металлургических машин и оборудования» (1953); «Пути автоматизации металлургического оборудования» (1957); «Влияние упругости звеньев на степень неравномерности хода машин» (1965); «Роль и значение курса «Теория механизмов и машин» в подготовке инженера» (1965, співавтор – Артоболевський І. І.); «О парадоксах Пенлеве» (1967); «Динамические деформации

весомого упругого звена стержневого механизма при неравномерном движении основания» (1968, співавтор – Долгов [Н.] М.); «Основные проблемы динамики машин» (1971); «Структура механизмов на подвижном деформируемом основании» (1976); «Динамические процессы в разветвленных системах при срабатывании механических средств защиты» (1976, співавтори – Нурібеков І. А.-Г., Шербаджи М. Р.); «О нагрузках в трансмиссии экипажа при движении по волнистой дороге» (1977, співавтори – Антонюк Є. Я., Ткачук А. І.); «Вклад И. И. Артоболевского в развитие методов динамики машин» (1981); «Динамический синтез главных линий обжимных прокатных станов» (1985, співавтор – Кулик В. К., Ткачук А. І.) та ін.

Доповіди: «Роль автоматизации в построении нового общества» [1961]; «Динамика систем с электродинамической и упругой связями» (1969, співавтор – Шурпа В. І.); «Основные проблемы динамики машин» (1971); «Задачи динамического синтеза систем защиты прокатных станов от перегрузок» (1974, співавтор – Крисанов [А.] Ф.).

Авторські свідоцтва: № 1139017 «Подвижный суппорт ножниц» (1984, співавтори – Кулик В. К., Ткачук А. І., Бобух І. О. та ін.); № 1273667 «Рычажно-зубчатый механизм» (1986, співавтори – Антонюк Є. Я., Ткачук А. І., Шинкоренко М. В.); № 1278646 «Стенд для испытания клиноременных передач» (1985, співавтори – Антонюк Є. Я., Ткачук А. І., Шинкоренко М. В.); № 1437136 «Правильно-тянущая секция машины непрерывного литья заготовок» (1988, співавтори – Антонюк Є. Я., Ткачук А. І., Лыін В. В.); № 1496793 «Протез бедра» (1989, співавтори – Данилецький Ю. М., Забуга А. Т.); № 1532026 «Искусственная стопа» (1989, співавтори – Антонюк Є. Я., Ткачук А. І., Педченко О. М.) та ін.

Патенти: № 1404880 «Dispositif pour l'équilibrage des forces d'inertie de masses animees d'un mouvement rectiligne alternatif» (1965); № 3337209 «Device for balancing forces of inertia of the reciprocally moving masses» (1967, співавтори – Климковський Б. М., Ткаченко [А.] С. та ін.); № 828884 «Dispositivo per effettuare la rotazione periodica di articolazioni in macchina» (1968, співавтори – Бондаренко [А.] Г., Климковський Б. М. та ін.); № 1246392 «Supporting apparatus for the work rolls of a tube cold-rolling mill» (1971, співавтори – Ткаченко [А.] С., Черевик Ю. І. та ін.) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографію Шальнева В. Г. «История металлургического машиностроения» [1951]; на дисертаційні дослідження Медведєва Є. [А.], Потураєва В. М. (1950–[1951]).

Робочі матеріали: до тем «Механізми руху із зупинками», «Структура та класифікація механізмів», «Динаміка машин зі змінною масою», «Динаміка механізмів з двома і більше ступенями свободи», «Розрахунок маховика», «Механіка машин» та ін. (б/д).

Біографічні документи

Витяг з метричної книги про народження (1914); посвідчення про закінчення школи ФЗУ ім. Петровського (1925); довідка про трудову діяльність у Вечірній робочій профтехнічній школі при заводі № 6 «Клейтук» у м. Москва (1929); документи про навчання в Московському індустріально-педагогічному інституті (1931, 1939); програма підготовки аспіранта Кожевникова С. М. (1932); особові листки з обліку кадрів ([1933], 1972); довідки про роботу на посадах доцента кафедри прикладної механіки МАІ (1937) та професора кафедри КПЦА (1962); характеристики ([1943]–1979); автобіографії (1951–1958); документи про висунення до складу членів-кореспондентів і академіків АН УРСР (1951–1985); вітальна кореспонденція з нагоди свят і днів народження ученого (1958–1986); документи про присудження Державної премії СРСР (1968); особова справа (1970–1988); документи про висунення до складу членів-кореспондентів АН СРСР (1978–1981) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про службові відрядження (1929–1969); документи про участь наукових конференціях, симпозиумах, семінарах (1937–1980); документи про діяльність на посаді завідувача кафедри деталей машин, теорії механізмів та автоматизації металургійного обладнання ДМетІ (1944–1953); доповідні записки про організацію в АН УРСР Інституту механізації і автоматизації промисловості, створення додаткових лабораторій при відділі механізації та автоматизації металургійного виробництва ІЧМ АН УРСР, з питань механізації процесів в металургійній промисловості [1949–1959]; документи про співпрацю з Інститутом машинознавства АН СРСР (1951–1984); документи про роботу в Науково-методичній раді при МВО СРСР (1951–1975); документи про участь у Загальних зборах, зборах Відділення математики, механіки та кібернетики АН УРСР і Відділення механіки та процесів управління АН СРСР (1954–1977); документи про співпрацю з ученими Фрейберзької гірничої академії у Німеччині (1957); документи про діяльність як члена-кореспондента АН УРСР (1958–1986); звіт про наукове відрядження на II Міжнародний конгрес IFAC з автоматичного управління у Базелі (1963); документи про участь у роботі спеціалізованих вчених рад КПЦА ([1964]–1968); документи про співпрацю з французьким підприємством «L'electronique Appliquee» (1966–1968); документи про участь в роботі Міжнародного конгресу з теорії машин і механізмів (1969–1987); звіт про проведення Міжнародного симпозиуму з динаміки важких машин гірничої та металургійної промисловості (1974–1975) та ін.

Педагогічна: трудові угоди про викладацьку роботу в Рибінському авіаційному інституті та Московському поліграфічному інституті (1933–1939); документи з педагогічної діяльності у Московському авіаційному технологічному інституті, Донецькому політехнічному інституті та Запорізькому індустріальному інституті (1936–[1980]); документи про підготовку наукових кадрів (1940–1976) та ін.

Видавнича: документи про співпрацю з вітчизняними видавництвами (1930–1982); документи про співпрацю з відділом підручників МВО СРСР та книжковим відділом АН СРСР (1946–1950); документи про діяльність у редколегії видавництва «Известия вузов МВО СССР. Черная металлургия» (1957); документи про видання праць вченого за кордоном (1957–1977); документи з діяльності як головного редактора випуску збірника наукових праць «Прикладная механика» (1965–1966).

Громадська: документи з діяльності у громадських товариствах з повітроплавання (1924); документи про діяльність як депутата Дніпропетровської міської ради народних депутатів (1946–1954); документи про співпрацю з науковим Товариством німецьких гірників та металургів (1957–1970) та ін.

Листування Кожевникова С. М.

Адресати: Алескерова С. А. (3, 1970); Артоблевський І. І. (4, 1946–[1959]); Бетчер В. (Voetcher W.) (1, [1959]); Боголюбов М. М. (1, 1949); Волмер Й. (Volmer J.) (6, 1969–1976); Гартог Дж. Д. (Hartog J. D.) (3, 1958–1962); Грунауер О. А. (1, 1971); Гудман Т. П. (Goodman T. P.) (3, 1961–1962); Дворніков Л. Т. (2, 1980); Крослі Е. (Crossley E.) (3, 1972); Кунамд Г. (Kunand G.) (3, 1975–1984); Луговцов М. В. (1, [1948]); Макміллан Р. (Macmillan R.) (3, 1958–1967); Манжерон Д. М. (2, 1969–1973); Мюллер Й. (Muller J.) (4, 1976–1984); Нільсен Дж. П. (Nielsen J. P.) (4, 1958); Пановко Я. Г. (2, 1970); Роснер В. (Rossner W.) (3, 1962); Ротбарт Г. А. (Rothbart H. A.) (1, 1960); Спориш І. П. (2, 1962–1970); Тавхелідзе Д. С. (2, 1972); Терплан З. (Terplan Z.) (7, 1960–1971); Чернох С. (Cernoch S.) (5, 1958–1962); Шенк Т. В. (3, [1982]–1984); Шербаджи М. (Sherbaji M.) (5, 1975–1986); Штейнвольф Л. І. (2, 1970) та ін.

Кореспонденти: Айнбіндер М. Д. (Ajnbinder M. D.) (3, 1961–1965); Алескерова С. А. (4, 1970–1980); Артоболевський І. І. (6, 1946–1973); Бежанов Б. М. (5, 1964–1965); Блох Г. А. (1, 1980); Вальдман А. П. (3, 1969); Васін Г. Г. (12, 1970–1981); Вейдерман (Weidermann) (3, 1957–1958); Верстовсек Р. (Verstovsek R.) (13, 1958–1962); Волмер Й. (Volmer J.) (11, 1958–1975); Гартог Дж. Д. (Hartog J. D.) (7, 1958–1966); Голубенцев О. М. (5, 1958–1971); Грунауер О. А. (3, 1970–1985); Данг Тхе Гью (5, 1970–1975); Копаш О. (Kopas O.) (4, 1959–1963); Крослі Е. (Crossley E.) (5, 1972–1980); Лак К. (Luck K.) (4, 1975–1980); Лебедев П. О. (4, 1970–1977); Литвин Ф. Л. (11, 1969–1972); Лоуен Дж. Г. (Lowen G. G.) (4, 1973–1974); Малкін А. С. (6, 1970–1972); Манжерон Д. М. (7, 1958–1971); Мюллер Й. (Muller J.) (9, 1973–1986); Омаров Т. (4, 1970–1973); Пановко Я. Г. (5, 1969–1970); Поляков В. С. (2, 1970–1972); Потураєв В. М. (2, 1974); Прокоф'єв В. М. (6, 1969–1970); Раскін Я. М. (8, 1970–1972); Росснер В. (Rossner W.) (5, 1959–1975); Ротбарт Г. А. (Rothbart H. A.) (4, 1960–1962); Савов Ц. М. (3, 1983–1985); Серенсен С. В. (1, 1972); Спориш І. П. (5, 1962–1970); Тавхелідзе Д. С. (7, 1971–1980); Терплан З. (Terplan Z.) (29, 1958–1986); Усманходжаєв Х. Х. (4, 1971–1972); Цехнович Л. І. (8, 1965–1979); Чернох С. (Cernoch S.) (8, 1958–1969); Шенк Т. В. (3, 1982–1983); Шербаджи М. (Sherbaji M.) (10, 1975–1986); Штейнвольф Л. І. (3, [1970–1983]) та ін.

Фотодокументи

Кожевников С. М. у дитячі та студентські роки (7, [1910–1930]); з дружиною – Величко Є. С. та сином Юрієм на відпочинку (4, 1928–1929); з учнями, студентами, колегами (8, 1932–1938); під час випробування динаміки металоріжучого верстата (1, 1935); під час туристичних подорожей по СРСР та за кордоном (15, 1937–[1960-ті]); фотопортрети Кожевникова С. М. (12, [1930-ті–1980-ті]); з дружиною – Дядюшиною Н. С., дітьми та друзями (20, [1957]); у складі міжнародної делегації на Міжнародній виставці ЕХРО-58 у м. Брюссель (1, 1958); на наукових міжнародних та вітчизняних конгресах, конференціях, симпозиумах (67, [1960-ті–1980-ті]); під час візиту до селища «Нафтове каміння» у Азербайджанській РСР (2, 1964); з дружиною – Островською Л. К., колегами та друзями під час урочистостей з нагоди відзначення ювілеїв (53, 1966–1976) та ін.

Документи про вченого

Статті: Смирнова Г. «Замечательный ученый» (1966); Цехновича Л. І. «Очерк жизни и деятельности С. Н. Кожевникова (к шестидесятилетию со дня рождения)» (1969); Забродька Ю. «Укрощение динамики» (1976); «Сергей Николаевич Кожевников (к восьмидесятилетию со дня рождения)» (1986) та ін.

Відгуки та рецензії на наукові праці Кожевников С. М.: Артоболевського І. І., Добровольського В. В., Петровського С. Д. та ін. на монографію «Теория механизмов и машин» (1944–1972); Секея І. на монографію «Механизмы» [1965] та ін.

Інші документи: довідка про наукову діяльність Кожевникова С. М., складена академіком АН УРСР Гузем О. М. [1978]; листи, спогади, статті, фотографії та інші документи до збірника «Наука о машинах в Украине», присвяченого 100-річчю від дня народження Кожевникова С. М. (2006) та ін.

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Артоболевського І. І. «Значение проблемы теории машин и механизмов в машиностроении, ее современное состояние и очередные задачи», «Геометрические методы решения некоторых задач теории плоских механизмов», «Работы Н. Е. Жуковского по прикладной механике», «К вопросу о режиме движения машин», «Леонардо да Винчи как конструктор», «Основные проблемы современной

динамики машин», «Уравнения движения машинного агрегата с вариатором» та ін. (1940–1967); Лазаряна В. А. «Электричне моделювання перехідних режимів руху стержнів з пружними недосконаlostями» (1955); Спориша І. П. «Структура систем с изменяемыми звеньями» (1966); Терплана З. «Special questions of the dimensioning planetary gear drivers» (1970); Крослі Е. «Introducing the electronic analogue computer by way of kinematic geometry» (1972); Ярунова [А.] М. «Моделирование движения звеньев электромеханического молотка ударно-поворотного действия с кулачковым приводом бойка на АВМ» (1977) та ін.

Документи, зібрані вченим

Статті: Голоскокова Є. Г., Голубенцева О. М., Діттріха Г., Журавльова В. Ф., Крослі Е., Овчарова Д. К., Торфасона Л. Е. та інших вітчизняних та іноземних учених (1934–1975).

Інші документи: документи з питань досліджень мостових кранів у СРСР (1961–1971); документи з винахідницької діяльності інших вчених (1969–1981) та ін.

Документи інших осіб

Листи матері вченого – Кожевникової О. Є. до його сестри – Кожевникової Л. М. (2, 1934); вітальні листівки з нагоди різних свят, надіслані дружині вченого – Островській Л. К. (1965–1966); фотознімки Кожевникової О. Є. й Кожевникової Л. М. (6, 1931–1955), брата вченого – Кожевникова Ю. М. (1, 1945), Островської Л. К. (1, 1973) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Наука о машинах в Украине : К 100-летию со дня рождения С. Н. Кожевникова. – Киев : Феникс, 2006. – 182 с.; Боголюбов А. Н., Антонюк Е. Я., Федосова С. А. Сергей Николаевич Кожевников (1906–1988). – Москва : Наука, 1998. – 236 с.; Большаков В. И. Научные исследования С. Н. Кожевникова и его учеников по динамике машин и автоматизации // Фундаментальные и прикладные проблемы черной металлургии: сб. научн. тр. – Дніпропетровськ : ІЧМ НАН України, 2006. – Вип. 12. – С. 19–33; Добров І. В., Похилько Л. К., Погребняк Р. П. Учений, організатор, педагог // Фундаментальные и прикладные проблемы черной металлургии : сб. научн. тр. – Дніпропетровськ : ІЧМ НАН України, 2006. – Вип. 12. – С. 378–381.

О. В. Принь

Колесников Аркадій Георгійович

(05.12.1907 – 04.03.1978).

Учений у галузі фізики моря.

Академік (1967).

Фонд № 311, 1 опис, 41 од. зб. за 1936–1982 рр.

Народився 5 грудня 1907 р. у м. Юрбург (нині – м. Юрбаркас, Литовська Республіка). Закінчив механічний факультет МВТУ ім. М. Е. Баумана (1930). Інженер фізико-технічної лабораторії Всесоюзного теплотехнічного інституту (1930–1932). Аспірант МДУ ім. М. В. Ломоносова (1932–1935). Старший науковий співробітник НДІ первинної обробки луб'яного волокна (1937–1938) та відділу фізики моря Інституту теоретичної геофізики АН СРСР (1938–1945). Заступник директора

Морської гідрофізичної лабораторії АН СРСР (1945–1948). Завідувач лабораторії терміки моря (1948–1953), заступник директора (1961–1962), директор (1962–1974), завідувач відділу турбулентності (1974–1975), старший науковий співробітник-консультант (1975–1978) МГІ АН УРСР. Професор (1944–1948), завідувач кафедри фізики моря і вод суходолу (1948–1955) та геофізичного відділення фізичного факультету (1955–1962) МДУ ім. М. В. Ломоносова.

Наукові дослідження присвячено вивченню різних питань терміки океанів і морів, водосховищ і рік. Започаткував новий напрям наукової діяльності, пов'язаний з розробкою автоматизованої системи збору, передачі й опрацювання інформації про фізичні поля океану. Узагальнив результати багаторічних міжнародних досліджень Тропічної Атлантики, практичним завершенням яких стало видання Міжурядовою океанографічною комісією ЮНЕСКО двотомника «Океанографический атлас Тропической Атлантики» (1976). Автор понад 200 наукових праць.

Лауреат Державних премій СРСР (1970) та УРСР (1979).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1945), Трудового Червоного Прапора (1953, 1961) та іншими державними нагородами.

Помер 4 березня 1978 р. Похований у м. Севастополь на цвинтарі Комунарів.

Наукові праці

Статті: «О возможности вычисления результирующей теплового баланса на поверхности водохранилища по температуре воздуха» (1955, співавтор – Пивоваров А. А.); «Суточный ход температуры воды и скорость стаивания ледяного покрова снизу на водохранилищах в весенний период» (1957, співавтор – Сперанська А. А.); «Основные научные результаты шестого рейса НИС “Михаил Ломоносов”» (1961); «О распространении кристаллизации в переохлажденных облаках при введении в них твердой углекислоты» (1961, співавтори – Беляев В. І., Гайворонський І. І.); «О причине образования инерционных колебаний при чисто дрейфовых течениях» (співавтор – Беляев В. С., 1966); «Краткие итоги работ по автоматизации гидрофизических исследований» (1970); «Автоматизация океанографических исследований» (1971); «Временная изменчивость средней энергии мелкомасштабных турбулентных флуктуаций» (1974, співавтори – Кушнір В. М., Пантелеев М. О.) та ін.

Доповіді: «On the calculation of daily variations of sea temperature» (1957); «Методы расчета кристаллизации переохлаждения облаков при искусственном воздействии» (1961, співавтор – Беляев В. І.); «Результаты прямого определения интенсивности глубинного турбулентного обмена в Атлантическом океане» (1963, співавтори – Пантелеев М. О., Писарев В. Д.) та ін.

Авторські свідоцтва: № 310254 «Знаковой цифровой коррелятор» (1971, співавтори – Гайський В. А., Ситников В. Ф., Хохлов А. В.); № 390552 «Система для измерения гидрологических параметров» (1973, співавтори – Гайський В. А., Ситников В. Ф., Хохлов А. В.); № 404116 «Устройство для измерения гидрометеорологических параметров» (1973, співавтори – Гайський В. А., Літуев В. Я., Ситников В. Ф., Хохлов А. В.).

Біографічні документи

Посвідчення про закінчення МВТУ ім. М. Е. Баумана (1946); диплом доктора фізико-математичних наук та атестат професора (1946–1947); характеристики ([1951]–1969); автобіографії (1957, 1963); анкета (1957); документи про висунення до складу академіків АН СРСР (1968–1970); особовий листок з обліку кадрів (1978); документи про висунення на здобуття Державної премії УРСР в галузі науки і техніки праці

«Системные исследования Тропической Атлантики», співавтором якої був Колесников А. Г. (1979); біографічні довідки [1970-ті].

Документи з діяльності

Документи про дозвіл працювати за сумісництвом у МДУ ім. М. В. Ломоносова (1951–1962); документи про роботу на посаді завідувача лабораторії терміки моря МГІ АН СРСР (1954–1958); документи про роботу на посаді директора МГІ АН УРСР (1965–1972); короткий звіт про наукову роботу як академіка АН УРСР (1974).

Фотодокументи

Колесников А. Г. і голова Виконкому Севастопольської міської ради народних депутатів Стенковий П. М. під час зустрічі НДС «Михайло Ломоносов» (2, 1963); учений біля НДС «Михайло Ломоносов» (2, [1960-ті]); під час засідання науково-технічної ради в рейсі на НДС «Академік Вернадський» (1, [1960-ті]); фотопортрети Колесникова А. Г. (2, [1960-ті–1970-ті]).

Документи з дарчими написами вченому

Монографії: Пеховича А. І. «Расчеты теплового режима твердых тел» (1968); Субботіна С. І. «Процессы в верхней мантии Земли и связь с ними строения земной коры» (1964); Шнюкова Є. Ф. «Полезные ископаемые мирового океана» (1975).

Документи, зібрані вченим

Книга Гребера Г. та Ерка С. «Основы учения о теплообмене» (1936); вітальні адреси з нагоди святкування 25-річчя від дня заснування МГІ АН УРСР (1973); буклет «Морской гидрофизический институт. Академия наук УССР» (1982).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: А. Г. Колесников (библиографический указатель работ) : К 60-летию со дня рождения. – Севастополь : Морской гидрофизический институт АН УССР, 1967. – 22 с.; Михайлов Н. П. Аркадий Георгиевич Колесников (к 100-летию со дня рождения) // Системы контроля окружающей среды : сб. науч. тр. – Севастополь : МГИ, 2007. – С. 10–12; Дворянинов Г. С. Аркадий Георгиевич Колесников – ученый, руководитель, педагог // ОГФ – 65 лет! : Избранные материалы газеты «Советский физик» 1998–2009 гг. – Москва : Физический факультет МГУ, 2009. – С. 44–53; Совга О. Є. Колесников Аркадій Георгійович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 14 : Кол–Кос. – Київ : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – С. 31.

Н. А. Наумова

Колесса Філарет Михайлович

(17.07.1871 – 03.03.1947).

Фольклорист, музикознавець, етнограф, літературознавець, композитор.

Академік (1929).

Фонд № 103, 1 опис, 9 од. зб. за 1967–1972 рр.

Народився 17 липня 1871 р. у с. Татарське (нині – с. Піщани, Стрийський р-н, Львівська обл.). Закінчив філософський факультет Львівського університету (1896). Викладач гімназій Львова, Стрия та Самбора (1898–1929). Професор Кам'янець-Подільського державного українського університету (1919–1920). У 1922–1924 рр. викладав українську словесність в Українському таємному університеті у Львові.

Завідувач та професор кафедри фольклору та етнографії ЛДУ ім. І. Франка (1939–1947). Водночас – керівник Львівського відділу Інституту мистецтвознавства, фольклору і етнографії АН УРСР (1940–1947) і директор Львівського державного етнографічного музею (1940–1947).

Дійсний член Наукового товариства ім. Т. Шевченка (з 1909).

Наукові праці присвячено дослідженню українського та слов'янського фольклору в його історичному розвитку, проблем ритміки й мелодики українських народних пісень та дум, взаємовпливу народного та професійного мистецтва. Засновник українського етнографічного музикознавства.

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1946).

Помер 3 березня 1947 р. Похований у м. Львів на Личаківському кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України засновано премію імені Ф. М. Колесси за видатні наукові роботи в галузі української фольклористики, етнології, народознавства та музикології (1997).

Наукові праці

Збірники праць: «Мелодії українських народних дум» (1967); «Музикознавчі праці» (1969); «Збірник українсько-російських народних пісень “Музичні твори”» (1971–1972).

Документи вченого в інших установах

Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (ф. № 27, 150 од. зб. за 1903–1938 рр.); ІР НБУВ (ф. № 212, 5 од. зб. за 1929–1932 рр.); ДАЛЮ (ф. Р-2056, окремі документи).

Лит.: Шуст Я. Ф. Колесса. – Київ : Мистецтво, 1955. – 60 с.; Штейнберг Е. Филарет Колесса об украинском фольклоре // Советская музыка. – 1959. – № 12. – С. 86–92; Грица С. Филарет Михайлович Колесса. – Київ : Держ. вид-во образотвор. мистецтв і муз. л-ри, 1962. – 111 с.; Нудьга Г. А. Колесса Филарет Михайлович // Шевченківський словник : у 2 т. Т. 1 : А–МОЛ. – Київ, 1976. – С. 311; Грица С. Культурологічні спрямування в науковій діяльності Филарета Колесси // Слово і час. – 1991. – № 7. – С. 55–59; Усна епіка: етнічні традиції та виконавство : матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. пам'яті Ф. Колесси та А. Лорда, м. Київ, 8–14 верес. 1997 р. – Київ, 1997. – 2 ч.; Грица С. Филарет Михайлович Колесса // Українська музична енциклопедія. Т. 2. – Київ, 2008. – С. 490–492.

І. Г. Кіржаєва

Кондратьєв Микола Сергійович

(02.01.1888 – 09.03.1951).

Учений у галузі анатомії.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 223, 1 опис, 29 од. зб. за 1907–1976 рр.

Народився 2 січня 1888 р. у с. Тьоткіно (нині – Глушківський р-н, Курська обл., РФ). Закінчив медичний факультет Харківського університету (1912). Позаштатний помічник прозектора (1913–1914) та штатний прозектор (1918–1923) кафедри нормальної анатомії Харківського університету. Молодший лікар Воронежського та

Харківського військових лазаретів (1914–1918). Прозектор кафедри нормальної анатомії Жіночого медичного інституту Харківського медичного товариства (1918–1923). Завідувач (1923–1948), професор (1949–1951) кафедри нормальної анатомії Одеського медичного інституту.

Наукові дослідження присвячено вивченню морфології вегетативної нервової системи, зокрема іннервації органів грудної, черевної та тазової порожнини в порівняльно-анатомічному аспекті. Розробив оригінальний метод забарвлення периферичного відділу вегетативної нервової системи, який використовують для макро- та мікроскопічного дослідження, та метод електролітичної ін'єкції кровоносних судин контрастною масою. Запропонував спосіб муміфікації із збереженням форми та об'єму органів. Автор понад 85 наукових праць.

Помер 9 березня 1951 р. у м. Одеса.

Біографічні документи

Свідоцтво про народження (1907); паспорт (1912); диплом про закінчення медичного факультету Харківського університету (1912); документи про присвоєння наукового ступеня доктора медичних наук (1920–1939); посвідчення лауреата премії Головупрнауки НКО УРСР за працю «Zum Probleme der Zellenatmung» (1927); довідка Комісії в справах українізації про звільнення Кондратьєва М. С. від обов'язкового відвідування державних курсів української мови (1930); документи про присвоєння вченого звання професора (1939); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1939); особовий листок з обліку кадрів (1939); автобіографія, особиста картка [1940-ві]; посвідчення про нагородження значком «Відмінник охорони здоров'я» (1951); листи та телеграми з висловленням співчуття з приводу смерті Кондратьєва М. С. (1951) та ін.

Документи з діяльності

Документи про роботу на посадах завідувача і професора кафедри нормальної анатомії Одеського медичного інституту (1928–1950); листування з Інститутом клінічної фізіології АН УРСР та Видавництвом АН УРСР про публікацію збірника на пошану академіка АН УРСР Воробйова В. П. (1939–1941).

Фотодокументи

Кондратьєв М. С. з батьками (1, [1890-ті]); під час навчання в Сумській гімназії (1, [1900-ті]); з професорами Харківського медичного інституту Воробйовим В. П. та Лаврентьєвим О. П. (2, [1920-ті]); із студентами Одеського та Харківського медичних інститутів під час практичних занять (4, 1923–1932); під час роботи за мікроскопом (1, [1930-ті]) та ін.

Документи про вченого

Спогади: Красноштейн С. Р. «Воспоминания о моей учебе и работе под руководством члена-корреспондента АН УРСР Кондратьева Н. С.» (1975); листи-спогади Когана Л. Й. (1, 1975), Крживицької Н. М. (2, 1975), Красноштейн С. Р. (1, 1976).

Документи, зібрані вченим

Навчальний посібник Тонкова В. М. «Руководство нормальной анатомии человека» (1926); фотопортрет Воробйова В. П. з дарчим написом Кондратьєву М. С. [1920-ті]; стаття Красноштейн С. Р. «К вопросу о распределении диафрагмального нерва у человека» (1949).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: М. С. Кондратьєв // Медичний журнал Академії наук Української РСР. – 1951. – Т. 21, вип. 2. – С. 93–94; Холодкова О. Л., Білявський О. І. Життя та діяльність видатного

анатома Миколи Сергійовича Кондратьєва // Інтегративна антропологія. – 2008. – № 1. – С. 76–79; Холодкова О. Л., Білявський О. І. Кондратьєв Микола Сергійович // Видатні вихованці Харківської вищої медичної школи : бібліоіогр. довід. – Харків : ХНМУ, 2010. – С. 95–96.

Н. А. Наумова

Кондратюк Євген Миколайович

(10.10.1914 – 21.09.1992).

Ботанік.

Член-кореспондент (1972).

Фонд № 291, 1 опис, 111 од. зб. за 1942–1992 рр.

Народився 10 жовтня 1914 р. у с. Старий Солотвин (нині – Бердичівський р-н, Житомирська обл.). Закінчив Бердичівський кооперативний технікум (1932) і біологічний факультет Томського державного університету (1938). Директор педагогічного училища у м. Ставрополь-на-Волзі (1938–1939). Викладач, декан факультету заочної освіти агрономів (1939–1941), старший викладач кафедри ботаніки (1946–1949) Житомирського сільськогосподарського інституту. Учасник Другої світової війни (1941–1946). Молодший (1949–1952), старший науковий співробітник (1953–1958) Інституту ботаніки АН УРСР. Водночас – учений секретар Інституту ботаніки АН УРСР (1949–1952). Заступник Головного ученого секретаря (1955–1957) Президії АН УРСР. Директор ЦРБС АН УРСР (1959–1966). Завідувач кафедри ботаніки УАСГН (1966–1970). Директор (1970–1987), радник при дирекції (1987–1992) Донецького ботанічного саду АН України.

Вице-президент Українського ботанічного товариства та голова його Донецького відділення.

Наукові дослідження присвячено систематиці, флористиці, інтродукції та акліматизації рослин, проблемам промислової ботаніки. Автор понад 250 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1981). Лауреат премії імені М. Г. Холодного АН УРСР (1978).

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1944), «Знак Пошани» (1976), Трудового Червоного Прапора (1984), іншими державними нагородами.

Помер 21 вересня 1992 р. у м. Донецьк.

Наукові праці

Розділ монографії «Рідкісні і зникаючі види флори УРСР» (1983).

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора біологічних наук «Хвойные Украины в связи с историей развития флоры хвойных Восточной Европы и Кавказа» (1963).

Брошура «Декоративные растения природной флоры Донбасса» (1990, співавтори – Бурда Р. І., Чуприна Т. Т.).

Статті: «До питання флористичного складу сільськогосподарських рослин України» (1967); «Нарис флори сільськогосподарських рослин України» (1968); «Нові кормові рослини з родини мальвових» (1968, співавтор – Оляницька Л. Г.);

«Озеленение терриконов Донбасса – задача возможная и неотложная» (1971, спів-автори – Бакланов В. І., Рева М. Л.); «Таксономія рослин і практична діяльність людини» (1971); «Донецкий ботанический сад» (1972, співавтор – Рева М. Л.); «Промислова ботаніка, її завдання та перспективи розвитку в Донбасі» (1974); «О научной деятельности и перспективах развития Донецкого ботанического сада» (1974); «Моделирование травяных фитоценозов и охрана редкостных видов растений в условиях степной зоны» (1981, співавтори – Бурда Р. І., Чуприна Т. Т.); «Моделирование редких степных сообществ Донбасса с целью охраны» (1989, співавтор – Чуприна Т. Т.); «О дальнейших путях развития исследований в области ботаники в Донбассе до 1990 года» [1980-ті] та ін.

Доповіді та тези доповідей: «О работе секции Совета научного центра «Биосфера и человек» (1972); «Сучасний індустріалізм і функціональна роль рослин у біосфері» (1972); «Охрана флоры и растительности в условиях высокоразвитых промышленных районов» (1973, співавтор – Івашин Д. С.); «Роль растений в оздоровлении окружающей среды» (1977); «Дендрофлора и ее роль в оптимизации техногенной среды (на примере Донецкого и Криворожского железорудных бассейнов» [1985] та ін.

Лекції: «Географія рослин України» (1958); «Ботаніка» (1964–[1970-ті]); «Голонасінні, сумчасті, вищі рослини» (1969–[1970-ті]); «Систематика рослин» (1970–1971); «Філогенія вищих рослин» [1970-ті] та ін.

Відгуки та рецензії: на монографію Зерова Д. К. «Очерк филогении бессосудистых растений» (1971); на підручник Тутаюка В. Х. «Анатомия и морфология растений» (1970); на навчальний посібник Липи О. Л. «Дендрология з основами акліматизації» (1974); на «Атлас грибів України» (1974); на дисертаційні дослідження Бродовича Т. М., Комендаря В. І., Набієвої Х. Х. (1969–1992) та ін.

Біографічні документи

Довідки про роботу в Житомирському сільськогосподарському інституті (1948); особові листки з обліку кадрів (1942, 1972); вітальна кореспонденція з нагоди різних свят, урочистих подій (1955–1985) та ювілеїв ученого (1964, 1974, 1984); почесні грамоти (1962–1978); витяг з протоколу та довідка про присвоєння вченого звання професора (1964); біографічні довідки (1966); характеристика [1966]; автобіографія (1977) та ін.

Документи з діяльності

Документи про роботу на посаді директора ЦРБС АН УРСР (1963); документи про участь у роботі Ради ботанічних садів СРСР (1967–1985), Всесоюзного та Українського ботанічних товариств (1973–1982); документи про роботу з аспірантами та студентами-дипломниками (1968–1978); документи про викладацьку діяльність (1969–1974); документи про участь у роботі міжнародних і республіканських наукових симпозіумів, нарад, конгресів (1970–1991); документи про діяльність як депутата Донецької міської ради народних депутатів (1971–1972); документи про діяльність на посаді директора Донецького ботанічного саду АН УРСР (1971–1984); документи про співпрацю з «Українським ботанічним журналом» (1972–1977); документи про діяльність як члена-кореспондента АН УРСР (1972–1989); документи про участь у роботі Загальних зборів, сесій АН УРСР і Відділення загальної біології АН УРСР (1972–1989); документи щодо публікації праць ученого (1978–1991) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрет Кондратюка Є. М. (1, 1984).

Листування Кондратюка Є. М.

Кореспонденти: Котошук М. Г. (1, 1970); Ревердатто В. В. (8, 1942–1957) та ін.

Документи про вченого

Статті: Удовиченко Є. «Цей молодий сивий мрійник» (1978); Ситника К. М. «Кондратюк Євген Миколайович. Тарабрін Віктор Павлович» [1978]; Чумаченка М. «В творческом поиске»» (1984) та ін.

Интерв'ю: Іванової А. «Остановитесь, оглянуться...» (1982); Борейка В. «Гостеприимство травы обычной» (1983).

Відгуки та рецензії на наукові праці Кондратюка Є. М.: Фінна В. В. на кандидатську дисертацію (1950); Лапчика В. Ф., Негруцького С. Ф., Смика Г. К., Стойка С. М., Щепотьєва Ф. Л. на монографію «Промышленная ботаника» (1981–1982) та ін.

Документи, зібрані вченим

Статті: Виноградова О. П. «Технический прогресс и защита биосферы» (1973); Мельникова М. В. «Рациональное использование природных ресурсов» (1973); Лемешева М. Я. «Экономика и экология: их взаимосвязь и зависимость» (б/д) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Євген Миколайович Кондратюк. – Київ : Наукова думка, 1986. – 56 с.; Глухов О. З. Кондратюк Євген Миколайович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 14 : Кол–Кос. – Київ : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – С. 267.

О. В. Принь

Кондуфор Юрій Юрійович

(30.01.1922 – 10.01.1997).

Історик.

Академік (1985).

Фонд № 285, 1 опис, 146 од. зб. за 1948–1993 рр.

Народився 30 січня 1922 р. у с. Зубані (нині – Глобинський р-н, Полтавська обл.). Учасник Другої світової війни (1940–1946). Студент (1939–1940, 1946–1949), аспірант (1949–1952), доцент (1952) історичного факультету ХДУ. Керівник лекторської групи (1952–1953), завідувач відділу (1952–1958) Харківського обкому КПУ. Завідувач відділу науки і культури ЦК КПУ (1958–1968). Завідувач кафедри історії радянського суспільства (1968–1973), декан історичного факультету (1973–1978) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Директор (1978–1993), завідувач відділу історії Жовтневої революції і громадянської війни (1985–1994), радник директора (1994–1997) Інституту історії України НАН України.

Наукові дослідження присвячено проблемам історії Київської Русі, історії Української революції, суспільно-політичних та громадських рухів, новітньої історії України, питанням історичної географії і картографії. Автор понад 250 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1992). Лауреат Державної премії УРСР (1980).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1958), Трудового Червоного Прапора (1960, 1967), Жовтневої революції (1982), Вітчизняної війни II ступеня (1991), іншими державними нагородами.

Помер 10 січня 1997 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Революционные события 1905–1907 гг. в Харьковской губернии» (1955, співавтор – Астахов В. І.); «Гуманізм радянського суспільства» (1971) та ін.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук «Укрепление союза рабочего класса и крестьянства на Украине в период гражданской войны» (1965).

Брошури: «Харьковская большевистская группа “Вперёд”» (1954); «Ленинская теория революции и день сегодняшний» (1987).

Статті: «На защите родной земли» (1948); «Книга про В. Н. Каразіна» (1953); «Политическая деятельность рабочих продовольственных отрядов на Украине в 1919 году» (1955); «О репертуаре театров» (1964); «Киеву 1500 лет» (1982); «Київ – місто-трудівник і творець» (1982); «Исследование проблем дружбы и братства народов украинскими историками в последнее десятилетие» (1983); «Революційні події 1917 р. на Україні, пошук альтернативи» (1990) та ін.

Доповіді: «Об опыте сотрудничества учёных АН СССР, АН УССР, АН Молдавской ССР, АН Белорусской ССР в области исторической науки» [1970-ті]; «О состоянии и перспективах историографических исследований в Украинской ССР» (1980); «Историческая наука УССР на современном этапе» (1984); «Флагман вузовской науки и культуры» (1984); «К вопросу о методологии и задачах исследования периода Великой Отечественной войны Советского Союза» [1984]; «50 лет Институту истории Академии наук Украинской ССР» (1986); «Октябрьская революция в судьбах интеллигенции» [1980-ті]; «Введение Христианства на Руси в свете исторической науки» [1980-ті]; «Древнерусское наследие в культурном развитии русского, украинского и белорусского народов» [1980-ті]; «Решение главного вопроса революции – вопроса власти (февраль–декабрь 1917 г., Украина)» (б/д) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографію Буравченкова А. О. «В ногу с революцией. (Демократическое офицерство в Великой Октябрьской социалистической революции)» [1988]; на дисертаційні дослідження Божка І. Г., Вовк Т. А., Гамрецького Ю. М., Котова В. Н., Миронець Н. І., Просяника М. П., Скляренка Є. М., Снітка І. Г., Солдатенка В. Ф., Чуйкова В. І. та ін. [1970-ті–1980-ті].

Біографічні документи

Грамоти (1948–1982); особова справа (1951–1991); характеристики (1952–[1990-ті]); документи про нагородження (1958, 1982); вітальна кореспонденція з нагоди ювілеїв вченого та різних свят (1982–1992).

Документи з діяльності

Документи з громадсько-політичної діяльності (1952–[1990-ті]); документи з науково-видавничої діяльності вченого (1972–1990); документи про діяльність на посаді директора Інституту історії України АН України (1979–1991); документи про участь у роботі конференцій та конгресів (1979–1991); стенограми низки інтерв'ю з Кондуфором Ю. Ю. про роботу над «Атласом історії Української РСР» ([1980]–1986); документи про участь в урочистих заходах, присвячених 1500-літтю Києва (1982); документи про діяльність як академіка та члена Президії АН України (1984–1991) та ін.

Листування Кондуфора Ю. Ю.

Адресати: Коновалов В. Г. (1, [1970-ті]); Патон Б. Є. (1, [не раніше 1981]) та ін.

Кореспонденти: Коновалов В. Г. (2, 1981); Кузьмін Г. (1, б/д); Хворостяний І. З. (1, б/д); Царанов В. З. (1, б/д) та ін.

Фотодокументи

Кондуфор Ю. Ю. серед студентів і викладачів історичного факультету ХДУ (1, [1950-ті]); фотопортрети вченого (10, [1950-ті–1970-ті]); Кондуфор Ю. Ю. з

академіками АН УРСР Патоном Б. Є., Ситником К. М., Бабичевим Ф. С. та ін. (1, [1970-ті]); з випускниками КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1, [1970-ті]); у робочому кабінеті (1, [1970-ті]); під час вручення державних нагород (4, [1970-ті]); під час засідань вченої ради Інституту історії АН УРСР та зі співробітниками інституту (22, [1970-ті–1980-ті]); під час закордонних відряджень (47, [1970-ті–1980-ті]); зі слухачами Інституту підвищення кваліфікації КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1, 1987); біля пам'ятника Богдану Хмельницькому у Києві (1, [1980-ті]) та ін.

Документи про вченого

Статті про Кондуфора Ю. Ю., опубліковані у вітчизняних та іноземних періодичних виданнях (1953–1988).

Відгуки та рецензії на наукові праці Кондуфора Ю. Ю.: Кукіна Д. М., Найди С. Ф., Рибалки І. К., Супруненко М. І. на дисертаційне дослідження «Укрепление союза рабочего класса и крестьянства на Украине в период гражданской войны» (1965); Кураца І. Ф. на брошуру «Ленинская теория революции и день сегодняшний» [1987] та ін.

Документи, зібрані вченим

Статті: Калениченка П. М. «О некоторых явлениях в современной польской историографии» (1980); Сергієнка Г. Я. «Про зв'язки Т. Г. Шевченка з Київським університетом (1843–1861 рр.)» (1984); Шевченка Ф. П., Сергійчука В. І. «Факти проти легенди [про участь українських козаків у воєнних діях у Франції в 1646 р.]» [1986]; Бойка О. Д. «Украинская интеллигенция и революция: общее и особенное» [1987]; Величко С. «Перебудова та минуле неросійських народів. “Старе” тлумачення» [1989] та ін.

Інші документи: фотокопії статей з газети «Нова Рада», присвячених революційним подіям в Україні (1917); документи про організацію та діяльність Інституту історії України АН України (1936–1991); документи про співпрацю УРСР та СФРЮ (1964–[1960-ті]); проект постанови «Про основні напрямки роботи з українською еміграцією» [не раніше 1973]; звіт академіка АН УРСР Тронька П. Т. про участь радянської делегації у XXIV Пленарному засіданні Міжнародного комітету славістів у Болгарії (1985); документи про наукову, педагогічну та громадську діяльність ректора ХДУ Тарапова І. Є. ([1985]–1986); проект «Республіканської програми розвитку історичних досліджень, поліпшення вивчення і пропаганди історії УРСР» [не раніше 1989]; «Концепція розвитку Академії наук УРСР (основні положення)» (1990) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); КДУ ім. Т. Г. Шевченка (особова справа).

Літ.: До 70-річчя академіка АН України Ю. Ю. Кондуфора // Вісник Академії наук України. – 1992. – № 1. – С. 105–106; Кондуфор Юрій Юрійович // Український історичний журнал. – 1997. – № 2. – С. 154–157; Стрельська Л. І. Кондуфор Юрій Юрійович // Історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка: минуле й сьогодення, 1834–2004 рр. – Київ, 2004. – С. 217; Юркова О. Юрій Кондуфор : біогр.-історіограф. нарис // Актуальні проблеми вітчизняної історії ХХ ст. : зб. наук. пр., присвячений пам'яті акад. НАН України Юрія Юрійовича Кондуфора : в 2 т. Т. 1. – Київ, 2004. – С. 5–18; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Незабутні постаті. – Київ : Світ Успіху, 2005. – С. 188–189.

Л. В. Шупко

Кононенко Віктор Олімпанович

(11.09.1918 – 29.07.1975).

Учений у галузі механіки.

Академік (1964).

Фонд № 233, 3 описи, 223 од. зб. за 1955–1975 рр.

Народився 11 вересня 1918 р. у м. Короча (нині – Белгородська обл., РФ). Закінчив Харківський інститут інженерів залізничного транспорту (1942). Інженер-конструктор Народного комісаріату шляхів сполучення СРСР (1942–1946). Аспірант (1946–1949), старший науковий співробітник (1949–1952) Інституту будівельної механіки АН УРСР. Старший науковий співробітник Лабораторії вимірювальних приладів АН СРСР (1952–1956) та Інституту машинознавства АН СРСР (1956–1962). Завідувач відділу прикладної і теоретичної механіки Інституту механіки МДУ ім. М. В. Ломоносова (1962–1965). Директор і завідувач відділу теорії коливань Інституту механіки АН УРСР (1965–1975). Водночас – доцент (1950–1952), професор кафедри теоретичної механіки (1965–1975) КДУ ім. Т. Г. Шевченка; професор кафедри теоретичної механіки Московського технологічного інституту (1957–1964).

Наукові дослідження присвячено питанням теорії нелінійних коливань механічних систем, зокрема, проблемам автоколивань у складних механічних системах, теорії просторових коливань твердих тіл, теорії взаємодії нелінійних коливних систем з джерелами енергії, що підтримують автоколивання. Розвинув теорію нелінійних коливань систем з кількома джерелами збудження. Автор 90 наукових праць.

Лауреат премії імені М. М. Крилова АН УРСР (1977).

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1971) та іншими державними нагородами.

Помер 29 липня 1975 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Статті: «Воздействие внешней гармонической силы на автоколебательную систему с изменяющимися параметрами» ([1950-ті], співавтор – Ковальчук П. С.); «О нелинейных резонансах при пространственных колебаниях твердого тела» (1967, співавтор – Ганієв Р. Ф.); «О результатах научных исследований, проводимых в Институте механики в области создания конструкционных материалов и изделий для объектов новой техники и задачах по развитию исследований в этой области» (1967); «Пространственные нелинейные колебания твердых тел» (1968, співавтор – Ганієв Р. Ф.); «Уравнения движения ракеты» [1960-ті]; «Автоколебания в ударных системах в волноводах» (1970, співавтор – Цай В. В.); «О выборе числа фильтров при методе имитации вибраций по подобию спектральных плотностей» ([1971], співавтор – Божко О. Є.); «Твердое тело в потенциальном поле» (б/д); «Уравнение движения искусственных спутников Земли» (б/д); «Механика автоколебательных систем» (б/д) та ін.

Доповіді: «О свойствах колебательных систем с изменяющимися параметрами» (1960); «О некоторых современных задачах теорий колебаний» (1963); «Нелинейные колебания твердого тела на амортизаторах» (1963); «Пространственные нелинейные

колебания твердого тела в задачах движения машин» (1964); «Взаимодействие динамических систем с источником энергии» (1969); «Определение характеристик нелинейных колебательных систем из анализа колебаний» (1973, співавтор – Плахтійенко М. П.); «О нелинейных резонансах в механических автоколебательных системах» (б/д, співавтор – Ковальчук П. С.) та ін.

Лекції: «Теория нелинейных колебаний» (1955); «Уравнение движения самолета» [1968–1969]; «Теория колебаний упругих систем» (1974); «Теоретическая механика» (1974–1975); «Применение новых материалов в народном хозяйстве» [1970–ті].

Відгуки та рецензії: на монографію Бабицького В. І. «Теория виброударных систем» (1974); на статті Подольського В. Г. «Вопросы качественной теории вынужденных периодических колебаний конструкций с учетом сухого трения» (1972); Старжинського В. М. «О нормальных формах четвертого порядка нелинейных колебаний» (б/д) та ін.; на дисертаційні дослідження Бабицького В. І., Вукобратовича М., Горра Г. В., Коловського М. З., Кучери І. М., Лаврова Б. П., Литвина-Сєдого М. З., Миронова В. Г., Нгуен Ван Дао, Овчиннікова П. Ф., Попової З. Т., Рагульскене В. П., Сабурова М. С., Страхова Г. І., Цая В. В., Шумакової К. Є. та ін. (1968–1972).

Біографічні документи

Характеристики (1963–1964); особові листи з обліку кадрів, анкети (1971–1974); автобіографія (1973).

Документи з діяльності

Документи про участь у роботі наукових з'їздів, конференцій, нарад (1963–1976); документи про діяльність на посаді директора Інституту механіки АН УРСР (1965–1973); документи про роботу на посаді професора кафедри теоретичної механіки КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1966–1970); документи про наукові відрядження до Франції, ПНР, Югославії та Італії (1967–1974); звіт з науково-дослідної теми «Экспериментальное определение динамических характеристик оболочек из стеклопластиков», науковим керівником якої був Кононенко В. О. (1968); виступ на нараді, присвяченій 50-річчю Інституту механіки АН УРСР (1969); документи про роботу в Науковій раді АН УРСР з проблеми «Загальна механіка» (1969–1971); документи про публікацію монографій «Колебательные системы с ограниченным возбуждением», «Колебания твердых тел» та «Основы взаимодействия систем с источниками энергии» (1969–1974); документи про роботу у ВАК СРСР (1971); доповідь «Наукові результати та їх представлення у звітах Інституту механіки АН УРСР» (1972); документи про діяльність на посаді завідувача відділу теорії коливань Інституту механіки АН УРСР (1973); індивідуальний звіт про роботу як академіка АН УРСР (1973) та ін.

Листування Кононенка В. О.

Адресати: Байнов Д. (1, 1975); Вейц В. Л. (1, 1975); Вогель Т. (Vogel T.) (2, 1967); Вукобратович М. (Vukobratovic M.) (3, 1975); Дядков С. (2, 1967); Закржевський М. В. (1, 1972); Корабльов С. С. (2, 1969–1970); Леонард Р. В. (Leonard R. W.) (1, 1966); Нгуен Ван Дао (1, 1969); Пановко Я. Г. (3, 1967–1968); Патер А. Д. де (Pater A. D. de) (1, 1972); Патон Б. Є. (2, 1966–1973); Петков Б. (1, 1974); Писаренко Г. С. (1, 1975); Рахімов Г. Г. (1, 1973); Савін Г. М. (1, 1968); Собреро Л. (Sobrero L.) (3, 1975); Фауссетт Дж. Н. (Fawcett J. N.) (1, 1975); Фролов К. В. (2, 1970–1971); Чернева-Попова З. (1, 1969); Яковлев Б. С. (2, 1974) та ін.

Кореспонденти: Батікль Ж. А. (Baticle J. A.) (2, 1966–1967); Божко О. Є. (3, 1970–1971); Вейц В. Л. (8, 1973–1975); Вольперт Г. [А.] (7, 1971–1973); Глушко В. Т. (3, 1975); Готьє Л. (Gauthier L.) (3, 1967); Григоров К. (2, 1970); Зайцев Г. П. (3, 1974);

Земба С. (2, 1974); Ішлінський О. Ю. (4, 1967–1974); Корабльов С. С. (4, 1968); Лавендел Е. Е. (2, 1970–1971); Леонард Р. В. (Leonard R. W.) (2, 1966); Литвин-Седой М. З. (8, 1966–1973); Мухелішвілі М. І. (1, [1965]); Нгуен Ван Дао (2, 1968); Пановко Я. Г. (6, 1966–1970); Патер А. Д. де (Pater A. D. de) (2, 1969–1972); Писаренко Г. С. (2, 1975); Прокоф'єв В. М. (4, 1969–1970); Собреро Л. (Sobrero L.) (3, 1974–1975); Соловійов С. М. (2, 1974); Товстих Є. В. (2, 1968); Фаусетт Дж. Н. (Fawcett J. N.) (3, 1974–1975); Ходж П. Дж. (Hodge P. G.) (1, 1966); Яковлев Б. С. (8, 1966–1974) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрет Кононенко В. О. (1, [1960-ті]).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Інститут механіки. – Київ : Наукова думка, 1978. – С. 64–66; Інститут механіки ім. С. П. Тимошенко. – Київ : А. С. К., 1998. – С. 28–29; Плахтійенко М. П. Кононенко Віктор Олімпанович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 14 : Кол–Кос. – Київ : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – С. 297.

О. В. Принь

Копитов Віктор Філімонович

(21.11.1906 – 22.03.1990).

Учений у галузі металургії та теплотехніки.

Академік (1967).

Фонд № 260, 3 описи, 356 од. зб. за 1939–1990 рр.

Народився 21 листопада 1906 р. у м. Курган (нині – РФ). Закінчив металургійний факультет Уральського політехнічного інституту у м. Свердловськ (1930). Науковий співробітник Уральського відділення Всесоюзного теплотехнічного інституту у м. Свердловськ (1930–1932). Науковий співробітник (1932–1933), завідувач лабораторії промислових печей (1933–1941, 1943–1944, 1946–1948) та заступник завідувача металургійного відділу (1945–1946) Центрального НДІ технології і машинобудування у м. Москва. Під час Другої світової війни – старший інженер металургійного відділу в Уральському відділенні Центрального НДІ технології і машинобудування у м. Свердловськ (1941–1943). Викладач МВТУ ім. М. Е. Баумана (1948–1950). Заступник директора (1950–1952), в. о. директора (1952), директор (1953–1985), завідувач відділу газових промислових печей (1985–1990), радник директора (1988–1990) Інституту газу АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено питанням газифікації вугілля і мазуту в печах, теорії спалювання палива, теплообміну в печах, використання газу та інших видів палива, енергозбереженню та економічному використанню газу в промисловості, захисту повітряного басейну від забруднення промисловими викидами. Автор понад 300 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1981).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1954, 1971), Жовтневої революції (1976) та іншими державними нагородами.

Помер 22 березня 1990 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Брошури: «Скоростной нагрев стали» (1952, співавтор – Сорокін П. В.); «Пути использования природного газа» (1972); «Защита воздушного бассейна от загрязнений» (1973); «Энергоснабжение и экономия газа и других видов топлива» (1976); «Экономия топлива» (1983) та ін.

Статті: «Использование топлива в печах» (1955); «Новые методы газового нагрева» (1956); «Неотложные задачи газификации республики» (1958, співавтор – Героев М., Хандога Т.); «Новые методы газового нагрева в автоматизированном производстве» (1959); «Отопление теплиц природным газом» (1960); «Применение в промышленности новых методов газового обогрева (обзор работ Института использования газа АН УССР)» (1961); «Уменьшение обезуглероживания стали в пламенных печах» (1966); «Использование газа в быту в США» (1966); «Тенденции совершенствования конструкций промышленных печей» (1969); «Защита воздуха от загрязнений промышленными выбросами» (1972); «Повышение качества соединений, выполненных электрошлаковой сваркой, путем местной нормализации газовым нагревом» (1974, співавтори – Макара А. М., Патон Б. Є.); «Добыча и потребление газа и других видов топлива» (1980); «Природный газ в мировом энергетическом балансе» (1981); «Химическая технология газа» (б/д) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Научно-исследовательская работа в области использования газа в коммунальном хозяйстве и промышленности» (1953); «Об использовании природного газа в промышленности» (1956); «Использование газа на машиностроительных заводах» (1959); «Продукты горения природного газа для отопления на строительных объектах и в общественных и производственных помещениях» (1960); «Безокислительный нагрев стали в пламенных печах» (1962); «Перспективы исследований по использованию природного газа» (1969); «Пути повышения эффективности использования топлива в промышленности» (1976); «Прогнозы энергоснабжения» (1982) та ін.

Науковий звіт «Перспективы использования природного газа» (1972).

Лекції: «Скорость нагрева стали в печах» (1941); «Перспективы развития конструкций нагревательных и термических печей» [1940-ві]; «Новые методы безокислительного нагрева металла в пламенных печах» (1959); «Применение новых методов газового нагрева» (1962).

Відгуки та рецензії: на монографію Клименка О. П. «Использование пропан-бутанов в машиностроении» (1954), колективну монографію «Разработка и внедрение способа низкотемпературной каталитической очистки отходящих газов производства азотной кислоты от окислов азота» (1973); на дисертаційні дослідження Бабухи Г. Л., Боксермана Ю. І., Глінкова Г. М., Єрінова А. Є., Кіркевича Г. О., Коробка М. І., Мінаєва А. М., Суханова Є. Л. (1953–1980) та ін.

Робочі матеріали: з проблем світового видобутку, споживання та збереження енергії, охорони навколишнього середовища та народонаселення, нагріву сталі в печах, використання газу в машинобудуванні, використання мінерального палива, забруднення навколишнього середовища, енергопостачання і енергозбереження та спалювання мазуту (1946–1990) та ін.

Біографічні документи

Трудова книжка (1939–1988); особова справа (1950–1990); вітальна кореспонденція з нагоди окремих свят та знаменних дат (1958–1979); клопотання академіка АН УРСР Доброхотова М. М. про висунення кандидатури Копитова В. Ф. до складу дійсних членів АН УРСР (1960); членський квиток УТОПК та профспілковий квиток (1963, 1975); характеристика (1966); біографічні довідки (1977, 1988) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про співпрацю з установами АН УРСР і АН СРСР (1948–[1985]); документи про участь в роботі сесій АН УРСР та АН СРСР (1951–1987), Президії АН УРСР (1951–1988), Відділу технічних наук АН УРСР (1951–1963) та Відділення хімії і хімічної технології АН УРСР (1963–1985); документи про надання наукової допомоги металургійному заводу «Запоріжсталь» (1951–[1956]) та співпрацю з державними інститутами «Стальпроект» (1953–1988) та «Гіпрометз» (1955–1982); документи про співпрацю з різними установами і організаціями СРСР з питань розробки газопереробного та газопостачального устаткування (1951–1988); документи про роботу на різних посадах у Інституті газу АН УРСР ([1951]–1989); документи про участь у організації та проведенні наукових конференцій, семінарів і симпозіумів (1953–1988); документи про наукові відрядження до Англії, Голландії, НДР, ПНР, США, ЧСРСР (1957–1975); документи про участь у роботі Комітету з використання газу Міжнародного газового Союзу (1961–1987) та про діяльність у Комітеті з газу Європейської економічної комісії ООН (1965–1988); документи про участь у роботі міжнародних, всесоюзних і республіканських наукових рад та комітетів із захисту навколишнього середовища ([1966]–1983); документи про діяльність як голови Тимчасової комісії для підготовки пропозицій про розвиток науково-дослідних і проектно-конструкторських робіт зі створення високоєфективних газових печей та газопереробного обладнання (1978–[1985]) та ін.

Громадська: документи про участь у роботі різних науково-технічних товариств УРСР та СРСР (1953–1977); документи про громадську діяльність (1954–1985); документи про участь у роботі Товариства «Знання» УРСР та науково-популяризаторську діяльність (1956–1985).

Листування Копитова В. Ф.

Адресати: Баркас С. Є. (1, 1958); Вертель Е. Й. (2, 1983); Гамзатов С. М. (1, 1983); Глушков В. М. (1, [1970]); Григор'єв В. [Н.] (2, 1956); Гюнтер Р. (Günther R.) (2, 1969–1973); Жаворонков М. М. (1, 1979); Зобнін Б. Ф. (1, 1952); Лавров М. В. (1, 1962); Лужиневський П. М. (1, 1984); Носков Б. О. (1, 1966); Патон Б. Є. (8, 1979–1984); Привалов С. І. (1, 1969); Сегелер К. Дж. (Segeler C. G.) (1, [1965]); Соколов В. В. (1, 1971); Черненко І. С. (2, [1966]); Чернов Г. К. (1, 1955); Швідессен Г. (Schwiedessen H.) (1, 1966); Шустер Ф. (Schuster F.) (1, 1972) та ін.

Кореспонденти: Акбаров Г. (1, 1960); Аттіла Б. (Attila B.) (1, 1969); Барк С. Є. (6, 1953–1965); Бережной А. С. (1, 1973); Боксерман Ю. І. (3, 1980); Брукс Д. (Brooks D.) (1, [1967]); Венк Г. (Wank H.) (1, 1976); Гімбаров В. Ф. (3, 1965–1971); Гінзбург Д. Б. (2, 1962–1964); Главачка В. (1, 1975); Глушков В. М. (12, 1954–1978); Голосов В. О. (3, 1971–1973); Григор'єв В. [Н.] (2, 1961–1965); Гюнтер Р. (Günther R.) (4, 1969); Девідсон Дж. Р. (Davidson J. R.) (2, 1970); Джуваго В. П. (1, 1956); Дніпренко К. В. (9, 1955–1967); Ефрос М. М. (1, 1963); Істрін Б. М. (5, 1959–1979); Курашов М. В. (2, 1956); Папаценко Х. І. (3, 1960); Пеккер О. М. (8, 1976); Рафаїлович І. М. (5, 1958–1962); Сарішвілі І. Г. (2, 1967–1968); Сегелер К. Дж. (Segeler C. G.) (1, 1965); Сельянова Г. М. (2, 1962); Сорока Б. С. (2, 1977); Стародубов К. Ф. (1, 1953); Чернов Г. К. (3, 1955–1958); Шустер Ф. (Schuster F.) (9, 1970–1982) та ін.

Фотодокументи

Копитов В. Ф. з колегами та знайомими (10, [1950-ті–1980-ті]).

Документи про вченого

Брошура «Виктор Филімонович Копытов» (1986).

Статті: Фомкіної Т. Г. «В Мингазпроме» (1971); [Оснача А. М.] «Жизненный и творческий путь В. Ф. Копитова» [1986].

Документи з дарчими написами вченому

Брошури: Чижського А. Ф. «Газовые печи безокислительного нагрева металла» (1968); Нечаева М. О. «Методы и приборы контроля за содержанием в воздухе горючих газов и поисков мест их утечек» (1971); Тебенькова Б. П. «Улучшение тепловой работы кузнечных печей с применением рекуператоров» (1973) та ін.

Статті: Баясанова Д. Б. «Перехідні процеси в міській мережі газопостачання» (1957); Акбарова Г. «Расчетные характеристики процессов неполного горения природного газа в печах безокислительного нагрева» (1964); Рубцова Г. К., Сиром'ятникова М. І. «Кипящий слой как промежуточный теплоноситель при нагреве металла» (1964); Жидкова М. О. «Перехідні характеристики магістрального газопроводу при аварійних витоках газу» (1970); Ількана Г. М. «Влияние токсических газов на растения» (1971) та ін.

Автореферати дисертацій: Бабухи Г. Л., Маєргойза І. І. (1965, 1969).

Документи, зібрані вченим

Брошури: Ахмедова Р. Б. «Экспериментальная база СредАзНИИгаза по технологии использования природного газа в народном хозяйстве» (1970); Ліндена Г. Р. «Влияние конкуренции различных источников энергии, технологических и институциональных факторов на будущую роль природного газа в структуре энергопотребления в США и других странах мира» (1986) та ін.

Статті: Веселова В. В., Дороховича В. П. «Взаимодействие метана с окислами металлов» (1965); Ліндена Г. Р. «Pipeline gas from coal and oil shale» (1965); Класса Д. Л. «Basic research – key to the gas industry's future» (1966); Шафєра Г. «Untersuchungen an Tunnelbrennern» (1973); Корбана Ф. Л. «Energy conservation in the steel industry of the United States» (1980); Інаурі Т. В. «Новые тенденции в развитии энергетики западно-европейских стран» (1984) та ін.

Доповіді: Ефроса М. М. «Однокамерная печь с двухстадийным сжиганием газа для безокислительного нагрева металла и результаты его исследования» (1962); Бена С. Д. «Программа международных научных исследований и разработок» [1988]; Мартинюка Г. Ф. «Очистка коммунально-бытового газа от серы» (б/д) та ін.

Інші документи: креслення-схеми та фотознімки будівництва приміщень Інституту газу АН УРСР (1952–1980); документи про охорону навколишнього середовища (1961–1981); документи про науково-організаційну діяльність американської компанії «The East Ohio Gas Company» (1963–1966), Інституту технологій газу (Institute of Gas Technology) (1963–1980), Американського газового союзу (American Gas Associations) (1964–1970) та англійської компанії «British Gas» (1972–1974); документи про розвиток газової та паливної промисловості СРСР (1964–1981); документи про діяльність Європейської економічної комісії при ООН (1964–1989) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Виктор Филимонович Копытов. – Киев : Наукова думка, 1986. – 42 с.; Шипко Л. В. Пам'яті академіка АН УРСР Віктора Филимоновича Копитова: історія формування, структура та документальний склад особового архівного фонду вченого // Український вимір : міжнар. зб. інформ., освітніх, наук., метод. ст. і матеріалів з України та діаспори. – Чернігів, 2009. – Ч. 8. – С. 210–216; Шипко Л. В. Епістолярна спадщина в особовому архівному фонді В. Ф. Копитова (за матеріалами Інституту архівознавства НБУВ) // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : зб. матеріалів VII Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 25–27 трав. 2010 р. – Київ, 2010. – С. 291–292.

Л. В. Шипко

Корецький Володимир Михайлович

(18.02.1890 – 25.07.1984).

Учений у галузі права.

Академік (1948).

Фонд № 104, 5 описів, 443 од. зб. за 1907–2015 рр.

Народився 18 лютого 1890 р. у м. Катеринослав (нині – м. Дніпро). Навчався на юридичному факультеті Московського університету (1910–1911), закінчив юридичний факультет Харківського університету (1916), де проходив підготовку до професорського звання (1916–1919) на кафедрі громадянського права і судочинства. Професор, заступник декана правового факультету, проректор Харківського інституту народного господарства (1920–1930). Професор і завідувач кафедр історії держави і права (1930–1941) та міжнародного права (1944–1948) Харківського юридичного інституту. Під час Другої світової війни – професор Ташкентського юридичного інституту (1941–1944). Ініціатор створення та завідувач (1949–1969) Сектору держави і права АН УРСР. Директор та завідувач відділу міжнародного права та порівняльного правознавства (1969–1974), почесний директор (з 1974) Інституту держави і права АН УРСР.

Член і перший заступник голови Комісії з прав людини ООН (1947–1949), член Комісії міжнародного права ООН (1949–1951), член Постійної палати Третейського суду в м. Гаага (Нідерланди) (1957–1969), член (1960–1970), заступник голови (1967–1970) Міжнародного суду ООН. Член правління Українського товариства дружби і культурного зв'язку з зарубіжними країнами (з 1973).

Наукові дослідження присвячено всесвітній історії держави і права, міжнародному публічному і приватному праву. Брав активну участь у розробці проекту Загальної декларації прав людини.

Заслужений діяч науки УРСР (1947). Герой Соціалістичної Праці (1980).

Нагороджений орденами Леніна (1954, 1980), Трудового Червоного Прапора (1970), Жовтневої революції (1975), іншими державними нагородами.

Помер 25 липня 1984 р. у м. Київ.

На знак вшанування пам'яті вченого Інституту держави і права НАН України присвоєно ім'я В. М. Корецького (1990).

Наукові праці

Монографії: «Декларация прав и обязанностей государства» (1962); «Общие принципы права» (б/д).

Брошура «Монтескье» (1955).

Статті: «Проблемы частного международного права в договорах, заключенных советскими республиками с иностранными государствами» (1922); «Акционерное общество или товарищество с ограниченной ответственностью?» (1923); «Влияние обесценения бумажных денег на исполнение обязательств» (1923); «Оговорка о взаимности в международном частном праве» (1925); «Савиньи в международном частном праве» (1926); «Униформизм в праве» (1927); «Международное радиоправо» (1928); «Первая сессия Комиссии международного права» (1949); «Новое в разделе “открытого моря”» (1950); «К вопросу о противоправности испытаний термоядер-

ного озупжя в откритом море» (1957); «48-я конференция Ассоциации международного права» (1959); «Проблема основных прав и обязанностей государств в международном праве» (1959); «История систематизации норм международного морского права» (1962); «Проекты гражданского и гражданско-процессуальных кодексов» (1963); «Международно-правовая субъективность Украинской ССР» (1967) та ін.

Доповіди: «О Верховном Совете УССР» (1950); «The Concept of Sovereignty» (1959); «Судебный процесс и право» [1950-ті]; «Об агрессии» [1950-ті]; «Проект Иржи Подебрада об организации мира и современность» (1964); «О проекте морского кодекса» (б/д) та ін.

Лекції: «Военный строй Франкского государства» (1947); «О демократии» (1964) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографію Грабаря В. Е. «Материалы к истории литературы международного права в России (1647–1917)» (1960); на підручники Гурвича Г. Д. із загальної історії держави і права [1930-ті], Лунца Л. А. «Курс международного частного права» (1970); на статті Галанга Л. П., Радзлевського В. К. (1965–1975); на дисертаційні дослідження Вигодського С. Ю., Дембо Л. І., Забігайла К. З., Іванової І. М., Лисовського В. І., Пакаркліса П. І., Райхера В. К., Смолярчука В. І., Тункіна Г. І., Ульянової Н. М., Фукса С. Л. (1942–1963) та ін.

Робочі матеріали: до проблем «Державний устрій Німеччини» [1930-ті], «Панамський проект» (1946) та ін.

Біографічні документи

Трудовой список (1907–1935); посвідчення про закінчення Катеринославського комерційного училища (1914) та Харківського університету (1916); посвідчення про зарахування помічником присяжного повіреного Харківської судової палати (1917); документи про присвоєння вченого звання професора та присудження наукового ступеня доктора юридичних наук (1939, 1946); автобіографії (1941–1969); документи про нагородження (1946–1980); грамоти та дипломи (1946–1981); вітання з нагоди присвоєння звання «Заслуженный діяч науки УРСР» (1947); особовий листок обліку кадрів (1948); документи про обрання до складу академіків АН УРСР (1948); вітальна кореспонденція з нагоди ювілеїв вченого (1960–1980); паспорт дипломата (1965); дипломи академіка Мексиканської академії міжнародного права (1969) та члена-кореспондента Аргентинської асоціації міжнародного права (1971); посвідчення члена правління Українського товариства дружби і культурного зв'язку з зарубіжними країнами (1973); посвідчення почесного директора Інституту держави і права АН УРСР (1974); лист Президії АН УРСР про увічнення пам'яті вченого (1985); записні книжки (б/д) та ін.

Документи з діяльності

Відгук про роботу у Державному арбітражі УРСР (1934); документи про роботу в Харківському (1940–1948) та Ташкентському (1942–1944) юридичних інститутах; документи про видавничу діяльність (1942–1979); документи про діяльність у Комітеті з прогресивного розвитку міжнародного права і його кодифікації та інших комітетах ООН (1947); документи про діяльність у комісіях з прав людини та міжнародного права ООН (1948); виступи на засіданнях сесії Відділення суспільних наук, Загальних зборах АН УРСР ([1940-ві]–1971); накази про затвердження членом і головою експертної комісії юридичних наук ВАК СРСР (1951, 1958); документи про діяльність радником делегації СРСР та УРСР на Генеральній Асамблеї ООН (1953); документи про діяльність у Асоціації міжнародного права (1959–1979); документи про діяльність як члена Міжнародного суду ООН (1960–1969); індивідуальні звіти про роботу як академіка АН УРСР (1967, 1971); постанова РМ УРСР про створення

Інституту держави і права АН УРСР і призначення його директором Корецького В. М. (1969); виступи на XII Міжнародному конгресі історичних наук (1970) та ін.

Листування Корецького В. М.

Адресати: Васильєв [А.] М. (2, 1980); Вишинський А. Я. (2, 1948–1949); Вішер Поль де (1, 1972); Громико А. А. (1, 1961); Екеланд (Ekeland) (1, 1961); Євгенєв В. В. (1, 1955); Корецька Г. А. (21, 1945–1949); Лазареско А. (Lazaresko A.) (1, б/д); Лещинський В. М. (1, 1981); Назаренко Є. В. (8, 1970–1979); Овчаренко Ф. Д. (2, б/д); Патон Б. Є. (2, 1972–1975); Писаренко Г. С. (1, б/д); Ситник К. М. (1, б/д); Тіме Г. (Thime H.) (1, 1970); Тункін Г. І. (16, 1961–1965); Федоров К. Г. (1, 1970); Фріш І. (Freech I.) (1, б/д); Чхиквадзе В. М. (4, 1970–1971); Щербицький В. В. (1, 1977) та ін.

Кореспонденти: Акварон С. (Akuaron S.) (6, 1961–1964); Альтшуллер В. (17, 1979–1983); Банні К. (17, 1971–1975); Босман Р. (Bousman R.) (12, 1963–1978); Ванечек В. (5, 1970–1984); Васильєв [А.] М. (3, 1981); Вейер Д. (Weir D.) (2, 1965); Віттевен (Witteveen) (3, 1981–1983); Вішер Поль де (4, 1972–1977); Галенська Л. Н. (6, 1974–1980); Гарньєр-Куане (3, 1960–1961); Джессал Ф. (Jessal F.) (6, 1962–1977); Дурденевський В. М. (5, 1955–1963); Дюпої Р. Ж. (Dupuy R. J.) (9, 1976–1977); Зіманов С. З. (10, 1971–1981); Камерс (Kamers) (6, 1973–1980); Ковач К. (2, 1970); Корані Я. А. (8, 1964–1981); Корбут Л. В. (6, 1962–1980); Коцюбинська І. М. (5, 1960–1965); Крилов Б. С. (13, 1961–1971); Крилова Я. (13, 1961–1971); Лазареско А. (Lazaresko A.) (3, 1970–1971); Лаффе А. (Laffe A.) (2, 1949); Лукашук І. І. (4, 1959–1963); Лунц Л. А. (7, 1963–1979); Михайлов В. С. (13, 1960–1980); Мовчан А. П. (15, 1961–1974); Серебровський В. І. (3, 1959–1965); Скрипильов Є. О. (9, 1950–1981); Смирдіна-Серебровська З. С. (10, 1970–1982); Тіллі А. О. (5, 1976–1982); Тіме Г. (Thime H.) (3, 1974–1975); Ткачова С. (46, 1968–1984); Тункін Г. І. (11, 1964–1977); Хлестов О. М. (2, 1979); Хогенрід (Hoogenraad) (7, 1972–1973); Чхиквадзе В. М. (4, 1968–1970); Швестка Б. (3, 1971) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Корецького В. М. (31, [1920-ті–1980-ті]); учений з колегами, рідними та друзями (44, 1930–1980); під час роботи сесій Генеральної Асамблеї, комітетів і комісій ООН (20, [1940-ві–1950-ті]); з членами Постійної палати Третейського суду в Гаазі та Міжнародного суду ООН (19, [1950-ті–1960-ті]); із співробітниками Інституту держави і права АН УРСР (42, [1960-ті–1982]); з президентом АН УРСР Патоном Б. Є., віце-президентом АН УРСР Ситником К. М. і співробітниками АН УРСР (4, [1970-ті–1980-ті]) та ін.

Документи про вченого

Статті: Подольського Б. «Творческий вклад» (1948); «Владимир Михайлович Корецкий (к 70-летию со дня рождения)» (1960); «Славный юбилей ученого и общественного деятеля» (1965); Онисимова В. «Піввіку служіння науці» (1970); «90-річчя академіка АН УРСР В. М. Корецького» (1980); Макаревич Т. «Така довга коротка дорога» (1980); Даєн Л. «Формула Корецького» (1990) та ін.

Відгуки та рецензії на праці Корецького В. М.: Крилова С., Лунца Л. А. на «Очерки англо-американской доктрины и практики международного частного права» (1946); Васькіна М. П., Граменицького Д. С., Крильцова І. І., Перетерського І. С., Кечек'ян С. Ф. на лекції вченого (1943–1955).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Косминського Є. О. «Вольтер и историческая наука» (1945); Тункіна Г. І. «Сорок лет сосуществования и международное право» (1960); Білодіда І. К. «Конституция СССР и язык» (1978) та ін.

Документи інших осіб

Документи дружини вченого – Корецької Г. А.: фотознімки, свідоцтво про смерть, телеграми (1909–1950).

Документи сина вченого – Корецького Ю. В.

Наукові праці та літературні твори: статті та вірші, опубліковані в журналах «Червоні квіти», «Весела бригада» та ін. (1931–1938); дисертаційне дослідження на здобуття вченого ступеня кандидата філологічних наук «“Видення Петра Пахаря” – поема Легленда» (1940).

Біографічні документи: витяг з метричної книги (1913); довідка про закінчення першої Харківської трудової школи (1926); листи Корецького Ю. В. до Рудневої М. В. (34, 1928–1929); довідка про роботу на посаді завідувача сектору редакції газети «Комуніст» (1934); посвідчення про присвоєння наукового ступеня кандидата філологічних наук (1941); довідка про членство в Спілці радянських письменників (1941); остання прижиттєва записка Корецького Ю. В. батькам (1941).

Фотодокументи: фотопортрети Корецького Ю. В. (10, 1913–1940); Корецький Ю. В. з однокласниками під час навчання в першій Харківській трудовій школі (1, 1924); на відпочинку (2, [1920-ті]); із співробітниками дитячих журналів України Бичком В. В., Біленком З. Я., Гімпілевич М. М., Портновим Г. С., Неходою І. І. (1, 1930); серед друзів (1, [1930-ті]).

Документи про Корецького Ю. В.: документи про розшук Корецького Ю. В. (1941–1968); спогади Полубрацького В. В., Бартена О. О., Санович А. «Ми двоє» (1946–1973); листи-спогади про Корецького Ю. В. Біленка З. Я., Гімпілевич М. М., Каменської Л. Л., Меттера І. М. (Селіка), Некрасової Л., Романової К. М., Смолича Ю. К., Шведенко М. Д., Яновської Л. М. (176, 1963–1984); листи Могущего Г. Г. та Гельфандбейна Г. М. про публікацію книги Корецького Ю. В. (34, 1964–1974); статті Могущего Г. Г. «Збережемо для майбутнього», Лапія В. «“Зірка” світить», Вядро Ш. «Два поети – два бійці», Гельфандбейна Г. М. «Шлях, обірваний війною», «Поет, учений, воїн (до 60-річчя з дня народження Юрія Корецького)», «Щедрість душі» та ін. (1965–1971); документи про діяльність загону слідопитів ім. Ю. В. Корецького Харківської середньої школи № 1 (1967–1980) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України (Кабінет-музей).

Літ.: Владимир Михайлович Корецький. – Київ : Наукова думка, 1984. – 60 с.; Шемшученко Ю. С., Денисов В. Н. Кредо вченого – гуманізм : До 100-річчя від дня народження акад. АН УРСР В. М. Корецького // Вісник АН УРСР. – 1990. – № 4. – С. 83–86; Денисов В. Н. Корецький Володимир Михайлович // Енциклопедія історії України. Т. 5 : Кон–Кю. – Київ : Наукова думка, 2008. – С. 154–156; Шемшученко Ю. С. Корецький Володимир Михайлович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 14 : Кол–Кос. – Київ : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – С. 481.

А. І. Шаповал

Корнєв Костянтин Арсенійович

(28.05.1908 – 08.10.1974).

Хімік.

Член-кореспондент (1961).

Фонд № 271, 1 опис, 51 од. зб. за 1938–1989 рр.

Народився 28 травня 1908 р. у с. Сосниця (нині – смт Сосниця, Сосницький р-н, Чернігівська обл.). Закінчив Київський фармацевтичний інститут (1930). Аспірант (1930–1933), науковий співробітник (1933–1939) Інституту хімії АН УРСР. Науковий співробітник (1939–1941), старший науковий співробітник (1945–1957), завідувач лабораторії хімії високомолекулярних сполук (1957–1958) ІОХ АН УРСР. Під час Другої світової війни – інженер та начальник лабораторії Центрального науково-дослідного військово-хімічного полігону (1941–1945). Співробітник, завідувач синтетичної лабораторії Українського науково-дослідного санітарно-хімічного інституту (1956–1962). Директор (1958–1965), керівник сектору полімерів та завідувач лабораторії полімеризаційних та поліконденсаційних процесів (1958–1972), старший науковий співробітник-консультант відділу синтезу полімерів (1972–1974) Інституту хімії полімерів та мономерів АН УРСР.

Наукові праці присвячено проблемам синтезу поліуретанів на основі мономерів різної хімічної природи з використанням різнобічних методів: отримання і вивчення якостей триазинів в якості сомономерів, отримання полімерних матеріалів, синтез нових діолів, діізоціанатів, гліколів, діамінів, поліуретанів безізоціанатним методом та ін. Розробляв протипухлинні препарати, зокрема синтезував нові хлоралкіламіни та похідні етиленіміну. Автор понад 200 наукових праць та 30 винаходів.

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1971) та іншими державними нагородами.

Помер 8 жовтня 1974 р. Похований у смт Сосниця.

Наукові праці

Стаття «Investigation of the kinetics and mechanism of radiochemical and photochemical grafting of acrylonitrile from the gaseous phase to polyamide fibers» (1967, співавтори – Качан [А. А.], Черв'яцова Л. Л. та ін.).

Доповіді: «Развитие научных исследований по полимерам на Украине» (б/д); «Наука о полимерах в АН УССР» (б/д); «Линейные поликонденсационные полимеры на основе триазинных полимеров» (б/д); «Успехи в области волокно- и пленкообразующих макромолекул» (б/д).

Наукові звіти: «Синтез новых ди- и триизоцианатов, гидроксилсодержащих соединений и соответствующих полиуретанов на основе полициклических и гетероциклических соединений» (1965–1966); «Сшитые виниловые полимеры» (1968).

Відгуки та рецензії: на статті Котона М. М. «Новые полимерные материалы, их свойства и области практического применения» та «Пути получения термостойких полимеров» (1958, 1959); на дисертаційне дослідження Филімонова Б. Ф. «Синтез и полимеризация эфиров ненасыщенных спиртов и двух основных органических кислот» (1961).

Біографічні документи

Диплом кандидата хімічних наук (1946); атестат професора (1960); профспілкові квитки (1961–1972); вітальна кореспонденція з нагоди ювілеїв та різних свят (1965–1971); документи про встановлення опікунства над Корнєвим К. А., влаштування його до будинку-інтернату для пенсіонерів союзного і республіканського значення у м. Києві (1973–1974); документи про виготовлення пам'ятника на могилі вченого у с. Сосниця Чернігівської обл. (1975–1976); документи про вшанування пам'яті Корнєва К. А. (1988, б/д).

Документи з діяльності

Документи про діяльність як голови Постійної координаційної комісії з високополімерних матеріалів при Президії АН УРСР (1958); запрошення на Загальні збори АН УРСР, засідання Відділу хімії і хімічної технології АН УРСР, наукові конференції та виставки (1958–1971); документи про участь у роботі редколегії «Українського хімічного журналу», підготовки статті про вченого для УРЕ та публікації його праці в журналі «Природа» (1959–1969); документи про діяльність у Інституті хімії полімерів та мономерів АН УРСР (1960–1969); звернення науково-дослідних інститутів СРСР до Корнєва К. А. як директора Інституту хімії полімерів та мономерів АН УРСР з питань співпраці у галузі синтезу поліуретанів (1963–1964) та ін.

Листування Корнєва К. А.

Кореспонденти: Алієв В. С. (1, [1968]); Артем'єв О. О. (1, б/д); Блох Г. А. (1, 1970); Віхтерле О. (2, 1961); Ковальова О. Г. (1, 1958); Ковальський М. В. (1, б/д); Самбурська Є. М. (1, 1958); Седлачек Б. (1, 1965); Середа Я. І. (1, 1959) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Корнєва К. А. (12, б/д); вчений зі студентами (1, [1974]); з Янголь Г. А. (1, [1974]); пам'ятник на могилі Корнєва К. А. у с. Сосниця (3, [1974]).

Документи про вченого

Стаття Хоменкової К. «Наш славетний земляк К. А. Корнєв» (1989).

Документи з дарчими написами вченому

Брошура Блоха Г. А. «Применение радиоактивных изотопов в легкой промышленности» (1958).

Статті: Берліна О. О., Паріні В. П. «О некоторых особенностях многоядерных ароматических соединений и синтезе термостойких полимеров» (1958); Блоха Г. А., Здановича В. С. «Изотопный обмен серы 2-меркаптобензтиазола и элементарной серы в присутствии аминов» (1958); Фрідмана С. Г. «Триаминопиридогтиазол и его продукты конденсации с дикарбонильными соединениями» (1958); Дубенка Р. Г., Пелькіса П. С., Шеки І. А. «Дипольные моменты некоторых S-метильных производных арилтиокарбазонов» (1960).

Документи, зібрані вченим

Статті: Берліна О. О., Паріні В. П. «О неорганических полимерах» (1956); Берліна О. О. «Механо-химические превращения и синтез полимеров» (1958); Берліна О. О., Ступеня Л. В., Федосеевої Б. І., Яновського Д. М. «Исследование привитой сополимеризации винилхлорида с производными метакрилового ряда» (1958) та ін.

Фотодознімки будівництва Інституту хімії полімерів та мономерів у Дарницькому районі м. Києва (12, [1965]).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: 100-річчя члена-кореспондента АН УРСР Корнєва К. А. // Полімерний журнал. – 2008. – Т. 30, № 2. – С. 93–94; Корнєв Костянтин Арсенійович // Наука та наукознавство. –

Корнєйчук Микола Павлович

(22.01.1920 – 22.07.2003).

Математик.

Академік (1997).

Фонд № 344, 1 опис, 84 од. зб. за 1936–2004 рр.

Народився 22 січня 1920 р. у с. Бобрик (нині – Петриківський р-н, Гомельська обл., Республіка Білорусь). Закінчив Гомельський індустріально-педагогічний технікум (1938) і фізико-математичний факультет Дніпропетровського державного університету (1955). Вчитель математики семирічної школи у м. Турів (1938–1940). Під час Другої світової війни – курсант полкової школи артилерійського полку (1940), військово-авіаційного училища (1940–1942), військово-піхотного училища (1942–1943), командир мінометного загону 3-го Українського фронту (1943–1944). Викладач військової кафедри Інституту фізкультури (1944–1946), комендант Будинку офіцерів військово-повітряних сил (1946–1948) у м. Тбілісі. Начальник штабу авіаційної ескадрильї (1948–1949) у м. Телаві. Вчитель математики у школах № 4 та № 9, завуч школи № 4, інспектор шкіл міського відділу народної освіти у м. Павлоград (1949–1955). Аспірант (1955–1958), асистент (1958–1960), доцент (1960–1962), старший науковий співробітник (1962–1963) кафедри математичного аналізу, завідувач кафедри теорії функцій (1963–1974) Дніпропетровського державного університету. Завідувач відділу геометричної теорії функцій і топології Інституту математики НАН України (1974–2001).

Президент Київського математичного товариства.

Наукові дослідження у галузі теорії наближень, екстремальних задач теорії функцій, кусково-поліноміальної апроксимації, оптимального відновлення функцій та лінійних функціоналів. Вирішив поставлену Ж. Фаваром задачу про найкраще наближення тригонометричними поліномами класів H^w і W^1H^w . Засновник наукової школи з розв'язання екстремальних задач теорії наближення. Автор понад 140 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки України (2000).

Лауреат Державних премій СРСР (1973) та України (1994), премії імені М. В. Остроградського НАН України (2000).

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1944), Леніна (1967), Трудового Червоного Прапора (1980) та іншими державними нагородами.

Помер 22 липня 2003 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Exact constants in approximation theory» (1991).

Статті: «Про наближення деякого класу функцій сумами Бернштейна–Рогозинського» (1959); «Наилучшее приближение сплайнами на классах периодических функций в метрике L » (1976); «Теоремы двойственности и экстремальные задачи

наилучшего приближения» (1979); «Точные контакты в теории аппроксимации» (1983); «Двойственность экстремальных задач в функциональных пространствах и приближение функций» (1985); «Некоторые точные неравенства для норм производных полиномиальных сплайнов» (1987); «С. М. Никольский и советская школа теории приближения» (1987); «О поведении производных погрешности сплайн-интерполирования» (1991); «О пассивных и активных алгоритмах восстановления функций» (1993); «Информационные поперечники» (1995); «Наилучшее приближение и симметрично убывающие перестановки функций» (2000); «О задаче А. Н. Колмогорова о нормах промежуточных производных для функций двух переменных» [2001] та ін.

Доповіді: «Приближение сплайнами периодических функций» (1976); «Экстремальные свойства сплайнов» (1977); «О некоторых проблемах полиномиальной и сплайн-аппроксимации» (1984); «Теория приближения и проблемы оптимизации» (1989).

Робочі матеріали: з проблем «Теория функций действительного переменного» [1960]; «Теория приближения» [1980–1990-ті] та ін.

Біографічні документи

Диплом про закінчення Дніпропетровського державного університету (1955); свідоцтво про занесення до Книги пошани Дніпропетровського державного університету (1967); почесні грамоти (1969–[1990-ті]); диплом члена-кореспондента АН УРСР (1972); документи про присудження Державної премії СРСР у галузі науки і техніки (1973); особовий листок з обліку кадрів та автобіографія (1974); характеристика (1975); біографічна довідка [1980-ті]; документи про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки і техніки України» (2000); свідоцтво про смерть (2003); некролог (2004) та ін.

Документи з діяльності

Документи про викладацьку діяльність у КДУ ім. Т. Г. Шевченка, МДУ ім. М. В. Ломоносова, Народному університеті сучасної математики та інших навчальних закладах (1962–2000); документи про участь у роботі міжнародних і всесоюзних конференцій, симпозіумів, колоквіумів (1968–2000); документи про діяльність у Інституті математики НАН України, Відділеннях математики АН СРСР і НАН України (1972–2000); документи про публікацію наукових праць (1977–1993); звіт про наукове відрядження до Угорської Народної Республіки (1982).

Листування Корнейчука М. П.

Адресат Бабенко В. Ф. (1, 2000).

Кореспонденти: Бабенко В. Ф. (1, б/д); Тепляков В. О. (2, 1999).

Фотодокументи

Корнейчук М. П. під час Другої світової війни (1, 1943); фотопортрети вченого (2, 1987–2000); з Президентом України Кучмою Л. Д. під час присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки і техніки України» (1, 2000).

Документи про вченого

Статті: Бурдюка В. «Відзначений найвищою нагородою» (1967); Гришина В., Лушпая М. «Вчений, громадський діяч» (1970); Великіна В. Л., Моторного В. П., Никольського С. М. та ін. «Николай Павлович Корнейчук (к шестидесятилетию со дня рождения)» (1981); Бабенка В. Ф., Лігуна А. О. «К 70-летию со дня рождения члена-корреспондента АН УССР Н. П. Корнейчука» (1990); Воронової Т. «І академік, і герой» (1999); Никольського С. М., Митропольського Ю. О., Самойленка А. М. та ін. «К 80-летию со дня рождения академика НАН Украины Н. П. Корнейчука» (2000); Бабенка В. Ф., Лігуна А. О., Моторного В. П. «О работах Н. П. Корнейчука, выполненных в 1990–1999 годах» (2000) та ін.

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Никольського С. М. «К вопросу о неравенствах между частными производными» (1961); Тихомирова В. М. «Поперечники множеств в функциональных пространствах и теория наилучших приближений» (1962); Дзядика В. К. «К вопросу о приближении непрерывных функций в замкнутых областях с углами и о проблеме С. М. Никольского» (1963); Огієвцького І. І. «О включениях между регулярными матрицами» (1965); Шмандіна Ю. М. «К вопросу о приближении функций средними Вале-Пуссена» (1969); Григоряна Ю. І. «Поперечники некоторых множеств и функциональных пространств» (1974); Тамразова П. М. «Контурные и телесные структурные свойства голоморфных функций комплексного переменного» (1974); Голубова В. І. «О приближении функций нескольких переменных сферическими средними Рисса» (1975); Иванова В. В. «Об оптимальных алгоритмах численного решения сингулярных интегральных уравнений» (1975) та ін.

Доповіді: Дзядика В. К. «О наилучшем тригонометрическом приближении в метрике L некоторых функций» (1959); Вашаріна А. О., Лізоркіна П. І. «Некоторые краевые задачи для эллиптических уравнений с сильным вырождением на границе» (1961); Кашина Б. С. «О множителях Вейля» (1976); Степанця О. І. «Одновременное приближение периодических функций и их производных суммами Фурье» (1981) та ін.

Автореферати дисертацій: Бердишева В. І., Боянова Б. Д., Темлякова В. М. (1968–1981) та ін.

Документи, зібрані вченим

Статті: Новака Е. «Optimal recovery and n -widths for convex classes of functions» (1993); Фавара Ж. «Об аппроксимации периодических функций тригонометрическими полиномами» (б/д) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Великин В. Л., Женсыкбаев А. А., Моторный В. П. и др. Николай Павлович Корнейчук (к шестидесятилетию со дня рождения) // Успехи математических наук. – 1981. – Т. 36, вып. 2 (218). – С. 209–213; Бабенко В. Ф., Лагун А. А. К 70-летию со дня рождения члена-корреспондента АН УССР Н. П. Корнейчука // Украинский математический журнал. – 1990. – Т. 42, № 1. – С. 3; Никольский С. М., Митропольский Ю. А., Самойленко А. М. и др. К 80-летию со дня рождения академика НАН Украины Н. П. Корнейчука // Украинский математический журнал. – 2000. – Т. 52, № 1. – С. 3–4.

Н. А. Наумова

Корноухов Микола Васильович

(23.10.1903 – 02.06.1958).

Учений у галузі механіки.

Академік (1951).

Фонд № 105, 3 описи, 248 од. зб. за 1928–1969 рр.

Народився 23 жовтня 1903 р. у м. Ніжин. Закінчив факультет інженерів шляхів сполучення КПІ (1928). Інженер-проектувальник мостів Управління «Будміст» Народного комісаріату шляхів сполучення УСРР (1928–1929). Аспірант кафедри

інженерних споруд (1928–1930), викладач (1928–1929) КПІ. Викладач (1929–1930), доцент (1930–1934) кафедри будівельної механіки Київського інституту інженерів залізничного транспорту. Доцент (1931–1934), професор і завідувач кафедри будівельної механіки (1934–1941, 1944–1958) Київського інженерно-будівельного інституту. Водночас – старший асистент, науковий співробітник Київського філіалу Українського НДІ споруд (1930–1933). Старший науковий співробітник, завідувач відділу стійкості конструкцій (1935–1940, 1944–1958), директор (1940–1944) Інституту будівельної механіки АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено міцності і стійкості будівельних конструкцій. Розробив низку нових точних методів розрахунку міцності та стійкості будівельних конструкцій. Дослідив стійкість просторових рамних каркасів. Розвинув теорію об'єднаного розрахунку на міцність та стійкість в межах і за межами пружності стрижнів та стрижневих систем. Автор понад 40 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1954). Лауреат Державної премії СРСР (1950).

Нагороджений орденами Леніна (1949, 1954) та іншими державними нагородами. Помер 2 червня 1958 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Проверка устойчивости сжато-изогнутых конструкций (стержней арок и рам) за пределами упругости» (1936); «Прочность и устойчивость стержневых систем» (1949).

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук «Устойчивость и устойчивая прочность стержневых систем» (1947).

Статті: «Принципы возможных перемещений для упругого тела» (1933); «Расчет устойчивости пространственных рамных каркасов» (1939); «Основные теоремы строительной механики в задачах объединенного расчета стержневых конструкций на прочность и устойчивость» (1946); «Интерполяционно-квадратурный метод приближенного интегрирования дифференциальных уравнений и его применение к задаче устойчивости» (1947); «Устойчивость и устойчивопрочность стержневых систем» (1948); «Наблизений розрахунок міцності та стійкості непризматичних стрижнів рамних конструкцій» (1949); «Определение частот собственных колебаний свободных рамных систем по методу основных неизвестных» (1951); «Особый случай потери устойчивости» (1952); «Учет деформации сдвига при расчете прочности и устойчивости рам из составных стержней на планках или с решетками» (б/д) та ін.

Доповіді: «Проверка устойчивости упругих арок от произвольно расположенных вертикально нагрузок» (1936); «К расчету устойчивости рам» (1939); «О развитии строительной механики за 30 лет» (1947); «Развитие методов расчета прочности и устойчивости стержневых систем» (1948); «Упрощенный расчет деформативности и общей устойчивости стальных каркасов высотных зданий» (1951); «Развитие теории устойчивости конструкций русскими и украинскими учеными» (1954); «О расчете прочности и устойчивости ребристых оболочек» (1957); «О теплообразовании в вязкоупругих телах при периодических воздействиях» (1958, співавтор – Коваленко А. Д.); «Объединенный расчет прочности и общей устойчивости шарнирно-стержневых ферм» (б/д) та ін.

Наукові звіти: «Методы объединенного расчета прочности и устойчивости тонкостенных стержней» (1948); «Разработка и рационализация практических методов

расчета прочности, устойчивости и колебаний стержневых металлических конструкций» (1952); «Расчет конструкций панельных зданий» (1954); «Прочность, устойчивость и колебания инженерных конструкций» (1956) та ін.

Лекція «Строительная механика» (1954).

Відгуки та рецензії: на монографії Пенькова О. М. «Некоторые задачи устойчивости стержневых систем» (1942), Уманського О. А., Вольміра А. С. та ін. «Курс сопротивления материалов» (1954–1955), Рабиновича І. М. «Основы строительной механики стержневых систем» (б/д); на статті Піковського О. О., Семенова П. І. та ін. (1949–1955); на дисертаційні дослідження Влайкова Г. Г. (1954), Михайличенка К. [А.] та ін. (1954–1955).

Робочі матеріали: до проблем теорії стійкості, вивчення криволінійного стрижня, методики обчислення рам на стійкість [1940-ві–1950-ті] та ін.

Біографічні документи

Посвідчення про закінчення КПІ (1928); характеристики (1938–1951); посвідчення члена-кореспондента і академіка АН УРСР (1939, 1951); автобіографії (1942–1956); документи про нагородження державними нагородами (1945, 1954); атестат професора (1948); документи про присвоєння наукового ступеня доктора наук (1948); документи про присудження Державної премії СРСР (1950); особові листки з обліку кадрів (1951–1952); вітальна кореспонденція з нагоди 50-річчя вченого та інших подій (1951–1954); профспілковий квиток (1953); посвідчення про присвоєння почесного звання «Заслуженный діяч науки і техніки УРСР» (1954); некрологи, листи-співчуття, траурний випуск стінної газети Інституту будівельної механіки АН УРСР у зв'язку зі смертю вченого (1958) та ін.

Документи з діяльності

Листування з редакцією «Стройиздата» щодо публікації монографії «Прочность и устойчивость стержневых систем» (1944–1948); документи про роботу на посаді завідувача відділу стійкості конструкцій Інституту будівельної механіки АН УРСР (1944–1958); документи про викладацьку діяльність у Київському інженерно-будівельному інституті (1948–1958); документи про діяльність як члена та голови бюро Відділення технічних наук АН УРСР (1950–1951); документи про діяльність у Раді науково-технічної пропаганди АН УРСР (1950–1952); індивідуальні звіти про роботу як академіка АН УРСР (1955–1957); списки вчених, які під керівництвом Корноухова М. В. захистили дисертації (1956); листування про участь у підготовці довідника з проектування промислових і цивільних споруд (1956) та ін.

Листування Корноухова М. В.

Адресати: Воробйов Л. М. (3, 1954); Гофман Ш. М. (1, 1952); Григорович В. І. (1, 1950); Несмеянов О. М. (1, 1957); Уманський О. А. (1, б/д) та ін.

Кореспонденти: Воробйов Л. М. (6, 1954–1955); Гофман Ш. М. (2, 1952); Григорович В. І. (1, 1950); Измайлов Л. В. (1, 1952); Маддісон О. А. (1, 1951); Нарець Л. К. (4, 1956); Падун-Лук'янова Л. (1, 1952); Патон Б. Є. (2, 1951–1953); Патон Є. О. (1, 1949); Рабинович І. М. (1, 1948); Сабінін М. Ф. (1, 1951); Уманський О. А. (1, 1957) та ін.

Фотодокументи

Корноухов М. В. у студентські роки (1, 1928); з членами експертної комісії під час випробувань моделей сталевого каркасу Палацу Рад СРСР (1, 1938); серед учасників всесоюзної наради з будівельної механіки у Києві (1, 1949); з академіком АН УРСР Динником О. М. і членом-кореспондентом АН СРСР Власовим В. З. під час всесоюзної наради зі стійкості конструкцій (2, 1949); серед випускників Київського інженерно-будівельного інституту (1, 1952); фотопортрети Корноухова М. В.

(23, [1950-ті]); під час читання лекції у Київському інженерно-будівельному інституті (11, [1950-ті]) та ін.

Документи про вченого

Брошура Варвака П. М. «Микола Васильович Корноухов» (1959).

Статті: Белянкін Ф. П. «Микола Васильович Корноухов» (1951), Козиренко Л. «Учений сміливих дерзаних» (1952); «Академік АН УРСР Микола Васильович Корноухов (1903–1958)» (1961); Аміра І. Я., Варвака П. М. «Микола Васильович Корноухов (до 60-річчя від дня народження)» (1963) та ін.

Доповіді: Савіна Г. М. [З нагоди 50-ліття М. В. Корноухова] (1953); Белянкін Ф. П. «Николай Васильович Корноухов (краткий обзор научной, педагогической, инженерной и общественной деятельности)» (1953).

Відгуки та рецензії на наукові праці Корноухова М. В.: Рабиновича І. М. на статті «Проверка устойчивости рам по методу деформаций» (1938), «Устойчивость и устойчивопрочность стержневых систем» (1944); Рабиновича І. М., Уманського О. А. та ін. на дисертацію «Прочность и устойчивость стержневых систем» (1948–1950).

Документи з дарчими написами вченому

Брошура Гришковой Н. П. «Сопротивление материалов» (1954).

Статті: Белянкін Ф. П. «Предельная несущая способность и деформативность деревянных стержней при простом кручении» (1946); Пінаджян В. В. «Формулы для расчета центрально-сжатых стальных стержней» (1949); Рабиновича І. М. «Некоторые вопросы теории сооружений, включающих односторонние связи» (1950); Полякова П. С. «Стійкість просторових шарнірно-стержневих ферм з круговою симетрією» (1951); Бородянського М. Я. «Составление типовых уравнений упругости для проверки устойчивости некоторых систем» (1953); Ішлінського О. Ю. «Об одном интегро-дифференциальном соотношении в теории упругой нити (каната) переменной длины» (1953) та ін.

Документи, зібрані вченим

Характеристики на вчених і викладачів у галузі будівельної механіки Василенка А. М., Жудіна М. Д., Карандеєва К. Б., Карпенка Г. В., Мазурмович З. М., Павленка Г. Є. (1949–1956).

Документи інших осіб

Фотопортрет матері – Корноухової М. І. (1, б/д) та альбом з фотографіями її рідних і знайомих (127, б/д); фотознімки сестри – Корноухової Є. В. (7, [1930–1950-ті]); статті про академіків Булаховського Л. А., Патона Є. О., Філатова В. П. та ін. і фотознімки академіків Кащенко М. Ф., Холодного М. Г., Патона Є. О., Філатова В. П. та ін., зібрані Корноуховою Є. В. (1940–1977); лист Кащенко М. М., доньки академіка ВУАН Кащенко М. Ф., до Корноухової Є. В. (1, [1970-ті]).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Микола Васильович Корноухов // Вісник АН УРСР. – 1958. – № 6. – С. 77–78; Варвак П. М. Микола Васильович Корноухов. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1959. – 28 с.; Баженова В. А., Кобієв В. Г. Микола Васильович Корноухов : короткий біограф. нарис. – Київ : КНУБА, 2002. – 43 с.; Старовойт С. Представники Чернігівщини в українській науці // Ніжинська старовина. – 2013. – Вип. 16 (19). – С. 174–175.

Л. В. Шупко

Коробчанський Іван Євстафійович

(16.01.1895 – 01.04.1956).

Учений у галузі теплоенергетики.

Член-кореспондент (1951).

Фонд № 227, 1 опис, 12 од. зб. за 1900–1975 рр.

Народився 16 січня 1895 р. у с. Кекине (нині – Сумський р-н, Сумська обл.). Закінчив хімічне відділення Харківського технологічного інституту (1917). Старший механік (1917–1918), завідувач технічної частини (1918–1919), завідувач виробництва (1919–1924), технічний директор (1924–1930) на коксохімічних підприємствах Донбасу. Головний інженер тресту «Союзкокс» у Харкові (1930–1931). Заступник головного інженера Будівельного управління коксо-хімічного монтажу з будівництва та монтажу Ново-Макиївського коксохімічного заводу (1931–1933). Завідувач кафедри хімічної технології палива Донецького індустріального інституту (1933–1956).

Голова Донецького обласного відділення Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва. Член Науково-технічного товариства чорної металургії.

Наукові дослідження присвячено питанням термічної переробки палива, зокрема технології коксування, збагаченню і підземній газифікації вугілля. Два авторські свідоцтва вченого майже через 50 років після їх отримання стали основою ліцензії з підземної газифікації, яка на початку 1980-х рр. була продана одній із фірм США. Автор 65 наукових праць.

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1948) та іншими державними нагородами.

Помер 1 квітня 1956 р. Похований у м. Донецьк на Мушкетовському кладовищі.

Наукові праці

Статті: «О применении метода избирательного дробления для обогащения угля на шахтах» (1960, співавтори – Кузнецов М. Д., Ейдельман Є. Я., Коробчанський В. І.); «Влияние петрографического состава на динамику выделения летучих веществ» (1960, співавтор – Резник М. Г.); «Подогрев угля в кипящем слое перед его окискованием» (1960, співавтори – Резник М. Г., Ейдельман Є. Я., Новицький П. Л. та ін.); «К вопросу обогащения бурых углей днепроовского бурогоугольного бассейна в тяжелых органических жидкостях – полихлоридах метана и этана» (1960, співавтор – Коробчанський В. І.); «К вопросу обогащения углей в тяжелых органических жидкостях» (1960).

Авторські свідоцтва: № 27382 «Диссоциатор для аммиачных колонн» (1932); № 44294 «Способ прохождения горной выработки для подземной газификации угля» (1935, співавтори – Скаф П. В., Філіппов Д. І., Крючков Я. П. та ін.); № 53992 «Способ подземной газификации твердых горючих» (1938, співавтори – Скаф П. В., Філіппов Д. І., Крючков Я. П. та ін.); № 66180 «Способ непрерывного полукоксования углей» (1946); № 71764 «Устройство для разделения углей на их петрографические составляющие» (1949, співавтор – Антонов П. Ф.) та ін.

Біографічні документи

Атестат зрілості (1913); грамота від Центральної ради Всесоюзного товариства винахідників (1937); свідоцтво про смерть (1956); некрологи (1956); документи про увічнення пам'яті вченого (1974).

Фотодокументи

Коробчанський І. Є. з батьками і братами, дружиною, невісткою, онуком (4, 1900–1954); фотопортрети вченого (15, 1913–1956); з колегами на виробництві (12, 1928–1956); Коробчанський І. Є. і Коробчанський В. І. під час досліджень в лабораторії пірогенних процесів Донецького індустріального інституту (1, 1946); з членом-кореспондентом АН СРСР Сапожниковим Л. М. і доцентом Ейдельманом Є. Я. (4, [1949]–1954); з професором Бруком О. С. (1, 1953); фотознімки похорону Коробчанського І. Є. (9, 1956) та ін.

Документи про вченого

Статті: Кузнєцова М. Д., Ейдельмана Є. Я., Леоненка В. М., Рєзника М. Г., Кочєргіна М. І. «Памяти И. Е. Коробчанского (1895–1956)» (1960); Кузнєцова М. Д. «Иван Евстафьевич Коробчанский» (1967); Голубченка В. «Доктор технічних наук» (1970); Коробчанського В. І. «К 80-летию со дня рождения И. Е. Коробчанского» (1975); Кузнєцова М. Д. «Жизнь, отданная науке» (1975) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Музей кафедри хімічної технології палива Донецького національного технічного університету.

Літ.: Антоненко Н. З., Антонов А. Т., Баланов Г. И. и др. Иван Евстафьевич Коробчанский // Кокс и химия. – 1956. – № 4. – С. 62; Кузнєцов М. Д., Эйдельман Е. Я., Леоненко В. М. и др. Памяти И. Е. Коробчанского (1895–1956) // Труды Донецкого индустр. ин-та. – 1960. – Т. XXIII. – С. 5–13; Кузнєцов М. Д. Иван Евстафьевич Коробчанский // Кокс и химия. – 1967. – № 11. – С. 50; Голубченко В. Доктор технічних наук // Вперед. – 1970. – 7 листопада. – С. 2.

А. І. Шаповал

Космодам'янський Олександр Сергійович

(24.03.1923 – 12.06.2005).

Учений у галузі механіки.

Академік (1990).

Фонд № 356, 1 опис, 15 од. зб. за 1971–2005 рр.

Народився 24 березня 1923 р. у с. Рєвни (нині – Навлінський р-н, Брянська обл., РФ). Учасник Другої світової війни. Закінчив механіко-математичний факультет (1949), аспірантуру (1952) Саратовського державного університету. Викладач Ростовського-на-Дону (1952–1953) та Саратовського (1953–1965) державних університетів. Проректор (1965–1976), завідувач кафедри теорії пружності й обчислювальної математики (1965–2005) Донецького національного університету. Завідувач відділу математичних проблем пружності та пластичності Інституту прикладної математики і механіки АН УРСР (на громадських засадах).

Наукові дослідження присвячено проблемам механіки суцільних середовищ. Засновник школи із розробки математичних методів розв'язання найширшого кола задач механіки деформованого твердого тіла для багатозв'язних тіл і конструкційних елементів з ускладненими фізико-механічними властивостями, розв'язання задач гірничої механіки про напружений стан багатозв'язних анізотропних середовищ.

Автор понад 400 наукових праць. Засновник наукової школи у галузі математичних проблем механіки деформівного твердого тіла.

Заслужений діяч науки УРСР (1983). Заслужений Соросівський професор (1997). Заслужений професор Донецького національного університету (2001). Лауреат премії імені О. М. Динника АН УРСР (1983).

Нагороджений орденом Слави III ступеня та іншими державними нагородами. Помер 12 червня 2005 р. у м. Донецьк.

Наукові праці

Навчальні посібники: «Основы научных исследований» [1976]; «Теория упругости» (1977–1997); «Индустриальная математика. Проблемы прочности» (1997); «Краткие сведения из высшей математики» (1998); «Математическая физика. Законы равновесия и движения материальных тел» (1998); «Колебания и волны в стержнях и пластинках» (б/д).

Робочі зошити до окремих наукових праць ученого (1988, б/д).

Біографічні документи

Почесні грамоти, подяки та вітання (1971–1998); документи про підтримку кандидатури Космодам'янського О. С. під час обрання до складу дійсних членів АН УРСР (1987); інтерв'ю Космодам'янського О. С. з нагоди 75-річчя від дня його народження (1998) та ін.

Документи з дарчими написами вченому

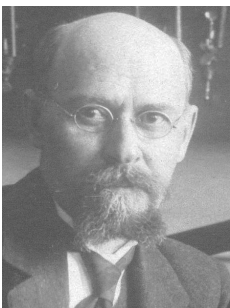
Навчальний посібник Повха І. Л. «Процессы переноса в физике. Субстанциональная теория» (1996).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: 80-річчя академіка НАН України О. С. Космодам'янського // Вісник НАН України. – 2003. – № 3. – С. 68–69; Пам'яті Олександра Космодам'янського // Університетські вісті. – 2013. – 29 березня. – С. 3; Шевченко В. П. Космодам'янський Олександр Сергійович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 14 : Кол–Кос. – Київ : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – С. 677.

Ю. В. Булгаков

Косоногов Йосип Йосипович

(31.03.1866 – 22.03.1922).

Фізик.

Академік (1922).

Фонд № 202, 1 опис, 133 од. зб. за 1874–1947 рр.

Народився 31 березня 1866 р. у станиці Кам'янська (нині – м. Кам'янськ-Шахтинський, Ростовська обл., РФ). Закінчив фізико-математичний факультет Університету св. Володимира у Києві (1889) та працював у ньому асистентом, приват-доцентом (1889–1903), професором кафедри теоретичної фізики (1903–1922). Водночас – керівник Київської метеорологічної обсерваторії (1895–1915). Декан фізико-математичного відділення та завідувач фізичного кабінету (1906–1914) Київських вищих жіночих курсів. Під час Першої світової війни працював у госпіталях, винайшов апарат, який

автоматично попереджав про газову атаку. Член Геофізичної комісії ВУАН, організатор радіологічної лабораторії та ініціатор створення інституту фізики.

Фундатор та голова Київського фізико-математичного наукового товариства. Член Російської асоціації фізиків, Київського фізико-хімічного, Київського фізико-медичного наукових товариств.

Наукові дослідження в галузі електрики, оптики, метеорології, фізичної географії, методики викладання фізики. Відкрив явище оптичного резонансу у видимій області.

Нагороджений орденами св. Станіслава II ступеня (1905), св. Анни II ступеня (1909), св. Володимира IV ступеня (1912).

Помер 22 березня 1922 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «К вопросу о диэлектриках» (1903); «Оптический резонанс как причина избирательного отражения и поглощения света» (1903); «Экспериментальные приемы определения диэлектрических коэффициентов» (1903).

Підручники: «Концентрический учебник физики» (1908, 1909, 1912); «Концентрический учебник физики для средних учебных заведений» (1909, 1912); «Основания физики» (1914).

Брошура «Николай Николаевич Шиллер» (1911).

Статті: «Продолжительность солнечного сияния в Киеве за 1894–1897 гг.» (1898); «Оптический резонанс» (1902); «Исследование электролиза при помощи ультрамикроскопа» (1909); «О влиянии магнитного поля на линии тока в элетролитах» (1911); «Об изменении приема ультрамикроскопии жидкостей» (1912); «Наставление к употреблению прибора профессора И. И. Косоногова для автоматического предупреждения о приближении удушливых газов» (1914); «Диффузия газов» (1918–1919); «Газоэлектрические аналоги» (1920); «О контактной разнице давлений внутри пористых тел» (1920); «О газодвижущей силе, возникающей при контакте разнородных пористых тел» (1922); «О методе преподавания физики в средних учебных заведениях» (б/д); «Новейшие приемы для определения диэлектрических постоянных» (б/д) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «О возможных процессах образования фульгуритов» (1904); доповіді, виголошені на XI та XII з'їздах природознавців і лікарів (1912, 1918); «О концентрическом методе преподавания физики в средней школе» [1913]; «Метеорологический момент в сортоводно-семенном деле» (1922); «О движении газов через пористые тела» (1922, співавтор – Косоногова К. М.) та ін.

Лекції: «Методика физики» (1909); «Теория света» (1913) та ін.

Відгуки та рецензії: на дисертаційні дослідження Думанського А. В. та Калядики С. І. (1914, 1917) та ін.

Робочі матеріали: з проблем «Дифузія», «Утворення звукових хвиль у пружному середовищі», «Наука і техніка» та ін. (б/д).

Біографічні документи

Похвальні грамоти і нагородні листи (1874–1909); копія метричного витягу (1889); господарчо-побутові документи (1895–1920); охоронні посвідчення Наркомату освіти на квартиру та бібліотеку Косоногова Й. Й. (1919–1920); посвідчення професора Київського університету (1920); квиток члена профспілки діячів освіти (1920); анкета та бібліографія наукових праць (1922).

Документи з діяльності

Документи про діяльність з покращення викладання фізики у середніх учбових закладах Київського учбового округу (1910–1916); документи про діяльність як

професора (1912–1922) та завідувача фізичної лабораторії (1915–1921) Київського університету; звіт про тимчасові педагогічні курси (1913); документи про видання і розповсюдження «Концентрического учебника физики для средних учебных заведений» та «Основания физики» (1913–1919), книги «Начальные беседы по физике» (1918–1922); документи про діяльність у Київському фізико-математичному товаристві (1914); запрошення на засідання музичної секції Південно-Західного союзу діячів народного театру і мистецтва (1918) та на засідання експертної комісії Київського науково-технічного товариства (1920); запрошення на засідання Комісії з вивчення природних багатств України УАН (1919); документи про участь у роботі II з'їзду Російської асоціації фізиків (1921).

Листування Косоногова Й. Й.

Адресат Косоногова К. М. (7, 1915–1916) та ін.

Кореспонденти: Тищенко В. Є. (1, 1911); Фоте А. Е. (1, 1913) та ін.

Фотодокументи

Косоногов Й. Й. під час навчання у гімназії (1, 1885); у колі сім'ї (3, 1900–1920); фотопортрети вченого (14, б/д); у Київському університеті (6, б/д); із слухачками Київських вищих жіночих курсів (5, б/д).

Документи про вченого

Статті: Тартаковського П. С. «Памяти профессора И. И. Косоногова» (1922); Лапинського П. Г. «Потери науки. Памяти И. И. Косоногова» (1922); Данилевського М. Л. «Памяти профессора И. И. Косоногова» (1922); Гольдмана О. Г. «Фізика за сто років у Київському університеті» (1936); Косоногової К. М. «К 25-летию со дня смерти Косоногова И. И.» (1947).

Документи з дарчими написами вченому

Монографії: Тутковського П. А. «Побережье реки Норина в Овручском уезде (геологическое и геоморфологическое описание)» (1911); Яницького О. М. «Курс практических работ по физике» (1911).

Брошури: Пашського [Н.] П. «К вопросу о теплопроводности», «К теории твердого тела» (1915).

Стаття Челпанова Г. І. «Психологический институт имени Л. Г. Щукиной при Московском университете» (1914).

Документи, зібрані вченим

Монографії: Лейман Е. «Лекции по экспериментальной педагогике» (1911); Граве О. О. «Рентгеновский кабинет и физические основы его устройства» (1914); Станкевич Б. В. «Курс физики» (1914); Роман Г. «Электрические колебания (введение в радиотехнику)» (б/д).

Брошури: Гольдмана О. Г. «Lichtelektrische untersuchungen an farbstoffzellen» (1908); «Международная комиссия по преподаванию математики» (1909); «Передовые школы и воспитательные учреждения Европы и Америки» (1912); «Киевское первое коммерческое училище 1883–1913 гг.» (1913).

Статті: Станкевич Б. В. «Теорема о соударении эллипсоидов» (1893); Розенталь Е. «Электрометрические и аэрологические наблюдения во время солнечного затмения» (1914) та ін.

Інші документи: збірник матеріалів з історії хімічної лабораторії Університету св. Володимира та газопостачання м. Києва (1888); «XIII съезд русских естествоиспытателей и врачей в г. Тифлисе» (1913); альбом з фотографіями співробітників фізичної лабораторії Університету св. Володимира, подарований Косоногову Й. Й. з нагоди 25-річчя його роботи в лабораторії (1915); «Известия Киевской рентгеновской

комиссии» (1915–1916); збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української академії наук у Києві (1919) та ін.

Документи інших осіб

Похвальні грамоти батька Косоногова Й. Й. (1852–1853); фотознімки дружини вченого – Косоногової К. М. (6, 1916–1917).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Й. Й. Косоногов (до 90-річчя з дня народження) // Радянська школа. – 1956. – № 3. – С. 64; Локтев В., Пономаренко Л. Фундамент природознавства. Сторінки історії Відділення фізики і астрономії НАН України // Вісник НАН України. – 2009. – № 2. – С. 24–29; Косоновець О. О. Косоногов Йосип Йосипович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 14 : Кол–Кос. – Київ : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – С. 685.

А. І. Шаповал

Костюк Платон Григорович

(20.08.1924 – 10.05.2010).

Учений у галузі фізіології.

Академік (1969).

Фонд № 106, 2 описи, 334 од. зб. за 1937–2011 рр.

Народився 20 серпня 1924 р. у м. Київ. Навчався на лікувальному факультеті Сталінградського медичного інституту (1941–1942), біологічному факультеті Об'єднаного українського університету у м. Кзил-Орда (1942–1943), у Харківському військово-медичному училищі у м. Ашхабад (1943–1945). Учасник Другої світової війни (1943, 1945). Закінчив біологічний факультет КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1946), лікувальний факультет Київського медичного інституту (1949). Молодший (1946–1949), старший науковий співробітник (1949–1956), завідувач відділу загальної фізіології (1956–1958) Інституту фізіології КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Завідувач лабораторії загальної фізіології (1958–1960), відділу загальної фізіології нервової системи (1958–1966), директор (1966–2010) Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України. Директор Міжнародного центру молекулярної фізіології НАН України (1992–2010). Водночас – асистент, старший викладач, професор кафедри фізіології тварин та людини біологічного факультету КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1946–1971), завідувач кафедри мембранної біофізики Київського філіалу Московського фізико-технічного інституту (з 1982). Академік-секретар Відділення фізіології АН СРСР (1975–1988). Віце-президент НАН України (1993–1998).

Академік АН СРСР (1974), АМН України (1994). Член Німецької академії природознавців «Леопольдіна» (з 1966), Європейської академії (з 1989), Чехословацької (з 1990), Угорської (з 1990) та Нью-Йоркської академії наук (з 1994).

Член центральної ради Всесоюзного товариства фізіологів ім. І. П. Павлова (1965–1991). Голова Українського фізіологічного товариства (1968–2010). Віце-президент Міжнародної організації з дослідження мозку (1974–1979), Міжнародної спілки теоретичної та прикладної біофізики (1975–1981), Міжнародної спілки фізіологічних наук (1980–1994), Федерації європейських спілок фізіологічних наук (1991–1995).

Наукові дослідження присвячено питанням загальної фізіології нервової системи, нейрофізіології, вивченню фундаментальних біофізичних, нейрохімічних та молекулярних механізмів, на яких базується функціонування нервових клітин. Автор понад 1000 наукових публікацій.

Герой Соціалістичної Праці (1984). Заслужений діяч науки і культури України (2003). Герой України (2007). Лауреат Державних премій СРСР (1983), України (1982, 2003), премій імені І. П. Павлова та І. М. Сеченова АН СРСР (1967, 1977), премії імені О. О. Богомольця АН УРСР (1987), премії імені Луїджі Гальвані фонду «Фідіа» США (1992).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1967, 1974), Леніна (1981, 1984), «За заслуги» III ступеня (1993), князя Ярослава Мудрого V ступеня (1998), іншими державними нагородами та золотою медаллю імені В. І. Вернадського НАН України (2005).

Помер 10 травня 2010 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Микроэлектродная техника» (1960); «Механизмы электрической возбудимости нервной клетки» (1981, співавтор – Кришталь О. О.) та ін.

Брошури: «Современные достижения в изучении нервной клетки» (1980); «Физиологические науки в Академии наук СССР, 1963–1983 гг.» (1983, співавтори – Світайло Є. М., Ланге К. О.).

Статті: «Проблема реактивности и современные достижения нейрофизиологии» (1958); «Ионные механизмы электрической возбудимости нервной клетки» (1977); «Основные нервные процессы как фундамент эволюции нервной деятельности» (1979); «Ионные каналы в мембране нервной клетки и их метаболический контроль» (1984); «Проблема клеточной возбудимости в исследованиях физиологов УССР» (1986, співавтор – Серков П. М.); «Передача інформації в сенсорних системах організму» (1997); «Низькопорогові потенціалкеровані кальцієві канали – властивості та функції» (1999); «Ионы кальция и пластичность нервной системы» (2001); «Трансмембранные токи и их измерения при патологических состояниях» ([2002], співавтор – Костюк О. П.); «Щелочно-кислотное равновесие и функция нервной клетки» (2003, співавтори – Потапенко Є., Сірик І.); «Біофізика клітини як основа сучасної фармакотерапії» (2004); «Іони кальцію у функції мозку – від фізіології до патології» (2004); «Шляхи регуляції синаптичної передачі через впливи на субмікроскопічну структуру синапсів» (2006) та ін.

Доповіді: «Биологические мембраны и использование принципов их функционирования в практике» (1972); «Ионные механизмы деятельности нервной клетки» (1972); «Механизмы электрической возбудимости нейронов брюхоногих моллюсков» (1975); «Механизмы селективности кальциевых каналов нейрональной мембраны» (1985); «Перспективи розвитку біоінженерії в Україні» (1994); «Модельные исследования механизмов генерализованного эпилептогенеза» (1996); «От физиологии клетки и молекулярной физиологии» (1999); «Современные представления о механизме функционирования нервной клетки и их нарушениях» (б/д) та ін.

Авторські свідоцтва: № 224751 «Стереотаксический прибор для микроэлектродных исследований» (1968); № 314522 «Устройство для искусственного дыхания лабораторных животных» (1971); № 388742 «Стереотаксическая установка для микроэлектродных исследований головного и спинного мозга животных» (1973); № 418175 «Устройство для автоматического поиска нейронов» (1973); № 682232

«Устройство для управления аппаратом искусственной вентиляции легких» (1979, співавтори – Безменов М. Ф., Грушевський Б. З., Філякін М. І. та ін.) та ін.

Відгуки та рецензії: на наукові праці Вепринцева Б. М. з біології кліткових мембран (1987); автореферат дисертації Ключниченка В. Є. «Хроматографический контроль в производстве генно-инженерного инсулина человека» (1993) та ін.

Біографічні документи

Дипломи про закінчення КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1947) та Київського медичного інституту (1947, 1949), кандидата та доктора біологічних наук (1950, 1957); атестати старшого наукового співробітника, професора (1955, 1960); характеристики, автобіографії, анкети й інші документи біографічного характеру (1958–2004); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР і академіків АН СРСР (1964–1966); документи про нагородження (1973–2004); документи про відзначення ювілеїв ученого (1976–2004); документи про присудження Державної премії СРСР (1982–1983); диплом лауреата премії імені О. О. Богомольця АН УРСР (1987); спогади вченого про батька та академіка НАН України Фролькіса В. В. (1999); диплом Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця (2004); свідоцтво про нагородження золотою медаллю імені В. І. Вернадського НАН України (2005); документи про смерть та увічнення пам'яті вченого (2010–2011) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про співпрацю з вітчизняними та іноземними вченими (1961–1995); документи про роботу на посадах директора (1961–2005), завідувача відділу загальної фізіології (1972–1997), завідувача відділу загальної фізіології нервової системи (1986–1992) Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України; документи про участь у роботі міжнародних, всесоюзних і республіканських наукових конференцій, з'їздів, симпозіумів (1962–2003); документи про діяльність у Міжнародній організації з дослідження мозку (IBRO) (1963–2003); документи про діяльність у Міжнародному союзі фізіологічних наук (IUPS) (1965–1997); документи про діяльність у Міжнародному союзі теоретичної і прикладної біофізики (IUPAB) (1968–1981); документи про діяльність у Міжнародній організації з дослідження клітини (ICRO) (1970–1976); документи з діяльності як члена-кореспондента і академіка АН СРСР, РАН і НАН України (1971–2006); документи про участь у Міжнародній програмі «Інтермозок» (1974–1986) та програмах АН СРСР «Нервный импульс», «Ионный канал» (1976–1983); індивідуальні звіти про роботу як академіка АН СРСР і НАН України (1974–1996); документи про участь у роботі Європейської асоціації нейронаук (ENA) (1976–1989); документи про участь в роботі Європейської наукової фундації (ESF) (1989–1991); документи про розробку наукових проектів та програм: «Клеточная сигнализация и управление функцией клетки как фундаментальная основа для получения новых сердечно-сосудистых и нейротропных средств рациональной профилактики заболеваний», «Определение структурно-функциональных характеристик белковых макромолекул, формирующих мембранные рецепторы и нервные каналы возбудимых клеток, и выяснение механизмов их модуляции и перестройки в ходе жизненного цикла» та ін. (1989–2006); ділове листування Костюка П. Г. з вченими Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України, які працювали за кордоном: Дорошенко Р. [А.], Дятловим О. В., Прончуком М. Ф., Савченко О. М., Сторожуком М. В., Угрюмовим М. В., Усачовим Ю. М. (1995–1998); документи про роботу з аспірантами (1997–2000) та ін.

Листування з питань співпраці і видавничої діяльності з: Акаїке Н. (Akaike N.) (29, 1984–1995); Акертом К. (Akert K.) (9, 1967–1974); Бізольдом Д. (Biesold D.) (16, 1975–1986); Вертелецьким В. (Wertelecki W.) (8, 1996); Віллісом В. (Willis W.) (2, 1986);

Грімвейдом А. М. (Grimwade A. M.) (8, 1979–1980); Ерделі Л. (Erdelyi L.) (2, 1986); Крамером Р. (Kramer R.) (3, 1994); Кьортісом Д. (Curtis D.) (28, 1964–1993); Ллінасом Р. (Llinas R.) (21, 1965–1992); Мілаццо Дж. (Milazzo G.) (31, 1974–1986); Ніколсом Д. (Nicholls D.) (7, 1990–1991); Оморі Х. (Ohmori H.) (5, 1990–1991); Смітом А. Д. (Smith A. D.) (28, 1975–1995); Соса М. (Sosa M.) (2, 1987); Требілкоком Г. (Trebilcock G.) (2, 1996–1997); Учізоно К. (Uchizono K.) (24, 1965–1986); Файтельбергом Р. О. (2, 1996); Хілле (Hille) (12, 1989–1991); Чізмаджевим Ю. О. (12, 1974–1994) та ін.

Громадська: документи про діяльність як депутата ВР УРСР (1975–1982); документи про виступи з науково-популярними лекціями (1982–1993); документи про участь у роботі ЮНЕСКО (1995–1999) та ін.

Листування Костюка П. Г.

Адресати: Бауе К. (2, 1994); Бреннан М. (3, 1993); Гершенфельд Х. М. (2, 1979–1980); Глеттлі Е. (2, 1994); Глоссман Г. (1, 1992); Грот К. (2, 1986); Зелінський К. (1, 1987); Казда С. (6, 1988–1991); Коста Е. (3, 1991); Маат А. (3, 1994); Мелдолесі Дж. (3, 1991–1993); Наржо Ж. (2, 1992); Оксбері Дж. (1, 1991); Оніші С. (2, 1980–1981); Ржиман Й. (1, 1989); Свен М. (1, 1975); Сіерс Т. (2, 1984–1990); Хорнікевич О. Т. (4, 1989–1993); Чернігівський В. М. (2, 1975) та ін.

Кореспонденти: Араб А. Б. (2, 1977); Бін Б. (3, 1985–1988); Вервеєн А. А. (2, 1962–1963); В'ялов П. (1, 2004); Даліц Х. (1, 1994); Дуда П. (3, 1967–1971); Ейдельберг Е. (3, 1963); Казда С. (1, 1990); Касаткіна Л. М. (2, 1987); Мартіросов С. М. (1, 1988); Мелдолесі Дж. (3, 1991); Мекіш С. (1, 1973); Овчинников Ю. В. (1, б/д); Покотило В. (1, 1994); Свен М. (1, 1975); Траутвейн В. (1, 1988); Хананашвілі М. М. (1, 1987); Чернігівський В. М. (1, 1975) та ін.

Фотодокументи

Костюк П. Г. із членами родини (4, 1937–[1990-ті]); фотопортрети вченого (25, 1944–1999); з професором Воронцовим Д. С. (6, 1949–1950); з лауреатами Нобелівської премії Ходжкіном А., Негером Е., професорами Екклс Д. і Брауном Д. (9, 1961–2002); з учасниками Міжнародного симпозіуму «Фізіологія вегетативних гангліїв» у Києві (1, 1970); із заступником директора Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України Серковим П. М. (3, 1970–2003); з гостями Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України (10, 1975–2004); серед учасників міжнародних наукових конференцій з нейрофізіології (2, [1970-ті]–2000); з президентом АН СРСР Александровим А. П. (5, 1980); з академіком АМН СРСР, директором Інституту фізіології ім. І. С. Беріташвілі АН Грузинської РСР Хананашвілі М. М. (1, 1984); зі своїм учнем, академіком НАН України Кришталем О. О. (2, [1990-ті]); під час вручення державних відзнак – звання «Героя України» і лауреата Державної премії України (2, 2003–2007); з президентом Угорської АН Візі С. (1, 2005); під час святкування 75-річчя Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України (3, 2009) та ін.

Документи про вченого

Брошура «Платон Григорович Костюк» (1986).

Статті: «Академик Платон Григорьевич Костюк (к 60-летию со дня рождения)» (1984); «Академик Платон Григорьевич Костюк» (1994); Магури І. С. «Платон Григорович Костюк (до 75-річчя з дня народження)» (1999) та ін.

Интерв'ю: Цикори С. «Нейрофізіолог Платон Костюк» (1980); Медведя В. [Платон Григорович Костюк] (2000) та ін.

Відгуки та рецензії на наукові праці Костюка П. Г.: Воронцова Д. С. на монографію «Микроэлектродная техника» (1959); Серкова П. М. на монографію «Структура и функция нисходящих систем спинного мозга» (1974) та ін.

Документи, зібрані вченим

Статті: Кришталя О. О., Підопличко В. І. «Внутриклеточная перфузия гигантских нейронов улитки» (1975); Кришталя О. О. «Модификация кальциевых каналов в нервной клетке с помощью ЭГТА» (1977); Ланге К. О., Світайла Є. М. «Физиологические науки в СССР в 1917–1987 гг.» (1987); Овчинникова Ю. «К тайнам живой материи» (1984) та ін.

Інші документи: документи про розвиток фундаментальних досліджень в області фармакології в СРСР і за кордоном (1975–1996); документи про діяльність Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України (1984–2004); фотоколажі з портретів відомих фізіологів України і Росії (1990) та лауреатів Нобелівської премії в галузі медицини та фізіології за 1901–1999 рр. (2000); документи з діяльності НАН України (1990–2010); матеріали Міжнародної елітної конференції, присвяченої українській науці (2005) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Національний музей історії України (окремі документи).

Лит.: Академик Платон Григорьевич Костюк (к 60-летию со дня рождения) // Нейрофизиология. – 1984. – Т. 16, № 5. – С. 726–728; Хто є хто в Україні : біогр. слов. – Київ : Фенікс, 1997. – С. 131; Платон Костюк. Над океаном времени : Книга воспоминаний и размышлений академика Костюка П. Г. – Киев : Наукова думка, 2005. – 199 с.; Україна в III тисячолітті традиції, інновації, інвестиції. – Київ, 2008. – С. 336–338; Кришталя О. О., Сагач В. Ф., Шевко А. М. Всесвітня слава науки і гордість українського народу – П. Г. Костюк // Фізіологічний журнал. – 2010. – Т. 56, № 4. – С. 139–148; Лук'янець О. О. Костюк Платон Григорович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 14 : Кол–Кос. – Київ : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – С. 744.

О. М. Закусило, О. П. Піддубний

Крейн Марк Григорович

(03.04.1907 – 17.10.1989).

Математик.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 346, 4 описи, 593 од. зб. за 1865–1989 рр.

Народився 3 квітня 1907 р. у м. Київ. Вільний слухач КПІ та Київського ІНО (1922–1924). Закінчив аспірантуру Одеського ІНО (1929). Доцент Донецького гірничого інституту (1929–1930). Доцент кафедр теоретичної механіки Одеського інституту інженерів водного транспорту та математичного аналізу Одеського фізико-хіміко-математичного інституту (1930–1931). Професор, завідувач кафедри математики Одеського енергоінституту (1931–1933). Професор, завідувач кафедр теорії функцій та математичного аналізу ОДУ (1933–1941). Водночас завідувач сектору Науково-дослідного інституту математики і механіки при ХДУ (1934–1940). Науковий співробітник (1938–1940), завідувач сектору функціонального аналізу і вищої алгебри Інституту математики АН УРСР (1940–1941, 1944–1952). Під час Другої світової війни – завідувач кафедр математичного аналізу Куйбишевського педагогічного інституту (1941–1944), теоретичної механіки Куйбишевського індустріального інституту

(1941–1944), теоретичної механіки та математики Куйбишевського авіаційного інституту (1942–1944). Професор кафедри теоретичної механіки Одеського інституту інженерів морського флоту (1944–1954). Завідувач кафедри теоретичної механіки Одеського інженерно-будівельного інституту (1954–1974). Старший науковий співробітник-консультант Фізико-хімічного інституту ім. О. В. Богатського АН УРСР (1978–1989).

Член Ради Всесоюзної асоціації математиків СРСР (з 1934), Харківського (з 1935), Московського (з 1937), Ленінградського (з 1977) математичних товариств. Іноземний почесний член Американської академії мистецтв і наук (з 1970), Національної академії наук США (з 1981) та ін.

Наукові дослідження присвячено проблемам алгебри, теорії функцій, функціонального аналізу, теорії інтегральних та диференціальних рівнянь, математичної фізики та аналітичної механіки. Розробив теорію операторів у просторах з індефінітною метрикою, що тепер називаються «просторами Крейна». Автор понад 290 наукових праць.

Лауреат премії імені М. М. Крилова АН УРСР (1979), Міжнародної премії Вольфа (1982), Державної премії УРСР (1987).

Помер 17 жовтня 1989 р. у м. Одеса.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України засновано премію імені М. Г. Крейна за видатні наукові роботи в галузі функціонального аналізу і теорії функцій (2007).

Наукові праці

Брошура «О специальном представлении многочлена, положительного на системе замкнутых интервалов» (1984, співавтори – Левін Б. Я., Нудельман А. А.).

Статті: «Похідні контури й похідна система» (1926); «О дробно-линейных преобразованиях операторного круга» (1949, співавтор – Потапов В. П.); «О некоторых новых задачах теории колебаний штурмовых систем» (1952); «Об одном методе вычисления логарифма матрицы монодромии системы дифференциальных уравнений с периодическими коэффициентами» (1954); «Марк Аронович Неймарк (к пятидесятилетию со дня рождения)» (1960, співавтор – Шилов Г. Є.); «О спектральной функции самосопряженного оператора в пространстве с индефинитной метрикой» (1963, співавтор – Лангер Г. К.); «К теории квадратных пучков самосопряженных операторов» (1964, співавтор – Лангер Г. К.); «Некоторые приложения теории о факторизации унитарной матрицы» (1970, співавтор – Мелік-Адамян Ф. Е.); «Некоторые теоретико-функциональные вопросы, связанные с теорией спектральных функций изометрических операторов» [1973]; «К теории задач для канонического дифференциального уравнения» (1982, співавтор – Овчаренко І. Є.); «О некоторых задачах, связанных с предельными теоремами Г. Сёге» [1983]; «Диофантово уравнение академика Маркова» (1985) та ін.

Доповіді: «Академик Алексей Николаевич Крылов как математик и механик» (1945); «Винтовые линии в пространстве Лобачевского бесконечного числа измерений и лоренцовы преобразования» (1948); «О форме судна наименьшего мичеллевского сопротивления» (1959); «О форме судна наименьшего суммарного сопротивления» (1959, співавтор – Сизов В. Г.); «О некоторых новых результатах в теории возмущений линейных операторов» (1961); «Об одной трудовой проблеме теории операторов и ее связях с классическим анализом» (б/д) та ін.

Лекції: з проблем теоретичної механіки [1950-ті–1970-ті], функціонального аналізу [1961], геометрії простору з індефінітною метрикою [1960-ті].

Відгуки та рецензії: на монографію Гохберга І. Ц., Фельдмана І. А. «Проекционные методы решения уравнений в свертках» (б/д); на статті Березанського Ю. М. «О разложении по собственным функциям самосопряженных операторов» (1958), Бродського В. М. «Некоторые теоремы об узлах и их характеристических функциях» (1969), Арова Д. З. «О методе Дарлингтона в исследовании диссипативных систем» (1971) та «Об унитарных сцеплениях с потерями» (б/д), Іохвідова І. С. «Об асимптотике некоторых последовательностей, изучаемых в индефинитной проблеме моментов» (1982) та ін.

Біографічні документи

Характеристики ([1940]–1971); анкета та особовий листок з обліку кадрів (1945, [1950]); документи про висунення Крейна М. Г. на здобуття премії імені М. Г. Чеботарьова (1950–1952), Державної премії (1951–1954), Ленінської премії (1956–1963), Міжнародної премії Вольфа (1982–1983); автобіографії [1950-ті–1970-ті]; біографічні довідки (1963, 1973); документи про відзначення 60-річчя Крейна М. Г. (1967) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: звіт про роботу як завідувача відділу математичного аналізу НДІ математики і механіки при ХДУ (1938); документи про діяльність як завідувача відділу функціонального аналізу і алгебри Інституту математики АН УРСР (1946–1951); документи про діяльність як члена-кореспондента АН УРСР (1947–1987); документи про участь у роботі наукових конференцій та симпозіумів (1949–1988); документи про наукові відрядження до Угорщини на запрошення Угорської АН та Угорського математичного товариства ім. Яноша Бойяї (1957–1985); листування з різними науковими установами США, Великобританії, Швеції, Фінляндії, Франції та ФРН стосовно налагодження співпраці (1957–1985); документи про діяльність у складі Національного комітету СРСР з теоретичної і прикладної механіки АН СРСР (1959–1986); документи про участь у роботі Ради Південного наукового центру АН УРСР (1977); документи про діяльність у Фізико-хімічному інституті ім. О. В. Богатського АН УРСР (1979–1984).

Педагогічна: документи про діяльність як професора кафедри теоретичної механіки Одеського інституту інженерів морського флоту (1946–1954); документи про діяльність на посаді завідувача кафедри теоретичної механіки Одеського інженерно-будівельного інституту та подальшу співпрацю (1954–1985); документи про участь у офіційному опонуванні та рецензуванні дисертаційних досліджень (1954–1987).

Видавнича: документи про публікацію наукових праць вченого у журналах «Доклады АН СССР» (1955–1981), «Успехи математических наук» (1956–1968), «Сибирский математический журнал» (1960–1977), видавництві «Наука» (1965–1981); документи про діяльність у редакційних колегіях журналів «Теория функций, функциональный анализ и их приложения» (1964–[1970]) та «Функциональный анализ и его приложения» (1967–1984); документи про співпрацю з редакційними колегіями журналів «Математические заметки» (1969–1979), «Analysis mathematica» (1980–1983), «Квант» (1983–1985).

Громадська: документи про діяльність у Московському математичному товаристві (1951–1985); листування з Американським математичним товариством щодо співпраці (1958–1986); документи про діяльність у правлінні та механіко-математичній секції Одеського Будинку вчених (1962–1981) та ін.

Листування Крейна М. Г.

Адресати: Арутюнян Н. Х. (6, 1962, б/д); Векуа І. Н. (1, [1963]); Гахов Ф. Д. (1, б/д); Делоне Б. М. (1, [1980]); Дзядик В. К. (1, [1969]); Казимирський П. С. (2, 1981); Кан-

торович Л. В. (1, [1964]); Колмогоров А. М. (3, [1987]); Ладигенський О. О. (2, [1955]); Лангер Г. К. (23, 1960–1977); Левін Б. Я. (1, [1981]); Меньшов Д. Є. (2, [1952–1962]); Митропольський Ю. О. (1, б/д); Мусхелішвілі М. І. (1, б/д); Островський І. В. (1, 1984); Погорелов О. В. (1, б/д); Секефальві-Надь Б. (Szökefalvi-Nagy B.) (14, 1963–1979); Сільвер Б. (Silver B.) (29, 1972–1984); Фаддєєв Л. Д. (1, б/д); Халілов З. І. (2, 1959–[1970]); Шагінян А. Л. (2, б/д) та ін.

Кореспонденти: Акопян Р. В. (5, 1975–1980); Ахієзер Н. І. (2, 1960–1976); Баумгертель Г. (Baumgärtel H.) (12, 1968–1973); Березанський Ю. М. (6, 1958–1984); Бірман М. Ш. (26, 1961–1984); Богнар Я. А. (5, 1960–1974); Гальперін І. (Halperin I.) (4, 1965–1975); Гохберг І. Ц. (6, 1957–1969); Девіс Ч. (Davis Ch.) (5, 1969–1984); Кац Г. І. (6, 1961–1965); Кац М. (Кас М.) (3, 1976–1979); Коплієнко Л. С. (8, 1980–1984); Крейн А. Ю. (2, 1986); Крейн С. Г. (7, 1963–1983); Лангер Г. К. (230, 1960–1988); Ландау Г. Дж. (Landau H. J.) (8, 1976–1981); Левін Б. Я. (18, 1959–1986); Лідський В. Б. (15, 1958–1984); Любарський Г. Я. (7, 1945–1963); Любич Ю. І. (6, 1959–1984); Маркус А. С. (18, 1976–1984); Мелік-Адамян Ф. Е. (9, 1968–1986); Нерсесян А. Б. (12, 1981–1985); Овчаренко І. Є. (28, 1970–1984); Парасюк О. С. (1, 1984); Русаковський Є. М. (5, [1979]–1981); Секефальві-Надь Б. (Szökefalvi-Nagy B.) (17, 1960–1983); Філліпс Р. (Phillips R.) (5, 1973–1987); Фрейдлін М. І. (3, 1979); Шенберг І. Дж. (Shoenberg I. J.) (5, 1958–1979); Широков Ф. В. (9, 1959–1966); Штраус А. В. (11, 1958–1977); Якубович В. А. (21, 1955–1981) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Крейна М. Г. (2, 1977); вчений з родичами на відпочинку (1, [1980-ті]).

Документи про вченого

Статті: Данилевського О. М. «К одной теореме М. Г. Крейна» (1936); Іохвідова І. «Наш ювіляр (до 60-річчя професора М. Г. Крейна)» (1967); «Юбилей ученого» (1967); «Видано за кордоном» (1967); Адамяна В. М., Березанського Ю. М., Боголюбова М. М. «Марк Григорьевич Крейн (к семидесятилетию со дня рождения)» (1978); Забрейка П. П., Смицького С. В. «Об одной теореме М. Г. Крейна – М. А. Рутмана» (б/д) та ін. (1936–1981).

Інші документи: документи щодо підготовки біографічних статей про Крейна М. Г. для енциклопедичних і довідкових видань (1958–1987) та ін.

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Чеботарьова М. Г. «О ширине контуров и тел» (1924); Ліфшиця М. С. «Об одном классе линейных операторов в гильбертовом пространстве» (1947); Іохвідова І. С. «Унитарные операторы в пространстве с индефинитной метрикой» (1949); Далецького Ю. Л. «Дифференцирование функций неэрмитовых матриц, зависящих от параметра» (1962); Шульмана Ю. Л. «Приведение операторного интеграла Хеллингера к интегралу Лебега» (1963); Лангера Г. К. «Eine erweiterung der spurformel der störungstheorie» (1964) та ін.

Автореферати дисертацій: Бродського В. М., Гусимова М. Г., Меліка-Адамяна Ф. Е. (1967–1969) та ін.

Документи, зібрані вченим

Брошура Колмогорова А. М. «Стационарные последовательности в гильбертовом пространстве» (1941).

Статті: Меймана [Н. Н.] «О корнях целых трансцендентных функций» (1933); Гінзбурга В. Л. «Об ассиметрии эффективного сечения для ударов второго рода» (1939); Рутман М. А. «По поводу одной заметки Т. А. Сарымсакова» (1939); Кейса К. М. «On Wiener-Hopf equations» (1957); Мюллера П. Х. «Eine neue methode

zur behandlung nicytinearere eigenwertaufgaben» (1959); Попова Г. Я. «Теория изгиба плит на упругом неоднородном полупространстве» (1959); Густавсона К. «The Angle an operator and positive operator products» (1968); Дугласа Р. Дж. «On extending commutative semigroups of isometries» (1969) та ін.

Автореферати дисертацій: Старжинського В. М. «Некоторые вопросы устойчивости периодических движений» (1957); Овчаренка І. Є. «Исследование по эрмитово-положительным функциям» (1965); Грінберга І. С. «Формулы следов для уравнения Шредингера в конечной области» (1968) та ін.

Документи інших осіб

Документи доньки вченого – Крейн І. М.: свідоцтво про народження (1933); подання на посаду старшого наукового співробітника [1982] та ін.

Документи дружини вченого – Крейн Р. Л.: наказ про звільнення у зв'язку з виходом на пенсію (1970); фотопортрет (1, 1977).

Листування різних осіб: Александрова П. С., Джекобсона Н., Лангера Г. К., Левіна Б. Я., Нерсесяна А. Б. та ін. (1953–1985).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Фізико-хімічний інститут ім. О. В. Богатського НАН України (особова справа).

Лит.: Митропольский Ю. А., Березанский Ю. М., Горбачук М. Л. Марк Григорьевич Крейн (к восьмидесятилетию со дня рождения) // Український математичний журнал. – 1987. – Т. 39, № 2. – С. 244; Березанский Ю. М., Левин Б. Я., Марченко В. А. и др. Марк Григорьевич Крейн // Український математичний журнал. – 1990. – Т. 46, № 1. – С. 576; Марк Григорьевич Крейн : биобиблиогр. указ. – Одесса : Одес. гос. науч. б-ка им. М. Горького, 1990. – 72 с.; Митропольский Ю. А. Марк Григорьевич Крейн // Український математичний журнал. – 1994. – Т. 46, № 1. – С. 3–4; Книги з автографами у фондах Одеської державної наукової бібліотеки ім. М. Горького: збірка М. Г. Крейна : каталог. – Одеса, 2000. – 60 с.; Адамян В. М., Аров Д. З., Березанський Ю. М. та ін. Марко Григорович Крейн (до сторіччя від дня народження) // Український математичний журнал. – 2007. – Т. 59, № 5. – С. 579–587.

Ю. В. Булгаков, А. І. Шаповал

Кремньов Олег Олександрович

(13.03.1919 – 08.01.1987).

Учений у галузі теплотехніки.

Академік (1976).

Фонд № 107, 1 опис, 33 од. зб. за 1949–1993 рр.

Народився 13 березня 1919 р. у м. Крюків. Закінчив КПІ (1941). Учасник Другої світової війни (1941–1945). Помічник начальника, начальник відділу науково-дослідної роботи Управління в справах вищої школи при РМ УРСР (1945–1948). Аспірант (1946–1949), молодший (1949–1951), старший науковий співробітник (1951–1955), завідувач лабораторії (1956–1969), завідувач відділів теплообміну і теплообмінних апаратів (1959–1965) та тепломасообмінних процесів і пристроїв (1965–1987), науковий керівник сектору ДКТБ (з 1968), заступник директора (1978–1987) Інституту

технічної теплофізики АН УРСР. Водночас – викладач київських філіалів Всесоюзного заочного інституту легкої промисловості (1951–1953) та Всесоюзного заочного будівельного інституту (1953–1958), професор Київського технологічного інституту легкої промисловості (1963–1978).

Заступник голови Товариства «Знання» УРСР (1967–1970).

Наукові дослідження присвячено теоретичним та експериментальним проблемам тепломасообміну і теплофізики. Засновник нового наукового напрямку – тепло-технології. Автор понад 500 наукових праць.

Лауреат Державних премій СРСР (1969) та УРСР (1983), премії імені Г. Ф. Прокура АН УРСР (1987).

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1943), «Знак Пошани» (1976), Вітчизняної війни I ступеня (1985) та іншими державними нагородами

Помер 8 січня 1987 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Автореферат на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук «Теоретические и экспериментальные основы теплового расчёта глубоких шахт и установок для охлаждения рудничного воздуха» (1960).

Статті: «Нестационарная теплопроводность породных массивов шахтных выработок» (1952); «Энергетические показатели кондиционирования воздуха в шахте глубиной 1000 м» (1952); «Методы экспериментального определения тепловыделений от породных массивов глубоких шахт» (1952); «Энергетические показатели использования тепла для кондиционирования воздуха» (1953, співавтор – Чернобильський І. І.); «Теплообмен между вентиляционной струёй и горными массивами старых шахтных выработок» (1953); «Швидкісне сушіння тканини» (1958, співавтор – Боровський В. Р., Єдзубов О. А.); «Вибрационная высокотемпературная сушка искусственного штапельного волокна в жгутах» (1966, співавтори – Боровський В. Р., Мишнаєвський Л. М. та ін.); «Сушка вискозного волокна с предварительной тепловлажностной обработкой» (1969, співавтори – Боровський В. Р., Бикова П. Г. та ін.); «Интенсификация сушки керамических изделий» (1969, співавтори – Голубчикова В. В., Назаренко Г. Д., Пієвський І. М.) та ін.

Доповіді: «Нестационарная теплопроводность полых тел, ограниченных круговой цилиндрической поверхностью, при заданном законе её теплообмена с охлаждающей или нагревающей средой» (1952); «Політропічне стиснення повітря при зволоженні в шахтних стволах» (1958); «Теплообмін у лавах глибоких шахт» (1958); «Тепловіддача хвилястих смужок у поздовжньому потоці повітря» (1961, співавтор – Духненко М. Т.); «О результатах и преспективах работ по энергоресурсосберегающим технологиям» (1985) та ін.

Науковий звіт «Экспериментальное исследование теплоотдачи при турбулентных режимах движения воздушного потока в шахтных каналах – прямых каналах различных форм» (1949).

Опис винаходу № 588638 «Коконотальный автомат для шёлка-сырца» (1957, співавтори – Боровський В. Р., Бурова В. М. та ін.).

Біографічні документи

Дипломи кандидата та доктора технічних наук (1951, 1961); документи про присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника (1951, 1953); характеристики (1952–1983); атестат доцента (1958); витяг з протоколу ВАК СРСР про затвердження у вченому званні професора (1961).

Документи з діяльності

Постанова Президії АН УРСР про затвердження на посаді завідувача лабораторії теплообміну і теплообмінних апаратів Інституту теплоенергетики АН УРСР (1956); індивідуальний план навчальної та науково-дослідної роботи як професора Київського технологічного інституту легкої промисловості (1971); документи про роботу на посаді завідувача відділу тепломасообмінних процесів і пристроїв Інституту технічної теплофізики АН УРСР (1972–1980).

Фотодокументи

Учений з дружиною та сином на борту пароплава «Росія» у Криму (1, 1953); біля пам'ятника Крилову І. А. в Ленінграді (1, 1959); серед учасників наукової конференції в Чехословаччині (1, 1959); фотопортрет Кремньова О. О. (1, [1950-ті]); учений за науковою роботою (1, 1960) та ін.

Документи про вченого

Брошура «Олег Александрович Кремнёв» (1993).

Доповіді: Вайнберга Р. Ш. «Слово об О. А. Кремневе» (б/д); Павлюка С. М. «Мы помним» (б/д) та ін.

Інші документи: запрошення на наукові читання з нагоди 70-річчя від дня народження Кремньова О. О. (1989).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Олег Александрович Кремнев. – Киев, 1993. – 101 с.; Золотаренко Ю. П. Кремньов Олег Олександрович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 15 : Кот–Куз. – Київ : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – С. 298.

Ю. В. Булгаков

Крилов Микола Митрофанович

(29.11.1879 – 11.05.1955).

Математик.

Академік (1922).

Фонд № 111, 1 опис, 50 од. зб. за 1909–1960 рр.

Народився 29 листопада 1879 р. у м. Санкт-Петербург (нині – РФ). Закінчив Петербурзький гірничий інститут (1902). Протягом 1907–1910 рр. поглиблював свої знання у Франції та Італії. Ад'юнкт-професор (1911), професор (1912–1917) кафедри математики Санкт-Петербурзького гірничого інституту. Ініціатор відкриття та професор Таврійського філіалу Університету св. Володимира у Києві (1917). Професор та завідувач кафедри математики Таврійського університету (1917–1922). Завідувач кафедри математичної фізики Інституту будівельної механіки АН УРСР (1922–1943). З 1943 р. мешкав у Москві.

Академік АН СРСР (1929). Член-кореспондент Коїмборської Академії наук у Португалії. Почесний член Американського математичного товариства, Американської математичної асоціації, Французького математичного товариства.

Наукові дослідження присвячено питанням математичної фізики, варіаційному та операційному численню. Співрозробник асимптотичної теорії нелінійних коливань (нелінійної механіки). Автор 185 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1939).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1944, 1945), Леніна (1949).

Помер 11 травня 1955 р. Похований у м. Москва на Новодівочому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого АН УРСР засновано премію імені М. М. Крилова за видатні наукові роботи в галузі нелінійної механіки та прикладної математики (1964).

Наукові праці

«Вибрані праці» у 3-х томах (1960); резюме монографії «Recherches sur la stabilité longitudinale des avions» (б/д, співавтор – Боголюбов М. М.).

Відгук про наукові праці Герсеванова М. М. (1934).

Документи з діяльності

Листування з книговидавцем Бляншером А., видавництвом «Авио-Автоиздат», Державним техніко-теоретичним видавництвом, редакцією Об'єднання науково-технічних видавництв про публікації праць ученого (1931–1933); протокол наради в Центртехпромі СРСР щодо видання праць Крилова М. М. (1933); відгук про науково-технічну діяльність професора Майзеля В. М. (1935); рекомендація Крилова М. М., Кравчука М. П. та Пфейфера Г. В. про надання професору Ремезу Є. Я. наукового звання доктора математики (б/д).

Листування Крилова М. М.

Адресати: Бержо П. (Bergeot P.) (7, 1932); Красноперов [Н.] В. (1, 1936); Прокура Г. Ф. (1, 1932).

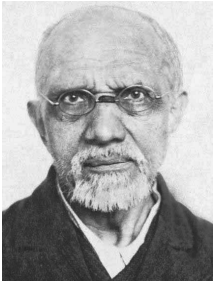
Кореспонденти: Адемар Р. де (d'Adhémar R.) (1, 1935); Бендіков Л. Я. (2, 1935); Бержо П. (Bergeot P.) (40, 1931–1932); Бессон П. (Besson P.) (2, 1936); Веблен О. (Veblen O.) (1, 1935); Гінзбург Д. (Ginsburg J.) (1, 1935); Джакоб В. Ф. (Jacob W. F.) (2, 1936); Квалья Д. (Quaglia G.) (1, 1934); Когбетліанц Е. (Kogbetliantz E.) 1, 1934); Круделі У. (Crudeli U.) (1, 1934); Ліхтенбаум Л. М. (1, 1935); Нойгебауер О. (Neugebauer O.) (2, 1934); Райц І. (Raisz I.) (1, 1934); Рот Е. (Roth E.) (2, 1931); Рулишавер Г. (Rulishawer H.) (1, 1933); Фельдхайм Е. (Feldheim E.) (1, 1936) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Николай Митрофанович Крылов // Украинский математический журнал. – 1955. – Т. 3, № 3. – С. 347–359; Академік Николай Митрофанович Крылов (к 75-летию со дня рождения) // Украинский математический журнал. – 1955. – Т. 7, № 1. – С. 3–4; Митропольский Ю. А. Николай Митрофанович Крылов (к 100-летию со дня рождения) // Украинский математический журнал. – 1979. – Т. 31, № 6. – С. 731–734; Грузін Д. В., Брега Г. С. Крилов Микола Митрофанович // Енциклопедія історії України. Т. 5 : Кон–Кю. – Київ : Наукова думка, 2008. – С. 21–22; Боголюбов О. М. Крилов Микола Митрофанович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 15 : Кот–Куз. – Київ : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – С. 418.

А. І. Шаповал

Кримський Агатангел Юхимович

(15.01.1871 – 25.01.1942).

Філолог, сходознавець, історик, перекладач.
Академік (1918).

Фонд № 110, 1 опис, 5 од. зб. за 1971 р.; фонд № 257, опис № 7, 10 од. зб. за 1930–1990 рр.

Народився 15 січня 1871 р. у м. Володимир-Волинський. Закінчив Колегію Павла Галагана (1889), Лазаревський інститут східних мов у м. Москва (1892), історико-філологічний факультет Московського університету (1896). Доцент (1898), професор курсів семітських мов, історії арабської літератури, вивчення Корану, перекладу з російської мови арабською (1900–1918), завідувач кафедри арабської лінгвістики (1901–1918) та професор арабської літератури та історії мусульманського Сходу (1903–1918) Лазаревського інституту східних мов. Неодмінний секретар (1918–1928), голова Історично-філологічного відділу (1919–1929), Правописно-термінологічної комісії (1919–1924), Комісії для складання словника живої української мови (1919–1928), Гебраїстичної історично-археографічної комісії (1921–1928), Кабінету арабо-іранської філології (1922–1928), Комісії для вивчення візантійського письменства та впливу його на Україну (1926), Комісії історії української мови (1927–1928), Діалектологічної комісії (1927–1928); директор Інституту української наукової мови (1921–1929) ВУАН. Водночас – професор кафедр україністики та східної історії КДУ (1918–1921). Завідувач відділу української мови (1938–1941) Інституту мовознавства АН УРСР.

Член та секретар Московського археологічного товариства (з 1902).

Наукові дослідження в галузі арабістики, семітології, тюркології, іраністики, української літературної мови, фольклористики та етнографії. Широко відомий як поет, письменник і перекладач. Один із засновників школи сходознавства в Україні. Автор понад 1000 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1940).

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1941).

У липні 1941 р. ув'язнений за необґрунтованим звинуваченням у антирадянській націоналістичній діяльності. Помер 25 січня 1942 р. у лазареті Кустанайської загальної тюрми № 7. Місце поховання невідоме. Реабілітований у 1957 р.

З метою вшанування пам'яті вченого рішенням Генеральної Асамблеї ООН ім'я А. Ю. Кримського включено до Переліку видатних діячів світу (1970). Його ім'я присвоєно Інституту сходознавства НАН України (1991) та засновано премію імені А. Ю. Кримського НАН України за видатні наукові роботи в галузі сходознавства (1991).

Наукові праці

Вибрані твори в п'яти томах. Т. 1 (1971).

Біографічні документи

Паспорт (1940); відповідь Комітету державної безпеки України на запит Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН України про місце загибелі Кримського А. Ю. (1990).

Документи про вченого

Статті: Грунського М. К. «Исследователь украинского языка», Рубінзона Л. «Учитель», Русиновського М. «Видатний діяч української культури», Чаговця В. Ю. «Из книги жизни» (1941).

Відгук про мовознавчі роботи Кримського А. Ю. групи академіків і наукових співробітників АН УРСР (1957).

Спогади про Кримського А. Ю. наукового співробітника Інституту мовознавства АН УРСР Горещького П. Й. (1957).

Інші документи: донос на Кримського А. Ю. «“Класовий ворог” на історичному циклі» [1929]; характеристика політичної діяльності Кримського А. Ю. (1941); доповідна-клопотання директора Музею ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР Дорошенко К. П. про реабілітацію Кримського А. Ю. (1957).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ІР НБУВ (ф. І, III, 36, близько 4,5 тис. од. зб.); ЦДАМЛІМ України (ф. 883, 11 од. зб.).

Лит.: Матвєєва Л. В., Циганкова Е. Г. А. Ю. Кримський – неодмінний секретар Всеукраїнської Академії Наук : вибране листування. – Київ : Обереги, 1997. – 171 с.; Павличко С. Націоналізм, сексуальність, орієнталізм. Складний світ Агатангела Кримського. – Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2000. – 330 с.; Агатангел Кримський. Нариси життя і творчості. – Київ : Стило, 2006. – 563 с.; Агатангел Кримський – учений, письменник, українець : зб. наук. пр. – Луцьк : Волинська книга, 2007. – 116 с.; Миколаєнко А. «Найкращий кримський подарунок Україні». До 140-річчя від дня народження Агатангела Кримського // Літературна Україна. – 2011. – 13 січ. (№ 2). – С. 1, 9; Прицак О. Й. Кримський Агатангел Юхимович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 15 : Кот–Куз. – Київ : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – С. 441–442.

С. В. Старовойт

Крип'якевич Іван Петрович (25.06.1886 – 21.04.1967).

Історик, археограф.
Академік (1958).

Фонд № 108, 1 опис, 3 од. зб. за 1953–1960 рр.

Народився 25 червня 1886 р. у м. Львів. Закінчив філософський факультет Львівського університету (1908). Вчитель історії в гімназіях міст Рогатин (1909–1910), Львів (1912–1928, 1934–1939), Жовква (1929–1934). Викладач Кам'янець-Подільського українського державного університету (1918–1919), Львівського таємного українського університету (1921–1923), Богословської академії у Львові (1934–1939), професор і завідувач кафедри історії України (1939–1941, 1944–1946), в. о. декана історичного факультету (1944–1946) ЛДУ ім. І. Франка. Завідувач Львівського відділу Інституту історії АН УРСР (1940–1941, 1944–1946). Редактор Українського видавництва у Львові (1942–1944). Старший науковий співробітник Інституту історії України АН УРСР (1946–1947), завідувач відділу стародруків ДІПБ УРСР (1947–1948) у Києві. Старший науковий співробітник Львівського державного музею етнографії та художнього промислу (1948–1950). Завідувач відділу історії України (1951–1952), директор (1953–1962) Інституту суспільних наук АН УРСР у Львові.

Дійсний член Наукового товариства ім. Т. Шевченка (1911).

Наукові дослідження у галузі історії України, археографії, нумізматики, архівістики. Автор понад 550 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1961).

Помер 21 квітня 1967 р. Похований у м. Львів на Личаківському цвинтарі.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я І. П. Крип'якевича присвоєно Інституту українознавства НАН України (1993).

Наукові праці

Брошура «Зв'язки Західної України з Росією до середини XVII ст.» (1953).

Доповідь «Богдан Хмельницький – видатний державний діяч і полководець» (1954).

Відгук на монографію Грабовецького В. В. «Селянський рух на Підкарпатті в другій половині XVII – першій половині XVIII ст.» (1960).

Документи вченого в інших установах

Відділ рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника НАН України (ф. 314, 380 од. зб.); ІР НБУВ (ф. ХХХІІІ, 278, 279, 284, 285, 320, окремі документи); ЦДІАК України (ф. 1235, окремі документи); ЦДІАЛ України (ф. 359, 360, 368, 379, 381, 771, окремі документи).

Лит.: Іван Петрович Крип'якевич : короткий бібліогр. покажч. – Львів, 1958. – 23 с.; Архів Івана Крип'якевича : інвентарний опис. – Київ ; Львів, 2005. – ХХХ, 252 с.; Ісаєвич Я. Д. Крип'якевич Іван Петрович // Енциклопедія історії України. Т. 5 : Кон–Кю. – Київ : Наукова думка, 2008. – С. 390–395; Сварник І. Крип'якевич Іван // Енциклопедія Львова. Т. 3. – Львів : Літопис, 2010. – С. 620–621.

І. Г. Кіржаєва

Курас Іван Федорович
(03.10.1939 – 16.10.2005).

Історик, політолог.
Академік (1995).

Фонд № 369, 1 опис, 168 од. зб. за 1909–2007 рр.

Народився 3 жовтня 1939 р. у с. Немирівське (Балтський р-н, Одеська обл.). Закінчив історичний факультет ОДУ ім. І. І. Мечникова (1962). Науковий співробітник Кіровоградського обласного архіву та одночасно викладач Кіровоградського філіалу Харківського політехнічного інституту (1962–1964). Аспірант (1964–1967), доцент (1967–1970) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Старший науковий співробітник (1971–1972), учений секретар Інституту історії партії при ЦК КПУ (1972). Інструктор (1972–1973), консультант (1973–1974), завідувач сектору суспільних наук відділу науки і навчальних закладів ЦК КПУ (1974–1983). Заступник директора Інституту політичних досліджень при ЦК КПУ (1983–1991). Директор Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України (1991–2005).

Академік-секретар Відділення історії, філософії і права (1988–1993), віце-президент НАН України (1998–2005). Академік Української академії політичних наук (1994). Віце-прем'єр-міністр України з питань гуманітарної політики (1994–1997).

Наукові дослідження присвячено проблемам розвитку політичної думки в Україні, історичної політології, дослідженню національних меншин, проблем юдаїки. Започаткував і теоретично та методологічно обґрунтував новий напрям соціогуманітарних наук – етнополітологію. Автор понад 250 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки України (1998). Лауреат премії імені Д. З. Мануїльського АН УРСР (1987), Державної премії України (1999).

Нагороджений орденами Дружби народів (1986), князя Ярослава Мудрого V і IV ступенів (1999, 2003), іншими державними нагородами та вищими державними нагородами Італії – «Великий Хрест» (1997), Литви – князя Гедимінаса IV ступеня (1998).

Помер 16 жовтня 2005 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я І. Ф. Кураса присвоєно Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України (2005).

Наукові праці

Монографії: «Етнополітика: історія і сучасність» (1999); «Ретроспективний аналіз суперечливої практики 60–80-х років у сфері патріотичного виховання молоді України та формування у неї національної свідомості (проблеми, уроки, перспективи) ([1990-ті], співавтор – Багмет М. О.); «Соборництво і регіоналізм в українському державотворенні (1917–1920 рр.)» (2001, співавтор – Солдатенко В. Ф.); «Етнополітологія. Перші кроки становлення» (2004) та ін.

Статті: «Першовитоки української державності» [1989–1990]; «Академік М. Є. Слабченко: повернення в історію» (1993); «Філія Всеукраїнської академії наук в Санкт-Петербурзі (з нагоди 60-річчя ліквідації Товариства дослідників української історії, письменства та мови)» (1994, співавтор – Водотика С. Г.); «Етична константа у глобалізаційну добу» (2000); «Суспільні трансформації і суспільні науки: проблеми методології» (2001); «Українсько-французькі відносини: минуле, сьогодення і перспективи в світлі європейської та євроатлантичної інтеграції» (2002, співавтор – Кочубей Ю.); «Проблемні питання розвитку відносин із сусідніми країнами в контексті державної політики України щодо національних меншин» (2003); «Політична реформа як необхідність» (2003); «Соціогуманітарні дослідження: внесок у наукове обґрунтування суспільно-політичних, соціально-економічних та культурних перетворень (актуальні проблеми)» (2003); «Доленосний акт» (2004) та ін.

Доповіді: «Про деякі аспекти сучасного русинського руху в Закарпатті» (1993); «Проблема корінних народів у стратегії етнонаціонального розвитку України» (1998); «Соціальна безпека як предмет наукового аналізу» [2000–2004]; «Київ у контексті нової історичної реальності розвитку держави: погляд у XXI ст.» (2001); «Інформаційні ресурси України: стратегія розвитку» (2001); «Суспільні трансформації і політичні науки: підсумки і уроки» (2001); «Інтеграція репатріантів в українське суспільство і завдання української науки» (2004); «Роль суспільствознавчих наук у вирішенні проблем здійснення політичної реформи в Україні та наукового забезпечення законодавчого процесу» (2004); «Концептуальні засади визначення національної ідеї» (2004) та ін.

Біографічні документи

Свідоцтво про народження (1939); атестат зрілості про закінчення Перелітської середньої школи (1956); посвідчення, перепустки, профспілкові квитки (1964–2005); дипломи про закінчення ОДУ ім. І. І. Мечникова (1962), кандидата та доктора історичних наук (1967, 1982), члена-кореспондента та академіка НАН України (1988, 1995), академіка-засновника та академіка Української академії політичних наук (1993, 1994); особова справа (1970–1994); атестати доцента та професора (1971, 1985); характеристика [1970-ті]; документи про нагородження орденами та медалями (1977–2005); документи про відзначення ювілеїв вченого (1989–2005); документи про присвоєння звання почесного доктора ОДУ ім. І. І. Мечникова (1996) та звання

почесного професора Маріупольського гуманітарного інституту Донецького національного університету (2001); почесні грамоти (1999–2004); наказ про нагородження Хрестом Пошани «За відродження України» II ступеня (2001); документи про смерть та увічнення пам'яті вченого, в т. ч. відкриття пам'ятника вченому та аудиторії його імені в ОДУ ім. І. І. Мечникова (2005–2007) та ін.

Документи з діяльності

Документи про участь у наукових конференціях і круглих столах (1962–2004); запрошення на викладацьку роботу до ОДУ ім. І. І. Мечникова (1989); документи про діяльність як члена-кореспондента АН України (1992–1995); документи про діяльність як віце-прем'єр-міністра України (1994–1997); документи про роботу на посаді директора Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України (1996–2002); документи про діяльність як народного депутата України (1998–2005); документи про діяльність як віце-президента НАН України (1999–2004).

Фотодокументи

Фотопортрети Кураса І. Ф. (23, 1960–2004); учений з Президентом України Кучмою Л. Д. та іншими учасниками наради з економічної реформи (1, 1995); з членами делегації під час офіційного візиту до Німеччини (1, 1995); у робочому кабінеті у РМ України (1, [1995–1996]); з академіками НАН України Жулинським М. Г., Яцківим Я. С., Кондуфором Ю. Ю. (3, 1996–[2003]); з президентом НАН України Патонем Б. Є. і головою Київської міськради Омельченком О. О. (1, 2001); під час зустрічі з послами інших країн у МЗС України (1, [1997–1998]); з Президентом України Кравчуком Л. М. (1, [1990-ті]); під час зустрічі з керівництвом фонду Сороса у Великій Британії (1, [1990-ті]); з Папою Римським Іваном Павлом II під час його перебування в м. Києві (1, 2001); з Президентом Азербайджану Алієвим Г. (2, 2004) та ін.

Документи про вченого

Брошура «Курас Іван Федорович. Біобібліографія» (2005).

Статті: Солдатенка В. Ф. «Талант ученого, організатора науки» (1999); Меншуна В. І. «Добросовісний працівник науки» (2001), «Спілкуються вчені» (2002); Балабанова К. А. «Академік Іван Федорович Курас та його внесок у розвиток українсько-грецьких відносин» (2006); Варзаря І. М. «Слово искреннее о замечательном современнике» (2006); Кірюшка М. І. «Академік І. Ф. Курас і проблема становлення українського ісламознавства» (2006); Шаповала Ю. І. «Іван Курас: спроба неупередженої біографії» (2006) та ін.

Інтерв'ю: Яснопольської В. «Іван Курас: “Демографическая ситуация в Украине, безусловно, тревожная, но не катастрофическая”» (1994); Кармазіної М. «Академік Іван Курас: “Ми будемо відкритим, демократичним суспільством”» (2001) та ін.

Документи, зібрані вченим

Документи щодо діяльності Української соціал-демократичної робітничої партії (1909–1923); лист Винниченка В. К. до Політбюро ЦК КП(б) України (1933) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Іван Федорович Курас : біобібліогр. – Київ : Наукова думка, 2005. – 51 с.; Шаповал Ю. І. Курас Іван Федорович // Енциклопедія історії України. Т. 5 : Кон–Кю. – Київ : Наукова думка, 2008. – С. 512–514; Бушин М. І., Прилуцька О. П. І. Ф. Курас: видатний громадський діяч і політолог-практик // Чорноморський літопис. – 2010. – Вип. 1 (21). – С. 114–124; Солдатенко В. Ф. Курас Іван Федорович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 16 : Куз–Лев. – Київ : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2016. – С. 183–184.

Т. В. Брязкало

Куриленко Онисим Данилович

(16.03.1904 – 25.09.1982).

Хімік.

Член-кореспондент (1969).

Фонд № 245, 1 опис, 52 од. зб. за 1933–1977 рр.

Народився 16 березня 1904 р. у с. Борівка (нині – Чернівецький р-н, Вінницька обл.). Закінчив хімічний факультет КПІ (1930). Аспірант (1930–1933), методист (1933–1936), асистент (1933–1939), доцент (1933–1941, 1946–1948), завідувач кафедри фізичної та колоїдної хімії (1948–1962), заступник директора (1952–1962) Київського технологічного інституту харчової промисловості. Учасник Другої світової війни (1941–1946). Старший науковий співробітник (1946–1951), завідувач лабораторії електрохімії і термодинаміки дисперсних систем та заступник директора (1962–1968) ІЗНХ АН УРСР. Директор (1968–1975) і завідувач відділу колоїдної хімії поліелектролітів і дисперсій (1968–1982) ІКХХВ ім. А. В. Думанського АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено питанням термодинаміки та гідрофільності дисперсних систем і високомолекулярних сполук, вивченню закономірностей впливу електричних полів на поведінку гетерогенних колоїдних систем, синтезу перспективних іонообмінних смол та вивченню їх гідрофільності та іонообмінних характеристик, започаткуванню роботи з дестабілізації модельних та практично важливих дисперсій за допомогою флокулянтів. Автор понад 290 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1974).

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1943), «Знак Пошани» (1953, 1971) та іншими державними нагородами

Помер 25 вересня 1982 р.

Наукові праці

Дисертації на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора наук: «Електрохімічний спосіб очистки продуктів цукрового виробництва» (1933); «Исследование коллоидных растворов по методу измерения диэлектрических постоянных» (1951).

Навчальний посібник «Физическая химия» (1959).

Статті: «О скорости кристаллизации сахарозы из чистых сахарных растворов» (1938); «Метод визначення діелектричних сталей в електропровідних середовищах» (1948); «Дисперсия диэлектрической постоянной в коллоидных растворах и количество связанной воды» (1948); «Измерения диэлектрических постоянных в золях крахмала (крахмального клейстера)» ([1951], співавтор – Думанський А. В.); «Исследование лиофильности аминированных бентонитов» (1959, співавтор – Михалюк Р. В.); «О диэлектрических свойствах гидрофильных дисперсных систем» (1960, співавтор – Думанський А. В.); «Диэлектрические свойства дисперсных систем. I. Методика измерения» (1960); «Улучшение отделения твердой фазы в суспензиях свеклосахарного производства с помощью высокомолекулярных флокулянтов» (1962, співавтори – Головняк Ю. Д. та ін.); «О некоторых вопросах термодинамики смачивания» (1962, співавтори – Овчаренко Ф. Д. та ін.); «Использование радиоактивных изотопов в пищевой промышленности» (б/д) та ін.

Лекції: «Строение атома молекулы и химическая связь» (1956); «Строение атома» (1957); «Правило фаз (сжатое изложение раздела из курса физической химии)» (1958).

Наукові звіти: «О зависимости диэлектрических постоянных коллоидных растворов от электрокинетического потенциала» (1949); «Исследование диэлектрических свойств суспензий целлюлозы и продуктов ее переработки» (1951); «Изучение устойчивости дисперсных систем в концентрированных растворах электролитов» (1952, співавтор – Думанський А. В.).

Відгуки та рецензії: на монографії Власюка П. А., Косматого Є. С. «Применение метода меченых атомов в агробиологии» (б/д); Думанського А. В. «Лиофильность дисперсных систем» (б/д); Думанського А. В., Думанського І. А. «Библиографический очерк развития отечественной коллоидной химии» (б/д); Думанського І. А. «Исследование процесса структурообразования в коллоидных растворах методом изучения их упругих и вязких свойств» (б/д); на дисертаційні дослідження Горюновського І. Т., Загорюлька А. Я., Іванова С. З., Турченка Я. І., Чередниченка Л. С. (1940–1958) та ін.

Біографічні документи

Автобіографії, характеристики (1944–1952).

Документи з діяльності

Документи про педагогічну діяльність у Київському технологічному інституті харчової помисловості (1934–1958); витяги з протоколів засідань Президії АН УРСР про призначення на посаду старшого наукового співробітника ІЗНХ АН УРСР (1946, 1950); документи про діяльність на посаді завідувача кафедри фізичної та колоїдної хімії Київського технологічного інституту харчової помисловості (1951–1959); листування щодо публікації праць вченого (1957–1960); звіт про наукове відрядження до ЧССР (1961) та ін.

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Куриленка О. Д.: Думанського А. В. на статтю «О диэлектрических постоянных смешанных систем» (1950); Горба Т. Ф. на розділ курсу з фізичної хімії «Хімічна кінетика і каталіз» (1960) та ін.

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Кучеренка [Й.]–А. (Kucharenko J.–A.) «Sur la theorie de la cristallisation du saccharose» (1934); Ліпатова С. М. «А. В. Думанский (к 70-летию со дня рождения)» (1950).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Куриленко Онисим Данилович [Електронний ресурс] // Літопис вищих навчальних закладів. Випускники НУХТ 2005. – Режим доступу: <http://who-is-who.ua/main/page/nuh/370/137>. – Назва з екрану; Мацибура Г. С. Куриленко Онисим Данилович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 16 : Куз–Лев. – Київ : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2016. – С. 206.

Л. В. Шинко

Кухтенко Олександр Іванович

(11.03.1914 – 18.12.1994).

Учений у галузі технічної кібернетики.

Академік (1972).

Фонд № 373, 3 описи, 417 од. зб. за 1918–2006 рр.

Народився 11 березня 1914 р. у м. Городня. Закінчив електромеханічний факультет Донецького індустріального інституту (1936). Викладач кафедри теоретичної механіки Донецького індустріального інституту (1937–1941). Бібліотекар управління паливної промисловості у м. Донецьк (1941–1942). Учасник Другої світової війни (1943–1945). Старший науковий співробітник (1945–1949), завідувач лабораторії автоматики (1949–1955) Інституту гірничої справи АН УРСР. Професор (1955–1956), завідувач кафедри математики і теоретичної фізики (1956–1957), завідувач кафедри автоматики (1957–1958, 1961–1963), проректор (1958–1961) КПЦА. Завідувач відділу системних досліджень (1963–1988), відділення технічної кібернетики (1965–1985), радник директора (з 1988) Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено проблемам аналітичної механіки, теорії автоматичного управління, теорії систем і її додаткам у галузі побудови складних технічних систем керування. Засновник наукової школи в галузі теорії інваріантності, теорії автоматичного управління, фізичної кібернетики та математичної теорії систем. Автор понад 170 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1974). Лауреат Державних премій України (1978, 1991).

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1945), Трудового Червоного Прапора (1971, 1982), Вітчизняної війни II ступеня (1985) та іншими державними нагородами.

Помер 18 грудня 1994 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Кібернетика и фундаментальные науки» (1986–1987); «На пути к “Абстрактной теории управляемых систем”» (1990).

Дисертації на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора наук: «Автоматическое регулирование турбомашин» (1940); «Некоторые основные вопросы кинематики и динамики автоматически регулируемых врубовых машин с плавной подачей» (1951–1954).

Брошури: «Шестая проблема Д. Гильберта в механике и теории автоматического управления» (1985); «На пути к “Абстрактной теории управляемых систем”» (1990).

Статі: «Автоматическое регулирование врубовых машин с плавной подачей» (1953); «Про теорії малих коливань і стійкість руху систем з неголономними зв'язками» (1955); «О динамике устройств, имитирующих живые организмы» (1960); «Несвободное автоматически управляемое движение самолета» (1961); «Поширення критерію абсолютної інваріантності на об'єкти зі змінними параметрами» (1961); «Основные направления развития теории управления сложными системами» (1968); «Проблема “человек-машина” в системе управления летательными аппаратами» (1971); «Теоретические основы и экспериментальная база эргономики» (1975); «Об аксиоматическом построении математической теории систем» (1978); «О построении

абстрактной теории управления» (1980); «Об общей теории управления» (1982); «Абстрактные алгебры и кибернетика» (1985); «Концептуальная научная революция и кибернетика» (1986); «О кибернетике и информатике» (1987); «Научный потенциал и проблема информатизации» (1989); «О проблеме ноосферного развития Украины» (1993) та ін.

Доповіді: «Общая задача теории автоматического регулирования машин и процессов» [1946]; «Об устойчивости несвободного автоматически управляемого движения самолета» (1962); «Общая проблема теорий устойчивости, инвариантности и чувствительности» (1975, співавтори – Петров Б. М., Рутковский В. Ю.); «Общие проблемы теорий устойчивости, инвариантности и чувствительности систем управления» (1979); «Метологическая и философская тематика в трудах академика В. М. Глушкова» [1981] та ін.

Лекції: «Теоретическая механика» (1948–1956); «Магнитные усилители» (1954); «Теория линейных систем автоматического управления» (1976); «Теория множеств и ее инженерные применения в теории управления» (1978–1979); «Дифференцируемые структуры» (1980); «Теория бифуркации управляемых динамических систем» (1981); «Теория гомотопий» (1982); «Упорядоченные множества» (1985).

Відгуки та рецензії: на монографії Брусиловського Б. Я. «Математическое моделирование систем» [1974], Михалевича В. С., Канигіна Ю. М. «Кибернетика в жизни общества» (1985); на статті Арова Д. З. «Оптимальные и устойчивые пассивные системы» (1979), Ракитова А. І., Адріанової Т. В. «Философия компьютерной революции» (1986); на дисертаційні дослідження Карнаушенко Є. К., П'ятецького В. А., Розоноера Л. І., Рутмана Р. Ш. та ін. (1980–1988).

Робочі матеріали: з проблем теорії інваріантності (1950–1960), науково-технічної революції (1982), теорії катастроф [1980-ті], інформатизації та комп'ютеризації суспільства [1980–1990-ті], неголономних систем (б/д) та ін.

Біографічні документи

Документи про навчання у Донецькому індустріальному інституті (1939–1950); характеристики (1940–1984); документи про захист дисертації та присвоєння вченого ступеня кандидата технічних наук (1941–1946); документи про участь у Другій світовій війні (1945–1947); документи про присвоєння вчених звань старшого наукового співробітника, професора та наукового ступеня доктора технічних наук (1946–1956); характеристики ([1940-ві]–1984); вітальна кореспонденція з нагоди різних свят та ювілеїв ученого (1963–1993); особова справа (1963–1994); грамоти (1964–1984); документи про висунення та обрання до складу членів-кореспондентів та академіків АН УРСР (1964, 1972); посвідчення до медалей та нагрудних знаків (1965–1988); указ Президії ВР УРСР про присвоєння почесного звання «Заслуженный діяч науки УРСР» (1974); документи про присудження Державних премій України в галузі науки і техніки (1978, 1992); спогади про навчання у Донецькому індустріальному інституті (1981); щоденникові записи про поїздку до Румунії та Болгарії (1981, 1991); документи про смерть та увічнення пам'яті вченого (1994–2006).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про роботу в Інституті гірничої справи АН УРСР (1946, 1950); документи про участь у роботі наукових конференцій, з'їздів і симпозіумів (1956–1994); документи про роботу на посаді завідувача сектору Інституту кібернетики АН УРСР (1966); документи про роботу на посаді керівника Київської секції Наукової ради з проблем управління рухом і навігації АН СРСР (1969–1990); доповідні записки про створення Інституту технічної кібернетики в системі АН УРСР та «Міста науки (технополіса)» в Україні (1970, 1991); документи про наукове керівництво дослідженнями

з автоматичного управління процесами у плазмі (1972–1984); документи про діяльність як керівника Проблемної науково-дослідної лабораторії «Тренажери, імітатори, комплексні системи управління» КПЦА (1973–1976); документи про діяльність як члена наукових рад АН УРСР з проблем «Кібернетика» та «Загальна механіка» (1977–1991); документи про діяльність як члена Комісії космічних досліджень АН УРСР (1980–1990); документи про діяльність на посаді завідувача відділу системних досліджень Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова АН УРСР (1986–1990); документи про участь у роботі Національного комітету СРСР з теоретичної і прикладної механіки (1989–1990) та ін.

Педагогічна: довідка про роботу в Донецькому індустріальному інституті на посаді асистента кафедри теоретичної механіки (1948); документи про педагогічну діяльність ([1970-ті]–1994); документи про діяльність як керівника республіканської школи-семінару «Абстрактна теорія систем та її застосування» (1981–1990); документи про співпрацю з Міжнародним інститутом менеджменту (1989) та ін.

Видавнича: документи про діяльність як члена редколегій журналів «Наукознавство та інформатика», «Прикладна механіка», «Кібернетика», «Нариси історії природознавства і техніки», «Наука та наукознавство» (1970–1993); документи про публікацію праць вченого (1973–1993).

Громадська: документи про діяльність як члена Української асоціації Римського клубу (1989); документи про участь у роботі Українського республіканського відділення Всесоюзного товариства інформатики і обчислювальної техніки (1989–1991) та ін.

Листування Кухтенка О. І.

Адресати: Береговий Г. Т. (1, б/д); Блюмін С. Л. (1, [1991]); Буряк Я. Й. (3, 1987); Головін І. М. (1, б/д); Губін В. Б. (1, 1983); Ішлінський О. Ю. (3, 1985); Константинов М. М. (2, 1981); Ляшко І. І. (1, б/д); Петров Б. М. (1, [1980]); Підстригач Я. С. (1, 1987); Рвачов В. Л. (1, 1988); Рутковський В. Ю. (1, б/д) та ін.

Кореспонденти: Александров В. В. (1, 1980); Алімов Ю. І. (2, 1982–1986); Бенеш І. (Beneš I.) (1, 1982); Блюмін С. Л. (3, 1983–1991); Боднер В. А. (1, 1985); Бурак Я. І. (1, 1982); Говецький Г. (Govecki H.) (1, 1970); Дідук Г. А. (3, 1981–1983); Єгоров А. І. (3, 1984–1989); Ішлінський О. Ю. (1, 1984); Константинов М. М. (2, 1981–1984); Кузнецов П. І. (2, 1984–1985); Матросов В. М. (2, 1974–1976); Мілов Л. Т. (1, 1982); Осипов Б. Л. (1, б/д); Рутковський В. Ю. (3, 1981); Рябов Б. О. (7, 1982–1990); Уйомов А. І. (8, 1982–1986); Ципкін Я. З. (1, [1985]); Якубович В. А. (12, 1982–1989) та ін.

Фотодокументи

Кухтенко О. І. під час випробування врубових машин на шахті у Донецькій обл. (1, [1940]); учений зі співробітниками, під час лекції й наукової конференції в КПЦА (3, [1950-ті]–1981); на III і IV Міжнародних конгресах ІФАС у Лондоні (Англія) та Варшаві (ПНР) (2, 1966–1969); фотопортрети Кухтенка О. І. (2, [1960-ті]); учений з рідними (4, [1970-ті]) та ін.

Документи про вченого

Статті: «Олександр Іванович Кухтенко. До 50-річчя з дня народження» (1964); «Олександр Іванович Кухтенко. До 90-річчя від дня народження» (2004) та ін.

Відгуки та рецензії на наукові праці Кухтенка О. І.: Катковника В. Я., Полуєктова Р. О. на монографію «Проблема инвариантности в автоматике» (1964); Платонова П. М. на монографію «Кібернетика и фундаментальные науки» (1989); Митропольського Ю. О. на брошуру «Шестая проблема Д. Гильберта в механике и теории автоматического управления» [1986]; Волковича В. Л. на брошуру «О проблеме информатизации. – Человек. Наука. Производство» [1988] та ін.

Інші документи: відгуки Глушкова В. М., Грищенко В. І. та інших про наукову, науково-організаційну та педагогічну діяльність Кухтенка О. І. (1971–1989).

Документи з дарчими написами вченому

Навчальний посібник Алімова Ю. І. «Измерение моментов системы случайных величин» (1984).

Брошури: Беляніна П. М. «Перспективы создания и внедрения промышленных роботов на предприятиях отрасли» (1980); Михалевича В. С., Канигіна Ю. М., Грищенко В. І. «Информатика (общие положения)» (1983); Бабенка В. С. «Моделирование визуальной обстановки в тренажерах транспортных средств» (1984); Митропольського Ю. О., Лопатіна О. К. «Декомпозиция систем обыкновенных дифференциальных уравнений» (1985) та ін.

Статті: Івахненка О. Г. «Исследование нелинейной синхронно-слеящей системы с учетом инерции усилителя мощности» (1948); Поварова Г. М. «Логика и автоматика» (1959); Нагорного С. М. «Исследование многодисковых бесступенчатых передач» (1966); Павлова В. Г. «Построение некоторых инвариантных решений в частной задаче аналитического конструирования регуляторов» (1972); Рабиновича В. Л. «Некоторый бионический подход к структурному моделированию целенаправленного мышления» (1978); Арова Д. З. «Оптимальные и устойчивые пассивные системы» (1979); Жука К. Д. «О некоторых структурах в теории моделирования сложных систем» (1983); Бутковського А. Г. «Теория и метод фазового портрета динамических систем с управлением» (1985) та ін.

Автореферати дисертацій: Беляєва О. В., Землякова О. С., Іваненка В. І., Карпова І. І., Скуріхіна В. І. та ін. (1956–1994).

Документи, зібрані вченим

Монографія Хансона А., Регге Т., Тейтельбаума К. «Гамильтоновы системы со связями» (1976).

Брошура Коренного О. О. «Научно-техническое прогнозирование в условиях рынка» (1991).

Статті: Шарковського О. М. «Глобально устойчивые динамические системы» (1972); Константинова М. М., Байнова Д. Д. «Многоточечная краевая задача для дифференциальных уравнений сверхнейтрального типа» (1977); Бернштейна Г., Філліпса Е. «Расслоения и квантовая теория» (1982); Чаплі В. «Кібернетика: історичний огляд» (б/д) та ін.

Інші документи: постанова Президії АН СРСР «Направление и перспективы исследований в области кибернетики» (1963); «Материалы к III Всесоюзному совещанию по теории автоматического регулирования» [1965] та ін.

Документи інших осіб

Документи основоположника теорії інваріантності к.т.н., професора Щіпанова Г. В. (1903–1953).

Наукові праці: монографії «Введение в проблему автоматического регулирования» [1938], «О некоторых вопросах теории автоматических регуляторов и ее практического приложения» (1940), «Исследования, относящиеся к динамике неголономных систем» (1958); стаття «Автоматический регулятор одного параметра» [1935]; тези доповіді «Основные направления развития теории автоматического регулирования и слеящих систем» (б/д); наукові звіти: «Теоретические изыскания принципа действия и конструкции автоматического копировально-фрезерного станка с неголономной слеящей системой» (1946), «Автомат для изготовления шаблонов по плазу» (1947).

Біографічні документи: витяг із протоколу засідання Вченої ради Московського механіко-машинобудівного інституту ім. М. Е. Баумана про результати захисту Щіпановим Г. В. докторської дисертації (1938).

Документи з діяльності: стенограма засідання бригади регулювання Комісії телемеханіки і автоматики АН СРСР з питання розроблення нового методу розрахунку регуляторів з багатьма ступенями свободи, у якому брав участь Щіпанов Г. В. (1938); документи нарад в Інституті автоматики і телемеханіки АН СРСР, присвячених обговоренню доповіді вченого «Регулирование систем» та його теорії з автоматичного регулювання (1939–1940); документи про участь у науково-технічній конференції з нагоди 15-річчя МАІ (1945).

Документи про вченого: стаття «Автоматическое регулирование» (1938); рецензії Смирнова Л. П. на монографію «Гироскопические приборы слепого полета» (1937), Гантмахера Ф. Р., Христиановича С. О. на статтю «Теория и методы проектирования автоматических регуляторов» (1940), Лузіна М. М., Соболева С. Л. на монографію «Теория, расчет и методы проектирования автоматических регуляторов» (1939–1940).

Документи з дарчими написами вченому: стаття Рябова Б. О. «Определение параметров режима установившихся автоколебаний некоторых систем» (1950).

Документи, зібрані вченим: статті Діля У. С. «Some approximate equations for the standard atmosphere» (1931); Соула Х. А., Вайтлі Дж. Б. «A comparison between the theoretical and measured longitudinal stability characteristics of an airplane» (1932) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Александр Иванович Кухтенко. – Киев : Наукова думка, 1991. – 45 с.; Глебов А. Н., Кухтенко Т. А. А. И. Кухтенко и его научная школа // Наука та наукознавство. – 2007 – № 4. – С. 87–114; Миронцева В. І. Кухтенко Олександр Іванович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 16 : Куз–Лев. – Київ : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2016. – С. 284.

Т. В. Брязкало, А. І. Шаповал

Куценко Володимир Ілліч (18.02.1921 – 06.01.1998)

Філософ.

Академік (1985).

Фонд № 289, 1 опис, 111 од. зб. за 1928–1998 рр.

Народився 18 лютого 1921 р. у с. Благодатне (нині – Павлоградський р-н, Дніпропетровська обл.). Закінчив Новомосковський педагогічний технікум (1938). Учитель Павлоградської середньої школи № 5 (1938–1939). Учасник Радянсько-фінської та Другої світової воєн (1939–1946). Закінчив історичний факультет КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1948). Завідувач відділу пропаганди та агітації газети «Молодь України» (1948–1950). Аспірант Академії суспільних наук у Москві (1950–1953). Старший викладач кафедри діалектичного та історичного матеріалізму (1953–1955), завідувач кафедри журналістики (1955–1965), доцент (1965–1970) Вищої партійної школи при ЦК КПУ. Завідувач відділу історичного матеріалізму (1970–1989), радник при дирекції (1989–1998) Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України.

Член правління Українського відділення Філософського товариства СРСР і правління Філософського товариства СРСР.

Наукові дослідження присвячено питанням соціальної філософії та теорії управління, вивченню сутності, структури і механізмів формування та розв'язання суспільних проблем і соціальних завдань, методологічних проблем соціального передбачення і прогнозування, управління творчими процесами. Автор понад 150 наукових праць.

Лауреат премії імені Д. З. Мануїльського АН УРСР (1983).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1962), Трудового Червоного Прапора (1981), Вітчизняної війни II ступеня (1985) та іншими державними нагородами.

Помер 6 січня 1998 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Розділи монографій: «Соціальні проблеми управління соціалістичним суспільством» (1972); «Методологические проблемы социального предвидения» (1977); «Категории исторического материализма: их роль в познании и преобразовании социальной действительности» (1985, співавтори – Мокляк М. М., Михальченко М. І.); «Суспільні закони та їх дії» (1995) та ін.

Дисертації на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора філософських наук: «Марксизм-ленинизм о научном предвидении общественных явлений» та «Социальные задачи, их генезис и решение (общесоциологический анализ)» (1953, 1971).

Статті: «Некоторые проблемы соединения науки с производством» (1969); «Социальная задача и ее место среди общественных явлений» (1973); «Общественная задача и ее характеристики» (1974); «Лихолат Андрій Васильович» (1978); «Экономические проблемы развития науки» [не раніше 1970]; «Управление как процесс определения и организации выполнения целей и задач» [не раніше 1983]; «Общественная проблема как форма выражения объективной необходимости» (1984); «Исторический материализм как теория социального познания и революционного действия» (1985); «Гордієнко Анатолій Терентійович. Поліщук Ніна Павлівна. Соболев Ольга Миколаївна» (1988); «Политика как объект системного исследования (философско-методологический анализ)» [не раніше 1988]; «Общественный статус категории “Общественная проблема”» (б/д); «Общественная проблема как категория исторического материализма» (б/д) та ін.

Доповіді: «Материализм в трудах русских революционных демократов XIX века» (1951); «Структура общественной проблемы» (1974); «Решающий участок идеологической деятельности» [не раніше 1980]; «Образ жизни как способ функционирования и развития материальной и духовной культуры» (1981); «Про механізм планомірного використання суспільних законів» [не раніше 1983]; «Філософсько-історичний та історіософський аспекти проблеми “Роль особистості в історії (Богдан Хмельницький)”» (б/д) та ін.

Лекції: «Про наукове передбачення суспільних явищ» (1954); «Массовое производственное творчество», «Планирование науки» (1968); «Социальная задача как фактор общественной жизни» (1971).

Відгуки та рецензії: на монографії Жарикова Є. С. «Научный поиск» (1967), Пилипенка М. В. «Диалектика необходимости и случайности» (1980–1981, співавтор – Табачковський В. Г.), Чагіна Б. О. «Структура и закономерности общественного сознания» (1982–1984, співавтор рецензії – Прилюк Ю. Д.), Трипольського В. [А.] «Проблема интересов и воспитания личности» (1984), Бойченка І. В. «Категориальный аппарат исторического материализма: методологическая функция» (1985) та ін.

Робочі матеріали: до тем «Суспільні завдання» (1975), «Суспільна проблема» (1981–1989), «Стратегії діяльності та цінності сучасної цивілізації (методологічний аналіз)» (б/д) та ін.

Біографічні документи

Свідоцтво про закінчення Новомосковської педагогічної школи (1938); документи про проходження військової служби (1945–1980); характеристики (1945–1985); автобіографії та особові листки з обліку кадрів (1945–1983); документи про навчання в КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1947–1948); почесні грамоти (1948–1978); документи про присудження наукового ступеня кандидата філософських наук (1953) та про затвердження у вченому званні доцента (1958); документи про нагородження державними нагородами (1962–1996); особова справа (1970–1998); рішення вченої ради Інституту філософії АН УРСР про рекомендацію до захисту докторської дисертації вченого (1971); посвідчення члена-кореспондента АН УРСР, академіка АН УРСР, заступника академіка-секретаря Відділення історії, філософії та права, радника при дирекції Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди АН України (1976–1994); вітальна кореспонденція з нагоди ювілеїв вченого та свят (1981–1996); повідомлення Президії АН УРСР про присудження премії АН УРСР імені Д. З. Мануїльського (1983); документи про обрання до складу академіків АН УРСР (1985) та ін.

Документи з діяльності

Довідки про роботу вчителем Павлоградської середньої школи у 1938–1939 рр. (1955, 1956); документи про роботу у ВПШ (1959–1972); документи про участь у роботі республіканських, всесоюзних, міжнародних конференцій і конгресів (1968–1995); документи про роботу на посаді завідувача відділу історичного матеріалізму Інституту філософії АН УРСР (1970–1989); документи про діяльність як заступника академіка-секретаря Відділення історії, філософії та права АН УРСР (1976–1987); документи про діяльність як головного редактора журналу «Філософська думка» (1973–1974); документи про підготовку наукових кадрів (1973–1997); виступи на засіданнях вченої ради та зборах співробітників Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, засіданнях Президії АН УРСР (1982–1997); документи про діяльність на посаді радника при дирекції Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України (1989–1997); доповідь «Про створення Центру гуманітарної освіти Академії наук України» [1991] та ін.

Фотодокументи

Куценко В. І. з членами родини (9, [1928–1990-ті]); фотопортрети вченого (8, 1939–1981); серед випускників-журналістів Вищої партійної школи (1, 1948) та випускників Академії суспільних наук у м. Москва (2, 1953); з колегами на першотравневій демонстрації (1, 1956); серед групи викладачів ВПШ з випускниками та під час приймання державних іспитів (3, [1960-ті]); з учасниками XI Всесвітнього конгресу Міжнародної асоціації політичних наук (3, 1979); на засіданнях вченої та спеціалізованої рад Інституту філософії АН УРСР (5, [1970-ті–1980-ті]) та ін.

Документи про вченого

Стаття «Владимир Ильич Куценко – академик НАН Украины, доктор философских наук, профессор» [1997].

Відгуки та рецензії на наукові праці Куценка В. І.: Григоренка В. на монографію «Передбачення та життя» (1966); Безпальчого В. Ф., Грищенко К. на монографію «Про наукове управління творчим процесом» (1971–1972); Сохань Л. В., Федоренка Є. Г. та інших на дисертацію «Социальные задачи, их генезис и решение (общесоциологический анализ)» (1972); Антоненка В. Г., Лисенка О. Я., Пазенка В. С., Передерія В. Ф.,

Рутковського Б. О., Табачковського В. Г. та інших на монографію «Социальная задача как категория исторического материализма» (1973); Антоненка В. Г., Байрачного К. О., Нельги О. В., Пазенка В. С. Піддубного В. А. та інших на монографію «Методологічні проблеми соціального передбачення» (1979–1980); Василенка В. Л., Головахи І. П., Коваля П. Д., Поповича М. В., Прилюка Ю. Д., Табачковського В. Г., Танчера В. К. та інших на монографію «Общественная проблема: генезис и решение (методологический анализ)» (1984) та ін.

Інші документи: довідки про наукову та громадську діяльність [1974–1985].

Документи з дарчими написами вченому

Монографії: Шинкарука В. І. «Єдинство діалектики, логіки і теорії познання: вступ до діалектичної логіки» (1977); Пилипенка М. В. «Діалектика необхідності і випадковості» (1981); Михальченка М. І. «Політична ідеологія як форма суспільного свідомості» (1981); Кураса І. Ф. «Повчальний урок історії: (Ідейно-політичне банкрутство Української соціал-демократичної робітничої партії)» (1987); Толочка П. П. «Древняя Русь: Очерки социально-политической истории» (1988); Солдатенка В. Ф. «Українська революція: концепція та історіографія» (1997) та ін.

Автореферати дисертацій: Божка П. І. «Методологічна роль історичного матеріалізму в познанні політичних явлень» (1982); Шморгуна О. О. «Методологічна функція категорії «Суспільно-економічна формація» (1985).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Володимир Ілліч Куценко // Вісник НАН України. – 1998. – № 3–4. – С. 112; Філософський енциклопедичний словник. – Київ : Абрис, 2002. – С. 319; Білодід В. Д. Куценко Володимир Ілліч // Енциклопедія Сучасної України. Т. 16 : Куз–Лев. – Київ : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2016. – С. 294.

Л. В. Шипко

Кучеров Пантелеймон Степанович

(09.08.1902 – 25.06.1973).

Учений у галузі гірничої механіки.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 208, 1 опис, 26 од. зб. за 1932–1973 рр.

Народився 9 серпня 1902 р. у станиці Казанська (нині – Ростовська обл., РФ). Студент (1924–1929), аспірант (1929–1933), в. о доцента (1933–1935), завідувач кафедри гірничих машин (1935–1944) Донецького індустріального інституту. Завідувач відділу гірничих машин і механізмів (1945, 1957–1959), директор Інституту гірничої механіки АН УРСР (1939–1940, 1945–1957). Старший науковий співробітник відділу історії техніки Інституту теплоенергетики АН УРСР (1959–1963). Старший науковий співробітник відділу історії техніки Інституту історії АН УРСР (1963–1966).

Голова Київського обласного правління Науково-технічного гірничого товариства (1945–1955), бюро секції гірничих наук Товариства «Знання» УРСР (1948–1958).

Наукові дослідження присвячено питанням історії гірничої справи на Україні, теорії різання вугілля, автоматизації врубових машин і вугільних комбайнів, розрахунку

електромеханічних і електропневматичних відбійних молотків. Запропонував технічне вирішення проблем збільшення ефективності праці машиністів врубових машин, розрахував найефективніший режим роботи врубової машини, керував роботами по створенню вуглевидобувних комбайнів. Автор понад 70 наукових праць.

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1941) та іншими державними нагородами.

Помер 25 червня 1973 р. у м. Київ.

Наукові праці

Статті: «К вопросу о разрешении проблемы конструирования советской врубовой машины» (1932); «Старт космической ракеты» (1964); «Математическая обработка опытных числовых данных» (1968); «К вопросу о механике взаимодействия реза с углем» (б/д); «Упрощенный метод точного определения количественных характеристик эмпирического распределения случайных величин» (б/д) та ін.

Біографічні документи

Диплом кандидата технічних наук (1937); диплом члена-кореспондента АН УРСР (1939); свідоцтво про закінчення Донецького індустріального інституту (1945); почесні грамоти (1954–1970); вітальні адреси з нагоди 60- і 70-річчя (1962, 1972); спогади (1968); витяг з розпорядження Президії АН УРСР про виголошення подяки за участь у підготовці монографії «История технического развития угольной промышленности Донбасса» (1970); листок з обліку кадрів і автобіографія (1973) та ін.

Документи з діяльності

Витяги з протоколів засідань Президії АН УРСР про встановлення ставки директора Інституту гірничої механіки АН УРСР Кучерову П. С. (1939) та про задоволення клопотання вченого про звільнення його з посади директора інституту (1940); архівні довідки про роботу в Донецькому індустріальному інституті та Інституті гірничої механіки АН УРСР (1963–1967); довідка про роботи Кучерова П. С. в галузі теорії гірничих машин та механізмів (1966).

Фотодокументи

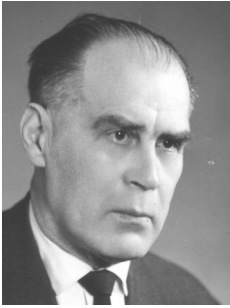
Фотопортрети Кучерова П. С. (3, [1943–1970-ті]); учений з колегами (3, [1950-ті]–1967).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Брега Г. С. Кучеров Пантелеймон Степанович // Енциклопедія історії України. Т. 5 : Кон–Кю. – Київ : Наукова думка, 2008. – С. 544; Мялковський В. І. Кучеров Пантелеймон Степанович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 16 : Куз–Лев. – Київ : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2016. – С. 317.

М. О. Принь

Лазаренко Андрій Созонтович

(27.11.1901 – 13.10.1979).

Ботанік.

Член-кореспондент (1951).

Фонд № 113, 1 опис, 144 од. зб. за 1779–1979 рр.

Народився 27 листопада 1901 р. у м. Київ. Закінчив Київський ІНО (1924). Науковий співробітник Ботанічного кабінету (музею) ВУАН (1922–1931). Старший науковий співробітник (1931–1941, 1944–1945), завідувач відділу спорових рослин (1945–1950), завідувач відділу експериментальної морфології (1963–1979) Інституту ботаніки АН УРСР. Під час Другої світової війни – науковий співробітник Інституту ботаніки Казахського філіалу АН СРСР (1941–1943). Завідувач відділу ботаніки Львівського науково-природничого музею АН УРСР (1950–1951, 1955–1963). Директор (1951–1953), завідувач відділу (1953–1955) Інституту агробіології АН УРСР. Водночас – завідувач кафедр у КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1944–1945), Львівському політехнічному та Львівському сільськогосподарському інститутах (1945–1947), ЛДУ ім. І. Франка (1945–1958).

Наукові дослідження присвячено питанням систематизації, флори й географії мохів, морфології мохоподібних та ботанічній географії України, Білорусії, Кавказу, Далекого Сходу та Середньої Азії, застосуванню менілітових сланців як добрив у сільському господарстві. Автор понад 100 наукових праць.

Помер 13 жовтня 1979 р. у м. Львів.

Наукові праці

Монографія «Атлас хромосом листовних мохів Советского Союза» (1970, спів-автори – Висоцька О. І., Лесняк Є. М.).

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора біологічних наук «Основные этапы развития биофлоры советского Дальнего Востока» (1940).

Програма курсу лекцій «Філогенія рослин» (1957–1958).

Біографічні документи

Паспортна книжка (1918); довідка про закінчення Київського ІНО (1924); посвідчення наукового співробітника Ботанічного музею ВУАН (1930); диплом доктора наук (1943); атестат професора (1944); членські квитки різних організацій (1944); посвідчення завідувача відділу Інституту ботаніки АН УРСР (1946–1973); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1951); характеристика (1951); наказ про затвердження на посаді завідувача кафедри морфології ЛДУ ім. І. Франка (1954); почесна грамота (1971); документи про дарування Львівському музею українського мистецтва картин українських художників (1971–1974); диплом почесного члена Всесоюзного ботанічного товариства (1976) та ін.

Документи з діяльності

Витяги з протоколів та статті в періодичній пресі з критичними оцінками наукової діяльності вченого [1950-ті]; звіт про розроблення наукової теми «Экспериментальные исследования динамики изменчивости в онтогенезе моховидных» (1963); коротка характеристика наукової діяльності (1977).

Листування Лазаренка А. С.

Кореспонденти: Аболінь А. (3, 1976–1978); Бачуріна Г. Ф. (12, 1975–1978); Воробйов Ю. М. (6, 1977–1978); Лавренко Є. І. (10, 1973–1979); Лебедєв Ю. В. (6, 1973–1980); Лівшиць С. (6, 1957–1974); Окснер А. М. (7, 1964–1978); Парамонов С. Я. (4, 1966–1967); Патон Б. Є. (10, 1974–1975); Прокудін Ю. М. (3, 1960); Ситник К. М. (5, 1967–[1979]); Фаворов О. М. (2, 1977).

Фотодокументи

Лазаренко А. С. зі співробітниками відділу спорових рослин (1, 1949); з академіком АН УРСР Штокалом Й. З. (1, [1950-ті]); фотопортрети Лазаренка А. С. (3, [1960-ті]).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Історія Національної академії наук України, 1951–1955. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2012. – С. 554; Голубець М. А. Лазаренко Андрій Созонтович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 16 : Куз–Лев. – Київ : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2016. – С. 464–465.

Ю. В. Булгаков

Лазаренко Євген Костянтинович

(26.12.1912 – 01.01.1979).

Мінералог.

Академік. (1969).

Фонд № 4, 1 опис, 171 од. зб. за 1936–1979 рр.

Народився 26 грудня 1912 р. у м. Харків. Закінчив геолого-географічний факультет (1934) та аспірантуру (1934–1937) ХДУ. Геолог Укрводоканалпроекту (1937–1938). Доцент кафедри мінералогії, декан геологічного факультету Воронежського державного університету (1938–1942). Старший науковий співробітник Уральського філіалу АН СРСР (1942–1944). Завідувач кафедри мінералогії (1944–1969), декан геологічного факультету (1945–1949), проректор (1949–1951), ректор (1952–1963) ЛДУ ім. І. Франка. Директор та завідувач відділу регіональної і генетичної мінералогії (1969–1971) ІГН АН УРСР. Завідувач відділу регіональної і генетичної мінералогії (1972–1979) ІГФМ АН УРСР.

Член Мінералогічного товариства Великої Британії та Ірландії (з 1958). Почесний доктор природознавчих наук Люблінського університету ім. М. Складовської-Кюрі (з 1961). Президент Українського мінералогічного товариства (з 1970), віце-президент Всесоюзного мінералогічного товариства (з 1971).

Наукові дослідження присвячено загальним проблемам мінералогії, розвитку регіональної мінералогії, мінералогії гірничорудних районів, питанням класифікації та номенклатури мінералів, космічній та генетичній мінералогії. Автор близько 300 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1961). Лауреат Державної премії УРСР (1983).

Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1961, 1971), іншими державними нагородами.

Помер 1 січня 1979 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Минералогия Донецкого бассейна» (1975, співавтори – Панов Б. С., Груба В. І., Павлишин В. І.); «Опыт генетической классификации минералов» (1978); «Минералогия Приазовья» (1979, співавтори – Лавриненко Л. Ф., Бучинська Н. І.).

Статті: «Из истории минералогии и петрографии во Львовском университете» (1954); «Славный юбилей (до 300-річчя Львівського державного університету)» (1961); «Профессор Криштафович Николай Иосифович» (1966); «Современное состояние и задачи космической минералогии» (1972); «Номенклатура разностей минералов, грамматических синонимов, порядок написания формул минералов» (1973); «О макете металлогенической карты Карпат масштаба 1:1000000 и условные обозначения к ней» (1974); «Минералогический сборник. Из истории науки» (1976); «О протерозойских процессах сидиментогенеза в Криворожском бассейне» (1976); «Роль минералогических исследований в повышении эффективности геологических работ при поисках и разведке месторождений полезных ископаемых» (1977); «Первая карта кристаллического фундамента Польши» (1978); «Номенклатура и классификация процессов минералообразования» (1978) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Состояние и задачи современной минералогии» (1971); «Мінералогія – найстародавніша галузь знань» (б/д); «Genesis and paragenesis of minerals in alpine postmagmatic formations of Ukrainian» (б/д, співавтор – Лазаренко Є. [А.]).

Відгуки та рецензії: на монографії Карасика М. О. «Послемагматические рудные поля и их классификация» (1964), Семененка М. П. «Метаморфизм подвижных зон» (1970) та «Кислородно-водородная модель Земли» (1975), Гінзбурга А. І., Здорик Т. Б., Горжевської С. О. та ін. «Атлас минералов и руд редких элементов» (1977), Вдивикіна Г. П. «Углеродистое вещество метеоритов» (б/д), Ткачука Л. Г., Жовинського Е. Я. «Петрографія домезозойських осадових порід Поділля» (б/д) та ін.; на статті Артемова В. Р., Калюжного В. [А.] та ін. (б/д); на дисертаційні дослідження Агафонові Т. Н., Афанасьєвої І. М., Бендаржа М., Виноградова Г. Ф., Воловник Б. Я., Городошникова Б. І., Грінченка В. Ф., Жовинського Е. Я., Красильникової [А.] В., Кузнецової С. В., Лебедева Ю. С., Орса В. І., Педана М. В., Шпинової Л. Г., Щербак М. П., Яхонтової Л. К. та ін. (1962–1972).

Робочі матеріали: до проблем «Мінералогія», «Генезис мінералів», «Умови знаходження і утворення мінералів», «Основи космічної мінералогії», «Розвиток мінералогії на Україні», «Морфологія мінералів», «Роль мінеральних перетворень в формуванні земної кори», «Силікати» та ін. (1952–1978).

Біографічні документи

Рекомендація для вступу та довідка про навчання в аспірантурі (1934, 1937); трудова книжка та трудовий список (1934, 1939); характеристики (1935–1976); посвідчення члена різних громадських організацій (1936–1976); довідка про закінчення ХДУ (1937); дипломи та атестати про присудження наукових ступенів і вчених звань (1948–1969); накази про призначення проректором і ректором ЛДУ ім. І. Франка (1951); документи про висування та обрання до складу членів-кореспондентів та академіків АН УРСР, АН СРСР (1951, 1966–1969); посвідчення члена-кореспондента, академіка та директора ІГН АН УРСР (1951–1973); документи про нагородження (1961–1983); вітальна кореспонденція з нагоди свят і знаменних дат (1962–1971); документи про святкування 50-річчя від дня народження вченого (1962); грамоти (1968–1978); автобіографії (1969–1977); особові листки з обліку кадрів (1972–[1979]) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про роботу в геологічних партіях (1928–1944); довідка про роботу на посаді доцента Воронежського державного університету (1943); листування щодо консультивання та рецензування дисертаційних досліджень (1945–1978); документи про діяльність в Українському мінералогічному товаристві (1948–1976) та Всесоюзному мінералогічному товаристві (1950–1977); документи про діяльність в установах АН СРСР (1952–1969); документи про діяльність у ЛДУ ім. І. Франка (1949–1965); документи про участь у наукових читаннях, урочистих засіданнях, наукових конференціях (1955–1977); документи про закордонні наукові відрядження (1956–1977); документи про участь у роботі сесій Загальних зборів та Відділення наук про Землю АН УРСР (1957–1971); документи про участь у роботі Карпато-Балканської геологічної асоціації (1962–1978); документи про участь у святкуванні 25-річчя Університету ім. М. Складовської-Кюрі у Любліні, в т. ч. повідомлення про присвоєння звання почесного доктора університету (1962, 1970); документи про діяльність в ІГН АН УРСР (1965–1976); пропозиції про розвиток геологічних наук в УРСР (1968); документи про діяльність у ВАК СРСР (1971); довідка про розвиток мінералогії в АН УРСР (1977) та ін.

Видавнича: документи про написання, рецензування та підготовку до друку наукових праць вченого та праць інших осіб (1945–1978); листування з питань публікації «Мінералогічного збірника» (1948–1974); документи про видання підручника «Курс мінералогії» (1950–1968); документи про діяльність в редколегії журналу «Записки Всесоюзного мінералогічного общества» (1953–1978); документи про підготовку до друку «Мінералогічного словника» (1967–1978); листування з питань діяльності в редколегії «Геологічного журналу» (1968–1971).

Листування Лазаренка Є. К.

Адресати: Гусовський С. В. (1, 1970); Єпіфанов В. (1, 1945); Кузнецов В. (1, 1972); Кушнірєва А. (2, 1970); Лазаренко К. Ф. (1, 1953); Озерова Н. О. (1, б/д); Патон Б. Є. (1, б/д); Флейшер М. (1, 1972); Цамбел Б. (1, б/д) та ін.

Кореспонденти: Абрамович Ю. М. (2, 1965–1966); Барич Л. Л. (3, 1971–1974); Большаков П. М. (3, 1950); Булах А. Г. (3, 1968–1977); Вайт Е. (White E.) (1, 1956); Валяшко М. Г. (1, 1967); Вертушков Г. М. (4, 1955–1966); Волинський І. С. (1, 1950); Воррен Г. В. (Warren H. V.) (3, 1955–1961); Голубничий П. (8, 1962–1975); Григор'єв Д. П. (52, 1943–1975); Грицаєнко Г. С. (7, 1955–1964); Гудвін Г. Г. (Goodwin G. H.) (1, 1975); Карякін Л. І. (3, 1953–1977); Кипаренко В. Ф. (3, 1962–1966); Коновалюк Ф. З. (2, 1957); Костенко Ю. (2, 1978); Костов І. (Kostov Iv.) (1, 1965); Кравчук П. (9, 1961–1970); Крип'якевич І. П. (1, 1969); Радовський К. В. (3, 1955–1961); Рукомойников О. С. (1, 1966); Савчинська О. В. (2, 1956–1957); Свертинська Ф. О. (12, 1948–1955); Тиха Є. П. (5, 1962–1971); Точилін М. С. (3, 1952–1953); Христофоров Б. С. (1, 1970); Цамбел Б. (1, 1970); Циганов Є. М. (6, 1948); Чирвїнський П. М. (11, 1955–1971); Чирвинська О. П. (17, 1965–1971); Шадлун Т. М. (5, 1946–1970); Шафрановський І. І. (11, 1954–1978) та ін.

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Лазаренка Є. К.: Григор'єва Д. П., Соболева С., Кузнецова В. І. на дисертаційне дослідження «Мінералогія медно-цинкових месторождений Среднего Урала» (1947); Лазька Є. М. на книгу «Курс мінералогії» [1959–1963]; Белєвцева Я. М., Шнюкова Є. Ф., Рябенка В. [А.] на колективну монографію «Мінералогія Криворожского бассейна» (1977); Мельника Ю. П., Руська Ю. А. на наукову працю «Опыт генетической классификации минералов» (1977) та ін.

Статті: «Ректор Львівського університету про русифікацію» (1961); Мельничука Ю. «Ректор університету» (1962); «Знавець землі і літератури» (1962); «Наш друг» (1972); вірш Павличка Д. «Ректор» (1962) та ін.

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Свиридова В. В. «Химико-статистическое изучение базальтов (юго-западный Донбасс)» (1968), Соллогува В. Б. та Трипольського А. А. «Некоторые данные о глубинном строении земной коры по профилю ГСЗ Таганрог–Кировоград» (1969), Белевцева Я. М. «Глибинні джерела ендегенного рудоутворення» (1970), Каляєва Г. І. «Гранітизація і тектоніка» та «Проблема зв'язи графітоїдного магматизма і складчатості фундамента» (1970), Лазька Є. М. «Про особливості розвитку земної кори в догеосинклінальний етап» (1970), Вальтера А. А., Гурова О. П. та Марченка Є. Я. «Магнітна сприйнятливність флюориту різного генезису» (1971) та ін.; автореферати дисертаційних досліджень Антошиної Г. І., Банзаракшеева М. Ю., Квасниці В. М., Саксеева Г. Т., Сальникова В. М. (1970–1978).

Документи, зібрані вченим

Фотоколекція портретів відомих геологів (41, б/д); групова фотографія діячів культури Західних областей України – Франко І., Грушевський М., Кобилянська О. та інші і стаття про неї в газеті «Просвіта» (1898, 1997).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Євген Костянтинович Лазаренко. – Київ : Наукова думка, 1992. – 53 с.; Галий С. А. Идеи Е. К. Лазаренко в развитии рудной минералогии // Минералогический журнал. – 1992. – Т. 14, № 6. – С. 22–25; Матковський О. І. Львівський період життя і творчості Є. К. Лазаренка (до 20-річчя від дня смерті) // Мінералогічний збірник. – 2000. – № 50, вип. 2. – С. 162–171; Білоніжка П. Євген Лазаренко – вчений, педагог, громадянин // Вісник НТШ. – Львів, 2002. – Ч. 28. – С. 36–38; Матковський О., Білоніжка П., Павлишин В. Академік Євген Лазаренко : нарис про життєвий і творчий шлях, спогади, фотоальбом. – Львів : Видавн. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – 304 с.; Білоніжка П., Матковський О. Євген Лазаренко – великий ректор Львівського університету, меценат української культури (до 100-річчя від народження) // Вісник НТШ. – 2012. – Ч. 49. – С. 35–38; Возняк Д. К. Академік Євген Костянтинович Лазаренко і відділ регіональної та генетичної мінералогії // Записки Українського мінералогічного товариства. – 2012. – Т. 9. – 120–125.

М. О. Принь

Лашкар'єв Вадим Євгенович

(07.10.1903 – 01.12.1974).

Фізик.

Академік (1945).

Фонд № 115, 1 опис, 56 од. зб. за 1924–1973 рр.

Народився 7 жовтня 1903 р. у м. Київ. Закінчив фізико-математичне відділення факультету професійної освіти Київського ІНО (1924). Аспірант (1924–1927) і науковий співробітник (1927–1928) Науково-дослідної кафедри фізики при КПІ. Науковий співробітник відділення та керівник секції рентгенофізики НДІ фізики НКО УСРР

(1929–1930). Інженер (1928–1930), науковий співробітник (1930–1931), бригадир групи науковців (1931–1932), начальник відділу рентгенівської та електронної оптики (1933–1934), завідувач лабораторії дифракції електронів (1934–1935) Ленінградського державного фізико-технічного інституту. Завідувач відділу напівпровідників (1939–1960) Інституту фізики АН УРСР. Завідувач відділу та директор (1960–1970) Інституту напівпровідників АН УРСР. Голова Відділення фізико-хімічних і математичних наук АН УРСР (1946–1948). Водночас – викладач (1924–1929) КПІ, доцент (1930–1935) Ленінградського політехнічного інституту, завідувач кафедри фізики (1935–1939) Архангельського медичного інституту, завідувач кафедри експериментальної фізики (1939–1941, 1944–1952) і фізики напівпровідників (1952–1957) КДУ ім. Т. Г. Шевченка; під час Другої світової війни – завідувач кафедри фізики Башкирського педагогічного інституту в Уфі (1941–1943).

Наукові дослідження присвячено питанням оптики рентгенівських променів, дифракції електронів, фізики і техніки напівпровідників. Автор понад 130 наукових праць. Створив наукову школу з фізики напівпровідників.

Лауреат Державної премії УРСР (1981).

Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1944).

Помер 1 грудня 1974 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України засновано премію імені В. Є. Лашкарьова за видатні роботи в галузі фізики напівпровідників та напівпровідникового приладобудування (1997) та присвоєно його ім'я Інституту фізики напівпровідників НАН України (2002).

Наукові праці

Статті: «Зависимость времени жизни сторонних носителей тока от концентрации примеси сурьмы в германии» (1957, співавтори – Литовченко В. Г., Омеляновська Н. М. та ін.); «Исследование фотомагнитного эффекта в монополярных полупроводниках типа Cds» (б/д, співавтори – Жадько І. П., Кошель О. М., Романов В. О.) «Комплексное исследование кинетики процессов рекомбинации и инфракрасного гашения фотона в сульфиде кадмия» (б/д, співавтори – Любченко [А.] В., Шейнкман М. К.); «Особенности кинетики нерентабельной фото-ЭДС в закиси меди» (б/д, співавтор – Потапенко І. Р.); «Релаксація фотопровідності з виплесками в HgS з домішкою Cu» (б/д, співавтор – Рибалко В. В.) та ін.

Біографічні документи

Свідоцтво про закінчення Київського ІНО (1924); трудовий список (1924–1934); профспілковий квиток (1932); характеристика-рекомендація, підписана академіком АН СРСР Йоффе А. Ф. (1935); витяг з протоколу про присвоєння наукового ступеня доктора фізико-математичних наук (1935); довідка про перебування у засланні та указ про амністію (1938); перепустка на Червону площу в Москві у день параду Перемоги (1945); диплом та посвідчення академіка АН УРСР (1945); посвідчення професора КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1946); диплом доктора фізико-математичних наук (1946); витяг з протоколу про присвоєння вченого звання професора (1949); довідка про склад сім'ї (1953); вітальні адреси та кореспонденція (1953–1973); членський квиток Будинку вчених АН УРСР (1956); диплом про нагородження бронзовою медаллю імені О. С. Попова (1959); характеристики (1968, б/д).

Документи з діяльності

Запрошення на роботу до Інституту фізики АН УРСР (1939); доповідна записка про роботу відділу напівпровідників Інституту фізики АН УРСР (1949); договір з

видавництвом про редагування книги «Фізика» (1950); документи про роботу в КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1950–1951); документи про участь у роботі Першої всесоюзної наради з фотоелектричних та оптичних явищ у напівпровідниках (1957); доповідні записки про створення в системі АН УРСР Інституту напівпровідників (1959); звіт про дослідження проблеми «Электронные процессы в полупроводниках и на их поверхности» (1959); план розвитку мережі установ АН УРСР для забезпечення робіт з проблеми «Напівпровідники і діелектрики та їх застосування», підготовлений Лашкар'євим В. Є. [1959] та ін.

Листування Лашкар'єва В. Є.

Адресати: Воронцов М. І. (1, б/д); Штеєнбек М. (Steenbeck M.) (1, 1964).

Кореспонденти: Марлоу Д. С. В. (Marlow G. S. W.) (3, 1934–1935); Шаталов А. А. (1, 1941); Штеєнбек М. (Steenbeck M.) (1, 1964).

Фотодокументи

Лашкар'єв В. Є. під час роботи в Архангельському медичному інституті (1, 1938); фотопортрет ученого (1, [1940-ві]); з колегами (2, 1963).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Пекара С. І. «Метод эффективной массы электрона в кристалле» (1947); Адіровича Е. І. «Новая глава современной физики» (1951); Бонч-Бруєвича В. Л. «К теории примесных зон» (1959); Ривкіна С. М. «Об истинном времени жизни и возможном механизме неупругого рассеяния носителей тока в полупроводниках» (1960).

Документи про вченого

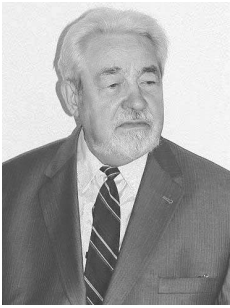
Стаття «Вадим Євгенович Лашкар'єв (до 70-річчя з дня народження)» [1973]; відгук професора Васильєва Л. про біофізичні праці Лашкар'єва В. Є. (1939).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Вадим Євгенович Лашкар'єв // Вісник АН УРСР. – 1975. – № 1. – С. 111; Пам'яті Вадима Євгеновича Лашкар'єва // Український фізичний журнал. – 1975. – Т. 20, № 2. – С. 177–178; Кордун Г. Г. Лашкар'єв Вадим Євгенович // Біографічний довідник видатних фізиків. – Київ : Радянська школа, 1985. – С. 119–120; До сторіччя від дня народження Вадима Євгеновича Лашкар'єва (1903–1974) // Український фізичний журнал. – 2003. – Т. 48, № 10. – С. 1100–1112; Баранський П. І. Академік Вадим Євгенович Лашкар'єв – засновник української школи з фізики і техніки напівпровідників (до 100-річчя з дня народження академіка АН УРСР В. Є. Лашкар'єва (7.10.1903 – 1.12.1974) // Оптоелектроника и полупроводниковая техника. – 2003. – Вып. 38. – С. 24–29; Храмов Ю. О. Лашкар'єв Вадим Євгенович // Енциклопедія історії України. – К., 2009. – Т. 6. – С. 56; Лень А. Є. Вадим Євгенович Лашкар'єв: перший директор ІФЛ НАНУ. – Київ, 2010. – 108 с.

А. І. Шаповал

Лебедєв Анатолій Олексійович

(01.02.1931 – 28.03.2012).

Учений у галузі механіки.

Академік (1988).

Фонд № 420, 1 опис, 266 од. зб. за 1944–2011 рр.

Народився 1 лютого 1931 р. у с. Сушево (нині – Смоленська обл., РФ). Закінчив КПІ (1954) і працював у ньому асистентом кафедри деталей машин (1954–1959). Старший викладач (1959–1960) Київського вищого артилерійського інженерного училища. Аспірант (1960–1963), науковий співробітник (1963) Інституту металокераміки і спецсплавів АН УРСР. Молодший (1963–1964), старший науковий співробітник (1964–1966) ІПМ АН УРСР. Старший науковий співробітник (1966–1971), завідувач відділу (1971–2006), головний науковий співробітник (з 2006) Інституту проблем міцності ім. Г. С. Писаренка НАН України. Водночас – професор НТУУ «КПІ» (з 1975).

Дійсний член Російської академії наук з проблем якості (з 1994), Санкт-Петербурзької академії наук з проблем міцності (з 1996), Нью-Йоркської академії наук (з 1996). Почесний доктор НТУУ «КПІ» (2001). Член Європейського товариства цілісності конструкцій (ESIS), Американського товариства металів (ASM International), Міжнародної Ради з фізики міцності та пластичності матеріалів і експерт INTAS, Технічного комітету Європейської асоціації з експериментальної механіки (EURASEM).

Наукові дослідження присвячено питанням механіки матеріалів і міцності конструкцій. Розробив і експериментально обґрунтував узагальнені критерії міцності конструкційних матеріалів та прогнозування довговічності матеріалу, в тому числі в умовах пульсуючого багатовісьового навантаження. Автор понад 500 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки України (2001). Лауреат Державних премій у галузі науки і техніки СРСР (1982) та України (1997), премій імені С. П. Тимошенка та Г. С. Писаренка НАН України (2004, 2011).

Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1975), іншими державними нагородами та медаллю імені М. В. Келдиша Федерації космонавтики Росії (2007).

Помер 28 березня 2012 р. Похований у м. Київ на Берковецькому кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Цикл работ по исследованию прочности материалов и элементов конструкции при сложном напряженном состоянии в широком диапазоне температур применительно к объектам новой техники» (1976, співавтори – Гігіняк Ф. Ф., Ковальчук Б. І., Куранов Б. [А.] та ін.).

Розділ монографії «Механическое поведение материалов при различных видах нагружения» (2000, співавтори – Трощенко В. Т., Стрижало В. О. та ін.).

Брошура «Методы определения эквивалентных и допускаемых напряжений для расчетов на прочность при сложном напряженном состоянии. Методичні рекомендації» (1981, співавтори – Гігіняк Ф. Ф., Ковальчук Б. І. та ін.).

Статті: «Пластические деформации и разрушение конструкционных материалов при сложном напряженном состоянии в условиях низких температур» (1974,

співавтори – Ламашевський В. П., Ковальчук Б. І. та ін.); «До теорії граничних станів анізотропних матеріалів» (1976, співавтор – Писаренко Г. С.); «Закономерности деформирования и разрушения конструкционных металлов в условиях сложного напряженного состояния при низких температурах (1976, співавтор – Новіков М. В.); «Влияние масштабного фактора на прочность материалов в условиях сложного напряженного состояния» (1977, співавтори – Лошак М. Г., Алфімов П. Т. та ін.); «Критерий пластичности и разрушения вязких конструкционных металлов при плоском напряженном состоянии в условиях низких температур» ([1977], співавтори – Новіков М. В., Ламашевский В. П. та ін.); «Новый экспресс-метод оценки деградации механических свойств металла основного оборудования АЭС в процессе эксплуатации» (1994, співавтор – Чаусов М. Г.); «Теория эквивалентных напряжений как проблема механики материалов» (1996); «Деформационная теория пластичности ортотропных материалов» (2000, співавтор – Косарчук В. В.); «Оценка поврежденности конструкционных сталей по параметрам рассеяния характеристик твердости материалов в нагруженном и разгруженном состояниях» (2008, співавтор – Швець В. П.); «Развитие теории прочности в механике материалов» (2010) та ін.

Доповіді: «Упруговязкопластическая модель, описывающая свойства сталей перлитного класса» (1986, співавтори – Гігіняк Ф. Ф., Шкодзинський О. К.); «Прочность листовых материалов с трещинами» (1987, співавтор – Писаренко Г. С.); «К вопросу о резервах снижения материалоемкости машин» (1988); «Новые методы и результаты исследований накопления рассеянных повреждений в конструкционных материалах» (2008); «Концепция эквивалентных напряжений как проблема механики материала» (2009); «Несущая способность сварных соединений разнородных металлов в широком диапазоне низких температур» (2010, співавтор – Ламашевський В. П.); «Оцінка ресурсу роботи конструкцій за параметрами накопичення розсіяних пошкоджень в матеріалі несучих елементів» (2011) та ін.

Авторські свідоцтва: № 142453 «Устройство для испытания трубчатых образцов на длительную прочность» (1961); № 300806 «Установка для испытания материалов на трубчатых образцах при низких температурах» (1971, співавтор – Ламашевський В. П.); № 416591 «Установка для испытания материалов в условиях гидростатического давления» (1973, співавтори – Фрідман В. М., Лошак М. Г. та ін.); № 620807 «Устройство для измерения продольных и угловых деформаций образца» (1978, співавтори – Лукашов В. К., Христов Г. П. та ін.); № 743436 «Устройство для регулирования температуры в криокамере» (1980, співавтор – Музика М. Р.); № 1373120 «Способ испытания листового материала на растяжение» (1987, співавтори – Євельський Ю. Л., Чаусов М. Г.); № 1632151 «Способ определения характера и причин разрушения деталей» (1990) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографії Новікова М. В., Гуревича С. М. та ін. «Влияние низких температур на характеристики упругости сварных соединений некоторых титановых сплавов» (1969), Степанова Г. В. «Упругопластическое деформирование и разрушение материалов при действии импульсных нагрузок» (1989); Стрижала В. О., Новогрудського Л. С. та ін. «Прочность сплавов криогенной техники при электромагнитных воздействиях» (1990), Михалевица М. В. «Тензорні моделі накопичення пошкоджень» (1997), Писаренка Г. С., Киселевського В. [Н.] «Прочность и пластичность материалов в радиационных потоках» (б/д) та ін.; на підручники Можаровського [Н.] С. «Теория упругости, пластичности и ползучести для инженеров» (б/д), Мехонцевої Д. М. «Динамическое исследование машинного агрегата» (б/д); на статті Бондарєва П. Г., Веремчука С. С., Гігіняка Ф. Ф., Марголіна Г. Г., Пелеха Б. Л., Уман-

ського Е. С., Федорова В. В., Царьова Г. П., Яценка Я. Ф. та ін. (1969–1981); винаходи Балтіна Ю. П., Виноградова В. В., Ковпака В. І., Костецького Б. І., Левітаса В. І., Писаренка Г. С., Потураєва В. М., Ясельського Ю. М. та ін. (1968–1981); на дисертаційні дослідження Балаболіна С. В., Важенцова Ю. Г., Григор'янца Г. П., Давиденка О. І., Капралова Ю. А., Лапіна В. Г., Осасюка В. В., Попелюха В. І., Стасюка С. З., Усової О. М., Фефера В. Я., Чаусова М. Г., Шкодзинського О. К. та ін. (1965–2005).

Біографічні документи

Свідоцтво про народження (1948); диплом про закінчення КПІ (1954); студентський квиток КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1957); службові перепустки (1958); дипломи кандидата і доктора технічних наук (1964, 1973); атестати старшого наукового співробітника і професора (1966, 1976); характеристики (1971–1987); біографічні довідки (1974–2003); список державних нагород (1976); вітальна кореспонденція з нагоди ювілеїв, нагородження та знаменних дат (1976–2011); документи про представлення на здобуття Державної премії України (1976, 1996); документи про висунення до складу членів-кореспондентів та академіків АН УРСР (1977, 1988); автобіографії (1977–1979); особові листки з обліку кадрів та анкети (1977–1987); довідки про наукову, науково-організаційну і громадську діяльність (1977–1991); дипломи лауреата Державної премії СРСР та України в галузі науки і техніки (1982, 1997); посвідчення члена Українського товариства з механіки руйнування матеріалів (1993); дипломи та посвідчення академіка Санкт-Петербурзької академії наук з проблем міцності (1996, 2011); Указ Президента України про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки і техніки України» (2001); документи про висунення на здобуття та присудження премій імені О. М. Динника та С. П. Тимошенка НАН України (2002–2011); посвідчення про нагородження медаллю імені М. В. Келдиша Федерації космонавтики Росії (2007) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: довідки про роботу в КПІ та ІПМ ім. І. М. Францевича НАН України (1966, 1998); документи про участь у наукових конференціях, з'їздах, засіданнях, симпозіумах, школах, що проходили в СРСР, СНД, країнах Європи, Америки та Азії (1967–2010); документи про роботу з аспірантами (1968–1996); договори про співпрацю з різними науковими установами, організаціями і підприємствами (1972–2004); документи про роботу на посаді завідувача відділу статистичної міцності і пластичності ІПМ ім. І. М. Францевича НАН України (1973–2004); документи про участь у виконанні науково-дослідних робіт (1974–2010); документи про діяльність у Науковій раді з проблеми «Механіка деформівного твердого тіла» АН УРСР (1982–1988); документи про діяльність у Національному комітеті СРСР (з 1993 – Російському) з теоретичної і прикладної механіки (1985–2002); документи про роботу у ВАК України (1990–2000); документи про участь у роботі Міждержавної ради з фізики міцності і пластичності матеріалів (1991–1992); документи про діяльність у Національному комітеті України з теоретичної та прикладної механіки (1993–2002); звіт члена Національної ради з проблеми «Фізико-хімічна механіка матеріалів» (2002); документи про затвердження членом секції математики Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки (2006–2007) та ін.

Педагогічна: документи про науково-педагогічну і лекційну діяльність (1971–2006); документи про роботу зі стажерами ІПМ ім. І. М. Францевича НАН України (1974–1991).

Листування Лебедєва А. О.

Адресати: Герлінг (1, [1980-ті]); Годзь І. В. (2, 1974); Давиденкова Н. К. (1, 1986); Каменцева З. П. (1, [1980-ті]); Ключников В. Д. (1, [1980-ті]); Мао Хонг Ю (Мао

Hong Yu) (1, 2011); Мехонцева Д. М. (1, 2011); Нечитайло М. (1, 2010); Стассі Ф. (Stassi F.) (7, 1973–1974); Чирков М. К. (1, 1996); Шараторі Е. (Sciratori E.) (1, 1984) та ін.

Кореспонденти: Баренблатт Г. І. (1, 1986); Васін Р. О. (1, [1980-ті]); Волков Л. Л. (1, б/д); Губарєва Н. І. (1, 1982); Ісмагілов В. З. (1, 1974); Колупаєв В. (4, 2011–2012); Кукса О. В. (1, 1985); Левітас В. І. (5, 1998); Ленський В. С. (1, 1982); Мартиненко М. (1, 1987); Мехонцева Д. М. (4, 1986); Нечитайло М. (1, 2010); Павлов Г. П. (1, 1983); Синков В. Г. (1, 2001); Стассі Ф. (Stassi F.) (4, 1972–1973) та ін.

Фотодокументи

Лебедев А. О. з однокласником (1, 1944); з учасниками III Всесоюзного з'їзду з теоретичної і прикладної механіки (2, 1968); серед учасників різних наукових конференцій (8, [1960–1970]); серед науковців механічного факультету, кафедри динаміки та міцності машин і опору матеріалів НТУУ «КПІ» (4, [1960-ті–2007]); фотопортрети Лебедева А. О. (7, 1970–2011); під час проведення наукових досліджень у лабораторії (1, [1970-ті]); з президентом АН УРСР Патоном Б. Є. і академіком АН УРСР Писаренком Г. С. (1, [1980-ті]); під час виступів на наукових конференціях і лекціях у НТУУ «КПІ» (4, [1980-ті–2000]); під час святкування 60-річчя від дня народження (1, 1991); у робочому кабінеті Інституту проблем міцності ім. Г. С. Писаренка НАН України з учасниками наукової конференції (3, 2005); з академіком НАН України Новіковим М. В. (1, 2005); біля пам'ятника С. П. Корольову разом з науковцями НТУУ «КПІ» на території інституту (1, 2007) та ін.

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Лебедева А. О.: Можаровського М. С., Козлова [І. А.] на дисертаційне дослідження «Исследование прочности жаропрочных материалов в условиях нормальных и высоких температур» (1963); Руденка В. М. на статтю «Об оценке прочности металлокерамических материалов при сложном напряженном состоянии» (1963); Можаровського М. С., Третьяченка Г. М. на монографію «Расчеты на прочность при сложном напряженном состоянии» (1968); Куріата Р. І., Киселевського В. М., Шульгінова Б. С., Кудрявцева І. В., Проненка [А. А.], Мухіна М. М. на монографію Лебедева А. О. та Писаренка Г. С. «Сопротивление материалов деформированию и разрушению при сложном напряженном состоянии» (1969); Шевченка Ю. М. на монографію «Феноменологические основы расчета конструкций на прочность» (1984); Панасюка В. В. на статтю «Концепція еквівалентних напружень у механіці структурно-неоднорідних матеріалів» (2007) та ін.

Документи, зібрані вченим

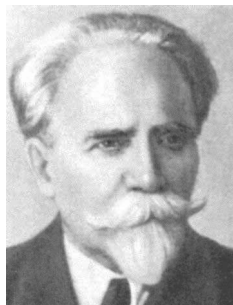
Довідка про наукову та науково-організаційну діяльність Інституту проблем міцності АН УРСР за 1980–1984 рр. (1985); матеріали з періодичної преси про соціально-політичний і економічний стан і політику реформ у КНР [1980-ті]; комплексна програма наукових досліджень НАН України «Проблеми ресурсу і безпеки експлуатації і конструкцій, споруд та машин (“РЕСУРС”)» (2004); документи про роботу члена-кореспондента НАН України Гудрамовича В. С. «Новітні вітчизняні засоби забезпечення навігаційної та експлуатаційної безпеки (Альгаір)», представлена на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки (2006).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Анатолий Алексеевич Лебедев. – Киев : Наукова думка, 1991. – 58 с.; Анатолий Алексеевич Лебедев. – Киев, 2011. – 80 с.; Маркевич В. Е. Лебедев Анатолий Олександрович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 16 : Куз–Лев. – Київ : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2016. – С. 599.

О. М. Закусило, Л. І. Завалишина

Лисін Борис Савелійович

(04.08.1883 – 22.11.1970).

Хімік-технолог.

Академік (1939).

Фонд № 28, 3 описи, 294 од. зб. за 1900–1971 рр.

Народився 4 серпня 1883 р. у м. Новоград-Волинський. Студент (1903–1909), асистент та викладач кафедри будівельних матеріалів і мінеральних речовин (1909–1921), завідувач кафедри силікатів (1921–1956), декан хімічного факультету (1922–1928) КПІ. Одночасно – заступник директора та директор Київських піротехнічних майстерень при КПІ (1917–1918). Завідувач лабораторії з випробувань будівельних матеріалів АН УСРР (1918–1925). Директор (1927–1930, 1945–1950) НДІ будівельних матеріалів Академії будівництва та архітектури УРСР. Директор, завідувач відділу технології силікатів (1940–1941) Інституту мінеральної сировини АН УРСР. Старший науковий співробітник (1943–1945), завідувач лабораторії силікатів (1945–1947) ІЗНХ АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено питанням технології силікатів і будівельних матеріалів, вивченню властивостей силікатної сировини і науковому обґрунтуванню найновіших способів її переробки.

Лауреат Державної премії СРСР (1950).

Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1948).

Помер 22 листопада 1970 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Брошура «Производство керамических изделий в Юго-Западной России. Отчет о командировке на керамические заводы Украины» (1910).

Статті: «К составлению технических условий на поставку каолинов» (1928); «Влияние электролитов на скорость схватывания и твердения цементов» [не раніше 1936]; «Направление работ кафедры технологии силикатов» (1940); «Декоративные вяжущие материалы» [1947]; «Высококачественный фарфор из украинского сырья» (1948, співавтор – Дажук К. В.); «Изучение технологии изготовления портландцемента из воздушной извести и глины» (1954, співавтор – Сахаров Б. П.); «Изучение структуры вяжущих веществ по методу цементографии» (1954, співавтор – Корнілович Ю. Є.); «Микроструктура давніх київських будівельних розчинів» (1955, співавтор – Корнілович Ю. Є.); «Исследование процессов кристаллизации каменного литья» (1957, співавтор – Роднікова В. В.); «Изучение новых методов обогащения каолинов» (1959); «Изучение физико-химических свойств приднепровского мергеля как сырья для производства местного вяжущего» (1960, співавтор – Барщевський Ф. [А.] та ін.

Доповіді та тези доповідей: «К составлению технических условий на поставку каолинов» (1928); «Результаты исследования свойств каолина месторождения Малая Михайловка Просяновского района» (1928); «Труды кафедры силикатов и дальнейшего развития каолиновой промышленности СССР» [1939]; «Изучение физико-химических свойств и структуры каолина новых месторождений Закарпатской области УССР» [не раніше 1945]; «Изучение природных ресурсов УССР для дальнейшего развития цементной промышленности Правобережной Украины» (1946); «Про проб-

леми науково-дослідницької роботи кафедри силікатів і будівельних матеріалів КПІ» [не раніше 1946]; «Эффективное содружество науки и производства» (1955); «Из истории обогащения каолинов Украины» (1959) та ін.

Лекції з технології силікатів [1927–1929].

Відгуки та рецензії: на монографію Ничипоренка С. П. «Основные вопросы теории пластической обработки и формовки керамических масс» (1959); Будникова П. П. «Технологии керамики и огнеупоров» (1960), Мазелева Л. Я. «Боратные стекла» (1960), Безбородова М. О. «Стекловарение в Древней Руси» (б/д); на книги Безбородова М. О. «Стекловарение в Древней Руси» (б/д), ; на дисертаційні дослідження Бакшеева П. С., Белохвостікової В. І., Візира В. [А.], Вилкова П. Б., Дажук К. В., Єршова Л. Д., Ковтуна В. Ф., Лохинського Ф. Ф., Луцковського Д. М., Осадчука Я. Е., Педана М. П. (1939–1965) та ін.

Робочі матеріали: робочі записи з результатами аналізів будівельних матеріалів (1928–1946); робочі записи з проблем «Порцеляна в УСРР», «Петрургія», з питань раціоналізації експлуатації каолінів ([1920-ті]–1956); ілюстративні матеріали до наукових праць (б/д) та ін.

Біографічні документи

Свідоцтво про припис до призовної дільниці (1902); студентський звіт про практику на керамічних заводах Росії (1908); свідоцтво про закінчення КПІ (1909); трудовий список (1909–1934); посвідчення лаборанта та штатного викладача кафедри будівельних матеріалів КПІ (1910, 1917); службові характеристики (1912–1934); анкети, листки з обліку кадрів, довідки про трудовий стаж (1924–1957); посвідчення делегата Четвертого всесоюзного наукового з'їзду з питань будівельних матеріалів (1926); автобіографія [1928–1949]; витяги з протоколів ВАК СРСР про затвердження у науковому ступені доктора технічних наук та присвоєння звання професора (1936); документи про висунення до складу академіків АН УРСР (1939); вітальна кореспонденція з нагоди ювілеїв вченого (1946–1971) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: листування з підприємствами та установами з питань проведення аналізів та випробувань будівельних матеріалів ([1908]–1917); документи про адміністративну роботу на хімічному факультеті КПІ (1914–1918); документи про участь у наукових конференціях, нарадах, семінарах (1914–1970); листування з Київським військово-промисловим комітетом про будівництво цегляного заводу у Києві (1916); листування з редакціями та видавництвами з питань публікації та рецензування наукових праць (1917–1970); документи про роботу на посаді завідувача лабораторії випробувань будівельних матеріалів АН УСРР ([1918]–1925); документи про обстеження силікатних заводів (1920–1956); документи про роботу на посаді декана хімічного факультету КПІ (1924–1927); документи про роботу на посаді технічного директора представництва Держтресту «Русские самоцветы» (1925–[1938]); документи про роботу на посаді директора Українського НДІ силікатної промисловості (1928); документи про участь у роботі Всесоюзного науково-дослідного інженерно-технічного товариства силікатів (1928–1954); доповідні записки з питань організації вивчення силікатів та мінеральної сировини в Україні ([1930-ті]–1956); документи про діяльність на посаді директора Інституту мінеральної сировини АН УРСР [1940–1941]; документи про діяльність у вченій раді Академії архітектури УРСР (1946–1963); документи про роботу на посаді директора Інституту будівельних матеріалів АН УРСР (1945–1950); документи про роботу на посаді завідувача відділу хімії силікатів ІЗНХ АН УРСР (1948–1957); документи про роботу у Раді з вивчення виробничих

сил України АН УРСР (1956–1958); документи про участь у роботі Українського відділення радянського національного об'єднання істориків природознавства та техніки (1958–1966) та ін.

Педагогічна: документи про викладацьку діяльність на хімічному факультеті КПІ (1909–1916); документи з питань організації навчального процесу та навчально-виховної роботи на кафедрі технології силікатів КПІ (1918–1964); документи про роботу студентського наукового гуртка при кафедрі технології силікатів КПІ під керівництвом Лисіна Б. С. (1940–1948) та ін.

Листування Лисіна Б. С.

Адресати: Богинський М. (2, б/д); Богун І. (1, 1961); Лоханько Ф. П. (1, 1956); Патон Б. Є. (3, 1965); Тананаєв І. В. (1, б/д) та ін.

Кореспонденти: Алейников І. С. (1, 1929); Бабич Є. П. (2, 1957); Безбородов М. О. (1, 1951); Белік Я. Г. (3, 1954–1955); Будников П. П. (11, 1939–1965); Волчанський В. М. (1, 1947); Гулінова Л. Г. (3, 1947); Думанський А. В. (1, 1957); Зозуля С. С. (1, 1928); Каган Д. Л. (1, 1949); Китайгородський І. І. (2, 1949); Кузякіна О. Б. (1, 1944); Лавров С. Г. (1, б/д); Лоханько Ф. П. (2, 1955); Мазелев Л. Я. (3, 1960, б/д); Пономарьов І. Ф. (11, 1948–1966); Штаерман Ю. Я. (1, 1956); Штебл Е. (1, 1929); Юнг В. [Н.] (5, 1948–1955) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрет Лисіна Б. С. (1, [1950-ті]).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Лисіна Б. С.: відгук на праці вченого, опубліковані протягом 1915–1930 рр., підготовлений колективом київських науково-інженерних співробітників [не раніше 1930]; Чернової О. В. на статтю Лисіна Б. С. та Дажука К. В. «Каолин Береговского месторождения Закарпатской области» (б/д) та ін.

Документи з дарчими написами вченому

Довідник Фінкельштейна І. Д. «Требования промышленности к качеству минерального сырья» (1948).

Статті: Будникова П. П. «Die dehydratationsgeschwindigkeit des gipses bei verschiedenen temperaturen» (1929) та «К синтезу фенакита» (1951); Пономарьова І. «Печи без свода для обжига кирпича» (1930); Азарова К. П. «Смачивание твердых фаз силикатными расплавами» (1952); Беліка Я. Г. «Некоторые исследования строительных материалов киевских Золотых ворот» (1954); Ничипоренка С. П. «Физико-химическая механика дисперсных систем в технологии керамики» (1958) та ін.

Документи, зібрані вченим

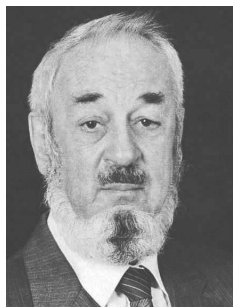
Доповідь про виробництво силікатної цегли (1902); статті та брошури з питань хімічної технології, кристалографії, мінералогії, геології (1907–1916); відомості про хімічні аналізи каолінів, проведені в різних установах (1927–1939); карта цукрових заводів УРСР (1944); плани науково-дослідних робіт та анотації наукових тем лабораторії хімії силікатів Інституту хімії АН Латвійської РСР (1954–1960); автореферати дисертаційних досліджень (1960–1961) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Бесхмельніцина М. М. До 125-річчя від дня народження Б. С. Лисіна // Сторінки історії. – Київ, 2008. – Вип. 27. – С. 26–27; Бесхмельніцина М. М. Лисін Борис Савелійович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 17 : Лег–Лоц. – Київ : ТОВ «Видавничий дім «САМ», 2016. – С. 240.

М. О. Принь

Ліпатов Юрій Сергійович

(10.07.1927 – 31.08.2007).

Хімік.

Академік (1973).

Фонд № 116, 1 опис, 155 од. зб. за 1933–2007 рр.

Народився 10 липня 1927 р. у м. Іваново-Вознесенськ (нині – м. Іваново, РФ). Закінчив Московський нафтовий інститут ім. І. М. Губкіна (1949). Інженер Центрального інституту авіаційних палив і мастил (1949–1951). Аспірант, старший науковий співробітник Лабораторії колоїдної хімії Фізико-хімічного інституту ім. Л. Я. Карпова (1951–1959). Завідувач лабораторії армованих пластиків, заступник директора Інституту загальної та неорганічної хімії АН БРСР (1959–1964). Завідувач відділу та директор (1965–1985), радник при дирекції (1985–2007) ІХВС НАН України. Водночас – заступник академіка-секретаря Відділення хімії та хімічної технології АН УРСР (1974–1977).

Член правління і голова секції Українського хімічного товариства (1973–2007), академік Міжнародної академії творчості (1992).

Наукові дослідження присвячено проблемам фізико-хімії та колоїдної хімії полімерів. Автор понад 1300 наукових праць і 140 винаходів.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1990). Лауреат Державної премії УРСР (1981), премій імені Л. В. Писаржевського та А. І. Кіпріанова НАН України (1980, 1998), імені Поля Флорі Міжнародної академії творчості (1997).

Нагороджений орденами Дружби народів (1981), «За заслуги» III ступеня (1998), іншими державними нагородами.

Помер 31 серпня 2007 р. Похований у м. Київ на Берковецькому кладовищі.

Наукові праці

Статті: «Химия высокомолекулярных соединений» (1981); «Стеклопластики. Стекло органическое» (1981); «Моделирование процессов адсорбции в растворах полимерных смесей в условиях фазового разделения» (1998); «Влияние соотношения компонентов на температурную зависимость адсорбции из растворов смесей полимеров» (2002); «Флуктуационная теория стеклования и кластерная модель структуры аморфного состояния полимеров» (2003); «Поверхностная сегрегация при адсорбции в смесях полимеров и свойства адсорбционных слоев» (2005); «Механизмы упрочнения полимерных нанокомпозитов» (2006); «Фрактальная модель усиления эластомерных нанокомпозитов» (2006); «Эффект наноадгезии в полимерных нанокомпозитах» (2007); «Тепловое расширение полимерных композитов, наполненных углеродными нанотрубками» (2007); «Наноадгезия и механизм усиления дисперсно-наполненных полимерных нанокомпозитов» (2008) та ін.

Авторські свідоцтва: № 418495 «Способ получения полиуретанов» (1973); № 430136 «Состав для покрытий» (1974); № 547112 «Противокоррозионный состав» (1976); № 539921 «Эпоксидная композиция» (1976); № 648576 «Термопластическая композиция» (1978); № 677458 «Полиуретановая композиция для покрытий» (1979); № 794047 «Полиамидная композиция» (1980); № 1032911 «Способ изготовления

фотополимерных печатных форм» (1983); № 1197443 «Термоиндикаторная пленка» (1985); № 1233469 «Антифрикционная композиция» (1986); № 1322668 «Электроизоляционный лак» (1987) та ін.

Відгуки та рецензії: на довідник Броутмана Л. та Крока Р. «Композиционные материалы» (1979); на дисертаційні дослідження Барана [А. А.], Баглая [Н. Н.], Ляпіної Л. [А.], Негматова С. С., Шершнева В. [А.] (1977–1981) та ін.

Біографічні документи

Диплом про вищу освіту (1949); дипломи кандидата та доктора хімічних наук (1954, 1963); атестати старшого наукового співробітника та професора (1959, 1964); дипломи члена-кореспондента та академіка АН УРСР (1969, 1973); документи про відзначення ювілеїв (1967–2007); вітальна кореспонденція з нагоди різних свят (1971–2007); дипломи лауреата премій імені Л. В. Писаржевського та А. І. Кіпріанова НАН України (1980, 1998); почесна грамота Українського хімічного товариства (1996); подяка ВАК України за вагомий внесок у систему атестації наукових кадрів України (2004); документи про нагородження Почесною грамотою ВР України (2007) та ін.

Документи з діяльності

Документи про публікацію та рецензування наукових праць (1966–2007); документи про участь у різних наукових конференціях, з'їздах, симпозиумах (1968–2007); документи про співпрацю з вітчизняними та іноземними вченими (1970–2005); ділове листування з різних питань діяльності (1970–2007); листування з членом-кореспондентом НАН України Ковтуном Г. О. з питань розвитку науки в Україні (2003–2004); документи про роботу з аспірантами (1979–2006); документи про роботу в Академії творчості СРСР (1985); ділові щоденники (2000–2003); текст виступу на зборах Відділення хімії НАН України (2006).

Листування Ліпатова Ю. С.

Адресати: Воронцов [А.] В. (1, 2000); Едвардс М. (6, 1987–2001); Затовський А. (1, 2004); Каммер Г. (4, 1984–2004); Кантов Х. (2, 1976–1982); Комото Т. (1, 1977); Малинський Ю. М. (1, б/д); Пікеров [Н.] Л. (1, 2002); Піотровський Б. Б. (1, 1981); Рубан І. [Н.] (1, 2005); Сперлінг Л. (1, 1984); Степто Р. (3, 1978–1979); Хацуо І. (1, 1986); Шелдон Р. (1, 1977); Шумило В. В. (1, 2005).

Кореспонденти: Геде Д. (3, 1976–1977); Едвардс М. (2, 2001–2002); Каммер Г. (3, 1976–1985); Керн В. (3, 1978–1979); Кісс Е. (1, 2001); Лаврови О. і Ю. (3, 1975–1976); Ліклем Дж. (1, 1986); Ліпатова Г. В. (32, 1979–1982); Ліпатов С. (2, 2004–2006); Мінг Я. (6, 1984–1985); Неппер Д. (3, 1985–1987); Папетіс С. (4, 1985–1986); Рудаков Г. (2, 1976); Соснін Є. М. (3, 1979–1980); Сперлінг Л. (16, 1977–1991); Степто Р. (19, 1977–1983); Теокаріс П. (4, 1983–1986); Френкель С. Я. (2, 1981); Фріч М. (1, 1979); Хоек Б. (12, 1984–1987); Цукрук В. (6, 1990–1991); Чудецька О. В. (2, 1966–1976); Шелдон Р. (6, 1974–1977); Шумило В. В. (2, 2005) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Ліпатова Ю. С. (4, 1933–1987); учений у родинному колі (9, 1938–1986); під час відпочинку в містах Ялта та Ташкент (2, 1965–1973); після виступу з лекцією на засіданні Британської асоціації дослідження каучуку та пластмас (1, 1965); під час перебування на різних наукових конференціях (13, 1977–1990); з професором Фрішем К. (1, 1978); під час перебування у Вільнюському державному університеті (3, 1980–1982); з керівництвом ІХВС АН УРСР (1, 1981); з академіком АН СРСР Емануелем М. М. під час його перебування в ІХВС АН УРСР (1, 1982); під час відвідування шахти ім. Абакумова на Донбасі (1, 1982); з професором Вейком В. К.

(1, 1985); під час перебування в Японії на науковій конференції (1, 1994); серед членів Відділення хімії НАН України (1, 2000); з професором Цукруком В. (1, б/д) та ін.

Документи про вченого

Книга Ліпатової Т. Є. «Моя жизнь в семье и науке» (2005).

Матеріали, зібрані вченим

Статті: Левковича А. М., Рубана І. М., Оксенгендлера Б. Л. «О возможной аналогии андерсоновского перехода с формированием наноструктур в полимерных смесях» (1988); Затовського А. «Впровадження православних духовних цінностей в структуру державної освіти України» [2003]; Гончарука В. В., Гродзинського Д. М., Кундієва О. І. «Академическая наука жива (в преддверии сессии общего собрания НАН Украины)» (2004); Рубана І. М. «К вопросу о совместимости макромолекул» (2005); Тодосійчук Т. Т., Сергєєвої Л. М., Чорної В. М. «О влиянии температуры на адсорбцию полистирола и полибутилметакрилата» (б/д) та ін.

Інші документи: листування Ліпатової Т. Є. з Буфіним Г., Гладішевим Г., Гордоном М., Емануелем М. М., Кришевським М., Рашидовою С. та ін. (1970–1985); постанова Президії НАН України «Про затвердження нової редакції Положення про почесного директора інституту НАН України, радника Президії НАН України, радника при дирекції інституту НАН України» (2003); фотовиставка робіт ІХВС НАН України (б/д); ноти Рональда Конінгсвельда «Полімерна музика у 4-х (коротких) моментах для 2-х фортепіано» (б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ЦДАВО України (ф. № 4710, 105 од. зб. за 1939–1980 рр.).

Лит.: Юрій Сергійович Ліпатов. – Київ : Наукова думка, 1997. – 315 с.; Юрій Сергєєвич Ліпатов (к 70-летию со дня рождения) // Высокомолекулярные соединения. Сер. А. – Москва : Наука, 1997. – Т. 39, № 8. – С. 1269–1270; 2000 : Outstanding People of the 20th Century. – Cambridge : Int. Biogr. Centre, 1998. – Р. 145; Керча Ю. Ю. Справа всього життя // Вісник НАН України. – 2002. – № 7. – С. 46–49; Юрій Сергійович Ліпатов. – Київ : Ін-т хімії високомолекулярних сполук, 2007. – 383 с.

О. М. Закусило, В. М. Гришко

Лозинський Мирон Онупрійович

(22.08.1933 – 19.01.2011).

Хімік.

Академік (2000).

Фонд № 412, 1 опис, 43 од. зб. за 1956–2011 рр.

Народився 22 серпня 1933 р. у м. Куликів (нині – смт Куликів, Жовківський р-н, Львівська обл.). Закінчив хіміко-технологічний факультет Львівського політехнічного інституту (1956). Молодший науковий співробітник (1956–1958) Рубіжанської філії НДІ органічних продуктів і барвників Мінхімпрому СРСР. Аспірант (1958–1961), молодший та старший науковий співробітник (1961–1971), завідувач відділу (1971–1975), керівник Центральної лабораторії (1975–1993), заступник директора (1993–1998), директор (з 1998) ІОХ НАН України.

Почесний доктор Національного університету «Львівська політехніка» (2006).

Наукові дослідження присвячено питанням хімії азот- і сіркоорганічних сполук, біологічно активних речовин, створенню нових термостабілізаторів та пластифікаторів на основі полівінілхлориду, впровадженню в практику охорони здоров'я нових лікарських препаратів. Автор понад 500 наукових праць.

Заслужений винахідник УРСР (1982). Заслужений діяч науки і техніки України (2008). Лауреат премії імені А. І. Кіпріанова НАН України (2004).

Нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня (2003), іншими державними нагородами.

Помер 19 січня 2011 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Розділи монографії «Избранные методы синтеза и модификации гетероциклов»: «Синтез и свойства гетероциклических N-ариламидинов» (2003, співавтор – Демченко А. М.), «Синтез и свойства производных 1,4-бентиазина» (2003, співавтор – Демченко А. М., Шиванюк [А.] Ф.), «Циклоконденсации 1,3-дикарбонильных соединений гетероциклического ряда и их производных в синтезе кислород-, азот- и серосодержащих гетероциклов» (2003, співавтор – Шелякін В. В.).

Автореферати дисертацій на здобуття вченого ступеня кандидата та доктора хімічних наук «Синтез и исследование 1,5-диарил-3-хлорформазанов и арилазохлоруксусных кислот» та «Химия хлорангидридов иминовщавелевой кислоты» (1962, 1974).

Статті: «Тиондигонидные красители из этилбензола, изопропилбензола и трет-бутилбензола» (1959, співавтор – Оксенгендлер Г. М.); «Химия ацил- и сульфонило(тио, селено)цианатов» (1968, співавтор – Пелькіс П. С.); «Синтез 5-нітро-8-оксигіноліну» (1981, співавтори – Дмитруха В. С., Купріянова Н. С. та ін.); «Димеризация арилсульфонилацетонитрилов в среде бис(триметилсилил)ацетамида» (1984, співавтори – Неплюєв В. М., Кухар В. П. та ін.); «Изыскание и механизмы действия кардиотонических средств негликозидной природы» (1984, співавтори – Чекман І. С., Ткачук В. В.); «Комплексообразование ионов лантаноидов с бензольными производными фторированных β-дикетоннов» (1990, співавтори – Герасименко Г. І., Мешкова С. Б. та ін.); «Електрохімічний метод дослідження біологічно активних сполук з антиоксидантними властивостями» (1994, співавтори – Шаповал Г. С., Луїк О. І. та ін.); «Методи синтезу гемінальних бісфосфонових кислот» (2002, співавтори – Чуйко О. Л., Філоненко Л. П. та ін.) та ін.

Біографічні документи

Дипломи про вищу освіту, присудження наукових ступенів, присвоєння вчених звань, в т. ч. члена-кореспондента АН УРСР (1956–1990); посвідчення про нагородження (1975–1988); особова справа (1980–2011); вітальна кореспонденція (1999–2004); вітання редакції «Журналу органічної та фармацевтичної хімії» з нагоди присвоєння звання почесного доктора «Львівської політехніки» (2006); некролог і висловлення співчуття з приводу смерті (2011).

Документи з діяльності

Робочий щоденник (1997–1998); документи про роботу на посаді директора ІОХ НАН України (1999–2003).

Фотодокументи

Лозинський М. О. з академіком НАН України Кухарем В. П. на наукових конференціях (2, 1972–2008); з директором ІОХ АН УРСР академіком АН УРСР Кірсановим О. В. (1, 1982); під час перебування в Японії (7, 1982); під час зустрічі з делегацією

із Голандії (1, 1999); з гостями та працівниками ІОХ НАН України (4, 1999–[2007]); з президентом НАН України Патоном Б. Є. і членом-кореспондентом НАН України Ковтуном Г. О. (1, 1999); під час святкування 60-річчя ІОХ НАН України (5, 1999); з академіком НАН України Волковим С. В. (1, [2000]); з професором Драчем Б. С. (1, [2000]); на різних наукових конференціях (7, 2001–2008); фотопортрети Лозинського М. О. (3, 2003–2008); в робочому кабінеті (1, 2005); з членами бюро Відділення хімії НАН України (1, 2006); під час перебування в Інституті фармакології і токсикології АМН України (1, 2006); з академіками НАН України Походенком В. Д. та Андронаті С. А. (2, 2007) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Мирон Онуфрійович Лозинський. – Київ : Наукова думка, 2003. – 198 с.; Нікітченко В. С. Лозинський Мирон Онуфрійович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 17 : Лег–Лощ. – Київ : ТОВ «Видавничий дім «САМ», 2016. – С. 615–616.

О. М. Закусило, Л. І. Завалішина

Лопатинський Ярослав Борисович

(09.11.1906 – 10.03.1981).

Математик.

Академік (1965).

Фонд № 333, 1 опис, 21 од. зб. за 1942–1986 рр.

Народився 9 листопада 1906 р. у м. Тифліс (нині – м. Тбілісі, Грузія). Закінчив Азербайджанський державний університет (1926). Викладач Азербайджанського державного університету та Азербайджанського індустріального інституту (1927–1946). Старший науковий співробітник (1946–1963) Львівської філії Інституту математики АН УРСР. Засновник і завідувач кафедри диференціальних рівнянь (1953–1963) ЛДУ ім. І. Франка. Професор кафедри математики (1963–1965) Московського інституту нафтохімічної і газової промисловості. Завідувач відділу рівнянь та часткових похідних (1966–1981) Інституту прикладної математики і механіки АН УРСР. Засновник і завідувач кафедри диференціальних рівнянь (1966–1971) Донецького державного університету.

Наукові дослідження присвячено проблемам теорії диференціальних та інтегральних рівнянь, вивченню загальних еліптичних систем рівнянь в частинних похідних, розробці для цих систем методів теорії потенціалу. Автор понад 50 наукових праць.

Лауреат Державної премії УРСР (1978).

Нагороджений орденами Леніна (1961), Жовтневої революції (1976), іншими державними нагородами.

Помер 10 березня 1981 р. у м. Донецьк.

Наукові праці

Монографії: «Элементы теории групп» (1942, співавтор – Джавадов М. А.); «Введение в теорию дифференциальных многообразий» [1970-ті]; «Обыкновенные

дифференциальные уравнения» [1970-ті]; «Введение в современную теорию дифференциальных уравнений в частных производных» (1980).

Статті: «Задача Коши для уравнений гиперболического типа» (1970); «Дефектные числа самосопряженных дифференциальных операторов эллиптического типа» (1975); «Дефектные числа операторов Фредгольма» (1976).

Доповіди: «Про один клас еволюційних рівнянь» (1966); «Про одне застосування методів М. Морса в теорії диференціальних рівнянь еліптичного типу» (1968); «Мішана задача типу Коші–Діріхле для рівнянь гіперболічного типу» (1970); «Об одном классе граничных задач в шаре для дифференциальных уравнений эллиптического типа» (1975).

Біографічні документи

Посвідчення про нагородження медалями та значками (1946–1976); документи про захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук (1946–1947); характеристики (1950–1978); документи про обрання до складу членів-кореспондентів та академіків АН УРСР (1951–1966); некрологи (1981).

Документи про вченого

Статті: Данилюка І. І., Загорського Т. Я., Марковського А. І. «Ярослав Борисович Лопатинский (к 60-летию со дня рождения)» (1967); Борисенко Г. «Условие Лопатинского» (1976); Вольперта А. І., Данилюка І. І., Марковського А. І. та ін. «Ярослав Борисович Лопатинский (к семидесятилетию со дня рождения)» (1977); Скрипника І. В., Данилюка І. І., Марковського А. І. та ін. «Конференция по дифференциальным уравнениям в частных производных» (1982); «Видатний радянський математик. До 80-річчя від дня народження Я. Б. Лопатинського» (1986).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Архів РАН (ф. 606, оп. 3, спр. 35, 38).

Лит.: Данилюк І. І., Загорский Т. Я., Марковский А. И. Ярослав Борисович Лопатинский (к 60-летию со дня рождения) // Украинский математический журнал. – 1967. – Т. 19, № 2. – С. 95–99; Вольперт А. И., Данилюк И. И., Марковский А. И. [и др.] Ярослав Борисович Лопатинский (к семидесятилетию со дня рождения) // Успехи математических наук. – 1977. – Т. 32, вып. 1. – С. 213–216; Видатний радянський математик : До 80-річчя від дня народження Я. Б. Лопатинського // Університетські вісті. – 1986. – 24 жовтня. – С. 2; Горбачук М. Л., Лянце В. Е., Марковський А. І. [та ін.] Ярослав Борисович Лопатинский (09.11.1906–10.03.1981) // Український математичний журнал. – 2006. – Т. 58, № 11. – С. 1443–1445; Ковалевський О. А. Лопатинський Ярослав Борисович // Енциклопедія Сучасної України. Т. 17 : Лег–Лощ. – Київ : ТОВ «Видавничий дім «САМ», 2016. – С. 670.

Ю. В. Булгаков

Лукін Іван Іларіонович
(05.10.1927 – 04.12.2004).

Учений у галузі економіки.
Академік (1976).

Фонд № 323, 3 описи, 335 од. зб. за 1946–2005 рр.

Народився 5 жовтня 1927 р. у с. Попівка (нині – Корочанський р-н, Белгородська обл., РФ). Закінчив економічний факультет Харківського сільськогосподарського інституту

(1951). Науковий співробітник Інституту економіки АН УРСР (1951–1956). Завідувач сектору економіки і науки відділу сільського господарства ЦК КПУ (1956–1967). Директор Українського НДІ економіки і організації сільського господарства (1967–1976). Директор (1976–2003), почесний директор (з 2003) Інституту економіки НАН України. Академік-секретар Відділення економіки НАН України (1976–1980, 1993–1998).

Академік ВАСГНІЛ (з 1973), Шведської Королівської академії сільського і лісового господарства (з 1975), АН СРСР (з 1984), УААН (з 1991), РАН і Російської академії сільськогосподарських наук (з 1992), Академії економічних наук України (з 1993). Член Міжнародної асоціації економістів-аграрників (1970), Європейської асоціації економістів-аграрників (1977), Міжнародної української економічної асоціації (з 1992).

Наукові дослідження присвячено теоретичним проблемам аграрних відносин, ціноутворення і рентабельності, міжгосподарського кооперування і агропромислової інтеграції, подолання кризових явищ в економіці України та розробці моделей стабільного її розвитку. Автор понад 500 наукових праць.

Лауреат премії імені М. В. Птухи НАН України (1999).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1966), Трудового Червоного Прапора (1971, 1977), Леніна (1986), золотою медаллю та «Медаллю Наполеона» Асоціації сприяння національній промисловості Франції (1999, 2003), медаллю імені С. І. Вавилова АН СРСР (1987), «Золотою медаллю М. Д. Кондратьєва» Міжнародного фонду М. Д. Кондратьєва (2001) та іншими державними і науковими нагородами.

Помер 4 грудня 2004 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Воспроизводство и цены» (1976–1977).

Розділи монографій: «Ценообразование и рентабельность сельскохозяйственно-го производства» (1971), «Экономические и социальные проблемы агропромышленного комплекса» (1985), «Ринкова орієнтація споживчої кооперації» (1999) та ін.

Статті: «Цены и хозяйственный расчет» (1968); «Научно обоснованное ценообразование – важнейший фактор подъема экономики колхозов и совхозов» (1970); «Теоретические основы методологии экономической оценки земли» (1972); «Важнейший источник ускорения социально-экономического развития» (1987); «Ценовой механизм в хозяйственной перестройке» (1988); «К новой агропромышленной стратегии» (1989); «Можно ли обуздать инфляцию?» (1989); «Причины прояву і дії інфляційних процесів» (1992, співавтори – Білорус О. Г., Степаненко В. О.); «Економічні передумови грошової реформи в Україні» ([1992], співавтор – Геєць В. М.); «Про процентну, курсову і цінову політику держави в сучасних умовах» (1993); «Про Національну програму відродження села» (1994); «Економічні аспекти формування інвестиційного клімату в Україні» [1996]; «Экономическая наука и государственная политика Украины» (1999); «Украина: в поисках выхода» (2004) та ін.

Доповіді: «Теоретические основы ценообразования и рентабельность сельскохозяйственного производства» [1968]; «Экономические основы регулирования доходности хозяйств» (1973); «Проблеми радикальної перебудови народного господарства України» (1990); «До стратегії економічного розвитку України» (1991); «Макроструктурні пріоритети в економіці України і рівноправність її взаємовідносин в Європейському Союзі» (1996); «Економічні аспекти енергетичної безпеки України» (1998); «Украина и Европейский Союз: экономическое сотрудничество и интеграция» (2000); «Влияние интеграционных и дезинтеграционных процессов на экономические трансформации в Украине в условиях глобализации» (2002) та ін.

Відгуки та рецензії: на колективну монографію «Очерки политической экономики социализма» (1988), монографію Симоненка В. К. «Управление социально-экономическими процессами в регионах Украины» (1996); на дисертаційні дослідження Анісімова Н. І., Бабенка С. Г., Боева В. Р., Диканя В. Л., Єрохіна С. А., Заверняєвої Л. В., Зарицької Н. І., Здоровцева А. І., Калниня А. А., Лебедева Л. В., Лазаренка П. І., Павловського М. А., Проскуріна П. В., Шатько А. В., Шмельова Г. І. (1964–2004).

Біографічні документи

Посвідчення та членські квитки (1946–1997); трудові книжки (1954, 1967); почесні грамоти (1966–2002); документи про обрання членом Шведської Королівської академії лісового і сільського господарства (1975–1976); особова справа (1976–2002); документи про присудження Державної премії УРСР в галузі науки і техніки (1979); диплом про нагородження медаллю імені С. І. Вавилова АН СРСР (1987); дипломи академіка Академії підприємництва та менеджменту України (1991), дійсного члена Української екологічної академії наук (1992), академіка Академії економічних наук України (1993); службовий паспорт (1994); диплом про присудження премії імені М. В. Птухи НАН України (1999); диплом про нагородження медаллю М. Д. Кондратьєва Міжнародного фонду М. Д. Кондратьєва (2001).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про діяльність на посаді завідувача сектору економіки і науки відділу сільського господарства ЦК КПУ (1957–1962); документи про діяльність на посаді директора Українського НДІ економіки і організації сільського господарства (1966–1975); звіти про наукові відрядження до НДР, НРБ, УНР, СФРЮ (1969–1974); документи про діяльність у Комітеті з Державних премій УРСР у галузі науки і техніки (1970); документи про участь у міжнародних, всесоюзних, республіканських та українських наукових конференціях, симпозиумах (1970–1993); документи про діяльність у ВАСГНІЛ (1970–1992); документи про діяльність у АН СРСР та РАН, Російській академії сільськогосподарських наук (1975–1999); документи про діяльність на посаді віце-президента АН України (1980–1991); документи про діяльність у Європейській асоціації економістів-аграрників (1987–1993); документи про діяльність на посаді директора Інституту економіки НАН України (1987–2003); документи про діяльність у ВАК СРСР (1988–1990); експертний висновок на «Програму невідкладних антикризових заходів та ринкової трансформації економіки України» (1992); документи про діяльність в УААН (1992–1993); пропозиції до урядових документів «Першочергові заходи виходу країни з глибокого кризового стану» та «Концепція агропромислової реформації і продовольчої безпеки в Україні» ([1992], 1994) та ін.

Громадська: документи про діяльність у Товаристві «Знання» УРСР (1968–1990); документи про участь у підготовці проекту Закону УРСР «Про зміни і доповнення Конституції УРСР» (1989); тексти інтерв'ю вченого Агенції друку «Новости» (1989), газетам «Італія сьогодні» (1991) та «Київська правда» (1996); документи про діяльність у Наглядній раді Міжнародного інституту менеджменту (МІМ-Київ) (1990–2004) та ін.

Листування Лукінова І. І.

Адресати: Вацич О. (2, 1994); Гайдар Є. Т. (1, 1988); Голан Е. (1, 1992); Громовий М. Ф. (3, 1996); Кучма Л. Д. (1, 1995); Окунівський Ю. (1, 1989); Патон Б. Є. (1, 1996); Ухліг А. (1, 1994); Шарбонно Г. (1, 1990); Якимович Б. З. (1, 1991).

Кореспонденти: Андрушів Б. (2, 1996); Байлов Ф. (2, 1980); Коропецький І. С. (4, 1987–1990); Мартон Я. (2, 1974); Ніссбаум Х. (2, 1987); Окунівський Ю. (1, 1989); Пласценсія К. (1, 1993); Положій В. М. (3, 1979); Сімчера В. М. (1, 2000); Удовенко Є. Я. (2, 1969); Ухліг А. (2, 1994); Харитонов [Н.] С. (1, 1977); Якимович Б. З. (1, 1990).

Фотодокументи

Лукінов І. І. серед співробітників відділу економіки сільського господарства Інституту економіки АН УРСР (1, 1955); з членами сім'ї (8, 1960–[1990-ті]); на засіданні Відділення економіки ВАСГНІЛ (2, [1970–1980-ті]); з членами делегації СРСР на одному з засідань III Радянсько-американського симпозиуму економістів у Мілуокі (США) (1, 1977); на Радянсько-шведському симпозиумі у Москві (3, 1978); серед співробітників Інституту садівництва та інших гостей у Млієві (1, [1980–1984]); з академіком АН СРСР Хачатуровим Т. С. під час перебування у Гарвардському університеті (1, 1986); на урочистому відкритті нового корпусу ЦНБ ім. В. І. Вернадського (4, 1989); під час перебування у МГІ АН УРСР (7, [1980-і]); у робочому кабінеті (2, [1980-ті]); з членами наглядової ради та співробітниками Міжнародного інституту менеджменту (МІМ-Київ) (3, [1990-ті]) та ін.

Документи, зібрані вченим

Доповіді: Райхеля Г., Клауса Г. «Принципы кооперации растениеводства ЛПП (сельскохозяйственных производственных кооперативов), ГПП (садоводо-овощеводческих кооперативов) и ФЭГ (народных имений) в ГДР» (1971); Крестовського В., Умецького Б. «Опыт кооперирования сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий в Белорусской ССР» (1971); Шика Х. «К вопросу концентрации, специализации и постепенного перехода к промышленным формам сельскохозяйственного производства в ГДР» (1971); Канделе В., Курату Г. «Межкооперативные ассоциации – тип интеграции в сельском хозяйстве: сущность, формы, экономические отношения» [1971]; Жаданбао С. «Изученность вопросов специализации животноводства и проблемы их решения в МНР» [1971]; Брусарські К., Синапова Д. «Проблемы интенсификации и эффективности сельского хозяйства в Народной Республике Болгарии» (1975); Рихліка Т. «Интеграция производства и организационные формы сельскохозяйственных предприятий (опыт ПНР)» [1975] та ін.

Інші документи: документи об'єднаної сесії АН СРСР та ВАСГНІЛ «Подъем производительных сил сельского хозяйства и развитие орошаемого земледелия в Поволжье» (1970); документи про діяльність Південного відділення ВАСГНІЛ (1976) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Пахомов Ю. У творчому пошуку // Наука і суспільство. – 1985. – № 4. – С. 4–5; Видатний вчений-економіст : до 75-річчя І. І. Лукінова // Економіка України. – 2002. – № 11. – С. 58–59; Академік НАН України Лукінов Іван Іларіонович (1927–2004) : біобібліогр. покажч. – Київ, 2009. – 152 с.

С. В. Старовойт

Лук'яненко Микола Григорович
(16.10.1947 – 22.07.2011).

Хімік-органік.

Член-кореспондент (1992).

Фонд № 390, 1 опис, 27 од. зб. за 1963–2010 рр.

Народився 16 жовтня 1947 р. у м. Одеса Закінчив хімічний факультет (1970) та аспірантуру (1972–1976) ОДУ ім. І. І. Мечникова. Асистент кафедри органічної хімії

ОДУ ім. І. І. Мечникова (1974–1976). Молодший (1975–1980), старший науковий співробітник (1980–1981), завідувач відділу хімії макроциклічних комплексів (1982–1984), завідувач відділу біоорганічної хімії Фізико-хімічного інституту ім. О. В. Богатського АН УРСР (1981–2011). Водночас – доцент (1983–1984), професор кафедри органічної хімії (1984–2011) ОДУ ім. І. І. Мечникова.

Наукові дослідження присвячено питанням тонкого органічного синтезу та фізико-органічній хімії поліфункціональних макрогетероциклів. Вперше запропонував оригінальні і загальні методи синтезу моно- і біциклічних макрогетероциклів у двофазних системах. Розробив методи отримання нових типів краун-сполук криптантів та отримав металоорганічні реагенти нового типу – краун-ефірати магній- і кальцій-органічних сполук. Автор понад 300 наукових праць.

Лауреат Державної премії України (1991).

Нагороджений відзнакою «За підготовку наукової зміни» НАН України (2007).

Помер 22 липня 2011 р. Похований у м. Одеса на 2-му Одеському міському кладовищі.

Наукові праці

Дисертації на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора наук: «Синтез, свойства и стереохимия замещенных 1,3-диоксепанов» та «Полифункциональные макрогетероциклы. Синтез, структура, свойства» (1975, 1982).

Навчально-методичний посібник «Мембраноактивные комплексы» (Методичні вказівки для студентів) (1987, співавтор – Дроздовська [А.] І.).

Статті: «Makroheterocycles-LVI. Complex formation of the cryptands containing two propylene fragments in one of the bridges with alkali and alkalineearth cations» (1990, співавтори – Вітрогон В. І., Назарова М. Ю.); «A PC compatible computer program for the calculation of equilibrium constants by the simultaneous processing of different sets of experimental results» (1994, співавтори – Вітрогон В. І., Швінгвел М. Дж.); «Синтез лариатных диазакраун-эфиров с терминальными аминогруппами в боковой цепи» ([1997], співавтори – Кириченко Т. І., Щербаков С. В.); «Синтез и энантиомерная селективность хиральных краун-эфиров» (2002, співавтори – Лобач [А.] В., Леус О. [Н.]); «A practical synthesis of bensocrown ethers under phase-transfer catalysis condition» (2002, співавтор – Басок С. С.); «Bis(flourenone)phanes: a new class of perspective macrocyclic receptors» (2003, співавтори – Кириченко Т. І., Ляпунов О. Ю.); «A high yielding template-directed synthesis of the first flourenone-containing [2]catenane» (2005, співавтори – Ботошанський М. М., Кириченко Т. І.).

Курс лекцій з органічної хімії «Методы органического синтеза» для студентів хімічного факультету ОДУ ім. І. І. Мечникова [1987–2007].

Біографічні документи

Характеристика (1984); атестати старшого наукового співробітника та професора (1980, 1985); дипломи кандидата та доктора хімічних наук (1975, 1983); автобіографія [1986]; особовий листок з обліку кадрів (1991); диплом члена-кореспондента АН України (1992); пенсійне посвідчення (2008).

Документи з діяльності

Документи про діяльність на посаді завідувача відділу біоорганічної хімії Фізико-хімічного інституту ім. О. В. Богатського [1980]; лист заступника редактора журналу «Syntesis» щодо публікації статті Лук'яненка М. Г. (2002).

Документи з дарчими написами

Автореферати дисертацій: Кириченко Т. І. «Синтез та вивчення властивостей циклічних мочевинов та тіомочевинов» (1981); Пастушка В. М. «Синтез та дослідження

модифікованих бензо- та азакраун-ефірів» (1984); Ліміча В. В. «Синтез, властивості та деякі перетворення коронадів з тікарбамідними групами» (1985); Ферстера Х.-Ю. «Синтез та властивості бензофуросанан- та бензофуросан-ефірів» (1985); Баска С. С. «Синтез та властивості азакраун-ефірів та їх похідних» (1986) та ін.

Документи, зібрані вченим

Статті: Митропольського Ю. О., Боголюбова М. М. «Метод інтегральних многовидів у нелінійній механіці» (1963); Андронаті С. А., Недоступа В. І. «25-летие Физико-химического института им. А. В. Богатского НАН Украины» (2002); Кадмана А. «Чудеса и ужасы нанотехнологий» (2007); Бусигіної [Є.] «Кристаллохимия» (2009).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: 50-річчя члена-кореспондента НАН України М. Г. Лук'яненка // Вісник НАН України. – 1997. – № 9–10. – С. 106–107; Професори Одеського (Новоросійського) університету : біогр. слов. Т. 3 : К–П. – Одеса : Астропринт, 2005. – С. 271–276; Співробітники Одеського національного університету імені І. І. Мечникова – лауреати державних нагород України : інформ. вид. – Одеса : Астропринт, 2010. – С. 108–109.

М. С. Коломієць

Лучицький Володимир Іванович (03.05.1877 – 20.10.1949).

Геолог, петрограф.
Академік (1945).

Фонд № 316, 1 опис, 10 од. зб. за 1934–1977 рр.

Народився 3 травня 1877 р. у м. Київ. Закінчив природниче відділення фізико-математичного факультету Університету св. Володимира у Києві (1899) і проходив у ньому підготовку до професорського звання (1900–1905). Приват-доцент (1905–1909), завідувач кафедри геології (з 1912), професор кафедри петрографії (1913–1923, 1945–1949) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Професор кафедри мінералогії Варшавського політехнічного інституту (1908–1912). Організатор і голова Українського геологічного комітету (1917–1923). Голова секції підземних багатств та гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України УАН (1919). Професор мінералогії Таврійського університету (1919–1921). Завідувач кафедри петрографії Московської гірничої академії (1924–1930) та Московського геологорозвідувального інституту (1930–1941) і водночас – старший науковий співробітник Геологічного інституту АН СРСР (1935–1944). Науковий консультант тресту «Союзалюмінрозвідка» Наркомату кольорової металургії СРСР (1941–1944). Завідувач відділу петрографії (з 1944), директор (1947–1949) ІГН АН УРСР.

Дійсний член Київського товариства природознавців (1899), Українського науково-товариства у Києві.

Наукові дослідження присвячено проблемам петрографії, стратиграфії, гідрогеології. Значну увагу приділяв вивченню Українського кристалічного щита. Розробив гідрогеологічну та геологічну характеристики території України, склав гідрогеологічні та геологічні карти України. Автор понад 200 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1947).

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1945).

Помер 20 жовтня 1949 р. у м. Київ.

На знак вшанування пам'яті вченого Міністерство охорони навколишнього природного середовища України заснувало медаль «В. І. Лучицький. За заслуги в розвідці надр» (1997).

Наукові праці

Наукові звіти: «Рекогносцировочное изучение возможности оловоносности северо-восточной части Житомирской области УССР» (1938, співавтор – Мінаков М. О.); «Вулканизм докембрия Украины» (1946); «Петрология, тектоника и генезис горных пород докембрия, районов Осницка и Коростеня и прилегающих районов» (1946).

Стаття «Петрология, тектоника и генезис горных пород докембрия, районов Осницка и Коростеня» (1946).

Біографічні документи

Характеристика [1946]; витяг з наказу про призначення директором ІГН УРСР (1946); особовий листок з обліку кадрів (1947); біографічна довідка (1947); автобіографія (1948); документи про висунення Лучицького В. І. на здобуття Державної премії УРСР в галузі науки і техніки (1949).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ІГН НАН України (окремі документи).

Лит.: В. І. Лучицький // Радянська Україна. – 1949. – 22 жовтня; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Незабутні постаті. – Київ : Світ Успіху, 2005. – С. 98–99; Онопрієнко В. Володимир Іванович Лучицький. – Київ : Наукова думка, 1991. – 192 с.; Володимир Іванович Вернадський. Листування з українськими вченими. Кн. 2 : Листування : Д–Я. Ч. 2 : О–Я. – Київ, 2012. – С. 533.

Т. В. Брязкало

Любименко Володимир Миколайович
(17.01.1873 – 14.09.1937).

Ботанік.

Академік (1929).

Фонд № 294, 1 опис, 16 од. зб. за 1916–1959 рр.

Народився 17 січня 1873 р. у с. Вейделівка (нині – Валуйський р-н, Белгородська обл., РФ). Закінчив Санкт-Петербурзький лісовий інститут (1898) і фізико-математичний факультет Санкт-Петербурзького університету (1902). Асистент кафедри ботаніки (1902–1903) Санкт-Петербурзького лісового інституту. У 1903–1904 рр. стажувався у Німеччині та Франції. Ботанік Нікітського ботанічного саду в Криму (1908–1913). Старший консерватор музею (з 1914), завідувач лабораторії фізіології рослин (1920–1937) Ленінградського ботанічного саду. Завідувач відділу експериментальної ботаніки (1931–1937) Ботанічного інституту АН СРСР. Одночасно – викладач Санкт-Петербурзького університету (1915), професор Державного інституту фізичної освіти ім. П. Ф. Лесгафта (1916–1928) та Ленінградського державного уні-

верситету (1918–1924), завідувач кафедри фізіології рослин і кафедри загальної ботаніки Ленінградського хіміко-фармацевтичного інституту (1922–1930), професор і завідувач кафедри ботаніки Військово-медичної академії у Ленінграді (1924–1929). Співзасновник Українського інституту прикладної ботаніки у Харкові (1928). Завідувач відділу хімічної фізіології рослин Інституту ботаніки АН УРСР (1929–1937).

Член-кореспондент АН СРСР (1922). Член Російського ботанічного товариства (1916), Американського товариства фіто-фізіологів (1926, з 1935 р. – член-кореспондент), Американської генетичної асоціації (1928), Ліннейвського товариства у Ліоні (1935) та ін.

Наукові дослідження присвячено проблемам утворення хлорофілу та інших рослинних пігментів, фотосинтезу та впливу світла на фізіологічні процеси у рослин, перетворення і переміщення вуглеводів у рослинах, утворення і нагромадження у них ефірних олій, алкалоїдів і вітамінів та ін. Автор понад 200 наукових праць.

Помер 14 вересня 1937 р. Похований у м. Санкт-Петербург на Смоленському православному кладовищі.

Наукові праці

Монографія «О превращении пигментов пластид в живой ткани растения» (1916).

Статті: «О специфическом действии монохроматического света в фотосинтезе» (1924); «Итоги и перспективы 150-летнего изучения фотосинтеза» (1928); «Über den einfluß des protoplasmareizes auf die protosynthese» (1932, співавтор – Щеглова О. А.); «Plant physiology in the USSR» (б/д) та ін.

Фотодокументи

Вчений з дружиною – Любименко І. І. у Нікітському ботанічному саду (4, [1910-ті]); фотопортрети Любименка В. М. (11, б/д); під час роботи у лабораторії (4, б/д).

Документи про вченого

Статті: Любинського М. А. «Пам'яті Любименка В. М. (1873–1937). До 10-річчя з дня смерті» (1948) та «Нотатки про значення дослідів В. М. Любименка щодо впливу світла на розвиток рослин» (б/д); Вакуленко Н. І. «В. М. Любименко як експериментатор-методист і педагог-ботанік. До 20-річчя з дня смерті» (1957); Мацкова Ф. П. «Основные черты научной деятельности В. Н. Любименко» (1959); Любименко І. І. «Біографія В. М. Любименка» (б/д).

Інші документи: документи про підготовку до друку збірника наукових праць Любименка В. М. (1957–1962).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Знаменский И. Е. Владимир Николаевич Любименко // Вестник АН СССР. – 1937. – № 9. – С. 74–78; Любименко И. И. Биография В. Н. Любименко // Збірник праць, присвячених пам'яті академіка В. М. Любименка. – Київ, 1938. – С. 5–25; Базилевская Н. А., Мейер К. И., Станков С. С., Щербакова А. А. Выдающиеся отечественные ботаники. – Москва: Учпедгиз, 1957. – С. 398–406; Береговий П. М., Лагутіна М. А. Володимир Миколайович Любименко (1873–1937) // Видатні вітчизняні ботаніки. – Київ, 1969. – С. 168–171; Примак О. Ю. Володимир Миколайович Любименко – знаний вітчизняний ботанік, вчений-фізіолог (до 140-річчя з дня народження) // Історія науки і біографістика: електрон. наук. фах. вид. – міжвідом. темат. зб. – 2013. – № 1. – Режим доступу: http://inb.dnsgb.com.ua/2013-1/13_primak.pdf. – Назва з екрану.

А. І. Шаповал

Любинський Микола Архипович

(20.12.1902 – 07.08.1979).

Ботанік.

Доктор біологічних наук (1958).

Фонд № 238, 1 опис, 203 од. зб. за 1921–2001 рр.

Народився 20 грудня 1902 р. у с. Черче (нині – Чемеровецький р-н, Хмельницька обл.). Закінчив Кам'янець-Подільський ІНО (1925) та працював у ньому асистентом кафедри ботаніки (з 1929). Завідувач відділу фізіології рослин (1930–1934) Все-союзного інституту тютюнової промисловості у Краснодарі. Молодший і старший науковий співробітник відділу хімічної фізіології рослин (1935–1944, 1949–1952), виконувач обов'язків завідувача (1945–1948), завідувач відділу фізіології рослин (1953–1960), завідувач відділу фотосинтезу (1960–1962) Інституту ботаніки АН УРСР. Старший науковий співробітник лабораторії фотосинтезу, відділів фізіології живлення та біохімії рослин, старший науковий співробітник-консультант відділу біохімії рослин (1963–1972) Інституту фізіології рослин АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено питанням інтенсивності транспірації та водного балансу у сянців і саджанців, будови та вегетативного розмноження плодкових культур, особливостям регенерації у легко- й важковкоріньованих рослин. Автор близько 50 наукових праць.

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1954), іншими державними нагородами.

Помер 7 серпня 1979 р. у м. Київ.

Наукові праці

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора біологічних наук «Биологические основы новообразования корней у растений» (1955).

Статті: «Заветы К. А. Тимирязева в области борьбы с засухой» [1948]; «О росте прикорневых листьев у пшеницы и проса в условиях различной густоты посева» (1951); «Братні зв'язки вчених України і Росії в розвитку радянської фізіології рослин» (1954); «Розвиток фізіології і біохімії рослин на Україні за 40 років (1917–1957)» (1957, співавтор – Оканенко А. С.); «Физиология вегетативного размножения растений в свете современных данных» [1957]; «Г. Х. Молотковський (До 60-річчя з дня народження)» (1959, співавтор – Поруцький Г. В.); «Вклад Ч. Дарвіна у фізіологію рослин» (1959); «Изомеры хлорофиллов “а” и “в” в листьях и стеблях некоторых растений» (1959–1960, співавтори – Молотковський Г. Х., Ільїна Р. К.); «О внутреннем механизме и возможных внешних факторах круговой нутации» [1971]; «Чарльз Дарвін, Николай Григорьевич Холодный и эволюционная физиология» (1974); «“Записные книжки” и “Дневники” (1832–1839 гг.) Чарльза Дарвина и эволюционная физиология» (1978–1979) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Эволюционно-физиологическое направление в исследованиях Ч. Дарвина, развитие его в работах К. А. Тимирязева и Н. Г. Холодного и некоторые современные задачи» (1974); «Материалы к эволюционной физиологии устьичного аппарата эпидермиса и некоторых других структур листа» (1974); «Про

транспірацію верхнього та нижнього боків листка і продихову інтерференцію» (1974, співавтор – Котляр В. І.); «До питання про фактори, дією яких утворюються амфістоматичні, гіпостоматичні та епістоматичні листки покритонасінних рослин» (1974, співавтор – Котляр В. І.).

Відгуки та рецензії: на монографії Буслової О. Д. «Явления хлороза у растений и роль железа в процессе зеленения» (1955) та Білоконя І. П. «Ріст і розвиток рослин» (1971); на довідник Катукова Г. Н. «Лекарственные и эфиромасличные культуры» (1966); на статті Сідельника М. А. «Деякі фізіолого-екологічні адаптації в житті дерев штучних лісонасаджень степової зони УРСР» (1964), Рудакова В. О. «О независимости от возраста древесных растений соотношения между величинами транспирации за вегетационный период и массы органического вещества, образовавшейся за тот же период» (1973).

Літературні твори: переклади на українську мову «Присвяти» з поеми Гете Й. В. «Фауст» (1966) і поезій По Е. А. (1968).

Робочі матеріали: з наукових проблем фізіології та біохімії рослин (1947–1972), коренеутворення (1951–1953), дослідження протоплазми рослинних клітин (1966–1969), дослідження руху замикальних клітин і фотосинтезу (1967), біосинтезу крохмалю (1970); до тем «Життєдієвість організмів, її природа, умови виникнення і зміцнення» (1953), «Корелятивне гальмування росту» (1970), «Еволюція злаків і синдром Кранца» (1972); журнали спостережень з розвитку кореневої системи різних рослин (1950–1953) та пророщування насіння при різній вологості субстрату (1960) та ін.

Біографічні документи

Свідectво про закінчення Кам'янець-Подільського ІНО (1931); спогади про професора Кам'янець-Подільського ІНО, директора Кам'янець-Подільського ботанічного саду Гаморака Н. Т. [1932]; записні книжки (1939–1943); спогади про професора Копержинського К. О. (1939–1964); документи про присвоєння наукових ступенів кандидата і доктора біологічних наук та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника (1946–1958); щоденникові записи, зроблені під час подорожі до Новоафонського православного чоловічого монастиря апостола Симона Кананіта у Абхазії (1947); документи про захист дисертації на ступінь доктора наук (1956–1958); автобіографія (1963); особовий листок з обліку кадрів (1963); характеристики (1963); зошити із записами біографічного характеру (1970); вітальна кореспонденція з нагоди різних свят (1971–1978) та ін.

Документи з діяльності

Направлення для читання лекцій у військових частинах (1945); документи про роботу в Інституті ботаніки АН УРСР (1946–1950); документи про участь у Всесоюзній нараді з ростових речовин (1947, 1948); робочі щоденники (1948–1959); документи про розробку тем «Повышение эффективности полезащитных лесных полос и продуктивности лесов по зонам УССР», «Фотосинтез, поступление и превращение питательных веществ в растении», «Условия синтеза и гидролиза крахмала в связи с передвижением веществ в растении» та ін. ([1953]–1971); документи про діяльність у редколегії «Українського ботанічного журналу» (1963–1973); документи про діяльність в Українському відділенні Радянського національного об'єднання істориків природознавства і техніки (1969–1972); документи про відвідування курсу лекцій «Проблема людини» члена-кореспондента АМН СРСР Амосова М. М. (1969–1970); документи про роботу на посаді старшого наукового співробітника-консультанта відділу біохімії рослин Інституту фізіології рослин АН УРСР ([1970]–1972); нотатки

про наукову та науково-організаційну діяльність академіка АН УРСР Любименка В. М. (1971); документи про участь у підготовці до друку книги «Історія розвитку досліджень з фізіології та біохімії рослин на Україні» (1972) та ін.

Листування Любінського М. А.

Адресати: Білокінь І. П. (1, [1974]); Кауфман П. Б. (Kaufman P. B.) (2, б/д); Кир'яков Ю. Ф. (1, 1974); Лехнович В. С. (31, 1969–1977); Лопушанський П. І. (1, 1972); Манойленко К. В. (47, 1973–1978); Молотковський Г. Х. (3, 1970–1975); Овечкін С. К. (1, [1952]); Пазаурен І. (Pazaouren I.) (1, 1972); Рудаков В. О. (16, 1969–1973); Чайлахян М. Х. (2, 1973, б/д) та ін.

Кореспонденти: Анищенко В. В. (7, 1960–1966); Білокінь І. П. (3, 1973–1978); Брілліант В. А. (2, 1948); Бужницький І. М. (2, 1976); Гемістан В. С. (5, 1973–1974); Гребінський С. О. (4, 1957–1971); Дагіс І. К. (4, 1971–1978); Данилович Є. С. (3, 1971–1975); Коновалов І. Н. (10, 1972–1978); Копержинська Г. В. (9, 1971–1976); Копержинський К. О. (2, 1949–1952); Котунов Г. Н. (2, 1974–1976); Лехнович В. С. (171, 1944–1979); Львов С. Д. (1, 1951); Логгінов Б. Й. (1, 1967); Любінська З. П. (2, 1960–1977); Манойленко К. В. (21, 1971–1976); Михайлова М. (1, 1944); Молотковський Г. Х. (8, 1947–1973); Овечкін С. К. (2, 1965); Орловський М. І. (2, 1972); Родін Л. Є. (3, 1973–1975); Рудаков В. О. (26, 1967–1977); Тихвинська В. Д. (4, 1969–1978); Харач А. М. (1, 1963); Холодний М. Г. (1, 1949); Чайлахян М. Х. (1, 1976) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Любінського М. А. (2, 1952–1954).

Документи про вченого

Відгуки академіків АН УРСР Любименка В. М. і Холодного М. Г. та інших вчених про наукову діяльність Любінського М. А. (1935–1970).

Документи, зібрані вченим

Монографія Тімірязєва К. А. «Основные черты истории развития биологии в XIX столетии» (1921).

Брошури: Лехновича В. С. «Ускоренное размножение картофеля» (1944); Туманова І. «Ростовые вещества» (1947); Северової [А.] І. «Вегетативное размножение хвойных» (1951).

Статті: Гребінського С. О. «Физиолого-биохимические особенности горных растений» та «Окислительные процессы и накопление каучука у корневых каучконосов» (1944–1945); Курсанова А. Л. «Значение изотопов и других новейших методов исследования в биологии для решения вопросов сельского хозяйства» (1953); Лехновича В. С. «К истории картофеля» (1956); Мойсєєвої М. Н. «До питання про ріст і розвиток бруньок деревних порід» (1956); Рудакова В. О. «Прирост деревьев и элементы климата» (1961); Карамяна А. І. «Методологические основы эволюционной физиологии, ее некоторые достижения и перспективы развития» (1965); Каплі А. В., Лапчика В. Ф. «І. П. Білокінь (до 60-річчя від дня народження)» (1974).

Інші документи: звіт про науково-дослідну роботу академіка АН УРСР Холодного М. Г. (1943).

Документи вченого в інших установах

Інститут ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України (особова справа); Інститут фізіології рослин НАН України (особова справа).

Літ.: Історія Національної академії наук України, 1934–1937 : документи і матеріали. – Київ, 2003. – С. 525; Історія Національної академії наук України, 1938–1941 : документи і матеріали. – Київ, 2003. – С. 603; Історія Національної академії наук України, 1941–1945. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2007. – С. 276; Історія Національної академії наук України, 1946–1950. Ч. 2 :

Додатки. – Київ, 2008. – С. 332; Історія Національної академії наук України, 1951–1955. Ч. 2 :
Додатки. – Київ, 2012. – С. 640; Історія Національної академії наук України, 1956–1960. Ч. 2 :
Додатки. – Київ, 2015. – С. 652.

А. І. Шаповал

Лященко Петро Іванович
(22.10.1876 – 24.07.1955).
Учений у галузі економіки.
Академік (1945).

Фонд № 205, 1 опис, 115 од. зб. за 1897–1989 рр.

Народився 22 жовтня 1876 р. у м. Саратов (нині – РФ). Закінчив фізико-математичний факультет (1899) та економічне відділення юридичного факультету (1900) Санкт-Петербурзького університету. У 1900–1902 рр. стажувався в Лейпцизькому університеті та Лейпцизькому сільськогосподарському інституті. Приват-доцент Санкт-Петербурзького університету (з 1903) та, одночасно, Вищих жіночих курсів. Ординарний професор кафедри політичної економії та статистики й декан юридичного факультету (1913–1917) Томського університету. Водночас – голова Комітету сприяння сибірській кооперації (1915–1917). Професор політичної економії Донського університету та ректор Донського інституту народного господарства (м. Ростов-на-Дону, 1918–1922). Науковий співробітник Наркомзему СРСР (1922–1926). Професор Інституту червоної професури (1923–1936), науковий співробітник Комуністичної академії (1926–1930), професор МДУ ім. М. В. Ломоносова та низки інших московських вищих навчальних закладів і науково-дослідних інститутів (1926–1936). Старший науковий співробітник Інституту економіки АН СРСР (1935–1942) та Інституту історії АН СРСР (з 1942). Завідувач відділу історії народного господарства Інституту економіки АН УРСР (з 1945).

Член-кореспондент АН СРСР (1943).

Наукові дослідження присвячено проблемам методології економічної історії та її періодизації, дослідженню політичної економії та історії економічних вчень, питанням історії та економіки окремих галузей промисловості, сільського господарства, торгівлі; проблемам фінансів, кредиту, податкової й тарифної політики; теорії та організації статистики, кон'юнктурних спостережень, страхування, економічного районування тощо. Автор понад 150 наукових праць.

Заслужений діяч науки РРФСР (1943). Лауреат Державної премії СРСР (1949).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1945), «Знак Пошани» (1945), Леніна (1953).

Помер 24 липня 1955 р. у м. Москва.

Наукові праці

Монографії: «Зерновое хозяйство СССР в системе мирового хозяйства» (1930); «Элеваторно-складское хозяйство в системе общественного зернового хозяйства и хлебооборота» (1932–1933); «История урожайности в России и в СССР в свете развития производительных сил в земледелии» (1939–1944); «Экономика и политика войн

и вооруженные силы русского государства» (1942); «История народного хозяйства СССР» (1956).

Брошура «Падение Польши и освобождение Западной Украины и Западной Белоруссии» [1940-ві].

Стаття «Землевладение» [1933].

Доповіді та тези доповідей: «Краткие сведения-тезисы по основным принципам построения элеваторно-складского хозяйства во II пятилетке» [1934–1938]; «Программа по истории народного хозяйства СССР для экономических и инженерно-экономических вузов и факультетов» (1948, співавтор – Новицький К. П.); «Основные элементы и методология низового планирования СХМ» (б/д).

Стенограми лекцій: «Экономика России конца XIX века» (1939); «Развитие военной промышленности и вооружения армии в России в XIX–XX вв.» [1940-ві].

Відгуки та рецензії: на монографії Ярошевича [Н.] К. «Садоводство и виноградарство Узбекистана. Очерки по организации садово-виноградных хозяйства» (1927) та «Машинизированное хозяйство голодной степи по данным бюджетного обследования 1915 г.» [1928], Борисова І. Г., Борисова П. Г. та Ільїна В. С. «Рыбное хозяйство СССР по районам» (1943), Хромова П. О., Удальцова І. Д. «Очерки по истории русской экономической мысли» (1953); на статті Макарова М. П. (1929) та Бурського М. І. (1935); на дисертаційні дослідження Бабинцева М. [А.], Гільмана Р. [А.], Дружиніна Н. М., Міндарьова [А.] Т., Налітова І. Я., Низової В. Т., Редькіна В. В., Сидорова А. Л., Симонова [Н.] В., Тимашева [А.] К., Чекалова [А.] К., Швецова [А.] П. (1940–1947) та ін.

Робочі матеріали: виписки з наукових праць та архівних документів з тем «Причини дороговизны хліба. 1767 р.», «Історія врожайності за 1801–1915 рр.», «Врожайність у Росії у XVIII ст.», «Розвиток промислового капіталізму та імперіалізму у Росії», «Банки, банківий капітал, акціонерні товариства в Росії», «Міжнародні відносини у період імперіалізму», «Монастирське землеволодіння в XV–XVIII ст.», «Землеволодіння в Росії у XIX ст.», «Історія буржуазії», «Воєнна економіка Росії в 1914–1917 рр.» (б/д); виписки із статистичних даних про врожайність картоплі в Росії у 1906–1910 рр., валові збори кукурудзи, ячменю, жита й інших зернових культур у Росії за 1883–1915 рр., на Північному Кавказі за 1892–1915 рр., у Західному Сибіру за 1892–1915 рр. (б/д) та ін.

Документи з діяльності

Документи про діяльність у різних комісіях, науково-дослідних інститутах та інших установах (1930–1948); документи про публікацію навчального посібника «История народного хозяйства СССР» (1943–1951); програми курсів лекцій, відгуки і зауваження до проєктів навчальних програм (1944–1949).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Лященко П. І.: Рубінштейна Н. Л., Пажитнова К. О., Пічети В. І. та інших на монографію «История русского народного хозяйства» та «История народного хозяйства народов СССР» (1937–1939); Гладкова І., Манандяна Я., Россовського М., Сидорова А., Струмліна С. та інших на навчальний посібник «История народного хозяйства народов СССР» (1938–1953).

Інші документи: документи про передачу матеріальних цінностей Лященко П. І. до Інституту економіки АН УРСР (1951–1989); брошура Вірника Д. Ф. «Лященко Петр Иванович. 1876–1955. Библиографический указатель» (1961).

Листування Лященко П. І.

Адресати: Вірник Д. Ф. (9, 1947–1951); Боровий С. Я. (2, 1948–1951) та ін.

Кореспонденти: Андровський (1, 1928); Гіндін І. Ф. (1, 1950); Дзокаєв К. Х. (1, [1949]); Лященко К. П. (1, 1936); Рудзіт А. Ю. (3, 1949–1951); Тібрашевич [А.] (1, б/д); Хорія Нестореску Т. (1, 1955); Шерстобоев В. М. (1, 1949) та ін.

Документи, зібрані вченим

Карта Європи (1897).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Інститут економіки та прогнозування НАН України (меморіальний кабінет).

Лит.: П. І. Лященко // Известия. – 1955. – 29 июля; Вірник Д. Ф. Життя і наукова діяльність академіка АН УРСР П. І. Лященка // Вісник АН УРСР. – 1957. – № 1. – С. 58–66; Петр Иванович Лященко. 1876–1955 : библиогр. указ. – Киев : Изд-во АН УССР, 1961. – 63 с.; Горбоватий М. Приклад самовідданого служіння науці (до 100-річчя з дня народження П. І. Лященка) // Економіка Радянської України. – 1976. – № 10. – С. 88–89; Рознер І. Г. До 100-річчя з дня народження П. І. Лященка // Український історичний журнал. – 1976. – № 10. – С. 136–138; Сінкевич Є. Г. Петро Іванович Лященко – дослідник історії народного господарства. – Херсон : Атлант, 2002. – 116 с.; Горкіна Л. П., Дерев'янкін Т. І. Видатний економіст-аграрник та історик економіки // Економіка України. – 2006. – № 12. – С. 81–83.

Л. В. Шипко

Маков Костянтин Іванович

(07.01.1911 – 15.08.1948).

Гідролог.

Член-кореспондент (1948).

Фонд № 213, опис 1, 50 од. зб. за 1911–1948 рр.

Народився 7 січня 1911 р. у м. Воронеж (нині – РФ). Закінчив Курський гідротехнічний технікум (1930) та Київські вищі геолого-розвідувальні інженерні курси при Українському науково-дослідному геологічному інституті (1933). Гідротехнік, гідролог (1931–1938), начальник науково-дослідного сектору (1939–1941) Геологічного управління УРСР. Аспірант (1933–1935), старший науковий співробітник та завідувач відділу гідрології (1935–1948), заступник директора (1944–1948) ІГН АН УРСР. Водночас – завідувач кафедри гідрології КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1945–1948). Під час Другої світової війни – співробітник Башкирського геологічного управління (1941–1943).

Наукові дослідження присвячено теорії формування підземних вод, обґрунтуванню взаємозв'язку між геологічною історією регіону та історією формування підземних вод, розробленню методу структурно-гідрологічного аналізу, науковому узагальненню особливостей підземних вод УРСР та БАРСР. Засновник української гідрологічної школи. Автор понад 80 наукових праць.

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1944).

Помер 15 серпня 1948 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографія «Подземные воды как источник водоснабжения г. Полтавы» (1940–1941, співавтор – Тамм [Е.]).

Статті: «Гидрологическое районирование Украинского кристаллического массива» (1942); «Некоторые соображения о принципах составления обзорной геолого-литологической карты Украины» (1942); «О методике подсчета притоков подземных вод к глубоким горным выработкам» (1942); «О сравнительной оценке водообильности водоносных горизонтов» (1942); «Основные принципы теории формирования подземных вод» (1945); «Про методику складання оглядової карти гідрогеологічних районів СРСР» (1947).

Доповіді: «Новые данные в отношении геологического строения Причерноморской впадины» [1937]; «Про гідрологічне районування західних областей УРСР» (1941); «Гідрологічні райони Кримської АРСР» (1941); «К вопросу о путях формирования подземных вод Днепровско-Донецкой впадины» (1942).

Біографічні документи

Свідоцтво про народження (1911); свідоцтво про закінчення технікуму (1931); свідоцтво про закінчення Київських вищих геолого-розвідувальних інженерних курсів (1933); трудова книжка (1939–1948); посвідчення про закінчення аспірантури та докторантури (1941); документи про присвоєння наукового ступеня доктора геолого-мінералогічних наук (1941–1946); атестат професора (1943); почесна грамота ВР БАРСР (1943); замітки в періодичній пресі про нагородження вченого (1943–1944); автобіографії (1944–1948); особова справа (1945–1948).

Документи з діяльності

Довідки про роботу в Геологічному управлінні УРСР та Башкирському геологічному управлінні (1941, 1943); наукові звіти «Буровые на воду скважин Житомирской области», «Буровые на воду скважин Запорожской области», «Буровые на воду скважин Каменец-Подольской области», «Буровые на воду скважин Николаевской области», «Буровые на воду скважин Одесской области», «Буровые на воду скважин Сумской области», «Буровые на воду скважин территории УССР» [1945–1946]; наказ про затвердження на посаді завідувача кафедри гідрогеології КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1946).

Листування Макова К. І.

Кореспонденти: Ланге О. К. (2, 1947–1948); Максимович Г. (1, 1948); Семихатов О. М. (1, 1947); Синягін Г. П. (1, 1947); Фількова Е. (1, 1947); Щоголев Д. І. (1, 1947).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії: Альтовського М. Є., Ігнатовича Н. К., Ланге О. К. Постникова Н. А., Семихатова О. М., Смирнова А. А., Щоголева Д. І. на «Карту гидрогеологических районов юго-западной части СССР», підготовлену Маковим К. І. (1945); Спасокукоцького О. І. на статтю «Основные принципы теории формирования подземных вод» (1945); Ланге О. К. про наукову діяльність Макова К. І. (1948); Саваренського Ф. П. на статтю «О сравнительной оценке водообильности водоносных источников» (б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Незабутні постаті. – Київ : Світ Успіху, 2005. – С. 102; Історія Національної академії наук України, 1946–1950. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2008. – С. 257.

Т. В. Брязкало

Малиновський Іоанікій (Онікій) Олексійович

(16.11.1868 – 12.01.1932).

Історик, правознавець, громадський діяч.
Академік (1925).

Фонд № 266, 1 опис, 8 од. зб. за 1910–1978 рр.

Народився 16 листопада 1868 р. у м. Острог (нині – Рівненська обл.). Закінчив Колегію П. Галагана (1888) та юридичний факультет Університету св. Володимира у Києві (1892). Учитель у родині міського поміщика Тріфановського (1892–1894). Викладач за-конознавства Київського кадетського корпусу. Одночасно – приватний учитель сина зби-рача української старовини Тарановського В. В. Професорський стипендіат (1895–1899), приват-доцент (1898) Університету св. Володимира у Києві. Почесний мировий суддя Томського окружного суду (1900–1903). Екстраординарний професор, завідувач кафедри історії російського права Томського університету (1898–1911). Екстраординарний про-фесор (1913), ординарний професор (1914–1917) кафедри історії російського права Вар-шавського університету. Голова Ростовського міського комісаріату, голова культурно-освітньої комісії міської управи (1917). Професор (1917–1920) Донського університету.

За обвинуваченням у контрреволюційній діяльності перебував під арештом та відбував покарання (грудень 1920 р. – вересень 1921 р., липень 1922 р. – квітень 1925 р.) в Іванівському, Рождественському та Покровському таборах, Іванівському виправно-трудоному переходовому домі й Ординській трудовій колонії. Під час пере-бування в Іванівському таборі був співробітником (1921–1922) Інституту радянського права при НКЮ РСФРР.

Голова Комісії з вивчення звичаєвого права ВУАН (з 1925). Заступник голови Істо-ричного товариства Нестора-літописця, член Археографічної комісії та Комісії для виучу-вання історії західно-руського та українського права ВУАН (з 1924). Голова Правничого то-вариства ВУАН (з 1926). Член Кабінету антропології та етнології ім. Ф. К. Вовка (з 1926).

Наукові дослідження присвячено питанням давньоукраїнського права доби Київ-ської Русі, Великого князівства Литовського, історії кримінального права, історії дав-ніх завоювань, кровної помсти, смертної кари та ін. Автор понад 200 наукових праць.

Помер 12 січня 1932 р. Похований у м. Києві на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я І. О. Малиновського присвоєно Інсти-туту права НУ «Острозька академія» (2011).

Наукові праці

Лекція «История русской культуры» (1921).

Біографічні документи

Автобіографії [1928–1929]; промова з нагоди свого 60-річчя перед членами Ко-місії з вивчення звичаєвого права ВУАН (1928); вітальні адреси з нагоди 60-річчя від дня народження вченого (2, 1928).

Документи про вченого

Стаття Бичковського П. В. «Памяти учителя Ионникия Алексеевича Малинов-ского» (1953–1956); спогади Шабат М. Ц., онуки Малиновського І. О. «И. А. Мали-новский и его мемуары “Маруся и дети”» [1970-ті].

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Державний архів Краснодарського краю (ф. Р-229, оп. 1, спр. 349); ІР НБУВ (ф. 356, 101 од. зб. за 1896–1993 рр.; ф. 40, 10, I, III, XXXIII, окремі документи); Музей історії Томського державного університету.

Лит.: Морозова О. М. Нарратив професора И. А. Малиновского // История научной интеллигенции Юга России: межрегиональные и международные аспекты. – Краснодар : Кубанькино, 2008. – С. 61–70; Усенко І., Циганкова Е. У пошуках історичних коренів сучасності : До 125-річчя від дня народження О. О. Малиновського // Вісник НАН України. – 1993. – № 9. – С. 74–90; Білокінь С. І. Малиновський Іоанникій Олексійович // Енциклопедія історії України. Т. 6 : Ла–Мі. – Київ : Наукова думка, 2009. – С. 474; Іоанникій Олексій Малиновський // Матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф. «Малиновські читання», м. Острого, 16–17 листопада 2012 р. – Острого : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2012. – С. 4–5.

Н. А. Наумова

Манорик Андрій Васильович

(01.09.1921 – 25.06.1974).

Учений у галузі фізіології рослин.

Член-кореспондент (1973).

Фонд № 216, 1 опис, 28 од. зб. за 1948–1974 рр.

Народився 1 вересня 1921 р. у с. Вербівка (нині – Погребищенський р-н, Вінницька обл.). Учасник Другої світової війни. Закінчив Уманський сільськогосподарський інститут (1948). У 1948–1951 рр. викладав у Бобриському сільськогосподарському технікумі. Аспірант (1951–1954), молодший (1954–1955) та старший науковий співробітник (1955–1956), завідувач лабораторії ізотопів (1956–1962), заступник директора (1956–1973), завідувач відділу взаємовідносин рослин і мікроорганізмів (1962–1974), директор (1973–1974) Інституту фізіології рослин АН УРСР. Академік-секретар Відділення загальної біології АН УРСР (1974).

Член Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва (1954), член президії Південного відділення ВАСГНІЛ (1974).

Наукові дослідження присвячено питанням кореневого живлення рослин, взаємовідносин рослин і мікроорганізмів, впливу компостів на фізіологічно-біохімічні властивості та врожай рослин. Започаткував наукову школу з фізіології симбіотичної азотфіксації. Автор 175 наукових праць.

Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1966) та іншими державними нагородами. Помер 25 червня 1974 р. у м. Київ.

Наукові праці

Статті: «Физиолого-биохимические особенности действия ионизирующих излучений на растения» (1962); «Физиологически активные вещества органических удобрений» (1963, співавтор – Васильченко В. Ф.); «Влияние физиологически активных веществ компостов на содержание их в почве ризосферы и растениях кукурузы» (1964, співавтори – Васильченко В. Ф., Ничик М. М.).

Авторське свідоцтво № 39816 «Способ определения азотфиксирующей активности клубеньковых бактерий» (1973).

Біографічні документи

Диплом про закінчення Уманського сільськогосподарського інституту (1948); посвідчення молодшого наукового співробітника Інституту фізіології рослин і агрохімії АН УРСР (1954); квиток члена Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва (1954); дипломи кандидата і доктора біологічних наук (1955, 1970); атестати старшого наукового співробітника та професора (1956, 1971); документи про нагородження орденом «Знак Пошани» (1966); почесні грамоти (1967, 1970); вітальний адрес з нагоди 50-річчя від дня народження [1971]; витяг з постанови Президії АН УРСР про призначення директором Інституту фізіології рослин АН УРСР (1973); диплом члена-кореспондента АН УРСР (1973) та ін.

Документи з діяльності

Запрошення взяти участь у II Регіональному симпозиумі ЮНІДО ООН з добрив (1971).

Фотодокументи

Манорик А. В. з колегами в лабораторії фізіології живлення рослин Інституту фізіології рослин і агрохімії АН УРСР (1, [1954]); у робочому кабінеті (1, [1960]); під час виголошення доповіді (1, [1960]); під час огляду устаткування Інституту фізіології рослин АН УРСР (1, [не раніше 1960]).

Документи про вченого

Відгук академіка АН УРСР Власюка П. А. на дисертаційне дослідження Манорика А. В. «Биологически активные вещества органических удобрений и их значение в питании растений» (1966); стаття Марченко Т. «Наука і практика – нероздільні» (1970), довідка про наукову і науково-організаційну діяльність Манорика А. В. [1973].

Документи вченого у інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Андрій Васильович Манорик // Вісник АН УРСР. – 1974. – № 8. – С. 111; Памяти члена-кореспондента АН УССР Андрея Васильевича Манорика // Физиология и биохимия культурных растений. – 1974. – Т. 6, вып. 5. – С. 550–552; Андрей Васильевич Манорик. – Киев : Наукова думка, 1984. – 37 с.

А. І. Шаповал

Маркевич Олександр Прокопович (19.03.1905 – 23.04.1999).

Зоолог, паразитолог.
Академік (1957).

Фонд № 121, 4 описи, 1270 од. зб. за 1913–1999 рр.

Народився 19 березня 1905 р. у с. Плоске (нині – Таращанський р-н, Київська обл.). Закінчив агробіологічне відділення Київського ІНО (1930). Аспірант, старший науковий співробітник Ленінградського науково-дослідного іхтіологічного інституту (з 1931) і одночасно – викладач Ленінградського рибпромислового технікуму. Доцент (з 1933), професор (з 1934) кафедри біології Ленінградського хіміко-технологічного інституту харчової промисловості. Керівник секції морфології безхребетних

тварин (1935–1937), завідувач відділу паразитології (1937–1943, 1944–1970), заступник директора (1946–1948), директор (1948–1950), завідувач сектору паразитології (1973–1978), радник при дирекції (з 1993) Інституту зоології АН УРСР. Водночас – професор (з 1935), завідувач кафедри зоології безхребетних (1936–1941, 1944–1961), проректор (1936–1939, 1944–1947) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Під час Другої світової війни – старший науковий співробітник Державного НДІ мікробіології та епідеміології «Мікроб» у Саратові (1941), науковий співробітник Інституту гельмінтології АН СРСР (1943–1944). Завідувач кафедри паразитології та інвазійних хвороб (1945–1950) Київського ветеринарного інституту. Завідувач відділу гідропаразитології (1970–1973), відділу паразитології водних тварин (1978–1988), радник при дирекції (1988–1990) Інституту гідробіології АН УРСР.

Член Академії зоології в Агрі (Індія) (1969). Засновник і голова Українського товариства паразитологів (1945–1998) та Наукового товариства паразитоценологів.

Наукові дослідження присвячено проблемам паразитології, іхтіології, філогенетики. Описав низку нових таксонів веслоногих ракоподібних, з'ясував синоніміку і означив основні напрями еволюції цих тварин. Створив новий науковий напрям – паразитоценологію. Засновник наукової школи українських паразитологів. Автор понад 700 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1965). Лауреат Державної премії УРСР (1988).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1954), «Знак Пошани» (1968), Жовтневої революції (1975), Дружби народів (1985), іншими державними нагородами.

Помер 23 квітня 1999 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Паразитарные заболевания рыб: По материалам паразитологического обследования рыб водоемов Ленобласти» (1932); «*Copepoda parasitica* прісних вод СРСР» (1937); «Наружные паразиты сельскохозяйственных животных, их вредоносное значение и меры борьбы» (1943); «Основы паразитологии» (1950); «Паразитофауна пресноводных рыб Украинской ССР» (1951); «Походження і розвиток тваринного світу» (1954); «Паразитичні веслоногі безхребетних тварин УРСР» (1956); «Паразитические веслоногие рыб СССР» (1956); «Развитие животного мира. Часть 1. История исследований по проблеме происхождения и развития животного мира» (1957); «Методы изучения паразитологической ситуации и борьба с паразитами сельскохозяйственных животных» (1958, співавтори – Здун В. І., Чеботарьов Р. С.); «Філогенія тваринного світу» (1964); «Історія зоології» (1973); «Parasitic copepods on the fishes of the USSR» (1976); «Курс зоофілогенетики (Філогенія животного мира)» (1982) та ін.

Брошури: «Враги рыб» (1934); «Методика и техника паразитологического обследования рыб» (1950); «Хвороби людини, джерелом яких є риба» (1952, співавтор – Коваль В. П.); «Виникнення і розвиток тваринного світу» (1958) та ін.

Статті: «Матеріали до фауни паразитичних ракуватих рыб України» (1933); «Болезни рыб и борьба с ними» (1934, співавтор – Догель В. О.); «Морфологія тварин в Київському університеті» (1935, співавтор – Воскобойников М. М.); «Рибне господарство і хвороби рыб» (1937); «Нові види паразитичних *Copepoda*» (1940); «Происхождение и эволюция паразитизма» (1943); «Эпизоотия триенофороза окуней в озере Кандры-Куль» (1943); «Проблема зоогеографічного районування УРСР» (1946); «Паразитофауна рыб р. Дніпра і заплавної водойм у районі м. Канева» (1947);

«До історії ентомологічних досліджень на Україні» (1959); «Вклад чехословацких зоологов в изучение фауны Украинских Карпат» (1963); «Біоценологічні дослідження в сучасній паразитології» (1972); «Протозоологические исследования на Украине» (1972); «Методологические проблемы паразитоценологии и ее задачи по созданию синтетической (номотетической) науки о паразитизме» (1985); «Изучение паразитофауны рыб водоемов Украины в XIX – первой трети XX века» (1987); «Основные итоги и перспективы изучения паразитов и других симбионтов пресноводных беспозвоночных в Институте гидробиологии АН Украины» (1993, співавтори – Черногоренко М. І., Курандіна Д. П.) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Стан і перспективи вивчення паразитофауни УРСР» (1945); «Про потребу організації наукового товариства паразитологів УРСР» (1947); «Риби Дніпра як джерело гельмінтозних інвазій людини, свійських і паркових тварин» (1948); «Гельмінтофауна рыб бассейна Днестра» (1955, співавтори – Коваль В. П., Кулаковська О. П.); «Шляхи і принципи зоофілогенетичних досліджень» (1955); «Сучасний стан фауни хребетних УРСР і завдання по охороні рідкісних і корисних видів» (1958); «Протозоологические исследования на Украине» (1971); «Про стан та перспективи розвитку досліджень з паразитоценології в установах АН УРСР» (1973); «Паразитология: проблемы и перспективы» (1977); «Паразитоценология и гидробиология» (1978); «Актуальные задачи современной паразитологии» (1980); «Паразитоценология как интегральная наука о заразных болезнях» (1993, співавтор – Апатенко В. М.) та ін.

Лекції та курси лекцій: «Паразитология» (1940); «Курс зоології безхребетних» (1947); «Походження тваринного світу» (1950); «Проблема происхождения простейших (Protozoa)» (1954); лекції з паразитології для студентів Каїрського університету (1966–1967); «Вступні лекції з зоології безхребетних» (1972) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографії Кришталя О. П. «Канівський біогеографічний заповідник» (1947), Владимірова В. І. «Условия размножения рыб в нижнем Днепре в связи с Каховским гидростроительством» (1954), Лукіна Є. І. «Пиявки пресных и солоноватых водоемов СССР» (1969), Поліщука В. В. «Гідрофауна понизової ділянки басейну Дунаю в межах України» (1970), Гершензона С. М. «Эволюционная идея до Дарвина» (1975), Пилипчука О. Я. «Иван Иванович Шмальгаузен» (1983) та ін.; на підручники і посібники Скрябіна К. І. «Ветеринарная паразитология и инвазионные болезни домашних животных» (1939), Третьякова Д. К. і Новикова Б. Г. «Биология» (1948), Кістяковського О. Б. і Корнеєва О. П. «Посібник з зоології» (1954); на статті Авдеєва В. В., Бровдія В. М., Гершензона С. М., Лебедева Б. І., Мазурмовича Б. М., Монченка В. І., Новикова Б. Г., Осинського Л. П., Пилипчука О. Я., Романенка В. Д., Чеботарьова Р. С. (1949–1987) та ін; дисертаційні дослідження Алексеєва В. М., Богдановича В. В., Воїнственського М. А., Галасуна П. Т., Донцова Ю. С., Жовтого І. Ф., Іванової Г. В., Каракіс Л. В., Корнеєва О. П., Люріна І. Б., Мазепи І. І., Підоплічка І. Г., Рековця Л. І., Шималова В. Т. та ін. (1949–1986).

Біографічні документи

Табель про закінчення першого класу Насташської церковно-приходської школи (1913); свідоцтво про закінчення першої Білоцерківської семирічної трудової школи (1921); документи про навчання у Білоцерківському педагогічному технікумі (1923–1924), Київському ІНО (1926–1935), аспірантурі Ленінградського науково-дослідного іхтіологічного інституту (1930–1931); метрична довідка про народження (1926); анкети та особові листки з обліку кадрів (1931–1999); характеристики (1933–1984); посвідчення та перепустки співробітника Інституту зоології АН УРСР (1936–1954)

та Державного НДІ мікробіології та епідеміології «Мікроб» (1941); документи про захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук (1939); атестат професора (1940); документи про членство у Московському товаристві дослідників природи (1944–1992); диплом доктора біологічних наук (1946); документи про висунення та обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1948); орденські книжки та посвідчення до медалей (1954–1985); документи про присвоєння звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1955–1965); автобіографії (1956–1984); документи про святкування ювілеїв ученого (1965–1995); посвідчення члена Президії та академіка-секретаря Відділення загальної біології АН УРСР (1970); біографічні довідки (1975–1999); дипломи лауреата Державної премії УРСР (1988) та почесного члена Товариства паразитологів Болгарії (1990) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про участь у міжнародних, всесоюзних, республіканських наукових симпозіумах, конференціях та конгресах (1930–1997); документи про роботу на посаді старшого наукового співробітника Ленінградського науково-дослідного іхтіологічного інституту (1931–1935); документи про роботу на посадах завідувача секції морфології безхребетних (1935–1937) та завідувача відділу паразитології (1938–1971) Інституту зоології АН УРСР; документи про керівництво науковою експедицією на Баренцевому морі (1936); документи про роботу на різних посадах у КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1938–1946); документи про діяльність у бюро Відділення біологічних наук АН УРСР (1939–1993); документи про участь у роботі вчених рад КДУ ім. Т. Г. Шевченка, Інституту зоології та Інституту гідробіології АН УРСР (1940–1984); документи про співпрацю з вітчизняними, іноземними вченими та науковими установами (1941–1997); документи про участь у організації та проведенні Першої наукової конференції паразитологів УРСР (1945); документи про участь у роботі Ради з вивчення продуктивних сил АН УРСР (1948–1953); документи про роботу в бюро Української басейнової підкомісії та консультативній групі з хвороб риб при Іхтіологічній комісії АН СРСР (1948–1984); документи про діяльність на посаді директора Інституту зоології АН УРСР (1949–1950); документи про роботу у різних наукових радах АН УРСР і АН СРСР (1949–1978); документи про діяльність у Комісії з історії вітчизняної науки і техніки АН УРСР і Секції історії біології Українського відділення Радянського національного об'єднання істориків природознавства і техніки (1950–1981) та ін.

Педагогічна: документи про призначення Маркевича О. П. викладачем природознавства у Ставищанську районну трудову школу (1925–1926) та директором Дмитрівської школи № 2 (1927); документи про роботу на посаді професора та завідувача кафедри зоології безхребетних КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1935–1978); документи про роботу на посаді завідувача кафедри паразитології та інвазійних хвороб Київського ветеринарного інституту (1945–1952); документи про діяльність як голови секції біології та хімії Науково-методичної ради Міністерства освіти УРСР (1946–1950) та ін.

Видавнича: документи про публікацію та рецензування наукових праць (1931–1989); документи про видання підручника «Курс систематики и экологии беспозвоночных» (1939–1940); документи про діяльність у Редакційній раді біологічного факультету КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1940–1957); документи про діяльність у редакційній раді видавництва «Радянська школа» (1947–1953); документи про співпрацю з головною редакцією Великої радянської енциклопедії (1950–1958); документи про роботу у РВР АН УРСР (1950–1983); документи про діяльність у редколегії журналу «Доповіді АН УРСР» (1952–1989) та ін.

Громадська: документи про роботу у всесоюзних географічному, гідробіологічному товариствах і товаристві гельмінтологів (1945–1989), Московському товаристві природознавців (1947–1966), Українському товаристві охорони природи та сприяння розвитку природних багатств (1950–1961) та Українському ентомологічному товаристві (1950–1964); документи про діяльність як члена Київського будинку вчених (1948–1957); документи про участь у роботі конференцій та з'їздів УРНТП (1953–1993).

Листування Маркевича О. П.

Адресати: Айхлер В. Г. (Eichler W. G.) (10, 1962–1977); Апатенко В. М. (2, 1977); Борхерт А. (Borchert A.) (2, 1963); Вольський Т. (2, 1936); Говорка Я. П. (Hovorka J. P.) (1, б/д); Гофман Г. Л. (Hoffman G. L.) (6, 1970–1975); Дик В. В. (Dyk V. V.) (6, 1963–1975); Догель В. О. (1, [1950-ті]); Засухін Д. М. (1, 1975); Здун В. І. (1, 1966); Іоганзен Б. Г. (2, 1978); Ланда В. (Landa V.) (1, 1958); Лерд М. (Laird M.) (2, 1975–1976); Логачев Є. В. (6, 1974–1977); Михайлов В. К. (Michajlow W. K.) (5, 1984); Міщенко Т. С. (14, 1961–1976); Оденінг К. (Odening C.) (7, 1974–1984); Павловський Є. Н. (1, 1955); Патон Б. Є. (3, 1974–1987); Полянський Ю. І. (6, 1977–1991); Росицький Б. Б. (Rosický V. B.) (4, 1958–1984); Щербиновська Т. М. (6, 1977–[1990]); Яра З. (Jara Z.) (1, 1980) та ін.

Кореспонденти: Айхлер В. Г. (Eichler W. L.) (15, 1962–1977); Алламурагов Б. (9, 1963–1985); Бауер О. М. (31, 1943–1991); Белінг Д. Є. (2, 1940); Берг Л. С. (1, 1935); Биховський Б. Є. (4, 1947–1966); Богданович В. В. (14, 1962–1983); Бродський С. Я. (10, 1940–1953); Виноградов К. О. (3, 1951–1986); Воскресенський М. М. (18, 1948–1966); Галузо І. Г. (9, 1962–1977); Гіляров М. С. (7, 1947–1958); Гофман Г. Л. (Hoffman G. L.) (17, 1962–1986); Гусєв О. В. (8, 1947–1978); Дик В. В. (Dyk V. V.) (16, 1956–1980); Добровольський Б. В. (21, 1948–1985); Догель В. О. (6, 1935–1950); Дубінін В. Б. і Дубініна М. М. (20, 1937–1965); Жовтий І. Ф. (9, 1957–1987); Журавель П. О. (6, 1940–1951); Засухін Д. М. (35, 1954–1984); Здун В. І. (62, 1950–1987); Івасик В. М. (22, 1950–1965); Іоганзен Б. Г. (9, 1947–1985); Кіршенблат Я. Д. (3, 1939–1952); Коровицький Л. К. (4, 1956–1963); Кулаковська О. П. (7, 1951–1988); Лагунов І. І. (4, 1952–1958); Ланда В. (Landa V.) (4, 1957–1958); Лукін Є. І. (21, 1951–1978); Марков Г. С. (12, 1951–1977); Мельников Г. Б. (4, 1947–1957); Мірецький О. Я. (7, 1949–1965); Мозговой О. О. (8, 1953–1969); Монченко В. І. (9, 1952–1966); Нікольський С. М. (12, 1970–1987); Оденінг К. (Odening C.) (13, 1956–1969); Османов С. О. (8, 1953–1986); Павловський Є. Н. (8, 1940–1963); Палімпсестов М. О. (9, 1947–1956); Панасюк Д. І. (13, 1981–1990); Полянський Ю. І. (19, 1947–1990); Прендель А. Р. (45, 1947–1965); Рейнгард Л. В. (20, 1947–1964); Родендорф Б. Б. (5, 1954–1974); Росицький Б. Б. (Rosický V. B.) (4, 1959–1966); Самсонов О. В. (11, 1963–1985); Скрябін К. І. (7, 1933–1956); Скуратович В. (Skuratowics W.) (7, 1961–1974); Слюсарев А. О. (4, 1959–1989); Фагасинський А. (Fagasinski A.) (7, 1959–1985); Футран Г. С. (22, 1952–1969); Чеботарьов Р. С. (7, 1947–1966); Шульман С. С. (23, 1936–1990); Щербак М. М. (2, 1965) та ін.

Фотодокументи

Маркевич О. П. і професор Белінг Д. Є. під час наукової експедиції (1, 1929); Маркевич О. П. і Свириденко П. О. у день обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1, 1948); з академіком АН УРСР Третяковим Д. К., членом-кореспондентом АН УРСР Свириденком П. О., професором Новиковим Б. Г. у лабораторії Інституту зоології АН УРСР (1, [1949]); з академіками АН СРСР Павловським Є. Н. і Громишевським Л. В. серед учасників наукової конференції паразитологів у Києві (7, 1957); з директором Інституту зоології АН УРСР Касьянєнком В. Г., академіком АН СРСР Скрябіним К. І. під час відвідування дослідної станції (2, 1957); під час

наукових відряджень до Англії, Болгарії, Польщі, Арабської Республіки Єгипет (20, 1958–[1980-ті]); фотопортрети Маркевича О. П. (4, 1958–1995); під час Міжнародної конференції з вивчення флори і фауни Карпат і суміжних територій (4, 1960); під час роботи VII з'їзду паразитологів у Польщі (2, 1961); Маркевич О. П. і академік АН СРСР Скрябін К. І. серед співробітників кафедри зоології безхребетних КДУ ім. Т. Г. Шевченка (7, 1966–1967); у складі делегації АН СРСР на XVI Міжнародному конгресі зоологів у США (3, 1963); під час конференцій та з'їздів паразитологів у містах Львів, Самарканд, Бухара, Баку, Біла Церква, Кишинів, Одеса (23, 1964–1986); серед членів паразитологічної секції на XVIII Міжнародному конгресі лімнологів у Ленінграді (1, 1971); серед делегатів Другого з'їзду Всесоюзного товариства протозоологів у Києві (2, 1976) та ін.

Документи про вченого

Статті: Захарченка О. «Професор» (1939); Безпалого І. Г. «Видатний паразитолог» (1946); Коваль В. П. «Готуємо кадри зоологів» (1947); Мазурмовича Б. М. та Бошка Г. В. «Научная, педагогическая и общественная деятельность академика АН УССР А. П. Маркевича» (1965); Чеснева Л. В. «Роль А. П. Маркевича в формировании теоретических основ паразитоценологии и в определении путей ее развития» (1994) та ін.

Відгуки та рецензії на наукові праці Маркевича О. П.: Артоболевського В. М., Белановського І. Д., Белінга Д. Є., Берга Л. С., Воїнственського М. А., Воскобойникова М. М., Гершензона С. М., Догеля В. О., Здуна В. І., Касьяненка В. Г., Кришталія О. П., Мазурмовича Б. М., Новик К. Й., Новикова Б. Г., Парамонова С. Я., Рейнгарда Л. В., Чеботарьова Р. С. (1931–1971) та ін.

Документи з дарчими написами вченому

Монографії: Дика В. В. «Umělý chov ryb» (1949), Підоплічка І. Г. «О ледниковом периоде» (1954) та «Матеріали до вивчення минулих фаун УРСР» (1956), Паспалева Г. В. «Зоология на гръбначните животни» (1958), Шульмана С. С. «Миксоспоридии фауны СССР» (1966).

Довідник Дика В. В. «ABC губа́ѣ» (1967).

Підручник Лукіна Є. І. «Зоология» (1974) та ін.

Документи, зібрані вченим

Брошура Великохатька Ф. Д. «Білоцерківщина: риби білоцерківщини» (1929); документи про розвиток зоології та паразитології у Чехословаччині (1936–1963); документи про діяльність УРНТП (1950–1987); документи про розвиток паразитології у Єгипті (1957–1965); документи про діяльність різних наукових товариств (1961–1980); документи про діяльність Наукової ради АН УРСР з проблем «Біосфера» (1979–1981) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Романенко В. Д. Александр Прокофьевич Маркевич (к 80-летию со дня рождения) // Гидробиологический журнал. – 1985. – Т. 21, № 4. – С. 109–110; Александр Прокофьевич Маркевич. – Киев : Наукова думка, 1986. – 104 с.; Академік Олександр Прокопович Маркевич (життя і діяльність). – Київ : Наукова думка, 1999. – 192 с.; Монченко В. И. Вклад академика А. П. Маркевича в зоологическую науку // Вестник зоологии. – 2005. – Вып. 19, ч. 1. – С. 11–14; Шаповал А. І. Документальна спадщина як складова біографічного дослідження (за матеріалами особового фонду академіка О. П. Маркевича) // Наукові праці Нац. б-ки України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2013. – Вип. 37. – С. 660–672.

А. І. Шаповал

Маркелов Григорій Іванович

(07.02.1880 – 08.04.1952).

Невропатолог.
Академік (1939).

Фонд № 224, 1 опис, 69 од. зб. за 1922–1968 рр.

Народився 7 лютого 1880 р. у м. Перм (нині – РФ). Закінчив медичний факультет Новоросійського університету в м. Одеса (1906) та працював у ньому ординатором клініки нервових хвороб (1906–1912). Асистент кафедри нервових хвороб Санкт-Петербурзького психоневрологічного інституту (1913–1914). Під час Першої світової війни – лікар на фронті та завідувач нервового відділення Київського військового шпиталю. Асистент кафедри нервових хвороб (з 1918), доцент (з 1923), завідувач секції невропатології науково-дослідної кафедри клінічної і експериментальної медицини (з 1926), завідувач кафедри нервових хвороб (з 1927) Одеського медичного інституту. Один з фундаторів Одеського науково-дослідного психо-неврологічного інституту та його керівник (1930–1952).

Член правління Одеського товариства невропатологів і психіатрів (1932–1952).

Наукові дослідження присвячено фізіології і патології нервової системи. Вперше вказав на роль ретикулярної формації мозкового стовбура в регуляції низки фізіологічних функцій, запропонував класифікацію захворювань вегетативної нервової системи. Автор понад 130 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1948).

Помер 8 квітня 1952 р. у м. Одеса.

Наукові праці

Навчальний посібник «Заболевания вегетативной нервной системы» (1939).

Статті: «Вегетативная система, ее структура и функции» (1945); «Вазопатии» (1946); «К биологии глаза» (1947); «Кора головного мозга и вегетативная нервная система» (1951).

Стенограми лекцій з невропатології (1947).

Біографічні документи

Вітальні листи з нагоди 30-річчя наукової діяльності (1936); повідомлення про обрання до складу академіків АН УРСР та вітальні телеграми з нагоди обрання (1939); вітальна кореспонденція до днів народження та свят (1947–1952); вітальна кореспонденція з нагоди присвоєння звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1948); некрологи (1952).

Документи з діяльності

Листування з видавництвами та медичними журналами з питань публікації наукових праць Маркелова Г. І. (1927–1951); індивідуальні плани роботи (1939–1948); запрошення на ювілейні сесії АН УРСР (1944–1945); облікова картка наукової роботи за 1944–1946 рр. (1946); індивідуальні звіти про наукову роботу (1947–1950).

Листування Маркелова Г. І.

Адресати: Богомолець О. О. (1, [1944]); Гейманович О. Й. (3, 1947); Гращенков М. І. (3, 1944–1948); Спришкова Н. О. (1, 1951).

Кореспонденти: Беляєв Д. К. (4, 1950–1951); Бодров Н. В. (2, 1945); Гейманович О. Й. (5, 1930–1931); Гончаров М. В. (2, [1948]); Гращенков М. І. (5, 1944–1949); Довгялло М. Д. (2, 1951); Іценко М. М. (2, 1940–1947); Кислов В. (1, 1940); Кавецький Р. Є. (1, 1947); Кошик Н. А. (4, 1947–1948); Ланг Г. Ф. (2, 1941); Ліхницький В. (1, 1922); Маньківський Б. М. (5, 1926–1928); Марковський Я. А. (1, 1941); Пінес Л. Я. (1, 1949); Россолімо Г. І. (6, 1925–1926); Русецький Й. Й. (1, 1951); Спришкова Н. О. (1, 1954); Стражеско М. Д. (5, 1939–1949); Шпак В. М. (7, 1936–1951) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Маркелова Г. І. (2, 1940–1946).

Документи, зібрані вченим

Стаття Разенкова П. І. «Качество питания и функции организма» (1946); наукові праці з питань невропатології та біології з дарчими написами авторів (1947–1950).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Українська радянська енциклопедія. Т. 8 : Лань–Мащенко. – Київ, 1962. – С. 485; Історія Національної академії наук України, 1938–1941 : документи і матеріали. – Київ, 2003. – С. 555.

А. І. Шаповал

Марковський Леонід Миколайович

(21.11.1939 – 03.02.1998).

Хімік.

Академік (1988).

Фонд № 297, 4 описи, 433 од. зб. за 1959–2003 рр.

Народився 21 листопада 1939 р. у с. Гродеково (нині – Приморський край, РФ). Студент хіміко-технологічного факультету Львівського політехнічного інституту (1956–1961). Старший лаборант (1961–1962), інженер (1962–1963) проблемної лабораторії Львівського політехнічного інституту. Аспірант (1963–1966), молодший (1967–1969), старший науковий співробітник (1969–1973), заступник директора (1973–1983), завідувач відділу хімії фосфатів (1976), директор (1983–1998) ІОХ НАН України.

Наукові дослідження в галузі хімії заміщених амінокислот сірки, хімії аміно- і алкоксифторсульфуранів, хімії гіпервалентних похідних фосфору – алкоксифосфоранів ациклическої та біциклическої структури, хімії вільних радикалів та ін.

Лауреат Державної премії України (1991).

Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1986).

Помер 3 лютого 1998 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Химия амидов имидафосфенистой кислоты» (1986, співавтори – Романенко В. Д., Рубан [А.] В.).

Дисертації на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора хімічних наук: «Производные иминосурьфо- и иминосернистой кислот» та «Галоидангидриды иминокислот четырехвалентной серы» (1967, 1974).

Статті: « α -N-дихлораминонитрилы» (1967, співавтори – Левченко Є. С., Пінчук О. М.); «Взаимодействие производных моноаминодвуокиси серы с пятихлористым и пятибромистым фосфором» (1972, співавтори – Федюк Г. С., Левченко Є. С.); «Поиск вирусных ингибиторов в ряду производных адамантана и родственных ему структур» (1987, співавтор – Даниленко Г. І.); «Химия производных трехкоординированного пятивалентного фосфора: от неуловимых интермедиатов к стабильным соединениям» (1987, співавтори – Романенко В. Д., Рубан [А.] В.); «Свойства 1-N-1-фторсульфонилполифторалкенов-1 и их производных» (1989, співавтори – Дубініна Т. [Н.], Барашенков Г. Г. та ін.); «О решении задачи обеспечения лекарственными средствами здравоохранения Украины и проблеме создания конкурентноспособных синтетических лекарственных препаратов» ([1980-ті], співавтори – Мальцев В. І., Павлюк Ю. В.); «Реакции амидинийгалогенфосфоратов с кислотами Льюиса и кислородсодержащими нуклеофилами» (1991, співавтори – Кальченко В. І., Рудий Р. Б. та ін.); «Полифторированные N, N-дигалоидариламины» (1994, співавтори – Фурін Г. Г., Шермолович Ю. Г.); «Фосфорсодержащие молекулы-хозяева» (1994); «Реакция полифторированных алифатических альдегидов и тиоальдегидов с диеном Данишевского» (1997, співавтор – Шермолович Ю. Г., Корнута П. П.) та ін.

Тези доповідей: «Окислительное иминирование серы и ее неорганических хлоридов» (1980, співавтори – Кірсанов О. В., Левченко Є. С.); «Synthesis and reactivity of phosphenimidous ethers and related species» (1988, співавтори – Романенко В. Д., Рубан [А.] В.); «О результатах работ Института органической химии АН УССР по созданию новых пестицидов и регуляторов роста растений» (1990) та ін.

Наукові повідомлення: «Хлористые арил- и алкилиминотионилы» (1966, співавтор – Левченко Є. С.); «Фосфоротропные, хлоротропные и политропные перегруппировки фосфорилированных амидинов» (1985, співавтори – Кальченко В. І., Рудий Р. Б. та ін.); «Новый тип сульфинимидов» (1992, співавтори – Шермолович Ю. Г., Тимошенко В. М. та ін.); «Synthesis, structure, self – assembly and complexation of phosphorus-containing calixarenes» (б/д, співавтори – Кальченко В. І., Ліпковський Ю. А.) та ін.

Наукові звіти: «Макрогетероциклические соединения: синтез, структура, свойства» (1991, співавтори – Андронаті С. А., Богатський О. В. та ін.); «Электрохимическое инициирование ион-радикальных реакций – новое направление в синтезе элементо-органических соединений» (1996).

Авторські свідоцтва: № 654649 «Негорючая волокнообразующая полимерная композиция» (1978); № 960120 «Способ получения метаборатов и орботатов металлов I–IV периодической системы, используемых в качестве антипиренов» (1982, співавтори – Зубик М. Г., Лозинський М. О. та ін.); № 1033501 «Способ получения фосфорилированного крахмала» (1983, співавтори – Ясников О. О., Галичев В. В. та ін.); № 1311213 «Способ получения аддукта гексаметилентетраминотиоциановой кислоты с сульфатом аммония» (1987, співавтори – Стукало Є. О., Юр'єва О. М. та ін.) та ін.

Відгуки та рецензії: на цикл праць Ісаєва С. Д., Красуцького П. О., Степанова Ф. М., Юрченка О. Г. «Каркасні сполуки в органічному синтезі», поданий на здобуття Державної премії України (1997); на дисертаційні дослідження Бобкова В. М., Бурилова О. Р., Васильєва В. В., Драпайла А. Б., Качковської Л. С., Клебанського Є. О., Коринька В. А., Кришталія В. С., Лисенка В. П., Лук'яненка М. Г., Малетіна І. І., Пашинника В. Є., Рудкевича Д. М., Шульгіна В. Ф. та ін. (1974–1990).

Біографічні документи

Дипломи про закінчення Львівського політехнічного інституту, кандидата та доктора наук (1961–1974); свідоцтва про одруження і розірвання шлюбу (1963–1975);

свідоцтво про закінчення спеціального курсу підвищення кваліфікації Академії народного господарства при РМ СРСР по управлінню економікою (1991); особова справа (1963–1998); документи про захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора хімічних наук (1967, 1974); почесні грамоти (1970–1979); атестати старшого наукового співробітника та професора (1972–1983); запрошення та програми різних урочистих заходів (1976–1993); посвідчення різних громадських організацій (1976–1998); документи про висунення вченого до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1978); вітальна кореспонденція з нагоди різних свят (1987–1997); закордонний паспорт (1994); документи про увічнення пам'яті вченого (1998) та ін.

Документи з діяльності

Документи про участь у роботі міжнародних симпозіумів та конференцій з хімії у США, Канаді, Франції, Великій Британії (1981–1998); документи щодо публікації праць вченого (1986–1997); документи про співробітництво з індійськими вченими (1987–1994); листування з установами і вченими Франції, з науковими установами та фірмами Великої Британії з питань співробітництва у галузі органічної хімії (1988–1996); документи про будівництво у Київській області полігону промислових токсичних відходів (1988–1990); документи про участь у міжнародних симпозіумах і конференціях (1988–1995); документи про висунення кандидатури німецького вченого-хіміка Діброза К. на здобуття Нобелівської премії у галузі хімії (1989–1990); документи про діяльність у Національній раді з питань науки і технологій Комітету з науково-технічного прогресу при КМ України (1991); документи про діяльність у Фармакологічному комітеті МОЗ України (1992–1997); документи про співпрацю з Міжнародною радою по хімії основної групи (1993–1997); документи з діяльності на посаді заступника голови Української ради міжнародної Соросівської програми підтримки освіти у галузі точних наук (1994–1997); звіт про результати спільної наукової роботи Марковського Л. М. і професора Брауншвейзького університету Шмуцлера Р. (1994); документи з діяльності у Міжнародному науковому центрі INTAS (1995–1997); документи про участь у роботі науково-експертної ради з питань високих та критичних технологій при Президії НАН України (1995); документи про участь у роботі Ради по координації забезпечення ліками населення та закладів охорони здоров'я МОЗ України (1996) та ін.

Листування Марковського Л. М.

Адресати: Берч Р. (Berch R.) (2, 1994); Білецька І. П. (2, 1997); Білодід Р. М. (1, 1995); Блок Е. (Block E.) (3, 1994, б/д); Возіанов О. Ф. (1, 1994); Гузир О. І. (Gouzyr A. I.) (1, 1997); Дозоль Ж. (Dozol J.) (5, 1993–1994); Еванс С. (Evans S.) (4, [1995]–1997); Ігнат'єв М. В. (6, 1995–1997); Кабачник М. І. (1, [1993]); Кірсанов О. В. (1, 1985); Лішка В. К. (Lishka V. K.) (1, 1996); Мальцев В. І. (1, 1994); Матвеев І. С. (1, 1988); Мейер К. (Meyer K.) (6, 1994–1997); Ніцке Е. (Niece E.) (11, 1995–1997); Оае Сигеру (Oae Sigeru) (3, 1992–1994); Походенко В. Д. (1, 1992); Регітц М. (Regitz M.) (13, 1995–1996); Розке Г. (Roesky H.) (27, 1993–1997); Сайто Т. (Saito T.) (1, 1995); Сарторі П. (Sartori P.) (4, 1994–1995); Хаас А. (Haas A.) (24, 1995–1997); Шмідт Г. (Schmidt H.) (1, 1994); Шмуцлер Р. (Schmutzler R.) (35, 1992–1997); Ягупольський Л. М. (1, 1996) та ін.

Кореспонденти: Аппель Р. (Appel R.) (1, 1983); Арбузов Б. О. (3, 1987–1990); Бок Х. (Bock H.) (8, 1987–1993); Брук Д. (Brook D.) (6, 1993–1996); Дьякова В. М. (21, 1977–1987); Еванс С. (Evans S.) (6, 1992–1995); Ігнат'єв М. В. (10, 1994–1997); Коулі А. (Cowley A.) (1, 1983); Мажорал Ж.-П. (Majoral J.-P.) (3, 1990–1996); Марковський А. Л. (1, 1996); Мейер К. (Meyer K.) (4, 1983–1996); Найман Д. (Naumann D.) (11, 1993–1996); Ніцке Е. (Niece E.) (4, 1995–1996); Ньюком Дж. (Newkome G.) (2, 1988);

Олліс В. Д. (Ollis W. D.) (3, 1987–1988); Петров В. В. (2, 1997); Порошков В. В. (2, 1995); Регітц М. (Regitz M.) (11, 1992–1997); Розке Г. (Roesky H.) (22, 1993–1997); Санчез М. (Sanches M.) (7, 1990–1993); Сієх-Ю-Янь (Hsieh-Yu-yuan) (3, 1987–1992); Фіноччіаро П. (Finocchiaro P.) (1, 1996); Фішер Е. (Fisher E.) (1, 1981); Хаас А. (Haas A.) (23, 1992–1997); Шермолович Ю. Г. (3, 1997); Шмідпетер А. (Schmidpeter A.) (6, 1983–1992); Шмутцлер Р. (Schmutzler R.) (61, 1983–1997) та ін.

Фотодокументи

Марковський Л. М. у родинному колі (4, [1960-ті–1996-ті]); з академіками АН України Кірсановим О. В., Яцимирським К. Б., Ситником К. М., Кухарем В. П. та ін. (22, 1982–1991); у колі іноземних учених (16, 1982–1997); серед учасників різних конференцій та зборів (16, 1984–[1990-ті]); з колегами на відпочинку (5, 1984–[1990-ті]); у хімічній лабораторії (1, [1980-ті]); з сином (1, б/д) та ін.

Документи, зібрані вченим

Документи з науково-організаційної діяльності та про співпрацю ІОХ НАН України з вітчизняними фармацевтичними та хімічними підприємствами, різними установами у галузі розробки хімічних препаратів для сільського господарства та тваринництва (1978–1997); документи про співпрацю ІОХ НАН України з установами та науковцями Болгарії, США, ФРН в галузі органічної хімії (1984–1997), угорським фармацевтичним заводом «Біогал» та хімічним заводом «Геден Ріхтер» (1985–1994); документи про співпрацю ІОХ НАН України з різними установами і організаціями АН СРСР та РАН (1986–1995); документи про роботу міжнародних симпозіумів та конференцій з хімії у Японії (1986–1995); документи про розробку Державної програми з впровадження в медичну практику нових лікарських препаратів (1991–2000); наукові праці українських і російських вчених-хіміків, опубліковані в різних журналах (1973–1996); автореферати дисертаційних досліджень різних осіб (1974–1997); описання хімічних дослідів, проведених різними вченими (1974–1997); документи щодо створення Державного центру доклінічного вивчення ліків (1994–1995) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Леонід Миколайович Марковський. – Харків : Вид-во Укр. фармацевт. акад., 1999. – 156 с.

М. О. Принь

Медовар Борис Ізраїльович

(29.03.1916 – 19.03.2000).

Учений у галузі металургії і технології металів.

Академік (1973).

Фонд № 123, 1 опис, 130 од. зб. за 1934–2001 рр.

Народився 29 березня 1916 р. у м. Київ. Закінчив Київський індустріальний інститут (1940). Інженер-технолог Лубенського верстатобудівного заводу (1940–1941). Учасник Другої світової війни. Молодший науковий співробітник (1941, 1943–1944), вчений секретар (1944–1951), старший науковий співробітник відділу технології зварювання (1946–1959), завідувач лабораторії аустенітних сталей і сплавів (1959–1966),

завідувач відділу електрошлакового переплаву (1966–1987), радник при дирекції (1987–2000) ІЕЗ ім. Є. О. Патона НАН України.

Наукові дослідження присвячено фізико-металургійним проблемам зварювання та спеціальної електрометалургії, зокрема теорії і практиці електрошлакового переплаву і електрошлакового литва, створенню нових конструкційних матеріалів. Автор близько 2000 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1991). Лауреат Державних премій СРСР (1950) та України (1978, 2009), Ленінської премії (1963), премії РМ СРСР (1984).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1976, 1981), Вітчизняної війни II ступеня (1985), Леніна (1986), іншими державними нагородами.

Помер 19 березня 2000 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Аустенитно-боридные стали и сплавы для сварных конструкций» (1970, співавтори – Пінчук Н. І., Чекотило Л. В.); «Металлургия: вчера, сегодня и завтра» (1985).

Статті: «О методике испытаний на межкристаллитную коррозию сварных соединений нержавеющей стали» (1951, співавтор – Лангер Н. О.); «Бескислородные флюсы для сварки высоколегированных сталей и сплавов» (1955, співавтор – Гуревич С. М.); «Влияние рода и полярности тока на обессеривание жидкого металла при электрошлаковом процессе» (1958, співавтор – Латаш Ю. В.); «Жаропрочность аустенитных швов, сваренных под флюсом, в аргоне и углекислом газе» (1958, співавтори – Сафонников [А. Н.], Ленц Р. О.); «Возможные источники поступления кислорода и методы защиты металла от окисления при электрошлаковом переплаве» (1961, співавтори – Латаш Ю. В., Ступак Л. М.); «Об улучшении качества сталей и сплавов для сварных конструкций ответственного назначения» (1962, співавтор – Патон Б. Є.); «Проблемы сварки аустенитных сталей и сплавов» (1964); «Управление процессами кристаллизации слитка ЭШП» (1970, співавтори – Патон Б. Є., Лебедев В. К. та ін.); «Друга професія ЕШП» (1971, співавтор – Патон Б. Є.); «Разработка и промышленное внедрение принципиально нового способа получения литых заготовок (отливок) со свойствами поковок (электрошлаковое литье)» (1978) та ін.

Доповіді: «Повышение производительности сварки под флюсом» (1945); «Новая конструктивная схема печей ЭШП для получения крупнотоннажных слитков» (1970, співавтори – Патон Б. Є., Смельяненко Г. Ю. та ін.); «Механические свойства укрупнения слитка ЭШП» (1970, співавтори – Сафонников [А. Н.], Севрук [А. Н.] та ін.); «Новые направления развития специальной электрометаллургии» (1970, співавтори – Патон Б. Є., Дудко Д. А. та ін.); «Электрошлаковая отливка корпусов арматуры и сосудов высокого давления» (1970, співавтори – Патон Б. Є., Бойко Г. [А.] та ін.); «Интенсификация процессов рафинирования металла при электрошлаковом переплаве газами и газовыми смесями» (1970, співавтори – Бочорішвілі [А. І.], Мартин В. М. та ін.); «Разработка Института электросварки им. Е. О. Патона АН УССР для модернизации металлургического производства» (1989, співавтори – Патон Б. Є., Куличенко [А.] М. та ін.).

Наукові повідомлення: «Влияние формы металлической ванны на горячеломкость сварных швов при электрошлаковой сварке аустенитных сталей и сплавов» (1961, співавтор – Сафонников [А. Н.]); «Тантал – новое средство предотвращения горячих трещин при сварке стабильноаустенитных сталей и сплавов» (1961, співавтор – Чекотило Л. В.); «Новая сварочная проволока ЭП235 для сварки жаропрочных аустенитных сталей ЭИ612 и ЭИ725» (1961, співавтор – Чекотило Л. В.); «Качество и

стоимость сталей Ди-1, ЭИ961, выплавляемых в открытой электропечи и печах дугового вакуумного и электрошлакового переплава» (1965, співавтори – Привалов [Н.] Т., Тулін [Н. А.] та ін.); «Буровые долота из электрошлаковой стали 17ХНЗД» (1966, співавтори – Жидовцев [Н. А.], Сейфі Р. [Н.] та ін.).

Авторські свідоцтва: № 622277/25 «Способ снижения содержания серы, кремнезема и других примесей в плавиковом шпате и флюоритовом концентрате» (1959, співавтор – Максимович Б. І.); № 672037/25 «Флюс для сварки аустенитных сталей и сплавов» (1960, співавтор – Чекотило Л. В.); № 672957/22 «Способ защиты поверхности расходоуемого электрода от окисления при электрошлаковом переплаве» (1960, співавтори – Латаш Ю. В., Ступак Л. М.); № 744632/25-8 «Бесфтористый неокислительный флюс для дуговой и электрошлаковой сварки аустенитных сталей и сплавов» (1961, співавтор – Чекотило Л. В.); № 819363/22-2 «Способ электрошлакового переплава расходоуемых электродов» (1963, співавтор – Ступак Л. М.); № 895945/25-27 «Проволока для сварки открытой дугой» (1964, співавтори – Юнгер С. В., Нечаев В. [А.] та ін.) та ін.

Біографічні документи

Особова справа (1941–2000); документи про участь у Другій світовій війні (1943–1946); автобіографія (1945); документи про захист дисертації на здобуття ступеня кандидата наук (1945–1948); документи про призначення виконуючим обов'язки вченого секретаря та старшим науковим співробітником ІЕЗ ім. Є. О. Патона АН УРСР (1945–1956); профспілкові квитки (1958–1979); характеристики (1966–1990); службові посвідчення і перепустки (1975–2000); диплом лауреата Державної премії УРСР (1978); вітальний адрес до 70-річчя від дня народження (1986); ювілейний буклет, програма та запрошення на зустріч випускників КПІ «Через 65 лет» (1999) та ін.

Документи з діяльності

Робочі щоденники (1944–2000); документи про видавничу діяльність (1947–1970); документи про наукові відрядження до Італії, Франції, ФРН, Чехії, Швеції, Японії та США (1961–1971); документи про діяльність на посаді завідувача відділу ІЕЗ ім. Є. О. Патона АН УРСР (1961–1985); службове листування Медовара Б. І. з академіком АН УРСР Патоном Б. Є. (1963–1985); інтерв'ю для журналу «Токуден» (Японія) про Всеяпонську зварювальну виставку (1965); документи про участь в міжнародних і всесоюзних конференціях і симпозиумах (1967–1987); документи про участь в комплексних науково-технічних програмах АН УРСР (1970–1980); записні книжки (1978–1979); документи про техніко-комерційні переговори ІЕЗ ім. Є. О. Патона АН УРСР з американськими фірмами (1979) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Медовара Б. І. (7, 1934–1988); вчений на відпочинку в Криму (1, 1950); з академіком АН СРСР авіаконструктором Туполєвим О. М. (1, [1965]); з президентом АН УРСР Патоном Б. Є. (1, 1967); серед колег і співробітників ІЕЗ ім. Є. О. Патона АН УРСР (4, 1967–1982); з гостями зі Швеції на прийомі у президента АН УРСР Патона Б. Є. (2, 1972–1986).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Медовара Б. І.: Хренова К. К. на монографію «Сварка наклонным электродом» (б/д) та Єфимова В. О. на брошуру «Металлургия вчера, сегодня, завтра» (1985).

Інші документи: поштовий конверт на знак вшанування пам'яті Медовара Б. І. (2001) та ін.

Документи, зібрані вченим

Стаття Гопкінса Р., довідка і патент, зареєстрований в США, про виготовлення злитків надвисокої якості (1948–1962); публікації про ІЕЗ ім. Є. О. Патона АН УРСР в закордонних виданнях (1962–1966); наукові статті, опубліковані у розділі «Експрес-інформація» журналу «Чорна металургія» (1962–1982); урядові постанови про впровадження електрошлакового лиття і підвищення науково-технічного рівня переобладнання підприємств чорної металургії СРСР (1976–1982) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: 60-річчя академіка АН УРСР Б. І. Медовара // Вісник АН УРСР. – 1976. – № 4.– С. 105; Борис Израилевич Медовар. – Київ : Наукова думка, 1986. – 135 с.; Медовар Б. И. Избранные труды. – Киев : Наукова думка, 2006. – 639 с.

О. М. Закусило, Л. І. Завалішина

Мельник Валерій Сергійович

(24.01.1952 – 10.08.2007).

Учений у галузі математики та обчислювальної техніки.

Член-кореспондент (2000).

Фонд № 377, 1 опис, 181 од. зб. за 1970–2009 рр.

Народився 24 січня 1952 р. у с. Червоне (Барський р-н, Вінницька обл.). Закінчив Вінницький політехнічний інститут (1974). Аспірант КПІ (1976–1979). Молодший (1979–1983), науковий (1983–1985), старший (1985–1991), провідний науковий співробітник (1992–1994), завідувач відділу синтезу керуючих систем (1995–1996) Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України. Завідувач відділу нелінійного аналізу (1996–2003), заступник директора (2003–2007) Навчально-наукового комплексу «Інститут прикладного системного аналізу» НАН та МОН України (1996–2007). Водночас – доцент кафедри математичних методів системного аналізу (1986–1991), професор (з 1992) НТУУ «КПІ», професор (1997–2007) КНУ імені Тараса Шевченка та провідний науковий співробітник (2004–2007) Інституту математики НАН України.

Віце-президент Київського математичного товариства, член Американського математичного товариства.

Наукові дослідження присвячено питанням теорії керування, динамічним системам, диференціальним рівнянням, нелінійному функціональному аналізу, зокрема теорії функціональних просторів. Автор понад 160 наукових праць.

Лауреат Державної премії України (2005).

Помер 10 серпня 2007 р. Похований у м. Київ на Лісовому кладовищі.

Наукові праці

Розділи монографій: «Экспериментальное решение нелинейных операторных уравнений» (1985, співавтор – Іваненко В. І.); «Методы нелинейного анализа и проблемы управления системами с распределенными параметрами» (1994); «Прикладные методы анализа и управления нелинейными процессами и полями» (2004, співавтори – Згуровський М. З., Новіков О. М.).

Дисертації на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора фізико-математичних наук: «Вариационные методы в задачах управления системами с распределенными параметрами» та «Методы нелинейного анализа в задачах управления и оптимизации систем с распределенными параметрами» (1984, 1991).

Брошури: «Многозначная динамика нелинейных бесконечных систем» (1994); «Слабые решения нелинейных операторных уравнений и вариационных неравенств» (1996).

Статті: «О граничном управлении объектами с распределенными параметрами» (1979); «Про керування системами, що описуються квазілінійними рівняннями з частковими похідними» (1980, співавтор – Андреев М. В.); «О разрешимости нелинейной смешанной краевой задачи, содержащей производную по времени в граничном условии» (1982, співавтори – Мавлянкулов Х. Т., Шералієв Н. К.); «Метод монотонных операторов в теории оптимальных систем с ограничениями» (1983); «О некоторых свойствах решений операторных уравнений и вариационных неравенств» (1990); «О некоэрцитивных экстремальных задачах в банаховых пространствах» (1991); «О минимизации функционалов суперпозиции» (1994); «К теории топологической степени многозначных отображений» (1998); «Про апроксимації та оцінки розмірностей глобальних компактних атракторів багатозначних напівпотоків» (1999, співавтор – Капустян О. В.); «Неравенство Ки Фаня и операторные включения в банаховых пространствах» (2002, співавтор – Згуровський М. З.); «Метод Фаедо–Гальоркіна для диференціально-операторних включень в банахових просторах з відображеннями W_0 -псевдомонотонного типу» (2005, співавтор – Касьянов П. О.); «Топологические методы в теории операторных включений в банаховых пространствах» (2006) та ін.

Доповіді: «Критические точки многозначных функционалов и задачи управления для квазилинейных систем» (1986, співавтор – Іваненко В. І.); «On multivalued dynamical systems which are delivered by evolution inclusions» (1996, співавтор – Валеро Х.).

Робочі матеріали: з проблем «Теорія керування нелінійними процесами та диференціально-оперативні включення» [1970–2005], «Теорія многозначних відображень та глобальні атрактори» [1977–2006].

Біографічні документи

Диплом про закінчення Вінницького політехнічного інституту (1974); військовий квиток і обліково-послужна книжка офіцера запасу (1974, 1982); документи про заняття спортом (1977–1984); службові посвідчення (1977–1988); документи про захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора фізико-математичних наук (1984, 1991); службовий закордонний паспорт (1988); посвідчення про шлюб (1990); документи про присвоєння вченого звання професора (1992–2000); атестат старшого наукового співробітника (1993); диплом члена-кореспондента НАН України (2000); диплом почесного професора Вінницького державного технічного університету (2000); документи про присудження Державної премії України в галузі науки і техніки (2005); свідоцтва про смерть і поховання (2007); некрологи (2007).

Документи про діяльність

Документи про підготовку наукових кадрів (1992–2007); документи про співпрацю з іноземними вченими (1993–1994); документи про відкриття наукової теми «АРМ для прогнозу динаміки продуктивних сил суспільства» (1997); листування з питань видавничої діяльності [1990-ті]; постанова Президії НАН України про затвердження на посаді заступника директора Навчально-наукового комплексу «Інститут

прикладного системного аналізу» НАН та МОН України (2003); довідка про відрядження до Італії (2005); документи про діяльність на посаді керівника Центру тестування та моніторингу знань НТУУ «КПІ» (2005).

Фотодокументи

Фотопортрети Мельника В. С. (4, 1974–[1980-ті]); вчений у робочому кабінеті (2, 1992); під час військової служби (2, 1975); серед альпіністів (2, [1970-ті]); разом з іспанськими колегами (1, [2000–2001]).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Мельника В. С.: Михалевича В. С. на статтю «О некоэрцитивных экспериментальных задачах в банаховых пространствах» (1991); Фурсикова А. В. на статтю «О некоторых свойствах решений операторных решений и вариационных неравенств» (1991).

Інші документи: документи про проведення міжнародних наукових конференцій, присвячених пам'яті Мельника В. С. (2008, 2009).

Матеріали, зібрані вченим

Статті: Максимова В. І. «О динамическом моделировании неизвестных возмущений в параболических вариационных неравенствах» (1988); Панкова О. А. «On positive solutions of nonlinear elliptic equations in the whole space» (1992); Михайлова Г. О. «Несмещенность и дисперсия стандартной оценки метода Монте-Карло» (1995).

Інші матеріали: відкритий лист д.т.н., провідного наукового співробітника Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова АН УРСР Чехового Ю. М. Генеральному секретареві ЦК КПРС Горбачову М. С., головному редактору газети «Правда» Фролову І. Т. та першому секретарю ЦК КПУ Івашку В. А. (1990); інформація про Міжнародну конференцію пам'яті Буняковського В. Я. (2004).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Самойленко А. М., Строк В. В., Сукретний В. І. Хроніка – 2005 : Сторінки з історії Інституту математики. – Київ, 2005. – С. 100, 105, 110, 151, 178; Імена України, 2007 : біогр. енциклопед. слов. – Київ : Фенікс, 2007. – С. 328; Сохадзе Г. Профессор Валерий Сергеевич Мельник [Електронний ресурс]. – 2008. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/267393679_Professor_Valerij_Sergeevic_Melnik. – Назва з екрану.

О. М. Закусило, Л. І. Завалішина

Мельникова Ірина Миколаївна

(24.10.1918 – 03.11.2010).

Історик.

Член-кореспондент (1973).

Фонд № 397, 1 опис, 36 од. зб. за 1930–2008 рр.

Народилася 24 жовтня 1918 р. у м. Мена. Закінчила історичний факультет КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1940). Під час Другої світової війни – старший викладач історії (1941–1942) Південно-Казахського вчительського інституту у м. Чимкент, аспірант (1942–1944) Об'єднаного українського державного університету у м. Кзил-Орда та КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1945). Учений секретар (1947–1957), старший науковий

співробітник (1957–1959) Інституту слов'янознавства АН СРСР. Старший науковий співробітник відділу історії країн народної демократії (1957–1965), завідувач відділу історії і міжнародних відносин соціалістичних країн (1965–1988), головний науковий співробітник відділу історії міжнародних зв'язків України (з 1988) Інституту історії України НАН України.

Член правління Товариства «Знання» УРСР. Член Центрального правління Товариства радянсько-чехословацької дружби та заступник голови правління Українського товариства дружби.

Наукові дослідження присвячено питанням історії європейських країн і міжнародних відносин України. Автор понад 200 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки України (2002). Лауреат премії імені Д. З. Мануїльського АН УРСР (1976).

Нагороджена орденами Трудового Червоного Прапора (1967), Дружби народів (1978), Жовтневої революції (1986), князя Ярослава Мудрого V ступеня (2008) та науковими нагородами – медалями імені З. Неєдли та імені Л. Штура Словацької АН.

Померла 3 листопада 2010 р. у м. Київ.

Наукові праці

Стаття «Společensko-politická aktivita pracujících mas jako činitel vyvoje socialistických mezinárodních vztahů» [1972].

Відгук на статтю Шманька Г. І. «К вопросу повышения культурно-технического уровня рабочего класса Венгрии в период борьбы за установление и укрепление народно-демократического строя (1945–1948 гг.)» (1977).

Біографічні документи

Диплом про закінчення КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1940); дипломи кандидата та доктора історичних наук (1947, 1962); атестат старшого наукового співробітника (1953); документи про присвоєння вченого звання професора (1966, 1967); характеристики (1970–1972); вітальна кореспонденція з нагоди різних свят (1971–2007); біографічні довідки та довідка про наукову діяльність [1970–ті].

Документи з діяльності

Документи про рецензування праці Разека М. «Присоединение Закарпатской Украины к Чехословакии в 1919 г.» (1957); нотатки про зустріч з чехословацьким істориком і державним діячем, членом-кореспондентом АН СРСР Неєдли З. (1959); звіт про наукову та науково-організаційну роботу за 1965–1970 рр. [1970]; документи про наукові відрядження до ЧССР (1972–1978); документи про участь у роботі Комісії істориків СРСР–ЧССР (1973); індивідуальні звіти про діяльність як члена-кореспондента НАН України (1976–1999); постанова про затвердження у складі Наукової ради АН СРСР «История внешней политики СССР и международных отношений» (1985) та ін.

Листування Мельникової І. М.

Адресат Пуза В. К. (Puza V. K.) (1, 1956).

Кореспонденти: Аморт Ч. (Amort Č.) (1, 1959); Веселий С. (Vesely S.) (1, 1957); Гейл Ф. (1, 1982); Герман К. (1, 1959); Грозенчик Й. (Hrozičnik J.) (2, 1955–1975); Госіоровський М. І. (Gosiorovský M. I.) (9, 1970–1975); Кодедова О. (Kodedová O.) (4, 1955–1966); Меліхар В. (2, 1973–1983); Неврлий М. Я. (2, 1955) та ін.

Фотодокументи

Мельникова І. М. з академіками АН УРСР Булаховським Л. А., Гулим М. Ф., членом-кореспондентом АН УРСР Підоплічком І. Г. та іншими вченими під час відвідування

музею (1, [1961]); з учасниками Днів науки в Україні (3, [1960-ті–1970-ті]); з президентом АН УРСР Патонем Б. Є., академіками АН УРСР Кондуфором Ю. Ю., Троньком П. Т., членом-кореспондентом АН УРСР Шевченком Ф. П. під час роботи різних наукових конференцій (5, [1970-ті–1980-ті]); Мельникова І. М. із завідувачем відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин Інституту історії України НАН України Віднянським С. В. у день дев'яносторіччя вченої (5, 2008) та ін.

Документи, зібрані вченим

Статті: Брадача З., Бржаха Р., Гайсека І., Гаянкової А., Доброго А., Добрускіна М., Дубського В., Квачека Р., Кокури П., Менкла В., Млинарика Я., Олівової В., Станека І., Топорніна В., Шедівого Я., Шлехтової Д., Шманька Г. та ін. (1954–1995).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Знаменська М. В., Кривець Н. В. Мельникова Ірина Миколаївна // Енциклопедія історії України. Т. 6 : Ла–Мі. – Київ : Наукова думка, 2009. – С. 599–600; Кривець Н. В. Мельникова Ірина Миколаївна // Український історичний журнал. – 2010. – № 6. – С. 228–229.

А. І. Шаповал

Митропольський Юрій Олексійович

(03.01.1917 – 14.06.2008).

Математик.

Академік (1961).

Фонд № 125, 3 описи, 519 од. зб. за 1907–2015 рр.

Народився 3 січня 1917 р. у с. Шишаки (нині – Гоголівський р-н, Полтавська обл.). Учасник Другої світової війни (1941, 1943–1945). Закінчив фізико-математичний факультет Казахського державного університету (1942) та Рязанське артилерійське училище (1943) у м. Талгар. Молодший (1946–1949), старший науковий співробітник (1949–1951) Інституту будівельної механіки АН УРСР. Старший науковий співробітник (1951–1953), завідувач відділу математичної фізики (1953–1999), заступник директора (1956–1958), директор (1958–1988), почесний директор (з 1988) Інституту математики НАН України. Директор (1991–2008) Міжнародного математичного центру НАН України. Водночас – доцент (1949–1951), завідувач кафедри (1951–1953), професор кафедри диференціальних рівнянь (1954–1989) механіко-математичного факультету КДУ ім. Т. Г. Шевченка.

Іноземний академік-кореспондент Академії наук у Болонії (з 1971). Дійсний член АН СРСР (1984). Дійсний член Наукового товариства ім. Т. Шевченка (1992) та Українського товариства «Інтелект нації» (1999).

Наукові дослідження присвячено проблемам нелінійної механіки та якісної теорії нелінійних диференціальних рівнянь. Розробив теорію нестационарних процесів у нелінійних системах з багатьма ступенями вільності та загальну теорію інтегральних многовидів у нелінійній механіці. Автор понад 750 наукових праць. Один з фундаторів наукової школи нелінійної механіки та теорії коливаль.

Заслужений діяч науки УРСР (1967). Герой Соціалістичної Праці (1986), Герой України (2007). Лауреат Ленінської премії (1965), Державних премій України (1980,

1997), премій імені М. М. Крилова, М. М. Боголюбова та М. О. Лаврентьєва НАН України (1969, 1993, 1999).

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1944, 1945), Жовтневої революції (1971), Трудового Червоного Прапора (1977), «Дружби народів» (Соціалістична Республіка В'єтнам, 1984), Леніна (1986), князя Ярослава Мудрого V та IV ступенів (1996, 2002), Богдана Хмельницького (2001), Держави (2007); науковими нагородами – срібною медаллю «За заслуги перед наукою та людством» АН ЧСРСР (1977), медалями імені академіка М. К. Янгеля Федерації космонавтики СРСР (1981), імені А. М. Ляпунова АН СРСР (1986), імені В. І. Вернадського НАН України (2006).

Помер 14 червня 2008 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України засновано премію імені Ю. О. Митропольського за видатні наукові роботи в галузі математики та нелінійної механіки (2009).

Наукові праці

Монографії: «Нестационарные процессы в нелинейных колебательных системах» (1955); «Проблемы асимптотической теории нестационарных колебаний» (1964); «Метод ускоренной сходимости в нелинейной механике» (1969, співавтор – Боголюбов М. М., Самойленко А. М.); «Метод усреднения в нелинейной механике» (1971); «Нелинейные колебания в системах произвольного порядка» (1988–1992, співавтор – Нгуен Ван Дао, Нгуен Донг Ань); «Асимптотические методы исследования квазиволновых уравнений гиперболического типа» (1989, співавтор – Хома Г. П., Громьяк М. І.); «Метод усреднения в исследовании резонансных систем» (1992, співавтор – Гребенніков Є. О.); «Нелинейная механика. Асимптотические методы» (1995); «Нелинейная механика. Одночастотные колебания» (1997).

Підручники: «Введение в асимптотические методы нелинейной механики» ([2003], співавтор – Нгуен Ван Дао); «Методи нелінійної механіки (спеціальний курс)» (2004).

Брошури: «Нелинейные задачи теплопроводности с производной по времени в граничном условии» (1974, співавтор – Нижник Л. П., Кульчицький В. Л.); «Асимптотическое исследование слаболинейных колебательных систем» (1976, співавтор – Самойленко А. М.); «Микола Митрофанович Крилов» ([1979], співавтор – Боголюбов О. М.); «Об эффективности применения асимптотических методов к квазиволновым уравнениям гиперболического типа» (1989, співавтор – Хома Г. П.) та ін.

Статті: «Исследование колебаний в нелинейных системах со многими степенями свободы и медленно меняющимися параметрами» (1949); «О прохождении через резонанс в нелинейной колебательной системе со многими степенями свободы» (1952); «Вынужденные колебания в нелинейных системах при прохождении через резонанс» (1953); «О некоторых дифференциальных уравнениях, встречающихся в теории релаксационных колебаний» (1957); «До питання про рівняння, близькі до точно інтегрованих» (1958); «Аналитические методы теории нелинейных колебаний» (1962, співавтор – Боголюбов М. М.); «Метод ускоренной сходимости в задачах нелинейной механики» (1966); «Періодичні розв'язки нелінійних систем рівнянь в частинних похідних нейтрального типу» (1969); «Метод прискореної збіжності в задачі побудови функцій Ляпунова» (1972, співавтор – Ликова О. Б., Богатирьов Б. М.); «Усреднения интегро-дифференциальных та интегральных уравнений» (1972, співавтор – Філатов О. М.); «О некоторых аспектах развития теории нелинейных колебаний» (1973); «О повышении устойчивости упругих систем путем воздействия сил с высокой

частотой» (1976); «О приводимости дифференциальных уравнений нелинейной механики» (1985); «Развитие метода усреднения Н. Н. Боголюбова» (1988); «О приближенном решении уравнения Фоккера–Планка–Колмогорова» (1995); «Періодичні розв’язання квазілінійних гіперболічних рівнянь другого порядку» (1995, співавтор – Хома Н. Г.); «Роль малого параметра и теории возмущений в задачах механики» (1997); «Про дослідження нелінійних коливань в квазілінійних системах із запізненням та випадковими збуреннями» (2002, співавтор – Коломієць О. В.) та ін.

Лекції та курси лекцій: «Лекции по теории колебаний в системах с запаздыванием» (1969); «О роли математики в процессе познания» [1969]; «Некоторые аспекты развития метода усреднения» (1972); «Некоторые вопросы теории нелинейных колебаний. Конспект лекций спецкурса, предназначенного для чтения во Вьетнаме» [1979]; «О приводимости дифференциальных уравнений нелинейной механики» (1981) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Асимптотические методы Н. М. Крылова и Н. Н. Боголюбова и их дальнейшее развитие» (1956); «Метод интегральных многообразий в нелинейной механике» (1961, співавтор – Боголюбов М. М.); «Метод усреднения в нелінійній механіці» (1966); «Исследование нелинейных дифференциальных уравнений с отклоняющимся аргументом» (1973); «Адиабатические процессы в нелинейных колебательных системах» (1983); «Асимптотическое расщепление дифференциальных систем на основе преобразований Ли» (1983); «Некоторые проблемы в развитии теории и приложения нелинейной механики» (1995); «О научной, педагогической и общественной деятельности академика Михаила Алексеевича Лаврентьева в Академии наук УССР (1939–1949 гг.)» (2000); «Построение гармонических многообразий с помощью усредняющих преобразований» (2002, співавтор – Олейник С. Г.); «О развитии нелинейной механики» (2004) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографії Ремеза Є. Я. «Общие вычислительные методы чебышевского приближения» (1955), Міщенко Є. Ф. «Асимптотические методы в теории релаксационных колебаний» (1958), Грובה В. О. «Асимптотические методы расчета изгибных колебаний валов турбомашин» (1960), Гребеннікова Є. О. «Метод Крылова–Боголюбова» (1984), Писаренка Г. С. «Рассеяние энергии при механических колебаниях» (б/д); на статті Горошка О. О., Гуревича С. Г., Єругіна М. П., Іванова Т. Ф., Кислякова В. С., Корнієнка Ю. В., Умярова Х. У., Філіппова А. П., Четаєва М. Г. (1955–1962); на дисертаційні дослідження Аносова Д. В., Гамкрелідзе Р. В., Грובה В. О., Кононова В. О., Селезова І. Т., Сеніка П. М., Улітка А. Ф., Умярова Х. У., Федорченка А. М., Хохлова Р. В., Шарковського О. М. (1957–1963).

Біографічні документи

Паспорти (1941–1998); диплом про закінчення Казахського державного університету (1942); характеристики (1946–1986); автобіографії (1946–1984); особові листки з обліку кадрів (1946–1986); військовий квиток (1948); дипломи кандидата та доктора наук (1949, 1951); документи про захист докторської дисертації (1950–1951); атестат професора (1955); документи про висунення та обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1956–1958) та академіків АН СРСР (1966–1984); документи про присудження Ленінської премії (1964–1965); документи про відзначення ювілеїв вченого (1967–2007); документи про нагородження державними та науковими нагородами (1971–2007); документи про присудження золотої медалі імені А. М. Ляпунова (1980–1988) та про присвоєння звання «Герой Соціалістичної Праці» (1986); біографічні довідки (1987–2015); спогади Митропольського Ю. О. про академіка Боголюбова М. М. [1991]; документи про підготовку статті-автобіографії для видання Міжнародного об’єднаного центру «Солдати ХХ століття» (1999–2000) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про діяльність на посадах заступника директора та директора (1955–1988), завідувача відділу математичної фізики і теорії нелінійних коливань (1958–2004) Інституту математики НАН України; документи про участь у роботі Комітету з Ленінських премій при РМ СРСР (1959–1989), Національного комітету радянських математиків при АН СРСР (1961–1984), Національного комітету СРСР з теоретичної і прикладної механіки (1961–1995), різних наукових комісій та наукових рад АН СРСР (1962–1988); документи про діяльність як академіка-секретаря Відділення математики АН УРСР (1963–1988); документи про діяльність як члена комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки (1969–2000); документи про участь у роботі Експертної комісії АН СРСР з нагородження золотою медаллю імені А. М. Ляпунова (1971–1988); документи про діяльність як директора Міжнародного математичного центру НАН України (1986–2003); індивідуальні звіти як академіка НАН України (1994–2005); документи про діяльність у Комісії з розробки нової редакції Статуту НАН України (2000).

Документи про участь у роботі всесоюзних математичних з'їздів і міжнародних конгресів (1956–1997); документи про участь у роботі міжнародних наукових конференцій, симпозіумів, нарад (1959–2004), у т. ч. про участь у організації та проведенні I–XIV Міжнародних наукових конференцій з нелінійних коливань (1961–1995), міжнародних наукових конференцій з диференціальних рівнянь та їхнього застосування (1962–2003); документи про участь у роботі різних республіканських наукових конференцій (1966–1987); документи про участь у роботі всесоюзних з'їздів з теоретичної та прикладної механіки (1968–1991) та ін.

Документи про закордонні наукові відрядження Митропольського Ю. О. (1958–1995); документи про співпрацю з іноземними вченими та науковими установами (1964–2004); документи про обмін науковою літературою з вітчизняними та іноземними вченими (1965–2002); документи про співпрацю з вченими-математиками і математичними установами В'єтнаму (1979–2003) та ін.

Педагогічна: документи про педагогічну діяльність (1953–2002); документи про участь у обговоренні проблем математичної освіти у середній школі (1981).

Видавнича: документи про діяльність у редколегії «Українського математичного журналу» (1951–2004), журналу «Доповіді НАН України» (1965–2000); документи про видання книги Боголюбова М. М. і Митропольського Ю. О. «Асимптотические методы в теории нелинейных колебаний» (1956–1958); документи про співпрацю з вітчизняними та іноземними математичними журналами (1967–2003); документи про заснування у видавництві «Наукова думка» серій наукових видань «Нелінійна механіка: теорія, методи і застосування» та «Стійкість руху: теорія, методи і застосування» (1983–1989); документи про участь у підготовці наукових збірників, присвячених видатним математикам: Еван-Івановському Р. М., Маркусу Л., Міщенко Є. Ф., Фролову К. В., Хаяши Ч. (1988–1993); документи про діяльність у редколегії серії «Механіка, автоуправління і робототехніка» наукового журналу «Facta universitatis» (1994–2005) та ін.

Громадська: документи про участь у заходах з вшанування академіка АН УРСР і СРСР Боголюбова М. М. (1959–2001) та клопотання про висунення його кандидатури на присудження Нобелівської премії (1990); документи про вшанування видатних вітчизняних та іноземних учених (1963–1988); документи про співпрацю з КНУ імені Тараса Шевченка (1971–2004); листування з уругвайськими вченими щодо визволення з в'язниці професора математики та політичного діяча Уругваю Массера Дж. Л.

(1974–1976); документи про участь у роботі Українського та Київського математичних товариств (1988–1999); документи про діяльність як голови Наукового комітету Української математичної асоціації (1989–1997); документи про участь у роботі Все-союзного товариства «Знання» (1991); документи про участь у створенні благодійних фондів соціального захисту вчених НАН України та РАН і діяльність як голови Благодійного фонду соціального захисту членів НАН України (1998–2004); та ін.

Листування Митропольського Ю. О.

Адресати: Вальдхайм К. (1, 1981); Кузано Т. (Kusano T.) (3, 1983–1987); Лонг-хіанг З. (Longxiang Z.) (2, 1983); Массер Дж. Л. (Masser J. L.) (2, 1985); Чін Юань-Шун (Chin Yuan-Shun) (1, 1986) та ін.

Кореспонденти: Адоміан Дж. (Adomian G.) (2, 1984); Байнов Д. Д. (2, 1985); Бартлетт Д. Г. (Bartlett J. H.) (1, 1961); Брунс Е. М. (Bryins E. M.) (2, 1983); Вабанський Ю. К. (1, 1981); Вукобратович М. (1, [1990-ті]); Діліберто С. П. (Diliberto S. P.) (2, 1966); Еван-Івановський Р. М. (Evan-Iwanowski R. M.) (2, 1985); Ейдельман С. Д. (1, 1959); Картрайт М. Л. (2, 1985); Кігурадзе І. Т. (3, 1992–1997); Кузано Т. (Kusano T.) (2, 1983–1987); Ле Хуан Кан (Le Xuan Can) (1, 1994); Манжерон Д. І. (Mangeron D. I.) (11, 1981–1989); Массер Дж. Л. (Masser J. L.) (2, 1985); Мухелішвілі М. І. (1, 1969); Новіков М. В. (1, б/д); Пусі Г. К. (Pusey H. C.) (2, 1979); Пуччі К. (Pucci C.) (3, 1980); Рвачов В. Л. (1, 1966); Розенберг Р. М. (Rosenberg R. M.) (5, 1984–1985); Румянцев В. В. (1, 1992); Сенік П. М. (2, 1966); Стайкос В. А. (Staikos V. A.) (2, 1981); Стефанович (Хендрік) К. Р. (Stevanovic (Hedrik) K. R.) (10, 1985–2006); Хейман В. К. (Hayman W. K.) (2, 1986); Чезарі Л. (Cesari L.) (2, 1985); Чін Юань-Шун (Chin Yuan-Shun) (3, 1986) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Митропольського Ю. О. (27, 1938–[1990-ті]); учений на фронтах Другої світової війни (5, 1945); з дружиною – Митропольською (Лихачовою) О. І. та дітьми – Олексієм і Надією (2, 1945–1949); з видатним американським математиком Лефшецем С. (3, 1961); з академіками АН УРСР Боголюбовим М. М., Глушковим В. М., Парасюком О. С. (2, 1963); з президентом АН Грузинської РСР Мухелішвілі М. І. (1, 1969); на різних наукових з'їздах, конференціях, симпозиумах (11, 1969–1981); зі співробітниками Інституту математики НАН України, серед яких академік НАН України Самойленко А. М., члени-кореспонденти НАН України Бойчук О. А., Портенко М. І., Трохимчик Ю. Ю., Фушич В. І., Черніков С. М., Шарковський О. М. (8, 1985–[2000-ні]); під час святкування 60-річчя вченого (17, 1987); з президентом АН БРСР Платоновим В. П. і академіком РАН Жижченком О. Б. (1, 1989); з академіками НАН України Федорченком І. М., Бар'яхтаром В. Г., Пуховим Г. Є. і в'єтнамським вченим Ху-Ки-Хеном (1, 1991); під час вручення ордена князя Ярослава Мудрого V ступеня (1, 1996) та ін.

Фотодокументи родичів Митропольського Ю. О.: Митропольська В. В. і Чарниш М. В. – мати і тітка вченого (3, 1907–1917); Митропольський О. С. – батько вченого (2, [1900-ті]); предки вченого з боку батька – дід Митропольський С. О. та прадід Митропольський О. (2, б/д); предки вченого з боку матері – гадяцький полковник Чарниш І., прапрадід Чарниш В. І. і дід Чарниш М. В. (3, б/д).

Документи з дарчими написами вченому

Брошура Рвачова В. Л. «Релятивистские и другие неархимедовы исчисления» (1992).

Статті: Боголюбова М. М. «О принципе компенсации и методе самосогласованного поля» (1959), Королюка В. С. «Укрупнение сложных систем (методологические аспекты)» (1977), Беклемішевої Л. А. «Классификация полиномиальных систем относительно бирациональных преобразований» (1978), Вербицького І. Л. «Обобщенный

проекционный метод» (1987), Марданова М. Д. «Об условиях оптимальности особых управлений» та «Необходимые условия оптимальности в системах с запаздываниями и фазовыми ограничениями» (1988), Джамбаева Д. С. «Сходимость итерационных методов для неограниченных операторных уравнений» (1989), Бойкова І. В. «Об одном способе определения областей устойчивости систем автоматического регулирования» та «К проблеме Айзермана» (1993, 1994) та ін.

Документи, зібрані вченим

Наукові праці: брошури Писаренка В. Г. «К обоснованию метода усреднения дифференциально-разностных уравнений нейтрального типа» (1970), Коплатадзе Р. Г. і Чантурія Т. А. «Об осцилляционных свойствах дифференциальных уравнений с отклоняющимся аргументом» (1977); навчальний посібник Марданова М. Д. «Некоторые вопросы математической теории оптимальных процессов в системах с запаздываниями» (1987); статті Боголюбова М. М., Гончаренка В. М., Джукича Д. С., Колесова Ю. С., Крилова М. М., Лауда В. С., Левенштама В. Б., Прусса А. Р., Стефанович (Хендрік) К. Р. (1931–1996) та ін.; автореферати дисертаційних досліджень Березовського А. А., Бойчука О. А., Коніцулі Т. Я., Кореневського Д. Г., Кулика В. Л., Ликової О. Б., Лопатіна О. К., Самойленка А. М., Самойленка В. Г., Ткача Б. П., Фодчука В. І., Хоми Г. П., Шарковського О. М., Шестопаала А. Ф. (1967–2008) та ін.

Інші документи: документи про історію та діяльність Інституту математики НАН України [1959–1998]; документи про нагородження учених преміями НАН України [1997].

Документи про вченого

Статті: Боголюбова М. М., Королюка В. С. «Исследование Ю. А. Митропольского в области теории нелинейных колебаний» та «К семидесятилетию со дня рождения академика Ю. А. Митропольского» (1976, 1987); Владимірова В. С., Міщенко Є. Ф., Олейник О. А. та ін. «Юрий Алексеевич Митропольский (к восьмидесятилетию со дня рождения)» (1997); Самойленка А. М., Березанського Ю. М., Кошлякова В. М. та ін. «До 90-річчя від дня народження Юрія Олексійовича Митропольського» (2007) та ін.

Відгуки та рецензії на наукові праці Митропольського Ю. О.: Боголюбова М. М., Ликової О. Б., Парасюка О. С., Писаренка Г. С. на монографію «Нестационарные процессы в нелинейных колебательных системах» (1953–1956); Волосова В. М., Єругіна М. П., Парасюка О. С. на монографію «Проблемы асимптотической теории нестационарных колебаний» (1962–1964); Парасюка О. С., Фушича В. І. на монографію Митропольського Ю. О., Хоми Г. П., Громьяка М. І. «Асимптотические методы исследования квазиволновых уравнений гиперболического типа» (1989); Луковського І. О., Мартинюка А. А. на монографію «Нелинейная механика. Одночастотные колебания» (1997); Бар'яхтара В. Г., Марченка В. О. на цикл праць з розробки основ сучасної математичної теорії нелінійних коливань (1990) та ін.; відгуки про наукову діяльність Митропольського Ю. О., складені Боголюбовим М. М. (1961), Трефіловим В. І. (1985) та ін.

Спогади: «Зустріч ветеранів» (1979); Возняка О. В., Коломійця В. Г. «Слово про учителя» (1987).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Трефілов В. Математика – його життя // Наука і суспільство. – 1985. – № 7. – С. 10–11; Юрий Алексеевич Митропольский : (К 90-летию со дня рождения). – Киев, 2005. – 230 с.

А. І. Шаповал

Михалевич Михайло Володимирович

(11.08.1956 – 14.12.2009).

Учений у галузі економічної кібернетики.

Член-кореспондент (2006).

Фонд № 394, 1 опис, 111 од. зб. за 1956–2010 рр.

Народився 11 серпня 1956 р. у м. Вінниця. Закінчив КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1978). Аспірант (1978–1980), асистент (1980–1985), доцент (1985–1991), професор кафедри математичних методів еколого-економічних досліджень факультету кібернетики (1992–1995) КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1978–1995). Проректор (1996), завідувач відділу моніторингу зовнішньоекономічних процесів і аналізу зовнішньоекономічної інформації (1996–2000), професор кафедри міжнародного менеджменту та маркетингу (1998–1999), професор кафедри вищої математики та інформатики (1999–2003), завідувач кафедри системного аналізу (2003–2006), завідувач кафедри вищої математики й інформатики (2006–2009) Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі (до 2007 р. – Українська академія зовнішньої торгівлі).

Наукові дослідження присвячено економіко-математичному моделюванню та методам оптимізації і теорії прийняття рішень. Автор понад 160 наукових праць.

Відмінник освіти України (2005). Лауреат Республіканської премії імені М. Островського (1982) та премії імені В. М. Глушкова НАН України (1995).

Нагороджений нагрудним знаком Міністерства економіки України «За сумлінну працю» III ступеня (2006).

Помер 14 грудня 2009 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Дисертації на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора фізико-математичних наук: «Стохастические методы поиска наиболее предпочтительного элемента и некоторые диалоговые процедуры принятия наилучшего решения» та «Стохастические алгоритмы решения оптимизационных задач на отношениях предпочтений» (1981, 1990).

Статті: «Обобщенный стохастический метод центров» (1980); «Об устойчивости методов стохастического программирования к ошибкам вычисления стохастических квазиградиентов» (1980); «О возможности применения метода проектирования стохастических квазиградиентов для решения задач минимизации негладких недифференцируемых функций» (1983); «Метод проекции стохастического квазиградиента» (1983, співавтор – Мірзоахмедов Ф.); «Оцінки швидкості збіжності стохастичних методів пошуку найбільш переважаючого елемента» (1984); «Алгоритмы определения седловых точек в антагонистических играх, заданных посредством бинарных отношений предпочтения» (1985); «Оценки скорости сходимости одного метода поиска наиболее предпочтительного элемента» (1986); «Методы поиска наиболее предпочтительного элемента на множестве парето-оптимальных решений» (1990); «Теоретические и эмпирические оценки устойчивости к ошибкам ЛПР и скорости сходимости методов поиска наиболее предпочтительного элемента» (1991); «Неплатежі та фінансування тіньової економіки» (2002); «Аналіз шляхів вдосконалення роботи

спеціалізованої установи із страхування експорту» [2004]; «Циклы в экономических системах с открытием рынка труда» (2008, співавтори – Білан Є. П., Сергієнко І. В.) та ін.

Доповідь «Методы поиска наиболее предпочтительного элемента и модели принятия решений» (1984).

Аналітичні записки: «Оцінка впливу оподаткування на конкурентоздатність продукції харчової промисловості» (1999); «Економетричні та балансові моделі прогнозування обсягів зовнішньоекономічної діяльності» (1999); «Про деякі підходи до підвищення конкурентоздатності продукції харчової промисловості» (2001); «Структура собівартості виробництва молочних продуктів в Україні та чинники, що на неї впливають» [2001–2002]; «Розрахунок щорічного ліміту страхового покриття довгострокових та політичних ризиків» (2003); «Техніко-економічне обґрунтування впровадження деяких фінансових інструментів розвитку експорту» (2004) та ін.

Відгуки та рецензії: на статтю Циреннікова В. «Inflation and growth» (б/д); на дисертаційні дослідження Коробової М. В., Корольова О. А., Приварнікової А. О., Ємець Є. М. (б/д).

Біографічні документи

Свідоцтво про народження (1956); атестат про середню освіту (1973); документи про нагородження (1973–2009); диплом про закінчення КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1978); військовий квиток (1978); особова справа (1978–2009); дипломи кандидата та доктора фізико-математичних наук (1981, 1991); диплом про присудження Республіканської премії імені М. Островського (1982); документи про навчання на факультеті перепідготовки кадрів МДУ ім. М. В. Ломоносова (1984); атестати доцента та професора (1987, 1992); характеристика (1991); посвідчення професора (2002); постанова Президії НАН України про присудження премії імені В. М. Глушкова (1995); службове посвідчення співробітника Інституту міжнародних відносин КДУ ім. Т. Г. Шевченка [1996–2004]; сертифікат про присвоєння звання ад'юнкт-професора Ньюпортського університету (США) (1999); свідоцтво про отримання гранта Міжнародного комерційного банку за плідну наукову і педагогічну діяльність (2001); посвідчення «Відмінник освіти України» (2005); диплом і посвідчення члена-кореспондента НАН України (2005); некролог та повідомлення про смерть вченого (2009).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про наукову співпрацю з міжнародними та вітчизняними установами і організаціями (1984–1999); документи про роботу в Експертній раді з інформатики ВАК України (1994–1995); наказ про призначення керівником авторського колективу з підготовки проектів Концепції розвитку торгівлі в Україні та Закону України «Про внутрішню торгівлю» (1995); документи про діяльність в Українській академії зовнішньої торгівлі (1995–2005); документи про участь у міжнародних і республіканських наукових конференціях і симпозиумах (1995–2007); документи про роботу з аспірантами (1995–2007); документи про виконання науково-дослідних тем «Створення системи підтримки прийняття рішень із застосуванням сучасних технологій», «Комплексне моделювання економічних процесів у зовнішньоторговельній сфері», «Дослідження та аналіз впливу зовнішньоекономічних чинників та кон'юнктури окремих світових товарних ринків та значення макроекономічних показників», «Розроблення організаційно-функціональної моделі та техніко-економічного обґрунтування впровадження фінансових інструментів розвитку експорту» (1996–2008); документи про участь у роботі міжвідомчої аналітично-консультативної ради з питань розвитку продуктивних сил і виробничих відносин України (1996–1997); інтерв'ю вченого періодичним

виданням «Дзеркало тижня» і «Урядовий кур'єр» про стан і розвиток економіки України (1996, 2000) та ін.

Видавнича: документи про участь у роботі редакційної колегії збірника наукових праць «Зовнішня торгівля: проблеми і перспективи», монографії Михалевича М. В. та Сергієнка І. В. «Моделирование переходной экономики. Модели. Методы. Информационные технологии» та ін. (1997–2009).

Фотодокументи

Фотопортрети Михалевича М. В. (2, 2000); вчений під час перебування на міжнародних наукових конференціях в Німеччині, Австрії, Італії, Нідерландах (4, 2004, 2012); з членом-кореспондентом РАН Євтушенком Ю. Г. (2, 2004); з професором Мюллером Й. під час вручення магістерських дипломів студентам у м. Тренто (Італія) (1, 2007); під час виголошення доповідей на семінарах у містах Бонн та Регенсбург (Німеччина) (3, 2007, 2009); під час перебування у містах Нансі та Тулуза (Франція) (3, 2008–2009); з колегами з Росії і Білорусі під час перебування у м. Ремаген (Німеччина) на практичній конференції Університету прикладних наук «Еволюція безпервної оптимізації» (1, 2009) та ін.

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Михалевича М. В.: Ляшка І. [Н.], Ястремського [А. І.] на дипломну роботу «Оценки скорости сходимости одного метода поиска наиболее предпочтительного элемента», Ірикова В. О. на автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук «Стохастические алгоритмы решения оптимизационных задач на отношениях предпочтений» та ін. (1985–1990).

Інші документи: стаття «Михалевич Михайло Володимирович» (1996); лист Інституту гуманітарних досліджень про розміщення довідки про Михалевича М. В. у бібліографічному енциклопедичному словнику «Імена України 2007» (2008); фотознімки меморіальної кімнати Михалевича М. В. в Українському державному університеті фінансів та міжнародної торгівлі (2010).

Документи, зібрані вченим

Статті: Чичинадзе В. К., Чумбуридзе Г. Г. «Об одном методе решения задачи глобальной оптимизации функционалов» (1988), Тутса Г. «Regressionsanalyse mit einer ordinalen abhängigen Variablen» (1993), Кукуша А., Званцига С. «On inconsistency of the least squares estimator in nonlinear functional error-in-variables models» та «Consistency and inconsistency of the least squares estimator in linear functional relations with dependent error terms» (1996, 1997).

Інші документи: документи про Українську академію зовнішньої торгівлі (1995–2002); проект «Ініціатива співпраці: Польща – Америка – Україна» (1999); програма-проект «Система дистанційного обучения «Прометей-II» – перспективное средство для подготовки и переподготовки кадров» (2000); довідка «Світовий ринок вугілля і Україна на світовому ринку вугілля» [2001]; документи про діяльність змішаної Російсько-української комісії зі співпраці (2004); документи про розвиток Національної депозитної системи України (2004) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Імена України, 2007 : біогр. енциклопед. слов. – Київ : Фенікс, 2007. – С. 334–335; Професори Київського університету : біогр. довід. – Київ : ВПЦ «Київський університет», 2014. – С. 309.

О. М. Закусило, Л. І. Завалішина

Мілях Олександр Миколайович

(29.08.1906 – 25.10.1985).

Учений у галузі електродинаміки.

Член-кореспондент (1964).

Фонд № 124, 1 опис, 114 од. зб. за 1930–1984 рр.

Народився 29 серпня 1906 р. у м. Сімферополь. Закінчив електротехнічний факультет Харківського електротехнічного інституту (1931). Інженер-конструктор Харківського відділення «Теплоэлектропроекту» (1931–1932). Інженер, аспірант, доцент, завідувач сектору аспірантури Харківського електротехнічного інституту (1932–1941). Старший науковий співробітник (1941–1947), вчений секретар (1944–1946), Інституту енергетики АН УРСР. Старший науковий співробітник (1948–1949), завідувач лабораторії автоматики і апаратури (1949–1955), завідувач лабораторії напівпровідникових і магнітних пристроїв автоматики (1956–1959), директор (1959–1973), завідувач відділу перетворення і стабілізації електромагнітних процесів (1973–1985) Інституту електродинаміки АН УРСР (до 1963 р. – Інститут електротехніки АН УРСР).

Вчений секретар Відділу технічних наук АН УРСР (1946–1952), заступник головного вченого секретаря Президії АН УРСР (1954–1957), заступник голови бюро Відділення технічних наук АН УРСР (1961–1963), заступник академіка-секретаря Відділення фізико-технічних проблем енергетики АН УРСР (1964–1973).

Наукові дослідження присвячено теорії складних електричних кіл і електродинамічних систем, перетворення і стабілізації електромагнітних процесів.

Заслужений діяч науки України (1981). Лауреат Державної премії УРСР (1975) та премії імені Г. Ф. Проскури АН УРСР (1983).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1954), Трудового Червоного Прапора (1976), іншими державними нагородами.

Помер 25 жовтня 1985 р. Похований у м. Київ на Берковецькому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Основы теории вращающихся трансформаторов с тремя степенями свободы» (1956); «Принцип взаимности и обратимости явлений в электротехнике» (1967, співавтор – Шидловський А. К.).

Брошура «Опытный МГД-генератор Академии наук и Министерства энергетики Украинской ССР» (1971, співавтор – Швець І. Т.).

Статті: «Трехфазное вентильное устройство» (1959); «Однодневная сессия Отделения технических наук, посвященная проблеме прямого преобразования энергии» (1961); «Институт электротехники» (1961); «Електротехніка» (1963); «Развитие и организация науки в Украинской ССР по сравнению с другими странами. Электротехника» (1964); «Электромагнитные устройства автоматики с необратимыми свойствами» (1964, співавтор – Шидловський А. К.); «Преобразование и стабилизация электромагнитных процессов» (1965); «История Института электродинамики АН УССР и его вклад в развитие электрификации СССР» (1967); «Из истории становления и развития теоретических основ электротехники на Украине» (1967, співавтор – Кірпатовський С. І.); «Исследование электродинамического принципа стабилизации

движення» (1972); «Состояние и перспективы исследований в направлении преобразования и стабилизации электромагнитных процессов» (1976) та ін.

Наукові звіти: «Динамика вращающегося электромагнитного поля» (1947); «Индуктивно-емкостный трансформатор для питания рельсовых цепей стабилизированным током» (1957); «Устройства элементов автоматики, основанные на магнитных и диэлектрических свойствах материалов. Раздел Б. Разработка и экспериментальное исследование бесконтактных реле и других устройств для специализированного управления и сигнализации» (1957); «Программный оператор для автоматического управления производственными процессами в функции времени» (1958) та ін.

Доповіді: «Об одном принципе выполнения трехфазных электромагнитных устройств с необратимыми свойствами» (1958); «Расчет токов короткого замыкания в сложных энергосистемах на цифровых вычислительных машинах» (1962, співавтор – Хрущова К. В.); «Новые пути генерирования энергии и проблемы надежности систем» (1971); «Электродинамический гироскопический эффект» (1975); «Электромагнитный стабилизирующий эффект» (1976); «Современные проблемы автоматизации технологических процессов в промышленности» (б/д) та ін.

Біобібліографічний нарис «Василь Михайлович Хрущов» (1957, співавтор – Вайнер А. Л.).

Відгуки та рецензії: на монографії Блажкевича Б. І. «Методы анализа линейных электрических цепей с многополюсными элементами» (1964), Лашкарьова В. Є., Снітка О. В. та Лисиці М. П. «Фундаментальные исследования физических свойств широкозонных полупроводников типа АПВІV, разработка и внедрение фотоэлектрических и оптических приборов на их основе» (1976); на дисертаційні дослідження Пампуро В. І., Сичова В. В. (1962, 1971).

Біографічні документи

Посвідчення про закінчення Харківського технологічного інституту (1937); документи про присвоєння звання доцента (1938–1946); особова справа (1941–1951); характеристики (1943–1983); диплом кандидата технічних наук (1946); атестат старшого наукового співробітника (1949); документи про захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук (1954–1956); документи про присвоєння вченого звання професора (1962); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1964–1966); почесні грамоти (1968–1970); документи про присвоєння Державної премії УРСР (1975–1976); посвідчення про присвоєння звання «Заслуженный діяч науки УРСР» (1981); постанова Президії АН УРСР про присудження премії імені Г. Ф. Проскури АН УРСР (1983) та ін.

Документи з діяльності

Документи про роботу на посадах вченого секретаря, завідувача лабораторії та директора Інституту електродинаміки АН УРСР (1945–1975); документи про підготовку наукових кадрів (1951–1977); документи про впровадження винаходів (1958–1960); документи про роботу в Президії АН УРСР (1958–1981); документи про роботу як голови секції магнітодинамічного перетворення енергії Наукової ради АН УРСР «Пряме перетворення теплової енергії в електричну» (1964–1973); індивідуальні звіти про наукову та науково-організаційну діяльність як члена-кореспондента АН УРСР (1967–1981) та ін.

Листування Міляха О. М.

Адресати: Глушков В. М. (2, 1973); Костенко М. П. (1, 1953); Лебедев С. О. (3, 1953–[1970]); Поливанов К. М. (1, 1983); Попков В. І. (1, 1978); Хренов К. К. (1, б/д) та ін.

Кореспонденти: Брауде С. Я. (1, 1981); Бромберг Ю. Ф. (5, 1959); Поливанов К. М. (1, 1982); Шубенко-Шубін Л. О. (1, 1972) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Міляха О. М. (2, 1959–1976); вчений у лабораторії з гідратором (1, 1951); з колегами (4, 1966–1976); фотоколекція краєвидів Кавказу, Дніпробуду і Ленінграда, зібрана вченим під час відпусток (27, 1931–1934).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Історія Національної академії наук України, 1946–1950. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2008. – С. 338–339; Історія Національної академії наук України, 1951–1955. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2012. – С. 649; Історія Національної академії наук України, 1956–1960. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2016. – С. 666.

І. Г. Кіржаєва

Модилевський Яків Самуїлович

(28.01.1883 – 08.03.1968).

Цитолог і ембріолог рослин.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 128, 1 опис, 63 од. зб. за 1907–1967 рр.

Народився 28 січня 1883 р. у м. Київ. Закінчив природниче відділення Мюнхенського університету (1907) та фізико-математичний факультет Університету св. Володимира у Києві (1908). Завідувач відділу цитології і ембріології (1931–1967), директор (1937–1938) Інституту ботаніки АН УРСР. Викладач КДУ ім. Т. Г. Шевченка та Київського педагогічного інституту (1937–1941, 1946–1949).

Наукові дослідження присвячено питанням цитології та ембріології покритонасінних рослин, гібридизації, мікро- та макроспорогенезу рослин, у т. ч. у гібридів, амфідиплоїдів і гаплоїдів тютюну. Розробляв питання віддаленої гібридизації і поліплоїдії покритонасінних рослин. Автор понад 80 наукових праць.

Помер 8 березня 1968 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографії: «Эмбриология покрытосемянных растений» (1952); «История отечественной эмбриологии высших растений» (1956); «Цитоэмбриология высших растений. Современное состояние. Проблемы» (1962); «Цитоэмбриология основных хлебных злаков» (1963, співавтори – Оксіюк П. Ф., Худяк М. І. та ін.); «Цитоэмбриология ячменя» (б/д).

Розділ монографії «Цитоэмбриология покрытосемянных растений и проблемы видообразований» (б/д).

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук «Zur samenentwicklung einiger urticifloren» [1907].

Нарис «Від квітки до плода (короткий нарис ембріології квіткових рослин)» [1951].

Статті: «Weitere beiträge zur embryobildung einiger euphorbiaceen. Berichten der deutschen. Botanischen gesellschaft» (1910); «Опыты по использованию метода

прививок для підвищення фертильності посевної гречихи при иллегітимном опыленіи» (1951); «Значення світла в плодоутворенні у ячменю» (1953); «Роль бора в процессах опыления и плодообразования гречихи, как гетеростильного растения» [1953]; «Деякі питання походження видів в світлі даних цитоембріології» (1954); «Застосування цитоембріологічних даних для вивчення стадійного розвитку рослин» (1955); «Онтогенез высших растений и теория стадийного развития» [не раніше 1958]; «Проблемы оплодотворения в работах Ч. Дарвина» (1959); «Гиббереллины. Их значение в эмбриологических процессах» [1961]; «Історія відділу цитології та ембріології Інституту ботаніки АН УРСР» (1964–1965); «Характеристика гетеростильї медунки лікарської» (1966–1967, співавтор – Дзюбенко Л. К.); «Цитоембріологическое и стадийное развитие» (б/д); «Експериментальне цитологічне дослідження нестиглих зернівок ячменю» (б/д) та ін.

Тези доповіді «Проблемы и ближайшие задачи цитоембриологии покрытосеменных растений» (1959).

Робочі матеріали: до монографії «Гречиха посевная (иллегитимное опыление)» [1960]; з теми «Гетеростилья растений» [1960]; таблиця вимірювання клітин (б/д).

Біографічні документи

Документи про представлення до нагородження орденом Леніна (1953–1954); вітальні адреси з нагоди 75-річчя від дня народження (1958); автобіографія (1967).

Документи з діяльності

Щоденники лабораторних дослідів з питань ембріології рослин (1935–1958); щоденник надання консультацій з цитоембріології рослин та інших наукових питань (1958–1962); документи про розвиток структури та наукових досліджень відділу цитології та ембріології Інституту ботаніки АН УРСР (1959–1964); повідомлення про участь у Загальних зборах АН УРСР та зборах Відділу біологічних наук АН УРСР (1959, 1964); анотація наукової теми «Изучение полового процесса как важнейшей биологической основы жизненных организмов и создание новых полезных форм растений» (1961); індивідуальні звіти про наукову та науково-організаційну діяльність (1961–1966); аналітична довідка «Основні напрями роботи інститутів Відділення загальної біології АН УРСР» [1965]; пропозиції щодо розвитку науково-дослідних установ України в 1966–1970 рр. [1965].

Фотодокументи

Модилевський Я. С. під час досліджень (2, [1930-ті]); фотопортрет вченого (1, [1940-ві]); Модилевський Я. С. з колегами під час засідань та урочистих заходів, проведених в Інституті ботаніки АН УРСР (13, [1950-ті]).

Документи про вченого

Рецензії Оксіюка П. Ф. та Віслюїної О. Д. на працю Модилевського Я. С. «Від квітки до плода» (1951); стаття Кострюкової К. Ю. «Яків Самуїлович Модилевський» (1963); документи про проведення щорічних читань, присвячених пам'яті вченого [1968].

Документи з дарчими написами

Статті Левицького Г. А. «Vergleichende untersuchung über die chondriosomen in lebenden und fixierten pflanzenzellen», «Die chloroplastenan laden in lebenden und fixierten Zellen von Elodea canadensis rich» та «Die chondriosomen als sekretbildung bei den Pilzen» (1912–1913).

Документи, зібрані вченим

Стаття Петру Є., Храбетової Є., Тупи Я. «The technique of obtaining germinating pollen without microbial contamination» (1964).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Кострюкова К. Ю. Яків Самуїлович Модилевський // Український ботанічний журнал. – Київ, 1963. – Т. 22, № 3. – С. 110–112; Історія Національної академії наук України, 1938–1941 : документи і матеріали. – Київ, 2003. – С. 562.

Н. А. Наумова

Моргуліс Наум Давидович

(14.05.1904 – 01.09.1976).

Фізик.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 237, 1 опис, 15 од. зб. за 1926–1973 рр.

Народився 14 травня 1904 р. у м. Летичів (нині – Хмельницька обл.). Закінчив Київський ІНО (1926). Співробітник (з 1927), завідувач відділу фізичної електроніки (1936–1961), заступник директора (1938–1941) Інституту фізики АН УРСР (до 1929 р. – Київська науково-дослідна кафедра фізики НКО УРСР). Водночас – завідувач кафедри електрофізики (1932–1941, 1944–1952) та кафедри фізичної електроніки (1952–1976) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Під час Другої світової війни одночасно з роботою в Інституті фізики АН УРСР за сумісництвом завідував кафедрою в Башкирському медичному інституті (1941–1943) та кафедрою в Московському електротехнічному інституті інженерів транспорту (1943–1944).

Наукові дослідження в галузі фізичної електроніки, фізики і техніки високого та надвисокого вакууму, емісійної електроніки і фізики плазми. Відкрив явище прямого перетворення теплової енергії в електричну за допомогою плазмових діодів. Створив одну з перших теорій катодного розпорощення та першу квантово-механічну теорію поверхневої іонізації. Засновник київської школи фізичної електроніки. Автор понад 200 наукових праць.

Помер 1 вересня 1976 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України засновано премію імені Н. Д. Моргуліса за видатні роботи в галузі фізики поверхні та фізичної і наноелектроніки (2007).

Наукові праці

Стаття «Деякі проблеми сучасної фізики та їх практичне значення» (1946).

Повідомлення про реєстрацію винаходу «Исследование термоэлектронных приборо в парах цезия» (1951).

Курси лекцій: «Електронно-вакуумні прилади», розроблений для студентів Київського енергетичного інституту (1929–1930); «Фізична електроніка», «Емісійна електроніка», «Фізика плазми», розроблені для студентів КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1947–1973).

Біографічні документи

Витяги з протоколів засідання правління Київського ІНО про складання іспитів та вступ до аспірантури (1926–1927); посвідчення професора КДУ ім. Т. Г. Шевченка

(1933); витяг з протоколу засідання Президії АН УРСР про присвоєння ступеня доктора фізико-математичних наук (1936); повідомлення про обрання членом-кореспондентом АН УРСР (1939); диплом Президії АН УРСР про нагородження ювілейною медаллю та нагрудним значком за видатні досягнення в науці (1959); посвідчення про нагородження малою золотою медаллю ВДНГ СРСР (1962).

Документи з діяльності

Характеристика наукової діяльності Моргуліса Н. Д. у Башкирському медичному інституті (1943).

Фотодокументи

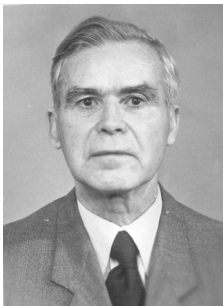
Моргуліс Н. Д. з колегами-науковцями: академіком АН СРСР Векшинським С. А. (1, 1958); академіками АН УРСР Лашкарьовим В. Є. та Пекарем С. І. (2, [1960-ті]); з індійським фізиком, лауреатом Нобелівської премії Раманом Ч. В. (1, б/д); співробітниками Інституту фізики АН УРСР академіком Гольдманом О. Г., Герцрікенем С. Д., Ляшенком В. І. (1, б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Інститут фізики НАН України (особова справа); КНУ імені Тараса Шевченка (особова справа).

Лит.: Історія Національної академії наук України, 1938–1941 : документи і матеріали. – Київ, 2003. – С. 562; Наумовець А. Він не міг жити поза наукою // Україна. Наука і культура. – 2009. – Вип. 35. – С. 151–161.

С. В. Старовойт

Назаренко Василь Андрійович (24.08.1908 – 15.08.1991).

Хімік.

Член-кореспондент (1972).

Фонд № 274, 1 опис, 68 од. зб. за 1927–1991 рр.

Народився 24 серпня 1908 р. у м. Чигирин. Закінчив Одеський хіміко-фармацевтичний інститут (1931). Судовий хімік Одеської обласної судової медичної лабораторії Наркомату охорони здоров'я УРСР (1931–1938). Хімік, молодший (1933–1936), старший науковий співробітник (1936–1938, 1945–1950), заступник завідувача лабораторії (1938–1941), завідувач лабораторії аналітичної хімії рідкісних елементів (1950–1957), завідувач відділів аналітичної хімії рідкісних елементів (1957–1977) та аналітичної хімії і фізико-хімії координаційних сполук (1977–1986), старший науковий співробітник-консультант (1986–1991) Фізико-хімічного інституту ім. О. В. Богатського АН УРСР (до 1977 р. – Одеські лабораторії ІЗНХ АН УРСР).

Учасник Другої світової війни (1941–1945).

Наукові дослідження присвячено питанням аналітичної хімії рідкісних елементів, аналізу високочистих речовин та напівпровідникових матеріалів, теорії іонних рівноваг, розробці механізмів вивчення хімізму реакцій іонів металів з поліфункціональними органічними реагентами та раціональному поєднанню методів виділення і визначення рідкісних елементів. Автор понад 450 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1970). Лауреат Державної премії СРСР (1952).

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1945), Трудового Червоного Прапора (1952, 1978), Вітчизняної війни II ступеня (1985), іншими державними нагородами. Помер 15 серпня 1991 р. у м. Одеса.

Наукові праці

Монографії: «Аналитическая химия германия» (1970); «Триоксифлуороны и применение их в аналитической химии» (1972).

Статті: «Новая цветная реакция на ртуть» (1946); «Применение комплексобразователей при определении сульфатов и хлоридов в солях вольфрамовой и молибденовой кислот» (1946, співавтор – Співак Ф. Г.); «Быстрое полумикрокалориметрическое определение лития в минералах и рудах» (1950); «Калориметрическое определение кальция хлоранилатом натрия» (1952, співавтор – Бірюк Є. О.); «Производные триоксифлуорона как реактивы на олово и сурьму» (1955, співавтор – Лебедева Н. В.); «Определение примеси индия в германии» (1958, співавтор – Бірюк Є. О., Равицька Р. В.); «Анализ чистых металлов. Определение примеси кобальта в висмуте» (1958, співавтор – Шитарева Г. Г.); «Определение висмута, свинца и кадмия в ванадии и ниобии» (1959, співавтор – Бірюк Є. О.); «Применение производных триоксифлуорона в фотометрическом анализе. Определение скандия» (1959, співавтор – Бірюк Є. О.); «Определение олова в бедных рудах с пара-нитрофенилфлуороном» (1962, співавтор – Лебедева Н. В.); «Определение скандия с пропилфлуороном» (1962, співавтор – Бірюк Є. О.); «Исследование химизма реакций ионов многовалентных элементов с органическими реактивами» (1967, співавтори – Бірюк Є. О., Равицька Р. В., Антонович В. П.); «Украинский филиал Гидромета» (1979, співавтори – Вінаров І. В., Захарія М. Ф.) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографії Бусева О. І., Типцова В. Г., Иванова В. М. «Практическое руководство по аналитической химии редких элементов» (1966), Бусева О. І. «Синтез новых органических реагентов для неорганического анализа» (1972); на статті Балогой Й. С., Бігма В. В., Ганаго Л. І., Герасимова Б. [А.], Долгорева [А.] В., Иванова В. М., Комлева І. В., Кучкарьова [Е. А.], Мчелова-Петросяна Н. О., Оленович Н. Л., Попова В. [А.], Саввіна С. Б., Саліхова В. Д., Співаковського В. Б., Тихонова В. М., Федіна [А.] В. та ін. (1966–1982); на автореферат дисертаційного дослідження Саввіна С. Б. (1968).

Робочі матеріали: до тем «Вивчення механізму кольорових реакцій германію з органічними з'єднаннями, що містять гідроксильні групи», «Триоксифлуоролони та їх застосування в аналітичній хімії» (1959, 1972).

Біографічні документи

Свідоцтво про навчання у Черкаській сільськогосподарській інтегральній школі (1927); витяги з наказів про призначення на посаду старшого наукового співробітника Укрдиріду (1945); почесні грамоти (1947–1983); орденські книжки та посвідчення (1951–1985); повідомлення про присудження Державної премії СРСР (1952); вітальні адреси з нагоди ювілеїв та річниць трудової діяльності (1968–1988); посвідчення про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1970); характеристика (1971); вітальна кореспонденція у зв'язку з обранням до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1972) та ін.

Документи з діяльності

Документи про діяльність на посаді завідувача відділу аналітичної хімії рідкісних елементів ІЗНХ АН УРСР (1964–1981); документи про видавничу діяльність (1964–1983); звіти про діяльність у складі Наукової ради з аналітичної хімії при Інституті

геохімії АН СРСР (1966–1977); документи про підготовку наукових кадрів (1968–1984); документи про діяльність як члена-кореспондента АН УРСР (1973–1985).

Листування Назаренка В. А.

Адресати: Лебедева Л. І. (1, 1983); Сажин М. П. (1, б/д); Лям Нгок Тху (3, 1979–1986); Черкесов О. І. (1, б/д); Шпирт М. Я. (1, б/д) та ін.

Кореспонденти: Агринська Н. [А.] (1, 1980); Лебедева Л. І. (3, 1978–1983); Лям Нгок Тху (7, 1967–1978); Манушидзе О. В. (1, 1983); Міхабідзе Т. (1, 1978).

Фотодокументи

Фотопортрети Назаренка В. А. (6, 1942–[1980]); Назаренко В. А. з різними вченими і колегами (7, 1976–1979).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Полуектова М. С. «Применение сухих реактивов для анализа руд и минералов в полевых условиях» (1947); Бурксера Є. С. «Комплексные соединения в аналитической химии редких щелочных металлов» (1949) та ін.

Документи про вченого

Статті: «Василий Андреевич Назаренко (К 60-летию с дня рождения)» (1968); «Ученый: таланта бы такого» (1974); «Василий Андреевич Назаренко (К семидесятилетию со дня рождения)» (1978); «70-річчя члена-кореспондента АН УРСР В. А. Назаренка» (1978); «Василий Андреевич Назаренко (К 80-летию с дня рождения)» (1988).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Антонович В. П. К 100-летию со дня рождения В. А. Назаренко // Украинский химический журнал. – 2008. – Т. 74, № 8. – С. 122–126.

М. О. Принь

Недбайло Петро Омелянович

(12.07.1907 – 31.10.1974).

Учений у галузі правознавства.

Член-кореспондент (1969).

Фонд № 217, 4 описи, 665 од. зб. за 1925–1974 рр.

Народився 12 липня 1907 р. у с. Ново-Новицьке (нині – Клинцовський р-н, Брянська обл., РФ). Закінчив Харківський юридичний інститут (1930). Викладач Харківського юридичного інституту (1930–1934). Молодший науковий співробітник Всеукраїнського інституту радянського будівництва і права (1934–1935). Консультант Обласного державного арбітражу м. Харків (1935–1936). Курсант піхотної школи (1936–1937). Аспірант Харківського юридичного інституту (1937–1940). Завідувач кафедри державного та адміністративного права та декан юридичного факультету (1940–1941) ЛДУ ім. І. Франка. У роки Другої світової війни – помічник військового прокурора Одеського та Приволзького військового округів (1941–1942), заступник начальника відділу Головної військової прокуратури Радянської армії (1942–1946). Завідувач кафедри теорії держави і права (1946–1959), декан (1946–1949, 1952–1954) юридичного факультету ЛДУ ім. І. Франка. Докторант Інституту права

ім. А. Я. Вишинського АН СРСР (1954–1956). Завідувач кафедри теорії та історії держави і права КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1959–1974).

Представник (1948, 1949, 1958–1970) та голова (1967) делегації УРСР у Комісії ООН з прав людини.

Почесний доктор Університету у м. Лодзь (Польща) (1968).

Наукові дослідження у галузі теорії держави і права, основних засобів і вимог правозастосування, юридичних гарантій законності, проблем правового виховання і правової пропаганди, захисту прав та свобод людини. Автор понад 150 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1967). Лауреат премії ООН «За видатні досягнення у сфері захисту прав людини» (1968). Нагороджений низкою урядових нагород.

Помер 31 жовтня 1974 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографії: «Применение советских социалистических правовых норм» (1958); «Введение в общую теорию государства и права (предмет, система и функции науки)» (1967) та ін.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук «Применение советских правовых норм» (1949–1953).

Підручники: «Основи теорії держави і права» (1959); «Предмет и система общей теории государства и права» ([1966]–1967).

Статті: «О расширении и улучшении юридического образования в стране» (1947); «На страже мира» (1949); «Экономические и юридические законы в социалистическом обществе и их соотношение» (1951); «Понятие применения правовых норм» (1954); «Верховный суд СССР незаконно ограничивает обращение граждан в суд за защитой своих прав и интересов» (1956); «В защиту общей теории государства и права как самостоятельной науки» (1958); «Вопросы обоснованности целесообразности применения норм советского права» (1950); «Питання предмета і значення теорії держави і права» (1961); «Свобода по-оттавськи» (1962); «Объект изучения – государство» (1962); «О кодификации международно-правовых принципов мирного сосуществования государств» (1963); «Вопросы повышения общетеоретической подготовки студентов-юристов» (1963); «Методологическое значение юридической науки» (1966); «Людина, її права і свободи» (1968); «Міжнародний рік прав людини» (1968); «ООН і права людини» (1970); «Права людини і боротьба за загальний мир» (1971) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Ответственность за воинские преступления в военное время (по последним видам преступлений)» (1941); «Структура и функции органов военной юстиции в немецкой гитлеровской армии» (1943); «Радянський закон в системі державно-правових актів» (1949); «XIV сесія Комісії Організації Об'єднаних Націй по правам людини» (1958); «Вопросы толкования законов в речах К. Маркса и Ф. Энгельса на первом процессе “Новой Рейнской газеты”» (1958); «Описание международных пактов о правах человека» (1967); «Повысить деятельность ООН в области прав человека» (1968); «Правоведение в системе общественных наук и его система» [1960-ті]; «Додержання статуту ООН і загальний мир» (1970); «Наукові основи пропаганди правових знань» (1973) та ін.

Лекції: курси лекцій «Теорія держави і права», «Історичні типи, форми та функції держави» (1949–[1960-ті]); лекції «Соціалістичне право», «Походження права», «Римське право», «Феодальний тип держави і права», «Право і мораль» [1960-ті] та ін.

Відгуки та рецензії: на монографії Бабія Б. М. «Воз'єднання Західної України з Українською РСР» (1954), Фукса С. Л. «Принципы социалистической демократии и их осуществление при создании советского государства» (1958), Алексеева С. С. «Механизм правового регулирования в социалистическом государстве» (1966), Боброва Р. Л. «Теоретические проблемы международного права» (1968), Яновського М. В. «Генеральная Ассамблея ООН. Международноправовые вопросы» (1971), Керімова Д. А. «Философские проблемы права» (1972), Сафарова Р. А. «Общественное мнение и государственное управление» (1973), Нерсесянца В. С. «Гегелевская философия права: история и современность» (1974) та ін.; на колективні монографії «Основы теории государства и права» (1960), «Личность, общество и государство» (1966) та ін.; на підручники та навчальні посібники Аскерова О. О., Карєвої М. П., Кечекьяна С. Ф., Фукса С. Л. та ін. (1953–1972); на статті Адріанова М. І., Бабія Б. М., Березанської С. Г., Копейчикова В. В., Миколенка Я. Ф., Полежаєва П. Т., Рабиновича П. М., Самощенко І. С. та ін. (1956–1967); на дисертаційні дослідження Баланика Б. Р., Бершеди Р. В., Гречки В. В., Добровської Т. М., Дябла В. К., Калиновича В. І., Камінської В. І., Луковської Д. І., Макогон В. Д., Орзиха М. Ф., Патюліна В. О., Розіна Е. Л., Стрельцова Л. М., Таїрова Т. Ф., Цигилика Т. І., Челишевої Г. С., Якуби О. М. (1950–1974) та ін.

Робочі матеріали: нотатки з проблем вивчення міжнародних правових відносин, правових норм, прав людини, аксіологічного тлумачення права, розвитку юридичної науки у системі суспільних наук, правового виховання суспільства, правової відповідальності, теорії держави і права, демократії та гарантій права [1950-ті–1970-ті]; проблеми терору у Греції у 1960-х рр. (1962–1969) та ін.

Біографічні документи

Особові листки з обліку кадрів (1940–1968); документи про участь у Другій світовій війні (1941–1946); довідки та лист про навчання в аспірантурі Харківського юридичного інституту (1946–1950); документи про присвоєння наукових ступенів кандидата і доктора наук та вчених звань доцента і професора (1947–1959); дипломи, почесні грамоти, подяки (1947–1974); документи про навчання у докторантурі Інституту права ім. А. Я. Вишинського АН СРСР (1948–1957); характеристики (1949–1973); анкети ([1954], 1972); документи майново-господарського характеру (1961–1974); документи про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1966–1967); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1966–1969) та АН СРСР (1966–1972); автобіографії (1967, [1968]); документи про підготовку заходів й відзначення 60-річчя вченого (1967–1970); документи про призначення Міжнародної премії ООН з прав людини (1968) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про роботу слідчим окружної прокуратури м. Луганськ (1930); довідка про роботу в Обласному державному арбітражі м. Харків (1936); документи про роботу на посадах завідувача кафедри та декана юридичного факультету ЛДУ ім. І. Франка (1946–1963); документи про співпрацю вченого з науковими установами Східної Європи (1948–1974), Віденським та Лейпцизьким університетами (1967–1973), Комітетом із захисту прав людини НДР (1969–1973); документи про участь у роботі конференцій, семінарів, сесій (1949–1974); документи про роботу на посаді завідувача кафедри теорії та історії держави і права КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1952–1974); документи про участі у роботі засідань і сесій Генеральної Асамблеї ООН, Комісії ООН з прав людини та Економічної і Соціальної Ради ООН (1958–1972); документи про участь у роботі наукових і організаційних структур АН УРСР (1958–1973) та АН СРСР (1962–1972); документи про участь у роботі семінарів і конференцій,

скликаних за ініціативи ООН у м. Пераденія (о. Цейлон), м. Лагос (Норвегія) та ін. (1959–1967); документи про діяльність у Радянській асоціації політичних наук (1964–1969); документи про роботу у складі Комісії по історії і теорії держави і права Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти СРСР (1964–1973); документи про роботу у Міжнародній комісії юристів (1965–1967); документи про участь у роботі Всесвітньої асамблеї з прав людини у м. Монреаль (Канада) (1967–1968) та ін.

Педагогічна: довідка та витяг з наказу про роботу на посаді асистента із загальної теорії права у НДІ радянського будівництва та права ЦВК УРСР (1934, 1940); документи про викладацьку діяльність у ЛДУ ім. І. Франка (1946–1963); учбово-методичні нормативи викладання, методики читання лекцій та підготовки дипломних робіт, розроблені вченим (1950–1974); документи про діяльність на посаді завідувача кафедри теорії та історії держави і права КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1952–1974); документи про участь у розробці спецкурсу теорії держави і права для студентів старших курсів вищих юридичних навчальних закладів (1958–1967) та ін.

Видавнича: документи щодо публікації наукових праць ученого (1953–1974); документи про роботу у складі редакційних колегій журналів «Радянське право» (1959–1967) та «Правоведение» (1963–1972).

Листування Недбайла П. О.

Адресати: Берман Г. (1, 1964); Галесник Л. С. (1, [1958]); Константинов Ф. В. (1, 1969); Недбайло Г. Г. (2, 1955, б/д); Недбайло П. П. (4, 1974); Поллак Г. (Pollak H.) (4, 1968–[1960-ті]); Ростов Є. В. (Rostow E. V.) (12, 1961–1966); Турман С. Д. (Thurman S. D.) (1, 1962); Форбергер З. (1, 1974); Хрущов М. С. (1, 1964); Чхиквадзе В. М. (2, 1964); Шрейбер М. (Schreiber M.) (1, 1967) та ін.

Кореспонденти: Айзенберг А. М. (16, 1962–1973); Анталффі Д. (Antalfy G.) (4, 1964–1965); Бабій Б. М. (2, 1962–1974); Березовська С. Г. (5, 1963–1971); Богушак Є. (1, 1963); В'єтор М. (3, 1968–1970); Врублевський Є. (Wroblewski J.) (29, 1956–1972); Галесник Л. С. (8, 1958–1967); Ганкін Г. (Hankin G.) (4, 1965–1967); Ерліх С. (Ehrlich S.) (8, 1955–1967); Єрмагора Ф. (Ermacora F.) (2, 1966); Зіємбінський З. (Ziembinski Z.) (3, 1960–1971); Іоффе О. С. (2, 1960–1966); Керімов Д. А. (13, 1959–1971); Кнапп В. (2, 1965–1967); Корецький В. М. (3, 1961–1968); Лопатка А. (4, 1963–1971); Недбайло Г. Г. (5, 1959–1974); Недбайло Н. П. (15, 1956–1959); Недбайло П. П. (5, 1969–1972); Перік Б. (Peric B.) (2, 1970–1971); Пехота В. (1, 1967); Поллак Г. (Pollak H.) (1, 1968); Розмарін С. [А.] (9, 1956–1965); Ростов Є. В. (Rostow E. V.) (13, 1961–1966); Сабо І. (10, 1960–1971); Строгович М. С. (34, 1956–1973); Чхиквадзе В. М. (2, 1964); Шрейбер М. (Schreiber M.) (2, 1967–1969); Янкович Б. (1, 1967) та ін.

Фотодокументи

Недбайло П. О. під час виступу на Всесвітньому конгресі захисників миру у Парижі (4, 1949); під час роботи на міжнародній конференції у Варшаві (7, [1958]); під час візиту з Генеральним секретарем ЦК КПРС Хрущовим М. С. до США (7, 1959); під час приймання іспиту (1, 1963); на засіданні Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку (3, 1964–1969); на засіданні Комітету ООН з прав людини у Женеві (4, 1966–1967); під час роботи на міжнародній конференції у Тегерані (1, 1968); фотознімки та фотопортрети вченого (10, [1960-ті–1970-ті]); фотознімки похорону Недбайла П. О. (1, [1974]) та ін.

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Недбайла П. О.: Пахомова І. М., Полежаєва П. Т., Цвіка М. В. на монографію «Советские социалистические правовые нормы» (1957, 1959), Сокурєнка В. Г., Кравченка В. В. на монографію «Основи теорії держави і

права» (1961), Айзенберга А. М. на монографію «Введение в общую теорию государства и права (Предмет, система и функции науки)» (1971) та ін.; Яструбецького С. на статтю «О судебных гарантиях правильного применения советских правовых норм» (1956), Пашука А. Й. та Тиричева І. на статтю «Про внутрішні переконання суддів» (1957), Сокурєнка В. Г. на статтю «Радянські соціалістичні правові норми» (1957) та ін.; Альошкіна І., Базилевича С. Є., Вітрука М. В., Куропаткіна З., Назарєнка С., Ограновича С., Пахомова І. М., Преображенської В. В., Станіка В. [А.], Файнштейна [А. А.] на лекції вченого з правознавства (1949–1967).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Строговича М. С. «Социалистическая законность в советском обществе» (1958); Яновського М. В. «Німецько-польський кордон і міжнародне право» (1964); Стальгевича А. К. «Некоторые вопросы общей теории права» (1973); Мукеджі Ш. «Непокорные корни» (1974) та ін.

Автореферати дисертацій: Заворотько П. П. «Процессуальные гарантии исполнения судебных решений» (1969); Молдаван В. В. «Процессуальные гарантии права обвиняемого на защиту в уголовном процессе Польской Народной Республики» (1973); Нєновскі Н. «К вопросу о так называемом дюгизме в советской правовой науке и в советском законодательстве 20-х годов» (1973).

Документи, зібрані вченим

Законодавчі акти та нормативні документи: поправки до Кримінального кодексу та Конституції СРСР (1925–1965); законодавчі акти та нормативні документи інших країн і міжнародних організацій [1955–1965] та ін.

Брошури: Войнич М. «Фонд миру» (1971); Хоменко [А.] Ф. «Борьба за мир – дело всех народов» (1974).

Статті: Таврова Г. «О международной защите прав человека» (1948); Жваніі Г. Є. «Международно-правовые гарантии защиты национальных меньшинств» (1959); Качанова В. [А.] «Политический кризис канадской федерации» (1968); Захарової Н. В. «Агрессия – наиболее грубое нарушение прав человека» (1968) та ін.

Інші документи: статті у періодичні пресі з правової тематики та висвітлення міжнародних подій [1940-ві–1970-ті]; документи з діяльності Економічної і Соціальної Ради ООН (1953–1971) та Генеральної Асамблеї ООН (1957–1971); документи про діяльність Міжнародної комісії юристів (1958–1967); друкарські відбитки журналів ООН (1959–1970); документи про участь представників делегації УРСР у роботі ООН [1950-ті–1970-ті]; документи про роботу Міжнародної конференції з прав людини у Тегерані (1968) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Державний архів Пермської області РФ (ф. 1366, оп. 2, спр. 33).

Літ.: Назарєнка С. В. П. О. Недбайло – вчений, педагог, громадський діяч (1907–1974 рр.) // Право України. – 1997. – № 7. – С. 58–62; Вітрук М., Рабінович П. Петро Омелянович Недбайло – видатний український правознавець // Вісник Академії правових наук України. – 2007. – № 2. – С. 3–12; Петро Омелянович Недбайло (до 100-річчя від дня народження) // Право України. – 2007. – № 7. – С. 116; Визначний теоретик права, педагог, державний діяч – Петро Омелянович Недбайло // Право України. – 2009. – № 8. – С. 172–173; Доротюк О. Г. Громадська, наукова та правова діяльність Петра Недбайла у воєнний та післявоєнний період // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2014. – № 12, т. 1. – С. 50–52.

Л. В. Шипко

Нестеренко Анатолій Дмитрович

(06.04.1899 – 30.05.1975).

Учений у галузі електротехніки.

Член-кореспондент (1951).

Фонд № 131, 2 описи, 278 од. зб. за 1917–1975 рр.

Народився 6 квітня 1899 р. у с. Благодатне (нині – Арбузинський р-н, Миколаївська обл.). Закінчив Златопільську гімназію (1917), КПІ (1926). Викладач (1926–1929), доцент (1930–1935), професор (1935–1941), завідувач кафедри електроприладобудування (1945–1956) КПІ. Одночасно – керівник лабораторій у КПІ (1926–1928), на Київському кабельному заводі (1928–1930), у Енергетичному інституті АН СРСР (м. Москва, 1936–1938); консультант і керівник робіт з електричних вимірювань у Київській філії Всесоюзного НДІ променергетики (1931–1934), головний конструктор Київського заводу електротехнічної апаратури (1938–1941). Під час Другої світової війни – професор Омського машинобудівного інституту (1942–1944), головний конструктор заводу п/с 86 та заводу № 634 (1941–1944); член Радянської закупівельної комісії у США (1944–1945). Завідувач відділу автоматики і електрометрії (1944–1948), завідувач лабораторії електровимірювання (1948–1951), заступник директора (1951–1952), директор (1952–1959), керівник лабораторії на громадських засадах (1959–1969), науковий консультант (1970–1975) Інституту електродинаміки АН УРСР (до 1963 р. – Інститут електротехніки АН УРСР).

Наукові дослідження присвячено теоретичним основам електротехніки, електричним та магнітним вимірюванням, розробці теорії фазометрів та систем автоматичного зрівноважування. Один з перших організаторів електроприладобудування в Україні. Розробив нові оригінальні методи створення електровимірювальних приладів та їх конструкції. Автор понад 80 наукових праць.

Лауреат Державних премій СРСР (1951) та УРСР (1978).

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1948), іншими державними нагородами.

Помер 30 травня 1975 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографії: «Основы расчета электроизмерительных схем уравновешивания» (1953, 1959); «Утечки в электроизмерительных схемах уравновешивания» (1961); «Введение в теоретическую электротехнику» (1968).

Розділи монографії «Теоретические основы электротехники» [1969–1972].

Брошура «Определение основных величин, характеризующих электромагнитное поле» (1971).

Статті: «Измерительные трансформаторы в мостовых и компенсационных схемах переменного тока» (1936); «Повышение точности электромагнитных приборов» (1946); «Погрешности трехфазных фазометров» (1948); «Трехфазные фазометры» (1948); «Погрешности трехфазных фазометров при асимметрии трехфазной цепи» (1948); «Способ измерения потерь в ферромагнитных материалах» (1950); «Быстрее совершенствовать конструкции электроизмерительных приборов» ([1954],

співавтор – Орнатський П. П.); «Погрешности однофазных фазометров» (1955, співавтор – Поєдинок Є. Т.); «Существуют ли магнитные заряды» [1960-ті]; «К терминологии в области теоретической электротехники» [1970]; «К определению основных величин, характеризующих магнитное поле» (1972); «К определению основных характеристик электромагнитного поля» (1974); «Определение величин электромагнитного поля в вещественных средах» ([1975], співавтор – Февральова Н. Є.) та ін.

Доповіді: «Состояние приборостроительной техники в США» (1945); «К определению основных характеристик электромагнитного поля» (1969).

Лекції: «Стационарное магнитное поле в вакууме (в воздухе) и его характеристики» (1970); «Магнитное поле в присутствии намагниченных сред» (б/д).

Відгуки та рецензії: на підручник Зісмана Г. [А.] та Тодеса О. М. «Курс общей физики. Т. 2. Электричество и магнетизм» [1960-ті]; на проект стандарту ПГ 420-2-72 «Электротехника. Фундаментальные понятия. Термины и определения» ([1972], 1973); на статтю Кочана В. А. «Максимальная чувствительность по мощности одинарного моста в равновесном режиме» (б/д) та ін.

Біографічні документи

Атестат зрілості (1917); документи про навчання у КПІ (1917–1925); посвідчення викладача і професора КПІ (1927, [1970-ті]); характеристики (1935–1960); витяг з протоколу ВАК СРСР про затвердження у науковому ступені доктора технічних наук (1938); особова справа (1938–1975); трудовий список і трудова книжка (1945, 1959); документи про нагородження (1946–1970); лист керівництва заводу «Точелектроприлад» до Міністерства вищої освіти СРСР щодо висунення Нестеренка А. Д. на здобуття Сталінської премії (1948); військовий квиток (1948–1955); посвідчення завідувача лабораторії та відділу Інституту електродинаміки АН УРСР (1949–1967); вітальна кореспонденція з нагоди ювілеїв (1949–1974); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1951); вітальна кореспонденція з нагоди різних свят (1960–[1974]).

Документи з діяльності

Документи про наукові відрядження до США, Угорщини, ЧССР, НДР [1945–1970-ті]; документи про участь у роботі вченої ради Інституту електродинаміки АН УРСР (1952–[1975]); листування про співпрацю з Краснодарським та Ленінградським заводами електровимірювальних приладів («ЗІП» та «Вібратор»), ВАК СРСР, військовим представництвом ВПС СРСР, Ленінградською військово-повітряною інженерною академією ім. О. Ф. Можайського, Інститутом наукової інформації АН СРСР (1954–1968); довідки про роботу в Енергетичному інституті АН СРСР, КПІ, КЕІ та КІІ, на омському заводі п/с 86 (1955–1959); документи про співпрацю з різними видавництвами та редакціями журналів (1956–1971); документи про участь у наукових заходах АН УРСР (1957–1974); документи про діяльність в Українському республіканському правлінні НТТ «Приладпром» (1959–1968); наказ про включення до складу комісії з проблеми «Наукове приладобудування» Науково-технічної ради МВССО СРСР (1962); запрошення на різні наукові заходи та конференції (1966–1969); документи про громадську діяльність [1970-ті] та ін.

Педагогічна: накази ВКСВШ при РНК СРСР про затвердження на посадах завідувача кафедр електротехніки Ворошиловградського вечірнього та Омського машинобудівного інститутів (1942, 1943); документи про діяльність на посаді завідувача кафедри електроприладобудування КПІ (1948–1951); документи про педагогічну діяльність у КПІ (1953–1970); документи про діяльність у складі вчених рад Київського технологічного інституту легкої промисловості та факультету автоматики і електроприладобудування КПІ [1963–1970].

Листування Нестеренка А. Д.

Кореспонденти: Алмаши Д. (1, 1970); Гриневиц Ф. Б. (1, 1964); Демидова Р. М. (2, 1960–1970); Джуварли Ч. М. (1, 1960); Зеліковський З. І. (1, 1963); Карандєєв К. Б. (1, 1949); Карішик С. (1, 1964); Кураєв Є. І. (1, 1975); Пустинников В. Г. (1, 1952); Селібер Б. А. (1, 1956); Смяляков В. В. (1, 1950); Соловійов О. І. (1, 1962).

Фотодокументи

Нестеренко А. Д. у сімейному колі (1, 1917); фотопортрети вченого (6, 1925–1969); серед колег і учнів (1, 1949); на дачі (1, [1952]); серед учасників Всесоюзної наради з електровимірювальної техніки на базі КПІ (2, 1960).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Нестеренка А. Д.: Поєдинка Є. Т. на статтю «Методы градуировки и поверки фазометров» (1950); Орнатського П. П. на статтю «Приборы для измерения емкости и диэлектрических потерь в конденсаторах большой емкости» (1952); Каткова Ф. [А.] на монографію «Основы расчета электроизмерительных схем уравнивания» (1957); Таранова С. Г. на лекцію «Магнитное поле в вакууме (в воздухе) и его основные характеристики» (1969); Міляха О. М., Кубишкіна В. Є., Хренова К. К. на монографію «Введение в теоретическую электротехнику» (б/д) та ін.

Документи, зібрані вченим

Статті: Карандєєва К. Б., Гриневиц Ф. Б., Соболевського К. М. «Про властивості однієї схеми моста з взаємною індуктивністю між двома сусідніми плечами» (1955); Короткова [І. Н.] «Исходная мера (государственный эталон), необходимая при измерении параметров цепей переменного тока» (1956); Нечаєва Г. К. «О чувствительности мостовой схемы» (1958); Демидової Р. М. «Особенности применения потенциометров переменного тока на повышенных частотах» (1959); Скрипника Ю. [А.] «Новый метод измерения разности фаз в широком диапазоне частот» (1959); Соболевського К. М. «Обобщенный метод анализа чувствительности электроизмерительных цепей уравнивания» (1965); Гриневиц Ф. Б. «Квазиэкстремальные автоматические модуляционные мосты переменного тока» (1968); Прохорова О. М. «Квантовые генераторы» (б/д) та ін.

Автореферати дисертацій: Бахтіна О. Б., Васютинського С. Б., Вілнітіса А. Я., Волченкова В. І., Голишева Л. К., Гриневиц Ф. Б., Демидової-Панферової Р. М., Каневського Ю. С., Кащєєва Е. Л., Логінової Т. Ф., Лосєва [А.] К., Мокіна Б. І., Серпіліна К. Л., Скоробогатова В. В., Стефаняка В. В., Щастливого Г. Г., Тарасенка В. П., Шульця В. П. (1949–1974).

Інші документи: рекламні проспекти нових електроприладів та наукових публікацій (1938–1971); документація дослідно-конструкторського відділу КЗЕТА (1939); державні стандарти (1942–1966); проект «Структура и направления деятельности Украинского научно-исследовательского центра стандартизации и метрологии» (1969); листування Інституту електродинаміки АН УРСР з питань наукової діяльності [1960-ті].

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: А. Д. Нестеренко (к 70-літтю со дня народження) // Измерительная техника. – 1969. – № 10. – С. 93; Анатолій Дмитрович Нестеренко // Вісник АН УРСР. – 1975. – № 8. – С. 111; Історія Національної академії наук України, 1951–1955. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2012. – С. 556; Історія Національної академії наук України. 1956–1960. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2016. – С. 673.

Ю. В. Булгаков

Нестеров Павло Петрович

(23.03.1903 – 17.10.1978).

Учений у галузі гірничої механіки.

Член-кореспондент (1948).

Фонд № 234, 1 опис, 126 од. зб. за 1921–1970 рр.

Народився 23 березня 1903 р. у м. Тула (нині – РФ). Закінчив Московський гірничий інститут (1932). Доцент (1933–1935) Київського геолого-гірничого інституту. Старший науковий співробітник (1935–1949, 1952–1953), завідувач лабораторії рудничного підйому (1949–1951, 1954–1957), завідувач лабораторії підйомних канатів у Харкові (1958–1963) Інституту гірничої справи АН УРСР. Старший науковий співробітник (1938–1948) Інституту гірничої справи АН СРСР. Професор, завідувач кафедри (1948–1967) Харківського інституту гірничого машинобудування, автоматики та обчислювальної техніки (до 1962 р. – Харківський гірничий інститут). Старший науковий співробітник, завідувач відділу механіки підйому Дніпропетровської філії (1963–1967) Інституту механіки АН УРСР, завідувач відділу (1967–1978) Інституту геотехнічної механіки АН УРСР, завідувач відділу (1978) Інституту проблем машинобудування ім. А. М. Підгорного АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено теорії і практиці шахтного підйому, питанням конструювання і технології виготовлення сталевих канатів, розробці теоретичних основ багатоканатного підйому й інших видів підйому з глибоких шахт. Автор понад 250 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1964).

Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1945, 1952), іншими державними нагородами.

Помер 17 жовтня 1978 р. у м. Харків.

Наукові праці

Монографія «Научные обоснования расчета шахтных подъемных канатов на усталостную прочность» (1947).

Статті: «Рекомендации по выбору новых рациональных конструкций и материалов для шахтных подъемных канатов» (1942); «Определение необходимых запасов прочности канатов для шахтных подъемных установок» (1943–1951); «Технические показатели эксплуатационных свойств шахтных подъемных канатов» (1945); «Результаты исследований по изысканию конструкций канатов высокой прочности и высокой износоустойчивости» (1957); «Усовершенствование существующих и разработка канатов новых конструкций и их лабораторные и промышленные испытания» (1960); «О технической политике в области производства стальных канатов» (1960); «Исследование причин расслоения многослойных канатов» (1961); «Работоспособность канатов прогрессивных конструкций» [1964]; «Гірнича механіка» (1966); «Технічний прогрес і харківські канати» (1969); «Вопросы конструирования шахтных подъемных канатов» (б/д); «Конструирование стальных канатов» (б/д); «Новые системы шахтного подъема» (б/д); «Условие устойчивости шахтного копра» (б/д).

Доповіді та тези доповідей: «Основы конструирования высокопрочных и износоустойчивых шахтных подъемных канатов» (1955); «К решению проблемы создания и усовершенствования стальных канатов для глубоких шахтных подъемов и мощных глубоких карьеров горнодобывающей и нефтяной промышленности» (1969); «Применение многослойных канатов для многоканатных подъемных установок» (б/д) та ін.

Біографічні документи

Посвідчення про навчання у Тульській школі 2-го ступеня (1921); характеристики (1925–1962); довідки про навчання у Московському межовому інституті (1925), роботу на Московсько-Курській залізниці (1925), у Тульському губернському відділі місцевого господарства (1926), про проходження практики на Щербинівській копальні (1928); посвідчення про участь у ліквідації вугільного прориву на Донбасі (1930); посвідчення Наркомату праці СРСР на право технічного керівництва на гірничо-промислових підприємствах (1931); посвідчення про роботу на кам'яновугільних шахтах о. Шпіцберген (1933); довідка та витяг з протоколу засідання Президії ВУАН про затвердження науковим співробітником Кафедри гірничої механіки ВУАН (1933); витяги з трудової книжки (1933–1962); посвідчення та свідоцтво про закінчення Московського гірничого інституту (1934–1937); автобіографії (1941–1955); документи про затвердження у науковому ступені доктора технічних наук (1947–1948); документи про затвердження у вченому званні професора (1948); особові листки з обліку кадрів (1948–1949); витяг з наказу міністра вугільної промисловості СРСР про присудження звання «Гірничий директор» (1950); документи про висунення на здобуття Державної премії УРСР (1970).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про роботу в Інституті гірничої справи АН СРСР (1938–1953); документи про участь у роботі Відділень та Президії АН УРСР (1947–1970); документи про співпрацю з науковими підприємствами СРСР (1949–1968); індивідуальні звіти про роботу як члена-кореспондента АН УРСР (1950–1969); документи про проведення наукових досліджень у Інституті геотехнічної механіки АН УРСР (1953–1957); документи про діяльність на посаді завідувача лабораторії Інституту гірничої справи ім. М. М. Федорова АН УРСР (1953–1962); звіти про наукові відрядження (1955–1962); документи про співробітництво з закордонними науковими установами (1957–1965); документи про діяльність на посаді голови тимчасової комісії ДНТК РМ СРСР по впровадженню багатоканатних підйомних машин (1958–1960); документи про організацію канатної лабораторії АН УРСР під керівництвом Нестерова П. П. (1952–1960).

Педагогічна: документи про діяльність на посаді завідувача кафедри Харківського гірничого інституту (1947–1963); документи про роботу на посаді завідувача кафедри Харківського інституту гірничого машинобудування, автоматики та обчислювальної техніки (1962–1966); документи підготовку наукових кадрів (1963–1966).

Листування Нестерова П. П.

Адресати: Агошков М. І. (1, 1955); Ковальчик Є. (2, 1958–1959); Рабас Є. І. (3, 1959–1963); Савін Г. М. (1, 1955); Скочинський О. О. (3, 1959); Співаковський О. О. (4, 1956–1966); Шахназов Х. С. (1, 1955) та ін.

Кореспонденти: Бродяну Н. (1, 1965); Вотруба Я. (1, 1964); Лу Тин Синь (1, 1957); Михайлов В. (2, 1960–1966); Патек Я. (2, 1962); Попович О. (9, 1956–1961); Савін Г. М. (8, 1945–1966); Співаковський О. О. (8, 1956–1966), Фещенко С. Ф. (1, 1961); Шахназов Х. С. (1, 1955) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Нестерова П. П. (4, [1930-ті–1970-ті]).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Історія Національної академії наук України, 1946–1950. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2008. – С. 258; 110 років від дня народження видатного вченого в галузі механіки, члена-кореспондента АН УРСР Павла Петровича Нестерова (23.02.1903–17.10.1978) [Електронний ресурс] : сайт «Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського». – Київ, 2013. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/656>. – Назва з екрана.

Ю. В. Булгаков

Нікітін Володимир Миколайович

(07.08.1907 – 06.01.1993).

Фізіолог.

Академік (1967).

Фонд № 280, 1 опис, 111 од. зб. за 1892, 1905–1991 рр.

Народився 7 серпня 1907 р. у м. Архангельськ (нині – РФ). Закінчив біологічний факультет (1929) та аспірантуру (1930–1933) Харківського ІНО. Асистент (1931–1934), доцент (1934–1939), завідувач кафедри фізіології сільськогосподарських тварин (1939–1941, 1943–1953) Харківського зоотехнічного інституту. Під час Другої світової війни – завідувач кафедри анатомії і фізіології (1941–1943) Новосибірського сільськогосподарського інституту. Завідувач кафедри фізіології людини і тварини (1953–1989), професор-консультант (1989–1993) та директор НДІ біології (1953–1993) ХДУ.

Член Всесоюзного фізіологічного товариства ім. І. П. Павлова та Українського фізіологічного товариства.

Наукові дослідження у галузі вікової і порівняльної фізіології та біохімії хребетних. Досліджував вікову дегідратацію протоплазми старіючих органів і білків, біохімічну природу вікового затухання процесу синтезу білків у тваринному організмі. Сформулював концепцію про ендокринну формулу віку. Автор понад 400 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1955). Лауреат премії імені О. О. Богомольця АН УРСР (1974), Державної премії УРСР (1984).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1944, 1962, 1977), Леніна (1967), іншими державними нагородами.

Помер 6 січня 1993 р. у м. Харків.

Наукові праці

Монографія «К физиологии сычужного пищеварения у жвачных» (1940).

Посібник «Анатомія та фізіологія сільськогосподарських тварин» (1934, співавтор – Зелінський С. П.).

Статті: «Методологічні нариси до питання про агрегатний стан протоплазми» (1933); «К вопросу о биохимии и физиологии секреции молока» (1937); «До хіміології рубцевого травлення у жуйних (телят)» (1939); «Вітаміни у годівлі сільськогосподарських тварин» (1945); «Внутриклеточное пищеварение и фагоцитарная теория

иммунитета И. И. Мечникова» (1945); «Утворення жиру й інших поживних речовин молока у вимені корів» (1948); «Новые данные об общности возрастных изменений крови у высших позвоночных» (1951, співавтор – Скоробогатова [А.] М.); «Возрастные изменения в аденозинтрифосфатазной активности ткани мозга» (1954, співавтор – Голубицька Р. І.); «Вікові особливості окислення жирних кислот гомогенатами серцевого м'яза» (1963, співавтор – Пашкова А. О.); «Биохимические подходы к продлению жизни» (1967); «Генетический аппарат и процессы старения» (1971); «Влияние тиресидных гормонов на макромолекулярный состав и функциональную активность различных фракций хроматина в онтогенезе белых крыс» (1977); «Эндокринный спектр организма при экспериментальном продлении жизни лабораторных животных периодическим, сдерживающим рост, питанием» (1980); «Возрастные и эволюционные аспекты функции коры надпочечников» (1986, співавтор – Нестеренко Г. [А.]); «Диета и продление жизни» (1987); «Подходы к экспериментальному продлению жизни» (1990) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Возрастные изменения в синтезе и распаде белков в животном организме» (1939); «Некоторые вопросы теории старения и возрастного развития животных организмов» (1953); «Гипофизарно-адреналовая и инсулярная функция в онтогенезе» (1967); «Эндокринная формула возраста» (1975); «Биохимизм и эндокринная ситуация при экспериментальном продлении жизни» (1979); «Геном и белоксинтезирующий аппарат в онтогенезе» (1981) та ін.

Науково-популярні праці: «Великий отечественный физиолог И. М. Сеченов» (1955); «І. В. Мічурін – великий учений-перетворювач природи» (1961); «Провідна історія нервізму у вченні І. П. Павлова про травлення» (1963); «І. І. Мечников і проблема довголіття» (1968) та ін.

Результати досліджень за науковими темами: «Вікові особливості складу хроматину і цитоплазми і функціональна активність клітин печінки білих щурів», «Вікові зміни хроматину і білоксинтезуючого апарату клітини», «Вплив довготривалого калорійно недостатнього харчування на довготривалість життя, метаболізм і ендокринні залози білих щурів», «Ендокринна формула продуктивності» та ін. ([1969]–1984).

Відгуки та рецензії: на монографії Аршавського І. А. «Очерки по возрастной физиологии» (1968), Душленка Ю. К. «Старение: очерки развития проблемы» (1985), Фролькіса В. В. «Физиология старения клетки» (1986), Ванюшина Б. Ф. та Бердишева Г. Д. «Молекулярно-генетические механизмы старения» (б/д); на дисертаційне дослідження Романова Д. [А.] «Электрофизиологический анализ взаимоотношений сомногенных структур мозга при экспериментальной недостаточности церебрального кровообращения» (1983).

Робочі матеріали: до проблем «Фізіологія росту», «Спектри вікового розвитку організму», «Вікові зміни імунологічно типового і атипичного інсулінів у крові і тканинах», «Теорія онтогенезу» та ін. (1961–1969).

Біографічні документи

Документи про закінчення ХДУ (1930, 1947, 1957); документи про присвоєння наукового ступеня доктора біологічних наук та затвердження у вченому званні професора (1939); трудова книжка (1939–1979); документи про роботу у Новосибірському сільськогосподарському інституті (1941–1943) та Харківському зоотехнічному інституті (1943–1953); особові листки з обліку кадрів (1943–1982); характеристики (1943–1985); посвідчення директора НДІ біології ХДУ (1985); почесні грамоти (1950–1984); автобіографії (1956–1974); документи про висунення до складу членів-кореспондентів та академіків АН УРСР (1957–1966); вітальна кореспонденція з нагоди ювілеїв (1967–1987) та ін.

Документи з діяльності

Документи про участь у роботі Інституту експериментальної морфології ім. О. М. Северцова АН СРСР та розробках Міністерства сільського господарства УРСР (1950–1980); довідки про наукову діяльність Нікітіна В. М. (1951, 1974); доповідні записки: «Відомості про стан і завдання вікової фізіології і біології в СРСР», про створення у Харкові науково-дослідного інституту вікової і порівняльної фізіології і біохімії, про діяльність НДІ біології ХДУ, «Стан і завдання вікової фізіології в СРСР» (1959–1969); документи про участь у роботі міжнародних біологічних та фізіологічних конгресів та симпозіумів (1960–1974); індивідуальні звіти про наукову і громадську діяльність як члена-кореспондента та академіка АН УРСР (1960–1989); документи про участь у з'їздах Всесоюзного та Українського фізіологічних товариств, Українського біохімічного товариства, наукових конференціях з вікової морфології, біохімії нервової системи, еволюційної фізіології, Загальних зборах та зборах Відділення фізіології АН СРСР, Загальних зборах та зборах Відділення біохімії, фізіології та теоретичної медицини АН УРСР (1963–1982) та ін.

Листування Нікітіна В. М.

Адресати: Александров А. П. (1, [1978]); Костюк П. Г. (1, [1978]); Писаренко Г. С. (1, 1975); Северін С. Є. (1, [1978]); Трапезников С. П. (1, [1978]).

Кореспонденти: Кислівський Д. (1, 1947); Румянцев (1, 1947); Токар А. В. (1, 1976) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Нікітіна В. М. (24, 1949–1985); учений з науковцями і колегами (14, 1955–1991); разом зі студентами (5, 1955–1985); з дружиною – Любановою В. С. (2, 1981–1984).

Документи про вченого

Відеуки та рецензії на наукові праці Нікітіна В. М.: Метьолкіна [А. І.] на видання «Атлас гематологии сельскохозяйственных животных» [1946]; Квасницького О. В., Нагорного О. В. на видання «Атлас клеток крови сельскохозяйственных и лабораторных животных» (1949); Фролькіса В. В., Маркосяна А. А., Слоніма А. Д. на монографію Нагорного О. В., Нікітіна В. М. та Буланкіна І. М. «Проблема старения и долголетия» (1963–1967); Калімана П. А., Паскевич [І.] Ф., Френкель Л. [А.] на колективну монографію Нікітіна В. М., Перського Є. Е. та Утевської Л. А. «Коллагеновые структуры и возраст» (1979); Альошина В. В., Буланкіна І. М., Квасницького О. В., Кравченка [Н. А.], Пшеничного П. Д., Утевського А. М., Фольборта Г. В. про наукову діяльність Нікітіна В. М. (1953–1955).

Статті: Богданової Т. і Шахбазова В. «В боротьбі за довголіття» (1954); Залюбовського І. «Славний шлях» (1977); Зорі Ю. «Людам – довге життя» (1977); Гущиної Ю. «В поиске» (1978); Казбана М. «Формула безсмертя» (1980) та «Життя повинно бути насиченим» (1983); Шабельського О. «Стрес подовжує життя» (1981); Дьяченка В. «Долголетие – в руках каждого» (1982); Лемешева К. «Активне довголіття – всім і кожному» (1985) та ін.

Інші документи: опис документів Нікітіна В. М., переданих до ДАХО (1969).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Буланкіна І. М. «У истоков отечественной науки о белках» (1953); Харві Д. «The effects of lesions in the hypothalamus in parabiotic rats» (1958); Подорожної Р. П. «Включение сульфата в зубы и кости крыс разного возраста, содержащихся на обычной и кариевой диете» (1966); Віленчика М. М. «Пусковые молекулярные механизмы старения» (1970); Аршавського І. А. «Физиологические механизмы внутривидовой

изменчивости онтогенетических процессов у млекопитающих» (1980) та «Специфические особенности переходных процессов в онтогенезе млекопитающих» (1981) та ін.

Документи інших осіб

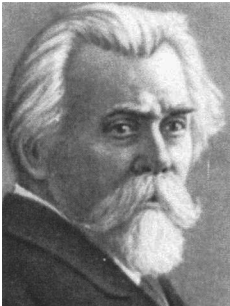
Документи про народження дружини Нікітіна В. М. – Любанової В. С. (1905–1950).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ДАХО (ф. 5816, 72 од. зб. за 1934–1970 рр.).

Лит.: Володимир Миколайович Нікітін (до 60-річчя від дня народження) // Український біохімічний журнал. – 1967. – Т. 29, вип. 6. – С. 661; Владимир Николаевич Никитин (к 70-летию со дня рождения) // Журнал эволюционной биохимии и физиологии. – 1978. – № 1. – С. 106–107.

С. В. Старовойт

Нікольський Олександр Михайлович

(18.02.1858 – 08.12.1942).

Зоолог.

Академік (1919).

Фонд № 232, 1 опис, 154 од. зб. за 1892–1938 рр.

Народився 18 лютого 1858 р. у м. Астрахань (нині – РФ). Закінчив відділення природничих наук Санкт-Петербурзького університету (1881). Зберігач Зоологічного кабінету Санкт-Петербурзького університету (1882–1895). Завідувач відділу риб, земноводних і плазунів Зоологічного музею Петербурзької академії наук (1896–1903). Ординарний професор (1903–1931), завідувач кафедри зоології хребетних (1919–1924) Харківського ІНО. Водночас викладав у Харківському медичному інституті, на Фребелівських курсах (1921–1926).

Почесний член Всеросійського товариства охорони природи (1925).

Наукові дослідження присвячені питанням систематики життя тварин, походження та історії фауни різних місцевостей. Учасник мурманської експедиції з дослідження вилову китів Північно-Льодовитого океану (1880), експедицій з дослідження фауни хребетних тварин Алтайських гір (1882), оз. Балхаш (1884), Закаспійської області північно-східної Персії (1885), Аральського моря (1886), Криму (1888), Сахаліну (1889–1890). Розробник визначників плазунів і земноводних Росії (1902, 1907), прісноводних риб Європейської Росії (1913), риб України, Чорного і Азовського морів (1930). Автор понад 300 наукових праць.

Лауреат премії імені К. Ф. Кесслера Петербурзького товариства природознавців (1891, 1905).

Помер 8 грудня 1942 р. у м. Харків.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я О. М. Нікольського присвоєно Герпетологічному товариству РФ (1991).

Наукові праці

Монографії: «География животных» (1938); «Определитель пресмыкающихся и земноводных Украины» (б/д); «Определитель пресноводных рыб европейской России, Украины и Кавказа» (б/д).

Підручники: «Сравнительная анатомия позвоночных животных» (б/д); «Эмбриология человека и позвоночных» (б/д).

Науково-популярна праця «Мой зоологический сад на Украине. Зоологическая повесть для мальчишек и от мальчишек» [не раніше 1923].

Ілюстративні матеріали до праць: «Мой зоологический сад на Украине. Зоологическая повесть для мальчишек и от мальчишек» [не раніше 1923]; «Сравнительная анатомия позвоночных животных» (б/д).

Біографічні документи

Диплом доктора наук (1892); вітальні адреси від наукових товариств, науково-дослідних та освітніх установ (1911–1933); диплом почесного члена Харківського товариства дослідників природи (1926); вітальна кореспонденція від Багалія Д. І., Браунера О. О., Данилевського В. Я., Дерюгіна К. М., Житкова Б. С., Кащенко М. Ф., Кулагіна М. М., Рейнгарда Л. В., Семенова-Тян-Шанського П. П., Сент-Ілера К. К., Танфільєва Г. І., Фоміна О. В., Хлебникова В. О., Шмальгаузен І. І., Шмідта П. Ю., Штейнегера Л., Яворського М. І. (1926–1933).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Мигуліна О. О. «Обзор грызунов Украины» (1928); Шмальгаузен І. І. «Zur Wachstumstheorie» (1929); Гожева А. Д. «О некоторых представителях животного мира, встреченных в пределах западной части Греко-Дагестанского песчаного массива» (1930); Рейнгарда Л. В., Гуцевича А. В. «Заметки по экологии комаров» (1931); Вернадського В. І. «Проблемы биохимии» (1934).

Документи вченого в інших установах

Архів РАН (ф. 518, оп. 3, спр. 1163, 5 од. зб. за 1941–1944 рр.; ф. 446, оп. 2, спр. 476, 3 од. зб. за 1872–1887 рр.).

Лит.: Мазурмович Б. Н. А. М. Никольский // Выдающиеся отечественные зоологи. – Москва, 1960. – С. 169–202; Из воспоминаний зоолога Александра Михайловича Никольского // Из истории биологических наук. – Москва ; Ленинград, 1966. – Вып. 1. – С. 79–104.

Н. А. Наумова

Новик Катерина Йосипівна

(14.12.1898 – 01.11.1984).

Палеонтолог.

Член-кореспондент (1951).

Фонд № 5, 2 описи, 245 од. зб. за [1880-ті]–1986 рр.

Народилась 14 грудня 1898 р. у м. Катеринослав (нині – м. Дніпро). Закінчила Катеринославський вищий ІНО (1923). Науковий співробітник Дніпропетровського гірничого інституту (1928–1930), Українського геологічного тресту Геолого-гідро-геологічного управління Наркомважпрому СРСР (1930–1932). Водночас – науковий співробітник Геологічного музею АН УСРР (1930–1934), старший науковий співробітник Українського науково-дослідного геологорозвідувального інституту (1932–1934). Старший науковий співробітник (1934, 1941–1944, 1971–1972), завідувач кабінету Донбасу (1934–1938), заступник завідувача сектору (1938–1941), завідувач відділу палеозою (1945–1950, 1965–1970), завідувач лабораторії палеоботаніки (1951–1965), старший науковий співробітник-консультант (з 1972) ІГН АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено флорі Східної Європи, стратиграфії кам'яновугільних покладів України, історії геологічних досліджень території України. Автор 185 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1978).

Нагороджена орденами «Знак Пошани» (1944, 1976), Леніна (1954), іншими державними нагородами.

Померла 1 листопада 1984 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографії: «Кам'яновугільна флора Донецького басейну» (1945); «Кам'яновугільна флора Львівської мульди» (1946, співавтор – Іщенко Т. А.); «Атлас ископаемых растений из каменноугольных отложений Донецкого бассейна (папоротники и плауновые)» (1951); «История геологических исследований Донецкого каменноугольного бассейна в досоветский период» (1960, співавтори – Пермяков В. В., Коваленко [С. С.]); «Раннекаменноугольная флора Донецкого бассейна и его западного продолжения» (1966).

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора геологічних наук «Флора и стратиграфия каменноугольных отложений Кальмиус-Торезской котловины Донецкого бассейна» (1941–1942).

Брошура «К вопросу о фитогеографии карбона» (1979, співавтор – Фісуненко О. П.).

Статті: «Клімат кам'яновугільного періоду» (1947); «Розвиток і умови існування кам'яновугільних птеридоспермів у Донецькому басейні» (1947); «Історія зародження і становлення Інституту геологічних наук АН УРСР. До 50-річчя його існування» (1975); «Палеонтологические исследования в ИГН за 50 лет его деятельности» (1976); «Новейшая тектоника Крыма по данным геолого-геофизических и аэрокосмических исследований» (1986, співавтори – Борисенко Л. С., Соломатін В. Н.).

Доповіді: «Стратиграфия каменноугольных отложений Днепровско-Донецкой впадины» (1951); «Основные этапы геологических исследований Донецкого каменноугольного бассейна в досоветский период» (1958); «Корреляция угленосной толщи и расчленение нижнего карбона Донецкого бассейна и его западного продолжения (по данным флоры)» (1962); «Флористическая характеристика и членение терригенной толщи нижнего карбона Донецкого бассейна и его западного продолжения» (1963); «Из истории организации геологических исследований в Академии наук УССР» (1967); «История палеоботанических исследований территории Украины за 100 лет (1872–1972)» (1972); «Фитохории Северного полушария в среднем и позднем карбоне» (1977, співавтор – Фісуненко О. П.); «Значение палеоботанических исследований для геологии и задачи их дальнейшего развития в АН УССР» (1978); «Корреляция по флоре терригенных каменноугольных отложений юга европейской части СССР и тектонические фазы герцинского орогенеза» (1983) та ін.

Біографічні документи

Посвідчення про присвоєння кваліфікації викладача дисциплін біологічного циклу (1929); витяг з протоколу засідання Президії АН УРСР про присудження вченого ступеня кандидата наук (1936); особова справа (1936–1984); листок з обліку кадрів (1942); нагородний лист про представлення до ордена Трудового Червоного Прапора (1949); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1951); документи про висунення монографії «Каменноугольная флора Европейской части СССР» на здобуття Державної премії СРСР (1954); почесні грамоти (1957–1983); автобіографії (1965–1977); документи про оголошення подяк та нагородження (1963–1980); документи про висунення праці «Закономерности развития каменно-угольной

флоры юга Европейской части СССР» на здобуття премії імені В. І. Вернадського АН УРСР (1972–1974); документи про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1978); документи про представлення циклу наукових праць на здобуття Державної премії УРСР (1978–1979).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про співробітництво з геологічними трестами (1932–1972); документи про участь у Загальних і ювілейних зборах АН УРСР (1948–1971); документи про участь у нарадах з питань стратиграфії, які проходили у Києві та Алма-Аті (1954–1958); документи про роботу в ІГН АН УРСР (1955–1980); документи про участь у міжнародних конгресах зі стратиграфії та геології карбону (1958–1975); індивідуальні звіти як члена-кореспондента АН УРСР (1959–1971); звіти про наукові відрядження (1963, 1966); документи про участь у роботі Постійної комісії Міжвідомчого стратиграфічного комітету (1974–1980); документи про участь у XII Міжнародному ботанічному конгресі (1975); документи про участь у роботі Всесоюзного палеонтологічного товариства (1979).

Видавнича: документи про публікацію монографії «Каменноугольная флора Европейской части СССР» (1946–1952); документи про участь у підготовці монографії «Палеонтология СССР» (1954–1955); документи про підготовку до видання монографій «История геологических исследований Донецкого каменноугольного бассейна» (1957–1958), «Раннекаменноугольная флора Донецкого бассейна и его западного продолжения» (1965), «Воспоминание женщины-геолога» (1981–1983); документи про участь у підготовці колективної монографії з історії вугільної промисловості Донбасу (1963–1967).

Листування Новик К. Й.

Адресати: Погребняк П. С. (2, 1975); Тахтаджян А. Л. (3, 1980); Шнюков Є. Ф. (1, 1980).

Кореспонденти: Ейнон О. Л. (1, 1974); Кафітіна Н. О. (1, 1973); Корсін П. (2, 1969–1979); Лавейн Ж. Р. (4, 1975); Мейєн С. В. (4, 1971–1980); Тенчов (1, 1961).

Фотодокументи

Новик К. Й. під час навчання і роботи у м. Дніпропетровськ (10, 1901–1927); серед учасників конференції у Палеонтологічному інституті АН СРСР (1947); фото-портрети Новик К. Й. (2, 1951); серед відомих геологів і палеонтологів (7, [1970-ті]); серед колег (4, 1980).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Новик К. Й.: Криштофовича А. М., Залеського М. Д., Новопокровського І. В. на монографію «Кам'яновугільна флора західної частини Донецького басейну» (1933); Криштофовича А. М., Чернишова Б. І. на монографію «До стратиграфії Донецького басейну по матеріалах нових проходок» (1935); Зерова Д. К. на монографію Новик К. Й. та Іщенко Т. А. «Кам'яновугільна флора Львівської мульди» (1946); Хавлени В. на монографії «Раннекаменноугольная флора Донецкого бассейна и его западного продолжения» і «Закономерности развития каменноугольной флоры Европейской части СССР» (1968) та ін.; Сельського В. О., Лібровича Л. С., Криштофовича А. М., Зерова Д. К., Палібіна І. В. на докторську дисертацію Новик К. Й. (1942–1943).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Бражникової Н. Є. «Про зміну фауни форамініфер на межі нижнього та середнього карбону Донбасу» (1951); Левенштейна М. Л. «К вопросу о синонимике известняков и угольных пластов нижнего карбона в юго-западной части

Донецкого бассейна» (1959); Іщенко Т. А. «О находке среднедевонской флоры на южной окраине Донецкого бассейна» (1961); Ананьева [А.] Р. та Михайлова Ю. В. «О возрасте отложенной нижней части Минусинской серии в связи с открытием в Самохвальской свите» (1962); Кучми В. Г. «Показатель тектонической раздробленности» (1979) та ін.

Автореферати дисертаційних досліджень: Анісімова Ю. О., Бегучова В. А., Белова А. А., Мартинова А. А., Сорокіної Н. Л., Сухова С. В., Щоголева О. К., Ягубенця Т. А., Ямниченка І. М. та ін. (1968–1979).

Документи, зібрані вченим

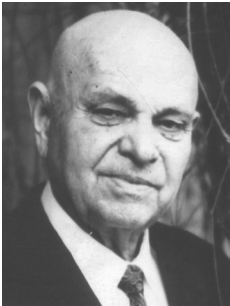
Фотознімки видатних вчених та геологів (3, [1880-ті]–1916), перших російських палеоботаніків (1, 1925), геологів – розвідувальників надр Донбасу (1, 1927), радянських палеоботаніків (11, 1956–1974); фотознімок з відкриття Геологічного музею ІГН АН УРСР (1, 1967).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Катерина Йосипівна Новик. – Київ : Наукова думка, 1978. – 40 с.; Шихненко І. М. Фонд К. Й. Новик Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: структура та склад документів // Сумський історико-архівний журнал. – 2009. – № VI–VII. – С. 62–64; Історія Національної академії наук України, 1951–1955. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2012. – С. 556.

Ю. В. Булгаков, О. В. Патрляк

Оканенко Аркадій Семенович

(17.03.1894 – 27.09.1982).

Фізіолог рослин.

Член-кореспондент (1967).

Фонд № 134, 1 опис, 42 од. зб. за 1922–1982 рр.

Народився 17 березня 1894 р. у м. Сміла. Закінчив Київський сільськогосподарський інститут (1926). Співробітник лабораторії фізіології і біохімії рослин Всесоюзного НДІ цукрового буряка (з 1926). Завідувач лабораторії біохімії рослин (1937–1956), завідувач відділу екології та фізіології фотосинтезу (1962–1976) Інституту фізіології рослин АН УРСР. Водночас – професор кафедри фізіології та біохімії рослин (1944–1948) КДУ ім. Т. Г. Шевченка, завідувач кафедри (з 1959) УАСГН.

Член-кореспондент УАСГН (1956).

Наукові дослідження у галузі фізіології рослин. Дослідив роль калію у фотосинтезі та метаболічних процесах, що визначають продуктивність цукрового буряка. Розробив наукові основи застосування калійних добрив для підвищення цукристості в умовах різного зволоження. Автор понад 300 наукових праць. Заснував наукову школу з фізіології та екології фотосинтезу.

Заслужений діяч науки УРСР (1974). Лауреат Державної премії СРСР (1969).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1971), Трудового Червоного Прапора (1982), іншими державними нагородами.

Помер 27 вересня 1982 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Статті: «Роль микроэлементов в повышении урожая и качества сахарной свеклы» (1960); «Первый опыт предпосевного облучения сахарной свеклы субпороговыми потоками концентрированного солнечного света» [1971].

Відгуки та рецензії: на статті Петінова [Н.] С. «Фізіологічні особливості в умовах різного зрошення» (б/д), Мацкова Ф. П. «Внекорневая подкормка растений и требования к ее механизации» (б/д).

Біографічні документи

Диплом про закінчення Вищих курсів селекції сільськогосподарських рослин у м. Київ (1922); дипломи кандидата та доктора біологічних наук (1938–1948); атестат професора (1948); посвідчення та членські квитки (1949–1977); документи про нагородження (1950–1978); характеристика (1953); документи про висунення до складу академіків ВАСГНІЛ (1964); документи про присудження Державної премії СРСР (1968–1969); документи про присвоєння звання «Заслуженный діяч науки УРСР» (1974).

Документи з діяльності

Документи про діяльність як голови Комісії з координації наукових досліджень за комплексною проблемою «Фотосинтез» АН УРСР та керівника теми «Розробка прийомів підвищення продуктивності фотосинтезу сільськогосподарських культур» ([1956]–1959); запрошення на науковий конгрес до Брюсселя (1967); техніко-економічне і наукове обґрунтування утворення Інституту фотохімії і фотосинтезу АН УРСР [1967]; пропозиція про залучення до наукової праці в АН УРСР студентів-біологів навчальних закладів України [1972] та ін.

Листування Оканенка А. С.

Адресат Кінт О. Дж. (Kint O. J.) (1, 1966).

Кореспонденти: Вотчал А. (1, 1935); Вотчал-Словачевська В. Є. (1, 1982); Головатий В. Г. (1, 1968); Канівець І. (1, 1971); Курсанов А. Л. (3, 1976–1979); Мілаєв І. (2, 1961); Мойся І. Л. (1, 1967); Рубін Б. А. (51, 1952–1977).

Фотодокументи

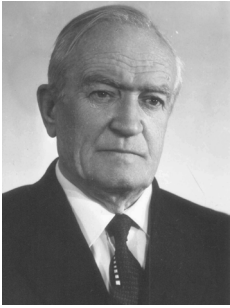
Оканенко А. С. серед колег (5, 1928, б/д); з академіком АН СРСР Курсановим А. Л. та членом-кореспондентом АН УРСР Зосимовичем В. П. (2, 1975); з професором Соловійовою М. О. (1, 1975); з членами-кореспондентами АН УРСР Зосимовичем В. П. та ВАСГНІЛ Рубіним Б. А. (1, [1975]); фотопортрети Оканенка А. С. (3, б/д); учений у робочому кабінеті (2, б/д); в оранжерейі (1, б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Ситник К. М. Життя, присвячене науці // Вісник АН УРСР. – 1970. – № 3. – С. 97–99; Стастик О. О. Оканенко Аркадій Семенович // Физиология и биохимия культурных растений : науч.-теорет. журнал. – 2012. – Т. 44, № 3. – С. 272–273; Історія Національної академії наук України, 1951–1955. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2012. – С. 656; Григорюк І. П. Аркадій Семенович Оканенко: життя і творчість // Біоресурси і природокористування : наук. журн. – Київ, 2014. – Т. 6, № 1/2. – С. 188–194; Історія Національної академії наук України, 1956–1960. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2015. – С. 678.

Ю. В. Булгаков

Окснер Альфред Миколайович

(15.02.1898 – 20.11.1973).

Ботанік, ліхенолог.

Член-кореспондент (1972).

Фонд № 199, 1 опис, 193 од. зб. за 1920–1976 рр.

Народився 15 лютого 1898 р. у м. Єлисаветград (нині – м. Кропивницький). Закінчив біологічний факультет Київського ІНО (1924). Практикант Київського ботанічного саду (1919). Вчитель природознавства (1920–1922) Єлисаветградського сільськогосподарського технікуму. Науковий співробітник Ботанічного кабінету і Гербарію ВУАН (1922–1928). Завідувач відділу спорових рослин НДІ ботаніки НКО УСРР (1928–1931). Завідувач відділу ліхенології Інституту ботаніки АН УРСР (1931–1941). Під час Другої світової війни – вчитель природознавства у середній школі № 20 м. Кіровоград (1941–1942). Старший науковий співробітник (1942–1944), завідувач відділу спорових рослин (1944–1969), директор (1969–1970), завідувач відділу нижчих рослин (1970–1973) Інституту ботаніки АН УРСР. Водночас – доцент, професор кафедри систематики нижчих рослин (1934–1972) КДУ ім. Т. Г. Шевченка та завідувач кафедри ботаніки (1945–1947) Київського гідромеліоративного інституту.

Почесний член Всесоюзного ботанічного товариства (з 1956), Українського ботанічного товариства (з 1968), Українського товариства охорони природи (з 1965).

Наукові дослідження присвячено проблемам флористики, філогенії, ботанічної географії, систематики лишайників. Виконав повний флористичний аналіз ліхенофлори радянської Арктики. Засновник української школи ліхенологів, фундатор Національного ліхенологічного гербарію України.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1968).

Помер 20 листопада 1973 р. у м. Київ.

На знак вшанування пам'яті вченого до 100-річчя від дня його народження Інститутом ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України засновано премію імені А. М. Окснера за кращу молодіжну роботу в галузі практичного використання лишайників (1998).

Наукові праці

Монографії: «Флора лишайників УССР» (1956, 1965); «Определитель лишайников СССР» (1971).

Статті: «Нові обриси для України» (1927); «Про новий вид *Zecania* з України» (1931); «Лишайники басейну рік Лени, Яни, Индигірки та Південного Прибайкалля» (1940); «Про рід *Fulgensia* у флорі Української РСР» (1953); «Історія ліхенологічних досліджень на Україні» (1967).

Доповіді: «Понятие о виде в свете мичуринской биологии», ([1950-ті], співавтор – Вісюліна Л. Д.); «Жизненные формы лишайников» (1971).

Відгуки та рецензії: на статті Клокова М. В. «Нові та маловідомі види роду *Centaurea* L. з України» (1948); Мошкової Н. О. «Альгофлора дна закосий верхньої частини Середнього Дніпра» (1952); Асаула З. І. «Евгленові водорості ефемерних водойм Західноукраїнського Полісся» (1960); Зерової М. Я. «Класифікаційні схеми аскоміцетів» (1963) та «Матеріали до мікрофлори грибних хвороб Київських міських зелених

насаджень» (б/д); Барбарича А. І. «Меч-трава – болотно-третинний релікт на південній межі Українського Полісся» (б/д); Модилевського Я. С. «Роль амфидиплоидии в видообразовании покрытосеменных растений» (б/д) та ін.; на дисертаційні дослідження Бондаренка [А.] С., Масюк Н. П., Халабуди Т. В. (1948–1960).

Робочі матеріали: до тем «Лихенофлора Урала» (1926–1940), «Флора лишайників УРСР» [1960-ті].

Біографічні документи

Посвідчення Єлисаветградського відділу професійної вчительської ради про звільнення від реквізиції (1920); довідки про отримання освіти (1924–1928); характеристики (1928–1944); витяг з протоколу засідання ученої ради Інститут ботаніки АН УРСР про присудження наукового ступеня доктора наук (1942); диплом доктора наук (1943); атестат професора (1943); членські квитки Московського товариства дослідників природи (1944), Всесоюзного ботанічного товариства (1956), Українського товариства охорони природи (1965); особова справа (1946–1973); вітальні адреси (1958–1973); диплом при присудження почесного звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1968); диплом члена-кореспондента АН УРСР (1972).

Документи з діяльності

Довідки про роботу в АН УРСР (1934–1949); довідки про роботу в школі (1941–1942); індивідуальний робочий план (1944); документи про висунення до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1951–1972); індивідуальний звіт про роботу як члена-кореспондента АН УРСР (1972).

Листування Окснера А. М.

Адресати: Бенюмов О. М. (2, 1971); Бродо І. (1, 1970); Криштофович А. М. (1, 1970); Кравчук (1, б/д); Трасс Х. Х. (1, б/д).

Кореспонденти: Александрова В. Д. (1, 1973); Бабаян Д. (1, 1964); Бязров Л. Г. (1, 1970); Версехі К. (1, 1969); Голлербах М. М. (2, 1973); Клемент О. (Klement O.) (2, 1961–1968); Лазаренко Є. К. (2, 1968); Лебедев Д. В. (1, 1968); Маматкулов У. (1, 1973); Матвієнко О. М. (4, 1972); Патон Б. Є. (2, б/д); Трасс Х. Х. (7, [1966–1972]).

Фотодокументи

Фотопортрети Окснера А. М. (3, 1936–1972); учений з Зеровою М. Я. (1, [1940-ві]); під час експедиції до Криму (2, 1957); серед учасників конференції мікологів та ліхенологів у Таллінні (2, 1965); з членом-кореспондентом АН Естонської РСР Трассом Х. Х. (1, [1960-ті]); у колі колег (1, 1967); серед делегатів з'їзду Українського ботанічного товариства в Ужгороді (1, [1970-ті]); з академіком АН УРСР Чаговцем Р. В. (2, 1970); у Ботанічному музеї АН УРСР (1, 1972).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Окснера А. М.: Єленкіна О. О. на статтю «К лихенофлоре Приуралья» (1935); Савича В. П. на рукопис «Определитель лишайников Крайнего Севера» (1939).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Альфред Николаевич Окснер. – Киев : Наукова думка, 1988. – 28 с.

Т. В. Брызкало

Онищенко Олексій Мусійович

(30.09.1928 – 23.02.2006).

Економіст.

Академік (1990).

Фонд № 362, 1 опис, 107 од. зб. за 1962–2006 рр.

Народився 30 вересня 1928 р. у с. Телятники (нині – с. Нова Україна, Козельщинський р-н, Полтавська обл.). Закінчив економічний факультет Харківського сільськогосподарського інституту ім. В. В. Докучаєва (1952). Аспірант (1952–1955), молодший (1955–1956), старший науковий співробітник (1963–1966), завідувач відділу оптимізації міжгалузевих комплексних проблем (1966–1972), завідувач (1972–1994) та головний науковий співробітник відділу економічних відносин в АПК (1994–2005) Інституту економіки НАН України. Старший науковий співробітник (1956–1961), завідувач відділу господарського розрахунку (1961–1963) Українського НДІ економіки і організації сільського господарства при Південному відділенні ВАСГНІЛ. Професор кафедри економіки і організації сільського господарства Київського інституту народного господарства (1982–1985). Професор кафедри організації і управління Київського технологічного інституту харчової промисловості (1988, 1990–1994).

Заступник голови Наукової ради АН СРСР із соціально-економічних та правових проблем розвитку АПК (1985–1991). Заступник академіка-секретаря Відділення економіки НАН України (з 1993). Національний координатор Проекту TASIC «Аграрна політика: технічна підтримка і консультаційні послуги» (1994–1997).

Академік УААН (1991).

Наукові дослідження присвячено питанням теорії та методології розвитку спеціалізації, кооперування й інтеграції в аграрній та агропромисловій сферах, проблемам спеціалізації, кооперування і агропромислової інтеграції. Автор понад 400 наукових праць.

Лауреат премії імені О. Г. Шліхтера АН УРСР (1984).

Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1981), іншими державними нагородами.

Помер 23 лютого 2006 р. у м. Київ.

Наукові праці

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук «Спеціалізація сільськогосподарського виробництва (методологіческие проблемы оптимизации)» (1972).

Розділи монографій: «Стратегія реформування і розвитку агропромислового комплексу України» ([1990-ті], співавтор – Юзефович А. Е.); «Реформування аграрних відносин в регіонах» [2000-ні]; «Методика обліку ресурсів і витрат в господарствах населення» [2000-ні].

Брошури: «Продовольственная программа СССР – дело всенародное» (1982); «Господарства населения: продуктивность, эффективность, перспективы» (2003).

Статті: «Видатний дослідник аграрної революції в Росії (До 100-річчя від дня народження П. М. Першина)» (1988, співавтори – Трегобчук В. М., Скурська Н. М.); «Концептуальные положения планирования госзаказа на заготовку сельскохозяйственной

продукції» (1989, співавтор – Юзефович А. Е.); «Направления реформирования отношений собственности в аграрной сфере Украины» (1991); «До концепції приватизації землі» (1992); «Деякі проблемні питання здійснення земельної реформи» (1993); «Проблеми майнової власності колгоспників, переселених з Чорнобильської зони» (1993); «Концептуальный аспект формирования земельных отношений рыночной экономики в Украине» (1994); «Соціально-економічна реформа: тільки шлях до ринку чи й побудова нового суспільного ладу?» (1994, співавтор – Юрчишин В. В.); «Селянин може і повинен стати реальним власником землі і господарем на ній» (1995, співавтори – Гайдуцький П., Трегобчук В.); «Дослідження соціально-господарської структури польського села» (1996, співавтор – Юрчишин В. В.); «Формування в аграрному секторі України організаційної структури ринкової економіки» (1999); «Соціальні наслідки земельної реформи в Україні» [1990-ті]; «Шляхи реалізації прийнятої Верховною Радою України концепції приватизації державних підприємств, житлового фонду та землі, виходячи з реалій, що фактично склалися» ([1990-ті], співавтори – Юрчишин В. В., Добряк Д.); «Проблеми пореформеного розвитку особистих селянських господарств» (2002); «Трансформація господарських структур аграрної сфери у напрямку забезпечення конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках» [2000-ні] та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Аграрный ресурсный потенциал: методология оп-ределения и применения его показателей в управлении АПК» (1986); «До питання про живучість колективних сільськогосподарських підприємств» (1993); «Концептуальные основы земельной реформы в Украине» (1993); «Сельское хозяйство Украины в переходный период к рынку» (1995, співавтор – Спунер Н.); «Шляхи юридичного оформлення землеволодіння і землекористування, що склалися в результаті реорганізації КСП» [2001] та ін.

Відгуки та рецензії: на монографію Миронець Н. І. «Революционная поэзия Октября и гражданской войны как исторический источник» (1988); на статтю Саблук П. Т. «Основні положення нової економічної парадигми національної продовольчої безпеки України в ХХІ ст.» (2002); на дисертаційні дослідження Божка Г. І., Браницького В. [А.], Вовк Т. А., Гамрецького Ю. М., Котова В. Н., Летова О. М., Просяника М. П., Скляренка Є. М., Снітка І. Г., Солдатенка В. Ф., Тивоненка І. Г., Ярмач [Є.] Д. ([1970-ті]–1988) та ін.

Біографічні документи

Особова справа (1962–2006); вітальна кореспонденція з нагоди ювілеїв та різних свят (1988–2006); біографічні довідки та анкетні дані (1993–[2000-ні]); документи щодо переоформлення наукової пенсії за віком (2001).

Документи з діяльності

Документи про висунення на здобуття премії імені О. Г. Шліхтера АН УРСР (1976–1984) та Державної премії УРСР (1986–1988); документи про роботу на посадах завідувача сектору агропромислової інтеграції, завідувача відділу аграрних проблем соціалізму та завідувача відділу агропромислової інтеграції (1978–1989) та про діяльність у вченій раді (2004–2006) Інституту економіки НАН України; документи про висунення до складу членів-кореспондентів та академіків АН УРСР (1985–[1990-ті]); індивідуальні звіти про роботу як члена-кореспондента та академіка АН УРСР (1985–2005); документи про участь у міжнародних конференціях, семінарах та конгресах (1987–1995); документи про співпрацю з Університетом у м. Новий Сад (СФРЮ) (1989–1991); висновки, зауваження та пропозиції до проектів «Методологічні положення з розрахунку поставок продукції сільського господарства до

всесоюзного фонду», «Концепція аграрної реформи на Україні на 1992–1995 роки», «Механізм впровадження земельної реформи на Україні» ([1980-ті]–1992); аналітичні записки «Про концепцію і Закон про приватизацію землі в Україні» (1991) та «Як приватизувати землю» [1992]; проекти законів про приватизацію землі в Україні та про приватизацію власності колгоспників й інших підприємств і організацій агропромислового комплексу [1990-ті]; пропозиції щодо удосконалення проекту Земельного кодексу (2000) та ін.

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці *Онищенко О. М.*: Бондаренка В. В. та Єрмольєва Ю. М. на монографію «Спеціалізація сільськогосподарського виробництва» (1973); Трея Б. на монографію «Оптимізація спеціалізації» (1975); Івашова П. на монографію *Онищенко О. М., Смилова А. І., Фурдіяка В. А. та ін.* «Опыт и проблемы развития межхозяйственной кооперации и аграрно-промышленной интеграции» (1981).

Інші документи: «Олексій Мусійович *Онищенко*. Біобібліографія до 70-річчя» та «Олексій Мусійович *Онищенко*. Біобібліографія до 75-річчя» (1998, 2003).

Фотодокументи

Фотопортрети *Онищенко О. М.* (5, [2000-ні]).

Документи, зібрані вченим

Збірник Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми розвитку споживчої кооперації України в ринковому середовищі» (1998).

Статті: *Лукінова І. І.* «Проблеми агропромислового кооперування и форм хозяйственной интеграции» та «Концепция выхода страны из продовольственного кризиса» (1973, 1990); *Ямамури Р.* «Результаты обследования первых фермерских хозяйств России» (1991); *Юрчишина Ю. Ю.* «Перетворення у відносинах власності» (1993); *Алмаші Ш. О.* «Одноосібний сектор у сільському господарстві Угорщини» (2002) та ін.

Автореферати дисертацій: *Танасійчук О. М.* «Маркетингове управління збутовою діяльністю підприємства (за матеріалами переробних підприємств Вінницької області)» (2006); *Гарафонова О. І.* «Організаційний механізм реструктуризації інтегрованих корпоративних структур» (2006).

Документи з дарчими написами вченому

Монографії: *Вірника Д. Ф.* «Олександр Григорович Шліхтер» (1979); *Прадуна В. П.* «Сталий розвиток регіональних агропромислових комплексів» (2005).

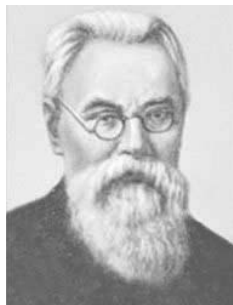
Брошура *Власова В. І.* «Розвиток ринків сільськогосподарської продукції Європейського Союзу до 2011 року» (2004).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: *Юрчишин В. В.* *Онищенко Олексій Мусійович* // *Вчені економісти-аграрники*. Кн. 5, ч. 2. – Київ : Аграрна наука, 2001. – С. 115–119; *Онищенко Олексій Мусійович*: біобібліографія до 75-річчя. – Київ : Наукова думка, 2003. – 134 с.; *Онищенко Олексій Мусійовичу – 75* // *Економіка АПК*. – 2003. – № 9. – С. 158; *Гордість вітчизняної науки : До 75-річчя академіка НАН України О. М. *Онищенко** // *Економіка України*. – 2003. – № 9. – С. 90–91; *Юрчишин В. В.* *Життя і творчість заради науки : До 75-річчя академіка НАНУ О. М. *Онищенко** // *Історія народного господарства та економічної думки України*. – 2005. – Вип. 37–38. – С. 229–233; *Олексій Мусійович *Онищенко** // *Вісник НАН України*. – 2006. – № 3. – С. 111.

Л. В. Шипко

Орлов Єгор Іванович
(02.02.1865 – 14.10.1944).

Хімік.
Академік (1929).

Фонд № 239, 1 опис, 7 од. зб. за 1909–1927 рр.

Народився 2 лютого 1865 р. у с. Покров (нині – Княгининський р-н, Нижньогородська обл., РФ). Закінчив Московський університет (1894). Викладач Костромського хіміко-технологічного училища (1894–1900). Викладач (1900–1907), інспектор (1907–1911) Харківського промислового училища. Професор (1911–1917), декан хімічного факультету (1917–1927) Харківського технологічного інституту. Директор Українського НДІ силікатної промисловості (1927–1931). Декан силікатного факультету і завідувач кафедри кераміки Московського інституту силікатів і будівельних матеріалів (1932–1934). Завідувач кафедри кераміки Московського хіміко-технологічного інституту ім. Д. І. Менделєєва (з 1934). Водночас – старший науковий співробітник Інституту хімічної технології АН УРСР (1938), завідувач мінералого-петрографічного відділу Інституту мінеральної сировини АН УРСР (1940–1941).

Заслужений професор УСРР (1925). Лауреат премії імені Л. Я. Карпова Комітету хімізації народного господарства СРСР при РНК СРСР (1930).

Наукові дослідження у галузі хімії і технології мінеральних речовин, кінетики хімічних реакцій і каталізу. Розробив метод синтезу формальдегіду. За його проектом і під його керівництвом було побудовано перший у Росії формаліновий завод (1909–1910). Автор близько 130 наукових праць.

Помер 14 жовтня 1944 р. Похований у м. Москва на Введенському кладовищі.

Наукові праці

Статті: «Ко дню столетия рождения Ф. В. Чижова» (1910); «К характеристике каменных углей центрального района Донецкого бассейна» [1915–1920]; «О составе зубных цементов и их свойствах» [1929].

Доповіді: «О переустройстве заводов взрывчатых веществ для выделки продуктов мирного времени» (1917); «Про засідання Центрального органу підготовчих комісій при Хімічному комітеті» (1917).

Біографічні документи

Вітальна кореспонденція від учнів та колег-науковців (1909).

Фотодокументи

Фотопортрет Орлова Є. І. (1, 1927).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Бурксер Є. Є. І. Орлов // Вісті АН УРСР. – 1940. – № 2. – С. 62–65; Певзнер Р. П. Академик Е. И. Орлов и его роль в отечественной науке // Природа. – 1951. – № 1. – С. 36–39; Атрощенко В. И., Некрич Н. Н. Е. И. Орлов – видный ученый нашей страны // Труды Харьковского политехнического института. Серия: химико-технологическая. 1956. – Т. VIII, вып. 3. – С. 3–12; Історія Національної Академії наук України, 1929–1933 : документи і матеріали. – Київ, 1998. – С. 454.

С. В. Старовойт

Орлов Александр Якович

(06.04.1880 – 28.01.1954).

Астроном.

Академік (1919).

Фонд № 135, 1 опис, 113 од. зб. за 1904–1955 рр.

Народився 6 квітня 1880 р. у м. Смоленськ (нині – РФ). Закінчив фізико-математичний факультет Санкт-Петербурзького університету (1902); стажувався за кордоном в університетах Франції, Німеччини, Швеції (1902–1905). Обчислювач, лаборант Пулковської обсерваторії (1901, 1907–1908). Асистент, астроном-спостерігач (1905–1907, 1908–1913) астрономічної обсерваторії Юр'євського університету. Професор, директор астрономічної обсерваторії ОДУ (1913–1934). Директор ПГО АН УРСР (1926–1934, 1938–1951). Професор Астрономічного інституту ім. П. К. Штернберга МДУ ім. М. В. Ломоносова (1934–1938). Директор ГАО АН УРСР (1944–1949, 1951–1952).

Наукові дослідження присвячено питанням астрометрії, теоретичної астрономії, вивченню припливних коливань сили тяжіння та деформацій поверхні Землі, руху полюсів Землі, дослідженню комет та ін. Дослідження припливних деформацій Землі з вивченням руху полюсів Землі, стали основою нового, сформованого вченим наукового напрямку «геодинаміка». Автор близько 120 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1951).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1944), «Знак Пошани» (1945) та Леніна (1953).

Помер 28 січня 1954 р. Похований у м. Київ на Лук'янівському кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'ям О. Я. Орлова названо кратер на Місяці та малу планету № 2724.

Наукові праці

Статті: «О теории сейсмических приборов» (1904); «Об определении поправок элементов планетных и кометных орбит» (1906); «Об исследовании сейсмограмм периодического маятника» (1909); «Новый способ определения величины отталкивающей силы Солнца» (1910); «Определение массы системы Земля–Луна по геофизическим измерениям и наблюдениям» (1910); «О наблюдениях деформации Земли» (1915); «Определение средней твердости Земли по наблюдениям в Юрьеве, Томске и Потсдаме» (1915); «Полумесечная волна в Пулковских наблюдениях Cassiopeiae с зенит-телескопом» (1923); «Орбита и эфемерида Aurigae» (1926); «Гармонические таблицы для спектрально-двойных звезд» (1930); «О лунных приливах в земной атмосфере по наблюдениям в Москве» (1935); «О Полусе и его движении» (1937); «О деформациях Земли по наблюдениям в Томске и Полтаве с горизонтальным маятником» (1939); «Об изменениях широты Батавии на острове Ява» (1946); «Работа в СССР по изучению движения Полюса, изменения широты и колебания ответа» (1950); «Служба широты СССР» (1952) та ін.

Доповіді: «О работе Астрономической обсерватории АН УССР» (1942); «Движение Полюса в 1940 г.» (1944); «Координаты Полюса на 1950 г.» (1950); «Движение Полюса 1949,6–1950,6» (1950); «Полодия 1948,9–1950,3 (по международным сообщениям)» (1951) та ін.

Відгуки та рецензії: на статтю Лаврентьевої [С.] В. «Результаты наблюдений талькоттовских пар на большом зенит-телескопе Полтавской обсерватории за время с сентября 1947 по сентябрь 1949» (1953); на дисертаційне дослідження Заморева О. О. «Об определении формы небесных тел» (б/д).

Біографічні документи

Витяги з протоколів про винесення подяк (1945–1948); облікові картки наукового працівника (1946–1948); характеристики (1948–1950); клопотання про нагородження вченого орденом Леніна та привітання з нагоди нагородження (1950–1954) та ін.

Документи з діяльності

Листування з фірмою «Carl Zeiss» щодо придбання, пересилання та експлуатації зеніт-телескопа (1925–1935); звіт про роботу співробітників ПГО з призмодзеркальним кругом в експедиції у серпні–вересні 1926 р. (1926); документи з питань дослідження Чернігівської аномалії (1928–1933); звіт про участь у геофізичній нараді при Геологорозвідувальному управлінні (1930); посвідчення про відрядження до Пулково для участі в широтній конференції (1935); стенограма виступу Орлова О. Я. на Всесоюзній конференції астрономів (1939); доповідні записки про відновлення майстерні ПГО АН УРСР (1945–1948); протоколи засідань співробітників та наукової ради ПГО АН УРСР (1949); листування про передачу об'єктів Цейсса з ГАО АН УРСР до ПГО АН УРСР (1949); документи про звільнення з посади директора ПГО АН УРСР (1951–1952) та ін.

Листування Орлова О. Я.

Адресати: Абольд В. К. (2, 1942); Аксентьева З. М. (26, 1938–1950); Будников П. П. (1, 1942); Дроздов С. В. (1, 1942); Сапегін А. О. (1, 1942); Сельський В. О. (1, 1942); Фединський В. В. (1, 1949) та ін.

Кореспонденти: Аксентьева З. М. (1, 1943); Блажко С. (3, 1930); Богомолець О. О. (1, 1942); Будников П. П. (1, 1942); Буй Т. (8, 1929–1930); Вайнштейн М. Г. (17, 1928–1930); Дроздов С. В. (1, 1942); Кравков С. (2, 1926); Куликовський П. Г. (1, 1949); Федоренко П. К. (3, 1930) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрет Орлова О. Я. (4, [1950-ті]).

Документи про вченого

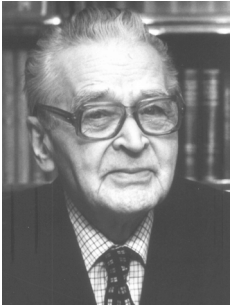
Відгук Куликова К. О. на статтю Орлова О. Я. «О состоянии работ по изменению широты, движений Полюса и колебаний отвеса в СССР» (1950); постанова Президії АН УРСР про увічнення пам'яті вченого (1954); доповідь Аксентьевої З. М. «Жизнь и деятельность Александра Яковлевича Орлова (1880–1954)» (1954); стаття Роотсмяе Т. «А. Я. Орлов» (1955).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Федоров Є. П. Олександр Якович Орлов // Короткий астрономічний календар. – Київ, 1979 – С. 131–136; Федоров Е. П. Александр Яковлевич Орлов: жизнь, творчество, научное наследие // Геодинамика и астрометрия. Основания, методы, результаты. – Киев, 1980. – С. 7–24; Федоров Е. П. Александр Яковлевич Орлов (к 100-летию со дня рождения) // Земля и вселенная. – 1980. – Вып. 5 – С. 42–44; Яцків Я. С., Корсунь А. О., Вавилова І. Б. О. Я. Орлов та його астрогеодинамічна наукова школа // Кинематика и физика небесных тел. – 2005. – Т. 21, № 6. – С. 403–413; Корсунь А. Перший український академік-астроном : До 130-річчя від дня народження О. Я. Орлова // Вісник НАН України. – 2010. – № 4. – С. 53–56.

М. О. Принь

Острянин Данило Хомич

(30.12.1906 – 17.05.1988).

Філософ.

Член-кореспондент (1957).

Фонд № 136, 3 описи, 223 од. зб. за 1934–1987 рр.

Народився 30 грудня 1906 у с. Більськ (нині – Котелевський р-н, Полтавська обл.). Закінчив філософсько-атеїстичний факультет Харківського інституту комуністичної освіти (1929). Викладач (1930–1931) та завідувач кафедри соціально-економічних наук (1930–1933) Харківського вечірнього машинобудівного інституту. Завідувач кафедри діалектичного та історичного матеріалізму Харківського сільськогосподарського інституту (1932–1936). Завідувач кафедри діалектичного та історичного матеріалізму І-го Харківського медичного інституту (1935–1940). У роки Другої світової війни – доцент кафедри марксизму-ленінізму Харківського медичного інституту та Чкаловського сільськогосподарського інституту (1940–1944). Завідувач кафедри марксизму-ленінізму Українського інституту радянської кооперативної торгівлі (1944–1945). Завідувач кафедри філософії ХДУ (1945–1952). Водночас – співробітник відділу пропаганди та агітації Харківського обкому КПУ (1945–1946) та завідувач кафедри марксистсько-ленінської філософії Харківської партійної школи (1950–1952). Директор (1952–1962) та завідувач відділу історії філософської та суспільної думки на Україні (1962–1963) Інституту філософії АН УРСР. Завідувач кафедр марксистсько-ленінської філософії гуманітарних факультетів (1963–1969) та історії філософії (1969–1975), професор-консультант філософського факультету (1975–1985) КДУ ім. Т. Г. Шевченка.

Наукові дослідження присвячено історії філософії в Україні й Росії, філософським питанням природознавства. Автор понад 250 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1973).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1948), Трудового Червоного Прапора (1953), іншими державними нагородами.

Помер 17 травня 1988 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографії: «Мировоззрение И. И. Мечникова» (1948); «Мировоззрение М. О. Максимова» (1960); «Розвиток матеріалістичної філософії на Україні» (1968).

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук «Борьба И. И. Мечникова за материализм в естествознании» (1953).

Статті: «Великий русский патриот и мыслитель Мечников» (1945); «Гениальный сын украинского народа. (К 90-летию со дня смерти Т. Г. Шевченко)» (1951); «Філософські погляди І. Я. Франка» (1956); «Великий русский мыслитель. (К 250-летию со дня рождения М. В. Ломоносова)» (1961); «Идейное наследие Т. Г. Шевченко и современность» (1961); «Леся Українка» (1964); «Філософське значення наукових праць О. М. Северцова» (1966); «Корінний поворот в історії людства» (1967); «Ідейно-теоретичне значення дожовтневих праць М. О. Скрипника» (1970); «Г. С. Сковорода – выдающийся украинский мыслитель XVIII в.» (1973); «Франко Иван Яковлевич»

(1984); «Філософські погляди П. Д. Лодія» (б/д); «Борьба В. И. Талиева против идеализма в биологии» (б/д).

Доповідь «Джордано Бруно. (К 360 годовщине со дня смерти)» (1960).

Відгуки та рецензії: на монографії Босенка В. О. «Диалектика как теория развития» (1966), Жданова С. М. «Общественно-политические, философские и естественнонаучные взгляды Н. А. Морозова» (1977), «Історія філософії на Україні» (1987); на статті Бишовця В. Є., Булатова М. О., Головахи І. П., Горського В. С., Лосева О. Ф., Нічик В. М., Скураговського В. Л., Фіногеева С. Г. (1973–1987); на доповіді Власюка П. А., Готта В. С., Депенчук Н. П., Костюкової К. Ю. (б/д); на дисертаційні дослідження Буслинського В. [А.], Деряпи М. Р., Логвина М. О. (1961–1987) та ін.

Робочі матеріали: до наукових праць про світогляд, філософські погляди Шаде І. Є., Менделєєва Д. І., Талієва В. І., Лесі Українки, Грабовського П. А., Строїніна А. І., Воровського В. В., Драгоманова М. П., Максимовича М. О. (б/д) та ін.

Біографічні документи

Довідки про трудову діяльність в різних установах (1934–1963); документи про заохочення за сумлінну працю в Харківському сільськогосподарському інституті та КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1934–1985); характеристики (1942–1966); посвідчення про присвоєння наукового ступеня кандидата філософських наук (1943); автобіографії та листок з обліку кадрів (1948–1980); вітальна кореспонденція з нагоди святкування ювілеїв та різних свят (1953–1986); службові посвідчення (1954–1975); витяг з протоколу Загальних зборів АН УРСР про затвердження членом-кореспондентом АН УРСР (1957); почесні грамоти (1957–1986); членські квитки різних організацій (1979–1986).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про роботу в різних наукових організаціях та установах (1952–1962); документи про захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук (1953); доповідні записки та особисті заяви до ЦК КПУ (1955–1962); документи про діяльність на посаді директора Інституту філософії АН УРСР (1955–1962); індивідуальні звіти про наукову діяльність як члена-кореспондента АН УРСР (1955–1987); звіт завідувача відділу історії філософської думки на Україні Інституту філософії АН УРСР про роботу над виданням «Очерк истории философской мысли на Украине» (1959).

Педагогічна: документи про викладацьку роботу у вищих навчальних закладах Харкова (1947–1952); документи про діяльність на посаді завідувача кафедри марксистсько-ленінської філософії гуманітарних факультетів КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1964–1967); документи про діяльність на посаді завідувача кафедри історії філософії КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1969–1979); документи про роботу як професора-консультанта КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1976–1985).

Громадська: документи про діяльність у Всесоюзному та республіканському товариствах «Знання» (1953–1961); документи про роботу в Комітеті з Ленінських премій в галузі науки та техніки при РМ СРСР (1956–1962); документи про роботу в наукових радах АН СРСР «Історія суспільної думки», «Філософські питання сучасного природознавства» та у Радянській соціологічній асоціації (1961–1975).

Листування Острянина Д. Х.

Кореспонденти: Бабій Б. М. (1, б/д); Васецький Г. С. (4, 1979); Горобей А. І. (2, 1948–1967); Гринишин Д. (3, 1982–1983); Заблудовський П. Є. (1, 1973); Іовчук М. Т. (4, 1958–1961); Какулія Ш. (3, 1973–1986); Коваленко [А.] К. (1, 1966); Коротич Г. (2, 1987); Коротич І. П. (9, 1977–1987); Михайлова М. Г. (1, 1970); Міленушкін Ю.

(4, 1953–1959); Нікітін В. М. (2, 1954–1967); Нудьга Г. А. (1, 1957); Огурцова Н. В. (4, 1987); Онішко М. (1, 1973); Пашук А. І. (2, 1967–1968); Платонов Г. (2, 1980); Редько Н. (1, 1980); Соловійов М. М. (1, 1953); Супрун Я. Ф. (5, 1977–1980); Улановська М. А. (1, 1959); Чурилова Т. (1, 1979); Шабліовський Є. С. (4, 1967–1980); Шевченко Р. І. (4, 1978–1987); Шмаков І. М. (1, 1972) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Острянина Д. Х. (19, 1930–1987); учений на відпочинку з академіком АН УРСР Рильським М. Т., народною артисткою СРСР Гайдай З. М. у Пущі-Водиці, з колегами, членами родини (10, 1947–1973); фотознімки батьків та родичів Острянина Д. Х. (5, б/д).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Острянина Д. Х.: Гуслистого К. Г., Платонова Г. В. на монографію «Мировоззрение М. А. Максимовича» (1954–1958); Васецького Г. С., Логвин М. О., Лупленко К. Ф., Іовчука М. Т. на монографію «Мечников в борьбе за материалистическое мировоззрение» (1954–1978); Довженка В. І., Ящука П. Й. на навчальний посібник «Очерки истории философии на Украине» (1961–1962) та ін.

Інші документи: вступна стаття Надольного І. Ф. про життєвий та творчий шлях Острянина Д. Х. до біобібліографії вченого (1985).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); КНУ імені Тараса Шевченка (особова справа).

Лит.: Философская энциклопедия. Т. 4. – М., 1967. – С. 174–175; Учені вузів Української РСР. – Київ : Вид-во Київ. ун-ту, 1968. – С. 232; Радянська енциклопедія історії України. Т. 3 : Летичів–Розкопки. – Київ : Голов. ред. УРЕ, 1971. – С. 303; Войтко В. І., Надольний І. Ф., Сугак О. П. Життєвий вир філософа // Радянська освіта. – 1976. – 26 грудня; 80-річчя члена-кореспондента АН УРСР Д. Х. Острянина // Вісник АН УРСР. – 1987. – № 1. – С. 101; Даниил Фомич Острянин. – К. : Наукова думка, 1987. – 55 с.; Огородник І. В., Русин М. Ю. Українська філософія в іменах. – Київ : Либідь, 1997. – С. 212.

Л. В. Шипко

Павленко Георгій Євстафійович (25.03.1898 – 04.03.1970).

Гідромеханік.
Академік (1961).

Фонд № 26, 3 описи, 184 од. зб. за 1926–1969 рр.

Народився 25 березня 1898 р. у с. Леб'яже (нині – Чугуївський р-н, Харківська обл.). Закінчив Ленінградський політехнічний інститут (1924). Аспірант (1924–1928), викладач (1928–1930), завідувач кафедри теорії корабля (1930–1942), директор науково-дослідної лабораторії теорії корабля (1942–1944) Ленінградського кораблебудівного інституту. Водночас – науковий співробітник Науково-планової комісії РСЧА (1928–1931). У роки Другої світової війни – голова Ради наукової допомоги обороні Ленінграда (1942–1944). Завідувач кафедри теорії корабля (1944–1954), заступник директора (1954–1958) Одеського інституту інженерів морського флоту. Старший науковий

співробітник (1954–1957), завідувач відділу гідромеханіки судна (1957–1962), науковий співробітник-консультант (з 1962) Інституту гідрології та гідротехніки АН УРСР.

Наукові дослідження у галузі гідромеханіки, зокрема теорії корабля, статичної та динаміки корабля, автоматизації судноводіння, безпеки плавання. Запропонував систему гравітаційного оптового басейна для випробування моделей суден. Створив наукову школу в галузі гідромеханіки. Автор близько 250 наукових праць.

Помер 4 березня 1970 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Теория и расчеты крыльчатого двигателя» (1934); «Теория бортовой качки и безопасности корабля на волнении» (1945); «Качка судов» (1963); «Векторный метод обеспечения безопасности плавания судов» (1964).

Статті: «Метод расчета вибрации корабля» (1926); «Влияние наружной обкладки малой толщины на остойчивость корабля» [1940-ві]; «Практическое руководство к построению теоретического чертежа лучевым методом» [1942]; «К 300-летию со дня рождения Ньютона» [1942]; «Основы конструктивной геометрии корабля» (1943); «Математические законы боя» (1943); «Методы построения развертывающихся поверхностей» (1944); «Теория устойчивости кораблей на курсе» (1948); «Спрямление поврежденного корабля по векторному методу» [1951]; «Распределение нагрузки судна с точки зрения общей прочности» (1957); «О проектировании судов на подводных крыльях» (1958); «Диаграмма для выбора основных элементов судов при проектировании» (1958); «Методика определения выхода судна на крылья по буксировочным испытаниям модели корпуса» (1959); «Об автоматизации вождения судов внутреннего плавания» (1959); «Определение элементов судов для движения на каналах со сверхкритическими скоростями» (1961, співавтори – Степанов В. [А.], Дудченко О. Г.); «Из личных воспоминаний об А. Н. Крылове» [1963] та ін.

Лекції: «Глиссирование» [1937]; «Теория вероятностей» [1952].

Відгуки та рецензії: на статті Крилова О. М. «Теория корабля» [1942], Лежави [Н. І.] «Дифферент и осадка» [1952], Янковського Л. І. «К вопросу движения судна в ограниченном фарватере с учетом изменения габаритов пути» (1955), Пархоновецького С. І. «Поступательный удар одного семейства кривых при обтекании с отрывом струй в ограниченном потоке» (1959), Черниша [А.] Ф. «О схемах автоматического регулирования скорости движения речных судов» (1961), П'ятецкого В. Є. «Исследование обтекания форм упрощенных обводов грузовых судов для ограниченного фарватера» (1965), Засса В. М. «Увеличение скорости движения судов» (б/д) та ін.; дисертаційні дослідження Бакаєва В. Г., Семенова-Тянь-Шанського В. В., Степанюка В. В., Черниша [А.] Ф. (1964, б/д) та ін.

Робочі матеріали: розрахунки, діаграми та виписки з робіт різних авторів щодо гребних гвинтів, спрощення форми суден, автоматизації судноводіння ([1930]–1968); робочі щоденники [1930–1970]; ілюстрації та графіки до праці «Качка судов» [1953] та ін.

Біографічні документи

Трудова книжка (1939, 1948); характеристики (1940–1963); автобіографії [1944–1957]; посвідчення до значка «Почесний працівник Морського флоту» (1945); атестаційні документи завідувача кафедри теорії корабля Одеського інституту інженерів морського флоту (1945–1948); документи про висунення до складу академіків АН СРСР (1946–1948); анкети (1946–1948); диплом доктора наук (1946); військовий квиток (1948); членський квиток Товариства «Знання» УРСР (1948–1961); атестат професора (1951); посвідчення інженер-генерал-директора Морського флоту III рангу (1952–1953);

документи про обрання до складу членів-кореспондентів та академіків АН УРСР (1953–1961); пенсійна книжка (1962); членський квиток Товариства мисливців та рибалок (1968).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про наукове керівництво аспірантами в Одеському інституті інженерів морського флоту та Інституті гідромеханіки АН УРСР (1937–1958); документи про роботу на посаді завідувача кафедри теорії корабля Ленінградського кораблебудівного інституту (1940); документи про діяльність у роки Другої світової війни (1941–1945); документи про роботу на посаді завідувача кафедри теорії корабля Одеського інституту інженерів морського флоту (1945); документи про проектування та будівництво дослідного басейну в Інституті гідрології та гідротехніки АН УРСР (1946–1961); документи про впровадження на флоті векторного методу гарантування безпеки плавання та приладу для контролю і регулювання навантаження суден (1946–1969); зауваження до Міжнародної конвенції з охорони життя людини на морі, укладеної у 1929 р. (1947); лист Патону Б. Є. щодо будівництва суден спрощених форм за допомогою передових технологій [липень 1952]; документи про отримання авторського свідоцтва та промислового виготовлення приладу планшетного типу для контролю та регулювання навантаження суден (1954–1964); документи про діяльність після виходу на пенсію (1962–1968); аналітична записка про роботу Видавництва АН УРСР [1960-ті] та ін.

Видавнича: листування з редакціями та видавництвами про публікацію наукових праць ученого (1947–1953); документи про співпрацю з редакцією Великої радянської енциклопедії (1951–1953).

Листування Павленка Г. Є.

Адресати: Засс В. М. (3, [1951–1952]); Кузнецов Ю. М. (1, 1968); Сухомел Г. Й. (1, 1955); Шапошников Я. Я. (1, [1953]).

Кореспонденти: Засс В. М. (10, [1947–1957]); Кузнецов Ю. М. (3, 1968); Логвинович Г. В. (1, 1969); Овсянников [М.] (2, 1959); Поздюнін В. Л. (7, 1946–1947); Поздюніна М. Є. (1, 1949); Сухомел Г. Й. (9, 1955–1956); Шайбо [Н.] (1, 1958); Шапошников Я. Я. (3, 1953).

Фотодокументи

Фотопортрет Павленка Г. Є. (1, [1960-ті]).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Павленка Г. Є.: Вейнблюма Г. на підручник «Качка судов» (1936); Крилова О. М., Поздюніна В. Л. та інших на монографію «Пропульсивные испытания судов» (1940–1947); Косоурова К. на книги «Сопротивление воды движению судов» та «Проблемы статики корабля» (1948, 1949); Куликовського Л. на брошуру «Методика определения допускаемого режима движения судов на реках и каналах» (1957); Розовського І. П. на статтю «К вопросу регулирования режимов и автоматизации судовождения на реках» [1961] та ін.

Стаття Єрмакова [А.] «Ученый-новатор» (1956).

Публікації про Павленка Г. Є. у періодичній пресі (1941–1960).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Морской энциклопедический справочник : в 2 т. Т. 2 : О–Я. – Ленинград : Судостроение, 1986. – С. 47; Історія Національної академії наук України, 1956–1960. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2015. – С. 524.

М. О. Принь

Палладін Олександр Володимирович

(10.09.1885 – 06.12.1972).

Біохімік.

Академік (1929).

Фонд № 30, 1 опис, 65 од. зб. за 1938–1985 рр.

Народився 10 вересня 1885 р. у м. Москва (нині – РФ). Закінчив Санкт-Петербурзький університет (1908). Асистент, доцент кафедри фізіології Жіночого педагогічного інституту (1909–1916), Вищих жіночих сільськогосподарських курсів (1914–1916) у Петрограді. Професор Новоолександрійського інституту сільського господарства і лісівництва у Харкові (1916–1923). Директор (1925–1969), почесний директор (з 1969) Інституту біохімії АН УРСР. Водночас – завідувач кафедри біохімії Харківського медичного інституту (1920–1931), завідувач кафедри біохімії КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1934–1954).

Неодмінний секретар Президії (1935–1938), віце-президент (1939–1946), президент АН УРСР (1946–1962).

Академік АН БРСР (1933), АН СРСР (1942), АМН СРСР (1944), іноземний член Польської АН (1954), почесний член академій наук Болгарії (1958), Румунії (1957), Угорщини (1953).

Голова Харківського медичного товариства (з 1926), засновник Українського фізіологічного товариства (з 1928), член Хімічного товариства Франції (з 1929), голова Українського біохімічного товариства (з 1958), Всесоюзного біохімічного товариства (з 1964), член Міжнародного нейрохімічного товариства (з 1967).

Наукові дослідження присвячено проблемам біохімії нервової системи і м'язової діяльності, біохімії вітамінів і живлення. Засновник нового наукового напрямку – функціональної нейрохімії.

Заслужений діяч науки УРСР (1935). Герой Соціалістичної Праці (1955). Лауреат Державної премії СРСР (1929).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1941, 1945), Червоної Зірки (1944), Леніна (1944, 1945, 1948, 1954, 1955, 1965), Жовтневої революції (1971), «Кирила і Мефодія» I ступеня (НРБ, 1970), іншими державними нагородами.

Помер 6 грудня 1972 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я О. В. Палладіна присвоєно Інституту біохімії АН УРСР (1973) та засновано премію імені О. В. Палладіна АН УРСР за видатні наукові роботи у галузі біохімії та молекулярної біології (1973).

Наукові праці

Монографії: «Біохімія» (1938, 1946); «Вопросы биохимии нервной системы» (1965); «Белки головного мозга и их обмен» (1972, співавтори – Білик Я. В., Полякова Н. М.).

Статті: «Исследования по биохимии нервной системы» (1947–1948); «Обмен веществ в головном мозге при различных функциональных состояниях» [1952]; «Применение радиоактивных изотопов для исследований в области функциональной биохимии мозга» (1955); «Биохимические процессы в головном мозге при различном

функціональному стані» (1955–1956); «Изучение с помощью радиоизотопов обмена белков, нуклеиновых кислот и гликогена в головном мозге и периферическом нерве» (1957); «Белки нервной системы и их обмен» (1958); «Биохимия нервной системы» (1958); «Радиоактивные изотопы в биохимии нервной системы» [1958]; «Обмен веществ в головном мозге при возбуждении и торможении» (1962); «Функциональная биохимия нервной системы» [1965]; «Основи біохімії пам'яті» [1966]; «Внедрение метионина S³⁵ в белки различных структурных элементов клеток полушарий головного мозга и мозжечка» (1971); «Специфические для нервной системы кислые белки» (1971); «Распределение некоторых ферментов между внутриклеточными образованиями головного мозга» (б/д) та ін.

Доповіді: «Задачи биохимии в пищевой промышленности» (1950); «Новые данные по углеводному обмену в головном мозге» (1951); «Биохимия головного мозга» (1955); «Белки головного мозга и периферических нервов и их обмен» [1957]; «К изучению белков нервной системы» (1958); «Распределение некоторых ферментов между внутриклеточными компонентами головного мозга» (1961); «Обмен белков во внутриклеточных структурах ткани головного мозга» (1964); «Дезаминазы внутриклеточных структур головного мозга» (1965).

Біографічні документи

Автобіографія [1945]; некрологи (1972).

Документи з діяльності

Лист Палладіна О. В. члену-кореспонденту АН СРСР Садовському М. Л. про проведення у Львові наукової сесії з проблеми «Строение и развитие Земли» [1963].

Фотодокументи

Фотопортрети Палладіна О. В. (8, [1930-ті–1960-ті]); учений серед слухачів практикуму з біохімічних мікрометодів (1, 1928); зі співробітниками Інституту біохімії АН УРСР (4, 1930–1936); серед членів делегації СРСР на XIV Міжнародному фізіологічному конгресі у Римі (1, 1932); серед викладачів та студентів КДУ ім. Т. Г. Шевченка (2, 1935–1938); Палладін О. В. з членами Президії АН УРСР (1, 1944).

Документи про вченого

Біографічні нариси: «Президент Академії наук УРСР академік Олександр Володимирович Палладін» [1946]; Утєвський А. М. «Академик Александр Владимирович Палладин. Краткий очерк жизни и деятельности» (1955); Полякова Н. М., Білик Я. В., Власенко І. Н. «А. В. Палладин. Документы и фотографии» (1985).

Інші документи: документи про відзначення 100-річчя від дня народження Палладіна О. В. (1985).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Архів РАН (ф. 277, оп. 4, спр. 1121; ф. 411, оп. 3, спр. 320; ф. 496, оп. 3, спр. 267; ф. 518, оп. 3, спр. 1236; ф. 1565, оп. 3, спр. 175; ф. 2106, оп. 1, спр. 4, 270, 327; ф. Р-V, оп. 1П, спр. 14; ф. Р-X, оп. 4, спр. 82).

Літ.: Полякова Н. М., Білик Я. В., Власенко І. Н. Александр Владимирович Палладин : документи : фотографии. – Киев : Наукова думка. – 1985. – 168 с.; Білик Я. В. Александр Владимирович Палладин. – Киев : Наукова думка, 1995. – 169 с.; Палладин Александр Владимирович. Воспоминания современников. – Киев : Наукова думка, 1995. – 170 с.; Ковпак Л. В. Палладін Олександр Володимирович // Енциклопедія історії України. Т. 8 : Па–Прик. – Київ : Наукова думка, 2011. – С. 43–44.

Ю. В. Булгаков

Парамонов Сергій Якович

(04.11.1894 – 22.09.1967).

Зоолог.

Доктор біологічних наук (1940).

Фонд № 310, 1 опис, 72 од. зб. за 1889–1985 рр.

Народився 4 листопада 1894 р. у м. Харків. Закінчив Університет св. Володимира у Києві (1917). Практикант Київської сільськогосподарської станції (1917–1920). Науковий співробітник (1920–1931) Зоологічного музею ВУАН. Водночас – викладач зоологічної систематики (1922–1924) Вищого ІНО ім. М. П. Драгоманова. Старший науковий співробітник (1931–1939), директор (1939–1941) Зоологічного музею Інституту зоології і біології АН УРСР. У роки Другої світової війни в окупованому Києві – директор Зоологічного музею (1941–1943). При відступі німецьких військ у 1943 р. як директор музею супроводжував вивезені із нього наукові колекції до Польщі та Німеччини й зберіг їх від розпорошення.

У еміграції – співробітник Національного природничого музею у Парижі (1945–1946), співробітник Британського музею у Лондоні (1947), науковий співробітник відділу ентомології Державної науково-дослідної організації (CSIRO) і водночас – професор Австралійського національного університету у Канберрі (Австралія) (1947–1959).

Наукові дослідження у галузі ентомології, зокрема систематики, філогенії, морфології сучасних і викопних двокрилих комах. Фундатор української та австралійської диптерології і палеоентомології. Під псевдонімом «Лесной С.» опублікував понад 20 досліджень у галузі літературознавства та з історії слов'ян і походження Русі. Автор 185 наукових праць.

Помер 22 вересня 1967 р. Похований у м. Канберра (Австралія) на Воденському цвинтарі.

Наукові праці

Брошура «Review of Australian *Mydaiidae* (Diptera)» (1950).

Статті: «Bestimmungstabelle der palaarktischen Nemestrinus-Arten (*Nemestrinidae*, Diptera), nebst Neubeschreibungen und kritischen Bemerkungen» (1945); «Kurze Uebersicht der Sericosoma-Arten (*Bombyliidae*, Diptera)» (1947); «Dipterologische Fragmente. XXXIII. Bombyliiden-Notizen» (1947); «Uebersicht der mit der Gattung *Usia* Latr. (*Bombyliidae*, Diptera) naechstverwandten Gattungen» (1947); «Bestimmungstabelle sämtlicher Entwicklungsstadien der Magendasseln. (Fam. *Gastrophilidae*, Diptera)» (1948); «Uebersicht der Bombyliiden-Gattung *Lyophlaeba* Rond., nebst einer Bestimmungstabelle» (1948); «Bestimmungstabelle der *Usia*-Arten der Welt (*Bombyliidae*, Diptera)» (1950); «A new African Apiocera species (*Apioceridae*, Diptera)» (1950); «Ueber manche für die Ukraine und die Krim schädlichen Fruchtfliegen mit Quarantänebedeutung» (1951); «Hauptschädlinge der Olkulturen der Ukraine» (1953); «A review of Australian Nemestrinidae (Diptera)» (1953); «Two new genera of Bombyliidae (Diptera) from the Belgian Congo» (1954); «New Zealand Gyrtidae (Diptera) and the problem of Pacific Island fauna» (1955); «A review of Australian Scenopinidae (Diptera)» (1955); «African species of the Bombyliiidae discoideus Fabricius-Group. (Diptera: Bombyliidae)» (1955);

«A review of the Australian species of *Cylindromyia* Meigen and *Saralba* Walker (*Tachinidae: Diptera*)» (1956); «Übersicht der paläarktischen Arten der Gattung *Hirmoneura* Meig. (*Nemestrinidae, Diptera*)» (1956); «A review of Australian *Acroceridae* (*Diptera*)» (1957); «A Review of Australian Species of *Lapbria* (*Asilidae, Diptera*), with Descriptions of Three New Species from Lord Howe Island» (1958); «A review of genus *Euphumasia* Malloch (*Diptera, Calliphoridae*)» (1960); «Some new species of *Euphumosia* Mall. and *Hemipyrellia* Towns. from the Moluccas and New Guinea (*Diptera, Calliphoridae*)» (1961); «A review of the tribe *Rutiliini* (*Tachinidae Diptera*)» (1968) та ін.

Біографічні документи

Особова справа (1936–1941); повідомлення про смерть (1969); матеріали до біографії вченого, зібрані Решетник Є. Г. (1969).

Документи з діяльності

Доповідна записка про необхідність організації науково-дослідних баз для проведення польових робіт співробітниками Інституту зоології АН УРСР (1939); правила внутрішнього розпорядку Зоологічного музею АН УРСР, складені під керівництвом Парамонова С. Я. [1940].

Фотодокументи

Парамонов С. Я. у дитячі роки (1, [1901]); з батьками (1, 1902); фотопортрети вченого (6, 1912–1967); Парамонов С. Я. у робочому кабінеті (1, 1943); під час польових досліджень (7, 1949–1966); із співробітниками відділу ентомології Державної науково-дослідної організації (CSIRO) у Канберрі (2, 1959); під час прогулянки за декілька місяців до смерті (1, 1967) та ін.

Документи про вченого

Statmi: Піка І. Ф. «A tribute to S. J. Paramonov» (1968); Лієпи З. Р. «Lists of the scientific works and described species of the late Dr. S. J. Paramonov, with locations of types» (1969).

Інші документи: спогади співробітника Інституту гідробіології АН УРСР Зайцевої Г. Я. про зустріч з Парамоновим С. Я. в Австралії (1969).

Документи інших осіб

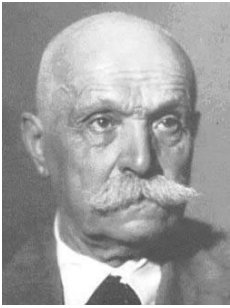
Фотопортрети батька вченого – Парамонова Я. Ю. (2, 1889–1894); фотопортрети матері – Парамонові (Буравчик) О. І. (2, 1892–1958); мати і рідний брат вченого – Парамонови О. І. та О. Я. (1, [1900-ті]); фотопортрети професора Університету св. Володимира у Києві – Казановського В. І. (1, [1910-ті]); Парамонова О. І. та Казановська Н. Є. – мати і дружина вченого (1, [1940-ві]) та ін.

Документи вченого в інших установах

ЦДАВО України (ф. 166, оп. 12, спр. 5708); Архів Інституту ентомології Державного об'єднання наукових і прикладних досліджень (CSIRO) у м. Канберра (особова справа); Бібліотека Австралійського національного університету в м. Канберра (особовий фонд).

Лит.: Решетник Є. Моя Оленіана // Українське слово. – 1994. – 10 березня. – С. 5; Бегунов Ю. К. Парамонов Сергей Яковлевич // Энциклопедия «Слова о полку Игореве»: в 5 т. Т. 4. П–Слово. – Санкт-Петербург: Дмитрий Буланин, 1995. – С. 13–14; Корнєєв В. О. Справжнє життя Сергея Лєсного (матеріали до біографії Сергія Яковича Парамонова) // Українська ентомофауністика. – 2014. – Т. 5, № 1. – С. 1–36; Шаповал А. І. Особовий фонд Сергія Яковича Парамонова як джерело дослідження біографії та наукової діяльності вченого // Рукописна та книжкова спадщина України. – Київ, 2014. – Т. 18. – С. 91–112; Шаповал А. І. Документи українського вченого С. Я. Парамонова у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: розміщення, склад, знахідки // Архіви України. – 2016. – № 1. – С. 123–145.

А. І. Шаповал

Патон Євген Оскарович

(05.03.1870 – 12.08.1953).

Учений у галузі мостобудування та електрозварювання.
Академік (1929).

Фонд № 1, 2 описи, 134 од. зб. за 1895–1970 рр.

Народився 5 березня 1870 р. у м. Ніцца (Франція). Закінчив інженерно-будівельний факультет Дрезденського політехнічного інституту (1894) та Санкт-Петербурзький інститут інженерів шляхів сполучення (1896). Асистент кафедри мостів Дрезденського політехнічного інституту (1894–1895). Керівник технічного відділу Московсько-Ярославсько-Архангельської залізниці (1887–1899). Викладач (1898–1904), завідувач кафедри мостів, екстраординарний професор (1901) Московського інженерного училища шляхів сполучення. Завідувач кафедри мостобудування, ординарний професор (1904–1929), декан інженерно-будівельного факультету (1906), завідувач кафедри електрозварювання (1935–1939) КПП. Організатор і керівник (1929–1934) Електрозварювального комітету ВУАН, директор (1934–1953) ІЕЗ АН УРСР.

Вице-президент АН УРСР (1946–1951).

Наукові дослідження у галузі мостобудування та зварювання металів. Розробив методи розрахунку раціональних конструктивних схем металевих прогонних споруд мостів, спосіб автоматичного зварювання під флюсом, теоретичні та практичні методи механізації зварювальних процесів, розрахунку міцності зварних конструкцій. У роки Другої світової війни впроваджував нові технології й устаткування для зварювання спецсталей у оборонну промисловість. Засновник української школи зварювання металів. Автор понад 160 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1940). Герой Соціалістичної Праці (1943). Лауреат Державної премії СРСР (1941).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1940), Червоної Зірки (1942), іншими державними нагородами.

Помер 12 серпня 1953 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування наукових здобутків та пам'яті вченого ім'я Є. О. Патона присвоєно ІЕЗ АН УРСР (1945) і засновано премію імені Є. О. Патона АН УРСР за видатні наукові роботи у галузі створення нових металевих матеріалів і методів їх обробки (1964).

Наукові праці

Монографії: «Восстановление разрушенных мостов» (1906); «Деревянные мосты» (1915, співавтор – Симінський К. К.); «Восстановление мостов» (1924); «Стальні мости» (1931, співавтор – Горбунов Б. М.); «Стальні мости» (1932, співавтор – Горбунов Б. М., Руденко О. Ю.); «Електрозварні конструкції в промисловому будівництві» (1933, співавтор – Горбунов Б. М.); «Расчет и проектирование электросварных конструкций в строительной промышленности» (1933, співавтор – Горбунов Б. М.); «Скоростная автоматическая сварка под слоем флюса» (1941).

Брошури: «Описание и расчет к проекту верхнего строения шоссейного моста отверстием 25 сажень через р. Зушу в Шейне» (1903, співавтор – Каменцев П. Я);

«Стоимость железных мостов под обыкновенную дорогу» (1905); «Количество лесного материала, железа и рабочей силы для постройки деревянных мостов» (1921); «Сборка мостов на отдельных опорах в виде стальных рам» (1930, співавтор – Міхан І. П.); «Добирання раціонального типу стрижнів зварених з двох кутівок» (1932, співавтор – Новоборський Л. Н.); «Мостові опорні частини звареного типу» (1932, співавтор – Шульте Г. А.); «Порівняння міцності електрозварних і нютованих конструкцій при вібраційному обтягу» (1933, співавтори – Буштедт П. П., Чудновський В. Г.); «Сумісна робота бокових і чолових швів» (1933, співавтор – Шеверницький В. В.); «Альбом сварной аппаратуры сахарной промышленности» (1935, співавтори – Цольвег [А.], Шеверницький В., Саббатовський В.); «Временные технические условия на проектирование сварных пролетных строений мостов с клепаными монтажными соединениями» (1946, співавтор – Шеверницький В. В.) та ін.

Статті: «К вопросу о двухраскосных фермах» (1906); «Еще одна система железных разборных ферм» (1913); «К вопросу о разборных железных мостах» (1916); «Проект моста» (1925); «Два мнения о сварных мостах» (1948, співавтор – Шеверницький В. В.); «Успіхи в розвитку автоматичного зварювання під флюсом за роки післявоєнної сталінської п'ятирічки» (1949); «Способы приклепления раскосов и стрек к узлам цельносварочных сквозных ферм» (1953, співавтор – Труфяков В. І.).

Проекти: «Проект железного пролетного строения и каменных опор шоссейного с ездой по низу моста через Рось в Корсуне» (1914); «Проект железного проектного строения типового шоссейного с ездой по низу моста отверстием 15 сажень» (1914); «Проект железнодорожного моста через реку Гнилой Тикич в Звенигородке» (1914, співавтор – Миловидов Ф.); «Проект железного пролетного строения и каменных опор шоссейного с ездой по низу моста через Гнилой Тикич в Екатеринополе с неразрезными фермами в трех пролетах по 45 м» (1914, співавтор – Сейдель Е.); «Проект железного разборного моста пролетом 42 м для военной полевой железной дороги с широкой колесей 75 см» (1917, співавтор – Пенгальський К.); «Проект восстановления цепного моста через Днепр в Киеве. Расчет пролетного строения» (1924); «Проект и расчеты навесной сборки разборного железнодорожного моста с пролетом 88–33 м тросовым краном» (1928) та ін.

Креслення: «Железнодорожный мост пролетом 74,2 метра через реку Арген у Лангенаргена» (1904); «Комплект чертежей к проекту двухпролетного путепровода под обыкновенную дорогу с промежуточной опорой в виде качающейся рамы. Проект Петинского путепровода на станции Харьков-Товарный» (1905, співавтор – Каменцев П. Я.); «Проект железного проектного строения типового шоссейного с ездой по низу моста отверстием 15 сажень» (1914); «Атлас чертежей к курсу деревянных железнодорожных мостов, читанному в Киевской офицерской железнодорожной школе в 1917 г.» (1917); «Атлас чертежей к курсу восстановления разрушенных мостов, прочитанному в Киевской офицерской железнодорожной школе в 1918 г.» (1918); «Проект восстановления цепного моста через р. Днепр в г. Киеве» (1920–1922).

Біографічні документи

Листування вченого з різними установами щодо побутових питань (1943–1944); персональна довідка Патона Є. О. з біографічними та службовими даними, надіслана для публікації у довіднику ВОКС (1944); посвідчення депутата Київської міськради (1953); біографія (б/д).

Документи з діяльності

Листування з іноземними фірмами щодо відновлення підірваних мостів (1927–1928); документи про впровадження у виробництво крана на 75 тонн на ленінградському

заводі «Червоний путиловець» (1927–1930); документи про співпрацю з підприємствами Донбасу щодо виготовлення домен з електрозварними з'єднаннями (1932); документи щодо проектування зварювально-напірного трубопроводу Вишгород–Київ трестом «Водоканал» (1933–1937); документи про організацію, будівництво та діяльність ІЕЗ АН УРСР (1933–1948); листування з народним комісаром танкової промисловості СРСР щодо впровадження електрозварювання при виробництві танків (1942–1944).

Листування Патона Є. О.

Адресати: Адамович І. А. (1, 1933); Богомолець О. О. (2, 1944); Комаров В. Л. (1, 1944); Малишев В. О. (2, б/д); Палладін О. В. (1, 1944); Сталін Й. В. (1, б/д); Фрезеров Г. Ф. (1, б/д); Хрущов М. С. (1, 1944).

Фотодокументи

Фотопортрети Патона Є. О. (3, 1944); учений з президентом АН УРСР Богомольцем О. О. (5, б/д); Патон Б. Є. – син Патона Є. О. за роботою на станку для автоматичного зварювання (2, б/д).

Документи про вченого

Брошури: Островської С. А. «Герой Соціалістичної Праці, дійсний член АН УРСР Є. О. Патон» та «Трудовая жизнь (биографический очерк академика Евгения Оскаровича Патона)» (1945); Хідекелі А. В. «Евгений Оскарович Патон (к 100-летию со дня рождения)» (1970).

Статті: Рибак Н. «Вчений – патріот» (1950); Медовара Б. І. «Робота Інституту електрозварювання АН УРСР в роки війни» (б/д).

Збірка, присвячена 80-річчю від дня народження та 55-річчю наукової діяльності дійсного члена АН УРСР Патона Є. О. (1951).

Документи з дарчими написами вченому

Брошура Кірдо І. В. та Підгаєцького В. В. «О влиянии флюсов на пористость автоматного шва, вызванную ржавчиной» (1949).

Документи, зібрані вченим

Колекція німецьких навчальних посібників з конструювання мостів (1900–1904); пояснювальна записка до типових проектів кам'яних опор мостів на будівництво залізничної лінії Гришино–Рівне (1901); документи про будівництво моста у Києві через р. Дніпро (1913–1914); документи про відновлення Ланцюгового моста через р. Дніпро у Києві (1920–1925); документи про допоміжні механізми та крани для будівництва мостів (1927–1928); комплекти креслень для автоматичного зварювання вузлів танків (1943); програма теми «Наблюдение и изучение работы клепано-сварных строений, установленных на Печерской железнодорожной магистрали» (1947); план будівлі КПІ (б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Музей ІЕЗ ім. Є. О. Патона НАН України.

Літ.: Хто є хто : довідник. Професори національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – Київ : Освіта, 1998. – 155 с.; Васильєва Л. Н., Желтов І. Г., Чикова Г. Ф. Правда о танке Т-34. – Москва : Регион. культур.-просвет. обществ. орг. «Атлантида – XXI век», 2005. – 480 с.; Онопрієнко В. І. Патон Євген Оскарович // Енциклопедія історії України. Т. 8. : Па–Прик. – Київ : Наукова думка, 2011. – С. 92.

О. В. Патрляк

Першин Павло Миколайович

(04.01.1891 – 11.11.1970).

Економіст-аграрник.

Академік (1948).

Фонд № 20, 3 описи, 585 од. зб. за 1919–1970 рр.

Народився 4 січня 1891 р. у с. Бубинське (нині – Сивинський р-н, Пермський край, РФ). Закінчив фізико-математичний та юридичний факультети (1916), аспірантуру (1918) Петроградського університету. Асистент кафедри економіки сільського господарства Петроградського сільськогосподарського інституту, викладач Петроградського політехнічного інституту (1918–1919). Професор (1919–1948), завідувач кафедрами політичної економії (1919–1929), економіки землевпорядкування (1924–1934), планування сільського господарства та планування радгоспів та колгоспів (1934–1945) Воронежського сільськогосподарського інституту. Водночас – голова Воронежського губплану (1921–1923), директор Воронежського інституту землеустрою (1930). Також читав курс економіки землеустрою у Московському межовому інституті та Московській сільськогосподарській академії ім. К. А. Тімірязєва (1923–1928). Виконуючий обов'язки директора (1948–1950), завідувач відділів економіки сільського господарства (1950–1959), розвитку земельних відносин та використання земельних ресурсів (1965–1970) Інституту економіки АН УРСР.

Заступник голови (1950–1957), голова (1957–1965) Ради по вивченню продуктивних сил УРСР АН УРСР.

Наукові дослідження у галузі економіки сільського господарства, землевпорядкування, районного планування, власності, розвитку продуктивних сил. Розробив методику визначення ефективності процесу інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Створив наукову школу економістів-аграрників.

Заслужений діяч науки УРСР (1966). Лауреат Державної премії СРСР (1969).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1945, 1960), Леніна (1954, 1967), іншими державними нагородами.

Помер 11 листопада 1970 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Порядок распределения земель» (1919); «Земельное устройство дореволюционной деревни» [1928]; «Экономический закон планомерного, пропорционального развития народного хозяйства социалистического общества» (1953); «История земельных отношений и землеустройства» (1956, співавтори – Бочков М. В., Снегірьов М. [А.], Шарапов В. Ф.); «Нариси аграрної революції в Росії» (1958); «Аграрная революция в России» (1966).

Статті: «Нариси земельної політики під час революції» (1918); «К вопросу об экономической теории лесного хозяйства» (1928); «Оборона країни та підготовка інженерів землеустрою» (1943); «Наука в борьбе с засухой» [1948–1949]; «Генеральное наступление на стихию природы» [1949]; «Основные проблемы экономической науки и состояние их разработки» (1950); «О планировании сельского хозяйства» (1955); «О задачах экономических сельскохозяйственных конференций»

(1956); «Планирование сельского хозяйства в СССР и современные его проблемы» (1969) та ін.

Доповіді: «Организация территории трудового хозяйства при предстоящей земельной реформе» (1917); «Экономическое положение России» (1921); «О преподавании экономики и организации сельского хозяйства в сельскохозяйственных вузах» [1947–1948]; «Экономические проблемы организации территории в районах нового орошения» [1952–1953]; «О методике планирования и размещения сельского хозяйства в районе» (1955); «Об основных направлениях научной разработки проблемы использования трудовых ресурсов» (1962); «Основные направления развития экономической науки» (1963); «Проблемы размещения производительных сил Украинской ССР» (1964) та ін.

Лекції: «Мировой экономический кризис» (1921); «Народнохозяйственное планирование» [1930–1942]; «Планировка сельскохозяйственных населенных мест» [1946–1949]; «Наступление на засуху» [1949]; «Травопольная система земледелия» (1949); «Пути снижения затрат труда на единицу сельскохозяйственной продукции» (1956).

Відгуки та рецензії: на монографію Теплицького В. П. «Реформа 1861 г. и развитие аграрных отношений на Украине (1860–1890 гг.)» (1956); на підручник Богданова В. М., Будьонного Л. М., Галкіна С. [А.] та ін. «Планировка сельских населенных мест» (б/д); на дисертаційні дослідження Зрібняка Л. Я., Луцької В. Є., Мігая І. Б., Островського П. Я., Сьомкіна Г. П., Чайковського [А.] Ф., Шапкаріна [А.] В. та ін. (1948–1959).

Робочі матеріали: до проблем історії землеустрою в Україні (1861–1917), розвитку сільськогосподарської кооперації (1900–1922), розвитку кредитних відносин у сільському господарстві (1906–1911), селянського землеволодіння на початку ХХ ст. [1919]; робочі зошити Баштанської експедиції (1949–1952) та ін.

Біографічні документи

Характеристики (1919–1970); атестат професора (1935); диплом доктора економічних наук (1936); почесні грамоти (1939–1968); особові листки з обліку кадрів (1943–1966); орденські книжки (1945–1970); диплом академіка АН УРСР (1948); членські квитки (1950–1951); вітальна кореспонденція з нагоди ювілеїв, свят, урочистих подій, отримання нагород (1961–1969); посвідчення про присвоєння почесного звання «Заслуженный діяч науки УРСР» (1966); документи про висунення на здобуття Державної премії СРСР (1968–1969); некролог (1970) та ін.

Документи з діяльності

Документи про педагогічну діяльність у Воронежському сільськогосподарському інституті (1922–1951), Московському інституті землеустрою (1945–1948), Харківському сільськогосподарському інституті (1945–1951); документи про участь у наукових конференціях та з'їздах, організації сільськогосподарських виставок (1940–1970); документи про діяльність у складі експертних комісій різних міністерств та відомств (1947–1957); документи про діяльність у ВАСГНІЛ (1947–1966); документи про діяльність у ВАК СРСР (1948–1965); документи про діяльність у редколегіях різних періодичних видань (1948–1967); документи про діяльність у комплексних експедиціях АН УРСР у Снігурівському та Баштанському районах Миколаївської області (1949–1952); документи про роботу на посаді директора Інституту економіки АН УРСР (1950–1969); документи про діяльність в установах Міністерства сільськогосподарства СРСР та УРСР (1953–1962); документи про діяльність у Комісії з розробки проекту нового «Земельного кодексу УРСР» (1955–1956); документи про діяльність у Комітеті з Ленінських премій у галузі науки та техніки (1956–1964) та ін.

Листування Першина П. М.

Адресати: Баєв К. М. (1, 1964); Кірсанов О. В. (1, 1967); Любошиць Л. (1, 1959); Морозов В. Ф. (1, 1961); Полікарпов В. М. (1, 1967); Романенко І. [А.] (1, 1964); Соколовський О. Н. (1, 1955); Чайковський [А.] Ф. (1, 1950) та ін.

Кореспонденти: Авдонін М. С. (1, 1966); Баєв К. М. (1, 1964); Васильєв М. В. (1, 1967); Глухов [А. А.] (1, 1965); Горохов Г. І. (1, 1952); Грінєв С. (3, 1967–1970); Грицький І. В. (1, 1967); Кархаухова Є. С. (1, б/д); Карпенко П. В. (3, 1944); Макі Р. (1, 1969); Мінц І. І. (1, 1963); Морозов В. Ф. (1, 1960); Овчаренко Ф. Д. (1, 1967); Панкратова [А.] М. (1, 1947); Скалков І. О. (2, 1945–1966); Сиров П. К. (1, 1967); Тищенко Г. [А.] (3, 1967) та ін.

Фотодокументи

Першин П. М. у юнацькі роки (2, 1915); учений під час роботи у Воронежському сільськогосподарському інституті (23, 1920–1940); серед учасників конференції з проектування схеми районного планування південного берега Криму (1, 1934); фотопортрети Першина П. М. (10, 1930–1960); учений у роки Другої світової війни (5, 1942–1944); під час експедицій (5, 1949–1953); серед аспірантів і співробітників Інституту економіки АН УРСР (1, 1959); під час урочистостей з нагоди відкриття меморіальної дошки академіку АН УРСР Шліхтеру О. Г. (4, 1959); під час засідань і сесій Президії АН УРСР (6, [1960-ті]); під час роботи V Міжнародного конгресу з економічної історії (6, 1970) та ін.

Документи про вченого

Брошура Степанченка Л. І., Веденичева П. Ф., Панченка К. М. та ін. «Павло Миколайович Першин» (1970).

Статті: статті про вченого у періодичній пресі (1934–1970); Давидова Г. М., Іванова Г. Г. «Павел Николаевич Першин» (1960); Гореліка Л. Е. «Окружим вниманием советских ученых» (1960); Ямпольського С. М., Веденичева П. Ф. «Выдающийся исследователь аграрной революции» (1970).

Відгуки та рецензії на наукові праці Першина П. М.: Любошиця Л. на статтю «Жовтневий переворот на селі» (1947); Вірника Д. Ф., Дубровського С., Рубача М. на монографію «Нариси аграрної революції в Росії» (1958–1960); Кучніна [А.], Баєвського Д., Любошиця Л., Вірника Д., Бондаревського [А.] на монографію «Аграрные преобразования Великой Октябрьской социалистической революции» (1966); Гуржія І. О., Супруненко М. І., Колеснєва С., Удачина С., Рубача М. А., Юрченка В., Вірника Д. Ф., Вороновича О., Лукінова І. І., Шарапова Г. В. на монографію «Аграрная революция в России» (1966–1968) та ін.

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Білика Г. І. «Нова адвентивна рослина для флори Української РСР – гринделія розчепірена» (1948); Жеребкіна Г. П. «Швидкісне різання металів та продуктивність праці» (1953); Дзіковича В. Я. «Економічне обґрунтування міжгосподарського землевпорядкування в умовах зрошування на Півдні України» (1957); Гендельмана М. «Районная планировка и землеустройство» (1969) та ін.

Документи про вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Історія Національної академії наук України, 1946–1950. Ч. 2. : Додатки. – Київ, 2008. – С. 252; Онищенко О. М., Трегобчук В. М. Першин Павло Миколайович // Енциклопедія історії України. Т. 8 : Па–Прик. – Київ : Наукова думка, 2011. – С. 172.

М. С. Коломісць

Петіпа Тамара Сергіївна

(18.09.1927 – 13.03.1992).

Гідробіолог.

Член-кореспондент (1972).

Фонд № 308, 1 опис, 103 од. зб. за 1945–1991 рр.

Народилася 18 вересня 1927 р. у м. Саратов (нині – РФ). Закінчила біолого-грунтового факультет Ростовського державного університету (1952). Старший лаборант (1952), молодший науковий співробітник (1952–1965) Севастопольської біологічної станції АН СРСР. Завідувач лабораторії структури та функціонування морських товариств (1965), старший науковий співробітник (1966–1972), завідувач відділу функціонування морських екосистем (1972–1991), головний науковий співробітник (1991–1992) ІнБПМ ім. О. О. Ковалевського АН України.

Наукові дослідження присвячено проблемам вивчення планктонних організмів Чорного моря, добових вертикальних міграцій зоопланктону, його кількісного розвитку, функціонування морських пелагічних систем у динамічно активних зонах Індійського океану. Започаткувала сучасний напрям у дослідженнях проблем екології моря, пов'язаний з вивченням загальних законів обміну речовин та енергії у біоценотичних системах та їх математичного моделювання. Автор близько 120 наукових праць.

Лауреат премії імені Г. С. Трегубова Французької АН (1984).

Нагороджена орденом «Знак Пошани» (1976) та іншими державними нагородами.

Померла 13 березня 1992 р. у м. Севастополь.

Наукові праці

Монографія «Трофодинамика копепод в морских планктонных сообществах. Закономерности потребления и превращения вещества и энергии у особи» (1980).

Статті: «Питание морских беспозвоночных» (1966); «Dependence of phytoplankton production on rhythm and rate of elimination» (1969, співавтор – Макарова Н. П.); «Происхождение и классификация основных экологических типов питания *Copepoda Calanoida*» (1973); «Питание и баланс энергии у тропических копепод» (1974, співавтори – Монаков [А.] В., Павлютін [А.] П., Сорокін Ю. І.); «О влиянии пищевого поведения на механизм потребления пищи морскими копеподами» (1975); «Пищевые связи сообществ и функционирование морских экосистем» (1976); «Советские исследования биологической продуктивности морских биологических сообществ» (1976, співавтор – Грезе В. М.); «Экологические системы Черного моря и прикладные задачи их изучения» (1977, співавтор – Беляев В. І.); «Задачи и некоторые итоги изучения функциональных связей в пелагических сообществах Индийского океана (по результатам 4-го рейса НИС “Профессор Водяницкий”»)» (1981, співавтор – Іванов В. [Н.]); «Механизм и энергетическая цена вертикальной миграции копепод» (1984); «Развитие и задачи биологических исследований в пелагиали Черного моря» (1991) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Питание планктонных ракообразных в Черном море» (1968); «Основные работы по изучению питания копепод» [1960-ті]; «Об оценке выедания и утилизации бактерий, водорослей и животных крупным зоопланктоном в тропической зоне Тихого океана» (1971, співавтори – Павлова [Є.] В., Сорокін Ю. І.,

Делало [С.] П.); «Пищевое поведение и питание морских копепод» (1975, співавтори – Пюнтковский С. [А.], Островська Н. [А.]); «Накопление вещества и расход энергии в экологических системах южных морей» (1977); «О характере суточных вертикальных миграций и затратах энергии на движение» (1984); «Роль теории и практики в развитии экологических исследований» (б/д); «Итоги и перспективы биоценологических исследований южных морей» (б/д) та ін.

Відгуки та рецензії: на статті Дріца [А.] В., Кособокової К. [Н.], Пастернака [А.] Ф., Повчуна [А.] С. (1988–1989); на дисертаційне дослідження Коршенка [А.] Н. (1991) та ін.

Експедиційні матеріали: документи з вивчення харчування планктону тропічних вод Тихого океану 50 рейсу НДС АН СРСР «Вітязь» (1971); документи з вивчення балансу речовин у копепод у тропічній зоні Тихого океану 17 рейсу НДС АН СРСР «Академік Курчатова» (1973); документи про комплексні дослідження в Індійському океані 23 рейсу НДС АН СРСР «Професор Водяницький» (1987).

Робочі та ілюстративні матеріали: щоденникові записи дослідів з харчування планктону та рачків (1954–1975), дослідження швидкості руху водоростей (1966–1967), балансових дослідів та вимірювань рачків (1971–1978); фотознімки планктону, зроблені під час лабораторних досліджень [1960-ті–1980-ті]; робочі та ілюстративні матеріали до монографії «Трофодинамика копепод в морских планктонных сообществах. Закономерности потребления и превращения вещества и энергии у особи» (1978–1980).

Біографічні документи

Трудова книжка (1953–1988); особисті записні книжки [1950-ті]; анкети (1976).

Документи з діяльності

Документи про роботу на посаді завідувача відділу функціонування морських екосистем ІнБПМ ім. О. О. Ковалевського АН УРСР (1967–1990); документи про організацію та керівництво науковими експедиціями 14 та 23 рейсів на НДС АН СРСР «Професор Водяницький» для проведення комплексу досліджень у Індійському океані (1982–1986); звіт про відрядження до ПНР (1984); документи про участь у роботі міжнародних симпозіумів та всесоюзних конференцій (1972–1991); документи з видавничої діяльності (1972); документи про діяльність у складі інтернаціональної ради редакторів «Журналу планктонных исследований» (1977–1979) та редакційної колегії журналу «Биология моря» (1988).

Листування Петіпи Т. С.

Адресати: Петіпа М. С. (43, 1954–1968); Хренніков С. В. та Петіпа Н. Ю. (18, 1964–1968).

Кореспонденти: Лампітт Р. С. (Lampitt R. S.) (1, 1976); Островська Н. [А.] (1, [1981]); Паффухотер Г. (Paffuhoter H.) (1, 1972); Перуєва К. (2, [1970-ті]); Хренніков С. В. (2, 1954) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрет Петіпи Т. С. (1, [1945]); Петіпа Т. С. на відпочинку (1, [1945]); на пароплаві «Зея» (1, 1953); з подругою (1, [1960-ті]).

Документи інших осіб

Листи: Ковчанової М. Я. до сестри – Петіпи М. С. (1, 1962); матері – Петіпи Н. Ю. до сестри – Петіпи М. С. (38, 1956–1962); батька – Хреннікова С. В. до сестри – Петіпи М. С. (15, 1954–1962); Хреннікової Т. [Н.] до батька – Хреннікова С. В. (2, 1966–1967).

Фотодокументи: фотознімки з пам'ятними написами сестри – Петіпи М. С. від друзів (13, 1948–1959); фотознімки сестри – Петіпи М. С. під час відпочинку (54, б/д); фотознімки різних осіб, зібрані та збережені Петіпою Т. С. (9, б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Тамара Сергеевна Петипа : биобиблиографія. – Севастополь : ЭКОСИ – Гидрофизика, 2008. – 22 с.; Шипко Л. В. Документальна спадщина видатного вченого-гідробіолога члена-кореспондента АН України Т. С. Петіпи (1927–1992): за матеріалами Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського // Рукописна та книжкова спадщина України. – Київ, 2012. – Вип. 15. – С. 56–63.

Л. В. Шипко

Петров Олексій Зіновійович

(28.10.1910 – 09.05.1972).

Фізик-теоретик.

Академік (1969).

Фонд № 23, 5 описів, 570 од. зб. за 1909–1972 рр.

Народився 28 жовтня 1910 р. у с. Кошки (нині – Кошкінський р-н, Самарська обл., РФ). Закінчив фізико-математичний факультет Казанського державного університету (1937). Асистент Марійського (м. Йошкар-Ола) (1938–1939) та Казанського педагогічних інститутів (1939–1940), Казанського авіаційного інституту (1940–1941). Учасник Другої світової війни (1941–1943). Доцент кафедри вищої математики Казанського авіаційного інституту (1943–1952). Доцент (1952–1954), професор кафедри геометрії (1956–1960), завідувач кафедри теорії відносності та гравітації (1960–1970) Казанського державного університету. Завідувач відділу теорії відносності і гравітації Інституту теоретичної фізики АН УРСР (1970–1972). Водночас – голова секції «Гравітація» Науково-дослідної ради Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР (1960–1972).

Наукові дослідження присвячено математичній фізиці, загальній теорії відносності та теорії гравітації. Розробив нові методи вивчення гравітаційної радіації, енергії гравітаційного поля, моделювання полів тяжіння. Встановив існування трьох типів полів гравітації (типи Петрова). Розвинув загальну теорію моделювання гравітаційних полів і висунув ідею опису теорії тяжіння Ейнштейна А. у термінах плоского простору. Засновник наукової школи з гравітації та теорії відносності. Автор понад 100 наукових праць.

Лауреат Ленінської премії (1972).

Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1964) та іншими державними нагородами. Помер 9 травня 1972 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук «Пространства, определяемые полями тяготения» (1957).

Статті: «Один тип пространств Эйнштейна» (1946); «Об одновременном приведении тензора и бивектора к каноническому виду» (1950); «Загадки гравітації» (1962); «О центрально-симметрических полях тяготения» (1963); «О теории Биркгофа» (1963); «Николай Николаевич Богомолов. (К шестидесятилетию со дня

рождения)» (1968); «К 70-летию В. А. Фока» ([1968], співавтор – Черніков М. О.); «О выборочном моделировании поля тяготения Солнца» (1969); «Про рівняння поля гравітації» (1970); «На порозі нових відкриттів» (1970); «На чому тримаються зорі» (1972); «Гравитационные волны» (б/д).

Доповіді: «Геодезическое отображение римановых пространств неопределенной метрики» (1940); «О кривизне римановых пространств» (1948); «Классификация пространств, определяемых полями тяготения, по группам движений» (1956); «О релятивистских уровнях газовой динамики» (1958, 1960); «Пространство и время в современной физике» (1964); «The type of space – the type of energy momentum tensor in general theory of relativity» (1966); «Поле и пространство–время» (1967); «О моделировании путей пробных тел в поле гравитации» (1968); «Моделирование гравитационных волн» (1971).

Лекції та тези лекцій: «Вища геометрія та вища алгебра» (1943); «Философские вопросы, связанные с проблемой физического пространства–времени» (1966); «Актуальные проблемы современной физики» [не раніше 1966]; «Классификация полей тяготения в теории гравитации Эйнштейна» (1969).

Відгуки та рецензії: на навчальні посібники Богородського О. Ф. «Уравнения поля Эйнштейна и их применение в астрономии» (1964), Міцкевича М. В. «Физические поля в общей теории относительности» (1970), Дружкіна Л. О. «Задачи теории поля» [1970]; на дисертаційні дослідження Абдільдіна М. М., Глінера Е. Б., Гобедіашвілі М. С., Папоьяна В. В. (1966–[1972]); на дипломну роботу Кайгородова Р. В. (1959) та ін.

Біографічні документи

Свідоцтва про народження та всиновлення (1928, 1929); посвідчення помічника обчислювальника Головного Приволзького геодезичного управління (1930); довідка про роботу на Саратовській будівельній базі Нижньоволзького крайового відділення «Установка» (1930); документи про перебування на військовому обліку та службі у діючій армії (1930–1961); документи про навчання у Казанському державному університеті (1931–1940); документи про присвоєння наукових ступенів та вчених звань (1943–1959); автобіографія (1945); орденська книжка та посвідчення до медалей (1945–1970); характеристики (1952, 1969); листування з різними університетами про участь у конкурсах на заміщення посад доцента та професора (1952–1960); особова справа (1958–1972); вітальна кореспонденція з нагоди різних свят та знаменних дат (1960–1972); витяги з наказів Міністра вищої і середньої спеціальної освіти СРСР про винесення подяки (1961–1967); членські квитки Московського товариства дослідників природи та Всесоюзного товариства «Знання» (1963–1969); документи про висування та обрання до складу членів-кореспондентів АН СРСР та академіків АН УРСР (1966, 1969).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: довідки про роботу у ДКБ-387 та НДІ математики і механіки ім. М. Г. Чеботарьова (1947, 1953); документи про участь у конференціях, нарадах, семінарах з математики і теоретичної фізики (1954–1972); документи про участь у міжнародних конференціях з гравітації у Флоренції, Лондоні, Варшаві, Парижі, Берні, Копенгагені, Москві, Тбілісі, Єревані (1959–1972); документи про роботу у Міжнародній та Всесоюзній гравітаційних комісіях (1962–1972); документи про роботу у Московському товаристві дослідників природи та Всесоюзному товаристві «Знання» (1963–[1970]); документи про роботу у Комісії з космогонії Астроради АН СРСР (1964–1966); документи про роботу в Інституті теоретичної фізики АН УРСР (1969–1972).

Педагогічна: документи про роботу у Марійському та Казанському педагогічних інститутах (1939–1947), Казанському авіаційному інституті (1940–1947) та Казанському державному університеті (1947–1970); запрошення від Тартуського, Єреванського, Горьківського державних університетів, Державного виробничого геологічного комітету Вірменської РСР та інших прочитати курс лекцій (1962–1970).

Видавнича: документи про співпрацю з редакціями журналів «Математика», «Теоретическая и математическая физика» (1959–1972); документи про співпрацю з видавництвами «Pergamon Press Ltd.», «Радянська енциклопедія», «Наука», «Атомиздат» (1959–1972); листування з різними видавництвами щодо перекладів іншомовних наукових праць (1961–1972).

Листування Петрова О. З.

Адресати: Анастаєв А. Х. (1, 1970); Бланк Я. П. (1, 1965); Боголюбов М. М. (3, 1970); Бонді Г. (Bondi H.) (3, 1962–1968); Боннор В. (Bonnor W.) (1, 1964); Главатий В. (Hlavatý V.) (1, б/д); Дишлевий П. С. (1, [1970]); Єлютін В. П. (1, 1959); Зельдович Я. Б. (1, 1964); Іваненко Д. Д. (3, 1962–1967); Кілмістер К. В. (Kilmister C. W.) (1, 1965); Крутов В. І. (4, 1966); Ліфшиць Є. М. (4, 1961–1962); Саакян Г. С. (2, 1964–1966); Соколов А. О. (2, 1964–1966); Фок В. О. (6, 1962–1969) та ін.

Кореспонденти: Амбарцумян В. А. (1, 1962); Амінова А. В. (3, 1971); Блохінцев Д. І. (1, [1968]); Бонді Г. (Bondi H.) (13, 1963–1968); Брагінський В. Б. (46, 1965–1971); Вавилов Б. Т. (54, 1959–1966); Ващук В. І. (2, 1967); Герценштейн М. Є. (34, 1960–1972); Гінзбург В. Л. (3, 1966–1970); Глінер Е. Б. (8, 1965–1972); Гофман Б. (Hoffmann B.) (2, 1964); Дроздов С. В. (2, 1961); Дружкін Л. О. (82, 1962–1972); Захаров В. Д. (12, 1961–1969); Зельдович Я. Б. (11, 1962–1968); Іваненко Д. Д. (78, 1959–1970); Кілмістер К. В. (Kilmister C. W.) (6, 1964–1965); Кірія В. С. (17, 1964–1970); Кропоткін П. М. (2, 1970–1971); Кундт В. (Kundt W.) (2, 1964); Міцкевич М. В. (43, 1960–1971); Новіков І. Д. (10, 1962–1968); Піменов Р. І. (7, 1967–1969); Пірані Ф. (Pirani F.) (17, 1957–1971); Перес А. (Peres A.) (2, 1968); Поліщук Р. Ф. (4, 1970–1972); Розенфельд Б. А. (2, 1957–1963); Саакян Г. С. (2, 1964–1970); Смородинський Я. Б. (4, 1965–1967); Федоров Ф. І. (9, 1964–1969); Фок В. О. (63, 1959–1972); Франкель Ф. І. (3, 1959–1961); Херес Х. П. (18, 1961–1970); Храпко Р. І. (5, 1966); Чекалюк Е. Б. (1, [1971]); Шелест В. П. (1, 1968); Широков М. Ф. (19, 1958–1971) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Петрова О. З. (16, [1930–1972]); учений під час міжнародних гравітаційних конференцій у Парижі, Варшаві, Лондоні (5, 1959–1965); на семінарах у Казанському державному університеті (4, [1967–1968]); на засіданні Європейського фізичного товариства у Флоренції (1, 1969); за шаховою партією (2, 1969); під час зустрічі випускників Казанського державного університету (1, [1957–1962]); з директором НДІ математики і механіки ім. М. Г. Чеботарьова Лаптевим Б. Л. (1, [1960-ті]); під час прощального вечора у Казанському державному університеті перед від'їздом до Києва (2, 1970) та ін.

Документи про вченого

Рецензії Баньковського В. І. та Баньковського Л. В., Костенко Р. К. на статтю Петрова О. З. «Зачем думать о гравитации» (1972).

Документи з дарчими написами вченому

Книга Захарова В. Д. «Гравитационные волны в теории тяготения Эйнштейна» (1972).

Документи, зібрані вченим

Монографія Чекалюка Е. Б. «Тепло и гравитация» [1970].

Статті: Пірані Ф. «О физическом значении риманова тензора» (1956); Бонді Г. «Некоторые соображения относительно метода “функции информации” в теории гравитации» (1962); Вавилова Б. Т. «О некоторых новых попытках теоретического описания гравитационного излучения и вопросы квантирования в рамках общей теории относительности» та «Новые попытки в связи с проблемой излучения гравитационных волн» (1963); Герценштейна М. Є. «Сверхзвезды как колебательный гравитационный коллапс» (1966); Кузнецова Б. Г. «Трехмерное пространство в гравитационном поле» (1970); Анохіна Н. Д. «Физическая сущность гравитационного и электромагнитного взаимодействия материи» (1972); Кулакова Ю. І. «К вопросу об основаниях теории тяготения» (1972) та ін.

Автореферат дисертаційного дослідження Рябушко А. П. «Движение тел в общей теории относительности» (1972).

Інші документи: листи Алексєєва В. І. та Степанова В. І. до Патона Б. Є. з різних наукових питань (1972); фотографія професора Широкова П. О. (1, б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Музей історії Казанського державного університету.

Лит.: Колтачихіна О. Ю. Академік АН України Олексій Зіновійович Петров (до 100-річчя від дня народження) // Наука та наукознавство. – 2010. – № 4. – С. 119–123; Аминова А. В. Алексей Зиновьевич Петров (к 100-летию со дня рождения) // Ученые записки Казанского университета. – Казань, 2011. – Т. 153, кн. 3. – С. 6–21.

Н. А. Наумова, О. В. Патрляк

Петровський Микола Неонович

(26.11.1894 – 20.07.1951).

Історик.

Член-кореспондент (1945).

Фонд № 230, 1 опис, 98 од. зб. за 1904–1984 рр.

Народився 26 листопада 1894 р. у с. Кудрівка (нині – Сосницький р-н, Чернігівська обл.). Закінчив Чернігівську духовну семінарію (1915) та історичне відділення Ніжинського історико-філологічного інституту (1919). Вчитель історії і завідувач шкіл у селах Синявки і Городище на Чернігівщині (1919–1923). Викладач історії України Ніжинського ІНО (1924–1933). Старший науковий співробітник відділу стародруків Бібліотеки АН УРСР (1934–1936). Старший науковий співробітник (1937–1938), завідувач відділу (1938–1941, 1944–1951), директор (1944–1947) Інституту історії України АН УРСР. Під час Другої світової війни – старший науковий співробітник Інституту суспільних наук (1941–1942), завідувач відділу та директор (1942–1944) об'єднаного Інституту історії і археології АН УРСР. Також завідувач кафедри історії України КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1944–1951).

Наукові дослідження присвячено історії Київської Русі, визвольній війні українського народу середини XVII ст. і окремо особі гетьмана Хмельницького Б., історичним портретам представників козацької старшини, їх діяльності та взаємовідносинам у середині XVII ст. та у добу «Руїни», історії міст і сіл України, адміністративному

устрою українських земель, особі та політичній діяльності гетьмана І. Мазепи. Автор понад 100 наукових праць.

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1944) та іншими державними нагородами.

Помер 20 липня 1951 р. Похований у м. Київ на Лук'янівському кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Нариси історії України XVII – початку XVIII століть» (1930); «Военное прошлое украинского народа» (1939); «Нариси з історії України. Випуск IV. Визвольна війна українського народу проти шляхетської Польщі і приєднання України до Росії (1648–1654)» (1940); «Нарис історії України» (1942, співавтори – Воблий К. Г., Гуслистий К. Г., Дядиченко В. А. та ін.) та ін.

Збірники документів: «Історія України в документах і матеріалах. Том. I. Київська Русь і феодальні князівства XII–XIII століть» (1939, 1946); «Історія України в документах і матеріалах. Том. III. Визвольна боротьба українського народу проти гніту шляхетської Польщі і приєднання України до Росії (1648–1654 роки)» (1941, співавтор – Путілов В. К.); «Україна перед національно-визвольною війною 1648–1654 рр. Збірка документів (1639–1648)» (1946).

Підручник «Історія України. Т. 1» (1943, співавтори – Юшков С. В., Славін Л. М., Гуслистий К. Г.).

Брошури: «До питання про певність відомостей літопису Самовидця й про автор літопису (Романа Ракушку-Романовського)» (1926); «Три Поповичі. (З української просопографії XVII в.)» (1927); «До історії Руїни» (1928); «Українські дячі XVII віку. І. Тиміш Цицюра» (1929); «До біографії Івана Богуна» (1930); «З життя Петра Дорошенка на Московщині» [1930]; «З історії клясової боротьби на Україні в XVII столітті. (Змова Децика)» (1932); «Боротьба українського народу проти панської Польщі» (1940, співавтори – Белоусов С. М., Ястребов Ф. О., Премислер І. М.); «Іван Богун» (1942); «Незламний дух великого українського народу» (1943); «Максим Кривоніс» (1944); «Буковина» (1945); «Боротьба українського народу за волю» (1946) та ін.

Статті: «Чи існувала на Україні власна монета за часів Богдана Хмельницького» (1926); «До української просопографії XVII в. Юрій Дудин-Борковський» (1927); «До історії путивельських чехів» (1928); «З легенд Хмельниччини» (1928); «Псевдо-діяріуш Самійла Зорки» (1928); «До історії державного устрою України XVII віку» (1931); «Українські дячі XVII віку. II. Роман Ракушка-Романовський» (1931); «З матеріалів до історії м. Ніжена» (1932); «Головніша бібліографія до історії м. Києва» (1934); «Західна Україна в визвольній війні українського народу проти шляхетської Польщі (1648–1654)» (1940); «Богдан Хмельницький і Максим Кривоніс. (Критичні зауваги)» [1940]; «Коліївщина 1768 року» (1941); «Західна Україна» (1944–1945); «Польща на новому шляху» (1945); «Оценка освободительной войны М. Грушевским» (б/д) та ін.

Доповідь «Богдан Хмельницький» (1942).

Лекції: «Визвольна війна українського народу 1648–1654 рр. Приєднання України до Росії» (1941–1948); цикли лекцій з історії СРСР XIX і XX ст. [1940-ві]; програма курсу «Военное прошлое русского народа» [1940-ві–1950-ті].

Відгуки та рецензії: на статтю Клименка П. В. «До історії м. Ніжина» [1927]; на художній фільм «Богдан Хмельницький» за сценарієм Корнійчука О. Є. (1941).

Робочі матеріали: витяги з архівних документів про соляний промисел, розвиток науки і освіти на Україні, майновий стан селян, побут українського дворянства та селян та анотовані описи документів з різних архівів (б/д).

Біографічні документи

Виписка з церковної метричної книги про реєстрацію народження Петровського М. Н. (1904); атестати про закінчення Чернігівської духовної семінарії та Ніжинського історико-філологічного інституту (1915, 1919); трудова книжка (1939); диплом доктора історичних наук та атестат професора (1939); акт про конфіскацію майна і бібліотеки вченого за розпорядженням київського гестапо та посвідчення бібліотеки КДУ ім. Т. Г. Шевченка про включення бібліотечного зібрання Петровського М. Н. до фондів бібліотеки (1941); службові посвідчення (1941–1950); військовий квиток (1943); посвідчення члена-кореспондента АН УРСР (1945); привітання з 56-річчям від учнів-істориків (1950).

Документи з діяльності

Довідки про роботу у різних установах (1942–1950); інформаційний альбом про участь у роботі міжнародної конференції по розробці Статуту ООН у Сан-Франциско (1945); афіша публічної лекції «Україна у XVI–XVII ст.», прочитаної у Московському будинку спілок ВЦРПС (1948).

Листування Петровського М. Н.

Кореспонденти: Балабай О. П. (2, 1943–1948); Намятишева В. М. (1, 1944).

Фотодокументи

Петровський М. Н. з членами Всеслов'янського комітету (1, 1944); з членами української делегації на Міжнародній конференції по розробці Статуту ООН у Сан-Франциско (9, 1945); фотопортрети Петровського М. Н. [6, 1940-ві].

Документи про вченого

Стаття Стецюк К. І. «Український радянський історик М. Н. Петровський. (До 90-річчя від дня народження)» (1984).

Інші документи: портрети Петровського М. Н., виконані олівцем (2, [1943–1944]); повідомлення про смерть вченого у періодичній пресі (1951).

Документи з дарчими написами вченому

Книги Рильського М. Т. «Неопалима купина» (1944) та «Марина» (1945).

Документи, зібрані вченим

Книга Премислера І. М. «Хронологія Історії України. Випуск II: 1861–1917 рр.» (1940).

Статті: Борщака І. «Україна і Франція» (1922); Лебедева В. «Булавінське повстання» (1933).

Інші документи: життєписи та списки наукових праць професорів Московського педагогічного інституту Савича О. А. та Козаченка А. І. [1940-ві].

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Інститут історії України НАН України (особова справа).

Лит.: Окиншевич Л. О. Дослідник Самовидця : Пам'яті М. Н. Петровського // Україна : Українознавство і французьке культурне життя. Ч. 7. – Париж, 1952. – С. 536–537; Олійник Л. В. Український радянський історик М. Н. Петровський : До 70-річчя з дня народження // Український історичний журнал. – 1964. – № 5. – С. 115–117; Дмитрієнко С. Студентські роки Миколи Петровського // Сіверянський літопис. – 1995. – № 4. – С. 96–103; Білокінь С. Петровський Микола Неонович // Вчені Інституту історії України : бібліогр. довід. Вип. 1. – Київ, 1998. – С. 249–250; Удод О. А., Шевченко А. Ю. Микола Неонович Петровський (1894–1951): Життя і творчий шлях історика. – Київ, 2005. – 192 с.

С. В. Старовойт

Пилианкевич Олександр Миколайович

(16.03.1933 – 13.11.1989).

Учений у галузі матеріалознавства.

Член-кореспондент (1976).

Фонд № 254, 1 опис, 150 од. зб. за 1955–1989 рр.

Народився 16 березня 1933 р. у м. Коростень. Закінчив КПІ (1955). Інженер (1955–1959), молодший (1959–1963), старший науковий співробітник (1963–1968), завідувач відділу та заступник директора (1968–1982) ПМ АН УРСР (до 1964 р. – Інститут металокераміки і спеціальних сплавів АН УРСР).

Наукові дослідження присвячено електронній мікроскопії та її застосуванню у вивченні тугоплавких матеріалів. Розробив теорію формування зображення в електронному мікроскопі, дослідив реальну структуру модифікацій нітриду бора, брав участь у створенні нового надтвердого інструментального матеріалу – «гексаніту». Автор понад 400 наукових праць.

Лауреат премії імені І. М. Францевича АН УРСР (1989).

Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1983), іншими державними нагородами.

Помер 13 листопада 1989 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Розділи монографій: «Просвечивающая электронная микроскопия» (1974); «Электронные микроскопы» (1976); «Анодные окисные покрытия на легких сплавах» (1977).

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук «Физические основы методов количественной электронной микроскопии» (1970).

Статті: «Расчет потенциального поля атома бериллия с помощью функций самоогласованного поля» [1958]; «Рекристаллизация тонких пленок под воздействием мощного светового импульса» (1968); «Двухступенчатый метод исследования декоративных поверхностей кристаллов» (1969); «О структурообразовании поликристаллического карбида кремния» (1970); «О некоторых кристаллических закономерностях в ряду нитратов $A^{III}B^V$ » [1971]; «О роли неупругого рассеяния электронов в формировании контраста электронномикроскопического изображения» (1971); «Атомные амплитуды рассеяния электронов для малых углов рассеяния» (1972); «Характер хімічного зв'язку в нітридах елементів в III підгрупі» (1974); «Электроннографический анализ» (1977); «Очерк по истории электронной микроскопии» (1977); «Некоторые вопросы исследования электронной структуры тугоплавких соединений» (1984); «Упругое рассеяние электронов на атоме с потенциалом в виде суммы вентцелевских потенциалов» (б/д).

Доповіді та тези доповідей: «Некоторые закономерности прохождения электронов через твердое тело» (1965); «О точности электрографического определения периода решетки поликристаллических веществ» (1971); «Изучение начальной стадии процесса химического восстановления никеля» (б/д); «Механизмы спекания керамических материалов» (б/д); «Методы повышения точности калибровки увеличения электронного микроскопа» (б/д).

Лабораторні журнали: «Расчет атомных факторов рассеяния» [1960]; «Рассеяние электронов и контраст изображения в электронном микроскопе» (1961); «Структура германиевых пленок» (1964); «Просмотр образцов на электронном микроскопе» (1967); «Электронный стабилизатор» (1968); «Нитриды талия» (1969); «О характеристике рассеяния информации в периодической печати» (1981); «Физика твердого тела» (б/д).

Біографічні документи

Дипломна робота «Исследование конденсации молекулярных пучков» (1955); документи про роботу на посадах інженера та старшого інженера Інституту металокераміки і спеціальних сплавів АН УРСР (1955, 1956); автобіографія (1958); документи про навчання в аспірантурі і підготовку дисертації (1958–1962); витяги з протоколу засідання ВТН АН УРСР про присвоєння звання молодшого наукового співробітника (1959) та протоколу засідання вченої ради ПІМ АН УРСР про представлення до вченого звання старшого наукового співробітника (1965); характеристики (1960–1972); документи про здобуття наукового ступеня доктора технічних наук та вченого звання професора (1970–1972).

Документи з діяльності

Документи про роботу на різних посадах у ПІМ АН УРСР (1956–1987); документи про видавничу діяльність (1957–1989); документи про діяльність у секції електронної мікроскопії Українського республіканського науково-технічного товариства радіотехніки і електрозв'язку ім. О. С. Попова (1964–1968); документи про діяльність у міжнародній школі «Основные процессы порошковой металлургии» (1968–1970); ділові щоденники (1968–1985); документи про роботу з аспірантами (1968–1989); документи про участь у роботі секції з охорони промислової власності при Торгово-промисловій палаті УРСР (1980–1987).

Листування Пилянкевича О. М.

Адресати: Де (1, 1962); Келлер (1, 1967); Хейденрайх (1, 1968).

Кореспонденти: Андрієвський А. (2, 1976); Архаров В. І. (5, 1975–1980); Де (1, 1962); Нешпор В. С. (7, 1976–1985); Хейденрайх (1, 1968).

Документи, зібрані вченим

Відгуки та рецензії академіка АН УРСР Францевича І. М. на наукові праці різних вчених [1968]; доповідна записка академіка АН УРСР Архарова В. І. про перспективи науково-дослідної діяльності відділу мікролегкування сталі Інституту проблем матеріалознавства АН УРСР (1980).

Фотодокументи

Фотопортрети Пилянкевича О. М. (4, б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Братина В. Потреба розуму, покликання душі // Радянська Україна. – 1985. – 20 листопада. – С. 2; Гнесин Г. Г. Энциклопедический словарь по материаловедению : в 2 т. Т. 2 : Биографический словарь. – Киев : Логос, 2012. – С. 178; Історія Національної академії наук України, 1956–1960. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2015. – С. 688.

Ю. В. Булгаков

Писаренко Георгій Степанович

(12.11.1910 – 09.01.2001).

Учений у галузі механіки.

Академік (1964).

Фонд № 142, 4 описи, 657 од. зб. за 1908–2000 рр.

Народився 12 листопада 1910 р. на хуторі Скрильники (нині – с. Дрижина Гребля, Кобеляцький р-н, Полтавська обл.). Закінчив Горьківський індустріальний інститут (1936) та аспірантуру Київського індустріального інституту (1940). Співробітник (з 1939), доцент (з 1944), професор (1950–2000), проректор (1952–1956), завідувач кафедри опору матеріалів (1952–1984) КПІ. Науковий співробітник (з 1939), старший науковий співробітник (1941–1951), вчений секретар (1944–1947) Інституту будівельної механіки АН УРСР. Під час Другої світової війни – інженер-дослідник Уфимського моторобудівного заводу (1941–1942), Центрального інституту моторобудування ім. П. І. Баранова (1942–1944), доцент Уфимського авіаційного інституту (1942–1943). Завідувач відділу міцності Інституту чорної металургії АН УРСР (1951–1952), Лабораторії спецсплавів АН УРСР (1952–1955), Інституту матеріалознавства АН УРСР (1955–1966). Організатор та директор (1966–1988), почесний директор (1988–2001) Інституту проблем міцності НАН України. Водночас – головний вчений секретар (1962–1966), віце-президент (1970–1978), голова Північно-Західного наукового центру (1981–1988), радник при Президії (1988–2001) НАН України.

Академік Міжнародної академії астронавтики (1977). Заслужений Соросівський професор (1994).

Наукові дослідження присвячено вивченню демпфуючих властивостей механічних систем, розробці методів підвищення вібраційної надійності елементів конструкцій з високим рівнем напруження. Обґрунтував новий науковий напрям – міцність матеріалів та елементів конструкцій у екстремальних умовах. Засновник наукової школи з механічних коливань. Автор понад 800 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1973). Лауреат премії імені М. М. Крилова АН УРСР (1968), Державних премій УРСР (1969, 1980) та СРСР (1982).

Нагороджений орденами Леніна (1970), Трудового Червоного Прапора (1976), іншими державними нагородами та золотою медаллю Словацької АН (1979).

Помер 9 січні 2001 р. Похований у м. Київ на Звіринецькому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я Г. С. Писаренка присвоєно Інституту проблем міцності НАН України (2002) та засновано премію імені Г. С. Писаренка НАН України за видатні наукові роботи у галузі міцності матеріалів і конструкцій (2007).

Наукові праці

Монографії: «Колебания упругих систем с учетом рассеяния энергии в материале» (1954); «Рассеяние энергии при механических колебаниях» (1960–1961); «Статистичні теорії міцності та їх застосування до крихких металокерамічних матеріалів» (1961, співавтор – Трощенко В. Т.); «Опір матеріалів» (1966, співавтори – Варвак П. М., Василенко А. М. та ін.); «Сопротивление материалов деформированию и разрушению при сложном напряженном состоянии» (1968, співавтор – Лебедев А. О.);

«Степан Прокофьевич Тимошенко» (1972–1979); «Актуальные вопросы прочности в современном машиностроении» (1991) та ін.

Статті: «Исследование затухания колебаний изгиба стали для турбинных лопаток» (1945); «Дослідження напружень в трубчатій шийці колінчатого вала» (1948); «Исследование жесткости и прочности пружины упругой муфты мотора» (1949); «К изучению рассеяния энергии при колебаниях в пакетах стержней» (1954); «Геометрические параметры петли гистерезиса как характеристики демпфирующих свойств материала» (1956, співавтор – Хільчевський В. В.); «Про методи розрахунку коливань пружних тіл з урахуванням розсіяння енергії в матеріалі» (1956); «О перспективах развития исследований рассеяния энергии при колебаниях» (1961); «О методах и испытательных установках для изучения физико-механических характеристик материалов при высоких температурах» (1963); «Некоторые вопросы термочности» (1965); «О форме предельной поверхности механического критерия прочности» (1968, співавтор – Лебедев А. О.); «О некоторых проблемах прочности современного машиностроения» (1969); «К вопросу об аэродинамическом колебании лопаток турбомашин» [1973]; «Научная школа С. В. Серенсена» (1975); «Рассеяние энергии в механических колебательных системах как фактор снижения их динамической напряженности» (1975); «Современные проблемы прочности» (1976); «Космические исследования на Украине» (1982); «Перспективы использования керамики в машиностроении» (1984); «Прочность – одно из основополагающих научных направлений Академии наук Украины» (1993); «Учет рассеяния энергии в материале при крутильных колебаниях упругих систем» (1995) та ін.

Доповіди: «Применение методов асимптотических разложений по степеням малого параметра для исследования колебаний механических систем с учетом рассеяния энергии в материале» (1961); «Вопросы высокотемпературной прочности в двигателестроении» (1966); «Прочность материалов и элементов конструкций при высоких температурах» (1967); «С. В. Серенсен – патріот АН УРСР та Київської школи з механіки» (1975); «Некоторые вопросы прочности при высоких температурах» (1977); «О проблемах развития фундаментальных наук» (1981); «О точности определения показателей прочности при испытаниях из лабораторных образцов металлокерамики» (1988); «Актуальні проблеми міцності сучасної техніки» [1980-ті] та ін.

Відгуки та рецензії: на дисертаційні дослідження Абрамова В. В., Бублика Б. М., Гелімсона Л. Г., Мухамьянका Д. Б., Новікова М. В., Петренка А. І., Сторожевського І. М., Трошенка В. Т., Харченка В. К., Хільчевського В. В., Шарая В. Т. та ін. (1958–1995).

Літературні твори: «Жизнь в науке» (1987); «Воспоминания и размышления» (1994).

Біографічні документи

Диплом про закінчення Горьківського індустріального інституту (1936); витяг з протоколу засідання вченої ради Київського індустріального інституту про захист дисертації та затвердження у науковому ступені кандидата технічних наук (1941); характеристики (1944–1984); особові листки з обліку кадрів (1948–1984); вітальна кореспонденція до свят і знаменних дат (1957–2000); документи про висунення до складу академіків АН СРСР (1968–1984); посвідчення радника Президії АН України та почесного директора Інституту проблем міцності АН України (1995) та ін.

Документи з діяльності

Витяг з наказу про переведення Писаренка Г. С. з Інституту будівельної механіки АН УРСР до Інституту чорної металургії АН УРСР (1951); документи про роботу на

посаді завідувача відділу Інституту металокераміки та спеціальних сплавів АН УРСР (1955–1960); документи про роботу в ІПМ АН УРСР (1965–1966); документи про роботу на посаді директора Інституту проблем міцності АН УРСР (1965–1981); запрошення та програми республіканських та всеукраїнських конференцій, нарад та симпозіумів, у яких брав участь Писаренко Г. С. (1956–2000); індивідуальні звіти про діяльність як члена-кореспондента та академіка АН УРСР (1957–1988); документи про діяльність як голови РВР АН УРСР (1969); документи про діяльність у Комітеті по Державних преміях України у галузі науки і техніки при КМ України (1973–1992); документи про діяльності як голови Північно-Західного наукового центру АН УРСР (1982–1987); документи про діяльність у НТУУ «КПІ» (1939–1999) та ін.

Листування Писаренка Г. С.

Адресати: Балецький А. (2, 1983); Балло І. Я. (2, 1967–1968); Бачофер С. (1, 1990); Крос Дж. (1, 1992); Малмейстер О. К. (1, [1970-ті]); Панасюк В. В. (3, 1991–1996); Потураєв В. М. (1, 1992); Тимошенко С. П. (1, 1969).

Кореспонденти: Аверченко П. (1, 1967); Ахієзер О. І. (1, [1970-ті]); Бакута С. А. (1, 1987); Балецький А. (5, 1969–1986); Балло І. Я. (1, 1968); Баренблат Г. І. (3, 1992–1997); Бернадський В. М. (2, 1995); Василенко П. М. (2, 1968–1995); Галієв Ш. У. (2, 1997); Гелімсон Л. Г. (17, 1998–2000); Гузь О. М. (2, 1973–1980); Іскрицький Д. Є. (1, 1972); Колесников К. С. (1, 1995); Мельников М. В. (1, 1979); Мухелішвілі М. І. (1, 1969); Петров Б. М. (1, 1969); Походня І. К. (1, 1980); Рвачов В. Л. (1, б/д); Семененко М. П. (1, 1990); Серенсен С. В. (5, 1967–1977); Ситник К. М. (2, 1984) та ін.

Фотодокументи

Писаренко Г. С. з академіком ВУАН Тимошенко С. П. та ректором КПІ Плигуним О. С. під час відвідування КПІ (2, 1958); з академіком ВУАН Тимошенко С. П. та Ружицьким М. С. (1, 1958); під час поїздки до м. Закопане (ПНР) (12, [1950-ті]); з конструктором академіком АН СРСР Люлькою А. М. (1, 1969); з президентами АН СРСР Келдишем М. В. та АН УРСР Патонем Б. Є., віце-президентом АН СРСР Виноградим О. П., академіком АН УРСР Митропольським Ю. О. (7, 1969); з академіком АН СРСР Новожиловим В. В. у приміщеннях Інституту проблем міцності АН УРСР (1, 1975); Писаренко Г. С., Трощенко В. Т., Лінгардт В., Кочаєв В. П., Іванова В. С., Коцаньда С. на VI колоквиумі з механічної втоми (1, 1981) та ін.

Документи про вченого

Статті: «Георгий Степанович Писаренко. К семидесятилетию со дня рождения» (1980); «Георгий Степанович Писаренко. К 75-летию со дня рождения» (1985).

Відгуки та рецензії на наукові праці Писаренка Г. С.: Боголюбова М. М., Тузова М. П. на монографію «Колебания упругих систем с учетом рассеяния энергии в материале» ([1955], 1964); Митропольського Ю. О., Тузова М. П. на монографію «Рассеяние энергии при механических колебаниях» (1962, 1964); Францевича І. М., Савіна Г. М. на монографію Писаренка Г. С., Руденка В. М., Третьяченка Г. М., Трощенко В. Т. «Прочность материалов при высоких температурах» (1967); Савицького Є. М. на монографію Писаренка Г. С., Стрижала В. О., Трощенко В. Т. та ін. «Прочность тугоплавких металлов» (1971); Лебедева А. О. на рукопис наукової праці Писаренка Г. С. «Украинские ученые исследуют космос» (1979); Моссаковського В. І. на підручник Писаренка Г. С., Агарева В. А., Квітки О. Л., Попкова В. Г., Уманського Е. С. «Сопротивление материалов» (1979); Патона Б. Є. на монографію «Прочность материалов и элементов конструкций в экстремальных условиях» (1982); Лебедева А. О., Мхітаряна А. М. на книгу Писаренка Г. С. «Жизнь в науке» (1989, 1990) та ін.

Інші документи: довідка про науково-виробничу діяльність Писаренка Г. С., підготовлена співробітниками Інституту проблем міцності АН УРСР Трощенком В. Т. та Куріатом Р. І. (1984).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Белянкіна Ф. П. «Энергетический предел текучести металлов» (1948); Попкова В. Г. «Изгиб дисков постоянной толщины при совместном действии поперечных и радиальных сил» (1949); Кононенко В. О. «Про параметричні коливання в деяких механічних системах» (1951); Пановка Я. Г. «Об учете гистерезисных потерь в задачах прикладной теории упругих колебаний» (1953); Новікова М. В. «Определение рассеяния энергии в материале при продольно-крутильных колебаниях стержней» (1960); Шилькрута Д. І. «Собственные колебания не вполне упругой системы с одной степенью свободы» (1961); Рубаника В. П. «О взаимном влиянии гармонии в нелинейных колебательных системах» (1970); Нікітіна Л. В. «Изгиб балки на шероховатой поверхности» (1993) та ін.

Документи, зібрані вченим

Брошура Синцова Д. М. «Кафедры математики чистой и прикладной в Харьковском университете за 100 лет его существования (1805–1905)» (1908).

Автореферати дисертацій: Борисенка В. А. «Исследование твердости тугоплавких металлов в интервале температур 20–3000°C» (1962); Кривенюка В. В. «Исследование ползучести и длительной прочности тугоплавких материалов» (1968); Кузьменка В. О. «Упругость и неупругость конструкционных материалов» (1970); Ляшенка Б. А. «Несущая способность материалов и конструктивных элементов с защитными покрытиями в экстремальных условиях эксплуатации» (1976); Кравчука Л. В. «Научные основы моделирования эквивалентных состояний элементов конструкций, работающих при переменных режимах теплового нагружения в агрессивных газовых потоках» (1983); Квітки О. Л. «Развитие и применение численных методов исследования напряженно-деформированного состояния и расчета на прочность конструктивных элементов сложного очертания при силовых и тепловых воздействиях» (1985).

Інші документи: «Программы испытаний в Комиссии физико-математической по Отделению математических наук» (1910); «Устав Физико-математического общества при Императорском университете св. Владимира» (1913); «Устав Союза младших преподавателей высших учебных заведений г. Киева» (1919); План науководослідних робіт Академії наук УРСР на 1944 р. (1944) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Писаренко Г. С. Учений, педагог и организатор науки. – Киев : Академперіодика, 2005. – 458 с.; Матвеев В. В., Зиньковский А. П. Г. С. Писаренко – основатель украинской школы по колебаниям неконсервативных механических систем // Вестник Нац. техн. ун-та «ХПИ». – 2010. – № 37. – С. 3–11; Трощенко В. Т., Матвеев В. В., Харченко В. В., Зиньковский А. П. Забезпечення міцності матеріалів і конструкцій – запорука створення високонадійної техніки : До 50-річчя заснування Інституту проблем міцності ім. Г. С. Писаренка НАН України // Вісник НАН України. – 2016. – № 10. – С. 68–73; Бойко Ю. О., Брязало Т. В. Архівна спадщина академіка Георгія Степановича Писаренка. – Київ, 2017. – 382 с.

Т. В. Брязало

Писаржевський Лев Володимирович

(14.02.1874 – 23.03.1938).

Хімік.

Академік (1925).

Фонд № 141, 1 опис, 6 од. зб. за [1910]–1970 рр.

Народився 14 лютого 1874 р. у м. Кишинів (нині – Республіка Молдова). Закінчив Новоросійський університет у м. Одеса (1896). Лаборант, приват-доцент Новоросійського університету (1896–1900, 1902–1904). Професор кафедр неорганічної хімії Юр'ївського університету (1904–1905) та КПІ (1908–1911). Викладач Бестужевських курсів у Санкт-Петербурзі (1911–1913). Завідувач кафедр загальної хімії (1913–1922) та електронної хімії (1922), ректор (1924–1926) Катеринославського гірничого інституту. Директор ІФХ АН УРСР (1927–1938).

Академік АН СРСР (1930). Почесний професор Берлінського університету (1927).

Наукові дослідження присвячено проблемам електронної хімії, вивченню будови атома й молекул, закономірностей і трактування механізмів хімічних процесів. Запропонував механізм утворення іонів через втрату або приєднання електронів атомами. Розробив електронну теорію окисно-відновних реакцій, теорію гальванічного елемента, запропонував електронну теорію каталізу.

Лауреат премії імені М. В. Ломоносова Санкт-Петербурзької АН (1899), Ленінської премії (1930).

Помер 23 березня 1938 р. у м. Дніпропетровськ.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я Л. В. Писаржевського присвоєно ІФХ АН УРСР (1938) та засновано премію імені Л. В. Писаржевського АН УРСР за видатні наукові роботи у галузі хімії та хімічної технології (1939).

Наукові праці

Монографія «Электрон в химии» (1955).

Збірник «Избранные труды в области катализа» (1954).

Біографічні документи

Повідомлення про обрання Писаржевського Л. В. членом-кореспондентом АН СРСР [1928].

Фотодокументи

Фотопортрети Писаржевського Л. В. (3, [1910–1935]); фотознімок вченого серед студентів і викладачів [1926].

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Державний архів Дніпропетровської області (ф. Р-680, 493 од. зб. за 1871–1970 рр.).

Лит.: Лев Володимирович Писаржевський (1874–1938) : матеріали про життя і творчість. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1940. – 155 с.; Коваленко В. С., Варгалюк В. Ф., Стець Н. В. Академік Лев Володимирович Писаржевський : монографія. – Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2013. – 112 с.

Т. В. Брязало

Пишкін Борис Андрійович
(03.09.1893 – 29.01.1970).
Учений у галузі гідротехніки.
Член-кореспондент (1951).

Фонд № 17, 1 опис, 137 од. зб. за 1937–1972 рр.

Народився 3 вересня 1893 р. у м. Казань (нині – РФ). Закінчив інженерний факультет Сільськогосподарської академії ім. К. А. Тімірязєва (1924). Працював у Туркестані та Киргизії на іригаційному будівництві (1925–1929). Викладав у наукових установах і вищих навчальних закладах Закавказзя (1929–1935). Завідувач кафедри Омського сільськогосподарського інституту (1935–1937). Професор Київського гідромеліоративного інституту (1937–1941, 1945–1967). Завідувач лабораторії Науково-дослідного інженерного інституту Червоної армії (1941–1943). Старший науковий співробітник Секції водогосподарських проблем АН СРСР (1944–1948). Завідувач відділу гідротехніки Інституту гідромеханіки АН УРСР (1948–1970). Завідувач кафедри гідрології суші географічного факультету КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1962–1967).

Наукові дослідження присвячено проблемам динаміки берегів морів і водосховищ, теорії гідродинаміки прибережної зони, дії вітрових хвиль на гідротехнічні споруди і береги, циркуляції двофазних потоків у трубопроводах і ріках, явищ фільтрації води в ґрунті. Створив першу в світі фізико-математичну модель штучного піщаного пляжу як берегозахисної споруди нового типу. Автор понад 240 наукових праць.

Помер 29 січня 1970 р.

Наукові праці

Монографії: «Гидротехнические сооружения» (1950); «Найбільші в світі гідротехнічні будови» (1950); «Лесосплав и лесосплавные сооружения на реках Украины» (1952, співавтор – Піотровський [А.] В.); «Вопросы динамики берегов водохранилищ» (1954, 1962, 1969); «Судоходство на малых реках Украины» (1957, співавтор – Лебедич М. В.); «Вопросы проектирования дноуглубительных прорезей» (1958, співавтори – Русанов С. В., Максимчук В. Л. та ін.); «Исследование вдольберегового движения наносов на морях и водохранилищах» (1966, співавтори – Максимчук В. Л., Цайтц Є. С.).

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук «Расчет водохранилищных плотин на ветровую волну» (1937–1941).

Статті: «Об упорядочении планирования и управления водного хозяйства Украины» (1958); «Регулировка рек Китая» [1959–1960]; «Гидравлика» [1950–ті]; «Северные реки текут на юг» [1960]; «Проблема большого Днепра» (1961); «Проблема орошения засушливых зон Украинской ССР» [1961–1963]; «Энергию волн – на укрепление берегов» (1962); «Северо-Крымский канал» (1962); «Энергию приливов – народному хозяйству» (1963); «Киев – порт пяти морей» (1964); «Защита откосов намывных нефтепромысловых сооружений от действия волн» (1964, співавтор – Максимчук В. Л.); «Наука и проблемы мелиорации» (1966); «Дослідження динаміки берегів Дніпровських водосховищ» (1966, співавтори – Цайтц Є. С., Лисогор С. М.); «Учет вдольберегового потока наносов при расчете переформирования берегов водо-

хранилищ» ([1966–1969], співавтор – Максимчук В. Л.); «О заносимости подходных каналов и насосоулавливающих прорезей» (1968); «Основные факторы и прогноз динамики переформирования берегов водохранилищ» [1968–1969] та ін.

Доповіді: «До розрахунку неукріпленого схилу на дію хвиль» (1954); «Исследование вдоль берегового движения наносов» [1960]; «Регулирование вдольберегового волнового потока наносов на морях и водохранилищах» ([1965], співавтор – Максимчук В. Л.); «Гидротехника» (1967); «Исследования по регулированию вдольберегового потока наносов у портов и водозаборов на морях и водохранилищах» (1968).

Курс лекцій по гідротехнічних спорудах (б/д).

Відгуки та рецензії: на монографії Юденича Є. Н. «Туристські маршрути по Дніпру» (1964), Гохвата Б. А. «Скарби океану» (1965), Железняк Й. А. «Регулирование паводочного стока» (1965); на статті Аверіна В. З., Сидорчука В. М. та Сокольникова Ю. [Н.] «Лабораторные исследования зоны формирования вдольбереговых потоков наносов» (1965), Максимчука В. Л. «Применение дифференциальных уравнений динамики жидкости к теории штормовых течений» (1965), Дроздова В. Б., Калмикова В. [А.] та Челбіна [Н.] К. «Лабораторные исследования однооткосных подводных волноломов» (1969) та ін.; дисертаційні дослідження Авакяна А. Б., Амбурцумян Г. [А.], Артемонова К. Ф., Башкирова Г. С., Вайсбанда В. Б., Галкова В. [А.], Гребенникова Л. С., Дроздова В. Б., Кирилова І. Ф., Левковського С. С., Лутаєва В. В., Мавроді В. Х., Ореховського [А.] Р., Пузанова [А.] Ф., Розовського Л. Б., Сердюкової В. В., Скочеляса Б. А., Снищенко Б. Ф., Халфіна І. Ш. (1964–1970).

Біографічні документи

Диплом доктора наук (1943); атестат професора (1946); грамоти та посвідчення про нагородження (1946–1968); диплом члена-кореспондента АН УРСР (1951); вітальна кореспонденція до свят і знаменних дат (1963–1969); членський квиток Всесоюзного товариства «Знання» (б/д).

Документи з діяльності

Документи про участь у роботі Міжнародної комісії по Великих греблях (1957–1968); листування щодо надання наукових консультацій (1957–1968); запрошення на різні міжнародні та всесоюзні конференції і наради (1958–1969); звіти про відрядження до НДР та КНР (1958, 1959); документи про роботу на посаді завідувача відділу гідротехніки Інституту гідромеханіки АН УРСР (1961–1969); документи про роботу на посаді завідувача кафедри КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1962–1966); запрошення прийняти участь у роботі Океанографічної комісії та Ради з проблем водного господарства АН СРСР (1966–1968).

Листування Пишкіна Б. А.

Кореспонденти: Аксентьев (1, 1967); Бежень Д. (1, 1964); Жданов О. М. (1, 1962); Зенкович В. П. (3, 1968); Лонгінов В. В. (3, 1966); Халілов Ж. Б. (1, 1967).

Фотодокументи

Пишкін Б. А. серед китайських студентів (2, 1959); фотопортрет вченого (1, [1960-ті]).

Документи з дарчими написами

Книга Васильєва О. Ф. «Основы механики винтовых и циркуляционных потоков» (1958).

Статті: Машенцевої Л. Д. «Применение картографического метода при исследовании эрозионных процессов» (1969); Сергієнка Б. П. «Совершенствование изображения сезонных изменений гидрографической сети на топографических картах» (1969); Власенко Ю. Д. «Исследование скоростной структуры неустановившегося открытого турбулентного потока на изгибе русла» (1970).

Роман Сургутської Є. Ф. «Лица в окне» (1972).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Інститут гідромеханіки НАН України (особова справа).

Лит.: Історія Національної академії наук України, 1951–1955. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2012. – С. 557; Професори Київського університету : біогр. довід. – Київ : ВПЦ «Київський університет», 2014. – С. 372–373.

Т. В. Брязкало

Підоплічко Іван Григорович

(02.08.1905 – 20.06.1975).

Зоолог, палеонтолог.

Академік (1967).

Фонд № 139, 5 описів, 1362 од. зб. за 1923–2007 рр.

Народився 2 серпня 1905 р. у с. Козацьке (нині – Звенигородський р-н, Черкаська обл.). Закінчив Вищі педагогічні курси у м. Корсунь (1924) та зоологічний факультет Ленінградського інституту прикладної зоології та фітопатології (1925–1927). Асистент, спеціаліст відділу ентомології (1925–1930) Київської сільськогосподарської дослідної станції. Старший асистент лабораторії служби обліку (1931) Українського НДІ цукрової промисловості. Аспірант (1932–1935) Інституту геології та Інституту зоології і біології ВУАН. Старший науковий співробітник (1935–1941, 1945–1947) Інституту археології АН УРСР. Молодший (1935), старший науковий співробітник (1935–1938), завідувач відділу палеозоології (1938–1941, 1947–1973), заступник директора (1955–1957), директор (1965–1973) Інституту зоології АН УРСР і одночасно керівник групи антропології (1956–1964) Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР. Завідувач Палеонтологічного музею (1973–1975), директор (1973–1975) ЦНПМ АН УРСР. Також займався викладацькою діяльністю: доцент кафедри палеонтології та історичної геології (1939–1941, 1948–1951), проректор (1947–1948), професор кафедри палеонтології (1951–1959) КДУ ім. Т. Г. Шевченка.

Учасник Другої світової війни (1941–1945).

Заступник головного редактора УРЕ (1958–1967). Голова Комісії з охорони природи АН УРСР (1955–1964), голова Музейної ради при Президії АН УРСР (1965–1975), академік-секретар Відділення загальної біології АН УРСР (1966–1970).

Заступник голови президії Республіканської ради Товариства охорони природи УРСР (1953–1961). Віце-президент Всесоюзного теріологічного товариства (1973–1975).

Наукові дослідження у галузі зоології, палеонтології, археології. Засновник археозоологічних досліджень в Україні. Здійснив реконструкцію пізньопалеолітичного життя з кісток мамонта, створив теорію антигляціалізму, обґрунтував час появи людини на Землі. Розробив колагеновий метод визначення геологічного віку кісток. Відкрив багато давніх археологічних стоянок – Чулатів, Гінці, Новгород-Сіверський, Добраничівка, Мізин, Межиріч. Автор понад 1000 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1965). Лауреат Державної премії УРСР (1975).
Нагороджений орденами Червоної Зірки (1944), Трудового Червоного Прапора (1971), іншими державними нагородами.
Помер 20 червня 1975 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Гетерогляциализм» [не раніше 1940]; «О ледниковом периоде» (1950); «Новый метод определения геологического возраста ископаемых костей четвертичной системы» (1952); «Матеріали до вивчення минулих фаун УРСР» (1954); «Походження свійських тварин» (1952); «О климатах и ландшафтах прошлого» (1957, співавтор – Макеєв П. С.); «Позднепалеолитические жилища из костей мамонта на Украине» (1968); «Межирические жилища из костей мамонта» (1974); «Заповідні скарби Української РСР» (1974–1975, співавтор – Ющенко О. К.) та ін.

Дисертації на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора наук: «Походження сучасної фауни ссавців УРСР» (1935); «Происхождение валунных отложений» (1947–1948); «Основные черты истории фауны Европейской части СССР» (1950).

Статті: «Про шкідника садків – непарного короїда» (1925); «Свійські тварини Райковецького городища» [1934]; «Раскопки Гонцовской палеолитической стоянки в 1935 г.» [1936]; «Фауна і геологія палеолітичних стоянок УСРР» [1936]; «Находка остатков ископаемого человека в Новгород-Северске» (1938); «О находке костей мамонтов и других слонов на юге Украины» (1941); «Как ориентироваться без карты и компаса» (1945); «Геологічна історія порогів» (1947); «Палеонтологічні роботи в Інституті зоології АН УРСР за 30 років» (1949); «Происхождение янтаря» (1950, співавтор – Кондратюк Є. М.); «Дискусія з питань історії Четвертинного періоду і четвертинної геології» (1952); «Фауна хребетних неогенових та антропогенових відкладів півдня УРСР» (1953); «О состоянии биологической науки» (1956, співавтор – Гершензон С. М., Білай В. Й.); «Чи був льодовиковий період?» (1959); «Палеонтологічні дослідження в зоні Каховського водосховища» (1959–1961); «Палеолит Украинского Полесья» (1961, співавтор – Шовкопляс І. Г.); «Дослідник фауни України В. Г. Аверін» (1962, співавтор – Троїцька В. І.); «До вивчення фауни дрібних ссавців погадковим методом» (1963); «Відтворення палеогеографічних умов на основі вивчення викопних організмів» (1966); «Об увековечении памяти украинских зоологов» (1969); «Геологічне минуле причорноморських степів півдня УРСР» ([не раніше 1969], співавтор – Молявко Г. І.); «Исследования в Межириче» (1974, співавтор – Шовкопляс І. Г.); «Биоценология и антигляциализм» (1975) та ін.

Доповіді: «Задачі охорони природи на Шевченківщині» (1923); «До вивчення геологічних умов залягання копального торфовища Славчансько-Овруцького кряжу» [1933]; «Сучасний стан і значення питання про мамута для вивчення історії Квартеру» (1935); «Огляд і перспективи палеонтологічної роботи в західних областях УРСР» (1936); «Про сучасні проблеми у справі систематики» (1937); «История фауны и среды ее обитания в УССР» (1939, співавтор – Борисяк О. О.); «Современное состояние вопроса о ледниковом периоде в свете данных палеонтологии и палеогеографии» (1949); «Визначення геологічного віку викопних кісток фторовим методом і методом прожарювання» (1952, співавтор – Габович Р. Д.); «О фауне позвоночных сарматских отложений в районе Каховского строительства» (1953); «Об определении геологического возраста костей антропогеновых позвоночных и о его значении для геохронологии» (1957); «О некоторых вопросах методики палеогеографических исследований» (1966); «Завдання і роль наукових установ в охороні природи» (1973);

«Фауна Молдавии и прилегающих областей Украины, ее охрана и рациональное использование» (1974) та ін.

Лекції: «Археологическая палеонтология» (1936); «Походження валунних відкладів» [не раніше 1947]; «Як наука дізналась, що було на Землі мільйони років тому» [1949]; «Походження людини» [1950]; «Зоологія» (б/д).

Відгуки та рецензії: на монографії Борисковського П. Й. «Человек каменного века на Украине» (1940), Спасокукоцького О. І. «Сравнительное изучение оползневых явлений в разных районах Украины» (1946), Воїнственського М. А. і Кістяковського О. Б. «Визначник птахів УРСР» (1951), Воїнственського М. А. «Современное состояние и происхождение орнитофауны степной полосы Европейской части СССР» (1956), Шовкопляса І. Г. «Кам'яний вік на території Української РСР» (1960), Вялова О. С. «Следы жизнедеятельности организмов и их палеонтологическое значение» (1969), Єфименка П. П. «Первобытное общество» (б/д) та ін.; на статті Абеленцева В. І., Айзенверга Д. Є., Сергєєва А. Д., Соболева Д. Н., Сокура І. Т., Шовкопляса В. М. та ін. (1935–1975); на дисертаційні дослідження Анохіної З. В., Бажанової М. В., Балабая П. Б., Банникова А. Г., Бібікова С. М., Бурчака-Абрамовича М. Й., В'юшкова Б. П., Габунії Л. К., Дорофєєва П. І., Жаркова І. В., Кириченко О. М., Мазурмовича Б. М., Савроня Е. Б., Саїдової Х. М., Семененка В. М., Смик Г. К., Столяра А. Д., Сябряя В. Т., Тимченко Н. Г., Чувардинського В. Г., Шевченко А. І. (1935–1975) та ін.

Щоденники експедиційних досліджень: ссавців на Київщині, Білоцерківщині та Уманщині, спостережень за тваринним світом на Черкащині і Київщині, спостережень за впливом гризунів на ґрунт (1925–1929); експедиційні щоденники археологічних розкопок у Новгород-Сіверському, Мізині, Вишгороді, Ольвії, Ромнах, Амвросіївці, Добриничівці, Гатному, у районі Дніпробуду (1933–1955).

Робочі матеріали: з проблеми антигляціалізму [1950-ті]; до наукових праць з археології, географії, геології, зоології, етнографії та ін. (б/д).

Біографічні документи

Персональна картка члена Комітету незаможних селян Київщини (1923); характеристики (1931–[1971]); документи про навчання у вищих навчальних закладах та аспірантурі (1931–1947); автобіографії (1933–1974); документи про підготовку про захист дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук (1933–1946) та ступенів доктора геолого-мінералогічних та біологічних наук (1947–1951); особові листи з обліку кадрів (1933–[1972]); документи про військову службу в лавах Радянської армії під час Другої світової війни (1942–1945); клопотання АН УРСР та НКО УРСР про відкликання Підоплічка І. Г. з діючої армії для продовження наукової роботи (1945); документи про присвоєння вчених звань доцента (1946, 1947) і професора (1951–1952); витяг з трудової книжки [1947]; документи про святкування 50-річчя від дня народження і 30-річчя наукової діяльності (1955); вітальна кореспонденція з нагоди ювілеїв, знаменних дат (1955–1971); документи про обрання до складу членів-кореспондентів та академіків АН УРСР (1956–1967); почесні грамоти (1956–1973); Указ Президії ВР УРСР про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1965); спогади про воєнні роки (1975); нагородний лист Підоплічка І. Г. [1975] та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про дослідження погадок (1925–[1931]); звіт про роботу зоологічної бригади у складі комплексної експедиції ВУАН у район Дніпробуду (1931); протоколи засідань мамологічної секції ентомологічно го відділу Київської сільськогосподарської дослідної станції (1930); документи про роботу на

посаді старшого асистента лабораторії служби обліку Українського НДІ цукрової промисловості (1931); документи про роботу на різних посадах у Інституті зоології АН УРСР (1935–1965); документи про участь у роботі радянської секції Міжнародної асоціації з вивчення Четвертинного періоду (1935–1972); документи про діяльність у складі Наукової ради Львівського науково-природознавчого музею АН УРСР (1940–1956); документи про роботу в Інституті археології АН УРСР (1945–1952); документи про діяльність на посаді проректора КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1946–1948); документи про участь у розробці статуту Товариства охорони природи та сприяння розвитку природних багатств УРСР (1953–1961); документи про участь у створенні і організації роботи Азово-Сиваського заповідника, бабаківського заповідника «Стрілецький степ», Кримського державного заповідника, Карпатського заповідника (1955–1964); документи про діяльність у Комісії з охорони природи АН УРСР (1955–1973); документи про участь у роботі нарад і конференцій з питань охорони природи (1957–1963); документи про наукову співпрацю з іноземними вченими (1957–1974); доповідна записка «К вопросу о месте сооружения плотины Киевской ГЭС» (1959); документи про участь у роботі наради з вивчення стратиграфії та періодизації палеоліту Східної Європи (1959), II з'їзду Українського товариства охорони природи та сприяння розвитку природних багатств УРСР (1961); довідка про стан і перспективи розвитку природничих музеїв у системі АН УРСР (1965); документи про діяльність як академіка-секретаря Відділення загальної біології АН УРСР (1969) та ін.

Педагогічна: документи про педагогічну діяльність на посаді інспектора відділу ентомології Київської сільськогосподарської станції (1926–1927); документи про лекційну діяльність на посаді молодшого наукового співробітника Інституту історії матеріальної культури АН УРСР (1935–[1936]); документи з педагогічної діяльності під час Другої світової війни (1941–1945); документи про викладацьку діяльність на геолого-грунтознавчому факультеті КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1946–1953).

Видавнича: документи про друк і розповсюдження книги Підоплічка І. Г. «Шкідливі гризуни» [1929–1931]; документи про діяльність на посаді голови Комісії з укладання книжкової серії «Фауна України» (1937–1962); документи про співпрацю з редакціями газет і журналів (1938–1975); документи про діяльність у складі редакційної колегії журналу «Природа» (1946–1973); зауваження до проектів статей, вміщених у Великій радянській енциклопедії (1951–1954); документи про діяльність у складі редакційної колегії науково-популярного журналу «Наука і життя» (1952–1963); документи про діяльність на посаді заступника головного редактора УРЕ (1958–1967); документи про участь у підготовці енциклопедичного довідника «Історія міст і сіл Української РСР» (1962–1973); документи про участь у підготовці видання «Історія Академії наук Української РСР» (1966–1967).

Громадська: щоденник з записами про перебування на Чернігівщині у складі культбригади (1932); документи про діяльність у Товаристві «Знання» УРСР (1947–1972); документи про науково-популяризаторську діяльність (1950–1974); документи про діяльність у складі експертної комісії з геологічних та географічних наук Управління у справах вищої школи при РМ СРСР (1952–1957) та ін.

Листування Підоплічка І. Г.

Адресати: Айзенштант Д. С. (6, 1949–1952); Атанасов Н. Н. (2, 1956–1957); Бадер О. М. (3, 1956–1958); Бажанов В. С. (13, 1953–1963); Балабай П. П. (3, 1955–1957); Банников А. Г. (5, 1951–1955); Баранов В. І. (3, 1952–1954); Бібіков С. М. (6, 1948–1973); Борисковський П. Й. (14, 1948–1963); Борисяк О. О. (2, 1936–1939); Бурчак-Абрамович М. Й. (12, 1949–1955); Вагагін В. О. (5, 1952–1955); Верещагін М. К.

(46, 1952–1975); Виноградов Б. С. (12, 1947–1957); Горещький Г. І. (19, 1951–1961); Давіташвілі Л. Ш. (2, 1953–1959); Дементьев Г. П. (2, 1954–1955); Джафаров Р. Д. (4, 1951–1957); Зверезомб-Зубовський Є. В. (2, 1944–1962); Калабухов М. І. (31, 1948–1964); Кондратюк Є. М. (2, 1956–1957); Короткевич О. Л. (5, 1953–1958); Криштофович А. М. (3, 1948–1950); Лебедев С. І. (4, 1955–1962); Макеев П. С. (127, 1948–1966); Орлов Ю. О. (35, 1947–1965); Плисецький М. С. (2, 1954); Портенко Л. О. (6, 1947–1955); Рибаків Б. О. (1, б/д); Славін Л. М. (1, 1956); Соколов І. І. (2, 1956–1967); Сокур І. Т. (6, 1950–1961); Страутман Ф. І. (15, 1954–1962); Топачевський В. О. (1, 1952); Фльоров К. К. (9, 1950–1963); Хозацький Л. І. (14, 1948–1958); Цалкін В. І. (8, 1950–1961); Черниш О. П. (119, 1951–1962); Чувардинський В. Г. (17, 1962–1975); Шовкопляс І. Г. (3, 1957–1961).

Кореспонденти: Абеленцев В. І. (7, 1950–1958); Аверін В. Г. (10, 1940–1954); Адаменко О. М. (12, 1959–1961); Атанасов Н. Н. (3, 1956–1959); Бажанов В. С. (45, 1947–1974); Бібіков С. М. (2, 1948–1952); Борисковський П. Й. (33, 1947–1965); Бурчак-Абрамович М. Й. (66, 1938–1972); Ватагін В. О. (6, 1952–1955); Вернадський В. І. (1, 1939); Виноградов Б. С. (12, 1938–1957); Гаррута В. (10, 1949–1968); Геккер Р. Ф. (38, 1938–1969); Горещький Г. І. (38, 1951–1968); Гродзінський А. М. (1, 1967); Давіташвілі Л. Ш. (6, 1953–1964); Замятін С. М. (8, 1946–1959); Зверезомб-Зубовський Є. В. (34, 1941–1963); Калабухов М. І. (117, 1938–1974); Капелист К. В. (8, 1952–1954); Корякін Л. І. (3, 1947–1949); Кондратюк Є. М. (3, 1957–1958); Короткевич О. Л. (18, 1953–1960); Кришталь О. П. (5, 1944–1945); Криштофович А. М. (1, 1946); Лазаренко Є. К. (2, 1961–1967); Макеев П. С. (242, 1947–1968); Маркевич О. П. (7, 1948–1969); Нобіс Г. (Nobis G.) (2, 1964); Орлов Ю. О. (46, 1938–1967); Плисецький М. С. (2, 1954); Протопопова О. П. (2, 1955–1957); Рибаків Б. О. (1, 1959); Ситник К. М. (11, 1959–1971); Сокур І. Т. (17, 1949–1972); Стойко С. М. (6, 1959–1971); Татаринів К. А. (122, 1951–1975); Троїцька В. І. (3, 1952–1965); Фльоров К. К. (11, 1939–1963); Формозов О. М. (3, 1938–1951); Хозацький Л. І. (30, 1939–1968); Чернишов Б. І. (1, 1943); Чувардинський В. Г. (84, 1961–1975); Шовкопляс І. Г. (28, 1952–1967); Щеглова В. В. (10, 1956–1960); Щербак М. М. (4, 1956–1965) та ін.

Фотодокументи

Підоплічка І. Г. серед співробітників Київської сільськогосподарської станції захисту рослин (1, 1925); серед випускників аспірантських курсів Українського науково-дослідного геологічного інституту (1, 1932); з Борисяком О. О. та Орловим Ю. О. у Ленінграді (2, 1933); під час палеонтологічних розкопок у Закавказзі (1, 1938); фотопортрети Підоплічка І. Г. (13, [1930-ті]–1972); учений у роки Другої світової війни (17, 1941–1945); біля пам'ятника мамонту в с. Кулішівка (1, [1945]); під час палеонтологічних розкопок у с. Амвросіївка (6, 1949); з академіком АН УРСР Топачевським В. О. та Гончаренком М. П. під час Бериславської експедиції (3, 1952); під час Добрянчівської експедиції (2, 1953); серед співробітників відділу палеозоології Інституту зоології АН УРСР (1, 1960); в Інституті зоології АН УРСР на урочищу засіданні з нагоди 60-річчя від дня народження вченого (3, 1965); у карстових печерах Одеських катакомб (3, 1966); на засіданні Президії АН УРСР (2, 1967); серед однополчан біля пам'ятника Слави у Києві (2, 1968); з президентами АН УРСР Патонем Б. Є. та АН СРСР Келдишем М. В. на борту судна «Академік Вернадський», у Парку Слави (8, 1969); під час екскурсії по ЦНПМ для членів урядової делегації та Президії АН УРСР (59, 1969); під час розкопок біля с. Межиріччя (18, 1970–1974); з президентом АН УРСР Патонем Б. Є., Щербицьким В. В., Шелестом П. Ю. у залах ЦНПМ АН УРСР (8, 1971); на XIII Міжнародному конгресі з історії науки у Москві

(5, 1971); під час відкриття меморіальної дошки академіку АН УРСР Холодному М. Г. (1, [1972]); на I Міжнародному теріологічному конгресі у Москві (4, 1974) та ін.

Документи, зібрані вченим

Брошури: Ербена Я. К. «Объяснения и исправления некоторых темных и испорченных мест древнейшей русской летописи» (1870); Семенова-Тян-Шанського А. П. «Василий Евграфович Яковлев. Несколько страниц из истории зоологии в России» (1910); Каменьщикова М. П. «Солнце. Астрономический очерк» (1915); Соколова Д. В. «Соколов В. Д. (1855–1917)» (1940) та ін.

Інші матеріали: урядові постанови та постанови АН УРСР і АН СРСР про охорону природи і навколишнє середовище (1946–1968); нотатки з висловлюваннями геологів, географів, зоологів та інших спеціалістів про теорію антигляціалізму (1957–1961); статті у періодичній пресі, буклети про видання УРЕ (1958–1966); документи про дослідження Київського зоопарку, проведене Секцією захисту тварин світу Київського відділення Товариства охорони природи (1965); список геологів, які вивчали територію України у XVIII–XX ст. [1970]; карти-схеми різних регіонів України, карти території СРСР (б/д).

Фотодокументи: панорама с. Козацьке (2, 1917); перші випускники українських курсів лісопатологів (1, [1930-ті]); фотознімки музею ім. Д. І. Яворницького у м. Дніпропетровськ (1, 1946); стінгазета «За дарвінізм» та стенд Інституту зоології АН УРСР «Наукова робота» (3, 1948–1949); ювілейна сесія АН УРСР, присвячена 50-річчю АН УРСР (4, 1969).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Дмитренко Н. Г., Шовкопляс І. Г. Иван Григорович Підоплічко. – Київ : Наукова думка, 1976. – 74 с.; До 90-річчя від дня народження І. Г. Підоплічка // Український географічний журнал. – 1995. – № 4. – С. 69–70; Крахмальна Т. В., Михалевич О. А., Семенов Ю. А. Иван Григорьевич Пидопличко (к 100-летию со дня рождения) // Вестник зоологии. – 2005. – Т. 39, № 6. – С. 83–86; Брязкало Т. В. Підоплічко Иван Григорович (1905–1975): життя та наукова діяльність (до 110-річчя від дня народження) // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : зб. наук. пр. – Рівне : О. Зень, 2014. – С. 43–46.

Т. В. Брязкало

Підоплічко Микола Макарович

(03.04.1904 – 27.03.1975).

Міколог.

Член-кореспондент (1957).

Фонд № 140, 3 описи, 229 од. зб. за 1904–2004 рр.

Народився 3 квітня 1904 р. у с. Козацьке (нині – Звенигородський р-н, Черкаська обл.). Закінчив Київський ІНО (1929). Постійний позаштатний науковий співробітник Ботанічного кабінету та Гербарію ВУАН (1925–1929). Асистент кафедри ботаніки Київського ветеринарно-зоотехнічного інституту (1926–1928). Асистент, старший спеціаліст, завідувач лабораторії загальної мікробіології Українського НДІ цукрової промисловості (1929–1930). Науковий співробітник (1931–1935), завідувач

відділу мікології (1935–1941, 1944–1975) Інституту мікробіології і вірусології АН УРСР ім. Д. К. Заболотного. Під час Другої світової війни – завідувач відділу мікології Інституту зообіології АН УРСР (1941–1944). Член бюро Відділення біологічних наук АН УРСР (1957–1963).

Голова Українського мікробіологічного товариства (з 1960). Член президії Українського ботанічного товариства (з 1961).

Наукові дослідження присвячено питанням систематики і флори грибів, їх екології та фізіологічної активності, вивченню мікрофлори зерна хлібних злаків, вивченню мікотоксикозів та антибіотиків. Співатор лікувального антибіотичного препарату «Мікроцид». Автор близько 100 наукових праць.

Лауреат Державної премії СРСР (1952), премії імені Д. К. Заболотного АН УРСР (1970).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1939), Леніна (1954), іншими державними нагородами.

Помер 27 березня 1975 р. у м Київ.

Наукові праці

Монографія «Лечебный антибиотический препарат “Микроцид”» ([1951], спів-автор – Білай В. Й.).

Статті: «Основные результаты и дальнейшие перспективы в изучении почвенных грибов в Украинской ССР» [1957]; «Поширення видів роду *Penicillium* у ґрунтах соснових лісів Центрального Полісся України» ([1966], співавтор – Гребенюк М. В.); «Мікроскопічні отруйні гриби» (б/д).

Відгуки та рецензії: на монографію Лавитської З. Г. «Гриби трав'янистих декоративних рослин» (1963); на статті Муравйова В. П. «Підвищення стійкості ярової пшениці проти головної шляхом додаткового живлення» (1950), Зинов'євої Х. Г. «Вплив ризосфери деяких сільськогосподарських рослин на азотобактер» (1952), Ліпшиця В. В., Чернишової П. С. «Вплив деяких анаеробів ґрунту на проростання насіння, ріст і продуктивність вищої рослини» (1953), Дроботька В. Г. «Служіння народові» (1954); на дисертаційні дослідження Абрамяна Д. Г., Архипової В. Д., Башмакової Є. В., Бухало А. С., Головіної Н. П., Горюшина В. [А.], Гулецької Є. Г. Кашишко О. П., Копачевської Є. Г., Лева [Н. А.], Мілька О. О., Пашкар С. І., Порженко В. В., Салтикової Л. П. та ін. (1951–1964).

Біографічні документи

Витяг з метричної книги про народження (1904); залікові книжки студента (1922–1929); свідоцтво про звільнення з-під арешту (1933); документи про присвоєння наукових ступенів кандидата і доктора біологічних наук (1936–1955); профспілкові квитки (1938–1974); нагородні листи (1939–1970); почесні грамоти (1943–1974); документи про присвоєння вчених звань старшого наукового співробітника і професора (1938–1956); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1947–1957); особові листи з обліку кадрів (1947–1956); довідка про сімейний стан (1947); військовий квиток (1948); посвідчення завідувача відділу Інституту мікробіології і вірусології АН УРСР (1949, 1955); документи про висунення на здобуття Державної премії СРСР (1950–1952); характеристики (1950–1960); автобіографії (1950–1967); посвідчення члена-кореспондента АН УРСР (1957); вітальна кореспонденція з нагоди різних свят (1957–1974); диплом почесного члена Українського ботанічного товариства (1968); диплом лауреата премії імені Д. К. Заболотного АН УРСР (1970); некролог (1975).

Документи з діяльності

Відомості про роботу з вивчення токсичних грибів у БАРСР під час перебування в евакуації [1941–1944]; витяги з протоколів засідань Президії АН УРСР про включення до складу учених рад інститутів зоології, ентомології та фітопатології (1942, 1956); листування з організаціями та установами щодо надання практичної допомоги у боротьби з грибковими захворюваннями (1943–1967); листування з науковими установами про обмін культурами грибів (1943–1965); документи про діяльність на посаді завідувача відділу мікології Інституту мікробіології і вірусології АН УРСР ім. Д. К. Заболотного (1948–1965); витяг з протоколу засідання Президії АН УРСР про затвердження у складі редколегії «Мікробіологічного журналу» (1951); повідомлення про обрання членом секції захисту рослин Академії сільськогосподарських наук УРСР (1957); звіти про виконання науково-дослідних робіт під керівництвом Підоплічка М. М. (1961–1966).

Листування Підоплічка М. М.

Адресати: Арбатська [Є.] С. (1, 1960); Белякова Л. [А.] (1, [1975]); Васильєвський І. І. (1, 1949); Воробйова І. [Н.] (1, 1952); Захарченко [А.] Ф. (1, 1956); Степанова Т. І. (1, 1956); Урніс І. О. (1, 1956); Фотинюк Ф. І. (1, [1951]); Шляхова В. [А.] (1, [1943]).

Кореспонденти: Арбатська [Є.] С. (4, 1962); Асланов Д. Б. (2, 1955); Африкян Е. Г. (1, 1964); Бабаян [А.] (2, 1960–1974); Верговський В. (1, 1959); Горленко М. В. (3, 1959–1961); Дорожкін М. О. (6, 1955–1958); Імшенецький О. О. (7, 1952–1956); Кокарев Д. Д. (1, 1958); Коротай С. С. (1, 1965); Кулик С. [А.] (1, 1953); Курсанов Л. І. (3, 1946); Лавров М. М. (6, 1948–1952); Нестерович С. С. (1, [1942]); Підоплічко В. М. (11, 1945–1958); Підоплічко В. М. (17, 1935–[1960-ті]); Принц Я. І. (3, 1960–1962); Ременець М. Ф. (1, [1958]); Саркісов А. Х. (2, 1961); Середенко О. М. (1, 1942–1964); Степанюк Т. (3, 1950–1952); Страхов Т. Д. (7, 1956–1959); Урніс І. О. (1, 1955); Фердигалов Ю. І. (3, 1950–1952); Хоменко В. М. (3, 1968–1970).

Фотодокументи

Підоплічко М. М. під час вручення ордена «Знак Пошани» (1, 1938); із співробітниками Чернівецької картопляної науково-дослідної станції (1, [1950]); з академіком АН УРСР Оканенком А. С. (1, 1955); серед учасників наради з мікотоксикозів у Києві (1, 1956); з професором Горленком М. В. [1950-ті]; фотопортрети Підоплічка М. М. (9, [1950–1970-ті]); учений з професором Саркісовим А. Х. (1, [1960-ті]); із співробітниками відділу мікології Інституту мікробіології і вірусології АН УРСР ім. Д. К. Заболотного (1, б/д).

Документи про вченого

Статті про Підоплічка М. М. у періодичній пресі (1943–2004); відгуки академіка Ісаценка Б. Л. про наукові роботи Підоплічка М. М. (1947).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Інститут мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України (особова справа).

Лит.: Крижанівська Н. Першовідкривач грибкової флори. Володар мікросвіту // Київ. – 2004. – 2 квітня. – С. 10; Жданова Н. М. Сторінки життя видатного вченого // Культура і життя. – 2004. – 31 березня. – С. 3; Історія Національної академії наук України, 1956–1960. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2015. – С. 525; Жданова Н. Н., Суббота А. Г., Курченко И. Н. и др. «Stachybotryotoxycosis»: 80 лет исследованию этиологии смертельного грибкового заболевания лошадей и людей // Мікробіологічний журнал. – 2017. – Т. 79, №2. – С. 103–118.

Т. В. Брязкало

Підстригач Ярослав Степанович

(25.05.1928 – 28.05.1990).

Учений у галузі механіки.

Академік (1972).

Фонд № 146, 1 опис, 52 од. зб. за 1958–1989 рр.

Народився 25 травня 1928 р. у с. Самостріли (нині – Корецький р-н, Рівненська обл.). Закінчив фізико-математичний факультет ЛДУ ім. І. Франка (1951). Науковий співробітник (1954–1962), завідувач відділу техніки деформованого твердого тіла (1962–1969), заступник директора (1969–1972) Фізико-механічного інституту АН УРСР. Керівник Львівського філіалу математичної фізики (1972–1978) Інституту математики АН УРСР. Директор (1978–1990) Інституту прикладних проблем механіки і математики АН України. Викладач, ініціатор створення та завідувач кафедри математичного моделювання фізико-механічних процесів (з 1981) ЛДУ ім. І. Франка.

Голова Західного наукового центру АН УРСР (з 1972). Член Національного комітету СРСР з теоретичної та прикладної механіки.

Наукові дослідження у галузі теорії термопружності, механіки суцільного середовища, термомеханіки, математичної фізики. Засновник напряму теоретичного моделювання у механіці деформованих середовищ з урахуванням їх структури та взаємозв'язку процесів механічної і немеханічної природи. Автор понад 300 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1979). Лауреат Державної премії УРСР (1975), премії імені М. М. Крилова АН УРСР (1978).

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1976), Леніна (1986), іншими державними нагородами.

Помер 28 травня 1990 р. Похований у м. Львів на Личаківському кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я Я. С. Підстригача присвоєно Інституту прикладних проблем механіки і математики НАН України (1990).

Наукові праці

Монографії: «Температурні напруження в оболонках» (1961, співавтор – Ярема С. Я.); «Неустановившиеся температурные поля и напряжения в тонких пластинках» (1972, співавтор – Коляно Ю. М.); «Некоторые экстремальные задачи теории локальной термообработки тонких оболочек» (1973, співавтори – Бурак Я. Й., Григолюк Є. І.).

Навчальний посібник «Тензори на многовидах» (1986).

Статті: «Температурне поле в тонких оболонках» (1958); «Диффузионные процессы в нагреваемом деформируемом шаре» (1964, співавтор – Павлина В. С.); «Квазистатическая задача взаимосвязанной термоупругости» (1969, співавтор – Швець Р. М.); «Дифузійні процеси і механіка твердого деформованого тіла» ([1970], співавтор – Павлина В. С.); «Матрично-операторний метод в теорії пружності» (1973, співавтор – Столяров В. О.); «К обоснованию динамического метода исследования упругих систем» ([1974], співавтори – Байдак Д. А., Зорій Л. М.); «Про один випадок ускладнення граничних умов в задачах гідропружності» [1975]; «Дифференцирование двойных тензоров на поверхности по координате и по времени» (1982, спів-

автор – Повстенко Ю. З.); «Умови стрибка напружень і переміщень на тонкодінному плоскому пружному включенні в суцільному середовищі» [1982]; «Задача теорії упругості для среды с заданным полем тензора дисторсий» (б/д, співавтор – Ганулич В. К.); «Метод розв'язання рівнянь Ляме» (б/д); «Теорія деформованих просторів» (б/д); «Вода: проблеми і прогнози» (б/д); «Граничні умови в задачах математичної фізики для тіл із тонкодітними вимоченнями» (б/д); «Предмет тензорного аналізу» (б/д).

Робочі матеріали: до наукових праць з проблем математичної фізики, механіки суцільного середовища та термомеханіки (б/д).

Доповіді: «Развитие региональной системы управления научно-техническим прогрессом» [після 1976]; «Чергові завдання охорони природи на Львівщині» [після 1978]; «Управление качеством продукции как региональная комплексная, научная и общественная проблема» (б/д, співавтор – Удовиченко Є. Т.).

Відгуки та рецензії: на монографію Седова Л. І. «Механика сплошной среды» (1973); на статтю Федорова В. В. «Термодинамические принципы в теории ползучести и длительной прочности» (б/д); на дисертаційне дослідження Чудновського А. І. «О разрушении макротел» (б/д).

Біографічні документи

Диплом члена-кореспондента АН УРСР (1969); диплом академіка АН УРСР (1972); посвідчення члена Українського товариства мисливців та рибалок (1989).

Документи з діяльності

Документи про діяльність як керівника Львівського філіалу математичної фізики Інституту математики АН УРСР та директора Інституту прикладних проблем механіки і математики АН УРСР (1973–1989); програми спецкурсів та навчальних курсів, підготовлені вченим (1977); документи про діяльність як члена Національного комітету СРСР з теоретичної та прикладної механіки, делегата з'їзду профспілок та міжнародного симпозіуму у Таллінні (1977–1982); документи про діяльність як голови Західного наукового центру АН УРСР ([1980]–1988).

Листування Підстригач Я. С.

Кореспонденти: Аганбегян А. Г. (1, 1982); Голубець М. А. (1, 1989); Дяденко М. С. (1, 1976); Калашников А. С. (1, 1981); Мазур М. М. (1, 1982); Михайлов Г. К. (5, 1981–1982); Образцов І. Ф. (5, 1981–1983); Скрипник І. В. (1, 1989).

Фотодокументи

Фотопортрети Підстригача Я. С. (2, 1960–[1980]); учений з колегами (6, [1960–1980-ті]).

Документи, зібрані вченим

Статті: Седова Л. І. «Понятия разных скоростей изменения тензоров» (1960); Гріна А. І., Нахді П. М. «Течение жидкости через упругое тело» (1973); Столярова В. О. «Матрично-операторный метод в задаче теории упругости для бесконечного слоя» (1976).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Кіт Г., Бурак Я., Шевчук П. Особливості творчого процесу академіка АН України Ярослава Степановича Підстригача (до 75-річчя від дня народження) // Бюлетень Західного наукового центру, 2003. – Режим доступу: <http://znc.com.ua/ukr/publ/periodic/bulletin/2003/p112.php>. – Заголовок з екрану; Історія Національної академії наук України, 1956–1960. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2015. – С. 689.

А. І. Шаповал

Пінчук Вадим Григорович

(28.12.1930 – 29.03.1996).

Онколог.

Академік (1991).

Фонд № 198, 1 опис, 99 од. зб. за 1954–2005 рр.

Народився 28 грудня 1930 р. у м. Полтава. Закінчив лікувальний факультет (1954) та аспірантуру (1957) Київського медичного інституту ім. О. О. Богомольця і працював у ньому асистентом кафедри патологічної анатомії (1957). Молодший науковий співробітник радіологічної лабораторії (1957–1960), старший науковий співробітник лабораторії канцерогенних речовин (1960–1961) Інституту гігієни праці та профзахворювань МОЗ УРСР. Водночас – старший інспектор з медичної радіології МОЗ УРСР (1957–1958). Старший науковий співробітник (1961–1965), завідувач лабораторії електронної мікроскопії (1965–1971), заступник директора та завідувач відділу ультраструктури пухлинної клітини (1971–1978), директор та завідувач відділу цитології пухлинного росту (1979–1996) Інституту експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р. Є. Кавецького НАН України.

Заступник академіка-секретаря Відділення біохімії, фізіології і теоретичної медицини АН УРСР (1974–1990).

Академік АМН України (1993).

Член українських наукових товариств патологоанатомів (з 1958), онкологів (з 1962), радіобіологів (з 1988).

Наукові дослідження присвячено питанням автоматизації цитологічних досліджень в онкоморфології, отримання моноклональних антитіл методом гібридомної технології, розробці нових імуногістохімічних методів та їх застосування у діагностиці пухлин, проблемам біологічних ефектів іонізуючого опромінення та радіаційного канцерогенезу, електронної мікроскопії клітин у процесі хімічного канцерогенезу у печінці та целофанового бластомогенезу у нирках, а також вивченню механізмів гострої променевої хвороби. Автор близько 300 наукових робіт.

Лауреат премії імені О. О. Богомольця АН УРСР (1979), Державних премій України (1981, 1999).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1980), Трудового Червоного Прапора (1986), іншими державними нагородами.

Помер 29 березня 1996 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук «Електронно-мікроскопіческая характеристика клеток в процессе химического канцерогенеза в печени и целлофанового канцерогенеза в почке» (1969).

Статті: «Радиоактивный фосфор (P³²). Свойства, распределение в организме при различных состояниях, морфологические изменения в тканях под влиянием эндогенного β-облучения» (1955); «Морфологические изменения внутренних органов при длительном отравлении севином» (1958, співавтор – Маковська [Є. І.]); «Патоморфологическая анатомия лучевой болезни, вызванной введением в организм радио-

активного стронция (Sr^{89})» (1958); «Цитохимия ультраструктур» (1962); «Новые методы в электронномикроскопическом исследовании биологических объектов» (1963); «Ультраструктурные изменения в опухолевых клетках, вызванные применением различных противоопухолевых и цитотоксических сывороток» (1965, співавтори – Монастирська Б. Д., Уманський Ю. О.); «Цитофотометрическое определение содержания ДНК в печеночных клетках в процессе их малигнизации» (1966, співавтори – Гудим-Левкович К. О., Уманський Ю. О. та ін.); «О гистогенезе экспериментальных опухолей печени» (1969); «Изменения внутриклеточных мембранных структур в процессе химического канцерогенеза» (1971); «Практические и теоретические аспекты проблемы антиканцерогенеза в системе профилактики рака» ([1976], співавтор – Кавецкий Р. Є.); «Цитологические исследования в институтах медико-биологического профиля» (1977); «Изменение ультраструктуры гепатоцитов под влиянием хронического введения крысам фурациллина» (1979, співавтори – Андріанов О. В., Андрущак В. М., Білич К. М. та ін.) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Материалы к морфологии эндокринных желез при воздействии инкорпорированного радиоактивного фосфора (P^{32})» ([1959], співавтори – Даль М. К., Кисиленко В. [А.], Маковська [Є. І.]); «Электронно-цитохимические методы изучения ферментов ядра» (1961, співавтор – Зотиков Л. [А.]); «К вопросу об изменениях почки белых крыс и золотистых хомяков при внутриорганном введении целлофановой трубки» (1966, співавтори – Гольдшмід Б. Я., Чудаков В. Г. та ін.); «Ультраструктура клеток экспериментальной нефробластомы (смешанной опухоли Вильямса)» (1967); «Спаренные цистерны – редкий цитоплазматический компонент опухолевых клеток» (1969); «Изменения тонкой структуры клеток под влиянием многократного введения диэтилнитрозамина (ДЭНА)» (1972); «Использование электронной микроскопии для уточнения гистогенеза опухоли Вильямса человека» (1973, співавтор – Гольдшмід Б. Я., Монастирська Б. Д.) та ін.

Лекція «Применение электронной микроскопии в биологии и медицине» (1975).

Відгуки та рецензії: на монографії Гамалії М. Ф. та Удилової О. Ф. «Сравнительное изучение действия на тканевые культуры лазеров, излучающих в различных областях светового спектра» (1968), Андрієнка В. І. та Коваленка Л. С. «Светомикроскопическое изучение отдельных сторон механизма повреждения клеток радиацией лазера» (1970), Андрієвського І. І. «Этиология и патогенез новообразований (бластом опухолей) и экспериментальное их воспроизведение» (1975), Агеєнка О. І. «Механизмы вирусного онкогенеза» (1978, 1979); на статті Бердинських [Н.] К., Бутенко З. А., Гавриної Г. Б., Гамалії М. Ф., Єлісеєва В. В., Крутовських В. [А.], Мартиненка [А.] Г., Мельниченка А. В., Чимітова В. Д. та ін. (1966–1980); на дисертаційні дослідження Бердинських [Н.] К., Глузмана Д. Ф., Думбрової Н. Є., Кейсевича Л. В., Комісарчика Я. Ю., Кошевого Ю. В., Монастирської Б. Д., Стеценка Л. [А.], Хомутовського О. А., Юрковської Т. [Н.] та ін. (1966–1980).

Біографічні документи

Диплом про закінчення Київського медичного інституту ім. О. О. Богомольця (1954); дипломи кандидата та доктора медичних наук (1960, 1970); атестат старшого наукового співробітника (1963); витяги з наказів про обрання на посаду керівника лабораторії електронної мікроскопії пухлин Київського НДІ експериментальної і клінічної онкології МОЗ УРСР (1965, 1970); особова справа (1970–1976); автобіографії (1971, 1975); особовий листок з обліку кадрів (1971); характеристика (1971); документи про присвоєння вченого звання професора (1971); спогади Пінчука В. Г. про роботу у галузі електронної мікроскопії (1977); нагородний лист (1986); вітальна кореспонденція з нагоди свят (1981–1995); некролог (1996).

Документи з діяльності

Звіт про наукове відрядження до Франції (1963); документи про висунення до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1973); документи про участь вченого у підготовці фільму «Путь к “Эффекту”» (1974); індивідуальний звіт про роботу як члена-кореспондента АН УРСР [1974]; листування щодо рецензування наукових видань (1975–1978); документи про роботу на посаді директора Інституту експериментальної патології, онкології та радіобіології НАН України (1978–1994); листування з питань обміну досвідом у вивченні та лікуванні раку і публікаціями (1978–1985); документи про участь у міжнародних наукових конференціях (1980); документи про діяльність як голови Наукової ради АН УРСР «Злоякісні новоутворення» (1980).

Фотодокументи

Пінчук В. Г. із співробітниками Інституту проблем онкології АН УРСР (2, 1977); з академіком АН УРСР Кірсановим О. В. (1, [1980-ті]); фотопортрети Пінчука В. Г. (2, б/д).

Документи про вченого

Брошура «Академік Вадим Григорович Пінчук. Спогади колег, рідних, друзів, учнів» (2005); програма конференції Інституту експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р. Є. Кавецького НАН України, присвячена 75-річчю від дня народження Пінчука В. Г. (2005).

Документи з дарчими написами вченому

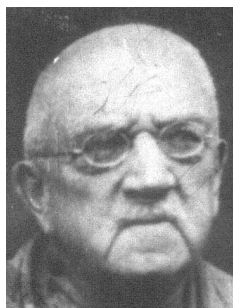
Тичина П. Г. «Вибрані твори в 3-х томах. Т. 1. Поезії» (1957).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Академік Вадим Григорович Пінчук : спогади колег, рідних, друзів, учнів. – Київ : ДІА, 2005. – 94 с.; Луговський О. Академік В. Г. Пінчук: сторінки життя і творчості // Наука та наукознавство. – 2009. – № 2. – С. 75–85.

Л. В. Шипко

Плотников Володимир Олександрович

(19.05.1873 – 11.09.1947).

Фізико-хімік.

Академік (1920).

Фонд № 204, 1 опис, 13 од. зб. за 1899–1947 рр.

Народився 19 травня 1873 р. у м. Орел (нині – РФ). Закінчив фізико-математичний факультет Московського університету (1895). Викладач Брянського технічного училища (1895–1898). Лаборант, викладач, професор (з 1909), завідувач кафедри фіз-хімії, декан хімічного факультету, проректор КПІ (1899–1941). Водночас – директор Інституту хімії АН УРСР (1931–1941). У роки Другої світової війни в окупованому Києві – президент УАН, керівник Технічного відділу УАН, директор Інституту хімії УАН (1941–1943). Завідувач лабораторії ІЗНХ АН УРСР (1945–1947).

Член-кореспондент АН СРСР (1932).

Наукові дослідження присвячено вивченню природи електролітних розчинів, хімії мінералів та електрохімії неводних розчинів. Вперше отримав металічний алюміній шляхом електролізу неводних розчинів при звичайній температурі. Для обґрунтування

електричної провідності розчинів запропонував оригінальну гіпотезу електрохімічного резонансу.

Помер 11 вересня 1947 р. у м. Київ.

Біографічні документи

Паспортна книжка (1899); формулярний список (1916); посвідчення академіка АН УРСР (1938); трудова книжка (1939–1947); свідоцтво про смерть (1947); майново-господарчі документи (б/д).

Документи з діяльності

Запрошення на II Всесоюзний з'їзд геологів (1926); довідка про роботу завідувачем лабораторії Інституту хімії АН УРСР (1945); довідка про отримання авторського свідоцтва № 4922с (1945, співавтори – Натансон Е. М., Рабинович [А.] С.); архівний витяг з протоколу засідання Президії АН СРСР про затвердження Плотникова В. О. доктором фізичних наук без захисту дисертації (1947).

Фотодокументи

Фотопортрет Плотникова В. О. (б/д).

Документи інших осіб

Документи дочки Плотникова В. О. – Плотникової Т. В.: фотопортрет Плотникової Т. В. [1910-ті]; свідоцтво про екзамінування у Ольгинській гімназії Києва (1916); свідоцтво про закінчення Київського сільськогосподарського інституту (1926); довідки про перебування на утриманні батька (1941, 1945); трудова книжка (1948–1975); диплом кандидата біологічних наук (1949); лист від Лакіна Ф. (1975).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Історія Академії наук України, 1918–1923 : документи і матеріали. – Київ : Наукова думка, 1993. – С. 510; Володимир Олександрович Плотников (1873–1947). – Київ, 2003. – 57 с.

Л. В. Шипко

Погорєлов Олексій Васильович (03.03.1919 – 17.12.2002).

Математик.

Академік (1961).

Фонд № 145, 1 опис, 18 од. зб. за [1950-ті]–2003 рр.

Народився 3 березня 1919 р. у м. Короча (нині – РФ). Закінчив фізико-математичний факультет ХДУ (1941) та Військово-повітряну академію ім. М. Є. Жуковського (1945). Інженер-конструктор Центрального аерогідродинамічного інституту (1945). Аспірант Математичного інституту МДУ ім. М. В. Ломоносова (1945–1947). Професор, завідувач кафедри геометрії ХДУ (з 1947). Завідувач відділу геометрії Інституту математики АН УРСР (1959–1960). Завідувач відділу геометрії ФТІНТ ім. Б. І. Веркіна НАН України (1960–2000). Керівник Харківського наукового центру АН УРСР (1978–1981). Співробітник відділу геометрії та топології Математичного інституту ім. В. А. Стеклова РАН (2000–2002).

Академік АН СРСР (1976), РАН (1991).

Наукові дослідження присвячено загальним проблемам геометрії, теорії пружних оболонок. Розв'язав багатовимірну проблему Мінковського (1971) і четверту проблему Гільберта (1974). Автор понад 200 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки України (1994). Лауреат Державних премій СРСР (1950) та УРСР (1973), Ленінської премії (1962), премій імені М. І. Лобачевського АН СРСР (1959), імені М. М. Крилова та М. М. Боголюбова НАН України (1988, 1998).

Нагороджений орденами Леніна (1967, 1971), Трудового Червоного Прапора (1975), Вітчизняної війни II ступеня (1985), іншими державними нагородами.

Помер 17 грудня 2002 р. Похований у м. Москва на Ніколо-Архангельському кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України засновано премію імені О. В. Погорелова за видатні наукові роботи у галузі геометрії і топології (2007).

Наукові праці

Монографія «Однозначная определенность общих выпуклых поверхностей» (1952).

Статті: «Априорная оценка главных радиусов кривизны замкнутой выпуклой гиперповерхности в зависимости от ее гауссовой кривизны» (1968); «Априорная оценка главных радиусов кривизны замкнутой выпуклой гиперповерхности в зависимости от их средних значений» (1969); «Существование замкнутой выпуклой гиперповерхности с заданой функцией главных радиусов кривизны» (1971); «Регулярное решение n -мерной проблемы Минковского» (1971); «О регулярности обобщенных решений уравнений» (1971).

Біографічні документи

Документи про висунення циклу робіт Погорелова О. В. на здобуття Ленінської премії (1961–1962); характеристики (1966–1972); документи про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1968); анкета, автобіографії (1970–1974); документи про обрання до складу академіків АН СРСР (1970–1976); особові листки з обліку кадрів (1974–1975).

Документи з діяльності

Повідомлення про висунення кандидатом у депутати ВР УРСР (1975); постанова Загальних зборів АН УРСР про обрання членом Президії АН УРСР (1978); документи про висунення на здобуття державної стипендії видатним діячам науки (1998).

Фотодокументи

Фотопортрети О. В. Погорелова (5, [1950–1970-ті]).

Документи про вченого

Статті: Александрова О. Д., Бланка Я. П., Єфимова М. В., Марченка В. О. «Алексей Васильевич Погорелов (к шестидесятилетию со дня рождения)» (1979); Смирнова О. «Теорема жизни» та «Гранд геометрии» (2002) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Александров В. А., Арнольд В. И., Борисенко А. А. [и др.] Алексей Васильевич Погорелов // Успехи математических наук. – 2003. – Т. 58, вып. 3. – С. 173–175; Історія Національної академії наук України, 1951–1955. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2012. – С. 557–558.

Т. В. Брязало

Погребняк Петро Степанович

(10.07.1900 – 25.07.1976).

Учений у галузі лісівництва і ґрунтознавства
Академік (1948).

Фонд № 144, 1 опис, 249 од. зб. за 1921–1976 рр.

Народився 10 липня 1900 р. у с. Волохів Яр (нині – Чугуївський р-н, Харківська обл.). Закінчив Харківський сільськогосподарський інститут (1924). Науковий співробітник (1924–1931) Тростянецької лісової дослідної станції. Завідувач кафедри, професор, заступник директора (1931–1941) Київського лісогосподарського інституту. Заступник начальника Головного лісогосподарського управління Наркомлісу Грузинської РСР. Завідувач відділу екології рослин (1944–1945, 1956–1960) Ботанічного саду АН УРСР. Одночасно – професор (з 1944), завідувач кафедри фізичної географії (з 1954) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Директор (1945–1956) Інституту лісу АН УРСР. Голова (1948–1952), завідувач відділу географії ґрунтів (1967–1976) Ради з вивчення продуктивних сил УРСР. Завідувач відділу фізичної географії (1965–1976) Сектору географії АН УРСР. Завідувач відділу екології і охорони рослинності (1965–1976) Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного АН УРСР.

Вице-президент АН УРСР (1948–1953).

Голова Українського товариства охорони природи (1950–1962).

Наукові дослідження присвячено лісовій типології та ґрунтознавству, мікробіології лісових ґрунтів, лісовій гідрології, залісненню пісків. Розробив ряд способів лісорозведення. Один із основоположників порівняльної фітоєкології. Автор понад 150 наукових праць.

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1956).

Помер 25 липня 1976 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Основы лесной типологии» (1955); «Нижнеднепровские (Олешковские) пески, их природа и способы освоения» (1955); «Природа Олешья и лесоразведение на его песках» (1958, співавтори – Загайкевич І. К., Ількун Г. М. та ін.); «Новые способы облесения песков. (На материалах Олешья)» (1959, співавтори – Ількун Г. М., Скородумов О. С. та ін.); «Природа Олешья та розведення лісу на його пісках» (1959, співавтори – Ількун Г. М., Руднев Д. Ф. та ін.).

Підручник «Общее лесоводство» (1968).

Статті: «Роль органічного відпаду листвяних лісів у генезисі лісостепових ґрунтів» [не раніше 1939]; «Обмін зольних речовин між деревною рослинністю і ґрунтом» (1948); «Нове природне місце знаходження клокички (*Staphilca pinnata* L.) в басейні Південного Бугу» [не раніше 1948]; «Профессор Евгений Венедиктович Алексеев (1896–1930)» (1949); «Вплив зріджування лісостанів на коріння і ґрунти в дібровах» (1951, співавтор – Мельник М. П.); «Вплив природних фільтрів з лісової підстилки на вивітрювання первинних мінералів» (1951, співавтор – Мельник М. П.); «Гнездовые культуры леса на песках» (1952); «Торфяно-гнездовой способ освоения песков» [1952]; «Нижнеднепровские пески и проблема их освоения» (1953);

«Про потреби і засоби охороняти цінні, рідкі та зникаючі породи дерев і чагарників» (1959); «До палеографії Олешшя» (1961); «Енциклопедист ХХ віку. (До 100-річчя з дня народження Г. М. Висоцького)» (1965); «До питання про дигресію степової цілини заповідних умов» (1970, співавтор – Танцюра Б. Ф.); «Борьба с песчаной пустыней на Нижнем Днестре» (1974) та ін.

Лекції: «Роль лісу в природі і сільському господарстві» (1948); «Порівняльна екологія як метод з'ясування змін рослинності в часі і просторі» (1951); «Эрозированная почва» (1953); «Географічні зони та ландшафти України» [1958].

Доповіді: «Академік О. О. Богомолець як Президент Академії наук УРСР, державний та громадський діяч» (1946); «Проблемы степного лесоразведения» (1949); «Про роботу Комітету сприяння гідробудівництву при Президії Академії наук УРСР» (1950); «Гнездовой способ [посадки] лесных культур» (1950); «Способы создания леса на Нижнеднепровских песках» (1953); «Задачи научно-исследовательских работ в области лесного хозяйства и агролесомелиорации» (1954); «К вопросу о происхождении лесного ландшафта» (1955); «Вологообмін між піском і торфом» (1955); «Г. М. Висоцький як географ і продовжувач В. В. Докучаєва» (1965); «Тополя як об'єкт біологічних досліджень і плантаційної культури і селекції» (1965) та ін.

Наукові звіти: «Работа по облесению песков Нижнего Днестра» (1952); «Обмен веществ в степных и лесных биоценозах» (1957–1960); «Разработка и внедрение в производство методов облесения песков Юга и Юго-Востока Европейской части СССР» (1971); «Разработка новых методов облесения и создания устойчивых лесных насаждений на бугристых песках Нижнеднепровья» (1972); «Разработка теории формирования современных географических ландшафтов в интересах народного хозяйства и охраны природы» (1975).

Відгуки та рецензії: на монографії Чижова М. П. «Український Лісостеп (фізико-географічна характеристика)» (1960), Яблокова О. С. «Селекция древесных пород» (1962), Чопика В. І. «Редкие растения Украины» (1970); на підручники Роде О. А. «Курс почвоведения для лесохозяйственных и лесотехнических ВУЗов» (1948), Сукачова В. М. «Дендрология с основами лесной геоботаники» (1948); на посібники Белозорова С. Т. «Асканія-Нова» (1956), Козловського В. Б. «Краткие указания по определению типов лесорастительных условий» (1964); на брошури Голов'янка З. С. «Причины усыхания сосновых насаждений» (б/д), Корженевського Ю. С. «Ліс у боротьбі з ерозією ґрунтів» (б/д); на статті Бялловича Ю. П. «Метод фитомелиорации» (1949), Ремезової Г. Л. «О типах леса Воронежского заповедника» (1957); на дисертаційні дослідження Ареф'євої З. [Н.], Ахромейка [А. І.], Бачуриної Г. Ф., Бірюкова В. [Н.], Буша К. К., Волкова Ф. І., Гордієнка І. І., Левицького І. Ю., Лесика Б. В., Пастернака П. С., Посохова П. П., Рубцова В. І. та ін. (1948–1975).

Робочі матеріали: до проблем «Заліснення Нижньодніпровських пісків», «Природа Олешшя», «Загальне лісівництво», «Лісова типологія», «Торфяно-гніздовий спосіб посадки сосни» (б/д).

Біографічні документи

Диплом про закінчення Харківського сільськогосподарського інституту (1924); документи про отримання наукових ступенів і вчених звань (1935–1961); характеристики (1944–1968); документи про обрання до складу членів-кореспондентів та академіків АН УРСР, висунення до складу членів-кореспондентів АН СРСР та академіків ВАСГНІЛ (1945–1950); автобіографії (1950–1964); особовий листок з обліку кадрів, витяги з трудової книжки (1950–1964); документи про відзначення ювілейних днів народження (1960–1975); некролог (1976) та ін.

Документи з діяльності

Документи про трудову діяльність (1921–1965); документи про педагогічну діяльність (1940–1976); документи про видавничу діяльність (1944–1976); документи про роботу на посаді директора Інституту лісу АН УРСР (1946–1956); документи про діяльність як члена-кореспондента та академіка АН УРСР (1946–1976); документи про науково-популяризаторську діяльність (1947–1973); документи про підготовку наукових кадрів (1947–1950); документи про участь у міжнародних, всесоюзних та республіканських конференціях, симпозиумах, нарадах (1947–1975); документи про діяльність як віце-президента АН УРСР (1949–1951); документи про участь у роботі Українського товариства охорони природи (1949–1973); документи про роботу на посаді завідувача лабораторії лісової екології Інституту лісу АН УРСР (1955); документи про роботу на посаді завідувача відділу екології рослин Ботанічного саду АН УРСР (1956–1960); документи про роботу на посаді завідувача відділу фізичної географії Сектору географії АН УРСР (1965–1976).

Листування Погребняка П. С.

Адресати: Бакуцис В. (Bakuzis V.) (2, 1962–1971); Балашов М. Т. (1, 1953); Завгородній М. М. (1, б/д); Кавалерідзе І. П. (1, 1967); Ковалевський А. К. (1, 1948); Лисенко Т. Д. (2, 1952); Мациховський Й. І. (1, 1974); Мельников Л. Г. (1, [1951]); Міхалевська В. (1, 1959); Патон Б. Є. (3, 1976); Ситник К. М. (1, 1976); Червоненко С. В. (1, 1956); Шреценмаєр М. (1, 1961) та ін.

Кореспонденти: Бакуцис В. (Bakuzis V.) (1, 1960); Банковський Б. (1, 1957); Безсмертний В. Д. (2, 1963); Будников Г. В. (8, 1957–1960); Голембіовський М. Г. (1, 1947); Зетюков М. О. (5, 1954–1961); Карасьов Г. М. (2, 1959); Кирюков Ю. Л. (2, 1958); Легкоступ П. Д. (1, 1953); Патон Б. Є. (1, 1971); Пфальц В. (2, 1963); Скрипка П. С. (3, 1954–1959); Соколова О. Ф. (1, 1965); Усачова О. В. (1, б/д); Ястребов І. М. (1, 1949) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрет Погребняка П. С. (1, б/д); вчений серед учасників дібрової конференції у Тростянці (1, 1964); фотознімки про заліснення Олешківських пісків (29, 1955–1973).

Документи про вченого

Відеуки та рецензії на наукові праці Погребняка П. С.: Руднева Д. Ф. на статтю «Торфяно-гнездовой способ посадок сосновых культур на песках» (1954); Тюкова С. Є. на монографію Погребняка П. С., Ількана Г. М., Скородумова О. С. та ін. «Природа Олешья и лесоразведение на его песках» (1955); Харитонова Г. [А.], Гиндича О. на монографію Погребняка П. С., Загайкевича І. К., Ількана Г. М. та ін. «Новые способы облесения бугристых песков» [1961]; Скородумова О. С., Золотарьова С. [А.] на монографію Погребняка П. С. та Ремезова [Н.] П. «Лесное почвоведение» (1964); Яблокова О. С., Каппера О. Г. на підручник «Общее лесоводство» (1966) та ін.

Інші документи: документи, де згадується наукова діяльність Погребняка П. С. (1940–1975); документи з приводу статті «Об ошибках академика П. С. Погребняка» (1952); статті у періодичній пресі про вченого та його діяльність із заліснення Нижньодніпровських пісків (1953–1964).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Юркевича І. Д. «О новом методе исследования компактности корневых систем бересклета» (1949); Руднева Д. Ф. «О прогнозе вредителей леса и планировании мероприятий по борьбе с ними» (1953); Гордієнка І. І. «Швидкорослі культури ялини» (1953); Ратьковського С. П. «Приуроченность древесных пород и кустарников к почвообразующим горным породам и почвам» (1955); Ількана Г. М. «Транспірація однорічної та дворічної сосни на Нижньодніпровських пісках» (1957); Кохна М. А.

«Вплив кленів на водний баланс деревостанів дуба в умовах українського лісостепу» (1959); Трачевського В. В. «Безкильница Гаупта как растение для закрытия золоотвалов и пылящих промышленных отходов» (1961) та ін.

Документи, зібрані вченим

Документи про збереження та розширення посадок лісу (1943–1972); документи про роботу АН УРСР та її установ (1949–1971); проспект тритомника «Героїчне минуле України» та список пам'ятників до нього (1968, 1969).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Генсирук С. А. Корифей лесоводства П. С. Погребняк (к 100-летию со дня рождения) // Лесной журнал. – 2001. – № 2. – С. 138–139; Історія Національної академії наук України, 1946–1950. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2008. – С. 252–253.

О. М. Закусило, Л. І. Завалишина

Позняк Леонід Олександрович

(18.09.1929 – 21.04.2004).

Учений у галузі матеріалознавства.

Член-кореспондент (1990).

Фонд № 352, 1 опис, 113 од. зб. за 1945–2004 рр.

Народився 18 вересня 1929 р. у смт Козелець (Чернігівська обл.). Закінчив КПІ (1953). Інженер (1953–1957), молодший науковий співробітник (1957–1958) ІЕЗ ім. Є. О. Патона АН УРСР. Завідувач лабораторії Воронежського експериментального НДІ ковальсько-пресового машинобудування (1958–1963). Завідувач відділу (1963–1971), заступник директора (1971–1975) «УкрНДІспецсталь» (м. Запоріжжя). Завідувач відділу (1975–1978), заступник директора (1978–1979) Інституту проблем лиття АН УРСР. Завідувач відділу (1979–1982), заступник директора (1982–1999), радник при дирекції (з 1999) ІПМ ім. І. М. Францевича НАН України.

Наукові дослідження у галузі вивчення впливу легуючих елементів на структуру, фазові перетворення та фізико-механічні властивості інструментальних і конструкційних сталей і сплавів. Результати досліджень з виявлення природи впливу домішок, що забезпечують високу пластичність металу, проведених під керівництвом Л. О. Позняка, були покладені в основу технології виробництва холодостійких труб та суднових сталей, широкої номенклатури конструкційних сталей. Автор понад 280 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки України (1991). Лауреат премій імені Є. О. Патона, І. М. Францевича та Г. В. Карпенка НАН України (1984, 1994, 1998) та Державної премії України (1999).

Помер 21 квітня 2004 р. Похований у м. Київ на Південному кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Особенности внутрикristаллической ликвации и структуры сварных швов на углеродистых сталях при автоматической сварке под флюсом» (1957); «Штамповые стали для холодного деформирования» (1966); «Основные принципы легирования и обработки теплоустойчивых штамповых сталей» (1972).

Статті: «Штамповые стали для тяжело нагруженного инструмента горячего и холодного деформирования» (1963); «Перспективы применения порошковых быстрорежущих сталей» (1990); «Совершенствование технологий получения порошков инструментальных сталей и заготовок из них» [2001]; «Модель микронеоднородного строения многокомпонентных металлических расплавов» (б/д).

Доповіді: «Развитие и организация производства высококачественных инструментальных сталей в Украине» [2003].

Авторські свідоцтва: № 1040832 «Штамповая сталь» (1983, співавтори – Ульшин В. І., Поліщук М. І., Осипчук В. Ф. та ін.); № 1127165 «Способ получения дисперсноупрочненного железного порошка» (1984, співавтори – Єршов Г. С., Курапов Ю. А., Кулак Л. Д.); № 1259563 «Установка для прессования металлов» (1986, співавтори – Баглюк Г. А., Гогаєв К. О., Мажарова Г. Ю. та ін.); № 1489209 «Порошковая быстрорежущая сталь» (1989, співавтори – Скринченко Ю. М., Сокольчук К. Ю., Макогон В. М. та ін.); № 1748376 «Способ изготовления изделий из порошков быстрорежущих сталей» (1992, співавтори – Гогаєв К. О., Дацкевич О. В., Сокольчук К. Ю. та ін.) та ін.

Біографічні документи

Свідоцтво про закінчення Кіптівської неповної середньої школи (1945); свідоцтво про народження (1949); диплом про закінчення КПІ (1953); дипломи кандидата та доктора технічних наук (1958, 1973); членські квитки різних товариств (1959–1987); атестати старшого наукового співробітника та професора (1961–1981); військовий квиток (1968); документи про відзначення ювілеїв (1969–1999); службові посвідчення (1971–1987); документи про нагородження (1971–1989); документи про захист дисертації на здобуття наукового ступення доктора технічних наук (1972–1973); біографічні довідки (1973–2003); характеристики (1976–[1987]); документи про присудження державних та іменних премій (1977–1999); довідки про роботу у різних установах (1979–2002); особова справа (1979–2004); автобіографія і анкета (1985, 1990); документи про висунення до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1987); документи про присвоєння звання «Заслужений діяч науки і техніки УРСР» (1989–1991); диплом та посвідчення члена-кореспондента АН УРСР (1990); довідка про перебування за кордоном (1994); посвідчення до нагрудного знака «Ветеран праці» та пенсійне посвідчення (1996); некролог (2004) та ін.

Документи з діяльності

Наказ про призначення заступником директора «УкрНДІспецсталь» (1971); документи про участь у міжнародних і республіканських конференціях, семінарах, колоквіумах (1973–2002); документи про роботу на посаді завідувача відділу технології лиття Інституту проблем лиття АН УРСР (1974, 1975); документи про роботу головою Державної екзаменаційної комісії КПІ (1977); документи про роботу на посаді заступника директора ІІМ ім. І. М. Францевича НАН України (1988–1999); індивідуальні звіти про роботу як члена-кореспондента НАН України (1997–2003); документи про роботу на посаді завідувача відділу № 27 ІІМ ім. І. М. Францевича НАН України (2001–2004); звіт про роботу як наукового керівника проекту зі створення нових холодо- та корозійностійких сталей (2002).

Листування Позняка Л. О.

Адресати: Позняк В. І. та Позняк К. Л. (5, 1982–1991).

Фотодокументи

Родина Позняка Л. О. (10, [1930–1990-ті]); Позняк Л. О. серед учнів Козелецької середньої школи (2, 1947–1948); на відпочинку (11, 1948–[1960-ті]); фотопортрети

Позняка Л. О. (8, [1950-ті]); серед колег по роботі (21, 1962–2001); під час роботи в «УкрНДІспецсталь» (3, 1969–1973); з дружиною, сином, дядьком (6, [1960-ті–1980-ті]); під час перебування на курсах і семінарах (3, 1984–1985); під час перебування за кордоном (19, 1984–1999); під час перебування на Краматорському машинобудівному заводі (2, 1985); серед учасників Загальних зборів АН УРСР (1, 1993); серед випускників КПІ (4, 1993–1998); з Президентом України Кучмою Л. Д. під час вручення Державної премії України у Маріїнському палаці (2, 1999); фотознімок родинної каплиці родини Позняків на Південному кладовищі м. Київ (8, 2004).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Позняка Л. О.: Мовчана Б. О. на дисертацію «Особенности внутрикристаллической ливкации и структуры сварных швов на углеродистых сталях при автоматической сварке под флюсом» [1958]; Пилюгіна В. Л., Геллера Ю. [А.], Зорева [Н. Н.], Фаршатова М. [Н.], Хаустова Г. І. на колективну роботу «Изыскание высокопроизводительных экономичных инструментальных сталей, разработка технологии металлургического производства их и широкое внедрение в народном хозяйстве СССР» (1976–1978).

Відгук-довідка Трефілова В. І. про наукові праці Позняка Л. О. [1990].

Документи з дарчими написами

Книги: Казакова [Н.] Ф. «Диффузионная сварка в вакууме металлов, сплавов и неметаллических материалов» (1965); «Черная металлургия СССР» з дарчим написом керівництва заводу «УкрНДІспецсталь» (1967).

Статті: Касаткіна Б. С., Мовчана Б. О. «К вопросу о растворимости меди в низколегированном металле» та «Некоторые данные о влиянии метастабильной структуры на механические свойства металла» (1951); Россошинського О. А. «Выявление структуры сварных швов на хромоникелевых сталях типа 18-8 и 25-20 электролитической полировкой и травлением» (1953); Шейнермана В. М. «Стали для штампов холодного деформирования» (1969) та ін.

Документи, зібрані вченим

Брошури: Степіна П. І. «Условия получения в литье структуры чугуна с глобулярным графитом» (1952); Зуева М. І., Култигіна В. С., Винограда М. І. та ін. «Пластичность стали при высоких температурах» (1954).

Збірники праць: «Прогрессивные методы термической обработки деталей машин и инструментов» (1964); «Порошковые режущие стали» (1990).

Інші документи: довідка про Інститут досліджень заліза в Дюсельдорфі (Німеччина) (1979).

Документи інших осіб

Документи Позняка К. Л. – сина Позняка Л. О.: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук «Разработка новых технологий получения порошков железа и инструментальных сталей, обеспечивающих заданную структуру и свойства за счет термовременных и электрогидроимпульсных воздействий на расплавы», відгуки Шлюко В. Я., Ляпунова [А. І.], Єфімова В. О., Лоскутова В. Ф. на автореферат дисертації Позняка К. Л., список наукових праць та ін. (1984–2000).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: 70-річчя члена-кореспондента НАН України Л. О. Позняка // Вісник НАН України. – 1999. – № 9. – С. 65; Пам'яті Леоніда Олександровича Позняка // Металознавство та обробка металів. – 2004. – № 2 – С. 35.

Ю. В. Булгаков

Полуктов Микола Сергійович

(26.10.1910 – 15.04.1986).

Хімік.

Академік (1972).

Фонд № 273, 1 опис, 73 од. зб. за 1933–1992 рр.

Народився 26 жовтня 1910 р. у м. Одеса. Закінчив Одеський медико-аналітичний інститут (1931). Старший науковий співробітник (1932–1941), завідувач лабораторії (1945–1958) Українського філіалу Державного НДІ рідкісних металів. Учасник Другої світової війни (1941–1945). Завідувач відділу фізико-хімічних методів аналізу (1958–1986) Фізико-хімічного інституту ім. О. В. Богатського АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено фізико-хімічним методам аналізу та хімії комплексних сполук. Розробив положення теорії полуменево-фотометричних методів аналізу, спектрофотометричних і люмінесцентних методів визначення лантанідів, вивчив склад і стійкість ряду комплексних сполук іонів лантанідів у розчинах, запропонував низку нових органічних реактивів для виявлення та визначення металів. Автор близько 850 наукових праць.

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1945), «Знак Пошани» (1951, 1971, 1976), Трудового Червоного Прапора (1980), Вітчизняної війни II ступеня (1985), іншими державними нагородами.

Помер 15 квітня 1986 р. у м. Одеса.

Наукові праці

Статті: «Новая цветная реакция на бериллий капельным методом» (1933, співавтор – Комаровський А. С.); «Чувствительная реакция на медь капельным методом» (1933, співавтор – Комаровський А. С.); «Kaliumpermanganat als mikrochemisches Reagens für einige Metalle» (1934, співавтор – Назаренко В. А.); «Über einige Reaktionen, die für Germaniumsaure und Borsäure gemeinsam sind» (1935); «К определению небольших количеств германия» (1936); «Новая чувствительная реакция на германий» (1936); «Zur Nachweis von Gallium mit Hilfe von Farbreaktion» (1936); «К объемному определению серы в сульфидных рудах» (1936, співавтор – Назаренко В. А.); «К открытию рения капельным методом» (1937); «Über eine Farbreaktion auf Molybdän mit a-á-Dipyridyl» (1937, співавтор – Комаровський А. С.); «Развитие рентгеноспектрального, рентгенофлуоресцентного и радиохимического методов анализа» (1978, співавтор – Міщенко В. Т.); «Эмиссионная пламенная фотометрия и атомно-абсорбционный анализ» (1978, співавтор – Міщенко В. Т.) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографії Алімаріна І. П. та Петрикової М. М. «Качественный и количественный ультрамикрхимический анализ» (1974), Канаєва [Н. А.] та Іванова [Н.] П. «Атомно-абсорбционный и пламеннофотометрический анализ цветных сплавов» (1979), Музгіна В. М., Хамзіна Л. Б., Золотавіна В. Л., Бузрукова І. Я. «Аналитическая химия ванадия» (1979); на винаходи Плєскача Л. І. «Способ пламеннофотометрического определения бора» (1977), Бобрика В. М. «Способ отделения стронция от кальция» (1978); на статті Айдарова Т. К., Булатова М. І., Валькова О. В., Джераяна Т. Г., Єрьоміна Ю. Г., Захарченка В. М., Калініна С. К., Котенка Є. Ф., Львова Б. В., Малих В. Д., Ніколаєва Г. І., Окунєва В. Є., Панюшкіна В. Т., Попової Т. В.,

Прудникова Є. Д., Саввіна С. Б., Тернової Т. В., Чунахіна М. С., Шапкіної Ю. С. та ін. (1974–1979); на дисертаційні дослідження Дворкіна В. І., Киша П. П., Лузяніної Л. І., Развіної Т. І., Шевченко Л. В. та ін. (1974–1978).

Біографічні документи

Облікова картка члена профспілки (1960); документи про відзначення ювілейних днів народження (1970–1985); вітальна кореспонденція з нагоди нагородження орденом «Знак Пошани» (1971); почесні грамоти (1972–1982); біографічні довідки [1976, 1984]; членський квиток Товариства книголюбів УРСР (1979); характеристика [1970-ті]; посвідчення учасника Другої світової війни (1980); диплом Міністерства вищої та середньої освіти УРСР за найкращу наукову роботу – монографію «Развитие аналитической химии на Украине» (1983); представлення до звання «Почесний громадянин міста Одеси» [1984]; особовий листок з обліку кадрів (1985); документи про увічнення пам'яті Полуєктова М. С. (1986).

Документи з діяльності

Документи про участь у роботі наукових конференцій, симпозіумів (1967–1985); індивідуальні звіти про роботу як академіка АН УРСР (1968–1984); документи про діяльність у Науковій раді з аналітичної хімії АН СРСР (1972–1980); документи про видавничу діяльність (1973–1983); документи про участь у роботі Відділень та наукових рад АН УРСР (1975–1985); документи про роботу на посаді завідувача відділу фізико-хімічних методів аналізу Фізико-хімічного інституту ім. О. В. Богатського АН УРСР (1978–1982); листування з Інститутом геохімії Сибірського відділення АН СРСР про участь відділу фізико-хімічних методів аналізу Одеських лабораторій ІЗНХ АН УРСР у роботі школи з атомно-абсорбційної спектрофотометрії (1976); листування з науковими установами і підприємствами щодо застосування аналітичних методів – фотометрії полум'я і атомної абсорбції (1978) та ін.

Документи про вченого

Статті: «Николай Сергеевич Полуэктов (к пятидесятилетию со дня рождения)» (1961); Міщенко В. Т. «В погоне за микрокомпонентами» (1974) та «На грани двух наук» (1975); «Николай Сергеевич Полуэктов (к 70-летию со дня рождения)» (1980); Міщенко В. Т., Бельтюкова С. В., Антонович В. П. «Одесская школа химиков-аналитиков» (1992) та ін.

Листування Полуєктова М. С.

Адресат Сурана (Surana) (1, б/д).

Кореспонденти: Вілларс П. (Villars P.) (1, 1985); Золотавін В. Л. (2, 1977); Казаков В. П. (1, 1977); Музгін В. М. (3, 1977–1979); Патон Б. Є. (1, 1983); Пилипенко А. Т. (1, 1979); Чоппін Г. Р. (Choppin G. R.) (1, 1976) та ін.

Фотодокументи

Полуєктов М. С., Назаренко В. А., Комаровський А. С. із співробітниками Українського філіалу Державного НДІ рідкісних металів (2, [1940–1950-ті]); фотопортрети Полуєктова М. С. (4, [1940-ві]–1978); під час урочистого святкування 60-річчя вченого (2, 1970); під час перебування у м. Кишинів (Молдова) (2, 1976); у колі працівників Фізико-хімічного інституту АН УРСР (2, 1977–[1970-ті]); серед учасників наукової конференції (2, [1970-ті]).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: 70-річчя академіка АН УРСР М. С. Полуєктова // Вісник АН УРСР. – 1980. – № 10. – С. 98; Николай Сергеевич Полуэктов. – Киев : Наукова думка, 1986. – 107 с.

А. І. Шаповал

Попов Михайло Григорович

(17.04.1893 – 18.12.1955).

Ботанік.

Член-кореспондент (1945).

Фонд № 19, 1 опис, 25 од. зб. за 1920–1972 рр.

Народився 17 квітня 1893 р. у м. Вольськ (нині – РФ). Закінчив фізико-математичний факультет Петроградського університету (1917). Викладач Саратовського та Середньоазійського державних університетів (1917–1927). Співробітник Всесоюзного інституту рослинництва, Казахського філіалу АН СРСР, Батумського ботанічного саду (1927–1940). Професор Об'єднаного університету в Самарканді (1940–1944). Професор КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1944–1945) та ЛДУ ім. І. Франка (1945–1948). Завідувач відділу інтродукції (1944–1945), заступник директора (1944–1948) Ботанічного саду АН УРСР. Завідувач Львівського відділу Інституту ботаніки АН УРСР (1945–1946). Завідувач сектору ботаніки Сахалінського філіалу АН СРСР (1948–1950). Завідувач лабораторії флори та геоботаніки відділу біології Східносібірського філіалу АН СРСР та професор Іркутського державного університету (1950–1955).

Наукові дослідження присвячено проблемам філогенії, систематики та історичної географії квіткових рослин, вивченню флори Середньої Азії, Казахстану, Карпат, Сибіру і Далекого Сходу. Розробив вчення про роль гібридизації в еволюції рослин. Відкрив понад 300 нових видів, описав кілька нових родів і цілий ряд таксонів інших рангів. На його честь названо понад 50 видів рослин.

Лауреат премії імені В. Л. Комарова АН СРСР (1960).

Помер 18 грудня 1955 р. Похований у м. Санкт-Петербург на Серафимовському кладовищі.

Наукові праці

Статті: «Эндемические виды грязевого вулкана Мангунтан (Южный Сахалин)» (1949); «Растительность острова Монерон (Японское море). Ботанико-географический очерк» (1950); «Находка шильника (*Subalaria*) в Средней Сибири, в Прибайкалье» (1954); «О генезисе рода *Adenophora Fisch* и причинах его особого полиморфизма» (б/д).

Доповіді: «Флора Средней (Байкальской) Сибири и проблемы, ею выдвигаемые» (1951); «Методология, этапы и перспективы эволюционной теории» (1953); «Краткая флора Восточной, (Средней) Сибири» (1954); «Развитие биологических наук на Украине за годы Советской власти» (1954); «Основы типологии лесов» (1954) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Попова М. Г. (5, 1926–1954); вчений під час експедицій до Середньої Азії (4, 1929–1942); серед студентів Середньоазійського державного університету (1, 1940–1942); під час експедицій на оз. Байкал (3, 1951–1955); серед учасників ботанічної експедиції у Криму (1, 1955).

Документи про вченого

Спогади Лінчевського І. О. про Попова М. Г. [1920–1950]; матеріали I–XIV наукових читань, присвячених пам'яті Попова М. Г. (1956–1970).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Липшиц С. Ю. Светлой памяти М. Г. Попова // Ботанический журнал. – 1956. – Т. 41, № 5. – С. 736–769.

Т. В. Брязкало

Порфир'єв Володимир Борисович (09.07.1899 – 30.01.1982).

Геолог.

Академік (1957).

Фонд № 148, 1 опис, 70 од. зб. за 1932–1988 рр.

Народився 9 липня 1899 р. у м. Вятка (нині – м. Кіров, РФ). Закінчив геологорозвідувальний факультет Ленінградського гірничого інституту (1926). Співробітник Геологічного комітету (1924–1929), Всесоюзного геологорозвідувального нафтового інституту (1929–1938). Старший науковий співробітник ІГН Узбецького філіалу АН СРСР (1941–1944). Завідувач сектору загальної геології (1938–1941), завідувач відділу нафти і газу (1944–1945), завідувач львівського відділення (1945–1951), директор (1963–1968), завідувач відділу геології і генезису нафтових і газових родовищ (1968–1982) ІГН АН УРСР. Директор Інституту геології горючих копалин АН УРСР (1951–1963).

Наукові дослідження присвячено вивченню природи й умов утворення, метаморфізму, закономірностей просторового розміщення родовищ нафти, газу, вугілля, горючих сланців. Розвинув теорію неорганічного походження нафти. Автор понад 200 наукових робіт.

Лауреат Державної премії УРСР (1971), премії імені В. І. Вернадського АН УРСР (1980).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1948), Леніна (1954), Жовтневої революції (1979), іншими державними нагородами.

Помер 30 січня 1982 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Озокеритные месторождения Туркмении» (1934–1937); «Условия образования нефти и нефтяных месторождений в республиках Средней Азии» (1937).

Статті: «Нефтяное месторождение г. Боя-Даг-Сыртлан-Ли и проблемы его разведки» (1932); «Современное состояние вопроса о промышленной нефтеносности Днепровско-Донецкой впадины» (1932); «Геологическое строение нефтяных месторождений Прикарпатья» (1940); «Краткая характеристика летучих продуктов пиролиза карпатских менилитовых сланцев» (1967); «Тектоника – основа нефтегеологического районирования Днепровско-Донецкой впадины» (1981, співавтор – Галабуда М. І.); «Космогеохімічна історія абіогенних органічних сполук і нафти» (1982, співавтор – Краюшкін В. О. та ін.); «Новое направление геологоразведочных работ в Ахтырском нефтегазопромысловом районе Днепровско-Донецкой впадины» (1982, співавтор – Краюшкін В. О. та ін.); «Перспективы поиска нефти и газа на континентальном склоне» (1982, співавтор – Краюшкін В. О. та ін.) та ін.

Доповіді: «Нефтяные месторождения Румынии» (1941); «О природе нефти» (1958); «Изотопный метод в изучении проблемы происхождения природной нефти» (б/д) та ін.

Наукові звіти: «К вопросу о возможности промышленного использования акарных вод острова Челекена и Боя-Дага» (1934); «Условия образования нефти Западных областей УССР» (1932).

Відгуки та рецензії: на монографію Калинин М. К. «Неорганические происхождение нефти в свете современных данных» (б/д); на статтю Іванова В. Н. «К вопросу о формировании озокеритовых месторождений – Борислав, Дзвиняч, Старуня» (1965); на дисертаційні дослідження Клочка В. П., Слензака І. Є., Рябчун Л. І. (1945, б/д).

Робочі матеріали: до проблем «Нафтові родовища Угорщини, Грузії, СРСР», «Нафтові і газові родовища Кубано-Чорноморської зони», «Сучасний стан проблеми промислового використання менілітових сланців», «Видобуток нафти і газу», «Утворення нафти» та ін. (б/д).

Біографічні документи

Атестат професора та диплом доктора геолого-мінералогічних наук (1939); особовий листок з обліку кадрів (1947–1979); документи про висунення на здобуття Державної премії СРСР (1949); документи про представлення до державних нагород (1950–1979); документи про висунення до складу академіків АН СРСР (1964–1969); характеристики (1967–1979); довідки про роботу (1968); повідомлення про обрання почесним членом Львівського геологічного товариства (1969); документи про відзначення ювілеїв (1967–1984); некролог (1982); документи про увічнення пам'яті вченого (1982–1984) та ін.

Документи з діяльності

Документи про роботу на посаді директора Інституту геології корисних копалин АН УРСР та директора ІГН АН УРСР (1951–1968); листування про публікацію праць вченого (1961–1981); документи про діяльність як голови Міжвідомчого комітету з проблеми менілітових сланців при Президії АН УРСР (1967–1984); документи про участь у міжнародних та всесоюзних геологічних та нафтових конгресах, симпозіумах (1964–1971); документи про діяльність, пов'язану з проектуванням та виготовленням експериментальної установки для переробки менілітових сланців Карпат (1966–1969); документи про організацію комплексного використання Карпатських менілітових сланців (1967–1970); документи про діяльність як академіка АН УРСР (1968–1981); документи про діяльність у секції Електронно-іонної технології будівельних матеріалів Науково-технічної ради Мінбудматеріалів СРСР (1969–1970); документи про роботу на посаді завідувача відділу геології і генезису нафтових і газових родовищ ІГН АН УРСР (1969–1982).

Листування Порфир'єва В. Б.

Адресати: Субботін С. І. (1, б/д); Чілінгер (Chillinger) (1, б/д) та ін.

Кореспонденти: Ла Берг Ж. (La Berge G.) (1, 1974); Наливкін В. Д. (1, 1972); Патон Б. Є. (2, 1966); Рудаков Г. В. (1, 1965) та ін.

Фотодокументи

Порфир'єв В. Б. за робочим столом (1, 1976); фотопортрети вченого (10, б/д); у колі колег (1, б/д).

Документи про вченого

Брошура «Володимир Борисович Порфир'єв» (1979).

Статті: ради Львівського геологічного товариства до 60-річчя Порфир'єва В. Б. (1961), Краюшкіна В. О. «Из истории науки. На пути к новому учению о нефти» (1988).

Відгуки на наукові праці Порфир'єва В. Б.: Токарського Д. Я., Чебаненка І. І. на монографію Профир'єва В. Б., Соллогува В. Б., Чекунова А. В. та ін. «Геологические критерии поисков новых нефтегазоносных объектов на Украине» (1975); Чебаненка І. І., Краюшкіна В. О. на монографію «Геологические условия, основные закономерности и прогноз размещения месторождений нефти и газа в глубинных горизонтах УССР» (б/д).

Інші документи: короткий нарис наукової, педагогічної та громадської діяльності академіка АН УРСР Порфир'єва В. Б. (1977).

Документи, зібрані вченим

Статті: Вялова О. С. «Краткий очерк палеографии Туркмении в нижнетретичное время» (1951); Ван Рода Н. «Как писать по-геологически» (б/д).

Інші документи: фотознімок урочистого засідання з нагоди 90-річчя академіка АН УРСР Динника О. М. (1, 1966).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Володимир Борисович Порфир'єв. – Київ : Наукова думка, 1979. – 47 с.; Історія Національної академії наук України, 1956–1960. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2016. – С. 517.

М. О. Принь

Поспєлов Володимир Петрович

(23.03.1872 – 01.02.1949).

Зоолог.

Академік (1939).

Фонд № 236, 1 опис, 6 од. зб. за 1910–1953 рр.

Народився 23 березня 1872 р. у м. Богородицьк (нині – РФ). Закінчив Московський університет (1896). Асистент Московського сільськогосподарського інституту (1896–1904). Приват-доцент Університету св. Володимира у Києві та завідувач Київської ентомологічної станції (1904–1913). Професор Воронежського (1913–1920) та Ленінградського (1930–1938) сільськогосподарських інститутів, Саратовського (1927–1930) та Київського (1945–1946) державних університетів. Водночас – завідувач лабораторії Всесоюзного НДІ захисту рослин (1929–1940). Голова Відділу біологічних АН УРСР (1939–1941). Засновник і директор Інституту ентомології і фітопатології АН УРСР (1946–1949).

Наукові дослідження присвячено питанням загальної та експериментальної ентомології і захисту рослин. Одним з перших почав розробляти біологічні і хімічні методи боротьби зі шкідниками сільськогосподарських культур. За активної участі Поспєлова В. П. засновано Дніпровську біологічну станцію (1909), Київський зоопарк (1910), Всеросійське товариство діячів прикладної ентомології (1916). Також вчений ініціював створення державної служби карантину рослин (1931).

Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1944), іншими державними нагородами. Помер 1 лютого 1949 р. у м. Київ.

Наукові праці

Доповідь «Об организации отдела борьбы с вредителями» [1910].

Біографічні документи

Характеристика [1950].

Документи з діяльності

Документи про організацію роботи та результати боротьби з буряковим довгоносиком (1940–1941); документи про роботу на посаді директора Інституту ентомології і фітопатології АН УРСР (1944–1949).

Документи про вченого

Статті: «Про наукову роботу В. П. Поспелова за 1896–1945 рр.» [1945]; Зверезомба-Зубовського Є. В. «В. П. Поспелов як громадський діяч» (1953).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Роль В. П. Поспелова в розвитку біологического метода борьбы с вредными насекомыми в СССР // Научные труды Института энтомологии и фитопатологии. – 1950. – Т. 2. – С. 7–11. Биологи : биограф. справ. – Киев, 1984. – С. 510; Історія Національної академії наук України, 1938–1941 : документи і матеріали. – Київ, 2003. – С. 555–556.

А. І. Шаповал

Прихотько Антоніна Федорівна

(26.04.1906 – 29.09.1995).

Фізик.

Академік (1964).

Фонд № 149, 1 опис, 94 од. зб. за 1927–1995 рр.

Народилася 26 квітня 1906 р. у м. П'ятигорськ (нині – РФ). Закінчила Ленінградський політехнічний інститут (1929). Науковий співробітник Ленінградського фізико-технічного інституту (1929–1930). Асистент (1930–1932), старший науковий співробітник (1932–1940), керівник спектральної групи лабораторії кристалів (1940–1941) Харківського фізико-технічного інституту. Науковий керівник електрогрупи (1941–1944) ІФХ ім. Л. В. Писаржевського. Завідувач відділу металофізики (1944–1945), завідувач відділу спектрального аналізу (1946–1962), заступник директора (1962–1965), директор (1965–1970), завідувач відділу фізики кристалів (1970–1988), радник при дирекції (з 1988) Інституту фізики НАН України.

Наукові дослідження у галузі низькотемпературної спектроскопії твердого тіла та оптики молекулярних кристалів. Започаткувала новий науковий напрям – фізику екситонних станів. Засновник наукової школи низькотемпературної спектроскопії кристалів. Автор близько 150 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1966). Герой Соціалістичної Праці (1976). Лауреат Ленінської премії (1966) та Державної премії УРСР (1977).

Нагороджена орденами Леніна (1954, 1976), Трудового Червоного Прапора (1971), Дружби народів (1986), іншими державними нагородами.

Померла 29 вересня 1995 р. у м. Київ.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України засновано премію імені А. Ф. Прихотько за видатні роботи у галузі лазерної фізики, оптики та кристалографії (1997).

Наукові праці

Монографія «Спектры поглощения молекулярных кристаллов» (1970, співавтори – Броуде В. Л. та ін.).

Статті: «Die Absorptionsspektren der Kristalle einiger Verbindungen der aromatischen Reihe bei niedrigen Temperaturen I.» (1932, співавтор – Обреїмов І. В.); «Поглощение твердого кислорода» (1937); «Спектры поглощения растворов галлоидов при низких температурах» (1941); «Дисперсия кристаллов антрацена в видимой области спектра» (1948, співавтори – Обреїмов І. В., Роднікова І. В.); «Электронные и колебательные уровни кристалла и молекулы нафталина» (1949); «Спектры поглощения монокристаллов бензола в поляризованном свете» (1952); «Спектральные исследования кристаллов бензола при 20.4°K» (1957, співавтори – Броуде В. Л., Медведєв В. С.); «О происхождении некоторых электронных переходов в кристаллах нафталина» (1959, співавтор – Шпак М. Т.); «Расщепление линий поглощения кристаллов кислорода в магнитном поле» (1967, співавтори – Птуха Т. П., Шанський Л. І.); «Особенности оптического поглощения пленок пентацена» ([1970], співавтор – Варцимаха Я. І.); «Расщепление спектральных линий в молекулярных кристаллах. Экситонные спектры» (1980); «История исследования кристаллического кислорода: квазичастицы в спектре альфа-кислорода» (1986).

Наукові звіти: «Исследование энергетического спектра кристаллического кислорода» [1966]; «Электронные состояния неметаллических кристаллов» (1970); «Взаимодействие возбужденных молекул в кристаллах» (1972); «Элементарные возбуждения и взаимодействия между ними в криокристаллах» (1975–1977).

Відгуки та рецензії: на монографію Храмова Ю. О. «Биография физики. Хронологический справочник» [1983]; на статтю Дядюші Г. Г. та Реп'яха І. В. «Электронные переходы в нейтральных и заряженных [N]аннуленах» (1988).

Робочі матеріали: до проблем «Антропоцен» (1928–1956); «Фенантрен» (1932–1948); «Кисень» (1933–1981); «Нафталін» (1940–1964); «Нафтацен» (1950–1958) та ін.

Біографічні документи

Особова справа (1944–1995); диплом доктора наук та атестат професора (1948, 1952); автобіографії і характеристики (1951, 1983); диплом академіка АН УРСР (1964); особові листки з обліку кадрів (1968, 1986); вітальна кореспонденція до ювілеїв (1981, 1986).

Документи з діяльності

Довідка про видавничу діяльність (1970); документи про участь у Всесоюзній конференції «Екситони у кристалах» (1975); списки дисертаційних робіт, виконаних під керівництвом Прихотько А. Ф. (1982); довідка про роботу на посаді завідувача відділу фізики кристалів Інституту фізики АН УРСР (1984).

Листування Прихотько А. Ф.

Кореспонденти: Болога М. К. (2, 1984); Єременко В. В. (1, б/д); Кірсанов О. В. (1, 1988).

Фотодокументи

Прихотько А. Ф. з колегами (24, б/д); фотопортрет Прихотько А. Ф. (1, б/д).

Документи, зібрані вченим

Робочий журнал Обреїмова І. В. (1946); стаття Фергюсона У. і Шнейдера В. «The polarized fluorescence very thin anthracene crystals» (1958);

Документи про вченого

Статті: «The most important thing in Life» (1969); «Personalia. Антоніна Федорівна Прихотько» (1976); «Покликання на все життя» (1986); «Антоніна Федорівна Прихотько (1906–1995). Біографічний нарис» (1995).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Китайгородського О. І. «Кристаллохимия ароматических соединений. IV. Геометрический анализ расположения молекул в кристалле» (1946); Аграновича В. М. «О дисперсии естественной оптической активности кристаллов, состоящих из неактивных молекул» (1954); Давидова О. С., Лубченка А. Ф. «Форма кривых дисперсии в молекулярных кристаллах, яка відповідає локалізованим збудженням» (1956); Латішева Г. Д., Єгорова Ю. С. «Стабилизация магнитного поля, основанная на ядерном резонансе» (1956); Архангельської В. А. «Люминесценция некоторых “чистых” полей» (1957); Дейгена М. Ф. «Теория парамагнитного резонанса F-центров в ионных кристаллах» (1957); Рашби Е. Й. «Взаимодействие экситонов с молекулярной решеткой» (1957); Грум-Гржимайла С. В., Плюсніної І. І. «О спектрах поглощения кобальтовых соединений» (1958); Бродина М. С. «Оптические свойства монокристаллов CdS» (1960); Дмитренко І. М., Щоткіна І. С. «К вопросу о сверхпроводимости в системе натрий–аммиак» (1973); Пекара С. І., Страшникової М. І. «Пространственная дисперсия и добавочная световая волна в области экситонного поглощения в CdS» (1975) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Антонина Федоровна Прихотько (к шестидесятилетию со дня рождения) // Успехи физических наук. – 1966. – Т. 90, вып. 2. – С. 395–396; Антонина Федоровна Прихотько (к семидесятилетию со дня рождения) // Успехи физических наук. – 1976. – Т. 119, вып. 4. – С. 767–768; Антонина Федоровна Прихотько (к восьмидесятилетию со дня рождения) // Успехи физических наук. – 1986. – Т. 149, вып. 4. – С. 733–734; Храмов Ю. О. Антоніна Федорівна Прихотько (до 100-річчя від дня народження) // Наука та наукознавство. – 2006. – № 2. – С. 105–112.

Л. І. Завалішина

Птуха Михайло Васильович

(07.11.1884 – 03.10.1961).

Економіст.

Академік (1920).

Фонд № 22, 4 описи, 748 од. зб. за 1885–1965 рр.

Народився 7 листопада 1884 р. у м. Остер. Закінчив юридичний факультет Санкт-Петербурзького університету (1910). Приват-доцент (1913–1916), професор (1916–1919) Санкт-Петербурзького університету. Професор Київського інституту народного господарства (1919–1930), Київського кооперативного інституту (1919–1931), Інституту обміну та розподілу (1930–1931), Текстильного інституту (1931–1934), Інституту спиртової промисловості (1931–1932), Інституту харчової промисловості (1934–1936), Інституту шкіряної промисловості (1936–1937). Водночас – директор Інституту демографії АН УРСР (1919–1938). Старший науковий співробітник Інституту суспільних наук АН УРСР (1941–1942). Завідувач відділу статистики Інституту економіки АН УРСР (1940–1950). Голова Відділу суспільних наук АН УРСР (1944–1950).

Член-кореспондент АН СРСР (1943).

Член Міжнародного статистичного інституту (1929).

Наукові дослідження присвячено проблемам теоретичної демографії, історії всесвітньої та вітчизняної статистики, демостатистичної методології. Розробив єдину схему вивчення явищ соціального життя людини та низку аналітичних методів, зокрема, індекси шлюбності, методику побудови таблиць смертності, принципи розрахунку перспективного приросту населення та ін. Автор понад 250 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1944).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1944), «Знак Пошани» (1945), іншими державними нагородами.

Помер 3 жовтня 1961 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України засновано премію імені М. В. Птухи за видатні наукові роботи у галузі економіки і демографії, демографічної статистики (1997) та присвоєно його ім'я Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України (2002).

Наукові праці

Монографії: «Брачність народонаселення. Индексы брачности» (1910–1922); «Смертність в Росії та на Україні» (1928); «Нариси про сучасну смертність на Україні» [1920-ті]; «Нариси з історії демографії на Україні» (1933); «Очерки по истории статистики в СССР» ([1938]–1959); «Людність України» [1930-ті]; «Очерки по истории статистики XVII–XVIII вв.» (1945); «Д. П. Журавский» [1930-ті–1940-ві]; «Библиографический указатель русской статистической литературы» (1940); «Н. И. Зибер, как статистик» [1945–1950]; «Очерки по статистике населения» (1960).

Статті: «История первой таблицы брачности» [1925]; «Международный статистический институт и его XVI сессия» (1926); «Смертність у Росії і на Україні» (1928); «Учение о народонаселении Ф. Р. Мальтуса» [1920–1934]; «Краткое обозрение деятельности Социально-экономического отдела Всеукраинской Академии наук за первые 10 лет существования» (1929); «К характеристике смертности на Украине» [1930–1932]; «Записка к первому варианту населения в г. Киеве во второй пятилетке» (1932); «Эволюция смертности в Белорусской ССР» [1930-ті]; «М. В. Ломоносов, как статистик и экономист» (1944); «К вопросу о сплошном учете заболеваний в системе Министерства здравоохранения СССР» (1955); «Методы организации и производства переписей населения в СССР» (1957); «Индексы гомогамии и гетерогамии» [1960]; «Статистика в Юго-Западном отделе Русского географического общества» (б/д) та ін.

Доповіді: «М. И. Туган-Барановский как экономист» (1919); «Утворення кооперативної валюти в зв'язку з сучасним фінансово-економічним становищем України» (1920); «Человек как производительная сила» [1920-ті]; «Людність на Україні до 1960 р. (кількість, склад за статтю й віком, природний приріст за умов сучасної смертності і людності)» (1930); «Основні проблеми демографії на сучасному етапі соцбудівництва» (1930); «З історії розвитку статистичної думки на Україні. Д. П. Журавський» (1944); «Methodological Features of the 1959 population census in the USSR» (1958); «Выборные обследования сельского хозяйства в России в XVII–XVIII веках» (1959); «Индексы брачности» (1961).

Виступи: з приводу нападу фашистської Німеччини на СРСР (1941); вшанування пам'яті Калініна М. І. (1946); з нагоди 70-річчя від дня свого народження (1954).

Курси лекцій: «Теоретические вопросы статистики» [1914–1920]; «Теория статистики» [1916–1920]; «Політична економія» [1916–1917]; «Методи економічної статистики» [1926–1927]; «Статистика» [1920-ті–1932].

Робочі матеріали: виписки з робіт Борткевича В. І., Булгаріна Ф. В., Журавського Д. П., Лексиса В. Г., Мордвинова М. С., Кауфмана І. І., Орженцького Р. М., з німецьких, швейцарських, французьких джерел, видань та звітів Південно-західного відділення Російського географічного товариства та ін. ([1910]–1941); матеріали до статей «Население Киевской губернии», «Методы экономической статистики», «О причинах смерти», «Смертность 11 народностей Европейской России в конце XIX века», «Индексы брачности для СССР», «Теория и практика перспективных исчислений населения», «Проект новой системы таблиц смертности для СССР», «Индексы брачности по семейному положению, национальности, возрасту» та ін. [1920-ті–1950]; до проблем «Шлюбність» [1910–1925], «Перепис населення Чернігівської губернії» (1914–1917), «Народонаселення» (1915–1920), «Перепис населення в стародавньому Китаї, Єгипті» [1930-ті], «Обстеження осіб, старших 80 років» (1958–1960) та ін.

Біографічні документи

Похвальний лист про закінчення Катеринославського училища (1904); документи про навчання на філософському факультеті Берлінського університету (1910–1912); свідоцтво про закінчення Санкт-Петербурзького університету (1910); перепустки, посвідчення, членські квитки (1915–1960); охоронна грамота, видана УАН (1919); анкети, особові листки з обліку кадрів (1920–1961); диплом доктора економічних наук (1934); членські квитки Товариства рибалок і мисливців (1937–1960); автобіографії (1941–1958); документи про висунення на здобуття Державної премії СРСР (1943–1949); документи про нагородження (1945–1960); вітальна кореспонденція до свят та ювілейних днів народження (1945–1961); атестат професора (1950); пенсійна книжка (1950); автобіографічний нарис «Воспоминания о Южнорусской группе учащихся средних школ 1902–1904 гг.» (1958); документи про смерть Птухи М. В. (1961); записні книжки (б/д).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: проекти положень про статистичні дослідження в Україні, розроблені комісією, до якої входив Птуха М. В. (1918–1919); документи про участь у наукових конференціях, семінарах, сесіях, нарадах (1918–1957); висновки про роботу інститутів демографії, філософії, історії України, геологічних наук АН УРСР ([1920-ті]–1950); документи про участь у різних наукових та громадських заходах АН СРСР (1920–1961); проект записки про підрахунки втрат і збитків від ворожої окупації території СРСР (1944); документи про діяльність у ЦСУ СРСР та УРСР (1923–1960); документи про реорганізацію АН УРСР (1925–1928); документи про діяльність у Міжнародному статистичному інституті (1929–1961); документи про діяльність як академіка АН УРСР (1932–1961); документи про діяльність як голови Відділу суспільних наук АН УРСР (1940–1950); індивідуальні плани та звіти про роботу як академіка АН УРСР (1940–1960); документи про роботу на посаді завідувача відділу Інституту економіки АН УРСР (1943–1954); пропозиції до проектів Статуту АН УРСР (1944, 1956); документи про роботу в Інституті економіки АН СРСР (1944–1957); документи про діяльність як члена-кореспондента АН СССР (1944–1966); документи про участь у роботі Відділення економіки і права АН СССР (1949–1960) та ін.

Педагогічна: програми курсів лекцій з теорії та історії політекономії, фінансового права, демографії та статистики, залізничної статистики, загальної теорії статистики, математичної статистики та інші, прочитані у різних київських навчальних

зкладах (1910–1934); пропозиції щодо питань організації системи вищої освіти в СРСР (1958); екзаменаційні квитки з курсу статистики і розв’язання задач (б/д) та ін.

Видавнича: документи щодо публікації наукових праць (1926–1961); план видання хрестоматії з історії статистики [1950–ті]; документи про діяльність вченого у редколегії УРЕ (1960–1961).

Листування Птухи М. В.

Адресати: Коррадо Д. (Corrado G.) (1, 1958); Луненберг Е. (Lunenberg E.) (8, 1958–1960); Немчинов В. С. (2, 1951–1958); Островитянов К. В. (1, 1953); Пісон Е. І. (Reason E. S.) (1, 1958); Сабаді Е. (5, 1960–1961); Старовський В. Н. (3, 1959–1961); Струмлінін С. Г. (1, 1942); Тихомиров М. М. (1, 1960); Топчієв О. В. (1, 1953); Федосєєв П. М. (2, 1961); Файфр Ф. (7, 1958–1961); Шмідт О. Ю. (2, 1940); Штурм де Штрем Е. (1, 1960).

Кореспонденти: Бендетто Б. (Benedetto V.) (1, 1959); Берг Л. С. (1, 1946); Бродський О. І. (1, 1955); Богданов І. М. (23, 1955–1962); Болдріні М. (Boldrini M.) (2, 1950–1962); Вербицький М. С. (2, 1952); Вернадський В. І. (1, 1944); Вігер С. (Vigger S.) (1, 1959); Гудзій М. К. (6, 1945–1948); Данилевський В. В. (6, 1954); Дюфранс А. (Dufranse A.) (3, 1958–1959); Ісакович В. М. (1, 1945); Калинович М. Я. (1, 1944); Кастелано В. (Castellano V.) (1, 1956); Кенешей З. (1, 1960); Кок К. (Kock K.) (2, 1958); Коррадо Д. (Corrado G.) (3, 1950–1958); Луненберг Е. (Lunenberg E.) (5, 1958–1960); Лященко П. І. (13, 1945–1951); Меженко Ю. О. (4, 1945); Мінц Л. Ю. (6, 1956–1961); Немчинов В. С. (2, 1956–1958); Обнорський С. П. (1, 1944); Палладін О. В. (1, [1940]); Семененко М. П. (1, 1951); Сиротинін М. М. (1, 1960); Сміт М. Н. (1, б/д); Соколовський О. Н. (1, 1945); Тихомиров М. М. (3, 1955–1960); Хромов П. О. (10, 1943–1960); Шмальгаузен І. І. (4, 1943–1956); Штурм де Штрем Е. (1, 1961); Яновський Ю. І. (1, 1944); Яснопольський Л. М. (7, 1944–1955).

Фотодокументи

Птуха М. В. під час наукового засідання (1, 1960).

Документи про вченого

Статті: статті про вченого у періодичній пресі (1924–1960); Романенка І. М. «Життя та наукова діяльність М. В. Птухи» (1954); «Видатний радянський вчений-статистик» (1959); Пустохода П. І. «М. В. Птуха» (1961).

Відгуки та рецензії на наукові праці Птухи М. В.: Тугана-Барановського М. І. на наукові праці Птухи М. В. для обрання його директором Інституту демографії АН УРСР (1918); Воблого К. Г., Немчинова В. С., Сміт М. Н. на монографію «Очерки по истории статистики XVII–XVIII веков» (1944–1946); Яцунського В. К. на монографію «Очерки по истории статистики в СССР» (1956).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Штейна В. М. «Роль всесоюзного географического общества в развитии русской общественной мысли» (1946); Рильського М. Т. «Пушкін», «Великий народний поет Т. Г. Шевченко» (1947); Вальської Б. А. «Об экономико-географическом изучении России в первой половине XIX века» (1949); Меркова А. М. «О методике изучения общей заболеваемости населения» (1955).

Документи, зібрані вченим

Монографія Обухова В. М. «Урожайность и метеорологические факторы на колебание урожая яровой и озимой пшеницы на Полтавской, Синельниковской и Сумской опытных сельскохозяйственных станциях» (1949).

Статті: Кнаппа Г. Ф. «Кетле как теоретик» (1946); Крип’якевича І. П. «Українсько-німецькі націоналісти – люті вороги українського народу» (1947); Вострикової А. М.

«Статистика населения и здравоохранения» [1950-ті]; Грабовського П. П. «Построение таблиц смертности населения УССР», «Вопросы выборки при разработке данных о заболеваемости населения г. Киева в 1958 г.» [1960-ті]; Воблого К. Г. «Статистика механічного руху людності», «Методи сучасного обліку людності СРСР» (б/д); Клименка П. Я. «Огляд переписів населення на Україні від найдавніших часів до половини XIX ст.» (б/д) та ін.

Документи з історії статистики та матеріали переписів: документи Київського, Московського статистичного бюро (1913–1924); статистичні дані про населення за переписами 1897, 1916–1917, 1920, 1926 рр. [1920-ті]; матеріали переписів 1914–1917, 1936–1959 рр.; документи Всесоюзного перепису (1926); документи до перепису 1959 р. (1957–1959); документи про обстеження довгожителів [1950-ті] та ін.

Документи установ: «Устав общества им. А. И. Чупрова для разработки общественных наук при Московском университете» (1914); документи про створення Центрального статистичного управління (1918–1926); документи про діяльність АН УРСР (1918–1944); документи Міжнародного статистичного інституту (1929–1961); нотатки з історії Казанського університету (б/д) та ін.

Документи інших осіб: листи Ольденбурга С. С. до Богданова І. М. (3, 1922–1924); фотознімки Обухова В. М. (1949), Петті В. (б/д), Зібера М. І. (б/д).

Колекція мап (36, 1855–1939).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ІР НБУВ (ф. № 38, 285, окремі документи); ГДА СБУ (ф. № 6, спр. 39676-ФП).

Лит.: Михайл Васильевич Птуха. 1884–1961 : биобиблиогр. указ. – Киев : Изд-во АН УССР, 1963. – 43 с.; Пискунов В. П., Стешенко В. С. Взгляды академика АН УССР М. В. Птухи на предмет и метод демографии (к 100-летию со дня рождения) // Демографические исследования. – Москва, 1984. – Вып. 8. – С. 3–14; Скляренко Є. М. Ветеран українського краєзнавства (М. В. Птуха) // Репресоване краєзнавство (20–30-ті роки). – Київ : Рідний край, 1991. – С. 113–116; Наумова Н. А. Етапи наукового зростання видатного економіста, академіка НАН України М. В. Птухи через призму біографічних документів та документів з діяльності вченого // Наукові праці Нац. б-ки України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2013. – Вип. 37. – С. 642–650.

Н. А. Наумова

Пухов Георгій Євгенович

(23.08.1916 – 03.08.1998).

Учений у галузі обчислювальної техніки.

Академік (1967).

Фонд № 152, 1 опис, 95 од. зб. за 1943–1992 рр.

Народився 23 серпня 1916 р. у м. Сарапул (нині – Удмуртська Республіка, РФ). Закінчив Томський індустріальний інститут (1940) та його аспірантуру (1944). Учасник Другої світової війни (1941–1942). Доцент, завідувач кафедри електричних машин і теоретичних основ електротехніки Львівського політехнічного інституту (1944–1948). Викладач, завідувач кафедри теоретичних основ електротехніки Томського політехнічного інституту (1948–1953). Завідувач кафедри теоретичних основ

електротехніки і електричних приборів і пристроїв Таганрозького радіотехнічного інституту (1953–1957). Завідувач кафедри теоретичної і загальної електротехніки КПДА (1957–1978). Завідувач відділу математичного моделювання (1959–1966), заступник директора (1966–1971) Інституту кібернетики АН УРСР (до 1962 р. – Обчислювальний центр АН УРСР). Завідувач відділу математичного моделювання, керівник сектору електроніки і моделювання та заступник директора (1971–1981) Інституту електродинаміки АН УРСР. Директор (1981–1988), почесний директор (1992–1998) Інституту проблем моделювання в енергетиці НАН України. Академік-секретар Відділення фізико-технічних проблем енергетики АН УРСР (1978–1988). Радник при Президії НАН України (з 1988).

Наукові дослідження присвячено теоретичним основам операційних методів, аналізу електричних кіл та систем, теорії електричних машин, теорії квазіаналогового моделювання, теорії обчислювальних систем. Розробив принципи побудови аналогових і гібридних обчислювальних машин. Створив наукову школу у галузі теоретичної електротехніки і моделювання. Автор понад 600 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1982). Лауреат премії імені С. О. Лебедева АН УРСР (1981), Державної премії УРСР (1982).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1967), Жовтневої революції (1976), Вітчизняної війни I ступеня (1985), іншими державними нагородами.

Помер 3 серпня 1998 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я Г. Є. Пухова присвоєно Інституту проблем моделювання в енергетиці НАН України (2000).

Наукові праці

Монографії: «Электрическое моделирование стержневых и тонкостенных конструкций» [1959]; «Комплексное исчисление и его применение» [1960]; «Электрическое моделирование задач строительной механики» (1962, співавтори – Васильєв В. В., Степанов А. Є., Токарева О. Н.); «Избранные вопросы теории математических машин» (1963); «Методы решения краевых задач на электронных моделях» (1964, співавтори – Грездов Г. І., Верлань А. Ф.); «Методы анализа и синтеза квазианалоговых электронных цепей» (1967); «Локальные математические модели систем управления» (1970, співавтор – Хатіашвілі Ц. С.).

Дисертації на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора наук: «К вопросу о серийной компенсации реактивности линий электропередач» (1942) та «Элементы теории составных электрических цепей» (1951, автореферат).

Брошура «Гибридные ЭВМ в управлении» (1974).

Статті: «Уравнения и некоторые параметры активного четырехполюсника» (1950); «Метод расчета электрических цепей с переменными параметрами» (1953); «Некоторые почти линейные методы расчета периодических и переходных процессов в цепях с нелинейными и переменными параметрами» (1955); «Определение начальных условий дифференциального уравнения сложной электрической цепи» (1957, співавтор – Каляєв А. В.); «Общие вопросы синтеза квазианалоговых систем» (1962); «К вопросу моделирования дифференциальных уравнений с краевыми условиями на электронных математических машинах непрерывного действия» (1964); «Динамические квазирезисторы и их применение для автоматического ввода информации в электрические цепи» (1968); «Вычислительные структуры из интегрирующих сумматоров парных произведений» (1973); «Разрядно-аналоговые вычислительные устройства параллельно-последовательного действия» (1975); «Анализ электрических цепей

методами урівнювання» (1982); «Метод основных и дополняющих составляющих в теории нелинейных электрических цепей» (1989); «Differential transforms for modeling in electrical and power engineering» (1992, співавтор – Семагіна Е. П.) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Принцип устройства универсальной электроделирующей сетки» (1959); «Бесконтактные сельсины с внутренним каскадом» (1961, співавтор – Борковський Б. А., Сутормін М. [А.]); «Основные уравнения бесконтактных индукционных машин с внутренним каскадом» (1961, співавтор – Борковський Б. А.); «Теория и применение обратимого операционного усилителя» (1962); «Общие вопросы построения систем управления по методу обратных операторов» (1964); «Об одном возможном принципе построения цифровых математических машин» (1973, співавтор – Євдокимов В. Ф.) та ін.

Авторські свідоцтва: № 141646 «Матричная модель системы линейных алгебраических уравнений» (1961); № 151839 «Моделирующее устройство» (1963); № 152966 «Обратимый функциональный преобразователь» (1963); № 156357 «Моделирующее устройство для решения задач линейного программирования» (1963); № 170221 «Амплитудно-импульсный сумматор-инвертор» (1965); № 175749 «Моделирующее устройство для расчета сетевых графиков» (1965); № 219924 «Модель для решения транспортной задачи» (1968).

Описи винаходів: «Устройство для получения квазиотрицательного сопротивления» (заявка від 06.01.1964 р., № 874679/26-24); «Линейный преобразователь напряжений» (заявка від 06.01.1964 р., № 874686/26-24); «Способ построения дифференцирующих устройств» (заявка від 03.02.1964 р., № 880903/26-24); «Электронная модель для решения системы алгебраических уравнений» (заявка від 18.03.1966 р., № 1061823/26-24, співавтор – Борковський Б. А.) та ін.

Біографічні документи

Документи про обрання Пухова Г. Є. до складу академіків АН УРСР (1967).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: лист до професора Краківського політехнічного інституту Лісовського А. про співпрацю [1960-ті]; пояснювальна записка до «Пропозицій про переведення групи відділів Інституту кібернетики АН УРСР до Інституту електродинаміки АН УРСР» (1971); документи про створення обчислювальних машин нового типу на основі методів, запропонованих Пуховим Г. Є. (1972–1975).

Педагогічна: курс лекцій з теорії електротехніки (1952); програми курсів «Теория моделирования», «Математическое моделирование электротехнических объектов с высокой степенью приближения» ([1970], 1989).

Видавнича: листування з різними видавництвами щодо публікації праць вченого (1953–1961).

Фотодокументи

Пухов Г. Є. на урочистому засіданні з нагоди утворення Інституту проблем моделювання в енергетиці АН УРСР (3, 1981); фотознімки вченого (3, [1990-ті]).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Пухова Г. Є.: Воронова Р. А. на дисертацію «К вопросу о серийной компенсации реактивности линий электропередач» (1944); Каплянського [А. Є.] на монографію «Комплексное исчисление и его применение к расчету периодических и переходных процессов в системах с постоянными, переменными и нелинейными параметрами» (1958).

Стаття «Академик АН УССР Георгий Евгеньевич Пухов (К 75-летию со дня рождения)» (1991).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Інститут проблем моделювання в енергетиці ім. Г. Є. Пухова НАН України (фонд № 1-ос, 444 од. зб. за 1925–1998 рр.).

Лит.: Член-корреспондент АН УССР Г. Е. Пухов (к 50-літтю со дня рождения и 25-літтю научной и педагогической деятельности) // Кибернетика. – 1966. – № 4. – С. 102; 60-річчя академіка АН УРСР Г. Є. Пухова // Вісник АН УРСР. – 1976. – № 8. – С. 100; Георгий Евгеньевич Пухов. – Киев : Наукова думка, 1986. – 79 с.; Академик АН УССР Георгий Евгеньевич Пухов (к 75-літтю со дня рождения) // Электромеханика. – 1991. – № 6. – С. 115–116; Профессора Томского политехнического университета : биограф. справ. Т. 3, ч. 2. – Томск : Изд-во ТПУ, 2006. – С. 61–63; Євдокимов В. Ф., Семагіна Е. П. Академік Георгій Пухов // Світогляд. – 2008. – № 5. – С. 55–57.

А. І. Шаповал

Пучківська Надія Олександрівна

(25.05.1908 – 15.05.2001).

Офтальмолог.

Академік (1992).

Фонд № 336, 1 опис, 148 од. зб. за 1885–2007 рр.

Народилась 25 травня 1908 р. у м. Смоленськ (нині – РФ). Закінчила Київський медичний інститут (1930) та аспірантуру Одеського медичного інституту (1935). Асистент кафедри гістології Київського медичного інституту (1936–1940). Під час Другої світової війни – старший лаборант, асистент Ташкентського медичного інституту (1941–1942), начальник офтальмологічного відділення евакошпиталю 4-го Українського фронту (1943–1945). Завідувач відділення реконструктивної офтальмології (1946–1952), заступник директора (1953–1957), директор (1957–1985), науковий консультант (з 1987) Інституту очних хвороб і тканинної терапії ім. В. П. Філатова АМН України.

Голова Проблемної комісії «Офтальмологія» МОЗ УРСР.

Академік АМН СРСР (1971), АМН України (1993), Міжнародної офтальмологічної академії (1975). Голова наукового Товариства офтальмологів України (1962–1996), почесний член Міжнародного товариства очних хірургів (1969).

Наукові дослідження присвячено питанням діагностики та лікування очних захворювань, тканинної терапії та кератопластики, патогенезу, хірургії та лікуванню опіків очей. Автор понад 300 наукових робіт.

Герой Соціалістичної Праці (1960). Заслужений діяч науки УРСР (1968). Лауреат премій імені В. П. Філатова АМН СРСР (1961, 1987), Державної премії УРСР (1975).

Нагороджена орденами Вітчизняної війни I та II ступенів (1945, 1985), Леніна (1960), «Кирила і Мефодія» (НРБ, 1988), «За заслуги» III ступеня (1998), іншими державними нагородами.

Померла 15 травня 2001 р. Похована у м. Одеса.

Наукові праці

Монографії: «Пересадка рогової оболочки при осложненных бельмах» (1960); «Оптическое кератопротезирование» (1986, співавтор – Якименко С. А.); «Офтальмогеріатрія» (1987); «Кератоконус» (1990, співавтор – Титаренко З. Д.).

Статті: «Полная пересадка роговицы с каймой склеры при грубобубцовых стафиломах и эктатических бельмах» (1962); «Регенеративные возможности роговой оболочки и преимущества периферической послойной кератопластики» (1968); «Тканевая терапия по В. П. Филатову» (1968, співавтори – Будилова О. О., Горгіладзе Т. У.); «Тектоническая кератопластика с двумя трансплантатами и биологическое покрытие при ранних осложнениях ожогов и травм роговой оболочки» (1972); «Сквозное кератопротезирование бельм с применением усовершенствованных моделей кератопротезов и хирургической техники кератопротезирования» ([1970-ті], співавтор – Якименко С. А.); «Значение работ акад. В. П. Филатова в развитии проблемы пересадки роговой оболочки» (1981); «Катаракта – основная устранимая причина слепоты» (1983); «Лечебная кератопластика и возможности стимуляции регенеративной способности роговой оболочки» (1983); «Кератопротезирование как метод восстановления зрения при последствиях тяжелых поражений роговой оболочки» (1985); «Возрастные изменения и заболевания роговой оболочки» [1980-ті]; «Научные достижения Одесской офтальмологической школы» [1996]; «До історії української офтальмології» ([1990-ті], співавтор – Логай І. М.); «Академик В. П. Филатов» (2001) та ін.

Доповіді: «Перспектива развития в 1977–1978 гг. исследований по проблеме: «Героофтальмология и тканевая терапия в гериатрической практике» (1977); «Возрастные изменения и заболевания органа зрения» (1978); «Основные задачи офтальмологов УССР и повышение эффективности научных исследований» (1978); «Основные направления научных разработок офтальмологов УССР и повышение их эффективности» (1984); «Оптическое кератопротезирование при “безнадежных” бельмах роговицы» ([1980-ті], співавтори – Голубенко [Є. А.], Якименко С. А.) та ін.

Біографічні документи

Грамота про присвоєння звання «Герой Соціалістичної Праці» (1960); дипломи лауреата премій імені В. П. Філатова АМН СРСР (1961, 1987); посвідчення про присвоєння почесного звання «Заслуженний діяч науки УРСР» (1968); грамота-подяка Всесоюзного товариства «Знання» (1970); дипломи академіка АМН СРСР і АМН УРСР та службове посвідчення (1971, 1993); почесні грамоти Президії ВР УРСР (1978, 1985); документи про відзначення ювілеїв вченого (1978–1998); список членів Ради старійшин при АМН СРСР, до якої входила Пучківська Н. О. (1991); диплом та службове посвідчення академіка АН України (1992).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про діяльність як академіка АМН СРСР (1961–1992); інтерв'ю різним виданням (1974–1999); документи про участь у конгресах, міжнародних конференціях (1979–1985); документи про співпрацю з іноземними вченими (1986); документи про діяльність як академіка НАН України (1992–1995); звіт про роботу Наукового товариства офтальмологів України (1993); документи про діяльність як академіка АМН України (1993–1995).

Громадська: довідка-звіт про перебування у м. Олександрія (Єгипет) у складі делегації Одеської міської ради народних депутатів (1959).

Фотодокументи

Фотознімки рідних Пучківської Н. О. – діда, батька та матері (6, [1885]–1916); Пучківська Н. О. разом з медичними працівниками Київської клініки під керівництвом Кореневи́ча І. Р. (1, 1941); фотопортрети Пучківської Н. О. (7, 1945–[1990-ті]); фотопортрети Філатова В. П., у т. ч. з дарчим написом «Дорогой ученице на память о грозном учителе» (2, 1948–1954); Пучківська Н. О. поруч з Філатовим В. П. серед працівників Інституту очних хвороб і тканинної терапії ім. В. П. Філатова (4, [1950]–1955); з дружиною

Філатова В. П. – Скородинською В. В. (1, 1957); серед військових офтальмологів на III Всесоюзному з'їзді офтальмологів у м. Волгоград (2, 1966); поруч з прийомною матір'ю – Бойко Вірою Гаврилівною (2, 1968); з чоловіком – Боровиком Р. В. (1, 1970); під час проведення операції (2, 1973) та консультації (1, 1974); серед працівників Інституту очних хвороб і тканинної терапії ім. В. П. Філатова біля пам'ятника Філатову В. П. (1, [1980-ті]); з сестрою – Пучківською Г. О. на святкуванні власного 90-річчя від дня народження (1, 1998) та ін.

Документи про вченого

Книги: Неверова І. «Возвращенное солнце» (1985); Мокряк Г. «Их свет – Надежда» (1999); «Н. А. Пучковская в воспоминаниях современников» (2008).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ДАОО (ф. Р-7969, 166 од. зб. за 1927–1999 рр.).

Лит.: Віленський Ю. Епоха Надії Пучківської // Дзеркало тижня. – 2004. – № 37. – 17–24 вересня; Пучківська Н. О. Епоха і моє життя. – Київ : Здоров'я, 2004. – 170 с.

Ю. В. Булгаков

Пфейффер Георгій Васильович

(24.11.1872 – 10.10.1946).

Математик.

Академік (1920).

Фонд № 206, 1 опис, 15 од. зб. за 1928–1943 рр.

Народився 24 листопада 1872 р. у с. Сокиринці (нині – Срібнянський р-н, Чернігівська обл.). Закінчив фізико-математичний факультет Університету св. Володимира у Києві (1896). Викладач у київських гімназіях (1896–1899), КПІ (1899–1909), на Вищих жіночих курсах (1909–1911). Приват-доцент (1900), професор (1909), ординарний професор (1911), завідувач кафедри аналізу, голова вченої ради фізико-математичного факультету (1912–1941), завідувач кафедри інтегрування диференційних рівнянь КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1945–1946). Голова Комісії вищої математики ВУАН (1921–1934). Завідувач відділу (1934–1940), директор (1941–1946) Інституту математики АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено теорії диференційних рівнянь із частинними похідними. Досліджував загальні проблеми інтегрування рівнянь із частинними похідними. Створив загальний спосіб формального інтегрування нелінійних рівнянь і повних систем нелінійних рівнянь із частинними похідними першого порядку, узагальнив методи Якобі та Якобі–Майєра. Автор понад 300 наукових праць.

Помер 10 жовтня 1946 р. Похований у м. Київ на Лук'янівському кладовищі.

Наукові праці

Статті: «Sur les produits des groupes de espece speciale des formes de Pfaff» (1928); «О линейно независимых решениях линейных уравнений с частными производными второго порядка при двух независимых переменных» (1932); «Об интегральных инвариантах (n-1) порядка» (1933); «Вплив першої підстановки Якобі на клясу інтегралів» [1930-ті] та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Juelques additions au probleme de M. Buhl» (1928); «Про інтеграли рівнянь та системи рівнянь з частковими похідними першого порядку однієї невідомої функції, що мають S. Lie'єві інтеграли» (1930) та ін.

Біографічні документи

Автобіографія (1943); відгуки академіків Лаврентьєва М. О., Боголюбова М. М., Ремеза Є. Я. на працю «Уфимские этюды по интегрированию уравнений и задаче Пфаффа» (1943); стаття «Об архиве акад. Г. В. Пфейффера, оставшегося в Киеве во время эвакуации АН УССР в Уфу–Москву» [1940-ві].

Документи вченого в інших архівах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Праці професора й академіка Г. В. Пфейффера. – Київ : Вид-во ВУАН, 1933. – 8 с.; Бородин А. И., Бугай А. С. Биографический словарь деятелей в области математики. – Киев : Радянська школа. 1979. – С. 416; Професори Київського університету : біогр. довід. – Київ : ВПЦ «Київський університет», 2014. – С. 399–400.

Л. В. Шинко

Рвачов Володимир Логвинович

(21.10.1926 – 26.04.2005).

Математик, механік.

Академік (1978).

Фонд № 366, 1 опис, 92 од. зб. за 1952–2006 рр.

Народився 21 жовтня 1926 р. у м. Чигирин. Студент Харківського інституту інженерів залізничного транспорту (1943–1944) та ЛДУ ім. І. Франка (1947–1952). Мобілізований до лав Військово-морського флоту (1944–1946). Старший викладач училища Військово-морського флоту у м. Пушкіно (1952–1955). Завідувач кафедр вищої математики Бердянського педагогічного інституту (1955–1963), обчислювальної математики Харківського інституту гірничого машинобудування, автоматики і обчислювальної техніки (1963–1964). Перший ректор Харківського інституту радіоелектроніки (1964–1967). Завідувач відділу прикладної математики та обчислювальних методів Інституту проблем машинобудування НАН України (1967–2005). Водночас – завідувач кафедри теоретичної і математичної фізики Харківського політехнічного інституту (1969–1970).

Наукові дослідження присвячено питанням крайових задач математичної фізики. Створив теорію R-функцій, започаткував теорію атомарних функцій. Засновник наукової школи у галузі теорії R-функцій. Автор близько 600 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки України (1993). Заслужений Соросівський професор (1994). Лауреат премії імені О. М. Динника АН УРСР (1976), Державної премії УРСР (1980).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1961), «Знак Пошани» (1976), Дружби народів (1986), князя Ярослава Мудрого V ступеня (2001), іншими державними нагородами.

Помер 26 квітня 2005 р. у м. Харків.

Наукові праці

Монографія «Метод R-функцій в задачах теорії пружості і пластичності» (1990, співавтор – Синєкоп М. С.).

Брошури: «Релятивистський взгляд на развитие конструктивных средств математики» (1990); «Релятивистское и другие неархимедовы исчисления» (1992); «Неподвижные объекты дальнего космоса имеют красное смещение своих спектров (вывод из неархимедова исчисления)» (1994); «Комбинируемые неархимедовы исчисления и взгляд на теоретическую физику с их позиции» (1996, співавтор – Єременко С. Ю.).

Статті: «К расчету бесконечной балки, лежащей на упругом полупространстве» (1956); «К вопросу о построении координатных последовательностей» (1970); «Решение задачи дифракции на усеченном цилиндре вариационным методом с использованием аппарата R-функции» (1971, співавтори – Кравченко В. Ф., Польовий В. І.); «Картины нулевых рівнів у одній задачі Діріхле на власні коливання» (1972, співавтор – Манько Г. П.); «Про приближене обчислення кратних інтегралів від осцилюючих функцій» (1974, співавтори – Стрельченко А. Й., Вержиковський В. П.); «Розрахунок просторового стаціонарного температурного поля всередині прямої призми за відомою температурою на її гранях» (1975, співавтори – Слесаренко А. П., Сизова Н. Д.); «Некоторые дифференциальные свойства одной достаточно полной системы R-функций» (1976, співавтори – Манько Г. П., Шейко Т. І.); «О построении нормализованных уравнений геометрических объектов трансляционного типа» (1981, співавтор – Бойко М. В.); «Метод R-функцій в задаче о течении Гартмана» (1982, співавтори – Корсунський А. Л., Шейко Т. І.); «Приближенное решение осесимметричной задачи для полного составного цилиндра» (1985, співавтори – Синєкоп М. С., Кравченко Л. К.); «Метод R-функцій в задачах об изгибе анизотропных пластин» (1985, співавтор – Курпа Л. В.); «Об одном методе решения краевых задач электродинамики для областей сложной формы с различным импедансом» (1988, співавтори – Кравченко В. Ф., Талдикін І. В.); «Введение в теорию R-функцій» (2001, співавтор – Шейко Т. І.).

Рецензія на статтю Тьомкіна А. Г. «Поле воздействия тела сложной конфигурации» (б/д).

Авторське свідоцтво і опис виноходу № 1293737 «Процессор для обработки массивов данных» (1986, співавтори – Галькевич О. О., Гребенчук Г. Я., Манько Г. П., Шевченко О. М.).

Біографічні документи

Диплом про закінчення ЛДУ ім. І. Франка (1952); дипломи кандидата і доктора фізико-математичних наук (1955, 1961); трудова книжка (1955–1972, 2001–2005); атестат професора (1961); членські квитки наукових і громадських товариств (1970–1986); посвідчення завідувача відділу Інституту проблем машинобудування АН УРСР і члена Харківського будинку вчених (1974, 1978); характеристики (1975); документи про відзначення ювілеїв ученого (1976–2001); автобіографія та особовий листок з обліку кадрів (1985); документи про висунення до складу академіків СРСР (1987); урядова телеграма з нагоди нагородження вченого орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня (2001); почесні грамоти (2001–2002); документи про смерть Рвачова В. Л. (2005); спогади вченого про навчання на кафедрі механіки фізико-математичного факультету ЛДУ ім. І. Франка (б/д).

Документи з діяльності

Документи про участь у наукових конгресах і семінарах (1972–2002); документи про наукові відрядження до НДР, Нідерландів, Франції та ЧССР (1975–1977); документи про рецензування Рвачовим В. Л. статті Чайки Л. М. «О происхождении

R-функцій из уравнения Ферма» (1980); довідки про депонування рукописів наукових праць ученого у Всесоюзному інституті наукової і технічної інформації Державного комітету СРСР з науки і техніки АН СРСР (1980); документи про діяльність як голови секції математики, механіки і обчислювальної техніки Північно-східного наукового центру АН УРСР (1983); документи про роботу з аспірантами (1983, б/д); документи про участь у засіданні секції «Інформатика» Наукової ради АН СРСР з комплексної проблеми «Кібернетика» (1990); листування директора Інституту проблем машинобудування Підгорного А. М. та Рвачова В. Л. з академіком АН України Писаренком Г. С. з питань наукової діяльності інституту (1993); довідки про наукову діяльність Рвачова В. Л. [1990-ті] та ін.

Листування Рвачова В. Л.

Кореспонденти: Іваній А. (Ivaniy A.) (1, 1990); Кучмінська Х. Й. (1, 2001); Насриддінов Х. Ф. (1, 2001); Стахов О. П. (1, 1977); Федоренко Р. П. (1, 1983).

Фотодокументи

Рвачов В. Л. після захисту кандидатської дисертації (1, 1955); із співробітниками Бердянського державного педагогічного інституту (2, [1960-ті]); під час лекції (1, [1970]); із Паршиним В. В. (2, 1974–1978); із співробітниками Інституту проблем машинобудування АН УРСР Божком О. Є., Гузем І. С., Кантором Б. Я., Воробійовим Ю. С. (1, 1978); фотопортрети вченого (3, [1970-ті–2000-ні]); Рвачов В. Л. з академіком АН УРСР Глушковим В. М. (1, [1980]); у робочому кабінеті в Інституті проблем машинобудування АН УРСР (2, 1986).

Документи про вченого

Статті: «Владимир Логвинович Рвачев (к семидесятилетию со дня рождения)» (1996); «Жизненный и творческий путь В. Л. Рвачева» (2001); «Жизненный и творческий путь В. Л. Рвачева (к 80-летию со дня рождения)» (2006).

Інші документи: спогади члена-кореспондента НАН України Божка О. Є. про Рвачова В. Л. (2001); рецензія Проценка В. С. на книгу Рвачова В. Л. «Теория R-функций и некоторые ее предложения» (б/д).

Документи, зібрані вченим

Статті: Попова В. [А.], Литвинова М. Л. «Система обслуживания с потоками событий, аппроксимированными кусочными функциями распределений» (1973) та «О решении задач массового обслуживания с использованием кусочных функций распределения» (1974); Архиповой О. С., Проценка В. С. «Тиск плоского штампа формы еліптичного кільця в плані на пружний півпростір» (1974); Литвина М. М., Литвина О. М. «Деякі оператори в частинних похідних, зв'язані з одновимірним многовидом в R^m » (1974); Александрова В. М. «Об одном методе сведения парных интегральных уравнений и парных рядов-уравнений к бесконечным алгебраическим системам» (1975); Стахова О. П. «Принцип асимметрией логики измерения» (1976); Иванова В. В., Манька Г. П. «Печать линий уровня функции на АЦПУ» (б/д) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Підгорний А. М. Рвачов Володимир Логвинович // Вісник АН УРСР. – 1976. – № 7. – С. 85–86; Підгорний А. М. Вагомий вклад у розвиток прикладної математики // Вісник АН УРСР. – 1981. – № 5. – С. 90–92; Рвачев Владимир Логвинович : Се человек. Много званных – мало избранных. – Харьков : Новое слово, 2006. – 80 с.; Курпа Л. В. Ученый, Учитель, Человек // Політехнік. – 2006. – № 23–24. – 23 жовтня. – С. 2.

А. І. Шаповал

Родін Петро Родіонович
(17.06.1922 – 24.01.2008).
Учений у галузі обробки металів.
Член-кореспондент (1976).

Фонд № 383, 1 опис, 73 од. зб. за 1939–2009 рр.

Народився 17 червня 1922 р. у с. Крюки (нині – Петушинський р-н, Володимирська обл., РФ). Закінчив факультет авіаоторобудування (1945) та аспірантуру (1949) Московського авіаційного технологічного інституту. Науковий співробітник Всесоюзного науково-дослідного інструментального інституту (1949–1950). Старший викладач (1949–1950), доцент (1952–1959), професор і завідувач кафедри металоріжучих верстатів та інструментів (1959–1963), декан механічного факультету (1957–1960, 1962–1963) Одеського політехнічного інституту. Начальник управління Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти України (1963–1978). Завідувач кафедри інструментального виробництва (1978–1990), радник ректора (1991–2008) НТУУ «КПІ».

Голова правління Науково-технічного товариства машинобудівників України (1982–1991). Член Союзу науково-технічних товариств України (1982–1991), Науково-технічного товариства машинобудівників промисловості СРСР (1987–1991), центрального правління Союзу наукових та інженерних товариств СРСР (1987–1991).

Наукові дослідження присвячено питанням обробки матеріалів, різанню та проектуванню металорізальних інструментів. Автор понад 400 наукових праць та 100 авторських свідоцтв.

Заслужений працівник вищої школи України (1972). Лауреат Державних премій УРСР (1972, 1991).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1961, 1971), Трудового Червоного Прапора (1976), Дружби народів (1982), «За заслуги» III ступеня (1998).

Помер 24 січня 2008 р. Похований у м. Київ на Совському кладовищі.

Наукові праці

Розділи монографій: «Металлорежущие инструменты» (1974); «Основы фрезерования (обработка деталей на фрезерных станках)» ([1980-ті], співавтор – Равська Н. С.); «Практика обработки металлов резанием» [1980-ті]; «Основы проектирования режущих инструментов» (1990); «Основы формообразования поверхностей при механической обработке» (2000, співавтори – Равська Н. С., Николаєнко Т. П. та ін.); «Условия формообразования сопряженных поверхностей» [2000–2005].

Брошура «Инструментальное производство в машиностроении» (1983).

Підручники: «Основы формообразования поверхности резанием» (1977); «Инструменты, які працюють методом обкатки» (1991, співавтори – Бугай Ю. М., Равська Н. С.); «Основы формирования поверхностей» (1998, співавтори – Равська Н. С., Мамлюк О. В. та ін.) та ін.

Статті: «Резцы с прямолинейными режущими кромками для обработки винтов и червяков с архимедовой винтовой поверхностью» (1947, співавтор – Пекарський М. Д.); «Затылованные фрезы» (1954); «Геометрия задней сферической поверхности сверла» (1971, співавтор – Фігурін Ю. І.); «Геометрия стандартных сверл с обратным углом

при вершине» [1970-ті]; «Исходные инструментальные поверхности долбяков с наклонной осью при обработке незвольвентных профилей» [1970-ті]; «Геометрические параметры в произвольной точке режущей кромки» [1980-ті]; «Заточка сверл по плоскостям» [1980-ті]; «Анализ геометрических параметров стандартных сверл с обратным углом при вершине» [1980-ті] та ін.

Доповіді: «Развитие творческих связей ученых вузов УССР с промышленными предприятиями» (1977); «Вузы Украины до октября 1917 года и их роль в развитии науки» [1970-ті]; «Совершенствование содержания форм и методов обучения» [1970-ті]; «О развитии инструментального производства и путях совершенствования курса «Проектирование и производство режущего инструмента» [1970-ті]; «Основы знаний дисциплины «Металлорежущие инструменты» (1980); «О творческом овладении знаниями» [1980-ті]; «Спиральные сверла» [1980-ті]; «Геометрические параметры режущей части тангенциальных фасонных резцов» (2006) та ін.

Описи винаходів: «Коническая червячная фреза» ([1970-ті], співавтор – Радзевич С. П.); «Способ протягивания зубчатых колес и инструмент для его осуществления» ([1970-ті], співавтор – Радзевич С. П.); «Способ обработки зубчатых колес и инструмент для его осуществления» ([1970-ті], співавтор – Радзевич С. П.); «Способ отделки зубчатых колес и инструмент для его осуществления» ([1970-ті], співавтор – Радзевич С. П.); «Способ заточки инструментов» (1985, співавтори – Равська Л. В., Фігурін Ю. І.) та ін.

Біографічні документи

Членські квитки, мандати, посвідчення різних громадських організацій (1939–1989); документи про здобуття вищої освіти, наукових ступенів кандидата та доктора технічних наук, звання почесного доктора Харківського державного політехнічного університету (1945–1996); свідоцтва про народження та шлюб (1947, 1949); документи про нагородження (1976–1995); документи про висунення на здобуття Державної премії УРСР у галузі науки і техніки (1991); паспорт громадянина України та закордонний паспорт (1998); посвідчення радника ректора та ректорату НТУУ «КПІ» (1999, 2004) та ін.

Документи про діяльність

Документи про роботу в Одеському політехнічному інституті (1951–1963); документи про роботу в Міністерстві вищої і середньої освіти УРСР (1963, 1973); документи про участь у Генеральних конференціях ЮНЕСКО (1976, 1978, 1985); документи про діяльність як члена-кореспондента НАН України (1976–2003); документи про видавничу діяльність (1977–[1989]); документи про участь у науковій конференції «Какой должна быть производственная книга» [1970-ті]; документи про діяльність як члена Всесоюзної і Української республіканської Ради науково-технічних товариств (1980–1983); документи про роботу в КПІ [1980–1989]; документи про діяльність як дійсного члена Академії інженерних наук України (1991–1999) ін.

Фотодокументи

Фотопортрет Родіна П. Р. (1, [1980-ті]).

Документи про вченого

Рецензії Кірсанова Г. [Н.], Маркіна [А.] І., Новікова М. В. та ін. на підручник «Металлорежущие инструменты» (1986); стаття Згуровського М. З., Бобира М. І., Равської Н. С. «Вчений, який ніс людям знання і добро та його школа» (2009).

Документи, зібрані вченим

Статті: Баранова І. Г. «Круглые бесканавочные плашки для мелкометрической резьбы» (1949); Тамбовцева С. С. «Анализ конструкций и условий работы твердо-

сплавных угловых фрез» (1951); Мартіна Р. Дж. «Определение усилий при нарезании крепежных и трубных резьб» (1956); Романова В. Ф. «Общий метод расчета фасонных фрез» (1965); Родіна О. Р. «Заточка сверл с заостренной поперечной кромкой коническим кругом» (б/д) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Хто є хто : довідник. Професори національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – Київ : Освіта, 1998. – С. 111–112; Родін Петро Родіонович – учений, який ніс людям знання та добро. – Київ : НТУУ «КПІ», 2012. – 217 с.

О. М. Закусило, Л. І. Завалішина

Родіонов Сергій Петрович

(08.10.1898 – 02.05.1961).

Петрограф.

Член-кореспондент (1951).

Фонд № 155, 1 опис, 64 од. зб. за 1931–1963 рр.

Народився 8 жовтня 1898 р. у м. Загорськ (нині – РФ). Закінчив Дніпропетровський гірничий інститут (1929) та працював у ньому асистентом кафедри мінералогії і кристалографії (1929–1931). Головний інженер, директор Геологорозвідувального комбінату у м. Кривий Ріг (1931–1935), одночасно – завідувач кафедри геології Криворізького гірничорудного інституту. Начальник науково-дослідного сектору Українського геологічного управління (1935–1938). Завідувач відділу Великого Кривого Рогу (1938–1940), заступник директора (1940–1941) ІГН АН УРСР. Водночас – викладач Київського гірничого інституту та КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Учасник Другої світової війни (1941–1944). Головний геолог Українського геологорозвідувального управління (1944). Доцент (1945–1946), професор (з 1946), завідувач кафедри мінералогії і кристалографії (1947–1948, 1951–1952), декан геологічного факультету КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1948–1951). Одночасно старший науковий співробітник (1946–1952), директор геологічного музею (1952–1961) ІГН АН УРСР. Академік-секретар Відділення хімічних і геологічних наук АН УРСР (1959–1961).

Наукові дослідження присвячено вивченню докембрійських порід Українського кристалічного щита і проблемі Великого Кривого Рогу. Автор близько 120 наукових праць.

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1943), Червоного Прапора (1947), іншими державними нагородами.

Помер 2 травня 1961 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого одну зі скель у Буцькому каньйоні на Черкащині названо «Скеля Родіонова».

Наукові праці

Монографії: «Кристалічні сланці Корсак-могили і пов'язані з ними залізні руди» (1937); «Залізородні родовища УРСР» (1939); «Метаморфічний комплекс Оріхово-Конської полоси залізних порід Великого Кривого Рогу» [1939]; «Геологічна інтер-

претація магнітних аномалій Великого Кривого Рогу» (1940); «Марганцеві руди України» (1946); «Прогнозная карта магнитных аномалий Большого Кривого Рога» (1946); «Мінералогія України» (1947, співавтори – Гаврусевич Б. О., Іванов Л. Л. та ін.); «Кристаллический комплекс Докембрия бассейна р. Тетерева (УССР)» (1959).

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук «Метаморфический комплекс Большого Кривого Рога» (1945).

Брошури: «Вулкани та землетруси» (1947); «Походження залізної руди та способи її обробки» (1947); «Геологічне минуле України та багатства її надр» (1955); «Як люди дізналися про внутрішню будову землі» (1956); «В глибинах надр Радянської України» (1958); «Що дадуть геологи України в семиріччі» (1960).

Статті: «Контрактні процеси Криворізького протерозою» (1948); «Комплекс кристаллических пород Желторецкого района» (1948); «Ингулецкий кристаллический комплекс» (1950); «Обручев В. А.» (1953); «Геологические науки в Киевском университете XIX – начале XX в.» (1955); «Украинский кристаллический массив» (1955); «Чирвінський П. М.» (1955); «Мінералізація пегматоїдних гранітів та пегматитів середньої течії р. Тетерева (УРСР)» (1958); «Успіхи геологічної науки в АН УРСР (1919–1959)» (1959); «Геологічні дослідження в УРСР в новому семиріччі (1959–1965)» (1959); «Питання мінералогії і петрографії на XXI сесії Міжнародного геологічного конгресу» (1961).

Доповіді: «Геологическое строение Полесья, минерально-сырьевые ресурсы и пути их использования» (1958); «Минерально-сырьевые ресурсы Киевского экономического района и основные пути их промышленного использования» (1959).

Лекція «Кам'яне вугілля (походження і значення)» (1948).

Наукові звіти: «Кременчуцьке залізорудне родовище» (1931–1936); «Процеси метаморфізації кристалічних сланців» (1948); «Структурно-петрографічне вивчення залізорудних формацій України» (1951); «Кристалічний комплекс Середнього Побужжя» (1954).

Відгуки та рецензії: на дисертаційні дослідження Гершойга Ю. Г., Коваленка Д. Н., Кулешова М. П., Рябоконея С. М., Степанець В. Д., Хатунцевої А. Я. (1952–1955).

Біографічні документи

Трудова книжка (1939–1944); орденська книжка (1943); посвідчення професора, декана геологічного факультету КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1945); посвідчення члена-кореспондента АН УРСР (1951); грамоти від Товариства з розповсюдження політичних і наукових знань (1956, 1957); грамота Президії АН УРСР до 60-річчя від дня народження Родіонова С. П. (1958).

Фотодокументи

Родіонов С. П. під час відпочинку на Кавказі й у Криму (72, 1955–1961); на Міжнародному геологічному конгресі у Мексиці (54, 1956); з дружиною (1, [1950-ті рр.]); у колі сім'ї на відпочинку (4, 1960); на XXI сесії Міжнародного геологічного конгресу в Копенгагені (70, 1960); фотографії, зроблені Родіоновим С. П. під час наукових відряджень до Ісландії (47, 1960), Мексики (65, б/д) та інших країн (187, б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Професори Київського університету : біогр. довід. – Київ : ВПЦ «Київський університет», 2014. – С. 407–408; Відділення наук про Землю Національної академії наук України. – [Київ], 2003. – С. 154.

А. І. Шаповал

Ройтер Володимир Андрійович

(26.07.1903 – 06.08.1973).

Фізико-хімік.

Академік (1961).

Фонд № 31, 1 опис, 130 од. зб. за 1929–1973 рр.

Народився 26 липня 1903 р. у с. Нижньодніпровськ (нині – у межах м. Дніпро). Закінчив Дніпропетровський ІНО (1926). Аспірант (1926–1929), науковий співробітник (1929–1934), завідувач відділу каталізу (1934–1941, 1945–1955), заступник директора (1937–1938, 1955–1965), завідувач лабораторії гетерогенного каталізу (1965–1973) ІФХ ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР. Водночас – завідувач кафедр загальної хімії ДМетІ (1929–1931), фізичної хімії Дніпропетровського ІНО (1929–1931), загальної хімії Дніпропетровського інституту інженерного транспорту (1931–1941), неорганічної хімії Дніпропетровського хіміко-технологічного інституту (1944–1950), хімії Київського автодорожного інституту (з 1954).

Член ради і заступник голови Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва.

Наукові дослідження присвячено гетерогенному каталізу. Запропонував каталітичний метод очистки повітря від вибухонебезпечних домішок ацетилену. Один із основоположників макрокінетики. Автор близько 80 наукових праць.

Заслужений діяч наук УРСР (1964). Лауреат премії імені Л. В. Писаржевського АН УРСР (1968).

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1967) та іншими державними нагородами.

Помер 6 серпня 1973 р. у м. Київ.

Наукові праці

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук «Механизм процессов на металлических электродах» (1946).

Навчальні посібники: «Введение в теорию и практику гетерогенного катализа» (1962); «Введение в теорию кинетики и катализа» (1962, співавтор – Голодець Г. І.).

Статті: «Макрокинетика контактных процессов» (1956); «Краткий обзор работы I секции II Международного конгресса по катализу» (1960, співавтор – Баландин А. А.); «Работа Украинской школы катализа» (1965); «Диалектика катализа» (1969); «Использование эмпирических кинетических уравнений для оценки термодинамических характеристик активных комплексов» (1972); «Стиль ученого и педагога» (1972); «О концепции промежуточных соединений в гетерогенном катализе» (б/д); «Использование эмпирических кинетических уравнений для оценки термодинамических характеристик активных комплексов» (б/д, співавтор – Голодець Г. І.) та ін.

Доповіді: «Проблемы катализа» (1952); «Некоторые методологические вопросы теории катализа» (1953); «Качественные и количественные различия в природе и формирование научных понятий» (1955); «Современное состояние катализа» (1958); «О взаимоотношениях между характеристиками катализатора и каталитических

реакций» (1967); «Проблема научного предвидения каталитического действия» (1968); «Задачи и перспективы развития работ в области катализа в ИФХ АН УССР» (1972); «Некоторые вопросы организации химической науки» (б/д) та ін.

Лекції: з хімічної термодинаміки (1948–1949), неорганічної хімії (1949–1950), загальної хімії (1955–1956), теорії гетерогенного каталізу (1957–1958), про значення та роль гетерогенного каталізу в народному господарстві (1962), з фізичної хімії (б/д) та ін.

Відгуки та рецензії: на статті Махоріна К. Є., Глухоманюка А. М., Александрова В. І., Науменка В. П. «Очистка методом каталитического дожигания воздушных промышленных выбросов производства стрептомицина на Киевском заводе медицинских препаратов» та Осипенка В. Г. «Новые воззрения на сущность протекания химического процесса» (1971) та ін.; на дисертаційні дослідження Васелевича [А. А.], Проташика В. [А.], Стадника В. П. та ін. (1967–1972).

Біографічні документи

Свідоцтво про закінчення Дніпропетровського ІНО (1929); трудова книжка (1939–1972); грамоти і подяки (1946–1967); документи про затвердження у науковому ступені доктора хімічних наук (1948); автобіографія (1951); членський квиток Київського будинку вчених (1952); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1957–1961); документи про висунення до складу дійсних членів АН УРСР [1961], характеристика (1962); подання на присвоєння почесного звання «Заслуженный діяч науки УРСР» (1963); орденська книжка (1967); документи про висунення на здобуття Державної премії УРСР (1969); вітальна кореспонденція з нагоди 70-річного ювілею вченого (1970); посвідчення до медалі «За доблесну працю» (1970); некролог (1973) та ін.

Документи з діяльності

Документи про роботу у вищих навчальних закладах (1937–1957); документи про роботу на посаді завідувача відділу каталізу та лабораторії гетерогенного каталізу ІФХ ім. Л. П. Писаржевського АН УРСР (1944–1973); повідомлення про прийняття до складу дійсних членів Товариства з розповсюдження політичних і наукових знань України (1947); доповідна записка «Про підготовку молодших наукових кадрів для науково-дослідних інститутів і вищих навчальних закладів» (1948); документи про оформлення винаходу «Метод изготовления активных пористых катализаторов для синтеза аммиака» (1949); документи про публікацію праць «Горіння» та «Проблемы теории и практики исследований в области катализа» (1952, 1971); документи про участь у міжнародних конгресах і симпозіумах з каталізу (1959–1968); звіт про наукове відрядження до Франції (1960) та про участь у роботі колоквиуму «Каталитична дія та структура міцних тіл» у НДР (1967); звіти про наукову та науково-організаційну діяльність як академіка АН УРСР (1962–1972); документи про включення до складу комісії з каталізу АН СРСР (1968); витяг з постанови Президії АН УРСР про затвердження членом Ради з присудження вчених ступенів ІФХ ім. Л. П. Писаржевського АН УРСР (1968); запрошення на Загальні збори АН УРСР (1972); звіт про роботу сесії Наукової ради з проблеми «Катализ та його промислове застосування» (1973) та ін.

Листування Ройтера В. А.

Адресати: Арбатська Є. М. (1, 1961); Боресков Г. К. (3, 1967–1968); Гельбштейн О. І. (1, 1971).

Кореспонденти: Боресков Г. К. (2, 1968–1971); Бремер Г. (Bremer H.) (1, 1968); Кузнецов В. І. (1, 1966); Лебедева М. М. (1, 1972); Лимарь П. (1, 1967); Співак С. І. (1, 1967); Шиманська М. В. (1, б/д).

Фотодокументи

Ройтер В. А. у колі студентів і аспірантів (3, [1930-ті]); під час закордонних наукових відряджень (2, [1950–1960-ті]); з колегами і співробітниками (7, [1950–1970-ті]); фотопортрети вченого (9, 1960–1973); після обрання до складу академіків АН УРСР (1, [1961]); з академіком АН УРСР Бродським О. І., індійським вченим Раманом Ч. В. та ін. (1, [1950-ті]); під час вручення посвідчення про присвоєння звання «Заслужений діяч науки УРСР» (2, 1963).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Ройтера В. А.: Бродського О. І., Дайна Б. Я., Кабанова Б. М. на дисертацію «Механизм процессов на металлических электродах» (1947).

Документи з дарчими написами вченому

Стаття Бродського О. І. «20 лет Института физической химии им. Писаржевского АН УССР» (1950).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Владимир Андреевич Ройтер (к 60-летию со дня рождения) // Кинетика и катализ. – 1963. – Т. 4, вып. 5. – С. 792–794; Владимир Андреевич Ройтер, 1903–1973 : биобиблиография. – Киев : Ин-т физ. химии НАН Украины, 2014. – 80 с.

Н. А. Наумова, О. В. Патрляк

Ромоданов Андрій Петрович

(11.11.1920 – 05.08.1993).

Нейрохірург.

Академік (1992).

Фонд № 293, 1 опис, 63 од. зб. за 1942–2002 рр.

Народився 11 листопада 1920 р. у м. Лубни. Закінчив Київський медичний інститут (1942). Учасник Другої світової війни (1942–1945). Аспірант (1946–1949), завідувач організаційно-методичного відділу (1949–1950) Київського психоневрологічного інституту. Завідувач дитячого відділення (1950–1960), заступник директора (з 1951), директор (1964–1993) Інституту нейрохірургії АМН України. Водночас – доцент (з 1959), професор (з 1964) кафедри нейрохірургії Київського інституту удосконалення лікарів, завідувач кафедри нейрохірургії (з 1986) Київського медичного інституту ім. О. О. Богомольця.

Академік АМН СРСР (1974). Академік АМН України (1993). Академік Нью-Йоркської академії наук (1994).

Голова Українського і заступник голови Всесоюзного товариств нейрохірургів. Член Всесвітньої асоціації нейрохірургів (1966) та виконавчого комітету Європейської асоціації нейрохірургів. Почесний член Товариства нейрохірургів ім. Х. Кушинга (США, 1975), Чехословацького товариства ім. Я. Пуркінє (1967) та інших зарубіжних товариств нейрохірургів.

Наукові дослідження присвячено питанням діагностики та хірургічного лікування черепно-мозкових травм, дитячої нейрохірургії, пухлинних і судинних захворювань

головного мозку, епілепсії, геморагічного та ішемічного інсультів. Автор понад 420 наукових праць. Засновник наукової школи нейрохірургів в Україні.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1970). Герой Соціалістичної Праці (1980). Лауреат Державної премії УРСР (1977), премії імені М. Н. Бурденка АМН СРСР (1982).

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1944, 1944), Вітчизняної війни II і I ступенів (1944, 1945), Трудового Червоного Прапора (1966), Леніна (1976, 1980), Жовтневої революції (1986), іншими державними нагородами.

Помер 5 серпня 1993 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я А. П. Ромоданова присвоєно Інституту нейрохірургії АМН України (1993).

Наукові праці

Монографія «Нейрохирургические аспекты геронтологии» (1995).

Статті: «Хронаксиметричне дослідження і клінічний аналіз гіпертензійного приступу» (1952); «О гипертензионном синдроме у детей с опухолями задней черепной ямки» (1954); «На II науковій сесії Інституту нейрохірургії Міністерства охорони здоров'я УРСР» (1955); «О клиническом течении сотрясения мозга у детей школьного возраста» (1955); «Общесоматическая симптоматика при опухолях головного мозга различной гистоструктуры у детей» (1959, співавтор – Зозуля Ю. П.); «О показаниях и противопоказаниях к хирургическому лечению мозговых геморрагических инсультов» (1967, співавтор – Педаченко Г. [А.]); «О внежелудочковых надтенториальных эпендимомах головного мозга» (1968, співавтори – Пельц Б. [А.], Верхоглядова Т. П.); «Наш опыт 420 стереотаксических операций» (1971; співавтор – Лапоногов О. О.); «Гипотермия спинного мозга в нейрохирургической практике» (1979, співавтори – Михайловський В. С., Андрейко Р. Л.); «Ультраструктурные изменения коры большого мозга, мозжечка и вентрооральных ядер зрительного бугра при детском церебральном параличе» (1986, співавтори – Копйов О. В., Цимбалюк В. І.); «Поражение мозга при лучевой болезни» (1993); «Вопросы нейрорадиологии» (б/д) та ін.

Доповіді: «Травматические внутричерепные кровоизлияния» [1991]; «Травматические внутричерепные кровоизлияния» (1992).

Авторські свідоцтва: № 1037445 «Способ лечения злокачественных опухолей головного мозга» (1983, співавтори – Зозуля Ю. П., Щеглов В. І., Соснов Ю. Д. та ін.); № 1255106 «Способ диагностики заболеваний спинного мозга» (1986, співавтори – Миргородський О. А., Педаченко С. Г. та ін.); № 1102094 «Способ лечения злокачественных опухолей головного мозга» (1984, співавтори – Пастор Е., Ромоданов С. А., Морозов А. М. та ін.); № 1467565 «Медицинский тренажер» (1988, співавтори – Савенко О. Г., Щеглов В. І.); № 1683716 «Способ лечения переломов позвоночника» (1991, співавтори – Курилець І. П., Поліщук М. Є.) та ін.

Біографічні документи

Диплом про закінчення Київського медичного інституту (1942); документи про участь у Другій світовій війні (1945–1967); дипломи кандидата та доктора медичних наук, атестати старшого наукового співробітника, доцента, професора (1949–1959, 1964); посвідчення про нагородження медалями та почесними знаками (1958–1985); диплом лауреата Державної премії УРСР (1977); посвідчення Героя Соціалістичної Праці (1980); документи про відзначення ювілеїв вченого (1980–1995); диплом почесного члена Німецького наукового товариства нейрохірургів (1989); закордонні паспорти (1990, 1991); автобіографія та анкета наукового працівника (1993); некролог (1993); документи про увічнення пам'яті вченого (1993–2001) та ін.

Документи з діяльності

Документи про участь у міжнародному симпозиумі в Японії та виїзній науковій сесії АМН СРСР у Естонії (1977, 1987); заява про звільнення з посади директора Інституту нейрохірургії АМН України (1993).

Листування Ромоданова А. П.

Адресати: Годованець М. (1, 1971); Уайт Р. Дж. (White R. J.) (2, 1972–1993); Пул Л. (Pool L.) (1, [1985]).

Фотодокументи

Фотопортрети Ромоданова А. П. (3, 1943–1990); з бойовим товаришем у роки Другої світової війни (1, [1945]); під час перебування в Іспанії та Данії (2, 1963–1965); серед учасників міжнародних наукових форумів (8, 1965–1985) та учасників ХХVІІІ ювілейної сесії АМН СРСР (1, 1969); у колі українських та іноземних колег (18, 1979–1990); з рідними та близькими (17, 1982–1988); біля пам'ятника академіку АН СРСР Грекову Б. Д. (2, [1982]); під час перебування на симпозиумі у Варшаві (24, 1986); під час святкування 70-річного ювілею Ромоданова А. П. (30, 1990) та ін.

Документи про вченого

Брошури: Цимбалюка В. І., Віленського Ю. Г. «Академик А. П. Ромоданов: жизнь и деятельность» (1996); Цимбалюка В. І. «Андрій Петрович Ромаданов: спогади друзів, колег, учнів» (2002).

Статті: «Наше робоче місце – бойовий пост» (1968); Сахновської М. «Сегодня и завтра нейрохирургии» (1971); «Дорога довжиною сорок років» (1982); «Без права на відступ» (1990); «Андрій Ромоданов в інтер'єрі епох» (1995); Цимбалюка В. «Будівничий нейрохірургії» (1995); Жуковського Я. «Школа Ромоданова» (1995) та ін.

Документи інших осіб

Документи дружини вченого – Янковської Г. С.: трудова книжка (1946–1997); атестат старшого наукового співробітника (1964); посвідчення співробітника Інституту геронтології АМН СРСР (1987); фотознімки Янковської Г. С. [1980-ті]; закордонний паспорт (1990); лист від Уайта Р. Дж. (1993) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Пам'яті Вчителя. Андрій Петрович Ромоданов : спогади друзів, колег, учнів. – Київ : ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2010. – 208 с.; Закусило О. М. До 90-річчя видатного нейрохірурга академіка Андрія Петровича Ромоданова (особовий архівний фонд академіка Андрія Петровича Ромоданова: історія формування, структура та документальний склад фонду) // Український нейрохірургічний журнал. – 2010. – № 4. – С. 77–78.

О. М. Закусило, Л. І. Завалішина

Рубенчик Лев Йосипович
(03.04.1896 – 14.12.1988).

Мікробіолог.
Член-кореспондент (1939)

Фонд № 156, 1 опис, 70 од. зб. за 1895–1997 рр.

Народився 3 квітня 1896 р. у м. Одеса. Навчався у Новоросійському університеті у м. Одеса (1916–1919), Одеському фізико-математичному інституті (1919–1921),

закінчив Одеський ІНО (1922). Асистент Одеського ІНО (1921–1927). Професор Інституту технології зерна та борошна (1927–1932). Професор і завідувач кафедр технології хлібопечення Одеського інституту хлібопечення (1932–1933), мікробіології ОДУ (1933–1941), фізіології рослин і мікробіології Саратовського державного університету (1941–1942), мікробіології (1946–1950), антибіотиків та мікробіології (1950–1956) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Водночас – науковий співробітник кафедри біології (1924–1930), завідувач мікробіологічного сектору (1931–1941) Одеського науково-дослідного зоолого-біологічного інституту; завідувач мікробіологічної лабораторії Українського НДІ курортології та бальнеології (1929–1939). Старший науковий співробітник Інституту зообіології АН УРСР (1942–1944). Завідувач відділів ґрунтової мікробіології (1944–1948) та загальної і ґрунтової мікробіології (1948–1968), старший науковий співробітник-консультант (1968–1972) Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР.

Член Українського мікробіологічного товариства.

Наукові дослідження присвячено проблемам загальної, водної, ґрунтової та технічної мікробіології. Вивчав роль мікроорганізмів у геохімічних процесах. Дослідив біологію ґрунтових мікробів, що дало змогу створити та застосувати бактеріальні добрива. Відкрив сульфатредуючі мікроорганізми, що виявилися важливими для боротьби з корозією. Один із засновників наукового напрямку – космічна мікробіологія. Автор понад 180 наукових праць.

Лауреат премії імені Д. К. Заболотного АН УРСР (1972).

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1954) та іншими державними нагородами.

Помер 14 грудня 1988 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Микроорганизмы и космос» (1968).

Статті: «Активність місцевих штамів азотобактера з ґрунтів Української РСР» (1951, співавтор – Смалій В. Т.); «Микробиологические процессы в почве и пути управления ими» (1953); «Праці вчених України у галузі загальної ґрунтової мікробіології» (1954); «Искусственные лечебные грязи» (1957); «Амилазная и фосфорилазная активность культур» (1959, співавтор – Мальцева Н. М.); «Активная жизнь микроорганизмов в атмосфере» ([1964], співавтор – Кордюм В. О.); «В. Л. Омелянский» (1968); «Микробиологические исследования Н. Г. Холодного» (1972); «Луї Пастер (до 150-річчя з дня народження)» (1972); «О возможности активной жизни микроорганизмов в атмосфере» (б/д, співавтор – Кордюм В. О.); «Развитие солонозерной микробиологии в дореволюционной России» (б/д).

Доповідь «30 лет советской почвенной микробиологии» (1947).

Авторські свідоцтва: № 237779 «Штамм одноклеточной зеленой водоросли» (1968, співавтор – Кордюм В. О., Жарова Л. Г. та ін.); № 239707 «Штамм сине-зеленой водоросли *Variabilis K-1*» (1969, співавтор – Кордюм В. О., Жарова Л. Г. та ін.) та ін. (1963–1969).

Наукові звіти: «Аэробная и анаэробная микрофлора ризосферы тау-сагыза», «Аэробная микрофлора ризосферы кок-сагыза», «Биологические свойства азотобактера в связи с его изменчивостью», «Изучение динамики микробиологических процессов в почве при внесении торфяных удобрений», «Применение азотобактерина на почвах Полесья», «Уролитические бактерии ризосферы кок-сагыза» (1952, б/д).

Відгук на монографію Імшенецького О. О. «Мікробіологія целюлози» (1954).

Робочі матеріали: до проблем «Грязі» (1956–1957), «Бактеріальні добрива» (б/д), «Фізіологія рослин» (б/д) та ін.

Біографічні документи

Свідоцтво про народження (1904); атестат зрілості та посвідчення про навчання у Новоросійському університеті та Одеському ІНО (1914–1922); документи про присудження наукового ступеня доктора біологічних наук та присвоєння вченого звання професора (1926–1946); характеристики (1929–1942); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1939); документи про оголошення подяк та грамоти (1939–1986); особовий листок з обліку кадрів, автобіографії (1946–1961); документи про призначення наукової пенсії (1948–1968); вітальні адреси з нагоди ювілеїв вченого (1961–1986); посвідчення про нагородження ювілейною медаллю на честь 150-річчя від дня народження Л. Пастера (1972); диплом лауреата премії імені Д. К. Заболотного АН УРСР (1972) та посвідчення про присудження премії РМ СРСР (1983); документи з увічнення пам'яті вченого (1996) та ін.

Документи з діяльності

Документи про роботу у вищих навчальних закладах та Інституті мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР (1921–1968); лист президента ВУАН академіка Заболотного Д. К. до ректора Одеського ІНО Внукова Т. М. про призначення Рубенчика Л. Й. завідувачем кафедри мікробіології інституту (1929); доповідна записка про розвиток кафедри мікробіології на біологічному факультеті КДУ ім. Т. Г. Шевченка [1946–1948]; листування з директором Інституту гідробіології АН УРСР Роллом Я. В. про використання соляних водоймищ Причорномор'я для кефалевих господарств (1952); путівка на виставку та диплом пошани учасника ВДНГ (1955, 1973); лист Тульчинської В. П. з проханням підготувати статтю та доповідь про мікробіолога Бардаха Я. Ю. (1957); звіт про роботу координаційної комісії з проблемами «Сільськогосподарська мікробіологія» (1958); листування з редакціями різних видань щодо публікації праць вченого (1964–1975) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Рубенчика Л. Й. (11, 1975–1985).

Документи про вченого

Статті: Галинського Б. «Алехин в Одессе [про шаховий матч між Альохіним О. О. і Рубенчиком Л. Й.]» (1973); Рубенчика Б. Л. «Ученый из Аркадии (к столетию со дня рождения Льва Иосифовича Рубенчика)» (1997).

Відгуки та рецензії на наукові праці Рубенчика Л. Й.: Ісаченка Б. Л., Холодного М. Г. на дослідження у галузі мікробіології (1929–1937); Колкера І. І., Тульчинської В. П. на монографію «Азотобактер и его применение в сельском хозяйстве» (1959); Квасникова Є. І. на монографію «Микроорганизмы и космос» (1966) та ін.

Спогади Рубенчика Б. Л. «Воспоминания об отце» (1996).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Андреев Е. И. Лев Иосифович Рубенчик (к 100-летию со дня рождения) // Мікробіологічний журнал. – 1996. – Т. 58, № 1. – С. 22; Руда С. Мости між двома світами (до 110-річчя від дня народження мікробіолога Льва Рубенчика) // Українознавство : Календар-щорічник 2006. – Київ : Українська Видавнича Спілка, 2005. – С. 232–233; Руда С. П. Історія життя і творчості відомого українського мікробіолога Л. Й. Рубенчика // Вісник НТУ «ХП». Сер.: Історія науки і техніки. – 2013. – № 68. – С. 157–162.

М. О. Принь

Рудницький Степан Львович

(03.12.1877 – 03.11.1937).

Географ, картограф.

Академік (1929).

Фонд № 257, опис № 8, 1 од. зб. за 1965 р.

Народився 3 грудня 1877 р. у м. Перемишль (нині – Республіка Польща). Закінчив філософський факультет Львівського університету (1899). Вивчав географію у Віденському та Берлінському університетах (1902). Вчитель географії та історії у гімназіях Тернополя і Львова (1902–1908). Професор кафедри географії Львівського університету (1908–1919). У 1914–1917 рр. співпрацював з картографічним відомством Генерального штабу Австрійської армії у Відні. Учасник українських національно-визвольних змагань (1918–1921). В еміграції – один з організаторів, перший декан філософського факультету (1921), професор географії (1921–1926) Українського вільного університету у Празі. Перебуваючи у Празі, викладав у Карловому й Німецькому університетах, Українському вищому педагогічному інституті ім. М. Драгоманова та Українській господарській академії у м. Подєбради. Завідувач кафедри топології і картографії Геодезичного інституту в Харкові (1926). Організатор і перший директор Українського науково-дослідного інституту географії і картографії (1927–1933). Завідувач Кафедри географії ВУАН (1929–1933).

Дійсний член Наукового товариства ім. Т. Шевченка (1901).

Наукові дослідження присвячено землезнавству, географії України, картографії, географічній термінології, методологічним питанням географічної науки. Основоположник української політичної географії. Засновник української геоморфології. Розробив серію перших настінних карт України. Автор понад 150 наукових праць.

У 1933 р. заарештований за безпідставним звинуваченням у приналежності до Української військової організації та засуджений до п'яти років позбавлення волі. Розстріляний 3 листопада 1937 р. в урочищі Сандармох поблизу м. Медвеж'єгорськ (нині – Республіка Карелія, РФ). Реабілітований у 1965 р. Перепохований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Документи про вченого

Відгуки на наукові праці Рудницького С. Л.: Грубріна Ю. Л. на статтю «Вигаслі вулкани Українського Закарпаття» (1964); Маринича О. М. на статтю «Завдання українського географічного інституту і його видавництва» (1965); Мединим В. С. на статтю «Землезнання як самостійна природна наука» (1965); Сироти Н. П. на статтю «Досягнення географії України в десятиріччя Жовтневої революції» (1965).

Інші документи: список праць (б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ЦДАВО України (ф. 263, спр. 57190).

Літ.: Підкова І. З. Рудницький Степан Львович // Енциклопедія історії України. Т. 9 : Прил–С. – Київ : Наукова думка, 2012. – С. 353–354; Шаблій О., Щербак Л. Рудницький Степан Львович // Тернопільський енциклопедичний словник. Т. 3 : П–Я. – Тернопіль, Видавн.-поліграф. комбінат «Збруч», 2008. – С. 207–208.

С. В. Старовойт

Савін Гурій Миколайович

(01.02.1907 – 28.10.1975).

Учений у галузі механіки.

Академік (1948).

Фонд № 158, 3 описи, 665 од. зб. за 1928–1975 рр.

Народився 1 лютого 1907 р. у м. Вєсьєгонськ (нині – РФ). Закінчив математичний факультет Дніпропетровського фізико-хіміко-математичного інституту (1932). Асистент (1932–1936), доцент (1936–1940), професор кафедри математики (1941) Дніпропетровського інженерно-будівельного інституту. Директор (1940–1945) Інституту гірничої механіки АН УРСР. Завідувач кафедри теорії пружності (1946–1959) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Завідувач кафедри теоретичної механіки (1945), ректор (1948–1951) ЛДУ ім. І. Франка. Уповноважений Президії АН УРСР по Львівських установах АН УРСР (1946–1949). Завідувач відділу математичної теорії пружності (1952–1957) Інституту математики АН УРСР. Голова Ради по вивченню продуктивних сил УРСР АН УРСР (1952–1957). Завідувач відділу теорії пружності та прикладної математики Інституту математики АН УРСР (1957–1958). Директор (1958–1959), завідувач відділу теорії пружності (1959–1972), старший науковий співробітник-консультант (з 1972) Інституту механіки АН УРСР. Віце-президент АН УРСР (1952–1957).

Член Національного комітету СРСР з теоретичної і прикладної механіки (з 1956).

Наукові дослідження присвячено теоретичним і практичним проблемам механіки суцільного середовища, механіки композиційних, полімерних матеріалів, теорії пружності, концентрації напружень в елементах конструкцій, теорії гірничого тиску, динаміки шахтних підйомних канатів. Автор понад 300 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1966). Лауреат Державної премії СРСР (1952), премії імені О. М. Динника АН УРСР (1973).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1945, 1956), Трудового Червоного Прапора (1952), іншими державними нагородами.

Помер 28 жовтня 1975 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Некоторые задачи теории упругости анизотропной среды и их приложения» (1941); «Динамическая теория расчета шахтных подъемных канатов» (1943); «Коэффициент запаса прочности для шахтного подъемного каната» (1943); «Экспериментальные основы динамической теории расчета шахтных подъемных канатов» (1950); «Запас прочности подъемных канатов» (1952–1953); «Пластинки и оболочки с ребрами жесткости» (1964, співавтор – Флейшман Н. П.); «Очерки развития некоторых фундаментальных проблем механики» (1964, співавтор – Путята Т. В., Фрадлін Б. Н.); «Математические основы реологии» (б/д) та ін.

Дисертації на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора наук: «Распределение напряжений в плоском поле, ослабленном каким-либо отверстием» та «Некоторые задачи теории упругости анизотропной среды» (1935, 1940).

Статті: «Кручение однородных брусьев» (1935); «О распределении напряжений в горных породах возле выработок» (1938, співавтор – Моргаєвський [А.] Б.);

«Принцип Сен-Венана для анизотропных тел» (1946); «Динамічна теорія розрахунку шахтних підйимальних канатів» (1948); «Чистий згин балки, ослабленої отвором у вигляді симетричної кругової луночки» (1951, співавтор – Саврук М. А.); «Подъем с малых глубин» (1951); «Динамические усилия в подъемном канате при взятии концевго груза с неподвижного основания» (1953); «Про повздовжні коливання нитки змінної довжини при внутрішньому терті гістерезисного типу» (1955, співавтори – Шевело В. М., Кужій [А.] І.); «Концентрация напряжений около отверстий в тонких оболочках» (1960); «Распространение волн напряжений в неупругих телах конечных размеров» (1963); «Об основах механики сплошной среды» (1964); «Дискретность и непрерывность в механике деформируемых тел» (1965); «Реология – предмет и методы ее исследований» (1965); «О некоторых задачах механики твердого деформированного тела» (1969); «Вывод основных уравнений теории пологих оболочек» (б/д) та ін.

Доповіді: «Изгиб балок, ослабленных каким-либо отверстием» (1936); «Изгиб сплюсцивания тонкостенной трубы с кривой осью эллиптического поперечного сечения» (1939); «Научно-исследовательская работа и восстановление угольной промышленности Донбасса» (1942); «О некоторых контактных задачах теории упругости» (1945); «Основное уравнение динамики каната» (1953); «Динамика неупругой нити переменной длины» (1958); «О проблеме прочности» (1961); «Нелинейные задачи концентрации напряжений около отверстий в пластинах» (1962); «Основные направления развития исследований по механике полимеров» (1964) та ін.

Лекції: «Сопrotивление материалов» (1942–1943); «Введение в механику сплошной среды» (1945–1946); «Основы тензорного анализа» (1946); «Пространство, время и материя» (1947); «Теория упругости» (1947–1961); «Приближенные методы решения задач теории упругости» (1949–1955); «Теория деформации» (1962); «Математические основы реологии» (1965) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографії Белоносова С. М. «Плоские статистические задачи теории упругости для односвязных областей с угловыми точками» (1960), Вайнберга Д. В. та Писаренка Г. С. «Механические колебания и их роль в технике» (б/д); на статтю Афендика Л. Г. «Некоторые вопросы теории конечных деформаций» (1950); на дисертаційні дослідження Блоха В. І., Вайнберга Д. В., Варвака П. М., Глушченка І. П., Грилицького Д. В., Житкова Д. Г., Кононенко В. О., Кролевець М. С., Лівшиць Я. Д., Митропольського Ю. О., Писаренка Г. С., Путяті Т. В., Тарабасова [Н.] Д., Тиховидова Б. Д., Степаненко І. З., Сухініна В. І., Родіна І. В., Шуберта Т. К. (1947–1960).

Біографічні документи

Трудові книжки (1936, 1975); документи про отримання освіти і наукових ступенів (1933–1946); довідки про роботу в різних установах (1939–1958); характеристики (1941–1952); особові листки з обліку кадрів (1941–1966); документи про висунення до складу членів-кореспондентів АН СРСР та АН УРСР (1944–1953); атестат професора (1946); диплом доктора наук (1946); диплом академіка (1948); автобіографії (1948–1974); вітальна кореспонденція з нагоди різних свят (1948–1971); почесні грамоти (1957–1971); диплом лауреата Державної премії СРСР (1962); посвідчення про присвоєння почесного звання «Заслуженний діяч науки і техніки УРСР» (1966); повідомлення про обрання членом Польського товариства теоретичної і прикладної механіки (1969); диплом лауреата премії імені О. М. Динника АН УРСР (1973).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про діяльність в АН УРСР (1938–1948); документи про діяльність на посаді ректора ЛДУ ім. І. Франка (1940–1956); документи про евакуацію Інституту гірничої механіки АН УРСР до Уфі (1941); документи про

діяльність у Комісії з механіки і фізики полімерів АН УРСР (1945–1966); протоколи семінарів з теорії пружності (1948–1950); документи про діяльність як віце-президента АН УРСР (1952–1955); документи про діяльність як керівника постійно діючого семінару з механіки при бюро Відділу технічних наук АН УРСР (1953–1956); документи про участь у роботі IX та XI міжнародних конгресів з прикладної механіки у Брюсселі та Мюнхені (1956, 1964); індивідуальні звіти про роботу (1959–1967); документи про участь у роботі Міжнародного симпозіуму з проблеми «Розповсюдження хвиль напруги в ненапружених тілах» (1963); документи про участь у роботі III Всесоюзного з'їзду з теоретичної та прикладної механіки (1968).

Видавнича: договори з видавництвами про публікацію праць ученого (1953–1967); листування з головною редакцією УРЕ про написання статей до енциклопедії (1960–1969).

Громадська: науково-популярні доповіді про досягнення українських науковців (1947–1949); доповіді та виступи з нагоди різних урочистостей (1947–1954); документи про діяльність як депутата Львівської обласної ради народних депутатів (1951).

Листування Савіна Г. М.

Адресати: Белоносов С. М. (2, 1960); Володарський [А.] І. (1, 1967); Вольперт Г. [А.] (2, 1950–1952); Грін А. Е. (2, 1963); Лисецький В. В. (2, 1961); Новацький В. (6, 1957–1971); Палладін О. В. (2, 1948); Сміт У. (2, 1965); Соболев С. Л. (1, 1960); Третьяков Д. К. (1, 1947); Червоненко С. В. (1, 1958) та ін.

Кореспонденти: Агошков М. І. (1, 1958); Балаш Я. (1, 1964); Барабанов [Н.] В. (16, 1966–1969); Бурмистров Є. Ф. (5, 1963); Власов Б. Ф. (1, 1975); Вісмут У. (1, 1967); Воронець К. П. (1, 1966); Волохов Ю. Д. (2, 1964–1965); Гелашвілі Д. Т. (1, 1969); Грін А. Е. (2, 1963); Денисенко В. Е. (5, 1975); Динник О. М. (1, 1947); Жуков [А.] М. (1, 1961); Карафолі Е. (5, 1961–1966); Койтер У. Т. (4, 1960–1966); Костов Г. Д. (11, 1964–1970); Лапкін Б. Д. (1, 1954); Моїсєєв Н. М. (1, 1966); Михайлов Г. К. (8, 1959–1965); Мухелішвілі М. І. (1, 1963); Новацький В. (23, 1957–1974); Писаренко Г. С. (1, 1976); Підстригач Я. С. (4, 1961–1964); Рахманов Г. М. (1, 1957); Рахматулін Х. А. (1, 1970); Рибкін Г. Ф. (1, 1949); Сєдов Л. І. (2, 1967); Скочинський О. О. (1, 1956); Серенсен С. В. (2, 1948); Тимошенко С. П. (1, 1966); Труделл К. (1, 1968); Фідлер В. (16, 1957–1959); Цветков Ц. Б. (19, 1962–1973); Чукмасов С. Ф. (1, 1969).

Документи про вченого

Статті: Кочерги [А.] «Новаторы науки» (1952); «Ученые Львова – на шахтах Донбасса» (1952); Сідляра М. «Динамика стального каната» (1971) та ін.

Документи з дарчими написами

Статті: Козлова В. С. «Гидромеханический расчет шпунтовых перемычек» (1939); Динника О. М. та Белової З. Б. «Устойчивость стержней переменного сечения при напряжениях, больших пределах пропорциональности» (1947); Кільчевського М. О. «Про розподіл напружень і деформацій у дротяних канатах» (1948); Вайнберга Д. В. «До розрахунку міцності систем з циклічною симетрією» (1948); Ішлінського О. Ю. «Об уравнении продольных движений каната (упругой нити) переменной длины» (1954); Жданова Г. П. «Изгибные напряжения в стальных проволочных канатах (спиральной и двойной свивки)» (1955); Бабушки І. «Устойчивость областей определения по отношению к основным задачам теории дифференциальных уравнений в частных производных, главным образом в связи с теорией упругости» (1961); Космодамианського О. С. «Обобщенный изгиб анизотропной балки под действием равномерной нагрузки» (1961) та ін.; автореферати дисертаційних досліджень Бондаренко О. О., Георгієвської В. В., Добровольського В. Л., Зварича З. К. (1957–1974).

Фотодокументи

Фотопортрет Савіна Г. М. (1, б/д); Савін Г. М. у колі колег-вчених (3, 1958, б/д); під час зустрічі з військовими Стрийського гарнізону (1, 1963).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Історія Національної академії наук України, 1946–1950. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2008. – С. 253; Професори Київського університету : біогр. довід. – Київ : ВПЦ «Київський університет», 2014. – С. 417–418.

Т. В. Брязкало

Савчук Микола Панасович

(16.12.1899 – 16.02.1976).

Зоолог.

Член-кореспондент (1948).

Фонд № 312, 1 опис, 37 од. зб. за 1913–1999 рр.

Народився 16 грудня 1899 р. у с. Зубівщина (нині – Славутський р-н, Хмельницька обл.). Закінчив історичний та біологічний (екстерном) факультети Одеського ІНО (1930, 1931). У 1930–1935 рр. працював асистентом Одеського медичного інституту та доцентом Одеського хіміко-технологічного інституту, Одеського інституту зернового виробництва та Одеського технологічного інституту консервної промисловості, де у 1937–1939 рр. очолював кафедру філософії. Асистент (1934–1935), доцент (1935–1937), професор та завідувач кафедри зоології безхребетних (1937, 1950–1976), проректор (1938), ректор (1939–1948) ОДУ ім. І. І. Мечникова. Міністр освіти УРСР (1948–1949).

Наукові дослідження присвячено питанням регенерації і трансплантації тканин і органів, проблемам експериментальної гельмінтології і паразитології, ентомології, імунобіології. Автор понад 200 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1965).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1944, 1948), почесним знаком «Ударник народної освіти» (1945), іншими державними нагородами.

Помер 16 лютого 1976 р. у м. Одеса.

Наукові праці

Монографія «Диалектический материализм и биология» (1940).

Статті: «Влияние арычной воды Байрам-Али на мочеотделение» (1943, співавтори – Каплун С. Я., Коптева [Є.] Г.); «Регенерация мягких тканей у животных под влиянием солнечного облучения в условиях Туркмении» (1943, співавтори – Каплун С. Я., Коптева [Є.] Г.); «Влияние грязи из озера “Соленое” на заживление ран» (1943, співавтори – Каплун С. Я., Коптева [Є.] Г.); «Предложения, заслуживающие серьезного внимания» (1965, співавтори – Брюханов [А. Є.], Елькін Д. Г.); «Гельминтозы и патологическое старение. (Проблемы старения и долголетия)» (1966); «О влиянии магнитных полей на иммунологические реакции» (1969, співавтор – Савчук О. Є.); «Волинські мученики» [1969].

Довідь «К 50-летию образования СССР» (1972).

Біографічні документи

Свідоцтво про закінчення Зубівщинської церковно-приходської школи (1913); посвідчення вчителя Аннопольської 7-річної трудової школи (1923), асистента Одеського державного медичного інституту (1930), доцента Одеського інституту зернового виробництва (1932); документи про присвоєння наукових ступенів кандидата та доктора біологічних наук (1935, 1937); довідка про затвердження у вченому званні доцента та професора (1938, 1939); трудовий список (1938); грамоти (1940–1945); анкета (1940); витяг з наказу про нагородження та почесна грамота з нагоди 75-річчя від дня заснування ОДУ (1940); витяг з протоколу про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1948); характеристики [1948]; автобіографії (1949); Указ Президії ВР УРСР про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1965); документи про вшанування пам'яті Савчука М. П. (1999).

Документи з діяльності

Довідки про роботу на посаді доцента Одеського хіміко-технологічного інституту (1931); довідка про роботу на посаді доцента Донецького вугле-хімічного інституту (1933); документи про роботу на посадах ректора, професора та завідувача кафедри зоології ОДУ ім. І. І. Мечникова (1940–1949).

Фотодокументи

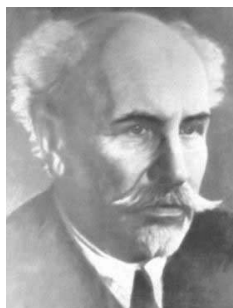
Фотопортрети Савчука М. П. (2, 1974).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Развитие зоологических исследований в Одесском университете : Академик Д. К. Третьяков и его научная школа : сб. воспоминаний и науч. тр. – Одесса : АстроПринт, 1999. – 288 с.; Історія Національної академії наук України, 1946–1950. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2008. – С. 259–260.

А. І. Шаповал

Сельський Володимир Олександрович

(13.10.1883 – 18.02.1951).

Геофізик.

Академік (1939).

Фонд № 375, 1 опис, 35 од. зб. за 1939–1974 рр.

Народився 13 жовтня 1883 р. у с. Вихилівка (нині – Ярмолинецький р-н, Хмельницька обл.). Закінчив фізико-математичний факультет Університету св. Володимира у Києві (1910). Асистент Варшавського університету (1912–1914). Директор гімназії у м. Кисловодськ (1914–1921). Проректор, ректор Нафтового інституту у м. Грозний (1922–1928). Начальник «Грознафтогазрозвідки» (1928–1930). Старший геолог Головного управління паливної промисловості ВРНГ СРСР (1931–1935). Керівник відділу геофізики ІГН АН УРСР (з 1939). Під час Другої світової війни працював на нафтогазових родовищах Татарської АРСР (1941–1945). Завідувач кафедри геофізики Львівського політехнічного інституту (1945–1951). Завідувач відділу геофізики Львівської філії ІГН АН УРСР (з 1945).

Почесний член Львівського геологічного товариства (з 1948).

Наукові дослідження присвячено питанням теоретичної і прикладної геофізики, розвідування нафтових родовищ, вивчення походження та міграції нафти. На основі геофізичних даних, розроблених вченим, були сформовані перші моделі глибинної геологічної будови Європейської частини СРСР, західного схилу Уралу і інших регіонів. Вперше обґрунтував необхідність застосування геофізичних досліджень для з'ясування джерел сучасних тектонічних явищ, для яких характерні аномалії сили тяжіння, магнітного поля і наявність глибокофокусних землетрусів.

Помер 18 лютого 1951 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографії: «Геологическое строение Днепровско-Донецкой впадины, перспективы ее нефтеносности и методика детального изучения» (1939); «Геофизические исследования в районе Кривого Рога с целью выработки методики определения залегающих рудного тела» (1940); «Изучение земной коры на основании данных геофизики» (1941–1947); «К вопросу о состоянии твердого тела» (1945); «Основные результаты двадцатипятилетней деятельности прикладной геофизики в области разведки и изучения нефтяных месторождений СССР» (1948).

Статті: «Очерк геологического строения Северной Буковины» (1941); «Природные богатства БАССР» (1942); «Тектонические построения в связи с данными геофизики» (1942–1943); «Восстановление и использование Мелитопольского газового месторождения» (1943); «Нефтеносные структуры и рудные месторождения среднего Днепра» (1943); «Перспективы развития нефтяной промышленности на Украине» (1943); «Значение и применение геофизических методов разведки» (1944); «Важнейшие задачи геофизики и роль её в деле поисков и разведок полезных ископаемых УССР» (1945); «Гамма- и нейтронный каротаж как метод изучения влияния радиоактивных элементов на природу органического вещества» (1945); «К вопросу об интерпретации маятниковых наблюдений» (1945); «Магнитометрические измерения, как метод определения фациальных измерений» (1945); «Методы геофизической разведки полезных ископаемых» (1945); «Сравнительная характеристика нефтеносных земель УССР и нефтеносности районов зарубежных стран юго-восточной части Европы» (1946) та ін.

Доповідь «Буковина» [1940].

Відгуки та рецензії: на монографії Напольського М. С. «Объемно-статистический метод подсчета запасов нефти и опыт его применения к свите “А” Краснокамского месторождения» (1945), Мессіневої М. О. «Ферменты, как активные агенты биогеохимических превращений» (1945), Балабушевича І. А. «Магнитная карта УССР 1944–1945 гг.» (1945); на дисертаційні дослідження Пітковської Ц. Н., Феофілової А. П., Рзаєвої М. К. (1943–1949).

Біографічні документи

Некролог (1951).

Документи з діяльності

Наукові звіти про роботу Криворізької геофізичної експедиції АН УРСР (1940, 1941); характеристика наукової діяльності (1946).

Документи про вченого

Стаття Молявка Г. І. та Франчука В. П. «Сельський Володимир Олександрович (про життя та діяльність)» (1974).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Субботин С. И. Памяти Владимира Александровича Сельского // Минералогический сборник Львовского геологического общества. – 1951. – № 5. – С. 375–376; Лящук Д. Н. Академік Володимир Олександрович Сельський – основоположник української геофізики // Праці Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 1997. – Т. 1 : Геологія, геофізика, хемія, біохемія, матеріалознавство, механіка матеріалів. – С. 186–190; Продайвода Г. Т. Выдающийся вклад академика В. А. Сельского в становление и развитие геофизического образования и науки в Украине // Геофизический журнал. – 2003. – Т. 25, № 6. – С. 125–128; Максимчук В. Ю., Лящук Д. Н., Вовченко Р. Г., Кузнецова В. Г. Академік Володимир Олександрович Сельський – фундатор української геофізики (до 130-річчя з дня народження) // Геодинаміка : наук. журн. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2012. – № 2 (13). – С. 129–132.

Т. В. Брызгалю

Семененко Микола Пантелеймонович

(16.11.1905 – 25.08.1996).

Геолог.

Академік (1948).

Фонд № 162, 4 описи, 916 од. зб. за 1922–2005 рр.

Народився 16 листопада 1905 р. у м. Маріуполь. Закінчив Донецький гірничий інститут (1927). Асистент (1927–1931), доцент (1931–1937), професор та завідувач кафедри мінералогії й петрографії Дніпропетровського гірничого інституту (1937–1941). Водночас – головний інженер Криворізького науково-дослідного гірничорудного інституту (1932–1935). Під час Другої світової війни очолював кафедру Інституту кольорових металів у м. Орджонікідзе (1941–1942) та кафедру Іркутського гірничо-металургійного інституту (1942–1944). Професор КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1944–1952). Завідувач відділу петрографії рудних родовищ ІГН АН УРСР (1944–1968). Завідувач відділу геології і геохімії рудних копалин (1969–1987), директор (1969–1977) ІГФМ АН УРСР.

Академік-секретар АН УРСР (1948–1950). Віце-президент АН УРСР (1950–1970). Член бюро Відділення наук про Землю АН УРСР (1978–1988).

Наукові дослідження присвячено проблемам геохімії, петрографії, геології рудних корисних копалин, проблемам докембрію. Розробив теорію метасоматозу, систематику магматичних, метаморфічних та метасоматичних порід, вчення про докембрійські геологічні формації та металоносність. Розробив геохімічну киснево-водневу модель Землі. Автор понад 600 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1957). Лауреат Державної премії УРСР (1973), премії імені В. І. Вернадського АН УРСР (1981).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1948), Леніна (1954, 1958), Трудового Червоного Прапора (1965), Жовтневої революції (1971), іншими державними нагородами.

Помер 25 серпня 1996 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я М. П. Семененка присвоєно Інституту геохімії, мінералогії та рудоутворення НАН України (2007).

Наукові праці

Монографії: «Структура рудних полей Криворожских железорудных месторождений» (1940–1946); «Мамский слюдоносный район (геолого-петрографическое исследование)» (1947); «Структура кристаллического массива Среднего Приднепровья» (1949); «Метаморфизм подвижных зон» (1966–1967); «Железисто-кремнистые формации Украинского щита» (1976); «Метабазитовые и кератофировые алюмосиликатные формации центральной части Украинского кристаллического щита» (1979, співавтори – Ладієва В. Д., Бойко В. Л. та ін.); «Геохимия сфер Земли» (1981–1983); «Геохимия осадочно-вулканогенных формаций Украинского щита (центральная часть)» (1982–1983); «Кислородно-водородная модель Земли» (1985–1989); «Гранулиты и чарнокиты Украинского щита» (1988–1991) та ін.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора геологічних наук «Петрографическое исследование западной части хребта Хамар-Дабан (Байкальская геохимическая экспедиция Академии наук 1931 г.)» (1935).

Брошури: «Изучение структуры кристаллического массива Среднего Приднепровья (Исследование структуры кристаллического массива бассейна реки Саксагани)» (1946); «Парагенетический анализ и систематика метаморфических пород» (1954); «Петровский графитовый район» (1955); «Геохимическая кислородно-водородная модель Земли» (1974) та ін.

Статті: «Новые контактово-метаморфические породы изумрудоносной полосы Троицкого прииска Уральских изумрудных копей» (1929); «Оценка железистых кварцитов юга Кривбасса» (1934); «О магматическом процессе в Криворожье (Пегматитовый процесс и рудообразование в Криворожье)» (1938); «Каменные строительные материалы юго-восточной части УССР» (1941); «Тектоника Украинского кристаллического массива» (1947); «Метаморфізм і питання глибинності» (1952); «Вопросы геохимии в гипотезе образования Земли» (1954); «Направление процессов в земной коре с позиции термодинамики» (1957); «Геохронология докембрия в абсолютном летоисчислении» (1959); «Металлогения докембрия» (1962); «Энергия метаморфических реакций и ступени метаморфизма» (1966); «Геохронология и проблемы докембрия» (1972); «Роль космического вещества в образовании Земли» (1974); «Ультрабазитовые формации – швы окраин разрастающейся коры континентов» (1978); «Происхождение окисленного вещества протопланет (силикаты в космосе)» (1981); «Криворожская геосинклиналь и ультраосновной вулканизм» (1990) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «О проблеме Большого Кривбасса» (1934); «Гранитные пегматиты Украины» (1939); «Перспективы развития железорудной базы Украины. (Задачи изучения и разведки железорудных месторождений Украинского докембрия)» (1944); «Магматическая деятельность на территории равнинной части УССР» (1953); «Теория метаморфизма подвижных зон» (1960); «Петрохимия – основа классификации магматических пород» (1963); «Сопоставление докембрия фундамента Украины и Балтийского щита» (1972); «Критерии прогноза месторождений Украинского щита и его обрамления» (1974); «О возрасте галицийской складчатости в акватории Черного моря» (1979); «Электромагнитные геохимические поля элементов» (1987) та ін.

Наукові звіти: «Петровский графитовый район Днепропетровской области» (1937); «Геологическая экскурсия по допалеозойским и палеозойским формациям территории ГДР и Польши» (1962) та ін.

Лекції: з петрографії (1940–1941); до курсу «Теорія метаморфізму рухомих зон» [1950-ті]; з метаморфізму [1960-ті] та ін.

Відгуки та рецензії: на монографії Каптаренко-Черноусової О. К. «Киевский ярус и элементы его палеогеографии» (1950); Родіонова С. П. «Криворожско-кремненчугский комплекс кристаллических сланцев Большого Кривого рога» (б/д) та ін.; на брошуру Галкіна [І. Н.] «Геофизика Луны» (б/д); на підручник Танатара Й. І. «Теоретические основы учения о месторождениях полезных ископаемых рудных и нерудных» (1947); на дисертаційні дослідження Барташевського В. [І.], Белєвцева Я. М., Драника [А.] С., Жукова Г. В., Заруцького К. М., Кудель В. К. (1948–1972) та ін.

Карти: «Петрологічно-тектонічна карта Українського кристалічного масиву» (1945–1946, співавтори – Лучицький В. І., Ткачук Л. Г.); «Структурно-петрографічні карти кристалічного масиву Середнього Придніпров'я» (1947–1949) та ін.

Робочі матеріали: з проблем залізисто-кременистих формацій, кристалохімії, рудоутворення, розрахунку енергії кристалічних решіток, вивчення кори вивітрювання товщ Українського кристалічного масиву, ролі води в рудоутворенні та ін. [1930-ті–1980-ті].

Біографічні документи

Документи про захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора геологічних наук (1936–1940); документи про затвердження у вченому званні професора та присвоєння наукового ступеня доктора наук (1937); особова справа (1937–1996); особові листки з обліку кадрів та анкета (1941–1953); документи про висунення на здобуття Державної премії СРСР (1945–1983); документи про обрання до складу академіків АН УРСР (1946–1948) та висунення до складу академіків АН СРСР (1964–1976); автобіографії (1946–[1977]); Указ Президії ВР УРСР про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1957); почесні грамоти та свідоцтво про перетин Північного полярного кола (1972–1975); документи про присудження премії імені В. І. Вернадського АН УРСР (1979–1981) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна діяльність в НАН України: щоденники наукових геологічних експедицій (1943–1958); документи про науково-організаційну діяльність на посаді завідувача відділу петрографії рудних копалин ІГН АН УРСР (1944–[1968]); звіти про розробку наукових тем «Вивчення структури кристалічного масиву Середнього Придніпров'я», «Вивчення структури кристалічного масиву в районі р. Інгулець», «Вивчення структури кристалічного масиву західного борту Криворізької сторони басейну», «Вивчення структури рудних полів Кривого Рогу» (1946–1952); висновки про розробку родовища «Жовта річка» (1949); документи про впровадження глибинного структурного буріння в Галицькому передгірному прогині (1963); доповідна записка про необхідність організації в ІГН АН УРСР відділу ізотопної космохімії і метеоритики [1966]; документи про діяльність на посаді директора (1969–1977), завідувача відділу геології і геохімії рудних родовищ (1974–1982) та у складі спеціалізованої ради із захисту дисертацій (1977–1990) ІГФМ АН УРСР; аналітична записка про наукові завдання проникнення в глибини земної кори шляхом надглибокого буріння (1969); документи про участь у дослідженні проблем золотоносності Рахівського масиву Карпат (1974–1981).

Документи про діяльність як віце-президента АН УРСР (1948–1970); документи про діяльність у складі експертно-геологічної ради АН УРСР та Головгеології УРСР (1958–1959); документи про діяльність у складі міжвідомчих і наукових рад при Президії АН УРСР та Відділенні наук про Землю АН УРСР (1968–1989); документи про діяльність як члена Відділення наук про Землю АН УРСР та Відділення геології, геофізики і геохімії АН УРСР ([1975]–1992); документи про участь у роботі комісії

з питань формування Бузького територіально-виробничого комплексу АН УРСР (1980–1983); документи про діяльність на посаді голови Комітету по метеоритах АН УРСР (1983–1989) та ін.

Документи про участь у роботі Міжнародного колоквиуму з петрографії у Нансі (Франція) (1955); документи про діяльність як голови організаційного комітету об'єднаної наукової сесії АН УРСР, присвяченої закономірностям розміщення корисних копалин (1959–1960); документи про діяльність у Міжвідомчій стратиграфічній комісії (1967–1989); документи про участь у роботі Європейського геохронологічного симпозиуму (1971–1972).

Науково-організаційна діяльність у АН СРСР: документи про участь у роботі Відділення геолого-географічних наук АН СРСР та його установ, в т. ч. Комісії по міжнародних тектонічних картах, Петрографічного комітету, Наукової ради з геології докембрію (1949–1985); документи про участь у роботі Комісії по визначенню абсолютного віку геологічних формацій при Відділенні наук про Землю АН СРСР (1965–1966); документи про діяльність як члена Національного комітету геологів СРСР (1966–1981).

Діяльність у Міжнародному геологічному конгресі: документи про участь у роботі XIX–XXI сесій МГК (1952–1962); документи про діяльність як члена редакційних комітетів Тектонічної карти Європи та Тектонічної карти Світу (1961–1962); документи про діяльність як члена редакційного комітету Металогенічної карти Європи (1963) та ін.

Діяльність у Міжнародній геологічній службі: документи про підготовку та участь у роботі 1-го засідання Геохронологічної комісії МГС (1966); документи про участь у роботі симпозиуму по геохронології докембрію Геохронологічної комісії МГС (1966–1968); документи про організацію роботи та участь у засіданні субкомісії по геохронології при стратиграфічній комісії МГС у Монреалі (Франція) (1972) та ін.

Діяльність у Карпато-Балканській геологічній асоціації: документи про участь у роботі IV з'їзду КБГА (1958); документи про діяльність як голови та члена Радянського комітету КБГА (1962–1989); документи про діяльність як голови підкомісії з абсолютної геохронології при Комісії магматизму і метаморфізму КБГА (1968–1981); документи про діяльність у складі Комісії магматизму і метаморфізму КБГА [1971–1983] та ін.

Інші види науково-організаційної діяльності: документи про діяльність як члена наукових рад при Державному комітеті з координації науково-дослідних робіт СРСР та з проблем використання сировинних ресурсів рідкоземельних елементів (1958–1970); документи про діяльність як члена Французького геологічного товариства (1961–1979); документи про діяльність як члена Комітету по Ленінських преміях в галузі науки і техніки при РМ СРСР (1963–1964); документи про діяльність в Українському національному комітеті Міжнародної комісії геологічної кореляції ЮНЕСКО (1975–1992); документи про діяльність як члена Комісії УРСР у справах ЮНЕСКО (1980–1991) та ін.

Педагогічна: документи про діяльність на посаді завідувача кафедри мінералогії та петрографії Дніпропетровського геологічного інституту (1934–1944); документи про діяльність у Іркутському гірничо-металургійному інституті (1942–1944) та ін.

Видавнича: документи про діяльність у складі редакційної колегії видання «Геологія СРСР», роботу як головного редактора збірника «Геохимия и рудообразование» та видання «Кадастр минерально-сырьевых ресурсов УССР» (1961–1989); документи про підготовку до видання збірника доповідей радянських геологів на XXVI сесію МГК (1978) та ін.

Громадська: науково-популярні доповіді, присвячені здобуткам вітчизняної геологічної науки (1951–[1975]); документи про діяльність як голови Українського республіканського Комітету захисту миру (1951–1984).

Листування Семененка М. П.

Адресати: Андерсон Л. (2, 1984); Батісс М. (Batisse M.) (1, [1970]); Бережной А. С. (2, 1979–[1987]); Беляев В. І. (19, 1977–1985); Бондарчук В. Г. (4, 1956–1990); Вацнауер А. (Watznauer A.) (3, 1964); Гріднев В. Н. (2, [1973]); Гулий М. Ф. (1, [1985]); Дубянський О. А. (1, [1971]); Дуденей І. Р. (Dudenev I. R.) (7, 1970–1971); Кадарча О. (4, 1963–1970); Каменов Б. Г. (2, 1964–[1977]); Кіпріанов А. І. (1, 1955); Курдюмов Г. В. (1, [1960-ті]); Лукович М. (1, [1965]); Орсель Ж. (Orsel J.) (1, 1955); Пейве О. В. (2, 1979); Рой С. (Roy S.) (3, 1970); Сидоренко О. В. (5, 1977–1978); Смирнов А. А. (1, [1973]); Субботін С. І. (1, [1960-ті]); Тайзер Г. (Teisseyre H.) (1, 1963); Цамбел Б. (11, 1970–1990); Юй Деюань (2, [1956]–1957); Яншин О. Л. (4, [1982]–1989) та ін.

Кореспонденти: Афанасьєв Г. Д. (3, [1964]); Батісс М. (Batisse M.) (5, 1970); Бережной А. С. (3, 1979–1983); Бесєдін В. В. (3, 1945–1951); Вальтер Е. (Walter E.) (10, 1968–1970); Годфрей Д. Д. (Godfrey J. D.) (1, 1961); Гросс Г. А. (Gross G. A.) (5, 1970); Грусс Г. (Gruss H.) (5, 1969–1970); Дудек А. (Dudek A.) (6, 1962–1965); Кейер С. (Caillere S.) (3, 1964); Коржинський Д. С. (1, 1954); Лаффітт П. (Laffitte P.) (2, 1963); Магель М. (3, 1961–1965); Маракушев О. О. (1, 1985); Наливкін Д. В. (4, 1966–1976); Перрі Е. К. (Perry E. C.) (2, 1970); Персіваль Ф. Дж. (Persival F. G.) (4, 1969–1970); Садецькі-Кардоши Е. (8, 1969–1970); Смирнов В. І. (6, 1975–1983); Соболев В. С. (1, 1976); Тугаринов О. І. (2, 1968–1977); Ферсман О. Є. (1, 1943); Хітаров М. І. (3, 1981–1983); Цамбел Б. (5, 1970–1977); Чебаненко І. І. (1, 1983); Щербаков Д. І. (1, 1953); Яншин О. Л. (1, 1986) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Семененка М. П. (11, 1922–[1990-ті]); учений у лабораторії петрографії сектору кварцитів Дніпропетровського НДГРІ (2, 1935); з дружиною – Семененко Л. Я. (3, [1930-ті]–1979); на сесії з мінеральних ресурсів при ООН у Кіото (Японія) (3, 1953); на екскурсії по м. Делі під час відрядження до Індії для участі в роботі XXII сесії МГК (28, 1964); під час роботи VII з'їзду КБГА у Софії (НРБ) (4, 1965); біля р. Черемош під час експедиції (2, 1968); з президентом АН Грузинської РСР академіком Мухелішвілі М. І. (1, 1969); під час геологічної експедиції до Середньої Азії (13, 1970); під час геологічної експедиції з дослідження Рахівського масиву в Карпатах (2, 1974); з родиною – дружиною Семененко Л. Я., онукою Семененко А. В., правнуком Кочкіним О., сином Семененком В. М. (1, 1987); з колективом відділу геології і геохімії рудних родовищ ІГОРМ НАН України під час святкування 90-річного ювілею вченого (1, 1995) та ін.

Документи про вченого

Статті: Карпенка Г. В. «Пополнение Академии наук Украинской ССР действительными членами и членами-корреспондентами» (1948); «Шістдесятиріччя Миколи Пантелеймоновича Семененка» (1965); Федоренка Л. «Біля пульсу Землі» (1975); Даниловича Ю. Р. «Лекції про Землю» (1988) та ін.

Відгуки та рецензії на наукові праці Семененка М. П.: Афанасьєва Г. Д., Борисенка С. Т., Лазаренка Є. К. на колективну монографію «Критерии прогноза месторождений Украинского щита и его обрамления», Галецького Л. С., Скаржинського В. І., Щербака М. П. на монографію «Кислородно-водородная модель Земли», Половка Н. І. на колективну монографію «Ультрабазитовые формации Украинского щита (центральная часть)» ([1960-ті]–1981).

Інші документи: виступ професора Соботовича Е. В. на VI Всесоюзному космохімічному симпозіумі на доповідь Семененка М. П. (1980); проспект виставки наукових праць Семененка М. П. (1980) та ін.

Документи з дарчими написами вченому

Брошури: Герлінга Е. К. «Современное состояние аргонового метода определения возраста и его применение в геологии» (1961); Клубнічкіна К. Ф. «Применение редкоземельных металлов, иттриевой группы, иттрия и самария в технике. (Обзор литературы)» (1964).

Доповідь Мусатова Д. І. «Некоторые основные вопросы стратиграфии и тектонической истории Саяно-Енисейской складчатой области» (1966) та ін.

Документи, зібрані вченим

Карти, схеми і таблиці з проблеми геологічних досліджень (1951–1977); фото закладання першого каменя будівлі ІГФМ АН УРСР (1962); наукові статті Престона К. та публікації про нього (1968–1977); стаття Вілсона М. Р. та Сандіна Н. О. «Isotopic age determinations on rocks and minerals from Sweden 1960–1978» (1979); каталоги визначення абсолютного віку порід фундаменту Карпат [1970-ті]; збірник доповідей «27-й Международный геологический конгресс. Сводный том материалов» (1984) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа)

Літ.: Микола Пантелеймонович Семененко. – Київ : Наукова думка, 1974. – 64 с.; Николай Пантелеймонович Семененко. – Киев : Наукова думка, 1988. – 65 с.; Щербак М. П., Єсипчук К. Ю. М. П. Семененко – видатний організатор геологічної науки // Мінералогічний журнал. – 2005. – Т. 27, № 4. – С. 5–11.

Л. В. Шипко, М. О. Принь

Семковський (Бронштейн) Семен Юлійович (15.03.1882 – 18.03.1937).

Філософ, соціолог, політичний діяч.

Академік (1929).

Фонд № 257, опис № 9, 9 од. зб. за 1954–1956 рр.

Народився 15 березня 1882 р. у м. Могилів (нині – Республіка Білорусь). Закінчив юридичний факультет Санкт-Петербурзького університету та прослухав курс фізики у Цюрихському університеті. Активний учасник соціал-демократичного руху. За політичну діяльність був висланий і тривалий час перебував в еміграції (1904–1905, 1907–1917). Читав лекції з філософії марксизму у Цюриху (1909–1910), лекції з національного питання у Лозанському університеті (1915–1916). Професор Харківської академії теоретичних знань (1920–1922). Завідувач кафедри філософії Українського інституту марксизму-ленінізму (1922–1931). Член Президії і голова Асоціації природознавства Інституту філософії і природознавства ВУАМЛІН (1931–1934). Голова Філософської комісії ВУАН (1934–1936). Керівник кафедри історії європейської культури Харківського ІНО (1934–1936).

Наукові дослідження в галузі діалектичного та історичного матеріалізму, філософських питань природознавства та національних питань. Прихильник інтернаціо-

налізуючих тенденцій у світовій економіці й культурі, «наукізації» філософії. Автор однієї з перших матеріалістичних інтерпретацій нової фізики.

Заарештований у 1936 р. і засуджений за звинуваченням у створенні «троцькістсько-зінов'євської організації». Розстріляний 18 березня 1937 р. Реабілітований у 1956 р.

Документи про вченого

Листи Семковської Н. Г. – дружини Семковського С. Ю., Зотіна М. М., академіків АН УРСР Білецького О. І., Палладіна О. В. та Соколовського О. Н., професора Розенберг М. А. до військового прокурора Київського військового округу з проханням про перегляд справи Семковського С. Ю. (1956); довідка, складена Держинською С. С. – дружиною Держинського Ф. Е. про знайомство з сім'єю Семковських (1956); лист Петровського Г. І. до Головної військової прокуратури СРСР щодо перегляду справи Семковського С. Ю. (б/д).

Документи вченого в інших установах

ГДА СБУ (ф. 6, спр. 76510-фп); ЦДАВО України (ф. 166, спр. 6920).

Лит.: Філософський енциклопедичний словник. – Київ : Абрис, 2002. – С. 575; Білодід В. Семковський (Бронштейн) Семен Юлійович // Філософська думка в Україні : біобібліогр. слов. – Київ, 2002. – С. 173–175; Юринець Я. І. Семен Семковський і становлення філософії природознавства в Україні у 1920–1930 рр. // Магістеріум. – 2016. – Вип. 65 : Історико-філософські студії. – С. 84–90.

С. В. Старовойт

Середа Ярослав Іванович

(28.11.1900 – 25.03.1981).

Учений у галузі нафтопереробки.

Член-кореспондент (1951).

Фонд № 345, 1 опис, 103 од. зб. за 1923–1980 рр.

Народився 28 листопада 1900 р. у м. Радехів (нині – Львівська обл.). Закінчив хімічний факультет Львівської політехніки (1927). Молодший та старший асистент (1928–1935), ад'юнкт (1935–1937) кафедри технології нафти Львівської політехніки. Завідувач науково-дослідної лабораторії державного нафтового заводу «Польмін» у Дрогобичі (1935–1939). Головний інженер та заступник директора Дрогобицького нафтозаводу № 1 (1939–1941). Старший інженер відділу нафтопереробки «Грознафтокомбінату» (1941–1942) та завідувач лабораторії переробки нафти «ГрозНДІ» (1942–1943) у Грозному (Чечено-Інгушська АРСР). Керівник науково-дослідної групи центральної заводської лабораторії науково-дослідного заводу № 417 в Уфі (БАРСР) (1943–1944). Завідувач відділу переробки та головний інженер тресту «Укрнафтокомбінат» (1944–1953) у Львові. Завідувач виробничо-технічного відділу (1945–1947) та головний інженер (1947–1953) тресту «Укрнафтозавод» у Дрогобичі. Заступник голови Львівської філії АН УРСР (1953–1956). Завідувач лабораторії проблем нафтопереробки Інституту геології корисних копалин АН УРСР (1956–1963). Завідувач лабораторії сульфонатів (1963–1973) та завідувач сектору хімії сульфонатів (1973–1981) ВНДІПКнафтохіму.

Наукові дослідження присвячено питанням хімії нафтопереробки, зокрема, нафтових сульфокислот у сумішах із нафтовими кислотами і мінеральними маслами. Розробив нові методи аналізу хімічного складу органічної маси кислих гудронів, нафтових сульфокислот у різних сульфопродуктах, новий спосіб комплексної переробки кислих гудронів тощо.

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1945), Трудового Червоного Прапора (1948), Жовтневої революції (1971), іншими державними нагородами.

Помер 25 березня 1981 р. у м. Львів.

Наукові праці

Монографія «Метод группового анализа химического состава органической массы кислых гудронов» (1955).

Статті: «O barwnej reakcji sulfokwasów naftowych» [1928–1930]; «Przeróbka kwaśnych odpadków porafinacyjnych na próbnej instalacji ruchowej» (1933); «O nowej grupie środków leczniczych z polskiego surowca» ([1936], співавтор – Мерзецькі Г.); «O sulfonowaniu kwasów naftowych» (1937, співавтори – Кіселевич В., Пілат С.); «Naukowe i techniczne prace badawcze z dziedziny naftowej w okresie 20 lat odrodzonej Polski (1919–1938)» [1939]; «Мирная жизнь для созидательного труда» (1955); «Что можно получить из нефти и газа» (б/д).

Доповіді та тези доповідей: «Организация выпуска деэмульгатора из вакуумного газойля на заводе № 417 и итоги о обессоливании нефтей промыслов Башнефтекомбинатов» [1943]; «Актуальные проблемы развития производительных сил в западных областях УССР» [1953]; «О повышении эффективности научно-исследовательских работ по проблеме присадок» (1973).

Відгуки та рецензії: на посібник Залізного А. М. та Залізної С. Т. «Хімія неуглеводних компонентів нафти» (1971); на статті Антошина В. І., Балицького М. Ф., Бородкіна В. І., Великовського Д. С., Гермака О. С., Гриненка Б. С., Данилової О. І., Зайкіної Л. [А.], Поліщука С. А., Сорокіна Г. К., Тесляра Ф. І., Строма Д. [А.], Шаронова М. [Н.] та ін. (1953–1980); на дисертаційні дослідження Анброха Р. В., Антошина В. І., Гриненка Б. С., Грінберга І. В., Демченка П. [А.], Залізного А. М., Кулик О. М., Оздоровського І. М., Прокопця М. М., Тріандафіліді І. Г., Шевченко М. І., Щегрової [К. А.] та ін. (1955–1969); реферати Кулик О. М., Олексіна П. Є. (1960, 1963).

Авторські свідоцтва: № 391668-VIII «Способ придания водоупорности безожеговым слиняным строительным элементам» (1949, співавтор – Матінян А. С.); № 199830-V «Способ переработки кислого гудрона» (1949).

Описи на винаходи: «Способ получения синтетического мыла из углеводов твердого состояния» (1942–1947); «Способ удаления кислого гудрона из сульфированного масла или производного экстракта сульфокислот» (1946–1971); «Способ выделения неомыляемых из омыляемых продуктов окисления твердых углеводов или минеральных масел» (1947); «Техническое усовершенствование способов производства нефтяных сульфонатов (деэмульгатора, пенообразователя и пр.)» (1949); «Способ определения запаха парафина» (1949–1953); «Способ защиты нефтеперегонных установок от низкотемпературной коррозии» (1951); «Способ получения мягчителей для каучуков и резин» (1965–1967, співавтори – Кулик О. М., Новиков О. С., Литвинова Т. В.); «Метод определения стабильности присадок к смазочным маслам» (1971) та ін.

Біографічні документи

Трудова книжка (1940–1981); військовий квиток (1948); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1951); посвідчення та диплом члена-

кореспондента АН УРСР (1951, 1957); посвідчення заступника голови Львівської філії АН УРСР (1954); посвідчення депутата Львівської міської ради депутатів та ВР УРСР (1955); диплом кандидата технічних наук (1956); атестат старшого наукового співробітника (1957); автобіографія та листок з обліку кадрів (1958, 1972); список урядових нагород Середи Я. І. (1961); пенсійне посвідчення (1972); посвідчення до нагрудного знака «Ветеран праці» (1978); документи про святкування ювілеїв ученого (1970, 1980) та ін.

Документи з діяльності

Документи про роботу на посаді завідувача лабораторії технології нафти Львівського політехнічного інституту (1928–1939, 1971–1975); документи з розробки способів отримання повітряно-механічних вогнегасників з нейтралізаційних відходів сірчаноокислотної очистки бензинів на заводах Дрогобича, Грозного, Башкирському нафтокомбінаті в Уфі (1935–1969); документи з розробки вогнегасника «Феноль» та виготовлення дослідних зразків (1941–1949); документи з розробки науково-дослідної теми «Исследование физико-химических свойств и химического состава деэмульгаторов типа НЧК и влияние этих факторов на активность деэмульгаторов» (1943–1966); листування з організаціями та установами про впровадження у виробництво технологічного процесу отримання різних сортів мила (1946); документи про діяльність на посаді директора Інституту геології корисних копалин АН УРСР (1951–1957); документи про роботу на посаді заступника голови Львівської філії АН УРСР та Західного наукового центру АН УРСР (1952–1973); документи про діяльність у Комісії з нафтопереробки при РНК УРСР (1952–1974); документи про роботу на посаді завідувача лабораторії технології нафти Інституту геології корисних копалин АН УРСР (1953–1972); індивідуальні звіти про роботу як члена-кореспондента АН УРСР (1955–1980); документи щодо відкриття наукових тем «Отримання бітума з кислого гудрона», «Разработка нового эффективного способа переработки нефти», «Разработка нового эффективного способа переработки кислых гудронов от серноокислотной очистки парафина», «Разработка дешевого пенообразователя для борьбы с пылью в условиях угольных шахт», «Утилізація кислого гудрона» та «Производство сульфонатных присадок» (1961–1971) та ін.

Документи про вченого

Відгук академіка АН УРСР Кіпріанова А. І. на наукові праці Середи Я. І., опубліковані протягом 1933–1951 рр. (1954); рецензія Залізного А. М. на монографію Середи Я. І., Макітри Р. Г., Балицького М. Ф та ін. «Исследование нефтяных сульфокислот, образующихся в процессе серно-кислотной очистки парафина из западно-украинских нефтей» [1954].

Фотодокументи

Середа Я. І. з дружиною на виборах до ВР УРСР (1, [1950-ті]); учений у робочому кабінеті (1, 1977); на засіданні відділу хімії й хімічної технології Інституту газу АН УРСР (1, 1977); фотопортрети Середи Я. І. (3, [1970-ті]).

Документи, зібрані вченим

Статті: Граділа Г. «Über “Dirschenit” und die Verbreitung des Bitumengehaltes im Ölschiefer von Seefeld in Tirol» (1929), Пінкуссена Л. «Untersuchungen zum Mechanismus der Ichthyolwirkung» [1929]; Потоні Р. «Das Muttergestein des Ichthyols» (1933); Степолковського Б., Наумана О. «Stosowanie przetworów nafty w gruzlicy płuc» (1937).

Інші документи: документи про переробку нафти на Дрогобицькому нафтопереробному заводі (1926–1941); доповідна записка про закупівлю нафти з рафінерії «Wega» товариства Concordia у м. Плоешті (Румунія) для Дрогобицького нафто-

переробного заводу (1939); документи про утворення та роботу установ Львівської філії АН УРСР: Музею етнографії, Інституту агробіології, Інституту суспільних наук (1952–1954); документи про утворення у Львові філії Комісії з історії науки і техніки при АН УРСР (1954–1955) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Історія Національної академії наук України, 1951–1955. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2012. – С. 558–559; Нафтогазова галузь України: поступ і особистості. – Київ : Логос Україна, 2013. – С. 266.

Л. В. Шипко

Серенсен Сергій Володимирович

(29.03.1905 – 02.05.1977).

Учений у галузі механіки.

Академік (1939).

Фонд № 385, 1 опис, 80 од. зб. за 1908–1993 рр.

Народився 29 березня 1905 р. у м. Хабаровськ (нині – РФ). Закінчив механічний факультет (1926) та аспірантуру (1929) КПІ. Викладач (1928–1930) КПІ. Науковий співробітник, заступник директора (1928–1931), директор (1932–1940) Інституту будівельної механіки АН УРСР. Водночас – завідувач кафедри літакобудування Київського авіаційного інституту (1933–1941). Голова Відділу технічних наук АН УРСР (1939–1940). Керівник відділу (1942–1967) Центрального інституту авіаційного моторобудування. Завідувач лабораторії термоміцності (1967–1977) Інституту машинознавства АН СРСР. Водночас – завідувач кафедри опору матеріалів Московського авіаційного технологічного інституту ім. К. Е. Ціолковського (1943–1975).

Член науково-технічної ради Міністерства приладобудування, методів автоматизації та систем керування СРСР (1966–1977), наукової ради з питань машинобудування Державного комітету з праці та техніки РМ СРСР (1966–1977), низки комісій РМ УРСР і РМ СРСР (1966–1977).

Почесний доктор Технічного університету в Празі (ЧССР) (1965).

Наукові дослідження присвячено міцності конструкцій в машинобудуванні. Розробив критерії міцності металів і несучої здатності елементів конструкції на основі вивчення їх втомних властивостей в залежності від характеру напруженого стану, його кінетики і температури. Засновник наукової школи з проблем міцності.

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1945, 1957), Леніна (1975), іншими державними нагородами.

Помер 2 травня 1977 р. Похований у м. Москва на Введенському кладовищі.

Наукові праці

Статті: «К методике упрощения контроля механических качеств» (1929); «Академик Константин Константинович Симинский (1872–1932)» (1934); «Гіпотези міцності при змінному навантаженні» (1938); «Об условиях прочности при переменных нагрузках для плоского и объемного напряженного состояния» (1938); «О прочности

коленчатых валов в связи с конструкцией и технологией» (1945); «Кинетика несущей способности элементов конструкции при длительном нагружении» (1975).

Доповіді: «Питання вібраційної міцності металів в розрахунку деталей машин» (1934); «Повышение сопротивления статическому, динамическому и циклическому разрушению» (1969).

Біографічні документи

Свідоцтво про закінчення КПІ (1928); документи про обрання до складу членів-кореспондентів та академіків АН УРСР (1934, 1939); характеристики (1934–1985); постанова Президії АН УРСР про присудження наукового ступеня доктора технічних наук (1936); документи про звільнення з посади директора Інституту будівельної механіки АН УРСР і зарахування до Інституту машинознавства АН СРСР (1940, 1942); автобіографії (1945, 1950); пропозиція Інституту машинознавства АН СРСР про представлення Серенсена С. В. до нагородження орденом Леніна (1975); біографічна довідка [1978].

Документи з діяльності

Документи про роботу як члена-кореспондента та академіка АН УРСР (1936–1974); програма симпозіуму «Прикладные вопросы механики разрушения в машиностроении» (1937); доповідна записка «Изучение прочности стали на больших сечениях при действии переменных нагрузок и сталей на сечениях, принятых в работе 1938 г.» (1938); документи про діяльність на посаді директора Інституту будівельної механіки АН УРСР (1939); документи про роботу в Інституті машинознавства АН СРСР (1941–1961); документи про наукові і службові відрядження (1942–1943); документи про участь у підготовці всесоюзної наради з питань підвищення міцності деталей машин [1945–1950]; рекомендації щодо головних напрямків досліджень на 1960–1970 рр. з розробки проблеми «Наукові основи міцності і пластичності» (1965) та ін.

Листування Серенсена С. В.

Адресати: Кононенко В. О. (1, 1965); Писаренко Г. С. (15, 1965–1975); Трощенко В. Т. (1, 1969).

Кореспонденти: [Горшкова О.] (1, 1942); Златін М. (1, 1973); Кишкін С. (1, 1940); Комаров Д. М. (2, 1942); Ужик Г. В. (6, 1941–1942); Хрущов М. М. (4, 1942) та ін.

Фотодокументи

Серенсен С. В. з батьком, магір'ю та іншими родичами (19, 1908–1910); учений у дитячі роки (12, 1910–1920); фотопортрети Серенсена С. В. (14, 1929–1977); з випускниками Київського машинобудівного інституту (2, 1932–1933); учений на відпочинку (33, [1935]–1970); серед співробітників Інституту машинознавства АН СРСР (7, [1944–1970]); серед учасників наради з втоми металів у Будинку вчених у Ленінграді (1, 1952); на засіданні ради Інституту машинознавства і сільськогосподарської механіки АН УРСР (1, 1955); під час перебування на міжнародній науковій конференції у Парижі (13, 1957); з академіком АН СРСР Благодіровим А. А. і членом-кореспондентом АН СРСР Одингом І. А. під час закордонного відрядження (7, [1957–1960]); з співробітниками Інституту будівельної механіки АН УРСР (1, 1958); з академіком УАН Тимошенком С. П. (3, [1950-ті]); під час перебування у науковому відрядженні у Польщі (8, [1960]); під час вручення диплома почесного доктора наук Технічного університету в Празі (ЧССР) (6, 1965); під час перебування в Інституті зварювання у Варшаві (1, 1968); із співробітниками кафедри опору матеріалів КПІ на святкуванні 75-річчя інституту (1, 1973); з академіком АН УРСР, директором Інституту міцності АН УРСР Писаренком Г. С. (3, 1973–1976) та ін.

Документи про вченого

Відгуки на наукові праці Серенсена С. В., Беляєва [Н.] М. та Крилова М. М. у зв'язку з висуненням ученого до складу академіків АН УРСР (1939); публікації Писаренка Г. С. про Серенсена С. В.: стаття «Научная школа академика АН УССР С. В. Серенсена» (1990); монографія «Воспоминания об академике С. В. Серенсене» (1990); брошура «Сергій Володимирович Серенсен» (1993).

Документи, зібрані вченим

Поштова листівка з фотознімком близьких родичів, надіслана батькові Серенсена С. В. – Серенсену В. Р. (1908); доповідна записка академіка УАН Тимошенка С. П. про організацію Фізико-математичного відділу УАН (1918); резолюція наради з питань динаміки міцності машин в Інституті машинознавства АН СРСР (1941); фотознімки знайомих та колег Серенсена С. В. (6, [1950–1960-ті]); автореферат дисертаційного дослідження Ебаноїдзе В. Г. «Вопросы динамики балочных мостов и проблема учета сил сопротивления колебаниям» (1961); науковий огляд документів міжнародної конференції «Процеси руйнування в полімерах» (1973) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Писаренко Г. С. Сергей Владимирович Серенсен. – Киев : Наукова думка, 1993. – 103 с.; Історія Національної академії наук України, 1938–1941 : документи і матеріали. – Київ, 2003. – С. 556.

О. М. Закусило, Л. І. Завалішина

Серков Пилип Миколайович (09.10.1908 – 01.08.2011).

Фізіолог.
Академік (1978).

Фонд № 399, 1 опис, 179 од. зб. за 1923–2003 рр.

Народився 9 жовтня 1908 р. у с. Форпост (нині – Шумяцький р-н, Смоленська обл., РФ). Студент (1926–1931), препаратор кафедри нормальної фізіології (1929–1931) Смоленського медичного інституту. Завідувач лікарні у с. Ореховня (1931–1932). Лікар 191 стрілецького полку Червоної армії (1931). Аспірант кафедри фізіології людини та тварин Казанського університету (1932–1935). Асистент (1935–1938), доцент кафедри нормальної фізіології (1938–1941) Київського медичного інституту. Лікар 22-го шляхоексплуатаційного полку військ Південно-Західного фронту (1941). Лікар-рентгенолог Вінницької туберкульозної лікарні (1943–1944). Завідувач кафедри нормальної фізіології, декан, заступник директора Вінницького медичного інституту (1944–1953). Завідувач кафедри, декан лікувального факультету, проректор (1953–1966) Одеського медичного інституту ім. М. І. Пирогова. Завідувач відділу фізіології кори головного мозку, заступник директора (1966–1988), радник при дирекції (1988–2000), головний науковий співробітник відділу фізіології кори головного мозку (2000) Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України.

Член Центральної ради Всесоюзного товариства фізіологів ім. І. П. Павлова, член Міжнародної організації з вивчення мозку (IBRO).

Наукові дослідження в галузі електричної активності головного мозку, морфології і фізіології вищих відділів слухової системи, фізіології скелетних м'язів. Зробив значний внесок у вирішення низки проблем нейрофізіології та електрофізіології. Першим зареєстрував внутрішньоклітинні електричні потенціали нейронів слухової кори. Автор понад 250 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1984). Лауреат Державних премій УРСР (1978, 2000), премій імені О. О. Богомольця АН УРСР (1982) та імені І. М. Сеченова АН СРСР (1989).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1976), Трудового Червоного Прапора (1981, 1986), «За заслуги» III ступеня (1998), князя Ярослава Мудрого V ступеня (2009). Помер 1 серпня 2011 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографія «Корковое торможение» (1984–1986).

Статті: «О некоторых особенностях действия постоянного тока на нервы ракообразных» (1936); «Изменения в электрической активности коры мозга и некоторых подкорковых образований при пищевом и оборонительном рефлексе» (1960, співавтор – Паламарчук І. Г.); «Электрическая активность головного мозга после гемисферэктомии» (1963, співавтор – Макулькін Р. Ф.); «О процессах торможения в нейронах коры мозга» (1975); «Развитие физиологии человека и животных в Академии наук УССР» [1977]; «Одесский период научной и общественной деятельности И. М. Сеченова» (1980); «Латентні періоди викликаних потенціалів латерального ядра мигдалеподібного комплексу на аферентні подразнення» (1982, співавтор – Гончар Ю. О.); «Реакции нейронов теменной ассоциативной коры мозга кошки при действии звуковых раздражений по частоте» (1989, співавтор – Туркін В. В.); «Влияние кровопотери на активность нейронов зрительной области коры головного мозга» (б/д, співавтор – Маєвська Л. С.) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Про корково-підкоркові взаємовідношення» (1964); «Про походження різних ритмів електрокортикограми» (1964); «Внутрикорковое торможение и его роль в формировании реакций нейронов коры мозга на афферентные раздражения» (1986); «Кількісна та якісна характеристика синапсів слухової кори (АІ) мозку щурів» (1994, співавтор – Шумілін В. Ф.).

Курс лекцій з фізіології (1947).

Відгуки та рецензії: на статті Гершензона С. М., Носенка [Н.] Д., Олешкевича Л. О., Резнікова О. Г., Сидоренка Ж. Г., Шпака М. Т. та ін. (1992, б/д); на дисертаційні дослідження Зав'ялова О. В., Петровської [А. Н.] (б/д).

Робочі матеріали: до проблеми «Нейрофізіологія таламуса» [не раніше 1980]; до видання «Развитие биологии в Украине» [не раніше 1985]; з проведення лабораторних дослідів (1985–1993).

Біографічні документи

Анкета [1961]; особова справа (1965–2004); вітальні адреси з нагоди ювілеїв (1968–2003); біографічна довідка для виїзду за кордон [не раніше 1977]; почесні грамоти та диплом (1979–1990); посвідчення до пам'ятної медалі «Б. Н. Маньковский. 1883–1983 гг.» (1983); нагородний лист (1984); вітальний адрес з нагоди присвоєння почесного звання «Заслуженный діяч науки УРСР» (1984); особовий листок з обліку кадрів (1984); автобіографія (1987); характеристика (1987) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: запрошення на десятиріччя відділу ФБНК Одеського медичного інституту ім. М. І. Пирогова (1968); документи про діяльність як академіка НАН України (1971–1999); документи з діяльності на різних посадах у Інституті

фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України (1975–2000); документи про участь у наукових конференціях (1975–1999); звіт про виконання наукової теми «Електрофізіологічні дослідження нейрофізіологічних механізмів коркового гальмування» (1980); документи про висунення на здобуття премії імені О. О. Богомольця АН УРСР (1981–1982); документи про діяльність на посаді голови Київського відділення Українського фізіологічного товариства ім. І. П. Павлова (1981–1995); документи про керівництво науково-дослідними роботами з розробки програми Відділення фізіології АН СРСР «Функціонально-структурні основи системної організації діяльності мозку» (1988–1990); документи про висунення на здобуття премії імені І. М. Сеченова АН СРСР (1989); документи про розробку наукової теми «Дослідження раниш невідомих закономірностей взаємодії та міжсистемного функціонування літералізованих структур мозку» ([1991]–1993); довідка про наукову діяльність відділу фізіології кори головного мозку Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України [не пізніше 1995]; документи про представлення циклу наукових праць «Фундаментальні дослідження гіпоксичних станів та використання в медицині і спорті методів адаптації організму до нестачі кисню» на здобуття Державної премії України (1998) та ін.

Видавнича: листування з редакціями наукових видань з питань рецензування та публікації праць (1981–2000); документи про публікацію монографії Серкова П. М. та Казакова В. М. «Нейрофізіологія таламусу» у видавництві «Наука» (1985).

Листування Серкова П. М.

Адресати: Ланге К. О. (1, [1985]); Новохатський А. С. (1, 1987).

Кореспонденти: Волинський А. М. (2, [1982]); Волошин М. Ю. (2, 1993); Гладишева А. (1, 1992); Говард М. (Howard M.) (1, 1998); Гончар Ю. О. (3, 1992–1997); Йолтуховський М. В. (1, 2001); Казаков В. М. (2, [1991]); Ланге К. О. (2, 1985); Майський В. А. (1, 1975); Могилянський О. П. (1, 1988); Окуджава В. М. (2, [не раніше 1988]); Педанов Ю. Ф. (1, [2000]); Розенфельд Л. Г. (1, [1990-ті]); Ройтбек О. І. (1, 1985); Ром-Богуславська Є. С. (1, 1985); Сіка Й. (Syka J.) (1, 1987); Уайт Р. Дж. (White R. J.) (2, 1969–1973); Черніков Ю. Т. (2, 1996–1997); Шабан В. М. (1, [не раніше 1996]); Яновський Є. Ш. (2, 1993–1995); Яцків Я. С. (1, 2000) та ін.

Фотодокументи

Серков П. М. під час попередньої демонстрації досліду для учасників Загальних зборів АН УРСР (1, 1962); у колі вінницьких фізіологів (1, 1969); в лабораторії під час проведення досліджень (4, [1960-ті]); на науковій конференції в Інституті фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР (2, [1960-ті]); фотопортрети Серкова П. М. (6, [1960-ті–1980-ті]); з академіком АН УРСР Костюком П. Г. на природі під час прогулянки в парку (1, [1971]); з Корнійчуком В. А., Костюком П. Г., Братусем Н. В., Фанарджяном В. В. та іншими учасниками Всесоюзного симпозіуму «Структура та функціональна організація мозочка» у Вінниці (3, 1972); учений за робочим столом (2, 1974–1993); під час зустрічей ветеранів Другої світової війни (6, 1975–[1990-ті]); з академіком АН УРСР Костюком П. Г., членом-кореспондентом АН УРСР Сагачем В. Ф., Місьюрою А. Г. під час урочистих заходів у Інституті фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР (2, [1970-ті]); у колі молодих науковців під час демонстрації приладів для проведення дослідів (1, [1970-ті]); на урочистостях з нагоди 95-річного ювілею вченого (2, 2003) та ін.

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Серкова П. М.: Макарченка О. Ф. на статтю «Развитие физиологии человека и животных в Академии наук УССР» (1977); Батуєва О. С. на монографію Серкова П. М. та Казакова В. М. «Нейрофізіологія таламусу» (1982); Батуєва О. С., Олександрова А. О. на монографію «Корковое торможение» (1987) та ін.

Статті: Златіна Р. С. «Филипп Николаевич Серков (к 70-летию со дня рождения)» (1978); Києнка В. М. «Пилип Миколайович Серков (до 90-річчя від дня народження)» (1998) та ін.

Інші документи: запрошення на засідання вченої ради Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України, присвячені святкуванню 80-ти та 90-річчя від дня народження Серкова П. М. (1988, 1998); фотознімок дошки пошани в [Інституті фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР], присвяченої Серкову П. М. (б/д).

Документи з дарчими написами

Статті: Покровського [А. Н.] «О происхождении раннего положительного компонента первичного ответа» (1974); Ройтбека О. І. та Боброва А. В. «Spreading depression resulting from cortical punctures» (1975); Гаркавенко В. В. «Реакции нейронов первой и второй соматосенсорных зон коры на раздражение вентрального заднего ядра таламуса» (1976); Скока В. І., Пурниня С. Л. та Ремизова [І. Н.] «Обнаружение слабых случайно возникающих потенциалов действия нервных волокон при помощи многоканального корреляционного отведения» (1978) та ін.

Доповідь Вартаняна Г. А. «Классический условный рефлекс и проблема энграммы памяти» (1987).

Документи, зібрані вченим

Статті: Лазарева П. «Jonentheorie der Reizung» (1923); Архангельського В. М. «История Днепропетровского университета» [не раніше 1948]; Фролькіса В. В., Мурадян Х. К., Тураєвої Н. М. «Влияние гидрокортизона на мембранный потенциал и синтез фракций РНК клеток печени» (1976).

Автореферати дисертацій: Глушакова О. В., Жолоса О. В., Зими О. В., Ільїна В. М., Коники О. Е., Ткаченко М. М. та ін. (1977–2000).

Фотодокументи: фотознімки академіків АМН СРСР М'ясникова О. Л. (1, 1965) та НАН України Чаговця В. Ю. (1, б/д); група співробітників Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова (1, [не раніше 1990]).

Інші документи: постанова Президії АН СРСР «Утверждение проекта постановления Президиума АН СССР “О состоянии и перспективах развития исследований по физиологии сенсорных систем”» (1973); інформаційні бюлетені IBRO (1976–1977); відкритий лист академіка НАН України Комісаренка С. В. до Президента України Кучми Л. Д. та президента НАН України Патона Б. Є. про неприпустимість порушення принципу виборності академіків АМН України (1993).

Документи інших осіб

Документи академіка АМН СРСР Горєва М. М.: автограф Горєва М. М. на програмі концерту для членів XV Міжнародного конгресу фізіологів (1935); програми конференцій, в яких приймав участь Горєв М. М. (1936–1961); запрошення на ювілейну сесію АН УРСР (1944); вітальна телеграма з нагоди обрання дійсним членом АМН СРСР (1953); інформаційний лист про обрання почесним членом правління Всесоюзного кардіологічного товариства (1973); автобіографія (1979); спогади Горєва М. М. про Богомольця О. О. (1981); почесна грамота МОЗ СРСР (1990) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Филипп Николаевич Серков. – Киев : Наукова думка, 1988. – 48 с.; Виленский Ю., Шевко А. Жизнь в науке – наука в жизни. Беседы с Филиппом Николаевичем Серковым. – Киев : Наукова думка, 2009. – 189 с.

М. О. Принь

Сиротинін Микола Миколайович

(26.11.1896 – 04.04.1977).

Патофізіолог.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 164, 1 опис, 20 од. зб. за 1935–1975 рр.

Народився 26 листопада 1896 р. у м. Саратов (нині – РФ). Закінчив медичний факультет Саратовського університету (1924). Асистент, завідувач відділу Державного НДІ мікробіології та епідеміології «Мікроб» (1918–1923). Асистент, приват-доцент, завідувач кафедри патофізіології 2-го Московського університету (1925–1929). Завідувач кафедри патологічної фізіології Казанського медичного інституту (1929–1934). Завідувач відділу (1934–1944, 1948–1950), завідувач лабораторії з вивчення впливу атмосферного тиску (1945–1947), завідувач лабораторії порівняльної та вікової фізіології (1951–1977) Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР. Завідувач відділу імунології (1944–1949) Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР. Завідувач кафедри патологічної фізіології Київського медичного інституту (1955–1960).

Академік АМН СРСР (1957).

Наукові дослідження присвячено проблемам порівняльної патології реактивності організму, алергії, імунітету та інфекційного процесу. Розробив принцип ступінчастої акліматизації в горах та систему підвищення стійкості організму до екстремальних впливів через використання процесу адаптації до високогірного клімату. Започаткував вивчення впливу гіпокінезії на організм здорової людини. Вперше запропонував метод ентеральної оксигенотерапії (вживання кисневої піни). Один із основоположників таких наукових напрямків у вітчизняній медицині, як імунологія, високогірна фізіологія, реаніматологія, космічна медицина.

Заслужений діяч науки УРСР (1941). Лауреат премії імені О. О. Богомольця АН УРСР (1976).

Помер 4 квітня 1977 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографії: «Проблеми реактивності організму в світлі вчення І. П. Павлова» (1953); «Олександр Олександрович Богомолец» (1959).

Біографічні документи

Автобіографія (1955); членський квиток Товариства «Знання» УРСР (1964); анкета (1961); особовий листок з обліку кадрів (1975).

Документи з діяльності

Протоколи дослідів з питань патофізіології (1935–1946); щоденники лабораторних дослідів з фізіології тварин (1947–1952); протоколи дослідів з вірусології (1948); протоколи дослідів у барокамері (1948); наказ про призначення Сиротиніна М. М. постійним консультантом здобувачів наукових ступенів (1948).

Документи про вченого

Стаття «О творческом вкладе Н. Н. Сиротинина в развитие учения о реактивности» [1975].

Документи з дарчими написами

Статті: Крепса Є. М., Войткевича В. І. «Оксигенометрические исследования на Эльбрусе» (1955); Толмачовой [Є. А.] «О развитии производства кумыса» та «О влиянии кумыса из коровьего молока на кишечную микрофлору» (1963, 1964); Алієва М. А. «Влияние “высоты”, аминазина и резерпина на артериальное давление при экспериментальной гипертонии» (1965); Мчедлішвілі Г. І., Купарадзе Р. М., Барамідзе Д. Г. «Динамика изменений сосудов коры головного мозга при развитии постишемического отека» (1965); Слепян Е. І. «Процесс формирования интумесценций на растениях как параллель продуктивного воспаления в животном организме» (1966) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Микола Миколайович Сиротинін. – Київ : Наукова думка, 1976. – 47 с.; Історія Національної академії наук України, 1938–1941 : документи і матеріали. – Київ, 2003. – С. 563.

Т. В. Брязкало

Ситенко Олексій Григорович

(12.02.1927 – 11.02.2002).

Фізик-теоретик.

Академік (1982).

Фонд № 324, 1 опис, 128 од. зб. за 1949–2003 рр.

Народився 12 лютого 1927 р. у с. Нові Млини (нині – Борзнянський р-н, Чернігівська обл.). Закінчив фізико-математичний факультет (1949) та аспірантуру (1952) ХДУ. Асистент (1952–1956), доцент (1956–1959), професор кафедри теоретичної фізики (1960–1961) ХДУ. Водночас, за сумісництвом, старший науковий співробітник Харківського фізико-технічного інституту АН УРСР (1955–1959). Завідувач відділу (1961–1968) Інституту фізики АН УРСР. Завідувач відділу теорії та ядерних реакцій (1968–2001), директор (1988–2002) Інституту теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України. Водночас професор (1963, 1975–2002), завідувач (1964–1974) кафедри теорії ядра та елементарних частинок КДУ ім. Т. Г. Шевченка.

Іноземний член Королівської Шведської академії наук (1991), почесний член Угорської академії наук (1997), член Американського фізичного товариства (1992), Нью-Йоркської академії наук (2000). Заслужений Соросівський професор (1994).

Наукові дослідження в галузі ядерної фізики і фізики плазми. Спільно з Ахієзєром О. І. передбачив дифракційне розщеплення дейтрона, побудував теорію дифракційних ядерних процесів (теорія Ситенка–Глаубера), розвинув теорію електромагнітних флуктуацій у плазмі. Створив наукову школу. Автор понад 450 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки України (1996). Лауреат премій імені М. М. Боголюбова та імені К. Д. Синельникова НАН України (1976, 1994), Державної премії України (1992), Міжнародної премії імені Вальтера Тіррінга (2000).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1977), Дружби народів (1987).

Помер 11 лютого 2002 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Elektromagnetic fluctuations» (1965); «Электродинамика ядер» (1989, співавтори – Ахієзер О. І., Тартаковський В. К.); «Динамический хаос и коллективные движения в ядрах» [1991]; «Nuclear electrodynamics» (1993, співавтори – Ахієзер О. І., Тартаковський В. К.); «Електронні коливання плазми» [1994]; «Theory of nucleus» (1997, співавтор – Тартаковський В. К.); «Теорія ядра» (1998, співавтор – Тартаковський В. К.); «Гидродинамическая модель ядра» (б/д) та ін.

Статті: «Диффракционные ядерные процессы» (1971); «Современные проблемы физики плазмы» (1975); «Диффракционные явления и оптическая модель в ядерной физике» (1982); «Диффракционные ядерные процессы при высоких энергиях» (1982); «Диффракционные ядерные процессы и структура ядер» [1983]; «Перенормированная теория нелинейных флуктуаций и турбулентности в плазме» (1985, співавтор – Сосенко П. П.); «Кинетическая теория нелинейных низкочастотных колебаний плазмы в магнитном поле» (1986, співавтор – Сосенко П. П.); «О стационарных спектрах магнитных возбуждений плазмы» (1987, співавтор – Сосенко П. П.); «Низкочастотная турбулентность в неоднородной замагниченной плазме» (1988, співавтор – Сосенко П. П.); «Нелинейные электромагнитные флуктуации в плазме (перенормированный подход)» (1989, співавтор – Сосенко П. П.); «Электромагнитные эффекты в конвективной турбулентности» (1989, співавтор – Сосенко П. П.); «Low-frequency kinetic structures in plasma» (1992, співавтор – Сосенко П. П.); «Electromagnetic fluctuations in a plasma with large-scale random motions» (1996, співавтори – Загородній А. Г., Шрам П.) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «High-energy electron scattering on nuclei and nuclear structure» (1970); «Флуктуации, нелинейное взаимодействие волн и турбулентность в плазме» (1974); «Нелинейные флуктуации и турбулентность в плазме» (1984); «Рассеяние и трансформация волн в ограниченных плазменных системах» (б/д).

Лекції: «Теорія ядра» (1972, співавтор – Тартаковський В. К.); «Основы теории плазмы» (1988, співавтор – Мальнев В. М.).

Відгуки та рецензії: на статті Беляєва В. Б., Ейдмана В. Я., Кукушкіна О. Б., Лазарева Ю. [Н.], Манаєнкова С. [І.], Ракитянського С. [А.], Цитовича В. М.; на дисертаційні дослідження Нгуєн Ван Чонга, Теренецького К. О., Хакімова Ф. Х. (1980–1984).

Літературні твори: збірка віршів «Поетичні окружини» (2003).

Біографічні документи

Документи про здобуття освіти, наукових ступенів та вчених звань (1949–1961); дипломи і посвідчення члена-кореспондента та академіка АН УРСР, академіка Академії наук вищої школи України (1967–1997); відгуки та рецензії на наукові праці вченого (1967–1990); особова справа (1968–2002); посвідчення різних організацій (1968–1990) та ін.

Документи з діяльності

Документи про співпрацю з вищими навчальними закладами, науковими установами і вченими (1967–1998); документи про участь у міжнародних, союзних, республіканських конференціях, симпозиумах, семінарах, нарадах (1970–1998); документи про видавничу діяльність (1996–1998); документи про діяльність у АН СРСР та АН України (1972–1993); документи про підготовку наукових кадрів (1972–1986); документи про відрядження до Італії (1985) та ін.

Листування Ситенка О. Г.

Адресати: Ванденплас П. (27, 1970–1979); Волков Д. В. (1, 1982); Гаар Д. (11, 1970–1982); Іхімару С. (4, 1972–1982); Колегеро Ф. (4, 1971–1972); Ланжевен-Жоліо Х.

(7, 1987–1990); Саймон А. (6, 1972–1977); Талер Р. (7, 1973–1977); Цингл Г. (8, 1976–1979) та ін.

Кореспонденти: Ванденплас П. (34, 1970–1978); Во Хонг Ань (1, 1978); Гаар Д. (8, 1971–1980); Іхімару С. (10, 1971–1991); Колегеро Ф. (2, 1972); Ланжевен-Жоліо Х. (5, 1986–1990); Саймон А. (7, 1972–1975); Талер Р. (12, 1973–1976); Цингл Г. (4, 1976–1979) та ін.

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Ситенка О. Г.: Ландсберга П. Т. на монографію «Electromagnetic fluctuations in plasma», Ахієзера О. І. та Степанова К. Н. на монографію «Флуктуации и нелинейное взаимодействие волн в плазме», Давидова О. С. на навчальний посібник «Лекции по теории ядра», Ахієзера О. І. та Бережного Ю. А. на навчальний посібник «Теория рассеяния» та ін. (1967–1990).

Документи з дарчими написами

Статті: Крефта В. Д. «Theory of non degenerate two components system with Coulomb interaction» (1973); Локтева В. М. «Легиrowаний фуллерит – первый трехмерный органический сверхпроводник» [1991]; Ключникова [Н.], Шрама П. та Тригера С. «Long-wavelength description of multicomponent neutral and Coulomb system: response functions, identities for Green's function and equilibrium conditions» (1995); Церковникова Ю. О. «Two-time Green function method in molecular hydrodynamics of superfluid liquid» (1987) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Алексей Григорьевич Ситенко : библиогр. указ. – Киев : Наукова думка, 1987. – 43 с.; Храмов Ю. О. Ситенко Олексій Григорович // Енциклопедія історії України. Т. 9 : Прил.–С. – Київ : Наукова думка, 2012. – С. 570–571.

М. О. Принь, І. Г. Кіржаєва

Скаба Андрій Данилович

(12.12.1905 – 26.06.1986).

Історик.

Академік (1967).

Фонд № 14, 1 опис, 148 од. зб. за 1925–1986 рр.

Народився 12 грудня 1905 р. у с. Хорошки (нині – Козельщинський р-н, Полтавська обл.). Закінчив історико-економічний факультет (1934) ХДУ. Старший викладач (1935–1940) ХДУ. Викладач (1936–1940) Харківського педагогічного інституту. Завідувач кафедри нової історії ЛДУ ім. І. Франка (1940–1941). Під час Другої світової війни викладав нову історію в Удмуртському педагогічному інституті (1941–1942), служив в лавах Радянської армії (1942–1946). Директор ЦДАЖР УРСР та завідувач кафедри нової історії ХДУ (1946–1949). Відповідальний редактор газети «Соціалістична Харківщина» (1949–1951). Секретар Харківського обласного комітету КПУ (1951–1959). Міністр вищої і середньої спеціальної освіти УРСР (1959). Секретар ЦК КПУ (1959–1968). Директор (1968–1973), старший науковий співробітник (1973–1986) Інституту історії АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено питанням історії України ХХ ст., нової та новітньої історії, а також питанням зовнішньої політики, боротьби за мир. Автор близько 200 наукових праць.

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1945), Трудового Червоного Прапора (1946, 1960, 1971), Леніна (1965), іншими державними нагородами.

Помер 26 червня 1986 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Советская дипломатия мира против дипломатии интервентов. (Январь–июнь 1919 г.)» [не раніше 1969]; «Парижская мирная конференция и иностранная интервенция в стране Советов (январь–июнь 1919 г.)» (1971); «Історія Української РСР» ([1971]–1981); «История рабочих Донбасса» (1978–1980); «История Киева» (1982) та ін.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук «Трудящиеся страны Советов в борьбе за мир (1917–1920 гг.)» (1974).

Статті: «Возз'єднання Закарпаття з УРСР в українській радянській історіографії» [1964]; «К. Маркс – основоположник матеріалістичного розуміння історичного процесу» [1968]; «Идти в самую глубь школьной жизни» [1960-ті]; «Міжнародне значення утворення СРСР» (1972); «Рік завершальний» (1976); «Основні причини створення нової Конституції УРСР» (1977); «Віковічна дружба народів» [1978]; «Столиця Радянської України – Київ на шляху до зразкового міста» (1980, співавтор – Маковійчук І. М.); «Повышение роли академических учреждений в организации науки. Перспективы развития науки» (1981, співавтор – Курносов Ю. [А.] та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Духовний розквіт українського народу» (1972); «Основные итоги развития Академии наук УССР в X пятилетке» (1980); «Про створення багатотомної історії Української РСР» (б/д); «Про характер економічних відносин в капіталістичному та соціалістичному суспільствах» (б/д) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографію «Рабочий класс Украины: традиции и современность» (б/д); збірник «Общественные науки в УССР 1976–1980 гг. История» (1982) та ін.

Біографічні документи

Посвідчення, мандати та членські квитки (1925–1979); направлення на роботу в українську школу Тамбовської губернії [1920-ті]; почесні грамоти та подяки (1948–1981); довідка про службу в армії (1950); документи про затвердження на посаді директора Інституту історії АН УРСР (1959–1972); документи про присвоєння вченого звання професора (1961–1963); вітальна кореспонденція з нагоди нагородження, ювілеїв та державних свят (1965–1985); запрошення на наукові конференції та засідання Товариства «Знання» УРСР і Комітету з Державних премій премій УРСР в галузі науки і техніки (1965–1980); некрологи (1986).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про організацію роботи Ради з комплектування та використання документальних матеріалів АН УРСР (1968); документи про діяльність у складі Колегії Архівного управління при РМ УРСР (1968–1969); документи про участь у XIII Міжнародному конгресі історичних наук у Москві (1970); документи про публікацію монографії «Парижська мирна конференція та інтервенція в Росії (січень–червень 1919 р.)» (1970); індивідуальні звіти про роботу як академіка АН УРСР (1973–1984); план науково-дослідної роботи старшого наукового співробітника Інституту історії АН УРСР на 1981–1990 рр. (1980).

Громадська: документи про висунення до складу ВР СРСР та ВР УРСР і депутатську діяльність (1960–1969); текст виступу перед творчою інтелігенцією України (1967); документи про діяльність у складі Парламентської групи СРСР на засіданні Міжпарламентського Союзу у Відні (1969); тексти виступів під час зустрічі учасників Днів України у Вірменії, Декади української літератури та мистецтва у Казахстані та Декади російської літератури та мистецтв в Україні (б/д) та ін.

Листування Скаби А. Д.

Кореспонденти: Аніщенко А. Т. (2, 1971); Кравцова П. (1, 1973); Курінний О. (2, 1973–[1980]); Мин І. (1, 1972); Рубанець Н. (1, 1982).

Фотодокументи

Групові фотознімки Скаби А. Д., в т. ч. у складі різних делегацій, з науковцями та державними діячами, під час вручення нагород трудовим колективам (115, [1940-ві–1960-ті]); фотоальбоми: зі знімками про зустріч з військовими – виборцями Бердичівського гарнізону (1, 1962), про перебування на Закарпатті (1, 1968) та в Івано-Франківській області (1, б/д); фотопортрет Скаби А. Д. (1, 1972).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Скаби А. Д.: Удовиченка П. П., Цветкова Г. М. на монографію «Ленинская дипломатия мира против дипломатии интервентов (1919 г.)» (1970), Полуреза В., Саженьюка С. на монографію «История рабочих Донбасса» (1980), Матюгіна А., Куликової Б. Г. на монографію «История Украинской ССР» (б/д); стаття «Дні науки на Тернопільщині» в газеті «Вільне життя» (1975).

Документи, зібрані вченим

Друковані примірники документів з російських газет періоду громадянської війни 1918–1921 рр. (б/д); копії документів з фондів ЦДАЖР СРСР, присвячених історії міжнародних відносин Росії початку ХХ ст., політичній діяльності російської еміграції у Парижі в 1918–1919 рр. та історії громадянської війни 1918–1921 рр. (1947–1948, б/д) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Інститут історії України НАН України (особова справа).

Лит.: Андрей Данилович Скаба. – Киев : Наукова думка, 1985. – 39 с.; Буденко О. Скаба Андрій Данилович // Історичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1940–2000). – Львів, 2000. – С. 155; Удод О. А. Скаба Андрій Данилович // Енциклопедія історії України. Т. 9 : Прил–С. – Київ : Наукова думка, 2012. – С. 592.

Л. В. Шипко

Скопенко Віктор Васильович

(18.12.1935 – 05.07.2010).

Хімік.

Академік (1988).

Фонд № 386, 1 опис, 107 од. зб. за 1936–2011 рр.

Народився 18 грудня 1935 р. у с. Новгородка (нині – смт Новгородка, Кіровоградська обл.). Закінчив хімічний факультет (1958) та аспірантуру (1962) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Асистент (1962), старший викладач (1963–1964), доцент (1964–1966), заступник декана

хімічного факультету (1966–1970), професор кафедри неорганічної хімії (1970–1975), проректор (1975–1985), завідувач кафедри неорганічної хімії (1977–1998), ректор (1985–2008) КНУ імені Тараса Шевченка.

Вице-президент НАН України (1988–1989).

Президент спілки ректорів вищих навчальних закладів України (з 1993), голова ВАК України (1998–2006), член Ради з питань науки та науково-технічної політики при Президентові України (з 1996), заступник голови Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки (з 1997), член Комісії державних нагород та геральдики (з 2006).

Почесний доктор Братиславського (1988), Ягелонського (1988), Чаотунгського (1997), Московського державного (2001) університетів, Університету китайської культури (2005).

Наукові дослідження присвячено питанням хімії координаційних сполук, хімії псевдогалогенів. Автор понад 400 наукових праць та 60 авторських свідоцтв і патентів.

Заслужений діяч науки і техніки України (1991). Герой України (1999). Лауреат Державних премій України (1990, 1995).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1981), Дружби народів (1985), «За заслуги» I та II ступенів (1998, 2000), Держави (1999), князя Ярослава Мудрого V ступеня (2004), св. Володимира I ступеня (2005), іншими державними нагородами та золотою медаллю імені В. І. Вернадського НАН України (2000).

Помер 5 липня 2010 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Direct of synthesis of coordination and organometallic compounds» (1999, співавтори – Гарновський О. Д., Харісов Б. І.).

Дисертації на здобуття ступенів кандидата і доктора наук: «Селеноцианатные комплексы некоторых металлов» та «Селеноцианаты металлов и их свойства» (1962, 1970).

Статті: «Селеноцианаты меди» (1960, співавтор – Голуб А. М.); «Селеноцианатные комплексы марганца» (1969, співавтори – Станчева П., Цинцадзе Г. В.); «Селеноцианаты циркония и гафния» (1971, співавтори – Голуб А. М., Лішко Т. П.); «Новые псевдогалогенидокадматы» (1974, співавтори – Келер Х., Тряшин А. С. та ін.); «Экстракция и синтез разнолигандных комплексов уранила» (1979, співавтор – Іванова О. І.); «Исследование реакций комплексообразования и лигандного обмена тетрахлоридов циркония и гафния с замещенным о-нафтохинондиазидом» (1981, співавтор – Калібабчук В. О.); «Нитрозодицианметанид – новый амполидентатный нелинейный псевдогалогенид-ион» (1984, співавтори – Зуб Ю. Л., Келер Х.); «Электронное строение и свойства анионных комплексов кобальта(III) с оксимами пирувиламинокислот» (1994, співавтор – Лампека Р. Д.); «Комплексы никеля(II), содержащие оксим пирувил-Л-аспарагиновой кислоты» (1994, співавтори – Лампека Р. Д., Іскендеров Т. С.); «Комплексы палладия с аминокремнеземными» (2000, співавтори – Донська Н. Д., Зайцев В. М.); «Прямой синтез гетеробиметаллических комплексов» (2003, співавтори – Кокозей В. М., Петрусенко С. Р. та ін.) та ін.

Авторські свідоцтва: № 730771 «Краска для тампопечати на текстильном материале» (1980, співавтори – Фібшейн П. С., Гожельник В. Я., Коваленко Л. О. та ін.); № 834173 «Способ осаждения меди» (1981, співавтори – Кокозей В. М., Невесенко М. Д.); № 98991 «Способ получения кристаллических двойных фосфатов» (1982, співавтори – Слободяник М. С., Нагорний П. Г., Рубан В. О.); № 1085934 «Способ получения селенида цинка» (1983, співавтори – Микитченко В. Ф., Гуляницький К. Е.); № 1407114

«Способ получения теллура» (1988, співавтори – Іванова О. І., Рахлін М. Я. та ін.); № 1623686 «Кислоточувствительный элемент» (1990) та ін.

Біографічні документи

Свідоцтво про народження (1936); атестат зрілості (1953); диплом про закінчення КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1958); витяг із трудової книжки (1958–2000); дипломи кандидата і доктора хімічних наук (1962, 1970); атестати доцента і професора (1966, 1972); дипломи члена-кореспондента і академіка АН УРСР (1978, 1988); документи про нагородження (1984–2008); свідоцтво про встановлення на алеї Трудової слави ВДНГ УРСР портрета Скопенка В. В. (1987); документи про призначення ректором КНУ імені Тараса Шевченка та звільнення з посади (1993–2008); документи про відзначення ювілеїв вченого (1995–2006); документи про присвоєння звань почесного доктора та почесного професора Національного університету Узбекистану ім. Мірзо Улугбека, Університету китайської культури, ДНУ ім. О. Гончара (1988–2009); автобіографія [2000–2005]; документи про смерть і поховання Скопенка В. В. (2010).

Документи з діяльності

Список осіб, які захистили дисертації під керівництвом Скопенка В. В. (1969–2003); інтерв'ю науково-популярного характеру, опубліковані в періодичній пресі (1990–2009); документи про роботу на посаді ректора КНУ імені Тараса Шевченка (1994–2008); документи про діяльність як академіка НАН України (2002–2009); документи про участь у конференції з нагоди 250-річчя МДУ ім. М. В. Ломоносова (2005); документи про співпрацю з університетами інших країн (2005–2009).

Фотодокументи

Скопенко В. В. серед учених НАН України (3, 1979–2002); з родиною і друзями біля могили батька – Скопенка В. Ф. (4, 1982–2002); з членами іноземних делегацій і гостями КНУ імені Тараса Шевченка (17, 1985–2007); фотопортрети Скопенка В. В. (8, 1985–2006); з викладачами і працівниками КНУ імені Тараса Шевченка (9, 1986–2005); під час вручення нагород і пам'ятних подарунків (13, 1986–2006); із студентами-іноземцями з Африки, які навчалися у КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1, [1988–1989]); у хімічній лабораторії під час проведення наукових досліджень (1, [1980-ті]); серед учасників різних наукових конференцій (4, 1993–2006); з послом Франції в Україні Сюременом Ф. де (1, 1996); з президентом США Клінтоном Б. (4, 1995); під час зустрічі з канцлером ФРН Кодем Г. та вручення йому диплома Почесного доктора КНУ імені Тараса Шевченка (3, 1996); під час вручення диплома Почесного доктора КНУ імені Тараса Шевченка Президенту Чехії Гавелу В. (1, 1996); з Президентами України Кучмою Л. Д. та Ющенком В. А. (6, 1997–2005); з Президентом Франції Шираком Ж. (3, 1998); під час відвідування ІФХ ім. Л. В. Писаржевського НАН України (2, 2000–2005); серед ветеранів Другої світової війни – працівників КНУ імені Тараса Шевченка (2, 2003–2007); під час перебування у Малайзійському університеті м. Куала Лумпур (1, 2004); з народною артисткою України Ротару С. М. (1, 2004); з главою Української православної церкви КП Філаретом (2, 2004–2006); з Президентом Індії Каламом А. і заступником голови ВР України Томенком М. (2, 2005); під час вручення диплома Почесного доктора КНУ імені Тараса Шевченка Президенту Грузії Саакашвілі М. (1, 2005); під час перебування у Вроцлавському університеті (1, 2005); Скопенко В. В. під час відвідування Талліннського технологічного університету (4, 2006); з Держсекретарем США Райс К. (1, 2006); з ректором МДУ ім. М. В. Ломоносова Садовничим В. А. (2, 2006); з Прем'єр-міністром України Тимошенко Ю. В. (1, 2006); з академіками НАН України Шемшученком Ю. С. і Кременем В. Г. (1, 2007) та ін.

Документи про вченого

Книга Третяка О. В., Бега П. О., Колесника В. Ф. та ін. «Віктор Скопенко» (2005).

Статті: Рудника В. «Ректор» (1985), «Unlocking the door to Eastern Europe» (1993); Заплавської М. «Інтелектуали ХХІ століття повинні стати локомотивом, що витягне з кризи економіку України» (2000); Волкова С. «Університет для мене – все» (2000); Плачинди С. «Кого дратує стовідсоткова україномовність?» (2007).

Документи, зібрані вченим

Список почесних докторів КНУ імені Тараса Шевченка (1967–2011); Указ Президента України Кучми Л. Д. «Про Київський національний університет ім. Т. Г. Шевченка» (1999); стаття «Нові напрями досліджень координаційних сполук кафедри неорганічної хімії» (2003); буклет-брошура «Сторінки історії та програма святкувань 170-ї річниці КНУ імені Тараса Шевченка» (2004); портрети ректорів і проректорів КНУ імені Тараса Шевченка (2004); укази Президента України Ющенка В. А. про заходи щодо підвищення статусу КНУ імені Тараса Шевченка (2008).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); КНУ імені Тараса Шевченка (особова справа).

Лит.: Віктор Скопенко : бібліогр. покажч. – Київ : Вид.-полігр. центр «Київ. ун-т», 2005. – 165 с.; Віктор Васильович Скопенко. – Київ : Академперіодика, 2010. – 60 с.

О. М. Закусило, В. М. Гришко

Слабченко Михайло Єлисейович

(09.07.1882 – 27.11.1952).

Історик, правознавець, громадський діяч.
Академік (1929).

Фонд № 257, опис № 10, 2 од. зб. за 1930 рр.

Народився 9 липня 1882 р. у Нерубайських хуторах (передмістя Одеси). Закінчив Новоросійський університет у м. Одеса (1910), стажувався у Сорбонні. Член РУП (з 1903), УСДРП (1906–1918). Учасник Першої світової війни. Професор, завідувач кафедри історії України Одеського ІНО (1920–1930). Викладав історію в Археологічному, Медичному інститутах та Інституті народного господарства в Одесі. Член Одеського наукового товариства та Одеської комісії краєзнавства ВУАН (1926–1930); член низки київських комісій ВУАН: для вивчення західно-руського та українського права, історії господарства та економічної думки; для складання біографічного словника діячів України, для вивчення соціально-економічної історії України. Завідувач Одеської секції Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури (з 1926).

Арештований у 1930 р. у справі «Спілки визволення України» і засуджений до 6 років позбавлення волі. Покарання відбував у Соловецькому таборі особливого призначення. У 1937 р. засуджений повторно до 10 років заслання.

Протягом 1947–1949 рр. – вчитель та інспектор міського відділу освіти у Первомайську.

Наукові дослідження присвячено політичній, соціально-економічній та юридичній історії Гетьманщини. Створив власну схему історії України на базі поєднання

історичного, соціологічного, юридичного і політологічного підходів. Один із засновників національної історично-правової науки. Автор понад 200 наукових праць. Помер 27 листопада 1952 р. у м. Первомайськ. Реабілітований у 1989 р.

Біографічні документи

Щоденник (1927); автобіографія Слабченка М. Є. (1930).

Документи вченого в інших установах

ГДА СБУ (ф. 6, спр. 67098-фп).

Лит.: Водотика С. Г. Трагічна доля академіка ВУАН М. Є. Слабченка // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – Київ : Наукова думка, 1994. – Вип. 3. – С. 76–84; Заруба В. М. Михайло Слабченко в епістолярній та мемуарній спадщині (1882–1952). – Дніпропетровськ, 2004. – 351 с.

С. В. Старовойт

Слущкін Абрам Олександрович

(17.07.1891 – 14.07.1950).

Радіофізик.

Академік (1948).

Фонд № 220, 1 опис, 6 од. зб. за 1934–1947 рр.

Народився 17 липня 1891 р. у м. Борисоглібську (нині – РФ). Закінчив Харківський університет (1916). Викладач (з 1917), професор та завідувач кафедри радіофізики (з 1926) ХДУ. Засновник і завідувач відділу електромагнітних коливань Харківського фізико-технічного інституту АН УРСР (з 1930).

Наукові дослідження присвячено проблемам радіофізики та електроніки надвисокої частоти, вивченню електромагнітних коливань. Відкрив новий спосіб генерування електромагнітних коливань надвисокої частоти великої потужності. Сконструював перший магнетронний генератор. Керував роботами зі створення першого радянського радіолокатора протиповітряної оборони (1939).

Помер 14 липня 1950 р. у м. Харків.

Наукові праці

Статті: «Erzeugung von Ionenströmen im Hochvakuum mit Hilfe des magnetischen Feldes» (1934); «Die temperature von elektronen im magnetfeld» (1937); «Факторы, определяющие интенсивность колебаний в плазме газового разряда» (1942–1944); «Механизм возбуждения колебаний в многосистемных магнетронах» (1947).

Фотодокументи

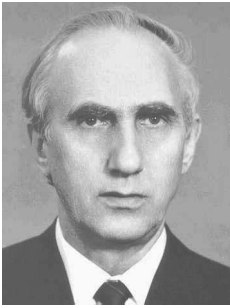
Фотопортрет Слущкіна А. О. (1, [1947]).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Академик С. Я. Брауде в воспоминаниях современников. – Харьков : Радиоастроном. ин-т НАН Украины, 2005. – С. 250–251; Історія Національної академії наук України, 1946–1950. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2008. – С. 254.

Т. В. Брязкало

Сметанін Юрій Олексійович

(05.05.1925 – 30.03.1999).

Учений у галузі механіки.

Член-кореспондент (1988).

Фонд № 300, 1 опис, 23 од. зб. за 1961–1999 рр.

Народився 5 травня 1925 р. у с. Голодаївка (нині – Ростовська обл., РФ). Учасник Другої світової війни (1941–1945). Закінчив літакобудівний факультет МАІ (1952). Інженер-конструктор заводу № 586 у Дніпропетровську (1952–1954). Старший інженер ОКБ № 586 (1954–1959). Керівник сектору (1959–1961), відділу (1961–1970), заступник головного конструктора (з 1970), перший заступник головного конструктора, керівник підрозділу проектно-конструкторських розробок (з 1990) ДП «КБ “Південне” імені М. К. Янгеля». Водночас – доцент, професор, завідувач кафедри проектування і конструкції літальних апаратів фізико-технічного факультету Дніпропетровського державного університету (1965–1999).

Іноземний член Міжнародної академії космонавтики ім. К. Е. Ціолковського (1997).

Наукові дослідження присвячено проблемам технічної механіки, міцності, оптимізації структур складних механічних систем, аеродинаміки, проектування та оцінки ефективності прогресивних технічних комплексів. Керував розробкою космічних ракетних комплексів «Циклон» і «Зеніт». Один з ініціаторів проекту «Морський старт». Один із засновників школи проектування головних частин балістичних ракет. Автор близько 200 наукових робіт і понад 50 винаходів.

Герой Соціалістичної Праці (1982). Лауреат Ленінської премії (1976), Державної премії УРСР (1985).

Нагороджений орденами Леніна, Жовтневої революції, Трудового Червоного Прапора.

Помер 30 березня 1999 р. у м. Дніпропетровськ.

Наукові праці

Стаття «О некоторых элементах работы Михаила Кузьмича Янгеля» (1981).

Лекції: «Реакции, используемые в ядерном оружии» [1960-ті]; «Ракетні детонатори різних систем» [1980-ті].

Патент № 2020986 «Система помощи потерпевшим аварию» (1994, співавтори – Кулігін А. М., Лепескін І. Б., Дробахін О. І., Конюхов С. М., Катаєв В. Л.).

Біографічні документи

Характеристика (1976); постанова начальника КБ «Південне» про нагородження дипломом за винахідницьку роботу (1976); посвідчення лауреата Ленінської премії (1976); посвідчення Героя Соціалістичної Праці (1982); посвідчення учасника Другої світової війни (1980); витяг з протоколу засідання вченої ради фізико-технічного факультету Дніпропетровського державного університету про висунення на посаду професора (1981); почесні грамоти (1982); вітальна кореспонденція (1981–1988); анкета (1997); документи про обрання «Людиною року – 1997» (1997); біографічна довідка [1998]; листи із співчуттям з приводу смерті вченого (1999).

Фотодокументи

Фотопортрет Сметаніна Ю. О. (1, б/д); вчений під час розповіді про конструкцію ракети «Space Clipper-1» (1, б/д); серед співробітників КБ «Південне» (1, б/д).

Документи вченого в інших установах

ДП «КБ “Південне” імені М. К. Янгеля» (особова справа).

Лит.: Мелуа А. И., Панов В. В. Ракетная и космическая техника. – Москва ; Санкт-Петербург : Гуманистика, 2003. – С. 569; Кушнарєв А. П., Обуховский В. А. Ю. А. Сметанін – видний учений и конструктор в области ракетно-космической науки и техники // Вісник Дніпропетр. ун-ту. Серія «Історія і філософія науки і техніки». – 2011. – № 1/2, вип. 19. – С. 8–12.

Т. В. Брязкало

Смирнов Адриан Анатолійович

(16.11.1908 – 06.12.1992).

Фізик.

Академік (1967).

Фонд № 167, 1 опис, 171 од. зб. за 1927–1999 рр.

Народився 16 листопада 1908 р. у м. Новгород (нині – РФ). Закінчив фізико-математичний факультет Ленінградського державного університету (1932). Інженер (1932–1934), асистент (1934), доцент кафедри теоретичної фізики (1934–1937) Уральського індустріального інституту та науковий співробітник (1932–1949) Уральського філіалу АН СРСР (до 1939 р. – Уральського фізико-технічного інституту, який увійшов до складу філіалу). Водночас – доцент та декан фізико-математичного факультету Уральського (Свердловського) державного університету (1935–1941, 1944–1949), доцент Свердловського державного педагогічного інституту (1937–1938). Завідувач відділу Інституту фізики АН УРСР (1949–1950), завідувач відділу Лабораторії металофізики АН УРСР (1950–1955), завідувач відділу теорії твердого тіла (1955–1988), радник при дирекції та головний науковий співробітник (1988–1992) Інституту металофізики АН УРСР. Водночас – професор, завідувач кафедри теоретичної фізики КПІ (1950–1957), професор КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1957–1962).

Академік-секретар Відділення фізики АН УРСР (1963–1966), віце-президент АН УРСР (1970–1974).

Наукові дослідження присвячено теорії недосконалих металічних кристалів. Розвинув теорії електронного енергетичного спектра впорядкованих сплавів, електроопору металів і сплавів, фазових перетворень і дифузії у металах і сплавах, розсіяння повільних нейтронів в упорядкованих сплавах.

Заслужений діяч науки УРСР (1984). Лауреат Державних премій УРСР (1978, 1988), премії імені К. Д. Синельникова АН УРСР (1981).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1953), Трудового Червоного Прапора (1971, 1978), Вітчизняної війни II ступеня (1987), іншими державними нагородами.

Помер 6 грудня 1992 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Теория электросопротивления сплавов» (1960); «Молекулярно-кинетическая теория металлов» (1966); «Физика металлов. Современные представления о природе металлов» (1971); «Теория сплавов внедрения. Размещение и подвижность внедренных атомов в металлах и сплавах» (1979) та ін.

Брошури: «Сучасні уявлення про природу металів» (1966); «Упорядочение сплавов при высоких давлениях» (1974); «О влиянии блокирующего эффекта занятости междоузлий на диффузию в сплавах внедрения» (1981).

Дисертації на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора фізико-математичних наук: «Применение электродинамики Борна к теории распространения света в электромагнитных полях» та «Основы квантовой теории упорядочивающихся сплавов» (1936, 1946).

Статті: «О рассеянии света электростатическим полем точечного заряда по нелинейной квантовой электродинамике» (1937); «О влиянии магнитного поля на сопротивление сплавов» (1939); «О коагуляции металла, растворенного в расплавленной соли» (1940); «Теория окисления сплавов» (1944); «Задача движения электрона в кристаллической решетке с произвольными составами и степенью дальнего порядка» (1947); «Про вплив дірок у вузлах кристалічної сітки на електроопір сплаву» (1954); «Теория упорядочения сплавов с объемноцентрированной кубической решеткой, в которых может возникнуть несколько сверхструктур» (1963, співавтори – Даниленко В. М., Гейченко В. В.); «Об энергии образования вакансий в неупорядоченных сплавах» (1985, співавтор – Кривоглаз М. О.); «Развитие теории сплавов в Институте металлофизики Академии наук Украины» (1995) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «О скорости образования капель у пересыщенного пара» (1936); «Анизотропия углевого распределения аннигиляционного излучения и поверхность фермы металлов» (1972, співавтори – Дехтяр І. Я., Кривоглаз М. О., Михаленков В. С.).

Біографічні документи

Свідоцтво про закінчення Ленінградського державного університету (1933); документи про присвоєння наукових ступенів кандидата і доктора фізико-математичних наук та вчених звань старшого наукового співробітника, професора, члена-кореспондента та академіка (1936–1967); характеристики (1938–1967); довідки про роботу в різних установах (1940–1960); особова справа (1943–[1970-ті]); посвідчення (1953–1985); вітальна кореспонденція з нагоди свят та знаменних дат (1957–1989); документи про нагородження орденами Трудового Червоного Прапора (1971–1984); біографічні довідки ([1978]–1982); диплом лауреата премії імені К. Д. Синельникова АН УРСР (1981); повідомлення про присудження Державної премії УРСР (1988) та ін.

Документи з діяльності

Документи про громадську діяльність (1927–1973); документи про участь у конференціях, симпозиумах, нарадах ([1939]–1979); документи про діяльність як члена-кореспондента і академіка АН УРСР (1950–1980); документи про діяльність як голови та члена експертної комісії з фізичних наук міністерств освіти, культури УРСР та Управління в справах вищої школи при РМ УРСР (1951–1956); документи про рецензування та публікацію праць (1951–1986); листування з різними установами про офіційне опонування та рецензування дисертаційних та дипломних робіт (1952–1971); почесні грамоти (1954–1988); документи про участь у роботі Товариства «Знання» УРСР (1956–1972); документи про участь в роботі наукових рад АН УРСР та АН СРСР (1959–1974) та ін.

Педагогічна: конспекти лекцій для студентів фізико-математичних факультетів вищих навчальних закладів з квантової та нелінійної електродинаміки (1933–1947), квантової механіки (1933–1957), електродинаміки (1933–1958), статистики і теоретичної фізики (1934–1951), теоретичної механіки (1947–1952).

Листування Смирнова А. А.

Адресати: Рунков [А.] П. (1, 1977); Фок В. О. (1, [1930-ті]).

Кореспонденти: Антропікашвілі Е. (1, 1971); Архаров В. І. (1, 1967); Бабаян С. (1, б/д); Вонсовський С. В. (3, 1954–1967); Іваненко Д. Д. (1, [1959]); Кияткіна І. Г. (1, [1979]); Коломієць І. Д. (1, 1968); Лисиця М. П. (1, 1983); Павінський П. П. (1, 1972); Скроцький Г. В. (1, 1972); Фальк І. (2, 1970–1971); Филімонов В. П. (1, 1975); Франк І. (1, 1968); Френкель Я. І. (4, 1937–[1940-ві]); Чміль В. [А.] (1, 1973); Юшкова Є. С. (7, б/д) та ін.

Фотодокументи

Смирнов А. А. з колегами (5, 1932–[1980-ті]); на відпочинку (9, [1930-ті]–1981); зі студентами КПІ та КДУ ім. Т. Г. Шевченка (2, [1950–1970-ті]); з родичами (3, [1950–1970-ті]); фотопортрети Смирнова А. А. (8, [1950–1990-ті]); під час проведення конференцій (2, [1970-ті]); під час нагородження орденом Трудового Червоного Прапора (1, [1970-ті]); на зустрічі випускників Ленінградського державного університету (1, 1982) та ін.

Документи про вченого

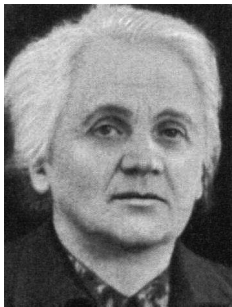
Статті: Францевича І. М. «Висока віддача» (б/д); «75-летие академика АН УРСР А. А. Смирнова» (1983); «Адриан Анатолійович Смирнов (до 90-річчя від дня народження)» (1998); «Articles supplementary to A. A. Smirnov's biography. Memoirs about Adrian Anatoli'yevich Smirnov» (2001); біографічний нарис Юшкової-Смирнової Є. С. «Адриан Анатольевич Смирнов» (1996); програма симпозіуму до 90-річчя від дня народження Смирнова А. А. (1998).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Інститут металофізики імені Г. В. Курдюмова НАН України (особова справа).

Лит.: 75-летие академика АН УССР А. А. Смирнова // Металлофизика. – 1983. – Т. 5, вып. 6. – С. 115; Юшкова-Смирнова Е. С. Адриан Анатольевич Смирнов : биогр. очерк. – Киев, 1996. – 40 с.; Адриан Анатолійович Смирнов (до 90-річчя з дня народження) // Металлофизика и новейшие технологии. – 1998. – Т. 20, вып. 12. – С. 81–82.

І. Г. Кіржаєва

Смирнова-Замкова Олександра Іванівна
(17.05.1880 – 22.09.1962).

Патологоанатом.
Академік (1951).

Фонд № 15, 3 описи, 153 од. зб. за 1889–1962 рр.

Народилася 17 травня 1880 р. у м. Київ. Закінчила університет у м. Монпельє (Франція) (1906). Асистент кафедри патологічної анатомії Вищих жіночих медичних курсів у Києві (1908–1920). Прозектор 1-ї київської міської лікарні (1923–1933).

Асистент (1920–1933), завідувач кафедри патологічної анатомії Київського медичного інституту (1933–1941). Старший науковий співробітник лабораторії проблем патології (1931–1938), завідувач відділу патологічної анатомії (1938–1953), завідувач лабораторії морфології Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР (1953–1962).

Наукові дослідження присвячено питанням патанатомії променевої та інфекційних хвороб, дослідженню передраку, неклітинних структур організму, походженню пухлин. Створила вчення про систему основної аргірофільної речовини – внутрішнього середовища органів і тканин, яке відіграє значну роль у нейрогуморальній регуляції. Автор понад 100 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1944).

Померла 22 вересня 1962 р. Похована у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Статті: «Un cas paralysie radiculaire du plexus brachial, type Dejerine-klumpke, par meningite tuberculeuse rachidienne» (1906); «Weitere Untersuchungen zur Frage nach dem Scharlacherreger» (1927); «К вопросу об изучении генеза тканей в эмбриональных опухолях» (1932); «Вирусоносительство при сыпном тифе» (1935); «К вопросу о морфологических компонентах злокачественного роста» (1937); «Зміни основної аргірофільної речовини в процесі старіння організму тварини» (1940); «Патологоанатомические изменения в тканях и органах под влиянием витамина К₃ (метилнафтохинона) и викасола» (1943, співавтор – Хайкіна Б. І.); «Физиологическая система соединительной ткани» (1947); «Изменение сосудов при гипертонии и их значение в нарушении кровообращения» (1948); «Некоторые данные функциональной морфологии аргирофильной системы животного организма» (1950); «Изменения в легких при раздавливании верхнего шейного лимфатического узла» (1953); «О механизмах действия проникающих излучений» (1954, співавтор – Городецкий О. О.); «Синдром гипертонии при поздних токсикозах беременных» (1957); «Основное аргирофильное вещество как реактивная система организма» (1960); «Морфологическая картина лучевой болезни при воздействии некоторых агентов» (б/д, співавтор – Мельниченко Г. В.) та ін.

Доповіді: «К патологической анатомии скарлатины» (1925); «Общественно-научная деятельность академика М. Ф. Мельникова-Разведенкова» (1938); «Клеточная теория патологии» (1939); «Аргирофильная система и новое в морфологии и физиологическом значении основного аргирофильного вещества» (1945); «Владимир Константинович Высокович (научная, педагогическая и общественная деятельность)» (1949); «Значение изменений основного аргирофильного вещества в этиологии и патогенезе гипертонии» (1952); «Основное вещество и его значение в физиологических и патологических процессах в организме» (1958, співавтор – Мельниченко Г. В.) та ін.

Робочі матеріали: виписки з робіт різних авторів за темами «Рак та сполучні тканини», «Авітаміноз та дистрофія», «Висипний тиф», «Роль та функції апендикса», «Синтетичні пухлини» (1927–1944); матеріали до монографії «Основна аргірофільна речовина та її функціональне значення» (1951–1954) та ін.

Біографічні документи

Свідоцтво про народження (1889); закордонний паспорт (1928); атестат професора (1934); диплом доктора медичних наук (1935); трудовий список (1935); вітальна кореспонденція з нагоди ювілеїв та річниць наукової діяльності (1937, 1960); профспілковий квиток (1938); посвідчення члена-кореспондента АН УРСР (1939); посвідчення завідувача відділу патологічної анатомії Інституту клінічної фізіології

АН УРСР (1941); орденська книжка (1944); посвідчення про присвоєння звання «Заслужений діяч наук УРСР» (1945); посвідчення до знака «Відмінник охорони здоров'я» (1949); членський квиток Товариства «Знання» УРСР (1949); вітальні листи та телеграми з нагоди обрання до складу академіків АН УРСР (1951); анкета [не раніше 1959]; почесна грамота Президії ВР УРСР (1960); автобіографії (б/д).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: характеристики науково-дослідної діяльності (1933–1955); витяги з постанов, протоколів та наказів установ АН УРСР про службову діяльність (1938–1953); накази та витяги з наказів про виголошення подяк (1943–1954); документи про висунення та обрання до складу академіків АН УРСР (1951); запрошення на сесії АН УРСР, Відділення біологічних наук АН УРСР, засідання вченої ради МОЗ УРСР (1955–1961); посвідчення Комітету у справах винаходів та відкриттів при РМ СРСР про реєстрацію робіт, виконаних Смирновою-Замковою О. І. (1958) звіти про роботу відділу морфології Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР (1959–1962) та ін.

Громадська: квитки депутата Київської міської ради народних депутатів (1940–1955); квиток делегата IV Всесоюзної конференції прихильників миру (1952).

Листування Смирнової-Замкової О. І.

Адресати: Движков П. П. (3, 1949–1955); Жгенті В. К. (1, 1955); Северін С. Є. (1, 1956); Телчаров Л. (1, 1959).

Фотодокументи

Смирнова-Замкова О. І. у день захисту диплома в університеті м. Монпельє (3, 1905); серед студентів та лікарів – випускників Київського медичного інституту (3, 1928–1959); у лабораторії академіка АН УРСР Мельникова-Разведенкова М. Ф. (1, [1928–1930]); на нараді патологоанатомів (3, [1928–1930]); під час проведення виборів до місцевих рад депутатів (1, 1950); з членами Українського республіканського комітету захисту миру (1, 1955); з Мельниченко Г. В. (2, [1950-ті]); серед вітчизняних та іноземних фізіологів (1, [1950-ті]); у лабораторії (1, [1950-ті]); під час урочистого засідання в Інституті фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР з нагоди 80-річчя Смирнової-Замкової О. І. (1960).

Документи про вченого

Відеуки та рецензії на наукові праці Смирнової-Замкової О. І.: рецензія професора Земана на роботи Смирнової-Замкової О. І. в зв'язку з поданням її кандидатури на посаду професора (1934); відгук професора Абрикосова О. І. на праці Смирнової-Замкової О. І., представлені на здобуття ступеня доктора медичних наук (1934).

Стаття Кавецького Р. Є. «Олександра Іванівна Смирнова-Замкова» (1951).

Аналітична довідка «Основні данні про роботи, виконані під керівництвом Смирнової-Замкової О. І. у лабораторії морфології Інституту фізіології АН УРСР», складена Мельниченко Г. В. (1963).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Історія Національної академії наук України, 1951–1955. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2012. – С. 549; Шеремета Л. О. Академік О. І. Смирнова-Замкова – відомий учений-патологоанатом: джерела для реконструкції біографії // Гілея: науковий вісник : зб. наук. пр. – Київ, 2015. – Вип. 100. – С. 53–57.

М. О. Принь

Снітко Олег В'ячеславович

(30.04.1928 – 14.04.1990).

Фізик.

Академік (1985).

Фонд № 259, 1 опис, 184 од. зб. за 1946–1989 рр.

Народився 30 квітня 1928 р. у м. Київ. Закінчив КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1951). Співробітник відділу фізики напівпровідників (1951–1960), аспірант (1956) Інституту фізики АН УРСР. Керівник лабораторії фізики захисту поверхні напівпровідників (з 1961), заступник директора (1967–1970), завідувач відділу фізики поверхні напівпровідників (1970–1980), директор (1970–1990) Інституту напівпровідників ім. В. Є. Лашкарьова АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено питанням фізики поверхні напівпровідників, зокрема вивченню природи поверхневих електронних центрів та мікромеханізму електронних явищ на поверхні напівпровідників. Засновник наукової школи з фізики поверхонь напівпровідників. Автор понад 300 наукових праць.

Лауреат Державної премії УРСР (1981), премії імені К. Д. Синельникова АН УРСР (1983).

Помер 14 квітня 1990 р. у м. Київ.

Наукові праці

Статті: «Влияние адсорбции молекул на продольную фотопроводимость записи меди» (1958); «Тонкая структура спектра фотопроводимости монокристаллов CdS при 300°K» (1969); «Изменение формы спектра дифференциального электроотражения монокристаллов CdS и CdSe постоянным электрическим полем» (1970); «Колебания атомов на чистой и легированной поверхности кремния, а также на чистой грани арсенида галлия» (1971); «Физика полупроводников, микроэлектроника и элементарная база вычислительной техники» (1973); «Отражение света от чистой и легированной алюминием поверхности германия» (1973); «Электрохимическая запись голограмм на поверхности кристаллов CdSe» (1973); «Влияние поверхности на поляризационную анизотропию электроотражения кремния» [1978]; «Определение оптических констант реальной поверхности антимонида индия» (1980); «Электроотражение света от тонких полуметаллических пленок» (1981); «Релаксация неравновесного обеднения на легированной цинком поверхности кремния» (1982); «Особенности спектральных зависимостей фототока в поверхностно-барьерных структурах на основе кремния» (1982); «Исследование межфазных границ раздела методом электроотражения» (1984); «Слабополевое размерное магнитосопротивление в пластинах электронного кремния, ориентированных в плоскости» (1985); «Два вида эффектов фотопамяти поверхностного потенциала германия» (1986); «Простейшие свойства волноводных поляритонов в трехслойных структурах» (1988) та ін.

Доповіді: «Физические свойства поверхности полупроводников и физико-химические методы управления ее параметрами» (1977); «Методы исследования физических свойств поверхности» (1983); «Проблема полупроводниковой электроники» (1985); «Проблемы качества и надежности изделий электронной техники» (1987).

Лекції: «Итоги и перспективы исследований по физике поверхности полупроводников» [1978]; «Физика полупроводников» [1976]; «Сильнополевые эффекты на поверхности полупроводников» (1982).

Відгуки та рецензії: на монографію Рейнольдса Д. та Коллінза Т. «Экситоны. Их свойства и использование» (1984); на статтю Волькенштейна Ф. Ф. «Фотоадсорбционный эффект на полупроводнике» (1977); на дисертаційне дослідження Домашевської Є. П. (1980).

Біографічні документи

Вітальна кореспонденція з нагоди різних свят (1955–1984); автобіографія (1970); анкета (1970); характеристики (1970, 1974); документи про висунення до складу членів-кореспондентів та академіків АН УРСР (1972–1985); членський квиток Науково-технічного товариства радіотехніки, електроніки та зв'язку ім. О. С. Попова (1974); візитна картка [1970-ті].

Документи з діяльності

Доповідь на засіданні Президії АН УРСР про стан і перспективи розвитку Інституту напівпровідників АН УРСР (1970); документи про діяльність на посаді директора Інституту напівпровідників ім. В. Є. Лашкарьова АН УРСР (1973–1989); документи про закордонні відрядження (1975–1988); робочі щоденники (1976–1988); довідки та звіт про наукову і науково-організаційну діяльність (1979–1983); звіти про участь у Міжнародній конференції з утворення меж розділу в напівпровідниках у Марселі та 7-й Чехословацькій конференції з електроніки та вакуумної фізики у Братиславі (1985); постанова Президії АН УРСР про затвердження Снітка О. В. членом Ради з координації наукової діяльності Відділення інформатики, обчислювальної техніки і автоматизації АН СРСР (1987).

Листування Снітка О. В.

Адресат Бонч-Бруєвич В. Л. (1, 1981).

Кореспонденти: Арутюнян В. (1986); Бонч-Бруєвич В. Л. (3, 1981–1984); Дейген М. Ф. (1, [1970-ті]); Касабов Й. (1, 1978); Коломієць Б. Т. (1, 1974); Литовченко В. Г. (1, 1983); Мамбетказієв Є. А. (1, 1984); Пачесавай С. (1, 1978); Перлін Ю. Є. (1, 1987); Ржанов А. В. (1, 1981); Трефілов В. І. (1, 1981); Шестопалов В. П. (1, 1981).

Фотодокументи

Снітко О. В. серед випускників середньої школи (1, 1946); вчений під час навчання в КДУ ім. Т. Г. Шевченка (3, 1947–1949); фотопортрети Снітка О. В. (5, 1952–1970); зі співробітниками Інституту напівпровідників ім. В. Є. Лашкарьова АН УРСР (24, [1970–1980-ті]); серед співробітників відділу фізики поверхні напівпровідників Інституту напівпровідників ім. В. Є. Лашкарьова АН УРСР (1, 1981); у робочому кабінеті (1, 1983); серед учасників виїзної сесії Наукової ради з фізики напівпровідників АН УРСР (3, 1983).

Документи про вченого

Відгук Грибковського В. П. на монографію Снітка О. В. «Электроотражение света в полупроводниках» (1981).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Олег В'ячеславович Снітко. – Київ : Академперіодика, 2008. – 42 с.; Глебов А. М., Савченко А. В. Наукова школа О. В. Снітка в Інституті фізики напівпровідників НАН України // Наука і наукознавство. – 2011. – № 1. – С. 79–105.

Т. В. Брязкало

Соколов Юрій Дмитрович

(26.05.1896 – 02.02.1971).

Учений у галузі механіки і математики.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 165, 1 опис, 83 од. зб. за 1921–1969 рр.

Народився 26 травня 1896 р. у станиці Лабинська (нині – м. Лабинськ, Краснодарський край, РФ). Закінчив математичне відділення фізико-математичного факультету Вищого ІНО у Києві (1921). Викладач Київського архітектурного інституту (1922–1930). Завідувач кафедри математики і механіки Київського вечірнього робітничого математичного інституту (1929–1934). Завідувач кафедри математики Київського інституту шкіряної промисловості (1930–1938). Професор, завідувач кафедри математики Київського інженерно-будівельного інституту (1930–1971). Завідувач кафедри математики Київського індустріального інституту (1937–1941). Керівник Астрономічної обсерваторії (1941–1943), завідувач кафедри теоретичної механіки КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1943–1949). Водночас – завідувач відділу механіки (1943–1945), завідувач відділу диференціальних рівнянь (1957) Інституту математики АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено питанням небесної механіки, гідромеханіки, теорії фільтрації, теорії диференціальних рівнянь. Автор понад 100 наукових праць.

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1967), іншими державними нагородами.

Помер 2 лютого 1971 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Відділом пам'яті мучеників і героїв (Ізраїль) Соколова Ю. Д. та його дружину Марію у 1993 р. внесено до списку «Праведників народів світу» за порятунок і переходування професора Зуховицького С. І. в окупованому Києві під час Другої світової війни.

Наукові праці

Монографії: «Линейные дифференциальные уравнения 2-го порядка» (1940); «Элементы теории функции комплексной переменной» (1940–1954); «Особые траектории системы свободных материальных точек» (1950–1953).

Статті: «Über die notwendige Bedingung für den allgemeinen Zusammenstoß von n Körpern, die einander nach dem Newtonschen Gesetz anziehen» (1927); «Особые точки интегралов движения в симметрическом случае обобщенной задачи трех тел» (1939); «О траекториях общего соударения трех материальных точек, взаимодействующих с силами, зависящими от взаимных расстояний» (1941); «Про полюси координат в симметричному русі системи матеріальних точок, які взаємодіють з силами, що залежать від взаємних віддалень» (1941); «Безнапорный радиальный приток грунтовых вод к скважине при наличии инфильтрации» (1952); «О применении метода осреднения функциональных поправок к приближенному вычислению собственных значений ядер уравнений Фредгольма» (1958); «О приближенном решении линейных интегральных уравнений типа Вольтерра» (1958–1959); «О применении метода функциональных поправок к линейным относительно производных дифференциальным уравнениям параболического типа» (1961); «Исследования по дифференциальным уравнениям» (1967).

Доповіді: «Метод С. Störmer численного интегрирования обыкновенных дифференциальных уравнений» (1924); «Об общих уравнениях динамики и законе Ньютона

(по мемуарам Е. Almansi)» (1925); «О бесконечных траекториях системы материальных точек, находящихся под действием взаимных сил» (1945–1948); «О радиальном притоке грунтовых вод к скважине при наличии инфильтрации» (1953); «Про долішню границю, що припустима для швидкості повітрявання» (б/д).

Біографічні документи

Витяг з протоколу засідання Укрнауки НКО УРСР про присудження Соколову Ю. Д. наукового ступеня доктора математичних наук (1930); службові посвідчення, довідка про роботу (1930–1953); вітальна кореспонденція (1949–1952).

Документи з діяльності

Звіт про відрядження до Ленінграда з питань організації сейсмічної станції при ВУАН [1929]; відгуки Граве Д. О. про наукову діяльність Соколова Ю. Д. (1934); документи про діяльність у Київській астрономічній обсерваторії КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1942–1944); документи про роботу на посаді завідувача відділу диференціальних рівнянь Інституту математики АН УРСР (1944–1964); короткі відомості про роботу Соколова Ю. Д. у 1921–1944 рр. [1944]; документи про підготовку наукових кадрів (1961–1969).

Листування Соколова Ю. Д.

Кореспонденти: Барінага Х. (Barinaga J.) (1, 1936); Занічеллі Н. (Zanichelli N.) (1, 1928); Зундман К. (Sundman K.) (1, 1936); Іссак І. (Izsak I.) (1, 1956); Леві-Чівіта Т. (Levi-Civita T.) (2, 1935); Молдухов-Болтовський Д. Д. (1, 1946); Мюем Ж. (1, 1936); Савченко Ф. Я. (3, 1925–1929); Шазі Ж. (Chazy J.) (3, 1927–1947); Фрадлін Б. (1, 1966).

Фотодокументи

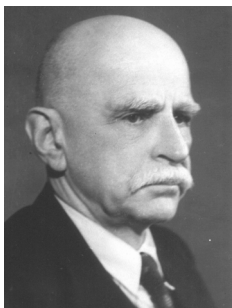
Соколов Ю. Д. серед учасників I Всеросійського з'їзду математиків у Москві (1, 1927); вчений серед колег та викладачів (3, [1950-ті]).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Історія Національної академії наук України, 1941–1945. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2007. – С. 316; Баштова Л. С., Казанцева Л. В. Соколов Юрій Дмитрович. До 115-річчя з дня народження // Київський політехнік. – 2011. – 2 червня – С. 3; Баштова Л. С. Він зберіг та збагатив математичну школу КПІ // Київський політехнік. – 2011. – 13 жовтня. – С. 2.

Т. В. Брязкало

Соколовський Олексій Никанорович

(13.03.1884 – 25.04.1959).

Агрогрунтознавець.

Академік (1929).

Фонд № 166, 1 опис, 21 од. зб. за 1913–1959 рр.

Народився 13 березня 1884 р. у с. Велика Бурімка (нині – Чорнобаївський р-н, Черкаська обл.). Закінчив фізико-математичний факультет Університету св. Володимира у Києві (1908) та агрономічний факультет Московського сільськогосподарського інституту (1910). Асистент кафедри ґрунтознавства та загального хліборобства (1911–1918), викладач кафедри ґрунтознавства (1918–1924) Московського сільськогосподарського інституту. Водночас – професор і завідувач кафедри ґрунтознавства та бонітування ґрунтів Московського межового інституту (1922–1924). Професор

(1924–1941), проректор (1924–1929), завідувач кафедри ґрунтознавства (1924–1931), завідувач кафедри вищих рослин (1944), директор (1944–1959) ХСП ім. В. В. Докучаєва. Директор (1931–1932), завідувач лабораторії хімії ґрунтів (1931–1938) Всесоюзного НДІ сільськогосподарського ґрунтознавства. Професор та завідувач кафедри (1938–1944) Кизилординського державного педагогічного інституту (КазРСР). Співробітник Центрального ботанічного саду АН УРСР (1946). Директор Лабораторії ґрунтознавства АН УРСР (1946–1956). Директор УНДІГА МСГ УРСР (1956–1959). Голова Відділу фізико-математичних та хімічних наук (1943–1944), член бюро Відділу сільськогосподарських наук (1949–1956), член бюро Відділу біологічних наук (1956–1959) АН УРСР.

Академік ВАСГНІЛ (1935). Президент ВУАСГН (1931–1935).

Наукові дослідження присвячено питанням фізико-хімічних властивостей ґрунтів, впливу обмінних катіонів на механічні та водні властивості ґрунту, окультурення підзолистих і солонцюватих ґрунтів. Створив новий напрям у вивченні колоїдів ґрунту, розвинув теорію про ґрунтовий колоїдний комплекс, умови структуроутворення й агрономічне значення структури ґрунту. Запропонував колоїдно-хімічну технологію поліпшення ґрунтів, метод осолонцювання ґрунту. Автор понад 140 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1945).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1941), «Знак Пошани» (1944), Леніна (1945, 1953).

Помер 25 квітня 1959 р. у м. Харків.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я О. Н. Соколовського присвоєно Інституту ґрунтознавства та агрохімії НААН (1959).

Наукові праці

Стаття «К вопросу о строении песков в связи с задачей обогащения их» (1944).

Біографічні документи

Документи про отримання освіти та присвоєння наукового ступеня доктора сільськогосподарських наук (1913–1958); лікувальна картка (1937); бібліографічна довідка (1945); документи про відзначення ювілеїв вченого (1945–1954); почесні грамоти (1949–1957); посвідчення про нагородження Великою золотою медаллю ВДНГ (1955); депутатський та профспілковий квитки (1955, 1958); витяг з наказу про нагородження значком «Відмінник сільського господарства» (1957); свідоцтво про смерть (1959) та ін.

Документи з діяльності

Документи про роботу у Всесоюзному товаристві з поширення політичних і наукових знань (1947–1951); документи про діяльність в Українському комітеті захисту миру (1951–1959); свідоцтва про участь у Всесоюзних сільськогосподарських виставках (1954–1958); повідомлення про обрання почесним членом Всесоюзного товариства ґрунтознавців (1958).

Фотодокументи

Фотознімки Соколовського О. Н. у колі сім'ї (3, 1956–1958); фотопортрети вченого (3, 1957–1958).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Музей історії Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва.

Лит.: Алексей Никанорович Соколовский (к 100-летию со дня рождения) // Почвоведение. – 1984. – № 9. – С. 104–107; Педагоги-вчені Харківського державного аграрного універ-

ситету ім. В. В. Докучаєва. – Харків : Основа, 2001. – С. 108–109; Носко Б. С. Творча біографія та головні напрямки наукової діяльності засновника Українського інституту ґрунтознавства академіка АН України та ВАСГНІЛ Олексія Никаноровича Соколовського // Історія і сучасність ґрунтознавства і агрохімії в Україні : До 50-річчя заснування ННЦ «ІГА ім. О. Н. Соколовського» УААН (1956–2006 рр.). – Харків, 2006. – С. 18–25; Вергунов В. А., Новосад Н. М., Зозуля В. А., Новосад К. Б. Академік Соколовський Олексій Никанорович: життєвий шлях та наукова діяльність. – Харків : К. П. «Друкарня № 13», 2006. – 164 с.

Л. В. Шинко

Соллогуб Всеволод Борисович

(20.08.1912 – 17.11.1988).

Геофізик.

Член-кореспондент (1967).

Фонд № 255, 1 опис, 108 од. зб. за 1935–1986 рр.

Народився 20 серпня 1912 р. у с. Кудрино (нині – Меленковський р-н, Володимирська обл., РФ). Закінчив Дніпропетровський гірничий інститут (1935). Начальник геофізичних та сейсмічних партій Геологічного управління УРСР (1933–1939), Українського відділення Союзного геофізичного тресту (1939–1941), тресту «Украфторфрозвідка» (1941), Середньоволзького відділення Союзного геофізичного тресту (1941–1944). Начальник геофізичної партії, старший інженер Української геофізичної контори (1944–1951). Головний інженер Краснодарського геофізичного тресту (1951–1952). Доцент гірничого факультету КПІ (1952–1955). Старший науковий співробітник ІГН АН УРСР (1955–1960). Завідувач відділу сейсмометрії (1961–1988), заступник директора (1961–1972) Інституту геофізики АН УРСР.

Почесний член Товариства угорських геофізиків (з 1975).

Наукові дослідження присвячено проблемам вивчення глибинної будови земної кори України, Українського щита, Дніпровсько-Донецького авлакогену, сейсмологічної розвідки корисних копалин.

Лауреат премії імені В. І. Вернадського АН УРСР (1976), Державних премій УРСР (1984, 1989).

Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1967) та іншими державними нагородами. Помер 17 листопада 1988 р. у м. Київ.

Наукові праці

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора геологічних наук «Строение передовых перегибов альпийской геосинклинальной зоны» (1961).

Статті: «Районирование Украинского щита и его общая структура по данным ГСЗ и абсолютной геохронологии» (1972, співавтор – Семененко М. П.); «Глубинные сейсмические исследования на Украине» (1972); «К вопросу о рациональной методике» (1972); «Тектонічне районування Українського щита в світлі даних глибинних геофізичних досліджень» (1972); «Новые данные о строении земной коры Балтийского и Украинского щитов (по глубинным сейсмическим зондированиям)» (1973, співавтор – Литвиненко І. В.); «Типы моделей земной коры на примере Украины и

сопредельных акваторий» (1973, співавтор – Чекунов А. В.); «Строение земной коры Центральной и Юго-восточной Европы по данным взрывной сейсмологии» (1973, співавтор – Проссен Д. та ін.).

Відгуки та рецензії: на дисертаційні дослідження Вигоднера С. [А.], Давтяна Х. Г., Донія В. [Н.], Каляєва Г. І., Ківшика [Н.] К., Крилова С. В., Кукурузи В. Д., Науменко В. В., Трифонова П. Г., Харечко Г. Є. (1965–1972).

Біографічні документи

Диплом кандидата наук (1952); атестати доцента та старшого наукового співробітника (1953, 1955); документи про захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук (1955–1962); посвідчення (1967–1986); автобіографія [1960-ті]; грамоти (1972–1984).

Документи з діяльності

Індивідуальні звіти про роботу як члена-кореспондента АН УРСР (1972); документи про висунення до складу академіків АН УРСР (1972–1982); розпорядження РМ УРСР про включення Соллогуба В. Б. до складу Урядової комісії з вивчення наслідків землетрусу 1977 р. у Румунії (1977) та ін.

Листування Соллогуба В. Б.

Адресати: Гаркаленко Н. А. (1, 1978); Гізе П. (Giese P.) (1, 1974); Гюртіг (Hurtig) (1, 1978); Корнеа (1, б/д); Мюллер С. (2, 1978–1980); Проссен Д. (3, 1978–1979) та ін.

Кореспонденти: Адам А. (2, 1979–1980); Аркані-Хамед (Arkani-Hamed) (1, 1973); Бранек (5, 1973–1974); Вогель А. (Vogel A.) (1, 1978); Голуб К. (Holub K.) (2, 1973–1974); Гарецький Р. Г. (1, 1979); Горшков Г. П. (1, 1977); Клосс Г. (Closs H.) (1, 1979); Раджабов (2, 1978–1979); Сагалова [Н. А.] (4, 1977–1979); Саваренський Є. Ф. (5, 1978); Сегре [Е. Д.] (1, 1974) та ін.

Фотодокументи

Соллогуб В. Б. серед викладачів і студентів Київського геолого-розвідувального технікуму (1, 1948); учений серед учасників п'ятої асамблеї Спеціального комітету Міжнародного геофізичного року у Москві (1, 1958); під час виступів на нарадах та семінарах (4, 1966, б/д); на нараді у Сімферополі, присвяченій закладенню Криворізької надглибокої свердловини (1, 1982) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Всеволод Борисович Соллогуб. – Киев : Наукова думка, 1982. – 67 с.; Історія Національної академії наук України, 1956–1960. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2015. – С. 724.

Т. В. Брязкало

Сохань Павло Степанович

(18.11.1926 – 14.06.2013).

Історик-славіст, джерелознавець, археограф.

Член-кореспондент (1985).

Фонд № 418, 5 описів, 451 од. зб. за 1873–2014 рр.

Народився 18 листопада 1926 р. у с. Новоіванівка (нині – Білопільський р-н, Сумська обл.). Протягом 1943–1951 рр. перебував у лавах Червоної армії; учасник

радянсько-японської війни. Навчався на історичному факультеті Владивостоцького державного педагогічного інституту (1949–1951) та історичному факультеті Харківського державного педагогічного інституту ім. Г. С. Сковороди (1953). Лаборант, викладач історії, завідувач учбової частини (1952–1956) історичного факультету Харківського державного педагогічного інституту ім. Г. С. Сковороди. Викладач історії Харківського авіаційного інституту (1956–1961). Аспірант (1961–1963), молодший науковий співробітник (1963–1964), старший науковий співробітник (1964–1974), заступник директора (1974–1991) Інституту історії АН УРСР. Директор Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України (з 1991).

Заступник голови та член правління Українського відділення Товариства радянсько-болгарської дружби (1962–1991), заступник голови Українського комітету Міжнародної асоціації з вивчення та поширення слов'янських культур при ЮНЕСКО (з 1981), заступник голови Українського комітету славістів (з 1981), президент Товариства «Україна – Болгарія» (1991–2013).

Почесний член Болгарського філологічного товариства (1986), дійсний член Наукового товариства ім. Т. Шевченка (1995).

Наукові дослідження присвячено історії міжнародних зв'язків України з країнами Центральної та Південно-Східної Європи, відродженню та розгортанню археографічної роботи в незалежній Україні. Автор понад 400 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки України (1997). Лауреат премій імені Д. З. Мануїльського та М. С. Грушевського НАН України (1976, 1994), Державних премій УРСР (1980, 1985).

Нагороджений орденами «Кирила і Мефодія» I ступеня (НРБ, 1973), Вітчизняної війни II ступеня (1985), князя Ярослава Мудрого V ступеня (2006), іншими державними нагородами.

Помер 14 червня 2013 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Международные общественно-политические и культурные связи Киева в начале XX века» [1983]; «М. С. Грушевський і Academia. Ідея, змагання, діяльність» (1993, співавтори – Ульяновський В. І., Кіржаєв С. М.).

Розділ монографії «Украинская ССР в послевоенные годы. Международное положение послевоенного времени. Украинская ССР на международной арене» (1982).

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук «Экономическое, научно-техническое и культурное сотрудничество СССР и НРБ и участие в нем Украинской ССР (1944–1970)» (1972–1973).

Статті: «Национально-освободительная борьба болгарского народа середины 70-х годов XIX века и общественность Украины» (1974–1976, співавтор – Жук В. М.); «Документи з історії Болгарії і болгаро-радянської дружби в архівах України» (1976, співавтор – Чернявський Г. Й.); «Вклад Марина Дринова в развитии российско-болгарских научных связей» (1990); «Проблеми військовополонених, інтернованих та біженців у міждержавних відносинах України та Болгарії (1918–1926)» ([1990]–2004; співавтор – Павленко В. В.); «У всьому спектрі знань. До 100-річчя Наукового товариства ім. Т. Шевченка» (1992, співавтор – Гирич І. Б.); «Кирило-Мефодіївські традиції на Україні» (1995); «Проблеми повернення джерельної спадщини в Україну у зв'язку з подіями Другої світової війни та її наслідками (науково-практичні аспекти)» (1996); «Передмова до книги “Архів Коша Нової Запорозької Січі. Корпус документів”»

(1998); «Зарубіжні джерела з історико-культурної спадщини України і проблеми їх використання» (1999); «Михайло Грушевський – патріарх української історичної науки» (2003); «Новгород-Сіверщина у творчій спадщині Олександра Оглобліна» (б/д); «Збирати і повернути на Україну писемні джерела – фундамент її національного відродження» (б/д, співавтор – Лозенко Л. І.) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Археографічна діяльність В. Б. Антоновича в контексті національного суспільно-політичного життя України 2-ї половини ХІХ ст.» (1996); «Джерельний фундаменталізм – основа наукового методу М. С. Грушевського» (б/д); «До відзначення ювілею Кирила Розумовського (1728–1803)» (б/д); «М. Грушевський в англійській історіографії» (б/д); «М. Грушевський – археограф та джерелознавець» (б/д); «Проблеми збирання і повернення національної джерельної спадщини в Україну» (б/д); «Іван Іванцов – видатний вчений і український патріот» (б/д, співавтор – Дашкевич Я. Р.) та ін.

Робочі матеріали: до проблем «Національні меншини в Україні», «Вклад України у розвиток культури Болгарії», «Міжнародна економічна політика», «Українська революція 1917–1921 рр.», «Історія слов'янства» (1966, б/д); робочі матеріали до праць про М. С. Грушевського та В. Б. Антоновича (б/д).

Біографічні документи

Документи про нагородження (1948–2006); почесні грамоти, дипломи, похвальні листи (1949–2011); трудова книжка (1952–2013); диплом про закінчення Харківського державного педагогічного інституту ім. Г. С. Сковороди (1953); дипломи кандидата та доктора історичних наук (1963, 1992); атестати старшого наукового співробітника та професора (1966, 1981); службові посвідчення, перепустки, членські квитки (1965–1998); документи про присудження премій (1976–1981); анкети, автобіографії, довідки для закордонних відряджень ([1978]–1995); документи про обрання до складу членів-кореспондентів та висунення до складу академіків НАН України (1985–1997); вітальна кореспонденція з нагоди урочистих подій, ювілеїв та свят ([1966]–2012); документи про присвоєння почесних звань (1996–2012); документи про смерть Сохання П. С. (2013) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про участь у міжнародних конгресах з балканістики, україністики та історичних наук (1966–2003); документи про участь у громадських заходах з нагоди відзначення пам'ятних дат, обговорення актуальних проблем історії України та держав Східної Європи (1973–2005); документи про діяльність в Інституті історії АН УРСР ([1973]–1991); документи про підготовку наукових кадрів (1975–2005); документи про участь у міжнародних з'їздах славістів (1978–2003); документи про участь у роботі Археографічної комісії АН СРСР та експертної ради ВАК СРСР з історичних наук (1981–1988); документи про участь у заходах НАН України з питань міжнародного наукового співробітництва, координації наукових досліджень та ін. (1982–2005); документи про участь в організації роботи Археографічної комісії АН УРСР, її Львівського відділення та Інституту української археографії і джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України (1987–2003); документи про встановлення наукових контактів та налагодження співпраці з Канадським інститутом українських студій при Альбертському університеті (1989–1993), Інститутом українських студій Гарвардського університету ([1989]–1994), Українським історичним товариством (США) ([1980-ті]–2002), Центром досліджень 18-го століття Університету Поля Валері (Франція) (1993); листування з Кочубеєм Ю. М. та Прицаком О. Й. з питань організації тюркологічних досліджень у АН УРСР (1989–1994);

документи про роботу у складі Українського комітету з вивчення і розповсюдження слов'янських культур, Українського комітету славістів та Українського відділення Міжнародного фонду слов'янської писемності та слов'янських культур ([1980-ті]–1994); документи про дослідження місцезнаходження бібліотеки Ярослава Мудрого (1990); документи про організацію та розбудову діяльності Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України (1991–2009); документи про діяльність як президента Товариства «Україна – Болгарія» ([1991]–2001); документи про участь у розробці та реалізації державних науково-технічних програм «Архівна та рукописна Україніка: Національна зведена система документальної інформації», «Літопис писемної історико-культурної спадщини України», «Книжкова спадщина України: створення бібліографічного реєстру по системі збереження і загальнодоступності» (1992–[2000-ні]); документи про діяльність на посаді завідувача відділу вивчення і публікації зарубіжних джерел з історії України Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України (1992–[2004]); документи про діяльність з питань охорони культурної спадщини та повернення культурних цінностей в Україну (1993–2003); документи про участь у роботі Міжнародної слов'янської академії наук (1997–2002) та ін.

Видавнича: документи про участь у виданні різних наукових праць (1958–2010); листування з Державним видавництвом «Наука и искусство» (НРБ) щодо видання монографії «Болгария и Украина в веках» (1967–1968); документи про видання монографії «Очерки истории украинско-болгарских связей» (1975–1978); документи про участь у виданні давньоруських літописів (1987–1992); документи про публікацію творчої спадщини Яворницького Д. І., Грушевського М. С., Скоропадського П. П., Липинського В. К. та Драгоманова М. П. ([1980-ті]–2007); документи про публікацію Волинської (Руської) метрики (1989–1993); документи про участь в організації «Українського археографічного щорічника», журналів «Пам'ятки України: історія, культура» та «Архіви України», часопису «Старожитності» (1989–2007); документи про участь у підготовці видання «Архів Коша Нової Запорізької Січі. Корпус документів. 1734–1775» ([1980-ті]–2007); документи щодо перевидання «Енциклопедії українознавства» (1990–1996); документи про організацію друку видань Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України та створення видавництва «Джерела» (1992–1999); документи про співпрацю з Видавництвом «Літопис УПА» (1992–2007); документи про участь у роботі Головної редакційної колегії науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією» (1992–2003); документи про участь у підготовці та виданні збірника документів і матеріалів «Історія Академії наук України. 1918–1923» (1993); листування з Головою УВАН у США Антоновичем М. Д. з питань видавничої діяльності ([1995]–1996); документи про участь у підготовці видання «Академік Михайло Грушевський: матеріали для біобібліографії (1885–1996)» (1998–2000); документи про участь у підготовці «Енциклопедії історії України» (1998–2002) та ін.

Листування Соханя П. С.

Адресати: [Веліков] С. (1, 1965); Жуковський А. І. (1, 1998); [Киркова Г.] (1, [1969–1970]); Сохань Л. В. (1, [1950-ті]); Хаджиніколов В. Д. (2, 1966–1967) та ін.

Кореспонденти: Атанасов В. Б. (2, 1970–1971); [Веліков] С. (13, 1963–1967); Гемов [І.] Г. (2, 1962–1963); Горієнський Н. П. (4, 1966–1968); Дизанова М. [І.] (1, 1973); Зайцева Н. О. (1, 2000); Евіл (Ewil) (1, 1967); Ісусов М. (3, 1969–1973); Катєв Х. Т. (3, 1962–1966); Ковачева Р. (8, 1998–2002); Конєв І. Х. (1, 1976); Кравченко В. В. (7, 1992–1998); Кузьменко В. О. (8, 1999); Лотоцький Б. (1, 1992); Мечєв І. (1, 1967);

Мицев Д. С. (4, 1971–1972); Панайотов П. (25, 1962–1982); Потульницький В. А. та Потульницька Л. П. (1, 1995); Прицак О. Й. та Прицак Л. Д. (5, [1989]–2004); Сінкевич Є. Г. (2, 2005); Хаджиніколов В. Д. (5, 1963–1982); Шнітман [А.] (9, 1961–1973) та ін.

Фотодокументи

Сохань П. С. під час відпочинку (3, [1958]–1968); з дружиною та онуками (4, 1979–[2000-ні]); з академіками АН УРСР Кондуфором Ю. Ю., Болгарської АН Косевим Д. К. (7, [1970-ті]); під час відрядження до Болгарії, Білорусії та США (3, 1981–1990); з академіками НАН України Кондуфором Ю. Ю., Троньком П. Т. та членом-коресподентом Мельниковою І. М. під час різних наукових заходів (28, 1990–1997); Сохань П. С. з гетьманівною Отт-Скоропадською О. П. (4, 1993–1998); на відкритті меморіальної дошки Грушевському М. С. (1, 1994); з членом-коресподентом НАН України Німчуком В. В. під час Міжнародної науково-практичної конференції (1, 1997); серед учасників XII Міжнародного з'їзду славистів у Кракові (1, 1998); з Дашкевичем Я. Р., директором Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського (4, 2001); з академіками НАН України Курасом І. Ф., Онищенком О. С., Шемшученком Ю. С., членами-коресподентами НАН України Литвином В. М. та Реєнтом О. П. (2, 2004); з академіками НАН України Жулинським М. Г., Троньком П. Т., іноземним членом НАН України Жуковським А. І. та членами Національної комісії з питань повернення в Україну культурних цінностей (11, [2000-ні]); з членом-коресподентом НАН України Боряком Г. В., іноземним членом НАН України Пеленським Я. (11, б/д) та ін.

Документи з дарчими написами

Монографії: Манафова Р. «Культура и политика. България в навечерието на Балканската война» (1987); Рички В. М. «Формирование территории Киевской земли (IX – первая треть XII в.)» (1988); Федорука Я. О. «Міжнародна дипломатія і політика України 1654–1657. Частина I: 1654 рік» (1996); Журби М. А. «Етнонаціональні та міжнародні аспекти діяльності громадянських об'єднань українського села (20–30 рр. ХХ ст.)» (2002); Ковальчука О. О. «Українське історичне джерелознавство доби романтизму» (2011) та ін.

Автореферати дисертацій: Висовень О. І, Кулінської С. Ю., Лисенка О. В., Петренка Є. Д., Проданюка Ф. М., Смольницької М. К. (1995–2004) та ін.

Документи, зібрані вченим

Наукові та публіцистичні праці: статті Костомарова М. І. та Пипіна О. М. про українську мову та літературу (1881–1890); праці зі славістики та балканістики різних авторів (1885–2008); монографія Дорошенка Д. «Огляд української історіографії» (1923); брошури Возняка М. «Ол. Кониський і перші томи “Записок”» [1929] та Міхновського М. «Самостійна Україна» (1967).

Документи про діяльність установ: документи про Український дослідний інститут та Фонд кафедр українознавства Гарвардського університету, Канадський інститут українських студій, Харківське історико-філологічне товариство, Історичне товариство Нестора Літописця та Українське історико-філологічне товариство в Празі (1982–1994); документи про створення та діяльність Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, створення Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України (1990–2005).

Фотодокументи: фотознімки з історії роду Терещенків (1911); фотопортрети І. та Я. Хохляч [1990-ті].

Інші документи: документи про видатних учених: Александрова А. Д., Василенка М. П., Винара Л., Дзюбу І. М., Патона Б. Є., Смолія В. А., Толочка П. П., Прицака О. Й. та

Пріцак Л. Д., Шульгина О. Я., Яворницького Д. І. (1873–2007); документи про Шевченка Т. Г., Драгоманова М. П., Грушевського М. С., рід Скоропадських та Ольжича О. (1883–1998); документи з історії розвитку археографічних досліджень в Україні (1921–1990); документи з історії видання та перевидання «Енциклопедії українознавства» Кубійовича В. М. (1939–1993); документи про діяльність Липинського В. та представників державницької наукової школи [1980-ті–1990-ті]; документи про двостороннє повернення культурних цінностей, вивезених з України, Росії та Німеччини (1992–1994); документи про розкрадання фондів ЦДА України у Львові (2005) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: 50-річчя П. С. Соханя // Український історичний журнал. – 1977. – № 1. – С. 158–159; Сохань Павел Степанович // Историки-слависты СССР : биобиблиогр. справ. – Москва : Наука, 1981. – С. 151–152; Бондарчук П. Сохань Павло Степанович // Вчені Інституту історії України : біобібліогр. довід. – Київ, 1998. – С. 303–305; Матяш І. Сохань Павло Степанович // Українські архівісти, XIX–XX ст. : біобібліогр. довід. – Київ, 2007. – С. 595–598; Павло Степанович Сохань : До 80-річчя від дня народження та 50-річчя науково-педагогічної діяльності. – Київ, 2006. – 54 с.

О. В. Патрляк

Співак Ель Гершович (Ілля Григорович)

(22.10.1890 – 04.04.1950).

Мовознавець.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 242, 1 опис, 136 од. зб. за 1888–1970 рр.

Народився 22 жовтня 1890 р. у м. Васильків. Закінчив Глухівський учительський інститут (1918). Викладав у Глухівській гімназії (1916–1918), Київському єврейському педагогічному технікумі (1920), різних політехнічних школах Києва (1920–1926), Харківському педагогічному технікумі (1926–1927), Одеському єврейському педагогічному технікумі (1928–1929). Професор Одеського ІНО (1929–1932) та Київського інституту професійної освіти (1930–1932). Науковий співробітник (1932–1933) та завідувач відділу лінгвістики (1934–1936) Інституту єврейської культури ВУАН. Директор Кабінету єврейської мови, літератури і фольклору АН УРСР (1936–1949).

Наукові дослідження присвячено питанням загального мовознавства, історії єврейської літературної мови, лексикографії, культури мови, орфоепії, термінології. Автор близько 80 наукових праць.

У 1949 р. був заарештований за сфабрикованою справою «Антифашистського єврейського комітету». Помер 4 квітня 1950 р. під час слідства у Москві. У 1991 р. реабілітований та поновлений у складі НАН України.

Наукові праці

Монографії: «Ідиш» (1921); «Літературний збірник для школи та дому для дітей молодшого віку» (1922); «Гра та праця» (1926, 1927); «Навколо нас» (1926); «Мова та література у школі» (1928); «Нова словотворчість» (1939); «Мова і стиль

Шолом-Алейхема» (1940); «Мова та стиль трьох єврейських класиків» (1940–1966); «Шолом Алейхем і українсько-єврейський діалект» (1947).

Посібники і підручники: «Ойс аморацэс» (1921); «Математичний випуск» (1923); «Єврейська мова. Морфологія та синтаксис» (1925, 1929); «Праця і радість» (1926); «Мова та література в школі» (1928); «Наше слово» (1929); «Культура мови» (1931); «Розвиток мови» (1937); «Вправи з стилістики» (1941).

Статті: «Характеристика літературної діяльності Штифа у радянський період» (1926); «Діалектизм у мовленні» (1928); «Крилаті слова» (1930); «Щодо древньої єврейської мови у сучасній єврейській мові» (1935); «Географічна термінологія» (1936); «Менделе і єврейська літературна мова» [не раніше 1936]; «До проблеми уніфікації і регулювання лексики літературної єврейської мови» (1937); «Фундамент сучасної єврейської мови» [не раніше 1937]; «Понятіе о єврейском литературном языке – идиш» [1938]; «Правово-адміністративна лексика» (1939); «Шолом-Алейхем і єврейська літературна мова» (1939); «Вплив слов'янських мов на єврейську» [не раніше 1939]; «Характеристика стиля Штифа» [не раніше 1939]; «Проявление словесной фигуральности в дни войны» (1942); «Слово горя і мужності» (1945); «Батальний лексикон в дні Вітчизняної війни» (1944); «Мейєр Вінер» (1947); «Перець та єврейська літературна мова» (1947); «Образное слово» [1948]; «Як Шолом-Алейхем бачив своїх людей» (б/д); «Ревізія і складання українсько-ідиш словника» (б/д) та ін.

Відгуки та рецензії: на «Німецько-український словник» за редакцією Шаровського І. В. (1946); на статтю Булаховського Л. А. «Пунктуація в українській мові» (1942); на дисертаційні дослідження Білодіда І. К., Майданського М. Н., Фальковича Е. М. (1942–1947) та ін.

Біографічні документи

Вітальна кореспонденція з нагоди захисту докторської дисертації (1944).

Листування Співака Е. Г.

Адресати: Булаховський Л. А. (1, б/д); Фалькович Е. М. (3, 1937–1942) та ін.

Кореспонденти: Блоштейн Г. Д. (1, 1946); Бобер Є. Я. (1, 1949); Гольдблат М. І. (3, 1946); Добрушин І. М. (4, 1944–1947); Ейфе Р. Д. (5, 1945–1948); Зарецький А. І. (3, 1942–1946); Лівшиц І. Г. (1, 1940); Маририс У. Л. (3, 1945–1947); Мерзон Я. Е. (1, 1944); Ойслендер Н. Є. (16, 1944–1948); Перець Маркиш (Маркиш П. Д.) (1, 1944); Рубіна Р. Р. (2, 1946); Сергієвський М. В. (1, 1944); Слуцький Б. А. (1, 1946); Фалькович Е. М. (1, б/д); Черняк І. (2, 1945–1947); Шапіро М. А. (10, 1948); Шкловський Б. М. (1, 1945) та ін.

Фотодокументи

Співак Е. Г. з дружиною (1948).

Документи, зібрані вченим

Листи Абрамовича С. М. (Менделе Мойхер-Сфорім) (28, 1888–1902), Рабиновича С. Н. (Шолом-Алейхема) до Лінецького І. І. (13, 1888–1913).

Документи про вченого

Стаття Шапіро М. А. «Внесок Ель Співака в єврейське мовознавство» (1970) та ін.

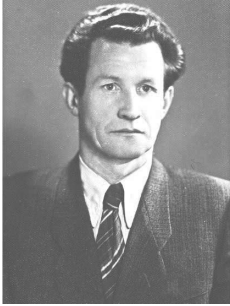
Відгуки та рецензії на наукові праці Співака Е. Г.: Зарецького А. І., Нусінова І. М., Сергієвського М. В., Шапіро А. Б. на монографію «Новое словотворчество» (1940–1944); Винокура Г. О. на книгу «Очерки о языке в дни Отечественной войны» (1944); Шаховського С. М. на монографію «Мова та стиль Шолом-Алейхема» (1957); Ременика Г. А., Фальковича Е. М. на монографію «Мова і стиль трьох єврейських класиків» (1966) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Центральний оперативний архів ФСБ РФ (спр. Р-3743).

Лит.: Краткая еврейская энциклопедия. Т. 8 : Сирия–Фашизм. – Иерусалим, 1996. – С. 526–527; Історія Національної академії наук України, 1938–1941 : документи і матеріали. – Київ, 2003. – С. 563–564.

А. І. Шаповал

Субботін Серафим Іванович

(03.05.1906 – 16.01.1976).

Геофізик.

Академік (1961).

Фонд № 256, 1 опис, 104 од. зб. за 1931–1980 рр.

Народився 3 травня 1906 р. у м. Казань (нині – Республіка Татарстан, РФ). Закінчив фізико-математичний факультет Казанського державного університету (1931). Начальник і технічний керівник геофізичних партій Українського геологічного управління (1931–1939). Старший інженер-геофізик Українського відділення (1940–1941), Середньоволзького відділення (1941–1944) Союзного геофізичного тресту. Старший науковий співробітник (1945–1951) ІГН АН УРСР. Старший науковий співробітник, завідувач відділу, заступник директора Інституту геології корисних копалин АН УРСР (1951–1960). Директор, завідувач відділу Інституту геофізики АН УРСР (з 1960). Водночас – доцент (1945–1950) та професор (1956–1959) ЛДУ ім. І. Франка, доцент (1950–1956) Львівського політехнічного інституту.

Академік-секретар Відділення наук про Землю і член Президії АН УРСР (з 1966).

Наукові дослідження присвячено геологічній інтерпретації геофізичних аномалій (гравітаційних та магнітних), аналізу та узагальненню матеріалів регіональних геофізичних досліджень, вивченню фізичних властивостей гірських порід. Автор понад 200 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1966). Лауреат Державних премій УРСР (1972, 1984), премії імені В. І. Вернадського АН УРСР (1976).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1963), Леніна (1971), іншими державними нагородами.

Помер 16 січня 1976 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я С. І. Субботіна присвоєно Інституту геофізики НАН України (1978) та засновано премію імені С. І. Субботіна НАН України за видатні наукові досягнення в галузі геофізики, гідрофізики, наукового приладобудування, метеорології та фізики атмосфери (1997).

Наукові праці

Монографії: «Черноморская впадина» (1971); «Глубинные процессы» (1973).

Статті: «Гравитационная съемка вариометром в Роменском районе в 1934 г.» (1934–1935); «Про вплив будови докембрію на гравітаційне поле Азовсько-Подільського кристалічного щита і Дніпровсько-Донецької западини» (1940); «Строение

Азовско-Подольского щита и Днепровско-Донецкой впадины по материалам гравитационных исследований» (1940); «Гравиметрические исследования южной оконечности криворожской железорудной полосы» (1941–1942); «Аномалии силы тяжести Украины и их интерпретация» (1945); «К вопросу о причинах вертикальных движений земной коры» (1954); «О проблеме «Верхняя мантия Земли и ее влияние на развитие земной коры» (1961); «Об изучении причины движения земной коры» (1969); «Приливы» (б/д); «Поступательно-вращательное движение в тектоносфере» (б/д).

Доповіді та тези доповідей: «Геофизические разведки в проблеме Большого Кривого Рога» (1938); «Распределение силы тяжести и геомагнетизма в восточной зоне Карпат» (1951); «Ломоносов и гравитация» (1961); «О причинах тектонических движений и магнетизме» (1962); «Процессы в мантии Земли и формирование складчатости» (1969); «Развитие геофизической науки на Украине» (1972); «О причинах и схеме формирования глубоководной впадины Черного моря» (1975).

Біографічні документи

Свідоцтво про закінчення Казанського державного університету (1931); довідка про місце роботи Субботіна С. І. та займані посади впродовж 1931–1944 рр. (1944); диплом кандидата наук (1946); атестати старшого наукового співробітника, доцента та професора (1946–1956); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1957); анкета та автобіографія (1960); витяги з протоколів Загальних зборів АН УРСР про затвердження на посаді академіка-секретаря Відділення наук про Землю та посвідчення (1963–1974); особовий листок з обліку кадрів (1966); коротка наукова біографія (1969); характеристика (1970); повідомлення про затвердження членом Комітету з Державних премій УРСР (1973); подяка від редколегії УРЕ за участь у підготовці другого видання енциклопедії (1975); документи про присудження премії імені В. І. Вернадського АН УРСР (1976); документи про смерть вченого (1976) та ін.

Документи з діяльності

Документи про відрядження до Болгарії, Румунії, ЧССР (1958–1962); індивідуальні звіти про роботу як члена-кореспондента та академіка АН УРСР (1960–1963); документи про діяльність у міжвідомчій комісії з вивчення верхньої мантиї Землі (1961); документи про участь у з'їздах та конгресах Карпато-Балканської геологічної асоціації (1961–1967); звіт про роботу відділу гравіметрії Інституту геофізики АН УРСР (1962); аналітична записка «Некоторые соображения по проекту организации на Украине Института геологической карты и прикладной геофизики Главгеологии УССР» (1962, співавтор – Соллогуб В. Б.); листування з Міжвідомчим геофізичним комітетом АН СРСР (1964); документи про діяльність у Раді з питань науки при РМ УРСР (1964); документи про організацію ремонтно-технічної бази Інституту геофізики АН УРСР (1974–1975) та ін.

Листування Субботіна С. І.

Адресати: Патон Б. Є. (1, [1960-ті]); Буцик Ю. В. (1, 1975).

Кореспонденти: Глушко В. Т. (1, 1975); Гутерман В. (1, б/д); Дяченко (1, 1973); Кук Л. П. (Cook L. P.) (1, [1960-ті]); Пасечник І. П. (1, 1974).

Фотодокументи

Фотознімки Субботіна С. І. з колегами (19, 1951–1970); вчений у колі рідних, друзів і знайомих (10, 1959–[1970-ті]); фотопортрети Субботіна С. І. (25, [1950-ті–1970-ті]); учений з американським науковцем Фізом Р. (3, 1969); з космонавтами Хруновим Є. В., Леоновим О. А. (2, [1970–1975]); під час вручення державних нагород (5, 1971–1973).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Серафим Іванович Субботін. – Київ : Наукова думка, 1980. – 47 с.; Відділення наук про Землю Національної академії наук України. – [Київ], 2003. – С. 84–85.

Ю. В. Булгаков

Супруненко Микола Іванович

(17.02.1900 – 11.09.1984).

Історик.

Академік (1972).

Фонд № 248, 3 описи, 305 од. зб. за 1920–1984 рр.

Народився 17 лютого 1900 р. у м. Полтава. Закінчив Інститут червоної професури при ВУЦВК (1937). Учений секретар (1937–1941), старший науковий співробітник (1941–1954), завідувач відділу історії радянського суспільства (1955–1960), завідувач відділу історії Великої Жовтневої соціалістичної революції та громадянської війни (1960–1984) Інституту історії АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено історії громадянської та Другої світової воєн в Україні. Автор понад 170 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1968). Лауреат Державної премії УРСР (1969).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1944, 1954), Трудового Червоного Прапора (1967), іншими державними нагородами.

Помер 11 вересня 1984 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «До історії перемоги Жовтневої революції на Україні» [1946–1948]; «Борьба большевиков Украины в тылу Деникина» (1951); «Борьба трудящихся Украины в тылу Деникина» (1952); «Гражданская война и иностранная военная интервенция на Украине (1918–1920 гг.)» (1961); «УССР в годы гражданской войны» (1965) та ін.

Статті: «К вопросу о связях украинской Директории с Антантой (ноябрь 1918 – апрель 1919 г.)» (1947); «Григорій Іванович Котовський» (1948); «Участие УССР в борьбе Советского Союза за мир и демократию» [1948]; «Громадянська війна на Україні. 1918–1920 рр.» (1968); «Революционное движение в Западной Украине, Северной Буковине и Закарпатье» (б/д) та ін.

Доповіді: «Итоги изучения истории гражданской войны в Украинской ССР» (1970); «Образование военно-политического союза советских республик – важное условие победы в гражданской войне на Украине» (1972); «УССР в период иностранной военной интервенции и гражданской войны 1918–1920 гг.» (1980).

Відгуки та рецензії: на монографію Шермана І. Л. «Советская историография гражданской войны в СССР» (1965); на роман Смолича Ю. «Реве та стогне Дніпр широкий» (1965)».

Біографічні документи

Документи про роботу у Дніпропетровській Окрпрофріді сільгоспліспрацівників (1926–1927); довідка про роботу в друкарнях (1931); посвідчення про закінчення

Інституту червоної професури (1937); трудова книжка (1939–1955); автобіографії (1941–1949); особові листки з обліку кадрів (1942–1968); документи про присудження вченого звання старшого наукового співробітника (1943, 1946); документи про навчання в докторантурі та здобуття ступенів кандидата і доктора наук (1946–1954); характеристики [1953–1967]; вітальна кореспонденція з нагоди нагородження (1954–1980); документи про висунення до складу членів-кореспондентів АН УРСР та АН СРСР (1956–1968); посвідчення лектора (1959–1967); почесні грамоти (1967–1980); посвідчення про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1968); документи про присвоєння Державної премії УРСР (1968–1970); почесна грамота Президії ВР УРСР (1970); документи про висунення до складу академіків АН УРСР (1972) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про діяльність у роки Другої світової війни (1942–1944); документи про роботу у Комісії з історії Вітчизняної війни при Інституті історії АН УРСР (1942–1946); документи про діяльність у вчених радах Інституту історії АН УРСР, Інституту історії партії при ЦК КПУ та ХДУ (1944–1975); листування з питань наукового керівництва, рецензування та опонування дисертацій (1949–1975); документи про роботу на посаді завідувача відділу історії радянського суспільства Інституту історії АН УРСР (1955–1960); документи про участь у роботі наукових рад АН СРСР та АН УРСР (1958–1980); документи про роботу у секції історичних наук Комітету з Державних премій СРСР в галузі науки і техніки (1964–1978) та ін.

Видавнича: повідомлення про затвердження відповідальним секретарем редакційної колегії «Наукових записок» Інституту історії України АН УРСР (1941); документи про участь у створенні 4-го тому «Истории гражданской войны в СССР» (1949–1952); листування з редакцією Великої радянської енциклопедії щодо підготовки статей (1955–1969); документи про діяльність як головного редактора, члена редакційної колегії та одного з авторів видань «Історія Української РСР», «Краткий курс истории Украины», «Історія СРСР», «Українська РСР в період громадянської війни 1917–1920 рр.» (1955–1978); листування з УРЕ про підготовку та рецензування статей (1960–1967) та ін.

Листування Супруненка М. І.

Адресат Лихолат А. В. [1958].

Кореспонденти: Андрєєв Я. Ф. (5, 1949); Апакидзе [А.] М. (1969); Білякевич І. І. (6, 1961–1966); Борщевський В. Я. (2, 1964–1965); Гончаренко М. Г. (2, 1967–1979); Городецький Є. М. (4, 1962–1975); Давидов М. І. (3, 1974–1980); Єсауленко О. С. (2, 1965–1979); Коваленко Л. А. (1, 1956); Королівський С. М. (11, 1957–1970); Лихолат А. В. (10, 1949–1958); Маамягі В. А. (2, 1964); Мінц І. І. (34, 1952–1980); Найда С. Ф. (4, 1953–1958); Пушкарьов Л. М. (1, 1962); Пушкарьова І. М. (3, 1962–1963); Рибалка І. К. (6, 1957–1964); Ромбой Б. М. (3, 1955–1957); Сутірман І. Ф. (1, 1959); Тронько П. Т. (1, 1975); Фрайман А. Л. (13, 1954–1966); Цервадзе М. В. (1, 1974); Шерман І. Л. (5, 1964–1974) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Супруненка М. І. (14, 1920–1980); учений серед викладачів та слухачів Інституту підвищення кваліфікації при КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1, 1952); з дружиною – Супруненко М. М. (1956); під час виступу на захисті дисертації Тарасенка В. А. в КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1, 1960); серед учасників наукової сесії у м. Єрван (Вірменська РСР) (1, 1974); під час покладання квітів до пам'ятника Шевченку Т. Г. (1, б/д).

Документи, зібрані вченим

Листівки та гасла (1942); газети (1944).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Інститут історії України НАН України (особова справа).

Лит.: Николай Иванович Супруненко. – Киев : Наукова думка, 1980. – 54 с.; Інститут історії України НАН України, 1936–2006. – Київ, 2006. – С. 653.

Ю. В. Булгаков

Сухомел Георгій Йосипович

(11.09.1888 – 18.07.1966).

Учений у галузі гідравліки і гідротехніки.

Академік (1951).

Фонд № 25, 3 описи, 231 од. зб. за 1914–1973 рр.

Народився 11 вересня 1888 р. на хуторі Голендри (нині – с. Миколаївка, Козятинський р-н, Вінницька обл.). Закінчив КПІ (1913). Викладач (1914–1921), доцент (1922–1926), декан механічного факультету (1923–1927), професор (1927–1948), завідувач кафедри (1936–1948) КПІ. Водночас – викладач (1916–1927), професор, завідувач кафедри (1927–1958) Київського інституту інженерів водного господарства. Старший науковий співробітник (1927–1930), завідувач відділу гідравліки (1930–1940), директор (1940–1941, 1944–1958) Інституту гідрології і гідротехніки АН УРСР. Завідувач відділу гідроспоруд (1941–1944) Інституту будівельної механіки АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено питанням теорії і розрахунку руху газів у печах, руху води з критичними глибинами у відкритих потоках, проблемам місцевих втрат гідравлічної енергії. Розробив теорію неоднорозмірного руху рідини з вільною поверхнею у відкритих водотоках, експериментально встановив і теоретично обґрунтував можливість двох форм руху води у відкритих річках і гідротехнічних спорудах, розв'язав ряд практичних питань інженерної гідравліки. Автор понад 80 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки (1957). Лауреат Державної премії СРСР (1951).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1944), Трудового Червоного Прапора (1948), Леніна (1954).

Помер 18 липня 1966 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Вопросы гидравлики открытых русел и сооружений» (1949); «Водослив с широким порогом» (1948, співавтори – Розовський І. Л., Дідковський М. М., Смыслов В. В.); «Исследование движения судов по ограниченному фарватерам» (1956, співавтори – Засс В. М., Янковський Л. І.); «Некоторые вопросы движения судов по ограниченному фарватерам» (1956).

Підручники та посібники: «Гидравлика» (1927); «Местные потери энергии в гидравлике и перемешивание жидкостей» (1938).

Статті: «Визначення центра ваги площі, обмеженої двома взаємно-перпендикулярними простими та дугою кола» (1928); «К теории водослива с широким порогом» (1935); «Процесс механического перемешивания жидкостей, теория и расчет мешалок» (1938); «Теория и расчет гидропневмоавтоматов» [1940]; «Соображения о

восстановлении водопроводных насосных станций и установок» (1943); «Короткий нарис з історії технічних наук Академії наук УРСР» [1944]; «Некоторые результаты опытов над двумя формами движения жидкости на одном и том же участке бурного потока при стеснении его порогом» (1946); «К вопросу о движении судов по каналам» (1949); «Газодинамическая аналогия Н. Е. Жуковского» (1949); «О длине современного гидравлического прыжка в руслах прямоугольного сечения» [1949]; «Гидравлический расчет мостов-лент на “спокойных” реках» (1951); «Об осадке на ходу и о критической скорости движения судов по широким и весьма мелким фарватерам» (1952); «Про хвилі та хвильовий опір при русі суден по каналах і річках» (1952); «О рыскании судов» [1952]; «Погружение и всплытие носа и кормы судна, движущегося по ограниченному фарватеру» (1955) та ін.

Лекція «Питательные насосы» (1926).

Доповіді: «Две разных формы движения в бурном потоке на одном и том же участке его русла» [1942]; «К вопросу об уменьшении сопротивления судов по каналам со сверхкритическими скоростями» (1947); «О сопротивлении и посадке судов при движении по каналам» (1952, співавтори – Засс В. М., Янковський Л. І.); «О посадках и критических скоростях при движении судов по каналам и мелким участкам рек» [1954]; «Научные основы строительства и эксплуатации гидротехнических сооружений» (1955, співавтори – Дідковський М. М., Пишкін Б. А.); «Задачи научных исследований по комплексному использованию водных ресурсов Днепра» (1955, співавтор – Дідковський М. М.).

Відгуки та рецензії: на монографію Циткіна С. [І.] «Радиальные турбодетандеры» (1948); на підручники Агроскіна І. І., Дмитрієва Г. Т. та ін. «Гидравлика» (1953), Проскури Г. Ф. «Гидродинамика турбомашин» (1957); на статті Проскури Г. Ф. «Аэро-газодинамические и термодинамические основы газовых турбинных двигателей» (1949), Файнермана І. Д. «Прочность вертикально истекающей струи» (1949), Сидорчук В. М. «К вопросу о трансформации волн на мелководье» (1957), Смилова В. В. «К теории водослива с широким порогом» (б/д), Циткіна С. [І.] «К теории центробежной машины» (б/д); на дисертаційні дослідження Агроскіна І. І., Базилевича [А. Н.], Василенка А. М., Косюри Г. Г., Левицького Б. Ф., Малікова [А.] Д., Міхєєва П. В., Свилярьова Г. А., Фільчакова П. Ф., Чайковського Г. [Н.] (1940–1957) та ін.

Біографічні документи

Диплом про закінчення КПШ (1914); автобіографія, анкети, послужні списки (1922–1956); членські квитки та посвідчення (1921–1951); документи про нагородження (1932–1958); документи про присвоєння наукових ступенів та вчених звань (1946–1951); свідоцтво про звільнення від військової служби (1942); характеристики (1951); документи про присудження Державної премії СРСР (1951); вітальна кореспонденція (1951–1958) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: посвідчення про роботу в Київському обласному військово-промисловому комітеті (1915–1916); посвідчення, мандати, довідки про роботу в різних установах (1918–1954); висновок про стан механічного обладнання гідростанції на р. Гірський Тікич м. Буки Уманської округи (1929); довідки та посвідчення про роботу як консультанта-експерта в різних науково-дослідних установах (1929–1940); документи про видання монографії «Про нерівномірний рух рідин у відкритих водотоках і спорудах в них» (1938–1944); документи про участь у роботі різних комісій та нарад при АН УРСР (1939–1963); листування з редакціями щодо публікації та рецензування праць (1941–1963); документи про роботу на посаді директора Інституту

гідрології і гідротехніки АН УРСР (1944–1958); доповідь «Про організацію урядового органу з водного господарства УРСР» [1950]; доповідь про завдання Інституту гідрології і гідротехніки АН УРСР (1952); плани та індивідуальні звіти про роботу як академіка АН УРСР (1954–1960); довідка «Наиболее важные направления работы Института гидрологии и гидротехники АН УССР, требующие развития в 1956–1960 гг. и обеспечение этого развития» [1955] та ін.

Педагогічна: документи про роботу в КПІ (1920–1955); документи про роботу в Київському гідромеліоративному інституті (1926–1957); довідка про роботу в Київському інституті інженерів водного господарства (1958) та ін.

Листування Сухомела Г. Й.

Адресати: Корилев І. Ф. (1, 1952); Котельников І. М. (1, 1957); Маркович Я. М. (1, 1958); Тичина П. Г. (1, 1958); Хренов К. К. (1, 1954); Фролов Р. М. (1, б/д) та ін.

Кореспонденти: Артем'євський [А.] П. (1, 1951); Ведерников В. В. (1, 1944); Голєєвський О. О. (2, 1957); Засс В. М. (3, 1953–1955); Комісаров Б. Г. (1, 1959); Котельников І. М. (1, 1957); Кузнецов Д. А. (1, б/д); Маркович Я. М. (1, 1958); Курилов П. С. (1, 1951); Мостков М. [А.] (1, 1955); Проскура Г. Ф. (4, 1954–1956); Сейфетдинов М. А. (1, 1942); Срібний М. Ф. (3, 1957); Щабельський Г. О. (2, б/д) та ін.

Фотодокументи

Сухомел Г. Й. у групі співробітників (1, 1924); сімейні фотографії (3, 1924); у групі військовослужбовців (1, 1953); фотопортрети Сухомела Г. Й. (11, 1950–1963).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Сухомела Г. Й.: Огієвського А. В., Циткіна С. І. про наукову діяльність ученого (1935, 1948); Пишкіна Б. А. на статтю Сухомела Г. Й. та Цветкова П. К. «Результаты экспериментального исследования бурного течения воды в широком нижнем бьефе» (1949); Терпугова М. В. на статтю «Погружение и всплытие носа и кормы судна, движущегося по ограниченному фарватеру» (б/д); Розовського І. Л. на монографію Сухомела Г. Й., Сміслова В. В., Дідковського М. М., Коберника С. Г., Цветкова П. К. «Движение воды в водопропускных сооружениях и за ними в широком нижнем бьефе» (б/д).

Статті про Сухомела Г. Й. в періодичній пресі (1933–1958).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Журавля І. В. «Критерій затопленості при гідравлічних розрахунках споруд» (1941); Дятловицького Л. І. «До питання про визначення швидкостей в потоці, що обтікає півзагату» (1950); Засса В. М. «Об условиях транспортного использования оросительных и осушительных каналов» (1955); Альтшуля [А.] Д. «Основные закономерности равномерного течения воды в каналах» (1956); Єременка Є. В. «Деякі дані про гідравлічний стрибок з бічними водоворотами» (1959); Гунька Ф. Г. «О некоторых направлениях теоретической разработки основных вопросов гидравлики нижнего бьефа гидроузла» (1961) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Хренов К. К. Академік Академії наук УРСР Георгій Йосипович Сухомел // Вісник АН УРСР. – 1958. – № 10. – С. 54–57; Мирончак Н. 11 вересня – 105 років від дня народження академіка Г. Й. Сухомела // Земля Подільська. – 1993. – 11 вересня. – С. 8; Коваленко С. М. Життєвий і творчий шлях академіка Г. Й. Сухомела // З історії університетської освіти в Україні : 100-річчя Національного університету водного господарства та природокористування. – Рівне : НУВГП, 2015. – С. 63–84.

М. О. Принь

Таран-Жовнір Юрій Миколайович

(26.06.1927 – 14.08.2003).

Учений у галузі матеріалознавства.

Академік (1985).

Фонд № 325, 1 опис, 34 од. зб. за [1978–2003] pp.

Народився 26 червня 1927 р. у м. Новомосковськ. Закінчив технологічний факультет (1949) та аспірантуру (1953) ДМетІ. Інженер-дослідник центральної заводської лабораторії Дніпропетровського автомобілебудівного заводу Мінавтопрому СРСР (1949–1950). Асистент (1953–1958), доцент кафедри металознавства (1958–1963), заступник декана технологічного факультету (1960–1963), професор кафедри металознавства (1970–1972) ДМетІ. Старший науковий співробітник (1963), завідувач відділу металознавства (1963–1973) Інституту чорної металургії Мінчормету СРСР. Водночас – учений секретар і член бюро Дніпропетровського наукового центру АН УРСР (1970–1973). Ректор (1974–2001), завідувач кафедри металознавства (з 1976), радник ректора (з 2001) НМетАУ МОН України.

Голова Відділення матеріалознавства та металургії АІН України (з 1991), голова Відділення металургії АН ВШ України (з 1992).

Академік АІН України (1991). Академік АН ВШ України (1992). Академік МАН ВШ (1995).

Наукові дослідження присвячено питанням морфології сфероїдального графіту в чавуні, фізико-хімічної природи процесів кристалізації у модифікованих розплавах, природи і закономірностей росту карбідних фаз, твердофазної автоепітаксії алмазу у чавуні, перитектичного перетворення в складнолегованих залізних сплавах. Започаткував напрям створення білих чавунів з інвертованою структурою та підвищеним запасом пластичності; розробив металознавчі основи вдосконалення технології виробництва виливків змінного металургійного устаткування. Автор понад 500 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1976). Лауреат Державної премії України (1996), премії імені К. Ф. Стародубова Міжнародної інженерної академії (1996).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1971, 1981), Жовтневої революції (1986), князя Ярослава Мудрого V ступеня (1997) та «За заслуги» III ступеня (1999), іншими державними нагородами.

Помер 14 серпня 2003 р. у м. Дніпропетровськ.

Наукові праці

Статті: «Новая интерпретация опасности оксидов азота» (1981, співавтори – Зернова [А. Н.], Кузнецов [А. Н.] та ін.); «Роль высшей технической школы в разработке новых технологий» [1980-ті]; «Про умови, які забезпечують формування графіту в кулястій формі» (1990, співавтор – Чорновол [А.] В.); «Проблемы подготовки инженерных кадров для черной металлургии Украины» (1995, співавтор – Охотський В. Б.); «Прогнозирование направленности кристаллизации расплавов перитектических систем в терминах термодинамики необратимых процессов» ([1990-ті], співавтор – Галушко І. М.); «Про розвиток вищої технічної освіти» (2000); «Готувати

еліту технологічного прориву» (2001, співавтори – Кремень В. Г., Пігоров Г. С.); «Інтеграція зусиль вузів металургійного профілю» (2001, співавтор – Величко О. Г.); «Изотопный состав и формы роста кристаллов твердого раствора на основе Si в силиминах» (2001, співавтори – Куцова В. З., Вейнов [А.] М.); «Исследование влияния относительного количества кристаллов первичной фазы на кинетику перитектического превращения» (2002, співавтор – Галушко І. М) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Современные тенденции и приоритетные направления развития материаловедения» [1988]; «Визначення напрямків підготовки, спеціальностей і змісту державних стандартів вищої школи» ([1990-ті], співавтор – Охотський В. Б.); «Тенденции развития высшего металлургического образования в Украине в XXI веке» (2000).

Опис винаходу: «Способ получения деформируемого белого чугуна» (1992, співавтори – Нижниковська П., Снаговський Л. та ін.).

Біографічні документи

Трудова книжка (1949–2003); документи про присвоєння почесних звань та присудження премій (1989–2002); посвідчення про обрання почесним членом Дніпровського регіонального товариства партнерства «Україна–Німеччина» (1997).

Документи з діяльності

Документи про діяльність на посаді ректора НМетАУ МОН України (1992–2001); документи про участь в українських та міжнародних наукових конференціях (1993–2002); документи про участь у святкуванні 100-річчя розвитку вищої металургійної освіти (1999); лист-пропозиція про включення до складу членів редакційної колегії всесоюзного науково-технічного журналу «Процессы литья» [1990-ті]; документи про участь у організації науково-методичної конференції «Державні стандарти вищої металургійної освіти» (2000); документи про діяльність ученого як голови оргкомітету зі святкування 100-річчя від дня народження директора ДМетІ Ісаєнка М. Х. (2001); концепція розвитку НМетАУ МОН України (2002).

Листування Таран-Жовніра Ю. М.

Кореспонденти: Жуков [А. А.] (2, 1993); [Чорновол А. В.] (1, 1991).

Фотодокументи

Фотопортрет Таран-Жовніра Ю. М. (1, [1978]); учений у складі журі спортивних змагань, які проходили в ДМетІ (3, [1970-ті]); під час виступів (2, [1970-ті–2000-ні]); під час випуску студентів ДМетІ (1, [1980-ті]); у робочому кабінеті ректора НМетАУ МОН України (1, 1998); у складі учасників другого міжнародного симпозіуму «Оборудование и технологии термической обработки металлов и сплавов в машиностроении», який проходив у м. Харків (1, 2001).

Документи про вченого

Статті: Андрійченко Л. «Поїздка була цікавою і корисною» (2001); Большакова Вад. І. «Ю. Н. Таран-Жовнір и Институт черной металлургии» (2002); Большакова Вл. І. «Просветитель. Ученый. Педагог» (2002); Грінберга С. Д. «Будни-годы... вся жизнь» (2002).

Документи, зібрані вченим

Стаття Міллікоски Л. «Горячая пластичность аустенитных сталей» (1983).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); НМетАУ МОН України (особова справа).

Лит.: 70-річчя академіка НАН України Ю. М. Тарана-Жовніра // Вісник НАН України. – 1997. – № 5–6. – С. 94–95; Большаков Вад. И. Просветитель. Ученый. Педагог // Новини

науки Придніпров'я. Серія: Інженерні дисципліни. – Дніпропетровськ, 2002. – № 4. – С. 5–7; Большаков Вл. И. Ю. Н. Таран-Жовнир и Институт черной металлургии // Там само. – С. 7–10; Гринберг С. Д. Будни-годы... вся жизнь... // Там само. – С. 71–74.

Л. В. Шипко

Татаринів Євген Олександрович

(02.03.1892 – 10.05.1950).

Патофізіолог.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 218, 1 опис, 59 од. зб. за 1911–1951 рр.

Народився 2 березня 1892 р. у м. Саратов (нині – РФ). Закінчив медичний факультет Саратовського університету (1916). Помічник прозектора (1916–1919), прозектор кафедри загальної патології (1919–1923), професор кафедри патологічної фізіології (1925–1931) Саратовського університету. Професор кафедри загальної патології Пермського університету (1923–1925). Завідувач відділу експериментальної морфології Інституту експериментальної біології і патології НКОЗ УРСР (1931–1941). Завідувач кафедри патологічної фізіології Київського медичного університету (1931–1950). Завідувач відділу патофізіології (1934–1948), завідувач лабораторії реактивності організму (1948–1950) Інституту клінічної фізіології АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено питанням реактивності організму при різних патологічних станах, ролі нервової системи в імунобіологічних реакціях організму. Низку робіт присвячено дослідженню патогенезу злоякісного росту.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1943).

Помер 10 травня 1950 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Статті: «К вопросу об иммунитете к злокачественным опухолям» (1933, співавтор – Димшиць Р. А.); «Селезенка и лимфатическая ткань» [не раніше 1939]; «О местной реакции тканей на введение антиретиккулярной цитотоксической сыворотки» (1944–1945); «Физиологическая система соединительной ткани и показатели стимуляции ее функций под влиянием антиретиккулярной цитотоксической сыворотки» (1944–1945); «К вопросу о факторе проницаемости» (б/д); «О проницаемости соединительной ткани» (б/д); «Красные кровяные тельца – эритроциты» (б/д) та ін.

Доповіді: «О резистентности к бластоматозному росту» (1938); «Материалы к учению о резистентности к опухолевому росту» (1944); «К вопросу о значении вегетативной нервной системы в иммуногенезе» (1949); «Отек» (б/д); «Лейкоцитозы» (б/д).

Робочі матеріали: до наукових праць «Руководство по патологической физиологии» та «Патология крови» [не раніше 1934], «О влиянии на кожу АЦС» (1944–1945), «Вплив вегетативної нервової системи на імуногенез» (1948–1949); з проблем «Імунітет злоякісних пухлин» (1933–1935), «Розвиток патофізіології в УРСР» [не пізніше 1948], «Сполучна тканина» (б/д); протоколи та описи лабораторних досліджень з патологічної анатомії (1938), патологічної анатомії у барокамері (1948), запалення тканини (б/д) та ін.

Біографічні документи

Свідоцтво та довідка про закінчення медичного факультету Саратовського університету (1916); витяги з протоколів засідань Ради медичного факультету Саратовського університету про захист дисертації на ступінь доктора наук та надання прав самостійного викладача (1923); документи про обрання на посаду професора та завідувача кафедри загальної патології Пермського університету (1923); довідки про роботу в Саратовському медичному інституті та Державному крайовому інституті мікробіології та епідеміології Південного сходу РРФСР (м. Саратов) (1931); витяг з протоколу засідання Центральної кваліфікаційної комісії НКОЗ УРСР про підтвердження вченого ступеня доктора медицини (1936); диплом доктора медичних наук (1938); повідомлення Президії АН УРСР про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1939); повідомлення Президії ВР УРСР про присвоєння звання «Заслужений діяч наук УРСР» (1944); автобіографії [1944–1950]; атестат професора (1947); некрологи (1950) та ін.

Документи з діяльності

Документи про роботу в Київському медичному інституті ім. О. О. Богомольця (1948–1950).

Фотодокументи

Фотопортрети Татарінова Є. О. (4, б/д).

Документи, зібрані вченим

Стаття Оквін К. О. «Енергетика некробиоза» [не раніше 1935].

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Історія Національної академії наук України, 1938–1941 : документи і матеріали. – Київ, 2003. – С. 564; Моррисон В. В. Вклад професора Е. А. Татарінова в развитие патологической физиологии // Саратовский научно-медицинский журнал. – 2009. – Том 5, № 2. – С. 277–279.

М. О. Принь

Татомир Констянтин Іванович

(16.03.1900 – 24.02.1979).

Учений у галузі гірничої справи.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 171, 1 опис, 18 од. зб. за 1900–1999 рр.

Народився 16 березня 1900 р. у м. Єлисаветград (нині – м. Кропивницький). Навчався на гірничому факультеті Нижегородського політехнічного інституту (1917–1918) та Дніпропетровського гірничого інституту (1918–1927). Співробітник (1925–1937) Дніпропетровського філіалу «Шахтобуду». Викладач, доцент, професор кафедри розробки пластових надр (1929–1941), декан гірничого факультету (1938–1941) Дніпропетровського гірничого інституту. Водночас – завідувач гірничого відділу (1938–1941, 1957–1963), старший науковий співробітник (1949–1956), заступник директора (1957–1963) Інституту гірничої справи АН УРСР ім. М. М. Федорова. Завідувач відділу основних параметрів глибоких шахт Донецького науково-дослідного вугільного інституту (1963–1965). Співробітник (1965–1979) Інституту економіки промисловості АН УРСР.

Наукові дослідження у галузі розкриття та розробки кам'яновугільних родовищ, розрахунку мережі виробок шахт. Розробив теорію комплексного розрахунку оптимальних площин розрізів шахтних гірських виробок, основи теорії оптимального проектування шахт. Автор понад 100 наукових праць.

Помер 24 лютого 1979 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Выбор способа разработки шахтных полей, включающих свиту пологопадающих пластов» (1955); «Расчеты сети выработок шахты» (1956); «Расчет оптимальных площадей сечений горных выработок глубоких и газообильных шахт» (1970); «Расчет оптимальных сечений горных выработок шахт» (1971).

Стаття «Розвиток та удосконалення методів оптимального проектування шахт» (1980, співавтори – Яцків В. С., Андреев І. М. та ін.).

Біографічні документи

Документи про здобуття освіти, отримання наукових ступенів та вчених звань, членство в різних організаціях (1900–1979); автобіографія (1965); документи про відзначення ювілеїв Татомира К. І. (1970–1999); документи про представлення до нагородження (1970, 1975).

Документи з діяльності

Документи про роботу групи наукових співробітників Інституту гірничої справи АН УРСР під керівництвом Татомира К. І. з перевірки проектів реконструкцій вугільних шах Донбасу (1965); повідомлення про випуск монографії Татомира К. І. «Основные теории оптимального проектирования шахт» (1965).

Фотодокументи

Фотознімок Татомира К. І. (1, [1970-ті]).

Документи про вченого

Рецензія Федорова Л. К. та Кухарова П. І. на працю Татомира К. І. «Выбор способа вскрытия и схемы разработки шахтных полей, включающих свиту пологопадающих пластов» (1954); вірші дружини вченого – Татомир Віри Никифорівни, присвячені Татомиру К. І. [1990-ті].

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Костянтин Іванович Татомир // Вісник АН УРСР. – 1979. – № 4 – С. 94; Історія Національної академії наук України, 1938–1941 : документи і матеріали. – Київ, 2003. – С. 564.

Л. І. Завалішина

Тетельбаум Семен Ісакович

(07.07.1910 – 24.11.1958).

Учений у галузі радіотехніки.

Член-кореспондент (1948).

Фонд № 215, 1 опис, 12 од. зб. за 1932–1960 рр.

Народився 7 липня 1910 р. у м. Київ. Закінчив КПІ (1932). Інженер-конструктор (з 1932), професор та завідувач кафедри радіопередаючих пристроїв (з 1940) КПІ.

Під час Другої світової війни – декан радіотехнічного факультету Середньоазійського індустріального інституту (1941–1943). Старший науковий співробітник відділу електростанцій та енергосистем (1945–1947), завідувач лабораторії високочастотної техніки (1947–1958) Інституту електротехніки АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено бездротовому передаванню енергії на далекі відстані, новим ефективним методам модуляції, питанням телебачення і радіолокації, створенню генераторів надвисокої частоти тощо. Автор понад 120 наукових праць.

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1944), «Знак Пошани» (1948).

Помер 24 листопада 1958 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Авторські свідоцтва: довідки, видані Відділом винахідництва Червоної армії на винаходи Тетельбаума С. І. (14, 1945–1947); № 81208 «Токоприемник для повозок бесконтактного високочастотного транспорту» (1949, співавтор – Холмський В. Г.); № 78953 «Дифрагмированный волновод» (1949); № 13857 «Генератор» (1953); № 113100 «Способ генерации сверхвысокочастотных колебаний и генераторы для его осуществления» (1958); № 10121 «Фазохронные генераторы обратной волны» (1958, співавтор – Ліждвой К. Я.); № 10392 «О методе излучения объемных изображений при помощи рентгеновского излучения» (1958, співавтор – Коренблюм Б. І.) та ін.

Біографічні документи

Свідоцтво про закінчення КПІ (1932); почесна грамота ВР УзбРСР (1943); орденські книжки (1944–1956); атестат професора (1946); диплом доктора технічних наук (1946); посвідчення члена-кореспондента АН УРСР (1948).

Фотодокументи

Фотопортрет ученого (1, [1950-ті]); Тетельбаум С. І. у колі колег (2, [1950-ті]).

Документи про вченого

Акаловский И. В., Огиевский В. В. «Семен Исаакович Тетельбаум» (1960).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Акаловський І. В., Огієвський В. В. Семен Ісаакович Тетельбаум. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1960. – 32 с.; Історія Національної академії наук України, 1946–1950. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2008. – С. 260.

Л. І. Завалішина

Тимофєєв Борис Борисович

(18.10.1915 – 02.12.2002).

Учений у галузі автоматики, системотехніки і теорії систем. Академік (1978).

Фонд № 322, 1 опис, 148 од. зб. за 1929–2002 рр.

Народився 18 жовтня 1915 р. у м. Петроград (нині – м. Санкт-Петербург, РФ). Закінчив електротехнічний факультет Грузинського індустріального інституту (1937). Молодший науковий співробітник Тбіліського НДІ споруд і гідроенергетики (1937–1939, 1944–1946). Служив у лавах Червоної армії (1939–1940); брав участь у Другій

світовій війні (1941–1942). Інженер-енергетик Наркомату місцевої промисловості Грузинської РСР (1943–1944). Старший науковий співробітник (1946–1959), завідувач лабораторії вимірювальних перетворювачів (1958–1960) Тбіліського НДІ приладобудування та засобів автоматизації. Завідувач відділу зовнішніх пристроїв (1960–1962) Обчислювального центру АН УРСР. Заступник директора (1962–1964) Інституту кібернетики АН УРСР. Директор (1964–1986) Інституту автоматики АН УРСР. Головний науковий співробітник (1986–2002) ІЕЗ ім. Є. О. Патона НАН України.

Почесний академік Міжнародної академії комп'ютерних наук і систем (1986).

Наукові дослідження у галузі створення нових автоматичних систем керування з широким застосуванням обчислювальної техніки, радіотехніки, кібернетики та автоматичних систем управління промисловістю. Автор понад 250 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1975). Лауреат Державних премій України (1973, 2000) та СРСР (1980), премій імені С. О. Лебедева та В. М. Глушкова (1982, 1995) НАН України.

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1966), Леніна (1971), Жовтневої революції (1981), Трудового Червоного Прапора (1985), іншими державними нагородами.

Помер 2 грудня 2002 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Процессорное управление листовыми прокатными станами» (1982, співавтори – Бобриницький Ю. П., Богаєнко І. М. та ін.).

Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата та доктора технічних наук: «Электродинамические приборы высокой чувствительности с малыми углами поворота» та «Электромагнитные поля и особенности применения электродных магнитоупругих датчиков» (1945–1954).

Брошури: «Автоматизовані системи керування» (1968); «Роль автоматизації в технічному прогресі» (1971); «Научно-техническая революция и автоматизация производства» (1982); «Технология проектирования математического обеспечения АСУ» (1983, співавтор – Сбитнев А. І.).

Статті: «“Эрдунгсмессер” системы ТбилНИГЭИ» (1938); «Несимметричный режим крупного гидрогенератора» (1952, співавтор – Тер-Газарян Г. М.); «Расчет режимов сосредоточенных электродов при магнитоупругих измерениях» (1955); «Магнитоупругий измеритель напряжений в бетоне» (1959); «Датчик для измерения напряжений в бетоне» (1960); «Хімічні реакції під наглядом машин» (1964, співавтор – Нікітін А.); «Критерий эффективности научно-исследовательского института и некоторые обобщенные показатели его деятельности» [1967]; «Принципы агрегатного построения систем программного управления металлорежущими станками» (1971, співавтори – Солтик В. Я., Акопян Г. А.); «Перспективы применения вычислительной техники для создания систем управления производственными процессами» (1973); «Построение вычислительных схем и структур на динамических регистрах» (1976, співавтор – Сухомлинов М. М.); «Разработка и перспективы развития автоматизированных систем управления предприятиями шинной промышленности» (1977, співавтор – Ходак В. І.); «Некоторые задачи математических исследований на современном этапе автоматизации управления производством и производственными процессами» (б/д) та ін.

Доповіді: «Магнитоупругая аппаратура для измерения напряжений в стали» (1957); «Измерение внутренних напряжений в стали индикаторами магнитной анизотропии» (1959); «Автоматизация управления агломерационным производством» [1972] та ін.

Лекція «Технические средства, используемые в системах управления» (1969).

Наукові звіти: «Измерения напряжений в арматуре железобетонного коллектора на левом берегу р. Куры в г. Тбилиси» (1955); «Разработка датчиков для измерения напряжений в бетоне» (1958); «Исследование напряжений в напорном трубопроводе Гагра-ГЭС» (1958).

Авторські свідоцтва: № 96332 «Магнітопружний манометр» (1953), № 408304 «Спеціалізований цифровий обчислювальний прилад» (1973), № 575679 «Пристрій для цифрового магнітного запису» (1977), № 1000793 «Спосіб лінеаризації характеристики магнітопружних датчиків квадратного виду» (1982) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографії Пухова Г. Є., Хатіашвілі Ц. С. «Локальные математические модели систем управления» (1970), Іванова В. В., Березовського А. І., Задіраки В. К. «Методы алгоритмизации непрерывных производственных процессов» (1975), Тернового К. С., Синькова М. В., Закидальського А. І. «Введение в современную томографию» (1983) та ін.

Біографічні документи

Свідоцтво про народження (1929); характеристики (1939, 1957); документи про захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора технічних наук (1945–1958); членські квитки Науково-технічного товариства СРСР (1957–1987); профспілкові квитки (1960, 1984); посвідчення та перепустки співробітника Інституту кібернетики АН УРСР (1963–1971); квитки депутата Київської міської та Шевченківської районної рад народних депутатів (1965–1977); дипломи члена-кореспондента та академіка АН УРСР (1967, 1978); документи про святкування ювілеїв ученого (1975–1985); посвідчення учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та посвідчення товариства «Союз працівників Чорнобиля» (1990–1992); візитна картка Тимофєєва Б. Б. (б/д).

Документи з діяльності

Документи про отримання авторських свідоцтв на винаходи (1943–1961); документи про участь у всесоюзних, республіканських науково-технічних конференціях, наукових нарадах, сесіях, семінарах (1951–1991); документи про роботу в Тбіліському НДІ споруд і гідроенергетики (1953–1959); текст інтерв'ю Тимофєєва Б. Б. «Автоматизація: проблеми і горизонти» для журналу «Україна» (1969); афіша-об'ява про лекцію Тимофєєва Б. Б. «Автоматизовані системи керування виробництвом і технологічними процесами» (1970); документи про співпрацю з іноземними вченими (1970–1984).

Фотодокументи

Тимофєєв Б. Б. серед військовослужбовців (1, [1939]); учений у сімейному колі (18, 1961–1981); з колегами (28, 1966–1984); в Інституті автоматики АН УРСР під час урочистостей з нагоди нагородження (5, 1971); фотопортрети Тимофєєва Б. Б. (9, 1972–1985); серед учасників демонстрації (10, 1974–1976); з членами Ради директорів «Союзпромавтоматики СРСР» (18, 1976–1984); під час перебування за кордоном – у м. Сан-Франциско (США), м. Бхїлаї (Індія) та ін. (15, 1977–1985); під час перебування на Криворізькому металургійному комбінаті (5, 1978); з членами болгарської та німецької делегації під час відвідування Інституту автоматики АН УРСР (4, 1981); серед делегатів з'їзду Всесоюзного товариства «Знання» (1, 1982); серед ветеранів Другої світової війни (8, 1983–1985); з президентом АН України Патоном Б. Є. (1, [1980-ті]); під час святкування 80-річчя від дня народження вченого (11, 1995) та ін.

Документи про вченого

Статті: «Ученые – строителям» (1957); Андрієвського С. «Машина слухається слова» (1966); Малиновського Б. М. «Наші лауреати» (1982).

Відгуки та рецензії на наукові праці Тимофєєва Б. Б.: Котіна [А.] К., Тер-Хачатурова А. Я. на науково-технічну розробку «Разработка приёмов магнитоупорного метода для измерения и записи механических напряжений в стали» (1953); Ткелашвілі М. М. на науково-технічний звіт «Магнитоупругий прибор для дистанционного измерения давления грунта на обделку тоннелей» (1955); Рухнадзе Е. М. на науково-технічний звіт «Экспериментальное исследование взаимосвязи между показаниями магнитоупругих и тензометрических датчиков» (1957).

Документи з дарчими написами вченому

Описи винаходів Арутюнова Г. В. «Двухмерная самонастраивающаяся следящая система для автоматического определения подходов дифференциального управления» та «Электронная двухпараметрическая следящая система» (1960, 1961); брошура Гагнідзе К. Ф. «Полвека в рабочем строю (к 50-летию Земо-Авчальской гидроэлектростанции имени В. И. Ленина)» (1980).

Документи, зібрані вченим

Стаття «К 25-летию научной деятельности В. Г. Глушкова» з дарчим написи члена-кореспондента АН СРСР Глушкова В. Г. матері Тимофєєва Б. Б. – Тимофєєвій Є. К. (1933); «Положение об изобретениях и технологических усовершенствованиях» та фотокопії авторських свідоцтв різних авторів (1936–1957); документи з діяльності Тбіліського НДІ споруд і гідроенергетики (1955–1960); буклет виставки «Ленінградська промисловість за 50 років» (1967); збірник «Труды III Всесоюзной межвузовской научно-технической конференции по проблемам повышения надежности электро- и радиотехнических изделий» (1970).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: 70-річчя академіка АН УРСР Б. Б. Тимофєєва // Вісник АН УРСР. – 1985. – № 10. – С. 99; 80-річчя академіка НАН України Б. Б. Тимофєєва // Вісник НАН України. – 1995. – № 9–10. – С. 101.

Ю. В. Булгаков

Товстюк Корній Денисович

(22.03.1922 – 16.09.2004).

Учений у галузі матеріалознавства напівпровідників.

Член-кореспондент (1978).

Фонд № 359, 1 опис, 20 од. зб. за 1946–2003 рр.

Народився 22 березня 1922 р. у с. Мамаївці (нині – Кіцманський р-н, Чернівецька обл.). Закінчив фізико-математичний факультет ЧДУ (1950). Асистент (1950–1953), аспірант (1953–1956), завідувач кафедри фізики напівпровідників (1956–1967), доцент (1967–1968) ЧДУ. Завідувач кафедри теорії твердого тіла ЛДУ ім. І. Франка (1968–1969). Керівник Чернівецького відділення напівпровідникового матеріалознавства Інституту напівпровідників АН УРСР (1969–1990). Керівник Львівського відділення ІПМ ім. І. М. Францевича НАН України (1990–2004). Водночас – професор кафедри напівпровідникової електроніки Національного університету «Львівська політехніка» (з 1995).

Наукові праці у галузі фізики напівпровідників і напівпровідникового матеріалознавства.

Лауреат Державних премії України (1973, 2001).

Помер 16 вересня 2004 р. у м. Львів.

Наукові праці

Статті: «Графічний метод визначення оптичних констант монокристалічних напівпровідників за допомогою вимірювання пропускання» (1962, співавтор – Борець М. О.); «Магнітна сприйнятливність селенистого свинцю» (1964, співавтор – Буджак Я. С.); «Вплив непараболічності енергетичних зон на кінетичні властивості напівпровідників» (1966, співавтори – Буджак Я. С., Неміш І. Ю.); «Влияние протяженных дефектов на электронный спектр в полупроводниках» (1973, співавтор – Лукіянець Б. А.); «Магнітна сприйнятливність домішки заліза в антимоніді кадмію» (1976, співавтори – Данилевич О. Й., Іванчук Р. Д., Тимочко Б. М.); «Сверхпроводимость слоистых кристаллов» (1978, співавтор – Лукіянець Б. А.); «Теорія локалізованих станів в околі центра точкової симетрії» (1982, співавтор – Омелян М. Ф.); «Химический сдвиг и постоянная решетки в легированных полупроводниках A_2B_6 » (1984, співавтори – Дейбук В. Г., Мельничук С. В., Товстюк Н. К.); «Застосування сил відображення для управління спектральною характеристикою фотовідгуку в діодах Шотткі» (1986, співавтори – Манассон В. А.) та ін.

Тези доповіді «Анизотропия края поглощения In_2Te » (1974, співавтори – Гертович Т. С., Раренко І. М.).

Авторські свідоцтва: № 1094532 «Источник тока и способ управления его параметрами» (1984, співавтори – Григорчак І. І., Ковалюк З. Д., Юрценюк С. П.); № 1589917 «Способ получения фоторезистивных пленок» (1990, співавтори – Гуцуляк В. Г., Орлецький В. Б., Фотій В. Д.) та ін.

Біографічні документи

Службові посвідчення (1946–1969); посвідчення до медалей (1961–1998); військовий квиток (1963); запрошення на засідання з нагоди 80-річчя від дня народження вченого.

Документи про вченого

Белоус О. І., Заячук Д. М. «Корній Денисович Товстюк» (2002).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Національний університет «Львівська політехніка» (особова справа); Державний архів Чернівецької області (ф. 933, 1245, Р-82, Р-2825, окремі документи).

Лит.: Корній Денисович Товстюк. – Львів, 2002. – 57 с.; Корній Денисович Товстюк (до 90-річчя від дня народження) // Український фізичний журнал. – 2012. – Т. 57, № 3. – С. 385–386.

І. Г. Кіржаєва

Толубинський Всеволод Іванович

(27.03.1904 – 17.04.1988).

Учений у галузі теплофізики і теплоенергетики.

Академік (1964).

Фонд № 172, 3 описи, 272 од. зб. за 1952–1988 рр.

Народився 27 березня 1904 р. у с. Тартак (нині – Чечельницький р-н, Вінницька обл.). Закінчив КПІ (1927). Інженер теплобюро (1927–1931), керівник тепло-технічного відділу (1931–1934), керівник лабораторії теплообміну і моделювання (з 1938) Інституту промислової енергетики ВРНГ УРСР. Водночас – викладач (1929–1930), доцент (1930–1938), завідувач кафедри котельних установок (1938–1941, 1944–1964), керівник лабораторії теплообміну і газодинаміки (1957–1965) КПІ. Під час Другої світової війни – завідувач кафедри котельних установок і промислового використання тепла Середньоазійського індустріального інституту (1941–1944). Директор Інституту теплоенергетики АН УРСР (1953–1954). Директор (1963–1972), завідувач відділу високофорсованого теплообміну й теплообмінних апаратів (1965–1985) Інституту технічної теплофізики АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено питанням теплообміну та гідродинаміки, теорії та конструкції топків, випарників і парогенераторів, спалення і комплексного використання палива. Автор понад 200 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1974). Лауреат премії імені Г. Ф. Проскури АН УРСР (1981).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1948), Трудового Червоного Прапора (1952, 1971), Жовтневої революції (1982), іншими державними нагородами.

Помер 17 квітня 1988 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України застовано премію імені В. І. Толубинського за видатні досягнення в галузі теплофізики та теплотехніки (1997).

Наукові праці

Монографії: «Механизация сжигания твердых топлив в промышленных котельных установках» (1961, співавтор – Кочережко [А. Н.]); «Теплообмен при кипении» (1980); «Теплоэнергетические установки» (б/д).

Статті: «Об эффективности применения воздуха для интенсификации теплопередачи в промышленных вакуум-испарителях» (1952, співавтор – Ямпольський [Н.] Г.); «Работа контура с естественной циркуляцией при прямоточных и близких к ним режимам» (1952); «Некоторые замечания к дискуссии по поводу работ ЦКТИ по теплообмену при кипении и конденсации» (1959); «Скорость роста паровых пузырей при кипении растворов» (1965, співавтор – Островський Ю. М.); «Применение оребренных поверхностей теплообмена в высокотемпературных теплообменных аппаратах» (1972, співавтор – Зозуля [Н.] В.); «Some heat transfer peculiarities in thin films of boiling liquid» (1978, співавтори – Антоненко В. О., Островський Ю. М.); «О причинах расхождения экспериментальных данных по кризису теплоотдачи при кипении в каналах» (1984, співавтор – Домашев [Е.] Д.); «Прогресивна технологія монодисперсного гранулювання розплавів і нове обладнання для виробництва мінеральних добрив» (1984).

Доповіді та тези доповідей: «Исследование закономерностей высокофорсированного теплообмена (состояние вопроса и задачи)» (1962, співавтор – Орнатський [А.] П.); «Основные достижения Института технической теплофизики АН УССР по проблеме «Высокотемпературная теплофизика» за 1966 год» (1966); «Энергохимичные методы производства» (1968); «Теплоснабжение промышленных предприятий и перспективы его развития» (1972); «Bolling heat transfer and vapour bubbles growth rate» (1974); «Теплообмен при кипении и скорость роста паровых пузырей» (б/д); «Теплофизика атомных реакторов» (б/д); «Энергетические агрегаты и парогенераторы для утилизации тепла технологических процессов» (б/д).

Авторські свідоцтва: № 258324 «Теплообменная труба» (1969, співавтори – Боровков В. П. та ін.); № 541862 «Холодильник доменной печи» (1976, співавтори – Гревцев Л. М. та ін.); № 637613 «Зона испарения тепловой трубы» (1978, співавтор – Островський Ю. М. та ін.); № 941849 «Теплообменная поверхность» (1982, співавтор – Антоненко В. О. та ін.); № 1215808 «Способ изготовления теплообменной трубы» (1985, співавтори – Антоненко В. О. та ін.) та ін.

Відгуки та рецензії: на статті Тищенко Б. С. «Анализ работы пылеугольных топков мощных современных котлов на тощем угле и антраците» (1964), Наринського Д. [А.] «Влияние отклонений в эквивалентных диаметрах параллельных каналов воздухоподогревателя на средний коэффициент теплоотдачи» (1969), Дорофеева Б. М. «Звуковые явления при кипении» (1984); на дисертаційні дослідження Антоненка В. О., Ковальова С. [А.], Подобєда О. П., Ратникова [Е.] Ф., Сатановського [А.] Л., Смоленського Л. [А.], Федорченка Б. Я. (1969–1975) та ін.

Біографічні документи

Профспілковий квиток (1970); членський квиток Всесоюзного товариства винахідників і раціоналізаторів (1971); свідоцтво учасника ВДНГ СРСР (1973); Указ Президії ВР УРСР про присвоєння звання «Заслуженный діяч науки УРСР» (1974); документи про відзначення ювілеїв ученого (1974–1984); характеристика вченого, складена членом-кореспондентом АН УРСР Долінським А. А. [1970-ті]; посвідчення керівника сектору Інституту технічної теплофизики АН УРСР (1980); членський квиток Всесоюзного товариства «Знання» (1981); документи про публікацію біобібліографії Толубинського В. І. (1985); біографічні дані вченого, представлені для включення до видання «Men of Achievement» та «Dictionary of international biography» (1984–1985) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про участь у роботі III науково-технічної конференції у Севастополі (1964); документи про діяльність на посаді директора Інституту технічної теплофизики АН УРСР (1964–[1970-ті]); документи про підготовку та участь у роботі III міжнародної конференції з теплообміну в Чикаго (США) (1966); документи про діяльність на посаді голови Наукової ради АН УРСР з проблеми «Высокотемпературная теплофизика» (1966–1972); документи про участь у роботі Всесоюзного симпозиуму з проблеми течій рідини і газу (1967); документи про видавничу діяльність (1967–1980); документи про діяльність на посаді завідувача відділу високофорсованого теплообміну і теплообмінних апаратів Інституту технічної теплофизики АН УРСР (1969–1983); документи про участь у підготовці та роботі VIII Світової енергетичної конференції (1971); документи про участь у роботі VII Міжнародної конференції з промислової енергетики у Києві (1972); документи про участь у роботі Міжнародного семінару «Последние достижения в области теплообменных аппаратов» в Трогірі (СФРЮ) (1972); документи про участь у роботі Секції фізико-технічних

і математичних наук АН УРСР (1972); документи про участь у наукових заходах з проблеми високотемпературної теплофізики та теплообміну (1972–1990); документи про участь у роботі Міжнародної наради «Теплопередача в реакторах» у Карлсруе (ФРН) (1973); документи про участь у V Міжнародній конференції по теплообміну у Кіото (Японія) (1974); документи про участь у роботі Міжнародного семінару з тепло- і масообміну у Дубровнику (СФРЮ) (1978); зауваження до проекту договору щодо співробітництва Інституту технічної теплофізики АН УРСР з Московським енергетичним інститутом [1980-ті] та ін.

Листування Толубинського В. І.

Адресати: Бегелл В. (Begell W.) (11, 1969–1984); Вейсс Р. Д. (Weiss R. D.) (1, 1976); Геращенко О. [А.] (1, 1980); Григулл У. (Grigull U.) (1, 1971); Жукаускас А. А. (1, 1976); Ірвін Т. Ф. (Irvine T. F.) (7, 1972); Казанцев Б. О. (2, 1982); Красін А. К. (1, 1973); Патон Б. Є. (3, 1964–1984); Писаренко Г. С. (1, 1975); Пухов Г. Є. (2, [1980–1981]); Стирикович М. А. (2, 1976–1987); Суринов Ю. О. (1, [1973]); Хартнетт Дж. П. (Hartnett J. P.) (1, 1969); Холмський Г. (1, б/д); Хьюїтт Г. Ф. (Hewitt G. F.) (2, 1980–1985); Шубенко-Шубін Л. О. (1, 1973) та ін.

Кореспонденти: Алимов О. М. (1, 1974); Бегелл В. (Begell W.) (5, 1969–1984); Вайнер П. К. (Wayner P. C.) (3, 1979); Вейсс Р. Д. (Weiss R. D.) (1, 1976); Геращенко О. [А.] (3, 1975); Гиршкан [І. А.] (2, 1969); Горенфло Д. (Gorenflo D.) (1, 1978); Григор'єв Б. А. (2, 1966); Громак В. (2, 1973–1974); Доценко Б. (3, 1972); Жукаускас [А. А.] (1, 1976); Зайцева С. (1, 1980); Казанцев Б. О. (11, 1967–1984); Кіпріанов А. І. (1, 1969); Кільчевський М. О. (1, 1970); Коздоба Л. О. (1, 1983); Кремньов О. О. (2, 1981–1982); Кухтін В. (2, 1969); Кушер І. (Kušcer I.) (2, 1970–1971); Лавриненко К. Д. (1, 1976); Левітін Р. С. (1, 1976); Мартиненко О. Г. (5, 1977–1987); Міцушина Т. (Mizushina T.) (3, 1972); Моссаковський В. І. (2, [1981]); Нікеров П. С. (2, 1985); Орелл А. (Orell A.) (3, 1967–1978); Платонов В. В. (7, 1983); Петухов Б. С. (2, 1973–1979); Постил С. Д. (2, 1979); Пухов Г. Є. (1, 1980); Рейчел Н. (Rachel N.) (2, 1983); Соляров [Е. І.] (3, 1979); Страдомський М. В. (1, 1979); Сутормін Ю. (2, [1984]); Уткін В. Ф. (2, 1984); Хартнетт Дж. П. (Hartnett J. P.) (1, 1969); Хьюїтт Г. Ф. (Hewitt G. F.) (2, 1980); Шарма П. Р. (Sharma P. R.) (2, 1975); Щербань О. Н. (7, 1972) та ін.

Фотодокументи

Толубинський В. І. з колегами (5, [1970-ті–1980-ті]); фотопортрети Толубинського В. І. (2, [1980-ті]).

Документи, зібрані вченим

Статті: Коздоба Л. О. «Применение электрических моделей для решения задач тепло- и масспереноса» та «Метод решения нелинейных уравнений тепло- и масспереноса на сеточных и комбинированных электрических моделях» (1967, 1968); Айзена [А.] М., Редчиця І. С., Федоткіна І. М. «О стационарной нелинейности теплопроводности в многослойных плоских стенках» та «Инженерный метод расчета стационарной теплопроводности через многослойные стенки с источниками в случае неидеального теплового контакта» (1973) та ін.

Автореферати дисертацій: Антоненка В. О., Бойко Л. Д., Мамедова Р. [А.], Марченко [Н.] В., Ђомкіна А. Г. (1963–1972).

Інші документи: програми наукових з'їздів, конференцій, симпозіумів з різних проблем (1967–1987); збірник наукових праць «Теплопроводность и диффузия» (1971); постанова Президії АН УРСР про затвердження складу експертних комісій з виборів до АН УРСР у 1976 р. (1975).

Документи інших осіб

Документи сина Толубинського В. І. – Толубинського Є. В.: дисертація на здобуття ступеня кандидата технічних наук «К линейной теории нестационарного переноса» робочі матеріали до неї (1967); монографія «Теория процессов переноса» (1969); документи (подання, відгуки, рецензії, протоколи, листи) про представлення Толубинського Є. В. на здобуття Державної премії УРСР (1970–1978) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Хто є хто : довідник. Професори Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – Київ : Освіта, 1998. – С. 134–135; Історія Національної академії наук України, 1951–1955. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2012. – С. 559–560.

Л. І. Завалішина

Топачевський Олександр Вікторович

(13.03.1987 – 01.12.1975).

Гідробіолог.

Академік (1972).

Фонд № 173, 1 опис, 72 од. зб. за 1947–2007 рр.

Народився 13 березня 1897 р. на хуторі Бобрівка (нині – Таращанський р-н, Київська обл.). Закінчив Київський ІНО (1930). Аспірант НДІ водного господарства України (1934). Аспірант (1935–1938), асистент (1935–1940), старший викладач (з 1940), доцент (з 1944), декан біологічного факультету (1944–1947, 1956–1959), завідувач кафедри нижчих рослин (1957–1959) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Водночас – старший науковий співробітник відділу ліхенології і альгології (1935–1941, 1944–1952) Інституту ботаніки АН УРСР. Під час Другої світової війни також викладав у школі на станції Уш-Тобе Туркестано-Сибірської залізниці (1941–1944). Директор Інституту гідробіології АН УРСР (1959–1973).

Академік-секретар Відділу загальної біології АН УРСР (1962–1965).

Член Всесоюзного гідробіологічного товариства, голова Українського гідробіологічного товариства (з 1964).

Наукові дослідження присвячено проблемам морфології, систематики та філогенії водоростей, загальної, санітарної і технічної гідробіології. Засновник київської альгологічної школи.

Заслужений діяч науки України (1966).

Нагороджений орденом Жовтневої революції (1971).

Помер 1 грудня 1975 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Визначник прісноводних водоростей України. Діамантові водорості» (1959, співавтор – Оксіюк О. П.); «Вопросы цитологии, морфологии, биологии и филогении водорослей» (1962).

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора біологічних наук «Основные принципы современной филогенетической систематики водорослей» (1958).

Статті: «Проблема первичных организмов и низшие водорослевые организмы» [1951]; «Опыт построения филогенетической системы диамантовых водорослей» [1956]; «Проблема морфологической и физиологической эволюции первичных организмов и ее методологическое и биологическое значение» [1957]; «“Цвітіння” води» (1960); «Берегти і примножувати багатства Дніпра» [1961]; «О цветении воды и причинах летних заморозов рыб в Днепровских водохранилищах» [1964]; «О содержании, структуре и задачах гидробиологии» (1972, співавтори – Нікольський Г. В., Старостін І. В.); «О методах регулирования “цветения” и использования биомассы сине-зеленных водорослей в народном хозяйстве» ([1972], співавтори – Сіренко Л. Я., Цееб Я. Я.); «Ökologo-physiologische Aspekten der “Blüte” und Problem des reinen Wassers» (1973, співавтор – Сіренко Л. Я.); «Яков Яковлевич Цееб (К 70-летию со дня рождения)» ([1975], співавтор – Поліщук В. В.) та ін.

Доповіді: «Эколого-физиологические аспекты “цветения” и проблема чистой воды» (1971, співавтор – Сіренко Л. Я.); «Закономерности массового развития сине-зеленых водорослей в водохранилищах и направление работ по изысканию мер борьбы с этими явлениями» (б/д, співавтори – Брагинський Л. П., Сіренко Л. Я.); «“Цветение” воды, возможности его регулирования и использования в народном хозяйстве биомассы водорослей и сопутствующих микроорганизмов» (б/д, співавтори – Сіренко Л. Я., Шевченко А. Д.).

Авторське свідоцтво № 2511292 «Способ выделения водоростей» (1969, співавтори – Мережка А. І., Пацер А. Т.).

Відгуки та рецензії: на монографію Зерова Д. К. «Очерк филогении бессосудистых растений» (1972); статтю Миловидової Н. та Смоляр Р. «Вплив стічних вод, які містять в собі нафтопродукти, на деяких донних тварин Чорного моря» (1973); на дисертаційні дослідження Алмазова [А.] М., Асаул З. І., Батуринової В. [Н.], Беліцер Н. В., Брагинського Л. П., Дев'яткіна В. Г., Зайченко О. А., Кузьменко М. І., Литвиненко Р. М., Метейко Т. Я., Мінінберга С. Я., Оксіюк О. П., Стрельникової Н. І., Чернецької Л. [Н.] (1966–1974), Шевцової Л. В.

Біографічні документи

Членський квиток Українського добровільного товариства мисливців та рибалок (1947); характеристики [1956]; автобіографії (1959, б/д); документи про обрання до складу членів-кореспондентів та академіків АН УРСР (1961–1972); анкети (1962); особовий листок з обліку кадрів (1963); вітальна кореспонденція (1963–1975); грамоти за активну участь у діяльності «Робітничої газети» (1967); документи про нагородження орденом Жовтневої революції та Почесною грамотою ВР УРСР (1971).

Документи з діяльності

Документи про участь у експедиції з гідробіологічного вивчення р. Десна (1960); документи про діяльність на посаді завідувача відділу санітарної гідробіології та директора Інституту гідробіології АН УРСР (1961–1973); документи про діяльність на посаді академіка-секретаря Відділу загальної біології АН УРСР (1963–1965); документи про діяльність як члена Всесоюзного гідробіологічного товариства (1964–1965); документи про участь у наукових конференціях (1964–1971); звіт про роботу комплексної експедиції АН УРСР на Кременчуцьке водосховище під керівництвом Топачевського О. В. (1965); документи про участь у міжнародних конференціях з лімнологічного дослідження р. Дунай (1966–1967); індивідуальні звіти про роботу як академіка АН УРСР (1974–1975).

Листування Топачевського О. В.

Адресат Нікольський Г. В. (1, [1975]).

Кореспонденти: Вінберг Г. Г. (2, 1972–1974); Велканов А. (1, 1970); Гирник Д. В. (1, 1965); Дезікахарі Т. В. (Desikachary T. V.) (5, 1969); Макарович В. А. (1, 1963); Нікольський Г. В. (1, 1975); Рутберг Р. (1, 1972); Телитченко М. М. (2, 1972–1973); Толмазін Д. (1, 1965); Шмес Г. (Sztmes G.) (2, 1965–1970).

Фотодокументи

Топачевський О. В. у лабораторії Інституту гідробіології АН УРСР (1, 1972).

Документи про вченого

Цеєб Я. Я. «Александр Викторович Топачевский» [1967]; Гуржій О. «Річка його життя (до 110-річчя від дня народження академіка О. В. Топачевського)» (2007).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Історія Національної академії наук України, 1956–1960. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2015. – С. 737; Професори Київського університету : біогр. довід. – Київ : ВПЦ «Київський університет», 2014. – С. 481–482.

Т. В. Брязкало

Третьяков Дмитро Костянтинович

(05.11.1878 – 26.09.1950).

Зоолог.

Академік (1929).

Фонд № 174, 1 опис, 197 од. зб. за 1926–1978 рр.

Народився 5 листопада 1878 р. у с. Шуморово (нині – Ярославська обл., РФ, затоплене Рибінським водосховищем). Закінчив природниче відділення фізико-математичного факультету Санкт-Петербурзького університету (1901). Молодший зберігач (1901), асистент анатоμο-гістологічного кабінету (1904), приват-доцент кафедри гістології (1911–1912) Санкт-Петербурзького університету. Прозектор гістології Жіночого медичного інституту у Санкт-Петербурзі (1907–1909). Професор і завідувач кафедри зоології (1912–1941), організатор і директор Зообіологічного НДІ при університеті (1929–1941), декан біологічного факультету (1933–1941) ОДУ. Під час Другої світової війни – завідувач відділу іхтіології Інституту зообіології АН УРСР (1941–1943). Директор Інституту зоології АН УРСР (1944–1948). Завідувач відділу іхтіології Інституту гідробіології АН УРСР (1944–1948). Водночас – професор та завідувач кафедри іхтіології КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1944–1948).

Наукові дослідження присвячено питанням гістології, порівняльної анатомії, філогенії тварин. Автор понад 150 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1940).

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1944), іншими державними нагородами.

Помер 26 вересня 1950 р. Похований у м. Київ на Лук'янівському кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Очерки по филогении рыб» (1944); «Морфологические свидетельства межродовых филогенетических связей карповых рыб» (1949); «Развитие жизни на земле» [1940-ві]; «Развитие мира животных» (1950).

Підручник «Біологія» (1947).

Статті: «Внешние признаки порчи рыб» (1943); «Классификация примитивных костистых рыб» (1945); «Зрослощеплені риби» (1945); «Зоологическая типология» (1947); «Ассиметрия черепа карповых» (1947); «Рыбные ресурсы и эпизоотии в Башкирии» (1947); «Летающие рыбы» (1947); «Паралелізм зовнішніх ознак густери і ляща» [не раніше 1947]; «Проблема питекантропа» (1948); «Нарис філогенії ляща» (1948); «До морфології лина» (1948); «Як побудовано всесвіт» (1948); «Хеморецептори в риб» [1940-ві]; «Сравнительно-морфологический анализ сейсмочувствительных органов сельдевых и их значение для систематики их» (1950); «Место сельдевых и лососевых в системе костистых рыб» (б/д); «Ктепофорная теория И. И. Мечникова» (б/д); «В глубинах моря» (б/д); «Гистофілогенез» (б/д); «Способы движения у рыб» (б/д); «Рибна отрута» (б/д); «Про розробку академіком Т. Д. Лисенком вчення про пристосовність організмів» (б/д) та ін.

Доповіді: «К. А. Тимірязев – учений, громадський діяч, патріот» (1943); «Институт зоологии АН УРСР» (1949); «Досягнення генетики і селекції» [1940-ві].

Лекція «Походження та становлення людини» [1946].

Відгуки та рецензії: на монографію Каптаренко-Черноусової О. К. «Киевский ярус и элементы его палеографии» (б/д); на дисертаційні дослідження Абеленцева В. І. «Фауна, экология и хозяйственное значение рукокрылых Закарпатской области», Квітницького-Рижова Ю. М. «Материалы к вопросу о гистологических структурах в раннем патологическом онтогенезе человека», Шамутіної Н. І. «Сравнительно-анатомическое строение кожи костистых рыб, в частности, камбалообразных» (б/д).

Робочі матеріали: з проблем зоології, фауни України, походження людини, еволюції тваринного світу (б/д).

Біографічні документи

Трудовой список (1927, 1930); автобіографії (1935–1944); трудова книжка (1939); посвідчення, членські квитки (1940–1949); замітки в періодичній пресі про нагородження Третьякова Д. К. орденом Трудового Червоного Прапора (1944); вітальна кореспонденція (1944–1945), особовий листок з обліку кадрів (1945); диплом доктора біологічних наук (1946); облікова картка наукового працівника [1940-ві]; характеристика [1940-ві].

Документи з діяльності

Договори про публікацію робіт «Як людина підкорює і переробляє природу» (1944) та «Рыбы и круглоротые. Их жизнь и значение» (1949); запрошення на наукові з'їзди, конференції, симпозиуми (1944–1950); звіти про наукову роботу та роботу в Інституті зоології АН УРСР (1945, 1949); документи про педагогічну діяльність (б/д).

Листування Третьякова Д. К.

Адресат Павловський Є. Н. (2, 1950).

Кореспонденти: Балабай П. П. (2, 1946); Белановський М. (1, 1944); Берг Л. С. (1, 1943); Белкін Р. І. (1, 1944); Бурчак-Абрамович М. Й. (2, б/д); Виноградов К. О. (6, 1946–1948); Воблий К. Г. (1, 1945); Гапонов Е. А. (3, 1945); Грінбарт С. Б. (4, 1944); Замбриборщ Ф. С. (5, 1947–1948); Іванов Г. Ф. (1, 1947); Ільїн Б. С. (3, 1944–1947); Кардишев Д. І. (1, 1942); Кінель І. Г. (2, 1945); Китайгородський М. М. (1, 1942); Корнеєв О. П. (1, б/д); Краузе [М. І.] (9, 1944–1949); Ніколюкін М. І. (1, 1944); Нестурх М. Ф. (7, 1946–1948); Орлов Ю. О. (5, 1942–1945); Павловський Є. Н. (1, 1950); Познанін Л. П. (1, 1944); Прендель А. Р. (1, 1944); Рейнгард Л. В. (3, 1944–1948); Римський-Корсаков М. М. (1, 1945); Ролл Я. В. (1, 1943); Савчук М. П. (14, 1941–1946); Суворов Є. К. (3, 1945–1947); Талієв Д. М. (1, 1948); Уманський Е. Є. (1, 1944);

Хозацький Л. І. (1, 1947); Шамутіна Н. І. (6, 1944–1947); Шмальгаузен І. І. (8, 1942–1945); Яцко І. Я. (5, 1942–1945) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Третякова Д. К. (3, 1940).

Документи про вченого

Рецензії на праці Третякова Д. К. «Під блакитними хвилями» (б/д), «Словник зоології хребетних» (б/д).

Документи, зібрані Третяковим Д. К.

Документи з історії Інституту зоології АН УРСР (1939–1948).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Д. К. Третяков // Вісник АН УРСР. – 1950. – № 10. – С. 80; Мазурмович Б. Н. О жизни и деятельности Д. К. Третякова (1878–1950) // Вестник зоологии. – 1971. – № 2. – С. 84–87; Дмитрий Константинович Третяков. – Киев : Наукова думка, 1990. – 53 с.; Кузнецов В. А. Научно-педагогическая и просветительская деятельность Д. К. Третякова (1878–1950) // Научные труды Зоологического музея ОГУ. – Одесса : АстроПринт, 1998. – Т. 3. – С. 155–165; Развитие зоологических исследований в Одесском университете : Академик Д. К. Третяков и его научная школа : сб. воспоминаний и науч. тр. – Одесса : АстроПринт, 1999. – 286 с.

А. І. Шаповал

Трефілов Віктор Іванович

(06.08.1930 – 14.04.2001).

Учений у галузі фізики та матеріалознавства.

Академік (1973).

Фонд № 361, 3 описи, 360 од. зб. за 1949–2005 рр.

Народився 6 серпня 1930 р. у м. Баку (нині – Азербайджанська Республіка). Закінчив металургійний факультет КПП (1952). Молодший (1955–1959), старший науковий співробітник (1959–1962), заступник директора (1962–1973) Інституту металофізики АН УРСР. Директор ІІМ ім. І. М. Францевича АН УРСР (1973–2001). Віце-президент АН України та голова Секції фізико-технічних та математичних наук АН України (1974–1993).

Академік АН СРСР (1987), дійсний член Академії інженерних наук Росії, Міжнародної академії кераміки, Інституту металів Англії, Інституту спікання Югославії (1975).

Наукові дослідження присвячено проблемам матеріалознавства. Заклав фізичні основи теорії міцності та пластичності штучних і природних матеріалів найрізноманітнішого призначення. Розробив теорію деформаційного зміцнення та руйнування полікристалічних металевих матеріалів. Засновник наукової школи з фізичного матеріалознавства. Автор понад 800 наукових праць та понад 220 авторських свідоцтв та патентів.

Заслужений діяч науки і техніки України (1994). Лауреат премії НТО «Машпром» імені Д. К. Чернова (1973), Державних премій України (1974, 1999) та СРСР (1988), премії імені Є. О. Патона АН УРСР (1987).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1970), Жовтневої революції (1980), Леніна (1986), князя Ярослава Мудрого V ступеня (2000), іншими державними нагородами та золотою медаллю Міжнародного Планзеєвського наукового товариства (Австрія, 1992).

Помер 14 квітня 2001 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України засновано премію імені В. І. Трефілова за видатні роботи в галузі фізики міцності і пластичності матеріалів (2002).

Наукові праці

Брошури: «Особенности физических свойств низкоразмерных соединений переходных металлов с халькогенами и перспективы использования их в электронных и радиотехнических устройствах» (1985, співавтори – Щоткін І. С., Євсєєв В. З.); «Роль структуры в прочности и вязкости разрушения K1c» (1995, співавтори – Мінакова [А.] В., Мінаков В. М. та ін.); «Редкометальная промышленность Украины. Проблемы и перспективы» (1997, співавтор – Козін Л. Ф.); «О структуре производства титановой продукции: мировой опыт и реализация в Украине» (1998, співавтори – Мінакова [А.] В., Мінаков В. М. та ін.); «Стан та тенденції розвитку до 2010 року української науки та виробництва нових керамічних та композиційних матеріалів» (1998, співавтори – Каргузов В. В., Чернишев Л. І. та ін.).

Статті: «О связи параметров кристаллической решетки аустенита с температурой начала мартенситного превращения в сплавах железа с углеродом» (1957, співавтор – Гріднев В. Н.); «Фазовые и структурные изменения при нагреве сплавов Ti–Cr» (1959, співавтори – Гріднев В. Н., Рафаловський В. А.); «Парамагнітна сприйнятливність сплавів на основі хрому» (1964, співавтор – Мільман Ю. В.); «Микроструктурное исследование перехода от скольжения к двойникованию в железе» (1966, співавтор – Драчинський А. С.); «Действие ультразвука на дислокационную структуру монокристаллов молибдена» (1969, співавтори – Фірстов С. О., Полоцький І. Г. та ін.); «Влияние примесей элементов внедрения на структуру и свойства сплавов хрома с лантаном в литом состоянии» (1973, співавтори – Фірстов С. О., Ракицький А. Н. та ін.); «Порошковая металлургия: основные проблемы и пути их решения» (1981); «ЭПР-спектроскопия в решении проблем физики спекания» (1988, співавтори – Власова М. В., Мінаков В. М. та ін.); «Связь электрохимических и физических свойств с электронной структурой высокохромистых сплавов хром–железо» (1991, співавтори – Грицишина Л. Н., Мінаков В. М. та ін.) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Исследование поверхности разрушения молибдена в интервале температур хрупко-вязкого перехода» (1976, співавтори – Васильєв О. Д., Фірстов С. О. та ін.); «Температурная зависимость прочности и пластичности материалов» (1978, співавтор – Мільман Ю. В.); «Научные основы развития энергетики на Украине и задачи учреждений АН УССР» (1989); «Физические основы формирования волокновой вязкой керамики на основе боридов» (1991, співавтори – Падерно В. [Н.], Падерно Ю. Б. та ін.); «Новые материаловедческие решения – основа повышения надежности и срока службы машин и механизмов, их восстановления и замены» (б/д) та ін.

Авторські свідоцтва: № 527851 «Установка для взрывной обработки порошка» (1976, співавтори – Мільман Ю. В., Саввакін Г. І.); № 650372 «Способ получения композиционных покрытий» (1978, співавтори – Федорчено І. М., Саввакін Г. І. та ін.); № 664809 «Способ производства субмикродисперсных многослойных материалов» (1979, співавтори – Майборода В. П., Рево С. Л. та ін.); № 677813 «Способ получе-

ния магнитноабразивных порошков» (1979, співавтори – Майборода В. П., Гаврилюк Г. В. та ін.); № 1037200 «Ультразвуковой способ контроля неоднородностей в изделиях» (1983, співавтори – Гріднев В. Н., Запорожець О. І. та ін.); № 1380156 «Способ получения поликристаллического сверхтвердого материала на основе алмаза» (1987, співавтори – Саввакін Г. І., Заїка М. І.); № 1452452 «Способ изготовления толстопленочных микросхем» (1988, співавтори – Патон Б. Є., Скляревич В. Є. та ін.); № 1501490 «Керамический инструментальный материал» (1989, співавтори – Сухих Л. Л., Іконник М. М. та ін.) та ін.

Біографічні документи

Трудова книжка (1950–2001); диплом про закінчення КПІ (1952); дипломи кандидата технічних та доктора фізико-математичних наук (1955, 1966); атестат професора (1968); документи про присудження Державних премій України (1974, 1999); почесні грамоти (1977–1990); вітальні адреси та кореспонденція з нагоди ювілеїв та свят (1978–2000); характеристика (1979); автобіографії [1970-ті–1980-ті]; біографічні довідки ([1970-ті]–2001); диплом лауреата премії РМ СРСР (1981); документи про висування до складу дійсних членів АН СРСР (1981–1987); диплом почесного члена Науково-технічного товариства машинобудівної промисловості (1987); документи про присвоєння звання «Заслужений діяч науки і техніки України» (1994); документи про представлення до нагородження медаллю академіка М. К. Янгеля та орденом князя Ярослав Мудрого IV ступеня (1994, 1998); диплом імені Ю. В. Кондратюка Федерації космонавтики України (2000); документи про смерть та увічнення пам'яті Трефілова В. І. (2001) та ін.

Документи з діяльності

Документи про участь у роботі наукових конференцій, симпозіумів, семінарів, нарад (1971–2001); документи про діяльність на посаді віце-президента НАН України (1972–1994); документи про співпрацю з іноземними підприємствами і організаціями (1974–2001); документи про діяльність на посаді голови наукової ради з проблеми «Порошкова металургія, композиційні матеріали і порошкові покриття» ДКНТ (1979–1991); доповідні та аналітичні записки: «Пропозиції щодо економії вольфрама», «О состоянии разработок и перспективах внедрения нового способа получения железного порошка из суперконцентратов», «О приоритетных направлениях развития отрасли по добыче и переработке редких металлов», «Зауваження і пропозиції до економічної програми відродження України», «Про роль науки і високих технологій для розвитку економіки України» та ін. (1978–1998); робочі щоденники (1982–1994); документи про діяльність на посаді директора ІПМ ім. І. М. Францевича НАН України (1982–2000); документи про діяльність на посаді голови Міжгалузевого науково-технічного комплексу «Порошкова металургія» (1986–1988); документи про участь у роботі Комісії з уточнення сейсмічних характеристик району будівництва Кримської АЕС (1988); документи про участь у розробці програм «Нові речовини і матеріали», «Золото України», «Рідкісні, дорогоцінні метали та алмази України» (1992–1998); документи про діяльність на посаді президента Співки наукових та інженерних об'єднань України (1994–1996); документи про діяльність на посаді голови Науково-експертної ради з питань високих та критичних технологій (1995–1999); документи про участь у розробці Концепції державної промислової політики на 1996–2000 рр. (1995); документи про участь у розробці програми міжнародного співробітництва в галузі порошкової металургії та нової кераміки (1998) та ін.

Листування Трефілова В. І.

Адресати: Рівере А. (Rivere A.) (2, 1992, б/д); Трефілова Н. В. (1, 2000).

Кореспонденти: Бернадський В. М. (1, 1996); Бекерман Є. А. (6, 1977); Гараж С. А. (4, 1999–2000); Гороховський Г. О. (1, 1995); Клетушкін В. М. (3, [1997]); Лазарев В. Б. (1, 1986); Леонтьєва А. В. (1, 1985); Набокіна Ю. А. (5, 1999–2000); Рогинський С. (1, 1982); Савич П. (1, 1986); Сат Н. (1, 1995); Степков О. П. (1, 1999); Чіркович С. (Ćirković S.) (1, 1985) та ін.

Фотодокументи

Трефілов В. І. з членами делегації АН СРСР на чолі з Келдишем М. В. у ПМ АН УРСР (2, 1969); серед співробітників ПМ АН УРСР (1, [1960-ті]); фотопортрети Трефілова В. І. (14, [1960-ті]–1998); з представниками іноземних делегацій (13, [1970–1990-ті]); з членами урядової делегації на чолі з першим секретарем ЦК КПУ Щербицьким В. В. і президентом АН УРСР Патонем Б. Є. (11, [1981]); Трефілов В. І., президент АН УРСР Патон Б. Є., перший секретар ЦК КПУ Щербицький В. В. під час візиту Генерального секретаря ЦК КПРС Горбачова М. С. до ПМ АН УРСР (2, 1989); Трефілов В. І., Фірстов С. О. і Паустовський [А.] В. під час зустрічі з президентом АН УРСР Патонем Б. Є. (1, [1980-ті]); серед учасників наукової конференції в ПМ АН УРСР (60, [1980-ті]); під час виступу на нараді (1, [1990-ті]) та ін.

Документи про вченого

Статті: Валентинова [А.] «Виктор Трефілов, директор інститута, академик» (1985); «60-річчя академіка В. І. Трефілова» (1990); «Виктор Иванович Трефілов (к 60-летию со дня рождения)» (1990); «Academician Victor I. Trefilov» (1993); Фірстова С. О. «Виктор Иванович Трефілов. (К семидесятилетию со дня рождения)» (2000); Хідекелі А. «Учений із світовим ім'ям» (2001); Фірстова С. О. «Спадок Трефілова» (2005).

Документи з дарчими написами вченому

Брошури: Смоліна М. Д. «Описание явлений переноса электронов в твердых телах в терминах произвольного закона дисперсии» (1984); Акімова [А. Є.], Бойчука В. В., Тарасенка В. Я. «Дальнодействующие спинорные поля. Физические модели» (1989); Ашкіна В. А. «Дизайнология автомобиля» (1995).

Статті: Гріднева В. Н. «К вопросу о механизме и кинетике превращения перлита в аустенит при высоких скоростях нагрева» (1951); Бенгуса В. З., Комника С. Н., Старцева В. І. «О возникновении двойникоующих и полных дислокаций при расширении двойниковых прослоек в кальците» (1968); Мешкова Ю. Я. «О возможности устойчивого равновесия острых трещин при их зарождении в металлах» (1969); Андрієвського Р. О., Співака І. І., Клименка В. В. «О проявлении сверхпластичности у тугоплавких соединений» (1972); Мешкова Ю. Я. «Основы физической природы разрушения металлов и сплавов» (1994).

Автореферати дисертацій: Пахаренка Г. [А.], Большакова В. І., Троцана А. І., Неронова В. О. (1971–1998).

Документи, зібрані вченим

Монографія Альохіна В. П., Хоника В. О. «Структура и физические закономерности деформации аморфных сплавов» (1992).

Брошури: Нікши В. «Новая модель государственного устройства в экономическом пространстве цивилизаций» (1993); Андрієвського Р. О. «Материаловедение в университетах Великобритании» (1997).

Статті: Овсієнка Д. Ю. «Про ріст та деякі властивості металевих нитковидних кристалів (вусів)» (1959); Бутиленка О. К., Гріднева В. Н. «Антиферомагнетизм і пластичність хрому та деяких його сплавів з перехідними металами» (1964); Скорохода В. В. «Некоторые физические свойства высокопористых тел» (1967);

Биховського А. І., Пролесковської А. Ю. «Вплив електричного поля на кінетику розтікання рідкого металу по твердому в розчинах електролітів» (1971); Фірстова С. О., Левіної Д. А., Чернишева Л. І. «Всесвітня конференція з науки визначає майбутню спрямованість науки на мир та добробут всього людства» [1999].

Доповідні записки: Кременьова О. О. «О работах в области использования солнечной энергии для народного хозяйства» [1976]; Геращенко О. [А.] «Об участии Института технической теплофизики АН УССР в решении проблемы «Разработка новых эффективных методов преобразования солнечной, химической, ветровой и геотермической энергии в электрическую, тепловую и механическую энергию и создание на этой основе экономических устройств и установок» (1977); Шпака П. Ф. «Об использовании железных руд месторождений Приазовья для качественной металлургии» (1979); Долінського А. А. «Про роботи Інституту технічної теплофізики (ІТТФ) НАН України з Київською міською держадміністрацією» [1998].

Фотодокументи: фотознімки різних учених (40, [1950–1990-ті]); будівель різних науково-дослідних установ (9, [1975–1990-ті]); робочої наради представників МНТК «Порошкова металургія» (26, 1987); виробничого обладнання (26, [1980-ті]–1999); проведення експериментів (23, [1980–1990-ті]).

Інші документи: документи про участь Інденбома В. Л. у роботі міжнародних наукових конференцій (1966–1981); документи про діяльність АН СРСР – РАН (1974–1997); документи про державні наукові програми «Нові речовини та матеріали» та «Золото України» (1994, 1995); документи Міжнародної спілки українських підприємців (1998).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Храмов Ю. О. Физики : биограф. справ. – Москва : Наука, 1983. – С. 265; Академику В. И. Трефилову – 60 лет // Вестник АН СССР. – 1990. – № 12. – С. 143; Фирстов С. А. Виктор Иванович Трефилов (к семидесятилетию со дня рождения) // Порошковая металлургия. – 2000. – № 7–8. – С. 1–8; Віктор Іванович Трефілов // Вісник НАН України. – 2001. – № 5. – С. 72; Віктор Іванович Трефілов: акад. НАН України, РАН, Міжнар. інженерної акад., Міжнар. акад. кераміки, Ін-ту металів Великої Британії, Ін-ту спечення Югославії, акад. інж. наук України та Росії. – Київ : НБУВ, 2005. – 211 с.; В. И. Трефилов : Жизнь и деятельность : Воспоминания : Избранные труды : в 2 т. – Киев : Академперіодика, 2005. – 2 т.

А. І. Шаповал

Тронько Петро Тимофійович (12.07.1915 – 12.09.2011).

Історик.
Академік (1978).

Фонд № 429, 6 описів, 904 од. зб. за 1908–2013 рр.

Народився 12 липня 1915 р. у с. Заброди (нині – Богодухівський р-н, Харківська обл.). Навчався у Богодухівському автодорожному технікумі (1930–1932); закінчив Єйську військову школу морських льотчиків (1937) та історичний факультет КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1948). Учитель семирічної школи (1932–1934) та помічник

директора училища механізаторських кадрів (1934–1935) у с. Кленове (Богодухівський р-н). Директор Лебединського дитячого будинку (1937). Протягом 1938–1941 рр. та 1943–1947 рр. – на комсомольській роботі у Лебедині, Станіславі, Києві. Учасник Другої світової війни (1941–1943). Протягом 1951–1961 рр. – на партійній роботі у Київському обкомі та ЦК КПУ. Заступник голови РМ УРСР (1961–1978). Віце-президент АН УРСР (1978–1979). Завідувач відділу історико-краєзнавчих досліджень (1979–1988), радник при дирекції та керівник проблемної групи з розробки питань теорії і практики історичного краєзнавства (1988–1993), завідувач відділу регіональних проблем історії України (1993–2011) Інституту історії України НАН України.

Голова правління УТОПК (1967–1988), Всеукраїнської спілки краєзнавців (1990–2011), Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини ім. О. Гончара (1996–2011).

Наукові дослідження присвячено питанням історії Другої світової війни, історичного краєзнавства, проблемам охорони пам'яток історії та культури України. Автор понад 600 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1990). Герой України (2000). Лауреат Державної премії СРСР (1976).

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1943), Трудового Червоного Прапора (1958, 1965, 1971, 1973), Леніна (1961), Дружби народів (1975), Жовтневої революції (1985), Вітчизняної війни I ступеня (1985), «За заслуги» III ступеня (1995), Богдана Хмельницького III та II ступенів (1997, 1999), князя Ярослава Мудрого V ступеня (2005), іншими державними нагородами.

Помер 12 вересня 2011 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я П. Т. Тронька присвоєно Центру краєзнавства ХНУ ім. В. Н. Каразіна (2012); Національною спілкою краєзнавців України засновано премію імені П. Т. Тронька за вагомий внесок у справу вивчення, дослідження і популяризації історико-культурних і природних багатств рідного краю (2013).

Наукові праці

Монографії: «Летопись дружбы и братства (Из опыта создания «Истории городов и сел Украинской ССР» в 26-ти томах на общественных началах)» (1981); «Розповіді про безсмертний подвиг» (1987, співавтор – Губко О. Т.) та ін.

Розділ монографії «Україна: утвердження незалежної держави (1991–2001)» (2001, співавтор – Горбик В. О.) та ін.

Брошури: «Сто тысяч авторов (Опыт создания «Истории городов и сел УССР» в 26 томах, на общественных началах)» (1976–1978); «Методические рекомендации для подготовки томов «Свода памятников истории и культуры народов СССР» по Украинской ССР» (1981, співавтор – Тимофеев В. І.); «Краєзнавство у відродженні духовності та культури: досвід, проблеми, перспективи» (1994) та ін.

Статті: «Безсмертя юних» (1958); «Квітне земля талантами» (1970); «Берегти і примножувати історико-культурну спадщину» (1972); «Основні підсумки і дальші завдання історико-краєзнавчих досліджень» (1979); «Историческое краеведение в Украинской ССР» (1982); «Місто в огні» (1982); «Некоторые вопросы развития исторического краеведения в Украинской ССР» (1982); «Міжнародний з'їзд славістів у Києві» (1983); «Краєзнавство в системі АН УРСР: досвід, проблеми, перспективи» (1990); «Дослідження проблем церковної історії та культури в контексті краєзнавчої роботи в Україні» (1993); «Роль краєзнавства у відродженні духовності, культури, багатовікових традицій українського народу» (1994); «Историко-культурна спадщина

України і сучасність» (1999); «Національно-культурні, мовні проблеми в повсякденному житті української інтелігенції» (2006) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «Жива пам'ять народу» [1972]; «Соколецкий комплекс. (К истории славянской техники и филологии)» (1975, співавтор – Бугай А. С.); «Сокровищница народного зодчества» (1984); «Вшанування героїв битви під Берестечком» (1991); «М. С. Грушевський та його роль у розвитку історичного краєзнавства в Україні (друга половина 20-х – початок 1930-х рр.)» (1991); «Державна програма підготовки науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією» та завдання бібліотек» (1994); «Державний музей народної архітектури та побуту – унікальний заклад культури на Україні» (1994); «Краєзнавство та туризм: проблеми взаємодії та співробітництва» (1998) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографію Скляренка Є. М. «История фабрик и заводов Украинской ССР. Опыт, проблемы, перспективы» [1980-ті]; на брошуру Корольова Б. І. «Воспитание историей» (1988); на дисертаційні дослідження Багмета М. О., Бондаренка Г. В., Ківшар Т. І., Ковальчук Г. І. (1993–2005) та ін.

Робочі матеріали: з проблеми «Друга світова війна» (б/д); ілюстративні матеріали до тем «Україна під час німецької окупації» (1943), «Битва за р. Дніпро» (1943), «Пам'ятники історії українського козацтва» (1976), «Пам'ятки фортифікаційної архітектури України» (1979), «Пам'ятки сакральної скульптури та архітектури України» (1989), «Пам'ятники історії українського мистецтва» (1990), «Пам'ятки давньої історії України та доби Київської Русі» (б/д) та ін.

Біографічні документи

Характеристики (1930, 1978); документи про участь у роботі Народних Зборів Західної України (1939, 1989–2001); мандат делегата установчої конференції Всесвітньої федерації демократичної молоді у Лондоні (1945); документи про нагородження та відзначення грамотами і преміями (1947–2005); документи про захист докторської дисертації (1965–1967); вітальні адреси з нагоди ювілеїв (1965–2010); документи про присудження Державної премії СРСР (1976); довідки про наукову і громадську діяльність (1976–1990); документи про висунення і обрання до складу академіків АН УРСР (1977–1978); біографічні довідки (1978–1998); указ Президента України про нагородження Почесною відзнакою Президента України (1995); автобіографія (1999); акт про передачу Троньком П. Т. грамоти про присвоєння звання Героя України до Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни» (2004); документи про смерть та увічнення пам'яті Тронька П. Т. (2011, 2013) та ін.

Документи з діяльності

Діяльність в НАН України: документи про діяльність як голови Комісії АН УРСР з підготовки і проведення святкування 1500-річчя Києва (1977–1981), віце-президента АН УРСР та голови Секції суспільних наук АН УРСР (1978–1979), академіка НАН України (1978–2008), голови Наукової ради АН УРСР «Історичне краєзнавство в УРСР» (1985), завідувача відділу регіональних проблем історії України Інституту історії України НАН України (1988–2011), директора Інституту української книги НБУВ (1992–1998); документи про підготовку наукових кадрів (1978–2008); документи про участь у міжнародних, всеукраїнських, всесоюзних наукових конференціях, конгресах, симпозіумах (1985–2006); документи про ініціювання створення Незалежного інституту краєзнавчих досліджень при Президії АН України та Всеукраїнській спілці краєзнавців (1992) та ін.

Участь у роботі міжнародних наукових комісій та комітетів: документи про участь у наукових конференціях Комісії істориків СРСР і НДР (1973–1978) та різних

міжнародних наукових конференціях (1998–2005); документи про діяльність як співголови Комісії істориків СРСР–ЧССР (1978–[1988]); документи про діяльність у Міжнародному комітеті славистів (1978–1993) та участь в організації й проведенні VIII–XI Міжнародних з'їздів славистів у Загребі, Києві, Софії, Братиславі (1978–1993) та ін.

Діяльність в галузі охорони і відтворення пам'яток культурної спадщини: документи про діяльність з розбудови Державного історико-культурного заповідника запорізького козацтва на о. Хортиця (1964–2006), відтворення Михайлівського Золотоверхого монастиря (1971–2000), створення меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни» (1971–[1996]); документи про діяльність як голови правління УТОПК (1968–2005); документи про участь у створенні та організації діяльності Музею народної архітектури та побуту України (1969–2010); документи про діяльність з охорони пам'яток археології, історії та культури у Черкасах та Черкаській обл., у Києві та Київській обл., у Львові та Львівській обл. (1972–2000); документи про діяльність як члена наглядової ради Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника (1987–2003), голови Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини ім. О. Гончара (1995–2008), голови Комісії з питань відтворення видатних пам'яток історії та культури при Президентові України (1996–2003), віце-президента Ліги історичних міст України (1996–2002) та ін.

Діяльність в галузі історичного краєзнавства: документи про участь всеукраїнських та всесоюзних конференціях з історичного краєзнавства (1980–2004); документи про діяльність у Міжвідомчій координаційній раді з питань краєзнавства (1989–2002); документи про діяльність як голови правління Всеукраїнської спілки краєзнавців (1990–2009) та ін.

Видавнича та редакційна діяльність: документи про участь у підготовці та виданні серії книг «Історія міст і сіл Української РСР» (1961–1976); документи про діяльність як члена редколегій видань «Українська РСР у Великій Вітчизняній війні» (1975), «Історії Української РСР» (1976–1979), «Пам'ятники истории и культуры Украинской ССР» (1980–2002), «Звід пам'яток історії та культури України» (1981–1994), «Звід пам'яток історії та культури народів СРСР» (1982–1986), «Історія СРСР зі стародавніх часів до наших днів» (1984), «Національний атлас України» (2003–2007); документи щодо публікації видання «Спадщина віків. Нариси з пам'яткознавства» (1985–1989), науково-публіцистичного збірника «Репресоване краєзнавство» (1991–1993), ілюстрованого довідника-збірника «Історичні міста України» (1998–2002); документи про участь у розробці нормативно-методичних документів з підготовки серії книг «Реабілітовані історією», організацію роботи з розробки архівів ВУНК–ДПУ–НКВС–КДБ та про діяльність на посаді голови Головної редколегії видання (1991–2008); документи про участь у підготовці «Книг пам'яті» про жертв незаконних репресій 1920–1950-х рр. (1992–1999); документи про діяльність у редколегії журналу «З архівів ВЧК–ГПУ–НКВД–КГБ» (1992–2003); документи про ініціювання видання Енциклопедії «Історії міст і сіл України» (2000–2009) та ін.

Державно-політична діяльність: документи про діяльність як другого секретаря ЦК ЛКСМУ (1938–1947), помічника начальника політвідділу 8-ї повітряної армії (1942–1943), депутата ВР УРСР (1947–1988), заступника голови РМ УРСР (1964–1975), члена Комісії ВР УРСР з освіти і культури (1965–1988); документи про партійну діяльність (1968–1985) та ін.

Громадська діяльність: документи про діяльність як керівника українських делегацій на XX сесії Генеральної Асамблеї ООН (1957–1965), Декаді української літе-

ратури і мистецтва в РРФСР (1969), під час проведення «Тижня Української РСР» на ВДНГ СРСР у Москві (1972–1977), на Днях літератури і мистецтва УРСР в Естонській РСР та Білоруській РСР (1974, 1976); документи про співпрацю з Товариством угорсько-радянської дружби (1963–[1979]); документи про діяльність з організації та проведення Днів культури Української РСР у ЧСР та Днів чехословацької культури в УРСР (1968–1969), Днів польської літератури в УРСР (1977); документи про діяльність як члена Ради організації ветеранів України (1974–2005), почесного громадянина міст Канева і Богодухова (1995–2008), члена Національної ради з туризму (1999–2003), голови ради Міжнародної громадської організації «Харківське земляцтво» (2000–2009) та Наглядової ради ХНУ ім. В. Н. Каразіна (2003–2010) та ін.

Діяльність з підготовки та відзначення ювілеїв видатних діячів історії, науки і культури: документи про увічнення пам'яті письменника Блакитного В. М. (1976); документи про підтримку Міжнародного фестивалю «Віковічні джерела», присвяченого 160-річчю від дня народження композитора Лисенка М. В. (2000); документи про діяльність як члена організаційних комітетів з підготовки та відзначення 280-річчя від дня народження Сквороди Г. С. (2001–2005), з підготовки та проведення заходів щодо вшанування пам'яті гетьмана України Скоропадського П. (2003), відзначення 150-річчя від дня народження Яворницького Д. І. (2005) та ін.

Листування Тронька П. Т.

Адресати: Грищенко С. П. (1, 1985); Дем'яненко М. Л. (1, [1985]); Жулинський М. Г. (1, 1992); Калонкін М. (1, 1986); Литвин В. М. (6, 1965–2001); Онищенко І. З. (1, 1986); Писаренко Г. С. (12, 1976–1990); Стойнова Ж. Г. (1, 1986); Щербицький В. В. (1, 1976) та ін.

Кореспонденти: Амінова Р. Х. (1, 1981); Безрукова Т. М. (6, 1999–2002); Бренчук О. І. (2, 1998–2003); Гайворонський П. Є. (1, 2003); Головащенко М. І. (2, 2000); Дем'яненко М. Л. (3, 1984); Кириченко С. М. (3, 2000–2001); Кирпонос Є. М. (15, 1969–1977); Курінна Т. М. (2, 2002–2003); Литвиненко Л. М. (4, 2003–2004); Мольнар М. І. (7, 1959–1993); Наливайченко В. О. (1, 2009); Ніконова В. Б. (4, 2003); Онищенко І. З. (3, 1986–1987); Пономаренко В. І. (2, 1998–2003); Рев'якін С. Д. (2, 1994–1997); Скорик В. П. (6, 1989–2004); Сокульський А. Л. (2, 2002); Соснін В. І. (17, 1982–2001); Спиридонов Ф. П. (1, 2002); Стогній І. П. (2, 2008–2009); Сусак К. Р. (10, 1970–2002); Халецький В. М. (3, 2001); Шмідт С. О. (1, [1995]); Янчук П. І. (3, 1979, б/д) та ін.

Фотодокументи

Фотодокументи Тронька П. Т.: Тронько П. Т. – учень 7-го класу Богодухівської третьої семирічної трудової школи ім. Б. Д. Грінченка (9, 1929); фотопортрети Тронька П. Т. (40, 1932–[2000-ні]); Тронько П. Т. – учитель семирічної школи у с. Кленове (4, 1934); серед викладачів і слухачів Лебединської школи сільськогосподарського учнівства (4, 1935–1936); під час навчання у школі морських льотчиків у Єйську (1, 1936); з матір'ю – Тронько Є. О., братом – Троньком Д. Т. і сестрою – Тронько Г. Т. (1, 1938); у діючій армії під час Другої світової війни (36, 1941–1943); під час зустрічі з воїнами – Героями Радянського Союзу, які звільняли Київ (6, 1943); на установчій конференції Всесвітньої федерації демократичної молоді у Лондоні (49, 1945); під час перебування у Болгарії у складі делегації молоді СРСР (80, 1945); у колі рідних і друзів (45, 1949–1998); з президентом АН УРСР Палладіним О. В. (3, 1955); з академіками АН УРСР Глушковим В. М., Овчаренком Ф. Д., Прихотько А. Ф., Шинкаруком В. І. (2, [1950-ті–1970-ті]); під час перебування на ХХ сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку (США) (39, 1965); у колі державних і громадських діячів під час роботи ВР УРСР (19, 1965–[1980-ті]); під час проведення Днів літератури і мистецтва

України в ЧССР (48, 1968); на відкритті музею-садиби Котляревського І. П. у Полтаві (15, 1969); із скульптором Кальченко Г. Н. та істориком і культурологом Сікорським М. І. (1, [1960-ті]); у Державному музеї народної архітектури та побуту України (24, [1960-ті]–2000); на урочистих заходах з нагоди 250-річчя від дня народження Сквороди Г. С. (57, 1972); з директором Інституту геронтології АМН СРСР, академіком АМН СРСР Чеботарьовим Д. Ф. під час роботи ІХ Міжнародного конгресу геронтологів у Києві (10, 1972); під час відкриття пам'ятника Лесі Українці у Києві (17, 1973); зі скульптором-монументалістом Вучетичем Є. В. (12, 1974); під час відкриття у Києві пам'ятки оборонної архітектури Київської Русі «Золоті ворота» (1, 1982); з професором Степановим Ю. С., академіками АН СРСР Алексеєвим М. П. та АН УРСР Білодідом І. К. на засіданні Організаційного комітету з підготовки ІХ Міжнародного з'їзду славистів у Києві (1, [1983]); з письменником Гончаром О. Т. (1, 1984); з головою Львівської обласної організації УТОПК Кудіним І. А. на конференції Львівської обласної організації УТОПК (5, 1985); під час зустрічей у ХНУ ім. В. Н. Каразіна (18, 1997–2004); під час святкування 90-річчя від дня народження (6, 2005) та ін.

Фотодокументи родичів Тронька П. Т.: дідусь і бабуся – Троньки Ф. М. та М. І. у родинному колі (10, 1908); дідусь і бабуся – Ляшенки О. К. та Г. Ф. у родинному колі (3, [1900-ті]); мати вченого – Тронько (Ляшенко) Є. О. з рідними та друзями (4, [1910-ті–1980-ті]); дружина вченого – Тронько В. І. (27, 1932–[1990-ті]); рідний брат вченого – Тронько Д. Т. (8, 1938–1943); донька вченого – Тронько Л. П. (27, 1946–[1960-ті]).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Білоконя І. А. «Память и красота» (1979) та «Утро творения. К 1500-летию Киева» (1982); Робінсона А. М. «Образы Солнца в “Слове о полку Игореве”» (1983).

Брошура Кизименка П. М. «Козаки не за порогами, або сучасна територія Кіровоградщини як невід'ємна складова частина “Вольностей війська Запорозького”» (1992).

Фотонарис «Монумент на честь воїнів Південно-Західного фронту» (1977) та ін.

Документи, зібрані вченим

Монографії: Самойловича В. П. «Народное архитектурное творчество: По материалам Украинской ССР» (1977); Белоуса Б. П. «Год 1943-й: от Сталинграда до Днепра. Военно-исторический очерк о боевом пути 8-й воздушной армии» (1979); Василенка Г. К. «Очерк истории ранних славян (до эпохи Киевской Руси)» (1985) та ін.

Дисертації та автореферати дисертацій: Гейди О. С., Гомоляки І. І., Даценка Л. М., Демиденко Т. П., Ковальчук Г. І., Кошеля О. М., Федорова Л. Д., Яковенко О. Г. та ін. (1983–2012).

Статті: Акуленка В. І., Бажана О. Г., Бондаренка Р. І., Бугая А. С., Костриці М. Ю., Лихачова Д. С., Лугова О. І., Мокрицького Г. П., Назаренка І. Д., Прокопчука В. С., Рibaкова Б. О., Силіна О. О., Сосніна В. І., Турченка Ф. Г., Шевченка Л. В. та ін. (1975–2011).

Літературні твори: вірші Двоскіна З. П., Колесника П. С., Малишка А., Міцкевича А. (1970–1995); нариси Федоріва Р., Яновського М. (1962, б/д) та ін.

Біобібліографічні покажчики праць Грушевського М. С., Сіммонса Д. С., Стрельського В. І., Яворницького Д. І. (1987–1996) та ін.

Документи про діяльність різних товариств, установ та організацій: документи про створення та діяльність музеїв та історико-культурних заповідників у СРСР (1966–2005); документи про охорону та реконструкцію пам'яток історії та архітектури у Києві (1968–2002); документи про створення та діяльність Музею народної архітектури та побуту України (1968–2008); документи з історії дослідження Межигірського монастиря (1972–1980) та ін.

Документи інших осіб

Листи та записник драматурга Корнійчука О. Є. (1943–1973); листи: Пестровської С. І. до дружини вченого – Тронько В. І. (1943), Ковпака С. А. (1959–1970), Олійника Б. І. (1990), Штолька В. Г. (2000); документи Героя Радянського Союзу Бондаренка В. Ю. (1957–1959); фотознімки: льотчиків-винищувачів, Героїв Радянського Союзу Шестакова Л. Л. та Литвак (Литвяк) Л. В. (2, 1942), члена військової ради Першого Українського фронту Хрущова М. С., маршала Радянського Союзу Жукова Г. К. з киянами у день визволення Києва (6, 1943), командувача 8-ї повітряної армії, двічі Героя Радянського Союзу, генерала-полковника авіації Хрюкіна Т. Т. (3, 1943–[1945]), родини Гуськових, у яких під час евакуації мешкала сім'я Троньків (1, 1956), Сосніна В. І. – брата Героя Радянського Союзу Сосніної Н. І. (1, 2001) та ін.

Документи про вченого

Статті: Реєнта О. П. «Патріарх українського краєзнавства (До 85-річчя академіка Національної академії наук України Петра Тимофійовича Тронька» (2000); Сущенко О. Г. «“Лабіринти” Петра Тронька» (2004).

Інтерв'ю: Бараневича Л. Д. «Незламність» (інтерв'ю з Троньком П. Т.) (1969); «Петро Тронько: назвати всіх поіменно» (2005); Тронько Л. П. «Петр Тимофеевич как-то сказал: “Я не могу прожить меньше, чем моя мать. Она умерла в 96 лет”. Так и вышло» (2013) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ЦДАГО України (фонди 1, 7, окремі документи); ДАКО (ф. 5674; фонди Р-779, Р-880 та П-5, окремі документи).

Лит.: Петро Тимофійович Тронько : бібліогр. покажч. – Київ : НБУВ, 2005. – 193 с.; Що ми залишимо нащадкам? : зб. матеріалів і док. про держ., громад. діяльн. та наук. роботу акад. НАН України, Героя України П. Т. Тронька. – Київ, 2008. – 552 с.; Кривошея Г. М., Семилетка Г. П., Склярєнко Є. М. Петро Тимофійович Тронько. – Київ : ВПЦ «Київський університет», 2012. – 215 с.; Верменич Я. В., Дмитрук В. І. Тронько Петро Тимофійович // Енциклопедія історії України. Т. 10 : Т–Я. – Київ : Наукова думка, 2013. – С. 157–158; Смолій В. А., Реєнт О. П. Улюбленець Долі (до 100-річчя від дня народження академіка НАН України, Героя України П. Т. Тронька) // Український історичний журнал. – 2015. – № 4. – С. 161–172; Шаповал А. І., Булгаков Ю. В. Документальна спадщина академіка НАН України П. Т. Тронька // Рукописна та книжкова спадщина України. – Київ, 2015. – Вип. 19. – С. 56–68.

А. І. Шаповал, Ю. В. Булгаков

Тулчинська Віра Петрівна

(13.08.1907 – 28.05.1994).

Мікробіолог.

Член-кореспондент (1948).

Фонд № 175, 1 опис, 80 од. зб. за 1914–1995 рр.

Народилася 13 серпня 1907 р. у м. Казань (нині – Республіка Татарстан, РФ). Закінчила Казанський ветеринарний інститут (1929). Ветлікар у районній ветеринарній лікарні у м. Агрис (Татарстан) (1929–1930). Лікар, завідувач лабораторії Ветеринарно-

бактеріологічної лабораторії «Аскол» у Семипалатинську (1930–1932). Науковий співробітник Казанського НДІ Наркомзему Татарської РСР (1932–1936). Завідувач кафедри мікробіології Киргизького сільськогосподарського інституту у Фрунзе (1936–1941). Завідувач відділу Інституту епідеміології та мікробіології Наркомзему Киргизької РСР (1941–1942), завідувач кафедри мікробіології та ветсанекспертизи Киргизького сільськогосподарського інституту (1942–1945). Завідувач кафедри мікробіології Білоцерківського сільськогосподарського інституту (1945–1947) та Одеського (1947–1951) сільськогосподарських інститутів. Завідувач кафедри мікробіології та вірусології (1951–1983), професор (1984–1994) ОДУ ім. І. І. Мечникова.

Почесний член Всесоюзного та Українського мікробіологічних товариств.

Наукові дослідження присвячено проблемам імунології, вірусології, мікробіології, зокрема мікробіологічного очищення води. Розробила новий напрям – біологічний моніторинг морського середовища. Запропонувала нові методи біологічного контролю якості водного середовища на токсичність і мутагенну активність. Автор понад 270 наукових праць.

Нагороджена орденом «Знак Пошани» (1946), іншими державними нагородами.

Померла 28 травня 1994 р. у м. Одеса.

Наукові праці

Монографія «Антибіотики» (1952).

Брошури: «Морські бактерії служать людині» (1974, співавтор – Короткий Р. М.); «Химическая деятельность микроорганизмов» (1975); «Растения против микробов» (1975, співавтор – Юргелайтіс М. Г.).

Статті: «Динаміка імунобіологічних реакцій у морських свинок, імунізованих живою протибруцельозною вакциною при різному стані нервової системи» (1952, співавтори – Файтельберг Р. О., Апляк І. В.); «Морские организмы – продуценты биологически активных веществ» ([не раніше 1963], співавтори – Сур'янинова [Є.] І., Житецька Л. Л., Кононенко Н. І.); «Фитонциды в народном хозяйстве» (1964); «Культивування клітин безхребетних і перспективи їх використання в мікробіологічних дослідженнях» (1972, співавтори – Кононенко Н. І., Житецька Л. Л., Дутко В. П.); «Невидимки Мирового океана» (1974, співавтор – Короткий Р. М.); «Влияние хлорофоса и гексахлорана на культуры клеток теплокровных и холоднокровных животных» ([не пізніше 1977], співавтори – Замбриборщ Ф. С., Фалькова І. І., Дятлов С. Є.); «Мікробіологічні дослідження промислових видів молюсків» (1979).

Доповіді: «Теоретические и практические аспекты водной микробиологии» (1972); «Роль морских бактерий в разложении токсичных веществ» (1978).

Відгуки та рецензії: на дисертаційне дослідження Розовського Ю. М. «Простейшие методы лечения постэкстракционных ран отсасыванием и гиперемией» [1950-ті].

Робочі матеріали: з тем «Загальні проблем вірусології», «Онкологічні віруси», «ДНК і РНК» (б/д).

Біографічні документи

Дипломи про закінчення Казанського ветеринарного інституту (1929); трудовий список (1930–1936); книжка ударника [1933]; витяги з протоколів про затвердження у науковому ступені кандидата ветеринарних наук і вченому званні доцента (1935–1938); характеристики [1935–1948]; особові листки з обліку кадрів (1938–1957); документи про присудження наукового ступеня доктора ветеринарних наук та затвердження у вченому званні професора (1941–1946); документи про нагородження орденом «Знак Пошани» (1946–1947); документи про обрання до складу членів-

кореспондентів АН УРСР (1948); посвідчення до медалей (1954–1972); свідоцтво учасника ВДНГ СРСР та посвідчення про нагородження бронзовою медаллю ВДНГ (1971); некролог (1995) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про роботу на посадах ветеринарного лікаря та завідувача лабораторії Ветеринарно-бактеріологічної лабораторії «Аскол» (1931); довідка про роботу у секторі ветеринарії Наркомзему ТатАРСР (1932); документи про роботу у Казанському ветеринарному науково-дослідному інституті (1935, 1950); витяг з протоколу Інституту епідеміології і мікрології Наркомзему Киргизької РСР про звільнення з посади начальника Бруцельозної станції (1942); документи про участь у роботі Ветсекції ВАСГНІЛ (1948–1953); документи про участь у роботі Сектору тваринництва АН УРСР (1949–1953); документи про співпрацю з Одеським відділенням Товариства з розповсюдження політичних і наукових знань (1951–1953); документи про участь у конгресах та конференціях (1952–1987); листування з виконавчими органами з питань впровадження вакцини проти бруцельозу (1953–1957); звернення до міністра вищої освіти УРСР Ковалю Б. А. з питань покращення системи організації вищої освіти на Україні (1956); документи про участь у бактеріологічних дослідженнях заток Чорного моря, Одещини та Придністров'я (1971–1973); документи про необхідність створення лабораторії прикладних проблем водної мікробіології (1972–1973).

Педагогічна: документи про діяльність на посаді професора та завідувача кафедри мікробіології Киргизького сільськогосподарського інституту (1941–1945); документи про роботу на посаді завідувача кафедри мікробіології Білоцерківського та Одеського сільськогосподарських інститутів (1946–1949); документи про роботу на посаді завідувача кафедри мікробіології та вірусології ОДУ ім. І. І. Мечникова (1952–1959).

Фотодокументи

Тульчинська В. П. з чоловіком, професором Ткаченком [А.] Ф. (1, [1930-ті]); зі співробітниками Одеського сільськогосподарського інституту (2, 1947); серед випускників Одеського сільськогосподарського інституту (1, 1950); з ректором ОНУ ім. І. І. Мечникова Зелінським І. П. та донькою – Цибань [А.] В. (1, 1987).

Документи про вченого

Статті: Сосновського Б. Ф. «Вчений мікробіолог» [1965]; Короткого Р. «Бактерії блакитного континенту» (1978); «З турботою про планету» 1980); «Вера Петровна Тульчинская. Библиографический указатель» (1988).

Відгуки та рецензії на наукові праці Тульчинської В. П.: Верещагіна М. М. на дисертацію «Культивування вірусу віспи птахів» (1935); Рево М. В. на дисертацію «Материалы к учению “о синих” туберкулезных палочках» (1940); Гуревича Ф. [А.], Трофімової Л. М. на брошуру Тульчинської В. П., Юргелайтиса М. Г. «Рослини проти мікробів» (1975).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Агеєва І. Я., Кулеска І. І. «Електронномікроскопічне вивчення вірусу чуми свиней та значення цього методу для діагностики хвороби» (1959), Сиротиніна М. М. «До еволюції інфекції» (1965).

Навчальний посібник Воробйова Л. І. «Мікробіологічний синтез вітамінів» (1982).

Документи, зібрані вченим

Підручник Мергелідзе Г. І. «Мікробіологія» (1974).

Статті: Товарницького В. І. «Ферменти вірусів» (1958); Сюріна В. М. «Проблема направленной изменчивости вирусов в профилактике вирусных заболеваний»

сельскохозяйственных животных и птиц» (1963); Дрейзіна Р. С. «Коротка характеристика хвороб, викликаних аденовірусами» (1964), Фролова А. Ф. «Про онкогенні властивості вірусу грипу» (1972).

Автореферати дисертацій: Прохорович Л. Є., Гейзер Р. І., Гуревича Ф. [А.] (1964–1973).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Історія Національної академії наук України, 1946–1950. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2008. – С. 260–261; Іваниця В. О. Пам'яті професора В. П. Тульчинської // Мікробіологія і біотехнологія. – 2008. – № 1. – С. 93–99.

Ю. В. Булгаков

Тюленєв Микола Олександрович

(17.04.1889 – 12.12.1969).

Учений у галузі сільськогосподарських наук

Член-кореспондент (1948).

Фонд № 176, 1 опис, 11 од. зб. за 1949–1958 рр.

Народився 17 квітня 1889 р. у с. Ганнівка (нині – Петрівський р-н, Кіровоградська обл.). Закінчив сільськогосподарський відділ КПІ (1911). Спеціаліст, старший спеціаліст сільськогосподарської частини Департаменту землеробства Міністерства землеробства та державного майна у Санкт-Петербурзі (1911–1913). Спеціаліст-агрохімік Мінської болотної дослідної станції (1913–1914). Спеціаліст, старший спеціаліст з культури боліт у низці державних земельних установ Російської імперії та УСРР (1915–1923). Директор Рудня-Радовельської болотної дослідної станції (1923–1932). Викладач Київського сільськогосподарського інституту (1924–1930). Завідувач кафедри, декан Київського гідромеліоративного інституту (1930–1948). Старший науковий співробітник (1932–1941), завідувач відділу осушення (1944–1948), завідувач (1956–1961), старший науковий співробітник (1961–1962) та науковий консультант відділу освоєння заплавлених земель (1964–1969) Болотної дослідної мережі. Старший науковий співробітник (1948–1955), завідувач лабораторії Інституту фізіології рослин і агрохімії АН УРСР (1955–1956). Професор кафедри сільськогосподарської меліорації та кормо-виробництва УАСГН (1956–1961).

Наукові дослідження присвячено проблемам освоєння торфоболотних ґрунтів та заплавлених земель, болотознавству та розробці агротехніки зернових і кормових культур. Автор понад 200 наукових праць.

Помер 12 грудня 1969 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографії: «Вирощування технічних культур на осушених торфових ґрунтах УРСР» (1949); «Вирощування картоплі, овочевих та кормових культур на осушених болотах Української РСР» (1952); «Сіяні луки та пасовища на осушених торфових ґрунтах» (1953).

Статті: «Розв'язання проблеми Українського Полісся» (1952); «Итоги работ по кротованию в целях повышения плодородия торфяных почв» (1954); «Освоєння Поліської

низовини – справа великого народногосподарського значення» (1954); «Узагальнення досвіду сільськогосподарського освоєння заплавлених земель р. Трубежа та його приток» (1958).

Відгук на монографію Лихваря Д. Ф. «О возделывании кенафа на Украине» (1954).

Біографічні документи

Документи про представлення до нагородження орденом Леніна (1950–1953).

Документи з діяльності

Висновок про болота і заболочені землі у Каменському і Мануїльському лісництвах (1954); доповідні записка з питання раціонального сільськогосподарського використання пойми р. Ірпінь (1954).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа), ЦДАВО України (ф. 27, оп. 17-д, спр. 4155).

Лит.: Гімбаржевський В. Р., Калантиренко І. І. Тюленев Микола Олександрович (1889–1969) // Вчені-грунтознавці, агрохіміки, землероби. – Київ : Аграрна наука, 2003. – С. 316–318; Член-кореспондент АН УРСР Тюленев Микола Олександрович (1889–1969) : біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1911–1964 рр. : до 75-річчя Ін-ту гідротехніки і меліорації УААН. – Київ, 2004. – 60 с.; Бачкала О. В. Діяльність професора М. О. Тюленева в розвитку сільськогосподарської осушувальної меліорації на торфово-болотних ґрунтах // Історія науки і біографістика : електрон. наук. фак. вид. – міжвідом. темат. зб. – 2006. – № 1. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/E-Journals/INB/2006-1/06bovtbg.html>. – Заголовок з екрана.

Ю. В. Булгаков

Усенко Іван Степанович

(27.03.1906 – 17.11.1987).

Петрограф.

Член-кореспондент (1967).

Фонд № 177, 1 опис, 122 од. зб. за 1931–1988 рр.

Народився 27 березня 1906 р. у с. Келеберда (нині – Канівський р-н, Черкаської обл.). Закінчив геолого-розвідувальний факультет (1932) та аспірантуру (1935) Київського гірничо-геологічного інституту. Молодший (1936–1939), старший науковий співробітник відділу рудних покладів (1939–1941, 1945–1949), завідувач відділу петрографії (1950–1967) ІГН АН УРСР. Завідувач відділу петрографії (1967–1987) ІГФМ АН УРСР. Водночас – асистент (1936–1939), доцент (1939–1941, 1945–1949), завідувач кафедри петрографії (1949–1958) КДУ ім. Т. Г. Шевченка.

Наукові дослідження у галузі вивчення основних і ультраосновних порід раннього докембрію. Запропонував класифікацію геологічних фракцій Українського щита. Ініціатор розвитку в Україні нової галузі промисловості – кам'яного лиття. Автор понад 170 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1986). Лауреат премії імені В. І. Вернадського АН УРСР (1975) та Державної премії УРСР (1981).

Помер 17 листопада 1987 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографія «Биотиты пород докембрия» (1972).

Розділ монографії «Питання розвитку продуктивних сил Львівського і Станіславського економічних адміністративних районів» (1960, співавтор – Давидов Г. М.).

Статті: «К вопросу об использовании амфиболитов и диабазов р. Базавлук» (1946); «Про жильні породи Українського кристалічного масиву» (1952); «Стратиграфія кристалічних порід Західного Приазов'я» (1952); «Деякі дані парагенетичного аналізу мінералів ультраосновних порід Західного Приазов'я» (1959); «Основные и ультраосновные метавулканы древнейшего основания Украинского щита» (1982).

Довідь «О перспективах развития петрологического направления в ИГФМ» (1958).

Відгуки та рецензії: на статті Балуховського М. П. «Фактори метаморфізму у Донецькій геосинкліналі» (1958), Глеваського Є. Б., Каляєва Г. І., Крутиховської З. О. та ін. «Геологічна будова Кобелякської магнітної аномалії згідно геофізичних та геологічних даних» (1975) та ін.; на дисертаційні дослідження Беланова В. М., Верем'єва П. С., Горлицького В. О., Даниловича Ю. Р., Єрмолова М. П., Кобзаря В. М., Стульчикова В. О. Фремда Г. М. та ін. (1950–1971).

Робочі матеріали: польові щоденники (1936–1960); з проблем «Парагенетичний аналіз і петрологія», «Генезис ультраосновних порід і тектонічних процесів», «Геологія уранових родовищ та визначення їх території», «Кристалічні сланці», «Формациї Українського щита» та ін. ([1937]–1976).

Біографічні документи

Посвідчення про навчання у Київському гірничо-геологічному інституті (1932); трудовий список (1937–1938); документи про здобуття наукових ступенів кандидата та доктора геолого-мінералогічних наук (1939–1961); документи про присвоєння вчених звань старшого наукового співробітника та доцента (1939–1946); характеристики (1942–1975); особові листки з обліку кадрів (1944–1966); автобіографії (1944–1973); документи про зарахування аспірантом-докторантом АН УРСР (1944); почесні грамоти (1957–1983); атестат професора (1962); особисті записні книжки (1964–1968); документи про висунення до складу академіків АН УРСР (1964–1973); облікова картка наукового спеціаліста (1965); документи про висунення на здобуття Державної премії УРСР (1969); подання ІГФМ АН УРСР на представлення Усенка І. С. до урядової нагороди (1976); некролог (1988) та ін.

Документи з діяльності

Матеріали про наукову і педагогічну діяльність у вузах Києва (1931–1944); довідки про роботу у геологічній партії (1933, 1941); посвідчення і довідки про участь у Другій світовій війні (1941–1945); матеріали про участь у роботі наукових товариств, нарад (1959–1985); звіти та довідки про наукову діяльність (1962–1973); документи про участь у роботі вчених рад ІГФМ АН УРСР та ЛДУ ім. І. Франка (1962–1986); документи про участь у Загальних зборах АН УРСР (1964–1987); обґрунтування відраджень до Швейцарії (1972).

Листування Усенка І. С.

Адресати: Патон Б. Є. (1, 1979); Щербак М. П. (1, 1986).

Кореспонденти: Кучер Р. В. (2, 1985); Маринич О. М. (2, 1985); Потураєв В. М. (2, 1985); Скопенко В. В. (2, 1985); Чугаєв В. П. (1, 1985); Щербак М. П. (1, 1985).

Фотодокументи

Фотопортрет Усенка І. С. (43, 1949–1976); учений з академіком Белєвцевим Я. М. (3, [1965–1976]).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Відділення наук про Землю Національної академії наук України. – [Київ], 2003. – С. 170–171; Історія Національної академії наук України, 1956–1960. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2015. – С. 741.

Ю. В. Булгаков

Утевський Арон Михайлович

(03.07.1904 – 03.09.1988).

Біохімік.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 302, 1 опис, 13 од. зб. за 1975–1988 рр.

Народився 3 липня 1904 р. у м. Конотоп. Закінчив біологічне відділення Харківського ІНО (1924) та аспірантуру Українського біохімічного інституту (1928). Науковий співробітник Українського біохімічного інституту (1929–1931). Завідувач відділу біохімії Всеукраїнського інституту ендокринології і органотерапії та Українського інституту експериментальної медицини (1931–1935). Завідувач лабораторії (1975–1984), завідувач відділу кріобіології нейрогуморальних систем (1984–1987), провідний науковий співробітник (1987–1988) Інституту проблем кріобіології та кріомедицини АН УРСР. Водночас – завідувач кафедр біохімії Харківського медичного інституту (1932–1938, 1944–1975), 2-го Харківського медичного інституту (1938–1941). Під час Другої світової війни – професор (1941–1943), в. о. директора Киргизького медичного інституту (1943–1944).

Голова Харківського біохімічного товариства (з 1961).

Наукові дослідження присвячено питанням біології гормонів, ферментів, внутрішньоклітинного обміну, проблемам гормональної регуляції життєвих процесів, участі в них адреналіну та близьких до нього сполук – катехоламінів. Автор понад 200 наукових праць. Засновник наукової школи з біохімії катехоламінів.

Заслужений діяч науки УРСР (1984). Лауреат премії імені О. В. Палладіна АН УРСР (1977).

Помер 3 вересня 1988 р. у м. Харків.

Біографічні документи

Автобіографія (1975); особові листки з обліку кадрів (1975, 1985); біографічна довідка [1975]; картки обліку наукового співробітника (1980–1988); характеристика (1984); наказ директора Інституту проблем кріобіології та кріомедицини АН УРСР про оголошення подяки, нагородження почесною грамотою та премією (1984); подання на присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки УРСР» [1984]; накази про виключення Утевського А. М. зі списків особового складу Інституту проблем кріобіології та кріомедицини АН УРСР у зв'язку зі смертю (1988) та ін.

Документи з діяльності

Документи про роботу на різних посадах у Інституті проблем кріобіології та кріомедицини АН УРСР (1975–1984).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Утевская Л. А. Об авторе и его неоконченной книге // UNIVERSITATES. – 2005. – № 3. – С. 62; Утевская Л. А. Такой долгий хороший путь. Арон Михайлович Утевский // UNIVERSITATES. – 2008. – № 2. – С. 64–83; Кравчун Н. А., Бондаренко Л. А. Утевский Арон Михайлович. К 110-летию со дня рождения // Проблеми ендокринної патології. – 2014. – № 1. – С. 95–98.

Ю. В. Булгаков

Федоров Євген Павлович

(26.06.1909 – 08.11.1986).

Астроном.

Академік (1969).

Фонд № 250, 1 опис, 326 од. зб. за 1945–1987 рр.

Народився 26 червня 1909 р. у м. Іркутськ (нині – РФ). Закінчив Іркутський державний університет (1937). Викладач Медичного робфаку в Іркутську (1937–1938). Асистент (1938–1939), старший викладач кафедри теоретичної механіки (1939–1941) Іркутського державного університету. Учасник Другої світової війни (1941–1944). Аспірант ГАО АН УРСР (1944–1947). Молодший, науковий співробітник (1946–1947), учений секретар (1949–1959) ПГО АН УРСР. Старший науковий співробітник (1948–1949), директор (1959–1973), завідувач відділу (1973–1979), старший науковий співробітник-консультант відділу фундаментальної астрометрії (з 1979) ГАО АН УРСР.

Член Міжнародного астрономічного союзу; президент Комісії № 19 «Обертання Землі» МАС (1955–1961).

Наукові дослідження присвячено проблемам астрометрії, теоретичним та практичним проблемам обертання Землі, його зв'язкам з різними геофізичними процесами а також питанням побудови координатних систем в астрометрії та геодинаміці. Автор понад 160 наукових праць. Засновник київської школи вивчення обертання Землі.

Помер 8 листопада 1986 р. у м. Київ.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України засновано премію імені Є. П. Федорова за видатні роботи у галузі теоретичної та прикладної астрономії (1999).

Наукові праці

Розділ монографії «Изменение моментов инерции Земли при ее деформации» [1958].

Статті: «О влиянии колебаний уровня океана, вызываемых движением полюсов Земли, на это движение» (1949); «Исследование окулярного микрометра вертикального круга Ваншаффа» (1951); «О роли астрономии в изучении внутреннего строения Земли» [1952]; «О некоторых систематических ошибках определения постоянной аберации с помощью полюсозрительной трубы» (1955); «О публикации и обработке широтных наблюдений выполненных во время международного геофизического года» (1959); «К вопросу об оценке точности широтных наблюдений» [1960]; «Изучение вращения Земли» (1962); «О построении и оценке точности кривых колебаний» (1964); «Астрономы идут в космос» [1966]; «От Ал-Бируни до Коперника» (1972);

«Определение абсолютных прямых восхождений» [не раніше 1975]; «Александр Яковлевич Орлов (к 100-летию со дня рождения)» (1980); «О принципе наблюдаемости в астрометрии» [не раніше 1983]; «Размышления над звездным каталогом Коперника» (1985) та ін.

Доповіді: «Об изучении внутреннего строения Земли методами астрономии» [1954]; «Изменение широт и движение полюсов Земли» [1954–1957]; «Нутация по данным широтных наблюдений» (1958); «Об определении положения точки весеннего равноденствия по отношению к пульсарам» (1980).

Лекція «Космическая ракета» [не раніше 1958].

Відгуки та рецензії: на монографію Вуларда В. та Клеменса М. «Сферическая астрономия» (1970); на книги Цесевича В. П. «Маяки Вселенной» (1965); Храмова Ю. О. «Путівник по космосу» (1970), Губанова В. С., Фінкельштейна [А.] М. та Фрідмана П. [А.] «Введение в астрометрию» (1985); на статті Василевського В. Л., Думи Д. П., Куксенка В. [І.], Марковича М. [Н.], Михайловського В. В., Мігалья М. К. та ін. (1961–1986); на дисертаційні дослідження Годисова М. П., Калихевича Ф. Ф., Кислюка В. С., Козаренка Б. І., Лудченко Є. Ф., Майора С. П., Назарчук Г. К., Обрезкової Є. І., Перцева Б. П., Сафронова В. С., Тарадія В. К., Юсупова Ю. Г., Яшкова В. Я. та ін. (1959–1975).

Робочі матеріали: до тем «Система координат, які використовуються службами часу та широти», «Прецесія», з широтних спостережень, звід значень координат полюса, формули нутації та ін (б/д).

Біографічні документи

Документи про здобуття наукових ступенів кандидата та доктора фізико-математичних наук (1947, 1957); заява про звільнення з посади старшого наукового співробітника ГАО АН УРСР (1949); характеристики ([1950-ті]–1979); особові листки з обліку кадрів та автобіографія (1961–1979); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1961); подяки за лекційну діяльність від правління та президії Товариства «Знання» УРСР (1964, 1965); документи про включення біографічної довідки про Федорова Є. П. до Грузинської радянської енциклопедії (1968); документи про висунення до складу академіків АН УРСР (1969) та ін.

Документи з діяльності

Діяльність в установах АН УРСР та АН СРСР: документи про роботу на посаді вченого секретаря ПГО АН УРСР (1951–1959); документи про діяльність як члена Астроради АН СРСР (1954–1979); запрошення на урочистості з нагоди проведення П'ятої асамблеї спеціального комітету з організації Міжнародного геофізичного року (1958); документи про діяльність як голови Широтної підкомісії (1958–1960), Комісії з вивчення обертання Землі (1960–1966) та у робочих групах «Вивчення обертання Землі та її нерівномірностей» і «Побудова астрономічної інерціальної системи координат» (1973–1979) Астроради АН СРСР; документи про роботу на посадах директора, завідувача відділу фундаментальної астрометрії та консультанта ГАО АН УРСР (1959–1986); документи про діяльність як члена-кореспондента та академіка АН УРСР (1961–1979); документи про діяльність у Науковій раді при АН СРСР з комплексної проблеми «Будова та розвиток Землі» (1962–1963); документи про діяльність у Комісії космічних досліджень АН УРСР (1968–1970); документи про участь в заходах АН УРСР та Польської АН з нагоди 500-річчя від дня народження Коперника М. (1972–1973) та ін.

Міжнародна діяльність щодо проведення широтних спостережень: документи про співпрацю з Міжнародною службою широти та Міжнародною служби руху полюсів (1954–1983); документи про діяльність у Комісії № 19 «Обертання Землі» МАС

(1955–1982); листування з питань підготовки Х з'їзду МАС у Москві (1957); листування з МАС з питань наукової співпраці (1957–1980); документи про участь у ХІ з'їзді МАС у Берклі (США) (1960–1961); листування щодо переміщення Міжнародної широтної станції із Карлофорте до Кальярі (Італія) (1970–1976) та ін.

Участь у конференціях та симпозіумах: документи про участь у різних міжнародних симпозіумах з астрономії (1957–1985); документи про діяльність як голови організаційного комітету з підготовки та проведення симпозіуму «Рух полюсів» у Гельсінкі (Швейцарія) (1958–1960); документи про участь в організації 4-ї широтної конференції (1959–1960); документи про діяльність як голови організаційного комітету з підготовки та проведення міжнародного симпозіуму «Вивчення дрейфу материків, руху полюса та обертання Землі» у Стрезі (Італія) (1966–1967); документи про діяльність як голови організаційного комітету з підготовки та проведення міжнародного симпозіуму МАС № 48 «Обертання Землі» в Моріюці (Японія) (1970–1971); документи про діяльність як співголови організаційного комітету з підготовки та проведення Міжнародного симпозіуму № 78 «Нутація та обертання Землі» у Києві (1976–1979); документи про участь у Всесоюзній конференції «Вивчення Землі як планети методами астрономії, геодезії та геофізики» (1980) та ін.

Видавнича: документи про діяльність як голови редколегії міжнародного збірника статей «О состоянии широтных исследований в настоящее время и их развитие в будущем» (1958–1959); листування з науковцями та різними організаціями щодо опублікування результатів широтних спостережень за результатами проведення Міжнародного геофізичного року (1959–1964); документи про співпрацю з Міжвідомчим геофізичним комітетом при Президії АН СРСР та редакціями наукових видань АН СРСР з питань видавничої діяльності (1962–1986); документи про діяльність як редактора наукових збірників установ АН УРСР (1963–1967); документи про діяльність як редактора збірника статей «Геодинамика и астрометрия», присвяченого 100-річчю від дня народження Орлова О. Я. (1979–1980).

Листування Федорова Є. П.

Адресати: Бендер П. Л. (Bender P. L.) (3, 1974–1980); Джефферіс Б. (Jeffreys B.) (2, 1962–1971); Джефферіс Г. (Jeffreys H.) (2, 1968–1986); Ікеда Т. (Ikeda T.) (3, 1962); Йокояма К. (Yokoyama K.) (2, 1980); Мелькіор П. (Melchior P.) (4, 1958–1975); Невелл Х. Е. (Newell H. E.) (1, 1965); Орлов О. Я. (3, 1946–1953), Окуда Т. (Okuda T.) (3, 1971–1975); Паке П. (Paquet P.) (2, 1980–1981); Пірс Р. (Pearce R.) (2, 1972–1973); Провербіо Е. (Proverbio E.) (3, 1959–1974); Седлер Д. Г. (Sadler D. H.) (2, 1958–1962); Секігучі Н. (Sekiguchi N.) (2, 1976); Сміт Х. (Smith H.) (2, 1972); Сугава К. (Sugava S.) (1, 1972); Фічера Е. (Fichera E.) (3, 1973–1974); Фрік В. (Fricke W.) (2, 1974–1977), Цзоу Ісін (Zsou-Yi-Sin, Chow Yeehsin) (2, 1958–1961); Чеккіні Дж. (Cecchini G.) (3, 1971); Юмі Ш. (Yumi S.) (10, 1971–1980) та ін.

Кореспондент: Барабашов М. П. (1, 1963); Бендер П. Л. (Bender P. L.) (2, 1977); Бір А. (Beer A.) (3, 1966–1967); Брауде С. Я. (1, 1972); Брумберг В. О. (2, 1983–1984); Бхаттачаві Дж. С. (Bhattachavji J. C.) (3, 1960); Вісент Р. О. (Vicente R. O.) (4, 1959–1974); Вітковський І. І. (4, 1958–1964); Джефферіс Б. (Jeffreys B.) (4, 1960–1971); Джефферіс Г. (Jeffreys H.) (7, [1956]–1968); Жонголович І. Д. (4, 1971–1978); Зверев М. С. (2, 1971–1972); Ікеда Т. (Ikeda T.) (4, 1962); Кукаркін Б. В. (2, 1973); Кулагін С. Г. (2, 1958–1964), Мансурова К. С. (8, 1963–1965); Марковіц У. (Markowitz Wm.) (11, 1960–1985); Мелькіор П. (Melchior P.) (6, 1957–1965); Михайлов О. О. (2, 1956–1957); Норріс Д. (Norris D.) (2, 1971); Окуда Т. (Okuda T.) (2, 1963–1974); Орлов О. Я. (42, 1947–1953); Парійський М. М. (2, 1963, б/д); Пірс Р. (Pearce R.) (4, 1972–1973);

Провербіо Е. (Proverbio E.) (3, 1959–1973); Рамбоусек Я. (Rambousek J.) (2, 1963); Розенхед Л. (Rosenhead L.) (2, 1960); Сахаров В. І. (3, 1958–1965); Секігучі Н. (Sekiguchi N.) (3, 1973–1976); Сугава К. (Sugava C.) (5, 1968–1977); Цзоу Ісінь (Zsou-Yi-Sin, Chow Yeehsin) (12, 1957–1965); Чеккіні Дж. (Cecchini G.) (4, 1958–1971); Юмі Ш. (Yumi S.) (11, 1963–1974); Яковкін А. О. (2, [1950-ті]) та ін.

Документи, зібрані вченим

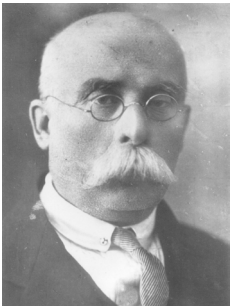
Наукові праці іноземних та вітчизняних вчених, в т. ч. Брумберга В. О., Губанова В. С., Джеффріса Г., Марковіца У., Мелькіора П., Продана Ю. І., Язева І. [Н.] та ін. (1950–1984); проекти резолюцій, прийнятих на засіданні спеціального комітету Міжнародного геофізичного року (1954); інформаційний бюлетень про Військово-морську обсерваторію у Вашингтоні (1956); документи про роботу міжнародних симпозіумів і колоквіумів з астрономії (1957–1983); мапи геологічних періодів розвитку Землі (1958); документи з історії ГАО АН УРСР ([не раніше 1959]–1969); документи про діяльність Астроради АН СРСР (1961–1981); інформаційні бюлетені МАС (1961); звіт з метеорологічних, сейсмологічних спостережень міжнародної широтної обсерваторії Мізусава (1961); звіт про 13 конференцію «Позиційна астрономія, покриття та власні рухи» у Херстмонсі (Велика Британія), підготовлений Колчинським І. Г. (1969); програми проведення Генеральних Асамблей МАС (1970–1986); програми засідань XXII та XXIII астрометричних конференцій СРСР (1981, 1985) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ГАО НАН України (особова справа); ПГО НАН України (особова справа).

Лит.: Евгений Павлович Федоров. – Киев : Наукова думка, 1989. – 47 с.; Євген Павлович Федоров : нариси та спогади про вченого. – Київ : Наукова думка, 2009. – 246 с.; Принь М. О., Принь О. В., Дегтярьов С. І. Листування академіка Євгена Федорова та Цзоу І-Сінь: матеріали до історії широтних досліджень // Сумський історико-архівний журнал. – 2015. – № XXV. – С. 33–41.

М. О. Принь

Федоров Михайло Михайлович (01.09.1867 – 29.03.1945).

Учений у галузі гірничої механіки.
Академік (1929).

Фонд № 214, 4 описи, 466 од. зб. за 1895–1970 рр.

Народився 1 вересня 1867 р. у м. Катеринодар (нині – м. Краснодар, РФ). Закінчив Санкт-Петербурзький гірничий інститут (1895), Вищу школу електрики в Парижі (1905). Асистент, керівник проектами з електрифікації гірничих та заводських машинних установок кафедри гірничозаводської механіки Санкт-Петербурзького гірничого інституту (1905–1906). Викладач (1906–1915), професор (1915–1919) кафедри гірничозаводської механіки Катеринославського гірничого інституту. Професор вищої математики (1919–1924), проректор (1920–1923), ректор (1921), декан факультету соціального виховання (1922) Кам'янець-Подільського університету. Професор сільськогосподарської механіки Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту (1923–1924). Керівник кафедри математики Кам'янець-Подільського робфаку

(1922–1923). Професор гірничої механіки Московської гірничого інституту (1923–1932). Голова Кафедри гірничої механіки АН УСРР (1929–1934). Директор (1934–1939), завідувач сектору машинобудування (1939), науковий консультант (з 1939) Інституту гірничої механіки АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено питанням динаміки рудникового підйомного устаткування, рудникової вентиляції, методам розрахунку рудникових турбомашин тощо. Автор понад 200 наукових праць.

Помер 29 березня 1945 р. Похований у м. Київ на Лук'янівському кладовищі.

На знак вшанування наукових здобутків ученого ім'я М. М. Федорова у 1943 р. присвоєно Інституту гірничої механіки АН УРСР.

Наукові праці

Монографія «Теория рудничного подъема с барабанами постоянного радиуса навивки» (1916).

Статті: «Обзор научных трудов проф. И. А. Тиме по горнозаводской тематике и отделам к ней соприкасающимся» (1909); «До динамічної теорії рудницьких тягальних споруд змінного променю намотки» (1921); «К теории клапанов в поршневых насосах с кривошип-шатунной передачей» (1924); «Наивыгоднейший динамический режим в некоторых типах рудничных подъемных установок» (1926); «Гиперболический подъем» (1930); «О шахтном подъеме» (1931); «К теории нескольжения каната по желобу барабана в системе Кепе» (1932); «Всезагальне динамічне рівняння підйимальної машини простопадної шахти» (1933); «Удар в цилиндрических зубчатых передачах с прямым зубом» (1936); «Распределение давления витков каната на цилиндр барабана шахтной подъемной машины» (1937); «Теория торможения подъемной машины с гидромеханическим регулирующим тормозом» (1941); «К вопросу о законе движения воды во всасывающей трубе в присутствии воздушного регулятора» (б/д).

Доповіді та тези доповідей: «Шахтная подъемная установка с хвостовым канатом, подвешенным по новому способу, ее динамическая теория и практическое значение» (1930–1932); «Комплексна вентиляція копалень, її теорія та розрахунок» (1931); «Всезагальна формула міри безпеки від склизення головного мотузу в шахтних кліткових підйимальних системи Кьопе» (1932); «Пересмотр норм шахтного подъема» (1936); «Методология динамической теории расчета подъемного каната вертикальной шахты» (1937); «Основные формулы цикличности угледобычи» (1939).

Лекції та курси лекцій: «Прокатные станы» (1909–1912); «Компрессоры» (1910–1923); «Насосы» (1911–1913); «Рудничные подъемные машины» (1913); «Колебание вертикально-подвешенной цилиндрической пружины» (1938); «Канаты» (б/д); «Паровые двигатели рудничных подъемных машин» (б/д); «Подъемные машины с плоскоспиральными барабанами» (б/д); «Рудничные вентиляторы» (б/д) та ін.

Відзук на книгу Кузнецова [А. Н.] «Применение врубовых машин на тонких крутопадающих пластах в условиях Донбасса» (1942).

Біографічні документи

Свідоцтво про звільнення від військової служби (1895); повідомлення про відрадження за кордон для ознайомлення з новими видами застосування електротехнічних засобів на гірничих підприємствах (1903); автобіографії (1910–1934); анкета (1926); характеристика (1929); повідомлення про обрання академіком ВУАН (1929); відомості про життя та короткий огляд діяльності вченого (1932–1936); щоденникові записи (1932–1941).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про діяльність Федорова М. М. як управляючого Каменською і Орловською кам'яновугільними шахтами (1901, 1903); повідомлення про призначення консультантом «Гіпрошахту» (1928); мандат учасника Всесоюзної конференції з електроізолюючих матеріалів (1931); документи про діяльність Федорова М. М. консультантом «Шахтобуду» (1931); документи про діяльність у Міжвідомчій раді з безпеки робіт в гірничій промисловості Наркомату праці СРСР (1931); витяг з протоколу засідання Президії ВУАН про призначення директором Інституту гірничої механіки (1934); документи про участь Федорова М. М. у підготовці збірника до 25-річчя АН УРСР (1943).

Педагогічна: повідомлення про обрання на посаду викладача Катеринославського вищого гірничого училища (1906); лист студентів-українців з проханням залишити професора Федорова М. М. викладачем гірничозаводської механіки Катеринославського гірничого інституту (1912); повідомлення про зарахування викладачем Катеринославського гірничого інституту (1912); витяг з протоколу Ради професорів Кам'янець-Подільського університету про обрання проректором університету (1918); документи про переведення до Московської гірничої академії (1923); запрошення на роботу до Київського гірничо-геологічного інституту (1933); відгук про науково-технічну діяльність Федорова М. М., наданий для заміщення посади завідувача кафедри гірничої механіки Московської гірничої академії (1942) та ін.

Громадська: виступи з нагоди до 65-ої річниці від дня народження Франка І. Я. (1921), ювілею професора Худякова П. К. (1928), на вечорі пам'яті Боборикова І. І. (1929).

Листування Федорова М. М.

Адресати: Гальоркін Б. Г. (1, 1932); Динник О. М. (7, 1926–1932); Нестерова З. М. (1, 1934); Савін Г. М. (1, [1944–1945]); Серенсен С. В. (1, 1931); Скочинський О. О. (1, 1932); Співаковський О. О. (1, 1932); Федорова В. М. (1, 1943); Шклярський Ф. М. (7, 1923–1933) та ін.

Кореспонденти: Динник О. М. (9, 1925–1932); Кучеров П. С. (2, 1942–1943); Серенсен С. В. (2, 1931); Скочинський О. О. (3, 1942–1943); Співаковський О. О. (1, 1929); Тіме І. А. (2, 1914–1915); Федорова В. М. (2, 1943); Федорова З. М. (2, 1936–1943); Шклярський Ф. М. (11, 1926–1933) та ін.

Фотодокументи

Федоров М. М. зі студентами Санкт-Петербурзького гірничого інституту (1, 1895); фотопортрет ученого (1, [1940-ві]).

Документи про вченого

Документи про підготовку та проведення урочистостей з нагоди 100-річчя від дня народження Федорова М. М. (1942–1970); документи про спорудження пам'ятника на могилі Федорова М. М. (1945); документи про видання праць Федорова М. М. (1945–1948).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Поцепухова П. П. «Механическое оборудование некоторых рудников Донецкого бассейна», «Подъемные машины с предохранительными фрикционными муфтами» та ін. (1914–1916); Шклярського Ф. М. «К вопросу о выборе скоростей и ускорений для рудничного подъема» (1922); Єланчика Г. М. «Методы расчета рудничной подъемной машины с постоянным радиусом навивки на принципе равномерного распределения энергии» та «Подъемные машины с бицилиндрическими барабанами» (1926, 1927); Співаковського О. О. «Работа грузоподъемных машин в период неустановившегося движения» (1928).

Документи, зібрані вченим

Монографії: Жуковського М. Є. «О гидравлическом ударе в водопроводных трубах» (1898); Германа О. П. «Рудничные вентиляторы. Их теория и расчет в связи с условиями экономичности» (1918); Левицького М. «Українська граматики для самонавчання» (1918).

Брошури: Дефліна М. «Механическая выработка в угольных шахтах Великобритании» (1903); «Иван Августович Тиме. 50-летие его служебной деятельности» (1908); Ананова Й. М. «Правовое положение научных работников» (1928); Кравчука М. «Алгебраїчні студії над аналітичними функціями» (1929); «Библиография работ Жуковского Н. Е.» [1920-ті]; Бетмана Г. «Калькуляция в машиностроении» [1930-ті]; Булаховського Л. А. «Українська пунктуація» та «Український літературний наголос» (1943); Богопольського М. Д. «Определение коли-индекса синтетической элективной средой» (1943).

Довідь Шапірера П. І. «Применение электричества в горной промышленности» (1900).

Лекція Чупрова О. І. «Мелкое земледелие и его особые нужды» (1903–1904).

Звіт Фортунато А. «Отчет о командировке в Вестфалию и Силезию для ознакомления с углеподъемными устройствами системы Кепе (Коере)» (1899).

Перспекти: про поршневі насоси (1905–1913); про компресори (1913); про відцентрові насоси (1913–1930); про підйомні шахтні установки (1914–1924); «Блиндрованные врубовые Сюлливан системы Лонгвол» (1926).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа)

Лит.: Завальнюк О. М. М. М. Хведорів (Федоров) – проректор, в. о. ректора Кам'янець-Подільського державного українського університету // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. : зб. наук. пр. – Київ, 2003. – Вип. 6. – С. 367–375; Завальнюк О. М. Українська еліта і творення національної університетської освіти: фундатори й будівничі (1917–1920 рр.). – Кам'янець-Подільський, 2005. – С. 225–236; Завальнюк О. М. Історія Кам'янець-Подільського державного українського університету в іменах (1918–1921 рр.). – Кам'янець-Подільський, 2006. – С. 316–325; Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Хведорів (Федоров) Михайло Михайлович – ректор Кам'янець-Подільського інституту народної освіти. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2008. – 24 с.

Ю. В. Булгаков

Фердман Давид Лазарович

(07.01.1903 – 11.01.1970).

Біохімік.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 3, 4 описи, 239 од. зб. за 1939–1968 рр.

Народився 7 січня 1903 р. у м. Тересполь (нині – Люблінське воєводство, Республіка Польща). Закінчив Харківський ІНО (1925). Співробітник Українського біохімічного інституту НКО УСРР (1925–1931). Викладач (1933), професор (з 1933), завідувач кафедри біохімії (1938–1943) Харківського медичного інституту. Завідувач

лабораторії біохімії м'язової тканини (з 1943), заступник директора (1944–1957), завідувач відділу біохімії м'язів (1944–1970) Інституту біохімії АН УРСР. Водночас – професор кафедри біохімії (з 1944), завідувач кафедри біохімії (1954–1960) КДУ ім. Т. Г. Шевченка.

Член-кореспондент АН СРСР (1946).

Член Українського біохімічного товариства (1956).

Наукові дослідження присвячено вивченню біохімічних процесів у м'язах, зокрема обміну фосфорних і азотних сполук. Виявив глютамін у тканинах тварин, встановив його роль в обміні речовин. Автор понад 150 наукових праць. Один з співзасновників української школи біохімії м'язів.

Нагороджений орденом Леніна (1954).

Помер 11 січня 1970 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Биохимия заболеваний мышц» (1952).

Статті: «Биохимия мышц» (1954); «Применение меченых атомов для изучения обмена веществ в мышцах» [1957]; «Биохимия адениловых кислот» [1962]; «Биохимия и ее достижения» (1962); «Глютамин и его место в азотистом обмене организма животных» [1963]; «Фосфолипиды и активность АТФ-азы и дезаминазы 5-адениловой кислоты в миофибрилах кролика» ([1966], співавтор – Епштейн С. Ф.); «Обмен фосфора при нарушении иннервационных связей» (б/д); «О реакциях синтеза с использованием энергии четвертичного аммония и третичной серы (сульфониума)» (б/д); «Биохимия мышечной деятельности» (б/д).

Доповіді та тези доповідей: «Применение изотопов в биохимии» (1945); «Новые данные об азотистом обмене» (1946); «Теория Баха и современные представления о процессах биологического окисления» (1948); «Ферменты и их действие» (1949); «Белки в процессах обмена веществ в норме и в патологии» (1952); «О роли SH-соединений в процессах обмена веществ и энергии» (1953); «Роль отечественных ученых в изучении углеводного обмена в бесклеточном живом веществе» (1953); «Обмен веществ – основа проявления жизни» (1955); «Новые данные о роли витамина “Е”» (1957); «О динамическом состоянии химических составных частей организма» (1960); «Особенности обмена веществ в миокарде» (1961) та ін.

Лекції: «Новые методы изучения обмена веществ» (1955); «Проблемы обновления органических веществ тканей организма» (1956); «Современная наука о происхождении жизни» (1958); «Действие излучений на живые организмы» (1959); «Новое в науке о происхождении жизни» (1963).

Авторське свідоцтво № 97235 «Спосіб лікування прогресивної м'язової дистрофії» (1954, співавтори – Маньківський Б. М., Слонімска В. М.).

Біографічні документи

Диплом члена-кореспондента АН УРСР (1939); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН СРСР (1946); військовий квиток (1948–1958); орденська книжка (1954); членський квиток Всесоюзного біохімічного товариства (1954); посвідчення члена Київської філії Українського товариства фізіологів, біохіміків, фармакологів (1956); почесні грамоти (1957, 1962); профспілковий квиток (1958–1960).

Документи з діяльності

Документи про участь у роботі АН СРСР (1946–1967); документи про участь у організації виробництва та впровадження в медичну практику препарату АТФ (1949–1954); угода з Видавництвом АН УРСР про публікацію роботи «Вопросы биохимии

заболевания мышц» (1952); документи про участь у наукових конференціях, симпозиумах, нарадах (1967–1969); перспективний план розвитку досліджень в лабораторії м'язів Інституту біохімії АН УРСР на 1959–1965 рр. (б/д) та ін.

Листування Фердмана Д. Л.

Адресати: Вавилов С. І. (1, 1946); Голік О. З. (1, б/д); Григор'єва В. А. (5, 1951–1953).

Кореспонденти: Бруєвич М. Г. (1, 1946); Вавилов С. І. (1, 1949); Варга Є. (1, 1953); Енгельгардт В. О. (1, 1945); Качадоріан В. А. (1, 1971); Лідов І. (1, б/д); Петрович Ю. А. (1, 1968); Туракулов Я. Х. (1, 1968); Туркевич Дж. (1, 1962); Хамідов Г. К. (2, 1965–1969); Хоек Т. Б. (1, 1968); Щепін В. А. (1, 1969).

Фотодокументи

Фердман Д. Л. серед співробітників Інституту біохімії АН УРСР (1, 1950); зі студентками-випускницями біологічного факультету КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1, 1953).

Документи з дарчими написами вченому

Брошури: Яковлева [Н. Н.] «Вопросы биохимии мышц» (1954); Хаймовича Л. [А.] «Некоторые особенности углеводного обмена у больных шизофренией» (1964); Мельничука В. [А.] «Изменения орнитофауны при образовании Киевского водохранилища» (1967); Костилова Е. Ф. «Биохимический состав гононейстона северо-западной части Черного моря» (1968).

Статті: Беліцера В. О. та Карліної М. І. «О препаративном получении фосфолипидной кислоты» (1944); Виноградова К. О. «К вопросу об использовании полихет в качестве корма рыбам» (1948); Калабухова М. І., Широкової Г. П. та Штельман [А. І.] «Влияние витаминов С и Е на физиологические особенности и чувствительность полуденных песчанок к чумной инфекции» (1963); Петровича Ю. А. «Биохимия тканей и жидкостей полости рта» (1967); Шарпенка [А. Є.] «Этиология и предупреждение зубного кариеса» (1967).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Історія Національної академії наук України, 1938–1941 : документи і матеріали. – Київ, 2003. – С. 565; Професори Київського університету : біогр. довід. – Київ : ВПЦ «Київський університет», 2014. – С. 494.

Ю. В. Булгаков

Ферсман Олександр Євгенович (08.11.1883 – 20.05.1945).

Геохімік.

Академік АН СРСР (1919).

Фонд № 247, 1 опис, 47 од. зб. за 1903–1976 рр.

Народився 8 листопада 1883 р. у м. Санкт-Петербург (нині – РФ). Навчався на фізико-математичному факультеті Новоросійського університету у м. Одеса (1901–1903); закінчив фізико-математичний факультет Московського університету (1907). Позаштатний асистент Мінералогічного кабінету (з 1909), професор (з 1912) Московського університету. Один з організаторів та професор мінералогії Московського міського народного університету ім. А. Л. Шанявського (1910–1912). Професор міне-

ралогії Бестужевських вищих жіночих курсів (1912). Старший зберігач Мінералогічного відділення Геологічного і мінералогічного музею (з 1912), вчений секретар Комісії з вивчення природних продуктивних сил Росії Санкт-Петербурзької академії наук (з 1915). Директор Мінералогічного музею (1917–1945), директор Кольської бази (1930–1945), керівник Комісії з наукової допомоги Радянській армії (1941–1945), співробітник Інституту кристалографії (1942–1944) АН СРСР. Віце-президент (1926–1929), академік-секретар Відділення математичних і природничих наук АН СРСР (1924–1927, 1929–1945).

Наукові дослідження присвячено проблемам мінералогії, хімії, геології, кристалографії. Разом з Вернадським В. І. є засновником нової науки – геохімії. Автор близько 1500 наукових праць.

Лауреат Ленінської премії (1929) та Державної премії СРСР (1942).

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1943); золотою медаллю імені О. І. Антипова Санкт-Петербурзького мінералогічного товариства (1909) та медаллю Волластона Лондонського геологічного товариства (1943).

Помер 20 травня 1945 р. Похований у м. Москва на Новодівочому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого АН СРСР засновано премію імені О. Є. Ферсмана за найкращі наукові роботи у галузі мінералогії і геохімії (1946) та присвоєно ім'я вченого Мінералогічному музею АН СРСР (1955).

Наукові праці

Статті: «Пути к науке будущего» (1922); «Ископаемые богатства Карпат» (1946).

Листування Ферсмана О. Є.

Адресати: Вернадський В. І. (2, 1917); командир військової частини № 160 (1, 1942).

Кореспонденти: Пешков О. М. (Горький Максим) (1, 1927); командир військової частини № 160 (1, 1942).

Фотодокументи

Ферсман О. Є. в студентські роки (1, 1903); вчений з геохіміком Соседко О. Ф. в Середній Азії (1, 1925); з географом і мандрівником Козловим П. К. (1, 1925); вчений під час краєзнавчої наради у Рибінську (1, 1927); з президентом АН СРСР Карпінським О. П. на засіданні АН СРСР у Ленінграді (1, 1927); з академіками АН СРСР Марром М. Я. та Ольденбургом С. Ф. (1, 1927); з геологом Щербаковим Д. І. (2, 1929); із співробітниками Кольської бази АН СРСР (3, 1934–1935); з академіками АН СРСР Фрумкіним О. Н. та Йоффе А. Ф. (1, 1940); з дружиною (1, 1941); з академіком Вернадським В. І. (1, [1940-ві]); з геологом Федоровим Б. [А.] в пустелі Кара-Кум (1, б/д).

Документи про вченого

Запрошення Президії АН СРСР на Шістнадцяті наукові читання імені Ферсмана О. Є. (1976).

Документи вченого в інших установах

Архів РАН (ф. 544, 2389 од. зб. за 1713–1983).

Лит.: Александр Евгеньевич Ферсман : Жизнь и деятельность. – Москва : Наука, 1965. – 480 с.; Перельман А. И. Александр Евгеньевич Ферсман, 1883–1945. – Москва : Наука, 1983. – 272 с.; Архив Российской академии наук : путеводитель по фондам (Москва) : фонды личного происхождения. – Москва : Наука, 2008. – С. 395–396.

Т. В. Брязало

Фіалков Яків Нафтулович (Анатолійович)

(20.11.1895 – 16.11.1958).

Учений у галузі неорганічної хімії.

Член-кореспондент (1945).

Фонд № 178, 1 опис, 117 од. зб. за 1926–1958 рр.

Народився 20 листопада 1895 р. у м. Київ. Закінчив хімічний факультет (1925) та аспірантуру (1930) КПІ. Старший науковий співробітник (1930–1938), завідувач відділу неорганічної хімії (1938–1945) Інституту хімії АН УРСР. Завідувач лабораторії комплексних сполук (1946–1956) ІЗНХ АН УРСР. Водночас – доцент (1925–1933), завідувач кафедри фармацевтичної хімії (1933–1935) Київського фармацевтичного інституту; доцент кафедри неорганічної хімії (1929–1936), професор кафедри фізичної і колоїдної хімії (1936–1941) КПІ; доцент (1934–1941), професор кафедри неорганічної хімії (1944–1956) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Під час Другої світової війни також працював у Башкирському відділенні Головного аптечного управління РРФСР (1941–1943).

Член Українського фармацевтичного товариства (з 1924), Фармакопейного комітету СРСР (з 1938), Українського відділення Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва (з 1941).

Наукові дослідження присвячено проблемам хімії комплексних сполук, зокрема міжгалоїдним сполукам, галогенідам алюмінію, фосфору, сурми, сполукам йоду з органічними речовинами. Один з розробників нових методів одержання деяких рідкісних металів, калійних добрив з солей західних областей України. Автор понад 220 наукових праць.

Лауреат премії імені Д. І. Менделєєва АН СРСР (1943, 1950).

Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1939) та іншими державними нагородами.

Помер 16 листопада 1958 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Дослідження в галузі комплексних сполук галогенідів алюмінію і полігалогенідів» (1946); «Исследования в области комплексных соединений галогенов и галогенидов йода» (1949); «Межгалоидные соединения» (1957).

Брошури: «Редкие металлы и их значение в народном хозяйстве» (1947); «Строение молекул» (1952).

Статті: «О получении полийодида калия из системы: калий–йодид–йод–бензол» (1940, співавтор – Поліщук [А.]); «Физико-химическое изучение систем хлористый йод–галогениды металлов и бромистый йод–галогениды металлов» ([1941], співавтор – Поліщук [А.]); «Полисульфиды некоторых тяжелых металлов. I. Полисульфиды цинка и кадмия» (1951, співавтор – Музика І. Д.); «Внутрикомплексные соли сульфаниламидных препаратов» (1951, співавтор – Шах Ц. І.); «О явлениях амфотерности в реакциях образования комплексных соединений» (1954); «Роль Д. И. Менделеева в развитии химии комплексных соединений» (б/д); «Редкоземельные элементы как комплексообразователи» (б/д); «К вопросу о методах исследования лекарственных

веществ в государственной фармакопее» (б/д); «Влияние растворителя на процесс комплексообразования и на состояние равновесия в растворах комплексных соединений» (б/д).

Доповіді та тези доповідей: «Межгалоидные соединения как комплексообразователи» (1954); «Розвиток досліджень в області хімії комплексних сполук в СРСР» [1956]; «Розвиток хімії комплексних сполук на Україні» (б/д); «Изучение органических галогенидов с помощью изотопного обмена» (б/д) та ін.

Біографічні документи

Запрошення керівництва Київського державного фармацевтичного технікуму зайняти посаду асистента кафедри фармакологічної хімії (1926); почесні грамоти (1932–1949); документи про преміювання та оголошення подяки за наукові досягнення (1932–1944); витяг з протоколу засідання Президії АН УРСР про присвоєння наукового ступеня кандидата хімічних наук без захисту дисертації (1936); характеристики (1939–1955); посвідчення про відстрочку від мобілізації (1943–1945); вітальна кореспонденція у зв'язку з обранням до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1945); витяг з протоколу засідання вченої ради Центрального науково-дослідного аптечного інституту НКЗ РРФСР про висунення до складу дійсних членів АМН СРСР (1945); вітальні адреси (1945–1955); автобіографії [1940-ві] та ін.

Документи з діяльності

Листування з видавництвами щодо публікації наукових праць вченого (1926–1958); документи про участь у наукових конференціях, з'їздах, нарадах (1928–1958); протокол засідання Комісії з регенерації перев'язувального матеріалу (1942); звіт про наукову діяльність лабораторії комплексних сполук ІЗНХ АН УРСР за 1944–1947 рр. (1947); список наукових співробітників, які підготували дисертації під керівництвом Фіалкова Я. Н. (1951–1956); листування з питань діяльності у Державному фармакопейному комітеті МОЗ СРСР (1952–1955); лист Фіалкова Я. Н. до голови Аптечної ради при ГАПУ МОЗ УРСР щодо структури «Українського фармацевтичного журналу» (1958).

Листування Фіалкова Я. Н.

Адресати: Єнчев Д. Г. (1, 1957); Макарович К. (1957); Рінгбом А. (1, 1957); Хейн Ф. (Hein Fr.) (1, 1956); Чигалік Я. (1, 1957).

Кореспонденти: Богомолець О. О. (1, 1943); Бродський О. І. (3, 1955–1957); Дроботько В. Г. (1, 1951); Євдокимов Д. Я. (1, 1953); Єнчев Д. Г. (1, 1957); Спицин В. І. (1, 1957); Усанович М. І. (1, 1953); Черняєв І. І. (1, 1951);

Документи про вченого

Статті: статті та замітки про діяльність вченого в періодичній пресі (1942–1943); Шеки І. А. «Яков Анатолиевич Фиалков (к 60-летию со дня рождения)» (1955).

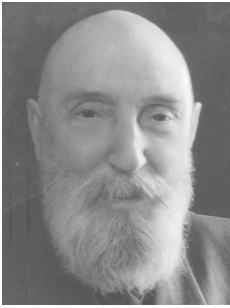
Інші документи: відгук члена-кореспондента АН УРСР Ізбекова В. А. про наукову діяльність (1944).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка : Незабутні постаті. – Київ : Світ Успіху, 2005. – С. 417; Історія Національної академії наук України, 1941–1945. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2007. – С. 202.

Т. В. Брязало

Філатов Володимир Петрович

(27.02.1875 – 30.10.1956).

Учений-офтальмолог.

Академік (1939).

Фонд № 180, 1 опис, 86 од. зб. за 1892–1975 рр.

Народився 27 лютого 1875 р. у с. Михайлівка (нині – Саранський р-н, Пензенська обл., РФ). Закінчив медичний факультет Московського університету (1897). Ординатор очної клініки Московського університету (1897–1900), Московської очної лікарні (1900–1903). Ординатор (1903–1905), асистент (1906–1908), приват-доцент кафедри очних хвороб (1908–1911), професор, завідувач кафедри очних хвороб та клініки очних хвороб (з 1911) Новоросійського університету у м. Одеса. Професор (з 1911), заступник ректора (1921), завідувач кафедри експериментальної медицини (1923–1926), завідувач клініки очних хвороб (1944–1956) Одеського медичного інституту. Під час Другої світової війни – консультант евакошпиталів у містах П'ятигорськ та Ташкент (1941–1944). Директор Українського науково-дослідного експериментального інституту очних хвороб і тканинної терапії імені академіка В. П. Філатова (1936–1956).

Академік АМН СРСР (1944).

Наукові дослідження присвячено проблемам офтальмології. Розробив і застосував метод відновлювальної хірургії ока та спеціальний інструментарій для пересадки роговki; вчення про біогенні стимулятори. Створив низку методів лікування глаукоми, трахоми, наслідків травматичних пошкоджень. Автор понад 450 наукових робіт. Засновник одеської офтальмологічної школи.

Заслужений діяч науки УРСР (1935). Герой Соціалістичної Праці (1950). Лауреат Державної премії СРСР (1941).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1938), Леніна (1944, 1948, 1950, 1954), Вітчизняної війни I ступеня (1945), іншими державними нагородами та золотою медаллю імені І. І. Мечникова АН СРСР (1951).

Помер 30 жовтня 1956 р. Похований у м. Одеса на Другому християнському кладовищі.

На знак вшанування наукових здобутків та пам'яті вченого Українському НДІ очних хвороб і тканинної терапії було присвоєно ім'я В. П. Філатова (1945); РМ СРСР засновано премію імені В. П. Філатова за кращу роботу з офтальмохірургії та пластичної хірургії (1961); створено музей-квартиру вченого в Одесі (1977).

Наукові праці

Монографія «Тканевая терапия» (1948).

Статті: «Пластика на круглом стебле» (1921); «Некоторые организационные вопросы военно-полевой офтальмологии» (1934, співавтор – Бродський Б. С.); «Оперативная профилактика экспульсивной геморрагии» (1936); «Суточные изменения эластотонметрической кривой» (1938, співавтор – Розовська С. Б.); «Мои ближайшие научные задачи» [1930-ті]; «Оптическая пересадка роговицы и тканевая терапия» (1945); «Препараты из консервированной плаценты» (1949, співавтор – Бібер В. О.);

«Тканевое лечение» (1951); «Биогенные стимуляторы и мышечная работа» (1954, співавтор – Барг Ц. М.); «Теоретические основы тканевой терапии (учение о биогенных стимуляторах)» (1956); «Несколько соображений о путях для лечения и профилактики близорукости» (б/д, співавтор – Скородинська В. В.).

Доповіді: «Робоча гіпотеза тканинного лікування» (1943); «Главнейшие направления работы моей школы» (1949); «Современное состояние проблемы пересадки роговой оболочки в СССР» (1954); «История метода круглого стебля» (1954); «Тканевая терапия» (1954).

Відгуки та рецензії: на дисертаційне дослідження Третьякова В. В. «О плацентарных трансплантатах» (1941); книгу «Глаукома» (1952).

Творчі матеріали: уривок із спогадів «Детство» [1940-ві]; альбоми пейзажів та начерків Філатова В. П. (1950–1954); оповідання «Бедная Лиза» (б/д).

Біографічні документи

Атестат (1892); диплом про закінчення Московського університету (1898); укази Президії ВР СРСР про нагородження орденом Трудового Червоного Прапора та присвоєння звання Героя Соціалістичної Праці (1938, 1950); вітальна кореспонденція до ювілеїв (1944–1970); список державних та урядових нагород вченого (б/д).

Документи з діяльності

Наказ МОЗ СРСР про впровадження в практику методу тканниної терапії [1951]; документи про участь у наукових конференціях з проблем очних хвороб (1955–1956).

Листування Філатова В. П.

Адресати: Баянова В. Р. (2, б/д); Фортунатов М. М. (1, 1947).

Кореспонденти: Гангулі Д. Н. (Ganguli D. N.) (1, 1958); Гермс А. (1, 1913); Добродеев А. (1, 1953); Радомазіна О. М. (1, б/д); Савицький В. М. (1, 1955); Ситник В. В. (1, 1948); Соколовський В. П. (2, 1948); Фортунатов М. М. (1, 1947).

Фотодокументи

Філатов В. П. з групою студентів медичного факультету Московського університету (2, 1892–1897); з членами родини (24, 1903–1964); з колегами (16, 1922–1955); фотознімки Філатова В. П. (19, 1927–1956); з пацієнтами (5, 1945–[1950-ті]); вчений з членами канадської профспілкової делегації (1, [1950-ті]).

Документи про вченого

Статті: Рукіна В. [А.] «Краткая летопись важнейших событий в истории пересадки роговицы» (1949); статті в періодичній пресі про наукову діяльність вченого (1950–1973).

Інші документи: фотознімки з похорону Філатова В. П. (5, 1956); спогади про вченого його учнів, Токіна Б., Рукіна В. [А.] (1956–1975).

Документи, зібрані вченим

Вірші Філатова В. А. (1920–1956).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Музейно-виставковий комплекс імені академіка В. П. Філатова у Одесі.

Літ.: Історія Національної академії наук України, 1938–1941 : документи і матеріали. – Київ, 2003. – С. 556; Мокряк Г. И. Академик Владимир Петрович Филатов : художеств.-докум. роман : в 3 кн. – Одесса : Друк, 2004. – 448 с.; Золоті імена Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, 1865–2015 : наук. довід. – Одеса: Астропринт, 2015. – С. 18–19.

Т. В. Брязкало

Філіппов Анатолій Петрович

(29.11.1899 – 23.04.1978).

Учений у галузі механіки.

Академік (1967).

Фонд № 182, 1 опис, 8 од. зб. за 1955–1974 рр.

Народився 29 листопада 1899 р. у с. Глухівка (нині – Козятинський р-н, Вінницька обл.). Закінчив Харківський технологічний інститут (1920) та Харківський ІНО (1922). Старший конструктор Харківського паровозобудівного заводу (1920–1925), інженер тресту «Тепло і сила» (1928–1931). Керівник групи Українського НДІ споруд (1930–1937). Керівник відділу Центрального НДІ будматеріалів (1937–1940). Співробітник Харківського відділення «Теплоелектропроекту» (1940–1941). Учасник Другої світової війни (1942). Завідувач кафедри Магнітогорського гірничо-металургійного інституту та співробітник Центральної науково-дослідної лабораторії з будівництва (1943). Завідувач сектору гідродинаміки (1947–1949), завідувач відділів теплоенергетики (1950) та динаміки і міцності деталей турбомашин (1951–1955), директор (1955–1963) Лабораторії гідравлічних машин АН УРСР. Директор харківської філії Інституту механіки АН УРСР (1964–1967). Директор харківської філії Інституту технічної теплофізики АН УРСР (1967–1972). Завідувач відділу Інституту проблем машинобудування АН УРСР (з 1972). Водночас – завідувач кафедри динаміки та міцності машин Харківського політехнічного інституту (1948–1967).

Наукові дослідження присвячено теорії пружності, теорії коливань механічних систем. Автор понад 100 наукових праць. Засновник української наукової школи механіків-енергомашинобудівників.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1968). Лауреат Державної премії УРСР (1984).

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора [1952].

Помер 23 квітня 1978 р. у м. Харків.

Наукові праці

Монографії: «Колібания упругих систем» (1955); «Численные методы в прикладной теории упругости» (1968, співавтори – Булгаков В. М., Воробйов Ю. С., Кантор Б. Я.).

Рецензія на працю Проскури Г. Ф. «Влияние числа лопастей рабочего колеса поворотной лопастной турбины на КПД» (б/д).

Біографічні документи

Посвідчення про здавання екзамену з техніки безпеки (1974).

Фотодокументи

Фотопортрет Філіппова А. П. (1, б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Анатолій Петрович Филиппов. – Киев : Наукова думка, 1999. – 32 с.; Історія Національної академії наук України, 1941–1945. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2007. – С. 202.

Ю. В. Булгаков

Фінн Володимир Васильович

(13.05.1878 – 13.10.1957).

Ботанік.

Доктор біологічних наук (1936).

Фонд № 313, опис № 4, 29 од. зб. за 1888–1961 рр.

Народився 13 травня 1878 р. у м. Київ. Закінчив у 1901 р. природниче відділення фізико-математичного факультету Університету св. Володимира у Києві. Був залишений при університеті для підготовки до професорського звання. Позаштатний консерватор Ботанічного саду (з 1904), старший асистент (з 1914), викладач (з 1920), професор ботаніки (з 1927), завідувач кафедри морфології та систематики квіткових рослин (з 1933), директор НДІ біології (з 1936) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Водночас – професор Київського сільськогосподарського інституту (1920–1930), завідувач відділу ембріології (1922–1931) Інституту ботаніки НКО УСРР. Під час Другої світової війни в окупованому Києві – завідувач кафедри ботаніки та директор Ботанічного саду КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Професор та завідувач кафедри ботаніки Житомирського сільськогосподарського інституту (1945–1951).

Наукові дослідження у галузі порівняльної ембріології квіткових рослин. Вивчав флору України, Криму, Кавказу, Росії, Польщі та Прибалтики.

Заслужений діяч науки УРСР (1935).

Нагороджений орденами св. Станіслава III ступеня (1906), св. Анни III ступеня (1913).

Помер 13 жовтня 1957 р. у м. Житомир.

Біографічні документи

Свідоцтво про народження та хрещення (1888); диплом про закінчення Університету св. Володимира у Києві (1901); послужний список (1901–1928); витяг з метричної книги про шлюб Фінна В. В. і Вітт Г. К. (1914); документи про призначення наукової пенсії (1929, 1949–1951); атестат професора (1934); документи про присвоєння звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1935, 1945); посвідчення професора КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1936); диплом доктора біологічних наук (1936); страхові свідоцтва (1940, 1957); профспілковий квиток (1941); документи про призначення на посаду завідувача кафедри ботаніки Житомирського сільськогосподарського інституту та звільнення з цієї посади (1945–1951).

Фотодокументи

Фінн В. В. серед студентів Університету св. Володимира у Києві (3, [1910-ті]); зі студентами і викладачами Київського сільськогосподарського інституту в Голосіївському лісі у Києві (2, 1926–[1920-ті]); під час відпочинку у санаторії для вчених (3, 1937); з дружиною – Фінн Г. К. та співробітником Київського педагогічного інституту Рутковським І. А. під час голосування на виборах до ВР УРСР (1, 1938); у колі вчених, серед яких академік АН УРСР Холодний М. Г. та академік АН УРСР і АН СРСР Вавилов М. І. (1, [1930-ті]); під час викладання у Житомирському сільськогосподарському інституті (2, [1950-ті]); у колі рідних (2, б/д).

Документи інших осіб

Документи родичів Фінна В. В.: витяг з метричної книги про шлюб, заява, свідоцтво про смерть Вітт Л. К. (Ганжевич) і Ганжевич Г. В. (1891–1961); таблиці річної атестації доньки – Фінн Т. В. (1910, 1914); листи дружини – Вітт Г. К. до Вітт Л. К. (2, 1912); фотопортрет Вітт Г. К. – дружини Фінна В. В. (1, б/д).

Документи вченого в інших установах

Санкт-Петербурзький філіал Архіву РАН (ф. 125, оп 1, спр. 393).

Лит.: Воспоминание о Владимире Вильгельмовиче Финне // Ботанический журнал. – 1958. – № 9. – С. 1353–1356; Постаті Київщини. – Київ : Міленіум, 2007. – С. 228; Професори Київського університету : біогр. довід. – Київ : ВПЦ «Київський університет», 2014. – С. 497.

А. І. Шаповал

Фомін Олександр Васильович

(14.05.1867 – 16.10.1935).

Ботанік.

Академік (1921).

Фонд № 10, 1 опис, 233 од. зб. за [1910]–1936 рр.

Народився 14 травня 1867 р. у с. Єрмолівка (нині – Саратовська обл., РФ). Закінчив природничий відділ фізико-математичного факультету Московського університету (1893). Викладач природознавства у приватних навчальних закладах Москви (1894–1895), жіночій гімназії у Юр'єві (1896). Асистент кафедри ботаніки Юр'євського університету (1896–1902). Головний ботанік, завідувач Ботанічного інституту при Тифліському ботанічному саду (1902–1914). Професор кафедри морфології та систематики рослин (1914–1930), директор Ботанічного саду (1914–1935) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Водночас – професор Київських вищих жіночих курсів (1915–1918). Завідувач кафедри Інституту ботаніки НКО УСРР (1923–1931). Завідувач Ботанічного кабінету і Гербарію ВУАН (1921–1931). Директор Інституту ботаніки ВУАН (1931–1935).

Член Російського географічного товариства, Московського та Київського товариств природодослідників, Французького ботанічного товариства, Дендрологічного товариства Австро-Угорщини.

Наукові дослідження присвячено питанням морфології, систематики та флори Кавказу, Сибіру, Далекого Сходу, України. Розробив перше ботанічне районування території України. Створив українську наукову ботанічну школу.

Помер 16 жовтня 1935 р. Похований у м. Київ на Лук'янівському кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я О. В. Фоміна присвоєно Ботанічному саду КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1935).

Наукові праці

Стаття «О виде» (1934).

Доповідь «Растительность Полесья» [1920-ті].

Лекції: «Лекции по фитогеографии» (1924); цикл лекцій по дендрології (1927).

Відгуки та рецензії: на наукові роботи Бордзиловського Є. І. та Модилевського Я. С., представлені сукупно до захисту на здобуття ступеня доктора наук [1934–1935]; наукові роботи Клокова М. В., Котова М. І., Лавренка Є. М., Левицького Л. М., Левшина О. М., у зв'язку з призначенням їх на наукові посади (1918, б/д); дисертаційне дослідження Московця С. М. (1932).

Робочі матеріали: з проблем «Папороть» [1910–1925]; «Клени» [1930–1935]; «Граби» (б/д); «Ялівець» (б/д); «Липа» (б/д); «Лишайники» (б/д).

Біографічні документи

Дипломи різних наукових товариств (1911–1915); диплом доктора ботаніки (1913); посвідчення професора Київських вищих жіночих курсів (1918); посвідчення професора Університету св. Володимира у Києві (1919); анкета для оформлення наукового відрядження у Англію (1929).

Документи з діяльності

Документи про роботу в Університеті св. Володимира у Києві (1914–1923); документи про роботу у різних наукових комітетах, товариствах, комісіях, членом редакційної колегії УРЕ (1914–1935); документи про співпрацю з іноземними науковцями (1925–1933); доповідь на зборах співробітників Інституту ботаніки АН УРСР (б/д) та ін.

Листування Фоміна О. В.

Адресати: Енглер А. (1, 1929); Крилов М. М. (1, 1929); Мельник С. П. (1, б/д); Юзенчук С. В. (2, б/д) та ін.

Кореспонденти: Бордзиловський Є. І. (5, 1930); Бородін І. П. (3, 1913–1914); Буш М. А. (13, 1909–1929); Биков Б. О. (1, 1934); Вег М. (3, 1929); Вернадський В. І. (4, 1930–1934); Висоцький Г. М. (2, 1933–1934); Вісюліна О. Д. (2, 1928–1935); Гроссгейм О. А. (2, 1929–1931); Дільс Л. (2, 1925–1930); Динник О. М. (1, 1932); Зеров Д. К. (1, 1920); Іванов С. Л. (9, 1916–1934); Іллічівський С. О. (9, 1923–1934); Ільїн М. М. (1, 1925); Ісаченко Б. Л. (4, 1916–1933); Келлер Б. О. (3, 1931); Комаров В. Л. (6, 1912–1932); Котов М. І. (2, 1924–1928); Кречетович В. І. (4, 1924–1934); Кузнецов М. І. (15, 1912–1929); Кузьменко А. А. (4, 1934); Кушакевич С. Ю. (1, 1917); Лавриненко Є. М. (16, 1920–[1935]); Левшин О. М. (4, 1917–1918); Липський В. І. (23, 1929–1935); Литвинов Д. І. (3, 1917–1924); Любименко В. М. (24, 1918–1935); Мельник С. П. (5, 1933–1934); Михайловський М. Й. (5, 1933–1934); Модилевський Я. С. (4, 1929–1932); Навашин С. Г. (31, 1913–1923); Окснер А. М. (4, 1926); Олстон А. (2, 1931); Потапенко Г. І. (2, 1934); Ріклі М. (4, 1928–1931); Сапегін А. О. (4, 1934); Свіренко Д. О. (1, 1927); Соколов О. Н. (2, 1930–1934); Сукачова В. М. (1, 1929); Тутковський П. А. (2, 1920–1925); Фінн В. В. (2, 1930); Фок Г. (Fock G.) (1, 1932); Хмелевський В. Ф. (2, 1917–1921); Шостенко Н. О. (2, 1924); Штейнберг Є. І. (6, 1927–1928) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Кондратюк С. Я., Шевера М. В., Вірченко В. М. Академік Олександр Васильович Фомін (02.05.1867–16.10.1935) – фундатор гербарію КВ Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного // Фомінія. – Київ, 2009. – Вип. 1. – С. 6–23; Кондратюк С. Я., Капустян В. В., Шевера М. В. Академік Олександр Васильович Фомін (02.05.1867–16.10.1935) – фундатор ботанічної наукової школи, ботанічних установ і періодичних видань // Український ботанічний журнал. – 2009. – Т. 66, № 5. – С. 611–628.

І. Г. Кіржаєва

Фролькіс Володимир Веніамінович

(27.01.1924 – 02.10.1999).

Фізіолог.

Академік (1988).

Фонд № 341, 1 опис, 90 од. зб. за 1945–2007 рр.

Народився 27 січня 1924 р. у м. Житомир. Учасник Другої світової війни. Закінчив Військово-медичну академію у Ленінграді (1945). Аспірант (1946–1949), асистент (1949–1953), доцент (1953–1959), професор кафедри фізіології (1959) Київського медичного інституту. Завідувач лабораторії фізіології Інституту геронтології АМН УРСР (1959–1999).

Академік (1993), віце-президент АМН України (з 1994), член Нью-Йоркської академії наук (1997).

Наукові дослідження присвячено питанням геронтології, фізіології та експериментальної патології кровообігу. Розробив адаптаційно-регуляторну теорію старіння, відкрив новий клас внутрішньоклітинних регуляторів (інверторів). Автор понад 700 наукових праць. Засновник наукової школи з біології старіння.

Заслужений діяч науки і техніки України (1992).

Лауреат Державних премій України (1984, 2003), премій імені О. О. Богомольця та М. Д. Стражеска НАН України (1970, 2000), імені І. І. Мечникова РАН (1996).

Нагороджений орденами Вітчизняної війни II ступеня (1991), князя Ярослава Мудрого V та IV ступенів (1996, 1999), іншими державними нагородами.

Помер 2 жовтня 1999 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Природа старення» (1969); «Физиологические механизмы старения» (1982); «Долголетие: действительное и возможное» (1989); «Старение и экспериментальная возрастная патология сердечно-сосудистой системы» (1994, співавтори – Безруков В. В., Кульчицький О. К.).

Статті: «Адапционно-регуляторная теория старения» [1980-ті]; «Возрастная патология: единый механизм и генорегуляторная терапия» (1997); «Геронтологія на межі тисячоліть» (1998); «Старение, онтогенез и периоды возрастного развития» (1998); «Гипоталамические механизмы старения и антистарения» (1999); «Старение и антистарение: парадоксы науки» [1990-ті] та ін.

Авторські свідоцтва: № 1385568 «Координаційне сполучення кобальту креатинфосфатом, що проявляє захисну дію на міокард від ішемічного ушкодження та спосіб його отримання» (1987); № 1540548 «Біс-(гідроглутамат) кадмій пентагідрат, що виявляє аритмічну та гіпотензивну дію» (1989).

Біографічні документи

Посвідчення до нагород (1945–1988); особова справа (1959–1999); візитні картки (1960–1990); посвідчення до значка «Отличник здравоохранения» (1966); дипломи члена-кореспондента і академіка АН УРСР та службове посвідчення академіка (1978–1988); посвідчення учасника Другої світової війни (1982); документи про відзначення ювілеїв вченого (1984–1999); документи про присудження Державних премій України (1985–2004); диплом академіка АМН України і службове посвідчення

(1993); службове посвідчення віце-президента АМН України (1997); документи про включення до складу академіків Нью-Йоркської академії (1997); свідоцтво про обрання радником Американського біографічного інституту (1999); некролог (1999).

Документи з діяльності

Документи про видавничу діяльність (1974–1999); документи про участь у міжнародних наукових конференціях і конгресах (1997–1999); вступне слово як віце-президента АМН України при відкритті загальних зборів АМН України (1998).

Листування Фролькіса В. В.

Адресат Кучма Л. Д. (1, б/д).

Кореспонденти: Візир А. Д. (1, б/д); Матсуй С. (1, 1999); Мацука Г. Х. (1, б/д); Мельничук Д. О. (1, б/д); Пихотенко Ф. М. (1, 1999); Руїз-Торрес А. (Ruiz-Torres A.) (1, 1997); Салгонік Р. (Salgonik R.) (1, 1999) та ін.

Фотодокументи

Фролькіс В. В. з працівниками лабораторії фізіології Інституту геронтології АМН України (1, 1984); фотопортрет Фролькіса В. В. (1, [1990-ті]).

Документи про вченого

Книга «Владимир Вениаминович Фролькіс. Ученый и человек. Глазами друзей и коллег. Хроника жизни и творчества» (2002).

Статті: статті про життя і діяльність вченого та інтерв'ю, опубліковані у періодичній пресі (1992–2004); Безрукова В. В., Возіанова О. Ф., Костюка П. Г. та ін. «Талант творчості та людяності. До 80-річчя від дня народження Володимира Вениаминовича Фролькіса» (2004).

Відгуки та рецензії на наукові праці Фролькіса В. В.: Токіна Б. П. на монографію «Старение и биологические возможности организма» (1977); Ларкома Л. на монографію «Фізіологія старіння клітин» (1985).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Владимир Вениаминович Фролькіс. Ученый и Человек : глазами друзей и коллег : хроника жизни и творчества, библиография, публицистика, афоризмы. – Киев : Геопринт, 2004. – 175 с.; Безруков В. В., Возіанов О. Ф., Костюк П. Г. [та ін.] Талант творчості та людяності. До 80-річчя від дня народження Володимира Вениаминовича Фролькіса // Фізіологічний журнал. – 2004. – Т. 50, № 1. – С. 5–10.

Ю. В. Булгаков

Фушич Вільгельм Ілліч

(18.12.1936 – 07.04.1997).

Математик.

Член-кореспондент (1988).

Фонд № 315, 1 опис, 137 од. зб. за 1956–2001 рр.

Народився 18 грудня 1936 р. у с. Сільце (нині – Іршавський р-н, Закарпатська обл.). Закінчив Ужгородський державний університет (1958). Аспірант (1959–1963), науковий співробітник (з 1963), завідувач відділу прикладних досліджень (з 1978) Інституту математики НАН України.

Заслужений Соросівський професор (1994).

Наукові дослідження присвячено теоретико-алгебраїчним методам у математичній фізиці, квантовій механіці, квантовій теорії. Автор понад 250 наукових праць. Створив наукову школу симетрійного аналізу.

Лауреат премії імені М. М. Крилова АН УРСР (1987), Державної премії України (2001). Помер 7 квітня 1997 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Автореферати дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора фізико-математичних наук: «Аналитические свойства амплитуд вращения как функции переданного импульса» та «Теоретико-групповые основы обобщенной квантовой механики и P-, T-, C-преобразования» (1963, 1971).

Статті: «До проблеми радіаційного розпаду π -мезона» (1960, співавтори – Кривський І. Ю., Ломсадзе Ю. М., Хімич І. В.); «Два полюси амплітуди народження для процесу $\pi+d \rightarrow d+\pi+\pi$ » (1964); «Унитарная симметрия и группы Пуанкаре» (1965); «Про представлення групи де Сіттера» (1966); «О дополнительной инвариантности релятивистских уравнений движения» (1971); «Групповые свойства дифференциальных уравнений квантовой механики» (1977); «Об одном способе исследования групповых свойств интегро-дифференциальных уравнений» (1981); «О симметрии нелинейных уравнений электродинамики» (1985, співавтор – Цифра І. М.); «О редукции и точных решениях нелинейного уравнения Дирака» (1987, співавтор – Штеленъ В. М.); «О редукции и точных решениях нелинейных многомерных уравнений Шредингера» (1991, співавтори – Баранник [А.] Ф., Марченко В. О.); «Нелокальные анзацы и решения нелинейной системы уравнений теплопроводности» (1993, співавтори – Серов М. І., Амеров Т. К.) та ін.

Довідь «90 років спеціальної теорії відносності» (1991).

Біографічні документи

Диплом про закінчення Ужгородського державного університету (1958); документи про отримання наукових ступенів кандидата та доктора наук, вченого звання старшого наукового співробітника (1963–1971); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1977–1988); біографічні довідки (1978–1992); особовий листок з обліку кадрів (1980); витяги з трудової книжки (1980); документи про присвоєння вченого звання професора (1980); характеристики (1981–1992); документи про нагородження грамотою Президії ВР УРСР (1984); документи про висунення до складу академіків НАН України (1992–1995); посвідчення Соросівського професора (1994); документи про смерть Фушича В. І. (1997).

Документи з діяльності

Документи про роботу в Інституті математики НАН України (1972–1992); документи про роботу з аспірантами (1972–1996); документи про діяльність як члена-кореспондента НАН України (1989–1995); документи про участь у роботі I конгресу Міжнародної асоціації українців (1990); документи про діяльність як головного редактора міжнародного журналу «Nonlinear Mathematical Physics» (1992–1995); документи про участь у роботі Українського міжнародного комітету з питань науки і культури при НАН України (1993–1996); документи про участь у роботі Міжнародного фонду «Відродження» (1994).

Листування Фушича В. І.

Адресати: Басараб-Горват П. (Basarab-Horwath P.) (1, 1993); Бедрій О. (Bedrij O.) (2, 1996, б/д); Бекерс Дж. (Beckers J.) (5, 1993); Блюман Г. (Bluman G.) (1, 1993);

Лисак М. (Lisak M.) (1, 1995); Мікельзон Дж. (Mickelsson J.) (1, 1995); Сантіллі Р. (Santilli R.) (2, 1996, б/д); Таїрі М. (Tajiri M.) (4, 1992–1993); Торізі М. (Torrise M.) (1, 1992); Фіцер Дж. (Fizer J.) (1, б/д).

Кореспонденти: Басараб-Горват П. (Basarab-Horwath P.) (1, 1996); Бедрій О. (Bedrij O.) (5, 1992–1997); Булоу Р. (Bullough R.) (2, 1996); Голдін Г. (Goldin G.) (4, 1993–1996); Даревич Ю. (1, 1991); Еффат С. (Effat S.) (1, 1995); Маркус В. (1, б/д); Сантіллі Р. (Santilli R.) (1, 1995); Таїрі М. (Tajiri M.) (16, 1988–1992); Тичинін В. (1, 1995); Фіцер Дж. (Fizer J.) (6, 1969–1996); Форді А. (Fordy A.) (1, 1996).

Фотодокументи

Фушич В. І. з дружиною – Фушич О. І. серед студентів Ужгородського державного університету (5, 1956–1957); серед молодих спеціалістів різних інститутів АН УРСР (1, 1964); з професорами Барашенковим В. С., Кадишевським В. Г., Ломсадзе Ю. М., доцентом Хімічем І. В. на Міжнародній конференції «Проблеми у сучасній теорії елементарних частинок» в Ужгороді (2, 1965); зі співробітниками Інституту математики АН УРСР (1, 1968); з професором Кадишевським В. Г. та доцентом Хімічем І. В. на відпочинку в Закарпатській обл. (1, 1972); фотопортрети Фушича В. І. (6, 1975–1994); з членом-кореспондентом АН УРСР Шелестом В. П., професором Полівановим М. К. та іншими вченими у Міжнародній школі молодих вчених з фізики високих енергій у Баку (2, 1976); на засіданні Радянсько-американського симпозіуму з теорії солітонів і міжнародної групи з нелінійних і турбулентних процесів у фізиці у Києві (1, 1979); з академіком АН УРСР Митропольським Ю. О., членом-кореспондентом АН УРСР Луковським І. О. та іншими вченими біля могили та будинку академіка Санкт-Петербурзької академії наук Остроградського М. В. у с. Пашенівка (3, 1986); з членом-кореспондентом АН УРСР Самойленком А. М., професором Лучкою А. Ю. та іншими вченими на Всесоюзній конференції з лінійних проблем диференційних рівнянь і математичної фізики у Тернополі (1, 1989); з академіком АН УРСР Сергієнком І. В. (1, 1989); з професором Олвером Р. (1, 1989); з професором Таїрі М. у Осаці (Японія) (4, 1993); з професором Мишаничем О. В. (1, 1994); Фушич В. І. – голова оргкомітету Міжнародної конференції з нелінійної математичної фізики (1, 1995); біля пам'ятника Уатту Дж. (Watt J.) у Манчестері (Велика Британія) (1, 1996); Фушич В. І. зі своїми учнями – професором Штеленем В. М., Салогубом В. А., Онофрійчуком С. П. (1, б/д) та ін.

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Фушича В. І.: Боргардта О. О., Даньшина М. К., Кадишевського В. Г., Парасюка О. С., Тодорова Т. І., Шелеста В. П. на дисертацію «Теоретико-груповые основы обобщенной квантовой механики и РТС-преобразования» (1971).

Інші матеріали: статті про життя та діяльність Фушича В. І. у періодичній пресі (1989–1997); спогади учнів Фушича В. І. про вченого (1998–1999); спогади дружини – Фушич О. І. про вченого (1999–2001).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Симетрія і інтегрованість рівнянь математичної фізики : До 70-річчя від дня народження Вільгельма Ілліча Фушича. – Київ, 2006. – 400 с.; Бойко В. М., Нікітін А. Г., Самойленко В. Г. Вільгельм Ілліч Фушич (18.12.1936 – 07.04.1997) // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Математика. Механіка. – Київ, 2012. – Вип. 28. – С. 59.

Ю. В. Булгаков

Харламов Павло Васильович

(25.06.1924 – 16.03.2001).

Учений у галузі механіки.

Член-кореспондент (1965).

Фонд № 330, 1 опис, 37 од. зб. за 1943–2002 рр.

Народився 25 червня 1924 р. у с. Гахово (нині – Медвенський р-н, Курська обл., РФ). Учасник Другої світової війни (1943–1946). Закінчив механіко-математичний факультет МДУ ім. М. В. Ломоносова (1952). Асистент (1952–1955), старший викладач (1955–1957), завідувач кафедри теоретичної механіки (1957–1959) Донецького індустріального інституту. Старший науковий співробітник (1959–1965) Інституту гідродинаміки Сибірського відділення АН СРСР у Новосибірську, одночасно доцент Новосибірського державного університету (1959–1965). Завідувач відділу прикладної механіки Інституту прикладної математики і механіки АН УРСР (1965–2001). Завідувач кафедри Донецького державного університету (1966–1970). Професор Донецького політехнічного інституту (з 1972).

Академік Академії нелінійних наук РФ (1996).

Наукові дослідження присвячено проблемам аналітичної динаміки, зокрема, динаміки твердого тіла та систем твердих тіл, а також механіки суцільного середовища. Автор 140 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1984). Лауреат премії імені М. М. Крилова НАН України (2001).

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1946), Вітчизняної війни I ступеня (1985) та іншими державними нагородами.

Помер 16 березня 2001 р.

Наукові праці

Статті: «О движении в жидкости тела, ограниченного многосвязной поверхностью» (1963); «О винтовых движениях тела в жидкости» (1968).

Доповіді: «К исследованию областей возможности движения в механических системах» (1982); «Топологический анализ классических интегрируемых систем в динамике твердого тела» (1983); «To solve a problem of rigid body dynamics» (1983, співавтор – Харламов М. П.).

Рецензія на монографію Ішлінського О. Ю. «Механика относительного движения и силы инерции» (1982).

Лекція «Математика и механика. Состояние и тенденции развития их отношений» (2000).

Біографічні документи

Трудова книжка (1943–2001); документи про нагородження орденами та медалями (1946–1998); атестат зрілості (1947); документи про закінчення МДУ ім. М. В. Ломоносова (1952); документи про захист кандидатської дисертації (1955–1956); членські квитки Науково-технічного гірничого товариства (1957), Всесоюзного товариства «Знання» (1981); атестати доцента (1958), старшого наукового співробітника (1962), професора (1967); диплом доктора фізико-математичних наук (1965); документи про

обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1965–1966); характеристики (1965, 1966); почесні грамоти (1965–[1990-ті]); автобіографії, анкети, біографічна довідка (1974–[2000]); посвідчення про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1984); диплом члена Академії нелінійних наук (1996); диплом лауреата премії імені М. М. Крилова НАН України (2001) та ін.

Документи з діяльності

Листування з Секретаріатом Голови РМ СРСР про допуск Харламова П. В. до польоту в космос на кораблі «Восход» (1964); листи про включення до складу редколегій збірника «Теоретическая и прикладная механика» та журналу «Прикладная механика» (1970).

Листування Харламова П. В.

Кореспонденти: Абдулкарімов М. Х. (3, 1944–1957); Хлудєєв О. П. (1, 1944).

Документи про вченого

Монографія Харламової О. І. «Павел Васильевич Харламов» (2001).

Брошура «Павел Васильевич Харламов. Биография и указатель научных трудов» (2002).

Стаття Болотіної Л. «В разъединеньи трех миров» (1994).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Богоявленського О. О. «Обобщенные циклические перемещения для гироскопа в кардановом подвесе в частном случае движения» (1962); Грובה В. О. «До теорії рухів вільного твердого тіла, носія маятників» (1969); Горра Г. В. «Об одном движении тяжелого твердого тела в случае Горячева–Чаплыгина» (1970); Лобаса Л. Г. «Автомобиль как неголономная система с классическими связями» (1971); Козлова В. В. «О некоторых свойствах частных интегралов канонических уравнений» (1973) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Харламова Е. И. Павел Васильевич Харламов. – Донецк : Ин-т прикладной математики и механики НАН Украины, 2001. – 131 с.; Павел Васильевич Харламов : биограф. и указ. науч. тр. – Донецк, 2002. – 15 с.

Ю. В. Булгаков

Холодний Микола Григорович

(22.06.1882 – 04.05.1953).

Ботанік.

Академік (1929).

Фонд № 16, 1 опис, 66 од. зб. за 1900–1982 рр.

Народився 22 червня 1882 р. у м. Тамбов (нині – РФ). Закінчив природниче відділення фізико-математичного факультету Університету св. Володимира у Києві (1906). Зберігач ботанічного кабінету (1906–1912), асистент (1906–1912), приват-доцент (1912–1918), штатний доцент (1918–1920), професор (з 1920), завідувач кафедри фізіології і анатомії рослин (1918–1933) та кафедри мікробіології (1933–1941) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Викладач (1914–1919), професор фізіології і анатомії рослин (1919–1920) Київських вищих жіночих курсів. Співробітник (з 1919), завідувач

(1920–1921) Дніпровської біологічної станції. Науковий співробітник Фізично-математичного відділу ВУАН з окремих наукових доручень (1920–1924). Науковий співробітник Київської науково-дослідної кафедри ботаніки (1923–1927), завідувач відділу фізіології і анатомії рослин НДІ ботаніки НКО УСРР (1922–1931). Завідувач відділів фізіології рослин (1931–1934), загальної і хімічної фізіології рослин (1934–1941), фізіології росту і розвитку рослин (1944–1948), старший науковий співробітник (1948–1949) Інституту ботаніки АН УРСР.

Член Київського товариства природознавців (з 1907, учений секретар у 1909–1915), Російського (пізніше – Всесоюзного) ботанічного товариства (з 1916), Німецького ботанічного товариства (з 1921), Американського товариства фізіологів рослин (з 1929 р., з 1943 р. – довічний член), Міжнародної асоціації ґрунтознавців (з 1935), Московського товариства дослідників природи (з 1938) та ін.

Наукові дослідження присвячено питанням фізіології, анатомії та екології рослин, мікробіології, загальної біології, історії науки. Основоположник фітогормональної теорії тропізмів, що пояснює ростові рухи рослин. Засновник вчення про фітогормони. Автор близько 250 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1944).

Нагороджений орденом Леніна (1944).

Помер 4 травня 1953 р. Похований у м. Київ на Лук'янівському кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого Інституту ботаніки АН УРСР присвоєно ім'я М. Г. Холодного (1971) та засновано премію імені М. Г. Холодного АН УРСР за видатні наукові роботи в галузі ботаніки, фізіології та екології рослин (1972).

Наукові праці

Вибрані праці: «Избранные труды» в 3-х т. (1955–1956); «Вибрані твори» (1969).

Монографії: «Самозарождение и начало жизни на земле» (1947); «Мысли натуралиста о природе и человеке» (1947).

Розділ монографії «Успехи эндокринологии растений за последнее десятилетие» [1947].

Статті: «Чему учил С. Г. Навашин, как естествоиспытатель» (1948); «Новое о воздушном питании растений» (1951) та ін.

Доповідь [Про розвиток фізіології рослин і мікробіології] (1933).

Біографічні документи

Автобіографія (1945); спогади Холодного М. Г. «Воспоминания и мысли натуралиста» [1950–1953]; некролог (1953); документи про святкування 100-річчя від дня народження вченого (1982).

Листування Холодного М. Г.

Адресати: Баранов П. О. (1, 1949); Любищев О. О. (34, 1944–1952); Ромашко Я. Д. (4, 1947–1949); Чайлахян М. Х. (42, 1943–1953).

Кореспонденти: Вернадський В. І. (4, 1943–1944); Любищев О. О. (23, 1944–1953); Максимов М. О. (6, 1951–1953); Ромашко Я. Д. (4, 1947–1949).

Фотодокументи

Холодний М. Г. під час навчання у гімназії (1, 1900); з членами родини (2, 1900–1909); під час мандрівки на Уралі (3, 1907); фотопортрети вченого (7, 1909–[1950-ті]); з братом – Холодним Г. І. (1, [1910]) і сестрою – Холодною О. Г. (1, [1910]); з Оскерком А. Ф. (3, 1911–1913); із Зоріним Ф. М., Саруханяном Ф. Г., Мірзабекян Р. О., Каримян Р. С., Галичян Р. М. та ін. вченими під час Другої світової війни (4, 1941–1944); Холодний М. Г. у останні роки життя (2, [1950-ті]) та ін.

Документи про вченого

Статті: Білоконя І. П. «Засідання Українського ботанічного товариства, присвячене 75-річчю з дня народження М. Г. Холодного» (1958); Ситника К. М., Білоконя І. П. «Життя і діяльність Миколи Григоровича Холодного – одного з засновників Інституту ботаніки АН УРСР» (1971); «Николай Григорьевич Холодный (к 90-летию со дня рождения)» (1972).

Відгуки та рецензії на наукові праці Холодного М. Г.: Баранова П. О., Білецького О. І., Третякова Д. К. на монографію «Мысли натуралиста о природе и человеке» (1947–1956); Кострюкова К., Проценка Д. на статтю «Чему учил С. Г. Навашин, как естествоиспытатель» (1950).

Спогади члена-кореспондента АН УРСР Оканенка А. С. про Холодного М. Г. (1977).

Інші документи: витяг з протоколу засідання Президії АН УРСР про засудження книги Холодного М. Г. «Думки натураліста про природу і людину» (1947).

Документи, зібрані вченим

Листи Холодної О. Г. до Любищева О. О. (3, 1953) і Баранова П. О. (1, 1955); фотопортрети батька вченого – Холодного Г. М. (1, [1900]) і матері – Холодної (Бородіної) О. О. (1, [1900]).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Кушнір М., Мілюкова С. Микола Григорович Холодный – ботанік і мікробіолог // Біологія. – 2007. – № 16–18. – С. 8–9; Ситник К. М. Слава і гордість вітчизняної науки // Вісник НАН України. – 2007. – № 5. – С. 35–43; Скрипаль І. Г. Микола Григорович Холодный (до 125-річчя від дня народження) // Мікробіологічний журнал. – 2007. – Т. 69, № 3. – С. 86–90.

Т. В. Брязкало

Хрєнов Костянтин Костянтинович (25.02.1894 – 11.10.1984).

Учений у галузі електрозварювання.
Академік (1945).

Фонд № 184, 1 опис, 62 од. зб. за 1911–1984 рр.

Народився 25 лютого 1894 р. у м. Боровськ (нині – Калузька обл., РФ). Закінчив електрохімічне відділення Петроградського електротехнічного інституту (1918). Завідувач електростанції в Уфі (1918–1921). Викладач кафедри загальної хімії Ленінградського електротехнічного інституту (1921–1925), Московського енергетичного технікуму (1926–1927). Викладач (1928–1930), доцент (1930–1933), професор (1933–1947) Московського електромеханічного інституту інженерів транспорту. Завідувач кафедри зварювання Московського автогенно-зварювального інституту (1931–1932). Професор, завідувач кафедри зварювального виробництва МВТУ ім. М. Е. Баумана (1932–1947). Професор, завідувач кафедри зварювання (1947–1958), заступник директора (1949–1952) КПП. Завідувач дослідного відділу (1945–1946), електродугової лабораторії (1946–1948), заступник директора (1946–1948), завідувач відділу електрометрії (1961–1973), старший науковий співробітник-консультант (1973–1984) ІЕЗ ім. Є. О. Патона АН УРСР. Водночас – завідувач лабораторії електрозварювання

Інституту будівельної механіки АН УРСР (1948–1952) та лабораторії електрометрії Інституту електротехніки АН УРСР (1952–1963).

Голова Відділу технічних наук АН УРСР (1953–1961). Член-кореспондент АН СРСР (1953).

Наукові праці присвячено дослідженню способів і методів електрозварювання, зокрема, розробив метод дугового зварювання і різання металів під водою. Наукові дослідження також стосуються історії науки і техніки. Автор близько 200 наукових праць.

Заслужений діяч науки та техніки УРСР (1955). Лауреат Державних премій СРСР (1946, 1986), премії РМ СРСР (1982).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1943), Трудового Червоного Прапора (1945, 1964), Леніна (1954), Жовтневої революції (1974) та іншими державними нагородами.

Помер 11 жовтня 1984 р. у м. Київ.

Наукові праці

Дисертація на здобуття ступеня доктора технічних наук «Исследование процессов в стационарной сварочной дуге» (1939).

Брошури: «Новости сварочной техники» (1948); «Виктор Васильевич Данилевский» (1963, співавтор – Гнип П. І.).

Статті: «Электросварка под водой» (1933); «Дуговой разряд и его возможные применения» (1946); «Керамические неплавленые флюсы для автоматической сварки» (1951); «Академик Георгий Иосифович Сухомел» (1958); «У истоков развития науки о сварке» (1979).

Патенти: № 29378 «Устройство для непрерывной дуговой электрической сварки, характеризующееся применением вращающихся, качающихся или, вообще, поворотно закрепленных на оси b электродов плавления a , имеющих форму плоских или фасонных дисков, либо секторо- или сегментообразных отрезков дисков» (1928); № 80601 «Способ электрической дуговой сварки с применением двух электродов и двух дуг, образованных между каждым из электродов и свариваемых предметом, характеризующийся тем, что с целью стабилизации сварочного процесса, один из электродов применяют угольный, а другой металлический» (1931); № 88764 «Устройство для зажигания электросварочной дуги током повышенного напряжения низкой частоты, отличающееся тем, что включенный параллельно сварочной цепи контура b индуктивно связан с обмоткой a обычного стабилизатора» (1932) та ін.

Біографічні документи

Особова справа (1938–1984); особові листки з обліку кадрів (1942–1953); грамота за гарну організацію навчального процесу в МЕМІТ під час Другої світової війни (1944); вітальні адреси з нагоди ювілеїв і нагородження вченого (1944–1984); орденські книжки та посвідчення до медалей (1945–1979); диплом доктора технічних наук (1947); атестат професора (1947); біографічна довідка (1952); анкета (1955); посвідчення завідувача відділу ІЕЗ ім. Є. О. Патона АН УРСР (1963); запрошення на ювілейне засідання, присвячене 70-річчю від дня народження та 50-річчю наукової діяльності вченого (1964); автобіографія (1964); щоденник (1965–1977); спогади Хренова К. К. «Воспоминания и встречи» (1969–1975); диплом лауреата премії РМ СРСР (1982) та ін.

Документи з діяльності

Акт про випробування на Московській ситце-набивній фабриці апарата для електrolітичного відбілювання, розробленого Хреновим К. К. (1929); календарний план лекцій курсу «Сварка металлов», підготовлений ученим (1942).

Листування Хренова К. К.

Адресати: Хренов К. К. (1, 1971); Гранін Д. О. (1, 1975).

Фотодокументи

Фотопортрети Хренова К. К. (25, [1911–1974]); учений біля зварювального агрегата СМ-1 на заводі «Електрик» (1, 1924); під час перебування у закордонних відрядженнях (33, 1930–1965); у колі нагороджених орденами «Знак Пошани» (1, 1943) та Трудового Червоного Прапора (1, 1964); серед випускників курсів підводного зварювання і різання металів (2, 1944) та випускників КПІ (1, 1952); із співробітниками ІЕЗ ім. Є. О. Патона АН УРСР (6, 1965–1975); із конструктором Севбом П. І. в ІЕЗ ім. Є. О. Патона АН УРСР під час огляду експозиції, присвяченої Патону Є. О. (5, 1967); Хренов К. К. зі своїм учнем Татаринцевим П. С. (2, 1969–1980); під час виступу на симпозіумі, присвяченому 100-річчю від дня народження Патона Є. О. (1, 1970) та ін.

Документи про вченого

Статті: Дешина [Н.] «Академик К. К. Хренов» (1970); Каганова [Н.] «Славный юбилей» (1972).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Матійко М. М. Костянтин Костянтинович Хренов. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1963. – 69 с.; Історія Національної академії наук України, 1941–1945. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2007. – С. 276.

Т. В. Брязкало, М. О. Принь

Цесевич Володимир Платонович

(11.10.1907 – 28.10.1983).

Астроном.

Член-кореспондент (1948).

Фонд № 185, 3 описи, 428 од. зб. за 1923–2007 рр.

Народився 11 жовтня 1907 р. у м. Київ. Студент (1922–1927), аспірант (1927–1930), викладач (1930–1933), учений секретар Астрономічної обсерваторії (1932–1933) Ленінградського державного університету. Директор Таджикицької астрономічної обсерваторії у Душанбе (1934–1937). Старший науковий співробітник Астрономічного інституту АН СРСР (1937–1942). Професор (з 1937), декан фізико-математичного факультету (1939–1941) Ленінградського педагогічного інституту. Професор (1942–1944), заступник ректора (1942–1943), декан технологічного факультету (1942–1943), завідувач кафедри вищої математики і фізики (1943–1944) Одеського технологічного інституту консервної промисловості. Професор, завідувач кафедри астрономії, директор Астрономічної обсерваторії ОДУ ім. І. І. Мечникова (1944–1983). Директор (1948–1951), завідувач відділу (1972–1983) ГАО АН УРСР.

Член Всесоюзного астрономо-геодезичного товариства (з 1922), голова його Одеського відділення (1946–1983). Член Міжнародного астрономічного союзу (1928–1983).

Наукові дослідження присвячено вивченню змінних зірок, їх математичному моделюванню, зокрема, дослідженню змін їхнього блиску, теорії затемнень подвійних зірок, складанню таблиць для визначення їх характеристик. Автор таблиць спеціальних

функцій для вирішення кривих блиску при різних видах затемнень. Автор понад 700 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1964).

Нагороджений орденами Леніна (1961), Трудового Червоного Прапора (1971).

Помер 28 жовтня 1983 р. Похований у м. Одеса на Другому міському кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Переменные звезды и их значение для изучения Вселенной» (1949); «Прогулка по звездному небу» (1965); «Маяки Вселенной» (1966) та ін.

Брошура «Сонце та його значення у житті Землі» (1951).

Статті: «RU Piscium» (1924); «ST Virginis» (1931); «AA Aquilae» (1931); «О десяти звездах типа RR Lyrae» (1940–[1950-ті]); «Академик Александр Ляпунов» (1951, співавтор – Шульберг А. М.); «V 548 Лебеда» (1953); «Двухъярусные звезды» (1954); «О трех долгопериодических переменных звездах» (1955); «О периоде S Comae» (1960); «Затменная переменная звезда WX Draconis» (1960); «AE Большой Медведицы – карликовая цефеида» (1973); «О двух полуправильных переменных звездах RS Sagittae и RZ Vulpeculae» (1977); «О сокращении периода SU Щита» (1977); «Карликовая цефеида NSV 07895 = NV 10641» (1982); «Флаунговерові лінії» (1982); «О звезде V 406 Лирь» (1983); «SW Piscium» (б/д); «Что такое излучение?» (б/д); «Астрономия невидимого» (б/д) та ін.

Доповіді: «Исследования по метеорной астрономии в СССР» (1961); «On double periodicity in variable stars of different types» (1975) та ін.

Лекції: «Теоретическая астрофизика» (1948–1949); «Теория поля» (1948–1949); «Некоторые сведения из теории функций Бесселя» (1951); «Тензорный анализ» (1969); «QU Persei – звезда типа Алголя» (1972); «AE Большой Медведицы – карликовая цефеида» (1973); «Слабые гравитационные поля» (1976); «Применение функций Бесселя к решению задачи двух тел» (1977); «Строение сверхплотных звезд» (1979); «Интегрирование уравнения теплопроводности по методу Фурье» (б/д) та ін.

Відгуки та рецензії: на дисертаційне дослідження Родригеса М. Г. (1970); на дипломні роботи Лобазова С. [А.], Андронova І. Л. (1980).

Щоденники наукових досліджень: «Щоденник з результатами спостережень за змінними зірками» (1926); «Щоденники спостережень за сузір'ями Ceti, Lepolis, Нуа, Viz, Fornasic, Leonis, Tauri, Majoris, Sextantis, Aquarii» (1931–1934); «Наблюдения блеска малых планет» (1947); «Черновые наблюдения по пластинками Малый Конь и др.» (1977); «Таблиці спостережень за сузір'ям Aquarii» (б/д) та ін.

Робочі матеріали: таблиці спостережень за сузір'ями Aquarii, Tauri та ін. (б/д); графіки кривих блиску зірок (б/д) та ін.

Біографічні документи

Диплом доктора наук (1945); документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1948); атестат професора (1950); почесні грамоти (1957, 1965); орденські книжки (1961, 1971); посвідчення про присвоєння звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1964); вітальна кореспонденція з нагоди різних свят (1964–1979).

Документи з діяльності

Пропозиції щодо покращення роботи ГАО АН УРСР (1948); документи про редакційно-видавничу діяльність (1948–1982); документи про діяльність як директора Астрономічної обсерваторії ОДУ ім. І. І. Мечникова (1956–1982); документи про діяльність з організації та проведення Міжнародного геофізичного року в Україні (1957); документи про діяльність як члена Астроради АН СРСР (1966–1971); документи

про діяльність як голови Одеського відділення Всесоюзного астрономо-геодезичного товариства (1969–1982); довідка про наукову діяльність (1971); документи про участь в урочистостях з нагоди відзначення 100-річчя Одеської астрономічної обсерваторії (1971); документи про діяльність як члена Комітету з метеорів АН СРСР (1980).

Листування Цесевича В. П.

Адресати: Бархатова К. О. (1, 1971); Горделадзе Ш. Г. (3, 1955–1966); Демешин П. (1, 1982); Детре Л. (1, 1970); Робінсон М. Л. (Robinson M. L.) (1, 1981); Яцків Я. С. (6, 1975–1981) та ін.

Кореспонденти: Астапович І. С. (2, 1955–1962); Ахнеї П. (Ahnei P.) (1, 1966); Бархатова К. О. (1, 1966); Бічамп Р. Р. (Beauchamp R. R.) (1, 1964); Бондал К. Р. (Bondal K. R.) (1, 1969); Борисенко Е. М. (1, 1978); Бронштейн В. (1, 1979); Буш Х. (Busch H.) (1, 1983); Галеа Д. (Gallea D.) (1, 1980); Горбацький В. Г. (1, 1982); Далаєв М. М. (1, 1969); Дмитрієв В. (1, б/д); Дроздов С. В. (1, 1969); Єфремов Ю. М. (3, 1956–1971); Ламзін С. (1, 1982); Міллер В. (Miller W.) (1, 1973); Робінсон М. Л. (Robinson M. L.) (1, 1979); Романов Ю. С. (2, 1963); Херман Д. (Hermann D.) (1, 1976); Холопов П. М. (1, 1977); Шпичка І. В. (3, 1975–1980); Шулін І. Ф. (2, 1969–1982); Яцків Я. С. (1, б/д) та ін.

Фотодокументи

Цесевич В. П. у колі колег (1, [1960-ті]); фотопортрети вченого (6, [1960–1980-ті]) та ін.

Документи про вченого

Монографія Феніної З. М. і Романова Ю. С. «Владимир Платонович Цесевич или Золотой век Одесской астрономической обсерватории» (2008); рецензія Фролова М. С. на монографію Цесевича В. П. «Переменные звезды и способы их исследования» (1966).

Документи, зібрані вченим

Монографії: Майера Дж. «Статистическая механика» (1940); Кукаркіна Б. В., Холопова П. М., Єфремова Ю. М. та ін. «Специальное дополнение к третьему изданию общего каталога переменных звезд» (1972).

Статті: Крамера Н. А. «On the theory of ray asorption and of the continujus x-ray spectrum» (1923); Дем'яновського В. «RR Leo», «TW Boo» (1973); Расталла П. «The maximum of a neutron star» (1976) та ін.

Інші документи: карти зоряного неба (б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Історія Національної академії наук України, 1946–1950. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2008. – С. 261–262; Фенина З. Н., Романов Ю. С. Владимир Платонович Цесевич, или Золотой век Одесской астрономической обсерватории. – Киев : Логос, 2008. – 110 с.

Т. В. Брызкало

Чаговець Василь Юрійович

(30.04.1873 – 19.05.1941).

Фізіолог.

Академік (1939).

Фонд № 13, 1 опис, 6 од. зб. за 1901–1956 рр.

Народився 30 квітня 1873 р. на хуторі Патичиха біля с. Заруддя (нині – Роменський р-н, Сумська обл.). Закінчив Військово-медичну академію в Санкт-Петербурзі (1897). Молодший лікар Луковського полку (1897–1900). Співробітник лабораторії Павлова І. П. у Санкт-Петербурзі (1900–1909). Приват-доцент кафедри фізіології Військово-медичної академії (1904–1909). Професор Харківського університету (1909–1910). З 1910 р. – професор і завідувач кафедри фізіології Університету св. Володимира у Києві. Професор (1921–1936), завідувач кафедри фізіології (1921–1935) 1-го Київського медичного інституту. Завідувач кафедри фізіології 2-го Київського медичного інституту (1936–1941). Водночас – завідувач електрофізіологічної лабораторії Київського інституту гігієни праці і профзахворювань (1928–1941).

Наукові дослідження присвячено питанням застосування теорії електролітичної дисоціації. Розробив метод електрогастрографії, запропонував іонну теорію походження біоелектричних потенціалів і розвинув конденсаційну теорію електричних подразнень у живій тканині. Один з основоположників сучасної електрофізіології.

Помер 19 травня 1941 р. Похований у м. Київ на Лук'янівському кладовищі.

Наукові праці

Дисертація «Електромоторная часть тела» [1900-ті].

Статті: «О материалистическом объяснении законов психологии» [1910-ті]; «К вопросу о поражении электрическим током» [1930-ті].

Доповіді: «Значение физико-химических исследований» (1901); «Конденсаторная теория возбуждения и внутренняя поляризация живых тканей» (1937).

Документи про вченого

Стаття Вітге М. К. «В. Ю. Чаговець (до 15-річчя з дня смерті)» (1956).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Бабський Є. Б. Видатний теоретик електрофізіології В. Ю. Чаговець // Вісник АН УРСР. – 1957. – № 2. – С. 29–38; Воронцов Д. С. В. Ю. Чаговець – основоположник сучасної електрофізіології. – Київ : Вид-во КДУ, 1957. – 43 с.; Клименко Л. О. Чаговець Василь Юрійович – засновник електрофізіологічних досліджень в Україні // Питання історії науки і техніки. – 2012. – № 3 (23). – С. 53, 58–59.

А. І. Шаповал

Чаговець Ростислав Всеволодович

(21.09.1904 – 11.09.1982).

Біохімік.

Академік (1967).

Фонд № 186, 1 опис, 154 од. зб. за 1928–1982 рр.

Народився 21 вересня 1904 р. у м. Київ. Закінчив біологічне відділення Київського ІНО (1925). Вчитель у трудових школах Києва (1924–1930). Асистент кафедри хімії Київського гірничого інституту (1930–1932). Асистент (1932–1937), доцент (1938–1941, 1946–1948) кафедри біохімії Київського медичного інституту ім. О. О. Богомольця. Водночас – науковий співробітник (1933–1936), старший науковий співробітник (1936–1941) Інституту біохімії АН УРСР. Старший викладач Київського військово-медичного училища (1940–1946). Завідувач відділу біохімії вітамінів (1948–1976), заступник директора (1957–1964), старший науковий співробітник-консультант (1976–1982) Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна АН УРСР.

Академік-секретар Відділення біохімії, фізіології та теоретичної медицини АН УРСР (1966–1972).

Заступник голови Українського біохімічного товариства.

Наукові дослідження присвячено стану і обміну води в організмі, біохімії м'язів, вітамінотерапії, біохімії ферментів, застосуванню вітамінів і преміксів у тваринництві, історії вітчизняної біохімії, філософським питанням природознавства. Створив наукову школу. Автор понад 140 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1964). Лауреат премії імені О. В. Палладіна АН УРСР (1981).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1967), Трудового Червоного Прапора (1971), Жовтневої революції (1974).

Помер 11 вересня 1982 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Содержание и распределение воды в теле человека и животных» [не раніше 1954].

Статті: «Фізико-хімічні зміни тканинних колоїдів, обумовлені мускульною діяльністю» (1938); «Основные предпосылки развития витаминной промышленности в УССР и задачи научной работы» (1950); «Стан, вміст і розподіл води у тілі тварин та людини» (1951); «Особенности обмена веществ скелетной мускулатуры и его регуляция при работе и отдыхе» (1952); «Влияние охлаждения организма на обмен пиридиновых и тиаминовых соединений» (1956, співавтори – Кузнецова Л. І., Лахно Ю. В. та ін.); «Развитие биохимии витаминов и витаминотерапии» (1958); «Основные предпосылки развития витаминной промышленности УССР и задачи научной работы» (1950); «Досягнення в галузі біохімії вітамінів» (1957, співавтор – Лахно Ю. В.); «Вопросы происхождения коферментных витаминов» (1962); «Некоторые вопросы становления связей в системе организмы–органическая среда» (1967); «Химия и биохимия низкомолекулярных биоорганических соединений» [1967]; «Элементарные биоорганические вещества и их место в биохимической динамике живых систем» (1973);

«Основные этапы эволюции функций клеток» [1970-ті]; «Классификация биологических наук» (б/д); «Постсинтетические изменения белков» (б/д); «Проблема избыточного питания» (б/д) та ін.

Доповіді: «О состоянии работы лаборатории витаминов» (1952); «О незаменимых органических компонентах пищи и ее биологической ценности» (1967); [Про проблеми регуляції гомеостазу] (1971) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографію Сент-Дьордьї А. «Биоэлектроника» [1971]; на дисертаційні дослідження Новікової З. Ф., Орловського [А.] Ф., Свищука О. А. (1972–1978).

Робочі матеріали: з питань хімії вітамінів, еволюції органічного світу, проблем промислового виробництва кормів, біології харчування та ін. (б/д).

Біографічні документи

Посвідчення члена-кореспондента АН УРСР, членські квитки Всесоюзного товариства «Знання» та Всесоюзного товариства філателістів (1928–1982); свідоцтво про закінчення Київського ІНО (1929); послужний список, особові листки з обліку кадрів, анкети, службові характеристики (1929–1982); дипломи кандидата та доктора біологічних наук (1946, 1954); атестати доцента, старшого наукового співробітника, професора (1946, 1951, 1956); витяг з протоколу Загальних зборів АН УРСР про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1957); вітальна кореспонденція з нагоди різних свят, ювілеїв і нагородження вченого (1961–1982) та ін.

Документи з діяльності

Документи про участь у наукових з'їздах, семінарах, сесіях Загальних зборів Відділення біохімії, біофізики та фізіології АН УРСР (1955–1981); протокол засідання предметної комісії з хімії щодо перегляду програм курсів з хімії та біохімії для інститутів фізичної культури (1959); лист Всесоюзного НДІ вітамінології щодо проведення симпозиуму «Вітаміни при серцево-судинних захворюваннях» (1968); повідомлення про увільнення від обов'язків академіка-секретаря Відділення біохімії, фізіології та теоретичної медицини АН УРСР (1972); документи щодо вступу Чаговця Р. В. до Міжнародного товариства з вивчення походження життя (1972–1973); документи про співпрацю з головною редакцією УРЕ щодо видання «Біологічного словника» [1972–1973]; заява про включення до складу учасників ІХ Міжнародного біохімічного конгресу (1973); договір з видавництвом «Наукова думка» про публікацію книги «О жизни и творческом пути академика Д. К. Заболотного» (1978); доповідна записка про стан розробки вітамінології науково-дослідними закладами СРСР (б/д) та ін.

Листування Чаговця Р. В.

Адресати: Опарін О. І. (1, 1974); Шпет Г. Й. (1, б/д) та ін.

Кореспонденти: Букис Ю. П. (1, 1964); Ванечек В. (Vanecsek V.) (1, 1972); Віссер П. (Vissser P.) (1, 1969); Віттеве А. Т. (Wittevee A. T.) (2, 1982–1984); Грефе Х. К. (1, 1966); Кузьменко С. (1, 1975); Опарін О. І. (1, 1972); Палладін О. В. (1, 1965); Ройзман І. С. (1, 1965); Савицький І. В. (1, 1974); Чумаченко Г. (1, 1973) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Чаговця Р. В. (4, 1964–1974); учений з колегами під час наукових конференцій (16, 1936–1977) та ін.

Документи з дарчими написами вченому

Брошура Білодіда І. К. «Язык и идеологическая борьба» (1974).

Статті: Жуковського Л. І. «Александр Яковлевич Данилевский» (1949); Вітте М. К. «Василь Юрійович Чаговец (до 15-річчя з дня смерті)» (1956); Лічкова Б. Л. «Основные научные идеи Александра Гумбольдта» (1962) та ін.

Фотопортрет Палладіна О. В. (1964).

Документи, зібрані вченим

Доповіді: Халмурдова А. Г. «О метаболизме никотиновой кислоты и 3-метилпиридина в тканях животных и его регуляции» (1974); Паламарчука В. І. «Антирадіаційні речовини свіжого коров'ячого молока» (б/д) та ін.

Автореферати дисертацій: Осетрова С. Я. «Витаминный фактор при гомопластических пересадках кожи» (1968); Міщанчука Н. С. «Состояние слуховой и вестибулярной функций у больных туберкулезом органов дыхания в процессе антибактериальной терапии с применением аминогликозидных антибиотиков» (1981).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Донченко Г. В., Пархоменко Ю. М., Кучмеровська Т. М. Ростислав Всеволодович Чаговец. Творчий шлях та наукова школа (до 100-річчя від дня народження) // Український біохімічний журнал. – 2004. – Т. 76, № 4. – С. 7–22; Історія Національної академії наук України, 1956–1960. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2016. – С. 527.

М. О. Принь

Чернишов Борис Ісидорович

(27.01.1888 – 31.08.1950).

Геофізик.

Академік (1939).

Фонд № 210, 3 описи, 265 од. зб. за 1916–1950 рр.

Народився 27 січня 1888 р. у станиці Ясенська (нині – Краснодарський край, РФ). Закінчив Катеринославський гірничий інститут (1916). Лаборант (1916–1921), асистент (1921–1926), професор (1925–1926) кафедри геології Дніпропетровського гірничого інституту. Асистент кафедри геології і палеонтології (1918–1926), доцент (1922–1923), професор (1923–1926) кафедри фізичної географії Дніпропетровського ІНО. Науковий співробітник (1926–1928), старший геолог (1928–1939) Центрального науково-дослідного геолого-розвідувального інституту в Ленінграді. Одночасно доцент Ленінградського політехнічного інституту (1927–1929), професор Ленінградського гірничого інституту (1929–1930), Ленінградського державного університету (1930–1939). Професор (1939–1941), завідувач кафедри палеонтології (1946–1950) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Директор (1939–1946), завідувач відділів палеонтології і стратиграфії (1946–1949), стратиграфії та літології (1949–1950) ІГН АН УРСР.

Віце-президент АН УРСР (1939–1945).

Наукові дослідження присвячено вивченню проблем палеозології, палеонтології, стратиграфії, геологічної зйомки і корисних копалин Мінусинського, Кузнецького, Донецького і Львівсько-Волинського кам'яновугільних басейнів, а також мезозойських відкладень Донбасу, Середньої Азії, Уралу, Далекого Сходу. Встановив наявність карбонівих відкладів у Дніпровсько-Донецькій западині. Автор понад 80 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1943).

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1944).

Помер 31 серпня 1950 р. Похований у м. Київ на Лук'янівському кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Геологический очерк Восточного Тарбогатая» (1935); «Семейство *Grammysidae* из верхнепалеозойских отложений СССР» (б/д).

Брошура «*Ledidae* з кам'яновугільних відкладів СРСР» (1946).

Статті: «*Estheria* из Сибири и Дальнего Востока» (1930); «К вопросу о триасе в Кузнецком бассейне» (1936); «Определение фауны из Роменской скважины» (1938); «Фауна двустворчатых моллюсков среднего карбона Донецкого бассейна» [1930-ті]; «Работа по геологии на Украине за годы с 1917 по 1942 г.» (1942); «Деякі *Nuculidae* Донецького басейну» (1945); «Огляд родини *Grammysidae Fischer*» (1946); «Вехнеюрские декаподы СССР» (1947); «О зигзагообразной скульптуре некоторых пластинчатожаберных моллюсков» (1948); «*Dunbarella Newel* из Донецкого бассейна» [1940-ві]; «О нефти в Западной Украине» [1940-ві]; «*Mysidae* Донецкого бассейна» (б/д); «Объяснительная записка к карте прогноза углей Южного Урала» (б/д); «Об остатках артропод и их сохранении» (б/д); «О подводном скольжении в толще свиты C_3^1 Донецкого бассейна» (б/д); «О юрских *Ananara* и *Brachiura* Крыма и Кавказа» (б/д); «Про систематику верхньо-палеозойських *Taxodonta*» (б/д) та ін.

Доповіді: «Новые отрасли местной промышленности на местном минеральном сырье» [1941–1942]; «*Pectinacea* верхнепалеозойских отложений СССР» (1949) та ін.

Наукові звіти: «Очет о летних работах 1934 г. в хребте Манрак» (1935, спів-автори – Дорофеев Н. В., Картюшев С. І.); «Предварительный отчет по работам в Кузнецком бассейне летом 1938 г.» (1938); «Рід *Edmondia de Koninck*» (1947); «Предварительное заключение о возрасте толщи отложений, вскрытых на глубине 740–1560 метров Смеловской № 1-р скважиной Роменской нефтеразведочной партии треста “Ромнефтеразведка”» (1947); «Предварительное заключение о возрасте толщи отложений, вскрытых скважиной № 1-р Рейзеровской нефтеразведочной партии треста “Ромнефтеразведка”» (1947); «Заключение о возрасте каменноугольных отложений, вскрытых Белорусской скважиной № 1 “Роменской нефтеразведки” на глубине 1329–1644 м» (1948); «Заключение о возрасте каменноугольных отложений, вскрытых Засульской скважиной № 25-р “Роменской нефтеразведки” на глубине – 1265–2161 м» (1949) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографію Іщенка А. М. «Изучение микроскопического состава угольных пластов Донецкого бассейна» (б/д); на статті Комоцького С. К. «Об угленосности Роменского карбона» (1946), Шульги П. Л. «О нижнем палеозое западной Вольни и юго-западной части Брестской области БССР» (1950); на науковий звіт Айзенберга Д. Є. «К стратиграфии палеозоя западных окраин Донецкого бассейна» (б/д); на дисертаційні дослідження Варави К. М., Каптаренко О. К., Логвиненка М. В., Новічкової Н. І., Петухова С. Ф., Сергєєва А. Д., Слензака І. Є., Ходюш Л. Я., Шульги П. Л., Яковлева В. М. (1945–1948) та ін.

Робочі матеріали: з проблем дослідження різних сімейств та родів молюсків, а саме *Anthraeconilo*, *Arthiropoda*, *Conocardium*, *Griphithides*, *Mytilacea*, *Pinna*, *Phestia*, *Philonia*, вивчення ракоподібних та палеозойських покладів України (б/д) та ін.

Біографічні документи

Диплом про закінчення Катеринославського гірничого інституту (1916); вітальна кореспонденція з нагоди різних свят, нагородження та присвоєння звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1933–1943); витяги з протоколів ВАК СРСР про присвоєння наукового ступеня доктора геолого-мінералогічних наук та вченого звання професора (1937, 1950); трудова книжка (1939); особова справа (1939–1950); довідки про займані посади у 1916–1948 рр. (1941–1948); документи про членство

у Київському клубі мисливців і рибалок (1944); документи про святкування 60-річного ювілею вченого (1948); особовий листок з обліку кадрів [1948]; документи про смерть Чернишова Б. І. (1950).

Документи з діяльності

Службове листування з палеонтологічним відділом Геологічного комітету (1926); список польових геолого-розвідувальних робіт, виконаних ученим протягом 1913–1938 рр. [1938]; документи про діяльність у різних академічних установах та комісіях (1939–1949); доповідь на відкритті геофізичної наради [1942]; запрошення на наукові конференції, наради та Загальні збори АН УРСР (1942–1948); документи про роботу у Башкирському геологічному управлінні (1943); витяг з протоколу засідання Президії АН УРСР про включення Чернишова Б. І. до складу постійної Комісії з дослідження р. Дунай (1947); програми курсів «Фауна моря» і «Палеоекологія», розроблені вченим (1948); доповідь «Задачі Академії наук УРСР в рішенні проблеми нафти на Україні» [1940-ві] та ін.

Листування Чернишова Б. І.

Адресати: Вальц І. Е. (1, 1945); Криштофович А. М. (1, б/д); Чернишов Б. Б. (1, 1942) та ін.

Кореспонденти: Бєлая М. П. (1, 1948); Богомолець О. О. (3, 1941–1944); Бродський О. І. (1, 1943); Булаховський Л. А. (1, 1944); Вальц І. Е. (3, 1943–1944); Вернадський В. І. (1, 1943); Геккер Р. (3, 1942–1950); Даниловський І. (1, 1942); Ейнор О. Л. (1, 1950); Єршов В. З. (2, 1950); Жемчужников Ю. (3, 1950); Ільїн Г. Б. (1, 1944); Калинович М. Я. (1, 1944); Каптаренко-Черноусова О. К. (1, 1942); Красковський С. О. (2, 1944); Криштофович А. М. (2, [1947]–1950); Лічков Б. Л. (4, 1944); Мур Р. К. (Moore R. C.) (1, 1945); Нестеренко Л. П. (2, 1949–1950); Орлов Ю. О. (4, 1942–1950); Палладін О. В. (2, 1944); Повх І. Л. (1, 1950); Порфир'єв В. Б. (1, 1943); Поспелов В. (1, 1942); Прентіс Дж. Е. (Prentice J. E.) (1, 1948); Рильський М. Т. (1, 1944); Розов Л. Д. (1, 1942); Робінсон В. М. (2, 1950); Слензак І. Є. (2, 1941); Сно О. Є. (2, 1943); Соколов Б. С. (1, 1943); Соколовський О. Н. (1, 1944); Степанов П. І. (4, 1941–1943); Теслінов М. І. (2, 1948–1950); Федоров М. М. (1, 1942); Шульга З. П. (1, 1942); Яворський В. І. (13, 1942–1950); Яковлев В. М. (1, 1949); Яковлев М. М. (6, 1944–1950) та ін.

Фотодокументи

Чернишов Б. І. у студентські роки (1, [1916]); серед співробітників Дніпропетровського гірничого інституту (1, [1924–1926]), з геологами-петрографами, слухачами Інституту підвищення кваліфікації та перепідготовки у Ленінграді (1, 1931); фотопортрети (11, [1940-ві]); серед колег на Загальних зборах АН УРСР (1, 1947); під час занять зі студентами КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1, [1940-ві]).

Документи про вченого

Стаття Новик К. Й. «Работы академика Б. И. Чернышова в Донецком бассейне» (1943).

Рецензії Шульги П. Л. на статті Чернишова Б. І. «*Dunbarella Newell* из Донецкого бассейна», «Представители семейств *Selenomyidae* и *Selenopsidae (pars)* из верхнепалеозойских отложений СССР» (1950).

Документи, зібрані вченим

Стаття Богомольця О. О. «Академия наук УССР – накануне возвращения в родной Киев» (1944).

Документи родичів: документи про смерть матері вченого Чернишової Г. І. (1942); посвідчення про відрядження сина вченого – Чернишова О. Б. (1946) та його листування (4, 1949–1950); документи про навчання родички вченого –

Кузнецової В. М. у Ленінградському державному університеті (1948–1950) та її листування (16, 1949–1950).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Бражникової Н. Є. «До стратиграфії кам'яновугільних відкладів західної та північної окраїн Донбасу за фауною форамініфер», Дідковського В. Я. «Про мікрофауну неогенових відкладів деяких районів Молдавської РСР», Молявка Г. І. «Куяльницькі відклади півдня УРСР», Новик К. Й. «Розвиток і умови існування кам'яновугільних птеридоспермів у Донецькому басейні», Потієвської П. Д. «До вивчення фауни форамініфер низів середнього карбону Донецького басейну (Чистяківський район)», Стормера Л. «Merostomato from the downstonian sandstone of Ringerike Norway» та ін. (1934–1950).

Збірка віршів Рильського М. Т. «Слово про рідну матір» (1942).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Відділення наук про Землю Національної академії наук України. – [Київ], 2003. – С. 94–95; Історія Національної академії наук України, 1938–1941 : документи і матеріали. – Київ, 2003. – С. 557.

Л. В. Шинко

Чиженко Іван Миронович

(27.03.1916 – 11.12.2004).

Учений у галузі теоретичної електротехніки.

Академік (1988).

Фонд № 379, 1 опис, 119 од. зб. за 1932–2008 рр.

Народився 27 березня 1916 р. у с. Козин (нині – Обухівський р-н, Київська обл.). Закінчив електротехнічний факультет Київського індустріального інституту (1940). Аспірант кафедри центральних електричних станцій КПІ (1940–1941, 1946–1948). Учасник Другої світової війни (1941–1945). Асистент (1948–1949), старший викладач (1949–1950), завідувач кафедри теоретичних основ електротехніки (1950–1989), проректор (1959–1969), радник при ректораті (1989–2004) НТУУ «КПІ».

Член Науково-технічного товариства енергетики і електротехнічної промисловості (з 1946).

Наукові дослідження присвячено розробці компенсаційних перетворювачів електричного струму. Створив наукову школу у галузі вентильно-перетворювальної техніки. Автор понад 300 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1982). Лауреат Ленінської премії (1962), Державної премії УРСР (1982).

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1945), Вітчизняної війни II ступеня (1945, 1985), Леніна (1961) та іншими державними нагородами.

Помер 11 грудня 2004 р. Похований у с. Козин (Обухівський р-н, Київська обл.).

Наукові праці

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук «О компенсации реактивной мощности в сетях с ионными преобразовательными установками» (1949).

Навчальні посібники: «Линейные электрические цепи и методы их анализа» (1979, співавтор – Бойко В. С.); «Передача энергии постоянным током высокого напряжения» (1982, співавтори – Бойко В. С., Борисенко В. І. та ін.); «Специальные методы и избранные задачи анализа переходных и аварийных процессов в электрических установках» (1983, співавтори – Видолоб Ю. Ф., Федоренко В. О.); «Конформные отображения при расчетах электромагнитных полей» (1986, співавтори – Коломієць В. Т., Шеховцев В. І. та ін.) та ін.

Брошури: «Методические указания к практикуму по линейным электрическим и магнитным цепям» (1980, співавтор – Бойко В. С.); «Методические указания к практикуму по переходным процессам в электрических цепях» (1981, співавтори – Видолоб Ю. Ф., Дебчинська С. М.); «Методические указания по матричным методам расчета электрических цепей» (1983, співавтори – Терновий В. М., Чибеліс В. І.); «Теоретические основы электротехники» (1986, співавтор – Толпиго О. Б.) та ін.

Статті: «Новый метод управления преобразователями, снабженными коммутирующими устройствами» (1957, співавтор – Онищенко Л. Ф.); «Регулирование напряжения в трехфазном двухмостовом преобразователе при коммутации тока в фазах питающего трансформатора колебаниями тройной частоты» (1957); «Регулювання напруги в трифазному двомостовому перетворювачі електричного струму при одночасній компенсації реактивної потужності» (1958); «Регулирование тока нагрузки компенсационного агрегата изменением емкости коммутирующих конденсаторов» (1959); «Работа компенсационного преобразователя в инверторном режиме при отсутствии источников энергии в питаемой сети» (1966, співавтор – Курило І. А.); «Исследование двухмостового полупроводникового компенсационного выпрямителя» (1973, співавтор – Рябчий В. П.); «Регулируемый условно-двенадцатифазный каскадный компенсационный преобразователь» (1973, співавтор – Рябчий В. П.); «Внешняя характеристика автономного инвертора при питании емкостной низкосинусной нагрузки» (1979); «Работа компенсационного инвертора в режиме компаундирования» (1980, співавтор – Коруд В. І.); «Компенсационный инвертор с бесконтактным отключением» (1981, співавтор – Кот Л. С.) та ін.

Відгуки та рецензії: на підручник Перкача В. С. «Математические задачи электроэнергетики» [1970]; на дисертаційні дослідження Арамяна М. А., Грудської В. П., Зенкова Д. Ф., Собчука О. С. [1970-ті–1990-ті].

Авторські свідоцтва: № 90526 «Преобразователь» (1950); № 514402 «Регулятор тока» (1976, співавтор – Кот Л. С.); № 739706 «Устройство для управления трехфазным тиристорным преобразователем» (1980, співавтори – Курило І. А., Намацалюк І. Н.); № 904154 «Параллельный инвертор тока» (1982, співавтори – Курило І. А., Якимов О. С.); № 951611 «Устройство для пуска вентиляционной машины постоянного тока» (1983, співавтори – Курило І. А., Пискун Ф. І.); № 1053258 «Регулируемый преобразователь переменного напряжения» (1983, співавтор – Чиженко О. І.) та ін.

Робочі матеріали: до монографії «Энергетические особенности процессов в электрических установках с вентиляльными устройствами» (б/д); до статей «Аналогия в расчете цепей постоянного и переменного тока», «Поле несимметричной экранированной полосковой линии с двухслойным диэлектриком», «Выражение магнитного потока через векторный потенциал», «Движение прямолинейного проводника с током в однородном магнитном поле», «Поверхностный эффект в проводе круглого сечения», «Соппротивление излучения», «Магнитное поле постоянных токов» та ін. (б/д).

Біографічні документи

Свідоцтво про закінчення ФЗУ (1933); диплом про закінчення Київського індустріального інституту (1946); документи про участь у Другій світовій війні (1941–1995); членські квитки Всесоюзного наукового інженерно-технічного товариства енергетики, Товариства «Знання» УРСР, диплом почесного члена НТТ енергетики і електротехнічної промисловості (1946–[1990-ті]); дипломи кандидата і доктора технічних наук (1949, 1964); характеристики (1952–1982); документи про отримання вченого звання доцента і професора (1951, 1964); почесні грамоти (1961–1996); диплом лауреата Ленінської премії (1962); посвідчення проректора КПІ (1965–1967); документи про святкування ювілеїв ученого (1966–2001); дипломи пошани і свідоцтво учасника ВДНГ СРСР (1967, 1974); автобіографія (1972); документи про обрання до складу членів-кореспондентів і академіків АН УРСР (1972–1988); посвідчення про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1974); біографічні довідки ([1970-ті]–1996); документи про присудження Державної премії УРСР в галузі науки і техніки (1983); документи про призначення Чиженка І. М. радником при ректораті КПІ (1989); рішення про нагородження вченого почесним знаком м. Габрово (Болгарія) I ступеня (1989); документи про присвоєння почесного звання «Заслужений професор НТУУ “КПІ”» (1998) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: звіти з науково-дослідних робіт «Использование ртутно-преобразовательных установок для генерирования реактивной мощности», «Исследование схем преобразования электрического тока, позволяющих улучшить коэффициент мощности промышленных предприятий, имеющих преобразовательные установки», «Разработка и исследование схем преобразователей с коммутирующим устройством для питания электродуговой печи крекинга метана» та інші, виконавцем чи керівником яких був Чиженко І. М. (1951–1995); документи про діяльність як члена-кореспондента і академіка АН УРСР (1972–1995); документи про участь у наукових конференціях (1973–1992); документи про участь у роботі спеціалізованих рад КПІ, Інституту електродинаміки АН УРСР та Наукової ради АН УРСР з проблеми «Наукові основи електротехніки» (1983–1995); документи про співпрацю з виробничим об'єднанням ім. С. П. Корольова та Запорізьким ВО «Перетворювач» [1980-ті].

Педагогічна: документи з педагогічної діяльності [1960–1970-ті]; документи про роботу завідувача кафедри теоретичних основ електротехніки КПІ (1980–1985); документи про участь в роботі бюро Відділення фізико-технічних проблем енергетики АН УРСР (1987–1995).

Громадська: документи про участь у роботі Науково-технічного товариства енергетики і електротехнічної промисловості ([1960-ті]–1971); тези виступів на зборах колективу (1972–[1980-ті]).

Фотодокументи

Фотопортрети Чиженка І. М. (9, 1932–1986); учений у колі слухачів робфаку (1, 1934); серед учасників велопробігу Київ–Москва (4, 1935); з братом – Чиженком А. М. і сестрою – Чиженко Т. М. (1, 1939); біля експериментального стенду у лабораторії КПІ (1, 1962); серед лауреатів Ленінської премії (1, 1962); серед ветеранів 95 Гвардійської стрілецької дивізії та з учасниками Другої світової війни (4, 1965); під час перебування в університеті м. Санта-Клара на Кубі (10, [1960-ті]); під час зустрічі зі співробітниками Ленінградського політехнічного інституту у Києві (2, [1960-ті]) та делегацією Міністерства вищої освіти Болгарії у КПІ (4, [1960-ті]); із завідувачами кафедр КПІ (1, [1960-ті]) та нагородженими почесною грамотою РМ УРСР (1, [1960-ті]);

під час святкування 60-річчя від дня народження вченого (5, [1970-ті]); з членами делегації Московського енергетичного інституту (1, [1970-ті]); серед учасників наукових семінарів і конференцій (4, [1970-ті]); під час перебування у Свердловському політехнічному інституті (1, [1970-ті]) та ін.

Документи про вченого

Брошура «Академік І. М. Чиженко» (2007).

Статті: Зайчикової Н. «Лауреат Ленінської» (1967); Кота Л., Бойка В. «Завжди в пошуках» (1976); Чемеринського Л. «Тих днів не змовкне слава» (1979); Варзацького А. «Активна життєва позиція» (1979); Прядко Л. «Живий, як саме життя» (1982); Слободяна Л. «Двічі лауреат» (1986); Бикової Л. «Воїн, педагог, вчений» (1988); Довгоп'ят О. «Академік Іван Чиженко» (2004) та ін.

Спогади: Довгоп'ят О. «Усе народжується з любові (спогади академіка Івана Мироновича Чиженка про своє життя та спогади його рідних і друзів про самого академіка)» (2008).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Бардзайн Л. В. «Применение насыщающихся реакторов на тяговых подстанциях для повышения надежности работы ртутных вентелей» (1960); Сігорського В. П. «Содержание и методы теории электронных цепей» (1967).

Документи, зібрані вченим

Повідомлення про 75-річчя від дня народження академіка НАН України Гриневича Ф. Б (1997); фотознімок лабораторії теоретичної електродинаміки КПІ, де працював Чиженко І. М. (б/д) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Академік І. М. Чиженко : матеріали наук. читань з циклу «Видатні конструктори України». – Київ, 2007. – 134 с.; Довгоп'ят О. Усе народжується з любові : спогади академіка Івана Мироновича Чиженка. – Київ : Задруга, 2008. – 208 с.

О. М. Закусило, Л. І. Завалішина

Шилов Євген Олексійович

(10.08.1893 – 22.07.1970).

Хімік.

Академік (1951).

Фонд № 8, 3 описи, 323 од. зб. за 1913–1970 рр.

Народився 10 серпня 1893 р. у м. Серпухов (нині – РФ). Закінчив природниче відділення фізико-математичного факультету Московського університету (1917). Хімік на військовому заводі «Росген» у Москві (1916–1919). Асистент (1919–1923), доцент кафедри загальної хімії (1923–1925), професор (з 1930), завідувач кафедри органічної хімії (1938–1947) Іваново-Вознесенського політехнічного інституту. Завідувач лабораторії механізмів органічних реакцій ІОХ АН УРСР (1947–1970). Водночас – професор хімічного факультету КДУ ім. Т. Г. Шевченка (з 1947).

Голова Івановського відділення ВХТ ім. Д. І. Менделєєва (1933–1947), заступник голови та голова Українського відділення ВХТ ім. Д. І. Менделєєва (1949–1969).

Наукові дослідження присвячено кінетиці й механізму органічних реакцій. Сформулював принцип донорно-акцепторних реакцій.

Лауреат премії імені Л. В. Писаржевського АН УРСР (1965).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1942), Трудового Червоного Прапора (1943), Леніна (1947, 1954), іншими державними нагородами.

Помер 22 липня 1970 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Статті: «Исследования по теории нуклеофильных присоединений» ([1956], співавтор – Островерхов В. Г.); «Развитие проблемы теории строения химических соединений» (1956); «Изотопный эффект в реакциях электрофильного замещения в ароматических системах» (1958, співавтор – Вайнштейн Ф. М.); «О строении трибромфинолоброма» (1959, співавтор – Ясников О. О.); «Надо, наконец, отказаться от вредной теории Гомберга» (1960); «О получении этиленхлоргидрина из газов с низкой концентрацией этилена» (1960); «Кинетика иодирования аллилового спирта в водном растворе» (1965, співавтор – Сергучов Ю. О.); «Развитие учения о механизме органических реакций на Украине» [1966]; «Исследования по теории образования циклических форм в органических реакциях» (1967, співавтор – Цегельнюк Л. І.); «Эффект добавок в каталитических реакциях нуклеофильного обмена галогена в ароматических соединениях» ([1970], співавтори – Ванштейн Ф. М., Томиленко [Є. І.]); «Механизм гетеролитического присоединения хлора к непредельным молекулам» (б/д) та ін.

Брошура «Что такое химия и что она дает рабочему» [1925].

Довідь «Проблемы механизма реакций присоединения по кратным связям» (б/д).

Авторське свідоцтво № 77397 «Способ получения этиленхлоргидрина» (1949).

Науковий звіт «Кинетика окисления муравьиной кислоты хлорноватистой кислотой» (1945, співавтор – Сляднєв [Н.] С.).

Відгуки та рецензії: на монографію Бикова Г. В. «Электронные заряды связей в органических соединениях» (1967); на статтю Красовицького Б. М. та Хотинського Є. С. «Азокрасители – производные анилидов дифеновой кислоты» (1952); на дисертаційні дослідження Білецької І. П., Бурмістрова С. І., Візгерт Р. В., Лушиної Н. П., Миронової Д. Ф., Пальма В. О., Пелькіса П. С., Рубаника М. Я., Сича К. Д., Стрельцової С. Г., Цегельнюк Л. І., Цукермана [А.] М. та ін. (1956–1969).

Робочі матеріали: робочі зошити за темами «Триметиламмоний перхлорат и активный хлор» (1949–1950), «О структуре переходных комплексов присоединения хлора к олиферам» [1964–1966], «Кинетика и механизм ненасыщенных органических соединений в растворах» (1969–1970), «Аценафтенхинон» (б/д) та ін.

Біографічні документи

Листування щодо висунення до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1944–1945); вітальна кореспонденція з нагоди обрання до складу академіків АН УРСР та 75-річчя від дня народження (1951, [1968]); почесна грамота ВХТ ім. Д. І. Менделєєва (1968); санаторно-курортна книжка (1968) та ін.

Документи з діяльності

Листування щодо публікації праці Шилова Є. О. «Природа и работа взрывчатых веществ» (1924–1925); звіти про роботу як голови державної екзаменаційної комісії хімічного факультету КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1949–1950); документи про діяльність у ВХТ ім. Д. І. Менделєєва (1949–1969); документи про діяльність на посаді заступника голови Ради по вивченню продуктивних сил УРСР АН УРСР (1954–1955); документи про діяльність у редколегії «Українського хімічного журналу» (1955–1969);

документи про діяльність у Науковій раді АН СРСР з проблеми «Теорії хімічної будови, кінетики, каталізу та реакційної здатності» [1956–1970]; документи про участь наукових конференціях, симпозіумах, конгресах (1959–1967), листування з редакціями журналів «Доповіді АН СРСР» та «Вісник АН СРСР» щодо публікації праць вченого (1962–1964) та ін.

Листування Шилова Є. О.

Адресати: Бабаян А. Т. (1, б/д); Бродський О. І. (1, б/д); Будников П. П. (5, 1944–1950); Бурмістров С. І. (8, 1950–1970); Ворожцов М. М. (1, 1969); Ізмаїльський В. О. (7, 1949–1952); Кіпріанов А. І. (6, 1944–1955); Козлов В. В. (17, 1949–1955); Курсанов А. Л. (1, 1956); Палладін О. В. (1, 1951); Памфілов А. В. (26, 1950–1969); Патон Є. О. (1, б/д); Рудаков Г. О. (13, 1966–1970); Сиркін Я. К. (1, 1956); Солодушенков С. М. (3, 1953–1957); Терентьев О. П. (2, 1950–1955); Чубар Б. І. (7, 1969); Ясников О. О. (1, б/д); Яцимирський К. Б. (4, 1955–1957) та ін.

Кореспонденти: Бродський О. І. (2, 1955); Будников П. П. (53, 1939–1956); Бурмістров С. І. (15, 1952–1970); Ворожцов М. М. (2, 1957–1959); Дубінін М. М. (1, 1957); Заславський І. І. (13, 1950–1970); Ізмаїльський В. О. (36, 1949–1970); Каняєв М. П. (19, 1949–1970); Кірсанов О. В. (3, 1950–1956); Кіпріанов А. І. (14, 1944–1955); Козлов В. В. (24, 1949–1955); Куракін О. М. (46, 1947–1962); Пальм В. О. (1, 1969); Памфілов А. В. (42, 1950–1970); Родіонов В. М. (4, 1952–1954); Рудаков Г. О. (23, 1955–1970); Смирнов-Замков І. В. (12, 1947–1956); Сиркін Я. К. (3, 1950–1956); Солодушенков С. М. (3, 1950–1958); Терентьев О. П. (4, 1955–1956); Чубар Б. І. (4, 1968–1969); Ясников О. О. (2, б/д); Яцимирський К. Б. (11, 1953–1956) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Шилова Є. О. (3, 1943–1968); вчений серед співробітників лабораторії Шпитальського Є. І. (1, [1926–1928]).

Документи про вченого

Стаття Смирнова-Замкова І. В. [До 70-річчя Шилова Є. О.] (1963).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Будникова П. П. «Сернистый натрий» та «Разложение гипса в смеси с углистым колчеданом» (1926, 1938); Орлова Є. І. «К вопросу об использовании бедных фосфорною кислотою украинских фосфоритов» (1927); Думанського А. В. «Методы определения дисперсности зелей, эмульсий и суспензий» (1928); Фіалкова Я. А. «Über die Wirkung von Rhodaniden auf Mercurosalze» (1932); Дайна Б. Я. «Фотохимические реакции в растворах электролитов» (1946); Грагерова І. П. та Миклухіна Г. П. «Водородная связь в бензохингидроне и его строение» (1948); Яцимирського К. Б., Панкової Л. Л. «Термохимия ацидопентаминовых солей кобальта» (1949); Бродського О. І. «20 лет Института физической химии им. Л. В. Писаржевского Академии наук УССР» та «Застосування стабільних ізотопів при вивченні механізмів хімічних реакцій» (1950, б/д); Родіонова В. М. «Химия алкалоидов, ее значение и очередные задачи» (1953); Козлова В. В. «Исследования в нафталиновом ряду» (1956); Рисса Й. Г. «Кинетика гидролиза координационных соединений фтористого бора» (1958); Кога-на Л. М. «О реакции этиленхлоргидрина с соединениями магния основного характера» и «Хлоруглероды» (1958, 1959); Литвиненка Л. М., Левченка [Н.] Ф., Цукермана С. В., Чешка Р. С. «К вопросу о восстановлении нитропроизводных дифенилметана сернистыми щелочами» та «Среда и реакционная способность» (1959, 1960); Варшавського Я. М. «О природе и механизме электрофильного водородного обмена» (1960); Візгерта Р. В. «Механизмы гидролиза ароматических сульфохлоридов алкил- и арилсульфонатов» (1963) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); ІОХ НАН України (особова справа).

Лит.: Історія Національної академії наук України, 1951–1955. Ч. 2 : Додатки. – С. 550; Історія Національної академії наук України, 1956–1960. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2015. – С. 763.
Т. В. Брязкало, І. Г. Кіржасва

Шинкарук Володимир Іларіонович

(22.04.1928 – 29.11.2001).

Філософ.

Академік (1978).

Фонд № 319, 1 опис, 100 од. зб. за 1950–2002 рр.

Народився 22 квітня 1928 р. у с. Гайворон (Володарський р-н, Київська обл.). Закінчив філософський факультет КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1950). Асистент (1951–1952), старший викладач (1952–1956), доцент (1956–1964), професор (з 1966), декан філософського факультету (1965–1968), завідувач кафедри етики, естетики і логіки (1967–1968) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Директор Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України (1968–2001). Заступник голови Секції суспільних наук НАН України (з 1971).

Член-кореспондент АН СРСР (1981). Віце-президент Філософського товариства СРСР та голова Українського відділення Філософського товариства СРСР (1972–1987). Голова правління Товариства «Знання» УРСР (з 1984) та член правління Всесоюзного товариства «Знання» (з 1987).

Наукові дослідження у галузі історії й теорії діалектики, філософських основ гуманізму, закономірностей сучасного суспільного розвитку. Автор понад 350 наукових праць. Засновник київської світоглядно-антропологічної наукової школи.

Заслужений діяч науки і техніки України (1996). Лауреат премії імені Д. З. Мануїльського АН УРСР (1977), Державної премії УРСР (1982).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1971), «Знак Пошани» (1976), Леніна (1982), Жовтневої революції (1988), князя Ярослава Мудрого V ступеня (1998) та іншими державними нагородами.

Помер 29 листопада 2001 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Идеализм в России XX века» (1990, співавтор – Малінін В. А.).

Статті: «Воля» (1963); «Гегель Георг-Вільгельм Фрідріх» [1977]; «Категоріальна структура наукового світогляду» [1980]; «И. Кант и логика научного познания» [1980]; «Мрія» [1981]; «Смерть і безсмертя» (1985); «Человек и общественное производство (философские аспекты)» (1988); «Некоторые соображения по вопросу об отношении к 1000-летию “Крещения Руси”» [1988]; «На шляхах до філософії людини (Світлій пам'яті В. П. Іванова – одного з найталановитіших філософів України радянського часу)» (1997); «Глобалізація з філософсько-антропологічного погляду: панацея чи проблема?» (2001, співавтор – Табачковський В. Г.); «Гегельянство» (б/д); «Диалектика» счастья» (б/д); «Мировоззрение» (б/д); «Сутнісні сили людини» (б/д).

Доповіді: «Все для людини, все в ім'я людини!» [1976]; «Философия и наука» [1981]; «Философские основы учения В. И. Вернадского о биосфере» [1981]; «В. Вернадський и И. Кант. Гуманистические традиции и современность» (1988); «Особистість як духовна вісь громадянського суспільства» [1992]; «Время в измерениях человеческого бытия» (б/д); «Идея развития в натурфилософии Гегеля» (б/д).

Відгуки та рецензії: на монографії Ойзермана Т. І. «Проблемы историко-философской науки» (1969); Ойзермана Т. І., Мотрошилової Н. В. «Философия Гегеля: проблемы диалектики» (1987); Капта О. С. «Идейная закалка личности» (1989); літературний сценарій Стругацького А. Н., Стругацького Б. Н. «Пять ложек эликсира» (б/д) та ін.

Біографічні документи

Диплом про закінчення філософського факультету КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1950); особова справа (1950–2001); трудова книжка (1951–2001); дипломи кандидата і доктора філософських наук (1955, 1974); атестати доцента і професора (1958, 1976); особові листи з обліку кадрів (1968–1991); документи про висунення до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1969); характеристики (1970–1989); автобіографії (1972–1991); документи про присудження премії імені Д. З. Мануїльського АН УРСР (1975–1977); документи про нагородження вченого (1975–1988); документи про обрання до складу академіків АН УРСР (1977–1978); документи про висунення до складу членів-кореспондентів і дійсних членів АН СРСР (1981–1987); документи про обрання на посаду директора Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди АН України (1987–1992); документи про співпрацю з Міжнародним біографічним центром і Американським біографічним інститутом (1991–1998) та ін.

Документи з діяльності

Науково-організаційна: індивідуальні звіти про наукову діяльність як члена-кореспондента та академіка НАН України (1973–1996); доповіді з питань наукової та науково-організаційної діяльності Інституту філософії та Секції суспільних наук АН УРСР [1976–1986]; документи про участь у XVI–XIX Міжнародних філософських конгресах (1978–1993); документи про участь у міжнародних конгресах, симпозиумах, конференціях, з'їздах (1980–2001); документи про діяльність як члена-кореспондента АН СРСР та РАН (1981–1997); документи з видавничої діяльності (1981–2001); документи про роботу на посаді директора Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України ([1983]–2000); документи про діяльність як голови Наукової ради АН УРСР «Філософські та соціальні проблеми науки і техніки» (1988–1989).

Громадська: документи з діяльності як народного депутата ВР УРСР (1985–1989) і ВР СРСР (1989–1991); документи про участь у роботі Шевченківської комісії АН УРСР (1988); документи про участь у роботі комітетів з присудження Державних премій України і СРСР у галузі науки і техніки (1989–1993); документи про участь у роботі організаційних комітетів з підготовки і проведення урочистих заходів щодо вшанування пам'яті Сковороди Г. С. та відзначення в Україні 2000-ліття Різдва Христового (1990, 2000); документи про участь у роботі громадських об'єднань і товариств (1994–1999).

Листування Шинкарука В. І.

Адресати: Блудов Я. С. (1, [1987]); Калюжний А. Є. (1, [1986]); Ойзерман Т. І. (1, [1980]); Панчук М. І. (2, б/д); Федосєєв П. М. (1, [1987]).

Кореспонденти: Авербух С. Л. (1, 1990); Белів В. (1, б/д); Блудов Я. С. (4, 1971–1982); Денисова Г. Г. (2, 1992); Дмитрієва І. Д. (2, 1990); Жила В. Т. (Zyla W. T.)

(1, 1994); Калінін В. А. (5, 1988–1997); Калюжний А. Є. (2, 1984–1987); Каплун В. Б. (2, 1990); Кобов Й. У. (1, 1990); Ковердинська А. С. (1, 1974); Кошарний П. М. (1, [1989]); Лорія Л. (5, 1969–1976); Одинцова Л. В. (1, 1985); Пилипчик Ю. (1, 1988); Сушко Ю. (1, [1989]); Філоненко І. С. (1, [1995]); Церников М. (2, 2000, б/д); Шинкарук К. І. (1, б/д).

Фотодокументи

Фотопортрети Шинкарука В. І. [26, 1960-ті–1990-ті].

Документи з дарчими написами вченому

Монографія Заіченко Г. А. «История западной философии. Классика против постмодернизма» (2000); брошури Руткевича М. М. «Социальные противоречия современного российского общества» (2001) та Уйомова А. І. «Системные аспекты философского знания» (2000); збірка поезій Одинцової Л. В. «Сквозь годы световые» (1984).

Документи про вченого

Рецензії Омеляновського М. Е. на наукові праці Шинкарука В. І. (1974); Лоя А. М., Хорошилова В. К. на статтю Шинкарука В. І. «Гуманізм революційної творчості» (1986); довідки про науково-організаційну та наукову діяльність вченого (1977–1997); брошура «Владимир Илларионович Шинкарук» (1988); стаття «В. І. Шинкаруку – 70 років» (1998).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: 50-річчя академіка АН УРСР В. І. Шинкарука // Вісник АН УРСР. – 1978. – № 5. – С. 105; Владимир Илларионович Шинкарук. – Киев : Наукова думка, 1988. – 83 с.; Йолон П. Ф. Шинкарук Володимир Іларіонович // Енциклопедія історії України. Т. 10 : Т–Я. – Київ : Наукова думка, 2013. – С. 638.

А. І. Шаповал

Шліхтер Олександр Григорович

(01.09.1868 – 02.12.1940).

Економіст.

Академік (1929).

Фонд № 191, 1 опис, 11 од. зб. за 1936–1959 рр.

Народився 1 вересня 1868 р. у м. Лубни. Навчався у Харківському та Бернському університетах (1889–1891). Народний комісар земельних справ та продовольства РСФРР (1917–1919). Народний комісар продовольчих справ УСРР (1919–1920). Голова Тамбовського виконавчого комітету (1920–1921). Протягом 1922–1923 рр. – на дипломатичній роботі в Австрії. Уповноважений Наркомату закордонних справ СРСР при РНК УСРР (1923–1927). Водночас – ректор Комуністичного університету імені Артема у Харкові (1924–1926). Народний комісар земельних справ УСРР (1927–1929). Директор Інституту соціалістичної реконструкції і розвитку сільського господарства (з 1930). Директор Українського інституту марксизму-ленінізму (1930–1933), президент ВУАМЛІН (1931–1936). Голова Ради по вивченню продуктивних сил УРСР при АН УРСР (1934–1940).

Голова Соціально-економічного відділу ВУАН (1929–1930), віце-президент ВУАН (1930–1938).

Дійсний член Комуністичної академії при ЦВК СРСР (1930). Академік АН БРСР (1933).

Наукові дослідження присвячено історії революційного руху, проблемам народного господарства України, зокрема, аграрному питанню, економіці сільського господарства, видобутку нафти, використанню малих річок України.

Помер 2 грудня 1940 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого АН УРСР було засновано премію імені О. Г. Шліхтера, яка присуджувалася у 1973–1992 рр.

Наукові праці

Доповіді: «До підсумків Надзвичайного VIII Всесоюзного з'їзду Рад» (1936); «Основные задачи научно-исследовательской работы по нефти в Роменском и других нефтеносных районах УССР» [1938]; «Вибрані твори» (1959).

Біографічні документи

Некролог (1940).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Пашенко В. Олександр Шліхтер – державний і політичний функціонер Української соціалістичної радянської республіки: історіографія життя та діяльності // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Історія. – Київ, 2010. – Вип. 102. – С. 45–48; Марочко В. І. Шліхтер Олександр Григорович // Енциклопедія історії України. Т. 10 : Т–Я. – Київ : Наукова думка, 2013. – С. 644–645.

Ю. В. Булгаков

Шміт Федір Іванович
(15.05.1877 – 03.12.1937).

Мистецтвознавець.
Академік (1921).

Фонд № 229, 1 опис, 1 од. зб. за 1913 р.

Народився 15 травня 1877 р. у м. Санкт-Петербург (нині – РФ). Закінчив філологічний факультет Санкт-Петербурзького університету (1899). З метою дослідження пам'яток мистецтв, переважно візантійських, відвідував Італію, Грецію, Болгарію, Константинополь (1900–1908). Вчений секретар Російського археологічного інституту у Константинополі (1908–1912). Професор, декан Харківського університету та професор Вищих жіночих курсів (1912–1921). Голова Археологічного комітету ВУАН та Софійської комісії в його складі, голова комітету Музею мистецтв імені Б. І. та В. М. Ханенків (1921–1924). Водночас читав лекції у Київському архітектурному інституті, Українській академії мистецтв, Київському археологічному інституті, Музично-драматичному інституті імені М. В. Лисенка (1921–1924). Директор Російського інституту історії мистецтв у Ленінграді та професор Ленінградського державного університету (1924–1933).

У 1933 р. був звинувачений як член контрреволюційної організації, що планувала відторгнення України та подальше приєднання її до Німеччини і засуджений до заслання, яке відбував у Казахстані та Узбекистані. Після повторного звинувачення у антирадянській діяльності йому було винесено смертний вирок. Відомості про дати розстрілу різняться – 10 листопада або 3 грудня 1937 р. Місце поховання невідоме. Реабілітовано Ф. І. Шміта у 1956 р.

Наукові дослідження присвячено історії мистецтв Візантії, Балканських країн, Близького Сходу, Київської Русі та України, а також археології та музейній справі.

На знак вшанування пам'яті вченого НАН України засновано премію імені Ф. І. Шміта за видатні наукові роботи в галузі мистецтвознавства і культурології (2007).

Наукові праці

Стаття «Софійський собор» [1913].

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Нестуля О. О. Понад усе ставив істину (Ф. І. Шміт) // Репресоване краєзнавство (20–30-ті роки). – Київ : Рідний край, 1991. – С. 37–55; Ковпаненко Н. До історії вивчення пам'яток монументального мистецтва // Історико-культурна спадщина України: проблеми дослідження та збереження. – Київ : Ін-т історії НАН України, 1998. – С. 326–332; Павлова О. Г. Наукова і педагогічна діяльність Ф. І. Шміта – професора Харківського університету // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Історія. – 2001. – № 526, вип. 33. – С. 260–268; Ковпаненко Н. Шміт (Шмідт) Федір Іванович // Видатні діячі науки і культури Києва в історико-краєзнавчому русі України : біогр. довід. Ч. 2. – Київ : Ін-т історії НАН України, 2005. – С. 300–307.

І. Г. Кіржаєва

Шор Наум Зуселевич
(01.01.1937 – 25.02.2006).

Учений у галузі кібернетики.

Академік (1997).

Фонд № 364, 1 опис, 126 од. зб. за 1958–2009 рр.

Народився 1 січня 1937 р. у м. Київ. Закінчив механіко-математичний факультет КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1958). Інженер (1958), старший інженер (1959), провідний інженер (1959–1964), молодший (1964–1965) та старший науковий співробітник (1965–1983), завідувач лабораторії (1983–1990), завідувач відділу методів вирішення складних завдань оптимізації (1990–2006) Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України. Водночас – професор Київського відділення Московського фізико-технічного інституту, КПІ, Міжнародного Соломонового університету.

Наукові дослідження присвячено розробці методів вирішення складних завдань оптимізації. Спільно з академіком НАН України Михалевичем В. С. створив українську наукову школу оптимізації.

Лауреат Державних премій України (1973, 1993, 1999), СРСР (1981), премій імені В. М. Глушкова та В. С. Михалевича НАН України (1987, 2000).

Помер 25 лютого 2006 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Декомпозиционные методы в дробнолинейном программировании» (1989, співавтор – Соломон Д. І.); «Nondifferentiable optimization and polynomial problems» (1998).

Статті: «Применение обобщенного спуска в блочном программировании» (1966); «50 лет опубликования работы Л. В. Канторовича «Математические методы организации и планирования производства» (1989, співавтор – Михалевич В. С.); «Dual estimates in multiextremal problems» (1991); «Исследования алгоритма решения одного класса непрерывных задач разбиения» (1994, співавтор – Кисельова О. М.); «Using dual network bounds in algorithms for solving generalized set packing / partitioning problems» (1996, співавтор – Войтишин Ю. В.); «Двойственные сетевые оценки для задач целочисленного программирования специального вида» ([1990-ті], співавтор – Войтишин Ю. В.); «Академик В. С. Михалевич – ученый и организатор науки» (2000, співавтор – Сергієнко І. В.); «Quadratic-type multiextremal problems» (2001, співавтор – Стецюк П. І.); «Lagzangian bounds in multiextremal polynomial and discrete optimization problems» (2002, співавтор – Стецюк П. І.); «Монотонные модификации γ -алгоритмов и их приложения» (2002); «Арифметическое моделирование случайных процессов и эргодическая теория» (2004, співавтори – Глазунов М. М., Постникова Л. П.) та ін.

Доповідь та тези доповідей: «О минимизации недифференцируемых функций» (1966, співавтор – Ермольев Ю. М.); «Report of the evaluation committee on systems methods for the analysis of global issues» (1995, співавтори – Інгл Х. В., Ірі М.), «Квадратичные оценки в полиномиальных задачах оптимизации» (1989); «Mathematical methods and software for optimal designing of reliable network structures» (2001); «Полиномиальные задачи математического программирования и недифференцируемая оптимизация» (б/д) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографію Яценко Ю. П. «Интегральные динамические модели и задачи оптимального управления» (1986); на статті Свистунова С. В., Смирнова М. Н., Стояна Ю. Г., Червака О. Ю., Червака Ю. О. (1986–2000) та ін.; на дисертаційні дослідження Земляка В. М., Кисельової О. М., Кошлай Л. Б., Мощенського А. В., Ненахова Е. І., Струченкова В. І. (1986–2000) та ін.

Біографічні документи

Свідостоко учасника ВДНГ СРСР (1965); профспілковий квиток (1970–1985); характеристики (1970–[1980-ті]); вітальна кореспонденція з нагоди різних свят (1972–1995); документи про присудження Державних премій СРСР та України, імені В. М. Глушкова та В. С. Михалевича НАН України (1973–1999); анкети та біографічні довідки (1980–1990); витяг з трудової книжки (1983); почесні грамоти (1983–1989); документи про участь у заходах, присвячених пам'яті Глушкова В. М. (1984, 1995); документи про відзначення ювілеїв вченого (1987–2002); документи про висунення до складу членів-кореспондентів та академіків НАН України (1989, 1997) та ін.

Документи з діяльності

Документи про діяльність на посаді старшого наукового співробітника Інституту кібернетики АН УРСР (1965–1982); документи про участь у наукових конференціях, симпозиумах, семінарах, школах (1972–2001); документи про підготовку наукових кадрів (1972–2002); документи про видавничу діяльність (1972–2003); документи про співпрацю з українськими та іноземними вченими та установами (1974–2000); документи про керування науковими проектами та науково-дослідними роботами в Інституті кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України (1977–1995); документи про

діяльність на посадах заступника завідувача та завідувача відділу № 110 Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України (1979–1998); звіти про наукові відрядження до ФРН, США, Нідерландів та Ізраїлю (1982–1992); документи про діяльність на посаді завідувача лабораторії № 114 Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова АН УРСР (1983–1990); документи про педагогічну діяльність (1989–1990); документи про діяльність у Комітеті з системного аналізу (КСА) при Президії АН України (1992); документи про діяльність як члена-кореспондента і академіка НАН України (1997–2002).

Листування Шора Н. З.

Адресати: Балінські М. Л. (1, 1974); Бен-Таль А. (Ben-Tal A.) (1, 1997); Бірне М. (Burne M.) (1, 1982); Екер Ж. Г. (Ecker J. G.) (1, 1982); Коган Дж. (Kogan J.) (1, 1991) та ін.

Кореспонденти: Айда-заде К. (1, 1993); Горбунцов В. В. (1, 1987); Дикін І. І. (6, 1978–1988); Джефрой Л. (Geoffroy L.) (1, 1990); Дітріх Л. (Ditrich L.) (1, 1991); Зиков А. А. (1, 1971); Коган Дж. (Kogan J.) (1, 1991); Мур К. (Moore K.) (1, 1996); Патон Б. Є. (1, 1998); Хожаметова Х. (1, 1984); Шералі Д. (Sherali D.) (1, 1991); Шреге Е. (Schrege E.) (1, 1990) та ін.

Фотодокументи

Шор Н. З. читає лекцію студентам МФТІ (1, [1970-ті]); вчений серед учасників конгресу з недиференційної оптимізації у Бонні (2, 1982); серед учасників наукової конференції (1, [1980-ті]); під час занять зі студентами (1, [1980-ті]); з колегами під час перебування в Італії (1, 1990); поруч зі співробітником фірми WACOM Масакі Імо (1, 1994); під час консультації (1, [1990-ті]); з іноземними вченими під час наукової конференції в США (1, [1990-ті]); фотопортрет Шора Н. З. (2, [1990-ті]); під час вручення диплома лауреата Державної премії України (1, 2000); у робочому кабінеті в Інституті кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України (1, 2001).

Документи про вченого

Довідки про наукову та педагогічну діяльність вченого [1990-ті]; відгук Поспелова Г. С. про наукові праці Шора Н. З. (1990).

Документи, зібрані вченим

Статті: Шевельова В. С. «Об одном предположении Ямомото» (1988); Головача П. О. «Экстремальные задачи поиска на графах» (1990); Сафронова [І. А.] «Об одной математической модели функционирования отрасли в условиях рынка» (1991); Барбакадзе Т. [Н.] «Метод продолжения в задачах бесконечномерной оптимизации» (2001); Глазунова М. М. «О пространствах модулей, равномерности, оценках и рациональных точках алгебраических кривых» (2001); Мелкумяна Д. О. «Вычислительная схема для определения корней многочлена» (б/д) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Стецюк П. И., Бардадым Т. А., Березовский О. А. [и др.] К 75-летию со дня рождения выдающегося ученого академика НАН Украины Наума Зуселевича Шора // Кибертология. – 2012. – № 1. – С. 44–45; Наум Зуселевич Шор // Кибернетика и системный анализ. – 2012. – № 1. – С. 3.

Ю. В. Булгаков

Шпак Анатолій Петрович

(12.05.1949 – 29.06.2011).

Хімік.

Академік (1995).

Фонд № 396, 1 опис, 167 од. зб. за 1971–2013 рр.

Народився 12 травня 1949 р. у м. Невинномиськ (нині – Ставропольський край, РФ). Закінчив фізичний факультет Ростовського державного університету (1971). Інженер (1971), аспірант (1971–1974), молодший науковий співробітник (1974–1977), завідувач лабораторії (1985), завідувач відділу (1986–1998) та головний науковий співробітник відділу спектроскопії поверхні твердого тіла (1998), директор (2002–2011) Інституту металофізики ім. Г. В. Курдюмова НАН України. Науковий співробітник-консультант (1977–1979), учений секретар Сектора фізико-технічних та математичних наук (1979–1983), заступник начальника Сектора зведеного планування (1983–1988), начальник Науково-організаційного відділу (1988–1993) Президії НАН України. Головний учений секретар (1993–1998), перший віце-президент – головний учений секретар НАН України (1998–2009), перший віце-президент НАН України (2009–2011). Водночас – завідувач кафедри прикладної фізики фізико-технічного факультету НТУУ «КПІ» (1995–2002).

Один із засновників та академік Академії технологічних наук України (1991), іноземний член Австрійської академії наук (2005) та РАН (2005).

Наукові дослідження присвячено питанням фізики й технології металів та неметалевих матеріалів, електронним властивостям і атомній будові твердих тіл, рентгєнівській фотоелектронній спектроскопії, нанотехнологіям.

Заслужений діяч науки і техніки України (1997). Лауреат Державних премій України (1992, 2002), премії імені В. І. Вернадського НАН України (2002).

Нагороджений орденами «За заслуги» III ступеня (1999), Ярослава Мудрого IV та V ступеня (2003, 2008), «Дружби» (РФ, 2004).

Помер 29 червня 2011 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографія «Оже-спектроскопия. Автоматизация эксперимента» (2007, співавтори – Карбівський В. Л., Стоніс В. В.).

Розділи монографій: «Chemical construction of polyfunctional nanocomposites and nanorobots for medico-biological applications» (2009, співавтори – Дубровін П. П. та ін.); «Application of coherent fourier spectroscopy for diagnostics of nanocrystalline metals, alloys, and semiconductors» (2010, співавтори – Куницький Ю. А., Смиков С. Ю.) та ін.

Методичний посібник «Збірник задач з курсу загальної фізики» (1999, співавтори – Кравцов О. В., Шевченко А. Б.).

Дисертація та автореферати дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора фізико-математичних наук: «Рентгеноспектральное исследование электронной структуры соединений переходных металлов с кремнием и серой» та «Электронная структура микрогетерогенных систем кластерного типа на основе d-металлов» (1974, 1990).

Брошури: «Особенности количественного анализа состава поверхности нанесенных систем методом РФС» (1990, співавтор – Плюто І. В.); «Ближний порядок и особенности электронной структуры в аморфных металлических сплавах на основе 3d-металлов» (1994, співавтори – Карбівський В. Л., Мележик [А.] В.); «Компактный источник рентгеновского излучения на основе комптоновского рассеяния» (1999, співавтори – Молодкін В. П., Немошкаленко В. В. та ін.); «Методика метрування фото- та рентгенівських плівок і пластин з використанням засобів комп'ютерної техніки» (2000, співавтори – Клюєнко Л. П., Карбівський В. Л.); «Наносистемы, наноматериалы, нанотехнологии в Украине» (2005); «Инфракрасная транссклеральная офтальмоскопия: физические и технологические аспекты метода» (2005, співавтор – Плюто І. В.); «Новітні матеріали та прогнозування їх властивостей» ([2009], співавтори – Куницький Ю. А., Смиков С. Ю.).

Статті: «Особенности электронной структуры металлических стекол $\text{Co}_{80-x}\text{Fe}_x\text{B}_{20}$ и $\text{Co}_{85-x}\text{Fe}_x\text{B}_{15}$ » (1990, співавтори – Немошкаленко В. В., Карбівський В. Л. та ін.); «Валентное состояние ионов церия и иттербия в соединениях со структурой ThMn_{12} » (1992, співавтори – Кравченко І. І., Котерлін М. Д. та ін.); «Ближний порядок в аморфном сплаве $\text{Ni}_{81}\text{B}_{19}$ » (1993, співавтор – Мельник О. Б.); «Моделирование структуры аморфного сплава $\text{Fe}_{80}\text{B}_{20}$ » (1994, співавтор – Мельник О. Б.); «Моделирование структуры жидкого алюминия по дифракционным данным» (1994, співавтор – Мельник О. Б.); «Электронное строение высокодисперсного гидроксифосфата кальция» (1994, співавтор – Карбівський В. Л.); «Структура жидкого галлия» (1995, співавтор – Мельник О. Б.); «Магнитные свойства кластеров с пентагональной симметрией» (1998, співавтор – Шевченко А. Б.); «Об электронном строении гидроксоапатита кальция» (2001, співавтори – Карбівський В. Л., Хижун О. Ю. та ін.); «Термоциклічна обробка сплавів системи РЗМ–Fe–В в області температур спін-орієнтаційного фазового переходу» (2001, співавтори – Немошкаленко В. В., Путілов Ю. Г.); «Атомные механизмы деформации и разрушения нанокристаллов хрома. I» (2003, співавтори – Огородников В. В., Малишевський К. В.); «Дифракционная методика исследования релаксационных напряжений в аморфных сплавах» (2004, співавтори – Сульженко В. К., Джафаров Е. Я.); ««Фоно-квадрупольный механизм утворення куперівських пар у високотемпературних напівпровідниках» (2005, співавтори – Литовченко А. С., Калініченко О. А.); «Енергія зв'язку екситону у напівпровідникових квантових точках» (2009, співавтори – Покутній С. І., Покутній М. С. та ін.); «Структура та електропровідність ультратонких плівок міді, золота та срібла» (2010, співавтори – Бігун Р. І., Стасюк З. В. та ін.); «Электронное состояние, локализованное над эллипсоидальной поверхностью раздела диэлектрических сред» (2012, співавтори – Карбівський В. Л., Покутній С. І. та ін.) та ін.

Авторські свідоцтва та описи винаходів: № 1800896 «Способ определения структурного совершенства динамически рассеивающих монокристаллов» (1992, співавтор – Гуреев [А. Н.], Бар'яхтар В. Г. та ін.); № 70155А «Спосіб виплавки поліквізкристалічних злитків» (2004, співавтори – Майборода В. П., Куницький Ю. А. та ін.); опис винаходу «Прибор для визуальной и цифровой регистрации изображения глазного дна в режиме реального времени» (2005, співавтори – Плюто І. В., Соболев В. Б.) та ін.

Біографічні документи

Документи про здобуття освіти, наукових ступенів та вчених звань (1971–1991); особова справа (1971–2011); документи про нагородження (1977–1999); посвідчення учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС (1987, 1993); службові посвідчення (1988–2008); диплом і посвідчення дійсного члена Академії технологічних

наук України (1991); документи про обрання до складу членів-кореспондентів та академіків НАН України, іноземних академій (1992–2006); документи про присудження Державних премій України (1992, 2002); Указ Президента України про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки і техніки України» (1997); документи про нагородження державними нагородами, пам'ятними медалями і нагрудними знаками (1999–2010); вітання з нагоди ювілеїв вченого (1999–2009); диплом лауреата премії імені В. І. Вернадського НАН України (2002); дипломи почесного доктора НАУ та почесного професора ІФФ НТУУ «КПІ» (2004); документи про смерть і увічнення пам'яті Шпака А. П. (2011, 2013) та ін.

Документи з діяльності

Документи про участь у міжнародних наукових конференціях, засіданні Ради МААН, симпозиумах і семінарах (1991–2008); постанова координаційної ради АН України про розробку державної програми «Аморфний метал» за участю Шпака А. П. (1993); документи про підготовку наукових кадрів ([1999]–2002); документи про участь у роботі Наглядової ради Київського національного лінгвістичного університету (2001); документи про участь у виконанні програми НАН України «Наносистеми та нанотехнології» (2003–2009) та ін.

Фотодокументи

Шпак А. П. під час перебування на Чорнобильській АЕС (3, 1990); серед засновників Академії технологічних наук України (1, 1991); з президентом НАН України Патonom Б. Є., директором Об'єднаного інституту ядерних досліджень РАН академіком Кадишевським В. Г. та учасниками зборів Міжнародної асоціації наук (МААН) (5, 1993, 2000); з Президентом України Кравчуком Л. М. та з президентом НАН України Патonom Б. Є. (1, 1994); під час святкування 50-річчя Інституту металофізики НАН України (9, 1995); з президентом НАН України Патonom Б. Є. і віце-президентом РАН Плате М. А. (2, [1995–2000]); з академіком РАН Веліховим Є. П. (1, 1998); серед учасників наукових зборів в АН Білорусі (1, [1998]); під час засідання Національної комісії України у справах ЮНЕСКО (4, 1998–1999); під час нагородження орденом «За заслуги» III ступеня (3, 1999); під час зустрічі з іноземними вченими (2, [1990-ті]); під час зустрічі з бароном Едуардом Фальц-Фейном – племінником засновника заповідника «Асканія Нова» (1, 2002); з президентами НАН України Патonom Б. Є. і Австрійської АН Мангом Г. (3, 2002); під час зустрічі з випускниками Ростовського державного університету (2, 2003); з президентами НАН України Патonom Б. Є. та РАН Осиповим Ю. С. (2, 2004); серед членів Комітету з Державних премій в галузі науки і техніки (1, 2005); під час зустрічі членів Президії НАН України з льотчиками-космонавтами Поповичем П. Р., Александровим О. П. і родичами конструктора Корольова С. П. (1, 2007) та ін.

Документи про вченого

Статті: Меншуна В. «Людина науки в науці» (2004); «Шпак Анатолій Петрович» (2009).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: Імена України, 2007 : біогр. енциклопед. слов. – Київ : Фенікс, 2007. – С. 582–583; Пам'яті академіка Шпака Анатолія Петровича // Фізика і хімія твердого тіла. – 2011. – Т. 12, № 3. – С. 815–817.

О. М. Закусило, Л. І. Завалішина, М. О. Принь

Шпак Марат Терентійович

(13.04.1926 – 02.06.1993).

Фізик.

Академік (1990).

Фонд № 340, 1 опис, 153 од. зб. за 1934–2006 рр.

Народився 13 квітня 1926 р. у с. Чупахівка (нині – Охтирський р-н, Сумська обл.). Учасник Другої світової війни. Закінчив ЧДУ (1951). Асистент кафедри експериментальної фізики ЧДУ (1951–1952). Аспірант (1952–1955), інженер (1955–1956), молодший науковий співробітник відділу молекулярної спектроскопії (1956–1958), вчений секретар (1958–1962), старший науковий співробітник відділу фізики кристалів (1962–1965), заступник директора (1965–1970), завідувач відділу фотоактивності (1966–1993), директор (1970–1987) Інституту фізики АН УРСР.

Наукові дослідження присвячено проблемам фізики твердого тіла, квантової електроніки і нелінійної оптики.

Лауреат Державної премії УРСР (1974).

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1976) та іншими державними нагородами.

Помер 2 червня 1993 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук «Экспериментальное исследование люминесценции молекулярных кристаллов» (1965).

Брошури: «Парные центры локальных экситонов в кристалле нафталина» (1971, співавтори – Остапенко Н. І., Сугаков В. Й.); «Термостимулированная генерация дислокаций в кристаллах антрацена» (1991, співавтор – Сандул Г. [А.]).

Статті: «Дослідження спектрів розчинів найпростіших поліциклических вуглеводів в широкому інтервалі температур» (1957); «О происхождении некоторых электронных переходов в кристаллах нафталина» (1959, співавтор – Прихотько А. Ф.); «Влияние примесей на люминесценцию кристаллического нафталина» (1960, співавтор – Шека О. Ф.); «Вплив домішок на поглинання кристалічного нафталіну та його дейтерозаміщених» (1964, співавтор – Малихіна Н. М.); «Локальные экситонные состояния в кристалле бензола с примесями тиофена, фурана и пиррола» (1968, співавтор – Остапенко Н. І.); «Вибронная структура спектров поглощения монокристаллов нафталина» (1976, співавтори – Остапенко Н. І., Чорноморець М. П.); «О работах по квантовой электронике и нелинейной оптике в ИФ АН УССР (1978–1980)» [1981]; «Электротопографические исследования динамики деградации диэлектрических слоев в открытом космосе» (1986, співавтор – Кравцов [А. Є.]); «Вырожденные состояния в примесных кристаллах нафталина» (1989, співавтор – Курмей М. Д.); «Особенности термостимулированной генерации дислокаций в совершенных кристаллах антрацена» (1991, співавтор – Сандул Г. [А.]); «Анализ колебаний стильбена» (б/д); «Поляризационные эффекты в спектрах примесей в кристаллических растворах» (б/д); «Сравнение спектров облученного трифенилметона и облученного раствора трифенилметона в этиловом спирте» (б/д) та ін.

Доповіді: «Работы Института физики АН УССР в области оптики и спектроскопии твердого тела и оптической квантовой электроники» (1972); «Экспериментальные исследования нелинейных эффектов в растворах органических красителей и создание высокоэффективных лазеров с перестраиваемой частотой» [1970-ті]; «Задачи и перспективы сотрудничества Института физики АН УССР с учреждениями здравоохранения УССР» (1987); «Вакуумна фізична електроніка» (б/д) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографію Лубченка А. Ф. «Квантовые переходы в кристаллических центрах твердых тел» (б/д); на довідники Храмова Ю. О. «Физики» (1977) та Шульги М. С. «Хронологический справочник отечественной физики» (1980); на цикли робіт, висунутих на здобуття Державної премії Латвії, України та СРСР: Гайдяліса В. і Монтримаса Е. «Физические основы образования электрофотографического изображения» (1974), Валаха М. Я., Венгера Є. Ф., Власкіна С. І. та ін. «Комплексные исследования физических свойств карбида кремния и разработка на его основе проводниковых приборов, работающих в экстремальных условиях» (1992), Степанова Б. І «Открытие и исследование явления оптической генерации в растворах сложных органических соединений и создание на их основе нового типа лазеров с плавно перестраиваемой частотой излучения и широкой области спектра» (б/д) та ін.; на дисертаційні дослідження Белова [А.] Г., Валаха М. Я., Вишневого В. [Н.], Глинчука К. Д., Кривенка П. І., Крочука А. С., Кузьменка М. Г., Матюшкіна [Є.] В., Михайленко В. І., Огурцової Л. [А.], Потикевича І. В., Редькіна Ю. Р., Стефанського І. В., Туркевича В. В. та ін. (1966–1981).

Авторські свідоцтва: № 511776 «Устройство для корректировки лазерного пучка» (1975, співавтори – Данилейко М. В., Селезньов В. В. та ін.); № 621267 «Способ создания распределенной обратной связи в активной лазерной среде» (1978, співавтори – Вашук В. [Н.], Гороть К. Ф. та ін.); № 698462 «Способ формирования волнового фронта лазерного излучения» (1979, співавтори – Гнатовський О. В., Логінов О. П., Медведь Н. В., Петренко Р. О. та ін.); № 768365 «Устройство для стабилизации частоты излучения газового лазера» (1980, співавтори – Гнатовский О. В., Данилейко М. В., Недавий О. П. та ін.); № 959540 «Устройство для формирования светового пучка с равномерным распределением интенсивности по сечению» (1982, співавтори – Петренко Р. О., Чуй М. Ф., Гнатовський О. В. та ін.); № 1246762 «Способ обработки носителя для записи информации» (1986, співавтори – Богдан Л. С., Курік М. В., Пасько С. П. та ін.) та ін.

Робочі матеріали: лабораторні журнали (1958–1966); робочі блокноти (1956–1992); робочі матеріали з фотографічного відтворення спектрів люмінесценції різних молекулярних кристалів з розрахунками (б/д).

Біографічні документи

Довідка і посвідчення про народження (1934); документи про закінчення ЧДУ (1951); особова справа (1952–1993); дипломи кандидата і доктора фізико-математичних наук (1956, 1966); членські квитки товариств «Знання», «Авангард» (1958–1981); атестати старшого наукового співробітника і професора (1966, 1969); військовий квиток офіцера запасу (1968); документи про обрання до складу членів-кореспондентів і академіків АН УРСР (1969, 1990); вітальна кореспонденція до свят та знаменних дат (1971–1986); візитні картки (1981–1990); документи про смерть Шпака М. Т. (1993) та ін.

Документи з діяльності

Плани робіт Шпака М. Т. з виконання наукових тем в Інституті фізики АН УРСР (1959–1966); документи про роботу на посаді завідувача відділу фотоактивності Інституту фізики АН УРСР (1960–1990); документи про видавничу діяльність (1965–1988);

документи про закордонні поїздки (1967–1991); документи про участь в наукових конференціях, симпозіумах, семінарах, нарадах, наукових сесіях, виставках (1967–1990); документи про діяльність як члена-кореспондента та академіка АН УРСР (1969–1990); документи про підготовку наукових кадрів (1970–1988); документи про роботу на посаді директора Інституту фізики АН УРСР (1971–1986); документи про участь у роботі наукових рад АН СРСР «Спектроскопія атомів и молекул», «Оптика», «Люминесценция и развитие ее применений в народном хозяйстве» (1975–1986) та ін.

Листування Шпака М. Т.

Адресати: Ісмаїлов Р. Г. (1, 1968); Крутов О. М. (1, [1990]); Лашкар'єв В. Є. (1, 1971); Патон Б. Є. (1, 1985); Прихотько А. Ф. (1, 1958) та ін.

Кореспонденти: Броуде В. Л. (1, 1970); Вишакас Ю. К. (1, 1974); Косевич Л. М. (1, [1988]); Мельников М. В. (1, 1981); Овандер Л. І. (1, 1965); Патон Б. Є. (1, 1984); Прихотько А. Ф. (2, 1974); Рашба Е. Й. (1, 1988); Савченко М. (1, 1981); Фок М. В. (1, 1986); Фуголь І. Я. (2, 1986); Хефферлін Р. (1, 1978); Шпеник О. Б. (2, 1997) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Шпака М. Т. (3, 1951–[1980-ті]); учений з учасниками Міжнародної конференції з питань фізики високих енергій, в т. ч. академіком АН СРСР Ландау Л. Д. (1, 1958); з академіком АН УРСР Прихотько А. Ф. (2, 1963–1986); у колі вчених, серед яких академік АН СРСР Курчатов І. В. (1, [1960-ті]; серед вчених-фізиків України (5, 1970–1986); поруч з президентом АН УРСР Патоном Б. Є. під час відвідування ним Інституту фізики АН УРСР (1, 1979); у президії урочистих зборів з нагоди 50-річчя Інституту фізики АН УРСР (2, 1979); з президентом АН БРСР Борисевичем М. О. (1, 1984); з лауреатами Державної премії України (1, 1986); з космонавтом СРСР Поповичем П. Р. (2, [1980-ті]); під час екскурсії по Полтаві (1, [1980-ті]); під час перебування на науковій конференції (2, [1980-ті]); в робочому кабінеті (3, [1980-ті]) та ін.

Документи про вченого

Книга «Академік Марат Терентійович Шпак. Спогади друзів» (2006); стаття Бродина М. С., Наумовця А. Г., Пучківської Г. О. та ін. «Марат Терентійович Шпак (до 80-річчя від дня народження)» (2006); уривки сценарію телепередачі про директора Інституту фізики АН УРСР Шпака М. Т. (б/д).

Документи з дарчими написами вченому

Брошура Морозова В. І. та Ксанфомаліті Л. В. «Предварительные результаты астрофизических исследований Марса, проводившихся с борта АМС “Марс-3”» (1972).

Статті: Бродина М. С. «Дихроїзм деяких поліциклічних кристалів» (1957); Єременка В. В. «Люмінесценція кристалів CdS» (1957); Ватульова В. М. «Особливості спектрів поглинання та люмінесценції деяких алкільних похідних антрацену при низьких температурах» (1962); Нікітіна В. В. «Кольцевой лазер с нелинейно-поглощающей ячейкой» (1970); Пестова Є. Г. «Теория кольцевых квантовых генераторов в магнитном поле произвольного направления» (1986) та ін.

Документи, зібрані вченим

Статті: Буйнова [Н.] С., Нагібарова В. Р., Соловарова [Н.] К. «Сверхизлучительный фазовый переход в спин-фононной системе» (1977); Василенка І. Я. «Продукты питания – источники поступления радионуклидов в организм людей» (1986); Прихотько А. Ф. «Физика молекулярных кристаллов» (1976) та ін.

Науково-популярні статті, опубліковані в пресі: Гольданський В., Осипян Ю. «Почему отстаем? Заметки о фундаментальной науке» (1989); Шаталін С. «Не гадаем на кофейной гуще» (1989); Трапезников В. «Расковать Прометея. О барьерах

на пути науки и технического прогресса» (1989); Патон Б. «Возможен ли прогресс, когда мы инертны?» (1989); Александров [А]. «Не штопать прорехи. Прагматичный подход к науке тормозит ее развитие» (1989); «Право на поиск. Беседа с президентом АН СССР Г. И. Марчуком» (1990); Ліфшиць І. «Загадки твердого тела» (б/д) та ін.

Інші документи: конспект лекцій Давидова О. С. «Молекулярная спектроскопия» (1951–1952); документи про історію та розвиток Інституту фізики АН УРСР (1963–1978); звіт делегації АН СРСР про поїздку до ФРН (1973); документи про технологічний експеримент «Електротопограф», розроблений в Інституті фізики АН УРСР і проведений на борту орбітального космічного комплексу «Салют-7»–«Союз-9»–«Космос-1443» у вересні 1983 р. (1983–1991); проект статуту Фізичного товариства СРСР (1989); проект Концепції розвитку АН України (1992).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Марат Терентійович Шпак (до 80-річчя від дня народження) // Український фізичний журнал. – 2006. – Т. 51, № 5. – С. 531–532; Академік Марат Терентійович Шпак : спогади друзів : до 80-річчя з дня народження. – Київ, 2006. – 112 с.

О. М. Закусило, Л. І. Завалішина

Шпак Петро Федорович

(17.06.1931 – 21.04.2002).

Геолог.

Член-кореспондент (1990).

Фонд № 320, 1 опис, 136 од. зб. за 1947–2008 рр.

Народився 17 червня 1931 р. у с. Дашківці (нині – Вінковоцький р-н, Хмельницька обл.). Закінчив геологорозвідувальний факультет Львівського політехнічного інституту (1953). Геолог Східницького нафтопромислу тресту «Бориславнафта» (1953). Старший і головний геолог Битківського нафтопромислу об'єднання «Укрнафта» (1953–1959). Головний геолог Долинського нафтогазопромислового управління (1959–1960). Директор Надвірнянської контори розвідувального буріння (1960–1963), начальник геологічного відділу (1963–1965), головний геолог (1965–1966) об'єднання «Укрзахіднафтогаз» Міністерства нафтової промисловості СРСР. Начальник Головного управління з пошуків і розвідки нафтових і газових родовищ в Україні Міністерства геології УРСР (1966–1967). Міністр геології УРСР (1967–1982). Завідувач лабораторії (1982–1984), завідувач відділу нафтогазоносних провінцій (1984–1992), директор (1992–1997) ІГН НАН України.

Академік і член Президії Української нафтогазової академії (з 1993), академік Академії гірничих наук України (з 1996), президент Спілки геологів України (з 2000).

Наукові дослідження присвячено проблемам геологічної будови нафтогазоносних регіонів, формування та просторового розміщення покладів вуглеводнів, прогнозування їх ресурсної бази і визначення оптимальних шляхів пошуків родовищ, теорії нафтогазової геології та практики пошуково-розвідувальних робіт. Автор близько 230 наукових праць.

Заслужений геолог УРСР (1975), Почесний працівник газової промисловості СРСР (1981), Почесний розвідник надр (1982). Лауреат Державної премії України (1977, 1991), премії імені В. І. Вернадського АН УРСР (1989).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1971, 1976), іншими державними нагородами та медаллю імені В. І. Луцицького Державного комітету України по геології і використанню надр.

Помер 21 квітня 2002 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Розділ монографії «Багатства надр України» – «Геологорозвідувальні роботи у нафтогазоносних районах» (1968).

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата геолого-мінералогічних наук «Перспективы нефтегазоносности основных регионов Украины» (1970).

Брошури: «Основные параметры и принципы построения численных моделей ранней эволюции Земли» (1990, співавтори – Волков В. А., Иванов С. [А.]); «Численные модели формирования протоядра, дискретной структуры литосферы Земли и их геолого-геофизические следствия» (1990, співавтори – Волков В. А., Иванов С. [А.]); «Геологическое строение западного Причерноморья» (1990, співавтори – Полухтович Б. М., Самарський [А.] Д.); «Проблемы поисков залежей нефти и газа на небольших глубинах» (1990, співавтори – Гавриш В. К., Лукін О. Ю.); «Нефтегазоносность западного Причерноморья» (1990, співавтори – Полухтович Б. М., Самарський [А.] Д.).

Статті: «О расширении площади промышленной нефтеносности Битковского покрова» (1961, співавтори – Михайлюк Р. [А.], Скира Л. Я.); «Комплексное изучение и использование минерально-сырьевых ресурсов Украинской ССР» (1980); «О нефтегазогеологическом районировании и перспективах нефтегазоносности территории Украины» (1983); «Перспективы развития научных исследований с целью совершенствования прогнозирования скоплений углеводородов в Днепровско-Донецкой впадине» (1985); «Особенности размещения залежей углеводородов (УВ) по фазовому состоянию в осадочных бассейнах древних платформ» (1986); «Тектонические особенности автохтона Покутско-Буковинских Карпат в связи с нефтегазоносностью» (1989, співавтори – Бойчук М. В., Різун Б. П.); «Геологические формации палеозойских отложений Вольно-Подолья» (1990, співавтори – Забігайло В. Є., Різун Б. П.); «Особенности поширення покладів у нафтогазоносних районах складної будови» (1990, співавтор – Новосілецький Р. М.); «Розподіл нафтових і газових покладів в геологічному розрізі Дніпровсько-Донецької впадини» (1992); «Мінерально-сировинна база України, використання та перспективи її розширення» ([1990-ті], співавтори – Галецький Л. С., Федорин Я. В.); «Особенности будови та нафтогазоносність головних геотектонічних елементів суходолу, які простежуються в суміжних морських акваторіях України» (2000, співавтори – Захарчук С. М., Полухтович Б. М.) та ін.

Доповіді: «Мінерально-сировинні ресурси України» (1992); «Формування покладів вуглеводнів та нафтогазовий потенціал України» (2001); «Стратегічні напрямки розширення сировинної бази нафтогазовидобувної промисловості України» (2001) та ін.

Відгуки та рецензії: на монографії Хоменка В. [А.] «Девон Днепровско-Донецкой впадины» (1984), Куделі О. Д. «Комплексное использование минеральных ресурсов железорудных горно-обогатительных комбинатов УССР» (1986), Кабишева Б. П. «Палеотектонические исследования и нефтегазоносность в авлакогенных областях» (б/д); на статті другого видання Української радянської енциклопедії (1983);

на дисертаційні дослідження Гнідець В. П., Кордіяки Ю. Є., Кукурузи В. Д., Куліш Л. Г., Куца В. Г., Пелипчака Б. П., Черниша Г. Ш., Щерби О. С. та ін. (1982–1992).

Біографічні документи

Диплом про закінчення Львівського політехнічного інституту (1953); посвідчення, членські квитки і мандати (1954–2001); документи про нагородження (1960–2001); посвідчення начальника Головного управління з пошуків і розвідки нафтових і газових родовищ в Україні (1966); біографічні довідки (1967–1992); дипломи кандидата та доктора геолого-мінералогічних наук (1970, 1982); посвідчення про присвоєння почесного звання «Заслужений геолог УРСР» (1975); документи про присудження Державної премії УРСР (1977); документи про присвоєння звання «Почесний розвідник надр» (1980); особова справа (1982–1994); посвідчення завідувача відділу ІГН АН УРСР (1985); анкети (1987, 1990); характеристики (1987, 1990); автобіографії (1987, 1992); документи про висунення на здобуття премії імені В. І. Вернадського АН УРСР (1988); записні книжки [1980-ті–2001]; документи про обрання до складу членів-кореспондентів АН УРСР (1990); особовий листок з обліку кадрів (1990–1992); лист ВАК СРСР та атестат про присвоєння вченого звання професора (1991–1992); документи про висунення до складу академіків АН України (1992); посвідчення директора ІГН АН України (1992); посвідчення радника голови Державного комітету України по нафті і газу (1993); диплом і посвідчення академіка Академії гірничих наук України (1995, 2001); постанова Президії НАН України про призначення радником президента НАН України (1997) та ін.

Документи з діяльності

Документи про діяльність як депутата ВР УРСР (1971–1982); документи про роботу на посаді завідувача лабораторії та завідувача відділу ІГН АН УРСР (1983–1991); документи про діяльність як члена-кореспондента НАН України, академіка Української нафтогазової академії та Академії гірничих наук України (1990–2001); документи про діяльність на посаді директора ІГН АН України (1992–1994); документи про діяльність у Головній раді ВАК України (1993–1997); документи про діяльність у Спостережній раді НАК «Нафтогаз України» (2000–2001); документи про діяльність у «Спілці геологів України» (2001) та ін.

Листування Шпака П. Ф.

Адресат Ющенко В. А. (1, [2000–2001]).

Кореспонденти: Патон Б. Є. (1, 2002); Стоян Г. (1, 1992); Чебаненко І. І. (1, 1981).

Фотодокументи

Учений серед студентів Львівського політехнічного інституту (1, 1952); разом з дружиною – Шпак М. М. і донькою – Шпак Н. П. (2, 1953–2001); під час монтажу бурових установок (2, 1954–[1970-ті]); фотопортрети Шпака П. Ф. (26, 1967–2002); серед учасників міжнародних конференцій та конгресів у Болгарії, Німеччині, Угорщині, Чехословаччині, СРСР та Монголії (13, 1970–1980); серед делегатів XIV та XVI з'їздів профспілок геологорозвідувальних робіт (2, 1972–1982); на буровій платформі у водах Чорного моря (2, 1975); з членами Уряду УРСР (5, 1977–1980); з колегами-геологами в Узбецькій РСР (4, 1978–1981); під час вручення премії РМ СРСР з академіком АН СРСР Сидоренком О. В. (2, 1981); з групою фахівців-геологів Міністерства геології України, об'єднання «Полтавнафтогазгеологія» та фірми «АМОКО» (США) (10, 1994); серед працівників ІГН НАН України (2, 1997) та ін.

Документи про вченого

Повість Петльованого В. «Новий день починається вчора» (1978); біобібліографія «Петро Федорович Шпак : до 70-річчя з дня народження» (2001); документи про

вшанування пам'яті Шпака П. Ф., серед яких книга спогадів «Петро Федорович Шпак» (2006); стаття Яловеги С. «Він жив, творив і працював для розквіту України» (2006).

Документи з дарчими написами вченому

Книги: Станішевського Ю. О. «Дмитрий Гнатюк : творческий портрет» (1980) з дарчим написом Гнатюка Д. М.; «Олександр Мефодійович Маринич» (2000); Безкоровайного В. В. та Ільченка Я. П. «В ритме времени. Дубровский Владимир Васильевич. 50 лет производственной, научно-проектной и общественной деятельности. Библиография» з дарчим написом Дубровського В. В. (2001) та ін.

Документи, зібрані вченим

Постанова РМ СРСР і РМ УРСР «Про розвиток нафтової промисловості УРСР» (1947); карта екологічної ситуації в Україні (1996); таблиця основних корисних копалин України [1990-ті]; аналітична записка експертів Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова «До питання про забезпечення України енергоносіями (нафта і газ) за рахунок імпортованих поставок на перспективу до 2030 р.» (2001); пропозиції профільних наукових установ України до Національного атласу України (б/д); проект статуту Української асоціації науковців з проблем нафтогазової геології (б/д) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Петро Федорович Шпак : до 70-річчя з дня народження. – Київ, 2001. – 31 с.; Петро Федорович Шпак : Видатний геолог, вчений, міністр, громадський діяч, людина. – Київ, 2006. – 204 с.

Ю. В. Булгаков

Шубенко-Шубін Леонід Олександрович

(07.08.1907 – 28.07.1994).

Учений у галузі енергетики.

Академік (1967).

Фонд № 281, 1 опис, 140 од. зб. за 1926–1997 рр.

Народився 7 серпня 1907 р. у м. Карс (нині – Турецька Республіка). Закінчив фізико-математичний факультет Ленінградського державного університету (1930) та Всесоюзний котлотурбінний інститут у Ленінграді (1931). Інженер-конструктор, керівник групи, заступник головного конструктора турбінного виробництва (1931–1941), керівник особливої конструкторської групи, заступник начальника турбінного цеху (1941–1944) Кіровського заводу у Ленінграді та Челябінську під час Другої світової війни. Директор Центрального науково-дослідного котлотурбінного інституту Міністерства важкого машинобудування СРСР (1944–1950). Головний конструктор Харківського турбінного заводу (1950–1968). Завідувач відділу процесів турбомашин Лабораторії гідравлічних машин АН УРСР (1957–1968). Завідувач відділу (1968–1991), радник при дирекції (1991–1994) Інституту проблем машинобудування АН УРСР. Також викладав на кафедрі вищої математики Ленінградського інституту інженерів шляхів сполучення (1931–1935) та на кафедрі спецмеханіки Ленінградського політехнічного інституту (1934–1941).

Наукові дослідження в галузі паро- і газотурбобудування.

Герой Соціалістичної Праці (1962). Заслужений винахідник України (1962). Лауреат Державної премії СРСР (1947) та премії імені Г. Ф. Проскури АН УРСР (1982).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1949), Леніна (1962), «Знак Пошани» (1967), Жовтневої революції (1977).

Помер 28 липня 1994 р. у м. Харків.

Наукові праці

Монографія [О проектировании последней ступени энергетических турбин] (1978).

Статті: «Свободные колебания пакета турбинных лопаток» (1934); «О влиянии центробежных сил на частоту свободных колебаний лопаток паровых турбин» (1936); «Паровые и газовые турбины для большой энергетики» [1960]; «Розвиток паротурбобудування і питання забезпечення міцності і надійності вогнетивів потужних турбоагрегатів» (1970); «Автоматизация проектирования и задачи оптимизации процессов и конструкций турбомашин» (1977) та ін.

Брошура «Парові турбіни для потужних теплових електростанцій» (1959).

Тези доповідей: «Некоторые вопросы развития крупного паротурбостроения» (1952); «Состояние и перспективы развития турбостроения в СССР на ближайшее десятилетие» (1971); «Развитие паротурбостроения и задачи научных исследований» (1972) та ін.

Авторські свідоцтва: № 116919 «Парова турбіна великої потужності» (1958, співавтори – Лазаренко [А.] В., Чернін М. [А.]); № 118825 «Паропровід для високих та надвисоких параметрів пару» (1958, співавтор – Варшавський Д. П.); № 126889 «Пристрій для захисту від руйнування паром і конденсатом внутрішніх поверхонь стінок вихлопного патрубку і корпусу конденсатора парових турбін великої потужності» (1959, співавтори – Лазаренко [А.] В., Чернін М. [А.]); № 124250 «Трубопровід, що охолоджується» (1959, співавтори – Островський С. І., Аркадьєв Б. А., Нахімов І. Я.); № 211220 «Безвтулке ущільнення для турбомашини» (1965, співавтор – Смоленський [А. Н.]); № 207240 «Клапан для пари високого перегріву і тиску» (1966, співавтори – Соболев С. П., Линецький Ш. М., Аркадьєв Б. А. та ін.); № 200597 «Циліндр низького тиску» (1966, співавтори – Соболев С. П., Линецький Ш. М., Аркадьєв Б. А. та ін.); № В3532 «Проміжний сепаратор-паронагрівач» (1967, співавтори – Андрєєв П. [А.], Асланян Г. [Н.], Бінов К. А. та ін.).

Відгуки та рецензії: на статті Звягінцева В. В. «К вопросу о повышении КПД турбин путем улучшения решеток профилей» (1955), Полтавського Я. Л. «Определение оптимальных параметров генератора теплофикационных ГТУ» (1967), Комарова І. Ф. та Буніна В. С. «Построение диаграммы режимов теплофикационной турбины Т-100-130-ТМ по данным испытаний» (1967), Школьника Г. П. і Зирянова А. П. «О некоторых условиях нормальной работы безнасосного маслоснабжения паровых турбин» (1967); на дисертаційні дослідження Веллера В. [М.], Воробйова Ю. С., Островського Р. М. (1960–1978) та ін.

Робочі матеріали: з проблем матеріалознавства сталей для турбін, теорії пружності, напруги в пластинах, створення турбодвигунів, розвитку паротурбобудування та ін. (1934–1970).

Біографічні документи

Документи про закінчення Ленінградського державного університету та Всесоюзного котлотурбінного інституту (1931); автобіографії, анкети та характеристики ([1938]–1949); дипломи кандидата та доктора технічних наук (1943, 1961); автобіо-

графії ([1938], 1949); посвідчення про нагородження орденами та медалями (1946–1967); витяг з протоколу ВАК СРСР про затвердження у вченому званні старшого наукового співробітника [1949]; посвідчення академіка АН УРСР (1967); вітальна кореспонденція (1947–1992) та ін.

Документи з діяльності

Листування з видавництвами та редакціями журналів про публікацію праць вченого та редагування наукових праць інших осіб (1947–1980); документи про діяльність у Відділенні фізико-технічних проблем енергетики АН СРСР (1948–1985); індивідуальні звіти про роботу як члена-кореспондента АН УРСР (1955–1982); документи про участь у організації Інституту проблем машинобудування АН УРСР (1956–1971); документи про діяльність у Відділенні математики, механіки і кібернетики АН УРСР та (1955–1986); документи про діяльність у ВР СРСР (1964–1966); листування з сектором історії техніки і природознавства Інституту історії АН УРСР з питань публікації статей та нарисів з історії турбобудування в Україні (1965–1967); документи про діяльність у Науковій раді АН УРСР з проблеми «Енергетичне машинобудування» (1977–1986) та ін.

Листування Шубенко-Шубіна Л. О.

Адресати: Кирилов І. І. (1, 1966); Лур'є А. І. (1, 1974) та ін.

Кореспонденти: Абламський В. О. (2, 1975); Губенков М. Є. (1, 1962); Кирилов І. І. (2, 1966); Кулебакін В. С. (1, 1962); Лур'є А. І. (1, 1974); Стародубов К. Ф. (1, 1967); Філіппов А. П. (1, 1962); Швець І. Т. (1, 1961) та ін.

Фотодокументи

Шубенко-Шубін Л. О. – директор Центрального котлотурбінного інституту (1, 1948); у виробничих цехах Харківського турбінного заводу (6, 1958–1967); у колі сім'ї (2, 1960); фотопортрети вченого (5, 1960–1992); з ректором КДУ ім. Т. Г. Шевченка Швецем І. Т. (1, 1961); серед учасників Міжнародної конференції з проблем енергетики (1, 1978); серед учених Відділення фізико-технічних проблем енергетики АН УРСР (1, 1990) та ін.

Документи про вченого

Брошура «Леонид Александрович Шубенко-Шубин» (1983).

Статті: «Крик души. Проблемы советского главного конструктора» (1955); «Шубенко-Шубін Леонід Олександрович» (1966).

Інші документи: замітки у періодичній пресі про присвоєння звання Героя Соціалістичної Праці (1962); документи про відзначення ювілеїв вченого (1967–1997) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа); Науково-технічний концерн «Інститут проблем машинобудування ім. А. М. Підгорного» НАН України (особова справа).

Літ.: Леонид Александрович Шубенко-Шубин. – Киев : Наукова думка, 1983. – 41 с.; Історія Національної академії наук України, 1951–1955. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2012. – С. 560.

І. Г. Кіржаєва

Щербак Микола Миколайович

(31.10.1927 – 27.01.1998).

Зоолог.

Член-кореспондент (1992).

Фонд № 295, 3 описи, 400 од. зб. за 1927–2010 рр.

Народився 31 жовтня 1927 р. у м. Київ. Навчався на біологічному факультеті КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1945–1948, 1955–1957). У 1948 р. був безпідставно заарештований і протягом 1948–1954 рр. відбував покарання у Дубравлагу. Старший лаборант відділу зоології хребетних (1958–1964), старший науковий співробітник відділу зоології (1964–1966), завідувач Зоологічного музею (1966–1995) Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена АН УРСР. Завідувач відділу систематики хребетних та завідувач Зоологічного музею Національного науково-природничого музею НАН України (1996–1998).

Наукові дослідження присвячено систематиці, екології та зоогеографії хребетних тварин, зокрема рептилій та амфібій, охороні природи й проблемам музеєзнавства. Автор понад 330 наукових праць. Засновник української школи систематиків-герпетологів.

Заслужений діяч науки УРСР (1988). Лауреат премії імені Д. К. Заболотного АН УРСР (1978).

Помер 27 січня 1998 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

На знак вшанування пам'яті вченого ім'я М. М. Щербака присвоєно Зоологічному музею Національного науково-природничого музею НАН України та Українському герпетологічному товариству.

Наукові праці

Монографії: «За рідкісними тваринами» (1977); «Земноводные и пресмыкающиеся Советских Карпат» (1980); «Пресмыкающиеся СССР» (1996).

Дисертація та автореферат дисертації на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора наук: «Герпетофауна Крыма и ее зоогеографический анализ (*Herpetologia Taurica*)» та «Ящерицы рода *Eremias* Палеарктики (систематика, экология, филогения)» (1962, 1972).

Статті: «Спостереження над підготовкою до зимівки деяких амфібій» [1955]; «Матеріали до вивчення орнітофауни горіхових лісів Південної Киргизії» (1959, співавтор – Межжерін В. А.); «Распространение и станции *Lacerta taurica* Pall в Крыму в связи с происхождением ее современного ареала» [1960]; «К фауне Тарханкутского полуострова Крыма в первые века н. э.» [1960]; «Хай засяє дзеркало!» (1962); «Новая находка маскированного сорокопута (*Lanius Nubicus* Licht) на территории СССР» (1964, співавтор – Ясеня О. З.); «Происхождение герпетофауны Крыма» (1965); «О возможности применения реакции связывания комплемента для выяснения родственных отношений пресмыкающихся» (1968, співавтор – Аронов Г. Е.); «Материалы к систематике, экологии и паразитофауне пресмыкающихся Курильских островов» (1969, співавтор – Шарпило В. П.); «Віддана морю і людям» (1969); «Ожившее ископаемое» (1973); «Що обіцяють етологи» (1969, співавтор – Котляревська В. А.); «Зачем изучают комара?» (1976); «На грани исчезновения находится

пятнистая круглоголовка – унікальнейший вид животного мира на территории СССР» (1989, співавтори – Даревський І. С., Рустамов А. К.); «До історії таксидермії на Україні» [1980-ті]; «Розстріляна біологія» [1994]; «Україна – як жертва російського імпершовінізму» (1995); «Місяць в Австралії» (1995); «Про друге видання Червоної книги України» (1995); «Зустрічі з митрополитом Йосипом Сліпим» (1999) та ін.

Доповіді та тези доповідей: «О вероятном происхождении ареалов некоторых крымских пресмыкающихся» (1960); «О ядовитых змеях» [1960-ті]; «Об охране земноводных и пресмыкающихся Крыма» (1963); «О современном состоянии и изученности популяций гадюк на территории Украины» (1968); «Дальнейшее изучение систематики палеарктических тонкопалых (голопалых) гекконов» [1987]; «Охорона рептилій та амфібій в Україні» (1994).

Методичні рекомендації: «Некоторые новые приемы в музейной практике» [1960-ті]; «Краткое руководство по содержанию и разведению гекконов» [1995]; «Умови обліку плазунів і земноводних, що можуть застосовуватися на практиці» (1996).

Відгуки та рецензії: на книги Шарлеманя М. В. «На річці, в лісі, в степу» («Нариси з природи України») (1962); Яковлевої І. Д. «Пресмыкающиеся Киргизии» [1964]; Іваненко В. В. «Ніч у лісі» [1967]; Романишина Г. Ф. і Мішина В. М. «Світ акваріума» [1986]; на дисертаційне дослідження Богданова О. П. «Экология пресмыкающихся Средней Азии» (1965).

Робочі матеріали: записи наукових спостережень з герпетології (1952–1966); програма досліджень і бібліографія до теми «Герпетофауна Криму і шляхи її становлення» (1958–1962); реферування наукових праць різних вчених з теми «Герпетофауна Криму і Кавказу» (1960–1962).

Біографічні документи

Свідоцтво про народження (1927); документи про отримання середньої освіти (1935–1944); щоденники (1942–1947); документи про членство в Українському товаристві мисливців і рибалок (1944–1997); студентські конспекти (1944–1956); документи про навчання в КПІ та КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1945–1957); профспілкові квитки (1946, 1986); членський квиток Українського товариства охорони природи (1947); трудова книжка (1956–1998); свідоцтво про одруження (1957); протокол обшуку (1958); перепустки до Київського зоопарку (1961–1980); вітання до різних свят (1962–1997); документи про захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора наук (1963–1972); військовий квиток (1964); атестат старшого наукового співробітника (1965); дипломи Всесоюзного товариства «Знання» (1965, 1970); грамоти (1969–1987); документи про висунення на здобуття Державної премії УРСР (1970–1975); вітальні адреси (1977–1997); документи про присудження премії імені Д. К. Заболотного АН УРСР (1978); посвідчення заступника директора ЦНПМ та директора Зоологічного музею АН УРСР (1979–1987); посвідчення про нагородження (1980–1984); атестат професора (1982); членський квиток Всесоюзного орнітологічного товариства (1984); грамота Комітету з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» (1985); службовий паспорт (1988); документи про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1988); посвідчення члена Української республіканської партії (1991); посвідчення члена-кореспондента НАН України (1992); посвідчення реабілітованого (1994); посвідчення учасника війни (1997); документи про смерть та увічнення пам'яті Щербака М. М. (1998).

Документи з діяльності

Науково-організаційна: документи про відрядження в наукову експедицію до Закарпатської області (1947); документи про роботу на посаді старшого препаратора

Зоологічного музею КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1948–1957); документи про співпрацю з іноземними вченими і науковими установами (1960–1997); документи про видавничу діяльність (1960–1997); документи про діяльність у Інституті зоології ім. І. І. Шмальгаузена АН України (1962–1993); документи про участь у наукових експедиціях до Туркменії, Узбекистану, на Півдні Курильські острови (1964–1969); документи про обмін науковою літературою (1965–1990); документи про участь у створенні ЦНПМ АН УРСР (1966–1978); документи про участь у всесоюзних та європейських герпетологічних конференціях (1966–1988); документи про участь у міжнародних конференціях, конгресах, симпозиумах (1968–1994); документи про роботу на посаді директора Зоологічного музею Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України (1975–1996); доповідні записки: про проблеми діяльності ЦНПМ АН УРСР, підготовку фахівців-таксидермістів в Україні, щодо створення зоологічного музею у Південному В'єтнамі та Національного музею природи України (1975–1992); запрошення на нараду секції природничо-історичних музеїв Радянського національного комітету міжнародної ради музеїв (1976); запрошення від Німецького товариства герпетологів і тераріумістики на міжнародні дні герпетолога у ФРН (1978–1979); документи про наукові відрядження до Австрії та Німеччини (1981–1990); документи про роботу над другим виданням «Червоної книги України» (1988); документи про діяльність в Українській екологічній академії наук (1993).

Щоденники: подорожей Київською областю (5, 1944–1956); наукових експедицій до Молдови, Криму і Кавказу (11, 1946–1963); наукових експедицій до Азербайджану, Закарпаття, Казахстану, Калмикії, Карпат, Киргизії, на Полісся, до заповідника «Стрілецький степ», Таджикистану, Туркменії, Узбекистану, Забайкалля, Приморського краю Росії та Курильські острови, МНР (48, 1957–1993); наукових поїздок до НРБ, ЧССР, НДР, Англії, Швеції, Австралії, Ізраїля (12, 1964–1994).

Громадська: документи про діяльність у комсомольській організації біологічного факультету КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1944–1946); документи про участь у роботі Всеукраїнського товариства політичних в'язнів і репресованих (1994–1997).

Листування Щербак М. М.

Адресати: Алієв Т. Р. (1, 1987); Банников А. Г. (1, [не раніше 1961]); Бьоме В. (Böhme W.) (1, 1978); Бергер В. (Berger W.) (3, 1993); Бродманн П. (Brodmann P.) (1, 1974); Вольскіс Р. С. (1, 1980); Даревський І. С. (3, 1992–1995); Крамер Е. (Kramer E.) (2, 1963–1975); Мартіно В. Е. (1, 1961); Мертенс Р. Р. (Mertens R. R.) (2, 1964); Мусаєв М. А. (1, 1983); Стугрен Б. (Stugren B.) (1, 1964); Тугутов Р. Ф. (1, 1972); Чагдуров Б. Ф. (1, 1972); Щербак Г. Й. (4, 1963–1990).

Кореспонденти: Адлер К. (Adler K.) (1, 1968); Алієв Т. Р. (4, 1973–1978); Банников А. Г. (26, 1960–1985); Бьоме В. (Böhme W.) (6, 1978–1979); Бергер В. (Berger W.) (15, 1960–1996); Богданов О. П. (9, 1965–1988); Бреgetова Н. Г. (4, [1980–1990-ті]); Бродманн П. (Brodmann P.) (2, 1974–1975); Брушко З. К. (3, 1970–1985); Ведмедеря В. І. (10, 1965–1990); Воронцов М. М. (2, 1987–1988); Гаранін В. І. (26, 1962–1995); Гілевич Г. М. (9, 1962–1988); Гіляров М. С. (7, 1974–1982); Гурський І. Г. (10, 1970–1986); Даль К. К. (4, 1961–1969); Даревський І. С. (103, 1959–1999); Доббінс Р. Г. (Dobbins R. G.) (2, 1973–1976); Еванс Д. М. (Evans J. M.) (3, 1997–1998); Ейсельт Д. (Eiselt J.) (8, 1975–1982); Іванов А. І. (7, 1968–1987); Іщенко В. Г. (2, 1977–1978); Кабіш К. (Kabisch K.) (11, 1965–1986); Клеммер К. (Klemmer K.) (2, 1979); Клименко О. (15, 1959–1978); Крамер Е. (Kramer E.) (12, 1963–1982); Красовський С. К. (2, 1956–1963); Лебединська Л. Н. (9, 1962–1978); Лукіна Г. П. (15, 1964–1991); Мартіно К. В. (2, 1963–1964); Мертенс Р. Р. (Mertens R. R.) (26, 1960–1975); Моїхбаяр Х. (7, 1973–1991);

Мухін І. О. (15, 1987–1996); Назаренко Л. Ф. (8, 1963–1985); Огандженян А. М. (10, 1965–1976); Орлова В. Ф. (7, 1975–1989); Пекло О. М. (19, 1974–[1990-ті]); Петерс Г. (Peters G.) (19, 1959–1978); Полікарпов Г. Г. (2, 1971–1975); Реймерс М. Ф. (5, 1965); Рустамов А. К. (4, 1979–1996); Стугрен Б. (Stugren B.) (5, 1962–1975); Татаринів К. А. (2, 1979–1988); Терентьев П. В. (31, 1961–1970); Ткачук М. С. (5, 1961–1974); Фухн І. Е. (Fuhn I. E.) (2, 1964–1975); Хозацький Л. І. (14, 1962–1988); Хонякіна З. П. (18, 1964–1988); Чернов С. О. (23, 1958–1963); Шаригін С. О. (2, 1988–1989); Шрьодер В. (Schröder W.) (4, 1959–1960); Щеглов О. М. (3, 1960–1963); Яблоков А. В. (4, 1973–1984); Ядгаров Т. Я. (12, 1965–1988); Яковлева І. Д. (4, 1964–1965).

Фотодокументи

Фотопортрети Щербака М. М. (5, 1954–1987); вчений під час наукових експедицій до Туркменії (10, 1963–1979), на Курильські острови (4, 1965), до Монголії (2, 1969) та Австралії (4, 1993–1994); з президентами АН СРСР Келдишем М. В. та АН УРСР Патонем Б. Є., головою Музейної ради АН УРСР, академіком АН УРСР Підоплічком І. Г. у Зоологічному музеї АН УРСР (2, 1969); під час екскурсії до Іволгінського буддійського храму в Бурятії (1, 1971); у робочому кабінеті (3, 1976–1997); з президентами АН СРСР Александровим А. П. та АН УРСР Патонем Б. Є., директором Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена АН УРСР Топачевським В. О., академіком АН УРСР Ситником К. М. та іншими у ЦНПМ АН УРСР (3, 1978); серед учасників I конгресу герпетологів у Будапешті (5, 1981); серед учасників III Всесоюзної наради музейних працівників у Бурятії (2, 1984); серед вчених-герпетологів на науковій конференції у Дрездені (1, 1996) та ін.

Документи про вченого

Статті: Малишевської Л. «Сенсацій не буде» (1966); Фельдмана В. «Туркменська мандрівка» (1967); Віленського Ю. «Человек на змеиных тропах» (1970); Лезинського М. «Тайна крымского геккона» (1974); Маркової Н. «В поисках рептилий» (1977); Петренка В. «Живые редкости из Туркмении» (1977) та «“Трофеи” зоологов» (1983); Рибальченка В. «Зоологи на “дачу світу”» (1981); Цикорна Т. «Голубой взгляд сквозь миллионы лет» (1984); Демченка Т. «Щей загадковий світ» (1984); «Австралію відвідає науковець з Києва» (1993); Щербак Г. Й. «Експедиційна діяльність Миколи Миколайовича Щербака» (б/д).

Інтерв'ю: Шишова О. «Загадки тувинських степів» (1968); Ларіонової Л. «У барханах Каракумів» (1980); Кописова Ю. «На тропях Карадага» (1980); Бурау І. «Змеелов» (1982); Демченка Т. «Природа – в музейному залі» (1985); Іванченкової Л. «Незвідане – поруч» (1977); Пахолка Т. «Червоний – колір тривоги» (1995).

Інші документи: листи читачів з відгуками на науково-популярні книги Щербака М. М. (1973–1975); публікації про вченого як політв'язня та жертву політичних репресій (1992–1998); спогади різних вчених про Щербака М. М. (1998–2010).

Документи, зібрані вченим

Листи Мічуріна А. А. до Маркевича О. П. (1, 1962) та Гіллі Г. до Воїнственського М. А. (1, 1977).

Документи вченого в інших установах

Національний науково-природничий музей НАН України (особова справа).

Літ.: Роженко М. Микола Щербак // Зона. – 1998. – Вип. 13. – С. 280–288; Щербак М. Про пережите // Україна. Наука і культура. – 2004. – Вип. 32. – С. 216–273; Котенко Т. І. Н. Н. Щербак // Весник зоології. – 2002. – Т. 36, № 5. – С. 21–27; Писанець Є. М. М. М. Щербак (до 80-річчя з дня народження) // Збірник праць Зоологічного музею. – Київ, 2007. – Т. 39. – С. 7–12.

А. І. Шаповал

Шербань Олександр Назарович

(02.03.1906 – 07.01.1992).

Учений у галузі гірничої теплофізики.

Академік (1957).

Фонд № 193, 1 опис, 124 од. зб. за 1925–1992 рр.

Народився 2 березня 1906 р. у с. Диканька (нині – смт Диканька, Диканьський р-н, Полтавська обл.). Закінчив шахтобудівний факультет Дніпропетровського гірничого інституту (1933). Інженер шахти № 2 м. Ровеньки (1933–1934). Проектувальник (1934–1937), старший інженер, завідувач групи будівництва (1937–1939), директор (1939–1941) «Доншахтопроекту». Водночас – викладач Дніпропетровського гірничого інституту (1939–1941). Учасник Другої світової війни (1941–1945). Заступник директора (1946–1953), завідувач відділу рудникової вентиляції (1953–1957) Інституту гірничої справи ім. М. М. Федорова АН УРСР. Завідувач відділів гірничої теплофізики (1958–1978) та газометрії й систем автоматичного управління (з 1978) Інституту технічної теплофізики АН УРСР (до 1964 р. – Інститут теплоенергетики АН УРСР). Заступник Голови РМ УРСР, голова Державного комітету РМ УРСР з координації науково-дослідних робіт (1961–1965).

Головний учений секретар Президії АН УРСР (1953–1957), віце-президент АН УРСР (1957–1961), голова Комісії з впровадження наукових досягнень у виробництво АН УРСР (1958–1962). Голова Міжнародного бюро з гірничої теплофізики Міжнародного організаційного комітету Всесвітнього гірничого конгресу (1977–1990).

Наукові дослідження присвячено проблемам теплообміну в гірничих виробках, рудникової газодинаміки, автоматичного контролю над забрудненням повітря, виплавки корисних копалин з рудного масиву підземним способом, буріння надглибоких свердловин, боротьби з викидами вугілля і метану. Автор понад 500 наукових праць та близько 200 авторських свідоцтв на винаходи.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1966). Лауреат Державної премії СРСР (1969), премії імені академіка О. О. Скочинського Міністерства вугільної промисловості СРСР і Центрального правління науково-технічного гірничого товариства (1982) та премії імені Г. Ф. Проскури НАН України (1995).

Нагороджений орденами Червоної Зірки (1942, 1943), Вітчизняної війни I та II ступенів (1944, 1985), «Знак Пошани» (1946), Трудового Червоного Прапора (1978), іншими державними нагородами.

Помер 7 січня 1992 р. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі.

Наукові праці

Монографії: «Исследование коэффициентов теплоотдачи в моделях горных работ» (1951, співавтор – Кремньов О. О.); «Обнаружение и контроль метана в шахтах и других предприятиях» (1955, співавтор – Фурман Н. І.); «Газопроницаемость угольных пластов» (1957, співавтор – Цирульников А. С.); «Упрощенные способы тепловых расчетов рудничного воздуха в шахтах Донбасса» (1958, співавтори – Ягельський А. Н., Баратов Е. Й.); «Научные основы расчета и регулирования теплового

режима глубоких шахт» (1960, співавтор – Кремньов О. О.); «Оптимизация научно-исследовательской деятельности» (1970, співавтор – Косолапов В. В.).

Брошура «Развитие технических наук в странах народной демократии» (1955); «Разработка угольных месторождений Народной Республики Болгарии» (1959).

Статті: «Влияние местных источников тепла на температуру рудничного воздуха» (1951); «Галузь застосування тепловирівнюючих каналів для охолодження рудничного повітря» (1951); «Проблема прогноза и регулирования теплового режима глубоких шахт Донбасса» (1955, співавтор – Кремньов О. О.); «Дослідження нестационарних температурних режимів при безполум'яному контактному спаленні метану» (1961, співавтор – Фурман Н. І.); «Страницы из летописи Донецкой» (1962, співавтор – Рутенко А. О.); «Горная наука – угольному Донбассу» (1968).

Доповіді: «О теоретической разработке проблемы регулирования теплового режима угольных шахт» (1966); «Состояние исследований и перспективы развития горной теплофизики» (1968).

Авторські свідоцтва: № 73847 «Установка для охлаждения рудничного воздуха в глубоких шахтах» (1949); № 97907 «Прибор непрерывного действия для сигнализации о повышенном содержании метана и других горючих газов в атмосфере» (1954, співавтори – Іносов В. Л., Фурман Н. І.); № 109311 «Установка для скоростного определения теплофизических констант по методам регулярного теплового режима» (1957, співавтор – Фурман Н. І.); № 253714 «Способ подземного обжига мономинеральных ртутных руд» (1969, співавтори – Баратов Е. Й., Малашенко Е. Н.); № 402669 «Способ крепления теплоуравнивающих каналов» (1973, співавтор – Черняк В. П.); № 411203 «Способ измерения температуры массива горных пород стенок скважины» (1973, співавтор – Черняк В. П.); № 589428 «Шахтный теплозащитный экран» (1977, співавтор – Черняк В. П.); № 1062667 «Термостат для объектов с неравномерным тепловыделением» (1983, співавтор – Мудриков В. М.); № 1436641 «Термохимический газоанализатор» (1988, співавтори – Онопа Б. М., Тарасевич В. М.); № 1460654 «Устройство для отбора пробы» (1988, співавтори – Примак А. В., Бондаренко М. І.) та ін.

Біографічні документи

Наказ про призначення та характеристика про роботу на посаді керівника «Доншахтопроект» (1938–1941); диплом кандидата технічних наук (1946); довідка про роботу Щербаня О. Н. викладачем і головою державної екзаменаційної комісії гірничого факультету Дніпропетровського гірничого інституту (1946); витяг з протоколу засідання Президії АН УРСР про затвердження на посаду заступника директора Інституту гірничої механіки АН УРСР (1946); диплом та витяг з протоколу засідання вченої ради Ленінградського гірничого інституту про присвоєння наукового ступеня доктора технічних наук (1952–1954); постанова Президії АН УРСР про призначення на посаду та посвідчення головного вченого секретаря Президії АН УРСР (1953); атестат та витяг з протоколу ВАК СРСР про присвоєння вченого звання професора (1954); характеристики (1954–[1956]); посвідчення про нагородження (1956–1976); лист академіка АН СРСР Скочинського О. О. до вченої ради Інституту гірничої справи АН СРСР з пропозицією висунути Щербаня О. Н. до складу академіків АН УРСР (1956–1957); квиток члена ради Співки радянських товариств дружби і культурного зв'язку з зарубіжними країнами (1957); почесні грамоти та дипломи (1959–1991); документи про нагородження (1963–1985); постанова ВР УРСР про звільнення від обов'язків заступника Голови РМ УРСР (1965); документи про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки й техніки УРСР» (1966); документи про присудження

Державної премії СРСР (1969–1970) та премії імені академіка О. О. Скочинського (1982); спогади Щербаня О. Н. «Когда и разведчики плачут» (1985) та ін.

Документи з діяльності

Лист директора Харківського гірничого інституту із запрошенням перейти на роботу до інституту (1953); документи про участь у роботі Українського товариства радянсько-болгарської дружби (1958, 1966); індивідуальні звіти про наукову діяльність як академіка АН УРСР (1958–1987); текст виступу на траурному мітингу з приводу смерті Рильського М. Т. (1964); листування про підготовку до друку монографії «История технического развития угольной промышленности Донбасса» та публікацію «Справочника по рудничной вентиляции» (1966–1973); документи про участь Щербаня О. Н. у захисті журналу «Уголь Украины» від спроб закриття (1966–1989); документи про роботу на посаді завідувача відділу Інституту технічної теплофізики АН УРСР (1968–1984).

Листування Щербаня О. Н.

Адресати: Дзідзігурі А. А. (1, 1960); Залевський Г. Н. (1, 1966).

Кореспонденти: Гелашвілі Д. Т. (1, 1969); Дзідзігурі А. А. (2, 1964–1974); Дядькін Ю. Д. (1, 1972); Залевський Г. Н. (1, 1966); Кухта К. Я. (1, 1974); Оніпко М. О. (1, 1973).

Фотодокументи

Фотопортрети Щербаня О. Н. (9, 1925–1983); учений з шахтарями шахти ім. Л. П. Войкова у Макіївці (1, 1928); з дружиною (2, 1937–1966); у президії секції провітрювання шахт Всесоюзної наради з проблем глибоких шахт (2, 1953); з ученими АН УРСР Синельниковим К. Д., Макарченком О. Ф. та Грідневим В. П. на 2-й Міжнародній конференції з використання атомної енергії у мирних цілях у Женеві (1, 1958); з президентом АН УРСР Палладіним О. В. на відкритті меморіальної дошки академіку АН УРСР Шліхтеру О. Г. (1, 1959); з представниками делегації Індонезії (1, 1960); з академіком АН УРСР Рильським М. Т. у Старому Криму (1, 1961); з космонавтом Комаровим В. М. і президентом АН УРСР Патоном Б. Є. (1, 1965); з професором Примаком А. В. (1, 1978); на засіданні бюро з гірничої теплофізики Міжнародного організаційного комітету Всесвітнього гірничого конгресу (2, 1979); серед членів делегації українського відділення Товариства радянсько-болгарської дружби у Софії (2, б/д); серед учасників Всесоюзного гірничого з'їзду у Ташкенті (1, б/д); учений за робочим столом (1, б/д).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Онопрієнко В. І. Олександр Назарович Щербань (до 100-річчя від дня народження) // Наука та наукознавство. – 2006. – № 1. – С. 133–136; Щербань Т. Теорії, затребувані практикою. До 100-річчя від дня народження академіка О. Н. Щербаня // Вісник НАН України. – 2006. – № 3. – С. 92–98; Історія Національної академії наук України, 1956–1960. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2015. – С. 517–518.

Ю. В. Булгаков

Юшков Серафим Володимирович

(04.04.1888 – 14.08.1952).

Учений у галузі права.

Член-кореспондент (1939).

Фонд № 221, 1 опис, 124 од. зб. за 1896–1998 рр.

Народився 4 квітня 1888 р. у с. Трофимовщина (нині – Ромодановський р-н, Республіка Мордовія, РФ). Закінчив юридичний (1910) та історико-філологічний (1912) факультет Санкт-Петербурзького університету. Стажувався у Фрейденбургському університеті (1913). Приват-доцент (1916–1918), професор Ленінградського державного університету (1927–1930). Професор кафедри російського права, декан факультету суспільних наук Саратовського державного університету (1919–1927). Професор Узбецької державної педагогічної академії у Самарканді (1930–1933). Викладач Дагестанського агро-педагогічного інституту у Махачкалі (1933–1934). Завідувач кафедри Свердловського державного педагогічного інституту та Сибірського інституту радянського права (1934–1937). Викладач Свердловського і Московського юридичних інститутів (1935–1937). Науковий співробітник (з 1938), завідувач сектору історії держава і права (з 1939) Всесоюзного інституту юридичних наук у Москві. Старший науковий співробітник Інституту історії України АН УРСР (1939–1941, 1944–1950). Під час Другої світової війни – викладач Першого державного юридичного інституту НКЮ СРСР у Алма-Аті (1941–1943), старший науковий співробітник Інституту історії і археології АН УРСР (1942–1944). Директор Інституту історії, археології та етнографії АН КазРСР (1946–1948). Старший науковий співробітник Всесоюзного юридичного заочного інституту (з 1948).

Наукові дослідження присвячено питанням історії Київської Русі, дослідженню історії держави і права України княжої доби. Засновник наукового напрямку «історія держави і права». Автор фундаментальних досліджень «Руської Правди». Запропонував і обґрунтував власну класифікацію списків цієї пам'ятки, теорію походження Русі.

Академік АН КазРСР (1946).

Заслужений діяч науки РСФСР (1948).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1944), «Знак Пошани» (1945), іншими державними нагородами.

Помер 14 серпня 1952 р. Похований у м. Малоярославець (нині – РФ).

Наукові праці

Монографії: «Устав князя Владимира (Историко-юридическое исследование)» (1926); «К вопросу об особенностях феодализма в Дагестане (до русского завоевания)» (1938); «Очерки по истории феодализма в Киевской Руси» (1940); «Нарис історії України» (1942, співавтори – Гуслистий К. Г., Дядиченко В. А. та ін.); «История государства и права СССР» (1947, 1950); «К проблеме образования феодального государства» (1948); «Русская Правда (происхождения, источники, её значение)» (1950); «История Казахской ССР» (1950); «Нариси з історії виникнення і початкового розвитку феодалізму в Київській Русі» (1992); «Очерки по истории Казахского государства и права» (б/д).

Статті: «К истории древних русских юридических сборников (XIII в.)» (1921); «О прикладниках (К истории Феодальных институтов в древней Руси)» (1922); «К вопросу о смердах» (1923); «М. Н. Покровский как историк русского феодализма» (1927); «К вопросу о методологии истории права» (1927); «Устав князя Всеволода (До зовнішньої історії пам'ятки)» [1928]; «Руська Правда в п'яти редакціях» (1930); «К вопросу о границах древней Албании» (1937); «К вопросу о происхождении русского государства» (1940); «Об академическом издании “Правды Русской”» (1940); «До питання про походження Русі» (1941); «История права в отдельных юридических дисциплинах» (1941); «К вопросу о дофеодальном («варварском») государстве» (1946); «Киевское государство (К вопросу о социальной структуре Киевской Руси)» (1946); «Развитие Русского государства в связи с его борьбой за независимость (до XIX века)» (1946); «О современном положении советской исторической науки» [1948]; «К вопросу о политических формах русского феодального государства до XIX века» (1950).

Доповіді: «Правосудие митрополичье» (1928); «Учение о типах производственных отношений» (1948); «Об основных принципах построения курсов по истории государства и права» (1949); «Основные вопросы истории Казахского государства» (1951); «Основные задачи исторической науки в Казахстане» [1951]; «Начало собственности дореволюционного Казахстана» [1950-ті]; «К вопросу о политических формах русского феодального государства (до XIX в.)» (б/д); «Происхождение русского (великорусского) централизованного государства в XIV–XVI вв.» (б/д).

Відгуки та рецензії: на монографії Грекова Б. Д. «Киевская Русь» (1944) та «Борьба Руси за создание своего государства» (1945), Тихомирова М. М. «Древнерусские города» (1945), Лихачова Д. С. «Русские летописи и их культурно-историческое значение» (1948), Черепнина Л. В. «Русские феодальные архивы XIV–XV веков» (1951); колективні монографії «Правда Русская. Том II» (1948), «История Казахской ССР» [1948], «История Грузии. Ч. I» (1950); на статті Смирнова П. П., Третьякова П. М. ([1940-ві]–1950).

Робочі матеріали: до тем «Руська Правда» [1930-ті], «Історія Казахстану» [1951]; до підручника «История государства и права» (1946–1950); до проблем феодалізму і монархії в Київській Русі, Російській імперії та інших державах (б/д).

Біографічні документи

Свідоцтво про народження (1896); диплом про закінчення Санкт-Петербурзького університету (1910); посвідчення депутата Саратовської міської ради робітничих і червоноармійських депутатів XIII та XIV скликань (1924, 1925); грамоти (1932–1948); посвідчення члена-кореспондента АН УРСР (1939); диплом доктора наук (1945); атестат професора (1945); посвідчення дійсного члена АН КазРСР (1946); характеристика (1947); документи про відзначення 60-річчя від дня народження вченого (1948); автобіографія (1948); анкета (1948); некролог (1952).

Документи з діяльності

Документи про роботу у Свердловському державному педагогічному інституті (1936–1946); довідки про роботу (1936–1952); документи про роботу в Інституті історії, археології та етнографії АН КазРСР (1943); документи з видавничої діяльності (1943–1952); документи про роботу у Всесоюзному інституті юридичних наук та МДУ ім. М. В. Ломоносова (1948–1952).

Листування Юшкова С. В.

Адресати: Греков Б. Д. (2, 1950–1951); Кафтанов С. В. (1, [1950-ті]).

Кореспонденти: Бабицький Б. Є. (2, б/д); Греков Б. Д. (1, 1943); Покровський С. М. (1, 1951); Чернов В. (1, 1952).

Фотодокументи

Фотознімки Юшкова С. В. (3, [1940-ві]).

Документи про вченого

Статті: «Очерк общественной и научной деятельности проф. С. В. Юшкова» (1961); «Профессор Московского университета Серафим Владимирович Юшков (К 80-летию со дня рождения)» (1968); Штамма С. И. «Советские юристы – ученые и педагоги» (1979); Рички В. М. «С. В. Юшков» (1991); Дмитрієва А. «С. В. Юшков» (б/д); Зіміна [А. А.] «Из историографии советского источниковедения (“Русская Правда” в трудах С. В. Юшкова)» (б/д) та ін.

Відзиви та рецензії на наукові праці Юшкова С. В.: Гуслистого К. Г., Тихомирова М. на монографію «Нариси з історії виникнення і початкового розвитку феодалізму в Київській Русі» (1940); Покровського В. С., Тіллі А. О., Третьякова П. М. на підручник «История государства и права СССР» (1949–[1951]).

Інші документи: спогади доньки – Юшкової Є. С. та учнів Юшкова С. В. про вченого (1990–1992); документи про відзначення 100-річчя від дня народження Юшкова С. В. (1993).

Документи з дарчими написами вченому

Статті: Любимова В. П. «Палеографические наблюдения над академическим списком “Русской Правды”» (1938); Введенського А. О. «Подлог и фальсификация исторических документов в Грузии в первой половине XIX века» (1940); Гершонова М. М. «Кілька зауважень про наш судовий процес і його термінологію» (1940); Смирнова А. А. «Задача о движении электрона в кристаллической решетке сплава с произвольным составом и степенью дальнего порядка» (1947); Фукса С. Л. «Барытма (очерк обычного права у казахов)» (1948); Шахматова В. Ф. «Освободительное восстание казахов против кокандского феодального гнета в 1858 г.» (1949); Кудряшова К. В. «“Слово о полку Игореве” в историко-географическом освещении» (б/д); Ладженського О. М. «Аграрні стосунки у кавказьких верховинців» (б/д); Рibaкова Б. О. «Іменні написи XII ст. в Київському Софіївському соборі» (б/д) та ін.

Документи, зібрані вченим

Монографії: Шахматова В. Ф. «Земельные отношения во внутренней орде в начале XIX в.» (1940); Гудзія М. К. «Культура Руси XI–XV вв.» (1945); Гракова Б. М. «Скіфи» (1947); Гуслистого К. «Київська Русь» (1949).

Статті: Грекова Б. Д. «Полища. Опыт изучения общественных отношений в Полища XV–XVII вв.» (1951); Дружиніна М. М. «Опыт периодизации истории СССР нового времени» (б/д) та ін.

Інші документи: програми з історії держави та права (1948–1949).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Юшков С. В. – Москва : Юрид. лит., 1989. – 463 с.; Ричка В. М. С. В. Юшков // Український історичний журнал. – 1991. – № 7. – С. 90–99; Кострюков П. А. С. В. Юшков – основоположник советской историко-правовой науки // Вестник Тамбов. ун-та. – 2007. – № 2. – С. 92–97; Кондратенко О. До біографії та наукової діяльності члена-кореспондента Серафима Юшкова // Історіографічні дослідження в Україні : зб. наук. пр. – Київ, 2012. – Вип. 22. – С. 713–731.

Т. В. Брязало

Яковкін Авенір Олександрович

(21.05.1887 – 18.11.1974)

Астроном.

Член-кореспондент (1951).

Фонд № 222, 3 описи, 318 од. зб. за 1898–1974 рр.

Народився 21 травня 1887 р. у м. Благовещенськ (нині – РФ). Закінчив математичний факультет Казанського університету (1910). Молодший асистент-спостерігач (1910–1919), директор (1926–1937) Енгельгартівської обсерваторії Казанського університету. Приват-доцент (1916–1926), професор (1926–1931), завідувач кафедри геодезії Казанського державного університету (1931–1937). Завідувач кафедри астрономії (1937–1945), декан фізико-математичного факультету (1939–1942) Свердловського державного університету. Завідувач кафедри теоретичної астрономії (1945–1947), декан фізичного факультету (1948–1951) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Завідувач відділу астрофізики (1945–1952), директор (1952–1959), старший науковий співробітник (1960–1967) ГАО АН УРСР.

Член Постійної комісії з дослідження Місяця Міжнародного астрономічного союзу (1935–1972).

Наукові дослідження присвячено вивченню обертання Місяця та його фігури. Відкрив та дослідив асиметрію видимого диска Місяця та її залежність від оптичної лібрації.

Помер 18 листопада 1974 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографія «Формулы и эфемериды для полевых наблюдений на Луне» (1964).

Статті: «Исследования универсального инструмента Otto Fennel и наблюдения за ним» (1908); «Исследования переносного “вертикального круга Neude”» (1908–1909); «Триангуляция группы звезд в созвездии Vulpecula» (1913); «Определение широты Энгельгарттовской обсерватории в 1915 году» (1915); «Прохождение Меркурия по диску Солнца» (1924); «Современное состояние вопроса о физической либрации Луны» (1925); «Вращение и фигура Луны» [1931]; «Перенос начала координат на диске Луны из центра фигуры к центру массы» (1946); «Наклонность лунной орбиты и либрационный эффект» [1947–1949]; «Было ли начало и будет ли конец мира» (1948); «Фигура Луны» (1952); «Строение Вселенной» (1954); «Происхождение Солнца и планет по современным воззрениям» (1955); «Вращение Земли и изменяемость суток» (1956); «Исследования возобудений Луны для геодезических целей» (1960); «Метод позиционных углов для определения параметров физической либрации Луны» (1960); «Либрация Луны» (1961); «Построение профиля Луны, наблюдаемого из данной точки пространства» (1962); «К вопросу о вычислении эфемериды кратера Местинг А» (1963) та ін.

Лекція «Астрономія. Стенограма та життя» (1946).

Доповіді: «Сучасний стан питання про фізичну лібрацію Місяця та про Казанські та Енгельгартівські геліометричні спостереження» (1920); «Нові дослідження фігури Місяця» (1946); «Нові визначення постійних фізичної лібрації Місяця» (1948); «Реальність вільної лібрації Місяця» (1952); «Стан роботи ГАО АН УРСР та

перспективи її розвитку» (1956); «Сучасний стан питання про фігуру та обертання Місяця» (1957); «Редукція місячних спостережень на барицентричну сферу» (1958); «Встановлення параметрів фізичної лібрації Місяця способом, який не залежить від фігури Місяця» (1960); «Самоустанавливающийся автоматический теодолит» (1963).

Відгуки та рецензії: на підручник Плясковського Д. В. «Курс сферической астрономии» (1963); на брошуру Горделадзе Ш. Г. «Было ли начало и будет ли конец мира» (1957); на статті Коніна В. В. «Каталог склонений 319 звезд, входящих в программы Пулковского зенит-телескопа» (1953), Барабашова М. П. «Про фізичні умови на планетах та можливості життя на них» (1954), Нефедьєва А. О. «Карты рельефа краевой зоны Луны на общем нулевом уровне» (1958), Артем'єва [Н. А.] «Серийное образование планет и их спутников в нашей солнечной системе» (1959), Дрофи В. К. «О выводе значений радиуса Луны из микрометрических наблюдений» (1959), Матвеева [Л.] В. «Ориентирование на поверхности Луны» (1961), Горині А. О. «К вопросу об определении постоянных физической либрации Луны» (1963), Думи Д. П. «К вопросу об определении равноденствия из наблюдений Луны по методу Ньюкомба» (1963); на сценарії фільмів «Законсервована планета» (1958), «Небо зовет» (1959), «Сердце Вселенной» (1960) та ін.

Робочі матеріали: таблиці обчислень: «Гринвические наблюдения» (1913–1930), «Рішення умовних рівнянь, спостереження на геліометрі Енгельгардтівської обсерваторії» (1916–1931), «Таблиці обчислювань з дослідження радіусу фігури Місяця» (1916–1931), «Таблиці обчислювань фігури контуру Місяця» (1946–1947), «Матеріали з дослідження лібраційного ефекту в радіусі Місяця на визначення ухилу місячної орбіти до екліптики» (1950), «Таблиці нормальних рівнянь за спостереженнями Краснова» (1957) та ін.

Біографічні документи

Вітання з нагоди 30-річчя наукової та педагогічної діяльності (1940); вітальні адреси до ювілеїв вченого (1947–1967); листок з обліку кадрів дійсного члена Всесоюзного товариства з розповсюдження політичних та наукових знань (1948); почесні грамоти (1954–1970); телеграми зі співчуттям з приводу смерті Яковкіна А. О. (1974) та ін.

Документи з діяльності

Звіт молодшого наукового співробітника Казанської астрономічної обсерваторії про проведені спостереження (1917); доповідна записка про виокремлення Енгельгардтівської астрономічної обсерваторії із структури Казанського державного університету (1926); начерки до п'ятирічного плану науково-дослідних робіт кафедри астрономії Свердловського державного університету [1940-ві]; індивідуальний звіт про наукову роботу (1953); звіт підкомісії з дослідження фігури та руху Місяця та матеріали до нього (1953–1960); проект постанови Президії АН УРСР на доповідь Яковкіна А. О. «Состояние и перспективы астрономических исследований в АН УССР» (1957); листування з питань діяльності в Астрораді АН СРСР (1958); доповідна записка з питань організації на Україні оптико-механічної промисловості (1959); виступ на республіканській конференції педагогів у Києві (1959); документи про участь у Всесоюзній нараді робочої групи з вивчення фігури та руху місяця (1961); звіт про роботу, виконану у обсерваторіях СРСР за тематикою комісії № 17 МАС протягом 1955–1957 рр. (б/д) та ін.

Листування Яковкіна А. О.

Адресати: Барабашов М. П. (1, 1959); Зверєв М. С. (2, 1958); Козел К. (2, 1960–1963); Копф А. [1, 1930]; Мартинов Д. Я. (1, 1959); Михайлов О. О. (6, 1940–1969); Сколов О. В. (4, 1968); Хабібулін Ш. Т. (2, 1961–1963); Щеглов В. П. (2, 1958–1959); Шакіров К. С. (1, 1964); Шейко [А. І.] (1, 1969) та ін.

Кореспонденти: Амбарцумян В. А. (2, 1939); Банахевич Т. (4, 1914–1952); Барабашов М. П. (1, 1963); Белькович І. В. (8, 1937–1945); Бітюцков В. (1, 1968); Богуславська Є. Я. (1, 1959); Гачаєв Б. М. (1, 1947); Громов [А. В.] (1, 1966); Джеффріс Г. (2, 1957–1960); Джільберт У. М. (2, 1923–1925); Дольфус А. (1, 1968); Дроздов С. В. (12, 1954–1959); Дубровський К. К. (2, 1940); Зверєв М. С. (12, 1950–1960); Карпухян П. Т. (2, 1957) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Професори Київського університету : біогр. довід. – Київ : ВПЦ «Київський університет», 2014. – С. 559; Історія Національної академії наук України, 1951–1955. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2012. – С. 560.

М. О. Принь

Ямпольський Стефан Михайлович

(21.12.1906 – 10.01.1998).

Учений у галузі економіки промисловості.

Академік (1967).

Фонд № 267, 1 опис, 236 од. зб. за 1932–1998 рр.

Народився 21 грудня 1906 р. у м. Ізюм. Закінчив Харківський інженерно-економічний інститут (1932). Аспірант, асистент, доцент, заступник декана, декан факультетів, завідувач учбової частини, заступник директора та директор (з 1938) Харківського інженерно-економічного інституту (1932–1941). Під час Другої світової війни – начальник планово-виробничого відділу заводу № 525 Наркомату озброєння СРСР у Куйбишеві (1941–1942), заступник директора Московського інженерно-економічного інституту (1942); уповноважений Президії АН СРСР у Москві, завідувач відділу Ради науково-технічної пропаганди АН СРСР та заступник завідувача Лабораторії № 2 АН СРСР (1942–1944). Ректор і завідувач кафедри економіки та організації виробництва (1944–1953), завідувач кафедри економіки та організації виробництва (1955–1957) Львівського політехнічного інституту. Докторант Інституту економіки АН СРСР (1953–1955). Ректор Одеського політехнічного інституту (1957–1965). Директор (1965–1970), завідувач відділу (1972–1987), провідний науковий співробітник-консультант (1987–1998) Інституту економіки АН УРСР. Голова Ради по вивченню продуктивних сил УРСР АН УРСР (1970–1972).

Наукові дослідження присвячено економічним проблемам науково-технічного прогресу, ефективності суспільного виробництва, розвитку й розміщенню продуктивних сил. Заснував українську наукову школу з економічних проблем науково-технічного прогресу. Автор понад 300 наукових праць.

Заслужений діяч науки УРСР (1967). Лауреат премії імені О. Г. Шліхтера АН УРСР (1981).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1948), «Знак Пошани» (1953, 1971), Леніна (1961), Дружби народів (1986), іншими державними нагородами.

Помер 10 січня 1998 р. у м. Київ.

Наукові праці

Фрагменти монографій: «Закономерности развития техники и проблемы создания систем машин» (1964); «Проблемы хозяйственной реформы и повышения эффективности общественного производства» (1967); «Конструкторская подготовка производства, снижение материалоемкости новой техники и ускорения ее производства» (1972); «Подготовительная стадия производства и резервы ускорения научно-технического прогресса» (1974); «Планирование и экономическое стимулирование создания и производства новой техники» (1975); «Экономическое управление созданием систем машин» (1981); «Прогнозирование ТЭП как отражение в них перспективных направлений совершенствования техники» (1981); «Совершенствование финансового механизма управления процессом подготовки и создания новой техники» (1983); «Хозяйственный механизм управления научно-технической подготовкой и созданием новой техники» (1985); «Экономические методы управления научно-техническим поиском» (1985); «Научно-технический прогресс как фактор интенсификации экономики» (1986) та ін.

Дисертації на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора наук: «Основные вопросы технической подготовки производства в связи с проблемой скоростного освоения машин» та «Пути ускорения создания и освоения новых орудий производства в машиностроении» (1941, 1961).

Статті: «Снижение веса – неперемное условие повышения экономичности и сокращения цикла освоения производства новых конструкций машин» (1955); «Использование производственных резервов и вопросы повышения производительности труда» (1957); «Перестройка управления промышленностью и использование резервов в машиностроении Украины» [1957]; «Трудовые ресурсы: их нужды и проблемы» (1965); «Пути и перспективы экономической науки на Украине» (1967); «Экономическая реформа и проблемы технического прогресса» (1967); «Экономические проблемы организации труда» (1968); «Создание объединений – второй этап реформы» (1970); «Проблемы управления научно-техническим прогрессом» (1977); «Экономические проблемы ускорения, создания и повышения эффективности новой техники» (1979); «Интенсификация производства и научно-технический прогресс» (1982); «Экономический механизм управления научно-техническим прогрессом: опыт, проблемы и перспективы» (1983); «Экономическое управление процессами создания и внедрения трудосберегающей техники и технологии» [1984]; «Экономические вопросы ускорения создания и освоения новых орудий производства» (б/д) та ін.

Брошура «Проблемы совершенствования управления промышленным предприятием в условиях хозрасчета» (1967).

Доповіді: «Комплексная механизация и непрерывность производства» (1964); «Научные основы совершенствования методов планирования и экономического стимулирования производства» (1967); «О некоторых аспектах современного демографического развития Украинской ССР» (1967); «Обоснование принципов образования и расходования фонда развития производства» (1969); «Хозрасчетные факторы ускорения научно-технического прогресса в промышленности» (1971); «О схеме развития и размещения производительных сил на 1971–1980 гг.» (1972); «Некоторые проблемы комплексного использования минерально-сырьевых ресурсов и их отходов в народном хозяйстве УРСР» (1972); «Совершенствование управления научно-техническим прогрессом в промышленности» (1977); «Совершенствование экономического и организационного механизма создания новой техники в продовольственном машиностроении» (1984) та ін.

Відгуки та рецензії: на книги Беррі Л. Я. «Специализация и кооперирование в промышленности СССР» (1954), Бема І. С. та Демидова В. О. «Проблеми розвитку і розміщення машинобудування та металообробки в Українській РСР» (1976), Бородкіна [А.] С. «Учет издержек производства и калькулирования себестоимости продукции на машиностроительном объединении» (1976), Вовканича С. Й. та Калитича Г. І. «Управление наукой в производственном объединении» (1980) та ін.; на дисертаційні дослідження Архангельського В. М., Білоруса О. Г., Добрава Г. М., Дронова [Ф. А.], Зайцева Б. Ф., Зикова Ю. [А.], Козаченка С. В., Коросташа [А. І.], Кривоносова Ю. [І.], Лебединського Ю. П., Машталера Р. М., Покропивного С. Ф., Ситникова О. С., Туровця О. Г. (1967–1978).

Біографічні документи

Характеристики (1943–1967); документи про підготовку та захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук (1953–1961); автобіографії (1966–1967); документи про відзначення 60-річчя та 70-річчя від дня народження (1966, 1976); особові листки з обліку кадрів (1966–1970); документи про висунення до складу академіків АН УРСР (1967); указ Президії ВР УРСР про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки УРСР» (1967); документи про висунення на здобуття премії імені О. Г. Шліхтера АН УРСР (1980) та ін.

Документи з діяльності

Документи про діяльність на посаді ректора Львівського політехнічного інституту (1945–1952) та ректора Одеського політехнічного інституту (1960–1965); документи з питань публікації наукових праць ученого та про діяльність у редколегії журналу «Економіка Радянської України» (1947–1980); документи про закордонні наукові відрядження до ЧСР, Франції та Німеччини (1961–1968); документи про участь у Загальних зборах АН УРСР та зборах Відділення економіки АН УРСР (1961–1979); документи про участь у міжнародних, всесоюзних і республіканських конференціях, симпозиумах, нарадах (1961–1990); документи про підготовку наукових кадрів (1966–1980); документи про діяльність на посаді директора та завідувача відділу Інституту економіки АН УРСР (1966–1986); документи про участь у роботі Європейської економічної комісії ООН (1967–1972); документи про діяльність на посаді голови Ради по вивченню продуктивних сил УРСР АН УРСР (1969–1972); документи про діяльність як голови Координаційної ради з проблем економічної науки УРСР (1970–1977) та ін.

Листування Ямпольського С. М.

Адресати: Лукінов І. І. (3, 1987); Патон Б. Є. (2, 1972–1978); Писаренко Г. С. (1, 1990) та ін.

Кореспонденти: Тронько П. Т. (1, 1981); Чумаченко М. Г. (2, 1981) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Ямпольського С. М. (3, б/д); учений серед колег (8, 1965, б/д); у колі сім'ї (1, б/д).

Документи про вченого

Відгуки та рецензії на наукові праці Ямпольського С. М.: Добрава Г. М. на монографію Ямпольського С. М., Хилюка Ф. М., Лисичкіна В. О. «Проблеми научно-технического прогнозирования» (1969); Канигіна Ю. М. та Багаєва О. О. на монографію Ямпольського С. М. і Галузи С. Г. «Экономические проблемы управления научно-техническим прогрессом» (1977); Чумаченка М. Г. на монографію Ямпольського С. М. і Лисичкіна В. О. «Прогнозирование научно-технического прогресса. Методологические аспекты» (1979) та ін.

Інші документи: статті про вченого у періодичній пресі ([1956]–1967).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Стефан Михайлович Ямпольський. – Киев : Наукова думка, 1986. – 74 с.; 90-річчя академіка НАН України С. М. Ямпольського // Вісник НАН України. – 1996. – № 11–12. – С. 102–103.

І. Г. Кіржасва

Ясников Олександр Олександрович

(25.07.1923 – 14.01.1999).

Біохімік.

Член-кореспондент (1969).

Фонд № 298, 1 опис, 105 од. зб. за 1947–2003 рр.

Народився 25 липня 1923 р. у с. Міловське (нині – Комсомольський р-н, Івановська обл., РФ). Студент хімічного факультету МДУ ім. М. В. Ломоносова (1940). Учасник Другої світової війни. Закінчив факультет органічних барвників Івановського хіміко-технологічного інституту (1947). Аспірант (1947–1950), молодший (1950–1953), старший науковий співробітник (1953–1963), завідувач відділу хімії фотосинтезу (1963–1987) ІОХ АН УРСР. Завідувач відділу № 3 Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України (1987–1999).

Наукові дослідження присвячено питанням механізму хімічних і біохімічних реакцій, пошуку органічних каталізаторів, що моделюють дію ферментів у окремих стадіях фотосинтезу, розкриттю механізму фотосинтетичного фотофосфорилування у хлоропластах рослин. На основі аналізу кінетики реакцій конденсації альдегідів, каталізованих діамінами, вчений запропонував механізм каталізу ферментом альдолазою.

Лауреат премії імені Л. В. Писаржевського АН УРСР (1971).

Помер 14 січня 1999 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографія «Organic catalysts coenzymes and enzymes» (1988).

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук «Исследование енолизации и конденсаций карбонильных соединений в присутствии органических катализаторов» (1960).

Статті: «Механизм окисления d-глюкозы активным хлором» (1949, співавтор – Шилов Є. О.); «Каталитические действия аминокислот и аминов в органических реакциях» (1957, співавтор – Шилов Є. О.); «Об участии аланина в биосинтетических процессах в растениях» (1959, співавтор – Шилов Є. О.); «Про конденсацію тріоз та їх фосфорних ефірів» (1967, співавтори – Козлова Н. Я., Мельниченко І. В.); «О механизме взаимодействия пируваткиназы с фотофосфорилирующей системой» (1975, співавтори – Рейнхард Т. [А.], Воловик О. І.); «Механизм реакций окисления моделей NADH и фенилглиоксала перекисью водорода. Гипотеза о раздельном переносе атома водорода и электрона в некоторых ферментативных реакциях с участием NADH и NADPH» (1976, співавтор – Пономаренко С. П.); «Механизм растактивирующего

и гербицидного действия 2-алкил-замещенных N-окисей пиридина» (1981, співавтори – Кухар В. П., Волкова Н. В.); «Синтез аденозинтрифосфата: химические модели фотофосфорилирования» (1986); «Влияние краун-эфиров на выделение кислорода в реакции Хилла» (1989, співавтори – Маяковский [А.] Л., Кальченко В. І. та ін.); «Окисление дигидроникотинамидов на активных углях в присутствии металлокомплексов макрогетероциклов» (1990, співавтори – Стрелко В. В., Узієнко [А.] Б.) та ін.

Доповіді: «Регуляция включения неорганического фосфата в фотофосфорилирование (пируваткиназой и фосфатазой)» (1972, співавтори – Берштейн Б. І., Василенко Л. І.); «О механизме фотофосфорилирования и светоиндуцированного транспорта протона в хлоропластах» (1975, співавтори – Берштейн Б. І., Волкова Н. В.); «Механизм перемещения гидридного иона в реакциях дигидропиридинов» (1991, співавтори – Узієнко [А.] Б.); «Роль пирофосфата и пирофосфатазы в переносе электрона в хлоропластах при фотовосстановлении $K_3Fe(CN)_6$ » (1997, співавтори – Маяковский [А.] Л., Самусь [Н.] В.); «Химические модели и механизм участия пирофосфата и пирофосфатазы в транспорте электронов» (1998, співавтор – Самусь [Н.] В.).

Відгуки та рецензії: на дисертаційні дослідження Дегурка Т. [А.], Сергучова Ю. О., Соболевої Н. М., Хрипака С. М., Цегельнюка Л. І. та ін. (1964–1990).

Біографічні документи

Документи про здобуття освіти, наукових ступенів та вчених звань (1947–1966); документи про здобуття наукових ступенів кандидата та доктора хімічних наук (1950–1962); документи про затвердження на посаді завідувача відділу хімії фотосинтезу ІОХ АН УРСР (1963); документи про висунення до складу членів-кореспондентів АН СРСР (1970); вітальна кореспонденція з нагоди різних свят (1970–1999); документи про присвоєння премії імені Л. В. Писаржевського АН УРСР (1971); вітальні адреси з нагоди ювілеїв вченого (1973–1998); програми та запрошення на різні урочисті події (1988–1995).

Документи з діяльності

Документи про закордонні наукові відрядження (1962–1988); листування з редакціями іноземних журналів щодо публікації наукових праць вченого (1962–1995); документи про діяльність в Інституті біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України (1963–1999); список дисертантів, науковим керівником яких був Ясников О. О. (1964–1997); документи про участь у міжнародних симпозиумах, конгресах, конференціях (1970–1998); документи про участь у роботі Наукової ради АН УРСР з проблем хімії біополімерів та біорегуляторів ([1975]–1988); документи про участь у розробці нових препаратів регуляторів росту рослин (1987–1995).

Листування Ясникова О. О.

Адресат Метцнер Г. (Metzner H.) (1, б/д).

Кореспонденти: Андриадзе Л. (4, 1975); Гончарова Н. В. (1, 1998); Карелін [А. А.] (1, 1996); Метцнер Г. (2, 1989); Філіпкович П. (1, б/д); Хоффман Р. (1, 1993); Шер І. Г. (2, 1992–1993).

Фотодокументи

Фотопортрет Ясникова О. О. (1, 1955); учений під час наукових симпозиумів, з'їздів, конференцій (11, 1969–1992); серед колег та аспірантів (2, 1978–[1990-ті]); з колегами на урочистих засіданнях з нагоди 125-річчя від дня народження Л. В. Писаржевського та 90-річчя від дня народження Бродського О. І. (7, 1984–1985).

Документи про вченого

Програма наукової конференції «Ясниковські читання», присвяченої 80-річчю від дня народження вченого (2003).

Документи з дарчими написами вченому

Монографія Пасешниченко В. А. «Биосинтез и биологическая активность растительных терпеноидов и стероидов» (1987).

Статті: Гусевої А. Р. та Борихіної М. Г. «Об определении КоА в высших растениях методом ацетилирования амида сульфаниловой кислоты» (1958); Крилова О. В. «Об использовании литературных данных для подбора катализаторов» (1962); Косенка М. Ф., Малькової Т. В. та Яцимирського К. Б. «Выделение и очистка метилтимолового синего и полуметилтимолового синего методом гель-фильтрации» (1975).

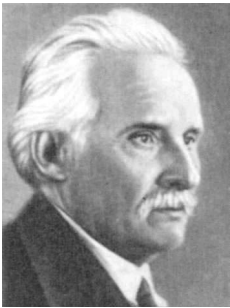
Автореферати дисертаційних досліджень: Андріадзе Л. І., Гольдфельда М. Г., Гончарової Н. В., Кошечкіної Л. П., Майданника [А.] Г., Музафарова Є. [Н.] (1970–1998).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Літ.: 70-річчя члена-кореспондента АН України О. О. Ясникова // Вісник АН України. – 1993. – № 7. – С. 93; Історія Національної академії наук України, 1951–1955. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2012. – С. 714; Історія Національної академії наук України, 1956–1960. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2015. – С. 771; Інститут органічної хімії НАН України. 70 років. – Київ, 2009. – С. 408.

М. С. Коломієць, Т. В. Брязкало

Яснопольський Леонід Миколайович

(01.02.1873 – 25.05.1957).

Економіст.

Академік (1925).

Фонд № 2, 1 опис, 46 од. зб. за 1865–1936 рр.

Народився 1 лютого 1873 р. у м. Київ. Закінчив юридичний факультет Санкт-Петербурзького університету (1895). Викладач (з 1895) Санкт-Петербурзького університету. Приват-доцент (1902), професор кафедри політичної економії (1905) Університету св. Володимира у Києві. Приват-доцент (1903–1904) Харківського університету. Викладач (1906–1910) Санкт-Петербурзького політехнічного інституту. Професор (з 1910) Київського комерційного інституту. Член Комісії для вивчення природних багатств України (з 1919), голова Фінансової комісії (з 1926), Комісії для вивчення продукційних сил України та Комісії для дослідження території Дніпрельстану (з 1927) ВУАН. Співробітник низки науково-дослідних установ у Москві (1931–1936). Заарештований у 1937 р. і протягом 1937–1941 рр. перебував у в'язницях і таборах. Старший науковий співробітник, член вченої ради Інституту суспільних наук АН УРСР (1941). Старший науковий співробітник відділу економіки промисловості (1942–1955) Інституту економіки АН УРСР. Депутат I Державної думи Російської імперії (1906).

Наукові дослідження присвячено питанням економіки промисловості і використанню продуктивних сил. Автор понад 100 наукових праць.

Помер 25 травня 1957 р. Похований у м. Москва.

Наукові праці

Статті: «Сравнительный свод общеобразовательных предметов Киевского и Московского коммерческих институтов» (1914); «Валютный рынок Запада в эпоху

войн и революций» (1921); «Значення Бузької гідроелектричної станції для Правобережжя» (1929); «Водные законы» (б/д); «Дорожные законы» (б/д).

Доповіді: «Проблема Великого Дніпра в загальній системі реконструкції водних шляхів СРСР» (1936); «Дополнение к тезисам конференции» (б/д); «Доклад о шоссейных дорогах Галиции» (б/д).

Документи з діяльності

Документи про роботу у Київській міській управі та статистичному бюро (1904–1906); протокол засідання економічної ради при Переяславській земській управі (1905); довідка про стан шосейних доріг (1913); матеріали комісії по боротьбі з дорожнечею (1915); документи про участь у всеоюзних з'їздах і конференціях з вивчення продуктивних сил (1926–1927); документи про роботу у Комісії для вивчення продукційних сил ВУАН (1928); повідомлення про організацію Київського обласного відділу Всеросійської міжпартійної Ліги аграрних реформ та запрошення стати одним з членів-засновників (б/д).

Листування Яснопольського Л. М.

Кореспонденти: Височин І. (4, 1903–1906); Дзьодзієв А. (1, 1913); Дьяконов М. О. (1, 1907); Михайлов Г. (2, 1916); Можевітінов В. (3, 1915–1916); Подопригора П. (1, 1915); Схирладзе В. П. (1, б/д); Чудновська Р. (1, 1906) та ін.

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: Історія Національної академії наук України, 1924–1928 : документи і матеріали. – Київ : НБУВ, 1998. – С. 601; Історія Національної академії наук України, 1941–1945. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2007. – С. 345; Історія Національної академії наук України, 1946–1950. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2008. – С. 398; Історія Національної академії наук України, 1951–1955. Ч. 2 : Додатки. – Київ, 2012. – С. 715.

Т. В. Брязало

Яцимирський Костянтин Борисович

(04.04.1916 – 21.06.2005).

Хімік.

Академік (1964).

Фонд № 372, 1 опис, 111 од. зб. за 1914–2006 рр.

Народився 4 квітня 1916 р. у с. Пологи (нині – Теплицький р-н, Вінницька обл.). Закінчив хімічний факультет Середньоазійського державного університету у Ташкенті (1941). Викладач Подольського піхотного училища (1942–1945). Асистент, старший викладач, доцент кафедри неорганічної хімії (1946–1947), завідувач кафедри аналітичної хімії (1948–1962), науковий керівник лабораторії термодинаміки хімічних реакцій (1954–1962), заступник директора (1955–1958) Івановського хіміко-технологічного інституту. Завідувач відділу хімії комплексних сполук (1961–1969) ІЗНХ АН УРСР. Професор кафедри хімії і аналізу рідкісних елементів хімічного факультету (1962–1981) КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Директор (1969–1981) ІФХ ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР. Професор кафедри біофізики мембран і біонеорганічної хімії (1982–1992) Московського фізико-технологічного інституту.

Академік-секретар Відділення хімії і хімічної технології АН УРСР, член Президії АН УРСР (1963–1978).

Член Міжнародної комісії з рівноваги у розчинах Міжнародної спілки теоретичної та прикладної хімії (1960), Комітету з Держаних премій УРСР у галузі науки і техніки при РМ УРСР (1969). Віце-президент і голова програмної комісії 15-ї Міжнародної конференції з координаційної хімії (1973).

Почесний член Польського хімічного товариства (1970). Почесний доктор Вроцлавського університету (1972). Член-кореспондент Academia Peloritana dei Pericolanti (Італія) (1992). Заслужений Соросівський професор (1994).

Наукові дослідження присвячено неорганічній, аналітичній та біонеорганічній хімії, зокрема вивченню проблем в галузі термохімії і термодинаміки координаційних сполук, вивченню їх спектрів і будови, кінетики і механізму реакцій за участі координаційних сполук. Автор понад 1000 наукових праць.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1991). Лауреат премій імені Л. В. Писаржевського АН УРСР (1970), імені Л. О. Чугаєва АН СРСР (1976), Державної премії УРСР (1991).

Нагороджений орденами «Знак Пошани» (1944), Трудового Червоного Прапора (1971, 1976), Жовтневої революції (1986), «За заслуги» III ступеня (1997), іншими державними нагородами та золотою медаллю імені Я. Гейровського Чехословацької АН (1978).

Помер 21 червня 2005 р. у м. Київ.

Наукові праці

Монографія «Координационные соединения металлов в медицине» (1986, співавтори – Крисс [Є. Є.], Волченськова І. І.).

Брошура «Катализ в аналитической химии» (1970, співавтор – Тихонова Л. Г.).

Довідник «Константы устойчивости комплексов металлов с биоллигандами» (1979, співавтори – Крисс [Є. Є.], Гвяздовська В. Л.).

Статті: «Кислотно-основное взаимодействие в уксусном ангидриде. II. Ацидиметрическое и алкалометрическое титрование в уксусном ангидриде» (1941, співавтор – Усанович М. І.); «Энергия решетки комплексных солей» (1947); «Протонное сродство некоторых анионов» (1947); «Термохимические радиусы ионів и теплоты образования солей» (1947); «Исследование в ряду гексахлоростаннатов» (1948); «Термохимические радиусы и теплоты гидратации ионів» (1948); «К вопросу об изменении свободной энергии и энтропии при реакциях комплексообразований» (1951); «Термодинамические критерии применимости химических реакций в объемном анализе» (1952); «О природе так называемого “Эффекта утяжеления”» (1953); «К термодинамике оксалатных комплексов» (1954, співавтор – Золотарьов Є. К.); «Кинетические методы количественного анализа» (1955); «Применение комплексонов в аналитической химии» (1955); «Определение констант нестойкости комплексов путем колориметрического измерения pH раствора» (1956, співавтор – Васильєв В. П.); «К термохимии пиррофосфатных комплексов в растворе» (1956, співавтор – Васильєв В. П.); «Об измерении энтропии при ионных реакциях в растворах» (1956); «Спектрофотометрический и кинетический методы определения молибдена в сплавах» (1958, співавтор – Алексєєва І. І.); «Растворимость соединений переходных металлов в свете теории кристаллических полей» (1959) та ін.

Робочі матеріали: до проблем «Мікроелементи і харчування», «Макроцикли РЕС», «Амінокислоти, ліганди, поліхелати», «Пептиди», «Основи біонеорганічної

хімії», «Комплекси лужних і лужно-земельних металів», «Ступені окислення» та ін. [1970-ті–1980-ті].

Біографічні документи

Посвідка про народження (1916); свідоцтво про закінчення Будаївської семирічної трудової школи (1927); службові посвідчення (1934–2001); свідоцтво про шлюб (1940); диплом про закінчення Середньоазійського університету (1941); документи про нагородження (1945–1999); дипломи кандидата та доктора наук, атестати доцента та професора (1946–1949); трудова книжка (1947); посвідчення і диплом про нагородження преміями Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва (1948, 1957); диплом члена-кореспондента АН УРСР (1961); особова справа (1961–2005); документи про обрання до складу академіків АН УРСР (1964); диплом лауреата премії імені Л. В. Писаржевського АН УРСР (1970); документи про діяльність на посаді директора ІФХ ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР (1970–1978); диплом про присвоєння звання почесного доктора Вроцлавського університету (1972); почесні і пам'ятні дипломи та грамоти (1973–1987); диплом лауреата премії імені Л. О. Чугаєва АН СРСР (1976); диплом про нагородження Золотою медаллю імені Я. Гейровського Чехословацької АН (1978); особові картки з обліку кадрів (1981, 2001); інформація про перебування за кордоном (1982); анкета (1983); автобіографія (1983); службовий паспорт (1987); витяг з наказу про призначення радником при дирекції ІФХ ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР (1987); посвідчення про присвоєння почесного звання «Заслужений діяч науки і техніки УРСР» (1991); диплом лауреата Державної премії України (1991); висловлення співчуття від різних організацій у зв'язку зі смертю академіка Яцимирського К. Б. (2005) та ін.

Фотодокументи

Фотопортрети Яцимирського К. Б. (6, 1943–1990); учений серед колег-хіміків (3, 1955–[1990-ті]); на сесії Відділення хімії АН УРСР (2, 1965–1977); на відпочинку (3, [1960-ті]); серед учасників наукової конференції (3, 1970–1990); під час вручення диплома почесного доктора Вроцлавського університету (1, 1972); у робочому кабінеті (1, 1975); під час вручення ордена Трудового Червоного Прапора (4, 1976); під час роботи в хімічній лабораторії (4, 1981–1982); з родичами (3, 1986–1996); серед працівників ІФХ ім. Л. В. Писаржевського НАН України (1, 1997); фотознімок пам'ятної дошки академіку Яцимирському К. Б. на будівлі Івановського хіміко-технологічного інституту (1, 2006).

Документи про вченого

Документальний фільм про життя та діяльність Яцимирського К. Б. (2002); стаття до роковин смерті вченого «Пам'яті Яцимирського Константина Борисовича» (2006).

Документи, зібрані вченим

Диплом Яцимирського Б. М. про закінчення Університету св. Володимира у Києві (1914); «Ответ научных работников университета Хиросимы на воззвание научных работников Геттингена» (1957); фотопортрет батька Яцимирського К. Б. – Бориса Михайловича Яцимирського (1, [1950-ті]).

Документи з дарчими написами вченому

Монографії: Бурсукера І. Б. та Аблова А. В. «Химическая связь в комплексных соединениях» (1962); Єжовської-Гшебяттовської Б. «Problemy teoretyczne chemii koordynacyjnej» (1970); Гутмана В. «Chemische Funktionslehre» (1971); Крестова Г. О. «Термодинамика ионных процессов в растворах» (1973); Варшавського Ю. С. та Гельфмана М. Й. «Александр Абрамович Гринберг» (1974); Березіна Б. Д. «Координационные соединения порфиринов и фталоцианина» (1978); Спицина В. І. «Карбо-

нильные комплексы платиновых металлов» (1980); Васильева В. П. «Термодинамические свойства растворов электролитов» (1982); Гарновського О. Д., Садименка О. П. та Цинцадзе Г. В. «Жестко-мягкие взаимодействия в координационной химии» (1986).

Книги: «Клаус К. К. «Избранные труды по химии платиновых металлов» з дарчим написом упорядника Звягінцева О. Є. (1954); «Михаил Ильич Усанович» з дарчим написом укладача Сумарокової Т. [Н.] (1985).

Документи вченого в інших установах

Архів Президії НАН України (особова справа).

Лит.: 60-річчя академіка АН УРСР К. Б. Яцимирського // Вісник АН УРСР. – 1976. – № 3. – С. 104; Константин Борисович Яцимирский. – Киев : Наукова думка, 1986. – 139 с.; Костянтин Борисович Яцимирський. – Київ : Наукова думка, 1996. – 261 с.; Каретникова О. Життєвий і творчий шлях К. Б. Яцимирського // Хімія. Біологія. – 2003. – № 7. – С. 1–3; Яцимирський К. Стежки життя : Спогади і роздуми // Хімія. Біологія. – 2003. – № 17. – С. 4–5; № 21. – С. 2–3; № 25. – С. 13–14; Стежки життя : Дослідження К. Б. Яцимирського в галузі хімії координаційних сполук // Хімія. Біологія. – 2003. – № 27. – С. 5–6.

Л. В. Шинко

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

- Абакумов Г. 21
Абдільдін М. М. 423
Абдулкарімов М. Х. 605
Абелєнцев В. І. 439, 441, 564
Абламський В. О. 642
Аблов А. В. 663
Аболінь А. 310
Абольд В. К. 404
Абрагам К. А. 208, 209
Абрамов В. В. 431
Абрамов Ф. О. 13
Абрамович О. М. 34
Абрамович С. М. (Менделе Мойхер-Сфорім) 540
Абрамович Ю. М. 312
Абрамян Д. Г. 443
Абрикосов О. І. 527
Абрикосов О. О. 212
Авакян А. Б. 436
Авакян В. 143
Авакян П. 169
Авдєєв В. В. 347
Авдонін М. С. 419
Авербух С. Л. 625
Аверін В. Г. 438, 441
Аверін В. З. 436
Аверкієв І. С. 199
Аверкієв Ю. 159
Аверченко П. 432
Авілова О. М. 19, 21
Агалецький Ф. М. 101
Аганбегян А. Г. 42, 48, 446
Аганін М. А. 13, 14
Агарєв В. А. 432
Агафонова Т. Н. 311
Агеєв І. А. 577
Агеєнко О. І. 448
Агінська Е. Д. 84
Агошков М. І. 387, 493
Агранович В. М. 466
Агринська Н. [А.] 378
Агроскін І. І. 546
Агурейкін С. О. 130
Адам А. 534
Адаменко О. М. 441
Адамова Л. М. 214
Адамович І. А. 416
Адамян В. М. 288, 289
Адемар Р. де (d'Adhémar R.) 292
Адірович Е. І. 315
Адлер К. (Adler K.) 645
Адоміан Дж. (Adomian G.) 366
Адріанов [А.] П. 200
Адріанов М. І. 380
Адріанова В. П. 200
Адріанова Т. В. 301
Азаров К. П. 322
Азертон Я. (Atherton J.) 121
Азимов С. А. 77
Айда-заде К. 630
Айдаров Т. К. 458
Айдаруков Х. Д. 41
Айзен [А.] М. 560
Айзенберг А. М. 381, 382
Айзенберг Д. Є. 439, 616
Айзенберг Л. [Н.] 37
Айзенман Б. Ю. 183–185
Айзенштадт Г. Е.-А. 229
Айзештанд Д. С. 440
Аймазян А. К. 56
Айнбіндер М. Д. (Ajnbinder M. D.) 247
Айсінг Д. (Ising G.) 121
Айхлер В. Г. (Eichler W. G.) 349
Акаїке Н. (Akaike N.) 283
Акаловський І. В. 553
Акбаров Г. 262, 263
Акварон С. (Akuaron S.) 266
Акерт К. (Akert K.) 283
Акименко Ф. П. 159
Акимов [А. С.] 568
Акімова Н. С. 100
Акимович [Н. Н.] 14
Акопян Г. А. 554
Акопян Р. В. 288
Аксельрод [Н.] В. 82
Аксєтьєв 436
Аксєтьєва З. М. 15–17, 404
Акуленко В. І. 574
Акулов В. П. 111
Аладьєв І. Т. 83
Алатирьов В. І. 67
Алейников І. С. 322

- Алекперов І. І. 161
 Александров [А.] Л. 241
 Александров А. Д. 538
 Александров А. П. 86, 105, 179, 212, 284, 390, 646
 Александров В. [А.] 451
 Александров В. В. 302
 Александров В. І. 484
 Александров В. М. 478
 Александров Г. П. 95
 Александров О. Д. 451
 Александров О. П. 633
 Александров П. С. 289
 Александров Ю. В. 46
 Александрова В. Д. 398
 Александрова Г. М. 107
 Алексеєв Б. І. 34
 Алексеєв В. 56
 Алексеєв В. І. 425
 Алексеєв В. М. 347
 Алексеєв М. П. 574
 Алексеєв С. С. 380
 Алексеєва І. І. 662
 Алексін В. Ф. 112
 Алєнтьєв О. О. 93, 94
 Алєскєрова С. А. 246, 247
 Алексеєв Є. В. 452
 Алімов О. М. 48, 560
 Алієв В. С. 160, 162, 269
 Алієв Г. 297
 Алієв М. А. 513
 Алієв М. І. 160
 Алієв Т. Р. 645
 Алімарін І. П. 37, 458
 Алімов Ю. І. 302, 303
 Алінін [А.] Я. 164
 Алламуратов Б. 349
 Алмазов [А.] М. 562
 Алманзі Е. (Almansı E.) 531
 Алмаші Ш. О. 401
 Алмаші Д. 385
 Альперн Д. О. 17, 18
 Алфімов П. Т. 317
 Алфьоров М. С. 142
 Альохін В. П. 568
 Альохін О. О. 489
 Альошин В. В. 390
 Альошкін І. 382
 Альтовський М. Є. 342
 Альтшуллер В. 266
 Альштуль [А. Д.] 547
 Амбарцумян В. А. 424, 655
 Амброз Ю. О. 14
 Амбурцумян Г. [А.] 436
 Амеров Т. К. 602
 Амінова А. В. 424, 425
 Амінова Р. Х. 573
 Аміро І. Я. 275
 Аморт Ч. (Amort Č.) 361
 Амосов М. М. 6, 8, 18, 20–22, 39, 209, 337
 Ананова Й. М. 588
 Ананьєв [А.] Р. 395
 Анастаєв А. Х. 424
 Анброх Р. В. 504
 Ангелов С. 186
 Андерсон Л. 501
 Андрєєв М. В. 359
 Андрєєв Я. Ф. 544
 Андрєєва Р. В. 180, 183
 Андрєйко Р. Л. 486
 Андрєюк К. І. 489
 Андрєєв І. М. 552
 Андрєєв Л. В. 222
 Андрєєв О. Ф. 212
 Андрєєв П. [А.] 641
 Андрєєва М. Д. 207
 Андрєєнко О. Є. 215
 Андріадзе Л. І. 659, 660
 Андріанов О. В. 448
 Андрієвська К. 192
 Андрієвський А. 429
 Андрієвський І. І. 448
 Андрієвський Р. О. 568
 Андрієвський С. 555
 Андрієнко [А.] С. 107
 Андрієнко В. І. 448
 Андрієнко Т. Л. 195
 Андрійченко Л. 549
 Андровський 341
 Андронаті С. А. 69, 70, 228, 327, 333, 353
 Андронов І. Л. 610
 Андрушів Б. 330
 Андрущак В. М. 448
 Андрущенко В. В. 139
 Анищенко В. В. 205, 338

Аніна-Радченко Н. Д. 186
Анісімов В. [Н.] 207
Анісімов Н. І. 330
Анісімов Ю. О. 74, 165, 395
Анісімова М. І. 46
Аніщенко А. Т. 517
Аносов Д. В. 364
Анохін Н. Д. 425
Анохін П. К. 39
Анохін С. М. 23
Анохіна З. В. 439
Антальффі Д. (Antalfy G.) 381
Антоненко [Н.] 3. 277
Антоненко В. Г. 306, 307
Антоненко В. М. 25
Антоненко В. О. 558–560
Антоненко І. Я. 98
Антонов [А.] Т. 277
Антонов О. К. 9, 22, 23, 143, 239
Антонов П. Ф. 276
Антонович В. Б. 536
Антонович В. П. 377, 378, 459
Антонович М. Д. 537
Антонченко В. 164
Антонюк Є. Я. 245, 248
Антош Й. 31
Антошин В. І. 504
Антошина Г. І. 313
Антропікашвілі Е. 525
Апакідзе [А.] М. 544
Апанович О. М. 104
Апатенко В. М. 347, 349
Апляк І. В. 576
Апель Р. (Appel R.) 227, 354
Аптекарь С. Г. 39
Аптер І. М. 39
Араб А. Б. 284
Арамян М. А. 619
Арбатська [Є.] С. 444
Арбатська Є. М. 484
Арбузов Б. О. 228, 354
Арбузов М. П. 23, 24
Арденне М. фон 209
Арендаревський Л. Ф. 139
Ареф'єва З. [Н.] 453
Аріфханов С. І. 207
Арк П. А. (Ark P. A.) 186
Аркадьєв Б. А. 641
Аркані-Хамед (Arkani-Hamed) 534
Арлт Є. (Arlt E.) 181
Арнольд В. [І.] 451
Аров Д. З. 287, 289, 301, 303
Аронов Г. Е. 643
Артем'єв [Н. А.] 654
Артем'єв О. О. 269
Артем'євський [А.] П. 547
Артемов В. Р. 311
Артемонов К. Ф. 436
Артобелевський В. М. 350
Артобелевський І. І. 244–247
Артомонов Ю. Г. 21
Артюшенко О. Т. 203, 204
Арутюнов Г. В. 556
Арутюнян В. 529
Арутюнян Н. Х. 287
Архангельська В. А. 466
Архангельський В. М. 511, 657
Архангельський Л. М. 79
Архаров В. І. 25, 26, 429, 525
Архарова І. В. 26
Архипова В. Д. 443
Архипова О. С. 478
Архипчук В. В. 120
Аршавський І. А. 389, 390
Асадов М. М. 161
Асаул А. М. 103
Асаул З. І. 397, 562
Аскеров О. О. 380
Аскерова С. А. 185
Асланов Д. Б. 444
Асланов С. К. 221
Асланян Г. [Н.] 642
Аспок Х. (Aspöck H.) 181
Асратян Е. А. 39
Астапович І. С. 95, 611
Астаф'єв А. А. 108
Астахов В. І. 256
Атамурадов Х. І. 180
Атанасов А. І. 121
Атанасов В. Б. 537
Атанасов Н. Н. 440, 441
Атрощенко В. І. 6, 402
Аттіла Б. (Attila B.) 262
Аубрей Д. (Aubrey D. G.) 56
Афанасьєв В. [Н.] 21
Афанасьєв Г. Д. 501,

Афанасьєв Д. Я. 46, 63
Афанасьєв О. С. 82, 83
Афанасьєва І. М. 311
Афендик Л. Г. 492
Африкян Е. Г. 444
Ахієзер І. О. 112
Ахієзер Н. І. 51, 288
Ахієзер О. І. 26, 27, 112, 432, 513–515
Ахматова Г. 66
Ахмедов Р. Б. 263
Ахметелі М. А. (Akhmeteli M. A.) 60
Ахнеї П. (Ahnei P.) 611
Ахромейко [А. І.] 453
Аше М. 78
Ашимов М. А. 161
Аширов К. Б. 179
Ашкін В. А. 568

Бабаян [А.] 444
Бабаян А. Т. 623
Бабаян Д. Н. 60, 398
Бабаян С. 525
Бабенко В. С. 303
Бабенко В. Ф. 271, 272
Бабенко С. Г. 330
Бабинєць А. Є. 27–29, 75, 94
Бабинський Є. І. 94
Бабинцев М. [А.] 340
Бабицький Б. Є. 651
Бабицький В. І. 259
Бабич Є. П. 322
Бабич Н. Д. 214
Бабичев Ф. С. 8, 29–32, 182, 224, 256, 257
Бабій Б. М. 8, 32–35, 380, 381, 406
Бабій П. Т. 96–98
Бабін Є. П. 227
Бабкін В. Д. 33
Бабко А. К. 6, 35, 37
Бабміндр В. П. 114
Бабов Д. М. 70
Бабський Є. Б. 38–40, 612
Бабуха Г. Л. 261, 263
Бабушка І. 493
Багаєв О. О. 657
Багалій Д. І. 6, 104, 232, 392
Багдасар'ян Г. П. 95
Баглай [Н. Н.] 324
Баглюк Г. А. 456

Багмет М. О. 296, 571
Багмет О. Л. 16
Багмут Й. А. 66
Багрій І. 42
Багрій П. І. 40, 42
Багр'яний К. 94
Бадер О. М. 440
Баджай Б. (Вајај В.) 60
Баєв К. М. 419
Баєвський Д. 419
Бажан М. П. 83, 159, 213
Бажан О. Г. 574
Бажанов В. С. 116, 440, 441
Бажанова М. В. 439
Баженов В. С. 39
Баженова В. А. 275
Базилевич [А. Н.] 546
Базилевич С. Є. 382
Базилєвська Н. О. 335
Базилєвська Н. П. 107
Базилєвський П. Ю. 181
Байбурський В. Л. 162
Байдак Д. А. 445
Байлов Ф. 330
Байнов Д. 259
Байнов Д. Д. 303, 366
Байрачний К. О. 307
Баїч М. В. 39
Бакаєв В. Г. 408
Бакай С. М. 59, 112
Бакланов В. І. 254
Бакток М. 70
Бакурадзе А. 39
Бакута С. А. 432
Бакуцис В. (Bakuzis V.) 454
Бакшеєв П. С. 321
Балабай О. П. 427
Балабай П. Б. 439
Балабай П. П. 440, 564
Балабанов К. А. 297
Балаболін С. В. 318
Балабуєв П. В. 23
Балабушевич І. А. 44, 496
Балакшина В. Л. 38
Баландін А. А. 483
Баланик Б. Р. 380
Баланов Г. І. 277
Балаш Я. 493

Балашов М. Т. 454
Балдін А. М. 112
Балдіна Е. П. 146, 147
Балевський А. 432
Баленко В. Г. 16
Балицький К. П. 206
Балицький М. Ф. 504, 505
Балінські М. Л. 630
Балло І. Я. 432
Баллон І. Д. 101
Балога Й. С. 377
Балтін Ю. П. 318
Балтруш Г. (Baltrusch H.) 208, 209
Балуховський М. П. 8, 43, 44, 74, 580
Балясний І. Л. 156
Банахевич Т. 655
Банзаракшеев М. Ю. 313
Банковський Б. 454
Банковський Ю. А. 37
Банников А. Г. 439, 440, 644
Банні К. 266
Баньковський В. І. 424
Баньковський Л. В. 424
Барабанов [А. А.] 124
Барабанов [Н.] В. 493
Барабанщиков Б. І. 121
Барабашов М. П. 16, 45, 584, 654, 655
Барабой А. З. 155
Барамідзе Д. Г. 513
Баран [А. А.] 324
Бараневич Л. Д. 575
Баранник [А.] Ф. 602
Баранов В. І. 440
Баранов І. Г. 229, 480
Баранов О. О. 91
Баранов П. О. 606, 607
Баранов С. М. 162
Барановський П. П. 132
Баранський П. І. 315
Баратов Е. Й. 647, 648
Барашенков В. С. 603
Барашенков Г. Г. 353
Барбакадзе Т. [Н.] 630
Барбарич А. І. 46, 47, 398
Барбашов Б. М. 112
Барбер Х. (Barber H.) 224
Барг Ц. М. 595
Бардадим Т. О. 630
Бардах Я. Ю. 489
Бардзайн Л. В. 621
Бардін І. П. 16, 100
Баренблатт Г. І. 319, 432
Барич Л. Л. 312
Барінага Х. (Barinaga J.) 531
Барк С. Є. 262
Баркас С. Є. 262
Барковський В. Ф. 37
Барташевський В. [І.] 499
Бартен О. О. 267
Бартлетт Д. Г. (Bartlett J. H.) 366
Бархатова К. О. 611
Бархударов С. Г. 90
Барщевський Ф. [А.] 100, 101, 320
Бар'яхтар В. Г. 366, 367, 632
Басараб-Горват П. (Basarab-Horwath P.) 602, 603
Басок С. С. 332, 333
Басс Ф. Г. 212
Батікль Ж. А. (Baticle J. A.) 259
Батісс М. (Batisse M.) 501
Батрак Г. Є. 184
Батуєв О. С. 510
Батуля Б. С. 156
Батуринова В. [Н.] 562
Бaudлер М. (Baudler M.) 227
Бауе К. 284
Бауер О. М. 349
Баумгертель Г. (Baumgärtel H.) 288
Бах 172
Бах О. М. 52
Бахар С. 235
Бахаровський Г. Я. 83, 162
Бахрушин [А.] Б. 16
Бахтін О. Б. 385
Бачинський П. П. 33
Бачкала О. В. 579
Бачофер С. 432
Бачуріна Г. Ф. 310, 453
Баширов Е. [А.] 37
Башкиров Г. С. 436
Башков А. І. 80
Башмакова Є. В. 60, 443
Баштова Л. С. 531
Баянова В. Р. 595
Баясанов Д. Б. 263
Бегелл В. (Begell W.) 560

Бегунов Ю. К. 413
Бегучов В. А. 395
Бедрий О. (Bedrij O.) 602, 603
Бедро І. П. 218, 219
Бежанов Б. М. 247
Бежень Д. 436
Бежкович О. С. 159
Безбока М. Я. 219
Безбородов М. О. 321, 322
Безбородов О. М. 60
Безкоровайний В. В. 640
Безменов М. Ф. 283
Безменова Т. Е. 69
Безпалій І. Г. 350
Безпальчий В. Ф. 306
Безрукава Т. М. 573
Безруков В. В. 600, 601
Безсмертний В. Д. 454
Безусько А. Г. 205
Безчасний Л. К. 47, 48
Бейлі К. 52
Бекерман Є. А. 568
Бекерс Дж. (Beckers J.) 602
Беккер Є. К. (Becker E. C.) 181
Беклемішева Л. А. 366
Бекомиков Л. С. 200
Беленчук І. А. 35
Белів В. 625
Белінг Д. Є. 349, 350
Бельгард О. Л. 151
Белькович І. В. 655
Бельтюков С. В. 459
Бельтюкова К. Г. 184
Бем І. С. 657
Бьоме В. (Böhme W.) 645
Бен С. Д. 263
Бенгус В. З. 568
Бендарж М. 311
Бендер П. Л. (Bender P. L.) 584
Бендет Я. [А.] 21
Бендетто Б. (Benedetto B.) 469
Бендіков Л. Я. 292
Бенеш І. (Beneš I.) 302
Бенимецький Ю. С.
Бенн Ю. 236
Бенсон К. Б. (Bahnson C. B.) 208
Бен-Таль А. (Ben-Tal A.) 630
Бенюмов О. М. 398
Берг А. І. 39
Берг Л. С. 349, 350, 469, 564
Берг П. П. 143
Берг Р. Л. 121
Бергер В. (Berger W.) 645
Бергрєн В. А. (Bergren W. A.) 176
Бердинських [Н.] К. 448
Бердишев В. І. 272
Бердишев Г. Д. 389
Бердяєв С. Ю. 40
Берегова-Тіллова Р. 207
Береговий Г. Т. 302
Береговий П. М. 335
Бережной А. С. 49, 50, 262, 501
Бережной Ю. А. 515
Березанська С. Г. 380
Березанський Ю. М. 287–289, 367
Березін Б. Д. 664
Березін М. П. 242
Березовська С. Г. 381
Березовський А. А. 367
Березовський А. І. 555
Березовський І. П. 158
Березовський К. К. 21
Березовський О. А. 630
Беренблум А. С. 241, 242
Бержо П. (Bergeot P.) 292
Беріташвілі І. С. 39, 114, 115
Берлін О. О. 269
Берлянд О. С. 154
Берман Г. 381
Бернабі Р. 202
Бернадський В. М. 432, 568
Бернштейн Г. 303
Бернштейн [А.] В. 82
Бернштейн С. Б. 215
Бернштейн С. Н. 50, 51
Беррі Л. Я. 657
Бертод Х. (Berthod H.) 210
Бертолами М. (Bertolami M.) 56
Берч Р. (Berch R.) 354
Бершадський Ю. Р. 94
Бершеда Р. В. 380
Бершова О. І. 107
Берштейн Б. І. 659
Бесєдін В. В. 501
Бесєдіна Л. П. 238
Беспалько Г. К. 226

Бессіс М. (Bessis M.) 208
Бессон П. (Besson P.) 292
Бестманн Г. (Bestmann H.) 227
Бесхмельніцина М. М. 322
Бетман Г. 588
Бетчер В. (Boettcher W.) 246
Бех П. О. 520
Бехтерева Н. П. 21
Беднягіна Н. П. 31
Беланов В. М. 580
Белановський І. Д. 350
Белановський М. 564
Белая М. П. 617
Белєвцев Я. М. 74, 312, 313, 499, 580
Белік Я. Г. 322
Беліков Д. Н. 218
Белінський В. С. 317
Беліцер Н. В. 53, 562
Беліцер В. О. 8, 51–53, 590
Белкін Р. І. 564
Белов А. А. 395
Белов [А.] Г. 635
Белова З. Б. 493
Белозоров С. Т. 453
Белоносов С. М. 492, 493
Белоус Б. П. 574
Белоус О. І. 557
Белоусов С. М. 426
Белохвостікова В. І. 321
Бельський Б. В. 200
Беляєв В. Б. 514
Беляєв В. І. 54, 56, 57, 249, 420, 501
Беляєв В. С. 249
Беляєв Д. К. 121, 352
Беляєв Л. І. 56
Беляєв [Н.] М. 508
Беляєв О. В. 303
Белякова Л. [А.] 60, 444
Белянін П. М. 303
Белянкін Ф. П. 57, 58, 137, 152, 275, 433
Биков Б. О. 599
Биков Г. В. 622
Биков К. М. 38, 39
Бикова Л. 621
Бикова П. Г. 290
Биковець М. 192
Бистрицька І. І. 175
Бистрицька М. Г. 228
Биховський А. І. 569
Биховський Б. Є. 349
Бичковський П. В. 343
Бичок В. В. 267
Бишовець В. Є. 406
Бібер В. О. 593
Бібік В. Ф. 76
Бібіков С. М. 191, 439–441
Бігма В. В. 377
Бігун Р. І. 632
Бідерман В. 114
Бідуля О. Д. 143
Бідуля П. М. 143
Бізольд Д. (Biesold D.) 283
Білай В. Й. 8, 58, 60, 194, 438, 443
Білай Т. І. 59
Білан Є. П. 369
Біланішвілі Г. В. 209
Біленко З. Я. 267
Білецька І. П. 70, 354, 622
Білецький О. І. 61, 62, 84, 90, 503, 607
Білецький Ф. А. 14
Білева О. К. 146, 147
Білий М. М. 136
Білий М. У. 239
Білик Г. І. 46, 62, 64, 65, 203, 419
Білик Я. В. 40, 52, 410, 411
Білич К. М. 448
Білінський М. І. 169
Білодід В. Д. 170, 307, 503
Білодід І. К. 65, 67, 68, 90, 162, 266, 540, 574, 614
Білодід Р. М. 354
Білокінь І. А. 574
Білокінь І. П. 337, 338, 607
Білокінь С. І. 344, 427
Білокрис Л. С. 175
Білоніжка П. 313
Білопольський М. П. 37
Білорус О. Г. 329, 657
Білоусенко П. І. 214
Білоусов М. М. 143, 236
Білоцерківець О. Г. 48
Білоштан А. П. 66
Білявський Г. О. 28
Білявський О. І. 252, 253
Білякевич І. І. 544
Бін Б. 284

Біндер М. А. 33
Бір А. (Beer A.) 584
Бірман М. Ш. 288
Бірнабаум С. М. 37
Бірне М. (Byrne M.) 630
Бірюк С. О. 377
Бірюков В. [Н.] 453
Бірюков Д. А. 39
Бітюцков В. 655
Бічамп Р. Р. (Beauchamp R. R.) 611
Благонравов А. А. 507
Блажевський В. К. 107
Блажкевич Б. І. 372
Блажко С. 404
Блакитний [А. Н.] 69
Блакитний В. М. 573
Бланк Ф. 230
Бланк Я. П. 424, 451
Блінк Р. (Blink R.) 169
Блінов К. А. 641
Блінов М. І. 142
Бліох П. В. 212
Бліха М. (Blichka M.) 214
Блок Г. (Blok H.) 222
Блок Е. (Block E.) 354
Блох В. І. 492
Блох Г. А. 82, 247, 269
Блохін М. М. 208, 209
Блохінцев Д. І. 424
Блоштейн Г. Д. 540
Блудов Я. С. 625
Блум А. (Bloom A.) 53
Блюман Г. (Bluman G.) 602
Блюмін С. Л. 302
Бляншер А. 292
Бобер Є. Я. 540
Бобир М. І. 480
Бобков В. М. 353
Бобориков І. І. 587
Бобраницький Ю. П. 554
Бобрик В. М. 458
Бобринська О. Г. 176
Бобров А. В. 511
Бобров В. П. 229
Бобров В. Я. 42
Бобров Р. Л. 380
Бобров Ю. Ф. 207
Бобровник Д. П. 87
Бобух І. О. 245
Бобченко Є. С. 184
Бова Л. М. 243
Богаєвський Ю. В. 35
Богаєнко І. М. 554
Боганік М. С. 94
Богатирьов Б. М. 363
Богатська З. Д. 69
Богатський В. Д. 70
Богатський О. В. 68, 70, 228, 353
Богачов І. М. 143
Богачук Г. К. 108
Богдан Л. С. 635
Богданов В. 236
Богданов В. М. 418
Богданов І. М. 469, 470
Богданов О. П. 182, 644, 645
Богданов-Катьков М. М. 200
Богданова Т. 390
Богданович В. В. 347, 349
Богинський М. 322
Богнар В. Р. (Bognar W. R.) 31
Богнар Р. (Bognar R.) 224
Богнар Я. А. 288
Боголюбов М. М. 56, 111, 126, 246, 288, 292, 333, 363–367, 424, 432, 476
Боголюбов О. М. 51, 238, 248, 292, 363
Богомолець О. М. 72
Богомолець О. О. 6, 39, 71, 72, 206, 209, 210, 351, 404, 416, 453, 512, 593, 617
Богомолець С. М. 72
Богомолов А. М. 126
Богомолов М. М. 422
Богомолов С. І. 238
Богомолов Ю. В. 212
Богомолова Г. Н. 95
Богомолова Л. А. 59
Богопольський М. Д. 588
Богородський О. Ф. 423
Богословський В. [Н.] 26
Богоявленський О. О. 605
Богун І., полковник 322, 426
Богуславська Є. Я. 655
Богуславський С. Г. 57
Богушак Є. 381
Боднер В. А. 302
Бодров Н. В. 352
Боев В. Р. 330

Боев П. 159
Бож Д. В. (Boag J. W.) 169
Божилова Є. 205
Божко Г. І. 400
Божко М. Г. 42
Божко О. Є. 258, 259, 478
Божко П. І. 307
Божок І. Г. 256
Бойко В. В. 77
Бойко В. Г. 158, 475
Бойко В. Л. 498
Бойко В. М. 603
Бойко В. О. 13
Бойко В. С. 619, 621
Бойко Г. [А.] 356
Бойко І. 158
Бойко Л. Д. 560
Бойко М. В. 477
Бойко Н. 193
Бойко О. Д. 257
Бойко О. П. 243
Бойко Ю. О. 433
Бойков І. В. 367
Бойссон Ч. 147
Бойченко Б. Л. 78
Бойченко І. В. 305
Бойчук В. В. 568
Бойчук М. В. 638
Бойчук О. А. 366, 367
Бок Г. 172
Бок Х. (Bock H.) 354
Боксер О. Я. 39
Боксерман Ю. І. 261, 262
Болабольченко А. А. 177
Болдирев Б. Г. 184, 186
Болдишев В. Ф. 112
Болдріні М. (Boldrini M.) 469
Болога М. К. 465
Болотіна Л. 605
Большаков В. І. 92, 102, 248, 568
Большаков Вад. І. 549
Большаков Вол. І. 549, 550
Большаков П. М. 312
Бондал К. Р. (Bondal K. R.) 611
Бондар І. Я. 159
Бондаревський [А.] 419
Бондаренко [А.] Г. 245
Бондаренко [А.] С. 398
Бондаренко В. В. 42, 401
Бондаренко В. С. 132
Бондаренко В. Ю. 575
Бондаренко Г. В. 571
Бондаренко Л. А. 582
Бондаренко М. І. 648
Бондаренко О. О. 493
Бондаренко Р. І. 574
Бондарєв П. Г. 317
Бондарчук В. Г. 73–75, 94, 501
Бондарчук П. М. 84, 539
Бонді Г. (Bondi H.) 424, 425
Боніно Дж. 83
Боннор В. (Bonnor W.) 424
Бонч-Бруєвич В. Л. 315, 529
Борбай О. А. 136
Боргардт О. О. 603
Бордзиловський Є. І. 599
Борейко В. 255
Боресков Г. К. 484
Борець М. О. 557
Борзяк П. Г. 75, 77, 78, 131, 132
Борисевич М. О. 136, 636
Борисенко [А. А.] 451
Борисенко В. А. 433
Борисенко В. І. 619
Борисенко Г. 328
Борисенко Е. М. 611
Борисенко К. С. 78–80
Борисенко Л. С. 393
Борисенко М. М. 79, 80
Борисенко С. Т. 501
Борисковський П. Й. 191, 439–441
Борисов Б. С. 26
Борисов Г. П. 143
Борисов І. Г. 340
Борисов П. Г. 340
Борисоглібський [А.] Д. 218, 219
Борисюк О. І. 238
Борисяк О. О. 438, 440, 441
Борихіна М. Г. 659
Борковський Б. А. 472
Борн М. 83
Боровий С. Я. 340
Боровик Р. В. 475
Боровков В. П. 559
Боровський В. Р. 290
Бородін А. І. 476

Бородін І. П. 599
Бородіна О. О. *див.* Холодна О. О.
Бородкін [А.] С. 657
Бородкін В. І. 504
Бородюк Н. 136, 137
Бородянский М. Я. 275
Борткевич В. І. 468
Борхерт А. (Borchert A.) 349
Борщак І. 427
Борщевський В. Я. 544
Боряк Г. В. 538
Босенко В. О. 406
Босман Р. (Bousman R.) 266
Ботвін В. 70
Ботошанський М. М. 332
Боувер Р. (Bouwer R.) 181
Бочков М. В. 417
Бочорішвілі [А. І.] 356
Бошко Г. В. 349
Боянов Б. Д. 272
Брагинський Л. П. 562
Брагін Ю. М. 176
Брагінський В. Б. 424
Брадач З. (Bradáč Z.) 362
Брадїс Є. М. 63, 64
Бражников Г. А. 229
Бражникова Н. Є. 394, 618
Брайнерд Д. (Brainerd D.) 39
Бранек 534
Браницький В. [А.] 400
Брановицький В. І. 124
Братина В. 429
Братусь В. Д. 208, 510
Брауде С. Я. 126, 373, 521, 584
Браун Д. 284
Браун М. П. 143
Браунер О. О. 392
Брдичка Р. 83
Брега Г. С. 88, 194, 237, 292, 307
Брегетова Н. Г. 645
Бредикіс Ю. І. 38, 39
Бремер Г. (Bremer H.) 484
Бреннан М. 284
Бренчук О. І. 573
Бржах Р. 362
Брилах М. М. 142
Брильов Ю. П. 85
Брілліант В. А. 338
Бровдій В. М. 347
Бродин М. С. 78, 164, 466, 636
Бродманн П. (Brodmann P.) 645
Бродо І. 398
Бродович Т. М. 254
Бродський Б. С. 594
Бродський В. М. 287, 288
Бродський О. І. 80, 83, 84, 222, 228, 239, 469, 485, 593, 617, 623, 659
Бродський С. Я. 349
Бродяну Н. 387
Бромберг Ю. Ф. 373
Бронштейн В. 611
Броуде В. Л. 465, 636
Броутман Л. 324
Бруєвич М. Г. 590
Брук Д. (Brook D.) 354
Брук І. Д. 93
Брук О. С. 277
Брук С. І. 158
Брукер Л. (Brooker L.) 224
Брукс Д. (Brooks D.) 262
Брумберг В. О. 584, 585
Бруннер Ю. М. 199
Бруно Дж. 406
Брунс Е. М. (Bryins E. M.) 366
Брусарські К. 331
Брусенцова [Є. А.] 221
Брусиловський Б. Я. 301
Бруші С. (Bruschi S.) 181
Брушко З. К. 645
Брюханов [А. Є.] 494
Брякало Т. В. 10, 14, 37, 60, 70, 75, 98, 106, 121, 137, 159, 164, 190, 198, 220, 225, 297, 304, 334, 342, 398, 433, 434, 437, 442, 444, 451, 461, 494, 497, 513, 521, 523, 529, 531, 534, 563, 591, 593, 595, 607, 609, 611, 624, 652, 660, 661
Буачидзе С. Р. 127
Бублик Б. М. 431
Бугай А. С. 476, 571, 574
Бугай О. А. 168
Бугай Ю. М. 479
Бугрій В. Г. 164
Бугрім О. В. 238
Буденко О. 517
Буджак Я. С. 557
Будзей О. 222

- Будилова О. О. 474
 Будник В. Г. 198
 Будник В. С. 85, 86
 Будников В. Д. 52
 Будников Г. В. 454
 Будников П. П. 49, 86–88, 95, 101, 321, 322, 404, 623
 Будьонний Л. М. 418
 Бужницький І. М. 338
 Бузескул В. П. 88
 Бузруков І. Я. 458
 Бузук О. П. 119
 Буй Т. 404
 Буйнов [Н.] С. 636
 Букис Ю. П. 614
 Буланже Ю. Д. 16, 17
 Буланкін І. М. 53, 390
 Булатов М. І. 458
 Булатов М. О. 406
 Булах А. Г. 312
 Булаховська Ю. Л. 90
 Булаховський Л. А. 66–68, 89, 90, 211, 275, 361, 540, 588, 617
 Булгаков В. М. 99, 596
 Булгаков М. П. 56
 Булгаков Ю. В. 10, 90, 118, 132, 135, 172, 240, 278, 289, 291, 310, 328, 385, 388, 395, 396, 411, 429, 457, 475, 543, 545, 556, 575, 578, 579, 581, 582, 588, 590, 596, 601, 603, 605, 627, 630, 640, 649
 Булгарін Ф. В. 468
 Булка З. Ф. 129
 Булкін К. В. 53
 Булоу Р. (Bullough R.) 603
 Бундзен П. В. 21
 Бунін В. С. 641
 Бунін К. П. 91, 92
 Буніна Л. К. 92
 Буняковський В. Я. 360
 Буравченков А. О. 256
 Буравчик О. І. *див.* Парамонова О. І.
 Бурак Я. Й. 238, 302, 445, 446
 Бураковський Б. (Burakowski B.) 181
 Бурау І. 646
 Бургель Н. К. 176
 Бурда Р. І. 253, 254
 Бурдюк В. 271
 Бурилов О. Р. 353
 Бурксер В. В. 93, 94
 Бурксер Є. С. 28, 92, 94, 95, 378, 402
 Бурмистров В. М. 235
 Бурмистров Є. Ф. 493
 Бурмістров С. І. 622, 623
 Бурова В. М. 290
 Бурсукер І. Б. 663
 Бурський М. І. 340
 Бурцев В. С. 126
 Бурчак Ф. Г. 35
 Бурчак-Абрамович М. Й. 116, 439–441, 564
 Бурчинський Г. Й. 154
 Бурячок А. А. 66
 Бусев О. І. 37, 377
 Буслинський В. [А.] 406
 Бусллова О. Д. 337
 Бутенко З. А. 448
 Бутиленко О. К. 568
 Бутко І. П. 33
 Бутковський А. Г. 303
 Буфін Г. 325
 Бухало А. С. 443
 Бухараєв Р. Г. 126
 Буцик Ю. В. 542
 Бучинська Н. І. 311
 Бучко Д. Г. 214
 Буш К. К. 453
 Буш М. А. 599
 Буш Х. (Busch H.) 611
 Бушин М. І. 297
 Буштедт П. П. 415
 Буялов М. І. 229
 Бхаттачаві Дж. С. (Bhattachavji J. C.) 584
 Бязров Л. Г. 398
 Бяллович Ю. П. 453
 Вабанський Ю. К. 366
 Вавилов Б. Т. 424, 425
 Вавилов М. І. 218, 597
 Вавилов С. І. 101, 590
 Вавилова І. Б. 404
 Вагенбретх О. 230
 Важенцов Ю. Г. 318
 Вайнберг Д. В. 492, 493
 Вайнберг Р. Ш. 291
 Вайнгорт Л. С. 16
 Вайнер А. Л. 372

Вайнер Н. І. 208, 209
Вайнер П. К. (Wayner P. C.) 560
Вайнштейн М. Г. 404
Вайнштейн Ф. М. 622
Вайсбанд В. Б. 436
Вайсберг З. М. 82
Вайт Е. (White E.) 312
Вайтлі Дж. Б. 304
Ваксман С. А. (Waksman S. A.) 185, 186
Вакуленко Н. І. 335
Валах М. Я. 635
Валентинов [А.] 568
Валеро Х. 359
Валев Л. Б. 236
Валуєва Г. В. 207
Вальдман А. П. 247
Вальдхайм К. 366
Вальков О. В. 458
Вальська Б. А. 469
Вальтер А. А. 50, 313
Вальтер Е. (Walter E.) 501
Вальц І. Е. 617
Валяшко М. Г. 229, 312
Ван Гук А. 129
Ван Род Н. 463
Ван Тонгерен Е. 164
Вангенгейм С. Д. 25, 26
Ванденплас П. 514, 515
Ванек В. 172
Ванечек В. (Vanecek V.) 34, 266, 614
Ванюшин Б. Ф. 389
Варава К. М. 616
Варвак П. М. 275, 430, 492
Варга Е. 590
Варгалюк В. Ф. 434
Варгін С. В. 143
Вардуль І. Ф. 67
Варецька Т. В. 53
Варзар І. М. 297
Варзацький А. 621
Варсоноф'єва В. А.
Вартанян Г. А. 511
Варцимаха Я. І. 465
Варшавська В. Б. 150
Варшавський Д. П. 641
Варшавський Ю. С. 663
Варшавський Я. М. 82, 623
Васелевич [А. А.] 484
Васецький В. М. 78
Васецький Г. С. 406, 407
Василевський В. Л. 307, 583
Василенко А. М. 275, 430, 546
Василенко А. О. 95, 97, 98, 100, 141
Василенко А. С. 158
Василенко [А.] Т. 221
Василенко Г. А. 98, 156
Василенко Г. К. 574
Василенко І. В. 97
Василенко І. І. 98
Василенко І. Я. 636
Василенко Л. І. 659
Василенко М. П. 6, 218, 538
Василенко П. М. 98, 99, 432
Васильєв [А.] М. 266
Васильєв В. В. 353, 471
Васильєв В. П. 37, 199, 662, 663
Васильєв В. Ю. 99–102
Васильєв К. Г. 194
Васильєв Л. 315
Васильєв М. В. 419
Васильєв О. Д. 566
Васильєв О. Ф. 436
Васильєва З. П. 239
Васильєва Л. [Н.] 416
Васильєва Н. С. 101
Васильєва Н. Ф. 237
Васильєвський І. І. 444
Васильченко В. Ф. 344
Васильченко І. П. 238
Васін Г. Г. 247
Васін Р. О. 319
Вассер С. (Wasser S.) 121
Вассоевич М. Б. 103
Васютинський С. Б. 385
Васькін М. П. 266
Ватагін В. О. 440, 441
Ватульов В. М. 636
Вахідов Р. Т. 207
Ващич О. 330
Вацнауер А. (Watznauer A.) 501
Вашарін А. О. 272
Вашатко І. 129
Ващенко Ю. 132
Ващенко В. С. 66
Ващенко К. І. 100
Ващук В. І. 424

Вашук В. [Н.] 635
 Введенський А. О. 652
 Вдивикін Г. П. 311
 Вдовенко В. М. 83
 Вебер В. 172
 Вебер К. (Weber K.) 39
 Веблен О. (Veblen O.) 292
 Вег М. 599
 Веденичев П. Ф. 419
 Ведерников В. В. 547
 Ведмедеря В. І. 645
 Ведь [Є. І.] 88
 Вейдерман (Weidermann) 247
 Вейер Д. (Weir D.) 266
 Вейк В. К. 324
 Вейнблум Г. 409
 Вейнов [А.] М. 549
 Вейсс Р. Д. (Weiss R. D.) 560
 Вейхерт С. 83
 Вейц В. Л. 259
 Векуа І. Н. 126, 287
 Векшинський С. А. 376
 Великовський Д. С. 504
 Великохатько Ф. Д. 350
 Величко Є. С. 247
 Величко О. Г. 549
 Величко С. 257
 Велікін В. Л. 271, 272
 Веліков С. 537
 Веліхов Є. П. 633
 Велканов А. 563
 Веллер В. [М.] 641
 Вельшмід К. (Wellschmied K.) 181
 Вемчиков [А. І.] 109
 Венгер Є. Ф. 635
 Венгеров С. О. 218
 Венглінський І. В. 74
 Венк Г. (Wank H.) 262
 Вепринцев Б. М. 283
 Вербицький І. Л. 366
 Вербицький М. С. 469
 Вербич С. О. 215
 Вервесн А. А. 284
 Вервес Г. Д. 157, 162
 Верговський В. 444
 Вергунов В. А. 10, 99, 103, 533
 Вердеревський Д. Д. 186
 Верем'єв П. С. 580
 Веремчук С. С. 317
 Веренікіна Н. М. 70
 Верещагін Б. В. 200
 Верещагін М. К. 440
 Верещагін М. М. 577
 Верещинський І. В. 37
 Вержиковський В. П. 477
 Верієнко М. М. 235
 Верлань А. Ф. 471
 Верменич Я. В. 575
 Вермунд Е. Г. (Wermund E. G.) 230
 Вернадський В. І. 55, 95, 102–104, 218, 334, 392, 441, 469, 591, 599, 606, 617, 625
 Вернигора Н. Ф. 235
 Версехі К. 398
 Верстовсек Р. (Verstovsek R.) 247
 Вертелецький В. (Wertelecki W.) 283
 Вертель Е. Й. 262
 Вертушков Г. М. 312
 Верхоглядова Т. П. 486
 Веселий В. В. 159
 Веселий С. (Vesely S.) 361
 Веселов В. В. 263
 Веселовська З. М. 66
 Веселовський Б. П. 218
 Веркін Б. І. 104–106
 В'єтор М. 381
 Вигоднер С. [А.] 534
 Вигодський С. Ю. 265
 Видолоб Ю. Ф. 619
 Вилков П. Б. 321
 Винар Л. 538
 Винниченко В. К. 297
 Виноград М. І. 457
 Виноградов Б. С. 441
 Виноградов В. В. 66, 67, 90, 318
 Виноградов Г. Ф. 311
 Виноградов І. М. 126
 Виноградов К. О. 349, 564, 590
 Виноградов М. І. 39
 Виноградов О. П. 34, 37, 56, 83, 84, 255, 432
 Виноградова Н. Г. 147
 Виноградова Р. П. 53
 Винокур Г. О. 540
 Висовень О. І. 538
 Висовецький Т. Я. 107
 Високович В. К. 526

Висоцька Н. О. 84
 Висоцька О. І. 309
 Висоцький В. І. 28
 Висоцький Г. М. 453, 599
 Височин І. 661
 Вишакас Ю. К. 636
 Вишинський А. Я. 266
 Вишневський В. [Н.] 635
 Вишневський О. В. 171
 Вібе К. Г. 207
 Вігер С. (Vigger S.) 469
 Віденський В. С. 51
 Віднянський С. В. 362
 Візгерт Р. В. 622, 623
 Візир А. Д. 601
 Візир В. [А.] 321
 Візир П. Є. 184
 Візі С. 284
 Вікол Дж. (Vikol J.) 209
 Віленський Б. В. 35
 Віленський Ю. Г. 134, 475, 487, 511, 646
 Віленчик М. М. 390
 Віллард Р. 83
 Вілларс П. (Villars P.) 459
 Вілліс В. (Willis W.) 283
 Вілнітіс А. Я. 385
 Вілсон М. Р. 502
 Вінаров І. В. 377
 Вінберг Г. Г. 53, 563
 Віндш В. (Windsh W.) 169
 Вінецький В. Л. 168
 Вінклер Б. 154
 Вінцюк Т. К. 127
 Віппер А. Б. 243
 Вірник Д. Ф. 340, 341, 401, 419
 Вірченко В. М. 599
 Вісент Р. О. (Vicente R. O.) 584
 Вісер П. (Visscer P.) 614
 Вісмут У. 493
 Вісюліна О. Д. 374, 599
 Віткаускас І. 97
 Вітковська В. М. 130
 Вітковський Д. П. 227
 Вітковський І. І. 16, 17, 584
 Вітрик С. П. 178
 Вітрогон В. І. 332
 Вітрук М. В. 382
 Вітт (Ганжевич) Л. К. 598
 Вітт (Фінн) Г. К. 597, 598
 Вітте М. К. 612, 614
 Віттеве А. Т. (Wittevee A. T.) 614
 Віттевен (Witteveen) 266
 Віттмер В. (Wittmer W.) 181
 Віхтерле О. 269
 Вішер П. де 266
 Владимиров В. І. 347
 Владимиров В. С. 367
 Владов Х. 42
 Влайков Г. Г. 274
 Власенко І. Н. 411
 Власенко Ю. Д. 436
 Власкін С. І. 635
 Власов Б. Ф. 493
 Власов В. З. 274
 Власов В. І. 401
 Власов К. Б. 212
 Власова М. В. 566
 Власюк П. А. 106, 108, 109, 150, 151, 186,
 200, 299, 345, 406
 Внуков Т. М. 489
 Во Хонг Ань 515
 Воблий К. Г. 109, 110, 426, 469, 470, 564
 Вовк І. Ф. 28
 Вовк Т. А. 256, 400
 Вовканич С. Й. 657
 Вовченко Р. Г. 497
 Вогель А. (Vogel A.) 534
 Вогель Т. (Vogel T.) 259
 Водотика С. Г. 296, 521
 Водяницький В. О. 56
 Воеводський В. В. 83
 Возіанов О. Ф. 134, 354, 601
 Возна Г. П. 107
 Возняк Д. К. 313
 Возняк М. 538
 Возняк О. В. 367
 Войнич М. 382
 Войтенко В. П. 209
 Войтенко З. В. 31
 Войтишин Ю. В. 629
 Войткевич В. І. 513
 Войтко В. І. 407
 Войтюк Д. Г. 99
 Войцеховська К. Ф. 238
 Войцеховська О. 60
 Войцеховська О. М. 226

- Войцу Дж. (Voicu G.) 176
 Воїнственський М. А. 180, 347, 350, 439, 646
 Воликов П. Л. 97
 Волинський А. М. 510
 Волинський І. С. 312
 Волков Б. В. 37
 Волков В. А. 228, 638
 Волков Д. В. 110, 112, 514
 Волков Л. Л. 318
 Волков Р. М. 215
 Волков С. 520
 Волков С. В. 82, 327
 Волков Ф. І. 453
 Волкова Н. В. 659
 Волкович В. Л. 302
 Волкотруб Г. К. 233
 Волмер Й. (Volmer J.) 246, 247
 Воловенко Ю. М. 30
 Воловик О. І. 658
 Волович І. В. 112
 Воловник Б. Я. 311
 Володарський [А.] І. 493
 Волосов В. М. 367
 Волохов Ю. Д. 493
 Волошин М. Ю. 510
 Волчанський В. М. 322
 Волченсков В. І. 385
 Волченськова І. І. 662
 Волькенштейн Ф. Ф. 529
 Вольмір А. С. 274
 Вольперт А. І. 328
 Вольперт Г. [А.] 259, 493
 Вольський Т. 349
 Вольскіс Р. С. 645
 Вольф Г. К. (Wolf H. C.) 169
 Вомпе А. В. 227
 Вомпе О. Ф. 31
 Вонсовський С. В. 170, 525
 Вонський Є. В. 228
 Ворновицький Є. Г. 39
 Воробйов А. М. 39
 Воробйов В. П. 252
 Воробйов І. [Н.] 444
 Воробйов Л. І. 577
 Воробйов Л. М. 274
 Воробйов Ю. М. 310
 Воробйов Ю. С. 478, 596, 641
 Воровський В. В. 406
 Ворожцов М. М. 623
 Ворона В. [А.] 74
 Вороненко Ю. В. 133
 Воронеж К. П. 493
 Воронін В. В. 72
 Воронкова Т. І. 190
 Воронов А. П. 126
 Воронов Р. А. 472
 Воронова Н. О. 143
 Воронова Т. 271
 Воронович О. 419
 Воронцов [А.] В. 324
 Воронцов Д. С. 113–115, 284, 612
 Воронцов М. І. 315
 Воронцов М. М. 121, 645
 Ворошилов [А. Н.] 38
 Воррен Г. В. (Warren H. V.) 312
 Воскобойников М. М. 346, 350
 Воскресенський М. М. 349
 Вострикова А. М. 469
 Вотруба Я. 387
 Вотчал А. 396
 Вотчал-Словачевська В. Є. 396
 Врадій В. П. 218
 Врублевський Є. (Wroblewski J.) 381
 Всеволод, князь 651
 Всехсвятський С. К. 74
 Вукобратович М. (Vukobratovic M.) 259, 366
 Вуков К. 129
 Вулард В. 583
 Вульф Х. С. 164
 Вундерліх Р. (Wunderlich R.) 235
 Вусатюк [А.] І. 221
 Вутюков І. О. 114
 Вучетич Є. В. 574
 В'юшков Б. П. 439
 Вядро Ш. 267
 Вяйшлов Г. 159
 Вялов О. С. 75, 108, 115–117, 179, 439, 463
 В'ялов П. 284
 Вялов С. Є. 116
 Вялова Р. І. 116
 Гаар Д. 514, 515
 Габе Д. Р. 38
 Габович Р. Д. 94, 438

Габунія Е. Б. 439
 Гавел В. 519
 Гавель С. П. 221
 Гавлік Б. (Hawlik B.) 181
 Гаврилов В. Д. 97
 Гаврилов Є. 103
 Гаврилов М. О. 126
 Гаврилова Л. В. 107
 Гаврилюк В. Т. 128
 Гаврилюк Г. В. 567
 Гаврилюк Л. О. 127
 Гаврина Г. Б. 448
 Гавриш В. К. 44, 74, 161, 638
 Гаврусевич Б. О. 95, 482
 Гавуров С. П. 116
 Гагнідзе К. Ф. 556
 Гайворонський І. І. 249
 Гайворонський П. Є. 573
 Гайдай З. М. 407
 Гайдар Є. Т. 330
 Гайдар І. 190
 Гайдучький П. 400
 Гайдяліс В. 635
 Гайек І. 362
 Гайсинський М. Н. 83
 Гайснер Д. О. 243
 Гайський В. А. 249
 Галабуда М. І. 461
 Галанг Л. П. 265
 Галасун П. Т. 347
 Галеа Д. (Gallea D.) 611
 Галенська Л. Н. 266
 Галесник Л. С. 381
 Галецький Л. С. 501, 638
 Галинський Б. 489
 Галич П. М. 161, 162
 Галичев В. В. 353
 Галичьян Р. М. 606
 Галієв Ш. У. 432
 Галій С. [А.] 313
 Галікеєв Х. Л. 184
 Галімов Е. М. 104
 Галін Л. О. 222
 Галкін [І. Н.] 499
 Галкін О. О. 34, 117, 118, 212
 Галкін С. [А.] 418
 Галков В. [А.] 436
 Галуза С. Г. 657
 Галузо І. Г. 349
 Галушко І. М. 548, 549
 Галькевич О. О. 477
 Гальоркін Б. Г. 587
 Гальперін І. (Halperin I.) 288
 Гальперін С. І. 39
 Галяма Д. В. 185, 186
 Галян Л. Д. 28
 Галяс В. Л. 122
 Гамалія М. Ф. 448
 Гамзатов С. М. 262
 Гамкрелідзе Р. В. 364
 Гаммельфарб Я. К. 186
 Гаморак Н. Т. 337
 Гамрецький Ю. М. 33, 256, 400
 Гамшеєва О. А. 152
 Ганаго Л. І. 377
 Гангулі Д. Н. (Ganguli D. N.) 595
 Ганжевич Г. В. 598
 Ганжевич Л. К. *див.* Вітт Л. К.
 Ганич Д. І. 66
 Ганієв Р. Ф. 222, 258
 Ганкін Г. (Hankin G.) 381
 Гантмахер В. Ф. 212
 Гантмахер Ф. Р. 304
 Ганулич В. К. 446
 Ганус Я. 60
 Ганусенко І. М. 158
 Ганцов В. М. 118, 119
 Ганюк Л. [Н.] 81
 Гапеев В. Б. 80
 Гапонов Е. А. 564
 Гарагнані П. (Garagnani P.) 181
 Гараж С. А. 568
 Гаранін В. І. 645
 Гарафонов О. І. 401
 Гаргетт А. 57
 Гарданов В. К. 158
 Гарецький Р. Г. 534
 Гарін А. М. (Garin A. M.) 208, 209
 Гарін В. З. 156
 Гаркавенко В. В. 511,
 Гаркавий С. 134
 Гаркаленко Н. А. 534
 Гаркуша С. І. 155
 Гармаш В. Я. 38
 Гарновський О. Д. 518, 664
 Гарньєр-Куане 266

Гаррута В. 441
 Гартог Дж. Д. (Hartog J. D.) 246, 247
 Гарштя Л. Я. 150
 Гарькуша Г. [Н.] 201
 Гасанов Р. Г. 243
 Гауровіц Ф. 52
 Гахов Ф. Д. 287
 Гачаєв Б. М. 655
 Гаянова А. 362
 Гвоздецький В. М. 64
 Гвяздовська В. Л. 662
 Гегель Г.-В. Ф. 624, 625
 Геде Д. 324
 Геєць В. М. 329
 Гейда О. С. 574
 Гейдеман Т. С. 46
 Гейзер Р. І. 578
 Гейл Ф. 236, 361
 Гейманович О. Й. 351, 352
 Гейченко В. В. 524
 Геккер Р. Ф. 441, 617
 Гелашвілі Д. Т. 493, 649
 Гелетюк Т. 188
 Гелімсон Л. Г. 431, 432
 Геллер Ю. [А.] 457
 Гельбштейн О. І. 484
 Гельфандбейн Г. М. 267
 Гельфман М. Й. 663
 Гельштейн Г. Г. 39
 Гельштейн Е. М. 39
 Гемістан В. С. 338
 Гемов [І.] Г. 537
 Гендельман М. 419
 Гендор (Gandour) 70
 Генес В. С. 38
 Генсірук С. А. 455
 Георгадзе А. Ш. 202
 Георгієвська В. В. 173, 493
 Георгієвський В. Б. 56
 Герасименко В. Я. 232
 Герасименко Г. І. 326
 Герасименко О. А. 129, 130
 Герасимов Б. [А.] 377
 Герасимов Я. І. 83
 Геращенко О. [А.] 560, 569
 Герберг Е. (Gerberg E.) 181
 Герінг М. 228
 Герлінг 318
 Герлінг Е. К. 502
 Гермак О. С. 504
 Герман К. 361
 Герман О. П. 588
 Германов В. А. 209
 Германюк Я. Л. 122
 Гермс А. 595
 Герович М. [А.] 82
 Героєв М. 261
 Герсеванов М. М. 292
 Гертович Т. С. 557
 Герценштейн М. Є. 424, 425
 Герцрікен С. Д. 82, 376
 Гершензон С. М. 119, 121, 184, 347, 350, 438, 509
 Гершенфельд Х. М. 284
 Гершойг Ю. Г. 482
 Гершонон М. М. 652
 Гете Й. В. 337
 Гетьманський О. П. 117
 Гецова Г. Й. 60
 Гжицький С. З. 121, 122
 Гибало І. М. 37
 Гиндич О. 454
 Гирич І. Б. 535
 Гирник Д. В. 563
 Гиршкан [І. А.] 560
 Гігіняк Ф. Ф. 316, 317
 Гізе П. (Giese P.) 534
 Гілевич Г. М. 645
 Гілле Г. (Gille H.) 646
 Гільберт Д. 300, 302
 Гільман Р. [А.] 340
 Гіляров М. С. 349, 645
 Гімбаржевський В. Р. 579
 Гімбаров В. Ф. 262
 Гімплевич М. М. 267
 Гіндін І. Ф. 341
 Гінзбург А. І. 311
 Гінзбург В. Л. 212, 288, 424
 Гінзбург Д. (Ginsburg J.) 292
 Гінзбург Д. Б. 262
 Гіркуль Г. (Gurgul H.) 56
 Гітельзон Б. В. 70
 Гіхман Й. І. 123
 Главатий В. (Hlavatý V.) 424
 Главачка В. 262
 Главинич Д. 108

Глаголева І. І. 16
 Гладішев Г. П. 162, 325
 Гладішева А. 510
 Гладков І. 340
 Глазунов М. М. 629, 630
 Глеваський Є. Б. 580
 Глеттлі Е. 284
 Глебов А. М. 304, 529
 Глинчук К. Д. 635
 Глинчук М. Д. 168, 170
 Глінер Е. Б. 423, 424
 Глінков Г. М. 261
 Гловацькі З. 24
 Глосман Г. 284
 Глузман Д. Ф. 448
 Глузман Ф. О. 209
 Глухенький М. Г. 158
 Глухов [А. А.] 419
 Глухов О. З. 255
 Глухоманюк А. М. 484
 Глушаков О. В. 511
 Глушко В. Т. 259, 542
 Глушков В. Г. 556
 Глушков В. М. 6, 124–127, 239, 262, 301, 303, 366, 372, 478, 573, 629
 Глущенко І. П. 492
 Гнатишак А. І. 209
 Гнатовський О. В. 635
 Гнатюк В. М. 192
 Гнатюк Г. М. 66
 Гнатюк Д. М. 640
 Гнаук А. (Gnauck A. H.) 55, 56
 Гнесін Г. Г. 429
 Гнесін Ю. 95
 Гнеденко Б. В. 127, 128
 Гнеденко Б. Д. 128
 Гнеденко Д. Б. 128
 Гнеденко Є. Д. 128
 Гнедков П. А. 184
 Гнип П. І. 165, 608
 Гнідець В. П. 639
 Гобедіашвілі М. С. 423
 Говард М. (Howard M.) 510
 Говецький Г. (Govecki H.) 302
 Говорка Я. П. (Novorka J. P.) 349
 Гогаєв К. О. 456
 Гоголь М. В. 61, 90
 Годзь І. В. 318
 Годисов М. П. 583
 Годованець М. 487
 Годфрей Д. Д. (Godfrey J. D.) 501
 Гожев А. Д. 392
 Гожельник В. Я. 518
 Гожик П. Ф. 74
 Гойжевський О. О. 74
 Гойхман Г. І. 101
 Голан Е. 330
 Голдблатт Г. (Goldblatt H.) 208
 Голдін Г. (Goldin G.) 603
 Голєєвський О. О. 547
 Голембіовський М. Г. 454
 Голишев Л. К. 385
 Голік О. З. 83, 167, 590
 Голлербах М. М. 398
 Голобуцький В. 158
 Головатий В. Г. 396
 Головаха І. П. 307, 406
 Головацький І. Д. 122
 Головач В. М. 122
 Головач П. О. 630
 Головащенко М. І. 573
 Головенко М. Я. 69, 70
 Головін І. М. 302
 Головін П. В. 128–130
 Головіна Л. П. 107
 Головіна Н. П. 443
 Головінська Т. М. 24
 Головняк Ю. Д. 298
 Голов'янюк З. С. 453
 Голодець Г. І. 483
 Гололобов В. І. 238
 Голоскоков Є. Г. 248
 Голосов В. О. 262
 Голуб А. М. 518
 Голуб К. (Holub K.) 534
 Голубенко [Є. А.] 474
 Голубенцев О. М. 247, 248
 Голубець М. А. 103, 195, 310, 446
 Голубицька Р. І. 389
 Голубничий П. 312
 Голубов В. І. 272
 Голубовський М. Д. 121
 Голубцов В. К. 176
 Голубченко В. 277
 Голубчикова В. В. 290
 Голь Р. 230

- Гольд Е. Ю. 60
 Гольданський В. Й. 164, 636
 Гольдблат М. І. 540
 Гольденвейзер О. Л. 239
 Гольденфельд І. В. 82
 Гольдман О. Г. 78, 95, 130–132, 280, 376
 Гольдфельд М. Г. 660
 Гольдшмід Б. Я. 448
 Гольдштейн Б. І. 153, 154
 Гомеля Н. Д. 226
 Гомеро Дж. (Homero J.) 186
 Гомоляка І. І. 574
 Гонзалес А. М. (Gonzalez A. M.) 179
 Гонсовський В. Л. 238
 Гончар О. Т. 34, 574
 Гончар Ю. О. 509, 510
 Гончаренко В. М. 367
 Гончаренко Є. Т. 156
 Гончаренко М. Г. 544
 Гончаренко М. П. 441
 Гончаров В. В. 235
 Гончаров В. І. 94
 Гончаров В. Л. 51
 Гончаров М. В. 352
 Гончарова Н. В. 659, 660
 Гончарук В. В. 241, 325
 Гончарук Є. Г. 133–135
 Гопкінс Р. 358
 Горб Т. Ф. 299
 Горбань І. С. 135–137
 Горбацький В. Г. 611
 Горбачевський І. 192
 Горбачов М. С. 360, 568
 Горбачук М. Л. 128, 289, 328
 Горбик В. О. 570
 Горбоватий М. 341
 Горбунов Б. М. 137, 414
 Горбунов Г. В. 241
 Горбунцов В. В. 630
 Горгіладзе Т. У. 474
 Горделадзе Ш. Г. 17, 611, 654
 Гордієнко А. Т. 305
 Гордієнко Б. [А.] 221
 Гордієнко І. І. 453, 454
 Гордієнко К. О. 66
 Гордієнко Л. Л. 81
 Гордієнко Т. К. 150
 Гордон В. М. 138
 Гордон Л. (Gordon L.) 154
 Гордон М. 325
 Горевалов С. І. 234
 Горелік З. А. 229
 Горелік Л. Е. 419
 Горенбейн Е. Я. 167
 Горенфло Д. (Gorenflo D.) 560
 Горецький Г. І. 441
 Горецький П. Й. 66, 294
 Горєв М. М. 511
 Горжевська С. О. 311
 Гориня А. О. 654
 Горієнський Н. П. 537
 Горкіна Л. П. 341
 Горлач М. І. 236
 Горленко В. 158
 Горленко М. В. 60, 205, 444
 Горлицький В. О. 580
 Горненські Н. 236
 Горобей А. І. 406
 Горовіц А. (Horovitz A.) 176
 Городецький Є. М. 544
 Городецький О. О. 138, 139, 526
 Городній М. М. 150
 Городошников Б. І. 311
 Гороновський І. Т. 299
 Гороть К. Ф. 635
 Горохов Г. І. 419
 Гороховатський Я. Б. 8, 139, 140
 Гороховський Г. О. 568
 Горошко О. О. 222, 364
 Горпинич В. О. 214, 215
 Горр Г. В. 259, 605
 Горський В. С. 406
 Горфінкель В. М. 142
 Горшков А. А. 8, 141, 143, 144
 Горшков Г. П. 534
 Горшков М. О. 143
 Горшков О. А. 143
 Горшкова Г. П. 143
 Горшкова Л. І. 143
 Горшкова О. 507
 Горюшин В. [А.] 443
 Горяга Г. І. 167
 Горянський П. Є. 192
 Горячкін В. П. 98
 Госіоровський М. І. (Gosiorovský M. I.) 361
 Готвальд Й. (Gotwald J.) 181

Готра О. Б. 220
 Готт В. С. 52, 406
 Готьє Л. (Gauthier L.) 259
 Гофман Б. (Hoffman B.) 424
 Гофман Г. Л. (Hoffman G. L.) 349
 Гофман Х. 172
 Гофман Ш. М. 274
 Гохберг І. Ц. 287, 288
 Гохват Б. А. 436
 Грабар В. Е. 265
 Грабарь П. М. 208, 209
 Грабовецький В. В. 156, 295
 Грабовський П. А. 406
 Грабовський П. П. 470
 Граве Д. О. 137, 144, 145, 531
 Граве О. О. 280
 Грагеров І. П. 84, 623
 Граділ Г. 505
 Граков Б. М. 652
 Граменицький Д. С. 266
 Гранін Д. О. 609
 Граф Р. 228
 Граціанський М. М. 37, 101
 Грачов В. Г. 168
 Гращенков М. І. 351, 352
 Гребенников Л. С. 436
 Гребенніков Є. О. 363, 364
 Гребенчук Г. Я. 477
 Гребенюк М. В. 443
 Гребень Л. К. 145
 Гребер Г. 250
 Гребінський С. О. 338
 Гревцев Л. М. 559
 Грегорі Р. А. (Gregori R. A.) 39
 Грездов Г. І. 471
 Грезе В. М. 146–148, 420
 Грейсон М. (Grayson M.) 227
 Греков Б. Д. 487, 651, 652
 Грень А. І. 69
 Гретченко Н. Ф. 90
 Грефе Х. К. 614
 Грехем В. (Graham W.) 56
 Грецінгер Б. Є. 13
 Гречаник В. П. 42
 Гречановський В. Ф. 82
 Гречка В. В. 380
 Гречко А. А. 67
 Гречко Г. М. 31
 Грибковський В. П. 529
 Грибов В. М. 111
 Григолюк Є. І. 445
 Григоренко В. 306
 Григоренко Я. М. 240
 Григор'єв А. О. 243
 Григор'єв Б. А. 560
 Григор'єв В. [Н.] 262
 Григор'єв Г. П. 191
 Григор'єв Д. П. 312
 Григор'єв К. 21
 Григор'єва В. А. 590
 Григоров К. 259
 Григорович В. І. 274
 Григорович О. 200
 Григорчак І. І. 557
 Григорюк І. П. 396
 Григорян Ю. І. 272
 Григор'янц Г. П. 318
 Григулл У. (Grigull U.) 560
 Грилицький Д. В. 492
 Гриневич Ф. Б. 385, 621
 Гриненко Б. С. 504
 Гринишин Д. 406
 Гринчишин В. П. 207
 Гринь Г. С. 64
 Гринь Ф. О. 63
 Гритбас В. (Greatbatch W.) 39
 Грица С. Й. 251
 Грицаєнко Г. С. 312
 Гриценко В. І. 303
 Гриценко П. Ю. 215
 Грицик С. 121
 Грицишина Л. Н. 566
 Гришин В. 271
 Гришко В. М. 325, 520
 Гришко М. М. 148, 149
 Гришко-Богменко Б. К. 149
 Гришкова Н. П. 173, 275
 Грищенко В. І. 303
 Грищенко К. 306
 Грищенко С. П. 573
 Грищук І. Я. 143
 Гріднев В. Н. 17, 92, 126, 501, 566–568, 649
 Грімвейд А. М. (Grimwade A. M.) 284
 Грін А. Е. 493
 Грін А. І. 446

Грін Д. Д. 114
 Грін М. (Green M.) 121
 Грінбарт С. Б. 564
 Грінберг Д. Л. 37
 Грінберг І. В. 504
 Грінберг І. С. 289
 Грінберг К. 156
 Грінберг М. М. 59
 Грінберг О. А. 83, 664
 Грінберг С. Д. 549, 550
 Грінев С. 419
 Грінфельд О. В. 129
 Грінченко В. Ф. 311
 Грінченко М. М. 192
 Гріншпун О. Я. 38
 Гріффітс Д. К. (Griffiths D. C.) 181
 Гробов В. О. 364, 605
 Гродзинський Д. М. 107, 150, 325
 Гродзінська [А.] А. 151
 Гродзінський А. М. 107, 149, 151, 182, 441
 Грозенчик Й. (Hroziencičik J.) 361
 Грозін Б. Д. 151, 152
 Громак В. 560
 Громаковська М. М. 39
 Громико А. А. 266
 Громишевський Л. В. 349
 Громов [А. В.] 655
 Громовий М. Ф. 330
 Громяк М. І. 363, 367
 Гросс Г. А. (Gross G. A.) 501
 Гроссгейм О. А. 599
 Гросул Я. С. 67
 Грот К. 284
 Гротте М. Г. 97
 Груба В. І. 80, 311
 Грубрін Ю. Л. 490
 Грудська В. П. 619
 Грузін Д. В. 292
 Грум-Гржимайло С. В. 466
 Грунауер О. А. 246, 247
 Грунський М. К. 293
 Грусс Г. (Gruss H.) 501
 Грушевський М. С. 6, 313, 426, 535–539, 571, 574
 Грушевський Б. З. 283
 Грюнвальдт В. (Grünwaldt W.) 181
 Губанов В. О. 136
 Губанов В. С. 583, 585
 Губарев [А. А.] 156
 Губарева Н. І. 319
 Губенков М. Є. 642
 Губергріц М. М. 152–154
 Губергріц О. Я. 154
 Губін В. Б. 302
 Губко О. Т. 570
 Губрицька Є. С. 171
 Гудаєнко П. П. 35
 Гудвін Г. Г. (Goodwin G. H.) 312
 Гудзенко П. П. 158
 Гудзій М. К. 469, 652
 Гудим-Левкович К. О. 448
 Гудман Т. П. (Goodman T. P.) 246
 Гудрамович В. С. 319
 Гужва Ф. К. 66
 Гузир О. І. (Gouzyr A. I.) 354
 Гузь І. С. 478
 Гузь О. М. 173, 247, 432
 Гулак М. І. 232
 Гуленко С. І. 114
 Гулецька Є. Г. 443
 Гулий М. Ф. 53, 239, 361, 501
 Гулинова Л. Г. 322
 Гуляницький К. Е. 518
 Гуляшов [А.] П. 221
 Гумберт Р. П. 129
 Гумбольдт О. 614
 Гуменюк А. Ф. 136
 Гумецька Л. Л. 66
 Гумильова М. В. 227
 Гунько Ф. Г. 547
 Гурвич А. О. 52
 Гурвич Г. Д. 265
 Гурвіц Й. В. 83
 Гуревич В. Л. 212
 Гуревич В. Р. 161
 Гуревич С. А. 205
 Гуревич С. Г. 364
 Гуревич С. М. 317, 356
 Гуревич Ф. [А.] 577, 578
 Гурєєв [А. М.] 632
 Гурєєва Л. 62
 Гуржій І. О. 154, 156, 157, 419
 Гуржій М. Г. 156
 Гуржій О. І. 563
 Гуров О. П. 313

- Гурський І. Г. 645
 Гурфінкель В. С. 40
 Гусейнова А. Д. 161
 Гусейнова Л. Ш. 160
 Гусев О. В. 349
 Гусева А. Р. 660
 Гусимов М. Г. 288
 Гуслистий К. Г. 157–159, 407, 426, 650, 652
 Гусліцер Л. М. 207
 Гусовський С. В. 312
 Густавсон К. 289
 Гуськови, родина 575
 Гутерман В. 542
 Гутиря В. С. 6, 160, 162, 227
 Гутковський В. 239
 Гутман В. 663
 Гутянський С. К. 227
 Гуцевич А. В. 392
 Гуцуляк В. Г. 557
 Гущина Ю. 390
 Гюнтер Р. (Günther R.) 262
 Гюртіг (Hurtig) 534
- Дабяган Н. В. 116
 Давиденко О. І. 318
 Давиденкова М. К. 318
 Давидеску Д. 108
 Давидов Г. М. 419, 580
 Давидов М. І. 544
 Давидов О. С. 6, 163, 164, 212, 466, 515, 637
 Давидович Р. Л. 82
 Давіташвілі Л. Ш. 176, 441
 Давтян Х. Г. 534
 Дагіс І. К. 338
 Дагуллар Ж. (d'Agullar J.) 181
 Дадашев Р. С. 39
 Дадикін О. А. 76
 Даєн Л. 266
 Дажук К. В. 320–322
 Дайн Б. Я. 82, 84, 485, 623
 Далаєв М. М. 611
 Далецький Ю. Л. 123, 288
 Даліц Х. 284
 Даль М. К. 448
 Даль К. К. 645
 Данг Тхе Гью 247
- Даневич Ф. А. 202
 Данилевич О. Й. 557
 Данилевський В. В. 165, 469, 608
 Данилевський В. Я. 392
 Данилевський М. Л. 280
 Данилевський О. М. 288
 Данилевський О. Я. 614
 Данилейко М. В. 635
 Даниленко В. М. 104, 188, 524
 Даниленко Г. І. 353
 Данилецький Ю. М. 245
 Данило Галицький, князь 157
 Данилов В. І. 82, 84, 166, 167
 Данилова О. І. 167, 504
 Данилович Є. С. 338
 Данилович Ю. Р. 74, 501, 580
 Даниловська В. І. 239
 Даниловський І. 617
 Данилюк І. І. 328
 Даниляк М. І. 161
 Данич М. М. 176
 Данченко Л. Г. 48
 Даньшин М. К. 212, 603
 Дарвін Ч. 336, 347, 374
 Даревич Ю. 603
 Даревський І. С. 644, 645
 Дахно І. І. 41, 42
 Даценко Л. М. 574
 Дацкевич О. В. 456
 Дашкевич Я. Р. 536, 538
 Дашковська Р. О. 136
 Движков П. П. 527
 Дворкін В. І. 459
 Дворніков Л. Т. 246
 Дворянинов Г. С. 250
 Двоскін З. П. 574
 Де 429
 Дебчинська С. М. 619
 Девідсон Дж. Р. (Devidson J. R.) 262
 Девіс В. (Davis W.) 208, 209
 Девіс К. 129
 Девіс Ч. (Davis Ch.) 288
 Дев'яткін В. Г. 562
 Дегодюк Е. Г. 190
 Дегтярев О. В. 86
 Дегтярьов В. І. 79
 Дегтярьов Л. С. 82
 Дегтярьов С. І. 585

Дегурко Т. [А.] 659
 Дедусенко Г. Я. 161
 Дедусенко Н. І. 82
 Дезікахарі Т. В. (Desikachary T. V.) 563
 Дейбук В. Г. 557
 Дейген М. Ф. 6, 168–170, 466, 529
 Дейдріх Ж. (Diedrsch J.) 181
 Дейкало Г. О. 30
 Делало [Є.] П. 421
 Делімарський Ю. К. 84, 198
 Делоне Б. М. 145, 287
 Делоне Л. М. 205, 219
 Дембо Л. І. 265
 Дементьєв Г. П. 441
 Демешин П. 611
 Демиденко Л. 158
 Демиденко Т. П. 574
 Демидов В. О. 657
 Демидова (Демидова-Панферова) Р. М. 385
 Деміховський Ю. І. 186
 Демченко А. М. 326
 Демченко П. [А.] 504
 Демченко П. К. 108
 Демченко Т. 646
 Демчук П. І. 170, 171
 Дем'яненко М. Л. 573
 Дем'яновський В. 611
 Дем'янчук В. К. 192
 Дем'янчук Г. С. 159
 Дене З. (Dähne S.) 224
 Денисевич В. Ю. 141
 Денисенко В. Е. 31, 493
 Денисенко Л. В. 21
 Денисов В. Н. 267
 Денисов Є. Т. 242, 243
 Денисова Г. Г. 625
 Денисьєвський В. С. 108
 Денікін А. І. 543
 Денман К. 57
 Денуа П. (Denoix P.) 208
 Денчик В. П. 46
 Депенчук Н. П. 406
 Дербенцева [Н. А.] 184
 Дерев'янкін Т. І. 341
 Дерев'янка Б. 70
 Деркач Г. І. 8, 171, 172, 227
 Деркач Н. Я. 172
 Деркач О. П. 99
 Дерпгольц В. Ф. 103
 Дерюгін К. М. 392
 Деряпа М. Р. 406
 Детре Л. 611
 Дефлін М. 588
 Дехтяр І. Я. 524
 Дечев Г. (Dechev G.) 56
 Дешин [Н.] 609
 Дєдков І. П. 19
 Джавадов М. А. 327
 Джакоб В. Ф. (Jacob W. F.) 292
 Джамбаєв Д. С. 367
 Джафаров Е. Я. 632
 Джафаров Р. Д. 441
 Джекобсон Н. (Jacobson N.) 289
 Джекшеналієв К. 150
 Джераян Т. Г. 458
 Джессал Ф. (Jessal F.) 266
 Джефрой Л. (Geoffroy L.) 630
 Джеффіс Б. (Jeffreys B.) 584
 Джеффіс Г. (Jeffreys H.) 584, 585, 655
 Джиловян Х. А. 60
 Джільберт У. М. 655
 Джогін В. Т. 207
 Джонкмен Д. Х. 34
 Джонсон Дж. В. 21
 Джуваго В. П. 262
 Джуварли Ч. М. 385
 Джукич Д. С. 367
 Дзенс-Литовський О. І. 95
 Дзержинська С. С. 503
 Дзержинський Ф. Е. 503
 Дзідзігурі А. А. 649
 Дзікович В. Я. 419
 Дзокаєв К. Х. 341
 Дзотцоті С. Х. 161
 Дзьодзієв А. 661
 Дзюба І. М. 62, 215, 538
 Дзюбенко Л. К. 374
 Дзядик В. К. 272, 287
 Дибенко Г. І. 58
 Дивний І. В. 233
 Дизанова М. [І.] 537
 Дик В. В. (Dyk V. V.) 349, 350
 Дикань В. Л. 330
 Дикін І. І. 630
 Дикман І. М. 78
 Димитров Г. (Dimitrov G.) 17

Димшиць Р. А. 550
 Динник О. М. 8, 172, 173, 274, 463, 493, 587, 599
 Дичко І. А. 15
 Дишлевий П. С. 21, 424
 Дібров І. О. 82
 Дігас Л. О. 174
 Дідковський В. Я. 75, 174–176, 618
 Дідковський М. М. 545–547
 Дідук Г. А. 302
 Дідух Я. П. 65, 195
 Дікманн Л. (Dieckmann L.) 181
 Діліберто С. П. (Diliberto S. P.) 366
 Діль У. С. (Diehl W. S.) 304
 Дільман В. М. 207, 209
 Дільс Л. 599
 Дімроз К. (Dimroth K.) 224, 354
 Дістефано Р. (Distefano R.) 112
 Дітріх Л. (Ditrich L.) 630
 Діттріх Г. 248
 Дмитренко І. М. 466
 Дмитренко Н. Г. 442
 Дмитренко П. О. 107, 190
 Дмитрієв А. 652
 Дмитрієв В. 611
 Дмитрієв Г. Т. 546
 Дмитрієва І. Д. 625
 Дмитрієва Р. Г. 175
 Дмитрієнко С. 427
 Дмитрук Б. Ф. 198
 Дмитрук В. І. 575
 Дмитрук І. М. 136
 Дмитруха В. С. 326
 Дніпренко К. В. 262
 Доббінс Р. Г. (Dobbins R. G.) 645
 Добош В. І. 66
 Добрий А. (Dobry A.) 362
 Добринін Я. В. 207, 210
 Добров Г. М. 42, 227, 236, 657,
 Добров І. В. 248
 Добровольська Л. Г. 24
 Добровольський Б. В. 199, 349
 Добровольський В. В. 247
 Добровольський В. Л. 493
 Добровольський В. М. 136
 Добровольський В. О. 145
 Добровська Т. М. 380
 Добровський Е. С. (Dobrowski E. S.) 181
 Добродєєв А. 595
 Добромислова О. П. 39
 Доброхотов М. М. 142, 143, 261
 Добрунов Д. І. 111
 Добрускін М. 362
 Добрушин І. М. 540
 Добряк Д. 400
 Довгалюк І. І. 205
 Довгоп'ят О. 621
 Довгялло [А.] М. 124
 Довгялло М. Д. 352
 Довгялло Т. Х. 39
 Довженко В. Д. 158
 Довженко В. І. 407
 Дога В. М. 176, 177
 Догель В. О. 346, 349, 350
 Дозоль Ж. (Dozol J.) 354
 Докучаєв В. В. 453
 Долгих Л. 84
 Долгов [Н.] М. 245
 Долгополов В. Т. 212
 Долгорєв [А.] В. 377
 Доленко Г. Н. 177–179
 Долін В. Г. 179, 181–183
 Долінський А. А. 559, 569
 Долодаренко В. [А.] 85
 Доля В. С. 150
 Дольфус А. 655
 Домашев [Е.] Д. 558
 Домашевська Є. П. 529
 Донголович І. Д. 17
 Донець [Є. А.] 69
 Доній В. [Н.] 534
 Донська Н. Д. 518
 Донцов Ю. С. 347
 Донченко Г. В. 615
 Дорогочинський А. З. 162
 Дорожкін М. О. 60, 444
 Доротюк О. Г. 382
 Дорофєєв Н. В. 616
 Дорофєєв Б. М. 559
 Дорофєєв П. І. 439
 Дорохович В. П. 263
 Дорошенко Д. 538
 Дорошенко К. В. 67
 Дорошенко К. П. 294
 Дорошенко П., гетьман 426
 Дорошенко Р. [А.] 283

Дорошкевич К. К. 85
Доценко Б. 560
Доценко І. Д. 34
Доценко П. П. 66
Драгоманов М. П. 406, 537, 539
Драйгор Д. А. 58, 152
Драко О. Ф. 36
Драник [А.] С. 499
Драницька Р. М. 37, 94
Драпайло А. Б. 353
Драч Б. С. 226, 327
Драч І. Ф. 67
Драчинський А. С. 566
Дрейзін В. Л. 95
Дрейзін Р. С. 578
Дринов М. 535
Дріц [А.] В. 421
Дробахін О. І. 86, 522
Дробишев Ю. П. 56
Дроботько В. Г. 183–186, 443, 593
Дровенік Б. (Drovenik B.) 181
Дроздов В. Б. 436
Дроздов [Н.] С. 53
Дроздов С. В. 404, 424, 611, 655
Дроздовська А. І. 69, 332
Дроздовський В. П. 215
Дронов [Ф. А.] 657
Дрофа В. К. 654
Дружинін М. М. 156, 340, 652
Дружиніна О. І. 156
Дружкін Л. О. 423, 424
Дуаз В. 21
Дубенко Р. Г. 69, 139, 269
Дубицький Г. М. 143
Дубінін В. Б. 349
Дубінін М. М. 83, 227, 623
Дубініна М. М. 349
Дубініна Т. [Н.] 353
Дубовенко Е. Б. 207
Дубовий Ю. Д. 139
Дубовик М. В. 219
Дубовик О. М. 46
Дубовський Л. Б. 212
Дубровін П. П. 631
Дубровіна Л. А. 103
Дубровський В. В. 640
Дубровський В. Г. 232
Дубровський К. К. 655
Дубровський С. 419
Дубровченко П. М. 236
Дубський В. (Dubský V.) 362
Дубянський О. А. 186–188, 501
Дувін С. 64
Дуглас Р. Дж. (Douglas R. G.) 289
Дуда П. 284
Дудек А. (Dudek A.) 501
Дуденей І. Р. (Dudenev I. R.) 501
Дудин-Борковський Ю. 426
Дудинський І. В. 42
Дудка І. О. 60, 205
Дудкін М. С. 129
Дудко Д. А. 356
Дудник В. П. 131
Дудченко О. Г. 408
Дукова П. (Dukova P.) 175, 176
Дума Д. П. 583, 654
Думанський А. В. 6, 222, 279, 298, 299, 322, 623
Думанський І. А. 299
Думанчук В. Р. 129
Думброва Н. Є. 448
Дупленко Ю. К. 389
Дурденевський В. М. 266
Дурдуківський В. Ф. 188
Дурново М. М. 119
Дутко В. П. 576
Духненко М. Т. 290
Духнович О. В. 156
Душейко [А. А.] 53
Душечкін О. І. 108, 189, 190, 200
Дьякова В. М. 354
Дьяконов М. О. 661
Дьяченко В. 390
Дюпюї Р. Ж. (Dupuy R. J.) 266
Дюфей Я. (Dufay J.) 17
Дюфранс А. (Dufrasne A.) 469
Дябло В. К. 380
Дяденко М. С. 446
Дядиченко В. А. 158, 426, 650
Дядков С. 259
Дядькін Ю. Д. 649
Дядюша Г. Г. 223, 465
Дядюша Г. Ф. 207, 209
Дядюшина Н. С. 247
Дякова А. М. 162, 270
Дятлов О. В. 283

Дятлов С. Е. 576
 Дятловицький Л. І. 547
 Дяченко 542
 Дяченко В. Д. 159
 Дяченко С. С. 121, 184

Ебаноїдзе В. Г. 508
 Еберзін А. Г. 116
 Еван-Івановський Р. М. (Evan-Iwanowski R. M.) 365, 366
 Еванс Д. М. (Evans J. M.) 645
 Еванс С. (Evans S.) 354
 Евентов Я. С. 229
 Евіл (Ewil) 537
 Едвардс М. 324
 Ейдельберг Е. 284
 Ейдельман Є. Я. 276, 277
 Ейдельман С. Д. 366
 Ейдман В. Я. 514
 Ейноор О. Л. 394, 617
 Ейнштейн А. 84, 422, 424
 Ейсельт Д. (Eiselt J.) 645
 Ейфе Р. Д. 540
 Ейхлер Е. (Eichler E.) 215
 Екеланд (Ekeland) 266
 Екер Ж. Г. (Ecker J. G.) 630
 Еккарт К. 57
 Екклс Д. 284
 Елліот А. 78
 Елькін Д. Г. 494
 Емануель М. М. 1, 82, 83, 162, 208, 209, 324, 325
 Енгельгардт В. О. 53, 590
 Енгельс Ф. 379
 Енглєр А. 599
 Ентеліс 156
 Епштейн С. Ф. 589
 Ербен Я. К. 442
 Ерделі Л. (Erdelyi L.) 284
 Ерк С. 250
 Ерліх С. (Ehrlich S.) 381
 Ефрос М. М. 262, 263
 Еффат С. (Effat S.) 603
 Ец А. Г. 186

Євгенєв В. В. 266
 Євдокимов В. Ф. 472, 473
 Євдокимов Д. Я. 593

Євєцький Ю. Л. 317
 Євин Я. Д. 227
 Євлаш К. Ф. 98
 Євсєєв В. З. 566
 Євтушенко Ю. Г. 370
 Єгоров А. І. 302
 Єгоров П. І. 200
 Єгоров С. В. 176
 Єгоров Ю. П. 171
 Єгоров Ю. С. 466
 Єджубов О. А. 290
 Єдлінська У. Я. 66
 Єжовська-Тшебятковська Б. 663
 Єланчик Г. М. 587
 Єленкін О. О. 397, 398
 Єлізаров Д. П. 238
 Єлісєєв В. В. 448
 Єлісєєва М. П. 28
 Єлютін В. П. 227, 424
 Ємельяненко Г. Ю. 356
 Ємельянов О. С. 41
 Ємельянов С. В. 126
 Ємець Є. М. 369
 Єнчев Д. Г. 593
 Єпіфанов В. 312
 Єременко В. В. 465, 636
 Єременко Є. В. 547
 Єременко Л. Л. 150
 Єременко С. Ю. 477
 Єременко Т. 121
 Єремєєв В. М. 56
 Єрінов А. Є. 261
 Єрмаков [А.] 409
 Єрмакора Ф. (Ermasora F.) 381
 Єрмашов Т. В. 192, 193
 Єрмолаєв М. М. 103
 Єрмолаєв М. Ф. 184
 Єрмолаєв О. М. 212
 Єрмоленко В. М. 182
 Єрмолов Л. С. 97
 Єрмолов М. П. 580
 Єрмольєв Ю. М. 401, 629
 Єрохін С. А. 330
 Єрпильов М. П. 17
 Єругін М. П. 364, 367
 Єршов А. П. 126
 Єршов В. З. 617
 Єршов Г. С. 456

- Ершов Л. Д. 321
 Єрємін Ю. Г. 458
 Єсауленко О. С. 544
 Єсипенко Я. І. 244
 Єсипчук К. Ю. 502
 Єськов Б. Г. 28
 Єфіменко П. П. 190, 191, 439
 Єфімов В. О. 357
 Єфімов М. В. 451
 Єфіменко Г. Г. 70
 Єфімов В. О. 143, 457
 Єфремов С. О. 191–193
 Єфремов Ю. М. 611
- Жаворонков** М. М. 162, 262
Жаданбао С. 331
Жадько І. П. 314
Жариков Є. С. 305
Жарков І. В. 439
Жарков М. А. 229
Жарковський [А.] М. 14
Жарова Л. Г. 488
Жванія Г. Є. 382
Жгенті В. К. 527
Жданов Г. П. 493
Жданов О. М. 436
Жданов С. М. 406
Жданова Н. М. 444
Ждарський З. 60
Жебелев С. [А.] 88
Жебуньов Л. М. 192
Жеглов С. І. 218
Железняк В. М. 119
Железняк І. М. 215
Железняк М. Г. 119
Железняк Й. А. 436
Желтов І. Г. 416
Желтухін О. О. 111, 112
Жемчужников Ю. 617
Женсикбаєв [А. А.] 272
Жеребін Ю. Л. 69
Жеребкін Г. П. 419
Жетельська-Фелешко Є. (Rzetelska-Fele-szko E.) 215
Животова Н. Т. 86
Жидков М. О. 263
Жидовцев [Н. А.] 357
Жижченко О. Б. 366
- Жила** В. Т. (Zyla W. T.) 625
Жиро І. І. 169
Житецька Л. Л. 576
Житецький П. Г. 66
Житков Б. С. 392
Житков Д. Г. 492
Жмудський О. З. 239
Жовинський Е. Я. 311
Жовтий І. Ф. 347, 349
Жовтобрюх М. А. 66
Жоліо-Кюрі Ф. 84
Жолкевич А. Я. 184
Жолкевич Г. О. 130, 131
Жолос О. В. 511
Жонголович І. Д. 584
Жудін М. Д. 275
Жук В. М. 103, 535
Жук К. Д. 303
Жук [Н. А.] 201
Жукаускас А. А. 560
Жуков [А. А.] 549
Жуков [А.] М. 493
Жуков Г. В. 499
Жуков Г. К. 575
Жуковська Г. Б. 241, 242
Жуковський А. І. 537, 538
Жуковський Л. І. 614
Жуковський М. Є. 247, 546, 588
Жуковський Я. 487
Жулинський М. Г. 297, 538, 573
Журавель О. О. 238
Журавель І. В. 547
Журавель П. О. 349
Журавльов В. Ф. 248
Журавльова Л. П. 226
Журавський Д. П. 467, 468
Жураковський Є. О. 24
Журба І. 90
Журба М. А. 538
Жучков М. І. 105
Жюно Б. (Juinot B.) 17
- Забігайло** В. Є. 638
Забігайло К. З. 265
Заблудовський П. Є. 406
Заболотний Д. К. 153, 184, 193, 194, 489, 614
Забрейко П. П. 288

Забродько Ю. 247
Забуга А. Т. 245
Завалішина Л. І. 10, 22, 78, 146, 243, 319,
327, 358, 360, 370, 455, 466, 481, 487, 508,
552, 553, 561, 621, 633, 637
Завальнюк О. М. 222, 588
Заварикіна В. К. 228
Завгородній М. М. 454
Заверняєва Л. В. 330
Заверуха Б. В. 194, 196
Заворотько П. П. 382
Зав'ялов В. В. 114
Зав'ялов О. В. 509
Загайкевич І. К. 452, 454
Загнітко А. П. 215
Загородній А. Г. 514
Загороднюк Л. Ф. 90
Загорський Т. Я. 328
Загорулько А. Я. 299
Загородський С. 129
Задерій І. І. 108
Задірака В. К. 555
Задонцев А. І. 196, 197, 330
Задорожний М. А. 196
Зажигалов В. О. 140
Заїка М. І. 567
Заїченко Г. А. 626
Заїка-Новацький С. В. 176
Зайкіна Л. [А.] 504
Зайончковський В. 47
Зайцев Б. Ф. 657
Зайцев В. М. 518
Зайцев Г. П. 259
Зайцев Л. 95
Зайцев М. Г. 19
Зайцева Г. Я. 413
Зайцева Н. О. 537
Зайцева С. 560
Зайченко О. А. 562
Зайчикова Н. 621
Зайчук В. Г. 35
Закидальський А. І. 555
Заклинська Є. Д. 205
Закордонець А. І. 64
Закордонець Л. А. 59
Закревська М. В. 232
Закревський Д. В. 175
Закрежевський М. В. 259
Закусило О. М. 10, 21, 22, 78, 243, 285,
319, 325, 327, 358, 360, 370, 455, 481, 487,
508, 520, 621, 633, 637
Залевський Г. Н. 649
Залесський А. Й. 159
Залесський М. Д. 394
Залізна С. Т. 504
Залізний А. М. 504, 505
Залюбовський І. 390
Залькінд Ю. С. 224
Заманський С. М. 152
Замбриборщ Ф. С. 564, 576
Замислов К. М. 40
Заморєв О. О. 404
Заморій П. К. 93
Зам'ятін С. М. 191, 441
Зандих Г.-У. (Sandig H.-U.) 17
Занічеллі Н. (Zanichelli N.) 531
Заплавська М. 520
Запорожець О. А. 37
Запорожець О. І. 567
Запрометов М. М. 150
Зарецький А. І. 540
Зарицька Н. І. 330
Заруба В. М. 521
Зарубицький О. Г. 197, 198
Заруцький К. М. 499
Засанський В. В. 41
Заседа І. 21
Заславський І. І. 623
Засс В. М. 408, 409, 545–547
Засухін Д. М. 349
Затиркевич-Карпинська Г. П. 184
Затовський А. 324, 325
Загула Д. 60
Загуловський С. С. 144
Захарія М. Ф. 377
Захаров В. Д. 424
Захарова Н. В. 382
Захарченко [А.] Ф. 444
Захарченко [Н.] Ф. 198
Захарченко В. Д. 23
Захарченко В. М. 458
Захарченко М. П. 133
Захарченко О. 350
Захарчук С. М. 638
Захтлебен Г. (Sachtleben H.) 181
Зац В. (Zats V.) 56

Заціорський В. М. 38
 Заячук Д. М. 557
 Зборовський В. І. 179
 Званціг С. 370
 Зварич З. К. 493
 Зверезомб-Зубовський Є. В. 198, 200, 201, 441, 464
 Зверев М. С. 17, 584, 654, 655
 Зворикін В. К. (Zwoykin V. K.) 39
 Звягінцев В. В. 641
 Звягінцев О. Є. 664
 Згуровський М. З. 358, 359, 480
 Зданович В. С. 269
 Здесенко Ю. Г. 201, 202
 Здорик Т. Б. 311
 Здоровцев А. І. 330
 Здун В. І. 122, 346, 349, 350
 Зедінг Г. 150
 Зеленко О. Ю. 93
 Зеленський В. Ф. 112
 Зеленюк І. А. 17
 Зелепуха С. І. 183, 184, 186
 Зелігман С. В. 96, 98
 Зеліковський З. І. 385
 Зелінка С. В. 195
 Зелінський І. П. 577
 Зелінський К. 284
 Зелінський М. Д. 69, 227
 Зелінський С. П. 388
 Зелонджев Л. В. 207
 Зельдович Я. Б. 424
 Земан 527
 Земба С. 260
 Земляк В. М. 629
 Земляков О. С. 303
 Земскова Н. 60
 Зенков Д. Ф. 619
 Зенкович В. П. 436
 Зенчинов Х. 185
 Зернецький Б. Ф. 176
 Зерніський П. В. 179
 Зернова [А. Н.] 548
 Зеров Д. К. 203–205, 254, 394, 562, 599
 Зерова М. Я. 203–205, 397, 398
 Зетюков М. О. 454
 Зефіров М. С. 31
 Зикєв [С. Н.] 26
 Зиков А. А. 630
 Зиков Ю. [А.] 657
 Зима О. В. 511
 Зинов'єва Х. Г. 184, 443
 Зирянов А. П. 641
 Зібер М. І. 467, 470
 Зіємбінський З. (Ziembinski Z.) 381
 Зілітінкевич С. С. (Zilitinkevich S. S.) 56
 Зіманов С. З. 266
 Зімін [А. А.] 652
 Зінган Н. І. 242
 Зінченко Я. С. 44
 Зіньковський А. П. 433
 Зісман Г. [А.] 384
 Златін М. 507
 Златін Р. С. 511
 Знаменська М. В. 362
 Знаменський І. Є. 335
 Знойко О. О. 159
 Зобнін Б. Ф. 262
 Зозуля В. А. 533
 Зозуля [Н.] В. 558
 Зозуля С. С. 322
 Зозуля Ю. П. 486
 Зойомі Б. 205
 Золозов [А.] 72
 Золотавін В. Л. 458, 459
 Золотаренко Ю. П. 291
 Золотарьов Є. К. 662
 Золотарьов С. [А.] 454
 Золотов Ю. М. 225, 226
 Золотов Ю. О. 37
 Зорев [Н. Н.] 457
 Зорій Л. М. 445
 Зорін С. П. 94
 Зорін Ф. М. 606
 Зоря Ю. 390
 Зосимович В. П. 396
 Зосимович В. Ю. 175
 Зотиков Л. [А.] 209, 448
 Зотін М. М. 503
 Зрібняк Л. Я. 418
 Зуб Ю. Л. 518
 Зубик М. Г. 353
 Зубко О. М. 167
 Зубков А. А. 39
 Зубов М. І. 215
 Зубченко В. М. 211

Зуєв М. І. 457
Зуєва Л. 60
Зульфугарли Д. І. 93, 95
Зундман К. (Sundman K.) 531
Зур К. (Suhr K.) 224
Зуховицький С. І. 530
Зюкова М. [А.] 52

Іван Павло II, Папа римський 297
Іваненко В. В. 644
Іваненко В. І. 303, 358, 359
Іваненко Д. Д. 424, 525
Іваненко П. І. 197
Іваницька В. І. 41
Іваницька Н. О. 192
Іваницька О. П. 234
Іваницька С. Г. 193
Іваницький М. О. 218, 219
Іваниця В. О. 578
Іванишин М. М. 94, 95
Іваній А. (Ivaniy A.) 478
Іванов А. І. 645
Іванов В. В. 48, 272, 478, 555
Іванов В. Є. 126
Іванов Вад. М. 207, 377
Іванов Вас. М. 158, 185
Іванов В. Н. 462
Іванов В. [Н.] 147, 420
Іванов В. П. 150, 151, 624
Іванов В. Т. 240
Іванов Г. А. 243
Іванов Г. Г. 419
Іванов Г. Ф. 564
Іванов Л. Л. 482
Іванов М. [А.] 232
Іванов [Н.] І. 178
Іванов Н. Н. 182
Іванов [Н.] П. 458
Іванов С. [А.] 638
Іванов С. З. 129, 299
Іванов С. Л. 218, 599
Іванов С. [Н.] 64
Іванов Т. Ф. 364
Іванов Ю. Я. 207
Іванова А. 255
Іванова В. С. 432
Іванова Г. В. 347
Іванова І. М. 265
Іванова О. І. 518, 519
Іванцов Г. П. 167
Іванцов І. 536
Іванцов К. М. 235
Іванченкова Л. 646
Іванчук Р. Д. 557
Іванютін М. І. 37
Івасик В. М. 349
Івахненко О. Г. 56, 303
Івахно Г. І. 207, 210
Івашин Д. С. 46, 254
Івашко В. А. 360
Івашов П. 401
Іващенко Я. [Н.] 225
Іващук С. О. 234, 235
Іверсен В. Е. 217
Івченко А. О. 215
Ігнатов В. Ф. 41
Ігнатович Н. К. 342
Ігнат'єв М. В. 354
Ігрицький І. В. 419
Іжевський В. П. 100, 101
Ізбеков В. А. 593
Іздебська Г. [А.] 221
Ізмайлов В. Г. 42
Ізмайлов Л. В. 274
Ізмайлов М. А. 82
Ізмайлов Р. Г. 161, 162
Ізмаїльський В. О. 623
Ікеда Т. (Ikeda T.) 584
Іконник М. М. 567
Іконников В. Й. 24
Іконников В. С. 6
Іллічівський С. О. 599
Ілфік Дж. (Elphick J.) 60
Ільїн Б. С. 564
Ільїн В. В. 245
Ільїн В. М. 511
Ільїн В. С. 340
Ільїн Г. Б. 617
Ільїн Л. [А.] 240
Ільїн М. М. 599
Ільїна Р. К. 336
Ільїнський О. І. 51
Ількун Г. М. 263, 452, 454
Ільченко А. Я. 30
Ільченко Я. П. 640
Ільчишина Д. І. 221

- Лльчишина Н. Г. 107
 Лльюшин С. В. 85
 Лмо М. 630
 Лмшенецький О. О. 186, 444, 488
 Лнаурі Т. В. 263
 Лнгл Х. В. 629
 Лнденбом В. Л. 569
 Лндутний В. Ф. 28, 44
 Лнопін С. В. 111
 Лносов В. Л. 648
 Лнтересов М. С. 100, 101
 Ловчук М. Т. 406, 407
 Логанзен Б. Г. 218, 349
 Логанзен Г. Е. 218, 219
 Лонов В. М. 222
 Лоффе О. С. 381
 Лохвідов І. С. 287, 288
 Лрвін Т. Ф. (Irvine T. F.) 560
 Лрвін Ч. (Irwin Ch.) 42
 Лриков В. О. 370
 Лрі М. 629
 Лсаєв М. І. 67
 Лсаєв С. Д. 353
 Лсаєвич Я. Д. 295
 Лсаєнко М. Ф. 92
 Лсаєнко М. Х. 549
 Лсаєнко П. Ф. 227
 Лсакович В. М. 469
 Лсаченко Б. Л. 185, 186, 444, 489, 599
 Лскендеров Т. С. 518
 Лскрицький Д. С. 432
 Лсмагілов В. З. 319
 Лсмаїлов Р. Г. 636
 Лссак І. (Izsak I.) 531
 Лстрін Б. М. 262
 Лсусов М. 537
 Лхімару С. 514, 515
 Лценко М. М. 352
 Лшлінський О. Ю. 126, 239, 240, 260, 275, 302, 493, 604
 Лщенко А. 223
 Лщенко А. М. 187, 616
 Лщенко В. В. 30
 Лщенко В. Г. 645
 Лщенко І. М. 153
 Лщенко Т. А. 393–395
 Лщук О. С. 211
 Люкояма К. (Yokoyama K.) 584
 Люлон П. Ф. 626
 Люлтуховський М. В. 510
 Люоффе А. Ф. 314, 591
 Люоффе Б. В. 83
 Лабанов Б. М. 485
 Лабачник М. І. 83, 228, 354
 Лабішев Б. П. 638
 Лабіш К. (Kabisch K.) 645
 Лавалерідзе І. П. 454
 Лавецька-Мазепа [Н.] 210
 Лавецький Р. С. 9, 39, 83, 185, 206, 208–210, 352, 448, 527
 Лавтер Л. І. 25
 Лагава Я. (Kagava Y.) 53
 Лагало О. О. 196
 Лаган Д. Л. 322
 Лаганов [Н.] 609
 Лаганович Н. А. 210, 211
 Ладарча О. 501
 Ладішевський В. Г. 603, 633
 Ладман А. 333
 Ладомцева Л. А. 66
 Ладзакевич Л. І. 219
 Ладзаков В. М. 510
 Ладзаков В. П. 459
 Ладзаков [Н.] Ф. 457
 Ладзановська Н. С. 413
 Ладзановський В. І. 413
 Ладзанцев Б. О. 560
 Ладзанцева Л. В. 531
 Ладзарновський І. А. 83
 Ладзбан М. 390
 Ладзда С. 284
 Ладзімирський П. С. 287
 Ладзімирчук В. П. 34
 Ладзун У. [А.] 41
 Ладйгородов Р. В. 423
 Ладйданов Л. З. 121
 Ладйсенов К. 235
 Ладкулія Ш. 406
 Ладлабухов М. І. 441, 590
 Ладлам А. 519
 Ладлантіренко І. І. 579
 Ладлачевська К. С. 217, 219
 Ладлашник В. С. 215
 Ладлашников [А.] Г. 97

Калашников А. С. 446
 Калениченко П. М. 236, 257
 Калечиць В. В. 41
 Калиниченко І. О. 37
 Калиниченко Л. [А.] 124
 Калининко М. К. 462
 Калинович В. І. 380
 Калинович М. Я. 469, 617
 Калита В. Т. 73, 194
 Калитич Г. І. 657
 Калихевич Ф. Ф. 583
 Калібабчук В. О. 518
 Калібабчук М. М. 131
 Каліман П. А. 390
 Калін Г. П. 186
 Калінін В. А. 625
 Калінін М. І. 467
 Калінін С. К. 458
 Калінін Ф. Л. 107
 Калініченко М. 95
 Калініченко О. А. 632
 Калінкін В. М. 214
 Калінкін В. Ю. 215
 Калмиков В. [А.] 436
 Калнинь А. А. 330
 Калонкін М. 573
 Калуцька Л. П. 88
 Кальман П. А. 208
 Кальченко В. І. 353, 659
 Кальченко Г. Н. 574
 Кальченко Н. Т. 108
 Калюжний А. Є. 625, 626
 Калюжний В. [А.] 311
 Калядик С. І. 279
 Каляєв А. В. 471
 Каляєв Г. І. 313, 534, 580
 Камалетдинов М. А. 179
 Камалов Г. Л. 69, 241
 Каменецька Д. С. 166
 Каменов Б. Г. 501
 Каменська Л. Л. 267
 Каменцев П. Я. 414, 415
 Каменцева З. П. 318
 Каменьщиков М. П. 442
 Камерс (Kamers) 266
 Каміллї Л. (Camilli L.) 39
 Камінська В. І. 380
 Камінський О. О. 168
 Каммер Г. 324
 Канаєв [Н. А.] 458
 Канделе В. 331
 Канделіс В. [А.] 207
 Каневський О. П. 97
 Каневський Ю. С. 385
 Канер Е. А. 211–213
 Канигін Ю. М. 70, 301, 303, 657
 Канівець В. В. 34
 Канівець І. І. 107, 108, 396
 Канішевський М. Д. 236
 Кант І. 624, 625
 Кантов Х. 324
 Кантор Б. Я. 478, 596
 Канторович Л. В. 126, 288, 629
 Каня Ч. (Kania C.) 181
 Каняєв М. П. 623
 Капелист К. В. 441
 Капітонова Ю. В. 125
 Капіца П. А. 105
 Каплан В. [А.] 53
 Каплан М. (Kaplan M.) 208, 209
 Каплун В. Б. 625
 Каплун С. Я. 494
 Капля А. В. 338
 Каплянський [А. Є.] 472
 Капшер О. Г. 454
 Капралов Ю. А. 318
 Капто О. С. 625
 Каптаренко-Черноусова О. К. 176, 499, 564, 616, 617
 Капустін В. А. 61
 Капустян В. В. 599
 Капустян О. В. 359
 Капустянський І. Н. 192
 Карабанова В. [Н.] 183
 Караваєв М. М. 228
 Карагодін Ю. М. 179
 Караджич В. 66
 Каразін В. Н. 256
 Каракеев К. К. 42
 Каракіс Л. В. 347
 Карамов К. С. 39
 Карамян А. І. 338
 Карандашов [Н.] 101
 Карандеев К. Б. 275, 385
 Карасик М. О. 311
 Карасьов Г. М. 454

Карафолі Е. 493
 Карбівський В. Л. 631, 632
 Каргін В. О. 83
 Кардишев Д. І. 564
 Карелін [А. А.] 659
 Каретников В. Г. 14
 Каретникова О. 664
 Карєва М. П. 380
 Карєва О. В. 204
 Каримян Р. С. 606
 Карімов С. Б. 207
 Карімов Х. Х. 150
 Карішик С. 385
 Карліна М. І. 590
 Кармазіна М. 297
 Кармалюк У. 155
 Кармишана Г. І. 175
 Карнаушенко Є. К. 301
 Карпаті З. 205
 Карпеко О. Д. 232
 Карпенко Г. В. 84, 275, 501
 Карпенко М. В. 215
 Карпенко О. Ю. 215
 Карпенко П. В. 419
 Карпенко Ю. О. 219
 Карпенко Ю. О. 6, 213–215
 Карпінський О. П. 591
 Карпов В. Г. 150
 Карпов І. І. 303
 Карпов П. П. 161
 Карпухян П. Т. 655
 Картрайт М. Л. 366
 Картузов В. В. 24, 566
 Картуш Р. В. 161
 Картюшев С. І. 616
 Карханіна Н. Я. 136
 Кархаухова Є. С. 419
 Карякін Л. І. 312
 Касабов Й. Д. 529
 Касаєва М. О. 217, 219
 Касаткін Б. С. 457
 Касаткіна Л. М. 284
 Касименко О. К. 156, 235
 Кассіль Г. [Н.] 38
 Кассо Л. А. 70
 Кастелано В. (Castellano V.) 469
 Касьяненко В. Г. 349, 350
 Касьянов П. О. 359
 Катаєв В. Л. 522
 Катєв Х. Т. 537
 Катков Ф. [А.] 385
 Катковник В. Я. 302
 Катуков Г. Н. 337
 Кауфман І. І. 468
 Кауфман П. Б. (Kaufman P. B.) 338
 Кафітіна Н. О. 394
 Кафтанов С. В. 651
 Кац Г. І. 288
 Кац М. (Kac M.) 288
 Качадоріан В. А. 590
 Качалов Г. Л. 69
 Качальський А. (Katchalsky A.) 227
 Качан [А. А.] (Kachan A. A.) 268
 Качанов В. [А.] 382
 Качковська Л. С. 353
 Кашин Б. С. 272
 Кашишко О. П. 443
 Кашковська О. О. 37
 Кашеєв Е. Л. 385
 Кашенко М. М. 219, 275
 Кашенко М. Ф. 6, 8, 216–220, 275, 392
 Квалья Д. (Quaglia G.) 292
 Квасников Є. І. 489
 Квасницький О. В. 39, 390
 Квасниця В. М. 313
 Квачек Р. 362
 Кваша В. В. 220
 Квітка К. В. 192
 Квітка О. Л. 432, 433
 Квітницький-Рижов Ю. М. 219, 564
 Кейер С. (Caillere S.) 501
 Кейс К. М. 288
 Кейсевич Л. В. 448
 Кейт П. (Cate P.) 182
 Келдиш Л. В. 212
 Келдиш М. В. 34, 83, 105, 126, 169, 227, 432, 441, 568, 646
 Келер Х. 518
 Келлер 429
 Келлер Б. О. 599
 Келлер Я. І. 192
 Кемпбелл Р. (Kempbell R.) 42
 Кенейрі Р. (Kenyery R.) 181
 Кенешей З. 469
 Керімов Д. А. 380, 381
 Керн В. 324

Керча Ю. Ю. 325
Кеслі Д. (Casley J.) 17
Кефелі В. І. 150
Кечек'ян С. Ф. 266, 380
Кивкліс В. 185
Києнко В. М. 511
Кизименко П. М. 574
Кипаренко В. Ф. 312
Кирилов І. І. 642
Кирилов І. Ф. 436
Кириченко І. М. 90
Кириченко О. М. 439
Кириченко С. М. 573
Кириченко Т. І. 69, 332
Кириченко Ю. А. 105
Киричинський Б. Р. 139
Киричок Ю. К. 150
Киркова Г. 537
Кирпонос Є. М. 573
Кирюков Ю. Л. 454
Кир'яков Ю. Ф. 338
Киселевський В. М. 317, 319
Кисельова О. М. 629
Кисиленко А. А. 171
Кисиленко В. [А.] 448
Кисіль Є. К. 232
Кислівський Д. 390
Кислов В. 352
Кислюк В. С. 583
Кисляков В. С. 364
Китайгородський І. І. 322
Китайгородський М. М. 564
Китайгородський О. І. 466
Киш П. П. 459
Кишкін С. 507
Кияєв О. Е. 76
Кияк Г. С. 108
Кияткіна І. Г. 525
Кібіреєв В. К. 30, 32
Кіборт М. Ю. 218
Ківшар Т. І. 571
Ківшик [Н.] К. 534
Кігурадзе І. Т. 366
Кілмістер К. В. (Kilmister C. W.) 424
Кільчевський М. О. 8, 58, 220–222, 238, 240, 493, 560
Кільчинська Г. О. 221
Кіндзерський Ю. 48
Кінель І. Г. 564
Кінт О. Дж. (Kint O. J.) 396
Кіпріанов А. І. 6, 17, 30, 31, 84, 223, 224, 227, 239, 501, 505, 560, 623
Кірдо І. В. 416
Кіреєв В. О. 82
Кіржаєв С. М. 535
Кіржаєва І. Г. 10, 26, 48, 58, 86, 99, 138, 251, 295, 373, 515, 525, 557, 599, 624, 628, 642, 658
Кірія В. С. 424
Кіркевич Г. О. 261
Кірпатовський С. І. 371
Кірсанов Г. [Н.] 480
Кірсанов О. В. 6, 171, 172, 225–228, 236, 326, 353–355, 419, 449, 465, 623
Кірсанова Г. А. 227
Кірсанова М. В. 227
Кірсанова Н. О. 171
Кіршенблат Я. Д. 349
Кірюшко М. І. 297
Кіселевич В. 504
Кісель П. І. 184
Кісс Е. 324
Кіссен Д. М. (Kissen D. M.) 208
Кістяковський О. Б. 347, 439
Кіт Г. 446
Кітик В. І. 178, 229, 230
Кішер Л. 154
Кландорф Г. 202
Кларк Дж. М. (Clark J. M.) 42
Класс Д. Л. (Klass D. L.) 263
Классі Є. В. (Classey E. W.) 181
Клаус Г. 331
Клаус К. К. 664
Клебанський Є. О. 353
Клейн Б. І. 184, 186
Клеменс М. 583
Клемент О. (Klement O.) 398
Клементі (Clementi) 70
Клеммер К. (Klemmer K.) 645
Клеопов Ю. Д. 64
Клетушкін В. М. 568
Клименко В. В. 568
Клименко В. Г. 107
Клименко В. Я. 44, 161
Клименко Л. О. 115, 612
Клименко О. 645

- Клименко О. П. 261
Клименко П. В. 230, 232, 233, 426
Клименко П. Я. 470
Клименко С. В. 220
Клименко Ю. В. 225
Климко Н. Г. 42
Климковський Б. М. 245
Клік К. (Klik C.) 169
Клімін О. І. 77
Клінгсберг Е. (Klingsberg E.) 224
Клінтон Б. 519
Клоков В. І. 227, 233, 235–237
Клоков М. В. 47, 397, 599
Клокова Г. Є. 236
Клосс Г. (Closs H.) 534
Клочко В. П. 462
Клубнічкін К. Ф. 502
Клюєнко Л. П. 632
Ключников [Н.] 515
Клюшник М. П. 227
Клюшников В. Д. 318
Клюшниченко В. Є. 283
Кнапп В. 381
Кнапп Г. Ф. 469
Книш І. Т. 209
Книшов Г. В. 21
Кнопов М. Ш. 210
Кнунянц І. Л. 228
Кобаяші Т. (Kobayashi T.) 56
Коберник С. Г. 547
Кобзар В. М. 580
Кобзєв В. В. 94
Кобилянська О. 313
Кобієв В. Г. 275
Кобов Й. У. 625
Ковалевський А. К. 454
Ковалевський О. А. 328
Коваленко А. Д. 152, 221, 222, 238–240, 273
Коваленко [А.] К. 406,
Коваленко В. С. 434
Коваленко Д. Н. 189, 482
Коваленко [Є. Є.] 393
Коваленко З. П. 240
Коваленко Л. А. 544
Коваленко Л. О. 518
Коваленко Л. С. 448
Коваленко О. І. 118, 186
Коваленко П. І. 90
Коваленко С. М. 547
Ковалюк З. Д. 557
Коваль А. А. 171
Коваль Б. А. 99, 577
Коваль В. П. 346, 347, 350
Коваль П. Д. 307
Коваль С. В. 214, 215
Ковальов А. В. 147, 148
Ковальов В. П. 215
Ковальов Г. Ф. 215
Ковальов С. [А.] 559
Ковальова І. Г. 207
Ковальова О. Г. 269
Ковальський М. В. 269
Ковальський Ф. І. 176
Ковальчик Є. 387
Ковальчук Б. І. 316, 317
Ковальчук Г. І. 571, 574
Ковальчук Л. Я. 120
Ковальчук О. О. 538
Ковальчук П. С. 258, 259
Ковальчук С. І. 196
Ковач В. (Kováč V.) 235
Ковач К. 266
Ковачева Р. 537
Ковбасюк С. М. 156
Ковердинська А. С. 625
Ковпак В. І. 318
Ковпак Л. В. 411
Ковпак С. А. 234, 236, 575
Ковпаненко Н. 628
Ковтун В. Д. 69
Ковтун В. Ф. 321
Ковтун Г. О. 240, 242, 243, 324, 327
Ковтун С. Д. 114
Ковтуненко В. О. 30, 32
Ковчанова М. Я. 421
Коган Дж. (Kogan J.) 630
Коган Л. Й. 252
Коган Л. М. 623
Коган-Ясний В. М. 39
Когановський О. М. 82
Когбетліанц Е. (Kogbetliantz E.) 292
Кодєдова О. (Kodedová O.) 361
Кожамкулова Б. С. 116
Кожевников С. М. 239, 244–248
Кожевников Ю. М. 248

Кожевникова Л. М. 248
Кожевникова О. Є. 248
Козак Л. В. 94
Козаренко Б. І. 583
Козаченко А. І. 427
Козаченко С. В. 657
Козачковський О. Д. 166
Коздоба Л. О. 560
Козел [А.] Г. 100
Козел К. 654
Козиренко Л. 275
Козирєв Б. М. 169
Козій Г. В. 64
Козін Л. Ф. 566
Козлов [А.] П. 120
Козлов В. В. 605, 623
Козлов В. І. 238
Козлов В. С. 493
Козлов [І. А.] 319
Козлов М. В. 182
Козлов П. К. 591
Козлов С. М. 105
Козлова Н. Я. 658
Козловський В. Б. 453
Козловський В. В. 215
Козловський І. С. 34
Козловський М. Т. 37
Козмінська Т. Б. 66, 90
Козоброд В. П. 129, 239
Койтер У. Т. 493
Койчуєв Т. К. 41
Кок К. (Kock K.) 469
Кокарев Д. Д. 444
Кокозей В. М. 518
Кокрофт Дж. 210
Кокура П. 362
Колегеро Ф. 514, 515
Колейко Й. 235
Колеснев С. 419
Колесник А. 70
Колесник В. Ф. 520
Колесник М. 68
Колесник П. С. 574
Колесников А. Г. 55, 248, 250
Колесников К. С. 432
Колесниченко О. М. 46
Колесов Л. 235
Колесов Ю. С. 367
Колесса Ф. М. 250, 251
Колкер І. І. 489
Коллінз Т. 529
Колмогоров А. М. 51, 271, 288
Коловський М. З. 259
Коломієць Б. Т. 529
Коломієць В. Г. 367
Коломієць В. Т. 619
Коломієць І. Г. 155, 156
Коломієць І. Д. 525
Коломієць М. С. 10, 333, 419, 660
Коломієць О. В. 363
Коломійченко М. А. 52
Коломійченко М. С. 156
Колосов М. Г. 114
Колосов Ю. М. 182
Колотило Д. М. 143
Колотилова [А. І.] 53
Колтачихіна О. Ю. 425
Колупаєв В. 319
Колчинський І. Г. 585
Коль Г. 519
Кольченко В. В. 21
Коляно Ю. М. 445
Комар Н. В. 93
Комарніцький О. Б. 222, 588
Комаров А. Р. 142
Комаров В. Л. 218, 416, 599
Комаров В. М. 649
Комаров Г. М. 238
Комаров Д. М. 507
Комаров І. В. 30
Комаров І. Ф. 641
Комаровський А. С. 458, 459
Комендар В. І. 254
Комісаренко С. В. 511
Комісаров Б. Г. 547
Комісарчик Я. Ю. 448
Комлев І. В. 377
Комник С. Н. 568
Комото Т. 324
Комоцький С. К. 616
Компан О. С. 233
Компанієць І. І. 157
Конашевич-Сагайдачний П., гетьман 158
Кондратьєв К. Я. 56
Кондратьєв М. С. 251–253
Кондратьєва [А.] Ф. 207

Кондратюк Є. М. 253–255, 438, 441
Кондратюк С. Я. 599
Кондуфор Ю. Ю. 236, 255–257, 297, 362, 538
Кондуфорова Н. В. 54–56
Конєв І. Х. 537
Коник О. Е. 511
Кониський О. 538
Конін В. В. 654
Конінгсвельд Р. 325
Коніцула Т. Я. 367
Коннон В. (Connon W.) 39
Коновалов В. Г. 256
Коновалов Д. П. 84
Коновалов І. Н. 338
Коновалюк Ф. З. 312
Кононенко В. О. 239, 258–260, 433, 492, 507
Кононенко М. І. 576
Кононов В. О. 364
Конончук Г. Л. 136
Конончук Л. П. 136
Конопля Є. Ф. 207
Конотопець Н. І. 218
Константинов Б. П. 126
Константинов Л. К. 150
Константинов М. М. 302, 303
Константинов О. В. 212
Константинов Ф. В. 169, 381
Конторович В. М. 212
Конюхов С. М. 86, 522
Копачевська Є. Г. 443
Копаш О. (Koras O.) 247
Копержинська Г. В. 338
Копержинський К. О. 337, 338
Коперник М. 583
Копейчиков В. В. 380
Копилов [А.] Г. 114
Кописов Ю. 646
Копитов В. Ф. 260–263
Копйов О. В. 486
Коплатадзе Р. Г. 367
Коплей А. (Copley A.) 53
Коплієнко Л. С. 288
Коптева [Є.] Г. 494
Копф А. 654
Кораб І. І. 200
Корабльов С. С. 259, 260
Корані Я. А. 266
Корбан Ф. Л. 263
Корбут Л. В. 266
Кордеро Л. (Cordero L.) 17
Кордіяка Ю. Є. 639
Кордун Г. Г. 315
Кордюм В. О. 488
Коренблом Б. І. 553
Кореневич І. Р. 474
Кореневський Д. Г. 367
Кореневський С. М. 230
Коренман І. М. 37
Коренний О. О. 303
Корецька Г. А. 266, 267
Корецький В. М. 9, 34, 209, 264, 266, 381
Корецький Л. М. 110
Корецький Ю. В. 267
Корженевський Ю. С. 453
Коржинський Д. С. 501
Коришев І. Ф. 547
Коринько В. А. 353
Корнеа 534
Корнелюк М. В. 235
Корнев К. А. 162, 268–270
Корнеєв В. О. 182, 413
Корнеєв О. П. 347, 564
Корнейчук М. П. 270–272
Корнієнко Ю. В. 364
Корнійчук В. А. 510
Корнійчук О. Є. 6, 211, 426, 575
Корнілов А. В. 180
Корнілов М. Ю. 30, 31, 224
Корнілов О. В. 48
Корнілович Ю. Є. 320
Корноухов М. В. 9, 152, 272, 274, 275
Корноухова Є. В. 275
Корноухова М. І. 275
Корнута П. П. 353
Корнюшенко [Н.] П. 186
Коробко М. І. 261
Коробков І. [А.] 187
Коробова М. В. 369
Коробчанський В. І. 276, 277
Коробчанський І. Є. 276, 277
Коровицький Л. К. 186, 349
Королівський С. М. 544
Королук В. С. 123, 366, 367
Корольов Б. І. 571

Корольов О. А. 369
 Корольов С. П. 85, 633
 Коропещький І. С. 330
 Короповський В. В. 95
 Коросташ [А. І.] 657
 Коротай С. С. 444
 Коротич [А.] С. 186
 Коротич Г. 406
 Коротич І. П. 406
 Короткевич О. Л. 441
 Короткевич П. Г. 108, 109
 Короткий В. А. 75
 Короткий Р. М. 576, 577
 Коротков [І. Н.] 385
 Коротнев Н. І. 182
 Коррадо Д. (Corrado G.) 469
 Корсін П. 394
 Корсон С. А. (Corson S. A.) 208, 209
 Корст П. [Н.] 168
 Корсунський А. Л. 477
 Корсунь А. О. 46, 404
 Кортусов П. П. 219
 Коруд В. І. 619
 Корхевег Д. Й. (D. J. Korheweg) 51
 Коршаков В. В. 162
 Коршенко [А.] Н. 421
 Коряк Е. Б. 69
 Корякін Л. І. 441
 Косарчук В. В. 317
 Косевич Л. М. 636
 Косенко М. Ф. 660
 Косець М. І. 63, 64
 Косєв Д. К. 538
 Косирева З. С. 101
 Косматий Є. С. 299
 Косминський Є. О. 266
 Космодаміанський В. 186
 Космодаміанський О. С. 277, 278, 493
 Кособокова К. [Н.] 421
 Косовер Е. (Kosower E.) 224
 Косовець О. О. 281
 Косолапов В. В. 648
 Косоногов Й. Й. 6, 279–281
 Косоногова К. М. 279–281
 Косоуров К. 409
 Коста Е. 284
 Костандов Л. А. 31, 228
 Костеж [А.] Б. 202
 Костекел О. (Costăchel O.) 208, 209
 Костенко Л. 213
 Костенко М. П. 372
 Костенко Р. К. 424
 Костенко Ю. 312
 Костецький Б. І. 152, 318
 Кости́лев Е. Ф. 590
 Костирко В. 21
 Костов Г. Д. 493
 Костов І. (Kostov I.) 312
 Костомаров В. Г. 66
 Костомаров М. І. 538
 Костриця М. Ю. 574
 Кострюков К. 607
 Кострюков П. [А.] 652
 Кострюкова К. Ю. 374, 375
 Костюк О. П. 282
 Костюк П. Г. 21, 114, 211, 283–285, 390, 510, 601
 Костюкова К. Ю. 406
 Косяра Г. Г. 546
 Кот Л. С. 619, 621
 Котві М. 56
 Котельников І. М. 547
 Котенко Є. Ф. 458
 Котенко Т. І. 646
 Котерлін М. Д. 632
 Котін [А.] К. 556
 Котіна З. Ф. 46
 Коткова К. І. 53
 Котляр Б. І. 24
 Котляр В. І. 337
 Котляревська В. А. 643
 Котляревський І. П. 574
 Котляров М. 21
 Котов В. Н. 256, 400
 Котов М. І. 46, 64, 203, 599
 Котовський Г. І. 543
 Котон М. М. 268
 Котошук М. Г. 254
 Котунов Г. Н. 338
 Котухова Г. І. 25
 Коулі А. (Cowley A.) 354
 Коутецький Я. 83
 Кохно М. А. 149, 150, 454
 Коцаньда С. 432
 Коцюбинська І. М. 266
 Коцюбинський М. М. 192

Кочаєв В. П. 432
Кочан В. А. 384
Кочерга [А.] 493
Кочерга Л. К. 234
Кочерган М. П. 215
Кочергін В. П. 56
Кочергін М. І. 277
Кочергін П. М. 32
Кочережко [А. Н.] 558
Кочкін О. 501
Кочо В. С. 101
Кочубей Н. І. 74
Кочубей Ю. М. 296, 536
Кошарний П. М. 625
Кошевий Ю. В. 448
Кошелєв М. Ф. 133
Кошель О. М. 314, 574
Кошечкіна Л. П. 660
Кошик Н. А. 352
Кошлай Л. Б. 629
Кошляков В. М. 367
Кравков С. 404
Кравців Р. Й. 122
Кравцов [А. Є.] 634
Кравцов О. В. 631
Кравцова П. 517
Кравченко [Н. А.] 390
Кравченко А. А. 188
Кравченко В. В. 381, 537
Кравченко В. Ф. 477
Кравченко І. І. 632
Кравченко Л. К. 477
Кравченко О. А. 46
Кравчинський Б. Д. 39
Кравчук 398
Кравчук Л. В. 433
Кравчук Л. М. 235, 297, 633
Кравчук М. П. 292, 588
Кравчук П. 312
Кравчун Н. А. 582
Краліна А. О. 25
Крамаров В. С. 97
Крамер Е. (Kramer E.) 645
Крамер Н. А. 611
Крамер Р. (Kramer R.) 284
Красильникова [А.] В. 311
Красильникова Є. 60
Красін А. К. 560
Красковський С. О. 617
Краснов А. М. 47
Краснокожина З. В. 55
Красноперов [Н.] В. 292
Красноштейн С. Р. 252
Красовицький Б. М. 224, 622
Красовський І. Д. 159
Красовський С. К. 645
Красуцький П. О. 353
Краузе [М. І.] 564
Крахмальна Т. В. 442
Крашенинникова О. В. 74
Краюшкін В. О. 28, 461–463
Крейер Г. К. 219
Крейн А. Ю. 288
Крейн І. М. 289
Крейн М. Г. 9, 285, 287–289
Крейн Р. Л. 289
Крейн С. Г. 287, 288
Крейн С. Е. 243
Кремень В. Г. 519, 549
Кремньов О. О. 289, 291, 560, 569, 647, 648
Крепс Є. М. 39, 513
Крестов Г. О. 663
Крестовський В. 331
Крефт В. Д. 515
Крехова М. 227
Кречетович В. І. 599
Крживицька Н. М. 252
Крива Л. М. 121
Кривенко П. І. 635
Кривенюк В. В. 433
Кривець Н. В. 362
Кривко Я. 222
Кривоглаз М. О. 524
Кривоніс Максим, полковник 426
Кривоносов Ю. [І.] 657
Криворучко Б. П. 209
Криворучко С. М. 66
Кривошея Г. М. 575
Кривський І. Ю. 602
Кривченко [А. А.] 44
Крижанівська М. 444
Крижевський П. В. 64
Крилов Б. С. 266
Крилов І. П. 212
Крилов М. М. 291, 292, 363, 364, 367, 508, 599

Крилов О. В. 660
 Крилов О. М. 286, 408, 409
 Крилов П. М. 219
 Крилов С. 266
 Крилов С. В. 534
 Крилова Я. 266
 Крильцов І. І. 266
 Кримський А. Ю. 104, 192, 293, 294
 Крип'якевич І. П. 156, 159, 294, 295, 312, 469
 Крисанов [А.] Ф. 245
 Крисс [Є. Є.] 662
 Крицук А. А. 137
 Крицька Л. І. 47
 Кричевець [А.] М. 131
 Кричевська [Є.] Л. 14
 Кришевський М. 325
 Кришталь В. С. 353
 Кришталь О. О. 282, 284, 285
 Кришталь О. П. 182, 199, 347, 350, 441
 Криштафович М. Й. 311
 Криштофович А. М. 394, 398, 441, 617
 Крөгезе П. 179
 Крок Р. 324
 Кролевець М. С. 492
 Кропачова А. А. 171
 Кропив'янський Б. М. 201, 202
 Кропоткін П. М. 424
 Крос Дж. 432
 Крослі Е. (Crossley E.) 246–248
 Крочук А. С. 635
 Кругляков К. [Є.] 82
 Круделі У. (Crudeli U.) 292
 Круликовська М. П. 24
 Крупський М. К. 107
 Крусьцевський І. 31
 Крутиховська З. О. 580
 Крутов В. І. 424
 Крутов О. М. 636
 Крутовських В. [А.] 448
 Круть М. В. 201
 Крюкова І. В. 38
 Крючков Я. П. 276
 Ксанфомаліті Л. В. 636
 Кубачек М. 31
 Кубишкін В. Є. 385
 Кубійович В. М. 539
 Кубовчак Д. (Kubovčak D.) 235
 Кудель В. К. 499
 Куделя О. Д. 638
 Кудін І. А. 574
 Кудлай Д. Г. 60
 Кудлай О. С. 155
 Кудра С. 170
 Кудрицький Є. М. 67
 Кудров В. М. 41
 Кудрявцев В. Б. 125
 Кудрявцев І. В. 319
 Кудряшов К. В. 652
 Кужаров О. С. 242, 243
 Кужій [А.] І. 492
 Кузано Т. (Kusano T.) 366
 Кузес В. С. 67
 Кузнецов [А. Н.] 548, 586
 Кузнецов Б. Г. 425
 Кузнецов В. 312
 Кузнецов В. І. 85, 312
 Кузнецов В. О. 565
 Кузнецов В. Я. 235
 Кузнецов Д. А. 547
 Кузнецов М. І. 599
 Кузнецов Ю. М. 409
 Кузнецова В. Г. 497
 Кузнецова Г. І. 228
 Кузнецова Г. О. 150
 Кузнецова К. І. 175
 Кузнецова С. В. 311
 Кузнецов В. І. 484
 Кузнецов В. М. 95
 Кузнецов [Є.] М. 25
 Кузнецов М. Д. 94, 276, 277
 Кузнецов П. І. 302
 Кузнецова В. М. 618
 Кузнецова Л. І. 613
 Кузьменко А. А. 599
 Кузьменко В. О. 176, 433, 537
 Кузьменко М. Г. 635
 Кузьменко М. І. 562
 Кузьменко С. 614
 Кузьмін В. О. 236
 Кузьмін Г. 256
 Кузякіна О. Б. 322
 Куїнджи Б. М. 227
 Кук Л. П. (Cook L. P.) 542
 Кукаркін Б. В. 584, 611
 Кукін Д. М. 257

Куколев Г. В. 87, 88, 94
Кукса О. В. 319
Куксенко В. [І.] 583
Кукуруза В. Д. 534, 639
Кукуш А. 370
Кукушкін О. Б. 514
Кулагін В. К. 208
Кулагін М. М. 200, 392
Кулагін С. Г. 584
Кулаєва Л. [Н.] 69
Кулак Л. Д. 456
Кулаков Ю. І. 425
Кулаковська О. П. 347, 349
Кулебакін В. С. 642
Кулеско І. І. 577
Кулешов М. П. 482
Кулигін А. М. 522
Кулик В. К. 245
Кулик В. Л. 367
Кулик О. М. 504
Кулик С. [А.] 60, 444
Куликов К. О. 404
Куликова Б. Г. 517
Куликовський Л. 409
Куликовський П. Г. 404
Куличенко [А.] М. 356
Куличенко В. Г. 179, 188,
Кулінська С. Ю. 538
Куліш Є. О. 179
Куліш Л. Г. 639
Култигін В. С. 457
Кульський Л. А. 82, 161, 162, 224
Кульчицький В. Л. 363
Кульчицький В. С. 34
Кульчицький С. В. 155
Кульчицький О. К. 600
Кульчицький Я. О. 176
Кулюпін Ю. [А.] 76
Кунанд Г. (Kunand G.) 246
Кундієв О. І. 325
Кундієв Ю. І. 134
Кундт В. (Kundt W.) 424
Куницький Ю. А. 631, 632
Кунс В. Г. 209
Купарадзе Р. М. 513
Куперман Ф. М. 197
Купріянова Н. С. 326
Кураєв Є. І. 385
Куракін О. М. 623
Курандіна Д. П. 347
Куранов Б. [А.] 316
Курапов Ю. А. 456
Курас І. Ф. 257, 295, 297, 307, 538
Курату Г. 331
Курашов М. В. 262
Курдюмов Г. В. 501
Курелла Г. [А.] 114
Куриленко Л. К. 171
Куриленко О. Д. 224, 298, 299
Курилець І. П. 486
Курило І. А. 619
Курилов П. С. 547
Куріат Р. І. 319, 433
Курік М. В. 635
Курінна Т. М. 573
Курінний О. 517
Курмей М. Д. 634
Курносів Ю. [А.] 516
Куропаткін З. 381
Курпа Л. В. 477, 478
Курсанов А. Л. 108, 338, 396, 623
Курсанов Д. М. 83
Курсанов Л. І. 444
Курчатов І. В. 636
Курченко І. [Н.] 444
Куршев [А.] К. 131
Кусукава А. (Kusukava A.) 42
Кутовий С. Ю. 136
Кутров Г. П. 30
Кухар В. П. 30, 69, 228, 326, 355, 659
Кухаров П. І. 552
Кухта К. Я. 649
Кухтенко І. І. 81
Кухтенко О. І. 9, 300, 302–304
Кухтенко Т. О. 304
Кухтін В. 560
Куц В. Г. 639
Куц В. [Н.] 201, 202
Куц В. С. 81
Куценко В. І. 304, 306, 307
Куцова В. З. 549
Кучер В. І. 234
Кучер Р. В. 580
Кучера І. М. 259
Кучеренко Є. М. 38
Кучеренко І. К. 66

- Кучеренко [Й.]-А. (Kucharenko J.-A.) 299
 Кучеров Б. 80
 Кучеров П. С. 97, 307, 308, 587
 Кучерява Л. Ф. 46
 Кучкаръов [Е. А.] 377
 Кучма В. Г. 395
 Кучма Л. Д. 86, 235, 271, 297, 330, 457, 511, 519, 520, 601
 Кучмеровська Т. М. 615
 Кучмінська Х. Й. 478
 Кучнін [А.] 419
 Кушакевич С. Ю. 599
 Кушко І. В. 60
 Кушнарьов [А.] П. 523
 Кушнір В. М. 249
 Кушнір М. 607
 Кушнір П. Н. 99, 101
 Кушнярова А. 312
 Кушер І. (Kušcer I.) 560
 Кьортіс Д. (Curtis D.) 284
 Кюхле Е. 172
 Кязімов Ш. К. 160
- Ла Берг Ж. (La Berge G.) 462
 Лабковський Я. М. 166
 Лавейн Ж. Р. 394
 Лавендел Е. Е. 260
 Лавитська З. Г. 443
 Лавлі Р. (Lavley R.) 42
 Лавренко Є. І. 310
 Лавренко Є. М. 64, 205, 599
 Лаврентович Д. І. 107
 Лаврентьев М. О. 126, 364, 476
 Лаврентьев О. П. 252
 Лаврентьева [Є.] В. 404
 Лавриненко Є. М. 599
 Лавриненко К. Д. 560
 Лавриненко Л. Ф. 311
 Лавров Б. П. 259
 Лавров М. В. 262
 Лавров М. М. 444
 Лавров С. Г. 322
 Лавров Ю. 324
 Лаврова О. 324
 Лагун [А. А.] 272
 Лагунов І. І. 349
 Лагутіна М. А. 107, 335
 Ладиженський О. М. 652
- Ладиженський О. О. 288
 Ладієва В. Д. 498
 Ладір Дж. 210
 Лаже Я. 129
 Лазаренко [А.] В. 641
 Лазаренко А. С. 205, 309, 310
 Лазаренко Є. [А.] 311
 Лазаренко Є. Є. 49
 Лазаренко Є. К. 179, 310, 312, 313, 398, 441, 501
 Лазаренко К. Ф. 312
 Лазаренко П. І. 330
 Лазареско А. (Lazaresko A.) 266
 Лазарев В. Б. 568
 Лазарев П. 511
 Лазарев Ю. [Н.] 514
 Лазарян В. А. 248
 Лазо А. С. 114
 Лазор М. П. 131
 Лазоренко Ю. І. 109
 Лазорко В. М. 181, 182
 Лазур'євський Г. В. 69
 Лазько Є. М. 312, 313
 Лайош Ф. 186
 Лайтц Г. 31
 Лак К. (Luck K.) 247
 Лакін Ф. 450
 Лаклавер Д. (Laclevere J.) 17
 Лалич Р. 67
 Ламашевський В. П. 317
 Ламзін С. 611
 Лампека Р. Д. 518
 Лампітт Р. С. (Lampitt R. S.) 421
 Ланг Г. Ф. 352
 Ланге К. О. 282, 285, 510
 Ланге О. К. 342
 Лангер Г. К. (Langer H. K.) 286, 288, 289
 Лангер Н. О. 356
 Ланда В. (Landa V.) 349
 Ландау Г. Дж. (Landau H. J.) 288
 Ландау Л. Д. 169, 636
 Ландсберг П. Т. 515
 Ланжевен-Жоліо Х. 514, 515
 Лапинський П. Г. 280
 Лапій В. 267
 Лапін В. Г. 318
 Лапкін Б. Д. 493
 Лапоногов О. О. 486

- Лаптев Б. Л. 424
 Лаптев І. П. 219
 Лапчик В. Ф. 255, 338
 Лапчик Т. Ю. 176
 Лапшина Л. Б. 208
 Ларіонова Л. 646
 Ларіонова Л. І. 95
 Ларком Л. 601
 Ларкс С. Д. 39
 Латаш Ю. В. 356, 357
 Латишев Г. Д. 466
 Лауд В. С. 367
 Лаффе А. (Laffe A.) 266
 Лаффітт П. (Laffitte P.) 501
 Лахно Ю. В. 613
 Лача Х. П. 172
 Лашкар'юв В. Є. 313, 315, 372, 376, 636
 Лашкевич Г. І. 107
 Ле Хуан Кан (Le Xuan Can) 366
 Лебедев А. О. 8, 316, 318, 319, 430–432
 Лебедев Б. І. 347
 Лебедев В. 427
 Лебедев В. В. 104
 Лебедев В. І. 103
 Лебедев В. К. 356
 Лебедев Д. В. 398
 Лебедев Л. В. 330
 Лебедев П. О. 247
 Лебедев С. І. 441
 Лебедев С. О. 372
 Лебедев Ю. В. 310
 Лебедев Ю. С. 311
 Лебедева Л. І. 378
 Лебедева М. М. 147, 484
 Лебедева Н. В. 377
 Лебединська Л. Н. 645
 Лебединський Ю. П. 657
 Лебедич М. В. 435
 Лебедева Ю. [А.] 232
 Лебідь А. Д. 192
 Лебідь Є. М. 197
 Лев [Н. А.] 443
 Левенштам В. Б. 367
 Левенштейн М. Л. 394
 Левильцева Н. М. 34
 Левицький Б. Ф. 546
 Левицький Г. А. 374
 Левицький Д. П. 192
 Левицький Є. Л. 121
 Левицький І. Ю. 453
 Левицький Л. М. 599
 Левицький М. 588
 Левін Б. Я. 286, 288, 289
 Левіна Д. А. 569
 Левіс М. 57
 Левітас В. І. 318, 319
 Левітін Р. С. 560
 Левітт Дж. Дж. (Leavitt J. J.) 224
 Леві-Чівіта Т. (Levi-Civita T.) 51, 531
 Левкович А. М. 325
 Левковський С. С. 436
 Левон Й. 129
 Левченко Є. С. 353
 Левченко К. С. 172, 226
 Левченко [Н.] Ф. 623
 Левшин О. М. 599
 Левшин Ф. М. 142
 Легкоступ П. Д. 454
 Лежава [Н. І.] 408
 Лежосєв В. М. 87
 Лезинський М. 646
 Лейлер Т. Е. (Leiler T. E.) 181
 Лейман Е. 280
 Лейпунський О. І. 84
 Лексис В. Г. 468
 Лелекач Л. М. 66
 Лемешев К. 390
 Лемешев М. Я. 255
 Лемман Х. А. 172
 Ленський В. С. 319
 Ленц Р. О. 356
 Лень А. С. 315
 Леонард Р. В. (Leonard R. W.) 259, 260
 Леоненко В. М. 277
 Леонов О. А. 542
 Леонт'єв [Н.] 58
 Леонт'єва А. В. 568
 Лепескін І. Б. 522
 Лепотре Г. (Lepoutre G.) 169
 Лерд М. (Laird M.) 349
 Лернер І. П. 21
 Лесик Б. В. 453
 Лесняк Є. М. 309
 Летичевський О. А. 125
 Леус О. [Н.] 332
 Леущенко Л. 132

Лефтеров С. М. 129
 Лефшец С. 366
 Лехнович В. С. 338
 Леше А. (Lösche A.) 169
 Лещенко М. Н. 155, 157
 Лещинський В. М. 266
 Лесной С. *див.* Парамонов С. Я.
 Летов О. М. 400
 Ликова О. Б. 363, 367
 Лимарь П. 484
 Линецький Ш. М. 642
 Линник В. П. 136
 Липа О. Л. 254
 Липинський В. К. 537, 539
 Липський В. І. 599
 Лисавенко М. О. 218, 219
 Лисак Є. Г. 135
 Лисак Л. І. 167
 Лисак М. (Lisak M.) 603
 Лисенко В. П. 353
 Лисенко Д. Л. 241, 242
 Лисенко М. В. 573
 Лисенко М. М. 157
 Лисенко О. В. 538
 Лисенко О. Я. 306
 Лисенко С. Ф. 131
 Лисенко Т. Д. 454, 564
 Лисецький В. В. 493
 Лисицин С. К. 39
 Лисиця М. П. 372, 525
 Лисичкін В. О. 657
 Лисичкін Г. С. 41
 Лисін Б. С. 8, 320, 322
 Лисовський В. І. 265
 Лисогор С. М. 435
 Лисоченко І. Д. 110
 Листопад О. 103
 Литвак (Литвяк) Л. В. 575
 Литвин В. М. 538, 573
 Литвин К. З. 72
 Литвин М. М. 478
 Литвин О. М. 478
 Литвин Ф. Л. 247
 Литвин-Сєдов М. З. 259, 260
 Литвиненко І. В. 533
 Литвиненко І. Л. 227
 Литвиненко Л. М. 31, 82, 162, 573, 623
 Литвиненко Р. М. 562
 Литвиненко С. В. 30
 Литвинов Д. І. 599
 Литвинов Є. Л. 227
 Литвинов М. Л. 478
 Литвинова Н. М. 242
 Литвинова Т. В. 504
 Литовченко А. С. 632
 Литовченко В. Г. 136, 314, 529
 Лихачов Д. С. 67, 574, 651
 Лихачова О. І. *див.* Митропольська О. І.
 Лихвар Д. Ф. 579
 Лихолат А. В. 305, 544
 Лібіх Ю. 107
 Лібрович Л. С. 394
 Лібшер Ю. (Liebscher J.) 31
 Ліванська Г. [Н.] 242
 Лівшиц І. Г. 540
 Лівшиць С. 310
 Лівшиць Я. Д. 492
 Лігун А. О. 271
 Лідов І. 590
 Лідський В. Б. 288
 Лієпа З. Р. 413
 Ліждвой К. Я. 553
 Лізоркін П. І. 272
 Ліклем Дж. 324
 Ліміч В. В. 333
 Лінгард В. 432
 Ліндеберг Дж. 60
 Ліндеман Е. Й. 200
 Ліндеман О. В. 200
 Лінден Г. Р. 263
 Лінецький І. І. 540
 Лінниченко М. А. 132
 Лінчевський І. О. 460
 Ліпатов С. М. 299, 324
 Ліпатов Ю. С. 243, 323–325
 Ліпатова Г. В. 324
 Ліпатова Т. Є. 325
 Ліпкан М. Ф. 139
 Ліпковський Ю. А. 353
 Ліппмах Е. Т. 83
 Ліпшиц С. Ю. 461
 Ліпшиць В. В. 443
 Ліпшиць Р. У. 18
 Ліпшутц А. (Lipschutz A.) 208, 209
 Лісовський А. 472
 Лісов І. Л. 19

Літуєв В. Я. 249
 Ліфшиць Є. М. 424
 Ліфшиць І. М. 212, 637
 Ліфшиць М. С. 288
 Ліхницький В. 352
 Ліхтенбаум Л. М. 292
 Ліхтенштейн 51
 Лічков Б. Л. 104, 614, 617
 Лішка В. К. (Lishka V. K.) 354
 Лішко В. К. 53
 Лішко Т. П. 518
 Ліщук В. А. 19
 Лініас Р. (Llinas R.) 284
 Лобазов С. [А.] 610
 Лобанов О. П. 226
 Лобас Л. Г. 605
 Лобач [А.] В. 332
 Логай І. М. 474
 Логачев Є. В. 349
 Логачов М. О. 176
 Логвин М. О. 406, 407
 Логвиненко М. В. 616
 Логвинович Г. В. 409
 Логінов Б. Й. 338
 Логінов О. П. 635
 Логінова Т. Ф. 385
 Лодій П. Д. 406
 Лозенко Л. І. 536
 Лозинський М. О. 172, 227, 325–327, 353
 Лой А. М. 626
 Локтев В. М. 281, 515
 Ломінадзе Д. Г. 212
 Ломоносов М. В. 147, 178, 405, 467, 542
 Ломоносов С. [А.] 37
 Ломсадзе Ю. М. 602, 603
 Лонгінов В. В. 436
 Лонгхіанг З. (Longxiang Z.) 366
 Лоог Р. Ю. 39
 Лопатинський Я. Б. 327, 328
 Лопатін О. К. 303, 367
 Лопатка А. 381
 Лопушанський П. І. 338
 Лорд А. 251
 Лорія Л. 626
 Лосєв [А.] К. 385
 Лосєв О. Ф. 406
 Лосєва І. М. 171
 Лоскутов В. Ф. 457
 Лотоцький Б. 537
 Лоуен Дж. Г. (Lowen G. G.) 247
 Лофтус Р. (Loftus R.) 42
 Лоханько Ф. П. 322
 Лохинський Ф. Ф. 321
 Лошак М. Г. 317
 Лу Тин Синь 387
 Лубченко А. Ф. 132, 164, 466, 635
 Лугов О. І. 574
 Луговий В. І. 136
 Луговський [Є.] В. 52
 Луговський О. Г. 449
 Луговцов М. В. 101, 246
 Лудченко Є. Ф. 583
 Лужиневський П. М. 262
 Лузін М. М. 304
 Лузяніна Л. І. 459
 Луйк О. І. 326
 Лукашов В. К. 317
 Лукашук І. І. 266
 Лукирський П. І. 78
 Лукін Є. І. 347, 349, 350
 Лукін О. Ю. 638
 Лукіна Г. П. 645
 Лукінов І. І. 8, 41, 328, 330, 331, 401, 419, 657
 Лукінова Т. Б. *див.* Козмінська Т. Б.
 Лукіянець Б. А. 557
 Луковіч М. 501
 Луковська Д. І. 380
 Луковська Н. М. 36
 Луковський І. О. 367, 603
 Лукрецій-Кар Т., римський поет і філософ 93
 Лукрковська Є. (Lucrkowska E.) 175
 Лук'яненко М. Г. 69, 331–333, 353
 Лук'янець О. О. 285
 Лук'янов Д. П. 217
 Лук'янова Н. Д. 207
 Лундогард Г. 150
 Луненберг Е. (Lunenberg E.) 469
 Лунц Л. А. 265, 266
 Луньонок-Бурмакіна В. А. 81, 84
 Лупленко К. Ф. 407
 Лупов М. П. 116
 Лупол А. В. 215
 Лур'є [А. І.] 28, 642
 Лур'є О. Ю. 239

Лутаєв В. В. 436
 Лухт В. (Lucht W.) 181
 Луцковський Д. М. 321
 Луцька В. Є. 418
 Лучик В. В. 215
 Лучицький В. І. 333, 334, 499
 Лучка А. Ю. 603
 Лушина Н. П. 622
 Лушпай М. 271
 Львов Б. В. 458
 Львов С. Д. 338
 Любанова В. С. 390, 391
 Любарський Г. Я. 27, 288
 Любименко В. М. 334, 335, 337, 338, 599
 Любименко І. І. 335
 Любимов В. П. 652
 Любинська З. П. 338
 Любинський М. А. 107, 108, 335, 336, 338
 Любич Ю. І. 288
 Любищев О. О. 606, 607
 Любошиць Л. 419
 Любченко [А.] В. 314
 Любченко А. П. 142
 Люлька А. М. 432
 Люрін І. Б. 347
 Лялько В. І. 28, 29
 Лям Нгок Тху 378
 Лянце В. Е. 328
 Ляпіна Л. [А.] 324
 Ляпунов [А. І.] 457
 Ляпунов О. М. 610
 Ляпунов О. Ю. 332
 Ляшенко Б. А. 433
 Ляшенко В. І. 376
 Ляшенко Г. Ф. 574
 Ляшенко Є. О. *див.* Тронько Є. О.
 Ляшенко О. К. 574
 Ляшко І. І. 302
 Ляшко І. [Н.] 370
 Лященко К. П. 341
 Лященко [Н.] І. 150
 Лященко П. І. 339–341, 469
 Лящук Д. Н. 497

Маамягі В. А. 544
 Маат А. 284
 Мабридїс Н. (Mabridis N.) 17
 Мавлянкулов Х. Т. 359

Маврицький Б. Ф. 28
 Мавроді В. Х. 436
 Мавроді З. М. 108
 Магат М. 83
 Магель М. 501
 Магура І. С. 284
 Маддісон О. А. 274
 Мадієвський Ю. М. 39
 Маєвська Л. С. 509
 Маєргоїз І. І. 263
 Мажарова Г. Ю. 456
 Мажбич Й. Б. 209
 Мажорал Ж.-П. (Majoral J.-P.) 354
 Мазелев Л. Я. 321, 322
 Мазенко Г. С. 199
 Мазепа І. І. 347
 Мазон А. А. 67
 Мазур В. А. 196
 Мазур В. І. 92
 Мазур М. М. 446
 Мазурмович Б. М. 347, 350, 392, 439, 565
 Мазурмович З. М. 275
 Майборода В. П. 566, 567, 632
 Майборода І. Т. 41
 Майданник [А.] Г. 660
 Майданович І. О. 74
 Майданський М. Н. 540
 Майер Дж. 611
 Майер Р. (Maier R.) 31, 227
 Майзель В. М. 292
 Майор С. П. 16, 583
 Майоров В. [Н.] 114
 Майстренко 159
 Майський В. А. 510
 Майський О. І. 52
 Мак О. (Mask A.) 56
 Макар М. 21
 Макар П. (Makar P.) 114
 Макара А. М. 261
 Макаревич Т. 266
 Макаренко Д. Є. 17, 29, 44, 95, 175, 176, 179, 188
 Макаренко О. Ф. 162
 Макареску В. С. 175
 Макаров М. П. 340
 Макаров-Землянський Я. Я. 228
 Макарова Н. П. 420
 Макарович В. А. 563

Макарович К. 593
Макарович М. Ф. 204
Макарченко О. Ф. 510, 649
Макевник Г. Я. 39
Макеєв О. В. 109
Макеєв П. С. 438, 441
Маки Р. 419
Макітра Р. Г. 227, 505
Макміллан Р. (Macmillan R.) 246
Маков К. І. 341, 342
Маковецький П. С. 94
Маковійчук І. М. 516
Маковська [С. І.] 447, 448
Маковський В. Є. 232
Маковський Д. П. 158
Макогон В. Д. 380
Макогон В. М. 456
Максим Танк (Скурко Є. І.) 34
Максименко М. М. 156
Максимов В. І. 360
Максимов М. О. 606
Максимович Б. І. 357
Максимович Г. В. 127, 342
Максимович М. О. 158, 405–407
Максимчук В. Л. 435, 436
Максимчук В. Ю. 497
Макулькін Р. Ф. 509
Макура М. (Macura M.) 42
Малахов [А.] В. 21
Малашенко Е. Н. 648
Малашенко І. В. 101
Малашенко С. В. 58, 152
Малентьев [А. А.] 186
Малетін І. І. 353
Малецький С. [І]. 149
Малєєв В. Я. 211
Малик О. Г. 122
Малиновський А. Е. 132
Малиновський Б. М. 124, 127, 555
Малиновський К. А. 64
Малиновський Л. В. 159
Малиновський М. С. 70, 172
Малиновський О. О. 343, 344
Малинський Ю. М. 324
Малих В. Д. 458
Малихіна Н. М. 634
Малишев В. О. 416
Малишевська Л. 646
Малишевський К. В. 632
Малишко А. 574
Маліков [А.] Д. 546
Малінін В. А. 624
Маліцька Н. Г. 38
Малкіман І. І. 39
Малкін А. С. 240, 247
Малмейстер О. К. 432
Маловицька Л. М. 147
Малченко А. Л. 129
Малькова Т. В. 660
Мальнев В. М. 514
Мальований В. А. 37
Мальтоні Ч. (Maltoni C.) 208, 209
Мальтус Ф. Р. 467
Мальцев А. І. 125
Мальцев В. І. 353, 354
Мальцева Н. М. 488
Маматкулов У. 398
Мамбетказієв Є. А. 529
Мамедалієв Ю. Г. 161, 162
Мамедов Р. [А.] 560
Мамедова Л. З. 161
Мамлюк О. В. 479
Мамутов В. К. 35
Мамчук В. М. 85
Манаєнков С. [І.] 514
Манандян Я. 340
Манассон В. А. 557
Манафов Р. 538
Манеліс Б. Л. 35
Манг Г. 633
Манжерон Д. І. (Mangeron D. I.) 222, 366
Манжерон Д. М. 246, 247
Манойленко К. В. 338
Манорик А. В. 9, 344, 345
Мансурова К. С. 584
Мануйленко О. 116
Мануїльський Д. З. 72
Манушидзе О. В. 378
Маньківський Б. М. 352, 589
Манько Г. П. 477, 478
Мао Хонг Ю 318, 319
Маракушев О. О. 501
Марголін Г. Г. 58, 317
Маргунський С. П. 33
Марданов М. Д. 367
Мардженян Г. М. 180

Маресьєв О. П. 236
 Мариненко І. О. 215
 Маринич О. М. 239, 490, 580, 640
 Маририс У. Л. 540
 Маркевич В. Е. 319
 Маркевич О. П. 8, 219, 345, 348–350, 441, 646
 Маркелов Г. І. 351, 352
 Маркиш П. Д. *див.* Перец Маркиш
 Маркін [А.] І. 480
 Маркіна В. О. 157
 Марков Г. С. 349
 Марков К. 75
 Марков Ф. І. 199
 Маркова Л. В. 36
 Маркова Н. 646
 Маркович М. [Н.] 583
 Маркович Я. М. 547
 Марковиц У. (Markowitz W.) 584, 585
 Марковський А. І. 328
 Марковський А. Л. 354
 Марковський Л. М. 227, 228, 352, 354, 355
 Марковський Я. А. 352
 Маркосян А. А. 390
 Маркс К. 379, 516
 Маркус А. С. 288, 603
 Маркус В. 603
 Маркус Л. 365
 Марлоу Д. С. В. (Marlow G. S. W.) 315
 Марочко В. І. 627
 Марр М. Я. 591
 Мартин В. М. 356
 Мартиненко [А.] Г. 448
 Мартиненко Б. А. 236
 Мартиненко М. 319
 Мартиненко О. Г. 560
 Мартинов А. А. 395
 Мартинов Д. Я. 654
 Мартинюк А. А. 367
 Мартинюк Г. Ф. 263
 Мартін Р. Дж. 481
 Мартіно В. Е. 645
 Мартіросов С. М. 284
 Мартон Я. 330
 Мархасєв Б. Й. 143
 Мархасін [С.] С. 25
 Марценюк М. І. 133
 Марценюк Р. О. 10
 Марченко [Н.] В. 560
 Марченко В. М. 238
 Марченко В. О. 14, 289, 367, 451, 602
 Марченко Є. Я. 313
 Марченко І. І. 129
 Марченко Т. 345
 Марчук Г. І. 56, 637
 Марчук П. Д. 194
 Масальський В. І. 66
 Масенко Л. Г. 215
 Маслов В. В. 167
 Масненко В. В. 236
 Массер Дж. Л. (Masser J. L.) 365, 366
 Масюк Н. П. 398
 Матвєєв В. 70
 Матвєєв В. В. 433
 Матвєєв [І.] В. 654
 Матвєєв І. С. 354
 Матвєєв Л. Т. 56
 Матвєєв М. М. 150
 Матвєєв П. С. 15, 16
 Матвєєв Ф. П. 209
 Матвєєва Л. В. 88, 294
 Матвієнко А. 90
 Матвієнко О. М. 398
 Матвіяс І. Г. 66
 Матійко М. М. 609
 Матіїв М. Д. 215
 Матінян А. С. 504
 Матковський К. І. 161
 Матковський О. І. 313
 Матросов В. М. 302
 Матсуй С. 601
 Матюгін А. 517
 Матюшин І. Ф. 38
 Матюшкін [С.] В. 635
 Матяш І. 539
 Маурсбергер П. (Mauersberger P.) 56
 Махоніна Л. І. 242
 Махорін К. Є. 31, 484
 Мацелко Л. 129
 Мацибура Г. С. 299
 Мациховський Й. І. 454
 Мацков Ф. П. 335, 396
 Мацука Г. Х. 53, 601
 Мацюк А. Р. 34
 Машенцева Л. Д. 436
 Машина Л. 147

Машталер Р. М. 657
 Маяковський [А.] Л. 659
 Маяковський В. 213, 214
 Медведєв В. С. 465
 Медведєв Є. [А.] 245
 Медведєв Є. М. 105
 Медведєв М. М. 120, 121
 Медведєв П. І. 82
 Медведєв Ф. П. 67
 Медведь В. 284
 Медведь Н. В. 635
 Мединим В. С. 490
 Медовар Б. І. 9, 355, 357, 358, 416
 Меженко Ю. О. 469
 Межжерін В. А. 643
 Мейбері Р. (Maybury R.) 70
 Мейер К. (Meyer K.) 354
 Мейєн С. В. 394
 Мейєр В. 540
 Мейєр К. І. 335
 Мейман [Н. Н.] 288
 Мелдолесі Дж. 284
 Мележик [А.] В. 632
 Мелехін В. Т. 198
 Мелік-Адамян Ф. Е. 286, 288
 Меліхар В. 361
 Мелкумян Д. О. 630
 Меллер Г. Г. 120
 Мелуа А. І. 523
 Мелькіор П. (Melchior P.) 17, 584, 585
 Мельник В. П. 48
 Мельник В. С. 358, 360
 Мельник Г. Ф. 17
 Мельник М. П. 452
 Мельник О. Б. 632
 Мельник С. К. 156
 Мельник С. П. 599
 Мельник Ю. П. 312
 Мельник Я. Г. 215
 Мельников В. Г. 19
 Мельников Г. Б. 349
 Мельников Л. Г. 454
 Мельников М. В. 255, 432, 636
 Мельников-Разведенков М. Ф. 526, 527
 Мельникова І. М. 360–362, 538
 Мельниченко А. В. 207, 448
 Мельниченко Г. В. 526, 527
 Мельниченко І. В. 658
 Мельничук В. [А.] 590
 Мельничук Д. О. 601
 Мельничук О. С. 66, 90
 Мельничук С. В. 557
 Мельничук Ю. 313
 Менделе Мойхер-Сфорім *див.* Абрамович С. М.
 Менделєєв Д. І. 30, 406, 592
 Менезберг П. (Manasberg P.) 56
 Менкл В. (Mencel V.) 362
 Менн Д. Д. (Menn D. D.) 181, 182
 Ментуліна Л. 121
 Меншиков О. Д. 233
 Меншун В. І. 297, 633
 Мень А. В. 170
 Меньшов Д. Є. 288
 Мергелідзе Г. І. 577
 Мережко А. І. 562
 Мерзецькі Г. 504
 Мерзон Я. Е. 540
 Мертенс Р. Р. (Mertens R. R.) 645
 Мессінева М. О. 496
 Метейко Т. Я. 562
 Метзгер Дж. (Metzger J.) 31, 224
 Меттер І. М. (Селік) 267
 Метьолкін [А. І.] 390
 Мехонцева Д. М. 317–319
 Мехра П. Н. (Mehra P. N.) 205
 Мецнер Г. 659
 Мечев І. 537
 Мечников І. І. 184, 389, 405, 564
 Медведєв Ж. А. 52
 Медведєв М. М. 209
 Мекіш С. 284
 Мерков А. М. 469
 Мешков Ю. Я. 568
 Мешкова С. Б. 326
 Мигулін О. О. 392
 Микитченко В. Ф. 518
 Миклухін Г. П. 623
 Миколаєнко А. 294
 Миколенко Я. Ф. 380
 Миловичов Ф. 415
 Миловичова Н. 562
 Мин І. 517
 Миргородський О. А. 486
 Миронець Н. І. 256, 400
 Миронов В. Г. 259

Миронова Д. Ф. 622
 Миронцева В. І. 304
 Мирончак Н. 547
 Миткевич В. М. 238
 Митренко Н. Г. 442
 Митропольська В. В. 366
 Митропольська Н. Ю. 366
 Митропольська (Лихачова) О. І. 366
 Митропольський О. С. 366
 Митропольський О. Ю. 366
 Митропольський С. О. 366
 Митропольський Ю. О. 6, 34, 123, 222,
 239, 271, 272, 288, 289, 292, 302, 303, 333,
 362, 364–367, 432, 492, 603
 Михайленко В. І. 635
 Михайленко П. П. 35
 Михайленко Ф. А. 30
 Михайличенко К. [А.] 274
 Михайлов [Н.] П. 250
 Михайлов В. 387
 Михайлов В. К. (Michajlow W. K.) 349
 Михайлов В. М. 215
 Михайлов В. С. 266
 Михайлов Г. К. 239, 446, 493
 Михайлов Г. О. 360, 661
 Михайлов К. Г. 182
 Михайлов О. О. 584, 654
 Михайлов Ю. В. 395
 Михайлова М. 338
 Михайлова М. Г. 406
 Михайлова О. О. 84
 Михайлович К. 205
 Михайловський В. В. 583
 Михайловський В. С. 486
 Михайловський М. Й. 599
 Михайловський С. 186
 Михайлюк Р. [А.] 638
 Михаленков В. С. 524
 Михалевич О. [А.] 442
 Михалевич В. С. 301, 303, 360, 628, 629
 Михалевич М. В. 317, 368, 370
 Михалюк Р. В. 298
 Михальченко М. І. 305, 307
 Мицик [І. А.] 201
 Мициков М. І. 66
 Мишанич О. В. 603
 Мишкін Л. П. 28
 Мишко Д. І. 157, 158
 Мишнаєвський Л. М. 290
 Мігай І. Б. 418
 Мігай С. І. 114
 Мігаль М. К. 583
 Мізерницький Б. 239
 Мікельзон Дж. (Mickelsson J.) 603
 Мілаєв І. 396
 Мілаццо Дж. (Milazzo G.) 284
 Міленушкін Ю. І. 184, 186, 406
 Міліх М. К. 89
 Мілко С. [М.] 97
 Міллер В. (Miller W.) 611
 Міллікоскі Л. (Mullykoski L.) 549
 Мілов Л. Т. 302
 Мілохін [А. А.] 114
 Мілько О. О. 60, 443
 Мільман Б. С. 143
 Мільман Ю. В. 566
 Мілюкова С. 607
 Мілях О. М. 371–373, 385
 Мінаєв А. М. 261
 Мінаков В. М. 566
 Мінаков М. О. 334
 Мінакова [А.] В. 566
 Мінарченко В. М. 195
 Мінг Я. 324
 Міндарьов [А.] Т. 340
 Мінінберг С. Я. 562
 Мінц І. І. 419 544
 Мінц Л. Ю. 469
 Міньковський 451
 Мірецький О. Я. 349
 Мірзабекян Р. О. 606
 Мірзоахмедов Ф. 368
 Мірошніченко Л. С. 76
 Місюра А. Г. 510
 Мітерев Г. А. 72
 Міхабідзе Т. 378
 Міхалєвська В. 454
 Міхан І. П. 415
 Міхеєв П. В. 546
 Міхельсон В. С. 154
 Міхновський М. І. 538
 Міхновський С. Д. 124
 Міцев Д. С. 538
 Міцкевич А. 574
 Міцкевич Б. Ф. 95
 Міцкевич М. В. 423, 424

Міцушина Т. (Mizushina T.) 560
Мічурін І. В. 107, 218, 389
Мічурін А. А. 646
Мішин В. М. 644
Мішуньов В. Г. 205
Мішустін Є. [Н.] 184
Міщанчук Н. С. 615
Міщенко В. Т. 458, 459
Міщенко Є. Ф. 364, 365, 367
Міщенко Т. С. 349
Млинарик Я. (Mlynárik J.) 362
Мовчан А. П. 266
Мовчан Б. О. 457
Мовчан В. А. 186
Могендович М. Р. 39
Могиянський О. П. 510
Могущий Г. Г. 267
Модилевський Я. С. 203, 373–375, 398, 599
Можарова Т. М. 215
Можаровський М. С. 317, 319
Можевітинов В. 661
Мозговой О. О. 349
Мознікер Р. А. 58
Моїсеєв В. 228
Моїсеєв І. Й. 242
Моїхбаяр Х. 645
Моїсеєв [А. І.] 26
Моїсеєв В. А. 23
Моїсеєв Н. М. 493
Моїсеєва Г. М. 66
Мойсеєва М. Н. 338
Мойсеїв І. К. 21
Мойсієнко В. М. 214
Мойся І. Л. 396
Мокін Б. І. 385
Мокляк М. М. 305
Мокрицький Г. П. 574
Мокрій О. А. 231
Мокряк Г. 475, 595
Молдаван В. В. 382
Молдухов-Болтовський Д. Д. 531
Молодкін В. П. 632
Молодчиков О. В. 155
Молотковський Г. Х. 336, 338
Молчанов [А.] Г. 221
Мольнар М. І. 573
Молявко Г. І. 175, 179, 188, 438, 496, 618
Молявко Л. І. 171
Момот В. В. 226
Монаков [А.] В. 420
Монастирська Б. Д. 207, 448
Монтеверде М. А. 218
Монтримас Е. 635
Монченко В. І. 347, 349, 350
Монченко Г. Д. 207
Моор Дж. (Moog G.) 208, 209
Морачевський В. Г. 56
Моргаєвський [А.] Б. 491
Моргуліс Н. Д. 76–78, 167, 375, 376
Мордвинов М. С. 468
Моржа Л. А. 205
Мороз М. О. 67
Морозов [Н. А.] 406
Морозов А. М. 486
Морозов В. І. 636
Морозов В. Ф. 419
Морозов Г. В. 74
Морозова А. Л. 147
Морозова О. М. 344
Морозовський В. [А.] 76
Моррісон В. В. 551
Морс М. 328
Москаленко В. Ф. 135
Москаленко О. В. 241
Московець С. М. 186, 599
Мосолов В. В. 52
Мосолов О. О. 129
Моссаковський В. І. 86, 432, 560
Мостков М. [А.] 547
Мосякін С. П. 195
Моторний В. П. 271, 272
Мотрошилова Н. В. 625
Мохнюк Ю. [Н.] 19
Моцний П. Є. 114
Мочалов І. І. 104
Мошинський В. Г. 221
Мошкова Н. О. 204, 397
Мошненко В. М. 198
Мощенський А. В. 629
Мудриков В. М. 648
Мудрук О. С. 99
Музафаров Є. [Н.] 660
Музгін В. М. 458, 459
Музика І. Д. 592
Музика М. Р. 317
Мукеджі Ш. 382

Мунтян В. Л. 41
 Мур К. (Moore K.) 630
 Мур Р. К. (Moore R. C.) 617
 Муравйов В. П. 200, 443
 Муравицька М. П. 66
 Муравов І. В. 19
 Мурадян Х. К. 511
 Мурей І. [А.] 150
 Мурич А. Т. 44
 Мусаєв М. А. 645
 Мусатенко Л. І. 150, 607
 Мусатов Д. І. 502
 Мусієнко П. 236
 Мустель Е. Р. 17
 Мухелішвілі М. І. 34, 260, 288, 366, 432, 493, 501
 Мухаммад Ф. (Muhammad F.) 42
 Мухамьянкак Д. Б. 431
 Мухін І. О. 646
 Мухін М. М. 319
 Мухіна З. С. 37
 Мушкало Ю. І. 224
 Мхітарян А. М. 432
 Мчедлішвілі Г. І. 513
 Мчелов-Петросян Н. О. 377
 Мюем Ж. 531
 Мюленпфорт Ю. 83
 Мюллер Й. (Muller J.) 246, 247, 370
 Мюллер Н. К. 153
 Мюллер П. Х. 288
 Мюллер С. 534
 Мюльбок О. (Mühlbok O.) 208
 Мютінг Д. (Müting D.) 182
 М'якушко В. К. 47
 М'якушко Т. Я. 47
 Мялковський В. І. 307
 М'ясников Є. Н. 164
 М'ясников О. Л. 40, 511

Набієва Х. Х. 254
 Набокіна Ю. А. 568
 Навашин С. Г. 599, 606, 607
 Навроцький О. О. 232
 Нагібаров В. Р. 636
 Нагорний О. В. 39, 390
 Нагорний П. Г. 518
 Нагорний С. М. 303
 Награба К. (Nagaba K.) 31

Нагребельний В. П. 35
 Надеждін А. М. 109
 Надольний І. Ф. 407
 Назаренко В. А. 376, 378, 458, 459
 Назаренко Г. Д. 290
 Назаренко Є. В. 44, 266, 382
 Назаренко І. Д. 97, 574
 Назаренко С. 382
 Назаренко Л. Ф. 646
 Назаретова Н. Б. 162
 Назаров В. І. 120
 Назарова М. Ю. 332
 Назарчук Г. К. 583
 Найда С. Ф. 257, 544
 Найман Д. (Naumann D.) 354
 Накамура Х. (Nakamura H.) 181, 182
 Накахата М. 202
 Наленч М. 239
 Наливайченко В. О. 573
 Наливкін В. Д. 462
 Наливкін Д. В. 501
 Налітов І. Я. 340
 Намацалюк І. Н. 619
 Намятишева В. М. 427
 Напалков М. П. 209
 Напольський М. С. 496
 Наранович П. П. 220
 Нарець Л. К. 274
 Наржо Ж. 284
 Наринський Д. [А.] 559
 Наслідінов Х. Ф. 478
 Натансон Е. М. 82, 450
 Науман О. 505
 Науменко В. В. 534
 Науменко В. П. 484
 Наумов В. К. 238
 Наумова Н. А. 10, 13, 18, 27, 29, 62, 88, 92, 112, 122, 127, 128, 144, 154, 173, 176, 213, 230, 233, 250, 253, 272, 344, 375, 392, 425, 470, 485
 Наумовець А. Г. 76, 78, 376, 636
 Нахді П. М. 446
 Нахімов І. Я. 641
 Нгуен Ван Дао 259, 260, 363
 Нгуен Ван Ньєу 112
 Нгуен Ван Чонг 514
 Нгуен Донг Ань 363
 Невелл Х. Е. (Newell H. E.) 584

Невесенко М. Д. 518
Неверов І. 475
Неволін Н. В. 230
Неврлий М. Я. 361
Негадаєва-Ніконова К. Н. 176
Негер Е. 284
Негматов С. С. 324
Негода Г. [Н.] 28
Негрійко А. М. 132
Негруцький С. Ф. 255
Недавній О. П. 635
Недбайло Г. Г. 381
Недбайло Н. П. 381
Недбайло П. О. 35, 378, 381, 382
Недбайло П. П. 381
Недорезов О. І. 234
Недоступ В. І. 333
Неєдли З. 361
Незнайло Г. Ф. 60
Неймарк В. Є. 166
Неймарк І. О. 84
Неймарк М. А. 286
Нейрат Г. 52
Некрасова Л. 267
Некрич [Н. Н.] 402
Нелепо Б. О. 55
Нельга О. В. 307
Неміш І. Ю. 557
Неміш Ю. М. 58
Немошкаленко В. В. 17, 34, 632
Немчинов В. С. 469
Ненахов Е. І. 629
Нененко Б. Д. 42
Неновські Н. 382
Неплюєв В. М. 326
Непокупний А. П. 215
Неппер Д. 324
Неронов В. О. 568
Нерсесян А. Б. 288, 289
Нерсесянц В. С. 380
Несвітський Я. І. 97
Несмеянов О. М. 83, 274
Нестеренко А. Д. 383–385
Нестеренко В. В. 111
Нестеренко Г. [А.] 389
Нестеренко Є. Г. 167
Нестеренко Л. П. 617
Нестеренко О. О. 156
Нестеренко П. С. 132
Нестеров П. П. 386–388
Нестерова З. М. 587
Нестерович С. С. 444
Нестуля О. О. 628
Нестурх М. Ф. 564
Нефедьєв А. О. 654
Нехода І. І. 267
Нехорошев Ф. І. 227
Нечаєв В. [А.] 357
Нечаєв Г. К. 385
Нечаєв М. О. 263
Нечитайло М. 319
Нечкіна М. В. 156
Неш В. 240
Нешпор В. С. 429
Неделін [А. І.] 156
Нивлет Я. 172
Нижник Л. П. 363
Нижниковська П. 549
Низова В. Т. 340
Низовський В. М. 29
Никшич І. І. 116
Нирка Є. А. 69
Ничик М. М. 344
Ничипоренко С. П. 321, 322
Нібурґс Г. Е. (Nieburgs H. E.) 208
Нікеров П. С. 560
Нікітін А. 554
Нікітін А. Г. 603
Нікітін В. В. 636
Нікітін В. М. 6, 39, 162, 388, 390, 391, 407
Нікітін Л. В. 433
Нікітченко В. С. 327
Ніколаєв [А.] І. 207
Ніколаєв В. М. 147
Ніколаєв Г. І. 458
Ніколаєв М. В. 215
Ніколаєва К. М. 70
Ніколаєва Н. Б. 211
Ніколаєнко Т. П. 479
Ніколс Д. (Nicholls D.) 284
Ніколюкін М. І. 564
Нікольська О. О. 59
Нікольський Г. В. 562, 563
Нікольський О. М. 391, 392
Нікольський С. М. 271, 272, 349
Ніконова В. Б. 573

- Нікулінська С. М. 221
 Нікша В. 568
 Нільсен Дж. П. (Nielsen J. P.) 246
 Німчук В. В. 538
 Ніссбаум Х. 330
 Ніттманн Р. (Nittmann R.) 236
 Ніуль Ж. (Nihoul J. C. J.) 56
 Ніцке Е. (Nieceke E.) 354
 Нічик В. М. 406
 Нобіс Г. (Nobis G.) 441
 Нобло Р. Л. 207
 Новак Е. 272
 Новацький В. 239, 493
 Новик К. Й. 174, 350, 392, 394, 395, 617, 618
 Новиков Б. Г. 347, 349, 350
 Новиков О. В. 86
 Новиков О. С. 504
 Новицький К. П. 340
 Новицький П. Л. 276
 Новіков І. Д. 424
 Новіков М. В. 317, 319, 366, 431, 433, 480
 Новіков О. М. 358
 Новікова З. Ф. 614
 Новічкова Н. І. 616
 Новоборський Л. Н. 415
 Новогрудський Л. С. 317
 Новожилов В. В. 432
 Новопокровський І. В. 394
 Новосад В. В. 195, 196
 Новосад К. Б. 533
 Новосад Н. М. 533
 Новосілецький Р. М. 638
 Новохатський А. С. 510
 Нойгебауер О. (Neugebauer O.) 292
 Ноллендорф А. 108
 Ноордерграф А. (Noordergraf A.) 39
 Норлунд Н. Е. (Norlund N. E.) 51
 Норріс Д. (Norris D.) 584
 Носаль М. І. 186
 Носенко [Н.] Д. 509
 Носко Б. С. 533
 Носков Б. О. 262
 Ноткін О. І. 42
 Нудельман А. А. 286
 Нудьга Г. А. 251, 407
 Нурібеков І. А.-Г. 245
 Нурмагамбетов О. Ю. 112
 Нусінов І. М. 540
 Ньюком Дж. (Newkome G.) 354
 Ньюмен Г. Б. (Newman H. B.) 112
 Оае Сигеру (Oae Sigeru) 354
 Обнорський С. П. 469
 Образцов О. М. 215
 Образцов І. Ф. 446
 Обреїмов І. В. 465,
 Обрезкова Є. І. 583
 Обручев В. А. 482
 Обухов В. М. 469, 470
 Обуховський В. [А.] 523
 Овандер Л. І. 636
 Овечкін С. К. 338
 Овсієнко Д. Є. 167
 Овсієнко Д. Ю. 568
 Овсянников [М.] 409
 Овчаренко І. Є. 286, 288, 289
 Овчаренко П. Д. 228
 Овчаренко Ф. Д. 53, 82, 94, 143, 162, 200, 266, 298, 419, 573
 Овчаров Д. К. 248
 Овчинников Г. [А.] 26
 Овчинников П. М. 205
 Овчинников Ю. О. 70, 284, 285
 Овчинніков П. Ф. 259
 Огандженян А. М. 646
 Огієвецький В. І. 112
 Огієвецький І. І. 272
 Огієвський А. В. 547
 Огієвський В. В. 553
 Оглоблін О. 536
 Огородник І. В. 407
 Огородников В. В. 632
 Огородников К. 143
 Огранович С. 382
 Огурцова Л. [А.] 635
 Огурцова Н. В. 407
 Оденінг К. (Odening C.) 349
 Одинг І. А. 507
 Одинцова Л. В. 626
 Односум К. І. 97
 Одюбер (Oudubert) 83
 Оздровський І. М. 504
 Озерова Н. О. 312
 Ойзерман Т. І. 625
 Ойслендер Н. Є. 540

Оканенко А. С. 336, 395, 396, 444, 607
 Оквін К. О. 551
 Окиншевич Л. О. 427
 Оксбері Дж. 284
 Оксенгендлер Б. Л. 325
 Оксенгендлер Г. М. 223, 326
 Оксіюк О. П. 561, 562
 Оксіюк П. Ф. 373, 374
 Окснер А. М. 203, 205, 310, 397, 398, 599
 Окуда Т. (Okuda T.) 584
 Окуджава В. М. 510
 Окунєв В. Є. 458
 Окунєвський Ю. 330
 Олвер Р. 603
 Олейник О. А. 367
 Олейник С. Г. 364
 Олейникова Т. М. 139
 Олександров [А.] 637
 Олександров А. О. 510
 Олексін П. Є. 504
 Оленович Н. Л. 377
 Олешкевич Л. О. 509
 Олівова В. 362
 Олівова-Незбедова Л. (Olivova-Nezbedova L.) 215
 Олійник Б. І. 575
 Олійник В. А. 198
 Олійник Л. В. 427
 Олійник М. М. 158
 Олійник О. І. 135
 Олійник С. Ф. 207
 Олліс В. Д. (Ollis W. D.) 355
 Олоніченко О. І. 218, 219
 Олстон А. 599
 Ольденбург С. С. 470
 Ольденбург С. Ф. 218, 591
 Ольжич О. 213, 539
 Ольшак В. 239
 Ольштинський С. П. 28
 Оляницька Л. Г. 253
 Омаров Т. 247
 Омелян М. Ф. 557
 Омелянська Н. М. 314
 Омелянський В. Л. 488
 Омельченко О. О. 297
 Омельчук [А. А.] 198
 Омельяновський М. Е. 626
 Оморі Х. (Ohmori H.) 284
 Ондоровчак Я. 236
 Оникієнко В. В. 41
 Онисимов В. 266
 Онищенко І. З. 573
 Онищенко І. П. 29
 Онищенко Л. Ф. 619
 Онищенко О. М. 399, 401, 419
 Онищенко О. С. 35, 103, 538
 Оніпко М. О. 407, 649
 Оніші С. 284
 Онопа Б. М. 648
 Онопрієнко В. І. 127, 334, 416, 649
 Онопрієнко В. П. 101
 Онофрійчук С. П. 603
 Опанасенко С. Н. 115
 Опарін О. І. 614
 Опаріна М. П. 228
 Оранський І. Є. 39
 Орда В. В. 69
 Орел В. П. 198
 Орелл А. (Orell A.) 560
 Оренштайн Я. 192
 Орехович В. М. 53
 Ореховський [А.] Р. 436
 Орженцький Р. М. 468
 Орзих М. Ф. 380
 Орлачова К. О. 200
 Орлецький В. Б. 557
 Орлов Є. І. 402, 623
 Орлов І. І. 227
 Орлов О. Я. 17, 403, 404, 583, 584
 Орлов Р. С. 38
 Орлов Ю. О. 441, 564, 617
 Орлова В. Ф. 646
 Орловський [А.] Ф. 614
 Орловський М. І. 338
 Ормонт Б. Ф. 37
 Орнатський [А.] П. 559
 Орнатський П. П. 384, 385
 Орс В. І. 311
 Орсель Ж. (Orsel J.) 501
 Оруджев С. А. 162
 Орункаєв С. 121
 Осадчук Я. Е. 321
 Осаюк В. В. 318
 Осетров С. Я. 615
 Осинський Л. П. 347
 Осипенко В. Г. 484

Осипов Б. Л. 302
Осипов Ю. С. 633
Осипова С. І. 114
Осипчук В. Ф. 456
Осипян Л. Л. 60
Осипян Ю. 636
Осичнюк Г. З. 199
Оскерко А. Ф. 606
Осколкова М. К. 39
Османов С. О. 349
Оснач А. М. 262
Останець Л. 17
Остапенко Н. І. 634
Остапов Ю. Г. 19
Остапчук І. В. 99–101
Островецьких В. Г. 622
Островецький Р. М. 641
Островитянов К. В. 469
Островська І. Г. 55
Островська Л. К. 247, 248
Островська Н. [А.] 421
Островська С. А. 416
Островський І. В. 288
Островський П. Я. 418
Островський С. І. 641
Островський Ю. М. 558, 559
Остроградський М. В. 603
Острянин Д. Х. 158, 405–407
Отамановський В. Д. 192
Отін Є. С. 213–215
Отт-Скоропадська О. П. 538
Отто Г. 21
Охіра Х. (Ohira H.) 181, 182
Охотський В. Б. 548, 549
Охріменко М. Ф. 107
Ошкадъоров В. І. 81

Павінський П. П. 525
Павленко В. В. 535
Павленко Г. Є. 275, 407, 409
Павленко І. Г. 198
Павлик П. Ф. 97
Павлина В. С. 445
Павличко Д. 313
Павличко С. 294
Павлишин В. І. 311, 313
Павлов В. Г. 303
Павлов Г. П. 319

Павлов І. П. 38, 113, 153, 210, 389, 512
Павлов М. І. 229
Павлова [Є.] В. 420
Павлова О. Г. 628
Павловська М. П. 94
Павловський Є. Н. 349, 564
Павловський М. А. 330
Павлюк С. М. 291
Павлюк Ю. В. 353
Павлютін [А.] П. 420
Пагіда Н. І. (Pagida N. I.) 175, 176
Падерно В. [Н.] 566
Падерно Ю. Б. 566
Падун-Лукьянова Л. 274
Пажитнов К. О. 231, 340
Пазаурен І. (Pazaouren I.) 338
Пазенок В. С. 306, 307
Пайнс М. 21
Пак В. С. 80
Пакаркліс П. І. 265
Паке П. (Paquet P.) 584
Паламарчук В. І. 615
Паламарчук І. Г. 509
Палець Б. Л. 20
Палібін І. В. 394
Палій В. М. 9
Палімпсестов М. О. 349
Паліох І. В. 200
Палладін О. В. 6, 16, 39, 97, 185, 200, 235, 410, 411, 416, 469, 493, 503, 573, 614, 617, 623, 649
Палфій Ф. Ю. 122
Пальм В. О. 622, 623
Палюшек М. 60
Пампуро В. І. 372
Памфілов А. В. 623
Панайотов П. 538
Панасюк В. В. 239, 319, 432
Панасюк Д. І. 349
Панков О. А. 360
Панкова Л. Л. 623
Панкратова [А.] М. 419
Панов Б. С. 311
Панов В. В. 523
Пановко Я. Г. 246, 247, 259, 260, 433
Пантелєєв М. О. 55, 249
Панфілов Д. В. 180
Панч П. 158

Панченко Д. Є. 44, 178
 Панченко К. М. 419
 Панченков [А. Н.] 221
 Панчишина М. В. 207
 Панчук М. І. 625
 Панюс М. В. 122
 Панюшкін В. Т. 458
 Паолетті М. Д. (Paoletti M. G.) 182
 Папалексі М. Д. 14
 Папаценко Х. І. 262
 Папетіс С. 324
 Папоян В. В. 423
 Парамонов О. Я. 413
 Парамонов С. Я. (Paramonov S. J.) 310, 350, 412, 413
 Парамонов Ю. В. 42
 Парамонов Я. Ю. 413
 Парамонова (Буравчик) О. І. 413
 Парасулько О. А. 157
 Парасюк О. С. 288, 366, 367, 603
 Парійський М. М. 584
 Парін В. В. 39, 227
 Паріні В. П. 269
 Паркосадзе В. В. 33
 Парнас Я. О. 39
 Пархоменко М. 157
 Пархоменко Ю. М. 615
 Пархомовецький С. І. 408
 Паршин В. В. 478
 Пасечник І. П. 542
 Пасешниченко В. А. 660
 Пасічник А. М. 184
 Паскевич [І.] Ф. 390
 Паспалев Г. В. 350
 Пастер Л. 488
 Пастернак [А.] Ф. 421
 Пастернак П. С. 453
 Пастор Е. 486
 Пастушок В. М. 332
 Пасько С. П. 635
 Патек Я. 387
 Патель С. (Patel S.) 208
 Патер А. Д. де (Pater A. D. de) 222, 259, 260
 Патон Б. Є. 17, 21, 31, 34, 42, 60, 67, 70, 77, 83, 86, 105, 126, 132, 143, 151, 156, 162, 164, 179, 208, 209, 212, 215, 227, 239, 240, 243, 256, 257, 259, 261, 262, 266, 274, 297, 310, 312, 319, 322, 327, 330, 349, 356, 357, 362, 398, 409, 416, 425, 432, 441, 454, 459, 462, 511, 538, 542, 555, 560, 567, 568, 580, 630, 633, 636, 637, 639, 646, 649, 657
 Патон Є. О. 6, 126, 274, 275, 414–416, 609, 623
 Патриляк О. В. 10, 395, 416, 425, 485, 539
 Патюлін В. О. 380
 Паустовський [А.] В. 568
 Паффухотер Г. (Paffuhoter H.) 421
 Пахаренко Г. [А.] 568
 Пахолок Т. 646
 Пахомов І. М. 381, 382
 Пахомов Ю. Н. 331
 Пацер А. Т. 562
 Пацкіна С. А. 19
 Пачесавай С. 529
 Пачоський Й. К. 64, 195
 Пашинник В. Є. 353
 Пашкар С. І. 443
 Пашкевич В. В. 219
 Пашкевич Г. О. 204
 Пашко Я. Ю. 236
 Пашкова А. О. 389
 Пашнєв [А.] І. 111
 Пашський [Н.] П. 280
 Пашук А. І. 407
 Пашук А. Й. 382
 Пашуто В. Т. 232
 Пащенко В. 627
 Пащенко В. П. 26
 Певзнер М. І. 153
 Певзнер Р. П. 402
 Педан М. В. 311
 Педан М. П. 321
 Педанов Ю. Ф. 510
 Педаченко Г. [А.] 486
 Педаченок Є. Г. 486
 Педченко О. М. 245
 Пейве О. В. 501
 Пекар С. І. 168, 212, 315, 376, 466
 Пекарський М. Д. 479
 Пекарчук К. 182
 Пеккер О. М. 262
 Пекло О. М. 646
 Пеленський Я. Б. 538
 Пелетмінський С. В. 112
 Пелех Б. Л. 317

Пелипчак Б. П. 639
 Пелькіс П. С. 139, 172, 269, 326, 622
 Пельц Б. [А.] 486
 Пенгальський К. 415
 Пенєв Л. 182
 Пеньков О. М. 58, 274
 Переверзєв Є. С. 85
 Передерій В. Ф. 306
 Перельман [А. І.] 591
 Перепелиця В. Г. 13
 Перес А. (Peres A.) 424
 Перес Ж. 83
 Перетерський І. С. 266
 Перетц В. М. 192
 Перец Маркиш (Маркиш П. Д.) 540
 Перік Б. (Peric B.) 381
 Перкач В. С. 619
 Перлін Ю. Є. 529
 Пермьяков В. В. 393
 Перрі Е. К. (Perry E. C.) 501
 Персіваль Ф. Дж. (Persival F. G.) 501
 Перський Є. Е. 390
 Пертцик В. А. 33
 Перуєва К. 421
 Перфильєв Б. В. 38
 Перцев Б. П. 583
 Перцовська М. І. 184
 Першин П. М. 143, 399, 417, 419
 Пессел Л. (Passell L.) 112
 Пестемер М. (Pestemer M.) 224
 Пестов Є. Г. 636
 Пестровська С. І. 575
 Пестуа Н. 154
 Петерс Г. (Peters G.) 646
 Петерсен Д. (Petersen D. P.) 56
 Петіпа М. С. 421
 Петіпа Н. Ю. 421
 Петіпа Т. С. 56, 148, 420–422
 Петков Б. 259
 Петкова М. Н. 60
 Петленко В. П. 207
 Петльований В. 639
 Петльований В. І. 34
 Петраш С. А. 69
 Петренко А. І. 431
 Петренко В. 164, 646
 Петренко В. М. 41
 Петренко В. С. 155
 Петренко Є. Д. 538
 Петренко О. Г. 25, 26
 Петренко Р. О. 635
 Петрикова М. М. 458
 Петрилло В. 242
 Петриченко О. Й. 229
 Петро І, імператор 233
 Петров Б. М. 34, 301, 302, 432
 Петров В. В. 355
 Петров Г. С. 227
 Петров О. З. 422, 424, 425
 Петров С. 205
 Петрович Г. 219
 Петрович Ю. А. 590
 Петровська [А. Н.] 509
 Петровський Г. І. 503
 Петровський М. Н. 425, 427
 Петровський О. М. 56
 Петровський С. Д. 247
 Петру Є. 374
 Петрусенко С. Р. 518
 Петті В. 470
 Пехович А. І. 250
 Пехота В. 381
 Печ К. 67
 Пешат В. Ф. 244
 Пешков В. В. 242
 Петінов [Н.] С. 396
 Петухов Б. С. 560
 Петухов С. Ф. 616
 Петяєв М. М. 207
 Пешков О. М. (Горький Максим) 591
 Пивоваров А. А. 249
 Пивоваров О. Є. 66
 Пилипенко А. Т. 36, 459
 Пилипенко В. В. 86
 Пилипенко М. В. 305, 307
 Пилипчак К. [Н.] 76
 Пилипчик Ю. 626
 Пилипчук О. Я. 149, 347
 Пилюгін В. Л. 457
 Пилявський В. С. 241
 Пилянкевич О. М. 428, 429
 Пипін О. М. 538
 Пиріг Л. А. 18
 Пирожков С. 48
 Писанець Є. М. 646
 Писаний Г. Г. 150

Писаренко В. Г. 367
Писаренко Г. С. 8, 162, 238–240, 259, 260,
266, 317–319, 364, 367, 390, 430–433, 478,
492, 493, 507, 508, 560, 573, 657
Писарєв В. Д. 249
Писаржевський Л. В. 84, 434, 659
Пискун Ф. І. 619
Пихотенко Ф. М. 601
Пищюга В. Г. 25
Пишкін Б. А. 435, 436, 546, 547
Пишний М. М. 131
Півторак Г. П. 215
Пігоров Г. С. 549
Підгаєцький В. В. 416
Підгорний А. М. 478
Піддубний В. А. 307
Піддубний О. П. 10, 285
Підкова І. З. 491
Підопличко В. І. 285
Підоплічко Вал. М. 444
Підоплічко Вік. М. 444
Підоплічко І. Г. 104, 205, 347, 350, 361,
437, 439–442, 646
Підоплічко М. М. 59, 162, 442, 444
Підстригач Я. С. 238, 302, 445, 446, 493
Пієвський І. М. 290
Пікеро́в [Н.] Л. 324
Піковський О. О. 274
Піл Ж. 162
Пілава Н. 179
Пілат С. 504
Піменов Р. І. 424
Пінаджян В. В. 275
Пінес Л. Я. 352
Пінес Н. В. 101
Пінкуссен Л. 505
Пінчук В. Г. 447–449
Пінчук Н. І. 356
Пінчук О. М. 228, 353
Піонтковский С. [А.] 421
Піотровський [А.] В. 435
Піотровський Б. Б. 324
Піпікова Т. Є. 69
Пірані Ф. (Pirani F.) 424, 425
Пірс Р. (Pearce R.) 584
Пісковацький С. А. 168
Піскунов В. П. 470
Пісон Е. І. (Peason E. S.) 469
Пістун М. Д. 110
Пітак М. В. 88
Пітковська Ц. Н. 496
Пітляр І. 21
Піщик Н. О. 72, 194
Пічета В. І. 340
Пічот Дж. (Pichot G.) 56
Пішванова Л. С. 175
Плассценція К. 330
Плате М. А. 633
Платія Д. (Platia G.) 181, 182
Платонов В. В. 560
Платонов В. П. 86, 366
Платонов Г. В. 407
Платонов П. М. 302
Плахтійенко М. П. 259, 260
Плачинда С. 520
Плевако М. А. 192
Плескач Л. І. 458
Плигунов О. С. 432
Плисецький М. С. 441
Пличинський В. Г. 199
Плісов [А.] К. 69
Плотников В. І. 200
Плотников В. О. 100, 449, 450
Плотников М. А. 29
Плотникова Т. В. 450
Плужников В. [А.] 241
Плужников І. А. 243
Плюсніна І. І. 466
Плюто І. В. 632
Плющ П. П. 66, 68
Плясковський Д. В. 654
По Е. А. 337
Побережський А. В. 230
Поваров Г. М. 303
Повелл П. (Powell P.) 42
Повз І. Л. 162
Повстенко Ю. З. 446
Повх І. Л. 239, 278 617
Повчун [А.] С. 421
Погорєлов М. С. 41
Погорєлов О. В. 222, 288, 450, 451
Погребной Е. [Н.] 91
Погребняк І. 68
Погребняк П. С. 394, 452, 454, 455
Погребняк Р. П. 248
Подільчак Е. М. 207

Подільчак М. Д. 207
Подкопаєв [Н. А.] 38
Подобєд О. П. 559
Подольський Б. 266
Подольський В. Г. 259
Подопригора П. 661
Подорожна Р. П. 390
Поєдинок Є. Т. 384, 385
Пожарський О. Ф. 30
Поздйонін В. Л. 409
Поздйоніна М. Є. 409
Познанін Л. П. 564
Познанська Н. Б. 39
Позняк В. І. 456
Позняк К. Л. 456, 457
Позняк Л. О. 455–457
Позняков В. В. 85
Покотило В. 284
Покришкін В. Л. 101
Покровська З. С. 224
Покровський [А. Н.] 511
Покровський В. С. 652
Покровський М. М. 651
Покровський С. М. 651
Покропивний С. Ф. 657
Покутній М. С. 632
Покутній С. І. 632
Полежай П. Т. 380, 381
Полетаєв І. А. 56
Поливанов К. М. 372, 373
Полинін В. 120
Поліванов М. К. 603
Полікарпов В. М. 419
Полікарпов Г. Г. 646
Поліщук [А.] 592
Поліщук В. В. 347, 562
Поліщук М. Є. 486
Поліщук М. І. 456
Поліщук Н. П. 305
Поліщук Р. Ф. 424
Поліщук С. А. 504
Полкін М. І. 141, 143
Поллак Г. (Pollak H.) 381
Поллінг Л. 83
Половін Р. В. 27
Половко І. К. 95
Половко Н. І. 501
Положій В. М. 330
Полоцький І. Г. 167, 566
Полтавський Я. Л. 641
Полубаринов І. В. 112
Полуботок П. Л., полковник 233
Полубрацький В. В. 267
Полукетов М. С. 37, 95, 378, 458, 459
Полукетов Р. О. 302
Полурез В. 517
Полухтович Б. М. 638
Польовий В. І. 477
Поляков В. С. 247
Поляков П. С. 275
Полякова І. М. 135
Полякова Н. М. 410, 411
Полянський Ф. Я. 232
Полянський Ю. І. 349
Поляруш Т. І. 215
Померанчук І. Я. 112
Пономаренко В. І. 573
Пономаренко Л. 281
Пономаренко О. В. 180
Пономаренко О. Г. 180
Пономаренко С. П. 658
Пономаренко Ю. 94
Пономарьов Б. М. 34
Пономарьов І. Ф. 322
Попелюх В. І. 318
Попков В. Г. 432, 433
Попков В. І. 372
Попов В. [А.] 377, 478
Попов Г. Я. 289
Попов Д. 75
Попов К. П. 46
Попов М. Г. 460, 461
Попов М. Т. 196
Попов О. В. 207
Попов П. М. 61, 62, 66
Попова Є. М. 140
Попова З. Т. 259
Попова Т. В. 458
Попович М. В. 21, 307
Попович О. 387
Попович П. Р. 78, 633, 636
Порженко В. В. 443
Порицький [А.] Я. 41
Порошков В. В. 355
Портенко Л. О. 441
Портенко М. І. 123, 366

Портнов Г. С. 267
 Поруцький Г. В. 108, 109, 336
 Порфир'єв В. Б. 43, 50, 160, 461–463, 617
 Посохов П. П. 453
 Поспелов В. 617
 Поспелов В. П. 199, 200, 463, 464
 Поспелов Г. С. 630
 Постил С. Д. 560
 Постников Н. А. 342
 Постникова Л. П. 629
 Постовський І. 186
 Постовський І. Я. 227
 Потапенко Г. І. 599
 Потапенко Є. 282
 Потапенко І. Р. 314
 Потапов В. П. 286
 Потапов П. О. 215
 Потікевич І. В. 635
 Потієвська П. Д. 618
 Потоні Р. 505
 Потульницька Л. П. 538
 Потульницький В. А. 538
 Потураєв В. М. 162, 245, 247, 318, 432, 580
 Потьомкін В. Я. 13
 Похилько Л. К. 248
 Походенко В. Д. 81, 82, 84, 327, 354
 Походня І. К. 34, 42, 162, 239, 432
 Поцепухов П. П. 587
 Почаніна І. Є. 213
 Пояркова О. М. 46
 Правдива Н. П. 182
 Прадун В. П. 401
 Прайс Р. 179
 Прево А. Р. (Prevot A. R.) 185,
 Премислер І. М. 426, 427
 Прендель А. Р. 349, 564
 Прентіс Дж. Е. (Prentice J. E.) 617
 Преображенська В. В. 382
 Прибил Й. 143
 Привалов [Н.] Т. 357
 Привалов С. І. 262
 Приварнікова А. О. 369
 Прилуцька О. П. 297
 Прилуцький Г. М. 224
 Прилюк Ю. Д. 305, 307
 Примак А. В. 648, 649
 Примак О. Ю. 335
 Примаченко В. В. 88
 Принц Я. І. 444
 Принь М. О. 10, 115, 228, 237, 308, 313, 322, 355, 378, 404, 409, 463, 490, 502, 511, 515, 527, 547, 551, 585, 609, 615, 633, 655
 Принь О. В. 10, 248, 255, 260, 585
 Пристайко В. І. 177
 Притикіна Л. [Н.] 180
 Прихотько А. Ф. 6, 82, 169, 464–466, 573, 634, 636
 Прицак Л. Д. 538, 539
 Прицак О. Й. 294, 536, 538
 Провербіо Е. (Proverbio E.) 584, 585
 Продайвода Г. Т. 497
 Продан Ю. І. 585
 Проданюк Ф. Н. 538
 Прозоровська Є. Л. 176
 Прокоп'єв Є. П. 169
 Прокопець М. М. 504
 Прокопович А. 134
 Прокопчук В. С. 574
 Прокоф'єв В. М. 247, 260
 Прокудін Ю. М. 205, 310
 Пролесковська А. Ю. 569
 Проненко [А. А.] 319
 Пронкін [А.] 64
 Прончук М. Ф. 283
 Проскура Г. Ф. 292, 546, 547, 596
 Проскура О. І. 131, 132
 Проскурін П. В. 330
 Проссен Д. 534
 Просяник М. П. 256, 400
 Проташик В. [А.] 484
 Протопопова В. В. 47, 196
 Протопопова Г. В. 171
 Протопопова О. П. 441
 Прохоров О. М. 34, 385
 Прохорович Л. Є. 578
 Проценко В. С. 478
 Проценко Д. Ф. 108, 607
 Процко Р. Ф. 150
 Прудников Є. Д. 459
 Прусак Ф. 56
 Прусс А. Р. (Pruss A. R.) 367
 Прутцева Н. В. 207
 Прядко Л. 621
 Прянишников Д. Н. 107
 Птуха М. В. 6, 8, 42, 466, 468–470

- Птуха Р. М. 21
 Птуха Т. П. 465
 Птушинський Ю. Г. 78
 Пуза В. К. (Puza V. K.) 361
 Пузанов [А.] Ф. 436
 Пул Л. (Pool L.) 487
 Пуллман А. (Pullman A.) 176, 210
 Пупін І. Г. 122
 Пурнинь С. Л. 511
 Пусі Г. К. (Pusey H. C.) 366
 Пустарнакова Г. Ф. 241
 Пустинніков В. Г. 385
 Пустовойт І. А. 108
 Пустоход П. І. 469
 Путілов В. К. 426
 Путілов Ю. Г. 632
 Путря Ф. С. 175, 176
 Путята Т. В. 58, 491, 492
 Пухов Г. Є. 366, 470, 472, 473, 555, 560
 Пучківська Г. О. 475, 636
 Пучківська Н. О. 6, 186, 209, 473–475
 Пучков [А.] В. 183
 Пуччі К. (Pucci C.) 366
 Пушкарьов Л. М. 544
 Пушкарьова І. М. 544
 Пфальц В. 454
 Пфейффер Г. В. 292, 475, 476
 Пшеничний Г. С. 235
 Пшеничний П. Д. 390
 П'ятецький В. А. 301
 П'ятецький В. Є. 408
 П'ятницький І. В. 36, 94
- Рабас Є. І. 387**
 Рабинович [А.] С. 450
 Рабинович В. Л. 303
 Рабинович В. М. 108
 Рабинович Є. І. 144
 Рабинович З. Л. 124
 Рабинович І. Б. 82, 83
 Рабинович І. М. 274, 275
 Рабинович П. М. 380
 Рабинович С. І. 184
 Рабинович С. Н. *див. Шолом-Алейхем*
 Рабинович П. 382
 Работнов [Н.] С. 164
 Работнов Ю. М. 239, 240
 Равицька Р. В. 377
- Равська Л. В. 480
 Равська Н. С. 479, 480
 Рагульскене В. П. 259
 Раджабов С. А. 534
 Радзевич С. П. 480
 Радзивілл [А.] Я. 74
 Радзієвський В. С. 56
 Радзлевський В. К. 265
 Радо Т. (Rado T.) 51
 Радовський К. В. 312
 Радойка Д. (Radoika D.) 176
 Радомазіна О. М. 595
 Радченко [Н.] П. 81
 Радченко А. Я. 42
 Радько [Н. І.] 28
 Развіна Т. І. 459
 Разек М. 361
 Разенков І. 39
 Разенков П. І. 352
 Разуваєв Г. О. 83
 Райс В. М. 230
 Райс К. 519
 Райскіна М. Є. 38
 Райт К. О. (Wright K. O.) 17
 Райхель Г. 331
 Райхер В. К. 265
 Райц І. (Raisz I.) 292
 Ракитов А. І. 301
 Ракитянський С. [А.] 514
 Ракицький А. Н. 566
 Раков О. І. 209
 Ракушка-Романовський Р. 426
 Рамазанов С. С. 205
 Раман Ч. В. 83, 169, 376, 485
 Рамбоусек Я. (Rambousek J.) 17, 585
 Рапсак А. (Rapsak A.) 31
 Раренко І. М. 557
 Раскін Я. М. 244, 247
 Расталл П. 611
 Ратич І. Б. 122
 Ратников [Е.] Ф. 559
 Ратьковський С. П. 454
 Раушенбах М. О. 208
 Рафаїлович І. М. 262
 Рафаловський В. А. 566
 Рахімов Г. Г. 259
 Рахлін М. Я. 519
 Рахманов Г. М. 493

Рахматулін Х. А. 493
Рачук І. 67
Рашба Е. Й. 466, 636
Рашба О. Я. 184
Рашидова С. 325
Рвачов В. Л. 302, 366, 432, 476–478
Рева Л. П. 129
Рева М. Л. 254
Ревердатто В. В. 254
Рево М. В. 577
Рево С. Л. 566
Ревуцький Л. М. 159
Рев'якін С. Д. 573
Регге Т. 303
Регітц М. (Regitz M.) 354, 355
Редабов А. 41
Редчиць І. С. 560
Редькін В. В. 340
Редькін Ю. Р. 635
Редько Н. 407
Реєнт О. П. 538, 575
Резниченко П. Я. 98
Рейбель І. М. 243
Рейдалова Л. І. 171
Реймерс М. Ф. 646
Рейнгард Л. В. 349, 350, 392, 564
Рейнольдс Д. 529
Рейнхард Т. [А.] 658
Рейчел Н. (Rachel N.) 560
Рекало М. П. 111, 112
Рекач В. М. 200
Рекашева [А.] Ф. 84
Рековець Л. І. 347
Ремез С. Я. 128, 292, 364, 476
Ремезов Н. [П.] 454
Ремезова Г. Л. 453
Ременець М. Ф. 444
Ременик Г. А. 540
Ремесло В. М. 108, 126
Ремизов [І. Н.] 511
Ремізова Н. І. 221
Репетун С. [І.] 109
Реп'ях І. В. 465
Ретнауер П. Г. 209
Решетник Є. Г. 413
Решетников С. А. 114
Редкіна Е. І. 25
Резник М. Д. 276, 277
Резников О. Г. 121, 509
Ржанов А. В. 529
Ржиман Й. 284
Рзаєва М. К. 496
Рибак Б. М. 652
Рибак Н. 416
Рибаков Б. О. 441, 574, 652
Рибалка І. К. 257, 544
Рибалко В. В. 314
Рибальченко В. 646
Рибкін Г. Ф. 493
Ривкін С. М. 315
Рик К. Г. 94
Риковський Г. Ф. 203, 205
Рильський М. Т. 66, 67, 159, 407, 427, 469, 617, 618, 649
Римський-Корсаков М. М. 564
Риндзюньський П. Г. 156
Рипун М. Б. 178
Рисс А. Й. 83, 84
Рисс Й. Г. 623
Рихлік Т. 331
Рихло П. В. 215
Ричка В. М. 538, 652
Ріверє А. (Rivere A.) 567
Різун Б. П. 178, 638
Рік І. Ф. 413
Ріккль [А.] В. 38
Ріклі М. 599
Рінгбом А. 593
Робінов В. Ф. (Robinow W. F.) 56
Робінсон А. М. 574
Робінсон В. М. 617
Робінсон М. Л. (Robinson M. L.) 611
Рогинський С. 568
Рогинський С. З. 83
Рогожин А. Й. 33
Роде О. А. 453
Родендорф Б. Б. 349
Родін І. В. 492
Родін Л. Є. 338
Родін О. Р. 481
Родін П. Р. 479–481
Родіонов В. М. 227, 228, 623
Родіонов С. П. 74, 481, 482, 499
Роднікова В. В. 320
Роднікова І. В. 465
Родригес М. Г. 610

Роебен В. [А.] 38
Роеський Х. 172
Рождественський А. К. 116
Рождественський М. М. 227
Роженко М. 646
Рожков М. К. 156
Рожков С. Б. 143
Рожкова Е. В. 140
Розенбаум Ю. О. 33
Розенберг Г. С. 56
Розенберг М. А. 503
Розенберг М. Я. 41
Розенберг Р. М. (Rosenberg R. M.) 366
Розенблат В. В. 39
Розенталь Е. 280
Розенталь Й. С. 114
Розенфельд Б. А. 424
Розенфельд Л. Г. 510
Розенхед Л. (Rosenhead L.) 585
Розін Е. Л. 380
Розке Г. (Roesky H.) 227, 354, 355
Розмарін С. [А.] 381
Рознер І. Г. 341
Розов Л. Д. 617
Розовська С. Б. 593
Розовський І. Л. 545, 547
Розовський І. П. 409
Розовський Л. Б. 436
Розовський Ю. М. 576
Розоноер Л. І. 301
Розум Ю. С. 31
Розумовський К., гетьман 536
Рой С. (Roy S.) 501
Ройзман І. С. 614
Ройтбек О. І. 114, 510
Ройтер Вад. А. 36, 82, 84
Ройтер Вол. А. 483–485
Ройцин О. Б. 168, 169
Ролл Я. В. 489, 564
Роль В. П. 464
Роман Г. 280
Романенко В. Д. 182, 347, 350, 352, 353
Романенко І. [А.] 419
Романенко І. Л. 131
Романенко І. М. 469
Романенко Ю. В. 31
Романець Д. 73
Романець О. В. 121
Романишин Г. Ф. 644
Романов В. О. 314
Романов В. Ф. 481
Романов Д. [А.] 389
Романов Ю. С. 611
Романова К. М. 267
Романцев М. Ф. 242
Романько І. М. 101
Ромашко Я. Д. 606
Ром-Богуславська Є. С. 510
Ромбой Б. М. 544
Ромель Е. Л. 40
Ромоданов А. П. 134, 485, 487
Ромоданов С. А. 486
Ромоданова А. П. 93
Ромс Г. Ф. 95
Ронжина Л. К. 242
Роотсмяє Т. 404
Росицький Б. Б. 349
Россігноль М. (Rossignol M.) 147
Росснер В. (Rossner W.) 246, 247
Россовський М. 340
Россолімо Г. І. 352
Россошинський О. А. 457
Ростов Є. В. (Rostow E. V.) 381
Ростовцев С. І. 220
Рот А. М. 67
Рот Е. (Roth E.) 292
Ротару С. М. 519
Ротбарт Г. А. (Rothbart H. A.) 246, 247
Ротмистров М. 186
Рошко В. Х. 175
Рубан [А.] В. 352, 353
Рубан В. А. 66
Рубан В. О. 518
Рубан І. М. 324, 325
Рубанець Н. 517
Рубаник В. П. 433
Рубаник М. Я. 622
Рубач М. 419
Рубенчик Б. Л. 489, 490
Рубенчик Л. Й. 184, 487–490
Рубенчик Л. І. 95
Рубін Б. А. 396
Рубін П. Т. 101
Рубін С. С. 108
Рубіна Р. Р. 540
Рубінзон Л. 293

Рубінштейн Н. Л. 340
Рубльов С. Г. 93
Рубцов В. І. 453
Рубцов Г. К. 263
Рубцов І. А. 121
Руда С. П. 186, 220, 489
Рудацький П. В. 171
Рудаков В. О. 337, 338
Рудаков Г. 324
Рудаков Г. В. 462
Рудаков Г. О. 623
Руденко В. М. 319, 432
Руденко О. Ю. 414
Рудзіт А. Ю. 341
Рудий Р. Б. 353
Рудинська Є. Я. 192
Рудинський М. Я. 192
Рудкевич Д. М. 353
Руднев Д. Ф. 452, 454
Руднева М. В. 267
Рудник В. 520
Рудницький С. Л. 490, 491
Рудольф К. (Rudolph K.) 182
Ружицький Б. М. 238
Ружицький М. С. 432
Руїз-Торрес А. (Ruiz-Torres A.) 601
Рукін В. [А.] 595
Рукомойников О. С. 312
Рулишавер Г. (Rulishawer H.) 292
Румель І. І. 184
Румянцев 390
Румянцев В. В. 366
Румянцев В. О. 56
Рум'янцев І. М. 232
Рунков [А.] П. 525
Русак А. В. 234
Русаковський Є. М. 288
Русанівський В. М. 68, 90, 214, 215
Русанов С. В. 435
Русенберг В. 179
Русецький Й. Й. 352
Русин М. Ю. 407
Русиновський М. 293
Рустамов А. К. 644, 646
Русько Ю. А. 312
Рутберг Р. 563
Рутенко А. О. 648
Руткевич М. М. 626
Рутковський Б. О. 307
Рутковський В. Ю. 301, 302
Рутковський І. А. 597
Рутман М. А. 288
Рутман Р. Ш. 301
Рухнадзе Е. М. 556
Рябенко В. [А.] 312
Рябко В. М. 145
Рябов Б. О. 302, 304
Рябова Е. З. 139
Рябокось С. М. 482
Рябушкін Т. В. 42
Рябушко А. П. 425
Рябчій В. П. 619
Рябчун Л. І. 462
Ряузов М. М. 42

Саакашвілі М. 519
Саакян Г. С. 424
Сабаді Е. 469
Саббатовський В. 415
Сабінін М. Ф. 274
Саблук В. Т. 201
Саблук П. Т. 400
Сабо І. 34, 381
Сабуров М. С. 259
Саваренський Є. Ф. 534
Саваренський Ф. П. 342
Саввакін Г. І. 566, 567
Саввін Л. А. 129
Саввін С. Б. 377, 459
Савельєв В. С. 39
Савенко О. Г. 486
Савицький В. М. 595
Савицький Є. М. 432
Савицький І. В. 614
Савич О. А. 427
Савич В. П. 397, 398
Савич П. 568
Савич П. В. 96, 97
Савін Г. М. 6, 37, 222, 239, 259, 275, 387, 432, 491, 493, 494, 587
Савковський П. П. 199
Савов Ц. М. 247
Савронь Е. Б. 439
Саврук М. А. 492
Савченко А. В. 529
Савченко В. І. 238

Савченко М. 636
Савченко М. Г. 235
Савченко О. М. 283
Савченко Ф. Я. 531
Савченко-Бельський Г. К. 93, 95
Савчинська О. В. 312
Савчук М. П. 494, 495, 564
Савчук О. Е. 494
Сагалова [Н. А.] 534
Сагач В. Ф. 285, 510
Садасіван Т. С. (Sadasivan T. S.) 60
Садецькі-Кардоши Е. 501
Садиков А. С. 227
Садименко О. П. 664
Садовничий В. А. 519
Садовський М. Л. 411
Садовський Т. Л. 37
Саженок С. 517
Сажин М. П. 378
Саїдова Х. М. 439
Саймон А. 515
Сайто Т. (Saito T.) 354
Сайфулла Р. Д. 52
Сакевич О. Й. 150
Саксеєв Г. Т. 313
Салам А. (Salam A.) 112
Салгонік Р. (Salgonik R.) 601
Салехов Л. П. 147
Салига Ю. Т. 122
Саліхов В. Д. 377
Салогуб В. А. 603
Салтикова Л. П. 443
Сальников В. М. 313
Сальников Г. М. 221
Самаєв М. Т. 35
Самарай Л. І. 171
Самарський [А.] Д. 638
Самарцев Т. Ф. 38
Самборський [Н. А.] 44
Самбурська Є. М. 269
Самійленко О. 236
Самітов Ю. Ю. 69
Самойленко А. М. 271, 272, 360, 363, 366, 367, 603
Самойленко В. Г. 367, 603
Самойленко З. А. 25
Самойлов Г. [А.] 41
Самойлович В. П. 158, 574
Самощенко І. С. 380
Самсонов Г. В. 143, 239
Самсонов О. В. 349
Самусь [Н.] В. 659
Сандін Н. О. 502
Сандор Ж. 224
Сандул Г. [А.] 634
Санович А. 267
Сантіллі Р. (Santilli R.) 603
Санчез М. (Sanches M.) 355
Сапаргалієв М. С. 33
Сапегін А. О. 17, 404, 599
Сапожников В. В. 219
Сапожников Л. М. 277
Сарахов І. П. 227
Сарбей В. Г. 155, 158
Сарбей О. Г. (Sarbej O. G.) 76–78
Саримсаков Т. А. 288
Саричева З. А. 63
Саричева О. І. 176
Саришвілі І. Г. 262
Саркісов А. Х. 444
Сарторі П. (Sartori P.) 354
Саруханян Ф. Г. 606
Сат Н. 568
Сатановський [А.] Л. 559
Саткліф Д. (Sutcliff J.) 17
Сатпаєва Х. К. 39
Сатунін К. О. 218
Сауков О. О. 93
Сафаров Р. А. 380
Сафонников [А. Н.] 356
Сафроненко К. О. 35
Сафронов В. С. 583
Сафронов [І. А.] 630
Сафронова І. П. 138
Сахаров Б. П. 320
Сахаров В. І. 585
Сахнов В. С. 175
Сахновська М. 487
Саянов В. С. 175
Сбитнев А. І. 554
Сварник І. 295
Свен М. 284
Свентух А. С. 211
Свердличенко Б. В. 85
Свертинська Ф. О. 312
Свенціцький І. С. 192

Свечников В. М. 92, 101
Свидницький А. 192
Свинарьов Г. А. 546
Свириденко М. Ф. 85
Свириденко П. О. 199, 349
Свиридов В. В. 313
Свиридов Є. П. 226
Свистунов С. П. 629
Свищук О. А. 150, 614
Свінерс Б. (Swiners B.) 169
Свіренко Д. О. 599
Світайло Є. М. 282, 285
Севбо П. І. 609
Северін С. Є. 390, 527
Севрук [А. Н.] 356
Сегелер К. Дж. (Segeler C. G.), 262
Сегре Е. Д. 534
Седлачек Б. 269
Седлер Д. Г. (Sedler D. H.) 17, 584
Седлецький І. Д. 143
Сейдель Е. 415
Сейфетдинов М. А. 547
Сейфі Р. [Н.] 357
Секей І. 247
Секефальві-Надь Б. (Szökefalvi-Nagy B.) 288
Секігучі Н. (Sekiguchi N.) 584, 585
Селезньов В. В. 635
Селезов І. Т. 222, 364
Селецький В. І. 236
Селібер Б. А. 385
Сельський В. О. 394, 404, 495–497
Сельянова Г. М. 262
Семагіна Е. П. 472, 473
Семененко А. В. 501
Семененко В. М. 439, 501
Семененко Л. Я. 501
Семененко М. П. 17, 34, 56, 57, 74, 84, 97, 156, 311, 432, 469, 497, 501, 502, 533
Семеній В. Я. 226
Семенко М. 214
Семенов М. М. 83, 164
Семенов П. І. 274
Семенов Ю. [А.] 442
Семенов-Гян-Шанський А. П. 442
Семенов-Гян-Шанський П. П. 392
Семенов-Гянь-Шанський В. В. 408
Семеняк С. [А.] 180
Семилетка Г. П. 575
Семиряга М. І. 234
Семихатов О. М. 342
Семковська Н. Г. 503
Семковський С. Ю. 502, 503
Семченко Г. Д. 50
Сенік П. М. 364, 366
Сенін П. І. 66
Сент-Дьордьї А. 614
Сент-Ілер К. К. 392
Сенченко В. В. 241
Сенченко І. Є. 156
Сеньковський Ю. М. 178
Серай Г. П. 150
Сергеев А. Д. 439, 616
Сергеева Л. М. 325
Сергеев П. В. 52
Сергієвський М. В. 114, 540
Сергієнко Б. П. 436
Сергієнко Г. Я. 257
Сергієнко І. В. 369, 370, 603, 629
Сергієчко С. 215
Сергійчук В. І. 257
Сергучов Ю. О. 622, 659
Сердюкова В. В. 436
Серебров О. І. 208, 209
Серебровський В. І. 266
Середа В. Т. 97
Середа Я. І. 269, 503, 505
Середенко О. М. 444
Середняцький А. 34
Серейська А. О. 52
Серейський М. Я. 39
Серенсен В. Р. 508
Серенсен С. В. 96, 108, 143, 239, 247, 431, 432, 493, 506–508, 587
Серпилін К. Л. 385
Сеченов І. М. 389, 509
Северцов О. М. 405
Северова [А.] І. 338
Сєдов Л. І. 222, 446, 493
Серков П. М. 114, 115, 282, 284, 508, 510, 511
Серов М. І. 602
Сиваченко Т. П. 139
Сидаренко Л. М. 20, 21
Сидоренко В. П. 156
Сидоренко Г. І. 39

Сидоренко Ж. Г. 509
Сидоренко О. В. 179, 501, 639
Сидоров А. Л. 340
Сидоров П. І. 21
Сидорчук В. М. 436, 546
Сизов В. Г. 286
Сизова Н. Д. 477
Силін О. О. 574
Симінський К. К. 414, 506
Симоненко В. К. 330
Симонов [А. І.] 57
Симонов [Н.] В. 340
Симонова М. І. 25
Синайський Є. С. 238
Синапов Д. 331
Синельников К. Д. 212, 649
Синельников М. О. 186
Синєкоп М. С. 477
Синиця І. О. 66
Синичка А. М. 44
Синков В. Г. 319
Синцов Д. М. 433
Синьков М. В. 555
Синягін Г. П. 342
Синяговська П. І. 21
Сиповський В. В. 192
Сиркін [А.] Л. 40
Сиркін Я. К. 623
Сиров П. К. 419
Сироватко [А.] Д. 226
Сиромятников М. І. 263
Сирота Н. П. 490
Сиротинін М. М. 72, 209, 469, 512, 513, 577
Сиротіна Т. В. 44
Ситенко О. Г. 27, 136, 513–515
Ситник К. М. 34, 56, 65, 104, 150, 151, 162, 182, 195, 203, 205, 239, 255–257, 266, 310, 355, 396, 432, 441, 454, 607, 646
Ситник В. В. 595
Ситников В. Ф. 249
Ситников О. С. 657
Сич К. Д. 224, 622
Сичов В. В. 372
Сіверс В. С. 59
Сігел С. (Siegel S.) 209
Сігорський В. П. 621
Сідельник М. А. 337
Сідляр М. М. 238, 493
Сієрс Т. 284
Сієх-Ю-Янь (Hsieh Yu-Yuan) 355
Сіка Й. (Syka J.) 510
Сікорський М. І. 574
Сілкін В. [А.] 56
Сільвер Б. (Silver B.) 288
Сіммонс Д. С. 574
Сімчера В. М. 330
Сінкевич Є. Г. 341, 538
Сіренко Л. Я. 182, 562
Сірик І. 282
Сіроштан Р. І. 94
Сіцінський Є. Й. 192
Скаба А. Д. 156, 515, 517
Скалков І. О. 419
Скарбороу В. Р. (Scarborough W. R.) 39
Скаржинський В. І. 501
Скаф П. В. 276
Скерлак Т. 83
Скира Л. Я. 638
Склюєв П. В. 25
Скляревич В. Є. 567
Скляренко В. Г. 214, 215
Скляренко Є. М. 256, 400, 470, 571, 575
Скляренко С. 158
Склярук Д. І. 95
Скобов В. Г. 211
Сковорода Г. С. 66, 405, 573, 625
Сковронська Є. В. 122
Скок В. І. 209, 227, 511
Сколов О. В. 654
Скопенко В. В. 75, 517, 519, 520, 580
Скопенко В. Ф. 519
Скорик В. П. 573
Скоробогатов В. В. 385
Скоробогатова [А.] М. 389
Скородинська В. В. 475, 595
Скородумов О. С. 452, 454
Скоропадський П. П. 537, 539, 573
Скоропадські, родина 539
Скороход А. В. 123
Скороход В. В. 568
Скочеляс Б. А. 436
Скочинський О. О. 387, 493, 587, 648
Скринченко Ю. М. 456
Скрипаль І. Г. 60, 186, 607

Скрипильов Є. О. 266
Скрипка П. 165
Скрипка П. С. 454
Скрипник В. І. 41
Скрипник І. В. 328, 446
Скрипник М. О. 405
Скрипник Ю. [А.] 385
Скришевський А. Ф. 167
Скроцький Г. В. 525
Скрябін К. І. 347, 349, 350
Скулачов В. П. 53
Скуллкопф Дж. (Scuoellkopf J.) 42
Скуратович В. (Skuratowics W.) 349
Скуратовський В. Л. 406
Скуріхін В. І. 303
Скурко Є. І. *див.* Максим Танк
Скурська Н. М. 399
Слабченко М. Є. 192, 296, 520, 521
Славін Л. М. 426, 441
Сластьонов О. І. 45
Слензак І. Є. 462, 616, 617
Слепян Е. І. 513
Слесаренко А. П. 477
Слепецький А. 235
Сліпий Й. 644
Слободян Л. 621
Слободян М. П. 46
Слободяник М. С. 518
Слободянюк О. В. 136, 137
Словік Л. (Slowik L.) 31
Слонім А. Д. 390
Слонім І. Я. 288
Слонімська В. М. 589
Слонімський Г. Л. 239
Слухай С. І. 108
Слуцкін А. О. 521
Слуцький Б. А. 540
Сльозов В. В. 212
Слюсар Б. С. 175
Слюсарев А. О. 349
Сляднєв [Н.] С. 622
Смалій В. Т. 184, 488
Смекаль А. (Smekal A.) 230
Сметанін Ю. О. 522, 523
Смеляков В. В. 385
Смик Г. К. 255, 439
Смиков С. Ю. 631, 632
Сминтин В. А. 215
Смирдіна-Серебровська З. С. 266
Смирнов А. А. 342, 501, 523, 525, 652
Смирнов В. І. 126, 143, 501
Смирнов Г. 247
Смирнов Л. П. 304
Смирнов М. Н. 629
Смирнов О. 105, 451
Смирнов П. П. 231, 651
Смирнов-Замков І. В. 30, 623
Смирнова Т. І. 207
Смирнова-Замкова О. І. 207, 525, 527
Смислов А. І. 401
Смислов В. В. 545–547
Смицький С. В. 288
Смілянський І. С. 87
Сміт А. Д. (Smith A. D.) 284
Сміт М. Н. 469
Сміт У. 493
Сміт Х. (Smith H.) 584
Смоленський [А. Н.] 641
Смоленський Л. [А.] 559
Смоленські С. (Smolenski S.) 31
Смолич Ю. К. 267, 543
Смолій В. А. 234, 243, 538, 575
Смолін М. Д. 568
Смоляр Р. 562
Смолярчук В. І. 35, 265
Смольницька М. К. 538
Сморозинський Я. Б. 424
Снаговський Л. 549
Снеддон І. Н. 240
Снегірьов М. [А.] 417
Снищенко Б. Ф. 436
Снітко І. Г. 256, 400
Снітко О. В. 136, 372, 528, 529
Сно О. Є. 617
Соболева Н. М. 69, 659
Соболевський В. В. 13
Соболевський К. М. 385
Соболев В. Б. 632
Соболев В. В. 136
Соболев В. С. 501
Соболев Д. Н. 439
Соболев С. 312
Соболев С. Л. 304, 493
Соболев С. П. 641
Соболь О. М. 305
Соботович Е. В. 502

Собреро Л. (Sobrero L.) 259, 260
Собчук О. С. 619
Совга О. Є. 54, 55, 250
Созанський В. І. 230
Соколов А. О. 424
Соколов Б. С. 179, 617
Соколов В. В. 262
Соколов В. Д. 442
Соколов В. І. 70
Соколов І. І. 441
Соколов М. 24
Соколов М. Д. 83
Соколов О. Н. 599
Соколов Ф. С. 142
Соколов Ю. Д. 530, 531
Соколова Д. В. 442
Соколова О. Ф. 454
Соколовський В. П. 595
Соколовський О. Н. 419, 469, 503, 531–533, 617
Сокольников Ю. [Н.] 436
Сокольчук К. Ю. 456
Сокрут В. І. 38
Сокульський А. Л. 573
Сокур І. Т. 439, 441
Сокурєнко В. Г. 381
Солдатенко В. Ф. 256, 296, 297, 307, 400
Соллогуб В. Б. 74, 313, 463, 533, 534, 542
Соловаров [Н.] К. 636
Соловйов М. М. 407
Соловйов О. І. 385
Соловйов С. М. 260
Соловйов Ю. І. 83
Соловйова М. О. 396
Соловко [А.] Ю. 207
Сологуб М. І. 24
Сологуб Н. М. 209
Солодовников В. 42
Солодушенков С. М. 623
Соломатін В. Н. 393
Соломон Д. І. 629
Солтик В. Я. 554
Соляров [Е. І.] 560
Сорені Е. Т. 53
Сорока Б. С. 262
Сорока В. [А.] 111
Сорокін В. [А.] 144
Сорокін В. О. 111
Сорокін Г. К. 504
Сорокін Д. П. 111
Сорокін П. В. 261
Сорокін Ю. І. 420
Сорокіна Н. Л. 395
Соса М. (Sosa M.) 284
Сосенко П. П. 514
Сосєдко О. Ф. 591
Соснін А. С. 48
Соснін В. І. 573–575
Соснін Є. М. 324
Сосніна Н. І. 167, 575
Соснов Ю. Д. 486
Сосновський Б. Ф. 577
Сотниченко М. 200
Соул Х. А. 304
Сохадзе Г. 360
Сохань Л. В. 306, 537
Сохань П. С. 534, 536–539
Сочава А. В. 116
Сошенко І. М. 232
Спасокукоцький О. І. 342, 439
Спасокукоцький Ю. О. 209
Спаський А. Г. 142
Спахова А. С. 150
Спектор Є. З. 167
Спектор Ш. Ш. 161
Сперанська А. А. 249
Сперлінг Л. 324
Спиридонов Ф. П. 573
Спицин В. І. 93, 593, 663
Співак Е. Г. 67, 539, 540
Співак І. І. 568
Співак С. І. 484
Співак Ф. Г. 377
Співаковський В. Б. 37, 377
Співаковський О. О. 387, 587
Спориш І. П. 246–248
Спорої Т. Я. 77
Спришкова Н. О. 351, 352
Спунер Н. 400
Срібний М. Ф. 547
Стадник В. П. 484
Стайкос В. А. (Staikos V. A.) 366
Сталін Й. В. 416
Стальгевич А. К. 382
Стам А. Б. (Stam A. B.) 182
Станек Д. 129

Станек І. (Stanek I.) 362
Станік В. [А.] 382
Станіс В. Ф. 70
Станішевський Ю. О. 640
Станкевич Б. В. 14, 280
Станков С. С. 335
Станкушев Х. 60
Станчева П. 518
Старжинський В. М. 259, 289
Старик Й. О. 83
Староверова В. О. 58
Старовойт С. В. 10, 17, 23, 24, 32, 50, 53, 58, 84, 102, 109, 110, 119, 123, 127, 137, 139, 140, 144, 145, 157, 165, 171, 177, 188, 191, 193, 194, 211, 275, 294, 331, 376, 391, 402, 427, 490, 503, 521
Старовський В. Н. 469
Стародубов К. Ф. 262, 642
Старостін І. В. 562
Старцев В. І. 568
Стасик О. О. 396
Стасі Ф. 319
Стасюк З. В. 632
Стасюк С. З. 318
Стафійчук А. А. 184
Стахов О. П. 478
Стенковий П. М. 250
Стент Г. (Stent G.) 121
Степаненко В. О. 329
Степаненко В. П. 192
Степаненко І. З. 492
Степанець В. Д. 482
Степанець О. І. 272
Степанов А. Є. 471
Степанов Б. І. 635
Степанов В. [А.] 408
Степанов В. В. 95
Степанов В. І. 425
Степанов В. П. 35
Степанов Г. В. 317
Степанов Е. В. 150
Степанов К. Н. 515
Степанов П. І. 617
Степанов С. В. 56
Степанов Ф. М. 227, 353
Степанов Ю. С. 574
Степанова О. С. 69
Степанова Т. І. 444
Степанченко Л. І. 419
Степанюк В. В. 238, 408
Степанюк Т. 444
Степін П. І. 457
Степков О. П. 568
Степолковський Б. 505
Степто Р. 324
Степун О. А. 154
Стефанович (Хендрік) К. Р. (Stevanovic (Hedrik) K. R.) 366, 367
Стефанський І. В. 635
Стефаняк В. В. 385
Стефензон Л. (Stephenson L.) 21
Стеценко М. Д. 114
Стеценко Ф. П. 200
Стецюк В. Б. 222
Стецюк К. І. 427
Стецюк П. І. 629, 630
Стець Н. В. 434
Стеченко Л. [А.] 448
Стешенко В. С. 470
Стирикович М. А. 560
Стібік Д. (Stibick J.) 181
Стовбчатий В. І. 180
Стовбчатий В. М. 182
Стогній І. П. 573
Стойко М. М. 17
Стойко С. М. 104, 195, 196, 255, 441
Стойнова Ж. Г. 573
Столєтов О. Г. 76, 78
Столяр А. Д. 439
Столяров В. О. 445, 446
Стоніс В. В. 631
Стормер Л. 618
Сторожевський І. М. 431
Сторожук В. М. 114, 283
Стоян Г. 639
Стоян Ю. Г. 629
Страдомський М. В. 560
Стражеско М. Д. 6, 209, 210, 352
Страутман Ф. І. 441
Страхов Г. І. 259
Страхов Т. Д. 444
Страчицький К. [І.] 52
Страшинін К. П. 221
Страшкраба М. (Straškraba M.) 55, 56
Страшнікова М. І. 466
Страшніков І. Б. 100

Стрельбицька О. І. 137, 239
Стрельникова Н. І. 562
Стрельська Л. І. 102, 257
Стрельський В. І. 574
Стрельцов З. І. 216, 219
Стрельцов Л. М. 380
Стрельцова С. Г. 622
Стрельченко А. Й. 477
Стрелко В. В. 659
Стрижало В. О. 316, 317, 432
Стрижевська А. Я. 59
Строгович М. С. 381, 382
Строк В. В. 360
Стром Д. [А.] 504
Стронін А. І. 406
Стругацький А. Н. 625
Стругацький Б. Н. 625
Стругова М. І. 159
Струмлілн С. Л. 340, 469
Струнников В. О. 121
Струченков В. І. 629
Стугрен Б. (Stugren B.) 645, 646
Студинський К. Й. 6, 192
Стукало Є. О. 353
Стуколов П. М. 41
Стульчиков В. О. 580
Ступак Л. М. 356, 357
Ступень Л. В. 269
Ступницький І. 42
Стус В. 215
Суббота А. Г. 444
Субботін С. І. 17, 162, 250, 462, 497, 501, 541–543
Сувалова [Є. А.] 69
Суворов Є. К. 564
Суворов О. М. 56, 57
Суворов П. А. 205
Сугава К. (Sugava C.) 584, 585
Сугак О. П. 407
Сугаков В. Й. 634
Судник М. Р. 67
Сузукі В. 180, 182
Сузукі Ю. 202
Сукачов В. М. 453, 599
Сукретний В. І. 360
Султанов А. Д. 94
Султанов Р. Г. 207
Сутьженко В. К. 632
Сумарокова Т. [Н.] 664
Сумцов М. Ф. 6
Суперанська О. В. 214, 215
Супрун С. М. 59
Супрун Я. Ф. 407
Супруненко М. І. 257, 419, 543–545
Супруненко М. М. 544
Сурана (Surana) 459
Сургутська Є. Ф. 437
Сурилов О. В. 33
Суринов Ю. О. 560
Суровцева В. М. 59
Сур'янинова [Є.] І. 576
Сусак К. Р. 573
Суслопаров М. З. 233
Сутірман І. Ф. 544
Сутормін М. [А.] 472
Сутормін Ю. 560
Суханов В. В. 55
Суханов Є. Л. 261
Сухановський С. І. 129
Сухарев В. І. 185
Сухих Л. Л. 567
Сухінін В. І. 492
Сухобоков О. В. 88
Сухобрус Г. С. 62, 158
Сухов С. В. 395
Суховеев В. В. 241, 243
Сухомел Г. Й. 409, 545, 547, 608
Сухомлинов М. М. 554
Сухомлинська О. В. 177, 188
Сухомлінов Б. Ф. 122
Сухотеріна Л. І. 14
Сушин [Н.] П. 39
Сушицький П. І. 94
Сушко О. І. 215
Сушко Ю. 626
Сущенко О. Г. 575
Схирладзе В. П. 661
Счастливий Г. Г. 385
Сьомкін Г. П. 418
Сюрємен Ф. де 519
Сюрін В. М. 577
Сябряй В. Т. 439
Сясев В. О. 173
Табачковський В. Г. 305, 307, 624
Табенська Т. В. 75

Тавадзе Ф. Н. 143
 Тавров Г. 382
 Тавхелідзе Д. С. 246, 247
 Тайзер Г. (Teisseyre H.) 501
 Тайлер Д. (Tyler D.) 53
 Таєць О. Г. 221
 Таіров Т. Ф. 380
 Таірова Т. А. 162
 Таїрі М. 603
 Талаєв С. [А.] 19
 Талдикін І. В. 477
 Талер Р. 515
 Талицький В. І. 200
 Талієв В. І. 406
 Талієв Д. М. 564
 Тамбовцев С. С. 480
 Тамм [Е.] 341, 342
 Тамразов П. М. 272
 Тананасєв І. В. 322
 Тананасєв М. В. 95
 Тананайко М. М. 36
 Танасієнко Ф. С. 56
 Танасійчук О. М. 401
 Танатар Й. І. 499
 Танфільєв Г. І. 392
 Танцюра Б. Ф. 453
 Танчер В. К. 307
 Танчук Ю. В. 69
 Тарабасов [Н.] Д. 492
 Тарабрін В. П. 255
 Тарадій В. К. 583
 Таран О. Н. 182
 Таран-Жовнір (Таран) Ю. М. 91, 92, 548–550
 Тараненко О. О. 215
 Таранов А. П. 34
 Таранов С. Г. 385
 Тарановський В. В. 343
 Тарануха В. К. 210
 Тарапов І. Є. 257
 Тарасевич А. С. 171
 Тарасевич В. М. 648
 Тарасенко В. А. 544
 Тарасенко В. П. 385
 Тарасенко В. Я. 568
 Тарашенко Д. Т. 26
 Тарді П. (Tardi P.) 17
 Тарнавський Д. (Tarnawski D.) 182
 Тарновський М. В. 192
 Тартаковський В. К. 514
 Тартаковський П. С. 280
 Тар'ян І. 169
 Татаринів Є. О. 209, 550, 551
 Татаринів К. А. 441, 646
 Татаринцев П. С. 609
 Татарський В. І. 212
 Татомир В. Н. 552
 Татомир К. І. 551, 552
 Тахтаджян А. Л. 394
 Тебеньков Б. П. 263
 Тейтельбаум К. 303
 Текутов П. Ф. 39
 Телекі Г. К. 17
 Телигульський В. М. 200
 Телитченко М. М. 563
 Телчаров Л. 527
 Теміров Ю. 67
 Темляков В. М. 272
 Тенчов 394
 Теокаріс П. 324
 Теплицький В. П. 418
 Тепляков В. О. 271
 Теплякова Г. В. 207
 Тепцов Б. В. 70
 Тер Хаар Д. 164
 Тер-Газарян Г. М. 554
 Тер-Хачатуров А. Я. 556
 Теренецький К. О. 514
 Теренін О. М. 37
 Терент'єв О. П. 31, 623
 Терент'єв П. В. 646
 Терехов Р. Г. 238
 Терехов Ю. В. 39
 Терещенки, родина 538
 Терлецький В. М. 239
 Термінасов Ю. С. 24
 Тернова Т. В. 459
 Терновий В. М. 619
 Терновий К. С. 555
 Терновський А. М. 173
 Терплан З. (Terplan Z.) 246–248
 Терпугов М. В. 547
 Тесленко Ю. В. 175
 Теслев [А. Н.] 131
 Теслінов М. І. 617
 Тесляр Ф. І. 504

Тетельбаум С. І. 552, 553
 Тетерін Г. [А.] 70
 Терентьев П. В. 646
 Тиводар М. П. 159
 Тивоненко І. Г. 400
 Тилтін А. К. 30
 Тимашев [А.] К. 340
 Тимофеев Б. Б. 553, 555, 556
 Тимофеев В. Б. 135
 Тимофеев П. П. 116
 Тимофеева Є. К. 556
 Тимофеевко В. І. 570
 Тимочко Б. М. 557
 Тимошенко В. М. 353
 Тимошенко П. Д. 66
 Тимошенко С. П. 219, 260, 431, 432, 493, 507, 508
 Тимошенко Ю. В. 520
 Тимченко І. Є. 54, 56
 Тимченко Н. Г. 439
 Типцов В. Г. 377
 Тиричев І. 381
 Тиркаєв В. В. 242
 Титаренко З. Д. 473
 Титов В. В. 60
 Титова С. Д. 219
 Тиха Є. П. 312
 Тихвинська В. Д. 338
 Тиховидов Б. Д. 492
 Тихомиров В. М. 272
 Тихомиров М. М. 469, 651, 652
 Тихомиров О. [А.] 200
 Тихомиров Ю. О. 34
 Тихонов В. М. 377
 Тихонов М. 42
 Тихонова Л. Г. 662
 Тичина П. Г. 6, 67, 89, 185, 449, 547
 Тичинін В. 603
 Тищенко Б. С. 559
 Тищенко В. Є. 280
 Тищенко М. І. 39
 Тищенков Г. [А.] 419
 Тібрашевич [А.] 341
 Тіллі А. О. 266, 652
 Тіме Г. (Thime H.) 266
 Тіме І. А. 586–588
 Тімірязєв К. А. 336, 338, 564
 Тімофєєнко В. І. 570
 Тіщенко І. І. 75
 Ткач Б. П. 367
 Ткач В. І. 111, 112
 Ткаченко [А.] С. 245
 Ткаченко В. В. 119
 Ткаченко В. С. 63, 65
 Ткаченко М. М. 157, 511
 Ткаченко [А.] Ф. 577
 Ткачова С. 266
 Ткачук А. І. 245
 Ткачук В. В. 326
 Ткачук К. С. 109
 Ткачук Л. Г. 74, 75, 311, 499
 Ткачук М. С. 646
 Ткелашвілі М. М. 556
 Товарницький В. І. 577
 Товбін М. В. 82
 Товстих Є. В. 260
 Товстюк К. Д. 556, 557
 Товстюк Н. К. 557
 Товчигречко С. С. 17
 Тодес О. М. 384
 Тодоров Т. І. 603
 Тодосійчук Т. Т. 325
 Токар А. В. 390
 Токарева О. Н. 471
 Токарський Д. Я. 463
 Токін Б. П. 184–186, 595, 601
 Токовенко В. С. 74
 Толмазін Д. 563
 Толмачов О. І. 30
 Толмачова [Є. А.] 513
 Толочко П. П. 307, 538
 Толпиго К. Б. 169
 Толпиго О. Б. 619
 Толстов С. П. 159
 Толубинський В. І. 162, 558, 560, 561
 Толубинський Є. В. 561
 Томасі В. 83
 Томенко М. 519
 Томиленко [Є. І.] 622
 Томсон О. І. 215
 Томчук П. М. 78
 Тонков В. М. 252
 Топіан Г. І. (Torian H. I.) 169
 Топачевський А. О. 196
 Топачевський В. О. 182, 441, 646
 Топачевський О. В. 200, 561–563

Топорнін В. 362
Топчієв О. В. 469
Торжевська Г. 121
Торізі М. (Torrìsi M.) 603
Торнтон Х. Г. (Thornton H. G.) 185
Торський В. Л. 238
Торфасон Л. Е. 248
Точидловський І. Я. 14
Точилін М. С. 312
Тошков А. 186
Травін [А. А.] 121
Трапезников В. 636
Трапезников М. М. 209
Трапезников С. П. 390
Трапезникова О. М. 105
Трасс Х. Х. 398
Траутвейн В. 284
Трахтенберг І. М. 21, 134
Трахтман Н. Н. 133
Трачевський В. В. 455
Требіллок Г. (Trebilcock G.) 284
Трегобчук В. М. 399, 400, 419
Трей Б. 401
Тресвятський С. Г. 87
Третяков В. В. 595
Третяков Д. К. 218, 347, 349, 493, 495, 563–565, 607
Третяков П. М. 651, 652
Третякова Г. С. 129
Третяченко Г. М. 319, 432
Третьак В. І. 201, 202
Третьак О. В. 520
Трефілов В. І. 31, 367, 457, 529, 565–568, 569
Трефілова Н. В. 567
Тригер С. 515
Трипольський [А. А.] 74, 313
Трипольський В. [А.] 305
Трифонов П. Г. 534
Трифонюк Р. О. 115
Тріандафіліді І. Г. 504
Троїцька В. І. 438, 441
Тронько В. І. 574, 575
Тронько Г. Т. 573
Тронько Д. Т. 573, 574
Тронько (Ляшенко) Є. О. 573, 574
Тронько Л. П. 574, 575
Тронько М. І. 574
Тронько П. Т. 234–236, 257, 362, 538, 544, 569, 571, 573–575, 657
Тронько Ф. М. 574
Трофименко В. І. 100
Трофімова Л. М. 577
Трохимчик Ю. Ю. 366
Троцан А. І. 568
Трощенко В. І. 56
Трощенко В. Т. 239, 316, 430–433, 507
Трояновський [А.] І. 39
Труба І. М. 192
Трусдел К. 493
Труфяков В. І. 415
Труханов В. А. 121
Трухманов Д. 227
Тряшин А. С. 518
Туган-Барановський М. І. 469
Тугаринов О. І. 501
Тугутов Р. Ф. 645
Тузов М. П. 432
Тулін [Н. А.] 357
Туліна Т. О. 215
Тулчинська В. П. 184, 186, 489, 575, 577, 578
Туманов І. 338
Тумановський М. [Н.] 38
Тункін Г. І. 265, 266
Туца Я. 374
Туполев О. М. 357
Тур І. О. 38
Тураєва Н. М. 511
Туракулов Я. Х. 590
Туревський А. А. 122
Туркевич В. В. 635
Туркевич Дж. (Turkevich J.) 162, 590
Туркевич М. М. 209
Туркін В. В. 509
Турман С. Д. (Thurman S. D.) 381
Туров О. В. 31
Туровець О. Г. 657
Турусов В. С. 207
Турченко Ф. Г. 574
Турченко Я. І. 83, 299
Тустановський [А. А.] 52
Тутаюк В. Х. 254
Тутковський П. А. 232, 280, 599
Тутс Г. 370
Туцаков Й. (Tuzakow J.) 186

Тьомкін А. Г. 477, 560
Тюков С. Є. 454
Тюленєв М. О. 578, 579
Тян Р. Б. 13

У Тан (U Thant) 42
Уайт Р. Дж. (White R. J.) 487, 510
Уатт Дж. (Watt J.) 603
Увіман Е. 212
Угляренко П. В. 158
Угольнікова Т. [А.] 26
Угрехелідзе Д. Ш. 150
Угрюмов М. В. 283
Удальцов І. Д. 340
Удачин С. 419
Удилова О. Ф. 448
Удовенко Є. Я. 330
Удовиченко Є. 255
Удовиченко Є. Т. 446
Удовиченко П. П. 517
Удод О. А. 159, 427, 517
Ужевич Н. 67
Ужик Г. В. 507
Узієнко [А.] Б. 659
Уйомов А. І. 302, 626
Українка Леся 405, 406, 574
Улановська М. А. 407
Улізло Б. М. 178
Улітко А. Ф. 238, 364
Ульшин В. І. 456
Ульянова А. Д. 173
Ульянова Н. М. 265
Ульяновський В. І. 535
Уманський Е. Є. 564
Уманський Е. С. 317, 318, 432
Уманський О. А. 273–275
Уманський Ю. О. 207, 448
Умецький Б. 331
Умяров Х. У. 364
Унгер Ю. Р. 38
Уоллес А. Р. 217
Уоткінс Д. (Watkins G.) 169
Уразовський С. С. 82–84
Урбанський В. М. 145
Урніс І. О. 444
Урсу Ноан 169
Усанович М. І. 593, 662, 664
Усачов Ю. М. 283

Усачова О. В. 454
Усенко І. С. 344, 579, 580
Усиков О. Я. 170, 212
Усманходжаєв Х. Х. 247
Усова О. М. 318
Устиловська Р. І. 93
Утевська Л. А. 390, 582
Утевський А. М. 39, 390, 411, 581, 582
Уткін В. Ф. 86, 560
Уфлянд Ю. М. 39
Ухліг А. 330
Ухова Г. 143
Учізоно К. (Uchizono K.) 284
Ушаков [А.] Ф. 97

Фавар Ж. 270, 272
Фаворов О. М. 310
Фагасинський А. 349
Фаддєєв Л. Д. 288
Файнерман І. Д. 546
Файнштейн [А. А.] 382
Файтельберг Р. О. 39, 284, 576
Файфр Ф. 469
Фальк [А.] Я. 52
Фальк І. 525
Фалькова І. І. 576
Фалькович Е. М. 540
Фальц-Фейн Е. 633
Фальцман В. К. 41
Фан За Нгі 169
Фанарджян В. В. 510
Фанахов В. К. 200
Фанкхенел Г. (Fankhenel H.) 181, 182
Фарах Р. 242
Фаршатов М. [Н.] 457
Фаусетт Дж. Н. (Fawcett J. N.) 259, 260
Фединський В. В. 404
Федін [А.] В. 377
Федоренко В. О. 619
Федоренко Є. Г. 306
Федоренко Л. 501
Федоренко П. К. 404
Федоренко Р. П. 478
Федорин Я. В. 638
Федорина А. І. 147
Федорів Р. 574
Федоров [А.] В. 200
Федоров В. В. 318, 446

Федоров Є. П. 17, 404, 582–585
 Федоров К. Г. 266
 Федоров Л. Д. 574
 Федоров Л. К. 552
 Федоров М. М. 585, 587, 588, 617
 Федоров О. Ф. 235, 236
 Федоров Ф. І. 424
 Федоров Ю. Б. 25
 Федорова В. М. 587
 Федорова Г. Є. 30
 Федорова Г. К. 226
 Федорова З. М. 587
 Федорова Н. Є. 95
 Федорович Р. Д. 76, 78
 Федоровін Б. [А.] 591
 Федорук Я. О. 538
 Федорченко А. М. 364
 Федорченко Б. Я. 559
 Федорченко І. М. 366, 566
 Федосєєв П. М. 34, 469, 625
 Федосєєва Б. І. 269
 Федосова С. [А.] 248
 Федоткін І. М. 560
 Федюк Г. С. 353
 Фельд Б. [Н.] 38
 Фельдман В. 646
 Фельдман І. А. 287
 Фельдман О. Б. 114
 Фельдман Р. В. 93
 Фельдхайм Е. (Feldheim E.) 292
 Фельдштейн Р. Г. 183, 186
 Фененко 159
 Феніна З. М. 611
 Теофілова А. П. 496
 Фергюсон Д. К. (Ferguson D. K.) 205
 Фергюсон У. 465
 Фердигалов Ю. І. 444
 Фердман Д. Л. 6, 588, 590
 Ферсман Є. М. 95, 501
 Ферсман О. Є. 590, 591
 Ферстер Х.-Ю. 333
 Фесенко Є. І. 39
 Фефер В. Я. 318
 Фещенко [Н.] Г. 226, 227
 Фещенко С. Ф. 387
 Фєвральова Н. Є. 384
 Филимонов Б. Ф. 268
 Филимонов В. П. 525
 Фіалков Я. Н. 95, 222, 592, 593, 623
 Фібшейн П. С. 518
 Фіверг М. П. 229, 230
 Фігурін Ю. І. 479, 480
 Фіддлер В. 493
 Фіз Р. 542
 Філарет, патріарх УПЦ КП 519
 Філатов В. А. 595
 Філатов В. П. 6, 186, 209, 275, 474, 475, 594, 595
 Філатов О. М. 363
 Філін Ф. П. 67
 Філіпкович П. 659
 Філіппов А. П. 238, 239, 364, 596, 642
 Філіппов Г. Ф. 163
 Філіппов Д. І. 276
 Філліпс Е. 303
 Філліпс Р. (Phillips R.) 112, 288
 Філоненко І. С. 626
 Філоненко Л. П. 326
 Філякін М. І. 283
 Філь Ю. П. 192
 Фількова Е. 342
 Фільчаков П. Ф. 126, 546
 Фінкельштейн [А.] М. 583
 Фінкельштейн В. С. 84
 Фінкельштейн І. Д. 322
 Фінн В. В. 255, 597–599
 Фінн Г. К. *див.* Віт Г. К.
 Фінн Т. В. 598
 Фіногєєв С. Г. 406
 Фіноєдов О. Т. 199
 Фіноччіаро П. (Finocchiaro P.) 355
 Фірстов С. О. 566, 568, 569
 Фісуненко О. П. 393
 Фіцер Дж. (Fizer J.) 603
 Фічера Е. (Fichera E.) 584
 Фішер Е. (Fischer E.) 355
 Флюк Є. (Fluck E.) 172, 227
 Флейшер М. 312
 Флейшман Н. П. 491
 Фльоров К. К. 441
 Фодчук В. І. 367
 Фок В. О. 423–525
 Фок Г. (Fock G.) 599
 Фок М. В. 636
 Фольборг Г. В. 39, 114, 390
 Фомен Дж. (Foeman G.) 31

- Фомін О. В. 6, 392, 598, 599
 Фомін П. І. 111
 Фоміна Л. В. 215
 Фомкіна Т. Г. 262
 Форбергер З. 381
 Форді А. (Fordy A.) 603
 Формозов О. М. 441
 Формозов О. О. 191
 Фортунато А. 588
 Фортунатов М. М. 595
 Фортунатов М. С. 82
 Фоссаті Ф. 242
 Фоте А. Е. 280
 Фотинюк Ф. І. 444
 Фотій В. Д. 557
 Фрадлін Б. Н. 491, 531
 Фрайман А. Л. 544
 Фраймович І. Л. 95
 Фрайтаг Г. 228
 Франк І. 525
 Франкель Ф. І. 424
 Франклін У. (Franklin W. R.) 112
 Франко З. Т. 66
 Франко І. Я. 66, 155, 157, 313, 405, 587
 Франковський В. А. 132
 Франкфурт [А. І.] 154
 Францевич І. М. 126, 132, 429, 432, 525
 Франчук І. Ф. 81
 Франчук В. П. 179, 188, 496
 Франчук В. Ю. 215
 Фрезеров Г. Ф. 416
 Фрейдлін М. І. 288
 Фрейдліна Р. Х. 243
 Фремдо Г. М. 580
 Френзель В. Я. 169
 Френкель Л. [А.] 390
 Френкель С. Я. 324
 Френкель Я. І. 112, 525
 Фрідман В. М. 317
 Фрідман Д. З. (Freedman D. Z.) 112
 Фрідман П. [А.] 583
 Фрідман С. Г. 269
 Фрізман Г. В. 88
 Фрік В. (Fricke W.) 584
 Фрімен Р. (Freymann R.) 169
 Фріч М. 324
 Фріш І. (Freech I.) 266
 Фріш К. 324
 Фролов А. Ф. 578
 Фролов І. Т. 360
 Фролов К. В. 259, 365
 Фролов М. С. 611
 Фролов Р. М. 547
 Фролькіс В. В. 39, 283, 389, 390, 511, 600, 601
 Фрумкін О. Н. 83, 591
 Фуголь І. Я. 636
 Фудель-Осипова С. І. 114
 Фуке С. Л. 34, 35, 265, 380, 652
 Фурдіяк В. А. 401
 Фурдуй Ф. І. 39
 Фурін Г. Г. 353
 Фурман Н. І. 647, 648
 Фурсиков А. В. 360
 Фуртіг Г. (Fürtig G.) 70
 Футран Г. С. 349, 350
 Фухн І. Е. (Fuhn I. E.) 646
 Фушич В. І. 366, 367, 601–603
 Фушич О. І. 603
 Хаас А. (Haas A.) 354, 355
 Хабібулін Ш. Т. 654
 Хавлена В. 394
 Хаджиніколов В. Д. 537, 538
 Хаек К. М. Ф. (Haek C. M. F.) 181, 182
 Хайде К. (Heide K.) 94, 95
 Хайкіна Б. І. 526
 Хайков В. З. 54
 Хаймович Л. [А.] 590
 Хакімов Ф. Х. 514
 Халабуда Т. В. 398
 Халецький В. М. 573
 Халимонова І. М. 135
 Халілов Ж. Б. 436
 Халілов З. І. 288
 Халмурадов А. Г. 615
 Халфін І. Ш. 436
 Хамер М. (Hamer M.) 224
 Хаметов Б. Г. 114
 Хамзін Л. Б. 458
 Хамідов Г. К. 590
 Хамідуллін Г. З. 108
 Хананашвілі М. М. 284
 Хандога Т. 261
 Ханін М. [А.] 38
 Хансон А. 303

Харатьян А. 39
Харач А. М. 338
Харві Д. 390
Харечко Г. Є. 534
Харитонов [Н.] С. 330
Харитонов Г. [А.] 454
Харіманн Х. (Harimann H.) 224
Харісов Б. І. 518
Харламов М. П. 604
Харламов П. В. 604, 605
Харламова О. І. 605
Харлампович К. В. 6
Хармер С. Ф. 218
Харт К. (Hart K.) 56
Хартнетт Дж. П. (Hartnett J. P.) 560
Харченко В. В. 433
Харченко В. К. 431
Харченко Г. [Є.] 178
Харченко Н. В. 154
Хасанов А. Х. 129
Хатіашвілі Ц. С. 471, 555
Хатунцева А. Я. 482
Хаустов Г. І. 457
Хацуо І. 324
Хачатуров Т. С. 331
Хаяши Ч. 365
Хворостяний І. 3. 256
Хеддоу А. (Haddow A.) 209
Хейденрайх 429
Хейман В. К. (Hayman W. K.) 366
Хейн Ф. (Hein F.) 593
Херес Х. П. 424
Херман Д. (Hermann D.) 611
Хефферлін Р. 636
Хижняк П. [А.] 107
Хижун О. Ю. 632
Хилюк Ф. М. 657
Хиля В. П. 30, 32
Хігучі К. (Higuchi K.) 56
Хідекелі А. В. 416, 568
Хіллі (Hille) 284
Хільчевський В. В. 431
Хіміч І. В. 602, 603
Хіросі В. (Hiroshi W.) 169
Хіросі О. (Hiroshi O.) 169
Хітаров М. І. 501
Хлебников В. О. 392
Хлестов О. М. 266
Хлудєєв О. П. 605
Хмелевський В. Ф. 599
Хмельницький Б., гетьман 295, 305, 426
Хогенрід (Hoogenraad) 266
Ходак В. І. 554
Ходж П. Дж. (Hodge P. G.) 260
Ходжкін А. 284
Ходорова Є. Л. 52
Ходюш Л. Я. 616
Хок Б. 324
Хок Т. Б. 590
Хожаметова Х. 630
Хозацький Л. І. 116, 441, 564, 646
Холланд Дж. (Holland J.) 209
Холмгрен Н. (Holmgren N.) 218
Холмський В. Г. 553
Холмський Г. 560
Холодкова О. Л. 252, 253
Холодна (Бородіна) О. О. 607
Холодна О. Г. 606, 607
Холодний Г. І. 606
Холодний Г. М. 607
Холодний І. 154
Холодний М. Г. 150, 275, 336, 338, 442, 488, 489, 597, 605–607
Холопов П. М. 611
Хома Г. П. 363, 367
Хома Н. Г. 363, 364
Хоменко [А.] Ф. 382
Хоменко В. [А.] 178, 638
Хоменко В. І. 178
Хоменко В. М. 444
Хоменкова К. 269
Хомутовський О. А. 139, 448
Хоник В. О. 568.
Хонякіна З. П. 646
Хорія Нестореску Т. 341
Хорн Е. 57
Хорнер Л. (Horner L.) 227
Хорнікевич О. Т. 284
Хорошилов В. К. 626
Хорошилов І. 197
Хорунжий Ю. 188
Хотинський Є. С. 622
Хоткевич В. Г. 126
Хотяїнцев М. П. 58
Хоффман Т. А. 210
Хоффман Р. 659

- Хохляч І. 538
 Хохляч Я. 538
 Хохлов А. В. 249
 Хохлов Р. В. 364
 Храбетова Є. 374
 Храмов Ю. О. 10, 27, 105, 112, 118, 162, 164, 315, 466, 515, 569, 583, 635
 Храпко Р. І. 424
 Хренов К. К. 83, 165, 357, 372, 385, 547, 607–609
 Хренов К. К. (син) 609
 Хренніков С. В. 421
 Хреннікова Т. [Н.] 421
 Хризман І. О. 95
 Хрипак С. М. 659
 Христианович С. О. 304
 Христов Г. П. 317
 Христов С. 83
 Христофорова Т. Ф. 74
 Христофоров Б. С. 312
 Хромов П. О. 340, 469
 Хрунов Є. В. 542
 Хрустальов О. Ф. 56
 Хрущов В. М. 372
 Хрущов М. М. 507
 Хрущов М. С. 108, 381, 416, 575
 Хрущова К. В. 372
 Хрюкін Т. Т. 575
 Худаш М. Л. 215
 Худошина М. Ю. 54, 56
 Худяк М. І. 373
 Ху-Ки-Хен 366
 Хулдяков П. К. 587
 Хьоніг С. О. 224
 Хьюїтт Г. Ф. (Hewitt G. F.) 560
- Ц**
 Цабульська Н. І. 200
 Цай В. В. 258, 259
 Цайтц Є. С. 435
 Цалкін В. І. 441
 Цамбел Б. 312, 501
 Царанов В. З. 256
 Царовський І. Д. 94
 Царьов Г. П. 318
 Цветков Г. М. 517
 Цветков П. А. 547
 Цветков Ц. Б. 493
 Цвік М. В. 381
- Цегельнюк Л. І. 622, 659
 Цегельський Р. М. 192
 Цееб Я. Я. 562, 563
 Цервадзе М. В. 544
 Церковников Ю. О. 515
 Церников М. 626
 Цесевич В. П. 583, 609, 611
 Цехнович Л. І. 247
 Цзоу Ісінь (Zsou-Yi-Sin, Chow Yeehsin) 584, 585
 Цибань [А.] В. 577
 Цибулькін В. М. 94
 Циганков С. А. 241
 Циганкова Е. Г. 294, 344
 Циганов Є. М. 312
 Цигилико Т. І. 380
 Цизін Б. Є. 142
 Цикора С. 284
 Цикорн Т. 646
 Цимбал Л. Т. 212
 Цимбалюк В. І. 486, 487
 Цингл Ф. 515
 Цинцадзе Г. В. 518, 664
 Ципкін Я. З. 302
 Циренніков В. 369
 Цирлін Л. 42
 Цирульников А. С. 647
 Циткін С. [І.] 546, 547
 Цитович В. М. 514
 Цифра І. М. 602
 Цицора Тиміш, полковник 426
 Ціончлинська Ю. А. 232
 Цой В. С. 212
 Цольвег [А.] 415
 Цукерблаг Б. С. 169
 Цукерман [А.] М. 622
 Цукерман С. В. 623
 Цукрук В. 324, 325
- Ч**
 Чабан [А. А.] 164
 Чаварга І. 42
 Чавчанідзе В. В. 126
 Чагдуров Б. Ф. 645
 Чагін Б. О. 305
 Чаговець В. Ю. 293, 511, 612
 Чаговець Р. В. 6, 34, 39, 53, 162, 209, 398, 613–615
 Чайка Л. М. 477

Чайковський [А.] Ф. 418, 419
Чайковський Г. [Н.] 546
Чайлахян М. Х. 338, 606
Чантурія Т. А. 367
Чапля В. 303
Чарниш В. І. 366
Чарниш І. 366
Чарниш М. В. 366
Чаусов М. Г. 317, 318
Чебаненко І. І. 56, 75, 463, 501, 639
Чеботарьов Д. Ф. 574
Чеботарьов Є. Ю. 139
Чеботарьов Л. В. 212
Чеботарьов М. Г. 288
Чеботарьов Р. С. 346, 347, 349, 350
Чевреніди С. Х. 46
Чегодаєв [Н.] М. 131
Чезарі Л. (Cesari L.) 366
Чекалов [А.] К. 340
Чекалюк Е. Б. 424
Чеккіні Дж. (Cecchini G.) 584, 585
Чекман І. С. 326
Чекотило Л. В. 356, 357
Чекунов А. В. 74, 463, 534
Челбін [Н.] К. 436
Челишева Г. С. 380
Челпанов Г. І. 280
Чемеринський Л. 621
Чен Шу Гун 129
Чепкий Л. П. 20
Червак О. Ю. 629
Червак Ю. О. 629
Червоненко С. В. 454, 493
Черв'яцова Л. Л. 268
Черевик Ю. І. 245
Черевченко Т. М. 149
Чередниченко В. І. 94
Чередниченко Г. І. 161
Чередниченко І. Г. 213
Чередниченко Л. С. 31, 299
Черепнін Л. В. 651
Черкасов В. М. 171, 228
Черкасов Л. І. 227
Черкасов Л. М. 143
Черкашин Л. 42
Черкес О. І. 39
Черкесов О. І. 378
Чернева-Попова З. 259
Черненко І. С. 262
Чернецька Л. [Н.] 562
Чернецький В. П. 30, 223
Черниш [А.] Ф. 408
Черниш Г. Ш. 639
Черниш О. П. 441
Чернишев Л. І. 566, 569
Чернишов Б. Б. 617
Чернишов Б. І. 6, 176, 394, 441, 615, 617
Чернишов В. П. 94
Чернишов О. Б. 617
Чернишова Г. І. 617
Чернишова П. С. 443
Чернігівський В. В. 126
Чернігівський В. М. 39, 284
Черніков М. О. 423
Черніков С. М. 366
Черніков Ю. Т. 510
Чернін М. [А.] 641
Чернічкін Г. А. 162
Чернобильський І. І. 290
Чернов В. 651
Чернов Г. К. 262
Чернов С. О. 646
Чернова О. В. 322
Черногоренко М. І. 347
Черноземський Я. 121
Чернох С. (Cernoch S.) 246, 247
Чернявський Г. Й. 535
Чернявський М. Ф. 192
Чернявський О. Ф. 238
Черняєв І. І. 593
Черняк В. П. 648
Черняк І. 540
Черняк С. Я. 219
Чеснєв Л. В. 350
Четаєв М. Г. 364
Четвериков С. С. 120
Чеховий Ю. М. 360
Чехун В. 210
Чеччині Д. (Cecchini G.) 17
Чешко Р. С. 623
Чибеліс В. І. 619
Чигалік Я. 593
Чижевський М. П. 101
Чиженко А. М. 620
Чиженко І. М. 618, 620, 621
Чиженко О. І. 619

- Чиженко Т. М. 620
 Чижов М. П. 453
 Чижов Ф. В. 402
 Чижський А. Ф. 263
 Чикаленко Є. Х. 192
 Чикобава А. С. 90
 Чикова Г. Ф. 416
 Чимітов В. Д. 448
 Чирвинська О. П. 312
 Чирвінська М. В. 230
 Чирвінський П. М. 95, 312, 482
 Чирков Б. 42
 Чирков Г. Ф. 416
 Чирков М. К. 319
 Чистов К. 159
 Чичибабін О. Є. 225, 227, 228
 Чичибабіна Н. О. 228
 Чичинадзе В. К. 370
 Чіаротті Г. (Chirotti G.) 169
 Чізмаджев Ю. О. 284
 Чілінгер (Chillinger) 462
 Чін Юань-Шун (Chin Yuan-Shun) 366
 Чіркович С. (Ćirković S.) 568
 Чмир В. Д. 147
 Чміль В. [А.] 525
 Чопик В. І. 453
 Чоппін Г. Р. (Choppin G. R.) 459
 Чопра І. С. (Chopra I. S.) 185
 Чорна В. М. 325
 Чорновол [А.] В. 91, 548, 549
 Чорноморець М. П. 634
 Чубар Б. І. 623
 Чувардинський В. Г. 439, 441
 Чувашова Л. В. 215
 Чувікіна Н. В. 149, 220
 Чугаєв В. П. 580
 Чугуєв Л. 21
 Чугунний Ю. Г. 74
 Чудаков В. Г. 448
 Чудецька О. В. 324
 Чудновська Р. 661
 Чудновський А. І. 446
 Чудновський В. Г. 415
 Чуй М. Ф. 635
 Чуйко В. Т. 37
 Чуйко О. Л. 326
 Чуйков В. І. 256
 Чукмасов С. Ф. 227, 493
 Чумаченко Г. 614
 Чумаченко М. 255
 Чумаченко М. Г. 657
 Чумбуридзе Г. Г. 370
 Чунахін М. С. 459
 Чуніхін В. 70
 Чупахін О. М. 31
 Чуприна Т. Т. 253, 254
 Чупров О. І. 588
 Чупрунова О. В. 15, 16
 Чурилова Т. 407
 Чухланцева [А.] Г. 81
 Чхіквадзе В. М. 34, 266, 381
 Чхіквадзе К. А. 186

Шабан В. М. 510
 Шабарова С. І. 46
 Шабат М. Ц. 343
 Шабельський О. 390
 Шаблиста Л. М. 42
 Шаблій О. 491
 Шабліовський Є. С. 34, 407
 Шагінян А. Л. 288
 Шаде І. Є. 406
 Шадлун Т. М. 312
 Шазі Ж. (Chazy J.) 531
 Шайбо [Н.] 409
 Шакіров К. С. 654
 Шалаєв М. І. 39
 Шалий І. Г. 42
 Шальда Л. М. 221
 Шальнев В. Г. 245
 Шамутіна Н. І. 564, 565
 Шандер К. 129
 Шанський Л. І. 465
 Шаньгін М. М. 162
 Шапірер П. І. 588
 Шапіро М. А. 540
 Шапіро Р. П. 207
 Шапкарін [А.] В. 418
 Шапкіна Ю. С. 459
 Шаповал А. І. 10, 35, 46, 47, 65, 68, 88,
 95, 98, 104, 117, 130, 152, 162, 170, 179,
 182, 183, 196, 197, 201, 205, 215, 220, 233,
 267, 277, 281, 289, 292, 304, 315, 335, 339,
 345, 350, 352, 362, 367, 413, 446, 459, 464,
 473, 478, 482, 495, 541, 565, 569, 575, 598,
 612, 626, 646

Шаповал Г. С. 326
 Шаповал І. М. 159
 Шаповал Н. М. 143
 Шаповал Ю. І. 171, 177, 297
 Шапошков В. В. 95
 Шапошников Я. Д. 207
 Шапошников Я. Я. 409
 Шарай В. Т. 431
 Шаран П. 42
 Шарапов В. Ф. 417
 Шарапов Г. В. 419
 Шарапов О. Д. 238
 Шараторі Е. (Sciratori E.) 319
 Шарбонно Г. 330
 Шаригін С. О. 646
 Шарковський О. М. 303, 364, 366, 367
 Шарлемань М. В. 199, 644
 Шарма П. Р. (Sharma P. R.) 560
 Шаров І. Ф. 22
 Шаровольський І. В. 540
 Шаронов М. [Н.] 504
 Шарпенко [А. Є.] 590
 Шарпило В. П. 643
 Шасс Є. Ю. 184
 Шаталін С. 636
 Шаталов А. А. 315
 Шатенштейн О. І. 82, 83
 Шатерников М. 39
 Шатов В. Д. 242
 Шатський М. С. 179
 Шатько А. В. 330
 Шафер Г. 263
 Шафрановський І. І. 312
 Шах Ц. І. 592
 Шахбазов В. 390
 Шахматов В. Ф. 652
 Шахматов О. О. 231
 Шахназов Х. С. 387
 Шахнов І. І. 238
 Шахов С. Д. 219
 Шаховська С. С. 94
 Шаховський С. М. 540
 Шашкевич М. С. 155
 Швайгер М. О. 183, 184
 Швайка О. П. 243
 Шварц А. 172
 Шведенко М. Д. 267
 Швестка Б. 266
 Швецов [А.] П. 340
 Швець В. П. 317
 Швець І. Т. 126, 143, 239, 371, 642
 Швець Р. М. 445
 Швидковський Є. Г. 167
 Швідессен Г. (Schwiedessen H.) 262
 Швінгвел М. Дж. 332
 Швінк [Н. Е.] 114
 Шевелєв А. Г. 156
 Шевелєв Г. А. 13
 Шевело В. М. 492
 Шевельов В. С. 630
 Шевера М. В. 47, 599
 Шеверницький В. В. 415
 Шевирєв [І.] Я. 199
 Шевко А. М. 285, 511
 Шевцова Л. В. 562
 Шевченко А. Б. 631, 632
 Шевченко А. Д. 562
 Шевченко А. І. 439
 Шевченко А. Ю. 427
 Шевченко В. І. 171, 172
 Шевченко В. П. 278
 Шевченко В. С. 31, 78
 Шевченко Л. А. 62
 Шевченко Л. В. 75, 459, 574
 Шевченко Л. Л. 36
 Шевченко М. І. 504
 Шевченко О. М. 477
 Шевченко Р. І. 407
 Шевченко Т. Г. 66, 158, 179, 257, 405, 469, 539
 Шевченко Ф. П. 257, 362
 Шевченко Ю. М. 240, 319
 Шевчук П. Р. 238, 446
 Шедівий Я. (Šedivý J.) 362
 Шейко [А. І.] 654
 Шейко Т. І. 477
 Шейнерман В. М. 457
 Шейнкман М. К. 314
 Шека І. А. 82, 269, 593
 Шека О. Ф. 634
 Шелдон Р. 324
 Шелест В. П. 424, 603
 Шелест П. Ю. 441
 Шеллер Х. 172
 Шеляг-Сосонко Ю. Р. 65
 Шелякін В. В. 326

Шемшученко Ю. С. 35, 267, 520, 538
Шенберг І. Дж. (Shoenberg I. J.) 288
Шендеровський В. 194
Шенк Т. В. 246, 247
Шепітка А. 129
Шер І. Г. 659
Шералі Д. (Sherali D.) 630
Шералієв Н. К. 359
Шербаджи М. Р. (Sherbaji M. R.) 245–247
Шеремета Л. О. 527
Шерер О. (Sherer O.) 227
Шерман І. Л. 543, 544
Шермолович Ю. Г. 353, 355
Шерстобоев В. М. 341
Шершнєв В. [А.] 324
Шестаков Л. Л. 575
Шестопал А. Ф. 367
Шестопалов В. М. 29
Шестопалов В. П. 212, 529
Шефтель І. М. 154
Шеховцев В. І. 619
Шиванюк [А.] Ф. 326
Шидловський А. К. 371
Шик Х. 331
Шиллер М. М. 279
Шилов Г. Є. 286
Шилов Є. О. 172, 227, 621–623, 658
Шиловський О. А. 135, 136
Шилькрут Д. І. 433
Шималов В. Т. 347
Шиманська М. В. 484
Шиммель Р. (Schimmel R.) 181, 182
Шиндлер М. С. 154
Шинкарук В. І. 307, 573, 624–626
Шинкарук К. І. 626
Шинкоренко М. В. 245
Шипко Л. В. 10, 40, 42, 44, 51, 57, 73, 80, 104, 148, 149, 151, 167, 186, 188, 202, 210, 222, 257, 263, 270, 275, 299, 307, 341, 382, 401, 407, 422, 449, 450, 476, 502, 506, 517, 533, 550, 618, 664
Шипош А. 129
Ширак Ж. 519
Ширков Д. В. 111, 112
Ширмер В. 169
Широков М. Ф. 424
Широков П. О. 425
Широков Ф. В. 288
Широкова Г. П. 590
Шитарєва Г. Г. 377
Шихненко І. М. 395
Шишкін Л. 112
Шишкова [А.] П. 185
Шишов О. 646
Шіллер І. Г. 184
Шкабара К. О. 19
Шкловський Б. М. 540
Шклярський Ф. М. 587
Шкодзинський О. К. 317, 318
Школьник Г. П. 641
Школьник М. Я. 109
Школяр П. С. 142
Шлехтова Д. (Šlechtová D.) 362
Шліхтер О. Г. 401, 419, 626, 627, 649
Шлюко В. Я. 457
Шляхова В. [А.] 444
Шмаков І. М. 407
Шмальгаузен І. І. 120, 200, 347, 392, 469, 565
Шмандін Ю. М. 272
Шманько Г. І. 361, 362
Шматько М. К. 100
Шмельов В. Г. 192
Шмельов Г. І. 330
Шмес Г. (Sztmes G.) 563
Шмідпетер А. (Schmidpeter A.) 172, 355
Шмідт Г. (Schmidt H.) 354
Шмідт О. Ю. 162, 469
Шмідт П. Ю. 392
Шмідт С. О. 573
Шміт Ф. І. 192, 627, 628
Шморгун О. О. 307
Шмуляковський Я. Е. 37
Шмуцлер Р. (Schmytzler R.) 172, 227, 354, 355
Шнейдер В. 465
Шнітман [А.] 538
Шноль С. Е. 52
Шнюков Є. Ф. 55, 250, 312, 394
Шовкоплас В. М. 439
Шовкоплас І. Г. 438, 439, 441, 442
Шокол В. А. 171
Шолом-Алейхем 540
Шолом Р. Я. 62
Шомова Є. А. 171
Шор Н. З. 628, 630

- Шоригін П. П. 228
 Шостенко Н. О. 599
 Шоу Р. А. (Shaw R. A.) 227
 Шпак А. П. 6, 631, 633
 Шпак В. М. 352
 Шпак М. М. 639
 Шпак М. Т. 169, 465, 509, 634–637
 Шпак Н. П. 639
 Шпак П. Ф. 75, 569, 637, 639, 640
 Шпеник О. Б. 636
 Шпет Г. Й. 614
 Шпинова Л. Г. 311
 Шпирт М. Я. 378
 Шпитальський Є. І. 623
 Шпичка І. В. 611
 Шпикітер В. О. 52
 Шрам П. 514, 515
 Шреге Е. (Schrege E.) 630
 Шрейбер М. (Schreiber M.) 381
 Шреценмаєр М. 454
 Шррьодер В. (Schröder W.) 646
 Штадельмайер [Н. Н.] 141
 Штасрман Ю. Я. 322
 Штамм С. І. 652
 Штебл Е. 322
 Штеєнбек М. (Steenbeck M.) 315
 Штейн В. М. 469
 Штейнберг [Є.] 251
 Штейнберг Є. І. 599
 Штейнвольф Л. І. 246, 247
 Штейнегер Л. 392
 Штеленъ В. М. 602, 603
 Штельман [А. І.] 590
 Штельцер 70
 Штіф Н. І. 540
 Штокало Й. З. 126, 165, 310
 Штокало М. Й. 36, 37
 Штолько В. Г. 575
 Штраус А. В. 288
 Штурм де Штрем Е. 469
 Шуба П. П. 215
 Шубенко-Шубін Л. О. 239, 373, 560, 640, 642
 Шуберт Т. К. 492
 Шубников Л. В. 105
 Шубников М. Л. 105
 Шугайлін О. В. 58, 132
 Шулейкін В. В. 56, 126
 Шулін І. Ф. 611
 Шульберг А. М. 610
 Шульга З. П. 617
 Шульга І. Г. 155, 156
 Шульга М. С. 635
 Шульга П. Л. 616, 617
 Шульгач В. П. 215
 Шульгин О. Я. 539
 Шульгін В. Ф. 353
 Шульгінов Б. С. 319
 Шулькіна Т. В. 46
 Шульман С. С. 349, 350
 Шульман Ю. Л. 288
 Шульте Г. А. 415
 Шульц В. П. 385
 Шумакова К. Є. 259
 Шуменко Л. 68
 Шумило В. В. 324
 Шумілін В. Ф. 509
 Шумський Д. Л. 45
 Шупик П. Л. 209
 Шурпа В. І. 245
 Шуст Я. 251
 Шустер Ф. (Schuster F.) 262
 Шутій Б. 157, 159
 Шухардін С. В. 165
 Щабельський Г. О. 547
 Щеглов В. І. 486
 Щеглов В. П. 17, 654
 Щеглов О. А. 335
 Щеглов О. М. 646
 Щеглова В. В. 441
 Щегрова [К. А.] 504
 Щепін В. А. 590
 Щепотьєв В. О. 192
 Щепотьєв Ф. Л. 255
 Щерба О. С. 639
 Щербак Л. 491
 Щербак М. М. 441, 643–646
 Щербак М. П. 117, 176, 311, 501, 502, 580
 Щербак Г. Й. 645, 646
 Щербаков [А.] П. 53
 Щербаков Д. І. 501, 591
 Щербаков С. В. 332
 Щербакова [А. А.] 335
 Щербань О. Н. 560, 647–649
 Щербань Т. 649

Щербань Т. К. 110
Щербачов Д. М. 218
Щербиновський М. С. 199
Щербицький В. В. 266, 441, 568, 573
Щетинін Ю. Т. 54
Щіпанов Г. В. 303, 304
Щоголев Д. І. 342
Щоголев О. К. 395
Щоткін І. С. 466, 566

Югович М. (Jugović M.) 185, 186
Юденич Є. Н. 436
Юзенчук С. В. 599
Юзефович А. Е. 399, 400
Юй Деюань 501
Юмі Ш. (Yumi S.) 584, 585
Юнг В. [Н.] 322
Юнг Д. У. 172
Юнгер С. В. 357
Юнусов С. Ю. 185
Юргелайтіс М. Г. 576, 577
Юр'єва О. М. 353
Юрин П. В. 150
Юринець Я. І. 503
Юркевич І. Д. 454
Юркова О. В. 233, 257
Юрковська Т. [Н.] 448
Юрценюк С. П. 557
Юрченко В. 419
Юрченко В. В. 30
Юрченко О. Г. 353
Юрчишин В. В. 400, 401
Юрчишин Ю. Ю. 401
Юсупов Ю. Г. 583
Юшков С. В. 231, 426, 650–652
Юшкова-Смирнова Є. С. 525, 652
Ющенко В. А. 519, 520, 639
Ющенко К. Л. 124
Ющенко О. К. 438

Яблоков О. С. 453, 454
Яблоков А. В. 646
Яблонська Л. П. 118
Яворницький Д. І. 158, 159, 537, 539, 573, 574
Яворський В. І. 617
Яворський В. П. 132
Яворський М. І. 392

Ягельський А. Н. 647
Ягубенець Т. А. 395
Ягупольський Л. М. 226, 354
Ядгаров Т. Я. 646
Ядренко М. Й. 123
Язєв І. [Н.] 585
Якименко С. А. 473, 474
Якимов О. С. 619
Якимович Б. З. 330
Яковенко О. Г. 574
Яковкін А. О. 17, 585, 653, 654
Яковлев [Н. Н.] 590
Яковлев Б. С. 259, 260
Яковлев В. Є. 442
Яковлев К. П. 132
Яковлев О. 164
Яковлев В. М. 56, 616, 617
Яковлев М. М. 617
Яковлев О. С. 22, 23
Яковлева І. Д. 644, 646
Якуба О. М. 380
Якубович В. А. 288, 302
Яловега С. 640
Ямамура Р. 401
Ямниченко І. М. 174, 395
Ямпольський В. О. 213
Ямпольський [Н.] Г. 558
Ямпольський С. М. 419, 655, 657, 658
Янгель М. К. 522
Янголь Г. А. 269
Яницький О. М. 280
Янишева Н. Я. 209
Янкович Б. 381
Янковська Г. С. 487
Янковська О. В. 132
Янковський Л. І. 408, 545, 546
Янович М. 186
Яновська Л. М. 267
Яновський Д. М. 269
Яновський Є. Ш. 510
Яновський М. 574
Яновський М. В. 380, 382
Яновський Ю. І. 66, 469
Янулайтіс А. (Janulaitis A.) 232
Янчев В. К. 28
Янчук П. І. 573
Яншин О. Л. 501
Яр-Мухамедов Ш. Х. 26

Яра З. (Jara Z.) 349
Ярема С. Я. 238, 445
Яременко Л. М. 10
Ярмак [Є.] Д. 400
Ярмаченко Н. Д. 158
Ярош Б. І. 178
Ярошевич [Н.] К. 340
Ярошенко А. 236
Ярунов [А.] М. 248
Ясельський Ю. М. 318
Ясеня О. З. 643
Ясников О. О. 353, 622, 623, 658–660
Яснопольська В. 297
Яснопольський Л. М. 469, 660, 661
Ястребов І. М. 454
Ястребов Ф. О. 426
Ястремський [А. І.] 370
Яструбецький С. 382
Ясь О. В. 35, 68

Яхонтов В. В. 200
Яхонтова Л. К. 311
Яценко А. Ф. 76
Яценко В. П. 58
Яценко Ю. П. 629
Яценко Я. Ф. 318
Яцимирський Б. М. 663
Яцимирський В. К. 69, 84
Яцимирський К. Б. 6, 36, 69, 83, 84, 121,
140, 162, 228, 239, 355, 623, 660, 661, 663,
664
Яцків В. С. 552
Яцків Я. С. 16, 297, 404, 510, 611
Яцко І. Д. 175
Яцко І. Я. 565
Яцук І. П. 103
Яцунський В. К. 156, 469
Яшков В. Я. 583
Ящук П. Й. 407

СПИСОК АБРЕВІАТУР І СКОРОЧЕНЬ

АЕС	– атомна електростанція
АзРСР	– Азербайджанська Радянська Соціалістична Республіка
АН України	– Академія інженерних наук України
акад.	– академік
АМН	– Академія медичних наук
АМС	– автоматична міжпланетна станція
АН	– Академія наук
англ.	– англійська
Антанта	– військово-політичний блок Росії, Великої Британії та Франції
АПК	– агропромисловий комплекс
АПН	– Академія педагогічних наук
АРМ	– автоматизоване робоче місце
АРСР	– Автономна Радянська Соціалістична Республіка
Астрорада	– Астрономічна рада
АТФ	– аденозинтрифосфорна кислота
АЦПУ (рос.)	– алфавитно-цифрове печатаюче устройство
АЦС	– антиретикюлярна цитотоксична сироватка
б/д	– без дати
БАРСР, БАССР (рос.)	– Башкирська Автономна Радянська Соціалістична Республіка
БРСР	– Білоруська Радянська Соціалістична Республіка
в. (рос.)	– век
в. о.	– виконуючий обов'язки
ВАК	– Вища атестаційна комісія
ВАСГНІЛ, ВАСХНІЛ (рос.)	– Всесоюзна академія сільськогосподарських наук ім. В. І. Леніна
ВБУ	– Всенародна бібліотека України
вв. (рос.)	– века
ВДНГ	– Виставка досягнень народного господарства
ветсекція	– ветеринарна секція
ВКСВШ	– Всесоюзний комітет зі справ вищої школи
ВНДІПКнафтохім	– Всеукраїнський науково-дослідний і проектний інститут з переробки нафти і нафтохімії
ВО	– виробниче об'єднання
ВОКС (рос.)	– Всесоюзне товариство культурних зв'язків із закордоном
ВПС	– Військово-повітряні сили
ВПШ	– Вища партійна школа
ВР УРСР	– Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки
ВРНГ	– Вища рада народного господарства
ВСРМ	– Всеросійська спілка робітників-металістів
ВТН	– Відділення технічних наук
ВУАМЛІН	– Всеукраїнська асоціація марксистсько-ленінських інститутів

ВУАН	– Всеукраїнська академія наук
вуз	– вищий навчальний заклад
ВУНК, ВЧК (рос.)	– Всеукраїнська надзвичайна комісія для боротьби з контрреволюцією, спекуляціями, саботажом та службовими злочинами
ВУЦВК	– Всеукраїнський центральний виконавчий комітет
ВХТ ім. Д. І. Менделєєва	– Всесоюзне хімічне товариство імені Д. І. Менделєєва
ВЦРПС	– Всесоюзна центральна рада професійних спілок
г. (рос.)	– год
г. (рос.)	– город
ГАО	– Головна астрономічна обсерваторія
ГАПУ	– Головне аптечне управління Міністерства охорони здоров'я
гг. (рос.)	– годы
ГДА	– галузевий державний архів
ГЕС, ГЭС (рос.)	– гідроелектростанція
Главгеология (рос.)	– Главное геологоразведочное управление
Голгеолуправління	– Головне геологічне управління
Головнаука	– Головне управління науковими, науково-художніми та музейними закладами
Головцукор	– Головне управління цукрової промисловості
ГрузРСР	– Грузинська Радянська Соціалістична Республіка
ГСЗ	– глибинне сейсмічне зондування
губплан	– губернська планова комісія
ГУЛАГ (рос.)	– Главное управление лагерей и мест заключения
ГУНЗ	– Головне управління навчальних закладів
д.б.н.	– доктор біологічних наук
д.т.н.	– доктор технічних наук
д.ю.н.	– доктор юридичних наук
ДАКО	– Державний архів Київської області
ДАЛО	– Державний архів Львівської області
ДАОО	– Державний архів Одеської області
ДАРФ	– Державний архів Російської Федерації
ДАХО	– Державний архів Харківської області
Держбуд СРСР	– Державний комітет Ради Міністрів СРСР у справах будівництва
держсекретар	– державний секретар
Держтрест	– державний трест
ДКБ	– Дослідно-конструкторське бюро
ДКТБ	– Дослідно-конструкторське технологічне бюро
ДМетІ	– Дніпропетровський металургійний інститут
ДНТК	– Державний науково-технічний комітет
ДНУ ім. О. Гончара	– Дніпропетровський національний університет імені О. Гончара
ДонФТІ	– Донецький фізико-технічний інститут
ДП	– Державне підприємство
ДПБ	– Державна публічна бібліотека

ДПУ, ГПУ (рос.)	– Державне політичне управління
ДТСААФ	– Всесоюзне добровільне товариство сприяння армії, авіації і флоту
Дубравлаг (рос.)	– Дубравное лагерное управление
ЕОМ, ЭВМ (рос.)	– електронно-обчислювальна машина
ЕПР, ЭПР (рос.)	– електронний парамагнітний резонанс
ЕШП, ЭШП (рос.)	– електрошлаковий переплав
зоопарк	– зоологічний парк
ИПС (рос.)	– информационно-поисковые системы
ИБОХН	– Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії
ИГГК	– Інститут геології і геохімії горючих копалин
ИГН, ИГН (рос.)	– Інститут геологічних наук
ИГТМ	– Інститут геотехнічної механіки
ИГФМ, ИГФМ (рос.)	– Інститут геохімії і фізики мінералів
ИЕЗ	– Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона
ИЗНХ	– Інститут загальної та неорганічної хімії
ИКФ	– Інститут клінічної фізіології
ИКХХВ	– Інститут колоїдної хімії та хімії води ім. А. В. Думанського
ім.	– імені
ін.	– інші(е)
ИнБПМ	– Інститут біології південних морів ім. О. О. Ковалевського
ИНО	– Інститут народної освіти
ИОХ	– Інститут органічної хімії
ИПК	– Інститут підвищення кваліфікації
ИПМ	– Інститут проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича
ИР НБУВ	– Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
ИТТФ	– Інститут технічної теплофізики
ИФФ НТУУ «КПІ»	– Інженерно-фізичний факультет Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені І. Сікорського»
ИФХ, ИФХ (рос.)	– Інститут фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського
ИХВС	– Інститут хімії високомолекулярних сполук
ИХПМ	– Інститут хімії полімерів та мономерів
ИЧМ	– Інститут чорної металургії
ИЯД	– Інститут ядерних досліджень
к.т.н.	– кандидат технічних наук
к.ф.-м.н.	– кандидат фізико-математичних наук
к.ю.н.	– кандидат юридичних наук
КазРСР	– Казахська РСР
КБ	– конструкторське бюро
КБГА	– Карпато-Балканська геологічна асоціація
КДБ, КГБ (рос.)	– Комітет державної безпеки
КДУ ім. Т. Г. Шевченка	– Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка
КЕІ	– Київський енергетичний інститут

КЗЕТА	– Київський завод електротехнічної апаратури
КП	– Київський індустріальний інститут
КПЦА	– Київський інститут інженерів цивільної авіації
КМУ, КМ України	– Кабінет Міністрів України
КНР	– Китайська Народна Республіка
КНУ	– Київський національний університет ім. Т. Г. Шевченка
КП	– Київський Патріархат
КП(б)	– Комуністична партія (більшовиків)
КП(б)У	– Комуністична партія (більшовиків) України
КПД (рос.)	– коефіцієнт корисної дії
КПІ	– Київський політехнічний інститут
КПРС	– Комуністична партія Радянського Союзу
КПУ	– Комуністична партія України
Кривбасс (рос.)	– Криворожский залізничний басейн
КСП	– колективне сільськогосподарське підприємство
КСУ	– Комісія сприяння ученим
КТІХП	– Київський технологічний інститут харчової промисловості
ЛДУ	– Львівський державний університет ім. І. Франка
ЛКСМ	– Ленінський комуністичний союз молоді
ЛІНБУ	– Львівська Національна наукова бібліотека України ім. В. Стефанника
ЛПР (рос.)	– лицо, принимающее решение
м.	– місто
МНР	– Монгольська Народна Республіка
МАІ, МАІ (рос.)	– Московський авіаційний інститут
МАН ВШ	– Міжнародна академія наук вищої школи
МАС	– Міжнародний астрономічний союз
МВО	– Міністерство вищої освіти
МВС	– Міністерство внутрішніх справ
МВССО СРСР	– Міністерство вищої та середньої спеціальної освіти СРСР
МВТУ ім. М. Е. Баумана	– Московське вище технічне училище ім. М. Е. Баумана
МГД-генератор	– магнітогідродинамічний генератор
МГІ	– Морський гідрофізичний інститут
МГК	– Міжнародний геологічний конгрес
МГС	– Міжнародна геологічна служба
МДУ ім. М. В. Ломоносова	– Московський державний університет ім. М. В. Ломоносова
МЕМІПТ	– Московський електромеханічний інститут інженерів транспорту імені М. Е. Баумана
МЗС	– Міністерство закордонних справ
Мингазпром (рос.)	– Министерство газовой промышленности
Мінавтопром	– Міністерство автомобільної промисловості
Мінбудматеріалів	– Міністерство будівельних матеріалів
Мінвуглепром	– Міністерство вугільної промисловості
Мінчормет	– Міністерство чорної металургії

МММІ ім. М. Е. Баумана	– Московський механіко-машинобудівний інститут ім. М. Е. Баумана
МОЗ	– Міністерство охорони здоров'я
МОН	– Міністерство освіти і науки
МСГ	– Міністерство сільського господарства
МФТІ	– Московський фізико-технічний інститут
НААН	– Національна академія аграрних наук
НАК	– Національна акціонерна компанія
НАН України	– Національна академія наук України
Наркомат	– Народний комісаріат
Наркомважпром, НКВП	– Народний комісаріат важкої промисловості
Наркомвугілля	– Народний комісаріат вугільної промисловості
Наркомздоров'я, НКОЗ	– Народний комісаріат охорони здоров'я
Наркомзем, НКЗ	– Народний комісаріат землеробства
Наркомос, НКО	– Народний комітет освіти
НБУВ	– Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
НВО	– науково-виробниче об'єднання
НГА	– Національна гірнична академія
НДГРІ	– Науково-дослідний гірничорудний інститут
НДІ	– науково-дослідний інститут
НДР	– Німецька Демократична Республіка
НДС, НИС (рос.)	– науково-дослідне судно
НІТТ	– Науково-інженерне технічне товариство
НКАП	– Народний комісаріат авіаційної промисловості
НКВС, НКВД (рос.)	– Народний комісаріат внутрішніх справ
НКНП	– Народний комісаріат нафтової промисловості
НКШС	– Народний комісаріат шляхів сполучень
НКЮ	– Народний комісаріат юстиції
НМетАУ	– Національна металургійна академія України
ННЦ	– Національний науковий центр
НРБ	– Народна Республіка Болгарія
НТТ, НТО (рос.)	– Науково-технічне товариство
НТУ «ХП»	– Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
НТУУ «КП»	– Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені І. Сікорського»
НТШ	– Наукове товариство ім. Т. Шевченка
НУ	– Національний університет
НЧК (рос.)	– нейтрализованный черный контакт
о.	– острів
обл.	– область
облплан	– обласна планова комісія
од. зб.	– одиниця зберігання
ОДУ	– Одеський державний університет ім. І. І. Мечникова
оз.	– озеро
ОКБ	– особливе конструкторське бюро
Окрпрофрада	– окружна професійна рада

ОНУ	– Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова
ООН	– Організація Об'єднаних Націй
оп.	– опис
ОУН	– Організація українських націоналістів
п/с	– поштова скринька
ПАР	– Південно-Африканська Республіка
ПГО	– Полтавська гравіметрична обсерваторія
ПМР	– протонний магнітний резонанс
ПНР	– Польська Народна Республіка
проф.	– професор
р.	– рік
р.	– річка
РАМН	– Російська академія медичних наук
РАН	– Російська академія наук
РВР	– Редакційно-видавнича рада
РДАНТД	– Російський державний архів науково-технічної документації
РК	– Робітничий комітет
РМ	– Рада Міністрів
р-н	– район
РНК	– Рада Народних Комісарів
РНК	– рибонуклеїнова кислота
робфак	– робітничий факультет
рос.	– російська
рр.	– роки
РРФСР	– Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка
РСЧА, РККА (рос.)	– Робітничо-селянська Червона армія
РТС (рос.)	– радиотехнические системы
РУП	– Революційна українська партія
РФ	– Російська Федерація
РФС	– рентгено-флуоресцентна спектроскопія
с.	– село
СБУ	– Служба безпеки України
св.	– святий
СКБ	– спеціальне конструкторське бюро
сmt	– селище міського типу
СНД	– Співдружність Незалежних Держав
Союзцукор	– Всесоюзне об'єднання цукрової промисловості
спр.	– справа
СредАзНИИГаз (рос.)	– Среднеазиатский научно-исследовательский институт газовой промышленности
СРСР, СССР (рос.), USSR (англ.)	– Союз Радянських Соціалістичних Республік
ст.	– століття
СФРЮ	– Соціалістична Федеративна Республіка Югославія
США	– Сполучені Штати Америки

т.	– том
у т. ч.	– у тому числі
ТатарСР	– Татарська Автономна Радянська Соціалістична Республіка
ТбилНИГЭИ (рос.)	– Тбилисский научно-исследовательский институт сооружений и гидроэнергетики
ТЕП	– техніко-економічна система планування
ТММ	– теорія машин і механізмів
ТМПП	– тепломасообмінні процеси і пристрої
ТОВ	– товариство
ТСОАВІАХІМ	– Товариство сприяння обороні, авіаційному та хімічному будівництву
ТУП	– Товариство українських поступовців
УААН	– Українська академія аграрних наук
УАН	– Українська академія наук
УАСГН	– Українська академія сільськогосподарських наук
УВАН	– Українська вільна академія наук
УзбРСР, УзбССР (рос.)	– Узбецька Радянська Соціалістична Республіка
Укрводоканалпроект	– Державний проектний інститут з питань водопостачання, каналізації і пов'язаних з ними гідротехнічних споруд
Укрдирідмет	– Український філіал Державного науково-дослідного інституту рідкісних металів
УМТ	– Українське мінералогічне товариство
УНДІГА	– Український науково-дослідний інститут ґрунтознавства та агрохімії
УНР	– Угорська Народна Республіка
УНР	– Українська Народна Республіка
УПА	– Українська повстанська армія
УПСФ	– Українська партія соціалістів-федералістів
УРЕ	– Українська Радянська Енциклопедія
УРНТП	– Українське республіканське наукове товариство паразитологів
УРП	– Українська радикальна партія
УРСР, УССР (рос.)	– Українська Радянська Соціалістична Республіка
УСДРП	– Українська соціал-демократична робітничая партія
УСРР	– Українська Соціалістична Радянська Республіка
УТОШК	– Українське товариство охорони пам'яток історії та культури
ф.	– фонд
ФЗУ	– фабрично-заводське училище
ФРН	– Федеративна Республіка Німеччина
ФСБ (рос.)	– Федеральная Служба Безопасности
ФТІНТ	– Фізико-технічний інститут низьких температур імені Б. І. Веркіна
ФХІ	– Фізико-хімічний інститут імені О. В. Богатського
ХАІ	– Харківський авіаційний інститут
ХДУ, ХГУ (рос.)	– Харківський державний університет

ХНУ	– Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна
ХСГІ	– Харківський сільськогосподарський інститут ім. В. В. Докучаєва
ХФТІ	– Харківський фізико-технічний інститут
ЦВК СРСР	– Центральний виконавчий комітет Союзу Радянських Соціалістичних Республік
ЦДАВО України	– Центральний державний архів вищих органів влади та управління України
ЦДАГО України	– Центральний державний архів громадських об'єднань України
ЦДАЖР	– Центральний державний архів Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР
ЦДАКФФД ім. Г. С. Пшеничного	– Центральний державний кінофотофоноархів України ім. Г. С. Пшеничного
ЦДАМЛМ України	– Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України
ЦДІА	– Центральний державний історичний архів
ЦК	– Центральний Комітет
ЦКТИ (рос.)	– Центральный научно-исследовательский и проектно-конструкторский котлотурбинный институт им. И. И. Ползунова
ЦНБ	– Центральна наукова бібліотека
ЦНПН	– Центральний науково-природничий музей
ЦНТІ	– Центр науково-технічної інформації
ЦРБС	– Центральний республіканський ботанічний сад
ЦСУ	– Центральне статистичне управління
ЧДУ	– Чернівецький державний університет ім. Ю. Федьковича
ЧССР	– Чехословацька Соціалістична Республіка
шт.	– штат
ЭГТА (рос.)	– этилендиаминтетрауксусная кислота
ЭДС (рос.)	– электродвижущая сила
ЮНЕСКО	– Міжнародна організація, спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки, культури (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
CSIRO	– Державне об'єднання наукових та прикладних досліджень Австралії (Commonwealth Scientific and Industrial Research Organisation)
INTAS	– Міжнародна асоціація зі сприяння співпраці з вченими нових незалежних держав колишнього Радянського Союзу (The International Association for the Promotion of Cooperation with Scientists from the New Independent States of the Former Soviet Union)
IFAC	– Міжнародна федерація автоматичного управління (International Federation of Automatic Control)

TASIC

– проект Європейського союзу зі сприяння прискоренню процесу економічних реформ у Співдружності Незалежних Держав (Technical Assistance for the Commonwealth of Independent States)

UNIDO

– Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку (United Nations Industrial Development Organization)

Зміст

Передмова	5
АБРАМОВ Федір Олексійович	13
АГАНІН Марк Абрамович	13
АКСЕНТЬЄВА Зінаїда Миколаївна	15
АЛЬПЕРН Данило Овсійович	17
АМОСОВ Микола Михайлович	18
АНТОНОВ Олег Костянтинівич	22
АРБУЗОВ Мойсей Петрович	23
АРХАРОВ Володимир Іванович	25
АХІЄЗЕР Олександр Ілліч	26
БАБИНЕЦЬ Андрій Євтихійович	27
БАБИЧЕВ Федір Семенович	29
БАБІЙ Борис Мусійович	32
БАБКО Анатолій Кирилович	35
БАБСЬКИЙ Євген Борисович	38
БАГРІЙ Петро Іларіонович	40
БАЛУХОВСЬКИЙ Микола Пилипович	43
БАРАБАШОВ Микола Павлович	45
БАРБАРИЧ Андрій Іванович	46
БЕЗЧАСНИЙ Леонід Костянтинівич	47
БЕРЕЖНОЙ Анатолій Семенович	49
БЕРНШТЕЙН Сергій Натанович	50
БЕЛІЦЕР Володимир Олександрович	51
БЕЛЯЄВ Валерій Іванович	54
БЕЛЯНКІН Федір Павлович	57
БІЛАЙ Віра Йосипівна	58
БІЛЕЦЬКИЙ Олександр Іванович	61
БІЛИК Гаврило Іванович	62
БІЛОДІД Іван Костянтинівич	65
БОГАТСЬКИЙ Олексій Всеволодович	68
БОГОМОЛЕЦЬ Олександр Олександрович	71
БОНДАРЧУК Володимир Гаврилович	73
БОРЗЯК Петро Григорович	75
БОРИСЕНКО Костянтин Степанович	78
БРОДСЬКИЙ Олександр Ілліч	80
БУДНИК Василь Сергійович	85
БУДНИКОВ Петро Петрович	86
БУЗЕСКУЛ Владислав Петрович	88
БУЛАХОВСЬКИЙ Леонід Арсенійович	89
БУНІН Костянтин Петрович	91
БУРКСЕР Євген Самійлович	92
ВАСИЛЕНКО Андрій Овер'янович	95
ВАСИЛЕНКО Петро Мефодійович	98
ВАСИЛЬЄВ Василь Юхимович	99
ВЕРНАДСЬКИЙ Володимир Іванович	102
ВЕРКІН Борис Ієремійович	104

ВЛАСЮК Петро Антипович	106
ВОБЛИЙ Костянтин Григорович	109
ВОЛКОВ Дмитро Васильович	110
ВОРОНЦОВ Данило Семенович	113
ВЯЛОВ Олег Степанович	115
ГАЛКІН Олександр Олександрович	117
ГАНЦОВ Всеволод Михайлович	118
ГЕРШЕНЗОН Сергій Михайлович	119
ГЖИЦЬКИЙ Степан Зенонович	121
ГІХМАН Йосип Ілліч	123
ГЛУШКОВ Віктор Михайлович	124
ГНЄДЕНКО Борис Володимирович	127
ГОЛОВІН Павло Васильович	128
ГОЛЬДМАН Олександр Генріхович	130
ГОНЧАРУК Євген Гнатович	133
ГОРБАНЬ Іван Степанович	135
ГОРБУНОВ Борис Миколайович	137
ГОРДОН Володимир Михайлович	138
ГОРОДЕЦЬКИЙ Олексій Опанасович	138
ГОРОХОВАТСЬКИЙ Ярослав Борисович	139
ГОРШКОВ Андрій Андрійович	141
ГРАВЕ Дмитро Олександрович	144
ГРЕБЕНЬ Леонід Кіндратович	145
ГРЕЗЕ Володимир Миколайович	146
ГРИШКО Микола Миколайович	148
ГРОДЗІНСЬКИЙ Андрій Михайлович	149
ГРОЗІН Борис Дмитрович	151
ГУБЕРГРІЦ Макс Мойсейович	152
ГУРЖІЙ Іван Олександрович	154
ГУСЛИСТИЙ Кость Григорович	157
ГУТИРЯ Віктор Степанович	160
ДАВИДОВ Олександр Сергійович	163
ДАНИЛЕВСЬКИЙ Віктор Васильович	165
ДАНИЛОВ Віталій Іванович	166
ДЕЙГЕН Михайло Федорович	168
ДЕМЧУК Петро Іванович	170
ДЕРКАЧ Григорій Іларіонович	171
ДИННИК Олександр Миколайович	172
ДІДКОВСЬКИЙ Валентин Якович	174
ДОГА Василь Михайлович	176
ДОЛЕНКО Григорій Назарович	177
ДОЛІН Володимир Гдалич	179
ДРОБОТЬКО Віктор Григорович	183
ДУБЯНСЬКИЙ Олександр Андрійович	186
ДУРДУКІВСЬКИЙ Володимир Федорович	188
ДУШЕЧКІН Олександр Іванович	189
ЄФИМЕНКО Петро Петрович	190
ЄФРЕМОВ Сергій Олександрович	191

ЗАБОЛОТНИЙ Данило Кирилович	193
ЗАВЕРУХА Борис Володимирович	194
ЗАДОНЦЕВ Антон Іванович	196
ЗАРУБИЦЬКИЙ Олег Григорович	197
ЗВЕРЕЗОМБ-ЗУБОВСЬКИЙ Євген Васильович	198
ЗДЕСЕНКО Юрій Георгійович	201
ЗЕРОВ Дмитро Костянтинович	203
КАВЕЦЬКИЙ Ростислав Євгенович	206
КАГАНОВИЧ Наум Аркадійович	210
КАНЕР Еммануїл Айзикович	211
КАРПЕНКО Юрій Олександрович	213
КАЩЕНКО Микола Феофанович	216
КІЛЬЧЕВСЬКИЙ Микола Олександрович	220
КІПРІАНОВ Андрій Іванович	223
КІРСАНОВ Олександр Васильович	225
КІТИК Василь Іванович	229
КЛИМЕНКО Пилип Васильович	230
КЛОКОВ Всеволод Іванович	233
КОВАЛЕНКО Анатолій Дмитрович	237
КОВТУН Григорій Олександрович	240
КОЖЕВНИКОВ Сергій Миколайович	244
КОЛЕСНИКОВ Аркадій Георгійович	248
КОЛЕССА Філарет Михайлович	250
КОНДРАТЬЄВ Микола Сергійович	251
КОНДРАТЮК Євген Миколайович	253
КОНДУФОР Юрій Юрійович	255
КОНОНЕНКО Віктор Олімпанович	258
КОПИТОВ Віктор Олімпанович	260
КОРЕЦЬКИЙ Володимир Михайлович	264
КОРНЄВ Костянтин Арсенійович	268
КОРНЄЙЧУК Микола Павлович	270
КОРНОУХОВ Микола Васильович	272
КОРОБЧАНСЬКИЙ Іван Євстафійович	276
КОСМОДАМІАНСЬКИЙ Олександр Сергійович	277
КОСОНОВ Іосип Іосипович	278
КОСТЮК Платон Григорович	281
КРЕЙН Марк Григорович	285
КРЕМНЬОВ Олег Олександрович	289
КРИЛОВ Микола Митрофанович	291
КРИМСЬКИЙ Агатангел Юхимович	293
КРИП'ЯКЕВИЧ Іван Петрович	294
КУРАС Іван Федорович	295
КУРИЛЕНКО Онисим Данилович	298
КУХТЕНКО Олександр Іванович	300
КУЦЕНКО Володимир Ілліч	304
КУЧЕРОВ Пантелеймон Степанович	307
ЛАЗАРЕНКО Андрій Созонтович	309
ЛАЗАРЕНКО Євген Костянтинович	310

ЛАШКАРЬОВ Вадим Євгенович	313
ЛЕБЕДЄВ Анатолій Олексійович	316
ЛИСІН Б Борис Савелійович	320
ЛПАТОВ Юрій Сергійович	323
ЛОЗИНСЬКИЙ Мирон Онуфрійович	325
ЛОПАТИНСЬКИЙ Ярослав Борисович	327
ЛУКІНОВ Іван Іларіонович	328
ЛУК'ЯНЕНКО Микола Григорович	331
ЛУЧИЦЬКИЙ Володимир Іванович	333
ЛЮБИМЕНКО Володимир Миколайович	334
ЛЮБИНСЬКИЙ Микола Архипович	336
ЛЯЩЕНКО Петро Іванович	339
МАКОВ Костянтин Іванович	341
МАЛИНОВСЬКИЙ Іоанікій (Онікій) Олексійович	343
МАНОРИК Андрій Васильович	344
МАРКЕВИЧ Олександр Прокопович	345
МАРКЕЛОВ Григорій Іванович	351
МАРКОВСЬКИЙ Леонід Миколайович	352
МЕДОВАР Борис Ізраїльович	355
МЕЛЬНИК Валерій Сергійович	358
МЕЛЬНИКОВА Ірина Миколаївна	360
МИТРОПОЛЬСЬКИЙ Юрій Олексійович	362
МИХАЛЄВИЧ Михайло Володимирович	368
МІЛЯХ Олександр Миколайович	371
МОДИЛЕВСЬКИЙ Яків Самуїлович	373
МОРГУЛІС Наум Давидович	375
НАЗАРЕНКО Василь Андрійович	376
НЕДБАЙЛО Петро Омелянович	378
НЕСТЕРЕНКО Анатолій Дмитрович	383
НЕСТЕРОВ Павло Петрович	386
НІКІТІН Володимир Миколайович	388
НІКОЛЬСЬКИЙ Олександр Михайлович	391
НОВИК Катерина Йосипівна	392
ОКАНЕНКО Аркадій Семенович	395
ОКСНЕР Альфред Миколайович	397
ОНИЩЕНКО Олексій Мусійович	399
ОРЛОВ Єгор Іванович	402
ОРЛОВ Олександр Якович	403
ОСТРЯНІН Данило Хомич	405
ПАВЛЕНКО Георгій Євстафійович	407
ПАЛЛАДІН Олександр Володимирович	410
ПАРАМОНОВ Сергій Якович	412
ПАТОН Євген Оскарович	414
ПЕРШИН Павло Миколайович	417
ПЕТПА Тамара Сергіївна	420
ПЕТРОВ Олексій Зіновійович	422
ПЕТРОВСЬКИЙ Микола Неонович	425
ПИЛЯНКЕВИЧ Олександр Миколайович	428

ПИСАРЕНКО Георгій Степанович	430
ПИСАРЖЕВСЬКИЙ Лев Володимирович	434
ПИШКІН Борис Андрійович	435
ПІДОПЛІЧКО Іван Григорович	437
ПІДОПЛІЧКО Микола Макарівич	442
ПІДСТРИГАЧ Ярослав Степанович	445
ПІНЧУК Вадим Григорович	447
ПЛОТНИКОВ Володимир Олександрович	449
ПОГОРСЛОВ Олексій Васильович	450
ПОГРЕБНЯК Петро Степанович	452
ПОЗНЯК Леонід Олександрович	455
ПОЛУЕКТОВ Микола Сергійович	458
ПОПОВ Михайло Григорович	460
ПОРФИР'ЄВ Володимир Борисович	461
ПОСПЄЛОВ Володимир Петрович	463
ПРИХОТЬКО Антоніна Федорівна	464
ПТУХА Михайло Васильович	466
ПУХОВ Георгій Євгенович	470
ПУЧКІВСЬКА Надія Олександрівна	473
ПФЕЙФФЕР Георгій Васильович	475
РВАЧОВ Володимир Логвинович	476
РОДІН Петро Родіонович	479
РОДІОНОВ Сергій Петрович	481
РОЙТЕР Володимир Андрійович	483
РОМОДАНОВ Андрій Петрович	485
РУБЕНЧИК Лев Йосипович	487
РУДНИЦЬКИЙ Степан Львович	490
САВІН Гурій Миколайович	491
САВЧУК Микола Панасович	494
СЕЛЬСЬКИЙ Володимир Олександрович	495
СЕМЕНЕНКО Микола Пантелеймонович	497
СЕМКОВСЬКИЙ (Бронштейн) Семен Юлійович	502
СЕРЕДА Ярослав Іванович	503
СЕРЕНСЕН Сергій Володимирович	506
СЄРКОВ Пилип Миколайович	508
СИРОТИНІН Микола Миколайович	512
СИТЕНКО Олексій Григорович	513
СКАБА Андрій Данилович	515
СКОПЕНКО Віктор Васильович	517
СЛАБЧЕНКО Михайло Єлисейович	520
СЛУЦКІН Абрам Олександрович	521
СМЕТАНІН Юрій Олексійович	522
СМИРНОВ Адріан Анатолійович	523
СМИРНОВА-ЗАМКОВА Олександра Іванівна	525
СНІТКО Олег В'ячеславович	528
СОКОЛОВ Юрій Дмитрович	530
СОКОЛОВСЬКИЙ Олексій Никанорович	531
СОЛЛОГУБ Всеволод Борисович	533

СОХАНЬ Павло Степанович	534
СПВАК Ель Гершович (Ілля Григорович)	539
СУББОТІН Серафим Іванович	541
СУПРУНЕНКО Микола Іванович	543
СУХОМЕЛ Георгій Йосипович	545
ТАРАН-ЖОВНІР Юрій Миколайович	548
ТАТАРИНОВ Євген Олександрович	550
ТАТОМИР Константин Іванович	551
ТЕТЕЛЬБАУМ Семен Ісакович	552
ТИМОФЄЄВ Борис Борисович	553
ТОВСТЮК Корній Денисович	556
ТОЛУБІНСЬКИЙ Всеволод Іванович	558
ТОПАЧЕВСЬКИЙ Олександр Вікторович	561
ТРЕТЬЯКОВ Дмитро Костянтинівич	563
ТРЕФІЛОВ Віктор Іванович	565
ТРОНЬКО Петро Тимофійович	569
ТУЛЬЧИНСЬКА Віра Петрівна	575
ТЮЛЕНЄВ Микола Олександрович	578
УСЕНКО Іван Степанович	579
УТЄВСЬКИЙ Арон Михайлович	581
ФЕДОРОВ Євген Павлович	582
ФЕДОРОВ Михайло Михайлович	585
ФЕРДМАН Давид Лазарович	588
ФЕРСМАН Олександр Євгенович	590
ФІАЛКОВ Яків Нафтулович (Анатолійович)	592
ФІЛАТОВ Володимир Петрович	594
ФІЛІППОВ Анатолій Петрович	596
ФІНН Володимир Васильович	597
ФОМІН Олександр Васильович	598
ФРОЛЬКІС Володимир Веніамінович	600
ФУЩИЧ Вільгельм Ілліч	601
ХАРЛАМОВ Павло Васильович	604
ХОЛОДНИЙ Микола Григорович	605
ХРЕНОВ Константин Костянтинівич	607
ЦЕСЕВИЧ Володимир Платонович	609
ЧАГОВЕЦЬ Василь Юрійович	612
ЧАГОВЕЦЬ Ростислав Всеволодович	613
ЧЕРНИШОВ Борис Ісидорович	615
ЧИЖЕНКО Іван Миронович	618
ШИЛОВ Євген Олексійович	621
ШИНКАРУК Володимир Іларіонович	624
ШЛІХТЕР Олександр Григорович	626
ШМІТ Федір Іванович	627
ШОР Наум Зуселевич	628
ШПАК Анатолій Петрович	631
ШПАК Марат Терентійович	634
ШПАК Петро Федорович	637
ШУБЕНКО-ШУБІН Леонід Олександрович	640

ЩЕРБАК Микола Миколайович	643
ЩЕРБАНЬ Олександр Назарович	647
ЮШКОВ Серафим Володимирович	650
ЯКОВКІН Авенір Олександрович	653
ЯМПОЛЬСЬКИЙ Стефан Михайлович	655
ЯСНИКОВ Олександр Олексійович	658
ЯСНОПОЛЬСЬКИЙ Леонід Миколайович	660
ЯЦИМИРСЬКИЙ Костянтин Борисович	661
Іменний покажчик	665
Список скорочень і абрєвіатур	753

ДЛЯ ПОТАТОК

ДЛЯ ПОДАТОК

Науково-довідкове видання

Особові архівні фонди вчених НАН України
в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського

Путівник

Автори та упорядники:

Старовойт Світлана Володимирівна
Шаповал Андрій Іванович
Булгаков Юрій Володимирович
Брязкало Тетяна Вікторівна
Завалішина Людмила Іванівна
Закусило Олександр Миколайович
Кіржаєва Ірина Григорівна
Коломієць Марина Сергіївна
Наумова Наталія Анатоліївна
Патриляк Оксана Василівна
Принь Марина Олегівна
Принь Олександр Віталійович
Шипко Людмила Василівна

Оригінал-макет

Л. О. Шеремета

Підп. до електр. публ. 27.12.2017.

Формат 70 x 100/16.

Обл.-вид. арк. 54,63. Об'єм даних 52,8 Мб.

Друкарня Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського
03039, Київ 39, просп. Голосіївський, 3.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 1390 від 11.06.2003